

Kerettanterv a szakiskolák számára

Célok, feladatok

A szakiskolai képzés különös hangsúlyt helyez arra, hogy a tanítási-tanulási folyamat megalapozza és továbbfejlessze a tanulók képességeit, motivációit az egész életen át tartó tanuláshoz; beépítse a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tudásértelmezést, és ennek megfelelően az egész tanítási-tanulási folyamatot a szakmatanuláshoz nélkülözhetetlen kompetenciák fejlesztésének szolgálatába állítsa.

A szakiskola további célja, hogy az egyes integrált tartalmakat hordozó műveltségterületek segítségével érvényesítse a közismereti és szakmai tananyagok interdiszciplináris és problémaközpontú szemléletét és szervezését; valamint a tartalmak feldolgozása, elsajátítása során a köznevelési törvényben előírtaknak megfelelően érvényesüljön a Nemzeti alaptantervnek a tanulásról és a tanulásszervezésről kialakított felfogása.

Az egyes műveltségterületek témakörei, témái a valóság problémáit és az azok felismeréséhez, megértéséhez, kezeléséhez szükséges tudásokat, képességeket is a mindennapi élet kontextusába helyezik, kiemelve ezzel a társadalmilag releváns, alkalmazható tudás fontosságát.

Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

A tanulóban kialakul a kötelességtudat, érti egyéni és közösségi (társadalmi) felelősségének jelentőségét. Felismeri, hogy az egyes törvények és társadalmi egyezségek általában azért érvényesek, mert saját magunk által választott etikai elvek követésén alapszanak. Megérti és belátja a normakövetés társadalmi jelentőségét és a normaszegés következményeit. Ismer közösségi egyezéseket és normákat, képes egy-egy közösség etikai elveinek felismerésére és a különböző kultúrák etikai elveinek összevetésére. Képes bizonyos értékkonfliktusok felismerésére, ismer eseteket, példákat ezek kezelésére.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

Megnevez és felismer magyar történelmi személyiségeket, feltalálókat, tudósokat, művészeket, sportolókat, tudatosul benne munkásságuk jelentősége. Ismer a szakmája fejlődésével kapcsolatos fontosabb magyar találmányokat, szakmájában ismert kiemelkedő magyar személyiségeket. Tisztában van nemzeti ünnepeink jelentőségével, hagyományaival. Ismeri lakóhelye és iskolája környékének természeti és kulturális örökségét. Ismeri a nemzeti kultúrák jelentőségét, tiszteli a különböző népek és kultúrák hagyományait.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A tanuló érti az egyén felelősségét a közösség fenntartásában és a normakövetésben. Ismeri alapvető állampolgári jogait és kötelességeit. Ismeri a normaszegések társadalmi jelentőségét, belátja az antidemokratikus eljárások, a korrupció és a hatalmi visszaélések veszélyét.

Gyakorolja jogait és kötelességeit környezetében, ismeri és tiszteli szűkebb közösségei tagjait, törekszik a helyi közösségekkel való jó együttműködésre. Ismeri a civil szervezetek működési formáit és lehetőségeit.

Önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése

A tanulóban tudatosul, hogy számos olyan mindennapi élethelyzet van, ahol az ember személyisége alapvető befolyással bír céljai elérésére, a társas kapcsolatai alakítására, feladatai elvégzésére. Tisztában van a társas kapcsolatok építésének lényegével, és az emberi együttműködés lehetőségeivel. Tud különbséget tenni az ideális és a reális énkép között, és tisztában van azzal, hogyan befolyásolhatja a társas környezet az önmagukról alkotott képet. Felismeri a normakövetés szerepét, fontosságát.

A családi életre nevelés

A tanuló jártas a munkaeszközök célszerű, gazdaságos használatában, kialakítja egyéni, eredményes munkamódszereit. Megismeri a háztartásban, közvetlen környezetében alkalmazott, felhasznált anyagokat (különös tekintettel az egészségkárosító anyagokra). Képes önálló életvitelét, önmaga ellátását megszervezni. Képes szükségletei tudatos rendszerezésére, rangsorolására, megismeri a takarékoskodás alapvető technikáit. Készül az örömteli, felelősségteljes párkapcsolatra, a családi életre. Ismeri a családtervezési módszerek alkalmazásának módját, ezek előnyeit és kockázatait, tud ezzel kapcsolatban információkat keresni és azokat döntéseiben felhasználni. Tud információkat szerezni a szexuális problémákkal kapcsolatban, ugyanakkor képes felismerni egyes információforrások veszélyeit. Tudja, hová fordulhat krízishelyzetekben. Képes tájékozódni a gyermekszülést és az örökbefogadást érintő kérdésekről. Érti a családnak a társadalomban betöltött szerepét. Érti a családtagok felelősségét a család egységének megtartásában, belátja a szerepek és feladatok megosztásának módjait, jelentőségét. A tanuló értelmezi a szülői és gyermeki felelősség fogalmát, tiszteli a különböző generációk tagjait.

A testi és lelki egészségre nevelés

A tanuló tudja, hogy környezetünk is hatással van testi és lelki egészségünkre, ezért igényévé válik környezetének tisztán tartása, szépítése és a személyes higiéne. Tájékozott az e témakörben meglévő elemi lakossági szolgáltatásokról, azok használatáról. Ismeri a kultúra szerepét a lelki egészség megőrzésében. Tudatában van annak, hogy életvitelét számos minta alapján, saját döntéseinek sorozataként alakítja ki, és hogy ez a folyamat hatással van testi és lelki egészségére. Ismeri az egészségre káros, szenvedélybetegségek kialakulásához vezető élvezeti szerek használatának kockázatait, tudatosan tartózkodik ezektől. Ismeri a rizikófaktor fogalmát, képes értelmezni erre vonatkozó információkat. Tudja, milyen szakemberek segítenek testi és lelki egészségünk megőrzésében és helyreállításában. Tud a gyász szakaszairól és az ilyenkor alkalmazható segítő technikákról, ismeri a hospice-szolgáltatás fogalmát. Képes értelmezni a gyógyszerekhez tartozó beteg tájékoztatót. Ismeri az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés módját, képes tájékozódni a beteg jogokról és az orvosválasztás lehetőségeiről. Tisztában van a védőoltások szerepével, tud példákat sorolni védőoltásokra.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A tanuló felismeri, ha szűkebb vagy tágabb környezetében egyes emberek vagy csoportok segítségre szorulnak. Az adott helyzethez és lehetőségeihez mérten kötelességének érzi a segítségnyújtást, és próbálja ebbe társait is bevonni. Egyes helyzetekben képes felelősséget vállalni másokért (társaiért, a környezetében élő rászorultakért), és vállalásaiért helyt is áll.

Felismeri, hogy a beteg, sérült, fogyatékkal élő embereken egyes helyzetekben kötelessége segíteni. Tisztában van az önkéntesség értékével, jelentőségével, formáival.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanuló érti a fenntartható fejlődés jelentőségét. Belátja, hogyan vezetett az emberiség tevékenysége környezeti problémák kialakulásához, érti ezek kockázatát, és látja ezzel kapcsolatos felelősségét. Ismer egyes globális problémák és a lokális cselekvések, valamint az egyéni életvitel közötti összefüggéseket. A tanulóban felelősség ébred abban, hogy saját életvitelével legyen tekintettel a fenntarthatóság kritériumaira. Képes a fenntarthatósággal kapcsolatban információkat keresni és értelmezni. Érti a nemzetközi összefogás jelentőségét a fenntarthatósággal kapcsolatban.

Pályaorientáció

A tanuló tisztában van azzal, milyen személyes tulajdonságokkal, ismeretekkel, gyakorlatokkal és képességekkel rendelkezik. Érti, hogy ezek közül melyek piacképesek, és melyek állnak kapcsolatban az általa kitűzött céllal, illetve, hogy a munkáltató érdeklődését melyek keltik fel igazán. Megfelelő ismeretekkel rendelkezik tervezett szakmájával kapcsolatban, munkaerő-piaci lehetőségeiről, munkavállalói szerepéről. Rendelkezik ismeretekkel, és tapasztalatot szerez a felkészült álláskeresőkhöz. Képes önéletrajzot készíteni, vagyis képes írásban összegezni céljait, képességeit, végzettségét, felkészültségét és mindazt, amit az alkalmazónak egy konkrét állással kapcsolatban nyújtani tud.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A tanuló törekszik arra, hogy a fejlődési, megélhetési, biztonsági, önérvényesítési, társas szükségleteit minél magasabb szinten, tartalmasabb életvitelben elégítse ki. Érzékeli az anyagi és a kapcsolati tőke értékét és szerepét a társadalomban. Képes információkat keresni és értelmezni különböző egyéni pénzügyi döntésekkel (pl. befektetések, hitelek) kapcsolatban. Kellő ismerettel rendelkezik ahhoz, hogy számlát nyisson, és azt használja.

Médiatudatosságra nevelés

A tanuló tudatosan választ a tanulását, művelődését és szórakozását segítő médiumok között. Képes a média által alkalmazott figyelemfelkeltő eszközöket, képi és hangzó kifejezőeszközöket értelmezni, médiatartalmakat használni, megfelelő kommunikációs stratégiával rendelkezik a nem kívánatos tartalmak elhárítására.

A tanulás tanítása

A tanuló megismer olyan alapvető tanulást segítő technikákat, amelyek segítségével hatékonyabbá teszi az önálló felkészülését, pl. a tanuláshoz szükséges külső (rend, fény, csend) és belső (munkakedv, jutalom, kíváncsiság, elérendő cél) feltételeket. Tud a tanult témák kapcsán tájékozódni a könyvtárban (pl. egyszerűbb kézikönyvekben) és a világhálón. Ismer tudásmegosztó és tudásépítő platformokat. Képes gondolatait, megállapításait kifejezni, nyelvileg szabatosan indokolni. Megismeri saját tanulási stílusát, ezzel hatékonyabb információfeldolgozásra képes, tudatában van, mely területeket kell fejlesztenie. Elegendő önismerettel, önértékeléssel, önbizalommal rendelkezik ahhoz, hogy megfelelő teljesítményt nyújtson, de tisztában van vele, hogy ehhez megfelelő fizikai állapotban kell lennie. Ismer olyan módszereket, amelyekkel ezt megteremtheti.

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

A tanuló hétköznapi kommunikációs helyzetekben alkalmazza a különféle beszédműfajok kommunikációs technikáit. Beszélgetés, vita során képes mások álláspontjának értelmezésére, saját véleménye megosztására, megvédésére vagy korrekciójára. Önállóan olvas és megért nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi, ismeretterjesztő szövegeket. Szabatosan használja a választott szakmacsoport tanult szakszókincsét. Kritikus módon vesz részt az infokommunikációs társadalom műfajainak megfelelő információszerzésben és információátadásban. Képes szövegalkotásra a társadalmi (közösségi) élet legfontosabb területein a papíralapú és az elektronikus műfajokban. Törekszik a normakövető helyesíráásra, képes az önálló kézikönyvhasználatra. Képes egyes nem verbális természetű információk verbális leírására, értelmezésére.

Idegen nyelvi kommunikáció

Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Képes egyszerű interakcióra, ha a másik személy lassan, világosan beszél és segítőkész.

Matematikai kompetencia

A tanuló képes matematikai problémák megoldása során és mindennapi helyzetekben egyszerű modellek alkotására, illetve használatára. Felismer egyszerű ok-okozati összefüggéseket, logikai kapcsolatokat, és törekszik ezek pontos megfogalmazására. Gyakorlott a mindennapi életben is használt mennyiségek becslésében, a mennyiségek összehasonlításában. Képes következtetésre épülő problémamegoldás során egyszerű algoritmusok kialakítására, követésére. Képessé válik konkrét tapasztalatok alapján az általánosításra, matematikai problémák megvitatása esetén is érvek, cáfolatok megfogalmazására, egyes állításainak bizonyítására.

Természettudományos és technikai kompetencia

A tanuló ismereteinek segítségével, a megfelelő módszerek felhasználásával képes leírni és magyarázni a természet egyszerűbb jelenségeit és folyamatait. A technikai fejlődés fontosságának felismerése mellett belátja az alkalmazott technikák és technológiák előnyeit, korlátait és kockázatait. Képes mozgósítani és alkalmazni természettudományos és műszaki műveltségét a tanulásban, a választott szakma elsajátítása során és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldásában. Belátja a fenntarthatóságot középpontba állító környezeti szemlélet fontosságát, képes és akar cselekedni ennek megvalósulása érdekében.

Digitális kompetencia

A tanuló képes a számítógép használatára, lehetőségeinek önálló alkalmazására a tanulásban és a mindennapi életben, nyitott és motivált az IKT nyújtotta lehetőségek kihasználásában. Gyakorlottan kapcsolódik be az információmegosztásba, képes részt venni az érdeklődési körének, választott szakterületének megfelelő együttműködő hálózatokban. Felismeri és ki is használja az IKT nyújtotta lehetőségeket a feladatok, problémák megoldásában saját szakterületén. A tanulóban kialakul az IKT alkalmazásának megfelelő helyes magatartás, elfogadja a kommunikáció és az információfelhasználás etikai elveit. Felismeri az IKT interaktív használatából adódó veszélyeket, tudatosan törekszik ezek mérséklésére.

Szociális és állampolgári kompetencia

A tanuló nyitott más kultúrák, más népek hagyományainak, szokásainak megismerésére, megérti és elfogadja a kulturális sokszínűséget. Ismeri és helyesen használja az állampolgársághoz kapcsolódó alapvető fogalmakat. Képes együttműködni a társaival az iskolai és az iskolán kívüli életben egyaránt, vállal feladatokat különböző, általa választott közösségekben. Képes társai számára segítséget nyújtani ismert élethelyzetekben felbukkanó problémák megoldásában. Megérti és elfogadja, hogy a közösség tagjai felelősek egymásért, ennek figyelmen kívül hagyása pedig akár súlyos következményekkel is járhat. Képes megfogalmazni véleményét a közösséget érintő kérdésekben, meghallgatja és képes elfogadni mások érvelését. A magyar és az európai kultúra, illetve hagyományok megismerésével kialakul a tanulóban az országhoz, a nemzethez, az EU-hoz és általában az Európához való tartozás tudata.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

A tanuló képes csoportos munkavégzésben részt venni, továbbá a közös feladatok, az iskolai élethez kapcsolódó problémák megoldása során a munka megtervezésére. Képes együttműködni társaival, igényli és képes a feladatmegoldást segítő információk megosztására. Vannak elképzelései az egyén társadalmi gazdasági feladataival, boldogulásával kapcsolatban. Nyitott a gazdaság működéséhez, az egyén gazdasági szerepéhez (pl. vállalkozás) kapcsolódó témák iránt, egyre realisabb elképzelései vannak saját jövőjét illetően. Érdeklődik a választott szakterületéhez kapcsolódó gazdasági kérdések iránt, és képes ezzel kapcsolatos elképzeléseket megfogalmazni. Nyitott és érdeklődő a mindennapi életét és választott szakterületét érintő pénzügyi és jogi kérdések iránt. Mind realisabban méri fel tevékenysége kockázatait, adott esetben képes ezek vállalására.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség

A tanuló felismeri, hogy a művészetek érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a tapasztalatszerzés forrásai. Nyitott műalkotások befogadására, képes a koncertélmények, színházi előadások, filmek és képzőművészeti események irányítással történő feldolgozására. Képes makettek, modellek konstruálására, belső terek különböző funkciókra történő önálló átrendezésére. Hajlandó kísérletezni új technikákkal, módszerekkel és anyagokkal.

A hatékony, önálló tanulás

A tanuló rendelkezik a hatékony tanuláshoz szükséges alapvető készségekkel, azaz tud írni, olvasni, számolni, továbbá nem idegenek számára az IKT-eszközök. A tanuló képes kitartóan tanulni, a figyelmét összpontosítani, törekszik arra, hogy saját tanulását megszervezze. Képes a figyelem és a motiváció folyamatos fenntartására, elég magabiztos az önálló tanuláshoz. A tanulás iránti attitűdje pozitív. Egyre gyakorlottabb abban, hogy felismerje készségeinek erős és gyenge pontjait, és hogy saját munkáját tárgyilagosan értékelje. Képes arra, hogy szükség esetén tanácsot, információt, támogatást kérjen.

Egységesség és differenciálás

A nevelési-oktatási folyamat egyszerre egységes és differenciált: megvalósítja az egyéni sajátosságokra tekintettel levő differenciálást és az egyéni sajátosságok ismeretében az egységes oktatást.

Az egyéni különbségek figyelembevételének fontos területe a tehetséggondozás, amelynek feladata, hogy felismerje a kiemelkedő közismereti vagy szakmai teljesítményre képes tanulókat, segítse őket, hogy képességeiknek megfelelő szintű eredményeket érjenek el

szakmájuk gyakorlása közben, és alkotó egyénekké váljanak. A tanuló csak akkor képes erre, ha lehetőséget és bátorítást kap. A megfelelő oktatási módszerek, munka- és tanulásszervezési formák serkenthetik az egyéni különbségek kibontakozását. Az egyéni fejlesztési programok, a differenciálás különböző lehetőségei során a közismereti és szakmai tárgyakat tanító pedagógusok megfelelő feladatokkal fejlesztik a tehetséges tanulókat, figyelik fejlődésüket, és az adott szakasznak megfelelő kihívások elé állítják őket.

A differenciált – egyéni és csoportos – eljárások biztosítják az egyes területeken alulteljesítő tanulók felzárkóztatását, a lemaradás egyéni okainak felderítésén alapuló csökkentését, megszüntetését.

Az egyénre szabott fejlesztési eljárások a tanuló szükségleteinek, képességeinek, teljesítményének megfelelően – mind a tehetséggondozás, mind a felzárkóztatás keretében – eredményezhetik más tanulási utak kijelölését is (pl. szakközépiskola, HÍD-programok).

A sajátos nevelési igényű tanulók eredményes szocializációját, iskolai pályafutását elősegítheti a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal lehetőség szerint együtt történő – integrált – oktatásuk. Esetükben a tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok összhangja ugyanolyan fontos, mint más gyermekeknél. Iskolai nevelés-oktatásuknak alapvető célja a felnőtt élet sikerességét megalapozó kulcskompetenciák fejlesztése, az egész életen át tartó tanulásra és a munkába állásra való felkészítés.

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelés-oktatása során a Nat-ban meghatározott és a kerettantervben részletezett kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítása javarészt lehetséges, de mindenkor figyelembe kell venni az Irányelv fogyatékosági kategóriákra vonatkozó ajánlásait. Ezért a fejlesztés a számukra megfelelő tartalmak közvetítése során valósul meg, és segíti a minél teljesebb önállóság elérését. A fejlesztési követelmények igazodnak a fejlődés egyéni üteméhez. A tartalmak kijelölésekor lehetőség van egyes területek módosítására, elhagyására vagy egyszerűsítésére, illetve új területek bevonására, továbbá a fejlesztés a szokásosnál nagyobb mértékű időbeli kiterjesztésére.

A sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő pedagógus megközelítése az elfogadás, tolerancia, empátia, és az együttneveléshez szükséges kompetenciák megléte. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít. A differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz; egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres. Együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba. A sajátos nevelési igényű tanulók számára szükséges többlétszolgáltatásokhoz tartozik a speciális tankönyvekhez és tanulási segédletekhez, továbbá a speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő eszközökhöz való hozzáférés.

A fentiekre vonatkozó konkrét javaslatokat minden fogyatékosági területre *A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve* [2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 21. § (11) bekezdés] tartalmazza. Az Irányelv egyaránt vonatkozik a sajátos nevelési igényű tanulóknak a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt (integráltan) és a tőlük elkülönítetten (gyógypedagógiai intézményekben) történő nevelésére, oktatására.

A közismereti képzés heti óraszámai

A közismereti és szakmai órák aránya

	Területek	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam
Közismeret	Kötött órák	15 óra	9 óra	6 óra
	Szabadon felhasználható órakeret	3 óra	2 óra	3,5 óra
	<i>Összesen</i>	<i>18 óra</i>	<i>11 óra</i>	<i>9,5 óra</i>
Szakmai elmélet és gyakorlat	Kötött órák	14,5 óra	23 óra	23 óra
	Szabadon felhasználható órakeret	2,5 óra	2 óra	2,5 óra
	<i>Összesen</i>	<i>17 óra</i>	<i>25 óra</i>	<i>25,5 óra</i>
Heti összes óraszám		35 óra	36 óra	35 óra

A közismereti órák eloszlása

Tantárgyak	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam
Magyar – Kommunikáció	2 óra	1 óra	–
Idegen nyelv	2 óra	2 óra	2 óra
Matematika	2 óra	1 óra	–
Társadalomismeret	2 óra	1 óra	–
Természetismeret	3 óra	–	–
Testnevelés*	5 óra	5 óra	5 óra***
Osztályközösség-építő Program	1 óra	1 óra	1 óra
<i>Szabad órakeret**</i>	<i>1 óra</i>	<i>0 óra</i>	<i>1,5 óra</i>
Összesen:	18 óra	11 óra	9,5 óra

* A nemzeti köznevelési törvény értelmében az iskoláknak az adott osztályokban csak azokon a tanítási napokon kell megszervezniük a mindennapos oktatást (legalább napi egy testnevelés óra keretében), amelyeken közismereti vagy szakmai elméleti oktatás is folyik. Ha ennek eredményeként a heti öt testnevelés óra nem teljesíthető, a fennmaradó órák a szabad órakeret részévé válnak, így annak felhasználásáról az intézmények dönthetnek.

** Szabad órakeret felhasználásáról az iskola dönt, így például az informatika oktatását is beemelheti a helyi tantervébe (ehhez a kerettanterv külön informatika tantárgyi kerettantervet is ajánl.)

*** A szakiskola 11. évfolyamán a középfok számára készült testnevelés és sport kerettanterv 11-12. évfolyamának tartalmából lehet választani, a rendelkezésre álló óraszámoknak megfelelően. (Ez nem érvényes a három órára tervezett testnevelés és sport kerettantervre, amely már csak három évfolyamra [9–11.] készült.)

Kerettanterv a szakiskolák számára

Kötelező kerettantervek:

- Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom
- Idegen nyelv
- Matematika
- Társadalomismeret
- Természetismeret
- Testnevelés és sport
 - Testnevelés és sport - 5 órás
 - Testnevelés és sport - 3 órás
- Osztályközösség-építés

KOMMUNIKÁCIÓ – MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM (KOMA)

Az olvasási, a szövegértési és a kommunikációs készségek, képességek fejlesztése döntő szerepet játszik a társadalmi beilleszkedésben és sikerességben, ezért kitüntetett szerepet játszik a szakiskola közismereti programjában. A társadalmilag elfogadott kommunikációs formák, viselkedésminták megismerése és használati módjuk elsajátítása nagyrészt e tantárgy keretei között zajlik. A tantárgy tanításának alapvető célja a biztos alapkészségek kialakítása: a magabiztos írás, a helyesírás, az olvasás és a kommunikáció. A program ugyanakkor lehetőséget teremt arra is, hogy a tanulók művészeti, irodalmi tájékozottságot szerezzenek, ízlésük, véleményük formálódjon, képesek legyenek köznap, közéleti és művészeti témákról is beszélni.

Ez a tantervi program elsősorban nem ismereteket kínál, hanem a szemléletet alakítja, azt mutatja meg, hogyan érdemes tanulni, hogy lehet továbblépni, fogódzókhoz jutni. Olyan tudást és képességeket fejleszt, amelyek a mai világban elengedhetetlenek. Segít megérteni, hogy tanulni és gondolkodni kell. Hogy a rossz válasz jobb, mintha eleve elutasítjuk a gondolkodást. A program komoly partnernek tekint, gondolkodásra és tevékenységekre hívja a tanulókat fejlődésük, boldogulásuk érdekében.

A kerettanterv fontos eleme, hogy kapcsolatot teremt a tudományos eredmények és az iskolai tanulás, a tudomány és a hétköznapi élet között. Megmutatja a már sok kudarcot tapasztalt diákoknak, hogy az órai témákkal való foglalkozás örömforrás is lehet, az óra élményeket is adhat. Mindeközben remélhetően kiegészíthetjük és továbbépíthetjük a diákok általános iskolából hozott hiányos tudását, és fejleszthetjük képességeiket. A program szokatlansága ellenére is tartalmaz olyan elemeket, amelyeket az érettségire való felkészülés során is hasznosíthatnak azok, akik tovább akarnak tanulni.

A magyar nyelv és irodalom tantárgyat a többi közismereti tantárggyal egységben kell tanítani. A tantervi tematika igazodik az osztályfőnöki órákon kijelölt átfogó témákhoz.

Minden évfolyamon négy csomópontja van a tananyagnak: *a) kommunikáció, b) nyelvtan, c) szövegértés/szövegalkotás, d) művészeti, irodalmi nevelés és médiaismeret.* Törekedni kell arra, hogy a beszéd mellett minden órán sor kerüljön írásra, olvasásra, a helyesírás gyakorlására, irodalmi művekkel, képekkel való találkozásra. Ezek arányát és mélységét azonban az érintettségnek, az érdeklődésnek kell meghatározni.

A *kommunikációs csomópont* a domináns, hiszen az eredményes kommunikáció technikáinak elsajátítása a társadalmi sikeresség egyik kulcsa. A többi csomópont ehhez kapcsolódik. Ezt a területet mindig kiemelten kell kezelni. Olyan helyzeteket célszerű teremteni, amelyekben konkrét szituációkat kell megoldaniuk a diákoknak; az elméletnél sokkal fontosabb a gyakorlat. Az egyéni kommunikációtól a társadalmi kommunikációig számos területet érint a kerettanterv. Az egyes kommunikációs témákhoz sokféle út vezethet: az életből vett szituációs játék, médiához köthető feladat vagy valamilyen irodalmi mű, esetleg szövegtani feladat egyaránt lehet kiindulópont, a lényeg az, hogy sikerüljön felkelteni az osztály érdeklődését. Meg kell érinteni a diákokat, érzékennyé kell őket tenni a téma iránt, felkelteni az érdeklődésüket, megmutatni, hogy ezek a tananyagok nem fölösleges tudást hordoznak, hanem a mindennapok részei, s így megismerésükkel, a velük való foglalkozással életminőségüket, sikerességüket tudják javítani.

Nyelvtani csomópont: a szűken vett nyelvtani rész nem haladja meg lényegesen az általános iskolában tanultakat, azt ismétli, illetve mélyíti el. Szemlélete azonban tágabb, arra helyezi a hangsúlyt, hogy a nyelvtan/nyelvészet a grammatikai szabályok alkalmazásánál sokkal szélesebb körben is értelmezhető. Ebben a csomópontban szerepelhetnek a külön meg

nem jelölt, a tanár által az osztály, esetleg az egyes tanulók fejlesztési igényei szerint megválasztott rövid és szisztematikus helyesírási feladatok is.

A *szövegértés/szövegalkotás csomópontban* kapott helyet az olvasás- és íráskészség fejlesztése. Minél több alkalmat kell találni arra, hogy a diákok némán és hangosan is olvassanak, mivel sok esetben éppen olvasási nehézségeik miatt küzdenek alapvető szövegértési gondokkal. Az írásos feladatok is fontosak, füzetbe és feladatlapokra is írhatnak a tanulók. Az írásbeli munkát mindig ellenőrizze és javítsa a tanár, lehetőség szerint óra közben. A tanulók kapjanak lehetőséget arra, hogy bármilyen más órán felmerülő szövegértési problémájukat felvethessék ezeken az órákon.

Az *irodalom/művészet csomópont*: az ajánlott szövegválogatás nem törekszik semmilyen kánon követésére vagy irodalomtörténeti áttekintésre, jóllehet számos szöveg szerepel a magyar és világirodalom különböző korszakaiból. Kortárs szerzők is szép számmal találhatók az anyagban, hogy a mai szövegeknek is legyen esélyük arra, hogy megszólítsák a diákokat, illetve, hogy a tanulók kortárs alkotásokkal is találkozzanak. Ezekben az esetekben se hagyományos műelemzés folyjon, hanem kerüljön sor a személyes érzések, az érintettség, a szövegek által kiváltott reakciók megbeszélésére.

Nem irodalomtörténetet, szerzőket, nagy műveket kell tanítani, hanem egy-egy mű adott témához kapcsolásával azt kell megmutatni, hogy az irodalmi szöveg is lehet érdekes, izgalmas, kapcsolódhat a diákok életéhez. Minél élményszerűbb a találkozás, annál nagyobb az esély az olvasással kapcsolatos pozitív attitűd kialakítására. Bár nincs irodalomtörténet, a különböző korokból vett (főleg magyar) irodalmi művek arra is jók, hogy felismerjék a diákok, hogy ezek a szövegek egy (a magyar) hagyomány és a magyar kultúra részei. A modern szerzők, a modern kultúra, sőt a tömegkultúra is segíthet eljutni a klasszikus értékekhez, hiszen a populáris kultúra általában a klasszikus kultúra alapvető struktúráit másolja, annak eszköztárát veszi át, tematikája pedig sokszor motiválóbb és érdekesebb lehet a diákok számára.

A magyartanítás hagyományos tartalmaival és felépítésével kapcsolatban a szakiskolai tanulók többsége negatív élményeket szerzett. A művészeti nevelés alapvető célja az, hogy a műalkotásokkal való találkozás során pozitív érzések ériék a diákokat. Örömet találó, gondolkodni akaró emberek nevelése a cél.

A kerettanterv épít a diákok életében is egyre nagyobb szerepet betöltő digitális és vizuális kultúrára (fotó, film, digitális tartalmak stb.), illetve a média pozitív és negatív jelenségeinek értelmezésére is. A fiatalok sokszor könnyebben jutnak el a virtuális világ és vizualitás felől a szövegekhez, mint fordítva. A most szakiskolába kerülő fiatalok már a Z generáció tagjai, akik a digitális világba születtek, teljes természetességgel használják a digitális eszközöket, szabadidejükben a világhálón élnek, sokkal nehezebben illeszkednek be szűk, valóságos környezetükbe. A kerettantervnek és a hozzá kapcsolódó közismereti programnak ezt figyelembe kell vennie. Ugyanakkor a média működésének, illetve a manipuláció hatásmechanizmusainak megértése is nagyon fontos cél.

A Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom (KOMA) műveltségterület a Szaki programban kitüntetett szerepet játszik, mert az alapvető kulcskompetenciák közül többnek a fejlesztésében is jelentős helye van: az anyanyelvi és a kulturális kompetencia fejlesztésében elsősorban, ezen kívül a tanulási képességek fejlesztésében, a szociális és állampolgári kompetencia erősítésében, sőt a digitális kompetencia fejlesztésében is. Az általános iskolát végzett tanulók jó része az alapvető kompetenciák hiányával érkezik a szakiskolába, tehát egy alapos mérés után fokozatos, egyénre szabott fejlesztésben kell részesülniük. Az általános iskolából hozott hiányok csökkentése mellett tovább kell fejleszteni kommunikációs és szövegértési/szövegalkotási képességeiket. A Nat-ban is megfogalmazott nevelési célok tekintetében elsőrendű szerepe van a műveltségterületnek abban, hogy a tanulók önismerete, erkölcsi magatartása, felelősségvállalása, jövője, szakmai pályája iránti elkötelezettsége

megfelelően alakuljon. Ezt a fejlesztést a 9. évfolyamon tervszerűen kell elkezdni, hogy mire a tanulók elhagyják a szakiskolát, és munkába állnak, felelősségteljes állampolgárokká, a társadalom hasznos tagjaivá váljanak.

9. évfolyam

A 9. évfolyamon heti két óra áll rendelkezésre. A kerettanterv az éves óraszám 90%-át fedi le, azaz 64 órát határoz meg.

A kerettantervet megvalósító KOMA program ezen az évfolyamon három, az osztály számára megvalósítandó projektfeladatot is ajánl: az első három hónapban (trimeszterben) egy virtuális osztálykönyvet hoznak létre a diákok, amely alkalmas az osztály megismerésére, a közös munka, közös feladatvégzés kereteinek megtalálására. A második harmadban osztályújságot készítenek, ennek megvalósításához már magasabb szintű együttműködésre van szükség. A harmadik harmadban egy történetet írnak közösen (ehhez készíthetnek fotókat, rövidfilmeket is).

A 9. évfolyam legfontosabb céljai:

- a szóbeli és írásbeli kommunikáció fejlesztése, hátránykompenzálás;
- a teljes mondatokban való fogalmazás igényének felkeltése;
- ismerjék fel és alkalmazzák a helyesírási alapelveket;
- saját vélemény megfogalmazása szóban és írásban;
- a köznyelvi és irodalmi szöveg különbségeinek felismerése;
- ismerjenek fel néhány jelentéstani elemet a művészi nyelvben;
- ismerjenek fel néhány alakzatot és szóképet;
- legyenek képesek rokon értelmű szavakkal változatosabbá tenni mondanivalójukat;
- legyenek képesek szóban és írásban logikusan elmesélni egy történetet;
- ismerjék néhány egynyelvű szótár használatát;
- legyenek képesek néma olvasással szövegek megértésére és az olvasottak felidézésére;
- legyenek képesek történetet írni előre meghatározott szempontok segítségével;
- tudjanak vázlatot készíteni megadott szempontok alapján;
- legyenek képesek stílusváltásra hivatalos helyzetben;
- ismerjék fel a manipuláció eszközeit a különböző médiumokban és műfajokban;
- szerezzenek gyakorlatot a vizuális, a hangzó és a komplex információk megértésében;
- ismerjék meg az online kommunikáció módjait, írott és íratlan szabályait.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Személyes kommunikáció – Tömegkommunikáció	Órakeret: 8 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolából hozott, igen változatos szintű kommunikációs ismeretek. A kommunikáció elemeinek ismerete. Alkalmazkodás a kommunikációs helyzetnek megfelelő normákhoz. Hajlandóság az együttműködésre.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési	A szóbeli kommunikáció személyes sikerének fokozása a kommunikáció verbális és egyéb összetevőinek tudatosításával. Az üzenet kódolásának és dekódolásának gyakorlása. Az udvarias, köznyelvi normának megfelelő kommunikáció igényének felébresztése és gyakorlása. A személyközi és a társadalmi, valamint a	

feladatok	tömegkommunikáció fogalmának megismerése, ezek megkülönböztetése. A tömegkommunikáció csatornáinak és eszközeinek ismerete, a manipuláció felismerése. Az online kommunikáció módjainak, írott és íratlan szabályainak megismerése; az egyén felelősségének tudatosítása az internetes kommunikációban.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Önismeret, énkép, énkép-kommunikáció, én és a csoport. A kommunikáció alapmodellje, összetevőinek azonosítása, értelmezése. A nonverbális kommunikáció elemei, sajátosságai, működési mechanizmusai (pl. <i>testbeszéd, térközsabályozás, arcjáték</i>). A közös nyelv és a nonverbális kommunikáció szerepe a megértésben; a verbális és a nonverbális kommunikáció összhangja; dekódolás. A verbális kommunikáció jelentősége és lehetséges formái. A kommunikáció sikere, a kulturális és a nyelvi szabályok szerepe a megértésben. Etikett a kommunikációban. Kommunikáció az interneten. Netikett a Facebookon, e-mailben és online csevegés közben. Előzetes elvárások a kommunikációban, a megértés csapdái, emberi játszmák. A kommunikáció szintjei. A társadalmi kommunikáció fogalma. A társadalmi kommunikáció csatornáit. Centrum és periféria. A társadalmi kommunikáció egyéb területei: hivatalos szövegek (pl. <i>menetrend, beteg tájékoztató, banki dokumentumok, álláshirdetések értelmezése</i>). Tömegkommunikáció és műfajai. A manipuláció fogalma és hatásmechanizmusai. Kommunikációs gyakorlatok és játékok. Az értő figyelem felkeltése, fenntartása beszélőként; hallgatóként pedig gyakorlása.	Kapcsolódási pontok <i>OKÉ-tematika</i> illeszkedő részei. <i>Társadalomismeret:</i> társadalmi kommunikáció, tömegkommunikáció, centrum-periféria. <i>Természetismeret, matematika:</i> kommunikációs képességeket fejlesztő gyakorlatok. <i>Idegen nyelv:</i> nonverbális kommunikáció, testbeszéd, eltérő szabályok különböző kultúrákban.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Énkép, kommunikáció, testbeszéd, mimika, gesztusnyelv, arcjáték, térközsabályozás, kódolás, dekódolás, üzenet, rétegnyelv, kommunikációs zavar, tömegkommunikáció, hír, vélemény, manipuláció, sajtó, netikett.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Vizuális és verbális kommunikáció kapcsolata; Hivatalos kommunikáció	Órakeret: 8 óra
Előzetes tudás	Ismeretek a kommunikáció verbális és nonverbális elemeinek működéséről, a tömegkommunikációról és a manipulációról. Ismeretek a vizuális kommunikációról, gyakorlat a képi nyelv elemzésében.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A kommunikáció kulturális meghatározottságának tudatosítása. A reklámszöveg megfigyelése és megértése különböző reklámhordozók esetében, a manipuláció felismerése. Filmnyelvi kommunikációs eszközök felismerése, megismerése és alkalmazása. A vizuális, a hangzó és a komplex információk megértésének továbbfejlesztése. A színek jelentéshordozó szerepéről való tudás elmélyítése.	

	Ismerkedés a zenei nyelvvel, a nyelv zenéjének tanulmányozása. A hivatalos és a társalgási stílus megkülönböztetése saját gyakorlatban. Hivatalos kommunikáció műfajainak, szövegtípusainak, szabályrendszerének megismerése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A kommunikáció kulturális meghatározottsága, kulturális antropológiai szempontok; a divat, az öltözködés jelentéshordozó szerepe. Reklám, plakát, graffiti: a meggyőzés vizuális eszközei, meggyőzés, manipuláció. Reklám: rádióreklám, internetes reklám. A meggyőzés hangzó és komplex eszközei, meggyőzés, manipuláció. A képi nyelvben és a verbalitásban rejlő meggyőzőési lehetőségek, ezek kipróbálása. Megértés szöveggel és szöveg nélkül, a kontextus és a hagyomány szerepe, kulturális útjelzők. Hangzó szövegek és képi információk megértése. A filmnyelv mint kommunikációs forma. A vizuális és a verbális kommunikáció kapcsolata. A vizuális kommunikáció eszközei, a képek jelentése és olvashatósága. A színek jelentése, színszimbolika a köznapokban és a művészetekben. Zene és kommunikáció, zenei nyelv, a nyelv zenéje. A zenei nyelv egyetemessége. Részvétel a hivatalos kommunikációban, a hivatalos kommunikáció aktuális műfajai: felelés, beszámoló, vizsga stb. Pályázatok. Állásinterjú. A hivatalos dialógus mint műfaj. Gyakorlatok, szerepjáték.	<i>OKÉ-tematika</i> illeszkedő részei. <i>Társadalomismeret:</i> kommunikáció társadalmi és kulturális meghatározottságai. <i>Természetismeret, matematika:</i> kommunikációs képességeket fejlesztő feladatok. <i>Idegen nyelv:</i> a nem nyelvi jelek és a kontextus szerepe az idegen nyelvi kommunikációban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vizualitás, képi nyelv, filmnyelv, nemzeti kultúra, szubkultúra, célközönség, színszimbolika, dialógus, zenei nyelv, a nyelv zenéje, intonáció, beszédtempó, hivatalos kommunikáció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A nyelv és a nyelvtan rendszere	Órakeret: 8 óra
Előzetes tudás	A nyelvi jelekről és a nyelvi jelrendszerről az általános iskolában tanultak. A helyes beszéd és a helyesírás egyéni szintje. A legalapvetőbb nyelvtani ismeretek, a nyelvi elemek felismerése. Egyéni fejlesztési szükségletek felismerése, a helyes beszéd és a helyes írás iránt kialakuló motiváció.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A nyelvi jelekről és a nyelvi jelrendszerről tanultak felfrissítése, kiegészítése. A helyes beszéd és a jó helyesírás igényének felkeltése, megerősítése. A nyelvtani ismeretek hasznosságáról való meggyőződés kialakítása, megerősítése. Az általános iskolában tanult leíró nyelvtani ismeretek felfrissítése, az alapvető hiányosságok pótlása feladatok megoldása során. A szóelemek és a szófajok, valamint a szintagmák felismerésének fejlesztése, szókincs bővítés. A	

	teljes mondatokban való fogalmazás igényének felkeltése. A helyesírás fejlesztése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A nyelv fogalma, nyelv és beszéd. A beszéd jellemzői – az egyénre jellemző beszédmód. A jel, a jelzés, a jelrendszer fogalmának megismerése, illetve ismétlése. A nyelv mint jelrendszer, a nyelvi jelek típusai. A nyelv szintjei, a leíró nyelvtan egységei (hangtan, morfématan, szótan, mondatn, szövegtan). Hang, fonéma, betű. A hangok jelölése írásban, a betű. Hangtörvények. A hangtörvényekből fakadó helyesírási szabályok felelevenítése, helyesírási feladatok egyéni szükségletek szerint. A hangok szerepe a beszédben. A hangok keletkezése, tiszta ejtés. A szófajok beszédbeli és mondatbeli szerepe. A szófajok felismerése, szavak csoportosítása. Morfémák, szóelemek, szóalakok. A toldalékok szerepe a szó- és a mondatalkotásban. Szóalkotó játékok. Szintagmák keresése és jelölése. A szókincs fejlesztése a határozós és a jelzős szintagmákhoz kapcsolódva. A tulajdonnevek és az igekötős igék helyesírása. Általános helyesírási gyakorló feladatok az egyéni problémák feltárására és egyéni fejlesztésre. A helyesírás önálló fejlesztésének módjai, az önellenőrzés eszközei.	<i>Társadalomismeret, idegen nyelv, természetismeret, matematika:</i> helyesírás. <i>Idegen nyelv:</i> a nyelvek egyedisége és rokonsága.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelv, beszéd, beszédmód, jelrendszer, jeltípus, hang, betű, hasonulás, összeolvadás, morféma, szóelem, szóalak, toldalék, szintagma.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Mondat – szöveg – jelentés	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az előző félévben tanult nyelvtani ismeretek.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A mondatn és a szövegtani ismeretek felidézése és bővítése gyakorlati feladatok során. A központosítás mint helyesírási probléma gyakorlása. Az értő néma és hangos olvasás fejlesztése kreatív feladatokkal. A jelentéstani ismeretek fejlesztése, szerepük felismerése a művészi nyelvben és a hétköznapi kommunikációban. Szövegrendezés. A szókincs bővítése, a fogalmazási készség fejlesztése. Ismerkedés az egynyelvű szótárak használatával.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
A mondat fogalma, a mondat szerkesztettsége és modalitása. A modalitás szerepe a közlő szándékának kifejezésében. Írásjelek. Az egyszerű és az összetett mondat felismerése, csoportosítása gyakorlati feladatok során. Az összetett mondat típusainak megkülönböztetése, összetett mondatok alkotása szerkezeti modellek alapján. A szöveg és a szövegkohézió. Szövegértési feladatok. A szövegelemzés lehetséges módszerei. A szövegkohézió nyelvi elemei, a lineáris kohézió (pl. névmások, toldalékok vizsgálata a szófajokról és a morfémaokról tanultak felidézésével).	<i>Társadalomismeret, idegen nyelv, természetismeret, matematika:</i> helyesírás. <i>Idegen nyelv:</i> a szófajok ismeretének szerepe a nyelvtanulásban;	

A szövegkohézió jelentésbeli elemei, globális kohézió (pl. a cím, a téma, a tétel- és kulcsmondatok, kulcsszavak; a bekezdések logikai viszonyának vizsgálata köznapi, irodalmi és saját szövegekben). Szövegfonetikai eszközök. Hangos olvasás, interpretálás, előadó-művészet. A fonetikai eszközökkel való tudatos bánásmód gyakorlása. A hangalak és a jelentés viszonya. Azonos alakú, egyjelentésű, többjelentésű, rokon értelmű, hangutánzó és hangfestő szavak felismerése, gyűjtése, csoportosítása. A rokon értelmű szavak szerepe a szóbeli és az írásbeli kommunikáció változatosságában, pontosságában és választékosságában. Szókincsbővítő feladatok.	szövegértést segítő technikák.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyszerű és összetett mondat; kijelentő, felszólító, felkiáltó, óhajtó és kérdő mondat; kohézió, bekezdés, kulcsszó, kulcsmondat, fonetika, hangalak, jelentés, azonos alakú, egyjelentésű, többjelentésű, rokon értelmű, hangutánzó és hangfestő szó, alakzat, ismétlés, fokozás, túlzás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szövegértés, szövegalkotás I. A szövegek szerkezete	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Különböző szövegek folyamatos olvasása. Az olvasottak lényegének felismerése. Kérdések megfogalmazása az olvasott szöveggel kapcsolatban. Törekvés a gondolatok célhoz illeszkedő kifejezésére, írásban.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Különböző megjelenésű és műfajú szövegek átfogó megértése, a szöveg szó szerinti jelentésén túli üzenet értelmezése, a szövegből információk visszakeresése. A szöveg tartalmának összefoglalása, jegyzet és vázlat önálló készítése. Az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatban saját vélemény megfogalmazása szóban és írásban. Szövegalkotás során a különböző mondatfajták használata. A helyesírás alapvető szabályainak ismerete. Szótárak (papíralapú és internetes) gyakorlott használata, saját szókincs fokozatos bővítése. A szövegek tagolása, főbb szerkezeti elemeinek ismerete. A forrásellenőrzés szempontjainak megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A szöveg jellemzői, tartalmi és formai elemei. Különböző szövegek – különböző szándékok: szerzők, szövegalkotási célok, hogyan változik egy-egy szöveg a szándéktól függően. Különböző célok – különböző szövegműfajok (típusok, jellemzők) – olvasástechnika, olvasás és szövegértés, hangos és néma olvasás utáni értés. Szövegek tagolása, szerkezeti elemek, kapcsoló elemek. Az írásbeli és a szóbeli szövegalkotás eltérései, az eltérések okai, típusai. Szókincs bővítése, szótárak, kézikönyvek használata. Internetes szótárak, helyesírás-ellenőrző programok, szótárprogramok használata, internetes keresés, források ellenőrzésének kérdései.		<i>OKÉ-tematika</i> illeszkedő részei. <i>Társadalomismeret,</i> <i>idegen nyelv,</i> <i>természetismeret,</i> <i>matematika:</i> szövegértést, szövegalkotást fejlesztő feladatok, hangos és néma olvasás gyakorlása.

Rövid szóbeli szövegek leírása – írott szöveggé alakítása.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Szöveg, szövegalkotási szándék és cél, szövegrész, kapcsolóelem, szótár, szó szerinti jelentés, üzenet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szövegértés, szövegalkotás II. A történetalkítás eszközei	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az olvasott szövegről saját vélemény megfogalmazása szóban és írásban. Különböző megjelenésű és műfajú szövegek megértése. Információk keresése a szövegben. A szöveg tartalmának összefoglalása, önálló jegyzet és vázlat készítése.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Történet létrehozása előre meghatározott szempontok alapján, a történet részeinek, felépítésének meghatározása. A történetek variálhatóságának megtapasztalása, kipróbálása. Meghatározott szempontok szerint kiselőadások, referátumok önálló elkészítése. Különböző beszédműfajok meghatározása és megkülönböztetése. Különböző beszéd/szövegműfajok jellemzőinek ismerete.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A történet fogalma, funkciója. Történetalkítás: a történet alapegységei, történetépítés. A történet variálhatósága, különböző műfajok. Saját történet létrehozása, szereplők, történetelemek kiválasztása, cselekménybonyolítás. A szöveg makroszerkezetének három egysége: bevezetés, tárgyalás, befejezés. Beszédműfajok/szövegműfajok. Elbeszélés, élménybeszámoló, felszólalás, hozzászólás, érvelés. Köznyelv, irodalmi nyelv, nyelvi norma, szleng, rétegnyelvek, csoportnyelvek. A kiselőadás, a referátum és a vázlat készítésének szabályai. Forrásmegjelölés, forrásellenőrzés.		<i>OKE</i> -tematika illeszkedő részei. <i>Társadalomismeret, idegen nyelv, természetismeret, matematika:</i> szövegértést, szövegalkotást fejlesztő feladatok, hangos és néma olvasás gyakorlása.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Történet, bevezetés, tárgyalás, befejezés, bekezdés, elbeszélés, élménybeszámoló, érvelés, rétegnyelv, nyelvi norma, referátum, kiselőadás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Irodalom – művészetek – média I. Művészeti ágak, műnemek, műfajok	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A rímes, ritmikus szöveg megkülönböztetése a prózától. Ismeretek Petőfi Sándor, Arany János, Gárdonyi Géza tanult műveiről, irodalmi alkotásokról való egyszerű saját szöveg alkotásának képessége.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A köznyelvi és irodalmi szöveg különbségeinek felismerése. Műnemek és műfajok felismerése. A magas és tömegkultúra különbségeinek felismerése. Az ízlés fogalmának megértése, a modern kommunikáció műfajainak megismerése. A művészeti ágak megkülönböztetése. A manipuláció működési mechanizmusának belátása, a fikció fogalmának megértése, az alternatív valóságok szerepének belátása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Irodalom: Az irodalmi és a köznyelvi szövegek eltérései, az irodalom mint nyelvhasználat: az irodalmi szöveg felhívó jellege. Az irodalom mágikus jellege. Az irodalom szerepváltozása, virtuális valóságok. Műnemek: epika, dráma, líra. Az egyes műnemek legjellemzőbb műfajai. Napló és blog mint irodalmi műfajok, illetve az internet műfajai. Levél, e-mail, sms, blog (eltérő nyelvezet, eltérő etikett). A Nyugat c. folyóirat. Internetes irodalmi lapok (Pl. <i>Litera</i>, <i>Irodalmi Jelen</i>, <i>Spanyolnátha</i>). Kortárs szerzők versei, szövegei. Groteszk, egyperces novellák. (Javasolt szerzők /művek, műrészletek/: <i>Madách Imre</i>, <i>Arany János</i>, <i>Móricz Zsigmond</i>, <i>Mikszáth Kálmán</i>, <i>Krúdy Gyula</i>, <i>Ady Endre</i>, <i>József Attila</i>, <i>Karinthy Frigyes</i>, <i>Weöres Sándor</i>, <i>Ottlik Géza</i>, <i>Örkény István</i>, <i>Parti Nagy Lajos</i>, <i>Karafiáth Orsolya</i>, <i>Varró Dániel</i>, <i>Jónás Tamás</i>, <i>Szabó T. Anna</i>.) Művészet/Média: A művészet fogalma, művészeti ágak. Ismerkedés a következő fogalmakkal: magas kultúra, tömegkultúra, kommersz, ízlés. Az írott sajtó műfajai. Fikció, manipuláció, hazugság, átverés, demagógia stb. Facebook, világháló, játékok, alternatív valóságok.		<i>OKÉ</i>-tematika illeszkedő részei. <i>Társadalomismeret:</i> tömegkultúra, média. <i>Idegen nyelv:</i> egyszerűbb, rövid irodalmi művek eredeti nyelven való olvasása.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Irodalmi szöveg, köznyelvi szöveg, műnem, műfaj, magas kultúra, tömegkultúra, fikció, manipuláció, virtualitás, alternatív valóság, groteszk, ízlés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Irodalom – művészetek – média II. Az irodalom és a vizuális kultúra formanyelve és eszközei	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az irodalmi és a köznyelvi szövegek közötti különbségek felismerése. Önálló szóbeli és írásbeli megnyilatkozások irodalmi művekről. Az alapvető műnemek és műfajok jellemzőinek ismerete. A népköltészet, műköltészet, mese, elbeszélés fogalmak ismerete.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az irodalom kezdeteivel kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása. A leggyakoribb alakzatok és szóképek felismerése. Néhány epikai műfaj, valamint az elbeszéléssel kapcsolatos fogalmak ismerete és alkalmazása. Művészfilmek és kommersz filmek közötti különbség felismerése. Filmes adaptációk (képregény, regény, remake) jellemzőinek megállapítása. Ismerkedés az irodalom határterületeivel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Irodalom: Oralitás – az irodalom kezdetei, népmesék, monda, legenda.		<i>OKÉ</i>-tematika illeszkedő részei.

Műköltészet: eposzok, fabulák, anekdota, aforizma. Legfontosabb alakzatok és szóképek (pl. <i>versszak, rím, alliteráció, ismétlés, felsorolás, fokozás, ellentét, metafora, megszemélyesítés, szimbólum</i>). Dalszövegek, kortárs költészet (pl. <i>rap-szövegek, Lovasi András, Kiss Tibor, Parti Nagy Lajos, Kukorelly Endre, Marno János</i>). Novella, regény (pl. <i>Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, F. Kafka, B. Hrabal</i>). Az elbeszélő szerepe és típusai. Cselekménybonyolítás, jellemábrázolás. Korrajz, társadalmi kontextus, szubkultúrák megjelenése a szövegben. Hagyomány, kánon, történetiség. Színhely, időkezelés, beszédmód, valóság és fikció. Művészet/Média: Graffiti az őskorban és az ókorban (pl. <i>barlangrajzok, pompeji falfeliratok, egyiptomi sírok</i>). Graffiti ma: művészet vagy kulturális környezetszennyezés. A képregény mint műfaj, híres képregények. Képregények filmes adaptációi (pl. <i>Superman, Batman, Pókember, Sin City, Amerika kapitány, Asterix</i> stb.). A képregény mint művészet (pl. <i>R. Lichtenstein</i>). Művészfilm, kommerszfilmek, reklámfilmek, plakátok. Filmes gegek, átverés, képi humor, rajzfilm, némafilm (pl. <i>Chaplin, Stan és Pan, Buster Keaton</i>). Film és irodalom kapcsolata – adaptáció vagy új műalkotás, remake-ek.	<i>Társadalomismeret:</i> társadalmi környezet, szubkultúrák. <i>Idegen nyelv:</i> egyszerű irodalmi szövegek és falfirkák idegen nyelven, az idegen nyelvű filmek megértése a képi nyelv elemeinek felismerésével.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Népköltészet, műköltészet, alakzat, szókép, epika, novella, regény, cselekmény, korrajz, hagyomány, szubkultúra, graffiti, képregény, művészfilm, közönségfilm, adaptáció.

A fejlesztés várt eredményei a 9. évfolyam végén	Az egyes tanulók önmagukhoz viszonyítva a korábbinál tudatosabban és sikeresebben kommunikálnak. Ismerik a kommunikáció összetevőit, tudnak olvasni a nonverbális jelekből. Igyekeznek alkalmazkodni a helyzetnek megfelelő kommunikációs normákhoz. A tanulók ismerik a kommunikáció fajtáit, meg tudják különböztetni a hírt és a véleményt. Online kommunikációjuk tudatos, ismerik az internetes kommunikáció veszélyeit és illetlenségét. A tanulók a pedagógus segítségével felismerik egyéni fejlesztési szükségleteiket, kialakul a helyes beszéd és a helyes írás iránti motiváció, fejlődik az önellenőrzés, az önálló tanulás képessége. A tanulók rendelkeznek a legalapvetőbb nyelvtani ismeretekkel, felismerik a nyelvi elemeket. A tanulók kissé biztosabb leíró nyelvtani ismeretekkel rendelkeznek, ezeket képesek gyakorlati feladatok során alkalmazni. Törekcsenek arra, hogy szóban és írásban is teljes mondatokban fogalmazzanak, és törekcsenek arra, hogy kevés helyesírási hibát ejtsenek. A tanulók hangosan és némán is értőn olvasnak. Az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatban saját véleményt fogalmaznak meg szóban és írásban. Képesek a szövegben információkat keresni. Képesek
--	---

	különböző típusú szövegek tartalmának összefoglalására, jegyzet és vázlat önálló készítésére. Önállóan használják a hagyományos és az internetes szótárakat. Ismerik a forráskritika alapvető szempontjait. Ismerik a netikett alapvető szabályait és ezek alkalmazását. Képesek az irodalmi és köznyelvi szövegek közötti különbségek felismerésére. Képesek önálló szóbeli és írásbeli megnyilatkozásokra irodalmi művekről. A tanulók ismeretei bővülnek a képi, hangzó és a komplex eszközöket használó kommunikáció, különösen a reklámok és a filmek terén. Felismerik a durva manipulációt. Képesse válnak néhány filmnyelvi eszköz felismerésére és alkalmazására. A tanulók felismerik az egyszerű szövegek témáját, kulcsszavait, meg tudják határozni a bekezdések témáját és ezek kapcsolatát. Fejlődik írásjel-használatuk és olvasási készségük. A tanulók gyakorlatot szereznek a vizuális, a hangzó és a komplex információk megértésében. Elmélyül a színek jelentéséről szerzett tudásuk. Képesek stílusváltásra hivatalos helyzetben. Felismernek néhány jelentéstani elemet a művészi nyelvben, és képesek rokon értelmű szavakkal változatosabbá tenni mondanivalójukat. Képesek szóban és írásban logikusan elmesélni egy történetet. Tudnak legalább egy nyelvi szótárt használni. Képesek néma olvasással szövegek megértésére és felidézésére. Képesek történet írására előre meghatározott szempontrendszer segítségével. Tudnak vázlatot készíteni megadott szempontrendszer alapján. Felismerik a helyesírási alapelveket, és helyesen alkalmazzák őket. Képesek néhány alakzat és szóképfelismerésére. Ismernek néhány epikai műfajt, ismerik és alkalmazzák az elbeszéléssel kapcsolatos fogalmakat.
--	--

10. évfolyam

A kommunikáció – magyar tanterv a 10. évfolyamon már alapvetően a pályaorientációra, a mindennapi életben való eligazodásra készít fel, a kulcskompetenciák fejlesztését is ennek rendeli alá. Továbbra is szerepe van az alapvető kulcskompetenciák fejlesztésében is. A Natban megfogalmazott nevelési célok közül elsőrendű a szerepe a felelősségvállalásnak, a demokrácia iránti elkötelezettségnek, a tudatos állampolgári létnek, a pályaorientációnak. A tanulókat fel kell készíteni a vizsgaszituációkra, a pályaválasztásra, az önálló, tudatos kommunikációra, a kulturált nyelvhasználatra, a mindennapi életben gyakran felmerülő szövegtípusok megértésére.

A 10. évfolyamon heti egy óra áll rendelkezésre, a kerettanterv az éves órakeret 90%-át, azaz 32 órát határoz meg. A kerettantervet megvalósító KOMA program két, egy-egy félévet átívelő, közös, az osztály számára megvalósítandó projektfeladatot ajánl: az első félévben képregényt készítenek az előző évben megírt történetből, a második félévben a munka világára készülnek fel és életpálya-tervezéssel foglalkoznak.

A 10. évfolyam legfontosabb céljai:

- fejlődjön a tanulók tanulási technikája, alakítsanak ki pozitív viszonyt a jövőbeli tanulás különböző módozataihoz;

- értsék meg az egész életen át tartó tanulásra való képesség és motiváció fontosságát;
- kommunikációjuk során nem kortársi helyzetben kerüljék a szlenget és a vulgarizmust;
- legyenek képesek folyamatosan és meggyőzően felolvasni érvelő szövegeket;
- készüljenek fel a különböző vizsgahelyzetekre;
- legyenek képesek önálló, néma, értő olvasásra, meghatározott szempontok alapján különböző műfajú szövegek írására;
- tudjanak rövid, elmondásra vagy felolvasásra szánt és arra alkalmas, különböző műfajú szövegeket írni;
- legyenek képesek különböző műfajú szövegek önálló írására előre megadott szempontok önálló alkalmazásával;
- ismerjék a lényegkiemelés eszközeit;
- használják tudatosan a digitális eszközöket, legyenek tisztában a világháló használatának etikai szabályaival és az internet használatának veszélyeivel.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A sikeres kommunikáció – nyelvi és kommunikációs repertoár a gyakorlatban	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Jártasság az írásbeli és szóbeli véleményalkotásban. Tömegkommunikációs ismeretek. Tény és vélemény megkülönböztetése. Véleményformálás szóban és írásban. Az önértékelés és a társértékelés szerepének ismerete a tanulás sikerességében.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanulási technikák, az önértékelés és a társértékelés fejlesztése. A formális és az informális tanulási lehetőségek közötti tájékozódás. Írásbeli és szóbeli véleményformálás művészeti alkotásokról. Az udvarias társalgás gyakorlása, a vulgarizmus csökkentése, elutasítása. Az érvelési technika, a vitakészség gyakorlati fejlesztése. A tanulók és mások által írott szövegek meggyőző előadásának gyakorlása és e képesség, valamint a rögtönzés fejlesztése. Felkészítés a vizsgahelyzetekre. Az egész életen át tartó tanulásra való képesség és motiváció fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai. Generációs megértési nehézségek: eltérő nyelv, eltérő jelentés (pl. <i>szleng, réteg- és csoportnyelvek</i>). A kulturális szignálok használatának, a kommunikációs maximák érvényesülésének vizsgálata. Személyes erősségek és gyengeségek megfogalmazása, megerősítés és segítő bírálat a társaknak. A művészeti ágakhoz való viszony beépítése az önértékelésbe. Formális és informális tanulás, tehetség, kreativitás. A családi viszonyok és a társalgási stílus történeti változásai. Disputa: érvelő szövegek alkotása szóban. A disputa szabályainak megismerése, egyszerűsített játék. Tömegkommunikáció, televízió, internet. A média vélemény- és ízlésformáló szerepe. Pénz és tömegkommunikáció (pl. <i>reklám, show, klip</i>). Állásfoglalás		OKÉ-tematika illeszkedő részei. <i>Társadalomismeret:</i> kommunikáció társadalmi és kulturális meghatározottságai, tömegkommunikáció, média, film. <i>Természetismeret, matematika:</i> kommunikációs képességeket fejlesztő gyakorlatok.

az életstílusok, szerepminták körében, értékválasztás. Társalgási stílus különböző beszédpartnerek esetén. Udvarias társalgás. A vulgarizmus kerülése. Kulturált nyelvi megoldások kényes témák megbeszélésére. Különböző stílusrétegek műfaji sajátosságainak megfelelően írt saját és kész szövegek felolvasása, előadása, illetve rögtönzése. Kulturált véleményalkotás, önértékelés, egymás munkájának és teljesítményének értékelése indoklással, fejlesztési tanácsokkal. Érvelő műfajok és szövegek, a meggyőzés szolgálatában. A vizsga mint a meggyőzés színtere.	<i>Idegen nyelv:</i> udvarias társalgás, véleménynyilvánítás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Formális és informális tanulás, egész életen át tartó tanulás; disputa, érvelés, érv, cáfolat, tételmondat; vulgarizmus, előadói stílus, testbeszéd, arcjáték, hangerő, hanglegjtés, értékválasztás, érvelés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyelv és társadalom – nyelvi rétegek, stílusrétegek	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az eddig szerzett stilisztikai ismeretek.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A stílusrétegek megkülönböztetése. Jártasság kialakítása a szépirodalmi művek néhány stílusjegyének felismerésében. Fejlődés a társalgási stílus gyakorlásában a vulgarizmus negatív voltának tudatosítása. A szövegalkotási, felolvasási és előadási jártasság fejlesztése. Az alapvető nyelvtörténeti ismeretek felelevenítése és bővítése; a szinkron nyelvváltozatok közötti tájékozódási képesség megalapozása. A tanuló számára fontos nevek eredetének, jelentésének megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A jeltermészet jelentősége a nyelvben. A jelek típusai (ikon, index, szimbólum). A nyelv tan szerepe az egyén életében, tanulásának haszna. Játék a mondatokkal, nyelvi cselekvésekkel. A szóbeliség és az írásbeliség stílusjegyei a magánéleti és a félhivatalos, publicisztikai helyzetekben. A tárgyalt művekről szóló rövid kritikák, blogbejegyzések koherenciájának elemzése. Ismerkedés a publicisztikai, az előadói (szónoki) és a tudományos (népszerű tudományos, ismeretterjesztő) stílus jegyeivel szövegek alapján. A különböző stílusrétegekbe tartozó szövegek felismerése. Nyelvtörténeti ismeretek, a magyar nyelv eredete, a szókincs történeti rétegei néhány szöveg vizsgálatával. Nyelvújítás, a technika és a globalizáció szerepe a nyelv változásában. Szógyűjtés a technikával, a divattal és a zenével kapcsolatban – köznyelvivé vált idegen és új szavak. Ismerkedés az utónévkönyvvel, a nevek eredetével és jelentésével. Nyelvváltozatok, nyelvjárások. Egy-egy a tanulók által ismert vidék nyelvjárásainak jellegzetességei. Tájszavak. Nyelvváltozatok, ifjúsági és diáknyelv. Szleng és argó. Szlengszótárak. A határon túli nyelvhasználat egy-két változata: kétnyelvűség, kevertnyelvűség, kettős nyelvűség.		<i>Társadalomismeret, idegen nyelv, természetismeret, matematika:</i> helyesírás. <i>Idegen nyelv:</i> a globalizáció következtében nemzetközivé vált szavak, néhány diáknyelvi és szleng elem idegen nyelven.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Koherencia, publicisztika, stílusárnyalat, társalgási stílus, művelt köznyelv, szleng, argó, nyelvtörténet, finnugor nyelvcsalád, nyelvváltozat, nyelvjárás, tájszó.
------------------------------------	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szövegértés, szövegalkotás – retorikai gyakorlatok	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Önálló, néma, értő olvasás, meghatározott szempontrendszer alapján különböző műfajú szövegek írása, vázlatírás.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Különböző műfajú szövegek önálló írása, előre megadott szempontrendszer önálló alkalmazása, a lényegkiemelés eszközeinek alkalmazása. Képes instrukciók szöveggé formálása, illetve szöveges információk képpé alakítása. Egyszerűbb retorikai feladatok megoldása, retorikai szövegek önálló alkalmazása. Mindennapi szövegtípusok (önéletrajz, névjegy, álláshirdetés, kérvények stb.) megértése és önálló létrehozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Álláshirdetések elemzése és alkotása személyes tényezők figyelembe vételével, önismeret. Lényegkiemelés különböző műfajú, családi témájú szövegekben (pl. <i>újságcikk, blogbejegyzés</i>). Érvelő szövegek vizsgálata és alkotása. Képes instrukciók szöveggé formálása v. szöveges instrukciók alapján egyszerű képek alkotása (összeszerelés, folyamatábra stb.). Írásbeli ítéletalkotás, kritika, értékelő szöveg írása. Nézőpontváltás a szövegben. Egyedi névjegy tervezése, megalkotása. Retorikai feladat, ünnepi beszéd alkotása (pl. <i>ballagásra, születésnapra, esküvőre, eljegyzésre, keresztelőre</i>). A retorika nyelven kívüli eszközei. Retorikai feladat, beszéd alkotása tetszőleges témában. Érvelő szövegek olvasása és alkotása. Vers- vagy prózaírás sablon segítségével. Alapvető stilisztikai ismeretek rendszerezése, gyakorlati alkalmazása szövegalkotás során.		<i>OKÉ-tematika</i> illeszkedő részei. <i>Társadalomismeret,</i> <i>idegen nyelv,</i> <i>természetismeret,</i> <i>matematika:</i> szövegértést, szövegalkotást fejlesztő feladatok, hangos és néma olvasás gyakorlása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Lényegkiemelés, érvelés, ítéletalkotás, kritika, nézőpontváltás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Irodalom – művészetek – média Műalkotások befogadása	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Műnemek és a hozzájuk kapcsolódó legfontosabb műfajok ismerete, szempontok szerinti véleményalkotás irodalmi művekről.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési	Irodalmi művekről, filmekről való véleményalkotás önálló kifejtése. Művészeti irányzatok közötti különbségek felismerése. Műalkotások megértésével, értelmezésével, befogadásával kapcsolatos legfontosabb ismeretek elsajátítása.	

feladatok	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Irodalom: Különböző műnemű és műfajú irodalmi művekről közös beszélgetés és elemzés tematikus bontásban. (Javasolt szerzők: <i>Ady Endre, József Attila, Áprily Lajos, Kányádi Sándor, Dsida Jenő, Tamási Áron, Márai Sándor, Szilágyi Domokos, Esterházy Péter</i>, Kovács András Ferenc műveiből részletek, <i>Katona József, W. Shakespeare, E. Ionesco</i> drámáiból részletek.) Önéletrajz, életrajz, útirajz az irodalomban. A krimi, sci-fi, kalandregény jellemzői, témái. Képvversek, hangköltemények. Művészet/média: Legfontosabb avantgárd irányzatok jellemzői (pl. <i>expresszionizmus, futurizmus, dadaizmus, szürrealizmus, kubizmus, konstruktivizmus</i>). Művészeti ágak, műfajok, kifejezőeszközök, üzenet, hangulat. Műalkotás és műkedvelés, hobbi, giccs. Művészfilm és közönségfilm. Műalkotások (vers, zene, film, tánc stb.) befogadása és kommentálása, a befogadó szerepe a művek értelmezésekor.	OKÉ-tematika illeszkedő részei. Társadalomismeret: kisebbségi lét, határon túli magyarság. Idegen nyelv: idegen nyelvű filmek felirattal vagy anélkül, képi nyelv, falfirkák.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Avantgárd irányzatok, műkedvelés, hobbi, giccs, befogadó, műértelmezés.

A fejlesztés várt eredményei a 10. évfolyam végén	Fejlődnek a tanulók tanulási technikái, a tanulók felismerik az egész életen át tartó tanulás szükségességét. Ismerik a hétköznapi életben használatos dokumentumok típusait, azok kitöltésének módját, eligazodnak a hivatalos ügyekben használatos formanyomtatványok között, kitöltésükben alapszintű jártasságot szereznek. Többségük legalább nem kortársi beszédhelyzetben kerüli a szlenget és a vulgarizmust. A tanulók képesek folyamatosan és meggyőzően felolvasni érvelő szövegeket. Felkészültek a vizsgahelyzetek kommunikációs szempontú kezelésére. Rendelkeznek alapvető nyelvtörténeti ismeretekkel, tudják, hogy egy időben is többféle nyelvváltozat létezik. Képesek önálló, néma, értő olvasásra, meghatározott szempontrendszer alapján különböző műfajú szövegek írására, vázlatírásra. Tudnak rövid, elmondásra vagy felolvasásra szánt és arra alkalmas szövegeket írni. Képesek különböző műfajú szövegek írására, előre megadott szempontrendszer alkalmazásával, ismerik a lényegkiemelés eszközeit. Képesek a retorika alapvető eszközeit alkalmazni érvelő szövegek szóbeli előadásakor. Tisztában vannak a média vélemény- és ízlésformáló szerepével, felismerik a manipuláció eszközeit. Kulturáltabban mondanak véleményt a műalkotásokról nemtetszés esetén is, képesek véleményüket egy-két érvelő alátámasztani.
--	---

	Felismerik a művészeti irányzatok közötti különbségeket. Felismerik a képszerűség néhány stíluseszközét és a szépirodalmi stílus néhány jellegzetességét szépirodalmi művekben.
--	---

IDEGEN NYELV

A szakiskolai program keretében a 9–11. évfolyamban minden tanuló számára kötelező egy idegen nyelv tanulása. A hatékonyság szempontjából célszerű azt a nyelvet választani, amellyel való ismerkedést a tanuló az általános iskolában elkezdte.

Az idegen nyelv műveltségterület kerettantervének középpontjában a tanuló áll, illetve az a törekvés, hogy a tanuló a szakiskolai idegennyelv-tanulás során olyan kompetenciák birtokába jusson, melyek képessé teszik őt az idegen nyelvi kommunikációra, valamint arra, hogy megfelelő motiváció esetén a kötelező nyelvtanulás időszakát követően önállóan is tovább tudja ápolni és fejleszteni idegennyelv-tudását. A használható nyelvtudás a tanuló számára nemcsak azt jelenti, hogy jobb esélyekkel indul a munkaerőpiacon, hanem egyben kulcsot is ad a kezébe más népek, más kultúrák, s ezáltal önmaga, saját népe és saját kultúrája alaposabb megismeréséhez, jobb megértéséhez.

A szakiskolába bekerülő tanulók tanulási nehézségekkel küzdenek, sokuk küzd az alapkészségekhez kapcsolódó problémákkal (írás, olvasás és számolási nehézségekkel). A legtöbbjük hátrányos szociális helyzetű, és meglehetősen motiválatlan a tanulást illetően. Ezért a szakiskolai nyelvoktatásnak biztosítani kell az idegen nyelvi felzárkóztatás lehetőségét, a differenciált, szükség szerint az egyéni tanulás rendszerét.

Fejlesztési szükséges a tanulók négy nyelvi alapkészségét, elsősorban a beszédértés és a beszédalképség területén, illetve ezekkel szoros összefüggésben és állandó kölcsönhatásban a tanulók *stratégiai, szociális és személyes* kompetenciáit.

A kerettanterv tartalmazza a 9–11. évfolyamok idegennyelv-oktatásának *fejlesztési céljait*. A célokból kiindulva meghatározza a *fejlesztési feladatokat*, az ahhoz szükséges *előzetes tudást*, a *követelményeket/tartalmakat*, *kulcsfogalmakat* és a fejlesztés *várt eredményeit* az évfolyamok végén. A kitűzött célok megvalósításához a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően a program évi 36-36-34 tanítási héttel és 72-72-68 tanórával számol (heti 2 kötelező tanóra).

A műveltségterület tanításának célrendszere alapját a *kommunikatív kompetencia* fejlesztése alkotja a négy nyelvi alapkészség – beszédértés, olvasásértés, beszédalképség, íráskészség – területén. A készségek közül a beszédértés és a beszédalképség, illetve a szóbeli interakció élvez előnyt. Az elérendő cél az, hogy a tanulók meg tudják oldani a nyelvhasználatot igénylő feladataikat az élet különböző területein, a magánéletben, a közéletben, az oktatásban vagy a munka világában. A célnyelvi *műveltség és az interkulturális kompetencia* fejlesztése eredményeképpen a tanulók legyenek képesek a saját és más kultúrák különbségeinek és hasonlóságainak értelmezésére, és váljanak nyitottabbá és érzékenyebbé más kultúrák iránt. Fontos a pozitív attitűd és motiváció kialakítása a nyelvtanulás, valamint általában más nyelvek és kultúrák megismerése iránt, a *nevelési és tantárgy-integrációs* lehetőségek kihasználásával a nyelvtanítás tartalmának rugalmas keretein belül.

Az *IKT alkalmazási képességének* fejlesztése során a nyelvtanulás és a nyelvtanítás a mai kor igényeinek és szükségleteinek megfelelően, a kommunikációs és információs technológiák használatának beépítésével történjék, ezzel is segítve az autonóm nyelvtanulóvá válást. Fontos cél a *nyelvtanulási stratégiák* kialakítása, azaz a nyelvtanuló legyen képes nyelvtudását önállóan fenntartani, továbbfejleszteni, emellett újabb idegen nyelveket hatékonyan és sikeresen elsajátítani.

A *fejlesztési feladatok* meghatározásakor figyelembe kell venni, hogy a szakiskolai tanulók esetében egy olyan célcsoportról van szó, melynek tagjai közül sokakra jellemző, hogy tanulási nehézségekkel küzdenek, gyakori iskolai élményük a kudarc, kevés az önbizalmuk, csekély a tanulási motivációjuk, alacsony szintű az olvasottságuk, fejletlen a

szövegértésük, az átlagosnál gyengébb a kommunikációs képességük, kevés támogatást, biztatást kapnak a szülői háttértől.

Mindezek tükrében az idegennyelv-oktatásnak ebben az iskolatípusban kiemelt feladata a *tanulók nyelvtanulási kedvének felkeltése és fenntartása*. Segíteni kell a tanulókat abban, hogy *bízzanak önmagukban*, bizonyítsák önmaguknak és környezetüknek: *képesek az idegen nyelv elsajátítására és különböző élethelyzetekben történő sikeres alkalmazására*. Biztosítani kell számukra a feltételeket ahhoz, hogy logikusan egymásra épülő, kis lépésekben *átismételhessék, rendszerezhessék és bővíthessék* korábban megszerzett nyelvtudásukat, vagy amennyiben valamilyen oknál fogva az előző évfolyamokon nem, vagy csak rövid ideig tanulták az idegen nyelvet, *felzárkózhassanak* társaikhoz.

Mindennek eléréséhez, teljesítéséhez fejleszteni kell a tanulók idegen nyelvi alapképességeit a *beszédértés és a beszédképesség előtérbe helyezésével*, ezen belül pedig a beszédképesség területén a nyelvhelyesség helyett a *folyamatosság és a megfelelő szóhasználat* középpontba állításával. Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia szoros összefüggésben és állandó kölcsönhatásban áll a tanuló általános kompetenciáival, és így fejleszteni szükséges a tanuló *stratégiai kompetenciáját*, nagy hangsúlyt helyezve azokra a stratégiákra, melyek elősegítik az önálló nyelvtanulóvá válást, melyek hatékonyabbá teszik a nyelvtanulást, és megkönnyítik a nyelvhasználatot; *interkulturális kompetenciáját*, amibe beletartozik a saját és az idegen kultúra egymáshoz való viszonyításának képessége; a más kultúrák képviselőivel való kapcsolatteremtés készsége és képessége; a kultúrák különbözőségéből adódó félreértések kezelésére való készség és képesség; *szociális kompetenciáját*, azaz az egymástól való tanulás és az egymásért végzett munka készségét és képességét; *személyes kompetenciáit*.

A nyelvtanulás során a tanulóban alakuljon ki és maradjon ébren a *kedvező attitűd és motiváció* a nyelvtanulás, a tanult nyelv, a célnyelven beszélő emberek és kultúrájuk, valamint más nyelvek megismerésére.

Növeli a nyelvtanítás és -tanulás hatékonyságát, eredményességét, ha kialakul a tanulók *együttműködési készsége*, részt tudnak venni pár- és csoportmunkában.

A szakiskolában folyó idegennyelv-oktatás célja, hogy a tanulók a 11. évfolyam befejezésekor elérjék a Közös Európai Referenciakeretben meghatározott A1 minimumszintet a négy alapképességben, elmozduljanak az A2 alapszint irányába, és a beszédértés és beszédképesség terén elérjék az A2 szintet. Optimális esetben a tanulók elérhetik az A2 szintet mind a négy alapképességben.

A1 szinten (minimumszint) a diák megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.

Beszédértés: képes önmagára, családjára és közvetlen környezetére vonatkozó ismerős szavakat és nagyon egyszerű mondatokat megérteni, ha lassan és érthetően mondják azokat. Képes megérteni ismerős kifejezéseket és egyszerű mondatokat, melyek a mindennapi élet konkrét szükségleteivel kapcsolatosak, ha lassan és érthetően beszélnek hozzá, és a legfontosabb információkat többször elismétlik. Képes ismerős témakörökön belül lassan és érthetően elmondott rövid szövegek lényegét megérteni, ha sok bennük az internacionalizmus, és van ideje feldolgozni a hallottakat. Képes megérteni neveket, számokat, árakat és időpontokat, ha lassan és érthetően beszélnek hozzá.

Olvasásértés: képes egyszerű és jól strukturált szövegekben, melyek a mindennapok konkrét szükségleteivel kapcsolatosak, egyes szavakat és nagyon egyszerű mondatokat

megérteni. Képes arra, hogy a sok internacionalizmust tartalmazó és/vagy képekkel illusztrált információközlő szövegek témáját azonosítsa, és a lényegi információkat megértse. Ismerős kontextusban képes megérteni neveket, számokat, árakat és időpontokat, valamint egyes szavakat és nagyon egyszerű kifejezéseket.

Beszédkésztség: képes arra, hogy konkrét, ismerős helyzetekben egyszerű szavakkal, hétköznapi szófordulatokkal és nagyon egyszerű nyelvtani szerkezetekkel alapvető információkat adjon önmagáról és közvetlen környezetéről. Képes ismerős, hétköznapi helyzetekben röviden és jól begyakorolt fordulatok segítségével közléseket megfogalmazni úgy, hogy beszéd közben időnként esetleg hosszabb szüneteket tart, szavak után kutat az emlékezetében, küzd a nehéz szavak kiejtésével, és mondandóját olykor újrafogalmazza. Képes arra, hogy szavakat és szócsoportokat egyszerű kötőszavakkal, mint pl. „és”, „vagy”, „mert”, összekössön. Képes az abc hangjait és egy adott mennyiségű szót és kifejezést úgy kiejteni, hogy beszédét nagyobb erőfeszítés nélkül meg lehet érteni. Közléseiben nagyjából megfelelően alkalmazza a szó- és mondathangsúlyt.

Íráskészség: képes a személyére és az egészen mindennapi, ismerős dolgokra vonatkozó adatokat röviden és egyszerűen írásban megfogalmazni. Képes szótár segítségével mindennapi, ismerős témákhoz kapcsolódó feljegyzéseket készíteni. Képes számára ismerős szavakat és gyakran használt fordulatokat nagyjából helyesen leírni. Képes arra, hogy szavakat és szócsoportokat egyszerű kötőszavakkal, mint pl. „és”, „vagy”, „mert” összekössön.

Szóbeli interakció: képes egyszerű módon kommunikálni, ha beszédpartnere lassan és érthetően beszél, továbbá hajlandó arra, hogy mondanivalóját szükség esetén többször, többféleképpen elismételje, és segítséget nyújtson a válaszadásban. Képes arra, hogy egyszerű beszélgetést kezdeményezzen, s ennek során érti és alkalmazza a köszönés, bűcsúzkodás és az alapvető udvariassági formák legegyszerűbb változatait. Képes néhány egyszerű, jól begyakorolt kifejezéssel és mondattal megoldani olyan ismerős helyzeteket, melyek mindennapi, konkrét szükségleteihez kapcsolódnak. Képes jól ismert helyzetekben egyszerű szavak, kifejezések és nyelvtani szerkezetek segítségével megválaszolni a közvetlenül hozzá intézett kérdéseket, és képes arra, hogy ő maga is feltegyen egyszerű kérdéseket. Képes rövid beszélgetésben előre begyakorolt fordulatok segítségével kommunikálni, még ha gyakran meg is akad, és keresi a szavakat. Képes arra, hogy beszédpartnere mondanivalóját a mondathangsúly alapján kijelentésként, kérdésként vagy felszólításként értelmezze. Képes beszédében a mondathangsúlyt úgy alkalmazni, hogy mondanivalójában többnyire világosan elkülönüljön a kijelentés, a kérdés és a felszólítás. Kiejtése legalább annyira érthető, hogy beszélgetőpartnere többnyire követni tudja, amit mond.

Írásbeli interakció: képes arra, hogy ismerős témakörökben szótár segítségével egyszerű, rövid közléseket megfogalmazzon, miközben a tanult egyszerű nyelvtani szerkezetek használatában még bizonytalanságokat mutat. Képes arra, hogy személyes kapcsolatai ápolására rövid, egyszerű szövegeket alkosson (pl. üdvözlőkártya, levelezőlap, e-mail).

A2 szinten (alapszint) a tanuló megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.

Beszédértés: képes arra, hogy a mindennapi élet területén egyszerű mondatokat, gyakran használt szófordulatokat, szavakat megértse. Képes arra, hogy felismerje a lassan és érthetően, valamint irodalmi nyelven elhangzó és ismerős dolgokról szóló szövegek témáját. Képes ismerős témakörökön belül érthetően elmondott rövid szövegek lényegét megérteni, ha

sok bennük az internacionalizmus, és van ideje feldolgozni a hallottakat. Képes egyszerű, rövid, mindennapokkal kapcsolatos szövegek témáját meghatározni, valamint a szövegekből egyszerű, személyes szükségletei szempontjából fontos információkat kiszűrni.

Olvasásértés: képes egyszerű és jól strukturált, a mindennapi élettel összefüggő szövegek lényegét megérteni. Képes ismerős témakörökben egyszerű és formalizált szövegeket megérteni, ha azok nagyrészt gyakran előforduló szavakat és fordulatokat és/vagy internacionalizmusokat tartalmaznak. Képes arra, hogy hosszabb szövegekből kiszűrje és megértse a számára fontos információt.

Beszédképesség: képes arra, hogy mindennapi helyzetekben egyszerű nyelvi eszközökkel kifejezze magát, miközben még gyakran megakad, és szavak után kutat. Képes arra, hogy egyszerű szavakkal és esetenként rövid mondatokkal megközelítően korrekt közléseket fogalmazzon meg közvetlen környezetével (pl. emberek, helyek és helyszínek, munkahelyi vagy iskolai tapasztalatok) kapcsolatosan. Képes csekély szókinccs és egyszerű nyelvtani szerkezetek segítségével ismerős témákról, személyes érdeklődési körében közléseket megfogalmazni. Közléseiben többnyire világosan ki tudja fejezni szándékát. Képes egy esemény lefolyásáról megfelelő kötőszavak segítségével („először”, „aztán”, „azután”, „később”, „végül”) időbeli sorrendben beszámolni. Képes arra, hogy szavakat és egyszerű mondatokat kötőszavakkal (pl. „és”, „de”, „mert”) összekössön. Képes mondatait helyesen hangsúlyozni és hosszabb közléseit megfelelően tagolni. Kiejtése többnyire nem nehezíti az értést, bár idegen akcentusa feltűnő.

Írásképesség: képes arra, hogy egyszerű kifejezésekkel és rövid mondatokkal nagyjából hibátlan közléseket fogalmazzon meg közvetlen környezetével kapcsolatban (pl. emberek, helyek és helyszínek, munkahelyi vagy iskolai tapasztalatok). Képes arra, hogy csekély szókinccs és néhány egyszerű nyelvtani szerkezettel egyszerű formában nyilatkozzon ismerős témákról, őt magát személyesen érintő kérdésekről. Képes egy esemény lefolyásáról megfelelő kötőszavak segítségével („először”, „aztán”, „utána”, „később”, „végül”) időbeli sorrendben beszámolni. Képes arra, hogy egyszerű mondatokat fogalmazzon meg, és ezeket egyszerű kötőszavakkal (pl. „és”, „de”, „mert”) összekösse. Képes néhány fontos helyesírási szabály megközelítően helyes alkalmazására.

Szóbeli interakció: képes ismerős témákról egyszerű módon kommunikálni, ha beszélgetőpartnere irodalmi nyelven szól hozzá, és hajlandó arra, hogy kérésre bizonyos dolgokat megismételjen vagy átfogalmazzon. Képes arra, hogy a mindennapi élet konkrét szükségleteihez kapcsolódó helyzetekben rövid, egyszerű kifejezésekkel, mondatokkal kommunikáljon, miközben a kevésbé ismerős helyzeteket még nem mindig tudja megoldani, és esetenként félreértésekbe bonyolódik. Képes arra, hogy megoldjon ismerős, egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzeteket, de közléseit rövidre fogja. Képes arra, hogy ismerős helyzetekben egyszerű nyelvi eszközökkel kommunikáljon. Képes arra, hogy ismerős témakörben folyó beszélgetések során, ha azok lassan és érthetően zajlanak, kövesse a beszélgetések fonalát, kérdéseket tegyen fel, illetve kérdésekre válaszoljon. Képes arra, hogy nem értés esetén megkérje beszélgetőpartnerét, ismételje meg a mondottakat, vagy betűzzön bizonyos szavakat, és kérésre ő maga is képes ezt megtenni. Képes beszédében a mondathangsúlyt úgy alkalmazni, hogy mondanivalójában világosan elkülönüljön a kijelentés, a kérdés és a felszólítás. Kiejtése többnyire nem zavarja közlései megértését.

Írásbeli interakció: képes jól ismert helyzetekben megfelelő szókinccsrel rövid, egyszerű közléseket fogalmazni, melyekben sok a formalizált elem, visszatérő szófordulat. Képes rövid, személyes jellegű szövegekben, melyek egyszerű formában eseményekre és kívánságokra vonatkoznak, a közléseket megérteni, és azokra egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. Képes gyakran használt szavak esetében alkalmazni a legfontosabb helyesírási szabályokat, s így a helytelen írásmódból adódó félreértéseket elkerülni.

A fenti szintleírások alapján az elérhető eredmények a helyi tantervekben tovább pontosíthatók, a lehetőségek és a szükségletek alapján az összes készségre vonatkozóan, vagy csak egyes készségterületeken kiegészíthetők, módosíthatók.

Fontos, hogy ne csak a tanárok, hanem a tanulók is tisztában legyenek a nyelvtanítás-nyelvtanulás céljaival, az elérhető eredményekkel. Ennek érdekében érdemes beszélgetéseket kezdeményezni velük, melyek során egyrészt megismerhetik a célkitűzéseket, másrészt kinyilváníthatják véleményüket, javaslatokat, kívánságokat fogalmazhatnak meg.

A szakiskolai 9-10-11. évfolyam idegen nyelvi műveltségterület tartalmát/témaköreit, illetve az órakeretet a következő táblázat tartalmazza. A 11. évfolyam eltérő óraszámai a kevesebb tanítási hét miatt állnak elő.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A nyelvtanulás célja	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolából hozott ismeretek az idegen nyelvek tudásának fontosságáról.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanulók általános iskolában szerzett tapasztalatainak számbavétele. A sikeres területek erősítése, fejlesztése, a kudarcok okainak feltárása, megoldások keresése az eredményes nyelvtanulás érdekében. Az elérendő nyelvi szintek tartalmának ismertetése. Célok meghatározása: a négy nyelvi alapkészség közül a beszédértés és a beszéd-készség előtérbe helyezése. A kommunikatív helyzetgyakorlatok szerepének hangsúlyozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az idegen nyelv tanulása során megélt sikerek és kudarcok tematikus összeállítása, elemzése. Egyéni helyzetelemzés a „Checkliste” segítségével. A szakiskolai nyelvtanítás céljainak meghatározása, a tanév során feldolgozásra kerülő témák ismertetése, egyeztetés alapján a sorrendiség rögzítése. A tanár-diák együttműködési szabályok rögzítése.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom: hivatalos szövegek értelmezése.</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Az EU-tagállamokban beszélt nyelvek, nyelvcsaládok, nyelvrokonságok, jövevényszavak a történelmi eseményekhez köthetően, a digitális technológia szókészlete, idegen szavak a mindennapjainkban, nyelvi fordulatok, anyanyelvi sokszínűség, idegen nyelvi korrektség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hogyan tanuljam az idegen-nyelveket?	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolában az idegen nyelvek tanulása során az alapkészségek területein: beszédértés, olvasásértés, beszéd-készség, íráskészség, szóbeli interakció és az írásbeli interakció terén elsajátított technikák.	
A komplex műveltség-területhez	A környezet (osztálytársak, tanár, iskola), a nyelvtanulási szakasz legfontosabb célkitűzéseinek, tartalmainak megismerése, a tanulói	

kapcsolható fejlesztési feladatok	vélemények figyelembe vétele ezek kialakításában. Az önálló tanulásra való képesség fontosságának beláttatása. A legalapvetőbb tanulótípusok megismerése, az ismereteket önmagára vonatkoztatása. A hatékony (nyelv)tanulási stratégiák használata. A stratégiai kompetenciák fejlesztése. Alapvető ismeretek szerzése a célnyelvi országokról, a célnyelvnek Magyarországon, Európában és a világban játszott szerepéről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ismerkedés az új osztálytársakkal, a nyelvtanárral, az iskolával. Ismerkedés a tantervvel, a tantervi célok megismerése és megvitatása, egyéni célok megfogalmazása. A szakiskolai tanulmányok során feldolgozandó témakörök megismerése és megvitatása. Ötletbörze a nyelvtanulás hatékonyságának növelésére. Nyelvórai szabályok – a közös munka kereteinek meghatározása. A célnyelvi országokkal kapcsolatos alapvető ismeretek rendszerezése, elmélyítése, valamint a célnyelvre, annak szerepére, hasznára vonatkozó ismeretek felfrissítése, újabb ismeretek megszerzése, bővítése. (A 10–11. évfolyamokon ez az óraszám az előző évfolyamokon tanultak tematikus ismételtesére szolgál.)		<i>Természetismeret:</i> idegrendszer és viselkedés.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tanulási technika, tanulási stratégia: RJR- ráhangolás, jelentésteremtés, reflektálás; MURDER- MOOD – hangulatteremtés, <u>motiválás</u>. UNDERSTANDING – megértés; RECALLING – visszahívás; DIGEST – „emésztés”, <u>feldolgozás</u>; EXPANDING – kiterjesztés, önvizsgálat; REVIEWING – áttekintés, ismételtes.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Én és a családom	Órakeret: 7 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolából hozott, a témakörhöz kapcsolódó szókincs, a szűkebb/tágabb családon belüli kapcsolatrendszer, az ebből fakadó feladatkörök anyanyelven. A generációk fogalma, a kommunikáció lehetséges módjai a szűkebb/tágabb családon belül.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az idegen nyelv használata a feldolgozandó témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetekben. A négy nyelvi alapkészség fejlesztése, a tematikus szókincs bővítése. A témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetek megoldásához szükséges legalapvetőbb nyelvtani szerkezetek felismerése és alkalmazása. Törekvés a folyamatosságra és az érthető kiejtésre. Az interkulturális kompetencia fejlesztése. Nyitottság kialakítása a célnyelvet beszélő népek és kultúrájuk, valamint más népek és kultúrák iránt. Képesség kialakítása a saját népet és kultúrát kívülről, a külső szemlélő helyzetéből való szemlélésre. A stratégiai kompetencia fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Bemutatkozás (alapvető személyi adatok: családnév, keresztnév, kor, lakhely, állampolgárság, foglalkozás, esetleg kedvenc ételek, kedvenc időtöltés, háziállatok stb.). Családtagok bemutatása: rokoni kapcsolatok megnevezése, családtagok legfontosabb adatainak, jellemzőinek felsorolása (név, kor, foglalkozás, esetleg külső és belső tulajdonságok, kedvenc időtöltés stb.). Egy napom: a mindennapokra jellemző alapvető tevékenységek felsorolása, napszakokhoz, esetleg időpontokhoz való kapcsolása. A család egy hétköznapijának bemutatása, a családtagok feladatai. A témába vágó célnyelvi szövegek, hanganyagok feldolgozása alapján az adott nyelvterület országaiban élő hasonló korú fiatalok személyének, családjának megismerése.		<i>Társadalomismeret:</i> állampolgári jogok és kötelességek, egyének és közösségek szerepe a történelemben. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> konfliktusok ábrázolása az irodalmi/művészeti alkotásokban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Személyi adat, lakóhely, állampolgárság, foglalkozás, külső és belső tulajdonság, napszak, időpont, családon belüli feladatok.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az otthonom	Órakeret: 6 óra
Előzetes tudás	Anyanyelven ismeri a lakhatási lehetőségeket, azok pozitívumait/negatívumait. Meg tudja nevezni a lakás helyiségeit, funkcióit, berendezési tárgyait, a mindennapi életéhez szükséges eszközöket.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az idegen nyelv használata a feldolgozandó témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetekben. A négy nyelvi alapkészség fejlesztése, a tematikus szókincs bővítése. A témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetek megoldásához szükséges legalapvetőbb nyelvtani szerkezetek felismerése és alkalmazása. Törekvés a folyamatosságra és az érthető kiejtésre. Az interkulturális kompetencia fejlesztése. Nyitottság kialakítása a célnyelvet beszélő népek és kultúrájuk, valamint más népek és kultúrák iránt. Képesség kialakítása a saját népet és kultúrát kívülről, a külső szemlélő helyzetéből való szemlélésre. A stratégiai kompetencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanuló szobájának, lakóterének bemutatása fényképek, rajz alapján. A kedvenc bútordarab bemutatása. A lakás egyéb helyiségeinek bemutatása. A lakás és közvetlen környezetének bemutatása (kert, park, üzletek, posta stb.). A szomszédok bemutatása. Az iskolától hazáig vezető útvonal leírása. A témába vágó olvasott célnyelvi szövegek, hanganyagok feldolgozása alapján a nyelvterület országaiban élő hasonló korú fiatalok lakóköznyezetének megismerése.		<i>Társadalomismeret:</i> földrajz és település kapcsolata <i>KOMA:</i> hivatalos szövegek, dokumentumok létrehozása

Tárgyak, személyek összefüggő leírása egyszerű nyelvi eszközökkel. A témakörhöz kapcsolódó hallott és olvasott szövegek feldolgozása. A beszélgetések, illetve a hallott/olvasott szövegek feldolgozása során kapott információk feldolgozása, kreatív módon történő megjelenítése (szóban, írásban, rajzos formában). Különböző forrásokból származó, különböző személyekkel kapcsolatos információk összevetése, hasonlóságok és különbségek felfedezése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Város, vidék, családi ház, sorház, bérház, albérlet, hajléktalanság, irány, hosszúsági mértékegység, online-vásárlás, online-tervezés, online-lakáshirdetés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az iskola és barátaim	Órakeret: 6 óra
Előzetes tudás	Anyanyelven ismeri az iskolatípusokat, azok képzési struktúráját, rendszerét. Tisztában van saját tanulmányi kötelezettségeivel, meg tudja fogalmazni helyét a rendszerben. Tudja a barátság fogalmát definiálni, ismeri a barátság működésének szabályrendszerét.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az idegen nyelv használata a feldolgozandó témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetekben. A négy nyelvi alapkészség fejlesztése, a tematikus szókincs bővítése. A témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetek megoldásához szükséges legalapvetőbb nyelvtani szerkezetek felismerése és alkalmazása. Törekvés a folyamatosságra és az érthető kiejtésre. Az interkulturális kompetencia fejlesztése. Nyitottság kialakítása a célnyelvet beszélő népek és kultúrájuk, valamint más népek és kultúrák iránt. Képesség kialakítása a saját népet és kultúrát kívülről, a külső szemlélő helyzetéből való szemlélésre. A stratégiai kompetencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A magyarországi iskolarendszer megismerése, a különböző szakaszok tartalmi/tantárgyi elvárásai nagy vonalakban. Vizsgarendszerek a magyarországi közoktatásban. Az iskolai hétköznapiak rendje, a benne tevékenykedők feladatköre, kötelességei és jogai. A nevelés-oktatás folyamata során barátságok kialakulásának lehetséges módjai, helyszínei, a hosszú barátság, egy életen át tartó barátság feltételei. Egy jó vagy a legjobb barát bemutatása, személyes adatok, külső, belső tulajdonságok. A barátom és én – hasonlóságok és különbségek megnevezése. Közös programok. A témába vágó olvasott célnyelvi szövegek, hanganyagok feldolgozása alapján az idegen nyelvterület országaiban élő hasonló korú fiatalok lakókörnyezetének megismerése.		<i>Társadalomismeret:</i> iskola a történelemben.

Egyszerű nyelvi eszközök felhasználásával lebonyolított, többnyire irányított beszélgetések pár- és csoportmunkában, illetve plénumban. Személyek, tevékenységek összefüggő bemutatása/leírása egyszerű nyelvi eszközökkel. A témakörhöz kapcsolódó hallott/olvasott szövegek feldolgozása. A beszélgetések, illetve a hallott/olvasott szövegek feldolgozása során kapott információk feldolgozása, kreatív módon történő megjelenítése szóban, írásban, illetve rajzos formában. Különböző forrásokból származó/különböző személyekkel kapcsolatos információk összevetése, hasonlóságok és különbségek felfedezése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Iskolakötelezettség, alapkészség és -képesség, tanulási stratégia, tantárgyi alapkövetelmény, vizsgakövetelmény, általános műveltség, élethosszig tartó tanulás, formális, non-formális, informális tanulás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Ruhatáram télen-nyáron, bevásárlás	Órakeret: 5 óra
Előzetes tudás	Anyanyelven az évszakok jellemzői, az emberi szervezetre gyakorolt hatásuk, annak védekező mechanizmusa, illetve a tevételes védekezés formái. Anyanyelven a korra, nemre jellemző, az évszakok változását követő, női/férfi ruhadarabok, kiegészítő kellékek, valamint a praktikusság és divat fogalmak.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az idegen nyelv használata a feldolgozandó témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetekben. A négy nyelvi alapkészség fejlesztése, a tematikus szókincs bővítése. A témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetek megoldásához szükséges legalapvetőbb nyelvtani szerkezetek felismerése és alkalmazása. Törekvés a folyamatosságra és az érthető kiejtésre. Az interkulturális kompetencia fejlesztése. Nyitottság kialakítása a célnyelvet beszélő népek és kultúrájuk, valamint más népek és kultúrák iránt. Képesség kialakítása a saját népet és kultúrát kívülről, a külső szemlélő helyzetéből való szemlélésre. A stratégiai kompetencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az évszakok jellemzése, hatásai az emberi szervezetre. A női/férfi ruhadarabok és kiegészítők megnevezése, ezek interakcióban való használata. A tanuló kedvenc ruhadarabjai, hajviselet, smink és testékszerek. Mit vegyek fel? Öltözékek összeállítása a különböző élethelyzetekben/alkalmakra – az iskolában, buliban, osztálykiránduláson, farsangra, ünnepeken, színházban viselt ruhadarabok. Az időjárás megfigyelése napra/hétre/évszakra/égövre vonatkozóan.		<i>Társadalomismeret:</i> a divat története <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> irodalmi és hétköznapi szövegek értelmezése.

Esetleg: extrém időjárási viszonyok okozta katasztrófák. Új ruhadarab, cipő, kiegészítők vásárlása a szaküzletekben, plázákban, illetve online-áruházakban. Segítségkérés szóban, írásban. Ok-okozati összefüggések észrevétele az évszakok és az öltözködés között. A divat, praktikusság, az ár-érték arányának fogalma. A témakörhöz kapcsolódó hallott/látott/olvasott szövegek feldolgozása. Szövegszegény dokumentumok, grafikonok, térképek, diagramok értelmezése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Évszak, napszak, időjárási jelenség; second hand, online-vásárlás, bankkártyával történő fizetés, reklamálás, árucseré, természetes/környezetre káros alapanyag, a vásárlás mint szenvedélybetegség, fogyasztói társadalom, veszélyforrás, védekezés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Eszem-izom, étkezés	Órakeret: 6 óra
Előzetes tudás	A korábbi formális és informális módon elsajátított ismeretek az étkezéssel kapcsolatban, alapanyagok eredete, feldolgozási módjai, receptek értelmezése, ételek elkészítése otthon, vendéglőben, fast food vendéglőben, az egészséges táplálkozás ismérvei, a helytelen táplálkozás okozta betegségek.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az idegen nyelv használata a feldolgozandó témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetekben. A négy nyelvi alapkészség fejlesztése, a tematikus szókincs bővítése. A témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetek megoldásához szükséges legalapvetőbb nyelvtani szerkezetek felismerése és alkalmazása. Törekvés a folyamatosságra és az érthető kiejtésre. Az interkulturális kompetencia fejlesztése. Nyitottság kialakítása a célnyelvet beszélő népek és kultúrájuk, valamint más népek és kultúrák iránt. Képesség kialakítása a saját népet és kultúrát kívülről, a külső szemlélő helyzetéből való szemlélésre. A stratégiai kompetencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az étkezési szokások – mikor, mit, hol szokott enni/inni a tanuló. Hogyan étkezik a család, mi a menü hétköznapi, ünnepnap, baráti összejövetelek alkalmával? Milyen alkalmakkor étkezik a család házon kívül? Hogyan zajlik ez az esemény? Munkamegosztás a családban – ki vásárol, ki főz, ki teríti meg/szedi le az asztalt, ki mosogat? Az étkezési etikett otthon és vendégségben. Az egyszerű ételek receptjei, amelyeket a tanuló maga is el tud készíteni, az összetevők, az elkészítés módjának szóbeli ismertetése. Kedvenc ételek és az egészség megőrzése. Az egészséges étkezés		<i>Természetismeret:</i> táplálkozás, emésztés, kiválasztás.

alapszabályai. A család étkezésére költhető havi összeg, a gazdálkodási, döntési attitűd. Vásárlás a szupermarketben, piacon, pékségben, hentesnél és az őstermelőtől. Az étkezési szokások, az egészség megőrzése, illetve a betegség kialakulása közötti összefüggések felismerése. Egyszerű nyelvi eszközök felhasználásával lebonyolított, többnyire irányított beszélgetések pár- és csoportmunkában, illetve plénumban. Tárgyak, események, cselekvéssorok összefüggő leírása egyszerű nyelvi eszközökkel. A témakörhöz kapcsolódó hallott/olvasott szövegek feldolgozása. Szövegszegény dokumentumok, grafikonok, diagramok, statisztikai adatok értelmezése. A beszélgetések, illetve a hallott/olvasott szövegek feldolgozása során kapott információk feldolgozása kreatív módon – kollázs, rajz, fotó, poszter – történő megjelenítése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Bioélelmiszer, élelmiszeripar, adalék, tömegtermelés, alacsony tápanyagértékű élelmiszer, friss, tápanyagban gazdag élelmiszer, termelési, tenyésztési, főzési technológia, táplálkozás, egészség, betegség, főzés mint hobbi, élelmiszeripari foglalkozás, mezőgazdasági foglalkozás, fogyasztói társadalom, veszélyforrás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szabadidőmben	Órakeret: 7 óra
Előzetes tudás	A kulturális és sporttevékenységek egészséges aránya, a nyomtatott és elektronikus média eszközei, a közösségi aktivitások, a zene, a tánc, a színház, az utazás, a mindennapok sportja, extrém-sportok, egészség megőrzése, illetve annak veszélyeztetése, számítógép a munkánkban és a szabadidőnkben. Az elektronikus média mint a haladás, illetve a függőség eszköze.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az idegen nyelv használata a feldolgozandó témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetekben. A négy nyelvi alapkészség fejlesztése, a tematikus szókincs bővítése. A témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetek megoldásához szükséges legalapvetőbb nyelvtani szerkezetek felismerése és alkalmazása. Törekvés a folyamatosságra és az érthető kiejtésre. Az interkulturális kompetencia fejlesztése. Nyitottság kialakítása a célnyelvet beszélő népek és kultúrájuk, valamint más népek és kultúrák iránt. Képesség kialakítása a saját népet és kultúrát kívülről, a külső szemlélő helyzetéből való szemlélésre. A stratégiai kompetencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Munkamegosztás a családban – a tanuló feladatai, amelyeket szívesen végez, és amelyeket nem. A tanuló kedvenc időtöltése, kedvenc filmje, kedvenc könyve/olvasmányai, olvasási szokásai,		<i>Természetismeret:</i> állandóság és változatok –

esti programjai, hétvégi programjai, kedvenc zenéje, tévézési szokásai, haverok, bulik, közös programok. Sportok, amelyeket a tanuló űz/szeret– sport az iskolában és az iskolán kívül, tömegsport, versenysport, extrém sportok. Az egészséges életmód feltételrendszerének megteremtése, annak akadályai, belső-külső tényezői. A belső béke, lelki egyensúly és a szabadidő eltöltésének módja és időtartama. A fizikális erőnlét, a szellemi és testi teljesítőképesség összefüggése. Statisztikai adatok elemzése és következtetések levonása. Szenvedélybetegségek kialakulásának okai, a gyógyíthatóság feltételrendszere. Tervezett szabadidős tevékenységek, avagy mit hoz a nap. Egyszerű nyelvi eszközök felhasználásával lebonyolított, többnyire irányított beszélgetések pár- és csoportmunkában, illetve plénumban. A témakörhöz kapcsolódó hallott/olvasott szövegek feldolgozása. A különböző forrásokból származó/különböző személyekkel kapcsolatos információk összevetése, hasonlóságok és különbségek felfedezése.	információ, szexualitás, az emberi élet szakaszai.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szabadidős tevékenység, egészségmegőrzés, kikapcsolódás, erőgyűjtés, aktív/passzív tevékenység, szenvedélybetegség, testépítés, a szellem karbantartása, munka és szabadidő aránya, fogyasztói társadalom, veszélyforrás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Válasszunk szakmát!	Órakeret: 11 óra
Előzetes tudás	Családi tradíciók, sikerszakmák, divatszakmák, fizikai erőnlétet/ szellemi teljesítményt igénylő szakmák, hiányszakmák, alkalmazotti/beosztotti státusz, vállalkozói szemlélet. A formális tanulás során a tantárgyi tartalmak ismerete, a kiválasztott szakmáról szerzett ismeretek, a munkaerő-piaci helyzet aktuális ismerete. A munkába-állás feltételei, kereseti lehetőségek, munkahelyi biztonsági előírások, munkajogi viták, jogorvoslati lehetőségek.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az idegen nyelv használata a feldolgozandó témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetekben. A négy nyelvi alapkészség fejlesztése, a tematikus szókincs bővítése. A témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetek megoldásához szükséges legalapvetőbb nyelvtani szerkezetek felismerése és alkalmazása. Törekvés a folyamatosságra és az érthető kiejtésre. Az interkulturális kompetencia fejlesztése. Nyitottság kialakítása a célnyelvet beszélő népek és kultúrájuk, valamint más népek és kultúrák iránt. Képesség kialakítása a saját népet és kultúrát kívülről, a külső szemlélő helyzetéből való szemlélésre. A stratégiai kompetencia fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mit várok a holnaptól? – Képekkel, rajzokkal, rövid szövegekkel illusztrált beszámoló a közeli jövő terveiről. Mit várok a távolabbi jövőtől? – Képekkel, rajzokkal, rövid szövegekkel illusztrált beszámoló a távolabbi jövő terveiről: a család, az ideális partner, gyerekek, nagycsalád, lakáskörülmények; álmaim háza/lakása/kertje, utazások; álmaim országa/városa, foglalkozásom, munkakörülményeim, baráti köröm, társas életem, autóm. Foglalkozások a környezetemben – táblázatos összeállítás, előnyök és hátrányok megfogalmazása. A magyar iskolarendszer felépítése/képzési formák – helyem, lehetőségeim ebben a rendszerben. Összehasonlítás az idegen nyelvterületen kínálgzó lehetőségekkel. Álmaim foglalkozása, a munka világa, kereseti lehetőségek, munkaidő, munkakörülmények, munkatársak, érdekes, különleges foglalkozások, az álláskeresés lehetőségei, az állásinterjú formái, menete, elemei, fogalmak ismerete. Pontokba rendezett önéletrajz elkészítése, egyszerű bemutatkozó levél megfogalmazása. <i>Szamacsoportos rész</i> Milyen foglalkozások tartoznak egy adott szakmacsoportba? Hol és hogyan lehet megszerezni a megfelelő szakmai képesítést (esetleg összehasonlítva az idegen nyelvű országokkal)? Milyen ismeretek, készségek, képességek szükségesek egy adott szakma gyakorlásához? Milyen tevékenységeket, feladatokat kell ellátni az adott szakmában dolgozóknak? Melyek a munkavégzés legfontosabb eszközei? Milyenek a munkakörülmények és a kereseti lehetőségek, perspektívák a jövőt illetően?		<i>Társadalomismeret:</i> globalizációs jelenségek. <i>Matematika:</i> százalékszámítás, hatványozási ismeretek. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> hivatalos szövegek, dokumentumok létrehozása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Formális, non-formális, informális tanulás, tanulmányi idő, tandíj, tanulmányok abszolválása, álláskeresés, önéletrajz, állásinterjú, munkába állás, életpálya-építés, egész életen át tartó tanulás, családi bevétel, kiadás, diákmunka, alkalmi munka, főállás, mellékállás, értelmiségi lét, alkalmazotti/beosztotti lét, vállalkozói attitűd, megélhetés, korlátozott lehetőség, családi pénzügyi gazdálkodás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Végre itt a nyár! – projekttervek	Órakeret: 4 óra
Előzetes tudás	Aktív/ passzív pihenés, országjárás, külföldi utazás, biciklitúrák, szállásfoglalás, étkezés, közlekedés, útikönyv, információgyűjtés, tapasztalatcsere.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az idegen nyelv használata a feldolgozandó témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetekben. A négy nyelvi alapkészség fejlesztése, a tematikus szókincs bővítése. A témakörhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetek megoldásához szükséges legalapvetőbb nyelvtani szerkezetek felismerése és alkalmazása. Törekvés a folyamatosságra és az érthető kiejtésre. Az interkulturális	

	kompetencia fejlesztése. Nyitottság kialakítása a célnyelvet beszélő népek és kultúrájuk, valamint más népek és kultúrák iránt. Képesség kialakítása a saját népet és kultúrát kívülről, a külső szemlélő helyzetéből való szemlélésre. A stratégiai kompetencia fejlesztése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Terveim a nyárra (mikor kelek, mivel/kivel töltöm a napokat, heteket, hónapokat), a valós és álom úticél megnevezése, szálláskeresés, információkérés. Bejelentkezés a szállásra – hotel, ifjúsági szállás, kemping –, reklamálás, probléma/panasz udvarias kinyilvánítása, segítség kérése, jegyvásárlás. Diákmunka nyáron – lehetőségek itthon és külföldön. <i>Projektjavaslatok:</i> - Plakát/kollázs készítése álmaink országáról/városáról. - Képekkel, reáliákkal illusztrált beszámoló egy osztálykirándulásról a partner osztálynak. - Utazás megtervezése az idegen nyelvű katalógusok kínálata, internet stb. alapján. - Kvízzjáték összeállítása a célországgal kapcsolatos ismeretek köréből a párhuzamos osztály számára, vagy a csoportot kétfelé bontva.	<i>Természetismeret:</i> térképhasználat, országismeret. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> információforrások használata (prospektusok, képek), szövegalkotás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hazai/külföldi nyaralás, kikapcsolódás, erőgyűjtés, relaxáció, lelki feltöltődés, útiterv, előzetes informálódás, alkalmazkodás, beilleszkedés, szellemi/fizikális pihenés, aktív pihenés.

A fejlesztés várt eredményei a 11. évfolyam végén	A tanuló képes megnevezni és rendszerezni az eddigi tapasztalatait a nyelvtanulás során, képes eldönteni, hogy mely területek voltak sikeresek, illetve kudarcosak, képes a nyelvi készségek területein szerzett tudás/hiány mértékét meghatározni, képes megfogalmazni, hogy milyen erőfeszítésekre hajlandó a sikeres nyelvtanulás érdekében, együttműködést mutat a tanárával a célok elérése érdekében. Beilleszkedik az új tanulási környezetbe, megismeri és elfogadja az előtte álló tanulási szakasz legfontosabb célkitűzéseit, tartalmait, látja az általa tanult idegen nyelv szerepét, fontosságát saját maga és környezete életében. Rendelkezik a célnyelvi országokkal kapcsolatos és a célnyelvnek a szűkebb és tágabb környezetében játszott szerepére vonatkozó alapvető ismeretekkel. Érti és érzi a hatékony tanulás érdekében a tanulási stratégiák ismeretének fontosságát, képes a legalapvetőbb tanulási stratégiák alkalmazására. Ismeri és elfogadja a csoportban való nyelvtanulás eredményessége érdekében az általa betartandó szabályokat. Képes a „család”, az „otthon”, a „barát-osztálytárs” az „időjárás-öltözködés”, az „élelmiszerek – étkezési szokások”, a „szabadidő” és a „szakma világa” témakörökhöz kapcsolódó hallott/olvasott szövegekből a legalapvetőbb információk kiszűrésére és felhasználására egy
--	---

	meghatározott kommunikatív feladat elvégzése érdekében. Képes arra, hogy az idegen nyelvi kommunikatív helyzetekben egyszerű kérdésekre válaszoljon, vagy néhány nagyon egyszerű, összefüggő mondatban meséljen a fent említett témakörök tartalmairól. Ismeri és megfelelően alkalmazza a témakörökhöz kapcsolódó kommunikatív helyzetek megoldásához szükséges alapvető szókincset és nyelvtani szerkezeteket. Érdeklődéssel, nyitottan fordul a másság felé.
--	--

MATEMATIKA

A matematika tanulásának eredményeként a tanulók megismerik a világ számszerű vonatkozásait, összefüggéseit, az ember szempontjából legfontosabb törvényszerűségeket, relációkat. A tantárgyi ismeretek elsajátítását olyan problémák felvetésével/probléma-megoldási eljárások alkalmazásával kell segíteni, hogy a tanulók ismerjék fel a matematika gyakorlati életben és ismereteik bővítésében való alkalmazhatóságát más területeken is, valamint hasznosítsák is azt. Mindezek elemzéséhez, megismeréséhez, de elsősorban szakmai gyakorlati alkalmazásához legyenek algebrai, halmazelméleti, geometriai ismereteik, melyekkel képessé válnak a világ térbeli, időbeli folyamatainak objektív értelmezésére, a változás, fejlődés tendenciáinak felismerésére.

A tanulási folyamatot, a tevékenységeket úgy kell megszervezni, hogy növekedjék a tanulók figyelem-koncentrációja, fejlődjék önálló és logikus gondolkodásuk, kreativitásuk, probléma- és összefüggés-felismerő, valamint a fegyelmezett, precíz (kooperatív) munkára való képességük, bővüljön kommunikációs terük (szöveg, ábra, jelrendszer), legyen igényük a folyamatos önellenőrzésre.

Mindezen célok elérése érdekében a hangsúlyokat a következő területekre, tevékenységekre helyezzük:

- a hétköznapi matematikája (gyakorlat, becslés, kerekítés, fejben számolás);
- kommunikáció fejlesztése (szöveges problémamegoldás);
- szövegek matematikai tartalmának értelmezése, elemzése;
- kombinatorika, valószínűség, statisztika elemei;
- matematikai modellek és alkalmazhatóságuk;
- algoritmus, kiszámíthatóság;
- mennyiségek közötti kapcsolatok (függvényjellegű, illetve valószínűségi megértése);
- többféle megoldási mód keresése;
- önellenőrzés módjai (eredmény realitása);
- számológép és számítógép használata.

Célunk, hogy a szakiskola elvégzése után a tanuló legyen képes

- elvégezni alpműveleteket racionális számkörben;
- elvégezni egész kitevőjű hatványozást a racionális számkörben;
- behelyettesíteni, megbecsülni és kiszámolni (géppel) adott (szakmai) képletek értékét;
- matematikailag értelmezni egyszerű szöveges problémákat;
- megoldani egyszerűbb szöveges feladatokat;
- megoldani egyismeretlenes elsőfokú egyenleteket;
- értelmezni relációkat (pl. kisebb, nagyobb), logikai kapcsolatokat (pl. és, vagy, ha-akkor, is);
- alkalmazni az egyenes és fordított arányosságot, a százalékszámítást;
- használni elemi geometriai fogalmakat;
- elvégezni elemi méréseket, geometriai számításokat, mértékegységeket használni;
- felismerni a szimmetria, hasonlóság, egybevágóság eseteit;
- tájékozódni a számegyenesen, derékszögű koordinátarendszerben;
- felismerni egyszerűbb sorozatokat (szám-tani, mértani);
- felismerni művelet-sorokat, algoritmusokat;
- értelmezni, létrehozni egyszerű grafikonokat, diagramokat, táblázatokat;

- felismerni, értelmezni a matematika (halmazok, valószínűség-számítás, kombinatorika, statisztika, geometria) elemi fogalmait, szakkifejezéseit;
- megfogalmazni a szakma tanulása során felmerült matematikai jellegű kérdéseit, problémáit;
- új információkat, megoldást keresni könyvtárban, interneten.

Módszereit és ismereteleseit tekintve a matematika tanítása szorosan kapcsolódik a többi komplex műveltségterület moduljaihoz (kommunikáció, értő olvasás, pontos fogalmazás, grafikonok, statisztikák, képletek a szakmában, természeti, gazdasági törvényszerűségek stb.). Folyamatosan kötődnie kell a szakmatanulás szükségleteihez, és eszközként kell alkalmaznia az informatikát (számítógép, oktatóprogramok).

A matematika tanítása alkalmazásközpontú, elsősorban az induktív gondolkodásra épít, tevékenységhez kapcsolódik, és törekszik az egyre önállóbb tanulói munkára is építeni. A tanuló számára – minél csekélyebb előismerettel rendelkezik, annál inkább – a saját hétköznapi teendőin, azok megoldásán át vezethet az út a magasabb absztrakciós szint felé (aminek itt csupán az alsóbb lépcsőfokaiig juthatunk el). Másrészt minden más ismeretanyag, információ feldolgozása igényli a matematikai eszközök használatát, e tényt kell tudatosítanunk. A tanítási óra a gyakorlatból (ideális esetben a tanulók által hozott problémából) indul ki, és következtetései, eredményei (általánosan alkalmazhatóan) oda is térnek vissza. Az óravezetésnek rugalmasnak, spontánnak kell lennie, gyakran és hangsúlyozottan a tanulók ötleteire, kérdéseire, kéréseire kell alapoznia.

Az egyes évfolyamokon a fő témakörök ismétlődnek (a feladatok nem!), ami egyre bővülő, magasabb szinten történő ismétlésre és elmélyítésre ad lehetőséget, elősegíti a már ismert anyag rögzítését, illetve módot ad az előző évi ismeretek kiegészítésére, a következő év szintjének beállítására. Itt a tanárnak jelentős differenciálásra van módja az egyes osztályok és egyes tanulók előképzettsége, motiváltsága, képességei szerint.

(A tematikus egységekhez rendelt óraszámok hozzávetőleges arányokat fejeznek ki, minthogy a tantárgyi sajátosságok következtében az egyes részegységek feldolgozásában átfedések fordulnak elő, pl. képletek behelyettesítése, képletgyűjtemények használata a geometria, az algebra, a függvények témakörnél is előfordul, vagy szöveges probléma megoldásakor geometriai jellegű kérdésből is kiindulhatunk.)

9. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Számтан, algebra	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Elemi számolás, alpműveletek, tízes számrendszer, algebrai kifejezés, képlet behelyettesítési értéke, zsebszámológép használata.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tájékozódás fejlesztése a világ mennyiségi viszonyaiban. Megismeréshez szükséges képességek fejlesztése (tapasztalat, képzelet, emlékezés, gondolkodás, rendszerezés, ismerethordozók használata). Problémakezelés és -megoldás fejlesztése. A kreativitás (adott feltételek szerinti) fejlesztése. Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek fejlesztése, az együttéléssel kapcsolatos értékek erősítése (kommunikáció, együttműködés, motiváltság, önszabályozás, énkép).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A racionális számok írása, olvasása, összehasonlítása. A tízes számrendszer használata, ábrázolás számegyenesen, alpműveletek, hatványozás (10 hatványai) elvégzése,		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom;</i>

négyzetgyökvonás (számológéppel). Algebrai kifejezések (összevonás), képletekbe behelyettesítés (képletgyűjtemények használata). Pontosság (hibahatár), nagyságrend, becslés, kerekítés. Törekvés az/ önálló, aktív munkára, kreativitásra, kommunikációra, kooperációra. Eredmények korrekt szöveges megfogalmazása. Matematikai ismeretek helyes alkalmazása gyakorlati problémákban: logikus, fegyelmezett, kritikus/önkritikus gondolkodás. Növekvő igény az önellenőrzésre. Fogalmak, szakkifejezések felismerése. Zsebszámológép használata.	<i>osztályközösség-építés; idegen nyelv: szövegértés, kommunikáció, önismeret, tanulási technikák, kooperáció.</i>
Kulcsfogalmak	Szám, alpművelet, hatvány, négyzetgyök, azonosság, normál alak, pontosság (hibahatár), számeqyenes, számhalmazok.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gondolkodási módszerek, halmazok, kombinatorika, valószínűség, statisztika	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Elemi szinten a halmaz, grafikon, szöveges feladat, valószínűség fogalmának felismerése. Alapfokú számolási készség, egyszerű, rövid szövegek értő olvasása. Tájékozódás a számeqyenesen (racionális számkör).	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tájékozódás fejlesztése a világ mennyiségi viszonyaiban, a térben és az időben. Megismeréshez szükséges képességek fejlesztése (tapasztalat, képzelet, emlékezés, gondolkodás, rendszerezés, ismerethordozók használata). Problémakezelés és -megoldás fejlesztése. A kreativitás fejlesztése (adott feltételek szerint). Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek fejlesztése, az együttéléssel kapcsolatos értékek erősítése (kommunikáció, együttműködés, motiváltság, önszabályozás, énkép).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Halmazokkal kapcsolatos műveletek végzése (elem, válogatás, ábrázolás). Grafikon, diagram, koordináta-rendszer – értelmezés, tájékozódás, ábrázolás. A nyelv logikai elemeinek felismerése a matematikában (összehasonlítás, viszonyítás, rendezés, relációk, műveletek: és, vagy, ha - akkor, minden, van olyan, nem minden, egyik sem, nem). Feltétel, előzmény, következmény felismerése, alkalmazása egyszerű esetekben. Szövegértelmezés gyakorlati feladatokban (adatok kiválasztása, lejegyzése, becslés, kiszámítás, ellenőrzés). A valószínűség gyakorlati fogalmának megismerése („biztos”, „lehet, de nem biztos”, „lehetetlen”), valószínűségi játékok, problémák. Probléma-megoldási módszerek gyakorlása (próbálgatás; következtetés, sejtés, szabályosságok, lehetőségek kipróbálása, ellenpélda szerepe).		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom; osztályközösség-építés; természetismeret; társadalomismeret; idegen nyelv: szövegértés, kommunikáció, önismeret, tanulási technikák, kooperáció, adatsorok, diagramok értelmezése.</i>

Statisztika a hétköznapi életben (adatgyűjtés, mintavétel). A fogalmak felismerése, alkalmazása hétköznapi, tantárgyi, gyakorlati előfordulásaikban. Aktív, kreatív munkavégzés, a kommunikáció, kooperáció javuló szintje. Az eredmények korrekt, szöveges megfogalmazása. Logikus, fegyelmezett, kritikus/önkritikus gondolkodás. Közelítő fejben számolás, becslés (nagyságrend). Az önellenőrzés igénye, alkalmazása. Ismerethordozók kezelése, tudatos használata.	
Kulcsfogalmak	Halmaz, számegyenes, pontosság (hibahatár), nagyságrend, koordinátarendszer, grafikon, diagram, logikai művelet, statisztika, valószínűség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Függvények, sorozatok, egyenletek, algoritmus	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Számolás racionális körben, számegyenes, koordinátarendszer.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tájékozódás fejlesztése a világ mennyiségi viszonyaiban, a térben és az időben. Megismeréshez szükséges képességek fejlesztése (tapasztalat, képzelet, emlékezés, gondolkodás, rendszerezés, ismerethordozók használata). Problémakezelés és -megoldás fejlesztése. A kreativitás fejlesztése (adott feltételek szerint). Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek fejlesztése, az együttéléssel kapcsolatos értékek erősítése (kommunikáció, együttműködés, motiváltság, önszabályozás, énkép).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egyes gyakorlati összefüggések matematikai modelljének megalkotása (egyenes arányosság, táblázat, képlet, függvény, ábra). Elsőfokú egyismeretlenes egyenletre vezető szöveges feladat megoldása. Algoritmusok felismerése, alkalmazása, pl. sorozatok, számtani sorozat, mértani sorozat, kamatszámítás. Arányos mennyiségek, fordított arány, százalék, százalékszámítás alkalmazása játékos, beugratós, gyakorlatias feladványokban. Önálló, aktív munka, kreativitás, kommunikáció és kooperáció javuló szintje. Többféle megoldási út keresése. Az eredmények korrekt, szöveges megfogalmazása. Az ismeretek helyes alkalmazása gyakorlati problémákban. Logikus, fegyelmezett, kritikus/önkritikus gondolkodás. A helyes megoldások számának keresése (mikor lehet több is?). Önellenőrzés igénye, rutinszerű alkalmazása. Ismerethordozók kezelése, tudatos használata.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom; osztályközösség-építés; természetismeret; társadalomismeret; idegen nyelv: szövegértés, kommunikáció, önismeret, tanulási technikák, kooperáció, társadalom- és természetismereti adatsorok, diagramok, függvények értelmezése, köznapi gazdálkodási ismeretek.</i>

Kulcsfogalmak	Százalék, sorozat, függvény, egyenlet, definíció (képlet, szabály), grafikon, táblázat, diagram, algoritmus, kamat.
----------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A geometria alapjai	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Alapfokú tájékozódás a térben, egyszerű alakzatok és testek felismerése, elemi mérés (vonalzó, szögmérő, mérőszalag), vázlatos rajzolás, derékszögű koordináta-rendszer ismerete, képletgyűjtemény használata.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tájékozódás fejlesztése a világ mennyiségi viszonyaiban, a térben és az időben. Megismeréshez szükséges képességek fejlesztése (tapasztalat, képzelet, emlékezés, gondolkodás, rendszerezés, ismerethordozók használata). Problémakezelés és -megoldás fejlesztése. A kreativitás fejlesztése (adott feltételek szerint). Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek fejlesztése, az együttéléssel kapcsolatos értékek erősítése (kommunikáció, együttműködés, motiváltság, önszabályozás, énkép). A matematika épülésének bemutatása (geometria története: a földmérés gyakorlati szükségességéből).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Alapvető geometriai fogalmak ismerete (sík és tér, pont, egyenes, félegyenes, szakasz, távolság, szög, párhuzamosság, merőlegesség, síkidomok és térbeli testek). Háromszög, négyszög, sokszög, kör felismerése, tulajdonságai megállapítása (Thalész-tétel). Tulajdonságok, szabályosság, szimmetria felismerése, alkalmazása egyszerű esetekben. Derékszögű háromszög adatai, Pitagorasz-tétel (oldalak és szögek kapcsolata – szögfüggvény). Egybevágóság, hasonlóság felismerése, alkalmazása egyszerű következtetésekből. Mérés (módszerek, mértékegységek alkalmazása), kerület, terület (gyakorlati pl.) kiszámítása. Egyszerű testek fajtáinak felismerése (gúla, kúp, hasáb, henger, gömb). Alapadatokból terület, térfogat becslése, képletgyűjteménnyel kiszámolása. Vektorok fogalma. (Szak)rajz, ábra olvasása, értelmezése. Geometriai problémák vázlatos ábrázolása, modellezése. Geometriai ismeretek használata gyakorlati problémákban. Kreativitás, kommunikáció, kooperáció, önismeret fejlődése. Az eredmények korrekt szöveges megfogalmazása. Logikus, fegyelmezett, kritikus/önkritikus gondolkodás. Közelítő fejszámolás, becslés (nagyságrend), pontosság (hibahatár). Az önellenőrzés igénye, rutinszerű alkalmazása. Ismerethordozók kezelése, tudatos használata.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom;</i> <i>osztályközösség-építés;</i> <i>természetismeret;</i> <i>társadalomismeret;</i> <i>idegen nyelv:</i> szövegértés, kommunikáció, önismeret, tanulási technikák, kooperáció, térbeli relációk, szabályosságok.

Kulcsfogalmak	Sík, tér, szög, síkidom, test, mérés, terület, térfogat, felszín, szimmetria, síkidom, nevezetes alakzatok.
----------------------	---

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló képes - elvégezni alpműveleteket és egész kitevőjű hatványozást racionális számkörben; - behelyettesíteni és kiszámolni (géppel) adott (szakmai) képletek értékét; - megoldani egyszerű szöveges problémákat (következtetés, próbálgatás, elsőfokú egyenlet); - értelmezni relációkat (kisebb, nagyobb), logikai kapcsolatokat (nem, és/vagy, ha, akkor, is); - alkalmazni az egyenes és fordított arányosságot, százalékszámítást; - használni elemi geometriai fogalmakat és mértékegységeket; - elvégezni elemi méréseket, geometriai számításokat; - felismerni szimmetriát, egybevágóságot; - tájékozódni számegyenesen, derékszögű koordináta rendszerben; - felismerni műveletsorokat, algoritmusokat; - értelmezni, ábrázolni a tanultakhoz kapcsolódó grafikonokat, diagramokat, táblázatokat; - felismerni a matematika (halmazok, valószínűség, kombinatorika, statisztika, geometria) elemi fogalmait, szakkifejezéseit; - megfogalmazni a szakma tanulása során felmerült matematikai jellegű kérdéseit, problémáit, megoldást keresni ezekre; - új információkat keresni (könyvtárban) interneten.
---	---

10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Számтан, algebra	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Gyakorlottság a számolásban, alpműveletek, tízes számrendszer, algebrai kifejezés, képlet behelyettesítése.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tájékozódás fejlesztése a világ mennyiségi viszonyaiban, a térben és az időben. Megismeréshez szükséges képességek fejlesztése (tapasztalat, képzelet, emlékezés, gondolkodás, rendszerezés, ismerethordozók használata). Problémakezelés és -megoldás fejlesztése. A kreativitás fejlesztése (adott feltételek szerint). Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek fejlesztése, az együttéléssel kapcsolatos értékek erősítése (kommunikáció, együttműködés, motiváltság, önszabályozás, énkép).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Alpműveletek, hatványozás, négyzetgyökvonás (számológéppel). Algebrai kifejezések (alpműveletek), műveleti szabályok alkalmazása, képletek, behelyettesítés (képletgyűjtemények használata). Pontosság (hibahatár), nagyságrend (normál alak), számolás fejben, papíron, géppel, becslés, kerekítés.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom;</i> <i>osztályközösség-építés;</i> <i>idegen nyelv:</i> szövegértés, kommunikáció,

Önálló, aktív munka, kreativitás, kommunikáció, kooperáció javuló szintje. Eredmények korrekt, szöveges megfogalmazása. Matematikai ismeretek helyes alkalmazása gyakorlati problémákban. Logikus, fegyelmezett, kritikus/önkritikus gondolkodás. Önellenzés igénye. Zsebszámológép gyakorlott használata.	önismeret, tanulási technikák, kooperáció.
Kulcsfogalmak	Szám, alpművelet, hatvány, négyzetgyök, normál alak, becslés, pontosság (hibahatár), ellenőrzés, számegeyenes.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gondolkodási módszerek, halmazok, kombinatorika, valószínűség, statisztika	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Halmaz, grafikon, szöveges feladat, valószínűség fogalmának felismerése, számolási készség, szövegek értő olvasása, tájékozódás a számegeyenesen.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tájékozódás fejlesztése a világ mennyiségi viszonyaiban, a térben és az időben. Megismeréshez szükséges képességek fejlesztése (tapasztalat, képzelet, emlékezés, gondolkodás, rendszerezés, ismerethordozók használata). Problémakezelés és -megoldás fejlesztése. A kreativitás fejlesztése (adott feltételek szerint). Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek fejlesztése, az együttéléssel kapcsolatos értékek erősítése (kommunikáció, együttműködés, motiváltság, önszabályozás, énkép).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Halmazokkal kapcsolatos műveletek végzése (részhalmaz, metszet, unió, ábrázolás). Grafikon, diagram, koordinátarendszer használata. A nyelv logikai elemeinek tudatos alkalmazása a matematikában (összehasonlítás, viszonyítás, rendezés, relációk, műveletek: és, vagy, ha - akkor, minden, van olyan, nem minden, egyik sem, nem). Ellentmondás, bizonyítás, általánosítás felismerése, alkalmazása egyszerű esetekben. Szövegértelmezés gyakorlati feladatokban (adatok kiválasztása, lejegyzése, megoldási terv, becslés, kiszámítás, ellenőrzés), matematikai modellalkotás. Gráfok, kombináció, variáció alkalmazása egyszerű problémákban. Valószínűség gyakorlati fogalmának alkalmazása („biztos”, „lehet, de nem biztos”, „lehetetlen”), valószínűségi játékokban, problémákban. Probléma-megoldási módszerek alkalmazása (próbálgatás; következtetés, sejtés, szabályosságok, lehetőségek kipróbálása, ellenpélda szerepe). Statisztika a hétköznapi életben (adatgyűjtés, mintavétel, relevancia, következtetések). Aktív, kreatív munkavégzés, a kommunikáció, kooperáció javuló szintje. Önismeret fejlődése, reális énkép.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom; osztályközösség-építés; természetismeret; társadalomismeret; idegen nyelv: szövegértés, kommunikáció, önismeret, tanulási technikák, kooperáció, adatsorok, diagramok értelmezése.</i>

Eredmények korrekt, szöveges megfogalmazása. Logikus, fegyelmezett, kritikus/önkritikus gondolkodás. Közelítő fejből számolás, becslés (nagyságrend). Önellenőrzés igénye, alkalmazása. Tájékozódás térben, időben, folyamatokban. Ismerethordozók kezelése, tudatos használata.	
Kulcsfogalmak	Halmaz, számegetes, koordináta-rendszer, grafikon, diagram, logikai művelet, statisztika, valószínűség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Függvények, sorozatok, egyenletek, algoritmus	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Számolás racionális körben, számegetes, koordináta-rendszer, függvények ábrázolása értéktáblázatból, sorozatok fogalma, hatványozás, kamatszámítás.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tájékozódás fejlesztése a világ mennyiségi viszonyaiban, a térben és az időben. Megismeréshez szükséges képességek fejlesztése (tapasztalat, képzelet, emlékezés, gondolkodás, rendszerezés, ismerethordozók használata). Probléma-kezelés és -megoldás fejlesztése. A kreativitás fejlesztése (adott feltételek szerint). Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek fejlesztése, az együttélés-sel kapcsolatos értékek erősítése (kommunikáció, együttműködés, motiváltság, önszabályozás, énkép).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Gyakorlati összefüggések matematikai modelljének alkalmazása (egyenest/fordított arányosság, táblázat, grafikon, képlet, függvény). Elsőfokú egyismeretlenes egyenletre, egyenletrendszerre vezető szöveges feladat megoldása, ellenőrzés, megoldhatóság vizsgálata. Algoritmusok: pl. sorozatok, számtani sorozat – egyszerű számítások gyakorlati problémákban; mértani sorozat elemeinek számolása; kamatszámítás (kamatos kamat számítása). (Fejtörők, beugratós, gyakorlatias feladványok.) Önálló, aktív munka, kreativitás, kommunikáció, kooperáció javuló szintje. Többféle megoldási út keresése. Eredmények korrekt, szöveges megfogalmazása. Közelítő fejszámolás (nagyságrend), becslés, pontosság. Logikus, fegyelmezett, kritikus/önkritikus gondolkodás. Helyes megoldások számának keresése (mikor lehet több is?). Önellenőrzés igénye, rutinszerű alkalmazása. Tájékozódás térben, időben, folyamatokban. Ismerethordozók kezelése, tudatos használata.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom; osztályközösség-építés; természetismeret; társadalomismeret; idegen nyelv: szövegértés, kommunikáció, önismeret, tanulási technikák, kooperáció, adatsorok, diagramok, függvények értelmezése.</i>
Kulcsfogalmak	Százalék, sorozat, függvény, képlet, szabály, grafikon, táblázat, diagram, algoritmus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A geometria alapjai	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Tájékozódás a térben, alakzatok és testek felismerése, elemi mérés,	

	vázlatos rajzolás, képletgyűjtemény használata.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tájékozódás fejlesztése a világ mennyiségi viszonyaiban, a térben és az időben. Megismeréshez szükséges képességek fejlesztése (tapasztalat, képzelet, emlékezés, gondolkodás, rendszerezés, ismerethordozók használata). Problémakezelés és -megoldás fejlesztése. A kreativitás fejlesztése (adott feltételek szerint). Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek fejlesztése, az együttéléssel kapcsolatos értékek erősítése (kommunikáció, együttműködés, motiváltság, önszabályozás, énkép). A matematika épülésének bemutatása (geometria története).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az alapvető geometriai fogalmak ismerete és használata (sík és tér, pont, egyenes, félegyenes, szakasz, távolság, szög, párhuzamosság, merőlegesség). Síkidomok és térbeli testek felismerése (modell, absztrakció fogalma). Háromszög, négyszög, sokszög, kör felismerése, tulajdonságai megállapítása (Thalész-tétel). Tulajdonságok, szabályosság, szimmetria felismerése, alkalmazása egyszerű esetekben. Derékszögű háromszög adatai, Pitagorasz-tétel (oldalak és szögek kapcsolata – szögfüggvény). Egybevágóság, hasonlóság felismerése, alkalmazása. Mérés (módszerek, mértékegységek használata), kerület, terület (gyakorlati pl.) kiszámítása. Egyszerű testek fajtái tulajdonságainak megállapítása (gúla, kúp, hasáb, henger, gömb). Alapadatokból terület, térfogat, felszín becslése, képletgyűjteménnyel kiszámolása. Rajzok értelmezése (műszaki, szakmai példák). Vektorok fogalma, egyszerű alkalmazások. Geometriai problémák vázlatos ábrázolása, modellezése. Kreativitás, kommunikáció, kooperáció, önismeret fejlődése. Eredmények korrekt szöveges megfogalmazása. Logikus, fegyelmezett, kritikus/önkritikus gondolkodás. Közelítő fejszámolás, becslés (nagyságrend), pontosság (hibahatár). Önellenőrzés igénye, rutinszerű alkalmazása. Tájékozódás térben, időben, folyamatokban. Ismerethordozók kezelése, tudatos használata.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom;</i> <i>osztályközösség-építés;</i> <i>természetismeret;</i> <i>társadalomismeret;</i> <i>idegen nyelv:</i> szövegértés, kommunikáció, önismeret, tanulási technikák, kooperáció, térbeli relációk, szabályosságok, szimmetriák.
Kulcsfogalmak	Sík, tér, szög, távolság, mérés, kerület, terület, térfogat, felszín, szimmetria, nevezetes síkidomok, szabályos testek.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló képes - behelyettesíteni, megbecsülni és kiszámolni (géppel) összetettebb (szakmai) képletek értékét; - matematikailag értelmezni és megoldani szöveges problémákat (következtetés, elsőfokú egyenlet); - értelmezni relációkat (kisebb, nagyobb), logikai kapcsolatokat (nem,
---	--

	és/vagy, ha-akkor, is); - alkalmazni az egyenes és fordított arányosságot, százalékszámítást szöveges problémákra is; - használni és alkalmazni elemi geometriai fogalmakat és mértékegységeket; - elvégezni geometriai számításokat; - felismerni szimmetriát, hasonlóságot, egybevágóságot; - tájékozódni számegyenesen, derékszögű koordináta-rendszerben; - felismerni művelet sorokat, algoritmusokat; - értelmezni, ábrázolni a feldolgozott témakörökhöz kapcsolódó grafikonokat, diagramokat, táblázatokat; - felismerni, értelmezni a matematika (halmazok, valószínűség, kombinatorika, statisztika, geometria) elemi fogalmait, szakkifejezéseit; - megfogalmazni a szakma tanulása során felmerült matematikai jellegű kérdéseit, problémáit, megoldást keresni ezekre; - új információkat keresni (könyvtárban) interneten.
--	--

TÁRSADALOMISMERET

Az Ember és társadalom (és részben a Földünk – környezetünk) műveltségterület tartalmait a szakiskolákban egyetlen tantárgy, a komplex Társadalomismeret közvetíti. Ez a *történelem*, a *társadalomismeret*, az *erkölcs és etika*, a *hon- és népismeret*, a *társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek*, valamint a *filozófia* területeinek tartalmait különböző arányban tartalmazza.

A Társadalomismeret tantárgy főbb feladatai a Köznevelési törvény szakiskolákra vonatkozó szakaszaiból és a 2012-ben elfogadott NAT-ból következően fogalmazhatóak meg:

- a történelmi múlt megismerése járuljon hozzá a jelen összefüggései, az összetett társadalmi folyamatok megértéséhez;
- az események feltárása, bemutatása és értelmezése révén fejlessze a tanulók készségeit, kompetenciáit, melynek révén sikeres felnőtté válhatnak;
- támogassa a felnőtté váló szakiskolai tanulók tudatos közéleti részvételét, az aktív állampolgárrá válásukat, erősítse a demokrácia értékeit gondolkodásukban;
- tegye lehetővé más kultúrák megismerését, az általuk közvetített értékek felismerését és befogadását, különös tekintettel a Kárpát-medencében együtt élő népekre, vallásokra;
- segítse elő szűkebb és tágabb közösségekhez tartozásuk személyes megélését, felelősségtudatos magatartásukat;
- a történelmi események tanulmányozása tegye képessé a szakiskolai tanulókat a jelenben való eligazodásban, és segítse a jövőre való felkészülésüket;
- a szakiskolai tanulók életkorához és érdeklődéséhez igazodva a történelmi megismerés során kapjanak képet a múltról, és különösen a közelmúlt világról, a jelent alakító tényezőiről;
- személyes élményt alakítson ki a tanulóknál a történelmi szituációkkal kapcsolatban, lehetőséget biztosítson a történelemből fakadó tanulságok levonására;
- a történelem problémaközpontú megközelítése biztosítsa az önismereti, a társas kapcsolati kultúra fejlesztését és a pozitív énkép kialakítását a tanulóknál;
- a társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek ismeretkör legfőbb feladata, hogy reflektáljon a diákok társadalmi tapasztalataira.

A tantárgy tanításának céljai a szakiskolai közismereti tantárgyrendszerben a következők:

- A differenciált történelmi gondolkodás kialakítása, az adatok, tények, fogalmak, a történettudomány által kínált konstrukciók (sémák) rugalmas adaptálásával, illetve a történettudomány vizsgálati eljárásainak (történeti probléma felismerése, megfogalmazása, a kritika, az interpretáció) alkalmazásával.
- A tanulók ismerjék fel és értsék meg azt, hogyan és miért éreztek, gondolkodtak, cselekedtek másként az emberek a múltban, mint a jelenben élők.
- A történelmi kulcsfogalmak, a történelmi folyamatok megértése és elsajátítása segíti a tanulókat a múltra vonatkozó magyarázatok, következtetések és értékelések megértésében, a történelmi ismeretek rendszerezésében, a múlttal és a múlt megismerésével kapcsolatos kérdések egyre árnyaltabb megválaszolásában, a különböző korok és események összehasonlításában, az összefüggések azonosításában, valamint az önálló következtetések és vélemények megfogalmazásában.
- A társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek ismeretkör legfőbb célja, hogy a különböző társadalomtudományok (szociológia, szociálpszichológia, politológia,

jogtudomány, közgazdaság-tudomány stb.) nézőpontjából mutasson be jelenségeket, problémákat, és segítse a tanulókat ezek értelmezésében, következtetések megfogalmazásában; valamint segítse a szakiskolai tanulókat a szűkebb és tágabb környezetükben való eligazodásban, boldogulásban.

- Fontos cél továbbá, hogy a személyes tapasztalatra építő készségfejlesztő módszerek alkalmazásával a tantárgy alapozza meg és fejlessze a diákok szociális, erkölcsi és jogi érzékét, és erősítse problémamegoldó gondolkodásukat.

Lényeges eleme a kerettantervi programszerkezetnek a bemeneti és kimeneti mérések rendszere, amely által pontos képet lehet kapni a szakiskolába belépő tanulóknak a tantárgyhoz kapcsolódó kompetenciáiról és ismereteiről, illetve azok hiányáról, és ennek ismeretében lehet megvalósítani a szakiskolai közismereti kerettantervet, amely lehetőséget ad a tanulók különbözőségének kezelésére.

A 9-10. évfolyamon a társadalomismeret tantárgyi célja az, hogy a tanulók képesek legyenek

- az európai és a magyar történelem és társadalom alapvető folyamatainak megértésére;
- annak felismerésére, hogy a magyar nemzet történelme sokféle egyéb nemzetiség és etnikum (pl. német és zsidó etnikum) együttműködésének az eredménye is;
- az egyén szerepének értékelésére és a szűkebb és tágabb közösséghez tartozás felelősségének elfogadására;
- a társadalmi normák erkölcsi értékének és gyakorlati hasznának felismerésére, betartására;
- értékelni a tudást, megbecsülni az iskolát, az osztályközösséget, osztálytársaikat, valamint kihasználni a szakiskola által biztosított tanulási lehetőségeket.
- a társadalom és legfontosabb intézményeinek megismerésére, a működésük megértésére;
- a különböző világképek jellemzőinek felismerésére, a világvallások azonosítására;
- a politika világában való eligazodásra, saját értékeinek és érdekeinek megfelelő döntések meghozatalára;
- a gazdaság leglényegesebb információinak megértésére, az egyén gazdasági lehetőségeinek felmérésére és a pénzügyekben való tájékozódásra.

9. évfolyam

Ez az év olyan nevelési célok megvalósítására ad lehetőséget, mint a tanulók ún. történelmi gondolkodásának elmélyítése és kiszélesítése, valamint a tanulás, az iskola, a tudás értékeinek, hasznának felismertetése, a társadalom, a közösségek és az egyén kapcsolatának vizsgálata. Ezek a tartalmak olyan tevékenységeken keresztül valósulhatnak meg, amelyek mind az egyének, mind az osztályközösségek számára fejlesztést tesznek lehetővé. A tanulók nem megfelelő szintű kulcskompetenciái, illetve a meglévő kompetenciák bővítésére, fejlesztésére adnak lehetőséget, mint például a szóbeli és írásbeli kifejezőkészség, az önálló véleményalkotás, a kritikai gondolkodás vagy a térbeli tájékozódás.

A 9. évfolyamon a társadalomismeret tantárgyi célja az, hogy a tanulók képesek legyenek:

- az európai és a magyar történelem és társadalom alapvető folyamatainak megértésére;
- annak felismerésére, hogy a magyar nemzet történelme sokféle egyéb nemzetiség és etnikum (pl. német és zsidó etnikum) együttműködésének az eredménye is;

- az egyén szerepének értékelésére, a szűkebb és tágabb közösséghez tartozás felelősségének elfogadására;
- a társadalmi normák erkölcsi értékének és gyakorlati hasznának felismerésére, betartására;
- értékelni a tudást, megbecsülni iskolát, az osztályközösséget, osztálytársaikat, valamint kihasználni a szakiskola által biztosított tanulási lehetőségeket.

Fejlesztési feladatok minden tematikai egységre vonatkozóan

Ismeretszerzés, tanulás

A forrásokban és -feldolgozásokban található információk gyűjtése. A történelem tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban. A filmek, filmhíradók értelmezése. Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján. Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratokban és az internet valamely magyar nyelvű keresőprogramjában. Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, szakirodalom felhasználásával.

Kritikai gondolkodás

Különböző típusú források elemzése, ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása, értelmezése, feldolgozása. Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása. A forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése tanári rávezetéssel. A média forrásértékének, jellegének felismerése, elemzése. Eltérő álláspontok felismerése megadott történelmi források és tudományos feldolgozások szövegében; az eltérések okainak vizsgálata. Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése. A történelem meghatározó jelentőségű történelmi személyiségei szerepének értékelése.

Kommunikáció

A korszakokra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata. A történelmi fogalmak magyarázata. Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvöztetésével. Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán saját vélemény megfogalmazása, kifejtése. Érvelési technikák ismerete és alkalmazása szóban és írásban. Előadás készítése (meghatározott terjedelemben) történelmi témákról, segédeszközök felhasználásával. Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások felismerése és bemutatása. Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról. Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténelmi adatok bemutatásához. Jártasság a feladatlapok kitöltésében; tájékozottság javítási elveiben és módszereiben.

Tájékozódás időben és térben

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása. Időrendi táblázat készítése. Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen. A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése. Időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása, rajzok és térképek készítése. Az egyetemes és a magyar kronológiák használata. Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása a szaktanár útmutatása alapján. Történelmi helyek azonosítása mai térképeken. Sematikus rajz készítése egy-egy történelmi táj egységeiről. Tematikus történelmi térképek adatainak összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása).

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Európa a világban, Magyarország Európában	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Alapvető topográfiai ismeretek; elemi tájékozódás Európa és Magyarország térképein.	
A tematikai egységhez kapcsolódó nevelési célok	Képes térben elhelyezni saját lakóhelye fontosabb intézményeit, nagyobb városainkat, Magyarországot, a szomszédos országokat és az Európai Unió országait a kapcsolódó térképeken. Azonosítani tudja Magyarország megyéit és úthálózata fontosabb egységeit. Felismeri a térkép legfontosabb elemeit (vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések), azonosítja azokat a térképen.	
Ismeretek/Témák		Kapcsolódási pontok
Lakóhelyünk és környezetünk a térben.		<i>Természetismeret:</i> térképhasználat.
Magyarország területi tagozódása.		<i>Matematika:</i> mennyiségek összehasonlítása.
Magyarország és Európa.		<i>Idegen nyelv:</i> földrajzi nevek; idegen nyelvű honlapok, alkalmazások. <i>Osztályközösség-építés:</i> ismeretek Magyarországról, az EU-ról.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Közép-Európa, Nyugat-Európa, Kelet-Európa, Dél-Európa, Észak-Európa, Európai Unió, régió, ország, állam, szövetség, rendszerváltás, demokratikus berendezkedés, úthálózat, infrastruktúra.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Múlt és jelen képekben és szövegekben I. Európa bölcsői	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolában tanultak.	
A tematikai egységhez kapcsolódó nevelési célok	Képes az európai civilizáció gyökereinek feltárására, az ókori demokrácia alapelveinek vázlatos összehasonlítására a modern demokrácia alapelveivel. A tanuló felismeri, hogy egy több évszázadon keresztül fennálló állam felemelkedésében és hanyatlásában több tényező együttes hatása játszik szerepet, valamint, hogy a hosszú életű birodalmak társadalmi, gazdasági élete, politikai berendezkedése folyamatosan változik. Tudja, hogy az antik kultúra a görög és a római kultúra kölcsönhatása során alakult ki, látja ennek az európai civilizációra gyakorolt hatását.	
Ismeretek/témák		Kapcsolódási pontok
Az európai civilizáció kezdetei.		<i>Természetismeret:</i> tájékozódás a térképen.
Vallás, kultúra és sport az antikvitásban.		<i>Matematika:</i> adatok értelmezése. <i>Idegen nyelv:</i> földrajzi és személynevek. <i>Osztályközösség-építés:</i> a személyiség szerepe, információforrások használata.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fogalmak: polisz/városállam, demokrácia, rabszolga, egyistenhit, zsidó vallás, kereszténység, Biblia, Újszövetség, olimpia.	

	<i>Személyek:</i> Szolón, Jézus, Theodosius. <i>Topográfia:</i> Balkán-félsziget, Athén, Róma, Júdea, Olimpia. <i>Kronológia:</i> Kr.e. 776 (első ókori olimpia), Kr.e. 5. század (athéni demokrácia kialakulása), 395 (a Római Birodalom felosztása), 476 (a Nyugat-római Birodalom bukása).
--	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Múlt és jelen képekben és szövegekben II. A középkor századai	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai előzmények.	
A tematikai egységhez kapcsolódó nevelési célok	Érti a keresztény vallás szerepét az európai szellemi és hatalmi expanzióban, azonosítja az egyház társadalomépítő és -szabályozó tevékenységét, megérti távlatos jelentőségét. Tudatosítja az iszlám vallás civilizációformáló szerepét. Feltárja a középkori keresztény civilizáció örökségét, és kimutatja a középkori városi civilizáció továbbélését a modern európai civilizációban. A tanuló felismeri és tudatosul benne, hogy a magyarság eredetére vonatkozó álláspontok különbözősége a források rendkívüli hiányosságából és az egyes szaktudományok (történettudomány, régészet, nyelvészet) kutatási eredményeinek egymásnak olykor ellentmondó adataiból fakad. Megérti, hogy a kereszténység felvétele és az erre épülő államalapítás teremtette meg a magyar állam megerősödésének és fejlődésének feltételeit. Felismeri, hogy az Árpád-korban megszilárdult a keresztény magyar állam. A korszak jelentős uralkodói politikai életpályájának megismerésén keresztül belátja, hogy a több nemzetiségből álló Magyar Királyság a közép-európai régió egyik legerősebb államaként fejlődött, sorsa több ponton összekapcsolódott a környező államok és Nyugat-Európa fejlődésével.	
Ismeretek/ témák		Kapcsolódási pontok
A középkori Európa birodalmai, társadalom és világkép.		<i>Természetismeret:</i> tudósok, felfedezők.
A magyar honfoglalás és az államalapítás.		<i>Matematika:</i> adatok értelmezése.
A középkori Magyar Királyság helye Európában.		<i>Idegen nyelv:</i> földrajzi nevek, személynevek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<i>Fogalmak:</i> hun, barbár, gróf, lovag, lovagi erény, keresztes háború, egyház, pápa, Korán, iszlám, finnugor, nyelvrokonság, sztyeppe, törzs, honfoglalás, pogány, vármegye, Árpád-ház, jobbágy, forint, zsoldos hadsereg (pl. fekete sereg). <i>Személyek:</i> Attila, Nagy Károly, I. Ottó, Mohamed, Árpád, Géza, Vajk/I. István, IV. Béla, III. András, Károly Róbert, I. (Nagy) Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás. <i>Topográfia:</i> Frank Birodalom, Német-római Császárság, Bizánc, Konstantinápoly, Szentföld, Kárpát-medence, Vereckei-hágó, Oszmán Birodalom, Nikápoly, Mohács. <i>Kronológia:</i> VII. század (az iszlám vallás alapítása), 800 (Nagy Károly	

	császárrá koronázása), 895 táján (a honfoglalás), 1000 (I. István megkoronázása), 1054 (az egyházszakadás), 1241–42 (a tatárjárás), 1301 (az Árpád-ház kihalása), 1308 (Károly Róbert királlyá választása), 1342 (I. [Nagy] Lajos), 1453 (Konstantinápoly elfoglalása), 1456 (a nándorfehérvári diadal), 1458–1490 (I. [Hunyadi] Mátyás uralkodása), 1526 (a mohácsi csata).
--	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Múlt és jelen képekben és szövegekben III. Az újkor hajnala	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai előzmények.	
A tematikai egységhez kapcsolódó nevelési célok	Belátja, hogy a világ különböző civilizációit összeköti az emberi alapszükségletek biztosításának igénye (élelem, biztonság, világ megértésének igénye stb.). Megérti, hogy a kultúrák találkozása milyen esélyeket és/vagy veszélyeket hordoz magában. A tanuló belátja, hogy Amerika felfedezése gyökeresen megváltoztatta a világ képét. Felismeri, hogy a kereskedelmi utak feletti ellenőrzés általában jelentős hatalmi pozíciót is jelent, valamint, hogy a kereskedelemi utak terén lezajló változások átrendezik a régiók közötti gazdasági erőviszonyokat, hosszú távon jelentős gazdasági, társadalmi és politikai következményekkel járnak. Belátja, hogy az oszmán-török katonai fölény mellett a politikai megosztottság is hozzájárult az ország három részre szakadásához. Megérti a részekre szakadt ország helyzetét a két nagyhatalom ütközőzónájában, és belátja, hogy a török kiűzését a hatalmi erőegyensúly felbomlása tette lehetővé. Átlátja a másfél évszázados török uralom rövid és hosszú távú következményeit.	
Ismeretek /témák		Kapcsolódási pontok
Felfedezések – a civilizációk találkozása.		<i>Természetismeret:</i> tudósok, felfedezők.
Vallási megújulás Európában.		<i>Matematika:</i> adatok értelmezése.
Államformák és uralkodók az újkori Európában.		<i>Idegen nyelv:</i> földrajzi nevek, személynevek.
A Magyar Királyság a birodalmak szorításában.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<i>Fogalmak:</i> világkereskedelem, selyemút, karavella, gyarmatosítás, reformáció, evangélikus, református, kapitalizmus, alkotmányos monarchia, parlament, abszolútizmus, végvár, kuruc. <i>Személyek:</i> Kolumbusz, Luther Márton, XIV. Lajos, Szapolyai János, Habsburg Ferdinánd, Dobó István, II. Szulejmán, Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc. <i>Topográfia:</i> Anglia, Franciaország, Versailles, Buda, Eger, Szigetvár, Ónod. <i>Kronológia:</i> 1492 (Amerika felfedezése), 1517 (Luther fellépése, a reformáció kezdete), 1541 (Buda török elfoglalása, az ország tényleges három részre szakadása), 1552 (Eger sikertelen török ostroma), 1566 (Szigetvár eleste), 1703–11 (a Rákóczi-szabadságharc), 1707 (az ónodi országgyűlés), 1711 (a szatmári béke).	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Múlt és jelen képekben és szövegekben IV. A modern világ születése	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai előzmények.	
A tematikai egységhez kapcsolódó nevelési célok	Látja, hogy a felvilágosodás állította középpontba a világmindenség megértésének igényét, a tudományos megismerés elsőbbségét, és hogy ezzel a tudományok fejlődésének új korszaka kezdődött. Belátja, hogy a hatalommegosztás és a képviselői elv általánossá válása a polgári államokban a demokratikus jogok gyakorlásának kiterjesztését eredményezte. Felismeri, hogy az ipari forradalom, amely új energiaforrások hasznosítása mellett új technikai eszközök alkalmazásával és a termelési formák átalakításával létrehozta az ipari társadalmat, a népesség számszerű gyarapodását, urbanizációt és az ipari munkásság létszámának növekedését eredményezte. Tudatosul benne, hogy Magyarország a Habsburg Birodalom részét képezte, megérti a birodalmiságból fakadó problémák lényegét, és reális képet alkot Magyarország birodalmon belüli helyzetéről. Érti, hogy a korszakot a nemzeti és a liberális eszme megerősödése, valamint az európai centrumhoz való fölzárkózás kényszere határozza meg. Belátja, hogy ezek nyomán fogalmazódott meg a jobbágyi és rendi viszonyok megszüntetésének, az érdekegyesítés, a közteherviselés, valamint a nemzeti nyelv és kultúra megteremtésének szükségessége, amelyek a polgári viszonyok és a nemzeti önállóság megteremtését célozzák. Tudja, hogy e célok megvalósítása állította középpontba azokat a nagyformátumú politikusokat, akik túllépve egyéni érdekeiken, egymást kiegészítve, a közösség hosszú távú érdekeit szolgáló reformprogramok mellé állították a közvéleményt. Megérti, hogy a kiegyezés reális kompromisszum volt, amely megfelelt a kor erőviszonyainak. Látja a kiegyezés hosszú távú hatásait Magyarország fejlődésére, mely folyamatban a hazai zsidó polgárság kiemelkedő szerepet játszott.	
Ismeretek/ témák		Kapcsolódási pontok
Forradalmak kora Európában. A Magyar Királyság a Habsburg Birodalomban. A reformkor és az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc. A dualizmus kora.		<i>Természetismeret:</i> tudósok, felfedezők. <i>Matematika:</i> adatok értelmezése. <i>Idegen nyelv:</i> földrajzi nevek, személynevek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<i>Fogalmak:</i> felvilágosodás, tolerancia, egyenlőség, szabadság, enciklopédia, forradalom, Emberi és polgári jogok nyilatkozata, jakobinus diktatúra, terror, ipari forradalom, belső vándorlás, betelepítés, Ratio Educationis, nyelvrendelet, jobbágyrendelet, nyelvújítás, ipari forradalom, gyár, környezetszennyezés, jobbágyfelszabadítás, áprilisi törvények, honvédség, aradi vértanúk, dualizmus.	

	<i>Személyek:</i> Bonaparte Napóleon, Mária Terézia, II. József, James Watt, Széchenyi István, Kossuth Lajos, Batthyány Lajos, Deák Ferenc. <i>Topográfia:</i> Bécs, Pozsony, Budapest, Nagy-Britannia, Amerikai Egyesült Államok, Németország, Osztrák-Magyar Monarchia. <i>Kronológia:</i> 1789. július 14. (a Bastille ostroma, a francia forradalom kitörése), 1793–1794 (a jakobinus diktatúra), 1804 (Napóleon császárrá koronázása), 1740–80 (Mária Terézia), 1780–1790 (II. József), 1825–1848 (a reformkor), 1848. március 15. (forradalom kitörése Pesten), 1848–1849 (forradalom és szabadságharc Magyarországon), 1867 (a kiegyezés).
--	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Múlt és jelen képekben és szövegekben V. A szélsőségek évtizedei	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai előzmények.	
A tematikai egységhez kapcsolódó nevelési célok	Látja az első világháború kirobbanásához vezető okokat, és azok komplex jellegét. Felismeri, hogy a korábban kialakult nagyhatalmi egyensúly felbomlása, a gyarmatokért való versengés, a létrejövő katonai szövetségek, a fegyverkezési verseny és a megoldatlan balkáni helyzet együttesen vezetett a háborúhoz. Érti, hogy az új hadászati eszközök és módszerek alkalmazása elhúzódó harcokkal és óriási ember- és anyagi veszteséggel jártak, és minden állampolgárt érintettek. Felismeri a békerendszer keltette új ellentmondásokat, különös tekintettel a kelet-közép-európai régióra Felismeri, hogy a háborús pusztítás, különösen a vereség és a gazdasági válságok egyik következménye a szélsőségek térnyerése. Érti, hogy a két világháború közötti magyar kül- és belpolitika egyik legfontosabb mozgatórugója a trianoni békeszerződés és annak hatásaira való reflektálás volt. Tudatosulnak benne a trianoni békeszerződés politikai életre, gazdaságra, társadalomra és közgondolkodásra gyakorolt hatásai, valamint a bethleni konszolidáció eredményei, hazai és nemzetközi összefüggései. Tudja, hogy mennyi áldozattal, pusztítással járt a második világháború, és hogy a holokauszt az emberiség, valamint az egész magyarság tragédiája. Megérti, miként került a háború során Magyarország kényszerpályára, és ez milyen következményekkel járt az ország sorsát illetően. Tisztában van a háborús vereség és a megszállás közvetett és közvetlen következményeivel (pl. malenkij robotra elhurcolt magyar és német származású civilek, német nemzetiségű lakosság kitelepítése, a szlovákiai magyarok áttelepítése). Belátja, hogy Európában és hazánkban a XX. századi kirekesztésen alapuló (bűnbakkepzésen alapuló) népiértések nem mehettek volna végbe a többségi társadalom tevékenyes vagy hallgatóságos támogatása, valamint apátiája nélkül.	
Ismeretek/ témák		Kapcsolódási pontok
Az első világháború és következményei Európában, valamint Magyarországon.		<i>Természetismeret:</i> tudósok, felfedezők. <i>Matematika:</i> adatok értelmezése.

A totális diktatúrák jellemzői. Magyarország a két világháború között. A második világháború és következményei Európában, valamint Magyarországon.	<i>Idegen nyelv:</i> földrajzi nevek, személynevek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<i>Fogalmak:</i> antant, központi hatalmak, jóvátétel, kiegyezés, kommunizmus, bolsevik, államosítás, diktatúra, Tanácsköztársaság, ellenforradalom, revízió, általános választójog, gazdasági világválság, nemzetiszocializmus, egypártrendszer, fajelmélet, antiszemitizmus, zsidóüldözés, deportálás, haláltábor, holokauszt, soá, porraimos, kényszermunkatábor, gulág. <i>Személyek:</i> Ferenc Ferdinánd, Károlyi Mihály, Kun Béla, Lenin, Sztálin, Adolf Hitler, Horthy Miklós, Bethlen István, Szálasi Ferenc. <i>Topográfia:</i> Budapest, Szarajevó, Párizs, Trianon, Auschwitz, Hirosima. <i>Kronológia:</i> 1914. június 28. (a szarajevói merénylet), 1914–1918 (az első világháború), 1918 (az őszirozsás forradalom), 1920 (a trianoni békediktátum aláírása). 1938 (a náci Németország megszállja Ausztriát), 1939. szeptember 1. (Németország megtámadja Lengyelországot, kitör a második világháború), 1941 (Magyarország belép a háborúba), 1943. január (a doni katasztrófa), 1944. tavasz (a németek megszállják Magyarországot), 1945. május 8. (a második világháború lezárása Európában), 1945. április (Magyarország felszabadítása a náci uralom alól, a szovjet megszállás kezdete, a háború vége Magyarországon), 1945. augusztus (atomtámadás Hirosima és Nagaszaki ellen).

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Múlt és jelen képekben és szövegekben VI. A megosztott világ	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai előzmények.	
A tematikai egységhez kapcsolódó nevelési célok	A tanuló értelmezi a háború utáni helyzetet és a megosztott világ kialakulásának folyamatát. Felismeri a hidegháború keltette helyi háborúk máig ható következményeit. Felismeri, hogy a modern technológia, a globalizációs folyamatok, a szabadság ideológiája és a kommunikációs rendszerek milyen szerepet töltek be a szovjet típusú rendszerek bukásában. Felismeri a szovjet megszállás és az ebből fakadó korlátozott állami szuverenitás következményeit. Megérti, hogy Magyarországnak 1956-ban a rendkívül kedvezőtlen nemzetközi helyzetben, az erőegyensúlyra épülő politikai viszonyrendszerben nem sikerült kiszakadnia a szovjet tömbből. Felismeri, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc jelenlegi demokratikus rendünk egyik talpköve. Ismeri a Kádár-rendszer jellegét, és tisztában van annak mozgásterével. Képes sokoldalúan elemezni a Kádár-rendszer válságának és bukásának okait, körülményeit, felismeri a rendszer lényegi reformálhatatlanságát. Képes a globalizációs folyamatok, kihívások és az egységesülő Európa előnyeinek és hátrányainak sokoldalú feldolgozására. Tisztában van a rendszerváltozás előtti és az azt követő időszak	

politikai és gazdasági rendszere közötti legfontosabb különbségekkel.	
Ismeretek/ témák	Kapcsolódási pontok
A kétpólusú világ és a megosztott Európa. Magyarország vasfüggöny mögött. 1956-os forradalom és szabadságharc. A szovjet tömb felbomlása, a demokratikus viszonyok kiépülése. Tudományos és technikai forradalom. A környező országok, határon túli magyarok. Az Európai Unió alapelvei és intézményei.	<i>Természetismeret:</i> tudósok, felfedezők. <i>Matematika:</i> adatok értelmezése. <i>Idegen nyelv:</i> földrajzi nevek, személynevek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<i>Fogalmak:</i> hidegháború, szuperhatalom, fegyverkezési verseny, vasfüggöny, Szovjet Kommunista Párt, berlini fal, ÁVH, vallásellenesség, centralizáció, választási csalás, koncepciók per, államosítás, termelőszövetkezet (téesz), kétkeresős családmodell, kitelepítés, emigráció, gulyáskommunizmus, rendszerváltás, MDF, SZDSZ, FKgP, FIDESZ, KDNP, MSZP, Európai Unió, schengeni övezet. <i>Személyek:</i> Gagarin, Neil Amstrong, Hruscsov, Kennedy, Gandhi, Rákosi Mátyás, Kádár János, Nagy Imre, Reagan, Mihail Gorbacsov, Antall József. <i>Topográfia:</i> Korea, Kuba, Vietnám, Berlin, Afganisztán, Csehszlovákia, Csehország, Szlovákia, Jugoszlávia, Szlovénia, Horvátország, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Koszovó. <i>Kronológia:</i> 1949 (a kommunista alkotmány), 1961 (a berlini fal építése, Gagarin űrrepülése), 1969 (az első Holdra szállás), 1956. október 23. (a forradalom kirobbanása), 1956. november 4. (szovjet támadás indul Magyarország ellen), 1973 (első olajárrobbanás), 1989. június 16. (Nagy Imre és társainak újratemetése), 1990 (szabad országgyűlési és önkormányzati választások), 1991 (Jugoszlávia bomlásnak indul), 1993 (Csehország és Szlovákia szétválása), 2004 (Magyarország és kilenc másik állam csatlakozása az Európai Unióhoz).

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Múlt és jelen képekben és szövegekben VII. A magyar társadalom a rendszerváltás után.	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai előzmények.	
A tematikai egységhez kapcsolódó nevelési célok	Reális kép alakul ki a tanulóban Magyarország szerepéről és lehetőségeiről az európai integráción belül, továbbá ismeri fontosabb külkapcsolatait, és tudatosan benne a jelentősebb nemzetiségi és emigráns közösségek híd-szerepe. Képes a nemzet, kisebbség és a helyi társadalmak fogalmak szakszerű használatára.	

	Képes a társadalom makro- és mikrostruktúráját alkotó elemeinek azonosítására, a társadalom tagoltságából eredő egyenlőtlenségek felismerésére, azok okainak azonosítására.
Ismeretek/ témák	Kapcsolódási pontok
Az ezredforduló magyar társadalma.	<i>Természetismeret:</i> tudósok, felfedezők.
A mai magyar társadalom jellemzői, problémái.	<i>Matematika:</i> adatok értelmezése.
Hazánk kiemelkedő tudományos-technikai, kulturális és sportteljesítményei.	<i>Idegen nyelv:</i> földrajzi nevek, személynevek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	szabadpiac, privatizáció, társadalom, munkanélküliség, társadalmi egyenlőtlenség, gazdagok, középosztály, szegények, népességfogyás, várható élettartam, öregedés, korfa, iskolázottság, létminimum, deviancia (bűnözés, öngyilkosság, kábítószer-fogyasztás, mentális betegségek, prostitúció), norma, nemzetiségek, cigányság társadalmi helyzete, felekezeti megoszlás, hungarikum, világörökség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Múlt és jelen képekben és szövegekben VIII. A tanuló társadalom.	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai előzmények.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanuló felismeri az iskola szerepének jelentőségét az egyén és a társadalom életében. Tisztában van a tanulással kapcsolatos jogokkal és kötelességekkel. Látja a tanulás és a munkaerő-piaci szerepvállalás összefüggéseit. Felismeri és elfogadja a tanulási és munkatevékenység emberformáló és értékteremtő erejét.	
Ismeretek/témák	Kapcsolódási pontok	
Az oktatás és iskola a múltban.	<i>Természetismeret:</i> tudósok, felfedezők.	
A tanuló társadalom és az élethosszig tartó tanulás.	<i>Matematika:</i> adatok értelmezése.	
	<i>Idegen nyelv:</i> földrajzi nevek, személynevek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	oktatás, iskola, tanítás, tudásépítés, tanuló, tanuló felnőtt, képzettség, képzetlenség, információs társadalom, élethosszig tartó tanulás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A tanulók teljesítményének a mérése	Órakeret 2 óra
--------------------------------------	-------------------------------------	-------------------

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló ismerje Magyarország helyét Európában, földrajzi, politikai elhelyezkedését, a magyar államszervezet főbb szereplőit, az önkormányzati intézményeket, a tömegmédia fontosabb csatornáit, a manipuláció eszközeit. Képes legyen értékelni, megbecsülni az egyéni és közösségi értékeket, a tudást, a tanulást, és értse az egész életén át tartó tanulás személyes és társadalmi szükségességét.
---	--

	A tanuló legyen tisztában a társadalom és gazdaság alapvető tulajdonságaival, ismerje fel a történelemben zajló változásokat és azt, hogy ezeknek az ismerete nélkülözhetetlen a napjainkban zajló társadalmi, gazdasági, politikai, művészeti folyamatok (és azok változásainak) a megértéséhez.
--	---

10. évfolyam

A 10. évfolyam programját a tanulók forrás- és tevékenységközpontú munkáltatása határozza meg. A tanév célja, hogy a tanulók képessé váljanak:

- a társadalom és legfontosabb intézményeinek megismerésére, a működésük megértésére;
- a különböző világképek jellemzőinek felismerésére, a világvallások azonosítására;
- a politika világában való eligazodásra, saját értékeinek és érdekeinek megfelelő döntések meghozatalára;
- a gazdaság leglényegesebb információinak megértésére, az egyén gazdasági lehetőségeinek felmérésére és a pénzügyekben való tájékozódásra.

Fejlesztési feladatok minden tematikai egységre vonatkozóan
<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> A forrásokban és -feldolgozásokban található információk gyűjtése. A történelem tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban. A filmek, filmhíradók értelmezése. Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján. Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratokban és az internet valamely magyar nyelvű keresőprogramjában. Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, szakirodalom felhasználásával. <i>Kritikai gondolkodás</i> Különböző típusú források elemzése, ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása, értelmezése, feldolgozása. Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása. A forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése tanári rávezetéssel. A média forrásértékének, jellegének felismerése, elemzése. Eltérő álláspontok felismerése megadott történelmi források és tudományos feldolgozások szövegében; az eltérések okainak vizsgálata. Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése. A történelem meghatározó jelentőségű történelmi személyiségei szerepének értékelése <i>Kommunikáció</i> A korszakokra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata. A történelmi fogalmak magyarázata. Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvöztetésével. Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán saját vélemény megfogalmazása, kifejtése. Érvelési technikák ismerete és alkalmazása szóban és írásban. Előadás készítése (meghatározott terjedelemben) történelmi témákról, segédeszközök felhasználásával. Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások felismerése és bemutatása. Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról. Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténelmi adatok bemutatásához. Jártasság a feladatlapok kitöltésében; tájékozottság javítási elveiben és módszereiben.

Tájékozódás időben és térben

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása. Időrendi táblázat készítése. Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen. A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése. Időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása, rajzok és térképek készítése. Az egyetemes és a magyar kronológiák használata. Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása a szaktanár útmutatása alapján. Történelmi helyek azonosítása mai térképeken. Sematikus rajz készítése egy-egy történelmi táj egységeiről. Tematikus történelmi térképek adatainak összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása).

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A tanulók teljesítményének a mérése	Órakeret 2 óra
--------------------------------------	-------------------------------------	-------------------

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társadalom és intézményei múltban és jelenben – Intézményeink működése	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai előzmények.	
A tematikai egységhez kapcsolódó nevelési célok	A tanuló képes a hivatalos és magánügyek megkülönböztetésére. Ismeri a legfontosabb országos intézmények – országgyűlés, kormány, minisztériumok, bíróságok, adóhivatal – feladatait, működését (a múltban és a jelenben). Átlátja a helyi intézmények – önkormányzat, polgármesteri hivatal, az egészségügyi, az oktatási és egyéb funkciójú helyi intézmények – rendszerét, azok feladatait.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A modern polgári állam funkciói, intézményei. A demokratikus berendezkedés, a hatalommegosztás. A mai magyar állam főbb jellemzői. Az önkormányzat intézményei. Különböző ügyek intézésének gyakorlata, a kulturált viselkedés gyakorlása. Különböző emberi élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása, magatartásminták elemzése, értékelése. Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> szóbeli és írásbeli szövegalkotás, hivatalos stílus. <i>Osztályközösség-építés:</i> a helyzetnek megfelelő magatartás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állam, államszervezet, önkormányzat, hatalmi ág, demokrácia, alkotmány – alaptörvény.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A világkép	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai előzmények.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanuló megismeri a különböző világkép-magyarázatokat, felismeri jellegzetességeiket és értékeli azokat. Tisztában van a globalizáció legfontosabb jelenségeivel és folyamataival, értelmezi azok mindennapi életre gyakorolt hatásait, képes önálló vélemény megfogalmazására a fentiekkel kapcsolatban. A tanuló képes feltérképezni a generációk közötti kapcsolódások (egymásrautaltság, értékrendbeli változások, konfliktusok) jelentőségét, annak nehézségeit.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Világmagyarázatok, a világról alkotott kép változásai. A sokszínű világlátás. Vallások, világvallások (különös tekintettel a zsidó, a keresztény és az iszlám vallásra). A fogyasztói társadalom, a jóléti állam és a világgazdasági válságok. Demográfiai problémák Európában és a világban. A globalizáció és a fenntartható fejlődés. A globális világ kihívásainak hatása hazánk fejlődésére. Alapvető globális problémák tudatosítása. A kulturális globalizáció előnyei és hátrányai. Generációk, generációs kérdések, konfliktusok. Az időskor és a különböző nemzedékek eltérő életmódja. A nemzedékek közti szolidaritás. Az együttélés szabályainak kialakítása és rendeltetése. A család funkciójának és szerepének változásai napjainkban.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> különböző megközelítési módok, nézőpontok. <i>Természetismeret:</i> környezetvédelem, fenntarthatóság. <i>Osztályközösség-építés:</i> a tanulás szerepe; család; vallási közösségek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Világkép, civilizáció, filozófia, vallás, hit, fundamentalizmus, ateizmus, egyistenhit, többisten-hit, világvallás, földrajzi felfedezés, idealizmus, materializmus, gazdasági, társadalmi, politikai rendszer, berendezkedés, fejlődő és fejlett ország, globalizáció, fenntartható fejlődés, terrorizmus, információs társadalom, klímaváltozás, környezetszennyezés, migráció, nyugdíjrendszer, társadalmi szolidaritás, inaktív korú népesség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A politika világa – a demokratikus politikai berendezkedés	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai előzmények.	
A komplex műveltség-	A tanuló ismeri a politikai alapfogalmakat, egyben értelmezi azokat a mai magyar politikai életre. Történelmi példákon keresztül felismeri a	

területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	szélsőséges politikai irányokban rejlő veszélyeket (pl. a nemzetiszocialista és a kommunista diktatúrák büntetetei [kirekesztés, megkülönböztetés, holokauszt, Gulág]). Képes a demokrácia működésének modellálására, a jogok és kötelességek rendszerének átlátására. Megismeri az Alaptörvény fontosabb részleteit, rendelkezéseit.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A gazdaság, a társadalom és a politika kapcsolata.	<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> szövegértés.
A politikai berendezkedések: a demokrácia és a diktatúra.	<i>Osztályközösség-építés:</i> társadalmi és közösségi szerepek.
A rendszerváltás Magyarországon.	
Az Alaptörvény főbb pontjai.	
A politizálás színterei.	
A politikai pártok ma Magyarországon.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Politika, demokrácia, diktatúra, kirekesztés, fajgyűlölet, antiszemitizmus, holokauszt, Gulág, párt, politikai jog, rendszerváltás, alkotmány, alaptörvény, jogállam.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gazdaság, gazdálkodás, pénzügyek	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai előzmények.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanuló képes közgazdasági és pénzügyi ismeretek, összefüggések megértésére. Hasznos ismeretekkel rendelkezik az egyéni gazdálkodás (egyéni költségvetés) terén, valamint tisztában van az ország költségvetésének legalapvetőbb kérdéseivel (milyen területekből áll, miből finanszírozzák). Megfelelő tudással, realitásérzéssel rendelkezzen ahhoz, hogy felelős gazdasági döntést hozhasson –képes a különböző lehetőségek összevetésére, mérlegelésre, felelős döntések meghozatalára.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
A legfontosabb közgazdasági fogalmak (gazdasági ágazatok, gazdasági szereplők, tőke).	<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> szituációs játékok.	
Az egyén gazdálkodása, a háztartások gazdálkodása.	<i>Matematika:</i> egyszerű gazdasági számítások.	
A legfontosabb pénzügyi ismeretek (bankok, banki szolgáltatások, számlák, hitel, kamat, megtakarítás, thm, bankkártyák, valutaárfolyam, jelzálog).	<i>Osztályközösség-építés:</i> egyéni és családi költségvetés, tervezés.	

Egyéni költségvetés készítése. Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gazdasági ágazat, költségvetés, vállalkozás, tőke, banki szolgáltatás, pénzügyi tranzakció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A tanulók teljesítményének a mérése	Órakeret 2 óra
--	--	---------------------------

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló képes legyen a körülötte lévő társadalmi-természeti környezet változásait érzékelni, véleményt nyilvánítani a különböző események kapcsán; tudja, hogy milyen társadalmi normák érvényesek rá, és ezek betartásával legyen képes saját érdekeinek megfelelően cselekedni. A tanuló legyen tisztában a társadalom és a gazdaság alapvető tulajdonságaival, ismerje fel a történelemben zajló változásokat, és azt, hogy ezeknek az ismerete nélkülözhetetlen a napjainkban zajló társadalmi, gazdasági, politikai, művészeti folyamatok (és azok változásainak) a megértéséhez.
---	---

TERMÉSZETISMERET

A természetismeret műveltségterület tartalma szerint a természeti folyamatokkal kapcsolatos ismeretanyagot (azaz az Ember és természet műveltségterületet, illetve a Földünk-környezetünk természetföldrajzi részét) tárgyalja, és az ehhez kapcsolódó készségeket, képességeket fejleszti.

Általános célként jelenik meg a természetismeret kerettantervében, hogy az alkalmas legyen a tanuló szakmai képzésének, illetve az általános középfokú oktatás más intézménytípusaiban való részvételének megalapozására azzal együtt, hogy lehetővé tegye az ezen intézményekbe lépni nem készülőek tudásának bővítését is, a nekik megfelelő tananyag és fejlesztési feladatok segítségével.

A természetismeret kerettantervi követelményrendszerét az intézmény a helyi tantervében igazítja mind a diákok, mind az intézményben oktatott szakmák/szakmacsoportok által meghatározott, leghatékonyabbnak tekintett tartalomhoz és módszertanhoz.

A hároméves program komoly partnernek tekinti, gondolkodásra és tevékenységekre hívja a tanulókat. A program fontos eleme, hogy kapcsolatot teremtsen a tudományos eredmények és az iskolai tanulás, a tudomány és a hétköznapok között. Megmutatja a már sok kudarcot megélt diákoknak is, hogy az órai témákkal való foglalkozás örömforrás is lehet, az óra élményeket is adhat. Mindeközben kiegészíthetjük és továbbépíthetjük a diákok általános iskolából hozott hiányos tudását és fejleszthetjük képességeiket.

A természettudományi műveltség az egyén és a társadalom számára is meghatározó jelentőségű. A természetismeret esetében elengedhetetlen a természet működési alapelveinek, az alapvető tudományos fogalmaknak, módszereknek és technológiai folyamatoknak az ismerete, de érteni kell az emberi tevékenységeknek a természetre gyakorolt hatásait is. Így jut el a tanuló a természeti folyamatok megismeréséhez, valamint az alkalmazások és a technológiák előnyeinek, korlátainak és kockázatainak megértéséhez.

Az egészség tudatos megőrzése, a természeti, a technikai és az épített környezet felelős és fenntartható alakítása a természettudományos kutatások és azok eredményeinek ismerete nélkül elképzelhetetlen. A globális problémák megoldásának fontos feltétele az állampolgárok természettudományos műveltségén, az ok-okozati összefüggések felismerésén alapuló, kritikus és konstruktív magatartása. Az egyén tudása társadalmi szinten szorosan összefügg a gazdasági versenyképességgel és a szűkebb-tágabb autonóm közösségek fennmaradásával. Ennek ismeretére hangsúlyt helyez a kerettanterv.

A felnövekvő nemzedéknek ismernie és becsülnie kell az életformák gazdag változatosságát a természetben is. Meg kell tanulnia, hogy az erőforrásokat tudatosan, takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességükre tekintettel használja. A kerettantervben leírt program célja, hogy az ember és természet szeretetén és a környezet ismeretén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás váljék meghatározóvá a tanulók számára. A programnak fel kell készítenie a diákot a környezettel kapcsolatos állampolgári köteleességek és jogok gyakorlására. Törekedni kell arra, hogy a tanulók ismerjék meg azokat a természet-gazdasági folyamatokat, amelyek változásokat, válságokat idézhetnek elő.

A természetismereti és technikai kompetencia kritikus és kíváncsi attitűdöt alakít ki az emberben, aki ezért igyekszik megismerni és megérteni a természeti jelenségeket, a műszaki megoldásokat és eredményeket, nyitott ezek etikai vonatkozásai iránt, továbbá tiszteli a biztonságot és a fenntarthatóságot.

A tantervi program részben új ismereteket kínál, részben a korábbiak rögzítésére szolgál. Legnagyobbrészt azonban a szemléletet alakítja, azt mutatja meg, hogyan érdemes tanulni, hogyan lehet továbblépni, fogódzókhoz jutni. Olyan tudást bővít és olyan

képességeket fejleszt, amelyek a mai világban elengedhetetlenek. Segít megérteni, hogy tanulni és gondolkodni kell.

A kerettanterv épít a digitális technikák és az IKT-eszközök tanórai használatára, valamint a természetismeret iránti érdeklődés felkeltése utáni önálló tanulói IKT-alkalmazásra is.

A természetismeret tárgyat elsősorban a matematika tantárggyal egységben célszerű tanítani. Különösen javasolt, hogy az év eleji szintfelmérés és a tanév végi komplex mérés együttes tartalommal történjen. Ezen túlmenően a kerettanterv kapcsolódási pontokat tartalmaz a többi műveltségterülethez is, komplex módon.

A programban a tanévet egy közös produktummal járó feladat zárja. Ennek elkészítésében mindenkinek részt kell vennie. A projekt témája és a feldolgozás módja a tanár és az osztály közös döntésén múlik.

Az első félév során a tanuló képet kap a fizika, a természetföldrajz és a biológia által vizsgált egyes összefüggésekről, a természettudományos kutatás módszereiről, tudásunk alkalmazásának lehetőségeiről és korlátairól is. Mintát kap a jelenségek vizsgálatának módjairól. A tanulmányok eredményeképpen összefüggéseket ismer föl és fogalmaz meg a mechanikai működésekről, halmaztulajdonságokról, összefüggésben az élettelen természetben (meteorológia) és az élő szervezetben betöltött szerepükkel. Ismereteket szerez testünk fölépítésének és egészségének kapcsolatairól. Példákat elemez hazánk természeti környezeti állapota, az itt folyó gazdálkodás és történelmünk összefüggéseire.

Az így nyert ismeretek kapcsolatot teremtenek a művészeti tárgyak, a társadalomismeret és a matematika között.

A kvantitatív feladatok száma, a lexikálisan elsajátítandó ismeret a rövid időkeret miatt szükségképpen alacsony marad, a témák, valamint a kvalitatív hangsúlyok azonban lehetőséget adnak a szakma igényeinek megfelelő differenciálásra, részletezésre is.

A legfontosabb célok a következők:

- a tanulók nyitottan tekintsenek a bennünket körülvevő világra;
- legyenek képesek az okok és okozatok megkülönböztetésére és adott okok ismeretében az okozatra vonatkozó következtetések levonására;
- ismerjék meg és alkalmazzák az alapvető természeti törvényeket;
- legyenek képesek az adatok ismeretében diagramok készítésére, valamint adott diagram ismeretében adatok, folyamatok meglátására;
- legyenek képesek grafika/kép alapján az ábrázolt folyamat értelmezésére.

Eközben gyakorlatot szereznek az egyéni és csoportos munkában, feltevéseik szabatos megfogalmazásában, a képi és verbális kommunikáció összekapcsolásában is.

A második félév fő célja az elvontabb, közvetlenül kevésbé érzékelhető természeti jelenségek vizsgálata. A tanuló képet kap a kémia, fizika, természetföldrajz és biológia által vizsgált egyes energetikai összefüggésekről, a természettudományos, „láthatatlan” dolgok kutatásának módszereiről, tudásunk alkalmazásának lehetőségeiről és korlátairól is.

A tanulmányok eredményeképpen a diák összefüggéseket ismer föl és fogalmaz meg az elektromos, mágneses, kémiai vegyületi, atomi összefüggésekkel kapcsolatban, valamint az öröklődés, az ember egyedfejlődése, az evolúció és a változások keretét adó környezet fogalmáról.

Érti a fentiek az élettelen természetben és az élő szervezetben betöltött szerepét. Ismereteket szerez a mikro- és makrovilág, valamint testünk fölépítésének szervezeti egységéről. Az így nyert ismeretek kapcsolatot teremtenek a művészeti tárgyak, a társadalomismeret és a matematika között is.

A legfontosabb célok a következők:

- a szerves és szervetlen világ kapcsolata megismerésének megalapozása;
- az energia és energiaáramlás mint általános szervező elv megismerése;
- a „láthatatlan” hatások megismerése;
- az atomi/molekuláris folyamatok megismerése;
- az atomi/molekuláris folyamatok szervezetre gyakorolt hatásainak tudatosítása.
- az élő és élettelen világ evolúciójának megismerése;
- az egyes tudományos elméletek egybevetése egymással, a természettudományos érvelés néhány sajátosságának elmélyítése;
- az emberi tevékenység környezetalakító hatásának és a hatás következményeinek tudatosítása;
- az információ és jelentőségének ismerete a fizikai-biológiai-társadalmi létben.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hogyan működik a természettudomány? A tudomány módszerei	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok a megfigyelésről.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Kísérlet és egyszerű megfigyelés különbségének megértetése. A modellek szempontfüggőségének és a mérések jelentőségének bemutatása. Eredmények ábrázolása (grafikon), illetve grafikon leolvasása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Legalább egy megfigyelés, kísérlet és mérés közös megbeszélése. <i>Lehetséges változatok:</i> Versrészlet és tudományos leírás összehasonlítása. Saját megfigyelések összegyűjtése. A megfigyelések szempontfüggőségének fölismerése. (Pl.: Kinek milyen fiú/lány tetszik? Milyen házban szeretnék lakni?) Megfigyelés leírásának elemzése. (Mire volt kíváncsi a kutató? Mit figyelt meg? Mire következtetett?) A kísérletezés célja: saját kísérletek és ismert kísérletek összegyűjtése. A független és a függő változó fölismerése. A mérés szerepe a mindennapokban, pl. lázmérés, földmérés, tömegmérés. Példák a „modell” szó hétköznapi (pl. topmodell, vasútmodell) és tudományos (atommodellek, demográfiai növekedési modellek, a szív mint szivattyú) használatára. Modell és makett különbsége (pl. emberi szív) – mi érthető meg belőle, mi nem: közös megbeszélés. Eltérő modellek/makettek ugyanarról a jelenségről (pl. emberábrázolások), szempontfüggőség felismerése. Órai mérés: a megpendített húrhosszak és hangmagasságok (oktáv, kvint, kvart) mérése pl. gitáron, citerán. Az eredmény ábrázolása. Példák gyűjtése igazolható feltevésekre: az előrejelzés szerepe a hétköznapi életben (népi időjárás-előrejelzések) és a tudományban (meteorológiai hálózat, életmód és betegségek kockázata).		<i>Matematika:</i> grafikus ábrázolás. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> az ember eltérő megjelenítései. Filmes műfajok (dokumentum- és művészfilm). Érvelés.

Tudományos ismeretterjesztő filmrészlet megtekintése (pl. D. Attenborough: Az élő bolygó – részlet). Hétköznapi vita és tudományos vita eljátszása egy konkrét probléma kapcsán.	
Kulcsfogalmak	Mérés, modellezés, feltevés, igazolás, törvény, tudományos leírás, szimuláció, makett.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Tájékozódás térben és időben	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Függőleges és vízszintes irány, derékszög, koordináta-rendszer, sebesség, a kör kerülete, hasonlóság a geometriában, óra, nap, hónap, év.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A térbeli és időbeli tájékozódás fejlesztése. A mozgások leírása, az ehhez szükséges mennyiségek, jellemzők ismerete, használatuk gyakoroltatása. Az égtájak és a Földről látható égi mozgások összekapcsolása, a földrajzi hálózat lényegének megértése. Tematikus térképek jeleinek leolvasása. A föld- és a napközéppontú világkép összehasonlítása: azonos jelenség különböző szempontú értelmezése. Földrajzi, csillagászati és biológiai ismeretek összekapcsolása. Rendszerek változásának nyomon követése. Folyamatok kimenetelének előrejelzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> A tájékozódás és a csillagászat kapcsolatának megismerése (égtájak, égi mozgások). A távolságok fölmérésének geometriai módszere. A hasonlóság fölismerése, a nagyítás, kicsinyítés mértékének meghatározása. Fizikai, biológiai, kémiai és csillagászati jelenségek sebességének összevetése. Időegységek. Az idő, sebesség, gyorsulás mértékegységeinek használata, átváltása. Az út, elmozdulás, sebesség, gyorsulás fogalmának ismerete, használata mozgások leírásában. Az egyenes vonalú egyenletes és az egyenletesen gyorsuló mozgás; a szabadesés gyorsulása fogalmának ismerete és alapvető összefüggései. A körmozgás, kerületi sebesség, szögsebesség, centripetális gyorsulás fogalmának és összefüggéseinek ismerete. <i>Lehetséges változatok:</i> Kémiai reakciók gyorsaságának függése a hőmérséklettől és a katalizátoroktól. A csillagászati és a mágneses északi iránymeghatározás bemutatása. A legegyszerűbb napóra (gnomón) és a déli irány kapcsolata: a Nap naponkénti égi mozgása. A csillagok égi mozgása, csillagképek. A Föld gömb alakjának bizonyítása, következményei. Gömbi formák síkra vetítése (síktérkép), a torzítás szükségszerűsége. Háromszögelés alkalmazása a térképezésben: ismeretlen magasságú		<i>Matematika:</i> koordináta-rendszer, geometriai hasonlóság, váltószög. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> vetület, nézet, perspektíva a művészetekben. <i>Osztályközösség-építés:</i> jeles napok.

épület magasságának megmérése. A földátmérő megmérése. A Hold és a bolygók távolsága – ókori és mai mérések értelmezése. Hosszúsági és szélességi körök rendszere, a GPS lényege. Tematikus térképek értelmezése. Milyen gyorsan múlik? – a szubjektív és objektív időfogalom összevetése. A nap (a Nap látható mozgása és a Föld forgása alapján), az évszak és az év (a Nap évi mozgása és a Föld keringése alapján). A bolygók és a csillagok mozgásának különbsége. A mozgásokat jellemző mennyiségek közti összefüggések kvalitatív és kvantitatív alkalmazása.	
Kulcsfogalmak	Tájékozás, torzítás, csillag, bolygó, hosszúsági és szélességi kör, tematikus térkép, nap- és földközéppontú modell, másodperc, perc, óra, nap, évszak, év, elmozdulás, sebesség, gyorsulás, kerületi sebesség, szögsebesség, centripetális gyorsulás, reakciósebesség, katalizátor.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Lendületbe jövünk, azaz többet ésszel és erővel!	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Sebesség, gyorsulás.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A változások okainak és összefüggéseinek megismerése. Az állandóság és a változás oksági összefüggéseinek felismerése. A jelenségek közös jellemzőinek felfedezése. Alapfogalmak megalapozása (természettudományos megismerés, kölcsönhatás, erő, rendszer, állapot, változás, egyensúly, folyamat).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> A Newton-törvények kvalitatív és egyszerű kvantitatív alkalmazása. A tömeg fogalma. A súrlódási erő szerepe a mindennapokban, a tapadási, csúszási és gördülési súrlódás megkülönböztetése. A lendület-megmaradás törvényének kvalitatív alkalmazása. <i>Lehetséges változatok:</i> A lendületmegmaradás felismerése a mindennapokban: – rakétameghajtás. Centripetális erő ismerete és felismerése mindennapi alkalmazásokban. Tömegvonzás ismerete, kapcsolat felismerése a bolygók mozgásával. A súly és a súlytalanság fogalmának ismerete. A tömeg és a súly megkülönböztetése.		<i>Társadalomismeret:</i> tudósok és koruk. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> irodalom és művészetek a tudományban – tudomány az irodalomban és a művészetekben.
Kulcsfogalmak	Tömeg, tehetetlenség, lendület, fizikai törvény, centripetális erő, súrlódási erő, tömegvonzás, súly.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Halmazok Gázok, folyadékok, halmazállapot-változások, az időjárás elemei	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Hőmérséklet, légnyomás, térfogat, sebesség, halmazállapot.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Tájékozódás a környezet kölcsönhatásairól. Tájékozódás a hazai földrajzi, környezeti folyamatokról. Az időjárás napi változásainak megértése. Meteorológiai jelentések értelmezése. Kísérletek végzése, grafikonelemzés. Magyarázatkeresés a tapasztalt időjárási jelenségekre. Az emberi gazdálkodás és a természeti feltételek kapcsolatának fölismerése néhány fontos hazai példán. A környezetvédelem néhány példájának megismertetése, az érdeklődés felkeltése a környezettudatosság iránt.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Az időjárási elemek, ezek változásait befolyásoló fizikai hatások (a napsugárzás, a léghőmérséklet, a légnyomás, a szél, a levegő vízgőztartalma, a csapadékfajták) közti összefüggések megfogalmazása. Példák a gazdálkodás és a természeti környezet közti összefüggésekre. A halmazállapot-változások alapvető jellemzőinek ismerete. A Celsius-skála alappontjai, az olvadáspont, forráspont feladatmegoldás-szintű ismerete. Az gáztörvények (Boyle–Mariotte, Gay–Lussac-törvények) kvalitatív ismerete és alkalmazása. A Kelvin-skála és a Celsius-skála kapcsolatának ismerete. <i>Lehetséges változatok:</i> Időjárási frontok. Grafikonok, folyamatábrák elemzése. Saját megfigyelések, egyszerű kísérletek értelmezése. A Kárpát-medence természetes növénytakarója, élővilága, vízrajza. (Pl. Alföld: tölgyesek, szikesek, homoki gyepek, ligeterdők; középhegység: tölgyesek, bükkösök, sziklagyepek; magashegységek: lucosok, törpefenyves, hegyi rét; lápok). A gazdálkodás hatása az élővilágra: fokgazdálkodás, erdőirtások, bányászat, folyamszabályozás, állattenyésztés, városiasodás, vízvezeték, monokultúrák, kemikáliák, természetvédelmi területek, biogazdálkodás. Vízkinszünk. A folyószabályozás és árvízvédelem módjai, problémái. Víznyerés, ivóvíz, víztisztítás. Gyógyvizek. Erdőgazdálkodás, erdőtípusok. Sziklagyepek: természetvédelmi érték. Talaj: összetevői, termőereje, védelme (szikesedés, erózió, trágyázás). A gáztörvények: Boyle–Mariotte, Gay–Lussac kvantitatív ismerete és alkalmazása. A nyomás, hidrosztatikai nyomás meghatározása. Elemi feladatmegoldás, Arkhimédész törvényének ismerete. Az úszás, lebegés, merülés feltételeinek megállapítása és következtetések. Hidraulikus emelő működési elve. Pascal-törvény.		<i>Társadalomismeret:</i> történeti ökológia. Önellátó és fogyasztói társadalom.

A folyadékok összenyomhatatlanságának ismerete és konkrét példák. Bernoulli-törvény, Magnus-hatás.	
Kulcsfogalmak	Úszás, lebegés, merülés, hidrosztatikai nyomás, felhajtóerő, gáztörvény, zárt rendszer, hő, hőmérsékleti skála, abszolút nulla fok, halmazállapot, olvadáspont, forráspont, napi hőmérsékletjárás, szél, páratartalom, harmat, dér, eső, köd, szmog (füstköd), életközösség, talaj, szikes, ligeterdő, monokultúra, talajvíz, rétegvíz, ivóvíz, gyógyvíz, biológiai tisztítás, kölcsönhatás, állapot, változás, egyensúly, stabilitás, folyamat, rendszer, környezet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Mechanikai energia	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Erő, sebesség, tömeg, elmozdulás.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Alapfogalmak megalapozása, mélyítése (munka, energia, mechanikai energiafajták, energiamegmaradás, rendszer). A munka és az energia kapcsolatának tudatosítása. A reverzibilis és irreverzibilis folyamatok megkülönböztetése konkrét példákban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Az energia, munka, teljesítmény, hatásfok fogalmának ismerete, elemi alkalmazása. <i>Lehetséges változatok:</i> A helyzeti és mozgási energia, emelési és gyorsítási munka összefüggéseinek alkalmazása. Az energiamegmaradás tényének, valamint a termodinamika első főtételeének ismerete. Megfordítható és megfordíthatatlan folyamatok megkülönböztetése. Néhány mindennap használatos gép hatásfoka, valamint a 100%-os hatásfok elérésének fizikai lehetetlensége. Egyéb energiák hővé alakulása, disszipáció. Az örökmozgó lehetetlensége.		<i>Társadalomismeret:</i> gazdaságföldrajz.
Kulcsfogalmak	Energia, munka, energiafajta, hő, teljesítmény, hatásfok, állapot, változás, rendszer, környezet, kölcsönhatás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az „embergép”: mozgás, légzés, keringés. Az emberi mozgás, keringés és légzés élettana és anatómiája	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A levegő térfogatának és nyomásának összefüggése. A nyomás mértékegységei.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési	Az emberi mozgási és légzési rendszer mechanikai alapelveinek megértése. Az emberi szív működés és keringési rendszer mechanikai alapelveinek megértése. Az egészséget veszélyeztető tényezők megismertetése, az egészséges életmódra való törekvés erősítése.	

feladatok	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> A mozgás és légzés mechanikájának megismerése. A szív és az erek mechanikájának megismerése. Alapvető egészségvédelmi ismeretek elsajátítása. <i>Lehetséges változatok:</i> Az emelő-elv szemléltetése az ízületekkel kapcsolt emberi csontok példáján. A fontosabb emberi csontok szerepe (makett alapján). Az izomműködés lényege. A csont és az ízületek sérülései, megelőzésük. A csontok felépítésének és szilárdságának összefüggése. A légzés funkciójának megbeszélése. A tüdő térfogatát és a légzés hatékonyságát befolyásoló tényezők áttekintése. A légzési szervrendszer részei, feladataik, a hangképzés. A védekező reflexek (köhögés, tüsszentés) szerepe. A légzőmozgások szemléltetése. Légzésszám-változás terhelés hatására (kiscsoportos feladat). A légzőrendszer egészségét fenyegető és megőrző hatások (sport, dohányzás, szmog, TBC). A szív felépítése és működése (makett alapján). A vér és a nyirok, az erek szerepe. Véralvadás, vérzés, vérzéscsillapítás. A vérnyomás és a pulzus oka, mérése. A keringési rendszer egészségét fenyegető kockázati tényezők és egészségmegőrző hatások (magas vérnyomás, érlemezés, tromboziss, infarktus).	<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> az emberi test ábrázolásai.
Kulcsfogalmak	Emelő, ízület, reflex, mellkas, rekeszizom, hajlító- és feszítőizom, légcsere, légzőfelület, szívpitvar, szívkamra, billentyűk, pulzus, vérnyomás, kockázati tényező, vér, nyirok, infarktus, tromboziss.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Formák és arányok a természetben Elemek és vegyületek. Kristályrácsok. Szerves molekulák a mindennapokban	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Tükrözés, forgatás következményei. Halmaztulajdonságok. Atom és molekula, szerkezeti képlet.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az arányok fontosságának beláttatása, rögzítése. Arányokat fenntartó és felborító erők fölismerése. Állandó és változtatható arányok fölismerése. Szerkezet és tulajdonság összefüggésének beláttatása. Szerkezet, arány és biológiai funkció összekapcsolása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Közös cél:</i> Az arány fontossága és számszerű jellemzése. A geometriai rend fölismerése az anyagok szerkezetében. Az anyagvizsgálat néhány módszerének megismerése. Néhány óriásmolekula gyakorlati	<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> disszonancia,	

fontosságának megismerése konkrét példákon. <i>Lehetséges változatok:</i> A harmónia ókori fogalma és az arányok. Szép és rút. Aszimmetrikus (szivacs), sugarasan szimmetrikus (medúza) és tükörszimmetrikus (ember) lények. A férfi, a női és a gyermektest arányainak összehasonlítása. Változó térfogat- és tömegarányok: elegyek, oldatok. A töménység jellemzése (százalék). Arányok a konyhában (fűszerek, só, pácok) és az iparban (ötvözetek, beton). Az élőlények növekedését megszabó arányok (korlátozó tényezők): hiánybetegségek, fény, víz stb. Állandó tömegarányok: a vegyületek összegképlete egyszerű példákon. Kristályos (kősó) és amorf (gumi, üveg) anyagok szerkezete. Elemi egység (cella). Molekulák térbeli rendeződése: membránok, habok, mosószer, folyadékkristályos kijelzők. A kémiai elnevezések eredete és mai tartalma. Mesterséges szerves vegyületek (műanyagok, gyógyszerek, tartósítószer). Előnyök, veszélyek mérlegelése. A szénhidrogének eredete, tulajdonságai, felhasználása (közlekedés, fűtés, vegyipar). Néhány oxigéntartalmú szerves molekula a mindennapokban (etilalkohol, aceton, ecetsav). Biológiai hatásuk. Egyszerű cukrok és összetett szénhidrátok a mindennapokban (szőlőcukor, keményítő, cellulóz). Biológiai szerepük. Néhány nitrogéntartalmú szerves molekula: vitaminok, aminosavak, fehérjék, DNS. Óriásmolekulák felépítése és lebontása az élőlényekben. Az óriásmolekulák érzékenysége: kicsapódás. Mérgezések és következményeik.	(a)szimmetria, kompozíció. <i>Matematika:</i> százalékszámítás, egyenes arányosság. <i>Társadalomismeret;</i> osztályközösség-építés: a fogyasztói társadalom kialakulása, gazdasági alapjai (fosszilis energiahordozók használata).
Kulcsfogalmak	Szimmetria, százalék, összegképlet, oldat, oldószer, amorf, membrán, felületaktív anyag, környezeti tényező, mono- és polimer, szénhidrogén, karbonsav, alkohol, aminosav, fehérje, kicsapódás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Elektromosság, mágnesesség	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Erő, energia, tömegvonzás, teljesítmény.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Kölcsönhatások, erők alaposabb, rendszerszerűbb ismerete, ok-okozati kapcsolatrendszer, az információ terjedése lehetséges módjainak leírása az elektromágneses kölcsönhatásokon keresztül. Bővebb ismeretek szerzése a bennünket körülvevő térről. Alapismeretek szerzése az elektromágneses hullámon alapuló eszközökről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Az elektromosság, mágnesesség mint kölcsönhatás megismerése. <i>Lehetséges változatok:</i>		<i>Társadalomismeret:</i> felvilágosodás, felfedezések,

Példák a statikus elektromosság és a mágnesesség gyakorlati/természetbeni megjelenési formáira, alapvető összefüggések felismerése. Az egyenáram fogalma, jellemzőinek ismerete, egyszerű áramkörök összeállítása, mérések végzése. Az Ohm-törvény alkalmazása egyszerű esetekben. Az elektromos energia és teljesítmény alapvető kvalitatív összefüggéseinek alkalmazása, különböző elektromos eszközök teljesítményének összehasonlítása. A váltóáram fogalmának, alapvető jellemzőinek megismerése. Az elektromágneses indukció jelensége, gyakorlati/természetbeni megjelenése. A transzformátor működésének gyakorlati jelentősége. Az elektromágneses hullám tulajdonságainak ismerete, példák a gyakorlati alkalmazásokra. (A spektrum különböző tartományaiban: mikrohullámú sütő, rádióhullámok, mobiltelefon stb.)	társadalmi hálózatok.
Kulcsfogalmak	Elektromos töltés, mágneses pólus, elektromos, mágneses tér, Coulomb-törvény, áramerősség, feszültség, ellenállás, egyenáram, váltóáram, elektromos fogyasztás, frekvencia, maximális feszültség, elektromágneses indukció, dinamó, transzformátor, elektromágneses hullám.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Energianyerés az élővilágban. Táplálkozás, emésztés, kiválasztás	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Szerves molekulák. Energianyerő és energiaigényes folyamatok. A légzés funkciója.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az energiaáramlás nyomon követése az élővilágban. Táplálkozás, emésztés, keringés és kiválasztás összefüggéseinek felismerése az emberi szervezetben. Az anyagcsere és az emberi egészség kapcsolatának tudatosítása, az egészséges táplálkozás iránti igény felkeltése, erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Az anyag- és energiaátalakítások biológiai szerepének megértése az élővilágban és az emberi szervezetben. Anyagforgalom és egészség néhány összefüggése. <i>Lehetséges változatok:</i> Változatos energianyerés az élővilágban: ragadozók, növényevők, élősködők, lebontók, fotoszintetizálók. Táplálkozási hálózat. Az emberi emésztés helyszínei, emésztőnedvek (nyál, gyomornedv, epe, hasnyál). Az emésztés szabályozása: feltétlen és feltételes reflexek. A felszívott anyagok sorsa, a máj szerepe. Egészséges táplálkozás, túltápláltság, hiánybetegségek, mérgezések. Az alkohol hatása. Testkép, testépítés, táplálékkiegészítők kockázatai.		<i>Osztályközösség-építés:</i> etikett, társas viselkedés. Egészséges életmód. Nemek, testképek.

A vér szerepe, vérkép. A felszívott tápanyagok sorsa a sejtben (energianyerés, átalakítások). Kiválasztás a vesén, a tüdőn és a bőrön át. A vizeletmennyiség és a belső környezet egyensúlyának, arányainak (homeosztázis) megőrzése.	
Kulcsfogalmak	Heterotróf, autotróf életmód, emésztés, kiválasztás, felszívás, vérplazma, visszaszívás, szűrlet, vizelet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atomi aktivitás	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Energia, elektromos töltés, elektromágneses hullám, szimmetria, normálalak.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az anyag, kölcsönhatás, erők, energia, információ fogalmának mélyítése. Az állapot és a változás fogalmának bővítése az atomok mérettartományában bekövetkező jelenségek megismertetésével. Az energiagazdálkodással kapcsolatos felelősségtudat erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Az elektronburok és az atommag szerkezetének áttekintése. Az atomenergia ismerete. <i>Lehetséges változatok:</i> Az anyag atomos szerkezetének tudatosítása konkrét jelenségeken keresztül. Az atommag és elektronhéj fogalmának megismerése. A rádióaktivitás 3 fajtájának, néhány gyakorlati alkalmazásának, hatásának megismerése az élő szervezetre. A maghasadás oka és feltételei, a láncreakció elve. Az atomenergia fogalma, felhasználásának gyakorlati módja és elvi lehetőségei. Előnyök és hátrányok mérlegelése. A Nap energiatermelése, hatása a földi életre.		<i>Társadalomismeret:</i> hidegháború. <i>Osztályközösség-építés:</i> fenntarthatóság, atomenergia.
Kulcsfogalmak	Atom, proton, elektron, neutron, egyensúly, energiaminimum, rádióaktivitás, atomenergia, maghasadás, láncreakció, magfúzió, napenergia, atomerőmű.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A szervezet egysége – idegrendszer és viselkedés	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az emberi szervezetben zajló fő kémiai átalakulások. Példák csoportban élő állatokra.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az emberi szervezet egységét fenntartó rendszerek működéseinek, kölcsönhatásainak megismerése. A testi és lelki egészség alapjainak tudatosítása, az egészséges életmód iránti igény erősítése. A védekező szervezet működéseinek bemutatása. A tanulás mint a környezethez való alkalmazkodás megismertetése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Az önazonosságot (homeosztázist) fenntartó és az azt fenyegető főbb hatások áttekintése az emberi szervezet szintjén és a társas kapcsolatokban. A szabályozás és a vezérlés néhány formája az emberi szervezetben. <i>Lehetséges változatok:</i> Szabályozó szerepű emberi hormon (inzulin), cukorbetegség. Vezérlő szerepű emberi hormon (növekedési hormon), a testméretet megszabó tényezők. Hormonok és érzelmek kapcsolata. A reflexek fölépítése (térdreflex). Az idegrendszer szabályozó működése: a testhőmérséklet szabályozása. Érzékszervek: az éleslátás feltételei (pupillareflex, élességállítás). Az idegrendszer működését befolyásoló hatások (alkohol, drogok, gyógyszerek). Fájdalom, fájdalomcsillapítás. Aktív és passzív, természetes és mesterséges immunitás. Védőoltások. Immunitás a mindennapokban: allergia, vércsoportok. Stressz és egészség, idegrendszer és immunitás kapcsolata. A tanulás alaptípusai az állatvilágban és az ember esetében. Az emlős állatcsoportok jellemzői (hierarchia). A társas kapcsolatok szerepe a főemlősök és az ember tanult viselkedéseiben: szülő-gyermek kapcsolat, kortárs csoportok, reklámok, függőséget okozó hatások, értelemadás. Segítőkészséget és agressziót kiváltó helyzetek. Tanult megküzdési stratégiák, tanult tehetetlenség. Az állati és az emberi kommunikáció jellemzői.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> Érzelmek ábrázolása, kifejezése; verbális és non-verbális kommunikáció. Haza- és családszeretet, magány, vallás, lázadás stb. egyes irodalmi művekben. <i>Társadalomismeret:</i> az egyéni és csoportos agresszió példái. Csoportnormák. <i>Osztályközösség-építés:</i> társas együttélés, devianciák.
Kulcsfogalmak	Szabályozás, visszacsatolás, hormon, célsejt, szorongás, reflexív, vegetatív központ, tudatmódosítás, immunitás, antigén, stressz, feltételes reflex, próba-szerencse, bevésődés, utánzás, belátás, kulcsinger, motiváció, öröklött gátlás, hierarchia, agresszió, segítségadás (altruizmus), szabálykövetés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Mi a fény?	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Atom, elektron, tükör, rezgés, elektromágneses hullám.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A részecske- és a hullámtulajdonság jellemzőinek felismerése a fény esetén, a kettősség tudatosítása. A fény hullámtulajdonságainak elemzése és felismerése a mindennapokban. A látható fény elektromágneses hullámként történő azonosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> A fény tulajdonságainak áttekintése.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és</i>

<i>Lehetséges változatok:</i> A fényvisszaverődés, a fénytörés jelensége és alapvető kvalitatív szabályainak megállapítása. A sík, a domború és a homorú tükör leképezési szabályainak vizsgálata és gyakorlati alkalmazásai. A fényelhajlás jelensége. A fény elektromágneses hullám mivolta. A színek frekvenciaszabálya és a fénytörés frekvenciafüggésének következményei. A fotocella működésének alapjai, a fény „részecsketermészetének” megjelenési formái. A fénysebesség kitüntetett szerepe.	<i>irodalom:</i> színek és fények a művészetekben.
Kulcsfogalmak	Fénytörés, fényelhajlás, domború, homorú tükör, szín, foton, fénysebesség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Állandóság és változatok – információ, szexualitás, az emberi élet szakaszai	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A férfi és női szervezet különbsége (anatómiai és genetikai).	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A látható jellegek és az öröklés kapcsolatának felismerése. A szexualitás genetikai szerepének megismerése. A nemi működések megismerése a családtervezés és az egészségmegőrzés szempontjából.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Az öröklött és „szerzett” tulajdonságok megkülönböztetése, az öröklődés és a nemiség kapcsolata. A nemi működések biológiai háttere emberben. A genetika és a szexualitás egészségügyi vonatkozásai. A genetikai információ megváltozásának lehetséges következményei. <i>Lehetséges változatok:</i> Egy gén – egy jelleg kapcsolatok (Rh-vércsoport, öröklődő betegségek). Mennyiségi és minőségi jellegek különbsége, a környezet szerepe. A nemiség szerepe a genetikai információ újrakombinálódásában (az ivarsejtek sokfélesége, a testi sejtek genetikai azonossága). A genetikai információ megváltozása: mutációk. Mutációt okozó hatások (sugárzások, vegyületek). Genetikai szabályozás: szabályozott sejtosztódás (növekedés) és szabályozatlan osztódás (rákos góc). Rákkeltő tényezők, kerülésük. Az ember ivarszervei, biológiai funkciójuk. A hímvarsejt és a petesejt jellemzői. A női nemi ciklus szakaszai, a megtermékenyítés. Családtervezés. Beágyazódás, magzati élet. A magzat védelme. Az újszülött és a csecsemő világa. Nemi érés, öregedés, halál. Betegségek szűrése, betegjogok.		<i>Matematika:</i> valószínűség, gyakoriság, eloszlási görbe; kombinációk. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom;</i> <i>osztályközösség-építés:</i> szexualitás, családi élet. Identitás. Öregedés és halál, idős generáció.

Kulcsfogalmak	Gén, génváltozat (allél), mennyiségi és minőségi jelleg, recesszív (elnyomott) jelleg, mutáció, mutagén és rákkeltő (karcinogén) hatás, ivarsejt, ivarszerv, petefészek, tüsző/repedés, menstruáció, megtermékenyülés, tüszőhormon, sárgatesthormon (progeszteron), tesztoszteron, beágyazódás, magzat.
----------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Honnan hová? Csillagászati, földrajzi és biológiai evolúció. Az ember társas viselkedése	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Betegség és immunrendszer. Az öröklődés alapjai. Önzetlenség és agresszió. Atom, magfúzió, sebesség, gyorsulás, idő, körmozgás, bolygómozgás, tömegvonzás, kör, ellipszis.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Különböző területek, jelenségkörök közötti kapcsolatok, összefüggések észrevétele, hasonlóságok, közös vonások felfedezése, megfogalmazása. Az idő- és térfogalom mélyítése, az időbeli tájékozódás fejlesztése a különböző léptékű folyamatok megismerése során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Az egyirányúság fölismerése és magyarázata csillagászati, földtani és biológiai folyamatokban. Az emberi csoportok néhány biológiai jellemzőjének megfogalmazása. <i>Lehetséges változatok:</i> A csillagok fejlődésének főbb állomásai. A Naprendszer szerkezete, mérete, bolygóinak mozgása, mérete, típusai. Legalább két-két jellemző csillagkép ismerete a téli és a tavaszi égboltról, valamint két-két jellemző csillagkép ismerete az északi és a déli féltekéről. A csillag, bolygó, üstökös, meteor megkülönböztetése. Szemléletes kép a táguló világegyetem elméletéről. A Föld felszínének története: a vulkáni működések, földrengések oka, következményei. A jégkorszakok nyomai. Hegységképződés és pusztulás. Haladás (fejlődés) és biológiai evolúció. Az evolúció darwini leírása. Közvetlen bizonyítékok (fossziliák) és anatómiai érvek. A szelekció hatása (mesterséges, természetes). A háziasítás. Ellenálló kórokozók terjedése. A biológiai evolúció közvetlenül az emberi társadalomra való alkalmazásának veszélyei (szociáldarwinizmus, eugenika). Vitatott kérdések. (Az élet keletkezésének kérdése. A nagy kihálási hullámok lehetséges magyarázatai. Az önzetlen viselkedés evolúciója. Az irányultság kérdése.) Technikai evolúció és a szokások evolúciója (divat, stílusok). Az emberi csoportokra jellemző társas viszonyok, a szabálykövetés		<i>Társadalomismeret; osztályközösség-építés; kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> a haladás-eszme különböző korokban; az ideológiák mint a hatalmi rendszer alátámasztói. A járványok és a háziasítás történelemformáló szerepe. Önzetlenség emberi példái (irodalom, történelem). Szokások, divat. Szabálykövetés és szabályszegés példái az irodalomban és a történelemben. Tömegek viselkedését leíró irodalmi példák.

és szabályteremtés példái. Az idegen csoportoktól való elkülönülés és az eltérő csoportok közti együttműködés biológiai háttere.	
Kulcsfogalmak	Csillag, üstökös, meteor, bolygó, galaxis, csillagkép, Naprendszer, Univerzum, Föld-típusú bolygó, szupernóva, evolúció, alkalmazkodás, közös ős (leszármazás), természetes és mesterséges szelekció, önzetlenség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az evolúció színpada és szereplői	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Anyagforgalom az élő szervezetben. Gazdálkodás a Kárpát-medencében.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Tapasztalat szerzése technológiai, társadalmi és ökológiai rendszerek elemzésében. Az egyéni vélemények megfogalmazása során az érvelés, bizonyítás igényének erősítése. Evolúciós, környezet- és természetvédelmi szempontok összekapcsolása, az ember természeti folyamatokban játszott szerepének kritikus vizsgálata. A fogyasztási szokásokkal kapcsolatos ésszerű és felelős szemlélet erősítésével törekvés a tudatos állampolgárrá nevelésre. A környezet szépsége, az emberi kultúrák fenntarthatósága és a benne élők testi-lelki egészsége közti összefüggések megjelenítése. Törekvés kialakítása az alkalmazásra a fenntarthatóság és autonómia érdekében a háztartásokban és kisközösségekben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Közös cél:</i> Az élőlények együttélését magyarázó feltételek, az ember szerepének elemzése. Környezet és egészség összefüggései, néhány lehetséges megoldási módszer értékelése. <i>Lehetséges változatok:</i> Az élőlény-populációk elszaporodása és visszaszorulása. Populációs kölcsönhatások példákkal. A biológiai indikáció. Példák az életközösségekben zajló anyagkörforgásra (szén, nitrogén), az anyag- és energiaforgalom összefüggésére. Táplálékpiramis (termelő, fogyasztó, lebontó szervezetek). Az ember hatása a földi élővilágra a történelem során. Önpusztító civilizációk és a természeti környezettel összhangban maradó gazdálkodási formák. A természeti környezet terhelése: fajok kiirtása, az élőhelyek beszűkítése és részekre szabdalása, szennyezőanyag-kibocsátás, fajok behurcolása, megtelepítése, talajerózió. Fajok, területek és a biológiai sokféleség védelme. A természetvédelem lehetőségei. Helyi környezeti probléma felismerése, információk gyűjtése. A környezeti kár fogalma, csökkentésének lehetőségei. Ökológiai lábnyom. A közlegelők tragédiája: a klasszikus gazdaságtan és kritikája. Az ökológiai krízis társadalmi-szemléleti hátterének fő tényezői (fogyasztás, városiasodás, fosszilis energia felhasználása, globalizáció). A Gaia-elmélet lényege.		<i>Társadalmismeret; osztályközösség-építés:</i> járványok, sivatagosodás, szikesedés, túlnépesedés, erdőirtások, bányászat, folyószabályozások következményei. <i>Természetvédelem:</i> vadasparkok, nemzeti parkok. Nemzetközi szerződések.

Kulcsfogalmak	Szimbiózis, élősködés, versengés, Gaia-elmélet.
----------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Projektek A tanulók éves teljesítményének mérése	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Egyéni (tanulási) tapasztalatok; a tanév során elsajátított ismeretek.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Projektek készítése, az ehhez szükséges képességek, kompetenciák fejlesztése. A tanulók teljesítményének mérése – komplex mérés a matematika és a természetismeret területén. (A mérés feladata annak ellenőrzése, hogy a tanuló milyen mértékben igazodik el a természet szerveződési szintjei között, különös tekintettel az atomi és egyed feletti szintekre, képes-e a valószínűségi szemlélet alkalmazására mindennapi szituációk elemzése során is.)	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Részvétel a projekt tervezésében, lebonyolításában és értékelésében; a projektmódszer megismerése. Szabad sáv: a választott tartalomnak és formának megfelelően. Részvétel a „tudáspróbán”.		<i>Minden műveltségterület: a projekthez kapcsolható tartalmi elemek.</i>
Kulcsfogalmak	Projekt, tervezés, külső és belső értékelés.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló fogalmazza meg és konkrét példán ismerje föl az egyszerű megfigyelés és a kísérlet különbségét, a két vizsgálati mód célját. Értse a számszerűség jelentőségét a mérésekben, tudjon ábrázolni és leolvasni mért adatokat. Tudja jellemezni a mozgásokat sebességükkel, gyorsulásukkal. Értse a térbeli tájékozódás geometriai módszereinek lényegét. Tudjon tájékozódni térképeken. Értse a tehetetlenség fogalmát, a gyorsulás formáit, okát. Találjon kapcsolatot a tömeg és a súly között. Értse az ok és okozat közötti kapcsolatrendszerét. Értse az energia, a munka, a hatásfok és a hő összefüggését. Ismerje az emberi szervezet működésének mechanikai hátterét. Magyarázzon mindennapokban tapasztalt jelenségeket anyagi halmaztulajdonságokkal. Értse az éghajlat és az időjárás elemeinek fizikai hátterét, összefüggését hazánk természeti képével, gazdálkodásával. A tanuló értelmezze és ábrázolja a természetben megfigyelhető arányokat, ismerjen példákat vizsgálatuk módjára. Hozza kapcsolatba az anyagok szerkezetét tulajdonságaikkal, felhasználásukkal. Értse az elektromosság és mágnesesség alapjait. Értse az áram mágneses, valamint a mágneses tér változásának elektromos hatását. Értse a szervezetünkön átáramló anyag és energia szerepét, összefüggését egészségünkkel. Magyarázza el az élőlények egymásra utaltságát. Magyarázza el a biológiai rendszerek belső rendjét a szabályozás és vezérlés segítségével. Értse az alkalmazkodás szerepét az egyéni és társas viselkedésben. Értse az anyag atomos felépítését, ismerje a proton, neutron, elektron
---	---

	helyét és szerepét az atomon belül. Legyen tisztában a radioaktivitás okával és élettani hatásával. Legyen tisztában az atomenergia felszabadulásának módjaival és lehetőségeivel, környezeti hatásaival. A tanuló értelmezze a tulajdonságok öröklődését családfán, különítse el öröklött és szerzett tulajdonságainkat. Legyen áttekintése a genetikai információról, a génműködés szabályozottságáról, egyirányú változásairól (egyedfejlődés) és zavarairól. Ismerje a Föld és alkotóanyagainak helyzetét a Naprendszerben és az Univerzumban. Ismerje a nemek kromoszomális meghatározottságát, a nemi ciklusok és a családtervezés hormonális-élettani hátterét. Ismerjen nagy léptékű, egyirányú változásokat az élő és élettelen természetben, ismerje ezek bizonyítékait, okait. Ismerjen az élőlény-populációk létszámát és változatosságát csökkentő és növelő tényezőket, az élőlények önszabályozó közösségeinek fölépítését. Tudjon példákat bemutatni az ember környezetfüggésére és környezetátalakító szerepére.
--	--

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

A testnevelés és sport műveltségtartalma ezen az iskolafokon – már a kritikus gondolkodásra alapozva – tovább mélyíti és bővíti a sportolás, aktív pihenés alkalmazásához szükséges ismereteket és mozgásos tevékenységeket, és az ehhez tartozó kompetenciákat. Ebben a szakaszban a munkaerőpiac kompetenciaelvárásainak és a Nemzeti alaptanterv kulcskompetenciáinak tudatosítására és a Nat-nak megfelelő sportműveltség, sportágismeret elsajátítására kell elsősorban törekedni. További cél az önálló felelősségvállalás, a munkavállalásra alkalmazhatóság, a munkabírási, a tanulás és mozgás helyes aránya, a választás kialakítása a saját, előnyben részesített rekreációs terület irányába, és az azokkal kapcsolatos tudás összefoglalása, továbbfejlesztése. A műveltségterület ebben az életszakaszban közvetíti a civilizációs betegségek ismeretét, felismerési módjait, az ezek elleni küzdelem lehetőségét, módját.

A diák alapvetően képessé válik az eddig megszerzett tudás, kompetenciák birtokában a tárgyi és eszköztudását fejleszteni, valamint felelősen végig tudja gondolni a jövőjét sarkalatosan befolyásoló események fontosságát, azok szerepét. A kerettantervben megjelenő mozgásos és kognitív tartalmak sikeres akkomodációjának érdekében inkább a tanuló változó körülményekhez kapcsolódó alkalmazkodóképességét és nem a mozgásreprodukáló képességét fejlesztjük. A különböző testgyakorlási formák hozzájárulnak az általános értékteremtés mellett a közös és az egyéni érdekek képviseléséhez, valamint erősítik a tantárgy alapvető és aktuális motivációs tényezőit, pl. ötletszerzés, élményszerzés, jókedv, kaland, testformálás, fogyókúra, párválasztás, kikapcsolódás, feszültségvezetés, örömszerzés, baráti kör, önmegvalósítás, teljesítménykontroll, sportolási divatok.

A kívánt célállapotban a közoktatási tanulmányait befejező fiatal képes a mozgáskommunikáció sokoldalú felhasználására, az iskolai testnevelésben tanult testgyakorlati ágak technikájának teljesítményhez kötött bemutatására, a testi képességekhez, az egészséges életmódhoz kapcsolódó ismeretek alkotó felhasználására, az egyéni és társas játékok, sporttevékenységek szervezéséhez szükséges ismeretek átadására és bemutatására.

A kerettanterv minden tanuló számára biztosítani kívánja a hatékony és élményszerű motoros tanulást. Módszereiben döntően a játékos cselekvéstanulást, az adekvát játékok és versengések alkalmazását helyezi előtérbe. Az egységesség és differenciálás elvét az általa vezérelt gyakorlatok során a legfőbb értékek közé sorolja. Ebben az oktatási szakaszban is megkülönböztetett figyelmet fordít a belső, didaktikai differenciálásra. Ez a záloga annak, hogy minden tanuló eljusson a megszerzhető tudás legmagasabb szintjére és megvalósulhassanak a társadalmi érdekeket is kifejező tantárgyi célok. A differenciálás alappillérei a tanulói képességek különbözősége, a motivációs háttér és a testneveléshez kapcsolódó egyéni célok. A fejlesztő munka igazodik a tanulásban mutatkozó alapvető tendenciákhoz, de az oktatási-nevelési folyamatban bekövetkező változásokhoz is. A belső didaktikai differenciálás emeli a motoros tanulást, de egyúttal a személyiségfejlesztés egyéb dimenzióiban bekövetkező fejlesztés határfokát is. A motoros tanulás sajátossága ugyanis, hogy a tudáshoz, a teljesítményhez vezető úton formálódnak az értelmi, érzelmi-akarat, szociális képességek és tulajdonságok. A fejlesztés várt eredményei ennek megfelelően a készségekben, a képességekben, az ismeretekben és az attitűdökben megfogalmazható követelményeket is tartalmazzák.

A közoktatási folyamat kimeneti szakaszához közeledve a tudatosan tervezett, rendszeres képzésben megjelenik a testkultúrához tartozó, a sportkultúrát és sportműveltséget fejlesztő szabály-, élettani, anatómiai, illetve sporttörténeti oktatás, megteremtve a szükséges alapot és lehetőséget a közép- és emelt szintű érettségi vizsga sikeres teljesítéséhez, valamint a *demokráciára nevelés és az erkölcsi nevelés* segítéséhez. Az évfolyamszakasz vége az

általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasznak tekinthető – előtérbe lép a *pályaorientáció, a saját életút iránti felelősségvállalás*. A tanulók értik, tudják a kultúra és a testkultúra kapcsolatrendszerét, a mozgásigény és mozgásszükséglet alakulását a biológiai fejlődéssel összhangban, az önálló testedzés elméleti és gyakorlati alapjait, a testi képességek és a mozgásműveltség sokoldalú fejlesztésének módzatait, a *testi és a lelki egészség* megőrzésére vonatkozó lehetőségeket. Az alternatív, szabadtéri sportok kapcsán hangsúlyt kap a *környezettudatos* nevelés is.

Mindezek adják az egészségtudatos, sportos felnőtt élet megélésének bázisát. Megteremtik az élethosszig tartó mozgásos tevékenységekhez szükséges felelős döntések elegendő és rugalmasan bővíthető információs készletét – kiteljesedik az *önértékelés*. Kialakítják a társas viszonyokba ágyazott személyes identitást, és képessé teszik a fiatalot arra, hogy a sportban átélt konkrét élményeket szimbolikus síkon értelmezze, az élet más területén szerzett tapasztalataival összevesse, és az összefüggéseket megértse – ezáltal erősödik a *nemzeti öntudat, a hazafias nevelés*.

Ebben a szakaszban célként jelenik meg az iskolai műveltség differenciált megszilárdítása, amelyben már feltűnnek a szakképzés előkészítéséhez, a pályaválasztáshoz, a munkavállalói szerepekhez szükséges kompetenciák. Ez a szakasz a tudás alapvető tényezőit és összetevőit a tartalomba ágyazott képességfejlesztés elvének a szem előtt tartásával szilárdítja meg. Ebben az életkorban már kiemelten valósulhat meg – a kognitív fejlesztési oldal figyelembevételével – a testnevelés és sport oktatásában az alapvető egészséggel és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása.

A tantárgy tanításának alapja a szaknyelv fejlődését biztosító *anyanyelvi kommunikáció*. Célja, hogy a tanulók képesek legyenek objektív módon elemezni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatását, elkerülésük módját. Mindezek mellett tudatosan és minden tekintetben kielégítő módon kommunikáljanak, és saját véleményüket artikuláltnak, határozottan fejtsek ki az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban és a társaknak nyújtott segítségadás során.

A sikeres interperszonális részvétel érdekében elengedhetetlen a viselkedési szabályok és az általánosan elfogadott magatartás megértése, ezáltal fejlődik a *szociális és állampolgári* kompetencia. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak tanulók *kommunikálni*, nézőpontokat kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tárgyalni, és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni a stresszt és a frusztrációt, és építő módon kell ezeket kifejezésre juttatnia, továbbá különbséget kell tudnia tenni a személyes és a szakmai szféra között.

A hatékony *tanulás* kompetencia segítségével a tanulók egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni a saját megfelelő edzettségük eléréséhez szükséges tevékenységüket, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és asszimilálását, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását jelenti. Ennek birtokában fejlesztik a tanulók azon képességeiket, ami rávezeti őket arra, hogy a feladatok végrehajtásában az előzetesen tanultakra és az élettapasztalatra építsenek, annak érdekében, hogy a tudást és a készségeket helyzetek sokaságában tudják használni.

A sport- és mozgáskultúra bázisára építve fejlődik a *vállalkozói kompetencia*, miszerint egyénileg s csapatban is képesek a személyek dolgozni. Kialakul az egyén saját erős és gyenge pontjai megítélésének képessége, valamint az a képesség, hogy az egyén a kockázatokat értékelni és adott esetben vállalni tudja. A mozgásminőség és mozgáskivitelezés elemzésén keresztül fejlődik az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség*.

9–10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 70 óra
Előzetes tudás	Életkornak megfelelő technikai és taktikai, elméleti és gyakorlati tudás. Aktív részvétel az előkészítő játékokban, sportjátékokban. Figyelmes és hatékony munkavégzés a gyakorlásban. Csapatjátékos tulajdonságok ismerete. Sportszerűség; a szabálykövető magatartás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: Az új játékfeladatokban, játéksituációkban a technikai, taktikai és szabályismeret tudatos és felelős alkalmazása, bővítése. A sportjáték-specifikus képességek megerősítése. A játéksituációk, játékfeladatok magasabb gondolkodási, motoros szinten történő megoldása a szabálykövetés, a csoportkonszenzus és az ellenfél tisztelete szempontjából is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A labdajátékokra felkészítő mozgásfeladatok <i>Speciálisan előkészítő, rávezető, képességfejlesztő feladatok és testnevelési játékok</i> A labda nélkül végzett mozgások – szlalomfutások (változó irányokba), vágták, irányváltások, taposások helyben, súlypontemelkedések, ugrások páros és egy lábbal, váltott lábbal – gyakorlási hatékonyságának, játékban való eredményes használatának továbbfejlesztése. Az alapmozgások nagyszámú variációja irányban, sebességnöveléssel. A reakcióidő és a társ mozdulatára reagálás optimumának elérése. A helyezkedés, helyzetfelismerés továbbfejlesztése a labdáért való harcban, cselek labdával és labda nélkül, küzdések váll-váll érintéssel a labda megszerzéséhez. Labdás ügyességfejlesztés egy-két labdával, a labdás ügyességfejlesztés összetettebb játécai: a labda fogadása, kezelése fokozódó lendületben, magasságban, távolságban, a labda továbbítása gyorsabban, lendületesebb, változó magasságokban, futás közben, labdavezetés, haladás a labdával gyors irányváltásokkal és ritmusváltásokkal. Az adott sportjáték technikai gyakorlása testnevelési játékokban, kidobós, fogójátékok labdával, labdaszerző és -védő játékok, cicajátékok, pontszerzők, stilizált játékok, szabadon alkalmazott technikai-taktikai elemek és szabályismeretek mellett is. A mozgástanulást segítő eszközök használata (szemüveg, célkeret stb.). Bonyolultabb – kooperatív, kreatív – testnevelési és sportjátékok (pl. játékszabályok dinamikus változtatása, esélykiegyenlítő játékok, fordított eredményszámítás). A sportjátékokra való előkészítésen túlmutató, stratégiai jellegű, az életszerepekre felkészítő és inklúzióra érzékenyítő játékok. <i>Bemelegítés labdajáték foglalkozásra – részleges tanári irányítással</i> A bemelegítési modell ismételt gyakorlása és az önálló bemelegítésre való felkészítés. A modell minimális tartalma: sportjáték-specifikus futó-		Matematika: logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. Vizuális kultúra: tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.

ugrómozgások, labda nélküli és labdás gyakorlatok az ízületek átmozgatására, labdavezetések variációi helyben és haladással, páros, mikrocsoportos labdás gyakorlatok, bemelegítő testnevelési játékok labda nélkül és labdával, az adott labdajáték specifikus technikai és taktikai előkészítő gyakorlatai. A választott labdajátékok technikai és taktikai elemeinek gyakorlása, tökéletesítése, alkalmazása új variációkban, szituációkban.	
Kosárlabdázás <i>Technikai elemek</i> Fokozódó lendületben, magasságban, távolságban, csökkenő hibaszázalékkal végrehajtott technikai elemek. <i>Taktikai elemek</i> Kisebb csapatrészekben azonos létszámmal egymás elleni játék teljes anyagának beépítése az 5:5 elleni játékba, félpályás és egészpályás gyakorlatokkal. Emberfőlényes helyzetek támadásban, védekezésben. Emberfogás, területvédekezés. Ötletjáték támadásban. A speciális feladatok megoldása (feldobás, alap- és oldalvonal-bedobás, büntetődobás utáni támadás és védekezés). Kézilabdázás <i>Technikai elemek</i> végrehajtása <i>fokozódó lendülettel, erőközléssel, magasabban és távolabbra, csökkenő hibaszázalékkal</i> <i>Labda nélkül:</i> Gyorsfutások közben, a társ futómozgásának követése. Térnyerésre törekvő indulócselekkkel mindkét irányba. A kapus mozgástechnikája. <i>Labdával:</i> Alaphelyzetek, alapmozgások, támadó, illetve védő játékos esetén. Labdakezelési gyakorlatok 2–3–4-es csoportokban, 1–2 kézzel. Átadások talajról és felugrásból cselezés után. Indulócsel, átadócsel, lövőcsel, cselkapcsolatok alkalmazása mindkét oldalra. Kapura lövések bevetődésből is. <i>Taktikai elemek</i> növekvő együttműködéssel és eredményességgel <i>Támadó taktika:</i> Zárás, leválás alkalmazása. Támadásbefejezések lerohanásból, rendezetlen védelem elleni játékból. Szélsőbefutások. Beállós játék. A test-test elleni játék a támadásban. <i>Védekező taktika:</i> Vegyes védekezés alkalmazása a játékban. Ütközés talajon és levegőben. 4:2 elleni védekezési rendszer. A test-test elleni játék a védelemben. Labdarúgás <i>Technikai elemek</i> <i>fokozódó kitartással, variációban, lendületben, magasságban, távolságban, csökkenő hibaszázalékkal</i> A labdás koordináció minőségi fejlesztése. Labdakezelések mozgás közben és irányváltoztatással, átadások különböző mértani alakzatokban. Rövid és hosszú labdaátadások talajon vagy levegőben. Átadások, átvételek mélységi, szélességi játékhelyzetek kialakításával. Induló-, futó-, átadási és lövőcselek védővel szemben. Fejelések technikai levegőből, társnak vagy kapura. <i>Taktikai elemek</i> a variációk növelésével és végrehajtási minőség emelésével	<i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, erő, energia. <i>Biológia-egészségtan:</i> az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

Posztok betöltése: kapus, védő, középpályás, támadó. Rombuszban 4 játékos feladatmegoldása mélységben, szélességben, folyamatos helycserékkel. Röplabda <i>Technikai elemek optimális erőközléssel, fokozódó magasságban, pontossággal, folyamatossággal, csökkenő hibaszázalékkal</i> A mélységlátást, labdához való igazodást elősegítő gyakorlatok, társtól dobott vagy falra feljátszott labdával. Gurulások, vetődések. Célba ütések és érintő labdatovábbítások mozdulatlan, majd mozgó céltárgyra vagy társhoz. A sáncolás technikája egyénileg és párban. <i>Támadás és védekezés alapvető megoldásai</i> 2–3 fős támadási technikák védelem nélkül és védelem ellen, védekező feladatok, biztosítás, változatos támadásbefejezések (erő, ív, elhelyezés stb. szempontjából). Kooperativitás és versengés a labdajátékokban, a szabályok – játékszabályok begyakorlása – játékvezetési gyakorlat. Az elsajátított játéktudásnak megfelelő színvonalú játékszabályok alkalmazása, betartatása növekvő tudatossággal és önállósággal az osztályszintű gyakorlások és mérkőzések során. Játéksituációk előidézése egy-egy szabály begyakorlására, a játéksituáció megállítása, elemenkénti ismételése a szabálytalanság korrekciója érdekében. Játék egyszerűsített és fokozatosan bővülő szabályokkal.	
Rövidített játékidővel gyakorlás, osztálymeccsek, villámtornák a diákolimpiáknak megfelelő versenyszerű körülmények és a helyi szabályozás szerint. Differenciált mennyiségű és minőségű játéklehetőség biztosítása. Rövid játékvezetői gyakorlás a tanárral együtt, rögzített, változtatható, egyszerűsített játékvezetésben. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Játéktípusok, szabályok, stratégiák működtetése. A tanult játékstratégiák (támadó és védő alaptaktika, emberelőnyös-emberhátrányos játéksituációk) felhasználása a taktikai magyarázatok, beszélgetések és játékszervezés során. Az animáció alkalmazása a játékok továbbfejlesztésében. Különböző életkorra, az egyénre és a helyzetre jellemző érzelmi önkontroll. A siker egyéni és csoportos átélése, a kudarc elfogadása, mint a tevékenység természetes velejárója. Az alkotó, kooperatív mozgásos tevékenységek kezdeményezése, az ötletek kulturált megfogalmazása és megvalósítása. Az együttjátzás előnyeinek, jelentőségének képviselője.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék.

Tematikai egység/	Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák	Órakeret
-------------------	--	----------

Fejlesztési cél		54 óra
Előzetes tudás	Részlegesen önálló, balesetmentes gyakorlás. Az alapvető torna mozgáselemek önálló bemutatása. Az aerobik kargyakorlatok és lépésgyakorlatok, alaplépések, haladások összehangolása a zenével. A kötél biztonságos mozgatása. A szabályok érthető megfogalmazása. A gyengébbeknek, a segítségre szorulóknak feltétel nélküli segítségadás. Sportágak versenyrendszeréről alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az iskolai tornajellegű feladatok, táncos mozgásformák során a reális énkép további alakítása. A gyakorlás során segítség adása és elfogadása, mások bátorítása révén a tevékenységek állandó motivációs hátterének biztosítása. Szabadabb és differenciáltabb önálló részvétel, az alkotókészség, kreativitás fejlesztése a gimnasztika, torna, esztétikai sportok, és a helyi tantervben választott sporttáncok, történelmi és néptáncok mozgásrendszerén belül. Az esztétikus mozgás, a feszes, megtartott testmozgás további javítása. A test térbeli, időbeli és dinamikai érzékelésének, valamint a koordinált mozgás és az erőközlés összhangjának továbbfejlesztése. A táncmotívumok ritmikailag, plasztikailag pontosabbá, az újabb koreográfiák, művészeti előadások tudatosabbá tétele. A saját kultúra újrateremtése iránti igény erősítése, a más népek kultúrája iránti tisztelet erősítése. Az ismeretek körének bővítése az adott versenysportágak hazai élvonaláról, ennek révén a nemzeti öntudat fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Térbeli alakzatok – rendgyakorlatok</i> Alakzatok, mozgások zárt rendben, alakzatváltozások. Variációk a ritmusban, a tempóban történő változtatással, rendgyakorlatok zene nélkül és zenére is. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok</i> 8–16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok egyidejű fejlesztő hatásokkal, kiemelten a mély hát- és hasizmok, a függesztő öv, a lábboltozat izomzatának optimális és precíz működése által. Gimnasztikai gyakorlatok alkalmazása az izommunka jellege szerint (nyújtó, erősítő, ernyesztő-lazító) arányosan, minden testrész mozgásaira kiterjedően, növekvő önállósággal a gyakorlatok kiválasztásában, növekvő önállósággal a gyakorlatsorok összeállításában. A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok a mozgásütem változtatásával, a kiinduló helyzet és kartartás változtatásával, a kéziszeres – súlyzó, bordásfal, pad, medicinlabda – alkalmazásával. A dinamikus és statikus erő kifejtés megkülönböztetése. A különböző erőadagolás változatos gyakorlatai alkalmazása. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok</i> Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan, állandó gyakorlási jelleggel.		Fizika: egyenes vonalú mozgás, periodikus mozgás, gravitáció, tömegvonzás, hatás-ellenhatás törvénye.

Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Aerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az elrugaszkodás (dobbantás) gyorsaságának fejlesztése. Az egyensúlyozás továbbfejlesztésére a statikus helyzetek időtartamának és bonyolultságának növelése. Az esztétikus mozgások előadásmódja segítésére a testtartást biztosító kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások gyakorlása. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az 1–8. osztályban elért egyéni szint szerinti fejlődést követő rendszeres kontrollal.	
Torna – iskolai sporttorna Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel. Talajon és a helyi tanterv szerint választott legalább egy szeren a korábbi követelményeken nehézségben túlmutató mozgásanyag tanulása, gyakorlása egységesen és differenciáltan. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna</i> <i>Tartásos gyakorlatelemek végzése:</i> tarkóállás, fejállás, kézállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak. <i>Mozgásos gyakorlatelemek végzése:</i> gurulóátfordulások különböző irányokba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, cigánykerék, vetődések, átguggolások, átterpesztések, lábkörzések, dölések, felállások, egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód rávezető eljárásai (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc kidolgozása). Az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése – differenciáltan. Az egyéni optimum, az önálló bővítés lehetőségének megjelenítése az elemkapcsolatokban, gyakorlatokban. A gyakorlatbemutatás rítusa minőségi paraméterek hozzáadásával történik az ellenőrzések során. <i>Szertorna</i> A helyi tanterv által meghatározott szeren vagy szereken történik: egységesen az alapformában, differenciáltan a variációkban és az elemek mennyiségében és nehézségi fokában, egyénre szabott segítségadással társak és/vagy tanár közreműködésével, önálló tervezéssel és gyakorlással.	
<i>Szertorna fiúk számára</i> <i>Korláton gyakorlás</i> – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. <i>Nyújtón gyakorlás</i> – kelep felhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelep forgások, térdfellendülés, billenés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás, nyílugrás. <i>Gyűrűn gyakorlás</i> – kéz- és lábfüggések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület,	<i>Fizika:</i> az egyszerű gépek működési törvényszerűségei, forgatónyomaték, reakcióerő, egyensúly, tömegközéppont. <i>Biológia-egészségtan:</i> egyensúlyérzékelés, izomérzékelés, elsősegély.

lendületvétel, húzódás-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra. <i>Szertorna lányok számára</i> <i>Gerendán gyakorlás</i> – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hasonfekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartás-cserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. <i>Felemáskorláton gyakorlás</i> – támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelepfellendülés támaszba, fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. <i>Szertorna – szerugrás, ugrószekevényen gyakorlás</i> Gyakorlás és kontroll a tanuló előzetes tudása és testalkata figyelembevételével. Az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése, az első és második ív növelése. Felguggolások – homorított ugrások, vetődések, kanyarlatok, bukfencek, guggoló átugrások, terpeszátugrások, lebegőtámasz. Bemelegítés a torna gyakorlásához, egy specifikus jellegű mozgássor megtanulása. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése növekvő tanulói önállósággal. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Versenyszituációkon keresztül a szabályok – pontozási hierarchia és szemlélet – gyakorlása, az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése.	
Ritmikus gimnasztika lányok számára Az 5–8. osztályokban megfogalmazott követelményeken nehézségben túlmutató követelmény mozgásanyagának tanulása, gyakorlása. Az esztétikus, szép és nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Célrányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel (testtartás, tágasság, forgásbiztonság stb.). A ritmusérzék fejlesztése, önálló zeneválasztásra lehetőség a szélsőségektől való elhatárolódás mellett. <i>Szabadgyakorlatok</i> <i>Előkészítő tartásos és mozgásos elemek alapformái ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása:</i> lábujjállások, terpeszállások, hajlított- és guggolóállások, lépő és kilépő állások, támadó- és védőállások, lebegő- és mérlegállások, nyújtott és hajlított ülések, lebegő ülések, térdelések, térdelőmérlegek, fekvések, kéz és lábtámaszok, ujj- és kartartások és mozgások (lebegtetések, ejtések, fordítások, hullámok), statikus és dinamikus törzsmozgások és lábmozgások. <i>Fő mozgások alapformái ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása:</i>	<i>Ének-zene:</i> ritmus és tempó.

Testsúlyáthelyezések, járások, futások, szökdelések, ugrások (öt alapforma megkülönböztetése), egyensúlyhelyzetek, forgások, hullámok. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz. <i>Labdagyakorlatok</i> Fogások végzése, gurítások talajon és testen, labdavezetések változatos vonalon a levegőben, átadások, leütések, dobások, elkapások, labdatartások (kézzel, lábbal, térddel, nyakkal stb.) változatos szabadgyakorlati formák felhasználásával. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz tanári irányítással (1 perc). Aerobik mindkét nem számára, a helyi tantervben szabályozott nehézséggel. A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkron a zenével és egymással. Az 5–8. osztályban tanult alaplépések összetett kombinációi 4–8 ütemben, aszimmetrikus elemkapcsolatok. Rövid elemkapcsolatok ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (20–30 mp folyamatosan). Egyéni és páros koreográfiák gyakorlása, differenciált bővítése önállóságra törekedve, a szükséges minimálisan követelt elemek felhasználásával, bővítésével. Aerobik bemutatók az osztályon belül. Táncos mozgásformák A helyi tantervben rögzített választás szerint legalább egy, a helyi személyi és tárgyi körülményekhez, feltételekhez igazodó tánc, amely mozgásanyaga a Dráma és tánc kerettanterv mozgásanyagával összekapcsolható. <i>Történelmi táncok gyakorlása:</i> Előkészítéskor kiemelt jellemző a tánc során a páros viszony, az alkalmazott fogások, testtartás és a nő és a férfi szerep jellegzetessége. A helyi tantervben szabályozottan a kiválasztott tánc motívumai és motívumfüzérei.	
<i>Sporttáncok gyakorlása:</i> Csoportos táncformák – helyi tanterv szerint szabad választásban, pl. a <i>Magyar Majorette Szövetség</i> gyakorlatanyaga és egyszerűsített szabályai alapján; alacsony feldobások, twirling 1–2. szint, botok cseréje. <i>Néptánc gyakorlása:</i> A magyar néptáncok egyszerűbb motívumai és azok kapcsolatai (alkalmazhatók a Dráma és tánc kerettantervben kidolgozottak is). Egy dunántúli és/vagy alföldi tánc típus motívumai és rövid táncfolyamata megtanulása, gyakorlása, előadása. Dunántúli ugrós és csárdás – dudálás, cifra és variációi, lengetők, bokázók, csárdás lépések, ridák, lezárók.	<i>Vizuális kultúra:</i> reneszánsz, barokk. <i>Földrajz:</i> Magyarország tájegységei. <i>Etika:</i> társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, önreflexió, kooperatív

Kalocsai mars – ferőer lépés, félcelés, lenthangsúlyos rida, keresztlengető, ugrós motívumok páros és négyes forgással. <i>Egyéb tornajellegű mozgásformák:</i> A tornajellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzített – mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, eszközös táncok stb. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A szakkifejezések és vezényszavak ismerete, a legismertebbek önálló használata a tervezésben, segítségadásban és a hibajavítás értelmezésében. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, és az ezzel kapcsolatos félelmek, szorongások, frusztrációk megfogalmazásának képessége (önreflexió), átélése és tudatos felvállalása. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy esztétikájának ismerete. A saját és társ testi épsége iránti felelősségvállalás. A társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása. A divat és a média testkultúrára ható kedvező és kedvezőtlen tényezőinek szétválasztása (értékfelismerés, önértékelés). Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete.	munka.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szaknyelvi kifejezés, elem, vezényszó, RG-motívum, táncmotívum.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétika jellegű feladatok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	A térdelő- és állórajt technikája, a fokozó- és repülőfutás összehangolt kar- és lábmunkája. A rövid- és hosszú távú futásnál irambeosztási tapasztalat. Váltás alsó botátadással. Távolugrás guggoló technikája. Kislabdahajítás beszökkenéssel. Lökőmozdulat oldal felállásból, dobások lendületvétellel is.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az atlétikai mozgásokat befolyásoló jellegzetes biomechanikai törvényszerűségek megismerése, egyre tudatosabb alkalmazása. Jártasság kialakítása az egyes szakági technikákban. Az emberi teljesítőképesség jelenlegi határainak viszonyítása a saját teljesítményhez, ennek révén az önismeret fejlesztése. Az egyéni teljesítmény túlszárnyalására ösztönzés. Az általános atlétikus képességek továbbfejlesztése, a más sportágakban történő alkalmazhatóság érdekében is.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások, rajtok <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Az 5–8. osztályban végzett futóiskolai feladatok gyorsabban, erősebben és tudatosabban. Futóiskolai és futófeladatok bemutatás nélküli végrehajtása. Iramfutások. Aerob állóképesség fejlesztése, a kitartó futás távjának további növelésével, az önismeretre, a korábbi tapasztalatokra épített, a távnak megfelelő egyéni iram kialakításával. Akadályok felett 5–4–3 lépéses ritmusfutások könnyített magasságon és távolságon. Tartós és résztávós állóképesség-fejlesztő módszerek gyakorlása. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Futások 30-60 m-en. A térdelőrajt szabályos végrehajtása a rövid és hosszú sprintszámokban. A váltófutás botátadási technikáinak, a váltótávolság kialakításának (segédjelek alkalmazásával), és a váltás szabályainak gyakorlása. A gátfutás lendítő és elrugaszkodó lábmozgásának ismerete. A rövid, közép- és hosszú távok közötti futótechnika megkülönböztetése. A tartós futás technikájának kontrollja, az egyéni tartós futás sebességének kialakítása az önálló gyakorlás elősegítése érdekében. <i>Játékok és versenyek</i> Rajtversenyek, sprintversenyek. Fogójátékok. Egyéni, sor- és váltóversenyek gyors-, akadály- és váltófutással. Egyéb testnevelési játékok futófeladatokkal. Ugrások, szökdelések <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> az 5–8. osztályban végzett ugróiskolai feladatok továbbfejlesztése, koordináltabban, nagyobb kiterjedéssel, erővel és tudatosabban, egylépéses sorozatugrás, illetve kétlépéses sorozat felugrás. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Az ugrás előtti utolsó három lépés ritmusának kialakítása. Az elrugaszkodó láb és a lendítő láb, kar megfelelő mozgásának összehangolása. A lépő távolugró technika végrehajtása, aktív leérkezéssel. Az egyéni nekifutás próbái nagyobb elugró terület kijelölése mellett. Az átlépő technika végrehajtása, 5-7 lépéses íven történő nekifutás. A flop-technika gyakorlása, s az egyéni nekifutó távolság kimérése és rögzítése. Az egyéni magasugró technikák megismerése, mozgástapasztalat szerzése növekvő teljesítményre törekvés nélkül. <i>Játékok és versenyek</i> Távolugróversenyek helyből és egyéni nekifutással. Magasugróversenyek egyéni nekifutással (érintő ugrások). Egyéni, sor- és váltóversenyek ugró és szökdelő feladatokkal. Egyéb testnevelési játékok ugrásokkal és szökdelésekkel. Dobások <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Különböző szerekekkel változatos dobásformák végrehajtása egy és két	<i>Ének-zene:</i> ritmus-gyakorlatok. <i>Biológia-egészségtan:</i> aerob, anaerob energia-nyerés, szénhidrátok, zsírok bontása, hipoxia, VO2 max., állóképesség, erő, gyorsaság. <i>Földrajz:</i> térképismeret. <i>Ének-zene:</i> ritmusok. <i>Informatika:</i> táblázatok, grafikonok.

kézzel, különböző kiinduló helyzetekből. Speciális erősítés kézisúlyzókkal, súlyzókkal, erőgépekkel. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Célba és távolságra dobások hajító, lökő és vető mozdulattal Hajítás nekifutással, ötlépéses dobóritmusban. A lekészítés technikájának és az impulzus-lépés, beszökkenés szerepének ismerete. A háttal felállásból történő lökés technikájának ismerete. Szabályos lökés végrehajtása oldal vagy háttal felállásból súlygolyóval vagy medicinlabdával. Az egy- és kétkezes vetések technikái. Az ideális kirepülési szög a különböző dobásoknál, szerepük a jobb eredmény elérésében. <i>Játékok és versenyek</i> Kislabdahajító és szabadon választható egyéb dobószerszettel versenyek helyből és lendületszerzéssel. Súlylökő versenyek. Célbadobó versenyek. Dobóiskolai versengések. <i>Bemelegítési modellek</i> gyakorlása a kocogások, futások, ugrások, dobások végzése és a versenyek előtt. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A futóversenyek, a váltás szabályainak ismerete. A középtávok állórajtra vonatkozó szabályainak, a köríven futás szabályszerűségeinek, a repülőrajt előnyeinek ismerete. A savasodás jellegzetes hatásainak és annak teljesítőképességre gyakorolt hatásának ismerete. Az állóképesség-fejlesztő módszerek ismerete. A nekifutás jellemzőinek ismerete távol- és magasugrásnál. Az ugrószámok főbb szabályainak és a sérülések megelőzésének ismerete. A dobások főbb versenyszabályainak és balesetvédelmi, biztonsági rendjének ismerete. A magyar olimpiai futó-, ugró- és dobóeredmények ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság; lépéshossz, lépésfrekvencia; irambeosztás, pihenőidő; ugróláb, lendítőláb, felugrás, elugrás; optimális sebesség, maximális sebesség; súlypont, szögsebesség, pördület, fordulat, hatás-ellenhatás, belső ritmus, dinamizmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás	Motorikus képességek, mozgástapasztalatok. Balesetmentesen végzett, kevésbé ismert, szokatlan sportmozgások. A természetben üzhető sportok alapszabályai. A legfőbb balesetvédelmi és biztonsági szabályok alkalmazásszintű ismerete.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább négy választott sportági mozgással a kívánt edzés hatás és élményszerzés elérése. Felkészítés az önálló vagy önszerveződő sporttevékenységek üzésére. A szervezet edzettségének, ellenállásának növelése a tudatosan szabadtéren tartott foglalkozásokkal. A testneveléssel és a sporttal kapcsolatos pozitív beállítódás, elköteleződés kialakítása az élményszerű, változatos és kötetlen foglalkozások által.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább négy választott sportági mozgás mozgásműveltségének fejlesztése. Az 5–8. osztályban felsorolt lehetséges sportok, vagy/és a helyi lehetőségek adta egyéb alternatív, szabadidős sportok. Az egyén által előnyben részesített, élethossziglan üzhető sportok alternatíváinak bővítése. <i>Előkészítés, felkészítés, képességfejlesztés</i> Az élményszerű, természetben végzett előkészítő és rávezető gyakorlatokkal, a természeti erők felhasználásával a szervezet alkalmazkodóképességének, az edzettségnek, fittségnek a fejlesztése. A természetben végzett önálló bemelegítés, gyakorlás – laza tanári kontrollal. A környezettudatos viselkedés alapelveinek megismerése. Közlekedésbiztonsági szabályok elsajátítása és betartása. Felkészülés és együttműködés a különböző tábori lehetőségek, speciális, túra jellegű terhelések előtt és alatt. <i>Technika és taktika gyakorlása</i> Minimális helyigényű vagy kis eszközigényű sportmozgások megismerése. Az adott sportmozgás lehetőségeihez képest minél sokoldalúbb, balesetmentes elsajátítása, élményszerű gyakorlása. Játékok, versengések, akadályok legyőzése a választott sportban, fizikai aktivitásban. A fair play szellemének és a személyes biztonságnak a szem előtt tartása minden mozgásos tevékenységben. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az élethosszig tartó mozgásos tevékenységek számára felelős döntésekhez szükséges képességek fejlesztése. Az egyéni képességek kibontakoztatása közösségi tevékenységek során. Transzferáló képesség fejlesztése a sportban átélt élményeknek az élet más területén, a saját és a környezet javára történő fordítására. Információk átadása, mások tanítása, a megélt élmények, tábori tapasztalatok átadása. Prevenációs és rekreációs tevékenységformák elsajátítása, kreatív alkalmazása.	<i>Földrajz:</i> időjárási ismeretek, tájékozódás, térképhasználat.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kooperáció, önkéntesség, szabálykövető magatartás, segítségadás, környezettudatosság, edzettség, fittség, zene, ritmusérzék, egyensúlyérzék, bátorság-vakmerőség, közlekedési szabály.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A páros és küzdőjátékok, test-test elleni küzdelmek fajtái. A grundbirkózás mozgástechnikái, alapvető szabályai. A dzsúdóval kapcsolatos technikák fajtái és alkalmazhatóságuk a küzdelmekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyén (ön)védelmét szolgáló egyszerűbb technikákban, küzdelmekben magas fokú jártasság elérése. A küzdő típusú sportágak, játékok tudatos alkalmazása során az önuralom erősítésére, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására szoktatás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A test-test elleni feladatokat csak és kizárólag azonos nemű és közel azonos testalkatú tanulókkal végeztetjük. Előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok a küzdelemhez Az 5–8. osztályos mozgásfeladatok variációinak gyakorlása, továbbfejlesztésük. Azon testi és pszichés képességek megerősítése, amik alkalmassá teszik a tanulót a bonyolultabb gyakorlatok végrehajtására. Alap kézgyakorlatok, húzó-taszító gyakorlatok, lenyomó-emelő gyakorlatok, esések-zuhanások sérülésmentes elsajátítása, egészségi és élettani szabályok betartása. Küzdőgyakorlatok szerrel, szer nélkül társakkal vagy önállóan. Alapvető önvédelmi technikákat elsajátító gyakorlatok játékos és változó körülmények között. A gyakorlatok tanulása saját képességek figyelembevétele mellett történik. Grundbirkózás A 7–8. osztályos kerettantervben felsorolt fogások, kitolások, kihúzások, emelések, szabadulások gyakorlása, cselekvésbiztos végrehajtása. Újabb elemkapcsolatok megismerése, megoldása. Az egyensúlyhelyzetek tudatos kihasználása, mögékerülések, kiemelések állásból, térdelésből, földharcban. Dzsúdó Eséstechnikák, földharctechnikák, állástechnikák, önvédelmi fogások a 7–8. osztályban felsoroltak szerint. A technikák alkalmazása új variációkban, fokozódó erő kifejtéssel és bővülő szabályismerettel, önfegyelmel. A tanult variációk mellett – a szabályok adta kereteken belül – önálló megoldások, kreatív alkalmazások támogatása a küzdelmek során, az állásharcban, földharcban. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az általános és küzdőjellegű sportágak gyakorlását megelőző specifikus bemelegítő mozgások ismerete. Az eszközökkel végrehajtható küzdőfeladatok ismerete (tornabot,		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> keleti kultúra. <i>Biológia-egészségtan:</i> izmok, ízületek mozgékonyága, anatómiai ismeretek, testi és lelki harmónia. <i>Etika:</i> a másik ember tiszteletben tartása.

súlyzó, gumikötél, medicinlabda). A balesetveszélyes helyzetek felismerése, megelőzése. A küzdőfeladatok közben felmerülő saját és társas problémák konstruktív megoldása, és az ellentmondásos helyzetek szabálytudatos kezelése. A sportszerűség, sikerorientáltság, kudarcűrész megfogalmazásának képessége. A felmerülő vitákban érvelés a sportszerű magatartás mellett.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Páros és csapat küzdőjáték, tiszta győzelem, pontozásos győzelem, önismeret, tisztelet, tus, ippon.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Úszás és úszó jellegű feladatok (Választható, ellenkező esetben az órák arányosan szétosztandók más tematikus területekre.)	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Biztonságos mozgás és tájékozódás a vízben, víz alatt. 25 m mellúszás, 150 m hátúszás és/vagy gyorsúszás, egyszerű rajttal, fordulóval. A saját teljesítményre vonatkozó önértékelés. Vízből mentés passzív társsal kis távolságon. Az úszással összefüggő balesetvédelmi utasítások és az uszoda, fürdő viselkedési szabályai ismerete, betartása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az úszóerő és az állóképesség fejlesztése, ennek során a monotóniatűrő erősítése, a vízben történő tájékozódás javítása. Az erőközlés gazdaságosabbá tétele vízben és a víz alatti úszások során, a pihenés nélkül megtett táv növelése legalább két úszásnemben. A vízben mozgások során a levegővétel automatikussá és optimálissá tétele a bonyolultabb mozgásvariációk elvégzése során is. Az úszás prevenciós és rekreációs előnyeinek tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Természetes mozgások, szervezett játékok végzése vízben. Vízbe és vízben ugrások egyénileg, párban, csoportban, változó kiinduló helyzetből. Járások, futások, forgások, irányváltások egyénileg, párban és csoportosban. Ugrások társ(ak) segítségével. Egyénileg, párban és csoportban, szerrel és szer nélkül végezhető, nagy vízbiztonságot igénylő játékok. Alkotó játékok (gúlaépítés). Sor- és váltóversenyek szerrel és szer nélkül az úszótechnika részleges (pl. csak lábmunka) vagy teljes alkalmazásával. Képességfejlesztés Gyakorlatok a medencén kívül – a technikát előkészítő izomfejlesztő gyakorlatok eszközzel és eszköz nélkül. Fittsénynövelő gyakorlatok eszköz nélkül vagy különböző eszközök segítségével (aquafitness). Magasabb szintű kondicionális képzés – az 1–8. osztályban begyakorolt úszómozgás terhelést növelő eszközökkel.		Fizika: közegellenállás, a víz tulajdonágai, felhajtóerő, és a vízszennyezés. Newton és Arkhimédész törvényei. Biológia-egészségtan: személyi higiénia, testápolás.

Az úszás technikája <i>Gyakorlás három úszásnemben</i>, a technika csiszolása a gazdaságosabb erőközlés érdekében. Az úszás távjának növelése, a haladás és pihenő arányának javítása, az úszás adta monotónia tűrése. Úszások 800–1000–1200 m-en választott technikával. A <i>szabályos rajtok</i> (fejesugrás, vízből indulás) és az úszás összekötése optimális sebességmegtartással. Az úszásnemek megfelelő és <i>szabályos fordulók</i> (bukó, átcsapós) és a célbaérés elsajátítása.	
Úszóversenyek Bemelegítés az úszásra – szárazföldi és vizes gyakorlatok. Egyszerűsített versenyek edzésen (pl. fejesugrás nélkül). Iskolai versenyek – könnyített versenyszabályokkal. Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés, életvédelem Úszó-gyógyúszó gyakorlatok testtartásjavító jelleggel. Relaxációs gyakorlatok vízben (lebegés stb.). Tájékozódás a vízben – vízből mentés. Víz alatti gyakorlatok – tárgyak felhozása, növekvő távolságról. Tárgyak „vonszolása”, húzása a vízben. Mentőugrások elsajátítása. Sérült megközelítésének és megragadásának szabályai. Továbbhaladás passzív társsal a vízben, növekvő távolságon. A vízből mentés technikájának csiszolása. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az egyén számára legmegfelelőbb úszásnem gyakorlása eredményeképp a pozitív fizikai, szellemi és érzelmi hatás lehetőségeinek, cselekvései motívumának széles körű ismerete. Az egyéni teljesítőképesség határai átlépésének lehetősége (önismeret, önfejlesztés) – élethossziglan fenntartható attitűd tudatosulása. Az úszás preventív, rekreációs előnyeinek ismerete, és az élethossziglan fenntartható rutin megértése. A vízből mentés felelősségének, veszélyeinek és szabályainak, pontos menetének ismerete. A szakkifejezések és vezényszavak ismerete, a legismertebbek önálló használata, a hibajavítás megértése. A saját test mozgatása a vízben és víz alatt, és az ezzel kapcsolatos félelmek megfogalmazása, átélése és leküzdése. Vizes vetélkedőkben, játékokban – a társak és a csoport irányítása a csoport közös érdekeinek figyelembe vételével – asszertív, aktív részvétel.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	VersenYTECHNIKA, szabályos levegővétel, fejesugrás, bukóforduló, átcsapós forduló, vízből mentés, mentőugrás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra – prevenció	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Légző, relaxációs és testtartásjavító gyakorlatok, alapvető gerinctorna-gyakorlatok, törzsizom-erősítő gyakorlatok és ellenjavallt gyakorlatok. Az autogén tréning és a progresszív relaxáció felismerése. Önfejlesztő mozgás, egészségtudatos szokás fogalma, gyakorlata. A prevenció tágabb értelmezése. A bemelegítés, a levezetés, a szervezet lecsillapítása jelentősége, szerepe. Tudatos baleset-megelőzés, a veszélyes helyzetek és a fenyegetettség elkerülése. A téli időjárás jótékony hatása az egészségvédelemre. A fájdalmak tűrése (oxigénadósság, savasodás).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A testkultúrához tartozó, az általános műveltséget fejlesztő élettani, anatómiai – elméleti és gyakorlati – tudás megalapozottá tétele. Az egészséges életvitel szükségleteivel kapcsolatos értékek és az egészségmegőrző szokásrendszer megerősítése. Az élethosszig tartó sportoláshoz szükséges felelős döntések rugalmasan bővíthető információs készletének rendszerezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános bemelegítő mozgássor gyakorlása (futás, hajlítások, nyújtások, lendítések stb.). Fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. Stretching gyakorlatok bemelegítő és levezető jelleggel. A sportági területeken tanult speciális bemelegítések ismételése. Edzés, terhelés A keringési rendszer terhelése megfelelő munkapulzusérték mellett, és a pulzus mérése (nyugalmi pulzus, munkapulzus, felső érték stb.). Az intenzitás, ismétlésszám és a pihenőidő változtatása, hatása a terhelésre. A fizikai fittség típusai, fejlesztési lehetőségei. A fizikai aktivitás szintjének becslése, követése. Részben önálló mozgásprogram-tervezés. Testépítés – a főbb izomcsoportok izolált hatású gyakorlatai. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében – egyszerű edzéstervek a gyengeségek felszámolására. Edzés korszerű (alternatív) eszközökkel, erőgépekkel, fitneszgépekkel. Nemek közötti eltérések megjelenítése az edzésaktivásban. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében. Köredzéses módszer változatos mintákkal, 4-6 feladattal.		<i>Biológia-egészségtan:</i> ismeretek az emberi test működéséről, aerobterhelés, gerincferdülés.
Motoros tesztek – központi előírás szerint. Az egészséges test és lélek megóvása.		

	A testsúly, testtömeg, illetve lehetőség szerint a testösszetétel mérése – összehasonlító idősoros adatrögzítés. Stresszoldó és relaxációs gyakorlatok: Képesség a fizikai és lelki egyensúly önellenőrzésen alapuló fenntartására. A technikák használata a tanuló saját tanulási technikáinak tökéletesítésében. A komputerhasználat ellensúlyozására megoldási minták gyakorlása. A biomechanikailag helyes testtartás kialakítását és fenntartását szolgáló gyakorlatanyag: a biomechanikailag helyes testtartás megőrzésének gyakorlatai – állandó gyakorlás a tanár és a társak kontrollja, hibajavítása mellett. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok megfogalmazása, felismerése, helyes kivitelezése, a helytelen kijavítása. A gerinckímélet lényegének ismerete a testnevelési és sportmozgásokban. A házi és kerti munkák gerinckímélő módjainak ismerete. A gerincsérülések leggyakoribb fajtáinak ismerete. Törekvés az önmagához képest a legjobb teljesítmény elérésére, a siker átélésére, a kudarc elfogadására és az azzal való megküzdésnek a teljesítmény részeként való értelmezésére. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, kommunikációja mint a műveltségterületi kommunikáció része. A serdülőkor specifikus feszültségei és érzelmi hullámvázai felismerése, és a sport általi oldás elfogadása. Felelősségvállalás kimutatása a társak egészséges életmódja iránt.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stretching, nyugalmi pulzus, munkapulzus, testépítés, köredzés, intenzitás, ismétlésszám, testtömegindex, biomechanikailag helyes testtartás, megküzdési stratégia, gerincvédelem.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> Az adott iskolában a helyi tanterv szerinti technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok ismerete és aktív, kooperatív gyakorlás. Komplex szabályismeret, sportszerű alkalmazás és a játékok önálló továbbfejlesztése. Játék lényeges versenyszabályokkal. A technikák és taktikai megoldások többnyire tudatos, a játékszerepnek megfelelő megválasztása. A játékfolyamat, a taktikai megoldások szóbeli elemzése, a fair és a csapatelkötelezett játék melletti állásfoglalás. Tapasztalat a játékvezetői gyakorlatban. Játéktapasztalat a társas kapcsolatok ápolásában, a bármilyen képességű társakat elfogadó, bevonó játékok játszásában, megválasztásában. <i>Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák</i> A mozgáselemek mozgásbiztonságának és a gyakorlás mennyisége, minősége oksági viszonyainak megértése és érvényesítése a gyakorlatban.
--	--

	A javító kritika elfogadása és a mozdulatok kivitelezésének javítása. Esztétikus és harmonikus előadásmód. Önálló talaj- és/vagy szergyakorlat, egyszerű aerobik elemkapcsolat, táncmotívumfüzér összeállítása. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk, versenyszituációk, versenyszabályok ismerete. A tanult mozgások versenysportja területén, a magyar sportolók sikereiről elemi tájékozottság. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> Egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség helyes becslésére, illetve a becsült értékek alapján a feladat pontos végrehajtása. Évfolyamonként önmagához mérten javuló futó-, ugró-, dobóteljesítmény. A tempóérzék és odafigyelési képesség fejlődése a váltófutás gyakorlásában. A transzferhatás érvényesülése, más mozgásformák teljesítményének javulása az atlétikai képességek fejlődésének hatására. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az adott sportmozgás technikájának elfogadható cselekvésbiztonságú végrehajtása. A sebesség, gyorsulás és a tempóváltások uralása guruláskor, csúszáskor, gördüléskor. Tapasztalat a sportolás során használt különféle anyagok, felületek tulajdonságairól és a baleseti kockázatokról. Feladatok tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapgfogalmak ismerete, és azok alkalmazása a gyakorlatban. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> Az önvédelmi és küzdőgyakorlatokban, harcokban a közös szabályok, biztonsági követelmények és a küzdesekkel kapcsolatos rituálé betartása. A veszélyhelyzetek kerülése, az indulatok, agresszív magatartásformák feletti uralom. Néhány támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete, eredményes önvédelem, és szabadulás a fogásból. <i>Úszás és úszó jellegű feladatok</i> 1000 m-en a választott technikával, egyéni tempóban, szabályos fordulóval úszás. Jelentős fejlődés az úszóerő és állóképesség területén. Egy választott úszásnemhez tartozó 5 szárazföldi képességfejlesztő gyakorlat bemutatása. Az amatőr versenyekhez elegendő versenyszabályok ismerete. Fejlődő saját teljesítmény a víz alatti úszásban. Egyszerűbb feladatok, ugrások során másokkal szinkronban mozgás a vízbe és a vízben. Passzív társ vonzólása kisebb távon (4–5 m) és a vízből mentés veszélyeinek, pontos menetének felsorolása. <i>Egészségkultúra és prevenció</i>
--	--

	Bemelegítés, fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzőinek és néhány jellemző deformitás kockázatának értelmezése, a megőrzés néhány gyakorlatának ismerete és felelős alkalmazása. A gerinc sérüléseinek leggyakoribb fajtái, és a gerinc és az ízületek védelemének legfontosabb szempontjainak ismerete. A preventív relaxációs gyakorlatok tudatos alkalmazása. A fittségi paraméterek ismerete, mérésük tesztek segítségével, ezzel kapcsolatosan önfejlesztő célok megfogalmazása az egészség-edzettség érdekében. A szükséges táplálkozási ismeretek alkalmazása a testsúly, testtömeg ismeretében. A rendszeres testmozgás pozitív hatásainak ismerete a káros szenvedélyek leküzdésében, az érzelem- és a feszültségszabályozásban.
--	--

11–12. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok (Lánycsoportok esetében 20 óra a Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák tematikai egységre átcsoportosítható.)	Órakeret 80 óra
Előzetes tudás	A helyi tanterv szerint választott labdajátékokban a 9–10. osztályos technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok, lényeges versenyszabályok ismerete és alkalmazásuk. Megfelelés a játékszerepnek, sportszerű és csapatelkötelezett viselkedés. Tapasztalat a játékvezetői gyakorlatban. Empátia és tolerancia a társak elfogadásában. Önfejlesztő és társas kapcsolatépítő játékok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: A megoldások sokféleségének, sikerességének bővítése. Az önálló játékhoz szükséges technikai és taktikai tudás mennyiségi és minőségi növelése. Az egyéni fizikai adottságok és jellemvonások fejlesztése, a csapatok eredményességéhez szükséges képességek, attitűdök erősítése. A többféle labdajáték során a mozgástanulás folyamatában működő transzferhatás kihasználása. Megküzdés a feszültségekkel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Általános feladatok <i>Az önszervezés gyakorlása</i> Önálló csapatalakítás, bemelegítés, gyakorlás és játékszervezés. A közvetlen tanári irányítást többnyire nélkülöző, a támadás és védekezés megszervezésére, a csapatösszeállításra és az értékelésre vonatkozó megbeszélések a gyakorlásokba építve. Szituációk, feladatok megoldása, melyek során önálló az egyéni és/vagy társas döntéshozatal – a sportszerűség, tolerancia és empátia szem előtt tartásával.		<i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, gravitáció, forgatónyomaték, pályavonal, hatás-ellenhatás.

A tevékenységekhez tartozó felszerelések, berendezések önálló használata, rendben tartása, megóvása. <i>Lényeges játékszabályok készség szintű alkalmazása – játékvezetési gyakorlat</i> A labdával vagy labda nélküli mozgások közben elkövethető, direkt vagy indirekt személyre irányuló szabálytalanságok elkerülését elősegítő gyakorlatok, megerősítések, megbeszélések. A kosárlabdában, kézilabdában és labdarúgásban szabályok engedte test-test elleni játék több lehetőségének modellálása, gyakorlása. Kézilabdában és labdarúgásban a mezőnyjátékosra és a kapusra vonatkozó szabályok ismerete, betartása. Röplabdában a forgásszabály, az első és második sorra vonatkozó főbb megkötéseknek való megfelelés, a háló és a labda hibás érintése szabályai és a labdára, emberre vonatkozó területelhagyás értelmezése. A labdajáték-specifikus időhatárok betartásának gyakorlatai. A szabályok a képzettségnek megfelelő, önkontrollal betartása, játék az elkövetett vétség önálló jelzésének elvárásával. Játékfolyamatok „belső” játékvezetéssel, megegyezéssel. A játékvezetés gyakorlása laza tanári kontrollal, önállóan, a lényeges játékszabályok alkalmazásával, néhány játékvezetői nonverbális jel használatával is. Az eredmény jelzésében és egyszerűsített jegyzőkönyvvezetésben szerzett gyakorlat. <i>Versenyhelyzetek</i> A labdajátékok alap- és játéksmereteinek alkalmazása, megmérettetése osztályszintű mérkőzéseken, házibajnokságokon, a tehetségesebb tanulók számára a korosztályos diákolimpiai és egyéb versenyeken. Kosárlabdázás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Új variációk a már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan – mindenféle cselezés, ritmusváltás, biztonságos labdabirtoklás, kidobott labda elfogása, labdavezetés különböző testhelyzetekben, támadó, védő láb- és karmozgások, összetettebb átadások, kötetlen átadási formák, lepattanó labda megszerzése, ebből indulás, átadás vagy kosárra dobás. A technikákat alkalmazó játékok párban, csoportban a variációk önálló és kreatív felhasználásával. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> A lényeges védekezési formák – területvédelem, emberfogásos védekezés, vegyes védekezés – gyakorlása és önálló alkalmazása. Formációk begyakorlása két vagy több ember kapcsolatára támadásban és védekezésben.). Játék minden összetételű, emberhátrányos, emberelőnyös és azonos létszámú taktikai szituációban. Önálló játék (streetball, illetve egész pályás 5:5 elleni játék).	
Kézilabdázás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Változatos variációk megoldása már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan. Taktika előkészítő futó- és fogójátékok, test-test elleni küzdelmek.	<i>Matematika:</i> térgeometria – gömbtérfogat; valószínűség-számítás.

Labdatechnikák összetett és bonyolultabb alapformái cselekvésbiztosan végrehajtva. Szélsők, átlövők, beállók kapura lövéseinek gyakorlása, alkalmazása rövidebb akciók befejezéseként, kapusmozgások átisméltése. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Gyors indítások gyakorlása, létszámbeli előnyből, illetve hátrányból való támadások. A támadó taktika posztonként történő alkalmazása, játéksituációk ismétlése 1–2 beállóval, lerohanás rendezetlen védelem ellen. Védekezés irányítása gyorsindítás esetén. Védekezési taktika végrehajtása 6:0, 5:1, 4:2 védekezési rendszerek esetén.	
Labdarúgás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A tanult elemek összetett variációkban alkalmazott megoldásai csökkenő hibaszázalékkal, labdakezelési cselekvés biztonsággal, eredményes befejezésekkel. Pozícióváltások szélességben és mélységben zavaró ellenféllel szemben is, felívelés, beadások, letámadás, visszatámadás. Pontos cselezések, szerelések alkalmazása a játékban. Változatos kapura lövések, ívelések, rúgásfajták alkalmazása, a labda céltudatos irányításával. Fejelések különböző fajtái dobott vagy rúgott labdából. Szögletűrúgás, bedobás eredményes technikája, büntetőrúgások különböző távolságból. Gólszerzés különféle testrésszel a szabályok betartása mellett. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> A területvédekezésben szerzett tapasztalatok, megoldások bővítése. A szoros és követő emberfogás gyakorlása kisebb és nagyobb egységekben. Védelmi rendszerek ismerete és gyakorlása. Támadási variációk felépítése a különböző védekezési formák ellen. Csapatrészekben belüli koordinált együttműködés, és csapatrészek összjátékának megvalósítása a kötött játékfolyamatok és ötletjáték során.	<i>Biológia-egészségtan:</i> érzékszervek külön-külön és együttes működése.
Röplabdázás A röplabda sajátossága kettős: egyrészt a játékos nem birtokolhatja a labdát, így a döntési idő igen-igen rövid és a cselekvés pillanata elé helyeződik, másrészt a játék szabályai szerint a játékosok között nincs testi kontaktus. E két szempont alapvetően meghatározza az oktatás menetét. <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A labdaérintés biztonságának, a labda tudatos és pontos helyezésének gyakorlása, a hibaszázalék csökkentése, az élvezhető, folyamatos játék elérése érdekében. Tanult támadási technikák gyakorlása, a felső egyenes nyitás elsajátítása helyes technikával talajról, tehetségesebbeknek felugrásból. A feladás technikájának biztonságos alkalmazása alkar és kosárérintéssel egyaránt. A háló felett érkezett nyitásfogadások gyakorlása változó irányú és erejű labdákkal, technikai kombinációkkal. Az eredményes sáncolás elsajátítása, sáncolás párban is. Gurulások, labdamentések technikájának továbbfejlesztése. „Röptenisz”, szabadon választott vagy megkötött érintéssel csak	

meghatározott érintéssel. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Védekezések különböző állásrendek szerint, a csillagalakzat, alapvédekezési forma megtanítása. 4:2-es és az 5:1-es védekezési és támadási játékelemek elsajátítása. Ütő és sáncoló játékosok melletti védekezés, sánc mögötti ütött vagy ejtett labdához való elhelyezkedés, támadás közbeni helycserék megtanítása, helytartási szabály betartása.		
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A sportági ismeretek magasabb szintű, kreatív alkalmazása az alkotó, kooperatív feladatokban, játékokban, sportjátékokban. A testnevelési és sportjátékok mozgásai, szabályrendszere egymásra épülésének megértése. A játékszabályok, játéktípusok tudatos alkalmazása. A legfontosabb játékvezetői jelzések ismerete. A sportjátékok transferhatásának felismerése és a lehetséges összefüggések értelmezése az egyéni fejlődés szempontjából. A páros és társas kapcsolatokban konstruktív konfliktusmegoldás. Sportjáték-történeti ismeretek, érdekességek iránti érdeklődés, tájékozottság a témában. A személyes biztonság és a társak biztonságának védelme a játékszituációkban, a döntésekben pedig a baleset-megelőzés fontosságának tudatos képviselése. A sport és környezettudatosság értő összekapcsolása, a sportolási felszerelés és a sportolási környezet felelős, jövőorientált használata, kímélete.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák	Órakeret 51 óra
Előzetes tudás	A differenciáltan összeállított gyakorlatok bemutatása átlagos mozgásbiztonsággal, szükség esetén segítő biztosítással. Esztétikus, fegyelmezett, feszes testtartású végrehajtás. Differenciált gyakorlási mennyiség és minőség okai, következményei. Gyengeségek ellensúlyozása képességfejlesztéssel, gyakorlással. Kis tanári segítséggel, aktív tevékenykedés gyakorlási és versenyszituációban. Részleges önállóság és segítségadás az egyéni, páros és társas feladatokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A koordináció, a cselekvésbiztonság, a zenéhez illeszkedő mozgásritmus továbbfejlesztése a tornajellegű és táncos sorozatok során a már ismert és új elem- és motívumkapcsolatokkal is. Az önállóság és kooperativitás növelése a mozgásrendszer működtetésének minden területén: bemelegítésben, képességfejlesztésben, gyakorlásban, versenyzésben, versenyrendezésben. Az erősségek és gyengeségek figyelembevétele.	

	A közös tervezés, kivitelezés során a kellő határozottságú és öntudatú kommunikáció fejlesztése. A produktumok jó tartással, biztos kiállással történő, gördülékeny, könnyed, plasztikus, esztétikus végrehajtásának elérése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Rendgyakorlatok gyakorlása</i> A korábbi évfolyamokon gyakoroltak bővített elemkapcsolatokkal történő ismétlése. Alkalmazásuk az óraszervezés funkcióinak megfelelően. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok végzése</i> A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok: pl. mozgásütem változtatása, kiinduló helyzet és kartartás változtatása. Az agonista és antagonisták izmok arányos, harmonikus fejlesztése. Az aktív és passzív izomnyújtás – a hatás elkülönítése. Kéziszerkezetek – thera band, gyógylabda, homokzsák stb. – alkalmazása. 8-16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, egyidejű mozgáskapcsolatok, aszimmetrikus sorozatok. Önállóság a gyakorlatok kiválasztásában, gyakorlatsorok összeállításában. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok végzése</i> Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan. Az ízületi lazaság megtartása, fokozása gimnasztikai és stretching gyakorlatokkal. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Anaerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az egyensúly gyakorlatok: dinamikus gyakorlatok guggolásban, ülésben, fekvésben, forgómozgásokkal sorozatban. Az esztétikus mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az egyéni fejlődést követő rendszeres kontrollal. Torna, sporttorna Talajon és a helyi tanterv szerint 9–10. osztályban választott egy szerez a korábbi követelményeken nehézségben túlmutató, vagy egy másik választott szerez a minimumkövetelmény mozgásanyagának tanulása, gyakorlása. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna</i> Tartásos gyakorlatelemek, elemkapcsolatok gyakorlása: tarkóállás, fejjállás, kézállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak, mozgásos gyakorlatelemek gyakorlása: gurulóátfordulások különböző irányokba, gurulóátfordulás hátra-tolódás kézállásba, tarkóbílenés, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalt, kézenátfordulás, vetődések, átguggolások, áterpesztések, lábkörzések, dőlések, felállások egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan. <i>Akrobatikus gyakorlatok – összefüggő gyakorlatsorok</i>	<i>Fizika:</i> egyensúly, mozgások, gravitáció, szabadesés, szögelfordulás. <i>Biológia-egészségtan:</i> az izomműködés élettana.

Gyakorlás során az egyéni optimum, önálló bővítés megjelenítése az elemkapcsolatokban, sorozatokban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód igénye (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc) mint minőségi elvárás megjelenik a hibajavítás, az ismétlések során. <i>Akrobatikus gyakorlatok – társas talajtorna</i> Páros és mikrocsoportos gyakorlatok önálló összeállítása cselekvésbiztos szinten elsajátított talajtorna-elemek kreatív felhasználásával, a szükség szerint beépített segítségadást tartalmazva. <i>Szertorna-gyakorlatok</i> A gyakoroltatás során egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan, egyénre szabottan történik.	
<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken fiúk számára</i> Korláton – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. Nyújtón – kelepfelhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelepforgások, térdfellendülés, billenés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás, nyílugrás. Gyűrűn – kéz- és lábfüggések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, húzóadás-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra.	
<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken lányok számára</i> Gerendán – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hasonfekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartáscserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. Felemáskorláton – támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelepfellendülés támaszba, fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. Bemelegítés a torna gyakorlásához, egyénileg összeállított mozgássor, együttes bemelegítés az önálló mozgássorral. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése önállóan. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a tudatos hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Versenyszituációkon keresztül egyszerű szabályok alkalmazása. Ritmikus gimnasztika	<i>Művészetek: az esztétika fogalma.</i>

Az esztétikus, szép és nőies mozgásokat, alakformálást, minőségi interpretálást segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások megismerése, gyakorlása. A testtartás, tágasság, forgásbiztonság kiemelt továbbfejlesztése. A ritmusérzék továbbfejlesztése, önálló zeneválasztásra lehetőség a szélsőségektől való elhatárolódás mellett. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz, páros és csoportos interpretációk támogatása. <i>Szabadgyakorlatok gyakorlása</i> A 9–10. osztályban begyakorolt, előkészítő tartásos és mozgásos elemek és fő mozgások alapformái ismétlése és új, összetett formák gyakorlása. <i>Kötélgyakorlatok gyakorlása</i> Egyszerű és keresztezett áthajtások, ugrások és fordulatok áthajtások közben, kötélforgatások, test körül és köré, kötélmozgatások egy kézzel, kötéldobások és -elkapások, kötélkörzések függőleges és vízszintes síkban. <i>Karikagyakorlatok gyakorlása</i> Ugrások és fordulatok karikamozgatás közben, karikaforgatások és átadások egyik kézből a másikba test körül és köré, karikadobások és -elkapások, karikaáthajtások, karikapörgetések talajon és levegőben, karikakörzések függőleges és vízszintes síkban. Minimumkövetelmény: 10-12 elemből álló elemkapcsolat begyakorlása zenével – a zene ritmusának, dinamikájának megfelelően, ideje 35-45 mp.	
Aerobik A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkron a zenével és egymással. Rövid koreográfiák ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (30-40 mp). Páros, mikrocsoportos koreográfiák önállóságra törekedve, a szükséges optimális tanári irányítással (1 perc). Aerobik bemutatók az osztályon belül és iskolai szinten egyszerűsített szabályokkal. Résztétel egy csoportos aerobikgyakorlatban az egyszerűsített szabályoknak megfelelően. Táncos mozgásformák A helyi tantervben rögzített választás szerint legalább egy, a helyi személyi és tárgyi körülményekhez, feltételekhez igazodó tánc. <i>Sporttáncok gyakorlása</i> A Magyar Divat- és Sporttánc Szövetség rendszeréhez tartozó, illetve ehhez a rendszerhez tartozó rokon táncok (sztepp, show, akrobatikus, electric boogie, salsa, diszkó, hip-hop, break, mambo, bugg, blues, modern, swing stb.) mozgásrendszerének iskolai alkalmazása a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzítetten – előkészítő tréning, motívumok, motívumkapcsolatok, koreográfiák tanulásának, gyakorlásának rendszere. <i>Történelmi táncok gyakorlása</i>	<i>Ének-zene:</i> tempó, ritmus. <i>Művészetek:</i> romantika, modernitás.

Palotás és/vagy keringő – 5–6 motívumból álló rövid koreográfia megtanulása és ismétlése, bemutatása. <i>Néptánc gyakorlása</i> A magyar néptánc kincs egyszerűbb motívumai és azok kapcsolatai a Dráma és tánc kerettantervben kidolgozottak szerint. Egy dunántúli és/vagy alföldi és/vagy erdélyi tánc típus motívumai és rövid táncfolyamata megtanulása, gyakorlása, előadása. <i>Egyéb tornajellegű és táncos mozgásformák:</i> A tornajellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzített – mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, eszközös táncok, utcai táncok stb.	
ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A hibajavítás megértése, kétirányú kommunikáció, tudásátadás, mások tanítása. Változtatási hajlandóság az egyéni hibás rutinokban. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy harmonikus esztétikájának átélése és tudatos felvállalása. A divat és a média testkultúrára ható kedvező és kedvezőtlen tényezőinek szétválasztása (értékfelismerés, önértékelés). A saját és társ testi épsége iránti felelősségvállalás, a társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása, egyéni és helyzetből adódó sajátosságok mérlegelése, az objektív megoldások keresése. A társak és a csoport irányítása a csoport közös érdekeinek figyelembevételével, a stratégiák egyeztetése. Alkotó, kooperatív feladatok, mozgásos tevékenységek – aktív részvétel a sportrendezvények, bemutatók szervezésében. Tornasport- és tánc történeti ismeretek, érdekességek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Agonista, antagonisták izmok, aktív és passzív nyújtás, dinamikus egyensúly, társas talajtorna, forgásbiztonság, táncstílus, divattánc, sporttánc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétikai jellegű feladatok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Térdelő-, álló- és repülőrajt versenyhelyzetekben. Iramszakasz, egyéni irambeosztás. Különböző bottechnikák a váltófutásban. Optimális lendületszerzés, elrugaszkodás, repülőfázis, biztonságos leérkezés az ugrásokban. A hajítás, lökés és vetőmozgás biomechanikai különbségei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Jártasság kialakítása a biomechanikai törvényszerűségek alkalmazásában. Az önismeret fejlesztése a kedvező atlétikai mozgásformák kiválasztása és önálló gyakorlása révén. A már elsajátított atlétikai futó-, ugró-, dobószámok versenyszabályai a korosztályos előírások szerinti alkalmazása és betartása. Motiváló eljárások az egyéni eredmény, teljesítmény javítására. A mérhető teljesítményeken alapuló objektív ellenőrzés elfogadtatása,	

	beépítése a döntéshozatalba. A folyamatos és visszatérő gyakorlás szerepének, jelentőségének, hatásának tudatosítása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások <i>Rövidtáv, váltófutás, gátfutás</i> A gyorsfutás technikáját javító gyakorlatok változatos végrehajtása. A kedvező rajthelyzet kialakítása, segédvonalak kijelölése. Versenyszerű végrehajtás, eredményorientált együttműködés váltófutásban. Csapatban 4x50-100 m-es váltók alakítása, versenyzés. A gátvételi technika alkalmazása magasabb akadályon, gáton 3–4 lépéses ritmusban. <i>Középtáv, folyamatos futás, tájékozódási futás</i> Választás a távok közül. A különböző távokhoz illeszkedő futótechnika kiválasztása. Jártasság az adott távhoz szükséges versenytempó és irambeosztás megválasztásában. Állóképesség-fejlesztő módszerek rendszeres alkalmazása és teljesítményének nyomon követése. Az állóképesség-fejlesztő módszerek önálló gyakorlása. Folyamatos futás közbeni tájékozódás, kisebb területen célállomások megtalálása. Ugrások A homorító távolugrás jellemzőinek ismerete, gyakorlati alkalmazása. Választás a magasugró technikák közül. 5–7 lépéses egyénileg kialakított nekifutással versenyszerű végrehajtás. Közreműködés versenyek lebonyolításában. Kondicionális jelleggel sorozatszökdelések végrehajtása. 1–3 lépéses sorozat elugrás, illetve 2–4 lépéses sorozat felugrások technikajavító végrehajtása. Gyorsuló nekifutás optimális távolságról. Dobások A különböző dobásformákkal a törzsizom sokoldalú erősítése. Teljes lendületből történő hajítás. Választás az egyes lökö mozgulatok közül. Lendületvétellel egykezes vetés végrehajtása. ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az iram és tempó megválasztása szempontjainak ismerete. A nekifutás módosítása szükségszerűségének ismerete. Az atlétikai ugrások és dobások technikátörténeti, a technikák változásai teljesítménynövelő hatásainak ismerete. Az olimpiákon szereplő atlétikai versenyszámok ismerete. „A gyorsabban, magasabbra, erősebben” jelmondat értelmezése. Önmagához képest a legjobb teljesítmény elérésére, a siker átélése, a kudarc elfogadása és az azzal való megküzdés. Az élettani különbségek ismerete. Tájékozódási futás alapjainak ismerete.	<i>Biológia-egészségtan:</i> szénhidrátlebontás. <i>Fizika:</i> hajítások, energia. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az olimpiai eszme. Az újkori olimpiák története
Kulcsfogalmak/fogalmak	Egyéni reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság, váltás közbeni alkalmazkodás, korrekció, holtpont, lépő, homorító és ollózó technika, átlépő,

	guruló, hasmánt- és floptechnika, ötlépéses hajító ritmus, lökés, vetés, jegyzőkönyvvezetés.
--	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás	Az adott sportmozgás technikájának ismerete. A test feletti uralom szokatlan, új mozgásszituációkban. A baleseti kockázatok mérlegelése. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzésmódszertani és balesetvédelmi alapfogalmak, eljárások. Szabadban, teremben, spontán helyzetben végezhető egyéni, társas, csoportos mozgásformák. Az edzéshatáshoz szükséges ingerek nagysága és gyakorisága, a pihenőidő jelentősége.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rekreációs életvitelhez szükséges sportági, élettani, edzéselméleti ismeretek megszerzése. Az önállóan kezdeményezett társas vagy csoportos sportolás szervezési és lebonyolítási ismereteinek, jártasságainak megszerzése. A testnevelés újszerű tartalmakkal történő gazdagítása, az iskolai, létesítményen belüli és a tanuló tágabb környezetében lévő lehetőségek kihasználása sportolásra. A felnőtt kor sportos életviteléhez újabb sportágak megismerése, családi és csoportos öntevékeny sportoláshoz szükséges szervezési és rendezési ismeretek megszerzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább négy választott sportági mozgás mozgásműveltségének fejlesztése. A szabadidő-, ill. alternatív sportok rendszerben kezelése. A helyi tantervben választott alternatív sport technikai, taktikai, gyakorlási, edzési és versenyzési rutinjának kialakítása, a hozzátartozó eszközök, technikák és veszélyek kezelése. A szabadtéri formák hangsúlyának megerősítése. Edzés a természet erőivel – játszóterek, szabadidő-központok bevonása, az adottságok kihasználásával jégpálya készítése. Újszerű mozgásfeladatok kihívásainak való megfelelés, pl. a közlekedésbiztonság területén a kerékpározás kultúráját szem előtt tartva. Sportolás közben a rutinok megerősítése a zöldfelület megóvásában, a tájhasználatban, az épületek megóvásában és az energia, a vízhasználat, a dohányzás elleni küzdelem és a hulladékgyűjtés, újrahasznosítás területén. A családi, baráti, munkahelyi csoportos és öntevékeny sportolásra való felkészítés, az önszerveződéshez szükséges ismeretek, jártasságok megszerzése. Társaságban is jól alkalmazható mozgásos, kreatív, kommunikációs és kooperációs játékok tárházának bővítése. A többfunkciós helyi lehetőségek, eszközök bevonása a tartalmi változatosság biztosításához (természetes akadályok, ügyességi versenyek, a környezet adta kihívások legyőzése).		<i>Biológia-egészségtan:</i> élettan.

Egyszerű (akár saját készítésű) eszközökkel szerény térigényű mozgásformák elsajátítása (ugrókötelezés, asztalitenisz, lengőteke, tollaslabda, minitrambulin, gúlagyakorlatok stb.) ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Szabályismeret és baleset-megelőzési információk a helyi tantervben kidolgozott alternatív sportok területén. A helyes öltözködés és folyadékfogyasztás a szabadtéren végzett sportolás során. A környezettudatos magatartás, a testmozgások során az egyénnek önmagával, társaival és a természettel való harmonikus kapcsolata kialakítása. A táborozási eszközrendszer megismerése, használatában jártasság szerzése (tájfutás, tájoló és térkép használata, sátorverés, vízitúra, vándortábor stb.). Egy választott alternatív sportágban a világ-elit teljesítményének ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rekreáció, edzettség, fittség, jó közérzet, teljesítőképeség, újrahasznosítás, példamutatás; környezettudatos természet- és épített környezet-használat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Biztonsági követelmények és a küzdésekkel kapcsolatos rituálé. Az indulatok feletti uralom. Néhány önvédelmi megoldás, szabadulás a fogásból. A dzsúdó, illetve grundbirkózás alaptechnikái, szabályai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az akaraterő, a kitartás, a küzdőképesség, az önbizalom fejlesztése, a félelem leküzdése és a sportszerűség (fair play) szemléletének kiteljesítése. Küzdő típusú játékok tudatos alkalmazása a személyiségfejlesztésben, különös tekintettel az önuralomra, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására. A közösségben előforduló veszélyhelyzetek felismerése és kezelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A küzdéseket előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok: Tolások-húzások, változatos testrészekkel, testhelyzetekben. Grundbirkózás cselekvésbiztos gyakorlása: Alapállás, alaphelyzetek stabil alkalmazása, szabályos és erős fogások csuklóra, karra, nyakra, derékra, rögzített kilendítések, keresztfogások. Emelések hónaljfogással, derékfogással, kevert fogással. A mögékerülések és kiemelések különböző változatai, dobástechnikák, leszorítások alkalmazása. Az eredményes földharc technikájának elsajátítása. Egyéni és csapatversenyek, küzdési taktikát igénylő feladatok játékos formában és páros küzdelmek.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> ókori olimpiák, hősök, távolkeleti kultúrák.

Dzsúdó sportági készségfejlesztés: A 9–10. osztályban tanult technikák és taktikák továbbfejlesztése. Az egyensúlyt stabilizáló és ezt kibillentő gyakorlatok, testsúlyáthelyezések, irányváltoztatások, előre, hátra, oldalra gurulások. Szabadulás különböző fogásokból (karfogás, ölelőfogás, fojtás). Támadáselhárítási módszerek (ütés, szúrás, rúgás, fejelés elhárításai). ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Önmaga megvédésének ismerete, néhány támadáselhárítási eljárás ismerete, megértése és alkalmazása. Az érzelem- és feszültség szabályozás, az agresszió megelőzése a küzdőjellegű sporttevékenységek révén, az előnyök megfogalmazásának képessége. A sportszerű küzdelek jellemformáló hatásának ismerete, elismerése. A megegyezésre való készenlét képessége, a szabályok időleges, társ által megerősített felfüggesztésének, módosításának lehetősége.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Viszonylagos erő kifejtés, fokozatosan növekvő erő kifejtés, sérülésmentes küzdelem, agresszió, önuralom, sportszerűség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra és prevenció	Órakeret 50 óra
Előzetes tudás	Rendeződő egészségtudatosság, döntésképeség az egészséges, aktív életmód érdekében. Relaxációs, terhelési, edzési és a test épségét, egészségét megőrző eljárásokból egy-két megoldás ismerete, alkalmazása. Jártasság a gerincvédelmet érintő minden tanult feladat megoldásában. A terhelés igazítása a tesztek eredményeihez. A testmozgás szerepének ismerete a káros szenvedélyek elleni küzdelemben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az élethosszig tartó optimális, életkornak és testalkatnak megfelelő prevenciós és rekreációs mozgásos tevékenységek önálló működtetéséhez, bővítéséhez és szükség esetén gyógyászati céllal történő gyakorlásához szükséges készségek és kompetenciák továbbfejlesztése. Az edzésre, a teljesítmény növelésére és mérésére, a prevencióra, rekreációra kész fizikai és mentális állapot állandósítása, a stressz kezelése. Az egészség fenntartásához szükséges elméleti és gyakorlati tudás rendszerré szervezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános és sportágspecifikus bemelegítő mozgásanyag feladatmegoldásai, kezdetben egyénileg, párban a tervezés, szervezés, levezetés, értékelés megvalósítása. A labdajátékhoz, tornához, futáshoz, ugráshoz, dobáshoz, küzdéshez kapcsolódó bemelegítések általános és speciális jellemzőinek,		<i>Biológia-egészségtan:</i> anaerob terhelés, az idegrendszer működése, a keringési rendszer működése, glikolízis, terminális oxidáció.

mozgásainak elkülönítése szóban és gyakorlatban egyaránt. Edzés, terhelés A fejlődés, a megfelelő hatékonyság alapfeltételeinek biztosítása: jól szervezettség, a felesleges állásidők kiküszöbölése, szükséges mozgásterjedelem (idő, ismétlésszám), szükséges intenzitás (sebesség, gyakorlatsűrűség, megfelelő ellenállás), terhelés-pihenés egyensúlya. Főbb témák: Kondicionális és koordinációs képességfejlesztés tervezése és megvalósítása a gyakorlatban egyénileg, párban, csoportban eszközök nélkül és különböző eszközök segítségével. A fizikai fittség típusai, fejlesztési lehetőségei. A fizikai fittség típusai, fejlesztési lehetőségei. A fizikai aktivitás szintjének becslése, követése. Önálló mozgásprogram-tervezés. Lehetséges hagyományos és alternatív eszközök: pulzusmérő, mozgásszenzorok, medicinlabda, súlyzó, ugrókötel, erősítő gumiszalag, gimnasztikai labda, pilates roller, TRX, erőgépek. A képességfejlesztő módszertani eljárások bemutatása: intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszerekkel edzésfolyamatok. A koordinációt javító eljárások bemutatása: a végrehajtás megváltoztatása és a végrehajtás feltételeinek megváltoztatása. A rendelkezésre álló szabadidő megtervezésének eljárásai. Egyéni rekreációs megoldások bemutatása, foglalkozásrészlet vezetése. Konkrét sportági tevékenységre és mozgásanyagra fejlesztett kondicionális és koordinációs képességfejlesztés. Motoros tesztek lebonyolítása – központi előírás szerint.	<i>Fizika: egyszerű gépek, erő, munka.</i>
Az egészséges test és lélek megóvása A munkahelyi és egyéb ártalmak elleni védekezésre való felkészítés: a biomechanikailag helyes testtartás és az egészséges lábboltozat kialakításának és fenntartásának, a helyes légzésnek a gyakorlatai, az ülőmunka és a zárt tér ellensúlyozására szolgáló tevékenységek, a sportolás kedvező hatása a szenvedélyek megelőzésében. A stresszoldás gyakorlatai és a relaxáció. A „tudatos jelenlét” (mind fullness) módszerének elsajátítása és integrálása az eddig megtanult relaxációs technikái közé, és mindezek használata a mindennapi élet helyzeteiben. A megtanult és folyamatosan használt relaxációs módszerek tudatos alkalmazása a pályaorientációt és jövőképet építő lelki munkában. A feszültségek szabályozása és az élet stresszhelyzeteivel való autogén megküzdés. A test-lelki harmónia fejlesztésének egyéb, alternatív megközelítése a helyi lehetőségek és programok szerint. A testtartásért felelős izmok kellő erejének és nyújthatóságának fejlesztése a helyesen végzett tartásjavító tornával (általános és konkrét sportági jelleggel). ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A sport által a pillanatnyi kiteljesedés (flow) élményének megélése. A sportágak gyakorlásához megfelelően illeszkedő bemelegítő eljárások ismerete.	

A terhelésfokozás paramétereinek ismerete. Az alvás és ébrenlét megfelelő arányai, a sport szerepe az egészséges alvásban. A gerincsérülések, ártalmak elkerülési módozatainak ismerete. A sérült gerinc esetén az elsősegély ellátása és/vagy a sérülttel való helyes bánásmód ismerete. A stresszes állapot elleni tudatos védekezés ismerete. A helyes gerinctorna kivitelezésével kapcsolatos fogalmak, a gerinckímélet lényegének ismerete. A növekvő teljesítmény, sporteredmény objektív elismerése, öröm a másik ember teljesítményén, pozitív megerősítés. Az öröm mint pozitív életérzés melletti tudatos döntés, a közös élmény, az egészség és a mozgásra fordított szabadidő megteremtésének egymást erősítő igénye (motiváció). A tudatos terhelésen, méréseken, önkontrollon alapuló teljesítményfejlesztés. Felelősségvállalás a társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sportágspecifikus bemelegítés, mozgásterjedelem, intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszer, terhelés-pihenés egyensúlya, progresszív relaxáció, ingernagyság, ingergyakoriság, gerinckímélet, relaxáció, tudatos jelenlét.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> A helyi tanterv szerint tanított két labdajátékra vonatkozóan: Önállóság és önszervezés a bemelegítésben, a gyakorlásban, az edzésben és a játékban, játékvezetésben. Az adott labdajáték főbb versenykörülményeinek ismerete. Erős figyelemmel végrehajtott technikai elemek, taktikai megoldások, szimulálva a valódi játéksituációkat. Ötletjáték és 2–3 tudatosan alkalmazott formáció, a csapaton belüli szerepnek való megfelelés. A csapat taktikai tervének, teljesítményének szakszerű és objektív megfogalmazása. Más személyek különféle szintű játéktudásának elfogadása. Kreativitást, együttműködést, tartalmas, asszertív társas kapcsolatokat szolgáló mozgásos játéktípusok ismerete és célszerű használata. <i>Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák</i> A torna mozgásanyagában az optimális végrehajtására jellemző téri, időbeli és dinamikai sajátosságok megjelenítése. Bonyolult gyakorlatelem-sorok, folyamatok végrehajtása közben a mozgás koordinált irányítása. Önállóan összeállított összefüggő gyakorlatok tervezése, gyakorolása, bemutatása. Önálló zeneválasztás, a mozdulatoknak a zene időbeli rendjéhez illesztése. Könnyed, plasztikus, esztétikus végrehajtás a táncos mozgásformákban. A torna versenysport előnyei, veszélyei, a hozzá kapcsolódó testi képességek fejlesztése lehetőségeinek ismerete. Bemelegítő és képességfejlesztő gyakorlatok ismerete, a célnak megfelelő
--	--

	kiválasztása. Optimális segítségadás, biztosítás, biztatás. Hibajavítás és annak asszertív kommunikációja. Az izmok mozgáshatárát bővítő aktív és passzív eljárások ismerete. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> A futások, ugrások és dobások képességfejlesztő hatásának felhasználása más mozgásrendszerekben. Az atlétikai versenyszámok biomechanikai alapjainak ismerete. Az állóképesség fejlesztésével, a lendületszerzés az izom-előfeszítések begyakorlásával a futó-, az ugró- és a dobóteljesítmények növelése. Az alapvető atlétikai versenyszabályok ismerete. Bemelegítés az atlétikai mozgásokhoz illeszkedően. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az helyi tantervben kiválasztott sportmozgás végzése elfogadható cselekvésbiztonsággal. Uralom a test felett a sebesség, gyorsulás, tempóváltás, gurulás, csúszás, gördülés esetén. Feladatok önálló tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete. Az ismeretek alkalmazása az új sporttevékenységek során. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> A szabályok és rituálék betartása. Önfegyelem, az indulatok és agresszivitás kezelése. Több támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete az álló- és földharcban. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> A bemelegítés szükségessége élettani okainak ismerete. Az egészségük fenntartásához szükséges edzés, terhelés megtervezése. Relaxációs gyakorlatkészlettel tudatos védekezés a stresszes állapot ellen. A feszültségek szabályozása és az élet stresszhelyzeteivel való autogén megküzdés. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok ismerete, pontos gyakorlása, értő kontrollja. A gerinckímélet alkalmazása a testnevelési és sportmozgásokban, kerti és házimunkákban, az esetleges sérülésszerű szituációk megfelelő kezelése.
--	---

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

heti 3 órá változat

A testnevelés és sport műveltségterület szakiskolai kerettanterve társadalmilag elvárt, alkalmazható ismereteket, képességeket és készségeket foglal magába. Tartalmazza a Nemzeti alaptantervnek a tanulásról és a tanulásszervezésről kialakított felfogását, figyelembe veszi az iskolatípus sajátosságait és a munkaerő-piaci kompetenciákat. Megalapozza a tanulók műveltségterületi tudását, motivációit, hozzáállását a szakmatanuláshoz szükséges fizikum fenntartásához, az egész életen át tartó testmozgáshoz, sportoláshoz, egészséges életvitelhez.

Cél az önálló felelősségvállalás, a munkavállalásra alkalmasság, a munkabírási fejlesztési útjának kialakítása. További cél a saját, előnyben részesített rekreációs terület kiválasztása, és az azzal kapcsolatos tudás összefoglalása, továbbfejlesztése. A műveltségterület ebben az életszakaszban közvetíti a civilizációs betegségek elleni küzdelem lehetőségét, módjait is.

A diák alapvetően képessé válik a megszerzett kompetenciák birtokában tudása továbbfejlesztésére, megteremtve az esélyt arra, hogy élete során az elvárt teljesítményt az ahhoz megfelelő mentális és fizikai állapotban érje el. A kerettantervben megjelenő mozgásos és elméleti tartalmak sikeres felhasználása érdekében hangsúlyos a tanuló alkalmazkodóképessége a változó körülményekhez. A különböző testgyakorlási formák hozzájárulnak az általános értékteremtéshez, a közös és az egyéni érdekek képviseléséhez, valamint erősítik a tantárgy alapvető és aktuális motivációs tényezőit.

Az elvárt célállapotban a szakiskolai tanulmányait befejező fiatal képes az iskolai testnevelésben tanult testgyakorlati ágak technikájának bemutatására, a testi képességekhez, az egészséges életmódhoz kapcsolódó ismeretek felhasználására, az egyéni és társas sporttevékenységek szervezéséhez szükséges ismeretek alkalmazására.

A kerettanterv minden tanuló számára biztosítani kívánja a hatékony és élményszerű motoros tanulást. Az egységesség és differenciálás elvét a legfőbb értékek közé sorolja az általa vezérelt gyakorlatok során. A belső didaktikai differenciálás emeli a motoros tanulás hatékonyságát, és egyúttal a személyiségfejlesztés egyéb területén bekövetkező fejlesztés, hiánypótlás hatásfokát is. A differenciálás alappillérei a különböző tanulói képességek, adottságok, a számtalan általános iskolában megszerzett egyenetlen tudás, a heterogén motivációs háttér és a testneveléshez kapcsolódó más-más egyéni célok.

A szakiskolai tanulmányok befejeztével előtérbe lép a saját életút iránti felelősségvállalás. A tanulók ismerik és értik a mozgás szükségességét, a testi képességek és a mozgásműveltség fejlesztésének egyes módozatait, a testi és a lelki egészség megőrzésére vonatkozó legfontosabb információkat, lehetőségeket. Tudatában vannak annak, hogy életvitelüket számos minta alapján, saját döntéseik sorozataként alakítják ki, amely döntések hatással vannak testi és lelki egészségükre, a társas életben betöltött szerepeikre. Képesek bizonyos értékkonfliktusok felismerésére, felelősségre ébrednek abban, hogy saját sportos, egészséges életvitelükkel mutathatnak példát családjuknak, társas környezetüknek, eközben tekintettel kell lenniük tárgyi környezetükre, a fenntarthatóság kritériumaira.

A társas környezetben végbement tanulási folyamatok eredményeképp az önmagukról alkotott képet képesek megfelelő önkritikával fogadni. Különbséget tudnak tenni az ideális és a reális énkép között, tisztában vannak azzal, hogyan befolyásolhatja a társas környezet az önmagukról alkotott képet, a reális *önismeret*.

A közösen megélt közösségi és minőségi sportélmény, a kulturált szurkolás nyújtotta katarzis hatására erősödik a *nemzeti öntudat, a hazafiasság*. Az érdeklődés felkeltése eredményeképpen megismerik a nemzeti büszkeség érzését, megneveznek és felismernek, példaképként választanak magyar sportolókat.

A szakiskolában közvetlen célként jelennek meg a *munkavállalói szerepekhez* elengedhetetlen kompetenciák. Az iskolatípus a tudás szükséges tényezőit és összetevőit a tartalommal összekapcsolt képességfejlesztés elvének szem előtt tartásával szilárdítja meg. Az alapvető, egészséggel, fizikai állapottal és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása is gyakorlatorientált. A tanulmányok vége felé már a munkabírási, munkaerő megőrzésére való felelős felkészülés történik egyre tudatosabban.

A tudatosság alapja az érthetőséget, az interakciókat elősegítő, biztosító *anyanyelvi kommunikáció*. A világos beszéd és a segítőkész hozzáállás minden tanulót képessé tesz egyszerű interakcióra. Az érthetőség célja, hogy a tanulók képesek legyenek gondolkodni saját egészségi állapotukról, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatásait, elkerülésük módját. Mindezek mellett kielégítő módon kommunikáljanak ők is, és saját véleményüket fejtse ki az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban a társaknak nyújtott segítségadás során. Legyenek képesek és nyitottak arra, hogy szükség esetén tanácsot, információt, támogatást kérjenek.

A sikeres társas részvétel érdekében elengedhetetlen a viselkedési és játékszabályok, valamint az általánosan elfogadott magatartás megértése, ezáltal fejlődik a *szociális és állampolgári kompetencia*. E kompetencia alapját az képezi, hogy a tanulók legyenek képesek megfogalmazni véleményüket a közösséget érintő kérdésekben, meghallgatni és elfogadni mások érvelését. Legyenek képesek a játékban, sportjátékban, egyéb mozgásformák feladataiban együttműködni társaikkal, osszák meg a feladatmegoldást segítő információkat.

A fentieken kívül az egyénnek tudnia kell kezelni és megosztani másokkal a stressz érzését és a frusztrációt, kimutatni az együttérzést. Különbséget kell tennie a személyes, a társas és a szakmai információk, szempontok között.

A *hatékony tanulás és munka* kompetencia segítségével a szakiskolai tanulmányok befejezésekor a tanulók egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni a saját edzettségük eléréséhez szükséges tevékenységüket, ideértve az idővel és információval való bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, gyakorlottságot abban, hogy felismerje készségeinek erős és gyenge pontjait, és hogy saját munkáját tárgyilagosan értékelje. Ez eredményezheti az új tudás és készségek, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását.

A sport- és mozgáskultúra bázisára építve fejlődik a *vállalkozói kompetencia*, miszerint egyénileg és csapatban is képesek a személyek dolgozni, a közös feladatok, tevékenységekhez kapcsolódó problémák megoldása során az egyes munkafázisokat megtervezik. A tapasztalatszerzés által az egyén a kockázatokat képes jobban felmérni és adott esetben vállalni is tudja azokat.

Az ápoltság és igényes megjelenés, a rendezett mozgásminőség és mozgáskivitelezés segítségével fejlődik az *esztétikai tudatosság és kifejezőképesség*.

A tehetséges tanulók magasabb szintű sportolása az iskolai rendezvényeken, bajnokságokon, a diáksport-egyesületekben és a versenysport színterein valósul meg. A műveltségterületi tehetséggondozás fő feladata a támogató légkör biztosítása az intézményen belül, és a kapcsolatban álló partnereken keresztül is. Az egyénre szabott fejlesztési eljárások a tanuló szükségleteinek, képességeinek, teljesítményének megfelelően – mind a tehetséggondozás, mind a felzárkóztatás keretében – eredményezhetik más tanulási utak, gyakorlási, edzési folyamatok kijelölését.

9. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Feltehetően hiányos technikai és taktikai, elméleti és gyakorlati tudás. Határozott tanári irányítással változó minőségű és aktivitású részvétel az előkészítő játékokban, gyakorlásban. Csapatjátékos tulajdonságokról kevés tapasztalat, egyenetlen motivációs szint a sportjátékokban történő alkalmazásra. Konfliktusok, sportszerűtlenségek, deviáns magatartások esetén a gondolatok, vélemények szóban történő kifejezése változó – alkalmanként agresszív, helyreigazítást igénylő – kommunikációs formákban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: Az ismételt játékfeladatokban, játéksituációkban a technikai, taktikai és szabályismeret megszilárdítása, bővítése, hiánypótlás. A sportjátékok végzéséhez szükséges ismeretek, képességek megerősítése. Új játéksituációk, játékfeladatok megoldása a szabálykövetés állandóan ismételt megerősítése mellett. Agressziómentes test-test elleni játék és kommunikáció. Igényességre törekvés erősítése a felszereltségben, a testkultúrához tartozó higiéniaiban és a gyakorlási környezet személyi és tárgyi rendezettségében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Legalább két labdajáték választása kötelező.</i> Kiemelt tartalom: Az 5–8. osztályban tanult, a játékhoz szükséges lényeges technikai és taktikai elemek végrehajtása csökkenő hibaszázalékkal. A különböző szintű tudás, motiváció egységesítése. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Speciálisan előkészítő, rávezető, képességfejlesztő feladatok és testnevelési játékok</i> Az 5–8. osztályban tanult, labda nélkül végzett mozgások gyakorlási hatékonyságának növelése, játékban való egyre eredményesebb használata. A technikai jellegű alapmozgások variációi változó irányokban, sebességnöveléssel. A helyezkedés, helyzetfelismerés fejlesztése a labdáért való harcban. Labdás ügyességfejlesztés nagy ismétlésszámmal. A helyben választott sportjátékok technikáinak gyakorlása testnevelési játékokban, fogójátékok labdával, labdaszerző és labdavédő játékok, egyéb célirányos játékvariációk. A mozgástanulást segítő eszközök használata (szemüveg, célkeret stb.). <i>Bemelegítés labdajáték foglalkozásra – tanári irányítással</i> Egy állandó bemelegítési modell ismételt és tudatos gyakorlása, és az önálló bemelegítésre való felkészülés. Egyes bemelegítési részfeladatok önálló végzése.		<i>Matematika:</i> térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Természetismeret:</i> tárgyi és természeti környezet. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> egyirányú és kétirányú kommunikáció. A kommunikáció társadalmi normái, kulturált nyelvi viselkedés.

Kosárlabdázás

Technikai elemek gyakorlása

Megállás, sarkazás labdavezetésből, önpasszból, meghatározott helyen és időben is, csellel is. Fektetett dobás egy leütéssel, labdavezetésből mindkét oldalon, közeli és közép-távoli dobás helyből, félaktív és aktív védővel szemben is.

Taktikai elemek

Emberfogás. Labdavezető és labda nélküli játékos véde, a feladattartás minőségének javítása. Szabálykövető feladatok megoldása (feldobás, alap- és oldalvonal-bedobás, jelzés szabálytalanság elkövetése esetén).

Kisebb csapatrészekben azonos létszámmal egymás elleni játék, teljes létszámú játék, félpályán és egészpályán feladatokkal. Ötletjáték, támadásban.

Kézilabda

Technikai elemek végrehajtása növekvő biztonsággal

Gyorsfutások közben a társ futómozgásának követése. Térnyerésre törekvő indulóselekkel mindkét irányba. A kapus mozgástechnikája.

Labdakezelési gyakorlatok 2-3-as csoportokban, 1-2 kézzel.

Átadások talajról és felugrásból cselezés után. Indulócsel, átadócsel, lövőcsel. Kapura lövések: kilépéssel; 3 lépés után; felugrásból; különböző lendületszerzés után; félaktív és aktív védővel szemben, bedőléssel.

Taktikai elemek gyakoribb együttműködéssel és eredményességgel, különös tekintettel a test-test elleni játék sportszerű gyakorlására

Kitámadás, halászás, szerelés. Támadás befejezések lerohanásból, rendezetlen védelem elleni játékból. Beállós játék.

Ütközés talajon és levegőben. Ötletjáték.

Labdarúgás

Technikai elemek gyakorlása a labdás koordináció továbbfejlesztésével

Labdakezelések mozgás közben és irányváltoztatással, átadások különböző mértani alakzatokban, rövid és hosszú labdaátadások talajon.

Labdaátvétel testcsellel.

Dekázás: helyben, haladással, irányváltoztatással, párokban.

Cselezés: átadócsel, rúgócsel, rálépéssel.

Fejelések technikai levegőből, társnak vagy kapura.

Taktikai elemek végrehajtása a variációk növelésével és a végrehajtási minőség emelésével

Posztok betöltése: kapus, védő, középpályás, támadó.

Rombuszban 4 játékos feladatmegoldásai mélységben, szélességben, folyamatos helycserékkel.

A támadások súlypontjának változtatása rövid átadásokkal.

Ötletjáték. Játék 1 kapura.

Röplabda

<i>Technikai elemek végzése optimális erőközléssel, fokozódó pontossággal</i> Kosárérítés előre-hátra, alacsony és középmagasra elpattanó labdával. Fokozódó sebességgel érkező labdával alkarérítések váltakozó irányba és magasságra. Az alsó egyenes nyitás végrehajtása a hálótól (zsinórtól) növekvő távolságra és különböző nagyságú célterületre, az alapvonal különböző pontjairól. A mélységlátást, labdához való igazodást elősegítő gyakorlatok, társtól dobott vagy falra feljátszott labdával. <i>Taktikai gyakorlatok</i> Helyezkedés támadásban. 2:2, 3:3 elleni játék meghatározott érintési módokkal, védelem nélkül, változatos támadás befejezések (erő, ív, elhelyezés stb. szempontjából). Minden tanult sportjátékra vonatkoztatva: Hiánypótlás. Az elsajátított játéktudásnak megfelelő színvonalú játékszabályok alkalmazása, betartatása növekvő tudatossággal, érthető, erős és határozott tanári kontrollal az osztályszintű gyakorlások és mérkőzések során. Játéksituációk előidézése egy-egy szabály nagy ismétlésszámú gyakorlására, a játéksituáció megállítása, elemenkénti ismétlése a szabálytalanság korrekciója érdekében. Játék egyszerűsített és igen kis lépésekben bővülő szabályokkal. Differenciált mennyiségű és minőségű játéklehetőség biztosítása, önálló játék csak erős tanári megfigyelő kontroll esetén. Rövid játékvezetői gyakorlás a tanárral együtt, egyszerűsített játékvezetésben. Néhány nonverbális jel alkalmazása.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Játéktípusok, szabályok működtetése. Taktikai beszélgetések egyszerű magyarázattal kísérve a játékszervezés során. Az egyénre és a helyzetre jellemző érzelmi kitörések visszafogása. A siker egyéni és csoportos átélése, a kudarc elfogadása, mint a tevékenység természetes velejárója. Az együttjátszás előnyeinek, jelentőségének elfogadása. A specifikus sportjáték-tudás elsajátításához szükséges motoros képességek és néhány fejlesztési módszer ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, aktív védő, test-test elleni játék, taktika, támadási rend, védelmi rend, befutás, eséstompítás, bevetődéses lövés, sportág-specifikus bemelegítés, taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Tanári kontrollal és segítségadással balesetmentes gyakorlás. Az alapvető torna-, RG-mozgáselemek gyakorlásában hiányok, változóan rendezett és begyakorlott cselekvésbiztonság.	

	Az aerobik lépésgyakorlatok, alaplépések, haladások terén vegyes tudásszint. A gyengébbeknek, a segítségre szorulóknak bizonytalan segítségadás. Kezdetleges szabályismeret.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az iskolai torna jellegű feladatok, ritmusos-zenés mozgásformák során a reális énkép további alakítása. Tartós és koncentrált előkészítés és rávezetés a balesetmentes gyakorlásra. A gyakorlás során a pontos segítségadás felelősségének megértése, lazább tanári kontrollal a segítség adása és elfogadása. Differenciáltan önálló részvétel motiválása a gimnasztika, torna, esztétikai sportok mozgásrendszerén belül. Az esztétikus mozgás, a feszes, rendezett testmozgás további javítása. A test térbeli, időbeli és dinamikai érzékelésében, valamint a koordinált mozgás és az erőközlés összhangjában a hiányosságok feltérképezése, törekvés a felszámolásukra. Az ismeretek körének bővítése az adott versenysportágak hazai élvonaláról.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Térbeli alakzatok – rendgyakorlatok végzése</i> Alakzatok, mozgások zárt rendben, alakzatváltozások. Ellenvonulások járásban és futásban. Ritmus-, tempóváltoztatás, rendgyakorlatok zene nélkül, ritmuskeltéssel és zenére is. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok gyakorlása</i> 4–8 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, kiemelten a mély hát- és hasizmok, a függesztő öv, a lábboltozat izomzatának optimális és tudatosan pontos működtetésével. Gimnasztikai gyakorlatok alkalmazása az izommunka jellege szerint (nyújtó, erősítő, ernyesztő-lazító) arányosan, minden testrész mozgásaira kiterjedően. Változatok a mozgásütem változtatásával, a kiinduló helyzet és kartartás változtatásával, a kéziszerek – súlyzó, bordásfal, pad, medicinlabda – alkalmazásával. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlás</i> Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Aerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az egyensúlyozás továbbfejlesztésére a statikus helyzetek időtartamának növelése. Mászások, függeszkedések hiánypótlása, a testalkat szerint differenciált követelmény, az 1–8. osztályban elért egyéni szint fejlődését követő rendszeres kontrollal.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> önismeret, énkép, énkép–kommunikáció, én és a csoport, térközsabályozás, ritmus. <i>Természetismeret:</i> az emberi test; elsősegély.
Torna – iskolai sporttorna <i>Talajon és a helyi tanterv szerint választott legalább egy szeren.</i> Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel. Az 1–8. osztályos (általában nagyon egyenetlen) tudás ismeretében, ismétlődő variációkban gazdag mozgásanyag tanulása, gyakorlása egységesen		<i>Osztályközösség-építés:</i> társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, kooperatív munka.

és differenciáltan a mozgásbiztonság fejlesztésére. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna</i> <i>Tartásos gyakorlatelemek végzése:</i> tarkóállás, fejállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak. <i>Mozgásos gyakorlatelemek végzése:</i> gurulóátfordulások különböző irányokban és variációkban, kézenátfordulás oldalt, vetődések, átterpesztések, lábkörzések, dölések, felállások, egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód rávezető eljárásai (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc kidolgozása). Tarkóbillenés, fejenátfordulás és kézállás-variációk differenciált tanítása. Az egyéni optimum differenciált megjelenítése az elemkapcsolatokban. <i>Szertorna</i> A helyi tanterv által meghatározott szeren vagy szereken történik: egységesen az alapformában, differenciáltan a társak és/vagy tanár közreműködésével, esetenként önálló gyakorlással is. Női szerek hiányában lányoknál választható a gyűrű is.	
<i>Szertorna fiúk számára</i> <i>Korláton gyakorlás</i> – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, terpeszpedzés, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás. <i>Nyújtón gyakorlás</i> – kelep felhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, térdfellendülés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás. <i>Gyűrűn gyakorlás</i> – kéz- és lábfüggések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, alaplendület, lendületvétel, homorított leugrás. <i>Szertorna lányok számára</i> <i>Gerendán gyakorlás</i> – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, guggoló támaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, hasonfekvésből emelés fekvőtámaszba, fordulatok állásban. Lábtartás-cserék, felugrás egy láb átlendítéssel, homorított leugrás. <i>Felemáskorláton gyakorlás</i> – támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függésből lendítés, átterpesztés fekvőfüggésbe, lendület előre-hátra függésben, fordulat fekvőfüggésben, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás. <i>Szertorna – szerugrás, ugrószekevényen gyakorlás</i> Gyakorlás és kontroll a tanuló előzetes tudása és testalkata figyelembevételével. Az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése, az első ív növelése. Felguggolások – homorított ugrások, vetődések, kanyarulatok, bukfencek, guggoló átugrások, terpeszátugrások. Bemelegítés a torna gyakorlásához, egy mozgássor megtanulása. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése növekvő tanulói önállósággal. A segítségadás néhány technikája, felelős külső kontrollal – a hibajavítás beépítése a mindennapi	

gyakorlási szokásokba.	
<i>Ritmikus gimnasztika lányok számára</i> Az 5–6. osztályokban megfogalmazott követelmények mozgásanyagának ismételése, gyakorlása. Az esztétikus, szép és nőies mozgások előadásmódját megalapozó kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok átállító és mozgástanuló jelleggel, különös tekintettel a testtartásra. A ritmusérzék fejlesztése. Szabadgyakorlatok Előkészítő tartásos és mozgásos elemek alapformáinak ismételése, és új, összetett formák gyakorlása: lábujjállások, terpeszállások, hajlított- és guggolóállások, lépő és kilépő állások, támadó- és védőállások, lebegő- és mérlegállások, nyújtott és hajlított ülések, lebegő ülések, térdelések, térdelőmérlegek, fekvések, kéz- és lábtámaszok, ujj- és kartartások. Fő mozgások alapformáinak ismételése, és új, összetett formák gyakorlása: testsúlyáthelyezések, egyensúlyhelyezetek. Legalább egy kéziszer tanulása-tanítása, helyi tantervben felcserélhető sorrendben (karikagyakorlatokat lásd 10., kötélgyakorlatokat lásd 11. osztály.) Labdagyakorlatok gyakorlása Fogások végzése, gurítások talajon, labdavezetések változatos vonalon a levegőben, átadások, leütések, dobások, elkapások, labdatartások (kézzel, lábbal, térdel) egyszerű szabadgyakorlati formák felhasználásával. Egyéb torna jellegű mozgásformák (választható) A torna jellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzítetten – szereken, mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, sporttáncok, eszközös táncok stb.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Alapvető szakkifejezések és vezényszavak ismerete, alkalmazása a segítségadásban és a hibajavítás értelmezésében. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, és az ezzel kapcsolatos félelmek, szorongások, frusztrációk megfogalmazásának képessége (önreflexió), átélése és tudatos felvállalása. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy esztétikájának ismerete. A saját és a társ testi épsége iránti felelősségvállalás.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szaknyelvi kifejezés, tornaelem, vezényszó, RG-motívum, precizitás, elemkombináció, balesetmentes gyakorlás, felelősség a segítségadásban, hibajavítás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétika jellegű feladatok	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A térdelő- és állórajt technikája, a fokozó- és repülőfutás kar- és lábmunkája. A rövid- és hosszú távú futásnál irambeosztási tapasztalat. Távolugrás guggoló és magasugrás átlépő technikája. Kislabdahajítás nekifutással, 3 lépéses technikával. Lökőmozdulat oldalfelállásból.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az atlétika versenyszámainak eredményes tanulását és a teljesítmények javulását megalapozó motoros képességekben mérhető további fejlődés elérése – a más sportágakban történő alkalmazhatóság érdekében is. Jártasság kialakítása a továbbfejlesztett szakági technikákban, az adott feladat, versenyszám a mozgásmintára emlékeztető bemutatása. A futás, a kocogás élettani jelentőségének elfogadása, az állandó gyakorlás szükségességének megértése. Az érdeklődés cselekvésekben történő kinyilvánítása az atlétikai mozgások, valamint a sportolás és a rendszeres testedzés iránt.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások, rajtok <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Az 5–8. osztályban végzett futóiskolai feladatok gyorsabban, erősebben, pontosabban. Tartós állóképesség-fejlesztő módszerek gyakorlása. <i>A sportági technika gyakorlása</i> A rövid, közép- és hosszútávok közötti futótechnika megkülönböztetése. Futások 30–60 m-en. A térdelőrajt szabályos végrehajtása a rövid sprintszámokban. A váltófutás alsó botátadási technikájának és az átadás szabályainak gyakorlása. A tartós futás technikájának kontrollja, a tartós futás optimális egyéni sebességéről tapasztalatszerzés, a távnak megfelelő egyéni iram kialakításának próbái. Ugrások, szökdelések <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Az 5–8. osztályban végzett ugróiskolai feladatok továbbfejlesztése, koordináltabban, nagyobb kiterjedéssel, erővel. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Az ugrás előtti utolsó három lépés ritmusának kialakítása. Az elrugaskodó láb és a lendítő láb, kar megfelelő mozgásának összehangolása. A guggoló távolugró technika végrehajtása, aktív térdlendítéssel. Az egyéni nekifutás próbái nagyobb elugró terület kijelölése mellett. Magasugrás átlépő technikával, ugrások versenyszerű magasságra törekvés nélkül. Az átlépő technika végrehajtása 5-7 lépéses köríven történő nekifutással, ugráspróbák az egyéni testalkat figyelembevételével. Dobások		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> ritmus-gyakorlatok. <i>Természetismeret:</i> energianyerés, szénhidrátok; egészségvédelem, betegségek.

<i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Különböző szerekkel, változatos dobásformák végrehajtása egy és két kézzel, különböző kiinduló helyzetekből. Speciális erősítés kézisúlyzókkal, súlyzókkal (helyi felszereltség esetén erőgépekkel). <i>A sportági technika gyakorlása</i> Célba és távolságra dobások hajító, lökömozdulattal. Hajítás nekifutással, ötlépéses dobóritmusban. A lekészítés technikájának és a beszőkkenés szerepének ismerete. Szabályos lökés végrehajtása oldal felállásból súlygolyóval vagy medicinlabdával. <i>Játékok és versenyek</i> Rajtversenyek, sprintversenyek. Egyéb testnevelési játékok futófeladatokkal, ugrásokkal és szökdelésekkel. Célbadobó versenyek. Dobóiskolai versengések. <i>Atlétikai bemelegítési modellek</i> gyakorlása a futások, ugrások, dobások végzése előtt. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A futóversenyek, a váltóbotátadás szabályainak ismerete. Az állóképesség-fejlesztés egészségtani hatásainak ismerete. A nekifutás és elugrás összekötésének és optimális irányának ismerete távol- és magasugrásnál. Az ötlépéses nekifutás és a kidobás optimális összehangolásának ismerete. Az ugrások, dobások balesetvédelmi, biztonsági rendjének ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság; lépéshossz, irambeosztás, pihenőidő; ugróláb, lendítőláb, felugrás, elugrás; optimális sebesség; ötlépéses ritmus, kidobási irány, atlétikai bemelegítés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Vegyes és hiányos mozgástapasztalat szabadidős mozgásrendszerekben. Néhány, tantervekben ritkán szereplő, szokatlan sportmozgás felismerése. A természetben üzhető sportok legfontosabb hatása az egészségre. Néhány alternatív sport balesetvédelmi és biztonsági szabályáról ismeret.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyi tárgyi feltételek szerint választott sportági mozgással edzeshatás és élményszerzés elérése. A szervezet ellenállásának növelése szabadterén, különböző évszakokban és időjárási viszonyok közötti gyakorlással, játékkal, tanári kontroll mellett. Az élményszerű játékkal és a játéktudás alakításával felkészítés a későbbi, önszerveződő rekreációs sporttevékenység űzésére.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább egy, az 5–8. osztályban felsorolt (feladatok és játékok havon és jégen; siklások, gördülések, gurulások, gurítások különféle eszközökkel; hálót igénylő és háló nélküli labdás sportok, játékok; labdás játékok különféle labdákkal; falmászás; íjászat, lovaglás, karate, úszás, egyéb szabadidős mozgásos, táncos tevékenységek) lehetséges sport, vagy/és az évszaknak megfelelő és a helyi személyi és tárgyi körülményekhez, feltételekhez igazodó egyéb alternatív, szabadidős, táncos mozgásforma. Az egyén által előnyben részesíthető, élethossziglan üzhető sportok ismereteinek, alternatíváinak bővítése.</i> <i>Előkészítés, felkészítés, képességfejlesztés (példák)</i> A környezettudatos viselkedés alapelveinek megismerése. Közlekedésbiztonsági szabályok elsajátítása és betartása. Felkészülés és együttműködés a különböző tábori lehetőségek, speciális, túra jellegű terhelések előtt és alatt. <i>Technika és taktika gyakorlása</i> Minimális helyigényű vagy kis eszközigényű sportmozgások megismerése. Az adott sportmozgás lehetőségeihez képest minél sokoldalúbb, balesetmentes elsajátítása, élményszerű gyakorlása. Lehetséges egyszerű példák a helyi tantervi kidolgozáshoz: <i>Frízbi:</i> Dobások párokban, csoportokban (5–7 fő), állóhelyben, majd mozgásban és helycserékkel. Folyamatos passzolások. Nyitások meghatározott távolságra. Célbadobások a koronggal a zónába. Védekező mozgások, ugrások, elkapások. Játék csapatokban, néhány lényeges játékszabállyal. <i>Turul:</i> Adogatás, adogatás átlósan és egyenesen; a labda megütése alulról és felülről, falra, háló felett. Ütögetések és nyitások különböző méretű és területű célba. Egyéni, páros és vegyes páros játszmák mérkőzésszerűen. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A fair play szellemének és a személyes biztonságának a szem előtt tartása minden mozgásos tevékenységben. A rekreációs tevékenységek jelentőségének megértése. A sportban átélt élmények felhasználhatósága az élet más területén, a saját és a környezet javára történő fordítása. Információk átadása, mások tanítása, a megélt élmények, pl. tábori és játéktapasztalatok átadása.	<i>Természetismeret:</i> időjárási ismeretek, tájékozódás, térképhasználat. <i>Osztályközösség-építés:</i> rekreáció, szabadidő.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kooperáció, önkéntesség, szabálykövető magatartás, segítségadás, környezettudatosság, edzettség, fittség, bátorság-vakmerőség, közlekedési szabály.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Heterogén tapasztalatok a küzdőjátékokról, test-test elleni küzdelmekről, az önvédelem néhány elfogadott és kevésbé javasolt eljárásairól. A grundbirkózás alapvető szabályai. A dzsúdóval kapcsolatos technikákról elemi ismeretek. Ismeretek az agresszióról, néhány tapasztalat fair és sportszerűtlen küzdelmekről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyén (ön)védelmét szolgáló egyszerűbb technikákban, fair megoldásokban jártasság elérése. A nyers erőből, technika mellőzésével indított agresszív megoldások visszaszorítása, elkerülése, elutasítása. A grundbirkózás, dzsúdó küzdelmekben aktív részvétel. A küzdő típusú sportágak, játékok foglalkozásai során az önuralom erősítésére és a szabályok elfogadására szoktatás nyugodt, segítőkész tanári irányítás mellett.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A test-test elleni feladatokat csak és kizárólag azonos nemű és közel azonos testalkatú tanulókkal végeztetjük. Lányok esetében a tematikai egység várt eredményei minimumát szem előtt tartva, a grundbirkózás és a dzsúdó tartalom a 10. osztályban csökkenthető. Az óraszám 30%-a átcsoportosítható torna jellegű, ritmusos és zenés mozgásokra. Előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok a küzdésekhez. Az 5–8. osztályos mozgásfeladatok variációinak ismétlése, gyakorlása, továbbfejlesztésük, hiánypótlás. Azon testi és pszichés képességek megerősítése, amik alkalmassá teszik a tanulót a gyakorlatok pontos, türelmes, átgondolt végrehajtására. Alap kézgyakorlatok, húzó-taszító gyakorlatok, lenyomó-emelő gyakorlatok, esések-zuhanások sérülésmentes elsajátítása, egészségi és élettani szabályok betartása. Küzdőgyakorlatok szerrel, szer nélkül, társakkal vagy önállóan. Önvédelem Alapvető önvédelmi technikákat – szabadulások egykezes, kétkezes lefogásból, mellső, hátsó egykezes és kétkezes átkarolásból, szabadulások fojtásfogásból – elsajátító gyakorlatok változó körülmények között. A gyakorlatok tanulása saját képességek figyelembevétele mellett történik. Grundbirkózás A 7–8. osztályos kerettantervben felsoroltak (Emelések és védések. Mellső, hátsó és oldalemelések különböző fogásokkal, derékfogásból, hónaljfogásból, karlezárással, karfelütéssel stb.), valamint kitolások, kihúzások, emelések, szabadulások gyakorlása, cselekvésbiztos végrehajtása. Újabb elemkapcsolatok megismerése,		<i>Természetismeret:</i> izmok, ízületek, egyéb anatómiai ismeretek. <i>Osztályközösség-építés:</i> a másik ember tiszteletben tartása.

megoldása. Az egyensúlyhelyzetek és azok elvesztésének tudatos kihasználása, mögékerülések. Grundbirkózás szabályai, küzdelmek azonos súlyú partnerekkel. Dzsúdó Ismétlés a 7–8. osztályban felsoroltak szerint, fokozódó erő kifejtéssel és bővülő szabályismerettel, önfegyellemmel. <i>Technikák:</i> alapfogás. Egyensúlyvesztés irányai, a dobás részei. Félvállas gurulás előre és hátra technikájának elsajátítása talaj közeli helyzetből indulva, állásból történő végrehajtásig. <i>Átmenet dobástechnikából leszorítás-technikába:</i> nagy külső horogdobást követően rézsútos leszorítás, nagy csípődobást követően rézsútos leszorítás. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Erőszak-, agressziómentes küzdelmek jellemzői. A balesetveszélyes helyzetek felismerése, megelőzése. A felmerülő vitákban a sportszerű magatartás értékkeit kezelése. Néhány tulajdonság felsorolása, amelyek a küzdésben szükségesek. A sportszerűség megfogalmazásának képessége.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Páros és csapat küzdőjáték, önvédelmi technika, grundbirkózás-technika, dzsúdó-technika, önismeret, tisztelet, keleti kultúra, önfegyelem, agressziómentes küzdelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra és prevenció	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Légző-, testtartásjavító gyakorlatok, törzsizom-erősítő gyakorlatokról néhány ismeret. A prevenció és a relaxáció szó értelmének körvonalazása. A bemelegítés szerepe és helye a foglalkozásokon. Baleset-megelőzés, a veszélyes helyzetek és a fenyegetettség elkerülése. A téli időjárás jótékony hatása az egészségvédelemre. A fájdalmak tűrésének tapasztalata (oxigénadósság, savasodás).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A testkultúrához tartozó, az általános műveltséget fejlesztő aktív egészségtani – elméleti és gyakorlati – tudás megalapozása. Az egészséges életvitel egészségmegőrző és fejlesztő szokásrendszerének egyszerű eljárásairól ismeretátadás. Az élethosszig tartó sportoláshoz szükséges felelős döntések ismert vagy vélt tudáskészletének összegzése, ismétlő alapozás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános bemelegítő mozgássor (modell) gyakorlása (futás, hajlítások, nyújtások, lendítések stb.). Fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre.		<i>Természetismeret:</i> ismeretek az emberi test működéséről, testsúly, megelőzés.

Edzés, terhelés A labdajátékokban különösen igénybe vett izmok prevenciójának néhány gyakorlata. A keringési rendszer terhelése megfelelő munkapulzus-érték mellett, és a pulzus idősoros mérése (nyugalmi pulzus, munkapulzus, felső érték stb.). Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében – állandó gyakorlási anyag, egyéni gyakorlatok kijelölése a gyengeségek felszámolására. Nemek közötti eltérések megjelenítése az edzésaktivitásban. Köredzés változatos mintákkal, 4–6 feladattal. Motoros tesztek – központi előírás szerint. A testsúly, testtömeg, illetve lehetőség szerint a testösszetétel mérése – összehasonlító idősoros adatrögzítés. Relaxációs gyakorlatok: Az általános iskolai technikák használata, ismételése, különös tekintettel az elmélyülésre alkalmas gyakorlási környezet állandó biztosítására. A biomechanikailag helyes testtartás kialakítását és fenntartását szolgáló gyakorlatanyag – állandó gyakorlás a tanár és a társak kontrollja, hibajavítása mellett.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A keringést fokozó természetes és speciális sportági mozgásformák jelentősége a bemelegítés szempontjából. A prevenció, relaxáció és stressz értelmezése. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok felismerése, helyes kivitelezése, a helytelen kijavítása. A házi és kerti munkák gerincvédelem módjainak ismerete. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése. A serdülőkor specifikus feszültségeinek és érzelmi hullámzásainak felismerése, és a sport általi oldás elfogadása. A saját életmód iránti felelősségvállalás megfogalmazása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Prevenció, nyugalmi pulzus, munkapulzus, keringésfokozás, köredzés, ismétlésszám, testtömegindex, biomechanikailag helyes testtartás, stressz, relaxáció, pubertás, megküzdési stratégia, gerincvédelem.

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	<i>Sportjátékok</i> Az adott iskolában a helyi tanterv szerinti technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok ismerete és aktív gyakorlása. A technikák és taktikai megoldások felhasználása a játékban, szabályszerű, sportszerű játék rugalmasan erősödő-csökkenő tanári kontroll mellett. A játékfolyamat, a taktikai megoldások egyszerű szóbeli megjelenítése, a fair és a csapatelkötelezett játék melletti állásfoglalás. Játékhelyzetek és játéktapasztalat által a társas kapcsolatok ápolása, a társakat elfogadó, bevonó, pozitív hozzáállás.
--	---

	A testi, lelki ápoltság, a személyközi kommunikáció és a tárgyi környezet igényességére jellemző paraméterek elfogadása. <i>Torna jellegű feladatok</i> A javító kritika elfogadása és a mozdulatok kivitelezésének javítása. Egyszerű elemkapcsolatok mozgásbiztos előadása, zenére is. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk, verbális és nonverbális kommunikációs jelek ismerete. Fegyelmezett, rendezett, balesetveszélyt tudatosan kerülő gyakorlás. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> Egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség helyes becslése, az egyéni optimum szerint a feladat pontos végrehajtása. Az állóképesség fejlesztése a kitartó futás által. Saját magához mérten javuló futó-, ugró-, dobóteljesítmény. Az odafigyelési képesség fejlődése a váltófutás gyakorlásában. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az adott sportmozgás technikájának elfogadható cselekvésbiztonságú végrehajtása. Tapasztalat a sportolás során használt különféle anyagok, felületek tulajdonságairól és a baleseti kockázatokról. Feladatok megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapgondok ismerete, és azok alkalmazása a gyakorlatban. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> Az önvédelmi és küzdőgyakorlatokban, harcokban a közös szabályok, biztonsági követelmények és a küzdekkel kapcsolatos rituálé betartása. A veszélyhelyzetek kerülése, az indulatok, agresszív magatartásformák feletti uralom. Eredményes és korrekt önvédelem és szabadulás a fogásból. Néhány támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> Bemelegítés a sporttevékenységre. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzőinek értelmezése. A gerinc és az ízületek védelme legfontosabb szempontjainak ismerete. Relaxációs gyakorlatok fegyelmezett, elmélyült, mások gyakorlását nem zavaró végrehajtása. A felmérési paraméterek ismerete, mérésük tesztek segítségével, ezzel kapcsolatosan egy önfejlesztő cél megfogalmazása az egészség-edzettség érdekében. A rendszeres testmozgás pozitív hatásainak ismerete a káros szenvedélyek leküzdésében, az érzelem- és a feszültség szabályozásban.
--	--

10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	A differenciált gyakorlási szinteknek megfelelő, egységesedő technikai és taktikai, elméleti és gyakorlati tudás. Igyekvő részvétel az előkészítő játékokban, gyakorlásban, sportjátékokban. Csapatjátékos tulajdonságok ismerete, kontrollált kommunikációval kísért, csapatelkötelezett játék. Sportszerűség, szabálykövető magatartás a kevésbé szoros tanári irányítás esetén is.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: A technikai, taktikai és szabályismeret alkalmazása, bővítése. A sportjáték-specifikus képességek megerősítése, növekvő felelősség, önállóság és tudatosság a gyakorlásban. A játéksituációk, játékfeladatok koncentráltabb készenléttel, jelenléttel történő megoldása a tudatos szabálykövetés, a csoportkonszenzus és az ellenfél tisztelete szempontjából is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Legalább két labdajáték választása kötelező.</i> MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Speciálisan előkészítő, rávezető, képességfejlesztő feladatok és testnevelési játékok</i> A labda nélkül végzett mozgások játékokban való eredményes használatának továbbfejlesztése. Célszerűségekre törekvés a társ mozdulatára reagálásban. A helyezkedés, helyzetfelismerés továbbfejlesztése a labdáért való harcban. Labdás ügyességfejlesztés egy-két labdával, a labdás ügyességfejlesztés összetettebb játékaival. <i>Bemelegítés labdajáték foglalkozásra – részleges tanári irányítással</i> A bemelegítési modell tartalmainak megtanulása, ismételt gyakorlása: labda nélküli és labdás gyakorlatok az izmok, ízületek átmozgatására, labdahasználat variációi helyben és haladással, páros, mikrocsoportos labdás gyakorlatok, bemelegítő testnevelési játékok labda nélkül és labdával, az adott labdajáték specifikus technikai és taktikai előkészítő gyakorlatai.		<i>Matematika:</i> logika, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> szóbeli és nonverbális kommunikáció, metakommunikáció, önérvényesítés, tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.
Kosárlabdázás <i>Technikai elemek</i> Rövid- és hosszúindulás, egy- és kétütemű megállás, megállás kapott labdával, változatos körülmények között, meghatározott helyen és időben is, csellel is. Bejátszás befutó társnak. Fektetett dobás labdavezetésből, illetve kapott labdával, ráfordulással. Közép-távoli dobás helyből. <i>Taktikai elemek</i> Emberfogás. Labdavezető játékos véde. Speciális feladatok		<i>Természetismeret:</i> fáradás, energianyerési folyamatok, izomzat.

megoldása (alap- és oldalvonal-bedobás, lepattanó labda elfogása). Létszámfölényes támadás elleni játék. Kisebb csapatrészekben azonos létszámmal egymás elleni játék felpályás és egészpályás gyakorlatokkal. Ötletjáték_támadásban, játék emberfogással.

Kézilabda

Technikai elemek végrehajtása fokozódó lendülettel, erőközléssel, magasabban és távolabbra, csökkenő hibaszázalékkal

Gyorsfutások közben a társ futómozgásának követése, pontos passzolások, az eredményes lerohanás technikai megoldásai. A kapus mozgástechnikája bővülő mozgásformákkal, szélesebb térbeli pozíciófoglalással.

Labdakezelési gyakorlatok 3–4-es csoportokban, 1-2 kézzel. Test mögötti átadások. Átadások felugrásból cselezés után. Indulócsel, átadócsel, lövőcsel. Kapura lövések bevetődéssel.

Taktikai elemek gyakoribb együttműködéssel és eredményességgel

Kitámadás, halászás, szerelés, melléállásos elzárás. Támadás-befejezések lerohanásból, rendezetlen védelem elleni játékból.

Beállós játék.

1:1 elleni gyakorlatok. 4:2 elleni védekezési rendszer.

A test-test elleni játék a támadásban és a védelemben. Felpályás és egészpályás játék. Ötletjáték.

Labdarúgás

Technikai elemek gyakorlása a labdás koordináció továbbfejlesztésével

A labdarúgás technikai készletének variálása, intenzív, nehezített körülmények közötti, nagyobb ismétlésszámban történő végrehajtással.

Labdakezelések mozgás közben és irányváltoztatással, átadások változatos mértani alakzatokban, rövid és hosszú labdaátadások talajon.

Levegőből érkező labda átvétele belsővel. Labdaátvétel testcsellel.

Dekázás: haladással, irányváltoztatással, párokban, csoportosan.

Cselezés: átadócsel, rúgócsel hátra húzással.

Fejelések technikái levegőből, társnak és kapura.

Taktikai elemek végrehajtása a variációk növelésével és a végrehajtási minőség emelésével

Posztok betöltése: kapus, védő, középpályás, támadó.

Rombuszban 4–6 játékos feladatmegoldásai mélységben, szélességben, folyamatos helycserékkel.

A támadások súlypontjának változtatása rövid és hosszú átadásokkal.

Ötletjáték. Játék 1 kapura 2 labdával.

Röplabda

Technikai elemek végzése optimális erőközléssel, fokozódó magasságban, pontossággal, folyamatossággal, csökkenő hibaszázalékkal

Kosárérintés előre-hátra, alacsony és közepesen magasra elpattanó labdával. Fokozódó sebességgel érkező labdával alkarérintések

váltakozó irányba és magasságra. Felső ütőérintés a 3 m-es vonalról. A mélységlátást, labdához való igazodást elősegítő gyakorlatok. Esések és tompítások, gurulások, vetődések, a labdás játékos biztosítása. <i>Taktikai gyakorlatok</i> Helyezkedés támadásban. 2:2, 3:3 elleni játék meghatározott érintési módokkal, védelem nélkül és védelem ellen, védekező feladatok, biztosítás, változatos támadás befejezések (erő, ív, elhelyezés stb. szempontjából). Minden tanult sportjátékra vonatkoztatva: A játékszabályok alkalmazása, betartatása növekvő tudatossággal és önállósággal. Differenciált mennyiségű és minőségű játéklehetőség biztosítása. Rövid játékvezetői gyakorlás a tanárral együtt egyszerűsített játékvezetéssel.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai, technikai magyarázatok, beszélgetések és játékszervezés során a szakkifejezések gyakoribb használata. Agressziómentes játékküzdelem. Az egyéni és társas hozzászólások, ötletek kulturált megfogalmazása, megvitatása és megvalósítása. A specifikus sportjáték-tudás elsajátításához szükséges motoros képességek és alapvető fejlesztési módszerek ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, ráfordulás, befutás, egyenes ütés, érintő játékos fedezése, eséstompítás, bevetődéses-bedőléses lövés, sportág-specifikus bemelegítés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Rendezett, feladatokat megtartó, balesetmentes gyakorlás. Néhány kijelölt kiegészítő és/vagy rávezető elem önálló ismétlése. A torna-, RG-mozgáselemek, elemkapcsolatok rendezett bemutatása. A segítség elfogadása, beépítése az eredményes mozgástanulás érdekében. Egyes szakkifejezések érthető megfogalmazása a tanulást kísérő kommunikációban. A szermozgató, gyakorlási rend formáinak elfogadása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az iskolai torna jellegű feladatok, ritmusos-zenés mozgásformák során a reális énkép további alakítása. A gyakorlás során felelős segítségadás és annak elfogadása. Szabadabb és differenciáltabb önálló részvétel, az önálló gyakorlás motiválása a gimnasztika, torna, esztétikai sportok mozgásrendszerén belül. Az esztétikus mozgás, a feszes, rendezett testmozgás további javítása. A test térbeli, időbeli és dinamikai érzékelésének, valamint a koordinált	

	mozgás és az erőközlés összhangjának továbbfejlesztése. Alapvető ismeretek a torna jellegű versenysportágakról, a hazai élvonalról.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Térbeli alakzatok – rendgyakorlatok végzése</i> Célszerű használat az óraszervezésben. Variációk a ritmusban, a tempóban történő változtatással, rendgyakorlatok zene nélkül, ritmuskeltéssel és zenére is. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok gyakorlása</i> 8–16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok egyidejű fejlesztő hatásokkal, tudatosan pontos mozgatással, minden testrész mozgásaira kiterjedően, növekvő önállósággal. A gyakorlatok variálása a mozgásütem változtatásával, a kiinduló helyzet és kartartás változtatásával, a kéziszerek – súlyzó, bordásfal, pad, medicinlabda – alkalmazásával. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlás</i> Erőgyakorlatok, egyensúlygyakorlatok bonyolultságának növelése. Állandó jellegű erőnléti, felzárkóztató feladatok. Az esztétikus mozgások előadásmódja segítésére képességfejlesztő eljárások gyakorlása. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az 1–8. osztályban elért egyéni szintű fejlődést követő rendszeres kontrollal.	<i>Természetismeret:</i> ismeretek az emberi testről; elsősegély.
Torna – iskolai sporttorna <i>Talajon és a helyi tanterv szerint választott legalább egy szeren.</i> Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel. A 9. osztályban megjelölt mozgásanyag tanulása, gyakorlása egységesen és differenciáltan. Az esztétikus és harmonikus előadásmód rávezető eljárásai (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc kidolgozása). Az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan. Az egyéni optimum differenciált megjelenítése az elemkapcsolatokban, gyakorlatokban. <i>Szertorna</i> <i>A helyi tanterv által meghatározott szeren vagy szereken történik: a 9. osztályban tanultak szerint, egységesen az alapformában, differenciáltan a variációkban és az elemek mennyiségében és nehézségi fokában, egyénre szabott segítségadással társak és/vagy tanár közreműködésével, önálló tervezéssel és gyakorlással.</i>	<i>Osztályközösség-építés:</i> társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, önreflexió, kooperatív munka.
Szertorna – szerugrás, ugrószekrényen gyakorlás fiúk számára Gyakorlás és kontroll a tanuló előzetes tudása és testalkata figyelembevételével. Az első és második ív növelése. Vetődések, kanyarlatok, guggoló átugrások, terpeszátugrások, lebegőtámasz.	
Bemelegítés a torna gyakorlásához, egy specifikus jellegű mozgássor	

megtanulása. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a kulturált, kétirányú kommunikációra épülő hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlati szokásokba.	
Ritmikus gimnasztika lányok számára Az esztétikus, szép és nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. A ritmusérzék fejlesztése. <i>Fő mozgások alapformái ismételése, és új, összetett formák gyakorlása</i> Testsúlyáthelyezések, járások, futások, szökdelések, ugrások (öt alapforma megkülönböztetése). <i>Legalább egy</i> kéziszer tanulása-tanítása, helyi tantervben felcserélhető sorrendben <i>Karikagyakorlatok gyakorlása</i> Ugrások és fordulatok karikamozgatás közben, karikaforgatások és átadások egyik kézről a másikba test körül és köré, karikadobások és -elkapások, karikaáthajtások, karikapörgetések talajon és levegőben, karikakörzések függőleges és vízszintes síkban. Önálló bővítési lehetőség tanári irányítással. Összefüggő elemkapcsolatok zenére. Aerobik (a helyi tantervben szabályozottan és differenciált nehézséggel) Az 5–8. osztályban tanult alaplépések karmozgásokkal. <i>2–4 ütemű alaplépések (low-impact):</i> keresztlépés (grapevine), bokszlépés (boks step), sarkonfordulás (pivot-turn), oldallendítés (side kick), lábszárlendítés (flick kick), láblendítés (leg kick). Összetett kombinációik 4–8 ütemben, aszimmetrikus elemkapcsolatok. Rövid elemkapcsolatok ismételése. Csoportos koreográfiák gyakorlása, a választott, minimálisan követelt elemek felhasználásával, bővítési lehetőséggel. Aerobik-bemutatók az osztályon belül. <i>Egyéb torna jellegű mozgásformák (választható)</i> A torna jellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzített – szerekben, mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, sporttáncok, eszközös táncok stb.	<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom: ritmus.</i>
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A szakkifejezések és vezényszavak ismerete, a legismertebbek önálló használata a segítségadásban és a hibajavítás értelmezésében. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, az ezzel kapcsolatos félelmek, szorongások, frusztrációk megfogalmazásának képessége (önreflexió), átélése és tudatos felvállalása. A nemnek és a feladatnak megfelelő mozgás dinamikájának és esztétikájának ismerete. A saját és a társ testi épsége, teljesítménye iránti felelősségvállalás. A társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szaknyelvi kifejezés, izomcsoport, fejlesztő hatás, tornaelem, versenyszer, csoportok helycseréje, szersorrend, gyakorlási helyszín, vezényszó, aerobik-elem, aszimmetrikus elemkapcsolat, szinkron, precizitás, elemkombináció, frusztráció, önreflexió, erősség, gyengeség.
------------------------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétika jellegű feladatok	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A térdelő- és állórajt technikája, a fokozó- és repülőfutás összehangolt kar- és lábmunkája. A hosszútávú futásnál kontrollált egyéni irambeosztás. A kitartó futás és az állóképesség fejlesztése közötti lényeges összefüggés kifejtése néhány szóval. Váltás alsó botátadással, váltózónában, közepes sebességgel. Az adott technika lényeges formai és dinamikai elemeit visszatükröző távolugrás guggoló és magasugrás átlépő technikával. Kislabdahajtás nekifutással, 5 lépéses technikával. Az atlétikai mozgások három fő csoportjának felsorolása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ugrásoknál és a dobásoknál érvényesülő néhány alapvető összefüggés megértése. Állandó gyakorlási szokásrend az egyre differenciálódó mennyiségű és minőségű teljesítmények létrehozásában. Az emberi teljesítőképesség jelenlegi határainak viszonyítása a saját teljesítményhez, ennek révén az önismeret fejlesztése. Az egyéni jellegű technika lehetőségével az egyéni teljesítmény túlszárnyalására ösztönzés. Az állóképesség és az erő fejlesztése élettani jelentőségének elfogadása, az állandó gyakorlás, a kemény edzőmunka szükségességének megértése. A legtipikusabb futó-, ugró- és dobószámok ismerete, néhány nemzetközileg is jónak mondható eredménnyel együtt.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások, rajtok <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Futóiskolai feladatok gyorsabban, erősebben és tudatosabban. Tartós és résztávós állóképesség-fejlesztő módszerek gyakorlása. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Futások 50-60 m-en. Térdelőrajt rögzített támasszal, szabályos végrehajtás. A váltózóna alkalmazása közepes sebességű váltásoknál. Ugrások, szökdelések <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Ugróiskolai feladatok továbbfejlesztése, koordináltabban, nagyobb kiterjedéssel, erővel és tudatosabban. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Az ugrás előtti utolsó három lépés optimális ritmusának kialakítása. A guggoló távolugró technika gyakorlása aktív leérkezéssel. Az egyéni nekifutás próbái nagyobb elugró terület kijelölése mellett.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> ritmusgyakorlatok. <i>Természetismeret:</i> energianyerés, szénhidrátok, zsírok; állóképesség, erő, gyorsaság; hatás-ellenhatás.

Az átlépő technika végrehajtása optimális ritmussal, 5-7 lépéses köríven történő nekifutással, a felugrás és lendítés összehangolásával. Választhatóan, a helyi felszereltség függvényében, a flop-technika előkészítése, gyakorlása rávezető gyakorlatokkal és csökkentett lépésszámmal. Dobások <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Állandó jellegű speciális erősítő gyakorlatok. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Hajítás nekifutással, az ötlépéses dobóritmus optimalizálása. Oldalt felállásból történő lökés technikájának ismételése. Szabályos lökés végrehajtása oldal felállásból, szökkenéssel, keresztlépéssel, súlygolyóval vagy medicinlabdával. Az ideális kirepülési szög elérése a különböző dobásoknál. <i>Játékok és versenyek</i> Rajtversenyek, sprintversenyek. Távolugróverseny helyből és egyéni nekifutással. Magasugróverseny egyéni nekifutással. Kislabdahajító verseny lendületszerzéssel. Súlylökő versenyek. <i>Atlétikai bemelegítési modellek</i> gyakorlása a futások, ugrások, dobások végzése és a versenyek előtt. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Rögzített rajthelyről sprintversenyek. A váltózónával kapcsolatos szabályok ismerete. Az állóképesség-fejlesztő módszerek ismerete. A nekifutás és elugrás ritmusa, dinamikája ismerete távol- és magasugrásnál. Az ugrószámok főbb szabályainak és a sérülések megelőzésének ismerete. A dobások főbb versenyszabályainak ismerete. A kitartás megbecsülése. A teljesítményjavulás értéként kezelése. A legjobb magyar atlétákról néhány információ.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Maximális sebesség; súlypont, hatás-ellenhatás, belső ritmus, dinamizmus, kidobási szög, váltózóna, előváltás, utóváltás, egyenletes iram, iramjáték, a táv növelése, az intenzitás növelése, egyéni tempó, egyéni technika.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Mozgástapasztalat a helyben választott szabadidős mozgásrendszerekben. Néhány, tantervekben ritkán szereplő, szokatlan sportmozgás felismerése. Balesetvédelmi és biztonsági szabályok alkalmazás szintű ismerete. A természetben való sportolás előnyeinek és problémáinak felsorolása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési	További alternatív sportági mozgástapasztalat legalább egy választott sportágban, a test feletti uralom az új mozgás esetén.	

céljai	A szervezet edzettségének, fittségének növelése a szabadtéren, különböző évszakokban és időjárási viszonyok közötti gyakorlással, mérkőzések játszásával. A rekreáció szükségességének megfogalmazása egyszerű szavakkal. A testneveléssel és a sporttal kapcsolatos pozitív beállítódás, elköteleződés kialakítása az élményszerű, változatos és kevésbé kötött foglalkozások által.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább egy, az egyén által különösebb anyagi ráfordítás nélkül, élethossziglan üzhető sport ismereteinek, alternatíváinak bővítése.</i> <i>Előkészítés, felkészítés, képességfejlesztés</i> Az élményszerű, természetben végzett előkészítő és rávezető gyakorlatokkal, a természeti erők felhasználásával a szervezet alkalmazkodóképességének, az edzettségnek, fittségnek a fejlesztése. A természetben végzett mozgásokhoz önálló bemelegítés, gyakorlás – laza tanári irányítással. A környezettudatos viselkedés alapelveinek megismerése. Közlekedésbiztonsági szabályok elsajátítása és betartása. <i>Technika és taktika gyakorlása</i> Az adott sportmozgás lehetőségeihez képest minél sokoldalúbb, balesetmentes elsajátítása, élményszerű gyakorlása. Lehetséges példák a helyi tantervhez: Korcsolyázás – önkéntesség pályakészítésben <i>Gyakorlatok jégre lépés előtt:</i> állások egy lábon, guggolások, törzshajlítások; járások, lépések előre, hátra, oldalra. <i>Jéghez szoktatás:</i> esés-felállás; gimnasztikai gyakorlatok palánkfogással, a palánk fogása nélkül; harántcsúszások előre, hátra. <i>Egyenes korcsolyázás:</i> alapállás; két lábon siklás előre, hátra; halacska két lábon, egy lábon; halacska váltott lábon; lökés egy lábon. A személyes biztonság, a baleset-megelőző magatartás, a segítségadás szem előtt tartása minden mozgásos tevékenységben. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az élethosszig tartó mozgásos tevékenységek számára felelős döntésekhez szükséges mentális képességek fejlesztése. A sport általi társas együttlélhez szükséges képességek kibontakoztatása közösségi tevékenységek során. A sportban átélt élmények, tapasztalatok rögzítése beszélgetések formájában, az értékek meghatározása az egészség megalapozásához. Mások tanításáról, motiválásáról tapasztalatszerzés.		<i>Természetismeret:</i> időjárási ismeretek, természeti erők, külső és belső hőmérséklet, fagypont.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Segítségadás, motiválás-buzdítás, környezettudatosság, fittség, bátorság-vakmerőség, közlekedésbiztonság, kültéri sportöltözet, téli edzés, nyári edzés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Az indulatok, agresszív magatartásformák feletti uralom. Eredményes önvédelem, szabadulás a fogásból. Néhány, a küzdelmekben is alkalmazott grundbirkózó és dzsúdótechnika.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyén (ön)védelmét szolgáló egyszerűbb technikákban, küzdelmekben magas fokú jártasság elérése. A grundbirkózás, dzsúdó küzdelmekben aktív részvétel. A küzdő típusú sportágak, játékok tudatos alkalmazása során az önuralom erősítésére, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására szoktatás. A fegyelmezett rituálék begyakorlása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A test-test elleni feladatokat csak és kizárólag azonos nemű és közel azonos testalkatú tanulókkal végeztetjük. A gyakorlatok tanulása saját képességek figyelembevételével történik. Lányok esetében a grundbirkózás és a dzsúdó tartalom a 9–11. osztályokban csökkenthető. Az óraszám 30%-a átcsoportosítható torna jellegű, ritmikus és zenés mozgásokra. Előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok a küzdelmekhez. Esések-zuhanások sérülésmentes elsajátítása, egészségi és élettani szabályok betartása. Küzdőgyakorlatok szerrel, szer nélkül, társakkal vagy önállóan. Önvédelem Szabadulások nagy elemszámmal, jártasság szinten: egykezes, kétkezes lefogásból, mellső és hátsó egykezes és kétkezes átkarolásból. Grundbirkózás Fogások, kitolások, kihúzások, emelések, szabadulások gyakorlása. Újabb elemkapcsolatok megismerése, megoldása. A grundbirkózás szabályai szerinti küzdelmek. Dzsúdó A technikák differenciált alkalmazása új variációkban, fokozódó erő kifejtéssel és bővülő szabályismerettel, önfegyellemmel. <i>Technikák:</i> nagy külső horogdobás (osoto gari), nagy csípődobás (ogoshi). Félvállas gurulás előre és hátra. Előre futásból történő végrehajtás társak, akadályok, zsámoly felett, karikán át. Nagy külső horogdobást követően rézsútos leszorítás, nagy csípődobást követően rézsútos leszorítás ismétlése. <i>Állás küzdelem:</i> fogáskeresés és fogásbontás gyakorlása. Küzdőmozgás elsajátítása és kialakítása. Az önvédelmi és küzdő jellegű feladatok egyéni képességekhez		<i>Társadalomismeret:</i> keleti kultúra. <i>Természetismeret:</i> izmok, ízületek, egyéb anatómiai ismeretek, testi-lelki egészség. <i>Osztályközösség-építés:</i> a másik ember tiszteletben tartása.

igazított fejlesztő eljárásai – természetes mozgásokkal küzdőfeladatok, küzdőjátékok.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az általános és küzdő jellegű sportágak gyakorlását megelőző specifikus bemelegítő mozgások ismerete. A küzdőfeladatok közben felmerülő saját és társas problémák konstruktív megoldása, és az ellentmondásos helyzetek szabálytudatos kezelése. A sportszerű és a másik embert tiszteletben tartó magatartás mellett állásfoglalás. Néhány elv és bölcelet a keleti mesterek tanításaiból. A sikerorientáltság, kudarctűrés megfogalmazásának képessége.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sikerorientáció, kudarckerülés, konfliktus, kompromisszum, horogdobás, csípődobás, fogásbontás, keleti filozófia.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra és prevenció	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Bemelegítés és levezetés hatása a sporttevékenységre. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzőinek értelmezése. A fittségi paraméterek ismerete, mérésükben aktív részvétel. Az önfejlesztő célok megfogalmazása. A relaxációs gyakorlatok felismerése, megnevezése. A prevenció értelmezése. A fájdalmak tűrése (oxigénadósság, savasodás).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rendszeres testmozgás pozitív hatásainak ismerete a káros szenvedélyek leküzdésében, az érzelem- és a feszültség szabályozásban. Az egészséges életvitellel kapcsolatos értékek elismerése. Egy szakma, munkatevékenység esetleges ártalmait megelőzni képes, egészségmegőrző szokásrendszer megerősítése. Az élethosszig tartó sportolás egyéni döntéseihez elengedhetetlen információk körének bővítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés A sportági területeken tanult speciális bemelegítések ismételése. A testtudatot alakító, koordináció- és fittségfejlesztő szabályjátékok és feladatjátékok kreatív, kooperatív, valamint versenyjelleggel. Játékok testtartásjavító feladatokkal. Edzés, terhelés A keringési rendszer terhelése egyre differenciáló terhelés mellett. Az intenzitás, ismétlésszám és a pihenőidő változtatása, hatása a terhelésre. Részben önálló mozgásprogram-tervezés. Gyakorlás az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében – egyszerű edzéstervek szerint. Nemek közötti eltérések elfogadása az edzésaktivitásban. Erősségek kihasználása sportszerű keretek közt, gyengeségek		<i>Természetismeret:</i> ismeretek az emberi test működéséről.

fejlesztése. Egyéni fejlesztés – köredzéssel feladatok. Motoros tesztek – előírás szerint.	
<i>Az egészséges test és lélek megóvása</i> A testsúly, testtömeg, illetve lehetőség szerint a testösszetétel mérése – összehasonlító idősoros adatrögzítés. Stresszoldó relaxációs gyakorlatok: A szakmai ártalmak megelőzésére, a számítógépezés ellensúlyozására mozgásminták gyakorlása. A helyes testtartás megőrzésének gyakorlatai – állandó gyakorlás a tanár és a társak kontrollja, hibajavítása mellett. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az erősítés és nyújtás ellenjavallt gyakorlatainak ismerete és az okozati összefüggés egyszerű magyarázata. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló több gyakorlat bemutatása. A gerinckímélet lényegének ismerete a testnevelési és sportmozgásokban. A szenvedélybetegségek, függőségek megelőzésére a feszültségek sport általi oldásának megtapasztalása, kifejezése. A stresszoldás, a progresszív relaxáció értelmezése. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, az azzal kapcsolatos természetes kommunikáció mint a műveltségterületi kommunikáció része. Felelősségvállalás kimutatása a társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Biomechanikailag helyes testtartás, megküzdési stratégia, stresszoldás, önértékelés, gyenge oldal fejlesztése, testtudat, bemelegítési modell, ellenjavallt gyakorlat, ismétlésszám, intenzitás, pihenőidő.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> Komplex szabályismeret, sportszerű alkalmazás és a játékok önálló továbbfejlesztése megosztott tanári irányítással. Játék egyre bővülő versenyszabály-készlettel. A technikák és taktikai megoldások többnyire tudatos, a játékszerepnek megfelelő megválasztása. A játékfolyamat szóbeli elemzése, a fair és a csapatelkötelezett játék melletti állásfoglalás. Játéktapasztalat a társas kapcsolatok ápolásában, a bármilyen képességű társ bevonásában, megválasztásában. <i>Torna jellegű feladatok</i> A javító kritika elfogadása és a mozdulatok kivitelezésének javítása. Esztétikus és harmonikus előadásmód. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk, edzésszituációk, versenyszabályok ismerete. Elemi tájékozottság a tanult mozgások versenysportja területén a magyar sportolók sikereiről. <i>Atlétika jellegű feladatok</i>
---	---

	Egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség helyes becslése, illetve a becsült értékek alapján a feladat pontos végrehajtása. A tempóérzék és odafigyelési képesség fejlődése a váltófutás gyakorlásában. A tanuló saját eredményeihez mérten javuló futó-, ugró-, dobóteljesítmény. Egyéni nekifutások kialakítása, kimérése. A tisztas edzőmunka becsületének megszilárdulása. A transzferhatás felismerése, más mozgásformák teljesítményének javulása az atlétikai képességek fejlődésének hatására. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az adott sportmozgás technikájának elfogadható cselekvésbiztonságú végrehajtása. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete, és azok alkalmazása a gyakorlatban. Tapasztalat a sportolás során fellépő hatóerők, pl. időjárás hatásairól és a baleseti, sérülési, betegségi kockázatokról. Feladatok kooperatív megoldása alternatív sporteszközökkel, segítségadás, egymás tanítása. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> Az önvédelmi és küzdőgyakorlatokban, harcokban a közös szabályok, biztonsági követelmények és a küzdelekkel kapcsolatos rituálé betartása. A veszélyhelyzetek kerülése, az indulatok, agresszív magatartásformák feletti uralom és annak elvárása. Több támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete. Eredményes és magabiztos önvédelem, szabadulás a szorításból, fogásból. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> Bemelegítés a sérülésmentes sporttevékenység érdekében. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzőinek és néhány jellemző deformitás kockázatának értelmezése, a megőrzés néhány gyakorlatának ismerete és megfelelő alkalmazása. A gerinc sérüléseinek leggyakoribb fajtái, és a gerinc és az ízületek védelemének legfontosabb szempontjainak ismerete. A megelőzést szolgáló relaxációs gyakorlatok tudatos alkalmazása. A fittségi mérésekkel kapcsolatosan önfejlesztő célok megfogalmazása az egészség-edzettség érdekében. A rendszeres testmozgás pozitív hatásainak ismerete a káros szenvedélyek leküzdésében, az érzelem- és a feszültség szabályozásban.
--	--

11. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	A játékhoz szükséges technikai és taktikai tudás. Komplex szabályismeret. A játékfolyamat szóbeli elemzése. Fair és csapatelkötelezett játék melletti állásfoglalás. Játéktapasztalat a társas kapcsolatok ápolásában.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: Az önálló játékhoz szükséges technikai és taktikai tudás mennyiségi és minőségi növelése. Az egyéni fizikai adottságok és jellemvonások fejlesztése, a csapatok eredményességéhez szükséges képességek, attitűdök erősítése. Megküzdés a feszültségekkel. Bármilyen képességű társ bevonása, megválasztása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Általános feladatok <i>Az önszervezés gyakorlása</i> Tanári kontroll mellett önálló csapatalakítás, bemelegítés, gyakorlás és játékszervezés. Megbeszélések a gyakorlásokba építve, a támadás és védekezés megszervezésére, a csapatösszeállításra és az értékelésre vonatkozóan. Szituációk, feladatok, konfliktusok megoldása egyéni és/vagy társas döntéshozatallal, a sportszerűség, tolerancia és empátia szem előtt tartásával. A tevékenységekhez tartozó felszerelések, berendezések önálló használata, rendben tartása, megóvása. <i>Lényeges játékszabályok készség szintű alkalmazása – játékvezetési gyakorlat</i> A labdával vagy labda nélküli mozgások közben elkövethető, direkt vagy indirekt személyre irányuló szabálytalanságok elkerülését elősegítő gyakorlatok, megerősítések, megbeszélések. Az elkövetett vétség önálló jelzése, annak elvárása. A labdajáték-specifikus időhatárok betartásának gyakorlatai. Játékfolyamatok „belső” játékvezetéssel, megegyezéssel. A játékvezetés gyakorlása laza tanári vezetéssel, önállóan, a lényeges játékszabályok alkalmazásával, néhány játékvezetői nonverbális jel használatával is. <i>Versenyhelyzetek</i> A labdajátékok alap- és játéktudásának alkalmazása mérkőzéseken. Kosárlabdázás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A technikákat alkalmazó játékok párban, csoportban, a variációk önálló és kreatív felhasználásával. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i>		<i>Természetismeret:</i> érzékszervek működése; fenntarthatóság, a tárgyi és személyi környezet óvása. <i>Társadalomismeret:</i> normák, normaszegés, következmények, büntetés. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs normák, metakommunikáció, önérvényesítés.

Az emberfogásos védekezés gyakorlása és önálló alkalmazása. Formációk begyakorlása két vagy több ember kapcsolatára, támadásban és védekezésben. A speciális feladatok megoldása, büntetődobás utáni támadás és védekezés. Játék minden emberhátrányos, emberelőnyös és azonos létszámú taktikai szituációban.	
Kézilabda <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Változatos variációk megoldása már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Gyors indítások gyakorlása, létszámbeli előnyből, illetve hátrányból való támadások. Játékszituációk ismétlése beállóval, lerohanás rendezetlen védelem ellen. Védekezés irányítása gyorsindítás esetén. Egy-két védekezési taktikai forma végrehajtása.	
Labdarúgás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A tanult elemek összetett variációkban alkalmazott megoldásai csökkenő hibaszázalékkal, labdakezelési cselekvés biztonsággal, eredményes befejezésekkel. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> A szoros és követő emberfogás gyakorlása kisebb és nagyobb egységekben. Védelmi rendszerek ismerete és gyakorlása. Csapatrészekben belüli koordinált együttműködés, és csapatrészek összjátékának megvalósítása a kötött játékfolyamatok és ötletjáték során.	
Röplabda <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A labdaérintés biztonságának, a labda tudatos és pontos helyezésének gyakorlása, a hibaszázalék csökkentése, az élvezhető, folyamatos játék elérése érdekében. A feladás technikájának alkalmazása alkar- és kosárérintéssel egyaránt. „Röptenisz”, szabadon választott vagy megkötött érintésfajttával. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Ütő és sáncoló játékosok melletti védekezés, sánc mögötti ütött vagy ejtett labdához való elhelyezkedés. A forgásszabály, az első és második sorra vonatkozó főbb megkötéseknek való megfelelés, a háló és a labda hibás érintése szabályai és a labdára, emberre vonatkozó területelhagyás értelmezése. Bonyolultabb – kooperatív, kreatív – testnevelési és sportjátékok. A sportjátékokra való előkészítésen túlmutató, stratégiai jellegű, az életszerepekre felkészítő és inklúzióra érzékenyítő játékok.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A testnevelési és sportjátékok mozgásai, szabályrendszere egymásra épülésének megértése. A legfontosabb játékvezetői jelzések ismerete.	

A páros és társas kapcsolatokban konstruktív konfliktusmegoldás. Sportjáték-történeti ismeretek, érdekességek iránti érdeklődés, tájékozottság a témában. A sportjátékok kiemelkedő magyar bázisai, nemzetközi sikerei. Az alkotó, kooperatív mozgásos tevékenységek kezdeményezése, az ötletek kulturált megfogalmazása és megvalósítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék, sportág-specifikus bemelegítés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A javító kritika elfogadása és a mozdulatok kivitelezésének javítása. Általában rendezett előadásmód. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk, edzésszituációk. Differenciált gyakorlatok közepes mozgásbiztonsággal. Részleges önállósággal gyakorlás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A koordináció, a cselekvésbiztonság, a zenéhez illeszkedés továbbfejlesztése a torna jellegű sorozatok során, a már ismert és új elem-és motívumkapcsolatokkal is. Az önállóság és kooperativitás növelése a mozgásrendszer működtetésének minden területén: bemelegítésben, képességfejlesztésben, gyakorlásban, versenyzésben, versenyrendezésben. Az erősségek és gyengeségek figyelembevétele, egyéni célirányos fejlesztések. A gyakorlás során az érthető és célirányos kommunikáció fejlesztése. A bemutatások jó tartással, biztos kiállással történő esztétikus, gördülékeny végrehajtásának elérése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Rendgyakorlatok gyakorlása</i> A korábbi évfolyamokon gyakoroltak alkalmazása az óraszervezés funkcióinak megfelelően. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok végzése</i> Anaerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok végzése</i> Az ízületi lazaság megtartása, fokozása gimnasztikai gyakorlatokkal. Stretching. Erőgyakorlatok a gyengeségek leküzdésére. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az egyéni fejlődést követő rendszeres kontrollal. Torna, sporttorna <i>Talajon és a helyi tanterv szerint választott egy szeren, a korábbi</i>		<i>Természetismeret: az izomműködés.</i>

követelményeken nehézségben túlmutatva, és/vagy egy másik szer mozgásanyagának tanulása, gyakorlása. <i>Összefüggő gyakorlatsorok</i> Gyakorlás során az egyéni optimum, önálló bővítés megjelenítése az elemkapcsolatokban, sorozatokban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód igénye (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc), mint minőségi elvárás megjelenik a hibajavítás, ismétlések során. <i>Szertorna-gyakorlatok</i> A 9–10. osztályban gyakoroltak ismétlése, gyakoroltatás során egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan, egyénre szabottan történik. Bemelegítés a torna gyakorlásához, együttes bemelegítési modellel, majd önálló mozgássorral. Célszerű gyakorlási és gyakorlósszervezési formációk működtetése önállóan. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a tudatos hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba.	
Ritmikus gimnasztika – RG Az esztétikus, szép és nőies mozgásokat, alakformálást, minőségi interpretálást segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások megismerése, gyakorlása. <i>Szabadgyakorlatok gyakorlása</i> A 9–10. osztályban gyakorolt, előkészítő tartásos és mozgásos elemek és fő mozgások alapformái ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása. A kéziszerre vonatkozóan lásd a 9–10. osztály tematikai egységét. <i>Kötélgyakorlatok gyakorlása</i> <i>Lengetések:</i> oldalt lengetés; elől lengetés; fent lengetés; „fünyíró”; 8-as figura. <i>Kötéláthajtások:</i> egy, illetve páros lábon szökdeléssel, előre és hátra kötélahajtással állóhelyben és haladással; futás mindkét láb alatt történő áthajtással; helyben futás a dzsoggoláshoz hasonló lábmunkával. 8–10 elemből álló elemkapcsolat begyakorlása zenével – a zene ritmusának, dinamikájának megfelelően. <i>Aerobik</i> Helyi tantervben szabályozottan választható a 11. osztályban. A gyakorlatanyag az 5–10. osztályban tanultakra épül.	<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom: az esztétikum fogalma, ritmus.</i>
ISMERETEK–SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Változtatási hajlandóság az egyéni hibás rutinokban. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy harmonikus esztétikájának átélése és tudatos felvállalása. A divat és a média testkultúrára ható kedvező és kedvezőtlen tényezőinek szétválasztása (értékfelismerés, önértékelés). A zenei és az esztétikai kivitelezésre vonatkozó ismeretek. A tornasport sporttörténeti érdekességei („lovass nemzetségünk”).	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Aktív és passzív nyújtás, dinamikus egyensúly, társas talajtorna, divatos mozgásrendszer.
------------------------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétikai jellegű feladatok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Térdelő-, álló- és repülőrajt. Iramszakasz, egyéni irambeosztás. Közepes hibaszázalék váltózónában botátadás tekintetében. Egyéni nekifutások kialakítása, kimérése. A tanuló saját eredményeihez mérten javuló futó-, ugró-, dobóteljesítmény. Több atlétikai versenyszám felsorolása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Differenciáló feladatok elfogadása, végzése. Motiváló eljárások az egyéni eredmény, edzésteljesítmény javítására. A mérhető teljesítményeken alapuló objektív ellenőrzés előnyeinek megtapasztalása, megértése. A folyamatos és visszatérő gyakorlás szerepének, jelentőségének, hatásának tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások <i>Rövidtáv</i> Eredményorientált együttműködés váltófutásban. Váltók alakítása, versengések. <i>Középtáv, folyamatos futás</i> Jártasság az adott távhoz szükséges versenytempó és irambeosztás megválasztásában. Állóképesség-fejlesztő módszerek rendszeres alkalmazása és teljesítményének nyomon követése. A pulzusszám folyamatos ellenőrzése melletti edzés. Ugrások Választás a magasugró technikák közül. 5–7 lépéses egyénileg kialakított nekifutással, a testi adottságok alapján differenciált elvárások szerinti versenyszerű végrehajtás. Dobások Az egy- és kétkézes vetések technikái. Célba és távolságra dobások hajító, lökö és vető mozdulattal. A különböző dobásformákkal a törzsizom sokoldalú erősítése.		<i>Természetismeret:</i> az ember mozgása, izomműködés.
ISMERETEK–SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A középtávok állórajtra vonatkozó szabályainak, a köríven futás szabályszerűségeinek ismerete. A savasodás jellegzetes hatásai és annak teljesítőképességre gyakorolt hatásának ismerete. Az iram és tempó megválasztása szempontjainak ismerete.		

A nekifutás módosítása szükségszerűségének ismerete. Információk a mozgatórendszer megterhelését, károsodását okozó edzésekről. Az olimpiákon szereplő atlétikai versenyszámok ismerete. Egy-egy magyar olimpiai futó-, ugró- és dobóeredmény ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyéni edzés, objektív mérés, savasodás, fájdalomtűrés, diszkoszvetés, kalapácsvetés, olimpiai eszme, olimpiakon, olimpiász.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Az új sportági technikák elfogadható, cselekvésbiztonságú végrehajtása. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete, és azok alkalmazása a gyakorlatban. A baleseti kockázatok mérlegelése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rekreációval gazdagított életvitelhez szükséges sportági, egészségtani ismeretek megőrzése. Az önállóan kezdeményezett társas vagy csoportos sportolás szervezési és lebonyolítási ismeretei. A felnőtt kor sportos életviteléhez újabb mozgásformák, sportágak megismerése, családi és csoportos öntevékeny sportoláshoz szükséges mozgásműveltségbeli ismeretek megszerzése. Sportolás egyszerű eszközökkel, ismert tárgyi környezetben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább egy választott sportági mozgásrendszer mozgásainak tanítása-tanulása a helyi tantervben szabályozottan.</i> A szabadtéri és élethossziglan üzhető mozgásformák (úszás, túrázás) hangsúlyának megerősítése. Edzés az adottságok kihasználásával, pl. tó körüli futás, rönkhordás, favágás stb. Újszerű mozgásfeladatok egyéb kihívásainak való megfelelés, pl. a közlekedésbiztonság és a kerékpározás kultúráját szem előtt tartva. Sportolás közben a zöldfelület és az épületek megóvása, a fenntarthatóság szem előtt tartása, az energia, a vízhasználat, a dohányzás elleni küzdelem és a hulladékgyűjtés, újrahasznosítás területén. A családi, baráti, munkahelyi csoportos és öntevékeny sportolásra való felkészítés, az önszerveződéshez szükséges ismeretek, jártasságok megszerzése. Egyszerű (akár saját készítésű) eszközökkel szerény térigényű mozgásformák elsajátítása (ugrókötelezés, asztalitenisz, lengőteke, bocs, tollaslabda, minitrambulín, falmászás stb.). Példa a helyi tantervben történő kidolgozáshoz: Tájfutás <i>A térkép.</i> A térképi ábrázolás. Útvonaltervezés a várostérképen. <i>Túra a városban</i> – csoportokban. Túra jelzett turistautakon. A térkép		<i>Természetismeret:</i> szervrendszer, élettan, fertőzés; térképek, tájékozódás.

követése tanári irányítással. <i>Az iránytű és a tájoló.</i> A tájolás. Távolságmérések a térképen. Távolságmérési gyakorlatok. Városi túra tervezése és önálló feladat megoldása. Turista- és tájfutótérképek jelrendszere. Túra tervezése: menetrend, távolságmérések, menetidő-megállapítás stb. <i>Tájékozódás a terepen</i> (gyakorlatok az iskola környékén) Terepgyakorlatok – vezetővonal-követés gyakorlása tájfutó térképpel közösen, majd kisebb csoportokban, futással. Asztalitenisz (folyosón és szabadban felállított asztalon is gyakorolható) <i>Technikai elemek:</i> alapállás; ütőtartás; lábmunka; tenyeres hosszú adogatás; tenyeres kontraütés; fonák hosszú adogatás; fonák kontraütés; fonák droppütés; tenyeres droppütés; fonák nyesett adogatás; tenyeres nyesett adogatás; alapszervák. ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Szabályismeret és baleset-megelőzési információk a helyi tantervben kidolgozott alternatív sport területén. A helyes öltözködés és folyadékfogyasztás a szabadterén és teremben végzett sportolás során. Védelem a kullancsok ellen. A környezettudatos magatartás ismérvei, a testmozgások során az egyénnek önmagával, társaival és a természettel való harmonikus kapcsolata.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rekreáció, edzettség, fittség, jó közérzet, kullancscsípés, fertőzés, teljesítőképesség, újrahasznosítás, példamutatás; környezettudatos természet- és építettkörnyezet-használat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Szabálykövetés az önvédelmi és küzdőgyakorlatokban. A biztonsági követelmények betartása. Több támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete. Eredményes és magabiztos önvédelem, szabadulás a szorításból, fogásból, fojtásból. Az indulatok, agresszív magatartásformák elutasítása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az akaraterő, a kitartás, a küzdőképesség, az önbizalom, önfegyelem fejlesztése, a félelem leküzdése és a sportszerűség (fair play) szemléletének kiteljesítése. Küzdő típusú játékok tudatos alkalmazása a személyiségfejlesztésben, különös tekintettel az önuralomra, az önvédelemre, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására. A közösségben előforduló veszélyhelyzetek felismerése és kezelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A küzdéseket előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok.		<i>Társadalomismeret:</i> történelmi hősök, távol-keleti kultúrák.

Önvédelem – női önvédelem. A közelharc alapelveinek alkalmazása a gyakorlatban. A már ismert technikai gyakorlatok gyakorlása nagy elemszámú ismétléssel, automatizáció. Lányok esetében a grundbirkózás és a dzsúdó tartalom a 11. osztályban csökkenthető. Az óraszám 30%-a átcsoportosítható torna jellegű, ritmusos és zenés mozgásokra, prevencióra, alternatív mozgásokra. Grundbirkózás cselekvésbiztos gyakorlása: Az eredményes földharc technikájának elsajátítása. Egyéni és csapatversenyek, küzdési taktikát igénylő feladatok játékos formában és páros küzdelmek. Dzsúdó sportági készségfejlesztés: A 9–10. osztályban tanult technikák és taktikák továbbfejlesztése. Az egyensúlyt stabilizáló és azt kibillentő gyakorlatok. Támadáselhárítási módszerek. Tanult dobásokkal történő állasküzdelem. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Saját maga megvédésének ismerete, a közelharc alapelveinek ismerete. Az érzelem- és feszültség szabályozás, az agresszió leküzdése a küzdőjellegű sporttevékenységek révén. A sportszerű küzdelmek elismerése. A megegyezésre készenlét, a szabályok időleges, társ által megerősített felfüggesztésének, módosításának érthető és elfogadható kommunikációja.	<i>Osztályközösség-építés: konfliktuskezelés.</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Közelharc, viszonylagos erő kifejtés, fokozatosan növekvő erő kifejtés, sérülésmentes küzdelem, agresszió, önuralom, sportszerű harc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra és prevenció	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Bemelegítési modell használata. A helyes testtartás jellemzőinek és néhány jellemző deformitás kockázatának megfogalmazása. Néhány tartásjavító gyakorlat ismerete. A relaxációs gyakorlatokban aktív és kulturált részvétel. A fitességi paraméterek ismerete. A testmozgás szerepének ismerete a káros szenvedélyek elleni küzdelemben, az életszerepekre történő felkészülésben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egészséges életvitel megvalósításához tartozó tudás megalapozottá tétele. Az életkornak és testalkatnak megfelelő prevenció és rekreációs mozgásos tevékenységek önálló működtetéséhez szükséges	

	kompetenciák továbbfejlesztése. A stressz kezelése. Növekvő jártasság a mérések és az adatokra épülő önfejlesztés terén. A gerinc sérüléseinek leggyakoribb fajtái, és a gerinc és az ízületek védelme legfontosabb szempontjainak ismerete. Az edzésre, munkára kész fizikai és mentális állapot értékként kezelése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános és sportág-specifikus bemelegítő mozgásanyag megvalósítása. A labdajátékhoz, tornához, futáshoz, ugráshoz, dobáshoz, küzdéshez kapcsolódó bemelegítések általános és speciális jellemzőinek, mozgásainak elkülönítése szóban és gyakorlatban egyaránt. Edzés, terhelés A megfelelő hatékonyságú edzés ismételése: jól szervezettség, a felesleges állásidők kiküszöbölése, szükséges mozgásterjedelem (idő, ismétlésszám), szükséges intenzitás (sebesség, gyakorlatsűrűség, megfelelő ellenállás), terhelés-pihenés egyensúlya. Főbb témák: A képességfejlesztés tervezése és megvalósítása a gyakorlatban egyénileg, párban, csoportban, eszközök nélkül és különböző eszközök segítségével. Önálló mozgásprogram-tervezés, a tervek bemutatása, próbája. A képességfejlesztő eljárások bemutatása: intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszerekkel edzésfolyamatok végzése. Konkrét sportági tevékenységre és mozgásanyagra fejlesztett kondicionális és koordinációs képességfejlesztés köredzéssel. Motoros tesztek lebonyolítása – előírás szerint.	<i>Természetismeret:</i> Az idegrendszer, a keringési rendszer, szív- és érrendszeri betegségek, energiatermelés. Emésztőrendszer, helyes táplálkozás.
Az egészséges test és lélek megóvása A szakmaspecifikus és egyéb ártalmak elleni védekezésre való felkészítés. A biomechanikailag helyes testtartás és az egészséges lábboltozat kialakításának és fenntartásának, a helyes légzésnek a gyakorlatai, az ülőmunka és a zárt tér ellensúlyozására szolgáló tevékenységek, a sportolás kedvező hatása a szenvedélyek megelőzésében. A stresszoldás gyakorlatai, relaxációs technikák. A relaxációs módszerek tudatos alkalmazása, az élet stresszhelyzeteivel való megküzdésre történő felkészülés. A test-lelki harmónia fejlesztésének egyéb, alternatív megközelítése (pl. jóga) a helyi lehetőségek és programok szerint, választhatóan. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A sportágak gyakorlásához megfelelően illeszkedő bemelegítő eljárások ismerete. A terhelésfokozás paramétereinek ismerete. A terhelésen, méréseken, önkontrollon alapuló teljesítményfejlesztés ismérvei. Az edzésathatáshoz szükséges ingerek nagysága és gyakorisága, a pihenőidő jelentősége.	

Az alvás és ébrenlét megfelelő arányai, a sport szerepe az egészséges, nyugodt alvásban. Helyes táplálkozás a sportolás során és általában. A sérült gerinc esetén az elsősegély ellátása és/vagy a sérülttel való helyes bánásmód ismerete. A stresszes állapot elleni tudatos védekezés ismerete. Öröm a másik ember teljesítménye miatt, pozitív megerősítés. Felelősségvállalás a társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sportágspecifikus bemelegítés, terhelés-pihenés egyensúlya, ingernagyság, ingergyakoriság, gerinckímélet, relaxáció.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> A helyi tanterv szerint tanított két labdajátékra vonatkozóan: Önállóság és önszervezés a bemelegítésben, a gyakorlásban, az edzésben és a játékban. Az adott labdajáték főbb versenykörülményeinek ismerete. Ötletjáték és 2–3 tudatosan alkalmazott támadási formáció, együttműködés a védekezés szervezésében. A csapat taktikai tervének, teljesítményének érthető és (ön)kritikus megfogalmazása. Más személy más szintű játéktudásának elfogadása. A közösségi egyezségek és szabályok betartása. <i>Torna jellegű feladatok</i> Összefüggő gimnasztikai elemkapcsolatok gyakorlása, rendezett testtartással történő bemutatása. A tornasporthoz kapcsolódó testi képességek fejlesztése lehetőségeinek ismerete. Az adott helyzethez és lehetőségekhez mérten segítségnyújtás, és a társak bevonásának szándéka. A társak iránti felelősség megértése és elfogadása, a felelőtlenség súlyos következményeinek ismerete és a helyes következtetések levonása. Hibajavítás és annak érthető kommunikációja. Az izmok és ízületek mozgáshatárát bővítő aktív és passzív eljárások ismerete. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> A futások, ugrások és dobások mozgástapasztalatainak felhasználása más mozgásrendszerekben. Az erő, a gyorsaság és különösen az állóképesség fejlesztésével kapcsolatos tudás összefoglalása. Az alapvető atlétikai versenyszabályok ismerete. Bemelegítés az atlétikai mozgásokhoz illeszkedően. Olimpiatörténeti ismeretek, ismeretek a magyar atléták sikereiről. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> A helyi tantervben kiválasztott sportmozgások végzése elfogadható cselekvésbiztonsággal. Uralom a test felett a sebesség, gyorsulás, tempóváltás, gurulás, csúszás,
--	---

	gördülés esetén. Feladatok önálló megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete. Az ismeretek alkalmazása az új sporttevékenységek során. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> A szabályok és rituálék betartása. Önfegyelem, az indulatok, a durvaságok és az agresszivitás kezelése. Néhány támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete az önvédelemben, az álló- és a földharcban. Szükség esetén tanács, információ, támogatás, segítség kérésére alkalmas, érthető kommunikáció. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> A bemelegítés szükségessége, megvalósítása élettani tényezőinek ismerete. Méréseken is alapuló edzésmódszerek ismerete, amelyekkel megteremthető, fenntartható az egészség, a munkavégzéshez szükséges fizikai és mentális állapot, a tipikus életszerepek ellátása. Relaxációs gyakorlatkészlettel tudatos védekezés a stresszes állapot ellen. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok ismerete. A gerinckímélet alkalmazása a sportmozgásokban, kerti és házimunkákban, az esetleges sérüléssel szituációk megfelelő kezelése. Az önkéntesség értéke, jelentősége, formáinak ismerete. Sporttörténeti és versenysportbeli elemi tájékozottság a hazai és nemzetközi élmezőnyről.
--	---

OSZTÁLYKÖZÖSSÉG-ÉPÍTÉS (OKÉ)

A hároméves szakiskolai közismereti program számára készített Osztályközösség-építő (Egyéni és közösségfejlesztési program szakiskolai tanulók számára) címet viselő program célja az, hogy segítsen az iskoláknak (és a pedagógusoknak) abban, hogy elősegítsék és felgyorsítsák a kilencedik évfolyamra beiratkozott, számos iskolából érkező, sok esetben alulszocializált, motiválatlan, ismerethiányokkal küszködő tanulók (osztály)közösségének kialakulását az iskolai előrehaladás és a tanulás sikeressége érdekében. A tananyag elvégzése lehetővé teszi, hogy az osztályfőnök a tanulók sokszor csak formális (az adminisztráció szempontjából ugyan nem nélkülözhető) megismerése helyett magukról a tanulókról és a tanulóktól kaphassanak komplexebb információkat, amelyek elősegíthetik az idő előtti iskolaelhagyás, a tanulási kudarcok magas arányának a csökkenését.

A cél alapvetően az, hogy az osztályba járó tanulók idővel valódi közösséget alkossanak, mert ennek a kialakulása/kialakítása nagymértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy a tanulók iskolával és tanulással kapcsolatos kedvezőtlen attitűdjei megváltozzanak. Az órákon a legfontosabb cél a tanulók minél nagyobb arányú bevonása az osztály munkájába, és ezen belül a tanulói aktivitás erősítése, amely az egyik legfontosabb eszköz lehet a tanulási kudarcok leküzdésében.

A program megtervezését az osztályban tanító pedagógusoknak együtt kell elvégezniük. Ez nemcsak azért fontos, mert a hagyományos tantárgyak helyett komplex műveltségterületekben és integrált tantárgyi tartalmakban zajlik a tananyag feldolgozása, hanem azért is, mert ebben tartalmi és szerkezeti szempontból is meghatározó szerepet kell kapnia ennek a programelemnek.

A legfontosabb – és ez *minden évfolyamra értendő* – a *tanulói személyiség komplex fejlesztése*, amelynek középpontjában az iskola, a tanulás, a közösség elfogadása áll. Ezen belül a kiemelt célok és azok kapcsolódásai a Nat kiemelt fejlesztési területeihez az alábbi táblázatban olvashatók.

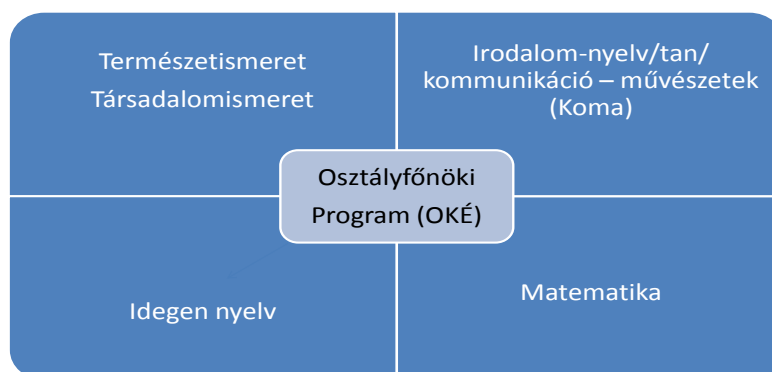
(A táblázat célkitűzései minden évfolyamra egyaránt érvényesek, ezért évfolyamonként külön-külön már nem ismertetjük őket!)

Az Osztályközösség-építés (OKÉ) programban fejlesztendő kompetenciák	A NAT fejlesztési területeinek, nevelési céljainak elemei
A) Kommunikációs kompetenciák	
A <i>kommunikációs készség</i> fejlesztése, amely olyan társadalmi érintkezési forma, amely nélkülözhetetlen az iskolai és az osztályközösség életében való <i>aktív részvételhez</i> . A fejlesztés háttérében az a törekvés húzódhat meg, hogy a tanuló a közösség tagjaival pozitív és eredményes interakciókat folytasson, amely csökkentheti és tompíthatja az iskolai konfliktusok számát, az agresszivitás mértékét.	Médiatudatosságra nevelés. Nemzeti és európai azonosságtudat – egyetemes kultúra.

Beszéd-készség, szóbeli szövegek megértése, alkotása	
<i>Beszéd-készség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása. Ennek a területnek a fejlesztése kiemelkedően fontos, hiszen közismert, hogy a tanulók egy része az általános iskolai tanulmányok befejezését követően sem rendelkezik az ún. kapunyitogató kompetenciákkal, azaz nem tud írni és olvasni megfelelő módon, így gyakorlatilag funkcionális analfabétának tekinthető. A megfelelő szintű beszéd(készség) hiánya lehetetlenné teszi a tanuló részvételét az osztályban történő, tanórákhoz kötött interakciós folyamatokban. Ennek a területnek egy másik komponense az olvasás, az írott szövegek megértése, és esetenként írott szövegek létrehozása, a szövegalkotás is. Az egyéni szintű fejlesztési programok tervezésének alapját éppen ezen kompetenciák hiányának regisztrálása képezi. A szaktárgyi szintű fejlesztési tervek számára e program kulcsfontosságú információkat nyújthat.</i>	Médiatudatosságra nevelés. Nemzeti és európai azonosságtudat – egyetemes kultúra.
B) Szociális kompetenciák	
<i>A szociális kompetenciák fejlesztése egyrészt a tanuló közösségben elfoglalt helyéről, az ott betöltött szerepéről szól, arról, hogy a program mit tehet a tanulói ön- és énkép pozitív irányú fejlesztésében. A fejlesztés két irányban indulhat, egyrészt erősítheti a tanulónak önmagáról, mint <i>tanulóról alkotott önképét</i>, ezen keresztül befolyásolhatja az iskolai (és az iskolán kívüli) tanulásról vallott elképzeléseit; másrészt módosíthatja a tanuló a <i>közösségi emberről mint a közösség aktív tagjáról vallott nézeteit, elképzeléseit is.</i></i>	Erkölcsei nevelés, szolidaritás. Testi és lelki egészség. Aktív állampolgárságra, demokráciára, honvédelemre nevelés. Fenntarthatóságra – környezettudatosságra nevelés. Önismeret, társas kapcsolati kultúra. A hátránnyal élők segítése, az önkéntesség elvének elfogadása.
C) Tanulással összefüggő kompetenciák	
<i>A tanulással kapcsolatos kompetenciák részben a konkrét iskolai tanuláshoz kapcsolható és ott nélkülözhetetlen tényezők fejlesztésére helyezik a hangsúlyt (pl. a tanuláshoz szükséges források keresése és használata /könyvtár, internet), illetve különféle tanulási módszerek elsajátítására.</i>	A tanulás tanítása. Önismeret, társas kapcsolati kultúra.

Ezen a területen a különféle műveltségterületek szoros együttműködését kell megvalósítani. Másrészt fontos annak a felismertetése is, hogy a <i>folyamatos tanulás a modern világban az egyik legfontosabb és nem megkerülhető társadalmi integrációs tényező, amelynek elmaradása dezintegrálódást, elszegényedést, kirekesztettséget eredményezhet.</i>	
D) Alapvető életpálya- és karrierépítési, valamint a munkavégzéshez kapcsolható kompetenciák	
Az <i>életpálya- és karrierépítéshez</i> szükséges kompetenciák fejlesztése elsősorban az iskolai éveket követő időszak folyamatainak megértését és azok tervezését segítheti elő (munka és magánélet, döntéshozatal az életút meghatározó pontjain stb.). Ennek első állomását azonban a jelen képezi, azok az iskolai évek, ahol a tanulók a választott szakma alapjait elsajátíthatják. Ennél az elemnél különösen fontos a közismereti és szakmai tárgyakat tanítók együttműködése, mert nem kerülhető meg a fejlesztés során az, hogy a tanulók már az iskolai évek alatt a munkavégzéshez szükséges kompetenciákkal is megismerkedjenek. Ehhez – mint az eltérő területeken zajló „diákmunkához” – nyújthat jelentős támogatást a köz- és szakismereti, valamint a szakmatanuláshoz kapcsolódó gyakorlati tantárgyak együttese.	Pályaorientáció, munkára nevelés. Gazdasági nevelés. Családi életre nevelés. Önismeret, társas kapcsolati kultúra. Fenntarthatóságra – környezettudatosságra nevelés.

Az egyes kompetenciaterületek fejlesztése a tantárgyak és a tananyag sajátos elrendezése következtében minden évfolyamon elvégzendő feladat. Ennek indoklásához bemutatjuk azt, hogy a közismereti program tartalmi elemei hogyan kapcsolódnak össze a szakiskolai programban:

Az ábra egyrészt az osztályfőnöki programelem integráló szerepét hangsúlyozza, másrészt pedig a hozzá kapcsolódó komplex tantárgyak rendszerét mutatja be. Ez utóbbiak esetében a komplexitást a hagyományos tantárgyak tartalmi elemeinek integrációja jelenti, amely biztosítja, hogy az alacsony óraszám mellett is a legfontosabb, a korszerű általános műveltség szempontjából nélkülözhetetlen tartalmak megjelenhessenek a programban.

9. évfolyam

A 9. évfolyamon az Osztályközösség-építő (Egyéni és közösségfejlesztési program szakiskolai tanulók számára) programban a fejlesztés hangsúlyai a tanulóval és az iskolával kapcsolatos motivációs bázis erősítésére, az iskolai és osztályközösségben történő beilleszkedés segítésére, a tanulóhoz szükséges kulcskompetenciák megerősítésére (írás, olvasás, számolás, szövegértés) irányulnak.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Én és az iskola	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai tudás felhasználható elemei (írás, olvasás, számolás, szövegértés).	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az előzetes tudás (kompetenciák) felmérése. A tanulás és az iskola fontosságának tisztázása az egyéni életút szempontjából. Az iskolának mint a tudás <i>egyik</i> hordozójának elfogadtatása. Az önismeret fejlesztése. A tanuló helyének feltérképezése a családban, az iskolában és egyéb közösségekben. Az „önismeret” forrásainak és az „énképet” alakító tényezők szerepének erősítése. A tanulás tanulása: alapvető tanulási technikák megismertetése, gyakoroltatása és/vagy fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A felmérő feladatlap szöveges és nem szövegalapú (ábra, grafikon stb.) feladatainak megoldása. Eligazodás a különféle típusú szövegekben, törekvés az értő olvasásra, az olvasottak, látottak értelmezésének kísérlete. Az iskola társadalmi és kulturális szerepének, fontosságának felismerése. A tanulóval kapcsolatos technikák és módszerek fontosságának felismerése a tanulás hatékonysága és eredményessége érdekében. A tanuló önmagáról alkotott képe (tanulói önkép) és az önmagáról közvetített képe közötti különbség jelentőségének tudatosulása. Alapvető tanulási technikák megismerése, gyakorlása.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> szövegértés. <i>Matematika:</i> grafikonok értelmezése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyén, közösség, társadalom, iskola, tanulási technika.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Család és iskola – fiúk és lányok/nők és férfiak az iskolában és a társadalomban	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai tanulmányok és egyéni (tanulási) tapasztalatok felhasználható elemei.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A családi hagyományok ereje és szerepének feltárása. A történelmi/társadalmi és családi példák hatásai egyének és közösségek életére. Közösségek kapcsolati háló(zata)inak megismerése. Egyéni és csoportos konfliktusok okainak feltárása. Válságkezelő stratégiák megismerése és lehetséges hatásaik felmérése. Az ünnepek szerepének és jelentőségének bemutatása a család és a társadalom életében. Költségvetés-tervezés – családi szinten; a „fontos” és „nem fontos” dolgok megkülönböztetése. A tudatos vásárlói attitűd megalapozása. Reklámkezelési stratégiák megismerése, kritikus gondolkodás erősítése. A munka világára vonatkozó alapfogalmak megismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A családi hagyományok szerepének és fontosságának felismerése, a család múltjának és az ott keletkezett értékeknek az ismerete. A fontosabb ünnepek tartalmi elemeinek ismerete a család és a társadalom szempontjából. A történelmi példaképek mintaadó szerepének felismerése az egyén és a társadalom szempontjából konkrét példák alapján. Az egyéni és közösségi kapcsolatok szintjeinek és típusainak ismerete. Az alapvető konfliktuskezelő technikák megismerése. A családi szintű pénzügyi tervezés alapjainak ismerete és a tudatos vásárlói szemlélet elsajátítása – mi fontos és mi nem? Foglalkoztatottak és munkanélküliek; munkajövedelmek és a segélyek világa – alapvető ismeretek elsajátítása, információkeresés.		<i>Társadalomismeret:</i> egyének és közösségek szerepe a történelemben. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> konfliktusok ábrázolása az irodalmi/művészeti alkotásokban.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Hagyomány, példakép, konfliktus, nemzeti ünnep, családi gazdálkodás, foglalkoztatás, foglalkoztathatóság, munkanélküliség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A környezetünk, amelyben élünk és az együttélés szabályai	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai tanulmányok és egyéni (tanulási) tapasztalatok hasznosítása	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az életünket szabályozó, mindennapi dokumentumok megismerése, tájékozódás, eligazodás. A testmozgás és a táplálkozás szerepének megismerése életünkben, az egészséges életmód iránti igény felkeltése. Időtervezés és időfelhasználás: az iskolával kapcsolatos tanulói munkaterhek figyelembe vétele.	

	Írott és íratlan szabályok megismerése, igény felkeltése a betartásukra, hasznuk, értelmük belátása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Eligazodás a mindennapokban történő tájékozódáshoz nélkülözhetetlen dokumentumokban – értelmezés, megkeresésük, használatuk gyakorlása (menetrendek, használati utasítások stb.). Az egészséges életmód, egészségmegőrzés fontosságának belátása, lehetséges módszerek, tényezők gyűjtése (környezet, táplálkozás, mozgás stb. szerepe). Iskola és szabadidő – időterv készítése. A társadalmi/közösségi együttélést szabályozó írott (és íratlan) szabályozók (törvények, normák, erkölcsi alapvetések) ismerete, törekvés a betartásukra a közös munka során.	<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> irodalmi és hétköznapi szövegek értelmezése. <i>Társadalomismeret:</i> törvény és jog szerepe a történelemben.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Környezet, életmód, életvitel, szabadidő; munkaidő, törvény, norma, erkölcs.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Projektek A tanulók éves teljesítményének a mérése	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai tanulmányok és egyéni (tanulási) tapasztalatok	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Projektek készítése, az ehhez szükséges képességek, kompetenciák fejlesztése (pl. kommunikációs, szociális kompetenciák). A tanulók teljesítményének a mérése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Résztvétel a projekt tervezésében, lebonyolításában és értékelésében; a projektmódszer megismerése. Szabad sáv: a választott tartalomnak és formának megfelelően. Résztvétel a „tudáspróbán”.	<i>Minden műveltségterület:</i> a projekthez kapcsolható tartalmi elemek.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Projekt, tervezés, külső és belső értékelés.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanulók harmonikus beilleszkedése az iskola- és az osztályközösségbe. Aktív részvétel az osztályközösséget érintő programokban és feladatokban. Aktív részvétel a személyes fejlesztésre irányuló köz- és szakismereti programokban. Bekapcsolódás és aktív részvétel a tanulói értékelésekben.
---	---

10. évfolyam

Az Osztályközösség-építő program célja a 10. évfolyamon az, hogy erősítse a további tanulás fontosságának belátását, hogy az eredményes iskolai előrehaladás, a tanulás sikeressége nélkülözhetetlen a szakmatanulás és a szakképzettség megszerzése szempontjából. Emellett azok a területek kapnak nagyobb hangsúlyt, amelyek az osztályközösségen túlnyúló szakmai-emberi és társadalmi-kulturális kapcsolatok kialakítására, ápolására, fenntartására irányulnak.

Ebben a tanévben a *fejlesztés hangsúlya(i)*

- az iskolai és az iskolán kívüli (folyamatos) tanulás erősítésére,
- az iskolai és osztályközösségen túli szakmai, közösségi és egyéni kapcsolatok további fejlesztésére, a munkaerő-piaci és társadalmi integrációhoz szükséges szociális kompetenciák erősítésére tevődnek.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A közösségek belső világa(i)	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A 9. évfolyam tematikai egységeiben tanultak, tapasztaltak.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Az iskola hagyományainak megismertetése. A tanulás támogatása. A deviáns magatartások /szokások felismertetése. A szabadidő-felhasználás fontosságának felismertetése Bekapcsolódás a „tabutémákról” folyó beszélgetésbe.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kutakodás az iskola múltjában, múlt és jelen összehasonlítása (pl. évfordulók, ünnepek, öregdiák-találkozók, jeles rendezvények, a múlt képe: tablók az iskola folyosóin). A (kortárs) tanulástámogatás szerepének ismerete és alkalmazása, tanulás kortárs mentorokkal. Határon innen és határon túl: mi az elfogadható, és hol kezdődik az elfogadhatatlan? – a társadalmilag elfogadható /elfogadhatatlan magatartások /szokások felismerése, megkülönböztetése. Mitől és miért „szub” egy „kultúra” (a képregényektől a tetoválásokig) – a (többségi) kultúra és a szubkultúra közötti összefüggések, különbségek felismerése. Nemek és terek: a plázáktól a stadionok világáig – a szabadidő eltöltésének megválasztása, az aktív és a passzív időfelhasználás különbségeinek ismerete. „Mutasd a ruhatárad, és megmondom, hogy ki vagy!” – a divat szerepének felismerése a társadalomban. A felelős gondolkodás – beszélgetés – cselekvés szerepének a felismerése a szex/szexualitás témakörben.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> devianciák a művészetben. <i>Társadalomismeret:</i> a divat története.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Iskolai hagyomány, mentor, mentorálás, deviancia, deviáns magatartás, szubkultúra, plázakultúra, sport és kultúra, nemek és divat, szex, sexualitás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	„Itthon otthon vagyok!”	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A 9. évfolyam tematikai egységeiben tanultak, tapasztaltak.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A hazai régiók sajátosságainak megismerése különböző szempontok alapján. A régióktól a kistelepülésekig – a kulturális különbségek felismerése térben és időben konkrét példák alapján. Népi hagyományok, népi mesterségek – tájak és emberek. Vendégvárás – vendégjárás (gasztronómiai utazás hazai tájakon). Alapvető ismeretek szerzése a világvallásokról. A példakép értékének és értelmének felismerése az önépítés, önmegvalósítás szempontjából. Pályaorientáció, pályatervezés segítése. A hosszabb távú tervezéshez szükséges alapvető ismeretek nyújtása, az ezekkel kapcsolatos realitásérzék, felelősségtudat alapozása, erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A régiók egyes sajátosságainak megismerése adott és saját szempontok szerint. A hagyományos (népi) mesterségek ismerete, néhány hungarikum és a hozzátartozó tájegység összekapcsolása. A helyi sajátosságokban (vendégvárás – gasztronómia, borászat stb.) rejlő kulturális és gazdasági értékek fontosságának felismerése. Egyház(ak) és társadalom – a vallás szerepe a társadalomban és (kisebb) közösségekben. A példaképek szerepe a hétköznapi életben és a média világában – a választás szempontjainak tudatosítása. Vízióim a jövő(m)ről – az egyéni pályatervezéshez szükséges alapvető ismeretek, a stratégiakészítés fontosságának a felismerése az egyéni életút szempontjából, a munkavégzés egyéni és társadalmi fontosságának felismerése, A banki műveletekkel kapcsolatos lehetőségek és veszélyek felismerése (pl. hitel, zálog, kölcsön).		<i>Társadalomismeret:</i> földrajzi viszonyok és a települések kapcsolata. <i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> hivatalos szövegek, dokumentumok létrehozása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ország, régió, tájegység, hungarikum, vallás, egyház, szekta, gasztronómia, példakép, pályatervezés, stratégiai gondolkodás, munka, munkabér, bank, hitel, kölcsön, zálog, uzsora.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Projektek A tanulók éves teljesítményének a mérése	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A korábbi tanórákon és projekteken szerzett tudás és tapasztalat.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Projektek tervezéséhez, végrehajtásához szükséges kompetenciák fejlesztése. A tanulók teljesítményének a mérése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Részvétel a projekt tervezésében, lebonyolításában és értékelésében, a projektmódszer ismerete Szabad sáv: a választott formának és tartalomnak megfelelően. Részvétel a „tudáspróbán”.		<i>Minden műveltségterület:</i> a projekthez kapcsolható tartalmi elemek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Projekt, tervezés, kivitelezés, külső és belső értékelés.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló részvétele a gyengébb eredményeket elérő tanulók tanulástámogatásában. A gyengébb eredményt elérő tanulók bekapcsolódása a kortárs tanulók tanulástámogató tevékenységébe. A tanulók aktív részvétele az osztályközösséget érintő programokban és feladatokban. A tanulók képesek saját jövőjüket illetően reális karriertervek végiggondolására. Tudatosan alakítják és fejlesztik az iskolai és osztályközösségen túli szakmai/ közösségi és egyéni kapcsolataikat. Tudatosan építik/fejlesztik azokat a kompetenciáikat, amelyek a munkaerő-piaci és társadalmi integrációhoz nélkülözhetetlenek.
---	---

11. évfolyam

Az Osztályközösség-építő program célja a 11. évfolyamon az, hogy erősítse azokat a kompetenciákat, amelyek elősegítik az egyén számára a munkaerő-piaci és társadalmi integrációt, valamint az egyéni pálya- és karrierépítés tervezését.

Ebben a tanévben a *fejlesztés hangsúlya(i)*

- a társas kapcsolati kultúra,
- a kultúra- és médiafogyasztás,
- valamint a társadalmi-politikai együttéléshez és szerepvállaláshoz szükséges kompetenciák erősítésére tevődnek.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Globalizáció – lokalizáció	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A 9. és 10. évfolyam tematikai egységeiben szerzett tudás és tapasztalat.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A globalizáció (lokalizáció) fogalmának (és a hozzá kapcsolható folyamatoknak) az ismerete konkrét példákban. A nemzetközi térben szerveződő gazdasággal és munkaerő-piaccal kapcsolatos alapvető jellegzetességek ismerete. Alapvető politológiai alapfogalmak ismerete. A szűkebb és tágabb környezetben fellelhető kulturális sokszínűség felismerése és értékelése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Globalizáció, többféle nézőpontból – a globális és a lokális: elszigetelt világok versus hálózati világok. A globális gazdaságtól a helyi piacig – mit vihetek a tőzsdére, és mit a helyi piacra? – összehasonlítás, megkülönböztetés, az alapfogalmak megismerése, megértése konkrét példák alapján. Én és a politika – a nagypolitikától a helyi politikáig, az érdekképviselő eltérő szintjei és színterei; összehasonlítás, megkülönböztetés, az alapfogalmak megismerése, megértése konkrét példák, esetek alapján. A látható és a láthatatlan gazdaság (a fehér, a szürke és a feketegazdaság); munkaerőpiac nemzetközi térben – alapfogalmak megismerése, előnyök, hátrányok összevetése. Népek és kultúrák („Ahány ház, annyi szokás”); a sokszínű Kárpát-medence – kulturális kaleidoszkóp; távolabbi és közelebbi népek, nemzetiségek szokásainak megismerése, összehasonlítása, tapasztalatok megosztása.		<i>Társadalomismeret:</i> globalizációs jelenségek, állampolgári jogok és köteleességek. <i>Matematika:</i> százalékszámítás, hatványozási ismeretek.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Globalizáció, lokalizáció, tőzsde, bux, index, parlament, párt, ideológia, önkormányzat, választás, kulturális sokszínűség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A civil társadalom – érdekvédelem	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A 9–10. évfolyamon tanultak.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A társadalmi, gazdasági problémák iránti érzékenység megteremtése. A társadalmi igazságosság, méltányosság és szolidaritás értékeinek tudatosítása. Az országos és helyi civilszervezet megismertetése, a tanulók számára érdeklődésre számot tartó szervezetek részletes bemutatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Társadalmi, csoport- és egyéni érdekek és az érdekvédelem. Érdekellentétek felismerése, kezelése, erőszakmentes megoldása. A társadalmi szerveződések. A civil társadalom. A fogyasztóvédelem. Önálló információgyűjtés, egy-egy konkrét szervezet munkájának részletesebb megismerése. Esetmegbeszélések.		<i>Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom:</i> érvelés, vita. <i>Osztályközösség-építés:</i> egyéni és közösségi érdek, társadalmi és közösségi szerepek.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Civil társadalom, civil szervezet, önkéntesség, fogyasztóvédelem, érdekképviselő, érdekegyeztetés, szakszervezet, kamara, polgári engedetlenség, sztrájk.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kaleidoszkóp	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A 9. és 10. évfolyam tematikai egységeiben szerzett tudás és tapasztalat.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A családi hagyományok szerepének és megőrzésük fontosságának felismerése. A kulturális fogyasztás sokszínű kínálatának és az ezekhez kapcsolható értékeknek az ismerete. Az egyén felelősségének belátása mikro- és makroszinten a családtervezés fontosságát illetően. A tolerancia fogalmának megértése. Alapszintű ismeretek szerzése a törvények (jogalkotás) világáról.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mikrotörténetek a makrotörténelemben – a családi legendáriumok haszna, kultúra- és tapasztalatátadás rendje a nemzedékek között; élmények, tárgyi emlékek gyűjtése. Az operáktól a performanszig – a kulturális fogyasztás sokszínűségének megismerése, programajánlatok keresése, programtervezés. Családtervezés, gyermekvállalás – a döntések következményeinek felmérése. A nagycsaládok és a szinglik. Ő és én. Másság és tolerancia: elfogadó és elutasító attitűdök a társadalomban. A törvények világa – a hétköznapi szabályzóinak megismerése (az alkotmány, a törvények és a rendeletek). Hol húzódnak a határok: jogszerű és jogszerűtlen, törvényes és törvénytelen, szankciók – konkrét esetek megvitatása.		<i>Társadalomismeret:</i> állampolgári jogok és kötelességek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Családi hagyomány, családtervezés, tolerancia, törvény, rendelet, alkotmány.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Mit és miért tanultam az iskolában?	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A 9. és 10. évfolyam tematikai egységeiben szerzett tudás és tapasztalat.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	A „jó” iskola ismérveinek felismertetése (hatékonyság, eredményesség, minőség). Az „iskolai tudás” szerepének összekapcsolása a szakmatanulás és az életpálya-építés szempontjaival. Az LLL (élethosszig tartó tanulás) „filozófiájának” megismerése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az ideális iskola képe, ahogy mi (diákok) szeretnénk látni – tervezés, megvitatás, vélemények ütköztetése. Az iskolai tudás haszna és szerepe – elképzelések kialakítása, megvitatása. Az élethosszig tartó tanulás jelentőségének belátása, összekapcsolás az életpálya-tervezéssel.		<i>Társadalomismeret:</i> iskola a történelemben.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Minőség, hatékonyság, eredményesség, iskolai tudás, hétköznapi tudás, élethosszig tartó tanulás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Projektek A tanulók éves teljesítményének a mérése	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	A korábbi tanórákon és projektekben szerzett tudás és tapasztalat.	
A komplex műveltség-területhez kapcsolható fejlesztési feladatok	Projektek készítéséhez, a közreműködéshez szükséges kompetenciák továbbfejlesztése. A tanulók teljesítményének a mérése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Résztvétel a projekt tervezésében, lebonyolításában és értékelésében, a projekt módszer ismerete. Szabad sáv: a választott tartalom és forma alapján. Résztvétel a „tudáspróbán”.		<i>Minden műveltségterület:</i> a projekthez kapcsolható tartalmi elemek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Projekt, tervezés, külső és belső értékelés.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló ismerje fel a tudatos, saját értékeire épülő kultúra- és médiafogyasztás fontosságát. Rendelkezzen azokkal a kompetenciákkal, illetve tudáselemekkel, amelyek a társadalmi-politikai együttéléshez és szerepvállaláshoz nélkülözhetetlenek. Ismerje fel a családalapítással és gyermekvállalással kapcsolatos egyéni döntések egyéni és társadalmi szinten megjelenő következményeit. Legyen elkötelezett a folyamatos tanulás és tudásbővítés mellett.
---	--

Kerettanterv a szakiskolák számára

Szabadon választható kerettantervek:

- Informatika

INFORMATIKA

Az informatika tantárgy ismeretkörei, fejlesztési területei hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanuló az információs társadalom aktív tagjává válhasson. Az informatikai eszközök használata olyan eszköztudást nyújt a tanulóknak, melyet a tanulási folyamat közben bármely ismeretszerző, -feldolgozó és alkotó tevékenység során alkalmazni tudnak. Ennek érdekében fontos a rendelkezésre álló informatikai és információs eszközök és szolgáltatások megismerése, működésük megértése, az egyéni szükségleteknek megfelelő szolgáltatások kiválasztása, és célszerű, értő módon való kritikus, biztonságos, etikus alkalmazása.

Az informatikai és információs eszközök, szolgáltatások az egyén életének és a társadalom működésének szinte minden területét átszövik, ezért az informatika tantárgyban szereplő fejlesztési területek számos területen kapcsolódnak a Nemzeti alaptanterv műveltségterületeinek fejlesztési feladataihoz. Az informatika tantárgy keretében megoldandó feladatok témájának kiválasztásakor, tartalmainak meghatározásakor fokozott figyelmet kell fordítani a kiemelt nevelési célok, a kulcskompetenciák és az életszerű, releváns információk megjelenítésére.

Az informatika tantárgy feladata, hogy korszerű eszközeivel és módszereivel felkeltse az érdeklődést a tanulás iránt és lehetővé tegye, hogy a tanuló a rendelkezésre álló informatikai eszközök segítségével hatékonyabbá tegye a tanulási folyamatot. Az informatika tanulása hozzásegíti a tanulót, hogy önszabályozó módon fejlessze tanulási stratégiáját, ennek érdekében ismerje fel a tanulási folyamatban a problémamegoldás fontosságát, az információkeresés és az eszközhasználat szerepét, legyen képes megszervezni tanulási környezetét, melyben fontos szerepet játszanak az informatikai eszközök, az információforrások és az online lehetőségek.

Az informatika tantárgy segíti a tanulót abban, hogy az internet által nyújtott lehetőségek kihasználásával aktívan részt vegyen a demokratikus társadalmi folyamatok alakításában, ügyeljen a biztonságos eszközhasználatra, fejlessze kritikus szemléletét, érthető módon és formában tegye fel a témával kapcsolatos kérdéseit, törekedjen az építő javaslatok megfogalmazására, készüljön fel a változásokra. Az informatika tantárgy kiemelt célja a digitális kompetencia fejlesztése, az alkalmazói programok felhasználói szintű alkalmazása, az információ szerzése, értelmezése, felhasználása, az elektronikus kommunikációban való aktív részvétel.

Az informatikaórákon elsajátított alapok lehetővé teszik azt, hogy a tanuló a más tantárgyak tanulása során készített feladatok megoldásakor informatikai tudását alkalmazza. Az informatika tantárgy feladata a formális úton szerzett tudás rendszerezése és továbbfejlesztése, a nem formális módon szerzett tudás integrálása, a felmerülő problémák értelmezése és megoldása. Az egyéni, a csoportos, a tanórai és a tanórán kívüli tanulás fontos színtere és eszköze az iskola informatikai bázisa és könyvtára, melyek használatához az informatika tantárgy nyújtja az alapokat.

Az informatika műveltségterület fejlesztési céljai – a tanulók váljanak a digitális világ aktív polgárává –, illetve a Nemzeti alaptanterv fejlesztési céljai, valamint az ott leírt digitális kompetenciák fejlesztése akkor valósulhatnak meg, ha az egyes tantárgyak, műveltségterületek tanítása és a tanórán kívüli iskolai tevékenységek szervesen, összehangolt módon kapcsolódnak az informatikához. Az informatika műveltségterület egyes elemeinek elsajátíttatása, a készségek fejlesztése, az informatikai tudás alkalmazása tehát valamennyi műveltségterület feladata. A digitális kompetencia fejlődését segíthetik például a szaktanárok közötti együttműködések (például: közös, több tantárgyat átfogó feladatok), továbbá az aktív részvétel a kulturális, társadalmi és/vagy szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban.

Az informatika tantárgy fejlesztési feladatait a Nemzeti alaptanterv hat részterületen írja elő, melyek szervesen kapcsolódnak egymáshoz. Az egyes műveltségterületek a fejlesztési feladatok megvalósítása során építenek az informatika tantárgy keretében megalapozott tudásra és az informatikai eszközök használatára.

Mindennapi életünk során az intelligens informatikai rendszerek sokaságát használjuk. *Az informatikai eszközök használata* témakörön belül a számítógép felépítése és a gép alapvető működését biztosító hardverrészek kerülnek bemutatásra, a tanulók megismerik az adattárolást, a digitalizálást, az interaktivitást segítő eszközöket és a legfontosabb hardverelemek működését.

Az információs társadalom lehetőségeivel csak azok a személyek tudnak megfelelő módon élni, akik tudatosan alkalmazzák az informatikai eszközöket, ezért a szakközépiskolai fejlesztési feladatok meghatározása során elsősorban az eszközök ismeretére, az eszközökkel megvalósítható lehetőségek feltérképezésére és az alkotó felhasználásra kerül a hangsúly.

Az alkalmazói ismeretek témakör fejlesztése során a társadalmi élet számára hasznos informatikai műveletek megismerésére, megértésére és használatára, például állományok kezelésére, különböző alkalmazások használatára, és a programok üzeneteinek értelmezésére kerül sor. A számítógép működése közben lejátszódó algoritmusok megfigyelésével, megértésével, az eljárások tudatos, értő alkalmazásával javítható a számítógép használatával szembeni attitűd, fejleszthető a munka hatékonysága. A számítógép működtetése érdekében a tanulónak magabiztosan kell használniuk az operációs rendszert, amelyen keresztül kommunikálnak a számítógéppel.

Az alkalmazói programok használatakor fontos a célnak megfelelő eszközök kiválasztása, a szöveg-, kép- és videoszerkesztéssel, multimédia-fejlesztéssel, prezentációkészítéssel, táblázatkezeléssel, adatbázis-kezeléssel kapcsolatos problémák megoldása közben az alkalmazott programok értő felhasználása, az alkalmazható eljárások megismerése, a használat közben felmerülő problémák megoldása. Az alkalmazói ismeretek fejlesztése többféle program használatát igényli, amelyek együttesen támogatják a kreativitást és az innovációt.

A 21. század kihívásai közé tartozik az, hogy az emberek az életük során megvalósított tevékenységeket tudatosan és körültekintően tervezzék meg. A problémamegoldás életünk szerves részét alkotja, az életszerű, probléma alapú feladatok sikeres megoldása befolyásolja az életminőséget. Ennek szükséges előfeltétele az algoritmizálási készségek formális keretek közötti fejlesztése, amelyre a *Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel* témakörben kerül sor. Feladataink, kötelességeink, önkéntes és szabadidős tevékenységeink elvégzése, a közösségi életformák gyakorlása döntések sorozatából tevődik össze. A problémamegoldás az élet minden területén jelen lévő alaptevékenység, melynek sajátosságait a tanulókkal egyrészt a problémamegoldás elméletének, lépéseinek, eszközeinek, módszereinek, általános szempontjainak elsajátításával, másrészt a problémamegoldás általános elveinek más műveltségi területeken való gyakorlati alkalmazásával érdemes megismertetni.

A problémamegoldás egyes részfolyamatait, például az információ szerzése, tárolása, feldolgozása önálló problémaként jelenhetnek meg. A *Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel* rész elsajátítása során a tanulók megismerkednek az algoritmizálás elméleti módszereivel, a szekvenciális és vezérlésvű programok alapvető funkcióival, majd az elméleti megalapozást követően a gyakorlatban készítene és tesztelnek számítógépes programokat.

Az elkészített programok segítségével más műveltségi területek problémái tanulmányozhatók, illetve különböző jelenségek szimulálhatók. A problémamegoldási ismeretek tanítása a mások által készített programok algoritmusainak értelmezését, az alkalmazói képesség kialakítását és a kritikus szemléletet is támogatja.

Az infokommunikáció térnyerésével a 21. század a hagyományos információforrások mellett központba állítja az elektronikus információforrások használatát, előtérbe helyezi az interneten zajló kommunikációt, megköveteli a hálózati és multimédiás informatikai eszközök hatékony felhasználását.

Hangsúlyossá válik a különböző formákban megjelenő információk (szövegek, képek, hangok, egyéb multimédiás elemek) felismerése, kezelése, értékelése és felhasználása. Az ismeretek bővítéséhez, kiegészítéséhez a könyvtár, valamint az internet korosztálynak megfelelő alapszolgáltatásainak, az intelligens és interaktív hálózati technológiáknak az önálló használata szükséges. Az alkalmazáshoz nélkülözhetetlen a szükséges információk online adatbázisokban való keresése, a találatok és a programok által szolgáltatott válaszok értelmezése, az adatok közötti összefüggések felismerése és vizsgálata tanári segítséggel. A túlzott vagy helytelen informatikai eszközhasználat veszélyeket rejthet, melyekre érdemes felhívni a figyelmet, hasznos lehet megismerni azokat a módszereket, amelyekkel a veszélyek elkerülhetők.

Az infokommunikáció témakörén belül kerül sor az interneten zajló kommunikációs formák és rendszerek bemutatására, megismerésére és összekapcsolására. A kommunikációs folyamat magában foglalja az információk fogadását, küldését, továbbítását, tárolását, rendszerezését, a netikett betartását, a kommunikációt akadályozó tényezők felismerését. A csoportokon belül zajló kommunikáció számtalan lehetőséget rejt a tanulási folyamatok számára, ennek érdekében a tanulóknak tájékozottságot kell szerezniük a közösségi oldalak használatáról, azok előnyeiről és veszélyeiről, meg kell ismerniük a használatra vonatkozó elvárásokat, szabályokat.

A *Médiainformatika* témakör tartalmazza az elektronikus, internetes médiumok elérését, használatát, információk kinyerését, felhasználását. A források használata magában foglalja az egyes információhordozók tanulásban való alkalmazását, valamint hitelességük, objektivitásuk vizsgálatát, tartalmuk értékelését is.

Az információs társadalom témakörben elsajátított ismeretek, fejlesztett készségek és képességek hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanuló a későbbiekben etikusan és biztonsággal kezelje az adatokat, megfelelően használja a rendelkezésére álló informatikai eszközöket. Az aktív állampolgárság érdekében kerül sor az elektronikus szolgáltatások megismerésére, az egyes szolgáltatástípusok céljainak azonosítására, jellemzésére, az igényeknek megfelelő szolgáltatások kiválasztására. A tanulók a szabályok betartásával igénybe veszik a számukra hasznos elektronikus szolgáltatásokat. Az informatikai rendszerek használata közben számtalan biztonsági, etikai probléma merül fel, melyek tájékozottság és tapasztalat birtokában megfelelő módon kezelhetők, ezért lehetőséget kell nyújtani a tapasztalatszerzés többféle módjára, pl. a médiában szereplő események különböző szempontok szerinti értelmezésére, a társakkal történt esetek megbeszélésére, a lehetséges megoldási alternatívák kifejtésére.

A *Könyvtárhasználat* oktatásának célja a tanulók felkészítése az információszerzés kibővülő lehetőségeinek felhasználására a tanulásban, a hétköznapi életben az információk elérésével, kritikus szelekciójával, feldolgozásával és a folyamat értékelésével. A könyvtár forrásközpontként való használata az önműveléshez szükséges attitűdök, képességek és az egész életen át tartó önálló tanulás fejlesztésének az alapja. A fenti cél az iskolai és fokozatosan a más típusú könyvtárak, könyvtári források, eszközök megismerésével, valamint a velük végzett tevékenységek gyakorlásával, tudatos, magabiztos használói magatartás, tájékozódás és a könyvtárhasználat igényének kialakításával, a tanuló leendő szakmájához kötődő szakkönyvtárak és a szakmához kapcsolódó könyvtári szolgáltatások használatával érhető el.

Az információkeresés területén kiemelt cél, hogy a képzési szakasz végére a tanuló legyen képes a folyamatok alapos tervezésére. Ehhez elengedhetetlen, hogy ismerje a

dokumentumtípusok és segédkönyvek típusait, jellemzőit és azok információs értéke megállapításának szempontjait. Ezen tudásának fokozatos, folyamatos és gyakorlatközpontú fejlesztése segíti őt a feladatokhoz szükséges kritikus és válogató forráskiválasztáshoz és információgyűjtéshez. Tudatosítani szükséges a tanulóknál a könyvtári információszerezéshez, -feldolgozáshoz és -felhasználáshoz is kapcsolódóan az etikai szabályokat, jogi vonatkozásokat.

A *könyvtári informatika* témakör oktatása során a tanuló a könyvtárak és a könyvtári források használatának alapjaival ismerkedik meg, majd a többi tantárgy és szakmai gyakorlatai keretében megvalósuló, erre a tudására épülő feladatok során szerez tapasztalatokat az egyes műveltségterületeken, és rendszerezi, mélyíti tudását. Mindezek során egyszerre vannak jelen a könyvtárak által nyújtott hagyományos szolgáltatások és a korszerű társadalmi igényeket kiszolgáló modern technikai lehetőségek.

Az *informatikai eszközök használata* a számítógépteremben lévő szabályok betartásával és az egészséges számítógépes munkakörnyezet kialakításával építő módon hat az erkölcsi gondolkodásra, a testi és lelki egészségre. A biztonságos adattárolás megismerésével, az egyéni felelősségvállalás és az illetéktelen adathozzáférés megismertetésével fejleszthető az erkölcsi gondolkodás. A digitális eszközök használatával fejlődnek a diákok technikai készségei.

Az *alkalmazói ismeretek* során a tanulók dokumentumokat szerkesztenek, amely fejleszti az anyanyelvi kommunikációt, a digitális kompetenciát, az esztétikai érzéket és az önálló tanulást. A személyes dokumentumok készítése fejleszti az önismeretet, segíti a pályaorientációt. A multimédiás dokumentumok készítése támogatja a médiatudatosságra nevelést. A táblázatok kezelésére alkalmas programokkal végzett műveletek során nyert információk támogatják a felhasználót az önálló döntésben, segítik a matematikai, a digitális, a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetenciák fejlesztését, és a hatékony, önálló tanulást.

A *problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel* témakör hozzájárul az önismereti és a társas kapcsolati kultúra fejlesztéséhez. A problémamegoldás során a tanulók megtapasztalják, hogy egy nagyobb probléma akkor oldható meg hatékonyan, ha azt kisebb részekre bontják, és a feladat megoldása közben csoportban dolgoznak együtt. A csoportmunka szervezése hozzájárul az önismeret fejlesztéséhez, valamint a társak megértéséhez, elfogadásához.

Az angol nyelvű utasításkészletet tartalmazó programozási nyelvek használata segíti az idegen nyelvi kommunikáció fejlesztését. A diák a program használatát bemutató dokumentumok, illetve hibaüzenetek értelmezése során idegen nyelvű szövegrészeket olvas. A feladathoz tartozó problémák programozására angol nyelvű minták, megoldási javaslatok, források találhatók az interneten, emellett angol nyelvű fórumokon is tanácsot lehet kérni. A programok használatát segítő dokumentumok tanulmányozása, illetve a fórumokon való levelezés során jelentősen mélyül a tanulók angol nyelvű tudása, fejlődik kommunikációs képességük.

A *Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel* témakör támogatja a matematikai kompetencia fejlesztését, mert a matematikai problémák algoritmizálása és az algoritmus programmal történő megvalósítása során a tanuló használja a diszkusziót, a folyamat során hangsúlyossá válik a logikus gondolkodás. Az algoritmizálás során a matematikaórákon megismert képletek alkalmazására, átalakítására kerül sor. Az alkotás során igényné válik a felhasználóbarát program írása, a szakkifejezések megfelelő használata, a matematikai készségek rugalmas alkalmazása. A programírás végén a tanulók teszteléssel ellenőrzik munkájukat, felismerik a programhasználatához szükséges felhasználói dokumentumok fontosságát.

A *Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel* témakör összekapcsolódhat a természettudományos és technikai kompetenciafejlesztéssel, mert a természettudományos problémák megoldásának algoritmizálása és programká történő kódolása során a tanuló megismeri a tudományos ismeretszerzés módszereit, felismeri az összefüggések matematikai képletekkel való felírásának jelentőségét. A tantárgyi integráció során alkalmazott oktatóprogramok, tantárgyi szimulációk tanulmányozása erősíti a tanuló megfigyelő képességét. A méréseknél és azok kiértékelésénél az eszközök kezelése veszéllyel járhat, emiatt kötelező jelleggel érvényt kell szerezni a balesetmentes viselkedési formáknak.

Az *Infokommunikáció* témakör során szerzett tapasztalatok támogatják a médiatudatosságra nevelést. A hagyományos média mellett az elektronikus média mindennapjaink nélkülözhetetlen részévé vált. Az információszerzés, a tanulás, a szórakozás és a kapcsolattartás sem képzelhető el digitális média nélkül. Az informatika tantárgy kiemelt célja, hogy a tanuló az információs társadalom aktív és kritikusan gondolkodó részvevője legyen. A médiatudatos oktatás célja, hogy a tanuló az elképesztő mennyiségű információból legyen képes kiválasztani a hiteles információt. Fontos, hogy a diákok meg tudják különböztetni a valóságot és a virtuális világot. A multimédia jelentős szerepet játszik társadalmunk megismerésében, ezért a média működésének megismerése nélkülözhetetlen az információk kritikus értelmezéséhez, ennek érdekében kerül sor a médiatudatos, kritikus gondolkodás ösztönzésére, az etikus viselkedés betartására. A média egyes elemei a manipuláció eszközei is lehetnek, a tudatos befolyásolás jelei jól azonosíthatók. A helyes médiahasználatra való felkészítéssel, a helyes viselkedésminták megfigyelésével megelőzhető a káros függőség kialakulása. Az eszközhasználat során ügyelni kell az önálló döntéshozatalon alapuló mértéktartásra. Fontos azoknak a helyzeteknek a felismerése, melyekben elkerülhetetlen a segítségkérés.

Az *információs társadalom* témakör tárgyalása során a tanulók olyan normákat, értékeket ismernek meg, melyek hozzájárulnak az erkölcsi neveléshez és ezen keresztül a családi életre neveléshez. Az elektronikus szolgáltatások igénybevétele egyéni felelősségvállalással jár, amely támogatja a társadalmi folyamatok megismerését. Az online tevékenységek végzésekor lehetőség nyílik a társas kapcsolatok ápolására, a szociális kompetencia fejlesztésére, a folyamatokban való aktív és kritikus részvétellel fejlődik az önismeret, és a szövegértő, -feldolgozó képesség.

Az informatikai eszközhasználat készség szintű elsajátítása támogatja a tanulás eredményességét, hozzájárul az élményszerű, korszerű eszközökkel támogatott tanulás megvalósításához, lehetőséget nyújt a folyamatos és hatékony önképzéshez.

Az informatikai eszközök használata során cél, hogy a felhasználók törődjenek a testi és lelki egészségükkel, munkájukat egészséges munkakörnyezetben végezzék. A jövőorientált gondolkodás kialakítása érdekében érdemes megismerni az informatikai eszközök egészségre gyakorolt hatásait, a környezetet kímélő energiatakarékos üzemmódokat. A társadalmi tevékenységek hatással vannak a környezetre, a környezet megóvása érdekében a környezettudatos életmód kialakítására és az ezzel kapcsolatos információk keresésére is hangsúlyt kell fektetni.

Az online rendszerek megismerésével lehetővé válik a valós és virtuális kapcsolatok közötti különbségek azonosítása. A világhálóról származó tartalmak különböző hitelességűek, ezért eleinte csak a biztonságos információforrások használata javasolt, a későbbi évfolyamokon a tanulók tanulmányi feladataiknak, érdeklődésüknek megfelelően, körültekintően bővíthetik az alkalmazott források és felhasználások körét.

A *könyvtárhasználati* tudás a kiemelt fejlesztési területek mindegyikében elengedhetetlen, mivel minden téma megismerése hatékony és kritikai szemléletet igényel. Ezen belül is kiemelkedik a nemzeti műveltség, értékek és az egyetemes kultúra megismertetése, hiszen ezek alapvető eszközei az információforrások. A demokráciára

nevelés és az állampolgári kompetencia fejlesztésének fontos része az információhoz való jog tudatosítása, és a megszerzéséhez, megértéséhez, a társadalom érdekében való aktív felhasználásához szükséges tudás fejlesztése. Az információ feldolgozása sok erkölcsi kérdés megvitatását teszi szükségessé, melyekkel a tanulók társas kapcsolati kultúrája fejleszthető.

A *Könyvtári informatika* keretén belül kerül sor annak a megtanítására, hogy hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások a tanulás során. A forrás- és könyvtárhasználat tanulása segít az információkeresés és a tanulás folyamatának megértésében, a tanulási stratégia fejlesztésében. A témakör a gyakorlatközpontúságból adódó folyamatos tevékenykedtetéssel és az együttműködést igénylő csoportmunkával járul hozzá a differenciáláshoz. Mind az anyanyelvi, mind a digitális kulcskompetenciák fejlesztése területén kiemelt jelentősége van az információs problémamegoldás folyamatának, valamint ezek bemutatásának. A könyvtárhasználat tanítása során cél, hogy a tanulók a nyomtatott és a digitális eszközök segítségével önállóan és tudatosan használjanak könyvtárakat, anyanyelvi és idegen nyelvű információforrásokat.

A *problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel* témakör segíti az idegen nyelvi kommunikáció fejlesztését, mert a programozási nyelvek általában angol nyelvű utasításkészletet használnak. A program saját segítségnyújtó dokumentumai, illetve hibaüzenetei általában angol nyelvűek, ezért a programozással foglalkozó diák rákényszerül az angol nyelvű szövegek olvasására és azok megértésére. A feladathoz tartozó problémák programozására nagy mennyiségű angol nyelvű minta, megoldási javaslat, forrás lelhető fel az interneten, emellett angol nyelvű fórumokon is tanácsot lehet kérni. A fellelhető tudásanyag áttanulmányozása, illetve a fórumokon való levelezés során jelentősen mélyül a tanuló idegen nyelvi tudása, fejlődik kommunikációs képessége.

9–10. évfolyam

Az *informatikai eszközök* átszövik világunkat, a számítógép mellett rengeteg intelligens eszköz jelenik meg. Csak azok tudják jól kihasználni az új információs társadalom lehetőségeit, akik rendszeresen alkalmazzák ezeket az eszközöket. A szakközépiskolai évek során a magabiztos készségeken alapuló alkotó felhasználásra és a rendelkezésre álló informatikai eszközök lehetőségeinek bővítésére kerül a hangsúly.

Napi életünk során sokszor kell döntéseket hoznunk a rendelkezésünkre álló információk alapján. A tanulók felismerik, hogy az informatikai eszközök segítségével, az *alkalmazói ismeretek* birtokában segíthetnek a hétköznapi életük során szükséges döntések előkészítésében.

A kommunikáció során kiemelt fontosságú a csoportok szervezése és működtetése, ennek érdekében ismerkednek meg a tanulók a körlevél készítésével, az alkotás során szükséges fogalmakkal és a számítógéppel végzett műveletekkel. A pénzügyi számítások a hétköznapi élet során is fontos szerepet látnak el. A táblázatkezelő programmal statisztikai elemzéseket végezhetünk, az adatokat megfelelő típusú diagramokon jeleníthetjük meg. A táblázatkezelővel egyéb tantárgyi feladatokat is meg lehet oldani.

Az *informatikai eszközökkel és módszerekkel történő problémamegoldás* fejlesztési célja, hogy a tanulókat alkalmassá tegye a szakmájuknak megfelelő programok keresésére, kiválasztására valamint kezelésére. A tanulóknak alkalmassá kell válnia a szakirányuknak megfelelő új számítógépes programok fejlesztési céljainak megfogalmazására, a fejlesztői csapattal való együttműködésre. A tanulók az iskolai élethez köthető matematikai, természettudományi, nyelvi és egyéb problémákat dolgoznak fel, munkamódszerként elsősorban csoportos és projekt munkaformákat alkalmaznak.

Az összetettebb problémák algoritmusainak gyakorlati kivitelezéséhez a tanulók az összetett problémáknak megfelelő összetett adatszerkezetekkel is találkoznak. Ebben a korban

előtérbe kerül az igényes adatbevitel és -kivitel, valamint a felhasználóbarát vezérlőelemek ismerete.

A tanulók az életkori sajátosságaiknak megfelelően a számítógépet komplex módon használják tanulmányaik során. A problémamegoldó készségek fejlesztése érdekében tetszőleges eszközökkel történő mérési értékek begyűjtésére, ezen értékek kiértékelésére, másrészt az egyszerű, véletlen eseményeket tartalmazó folyamatok modellezésére és szimulációjára kerül sor.

Szakközépiskolában a diákok az *infokommunikáció* során a szükséges információkat már önállóan fogalmazzák meg, önállóan keresik meg és használják. Képesek az információ hitelességének értékelésére. Az elkészült anyagaikat önállóan publikálják, megosztják az interneten (szöveges állományokat, képeket, multimédiás anyagokat).

A kommunikáció során a diákok az internetes lehetőségek széles tárházát használják, a hangsúly a csoportmunkát támogató alkalmazásokra kerül át. Felismerik az infokommunikációs eszközök mindennapi életre gyakorolt hatásait.

Bármilyen tantárgyi műveltségi terület esetében önállóan használják az elektronikus média lehetőségeit. Hatékonyan alkalmazzák a média kezeléséhez szükséges eszközöket.

Az *információs társadalom* témakör tárgyalása során a tanulók a korosztálynak és a szakmai tanulmányaiknak megfelelő információkezeléssel kapcsolatos feladatokkal találkoznak, felkészülnek a veszélyek elhárítására, megismerik a jogi és etikai vonatkozásokat. Kiemelt szerepet kap az információforrások etikus alkalmazása és azok hitelességének értékelése. Tapasztalatot szereznek az informatikai eszközök helyes használatának elsajátításában, bővítik a kulturális együttélésre vonatkozó szabályokkal kapcsolatos ismereteiket és betartják azokat. Az informatikai eszközök használata jelentősen hozzájárul a változásokhoz, ezért érdemes megismerni a fejlődés egyes szakaszait, feltárni az eszközök fejlettségének, elterjedtségének társadalmi, gazdasági, kulturális életre vonatkozó hatását és ezek összefüggéseit.

A tanulók az életkori sajátosságaiknak és az igényeiknek megfelelő elektronikus szolgáltatásokat ismernek meg, felismerik a szolgáltatások hétköznapi életben betöltött szerepét, céljait, és törekednek a biztonságos, kritikus használatra. A fejlesztés során a szolgáltatások kiválasztása, majd a működés megfigyelése és megértése, az egyes funkciók kipróbálása, a működési algoritmusok azonosítása, az eljárások értő alkalmazása és a kritikus szemléletmód kialakítása kap hangsúlyos szerepet.

A *könyvtárhasználat* önálló tanulmányának zárószakaszában cél, hogy a tanuló minél átfogóbb és modernebb könyvtárképpel rendelkezzen, ismerje saját igényeit, szokásait, tudását annak érdekében, hogy azt tudatosan és hatékonyan alkalmazhassa, fejleszthesse tanulmányai és a munka során is. A fejlesztés során az információs problémamegoldás folyamatának, a probléma megoldásának önálló, személyre, helyzetre szabott alakítása, irányítása zajlik tanulmányi, szakmai és hétköznapi helyzetekben. Ennek érdekében a könyvtári rendszer általános internetes, a helyben elérhető könyvtárak és a szakkönyvtárak teljes körű szolgáltatásai körében való önálló tájékozódás szükséges. A hatékony könyvtárhasználat érdekében a korábbi évek során megismert forrástípusok és konkrét források felhasználási célhoz, leendő szakmájához viszonyított információs értékének megállapítására, újabb könyvtári, szakmai és közhasznú adatbázisok és honlapok megismerésére, használatára kerül sor.

Az információkereső stratégia kialakításával és az etikai szempontokat is figyelembe vevő alkotó felhasználásával a tantárgyakhoz vagy a hétköznapi szituációkhoz kötött információt igénylő feladatokat a tanulók egyre önállóbban oldják meg.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Az informatikai eszközök használata	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Az operációs rendszer alapvető funkcióinak ismerete, alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A számítógépes perifériák használatbavétele. Az összetett munkához szükséges eszközkészlet kiválasztása. Az adatok biztonságos tárolása. Az informatikai környezet tudatos alakítása. Az egészséges munkakörnyezet megteremtése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A számítógépes perifériák megismerése, használatbavétele, működésük fizikai alapjai</i> A számítógép fő egységeinek megismerése, az alaplap, a processzor, a memória főbb jellemzői. Bemeneti és kimeneti perifériák, adathordozó eszközök használata, működési elve.		<i>Fizika; kémia:</i> elektromágnesesség, optika, félvezetők, folyadékkristályok, színek, festékek, analóg és digitális jelek.
<i>Az összetett munkához szükséges eszközkészlet kiválasztása</i> Az összetett munkához szükséges eszközkészlet kiválasztási szempontjainak megismerése. Digitalizáló eszközök. Az operációs rendszer és a számítógépes hálózatok főbb feladatai és szolgáltatásai.		
<i>Az adatok biztonságos tárolása. Az informatikai környezet tudatos alakítása</i> Az adatok biztonságos tárolásának szoftveres és hardveres biztosítása. Fájlok illetéktelenek által történő hozzáféréseinek megakadályozása.		
<i>Az egészséges munkakörnyezet megteremtése</i> Egészséges, ergonómiai szempontoknak megfelelő számítógépes munkakörnyezet kialakítása.		<i>Biológia-egészségtan:</i> az érzékszervek védelmét biztosító szabályok, helyes szokások; a környezeti állapot és az ember egészsége közötti kapcsolat, igény az egészséges életkörülményekre.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Digitális kamera, adatvédelem.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Alkalmazói ismeretek	Órakeret 14 óra
	2.1. Írott és audiovizuális dokumentumok elektronikus létrehozása	
Előzetes tudás	Az operációs rendszer alapvető funkcióinak ismerete, alkalmazása. A	

	digitális képek formáinak ismerete, képszerkesztő program használata. Karakter- és bekezdésformázások végrehajtása szövegszerkesztő programmal.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Nagyobb dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. Körlevél készítése. Különböző formátumú produktumok készítése, a megfelelő formátum célszerű kiválasztása. Személyes dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. Multimédiás dokumentumok készítése. Interaktív anyagok, bemutatók készítése. A feladat megoldásához szükséges alkalmazói eszközök kiválasztása és komplex használata.

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Nagyobb dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása</i> Nagyobb terjedelmű dokumentum szerkesztése. Élőfej, élőláb. Stílusok alkalmazása. Tartalomjegyzék készítése. Személyes dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.	<i>Fizika; kémia; biológia-egészségtan:</i> projekt munka elkészítése; kísérlet vagy vizsgálat jegyzőkönyvének elkészítése. <i>Vizuális kultúra:</i> gyűjtött információ- és képanyagból írásos összefoglaló készítése. Médiahasználat.
<i>Körlevél</i> A törzsdokumentum és az adattábla fogalmának megismerése. Dokumentum készítése körlevél funkció felhasználásával. Egyéb iskolai dokumentum készítése kiadványszerkesztő programmal.	
<i>Különböző formátumú produktumok készítése, a megfelelő formátum célszerű kiválasztása</i> Egyénileg készített, letöltött elemek (zene, fénykép, film, animáció stb.) elhelyezése közös multimédiás dokumentumban. Szöveg, kép elhelyezése a dokumentumban. Dokumentumok nyomtatási beállításai.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegalkotás. <i>Fizika; kémia; biológia-egészségtan:</i> vizsgálatok eredményének prezentálása; projekt munka bemutatása.
<i>Hangszerkesztés</i> Digitális hangformátumok megismerése. A formátumok átalakítása. Hangszerkesztő program használata.	<i>Ének-zene:</i> saját munkák, gyűjtések felhasználása az elektronikus hangalakítás során.

<i>Multimédiás dokumentumok készítése. Interaktív anyagok, bemutatók készítése</i> A feladat megoldásához szükséges alkalmazói eszközök kiválasztása és komplex használata. Utómunka egy videoszerkesztő programmal. A weblapkészítés alapjai.	<i>Vizuális kultúra:</i> mozgóképi szövegkörnyezetben megfigyelt emberi kommunikáció értelmezése. Szövegkörnyezetben megfigyelt egyszerűbb (teret és időt formáló) képkapcsolatok, kép- és hangkapcsolatok értelmezése. Átélt, elképzelt vagy hallott egyszerűbb események mozgóképi megjelenítésének megtervezése, esetleg kivitelezése az életkornak megfelelő szinten (például storyboard, animáció, interjú).
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élőfej, élőláb, oldalszám, stílus, tartalomjegyzék, körlevél, törzsdokumentum, multimédia, videó.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2.2. Adatkezelés, adatfeldolgozás, információmegjelenítés	
Előzetes tudás	Az operációs rendszer alapvető funkcióinak ismerete, alkalmazása. Egyszerű táblázatkezelési műveletek végrehajtása. Táblázatba foglalt adatokból célszerű diagramok készítése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Problémamegoldás táblázatkezelővel. Adatkezelés táblázatkezelővel. Adatok tárolásához szükséges egyszerű adatbázis kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Problémamegoldás táblázatkezelővel</i> A hétköznapi életben előforduló problémák megoldása. Tantárgyi feladatok megoldása. Függvények használata.		<i>Matematika:</i> kamatos kamat számítása, befektetésekkel, hitelekkel kapcsolatos számítások.
<i>Statisztikai számítások</i> Statisztikai függvények használata táblázatkezelőkben. Az adatok grafikus szemléltetése.		<i>Matematika:</i> számok, műveletek, egyéb matematikai szimbólumok (pl. képek, szakaszos ábrák, diagramok, táblázatok,

	műveletek, nyitott mondatok) alapján az általuk leírt valóságos helyzetek, történések, összefüggések elképzelése. <i>Biológia-egészségtan; kémia; fizika:</i> a természeti és technikai rendszerek állapotának leírására szolgáló szempontok és módszerek használata.
<i>Adatkezelés táblázatkezelővel</i> Adatok rendezése, szűrés. Függvények alkalmazása különböző lapokon lévő adatokra.	<i>Matematika; földrajz; fizika; kémia:</i> táblázatok adatainak rendezése.
<i>Térinformatikai alapismeretek</i> Térképek és adatbázisok összekötési lehetőségei. Útvonalkeresők, térképes keresők használata.	<i>Fizika; földrajz; matematika:</i> a térbeli tájékozódást szolgáló eszközök és módszerek alapjai és felhasználásuk. A GPS idő-, távolság- és sebességadatainak értelmezése.
<i>Adatok tárolásához szükséges egyszerű adatbázis kialakítása</i> Adatbázis létrehozása. Adattábla, rekord, mező, kapcsolat, kulcs. Adatbázis feltöltése. Algoritmusok alkalmazása a feladatmegoldásokban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Adatbázis, relációs adatbázis, adat, adattábla, rekord, mező, kapcsolat, kulcs.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel	Órakeret 6 óra
	3.1. A problémamegoldáshoz szükséges módszerek és eszközök kiválasztása	
Előzetes tudás	Algoritmusleíró eszközök ismerete és használata, egyszerűbb algoritmusok megírása. Fejlesztői környezet használata.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Tantárgyi és egyéb problémák informatikai eszközök segítségével történő megoldása csoportmunkában, a megoldáshoz szükséges algoritmusok készítése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A problémák megoldásához szükséges eszközök és módszerek komplex alkalmazása</i> A problémamegoldáshoz szükséges informatikai eszközök kiválasztása. Tantárgyi és egyéb problémák informatikai eszközök segítségével történő megoldása, a megoldáshoz szükséges algoritmusok készítése.	<i>Matematika:</i> ismerethordozók használata. Számítógépek használata. Algoritmus követése, értelmezése, készítése. Matematikai modellek, alkalmazásuk módja. <i>Magyar nyelv és irodalom; idegen nyelvek; matematika; földrajz:</i> szövegfeldolgozás.
<i>Problémák megoldása munkacsoportban. A problémamegoldó tevékenység tervezése</i> Az iskolához és a köznapi élethez kapcsolódó problémák megoldásának tervezése és megvalósítása csoportmunkában. Projekt munkák informatikai eszközökkel történő kivitelezése.	<i>Matematika:</i> ismerethordozók használata. Számítógépek használata. Algoritmus követése, értelmezése, készítése. Matematikai modellek (pl. számítógépes programok), alkalmazásuk módja. Modell (ábra, diagram) alkotása, értelmezése fogalmakhoz. Közelítő értékek meghatározása, egyenletek, egyenletrendszerek megoldása, diagramok készítése.

	Magyar nyelv és irodalom; idegen nyelv; földrajz: szövegfeldolgozás.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Probléma, tervezés, megvalósítás, projektmunka.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3.2. Algoritmizálás és adatmodellezés	
Előzetes tudás	Algoritmus kódolása valamely fejlesztői környezetben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tantárgyi problémák algoritmizálása. Tervezési eljárások, az alulról felfelé építkezés és a lépésenkénti finomítás elveinek használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Adott feladat megoldásához tartozó algoritmusok megfogalmazása, megvalósítása számítógépen, a feladat megoldásához algoritmusok tervezése, végrehajtása, elemzése</i> Tantárgyi problémák megoldási algoritmusainak tanulmányozása. Algoritmusok alkotása különböző tervezési eljárások segítségével, az alulról felfelé építkezés és a lépésenkénti finomítás elvei. Algoritmusok megvalósítása. Néhány típusalgoritmus vizsgálata.		Magyar nyelv és irodalom; idegen nyelv; matematika; földrajz: szövegfeldolgozás. Fizika; kémia: összefüggések, folyamatok programozása.
<i>A problémamegoldáshoz szükséges adatok és az eredmény kapcsolata, megtervezése, értelmezése</i> A beállítások értelmezése.		
<i>Elemi és összetett adatok megkülönböztetése, kezelése, használata.</i> <i>Adatmodellezés, egyszerű modellek megismerése</i> Különböző adattípusok használata a modellalkotás során.		Magyar nyelv és irodalom; idegen nyelv; matematika; földrajz: szövegfeldolgozás.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Tantárgyi probléma, alulról felfelé építkezés elve, lépésenkénti finomítás elve, elemi adat, összetett adat, bemenő adat, eredmény.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3.3. Egyszerűbb folyamatok modellezése	
Előzetes tudás	Fejlesztői környezet ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tantárgyi szimulációs programok használata. Tantárgyi mérések eredményeinek kiértékelése informatikai eszközökkel.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Mérések és szimulációk, a paramétermódosítás hatásai, törvényszerűségek megfogalmazása, modellalkotás egyszerű tevékenységekre</i> Tantárgyi szimulációs programok használata. A beállítások hatásainak megfigyelése, a tapasztalatok megfogalmazása. Tantárgyi mérések eredményeinek kiértékelése informatikai eszközökkel. Modellalkotás egyszerű tevékenységekre.		<i>Fizika; kémia:</i> természettudományos folyamatokkal foglalkozó programok. <i>Matematika:</i> véletlen esemény, valószínűség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mérés, értékelés, eredmény, szimuláció, beállítás, modell.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Infokommunikáció	Órakeret 3 óra
	4.1. Információkeresés, információközlési rendszerek	
Előzetes tudás	Információ keresése, a hiteles és nem hiteles információ megkülönböztetése, az információ kritikus értékelése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A feladatok elvégzéséhez szükséges információk azonosítása, meghatározása, megkeresése, felhasználása. A dokumentumok önálló publikálása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Önálló információszerzés</i> Információkeresési stratégia. Tartalomalapú keresés. Logikai kapcsolatok. A szükséges információ önálló meghatározása, a találatok szűkítése, kigyűjtése, felhasználása.		<i>Kémia; biológia; fizika:</i> természettudományos projektek kidolgozása, pályázati anyagok készítése. A számítógéppel segített tanulás módszereinek alkalmazása a mérés, információkeresés, bemutatók és a kommunikáció segítésére. A problémamegoldásra irányuló, hatékony információkeresés.
<i>Az információk közlési célnak megfelelő alakítása, a manipuláció megismerése</i> A találatok elemzése, értékelése hitelesség szempontjából. A közlés céljának felismerése. A reklámok manipulatív tevékenységének felfedése.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> egy esemény információinak begyűjtése több párhuzamos forrásból,

	ezek összehasonlítása, elemzése, az igazságtartalom keresése, a manipulált információ felfedése.
<i>A publikálás módszereinek megismerése, szabályai</i> Az elkészült dokumentumok publikálása hagyományos és elektronikus, internetes eszközökkel. Szövegek, képek, fotóalbumok, hang- és videoanyagok, weblapok publikálása az interneten.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Manipulálás, kétirányú információáramlás, adatfeltöltés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4.2. Az információs technológián alapuló kommunikációs formák	
Előzetes tudás	Az infokommunikációs eszközök ismerete. A modern infokommunikációs eszközök hatékony használata. A kommunikáció elméletének ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Online kommunikáció folytatása, csoportmunka végzése egy vagy több résztvevővel. A legújabb két- vagy többrésztvevős kommunikációs lehetőségek, valamint az elektronikus médiumok megfelelő kezelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kommunikációra képes eszközök összekapcsolási lehetőségeinek megismerése</i> Többrésztvevős beszélgetős, kommunikációs program használata. Csoportmunka az interneten.		<i>Idegen nyelvek:</i> kommunikáció külföldi partnerekkel.
<i>Az infokommunikációs eszközök mindennapi életre gyakorolt hatásának vizsgálata</i> A hagyományos infokommunikációs technológiák összehasonlítása az elektronikus és internetes lehetőségekkel. A túlzott internethasználatból kialakuló káros életformák azonosítása, a függőség elhárítása.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kommunikációs program.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4.3. Médiainformatika	
Előzetes tudás	A legújabb infokommunikációs technológiák használata, alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az új elektronikus és internetes médiumok készség szintű használata.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A hagyományos médiumoktól különböző, informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségek, azok felhasználása a megismerési folyamatban</i> Információszerzés internetes portálokról, médiatárakból, elektronikus könyvtárakból.		<i>Földrajz: tájékozódás GPS segítségével.</i> Helymeghatározás, ideális útvonalválasztás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hírportál, médiatár, e-book, hangoskönyv.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Az információs társadalom	Órakeret 4 óra
	5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai	
Előzetes tudás	Informatikai biztonsággal kapcsolatos tapasztalatok. A számítógép vagy a programok használata során tapasztalt esetleges meghibásodások. A problémák megoldása érdekében alkalmazott eljárások. Infokommunikációs eszközök használata során tanúsított viselkedési módok megfigyelése, véleményezése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Adatvédelmi fogalmak ismerete. Az információforrások hitelességének értékelése. Szerzői joggal kapcsolatos alapfogalmak megismerése. Az infokommunikációs publikálási szabályok megismerése. Az informatikai fejlesztések gazdasági, környezeti, kulturális hatásainak felismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Az adatvédelmi alapfogalmakkal és az információhitelesség megőrzési technikáival való megismerkedés</i> Adatvédelmi fogalmak ismerete. Az információforrások hitelességének értékelése. Informatikai eszközök etikus használata.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat: részvétel a társadalmi felelősségvállalásban.</i>
<i>Szerzői jogi alapfogalmak. Az infokommunikációs publikálási szabályok megismerése</i> Szerzői joggal kapcsolatos alapfogalmak megismerése. Az infokommunikációs publikálási szabályok megismerése.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat: a célnak megfelelő információforrások, eszközök, módszerek kiválasztása.</i> <i>Magyar nyelv és irodalom: a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése, netikett. A forráskritika technikái.</i>

Az információ és az informatika gazdaságra, környezetre, kultúrára, személyiségre, egészségre gyakorolt hatásának megismerése

A globális információs társadalom jellemzői.

Az informatikai kultúra jellemzői.

Az informatikai fejlesztések gazdasági, környezeti, kulturális hatásainak felismerése.

Az informatikai eszközök használatának következményei a személyiségre és az egészségre vonatkozóan.

Technika, életvitel és gyakorlat: a fenntarthatóság értékének és érdekének elfogadása, tudatos és cselekvő részvétel az emberi környezet állapotának megőrzésében, javításában.

Fizika; biológia-egészségtan; kémia: a számítógéppel segített tanulás módszereinek alkalmazása a mérés, információkeresés, bemutatók és a kommunikáció segítésére. Információs- és kommunikációs rendszerek felépítése, jelentőségük.

Magyar nyelv és irodalom: az információs-kommunikációs társadalom műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése.

Matematika: matematikai modellek (pl. nyitott mondatok, gráfok, sorozatok, függvények, függvényábrázolás, számítógépes programok, statisztikai elemzések), alkalmazásuk módja, korlátai (pontosság, értelmezhetőség).

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Információs társadalom, informatikai biztonság, informatikai kultúra, információkezelés, adatvédelem, netikett, szerzői jog, szerzői alkotás, plágium, közkincs, szabad felhasználás.
------------------------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5.2. Az e-szolgáltatások szerepe és használata	
Előzetes tudás	Elektronikus szolgáltatásokkal kapcsolatos személyes tapasztalatok, vélemények gyűjtése, tapasztalatok cseréje.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az elektronikus szolgáltatások szerepének felismerése, a szolgáltatások kritikus használata. A fogyasztói viselkedést meghatározó módszerek felismerése a médiában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Az e-szolgáltatások előnyeinek és veszélyeinek, biztonsági vonatkozásainak feltérképezése</i> Az elektronikus szolgáltatások hétköznapi életben betöltött szerepének felismerése. Elektronikus szolgáltatások megismerése, kritikus használata, értékelése. Az elektronikus szolgáltatások előnyeinek és veszélyeinek felismerése.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a mindennapi tevékenységekben és a fogyasztói szokásokban megnyilvánuló egészség- és környezettudatosság. Összetett technológiai, társadalmi és ökológiai rendszerek elemzése.
<i>A fogyasztói viselkedést befolyásoló technikák felismerése a médiában</i> Fogyasztói szükségletek azonosítása. A fogyasztói viselkedést befolyásoló módszerek megfigyelése és azonosítása. Tudatos vásárlókép kialakítása.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a környezetre és az emberi egészségre gyakorolt hatások. Tudatos vásárlás, fogyasztói szokások. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a manipulációs szándék, a hibás következtetések és a megalapozatlan ítéletek felismerése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Információs társadalom, média, elektronikus szolgáltatás, regisztráció, leiratkozás, azonosító, jelszó, kritikus használat.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. Könyvtári informatika	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Katalógus önálló használata. A települési könyvtár önálló használata. Önálló kézikönyvhasználat. A felhasznált irodalomjegyzék összeállítása segítségével.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A könyvtári rendszer szolgáltatásai és a különböző információforrások önálló felhasználása tanulmányi és egyéb feladatokhoz.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Könyvtártípusok, információs intézmények</i> A könyvtári rendszer szerepének, lehetőségeinek megismerése. A települési közkönyvtár önálló használata. Könyvtárlátogatás.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a tanulási képesség fejlesztése, kulturált könyvtárhasználat.
<i>Könyvtári szolgáltatások</i> A könyvtári információs rendszer szolgáltatásainak rendszerezése, felhasználása a tanulásban. A könyvtárközi kölcsönzés funkciójának megértése. Könyvtári és közhasznú adatbázisok használati útmutató segítségével való önálló használata. Rendszerezés, a céloknak megfelelő könyvtár- és internethasználat.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> könyvtárhasználat. <i>Ének-zene:</i> a könyvtár és az internet felhasználása.
<i>Információkeresés</i> A médiumok, közléstípusok tartalmi megbízhatósága. Információkeresési stratégiák ismerete. Önálló információszerzés katalógusokból, adatbázisokból, általános és ismeretterjesztő művekből. Releváns információk kiválasztása hagyományos és elektronikus információhordozókból. Az iskolai tananyag elmélyítése és kibővítése önálló könyvtári kutatómunkával.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a könyvtári információkeresés. Az internetes adatgyűjtés technikái, linkek használata. Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, értelmező szótárak; szelekció, értékelés, elrendezés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> ismeretszerzés szaktudományi munkákból.

	<i>Fizika; kémia; biológia-egészségtan:</i> az ismeretszerzés folyamatának és eredményének kritikus értékelése. A problémamegoldásra irányuló, hatékony információkeresés. <i>Vizuális kultúra:</i> tájékozódás valamely Európán kívüli kultúra művészetéről a történelmi, kultúrtörténeti összefüggések figyelembevételével. <i>Ének-zene:</i> zenei dokumentumok gyűjtése. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a személyes pályatervnek, elképzeléseknek, szükségleteknek megfelelő információszerzés.
<i>Dokumentumtípusok, kézikönyvek</i> A hiteles forrás jellemzőinek ismerete. Forrástípusok rendszerezése információs értékük szerint. A talált információk kritikus értékelése. Időszaki kiadványok önálló használata. Elektronikus könyvek, digitalizált dokumentumok. Az egyes tudományterületek alapvető segédkönyvtípusainak ismerete, önálló használata.	<i>Matematika:</i> ismerethordozók használata. Könyvek (pl. matematikai zsebkönyvek, szakkönyvek, ismeretterjesztő könyvek, lexikonok, feladatgyűjtemények, táblázatok, képletgyűjtemények). <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> segédkönyvek, kézikönyvek, szótárak, lexikonok használata, ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése

	egynyelvű szótárakban. Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatásának új jelenségei. <i>Földrajz:</i> tájékozódás a hazai földrajzi, környezeti folyamatokról. Információgyűjtés internetalapú szolgáltatásokkal: időjárási helyzetkép, útvonaltervező, valutaváltó. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvek, atlaszok, lexikonok. <i>Vizuális kultúra:</i> a tömegkommunikáció formái, a tömegkommunikációt és a mediatizált nyilvánosságot jellemző tények, modellek. Az audiovizuális szövegek, műsorok előállítását, nyelvi jellemzőit, közvetítését és értelmezését leíró fontosabb fogalmak és alapvető összefüggések.
<i>Forráskiválasztás</i> Komplex feladathoz való önálló forráskiválasztás a feladat céljának és a forrás információs értékének figyelembevételével.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> kérdések megfogalmazása a szerző esetleges elfogultságaira, tájékozottságára, rejtett szándékaira stb.

	vonatkozóan. Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása. Különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> verbális és nem verbális (hangzó, képi és digitális) információk gyűjtése, szelekciója, rendszerezése, kritikája és felhasználása. <i>Vizuális kultúra:</i> információforrások szűrésének szempontjai.
<i>Bibliográfiai hivatkozás, forrásfelhasználás</i> Bibliográfiai hivatkozás önálló készítése folyóiratcikkekről. Az interneten megjelent források hivatkozási technikájának megismerése, segítséggel való alkalmazása. Hivatkozásjegyzék, irodalomjegyzék készítése.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése, netikett.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Könyvtári rendszer, múzeum, levéltár, információkeresési stratégia, rejtett bibliográfia, relevancia, kritikus forráshasználat, hivatkozás, plágium, hitelesség, önművelés, egész életen át tartó tanulás.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>A tanuló az informatikai eszközök használat témakör végére</i> tudjon digitális kamerával felvételt készíteni, legyen képes adatokat áttölteni kameráról a számítógép adathordozójára; ismerje az adatvédelem hardveres és szoftveres módjait; ismerje az ergonómia alapjait. <i>A tanuló az alkalmazói ismeretek témakör végére</i> legyen képes táblázatkezelővel tantárgyi feladatokat megoldani, egyszerű számításokat elvégezni; tudjon körlevelet készíteni; tudja kezelni a rendelkezésére álló adatbázis-kezelő programot; tudjon adattáblák között kapcsolatokat felépíteni, adatbázisokból lekérdezéssel információt nyerni. A nyert adatokat tudja esztétikus, használható formába rendezni.
--	--

	<i>A tanuló a problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel témakör végére</i> tudjon algoritmusokat készíteni, legyen képes a probléma megoldásához szükséges eszközöket kiválasztani; legyen képes tantárgyi problémák megoldásának tervezésére és megvalósítására; ismerjen és használjon tantárgyi szimulációs programokat; legyen képes tantárgyi mérések eredményeinek kiértékelésére; legyen képes egy csoportban tevékenykedni. <i>A tanuló az infokommunikáció témakör végére</i> legyen képes információkat szerezni, azokat hagyományos, elektronikus vagy internetes eszközökkel publikálni; legyen képes társaival kommunikálni az interneten, közös feladatokon dolgozni; tudja használni az újabb informatikai eszközöket, információszerzési technológiákat. <i>A tanuló az információs társadalom témakör végére</i> ismerje az adatvédelemmel kapcsolatos fogalmakat; legyen képes értékelni az információforrásokat; ismerje az informatikai eszközök etikus használatára vonatkozó szabályokat; ismerje a szerzői joggal kapcsolatos alapfogalmakat; ismerje az infokommunikációs publikálási szabályokat; ismerje fel az informatikai fejlesztések gazdasági, környezeti, kulturális hatásait; ismerje fel az informatikai eszközök használatának személyiséget és az egészséget befolyásoló hatásait; ismerje fel az elektronikus szolgáltatások szerepét, legyen képes néhány elektronikus szolgáltatás kritikus használatára; ismerje fel az elektronikus szolgáltatások jellemzőit, előnyeit, hátrányait; ismerje fel a fogyasztói viselkedést befolyásoló módszereket a médiában; ismerje fel a tudatos vásárló jellemzőit. <i>A tanuló a könyvtári informatika témakör végére</i> legyen képes bármely, a tanulmányaihoz kapcsolódó feladata során az információs problémamegoldás folyamatát önállóan, alkotóan végrehajtani; legyen tisztában saját információkeresési stratégiáival, tudja azokat tudatosan alkalmazni, legyen képes azokat értékelni, tudatosan fejleszteni.
--	--

1. A kerettantervi rendelet 10. melléklet 10.6.2. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„10.6.2. A román nemzetiségi nevelés-oktatás kerettantervei román nyelven

CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Limba și cultura sunt condiții de bază pentru menținerea și întărirea identității minorității românești din Ungaria. În ultimele decenii ca urmare a procesului de asimilare tot mai accentuată a crescut rolul instituțiilor de învățământ în transmiterea limbii, culturii și identității pentru generațiile viitoare. Din această cauză obiectivele activității instructiv-educative nu se vor limita doar la transmiterea cunoștințelor și la dezvoltarea deprinderilor. Se va avea în vedere formarea unor cunoștințe și aptitudini practice, și totodată aplicabile în mai multe domenii, ce constituie cadrul activităților bazate pe valori. Obiectivul principal este formarea unor deprinderi ca autodefinirea, simțul de judecată, deschiderea spre știință și artă și randament maxim în limitele capacităților și posibilităților individuale ale elevilor. Acest sistem de condiționări va deschide calea spre o viață bazată pe responsabilitate.

În perspectiva învățării pe tot parcursul vieții, – obiectivul principal al politicii școlare a minorităților din Ungaria – este asigurarea și dezvoltarea accesibilizării pentru toți membrii colectivității a activității instructiv-educative. Învățământul în limba minorităților se bazează pe ideea că membrii vor putea să beneficieze de aceste oportunități în toate etapele de vârstă.

Cunoașterea la nivel înalt a limbii, cultivarea dialectelor și a tradițiilor locale, cunoașterea istoriei și a prezentului sunt părți indispensabile ale identității. În lumea contemporană învățarea interpersonală este la fel de importantă ca și achiziționarea cunoștințelor și a informațiilor, precum și formarea strategiilor de acțiune, de o importanță deosebită pentru minoritățile din Ungaria, pentru că dispun de două limbi materne. De asemenea se va lua în considerare că instituțiile de învățământ nu se pot baza pe cunoștințele de limbă din familie. În vederea asigurării eficacității învățământului, această situație schimbată în procesul de însușire a limbii se va reflecta în competențele de dezvoltare și în conținutul disciplinelor de cultură generală.

Elevii școlilor minorității românești mai întâi intră în contact, în situații de impresii și trăiri directe, cu cele mai importante tradiții locale, cu modul de viață și cu cultura minorității. Cunoștințele legate de istoria, folclorul, limba, literatura și mass-media ale minorităților vor fi însușite de către elevi pe baza acestor impresii și trăiri conform principiului accesibilității.

Elevii cunosc diferitele forme instituționale și organizaționale ale păstrării tradițiilor în afara familiei.

Însușirea disciplinei Cultură și civilizație românească va contribui la formarea la elevi a toleranței și deschiderii față de alteritate și astfel ei vor fi capabili de a accepta alte minorități și popoare.

De-a lungul a douăsprezece clase câte o oră pe săptămână va face posibil ca achiziționarea cunoștințelor și dezvoltarea deprinderilor să fie cât mai complexe și intense. Independent de faptul că nu mai este posibilă integrarea în alte discipline a acestor cunoștințe, se va avea în vedere posibilitatea de a realiza legături cu alte discipline, de fapt conținuturile disciplinei au în sine această posibilitate.

Obiectivul disciplinei Cultură și civilizație românească este transmiterea identității și a valorilor ceea ce va influența alegerea metodelor. Formele deschise de predare asigură

achiziționarea cunoștințelor ceea ce va urma calea trecerii *de la impresii la acțiune și la înțelegere*, ajungând la *dobândirea experiențelor*. Aceste practici *creative de învățare și metode bazate pe acțiune (învățare pe bază de experiment în gări¹, în ateliere, activități în cadrul muzeelor, proiecte școlare)* vor transmite elevilor *experiențe* care vor putea fi însușite în mediul în care trăiesc. Astfel se vor dezvolta treptat *competențe* care îi vor ajuta pe elevi să deruleze *proiecte individuale*.

Clasele 1-2

Copiii care trec de la grădiniță la școală se integrează treptat într-o colectivitate nouă. Ei își vor însuși *scris-cititul*, cunoștințele referitoare la tradițiile culturale ale *trecutului* și la valorile *prezentului*. În această etapă de început, este important ca ei să se familiarizeze cu *culoarea locală* care le formează identitatea, cu *valorile materiale și spirituale* ale minorității românești. Această disciplină va contribui la dezvoltarea celor mai variate *competențe*.

Ea va sprijini *achiziționarea informațiilor, învățarea și prin observațiile pe care le cere elevilor pe baza documentelor, obiectelor și instrumentelor vechi*. Elevii își vor putea îmbogăți cunoștințele din discuții personale, din filme, din observațiile făcute despre casele țărănești.

Odată cu vizionarea materialelor expozițiilor se va lărgi în continuare orizontul lor cultural.

Dincolo de transmiterea unor conținuturi de învățare, această disciplină va dezvolta capacitatea reflecției critice a elevilor și îi va transforma în receptori care *vor înțelege, vor intuit și vor judeca* lumea din jur.

Această disciplină va dezvolta *cultura lor comunicativă* pe baza principiului accesibilității, punând accentul necesar pe formele de comunicare *verbale și nonverbale* (de ex.: relatarea impresiilor, a experiențelor, prin jocuri colective cu ajutorul unui pantomim).

Ea va contribui și la dezvoltarea *orientării în timp și spațiu*. Ea va pune bazele deprinderilor legate de folosirea hărții și va permite folosirea cât mai frecventă a expresiilor românești pentru măsurarea timpului.

Unitate tematică/ obiective cadru	1. Românii din Ungaria		Total 12 ore
Cunoștințe anterioare			
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Să cunoască frumusețile patriei, varietatea sa culturale și să adâncească sentimentul de familiaritate. Să trezească interesul față de trecutul înaintașilor. Să formeze conștiința de identitate prin cunoașterea valorilor materiale și spirituale.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Patria noastră este Ungaria. Așezarea geografică a Ungariei. Țările învecinate și naționalitățile acestora.	Să înțeleagă că în Ungaria trăiesc nu numai oameni care vorbesc maghiară ci și alte naționalități: germani, slovaci,	<i>Cunoștințe despre mediu:</i> simbolurile geografice ale țării noastre: regiunea	

¹ Metodă deschisă de învățământ bazată pe autocontrolul elevilor.

Românii din Ungaria. Originea strămoșilor noștri. Nume de familie și supranume (porecle). Limba română (limba dialectală, limba uzuală).	sârbi... printre ei și români care prin rădăcinile, limba, universul obiceiurilor, tradițiilor și credințelor lor aparțin, de asemenea, altui popor.	Crișurilor. <i>Limba și literatura română:</i> cuvinte dialectale, denumirea localităților, nume de familie.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Granițele țării, națiunea, naționalități, rădăcini, nume de familie, supranume (porecle), cetățenie, limbă, dialect, accent dialectal.	

Unitate tematică/ obiective cadru	2. Familia și locuința		Total 12 ore
Cunoștințe anterioare			
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Să înțeleagă mesajul scriitorului: „ <i>Ne aflăm pe lume pentru a ne simți undeva acasă</i> ”. Să dezvolte interesul și sentimentul de respect și de stimă față de valorile moștenite din tată în fiu, dinspre mamă în fiică.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Familia ca unitatea de bază a comunității umane. Viața familiei în colectivitățile tradiționale. Rolul, locul copilului în trecut. Viața familiei noastre în lumea modernă contemporană. Eu și familia mea. Imagini din trecutul familiei noastre. Relațiile noastre cu rudele. Legăturile noastre sentimentale. Modele de comportament.	Prezentarea în cadrul conversațiilor - sub formă de desene, de cântece și în formații - a relațiilor familiale, de rudenie, de roluri. Înțelegerea cât mai bună a mesajului dialogului dintre generații. Înțelegerea ideii că de fapt „cuibul familial” este baza formării sentimentului de siguranță, de dragoste, de ocrotire, ceea ce transmite valori perene.	<i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice; protecția mediului înconjurător; etică:</i> familia și locuința. <i>Cunoștințe despre mediu:</i> pe meleagurile noastre, regiunea Crișurilor. <i>Limba și literatura română:</i> poezii despre mamă, despre familie; copilul în literatură. <i>Cânt și muzică:</i> cântece de leagăn, de adormit copii, cântece populare despre locurile natale, familie și mamă. <i>Cultură vizuală:</i> peisaje, tablouri care prezintă relația mamă-copil, portrete despre	

		copii. <i>Etică: modele de comportament social însușite în familie „Se cuvine să știi ce se cuvine.”</i>
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Familie, familie țărănească, familie burgheză, arbore genealogic, sărbători familiale.	

Unitate tematică/ obiective cadru	3. Evenimente importante în viața familiei: nașterea copilului		Total 8 ore
Cunoștințe anterioare			
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea deprinderilor de abstractizare prin „revelarea” sensurilor subtile. Dezvoltarea deprinderilor de a percepe adevăratele valori etice și estetice. Dezvoltarea treptată a deprinderilor de gândire individuală.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Activități legate de prevestirea nașterii. Raportarea la colectivitate a femeii însărcinate. Obiceiurile legate de naștere. Rituri pozitive legate de nou-născuți. Obiecte, simboluri, acte simbolice. Cântece de leagăn. Obiceiuri de alegere a numelui. Botezul.	Înțelegerea și relatarea întâmplărilor legate de naștere. Să înțeleagă că la nașterea fratelui sau surorii, afecțiunea părinților nu se împarte ci crește și că nașterea fiecărui om (indivd) este „o minune” irepetabilă, având o menire specială. Înțelegerea faptului că în cultura populară toate actele, riturile pot avea sensuri subtile, semnificații suplimentare (de ex: identificarea sensurilor ascunse ale primei băi a nou-născutului, ale busuiocului, ale apei sfințite.) Citirea și interpretarea corecte ale poeziilor despre mamă. Învățarea unor zicători, cântece simple, prezentarea unor scene.	<i>Cunoștințe despre mediu:</i> succesiune, naștere în sens de procreație, nașterea copilului. <i>Limba și literatura română:</i> sinonimele, familia de cuvinte a noțiunii de „naștere”.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Naștere, botez, atribuirea numelui, rituri de trecere, binecuvântare, busuioc, slujbă, ortodox, greco-catolic, baptist.		

Unitate tematică/ obiective cadru	4. Locuința și împrejurimile ei	Total 16 ore
Cunoștințe prealabile		

Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Elevii să cunoască cele mai importante caracteristici și atracții ale mediului în care trăiesc. Formarea autocunoașterii prin transmiterea valorilor trecutului. Dezvoltarea abilităților de orientare în timp și spațiu.
---	--

Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Modul de a construi în trecut și în prezent. Case țărănești cu două piese (cameră mică, bucatărie) și cu trei piese („camera curată”, bucatărie, cameră mică). Case moderne în prezent. Mobilier și obiecte din casă: mobilier, textile populare, obiecte de bucatărie. Obiceiurile legate de bucătăria populară. Îmbrăcămintea. Curtea. Grădina.	Compararea portului din trecut cu moda contemporană (mobilier, mâncăruri, obișnuințe alimentare etc.) pe baza unor tablouri, fotografii, formarea și prezentarea unor păreri proprii.	<i>Cunoștințe despre mediu:</i> Localitățile transfrontaliere. Autoaprovizionarea, alimente vegetale și de origine animală, cultura produselor bio. <i>Cultură vizuală:</i> arta fotografică. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> activități „manufacturiere”. <i>Limba și literatura română:</i> expresii dialectale.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Activități agricole, autoaprovizionare, casă țărănească, mobilier, obiecte din casă.	

Unitate tematică/ obiective cadru	5. Jocuri pentru copii, jucării		Total 18 ore
Cunoștințe anterioare			
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea complexă a personalității. Rolul jocurilor pentru copii în formarea colectivității. Dezvoltarea memoriei prin însușirea numărărilor și a zicătorilor. Dezvoltarea creativității și a deprinderilor manuale prin procesul de confecționare a jucăriilor.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Jocuri pentru copii, jucării în trecut și în prezent. Jocurile bunicilor și ale nepoților: a bate din palme, călăritul, de-a mâța-n șant, aruncare cu gloanțe de lut... Reguli de joc. Tipuri de joc. Paparuda - rituri de provocare a	Cunoașterea jocurilor de societate și cele de limbă, respectarea regurilor acestora. Confecționarea jucăriilor (de ex.: colibă, fântână din coceni, confecționarea de baloane din cârpă, mobilier din ciulini). Compararea jucăriilor vechi și noi.	<i>Limba și literatura română:</i> îmbogățirea vocabularului, sinonime, antonime, zicători, numărători legate de fenomene ale naturii și de animale.	

ploii. Numărători, zicători. Confectionarea jucăriilor în lumea tradițională. Jocuri și aparate pentru joc în lumea calculatoarelor. Jocul ca acțiune și creație.	Învățarea unor zicători și numărători.	<i>Educație fizică și sport:</i> șotron, jocuri cu mingea. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> Confectionarea jucăriilor <i>Cultură vizuală:</i> pictură în clasă
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Jocuri pentru copii, jocuri, numărători, zicători, strigături.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevii să aibă cunoștințe de bază legate de tematica studiată. Să fie capabili de a denumi și în română țările învecinate și naționalitățile din Ungaria. Să enumere localitățile din Ungaria unde trăiesc și români. Să fie capabili să vorbească despre locurile de unde au venit înaintașii lor pe aceste meleaguri și despre perioada când au sosit. Să fie capabili să vorbească și să scrie scurt și concis despre familiile, rudele lor, despre câte un eveniment memorabil din viața lor. Să fie în stare să facă o schiță a relațiilor familiale (denumirea gradului de rudenie în limba dialectală și în limba literară) Să fie capabili să recunoască caracteristicile și atracțiile turistice ale localității în care locuiesc și ale împrejurimilor. Să fie în stare să enumere personalități cu renume. Să fie capabili să prezinte jocuri populare, zicători, numărători și să confecționeze jucării. Să prezinte într-un text scurt și concis copilăria bunicilor (pe baza relatărilor bunicilor).
--	---

Clasele 3-4

Disciplinele din clasele 3-4 vor îmbogăți în continuare cunoștințele legate de istoria, limba, folclorul, credințele înaintașilor și vor dezvolta competențele, normele etice și estetice care îi vor pregăti pe elevi să fie capabili de a recepta acest patrimoniu.

Disciplina „Cultură și civilizație românească” îi motivează pe elevi să achiziționeze cunoștințe noi, să adune informații pe baza relatărilor bunicilor despre viața, obiceiurile și tradițiile înaintașilor, despre personalități remarcabile. Această disciplină îi introduce pe copii în universul tradițiilor vechi și al sărbătorilor creștine (Crăciunul, Paștele). Însușirea creațiilor folclorice contribuie la dezvoltarea memoriei și a abilităților de prezentare verbală. Dramatizarea obiceiurilor populare le oferă elevilor roluri variate ce duc la dezvoltarea complexă a vocabularului, simțului ritmic, simțului frumosului și a personalității lor.

Reflecția critică a elevilor se dezvoltă prin prelucrarea din mai multe perspective a unei teme date în cadrul activităților în grup, dirijate de către profesori.

Materia variată oferă în abundență cunoștințe care contribuie la consolidarea abilităților de comunicare ale elevilor, de gândire autonomă, a abilitățile lor verbale și a celor legate de scris. Ea face posibilă însușirea normelor de dezbatere a unor teme în condiții civilizate.

Ea îi conduce totodată pe elevi „în căutarea timpului pierdut”, adică în lumea și atmosfera localităților românești din secolele XVIII și XIX, iar printr-o călătorie *în timp și în spațiu* le arată copiilor cum au trăit, cum au sărbătorit strămoșii noștri, ce au mâncat, cum s-au îmbrăcat, cu ce mijloace au circulat.

Unitate tematică/ obiective cadru	1. Folclorul copiilor	Total 12 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe dobândite în familie, în grădiniță și în clasele I-II despre trecutul românilor din Ungaria, locul lor de baștină, limba lor, despre familia tradițională și modernă, locuință, portul popular, despre spațiul vital al copiilor, despre jucăriile lor.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Să cunoască zicătorile și proverbele, ghicitorile românești, precum și strigăturile legate de fenomene ale naturii. Dezvoltarea gândirii logice prin ghicitori. Dezvoltarea abilităților de cooperare prin jocuri colective populare.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Zicătorile și proverbele românești. Ghicitorile. Strigăturile legate de fenomene ale naturii (ploaia, trăznetul, curcubeul). Poezioare despre faună și floră. Anotimpurile și poeziile populare. Poezioare ironice. Cântece de leagăn. Numărători. Povestioare. Snoave. Poezioare populare hazlii, surprinzătoare. Jocuri colective populare. Jocuri și dansuri în cerc.	„Identificarea” înțelepciunii ascunse în proverbe și zicători. Corelarea revelațiilor legate de peisaje sau de poezii și a impresiilor pozitive despre viață. Identificarea limbajului animalelor. Caracterizările. (Cum să ne comportăm corect?) Cunoașterea, povestirea, interpretarea unor întâmplări hazlii. Însușirea unor mișcări de dans.	<i>Limba și literatura română:</i> poezii populare, poezii despre natură, fabule, legende. <i>Cunoștințe despre mediu:</i> flora și fauna; fenomene ale naturii. <i>Cânt și muzică:</i> Cântece de leagăn. <i>Artă dramatică și dans:</i> Jocuri și poezii populare. <i>Limba și literatura română:</i> cuvinte dialectale, expresii uzuale.

Noțiuni-cheie/ noțiuni	Zicători, proverbe, numărători, povești hazlii, cântec de leagăn, strigături/chiuitoare.
-------------------------------	--

Unitate tematică/ obiective cadru	2. Flora și fauna		Total 12 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea poeziilor populare legate de fenomene ale naturii. Jocuri colective populare.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea culturii legate de mediu. Dezvoltarea vocabularului românesc legat de floră și faună. Dezvoltarea abilităților de argumentare cu argumente pro și contra. Dezvoltarea atitudinilor pozitive legate de animale.		
Cunoștințe		Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Plante și animale domestice în grădina „bunicilor”. Povești despre animale. Animalele ca prieteni adevărați ai omului și ca atracții. Animalele, prieteni ai înaintașilor noștri (calul, câinele, pisica). Prietenia între copii și animale (câinele, pisica...): afecțiune, fidelitate, grijă.		Citirea comprehensivă a textelor literare și nonliterare, simple și scurte, legate de faună și floră. Descifrarea semnificațiilor subtile ale poveștilor cu animale. Tragerea concluziilor și rezumarea lor în scris și oral. Urmărirea cu atenție a comunicării, a comportamentului animalelor, a limbajului animal. Enciclopedii (înțelegerea articolelor de dicționar). Receptivitate pentru a trăi bucuria jocului și efectele catarctice ale jocului.	<i>Cunoștințe despre mediu:</i> flora și fauna; flora și fauna în regiunea Crișurilor. <i>Limba și literatura română:</i> povești cu animale, întâmplări din Biblie, balade, nuvele.
Notiuni-cheie/ notiuni	Psihologie comportamentală, „limbajul animal”, simțul umorului.		

Unitate tematică/ obiective cadru	3. Fenomene ale naturii		Total 12 ore
Cunoștințe prealabile	Cunoașterea florei și faunei pe baza experiențelor vieții cotidiene, a textelor literare și nonliterare.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Întărirea la copii a modelelor conștiente de comportament față de mediu și de animale.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Obiceiuri și credințe legate de fenomene ale naturii (soare, grindină, trăznet). „Imnele” înaintașilor către soare și ploaie.	Înțelegerea raportului strâns dintre agricultori și fenomenele naturale. Confecționarea ceasului de soare, calendar de ceapă.	<i>Cunoștințe despre mediu:</i> de ex.: tipuri de ploi: burniță, ploaie mocnită, ploaie rapidă, răpăială,	

Fenomene naturale cu efecte constructive sau destructive. Zile onomastice care prevestesc starea vremii. Paparudă, rituri, obiceiuri de provocare a ploii, poezioare, cântece cu efect magic. Ceas solar – orientarea după umbră. Știința – omul modern.	Redactarea unor știri meteorologice sub formă de „calendar desenat”. Înțelegerea relațiilor simple în contextul cauză-efect. Observații bazate pe experiențe legate de comportamentul păsărilor, animalelor, florilor înainte de schimbarea extremă a vremii sau de calamități naturale Observarea comportamentului animalelor (de ex.: jucării preferate ale animalelor domestice). Colectarea poveștilor ieșite din comun despre relația om-animal.	aversă ... <i>Limba și literatura română:</i> credințe, descrieri ale obiceiurilor în diverse opere de genuri diferite, relația om-animal. Înțelepciuni populare, cuvinte onomatopice. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> Confecționarea obiectelor. <i>Artă dramatică și dans:</i> Obiceiuri populare dramatizate. <i>Educație fizică și sport:</i> schimbarea vremii prezentată prin jocuri de mimă/pantomimă.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Credințe, rituri, conduită comportamentală, ceas solar.	

Unitate tematică/ obiective cadru	4. Sărbători calendaristice – Tradiții populare românești din Ungaria	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Obiceiuri, credințe, zicători, strigături legate de fenomene naturale, de ciclul anotimpurilor.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea datinilor/cutumelor, practicilor și a poeziei legate de sărbătorile calendaristice strămoșești. Dezvoltarea treptată a abilităților de gândire abstractă.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Comunități religioase. Practicile și poezia legate de sărbătorile calendaristice. Sărbătorile de iarnă: Moș Nicolae (Ziua Sfântului Nicolae), Sfântul Crăciun. Prezentarea datinilor și poezia populară: umblatul cu steaua,	Identificarea simbolurilor sacrale mai simple, descifrarea mesajelor subtile (cu ajutorul profesorului) ale obiceiurilor, riturilor și ale diverselor acțiuni. Prezentarea trăită cu intensitate a producțiilor folclorice strămoșești	<i>Limba și literatura română:</i> povestiri biblice: nașterea lui Iisus, călătoria magilor; colinde (poezii populare), cântece de Crăciun.

umblatul cu Vicleimul, colindatul. Obiceiuri legate de Anul Nou și producții folclorice: rituri (calendarul de ceapă, Sorcova...), legate de prevestirea viitorului (a vremii) Urări de bine. Sărbătoarea Sfântei Cruci. Sărbătorile de primăvară: Floriile, obiceiuri de Paști, Rusaliile.	Înțelegerea faptului că fiecare popor (naționalitate) trebuie să cunoască mai întâi trecutul său, universul datinilor, obiceiurilor și al credințelor sale pentru a putea cunoaște și accepta pe cel al altora. Interpretarea din perspectiva temelor și a formelor unor texte mai simple de cultură și civilizație sau de creație artistică. Confecționarea unor podoabe de crăciun, cadouri, măști, vopsirea ouălelor, confecționarea coroniței/cununiței de grâu.	<i>Cultură vizuală:</i> nașterea Pruncului Iisus, istoria celor trei magi. <i>Cânt și muzică:</i> cântece de Crăciun, colinde. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> confecționarea obiectelor.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Colindatul, riturile, creații folclorice, urări de bine.	

Unitate tematică/ obiective cadru	5. În lumea legendelor și poveștilor, lumea povestitorilor noștri		Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Să aibă cunoștințe de bază despre datinile și folclorul popular legate de sărbătorile calendaristice.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Să înțeleagă ce înseamnă și ce a putut însemna arta povestirii pentru copiii din trecut și din prezent. Dezvoltarea abilităților de argumentare individuală.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Cunoașterea legendelor românești cunoscute pe teritoriul țării. Locuri preferate ale prezentării și ascultării poveștilor. Portretul povestitorului. Lumea basmelor. Relații interumane, probleme ale vieții cotidiene și soluții specifice lumii basmelor. Căutarea adevărului și judecata. Lupta pentru restabilirea echilibrului firesc (supunerea la probe). Tipologia basmului.	Identificarea și formularea, în scris și oral, ale esenței legendelor și basmelor auzite sau citite. Identificarea semnificațiilor suplimentare. Înțelegerea relației cauză-efect. Rezumarea învățăturilor și a concluziilor. Identificarea diverselor tipuri de basme (basme feerice, basme hazlii/păcălituri, basme cu animale). Identificarea codului etic și estetic al basmelor în funcție de particularitățile de vârstă (figuri pozitive și negative; lupta binelui împotriva răului). Acceptarea unor roluri în basme puse în scenă (mod de prezentare, timbru al vocii).	<i>Limba și literatura română:</i> legende istorice și geografice; basme populare (<i>basme cu animale, basme feerice, basme hazlii/ păcălituri</i>). <i>Cunoștințe despre patrie și popor:</i> satul vechi tradițional. Ocazii de a prezenta și de a asculta povești și basme. <i>Artă dramatică și dans:</i> Punerea în scenă a basmelor.	

	Memorizarea numelor unor renumiți povestitori și eroi din basme.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Basm, povestitori, legendă.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Să fie capabili să explice semnificațiile zicătorilor și ale proverbelor cunoscute. Să cunoască și să prezinte poezii populare (poezioare hazlii, zicători, poezioare de provocare a ploii ...) legate de fenomene ale naturii, de ciclul anotimpurilor, de floră și faună. Să fie capabili să întocmească referate scurte despre un fenomen al naturii, conform credințelor populare, apoi din perspectivă „științifică”. Să fie capabili să prezinte câteva anecdote, povestioare hazlii, povestiri amuzante, basme cu animale. Să fie capabili să cunoască numele unor povestitori din literatura română, maghiară și din literatura universală. Să fie capabili să caracterizeze câțiva eroi cunoscuți din basme. Să povestească basmul lor preferat. Să participe în mod creator și prin cooperare la jocurile de societate. Să fie capabili să scrie compuneri și să povestească despre animalul domestic preferat.
--	--

CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Limba și cultura sunt condiții de bază pentru menținerea și întărirea identității minorității românești din Ungaria. În ultimele decenii ca urmare a procesului de asimilare tot mai accentuată a crescut rolul instituțiilor de învățământ în transmiterea limbii, culturii și identității pentru generațiile viitoare. Din această cauză obiectivele activității instructiv-educative nu se vor limita doar la transmiterea cunoștințelor și la dezvoltarea deprinderilor. Se va avea în vedere formarea unor cunoștințe și aptitudini practice, și totodată aplicabile în mai multe domenii, ce constituie cadrul activităților bazate pe valori. Obiectivul principal este formarea unor deprinderi ca autodefinirea, simțul de judecată, deschiderea spre știință și artă și randament maxim în limitele capacităților și posibilităților individuale ale elevilor. Acest sistem de condiționări va deschide calea spre o viață bazată pe responsabilitate.

În perspectiva învățării pe tot parcursul vieții, – obiectivul principal al politicii școlare a minorităților din Ungaria – este asigurarea și dezvoltarea accesibilizării pentru toți membrii colectivității a activității instructiv-educative. Învățământul în limba minorităților se bazează pe ideea că membrii vor putea să beneficieze de aceste oportunități în toate etapele de vârstă.

Cunoașterea la nivel înalt a limbii, cultivarea dialectelor și a tradițiilor locale, cunoașterea istoriei și a prezentului sunt părți indispensabile ale identității. În lumea contemporană învățarea interpersonală este la fel de importantă ca și achiziționarea cunoștințelor și a informațiilor, precum și formarea strategiilor de acțiune, de o importanță deosebită pentru minoritățile din Ungaria, pentru că dispun de două limbi materne. De asemenea se va lua în considerare că instituțiile de învățământ nu se pot baza pe cunoștințele de limbă din familie. În vederea asigurării eficacității învățământului, această situație schimbată în procesul de însușire a limbii se va reflecta în competențele de dezvoltare și în conținutul disciplinelor de cultură generală.

Elevii școlilor minorității românești mai întâi intră în contact, în situații de impresii și trăiri directe, cu cele mai importante tradiții locale, cu modul de viață și cu cultura minorității. Cunoștințele legate de istoria, folclorul, limba, literatura și mass-media ale minorităților vor fi însușite de către elevi pe baza acestor impresii și trăiri conform principiului accesibilității.

Elevii cunosc diferitele forme instituționale și organizaționale ale păstrării tradițiilor în afara familiei.

Însușirea disciplinei Cultură și civilizație românească va contribui la formarea la elevi a toleranței și deschiderii față de alteritate și astfel ei vor fi capabili de a accepta alte minorități și popoare.

De-a lungul a douăsprezece clase câte o oră pe săptămână va face posibil ca achiziționarea cunoștințelor și dezvoltarea deprinderilor să fie cât mai complexe și intense.

Obiectivul disciplinei Cultură și civilizație românească este transmiterea identității și a valorilor ceea ce va influența alegerea metodelor. Formele deschise de predare asigură achiziționarea cunoștințelor ceea ce va urma calea trecerii de la impresii la acțiune și la înțelegere, ajungând la dobândirea experiențelor.

Aceste practici creative de învățare și metode bazate pe acțiune (învățare pe bază de experiment în gări¹, în ateliere, activități în cadrul muzeelor, proiecte școlare) vor transmite elevilor experiențe care vor putea fi însușite în mediul în care trăiesc. Astfel se vor dezvolta treptat competențe care îi vor ajuta pe elevi să deruleze proiecte individuale.

¹ Metodă deschisă de învățământ bazată pe autocontrolul elevilor.

Clasele 5–6

Vocabularul românesc al elevilor din clasele 5–6, la fel și *deprinderile lor de înțelegere și de producere ale textului* au ajuns la un nivel de dezvoltare pentru ca ei să înțeleagă mai profund, într-un context mai larg *istoria comunității minoritare*. Cunoștințele transmise vor prezenta într-un context istoric mai larg *originea limbii și poporului român, comunitățile românești din Europa*, condițiile geografice și socio-culturale ale românilor din Ungaria, *istoria locală a așezărilor în care trăiesc și români, activitățile gospodinelor de altădată, marile evenimente ale vieții lor de familie*. Elevii vor cunoaște câteva *legende* legate de geografia și istoria României, *personalitățile remarcabile din Ungaria, meșteșugurile, obiceiurile și tradițiile vechi*.

Mijloacele didactice tradiționale și moderne, manualele de cultură și civilizație românească, explicațiile cadrelor didactice, filmele vizionate și documentele materiale, poeziile populare transpuse într-un context modern vor constitui laolaltă surse adecvate pentru *achiziționarea cunoștințelor și a învățării*. Această disciplină oferă posibilitatea de a cunoaște tezaurul cultural al strămoșilor, de a studia istoria localităților locuite de românii din Ungaria, de pildă pe baza lucrărilor cercetătorilor români din Ungaria, a documentelor, a obiectelor, a instrumentelor, a fotografiilor vechi. Ea îi pregătește pe elevi să înțeleagă unele evenimente importante (*recolonizările, viața religioasă, învățământ, cultură*). Îi îndeamnă să culeagă materiale (autentice) de pe teren, din biblioteci, arhive, arhive bisericești, de pe internet; să asculte întâmplări din vremurile de altădată despre modul de viață al înaintașilor, despre obiceiurile lor cotidiene și sărbătorile lor.

Această disciplină va contribui la dezvoltarea *viziunii critice* a elevilor, a cunoștințelor despre trecut și prezent, a felului de a aborda problemele, a abilităților de argumentare (cu argumente pro sau contra), a capacităților de dialog. Îi face să-și formuleze întrebări și păreri proprii și le oferă posibilitatea să identifice aspectele specifice ale comunității românești și să înțeleagă istoria evoluției acesteia.

Disciplina asigură un cadru adecvat dezvoltării abilităților *de comunicare*, însușirii noțiunilor din vocabularul de specialitate, dialogului dintre generații. La dezbaterile unor unități tematice ale acestei discipline elevii se vor putea folosi de tehnicile de argumentare obiectivă. Atenția elevilor va fi, de asemenea, captată de discuțiile legate de anumite obiecte, fotografii, documente vechi.

Prin folosirea hărții istorice și geografice, a benzii timpului istoric și a tabelelor cronologice, această disciplină va contribui la *orientarea în timp și spațiu*, privind istoria localităților și dezvoltarea socială, economică și culturală a românilor din Ungaria.

Unitate tematică/ obiective cadru	1. Cunoștințe despre trecut: cunoștințe generale despre originea limbii și poporului român	Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințele achiziționate în ciclul primar despre trecutul și prezentul românilor din Ungaria: despre locul unde locuiesc elevii, despre familia lor, viața copiilor (jocuri, jucării), despre obiceiurile mai importante și despre poeziile legate de acestea (zicători, chiuituri).	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Pregătire pentru călătoria în timp și spațiu. Trezirea interesului pentru studiul originii limbii și poporului român.	

Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Românii în Europa. Despre originea limbii și a poporului român. Aromânii, istroromânii, meglenoromânii. Mituri și legende.	Pregătirea efectuării unor „călătorii” în timp și spațiu. Urmărirea explicațiilor profesorului, cunoașterea textelor referitoare la cultura și civilizația românească, a zicătorilor, a legendelor, vizionarea și comentarea unor filme. Fundamentarea orientării generale.	<i>Cunoștințe despre natură:</i> românii în Europa și în lume. <i>Limba și literatura română:</i> originea latinească a limbii române; dialecte, graiuri.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Origine, etimologie, aromâni, istroromâni, meglenoromâni, documente/monumente de limbă.	

Unitate tematică/ obiective cadru	2. Cunoștințe despre prezent: structura instituțională a românilor din Ungaria	Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe generale despre originea limbii și poporului român. Folosirea hărții. Mituri și legende.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Să cunoască instituțiile românilor din Ungaria și să înțeleagă rolul lor în păstrarea și transmiterea valorilor lingvistice, spirituale și materiale, în instruirea și educarea elevilor, în dezvoltarea identității lor. Trezirea interesului elevilor față de publicațiile românești. Dezvoltarea sentimentului de apartenență prin cunoștințele achiziționate.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Instituții ale românilor din Ungaria: Episcopia Ortodoxă Română, autogovernările pe țară și locale ale naționalităților, școli generale, licee, organizații civile, mass-media.	Cunoașterea organizațiilor, instituțiilor, înțelegerea rolului lor de păstrare, de creare și de transmitere a valorilor. Ascultarea, respectiv vizionarea ale unor emisiuni radio și TV, cunoașterea unor organe de presă românești.	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> trecutul și prezentul naționalităților din Ungaria, a românilor din Ungaria. <i>Cunoștințe despre natură:</i> românii din Ungaria – comunitate disparată.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Popor, națiune, naționalitate, majoritate, minoritate, mass-media, diaspora, organizație civilă, identitate, cetățean, drepturi ale naționalităților, demnitate umană.	

Unitate tematică/ obiective cadru	3. Istorie locală, cultură, civilizație	Total 30 ore
Cunoștințe anterioare		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea condițiilor geografice, sociale și culturale ale românilor din Ungaria. Dezvoltarea identității și a abilităților de comunicare. Dezvoltarea deprinderilor de conviețuire și de acceptare reciprocă. Dezvoltarea deprinderilor de argumentare.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
<i>Istoria (locală)</i> a așezărilor din regiunea de graniță locuite și de românii din Ungaria; trecutul și prezentul acestora. Aspecte ale istoriei orașului Giula. Așezarea lor geografică (folosirea hărții). Localități învecinate de-a lungul graniței. De unde și când au sosit înaintașii? Componenta, <i>limba</i>, viața religioasă, sistemul de obiceiuri și de tradiții al locuitorilor. Monumente, biserici, „case grăitoare”. Instituții, organizații. Conviețuirea naționalităților. Interacțiuni culturale. Personalități importante.	Identificarea schimbărilor din epocile studiate, înțelegerea relației cauză-efect. Folosirea în limba română, la nivel de deprinderi, a denumirilor istorice, geografice. Elaborarea schițelor, referatelor, interviurilor. Corelarea cunoștințelor din diverse domenii ale științei și culturii. Aprecierea varietății culturale. Formarea părerilor proprii despre viața și activitatea personalităților remarcabile.	<i>Geografie:</i> așezarea geografică a așezărilor locuite și de români. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești; cultură vizuală:</i> cetatea din Giula. Castele, biserici, (particularități de stil), muzee, galerii. Creațiile artiștilor plastici români din Ungaria; statui, monumente. <i>Limba și literatura română:</i> zicători, balade, legende.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Conviețuire, toleranță, democrație, religie, morală, demnitate umană.	

Unitate tematică/ obiective cadru	4. Ocupațiile vechi ale românilor din Ungaria	Total 16 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe legate de istoria localităților și de modul de viață al românilor din Ungaria.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea modului de viață al strămoșilor noștri (cum au trăit ei și cu ce fel de instrumente au lucrat?)	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Prelucrarea cânepii (de la cultura cânepii până la arta torsului și țesutului).	Descrierea în scris și oral a unor procese de muncă. Prezentarea unor păreri proprii	<i>Cunoștințe despre patrie și popor:</i> modul de viață și datinile

Instrumente de uz casnic și de lucru (furca de tors, războiul de țesut...). Textile populare. Îmbrăcăminte confecționată în casă. Coacerea pâinii. Cultura porumbului.	despre modul de viață și de gândire al generațiilor vechi și noi. Cunoașterea funcțiilor și motivelor textilelor populare; exprimarea culorii locale. Înțelegerea simbolurilor portului popular (de ex.: în satele cu populație mixtă românele, față de celelalte etnii, au purtat haine mai închise la culoare). Compararea instrumentelor de lucru și a celor destinate uzului casnic ale lumii vechi și noi.	maghiarilor și ale diferitelor etnii din țară. <i>Biologie-igienă:</i> Cultura plantelor. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> „a meșteri” – cu instrumente vechi și noi. <i>Limba și literatura română:</i> poezia populară (zicători, practici pentru provocarea ploii). <i>Cultură vizuală:</i> desenarea unor portrete, a instrumentelor de uz casnic și de lucru.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Populație de naționalitate mixtă, sistem de simboluri, portrete, textile rustice, populare, motive	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevii să fie capabili de a urmări pe harta Europei (și în afara României) regiunile unde trăiesc grupuri de oameni care folosesc limba română, au cultură românească și religie ortodoxă. Să fie capabili să numească și comunități ale altor naționalități în interiorul granițelor României. Să aibă cunoștințe de bază despre originea limbii și poporului român. Să cunoască trei-patru narațiuni mitice, legende. Să înțeleagă noțiunea de popor, de naționalitate, de majoritate, de diasporă. Să fie capabili să vorbească și să scrie coerent, să facă compuneri (referate, prezentări) logice despre condițiile naturale, despre așezarea geografică, despre evenimentele mai importante (de ex.: recolonizările) și despre valoarea lor din perspectiva civilizației (de ex.: biserici, cetăți, statui), despre îmbrăcăminte românilor din Ungaria, despre ocupațiile lor principale (de ex.: prelucrarea cânepii, torsul și țesutul, coacerea pâinii), despre instrumentele de uz casnic și de lucru. Să cunoască și să respecte regulile fundamentale ale conviețuirii sociale.
---	---

Clasele 7–8

„Călătoria în timp și spațiu” a elevilor din clasele 7–8, legată de cultura și civilizația românească va depăși tot mai mult granițele naționalității românești din Ungaria și se va îndrepta spre provinciile istorice românești, respectiv spre diferite unități geografice ale României.

Ei vor cunoaște simbolurile geografice (*munți, ape, peșteri*), orașele mai importante și valorile istorice și culturale (*cetăți, biserici, castele, mănăstiri, muzee ale satului, case memoriale și diverse ansambluri sculpturale*) ale acestor regiuni. Ei vor avea o imagine generală asupra trăsăturilor caracteristice ale diferitelor unități geografice, despre omenii din aceste regiuni (*ocupații, meșteșuguri*), despre portul popular, specialități gastronomice.

În cadrul lecțiilor și în afara lor, elevii își vor însuși cunoștințe legate de dezvoltarea culturii și civilizației prin lectura avizată a textelor de istorie, geografie, istoria culturii, prin vizionarea filmelor, albumelor, prin consultarea ghidurilor turistice, și, în funcție de posibilități, prin călătorii. Ei își vor îmbogăți cunoștințele prin impresii directe, prin cunoașterea unor peisaje pitorești și a atracțiilor turistice, vizionarea materialelor expuse în muzee și expoziții. Ei vor deprinde abilități de *elaborarea proiectelor/aplicațiilor, de metodologia colectării, selectării, structurării și prelucrării informațiilor*.

Această disciplină va oferi posibilități pentru cunoașterea tradiției și inovației, a interacțiunii culturilor.

În această etapă de dezvoltare, ea va adânci în continuare *viziunea critică* a elevilor. Totodată îi va motiva să-și formeze păreri proprii despre patrimoniul din trecut(ul) (îndepărat), despre diferite evenimente ale naționalităților, despre comunicarea dintre generații; despre raportarea tinerilor la valorilor trecutului, despre sentimentul de identitate, despre bilingvism, despre avantajele și dezavantajele (distrugerea valorilor) lumii în curs de globalizare. Această disciplină îi va ajuta pe elevi să identifice schimbarea și migrarea obiceiurilor.

Ea va asigura forme diferite și variate dezvoltării *abilităților de comunicare*, de ex.: prin dialoguri despre viața naționalităților, despre știrile legate de România, despre excursii, impresii personale. În cadrul lecțiilor de istorie și civilizație românească, elevii își vor putea împărtăși pe baza prezentărilor PowerPoint impresii de călătorie în România.

Această disciplină va dezvolta *deprinderile de orientare în timp și spațiu*, de ex.: prin întocmirea traseelor (de ex. călătorie la Marea Neagră) cu mai multe mijloace de transport sau prin identificarea caselor memoriale ale unor personalități cunoscute. Elevii vor întocmi planuri și hărți topografice ale unor regiuni sau așezări.

Unitate tematică/ obiective cadru	1. Reuniunile tradiționale ale satului românesc din trecut: petrecerile cu dans, șezătoarea/jocul	Total 5 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea modului de viață și a ocupațiilor (stră)vechi ale românilor din Ungaria.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Întărirea relației individ-comunitate. Dezvoltarea culturii dansului popular și a simțului ritmului.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Petrecerile cu dans/jocul, ambianță preferată a stabilirii de contacte, a alegerii soțului/soției.	Identificarea rolului de creare de atmosferă, de intensificare a ritmului, de coordonare	Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:

Comunicare prin muzică, dans, chiuituri/strigături. Exprimarea culorii locale în strigături. Rolul șezătorii în viața societății rurale. Jocuri populare, acte mimetice, cântece populare.	a strigăturilor; identificarea codului lor etic și estetic. Înțelegerea rolului complex al șezătorii: prilej de lucru în comun, având funcție de petrecere, de legare de noi cunoștințe, de integrare în comunitate. Cunoașterea, prezentarea și interpretarea vocală ale jocurilor populare, actelor mimetice, cântecelor populare. Trăirea intensă a armoniei corpului, sufletului și a spiritului. Compararea petrecerilor vechi și noi ale tinerilor.	mediul socio-cultural al societății rurale. <i>Artă dramatică și dans:</i> Contopirea dansului popular și a chiuiturilor; jocuri (distracții) populare. <i>Cânt și muzică:</i> cântece populare.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Strigături, chiuituri, cuvinte repetitive fără sens, ritm, cod etic și estetic.	

Unitate tematică/ obiective cadru	2. Obiceiuri populare de nuntă		Total 8 ore
Cunoștințe anterioare	Cadrul petrecerilor/distracțiilor în satele tradiționale.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea abilităților de a prezenta un text.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Încheierea căsătoriei ca sacrament. Nunta ca ceremonie de încheiere a căsătoriei. Prezentarea obiceiurilor de nuntă (etapele mai importante). Invitații la nuntă și poezia acestora/chemătorii. Poezii ale cavalerilor de nuntă. Îmbrăcămintea mirelui/miresei, a participanților și comportamentul lor conform ceremoniei de nuntă. Probe din trecutul îndepărtat, scene ale „falselor mirese” la casa miresei. Jeluirea miresei. Primirea miresei în familia tânărului soț. Elemente rituale, practici	Cunoașterea și compararea obiceiurilor de nuntă străvechi și noi. Proiectarea unei invitații actuale de nuntă. Confectionarea obiectelor decorative ale cavalerului de onoare și ale accesoriilor de nuntă. Sesizarea semnificațiilor suplimentare ale diferitelor acte, rituri, jocuri dramatizate. Înțelegerea faptului că încheierea căsătoriei pentru înaintași a însemnat un sacrament. Decodarea mesajului tradiției poeziei orale. Participare la diverse scene de teatru.	<i>Limba și literatura română:</i> nunta în diferite creații ale poeziei populare și culte; în opere din literatura română, maghiară și universală. Poezii populare în grai. <i>Cânt și muzică:</i> Cântece populare. <i>Artă dramatică și dans:</i> Punerea în scenă (dramatizarea) a unor obiceiuri populare.	

magico-religioase, creații populare. Mâncăruri în tradițiile de nuntă, orații legate de felurile de mâncare. Dansul miresei, obiceiul de a face conciiul miresei Nunta în prezent.		<i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> confecționarea obiectelor decorative, a accesoriilor. <i>Informatică:</i> procesare de texte.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Sacrament, rit, semnificații suplimentare, poezia strigăturilor.	

Unitate tematică/ obiective cadru	3. Călătorie în timp și spațiu în regiunile României	Total 26 ore
Cunoștințe anterioare	Aspecte ale obiceiurilor și poeziei de nuntă ale românilor din Ungaria.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea condițiilor și a creațiilor materiale și spirituale în diferite unități geografice. Dezvoltarea deprinderilor de citire, de scriere și de vorbire corectă. Trezirea dorinței de a călători, dezvoltarea simțului estetic. Formarea curiozității și respectului față de patrimoniul cultural. Dezvoltarea competențelor digitale.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Călătorie în timp și spațiu pe meleagurile pitorești ale României: regiunea Crișurilor, Banatul, Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, Bucovina, Maramureșul, Transilvania. Prezența unor peisaje și valori culturale în literatură, arte plastice, filme, albume de fotografii. Simboluri specifice (munți, ape...). Exprimarea impresiilor de călătorie în poezia populară și cultă, în textele literare și nonliterare (ghid turistic, materiale de publicitate, lucrări științifice). Minuni geografice, culturale, arhitecturale ale României. Creațiile monumentale ale patrimoniului mondial (mănăstiri, castele, cetăți). Responsabilitatea noilor generații în salvarea valorilor.	Sesizarea esenței și descifrarea semnificațiilor suplimentare ale textelor literare (legende, balade, nuvele) legate de peisaje, de patrimoniul cultural, de „minuni”. Consultarea cu folos a ghidurilor turistice, a jurnalelor de călătorie, a textelor geografice și de istorie a culturii. Înțelegerea textelor filmelor despre natură. Prezentarea impresiilor de călătorie, alcătuirea în scris și oral a unor texte convingătoare. Compuneri cu descrieri ale unor peisaje feerice, minuni naturale, castele splendide. Formarea deprinderilor de a alcătui prezentări PowerPoint despre o temă aleasă. Comunicare prin messenger, e-mail și alte forme de comunicare interpersonale.	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> monumente ale civilizației umane (cetăți, castele, mănăstiri, biserici). <i>Geografie:</i> peisaje minunate (Valea Oltului, Delta Dunării, Porțile de Fier...) <i>Biologie-igienă:</i> flora și fauna. <i>Limba și literatura română:</i> poezia populară: mituri, legende. <i>Cultură vizuală:</i> peisaje pitorești.

		<i>Informatică:</i> pregătirea unor prezentări, forme electronice ale comunicării.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Simboluri specifice, călătorie în timp și spațiu, călătorie virtuală, patrimoniu mondial, „minuni”.	

Unitate tematică/ obiective cadru	4. Portul popular (stră)vechi		Total 9 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe despre patrie, cunoașterea „minunilor” unităților istorice și geografice și a simbolurilor acestora. Orientare în timp și spațiu (folosindu-se de hartă).		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Sesizarea paralelismelor dintre schimbările portului popular și dezvoltarea contextului socio-cultural.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Portul popular din diferite regiuni, structura specifică a motivelor. Portul popular ca dovadă a trecutului îndepărtat – oglindă a modului de viață și a ocupațiilor din acea vreme. Îmbrăcămintea/portul/costume specifice ale personalităților istorice, ale domnitorilor. Ateliere vestite.	Sesizarea sistemului de motive ale portului popular, descoperirea trăsăturilor principale ale unităților geografice. Identificarea stării familiale, a statutului social, a situației materiale, a simbolurilor de apartenență la contingent/generație, pe baza culorilor, formei, materialului, elementelor de ornament ale portului/veșmintelor. Enumerarea și descrierea (în scris și oral) în limba română a funcțiilor pieselor de îmbrăcăminte și de elemente de ornament (de ex.: pălărie cu pană, salbă din monede, opinci). Formarea părerilor proprii despre costume populare (stră)vechi, despre îmbrăcămintea românilor din Ungaria, despre moda contemporană a lumii în curs de globalizare. Descrierea straielor specifice domnitorilor, activizarea	<i>Limba și literatura română:</i> creații legate de obiceiurile populare, de portul popular. <i>Cultură vizuală:</i> prezentarea unui cuplu îmbrăcat în costum popular. <i>Cânt și muzică:</i> cântece populare. <i>Artă dramatică și dans:</i> strigături legate de părțile componente ale costumului popular; portul popular, dansul popular, poezia populară. <i>Informatică:</i> prezentări PowerPoint. <i>Istorie, cunoștințe</i>	

	vocabularului însușit.	<i>despre societate și cunoștințe cetățenești: denumirea regiunilor.</i>
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Societate, statut, context social, ansamblu de motive, semne, lume în curs de uniformizare, opinci.	

Unitate tematică/ obiective cadru	5. Ocupațiile și meșteșugurile străvechi ale românilor	Total 9 ore
Cunoștințe anterioare	Caracterizarea portului popular (stră)vechi și interpretarea corectă a acestuia.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Prezentarea schimbării modului de viață a românilor, compararea meșteșugurilor vechi și noi. Dezvoltarea deprinderilor de analiză. Dezvoltarea deprinderilor de a face o sinteză, creșterea creativității elevilor.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Ocupațiile și meșteșugurile străvechi ale românilor din Ungaria: creșterea oilor, olăritul, cojocăritul, morăritul. Cele mai cunoscute ateliere de ceramică. Motive specifice ale oalelor de lut. Morăritul (mori de apă sau de vânt). Meșteșuguri vechi și noi.	Prezentarea cu hartă a vestitelor ateliere de ceramică (de ex.: Horezu; Mănăstirea Curtea de Argeș; Corund – ca centru maghiar al olăritului). Cunoașterea motivelor principale ale oalelor de lut. Interpretarea textelor literare și nonliterare. Prezentarea lumii păstorilor/ciobanilor prin analiza comparată a unor opere românești și maghiare (de ex.: balada <i>Miorița</i> , Mihail Sadoveanu: <i>Baltagul</i> și Móricz Zsigmond: nuvela <i>Barbarii</i>). Elaborarea referatelor, prezentărilor despre meșteșugurile străvechi.	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești: ocupații și meșteșuguri străvechi.</i> <i>Geografie: munți, văi, stâne.</i> <i>Biologie-igienă: creșterea oilor.</i> <i>Limba și literatura română: creații literare legate de păstorit (balade, legende, nuvele, basme).</i> <i>Cânt și muzică: cântece despre ocupații, meșteșuguri.</i> <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice: bibelouri confecționate din lut.</i>
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Creșterea oilor, morăritul, cojocăritul, mori de apă, mori de vânt, oale de lut	

Unitate tematică/ obiective cadru	6. Obiceiuri românești legate de ocupațiile și meșteșugurile străvechi	Total 9 ore
Cunoștințe anterioare	Ocupații și meșteșuguri străvechi; ateliere de ceramică vestite, opere literare legate de acestea.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Relevarea și înțelegerea relațiilor strânse dintre ocupațiile străvechi și obiceiurile românești.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Obiceiuri românești legate de meșteșugurile străvechi: sâmbra oilor; Caloianul; Paparudele; Cununa/cununița de grâu/de spice Sărbătoarea Rusaliilor: dansul popular „Călușul”. Rituri, credințe. Sărbătorirea secerișului grâului: „crucea grâului”, rituri străvechi, acte, datini. Rituri, datini de provocare a ploii: Caloianul și „Păpăruga”. Târgul de fete de pe Muntele Găina.	Înțelegerea mesajului obiceiului popular sărbătorit în prima duminică a lunii mai (Sâmbra oilor): ciobanii pornesc împreună cu oile la drum lung, în locuri muntoase. Legătura dintre lumea veche și cea nouă. Înțelegerea, în funcție de particularitățile de vârstă, a simbolurilor și a credințelor legate de Rusaliile și de dansul popular „Călușul”. Prezentarea, în scris și oral, a sărbătorii cununii/cununiței de grâu/de spice și a riturilor de fertilitate legate de acestea. Analiza comparată a riturilor de provocare a ploii (Caloianul și Păpăruga – acesta din urmă este un obicei al românilor din Ungaria).	<i>Limba și literatura română</i> : poezia populară: strigături, poezioare pentru provocarea ploii. <i>Artă dramatică și dans</i> : dramatizarea obiceiului popular.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Rusaliile, „Călușul”, târg de fete, cununa/cununița de grâu/de spice, rituri de fertilitate.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevii să fie capabili să abordeze obiceiurile românilor din Ungaria în contextul mai larg al culturii române. Să cunoască principalele obiceiuri străvechi, meșteșuguri și să înțeleagă cauzele schimbării obiceiurilor și ale migrării motivelor, respectiv semnificațiile suplimentare ale acestora. Să cunoască istoria, așezarea geografică a diferitelor unități geografice, minunile naturale (pasuri, peșteri, lacuri). Să cunoască monumente ale civilizației (cetăți, castele, mănăstiri, case memoriale ale unor personalități cunoscute) și să înțeleagă de ce au fost ele trecute în Patrimoniul Mondial. Să fie capabili să se orienteze corect pe hartă, să marcheze corect locul de naștere al unor oameni cunoscuți, să atragă atenția asupra locurilor emblematice (de ex.: în Oltenia, ansamblul sculptural de
--	--

	renume mondial al lui Constatin Brâncuși; în Oltenia: Curtea de Argeș; în Muntenia; Castelul Peleş, Muzeul Satului din București, mănăstirile din Moldova, flora și fauna (păsările) din Delta Dunării, Cimitirul Vesel din Maramureș; Lacul Roșu și Cheile Turzii din Transilvania etc.). Să aibă cunoștințe (de bază) legate de epoci și stiluri diferite. Să fie capabili să comunice fluent, să vorbească și să scrie corect în limba română, să se folosească în mod corespunzător de mijloacele IST (e-mail, messenger, prezentări PowerPoint). Să respecte trecutul și valorile sale, să fie deschiși să achiziționeze cunoștințe noi.
--	--

CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

„Cultură și civilizație românească” este o disciplină foarte variată și interesantă care se bazează pe de o parte pe cunoștințele legate de *geografia, istoria, folclorul și studiul culturii* României, iar pe de altă parte prezintă *trecutul istoric, limba, viața religioasă, obiceiurile și tradițiile* minorității românești din Ungaria.

Sarcinile și obiectivele acestei discipline se realizează prin încrederea în misiunea că *identitatea individuală și colectivă* pot fi formate numai prin *salvarea, crearea și transmiterea* valorilor. Obiectivul educațional al disciplinei este prezentarea *modului de viață țărănesc, a psihologiei și a viziunii asupra destinului acestora* și promovarea *valorilor materiale și spirituale*. Prin faptul că „*în sistemul de valori al culturii populare nu există acte, rituri, gesturi fără conținuturi (semnificații) specifice*”, această disciplină – scoțând în evidență *semnificații suplimentare* ale jocurilor populare, procedeelor magice și ale creațiilor folclorice – reușește să descopere comori ale culturii populare pentru generațiile viitoare, ceea ce va stârni cu siguranță *respect și dragoste* față de aceste valori, atât în sufletul cât și în modul de a reflecta al elevilor. Ea nu-și propune zugrăvirea unui trecut idealizat, ci crearea unui *tablou al stării materiale și spirituale*, bazate pe realitate și trăsături esențiale. Descoperirea căilor ce duc *din trecut înspre prezent* ajută la înțelegerea cât mai temeinică a *prezentului* și la formarea unei imagini mai reale a viitorului.

Principiul ordonator al disciplinei este ca elevii să-și însușească cunoștințele referitoare la *culoarea locală* și cele care transmit valori în *contextul culturii universale* și a *celor două popoare* conviețuitoare, având în vedere și *sistemul de datini și de tradiții ale altor minorități* din țară. Disciplina Cultură și civilizație românească are ca obiectiv educațional ca *prin păstrarea românității și prin simpatia față de maghiari*, elevii să fie capabili, în spiritul ideii: „*gândește global și acționează local*”, să-și asume cu responsabilitate oportunitățile celui de-al treilea mileniu.

Prin conținuturile vechi și noi această disciplină realizează un arsenal variat și bogat *al achiziționării cunoștințelor și al modelelor de învățare*, lărgeste treptat viziunea elevilor în domeniul artelor și științelor. Totodată îi motivează pe elevi ca prin muncă individuală (adunarea informațiilor în arhive, biblioteci, de pe internet) să-și îmbogățească cunoștințele și vocabularul de specialitate.

Totodată, această disciplină nu neglijează colecționarea pe teren a unor materiale, realizarea interviurilor, folosirea chestionarelor. Ea contribuie tot mai mult la perfecționarea metodologiei de colectare, analiză, sistematizare și prelucrare a informațiilor. Se consideră ca fiind importante transcrierea fidelă a materialelor, fotografierea și înregistrarea pe bandă de magnetofon, înregistrarea corectă a datelor subiecților interviurilor, colectarea de fotografii vechi. Această disciplină îi motivează pe elevi să viziteze muzee și case, construcții specifice în diferite regiuni. Ea oferă un cadru propice pentru pregătirea proiectelor și pentru inițierea elevilor în psihologia și metodologia activităților de grup.

Această disciplină contribuie la dezvoltarea *viziunii critice* a elevilor, îi pregătește pentru a înțelege relația cauză-efect în decursul conviețuirii celor două popoare, caracterul interdisciplinar al unor materii înrudite (*literatură, muzică, arte plastice*) și identificarea corelației între științele și artele plastice. Ea duce la formarea unor indivizi care sunt capabili de a interpreta liber, cu viziune critică de exemplu: informațiile legate de România sau de a caracteriza cu *argumente pro și contra* activitatea unor personalități cunoscute.

Totodată ea contribuie, în mod spectaculos, la dezvoltarea *abilităților de comunicare*, vocabularul de specialitate al elevilor și oferă cadru optimal pentru prezentări orale, de referate, de prezentări PowerPoint, pentru realizarea compunerilor și eseurilor.

Ea pune accent necesar pe prezentarea tradițiilor populare dramatizate, pe dezvoltarea

aptitudinilor de interpretare pe scenă.

Prin folosirea atlasurilor istorice și geografice, această disciplină contribuie la *orientarea în timp și spațiu*. Tabelele cronologice, scara timpului, diagramele și datele statistice oferă elevilor posibilitatea de a-și însuși semnificațiile culturii și civilizației.

Clasele 9–10

I. Geografia României

În clasa a IX-a de liceu *Geografia României* este o materie de un semestru. Obiectivul ei este ca elevii să cunoască geografia fizică și economică a României, dar nu numai pe baza literaturii de specialitate, ci și prin călătorii imaginare în lumea artelor. Elevii vor putea cunoaște unitățile geografice ale țării, centrele turistice, simbolurile, „minunile” geografice și vor corela cunoștințe din domeniul geografiei, istoriei, literaturii, istoriei culturii, științelor și artelor. Odată cu însușirea acestor elemente ei își vor îmbogăți vocabularul de specialitate. Studiul miturilor, legendelor și interpretarea lor vor contribui la înțelegerea mai complexă a materiei.

Unitate tematică/ obiective cadru	1. Așezarea geografică a României	Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe dobândite în familie, în școală, din presa scrisă și electronică, de pe internet legate de istoria, geografia, tradițiile etnografice (universul datinilor și tradițiilor, modul de viață, limba) și de trecutul și prezentul poporului român. (al românilor din Ungaria).	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea geografiei fizice și economice a României prin literatura de specialitate și prin arte. Dezvoltarea simțului estetic. Aprofundarea interesului față de psihologia și spiritualitatea poporului român.	
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Prezentare generală. Așezarea geografică a României și unitățile ei geografice. Unitățile administrative (județele). Structura socială, rolul locuitorilor activi. Viața socială. Componenta etnică. Resursele naturale ale țării. Unități geografice, munți și ape. Munți: Carpații, Carpații Orientali, Carpații Meridionali, Regiunea Subcarpatică, Regiunea deluroasă din Banat, Carpații Occidentali. Ape: Marea Neagră (litoral),	Să urmărească pe hartă așezarea geografică a României și a țărilor învecinate. Să cunoască regiunile geografice și istorice și împărțirea administrativă a ei. Să fie capabili să urmărească pe hartă așezarea României și a țărilor învecinate. Să cunoască geografia, istoria, regiunile și împărțirea/structura administrativă ale României. Să cunoască județele din țară și dincolo de frontiere. Să identifice existența celorlalte naționalități (în țară și dincolo de frontiere) și varietatea și	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> călătorie în timp și spațiu în lumea provinciilor. <i>Limba și literatura română:</i> poezia populară – descrierea legendelor geografice, fenomenelor naturale, „minunilor” geografice. Poezia cultă – poezii, opere epice legate de

Delta Dunării, Porțile de Fier, Mureșul, Oltul... Așezările. Viața între munți și câmpie. Sate românești tipice (sate din Maramureș, Bucovina, așezările din Țara Moților). Imagini caracteristice locurilor. Așezările orășenești.	interacțiunea culturilor. Să cunoască în profunzime simbolurile specifice ale României. Să culeagă informații din filme, opere științifice, jurnale de călătorie. Să-și îmbogățească cunoștințele despre modul de viață al poporului român, despre trăsăturile sale de caracter, varietatea sa culturală.	fenomenele naturii, de simbolurile geografice. Interpretarea textelor cu caracter geografic, exerciții de semantică, de îmbogățire a vocabularului. <i>Cultură vizuală:</i> Artele plastice - prezentarea unor peisaje pitorești. Arhitectura - particularități de stil ale cetăților, mănăstirilor, castelelor. <i>Biologie-igienă:</i> flora și fauna.
Noțiuni – cheie / noțiuni	Geografie fizică, administrație, județ, resurse/condiții naturale, populație activă (și pasivă), satul din Maramureș, din Bucovina, Țara Moților.	

Unitate tematică/ obiective cadru	2. Turism		Total 4 ore
Cunoștințe anterioare	Geografia fizică a României; simbolurile ei, componența etnică.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Să cunoască cât mai multe informații despre centrele turistice. Motivarea elevilor pentru a le vizita.		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Litoralul Mării Negre. Stațiunile balneo-climaterice subcarpatice, montane și de pe câmpie. Stațiuni pentru sporturile de iarnă (Poiana Brașov, Predeal, Păltiniș, Vatra Dornei). Regiunile muntoase. Turismul rural.	Cunoașterea condițiilor naturale ale centrelor turistice (de ex. : apă termală, mină de sare...), cunoașterea atracțiilor și a serviciilor acestora pe baza diferitelor surse. Întocmirea unor prezentări pe baza experiențelor trăite intens în diverse registre de stil, <i>în scris sau oral</i> . Folosirea adecvată a sistemelor digitale de prelucrarea informațiilor (IST), prezentări PowerPoint ale unor locuri minunate, „edenice”.	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> viața de la țară. <i>Limba și literatura română:</i> legende, cântece populare, creații lirice și epice. <i>Cultură vizuală:</i> Arhitectură - trăsăturile stilului edificiilor monumentale, ale	

		catedralelor. <i>Geografie:</i> forme de relief.
Noțiuni – cheie / noțiuni	Balneo-climateric, de câmpie, subcarpatic, turism rural, centre turistice, stațiuni balneare, apă termală, mină de sare, marketing.	

Unitate tematică/ obiective cadru	3. Legende și mituri geografice (istorice)		Total 3 ore
Cunoștințe anterioare	Stațiuni balneo-climaterice din România: litoral, regiune muntoasă, turism rural.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea abilităților de abstractizare.		
Cunoștințe		Cerințe	Puncte de legătură
Interferențe între „minunile” legendele și miturile geografice. „Caraimanul”, „Babele”, „Retezatul” în lumina legendelor. Legende despre lumea haiducilor.		Cunoașterea legendelor și ale miturilor, interpretarea corectă a relației realitate-ficțiune.	<i>Limba și literatura română:</i> analiza intertextuală, semnatică a textelor. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> curiozități de istorie locală.
Noțiuni – cheie / notiuni		Mituri, legende, credințe, haiduci, ficțiune, marketing.	

II. Istoria românilor

De-a lungul a trei trimestre elevii studiază „Istoria românilor” de la începuturi până în zilele noastre (paralel cu istoria românilor din Ungaria) ca disciplină aparte. Obiectivul principal al disciplinei este ca elevii să cunoască, în contextul relației cauză-efect, epocile și evenimentele mai importante ale românilor, rolul voievozilor renumiți și al personalităților istorice în viața acestui popor. Ea își propune ca elevii să cunoască teoriile diferite, poziția istoricilor români și maghiari. Ea consideră că elevii trebuie să înțeleagă relația cauză-efect a evenimentelor legate de istoria românilor, a maghiarilor și a istoriei universale. Orizontul de cunoștințe al elevilor trebuie să cuprindă de asemenea curente și direcțiile de dezvoltare mai importante ale filosofiei și literaturii universale: de ex.: odată cu prezentarea Școlii Ardelene, elevii să fie capabili să reflecteze în contextul filosofic și cultural al Iluminismului. Această disciplină îi pregătește pe elevi să folosească repede și adecvat atlasul istoric și să interpreteze sursele istorice, să studieze bibliografia modernă, să susțină referate pentru dezbateri și să-și exprime păreri proprii, să prezinte idei în scris și oral. Acestor conținuturi li se adaugă capitolele din disciplina „Cunoștințe de drept ale naționalităților și cunoștințe cetățenești”, legate de limbă, de rolul bisericilor în cultura românilor. Toate capitolele au scopul de a transmite conținuturi

cuprinzătoare și de cultură generală.

Unitate tematică/ obiective cadru	1. Istoria românilor (de la începuturi până la formarea statului modern)	Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază acumulate în școala generală despre originea poporului și a limbii române.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Lărgirea cunoștințelor despre originea poporului și a limbii române. Dezvoltarea deprinderilor de abstractizare. Dezvoltarea deprinderilor de colectare individuală a materialului și de notarea adecvată a acestuia. Trezirea interesului față de bibliografiile moderne.	
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Începuturile. Preistorie și Antichitate pe meleagurile României. Originea poporului și a limbii române. Formații de stat în Evul Mediu. Întemeierea statelor: Țara Românească și Moldova. Economia și societatea în Evul Mediu. Pericolul otoman. În umbra amenințării Imperiului turcesc. Etniile conlocuitoare în Principatul Transilvaniei în secolele XVI și XVII. Dominația turcească în voievodate. Luptele antiotomane. Legăturile româno-maghiare. Dezvoltarea culturii. Epoca fanariotă. Perioada renașterii naționale. Românii din Transilvania în sec. al XVIII-lea. Răscoala lui Tudor Vladimirescu. Epoca Regulamentelor Organice. Românii transilvăneni în epoca reformelor și în revoluția din 1848. Revoluția din 1848 în Principatele românești.	Formarea și dezvoltarea concepției obiective asupra istoriei. Formarea deprinderilor de a descifra relația cauză-efect, a abilităților de a elabora lucrări de sinteză tot mai reușite. Identificarea corelațiilor dintre istoria românilor, a maghiarilor și istoria universală. Capacitatea de a corela istoria cu alte științe (geografia, filologia) și cu domenii artistice (literatură, arte plastice, muzică). Abilități de a folosi corect termenii de specialitate. Cunoașterea portretului voievozilor și a marilor personalități istorice, aprecierea faptelor lor din perspectiva „acuzării” și a „apărării”. Formarea unor păreri proprii despre reprezentanții Școlii Ardelene, folosind argumente pro și contra. Cunoștințe ample despre Revoluția din 1848. Prezentarea coerentă asupra comunității de destin a popoarelor care trăiesc de-a lungul Dunării.	<i>Limba și literatura română:</i> Literatura universală – Mituri, legende și cronici, creații lirice, epice și dramatice despre voievozi. Familia de limbi romanice. <i>Cultură vizuală:</i> Arhitectura – edificii din epoca otomană (băi, minarete...). Arte plastice – portrete ale voievozilor, oglindirea revoluției în artele plastice. <i>Cânt și muzică:</i> exprimarea atitudinii eroice; glorificarea trecutului.
Noțiuni – cheie / noțiuni	Principate, epoca fanariotă, Școala Ardeleană, epoca reformelor.	

Unitate tematică/ obiective cadru	2. Formarea statului modern	Total 6 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază legate de originea poporului și a limbii române, de formațiile statale din Evul Mediu, de epoca dominației otomane, de epoca fanariotă.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Înțelegerea relației cauză-efect în contextul evenimentelor legate de formarea statului modern. Dezvoltarea deprinderilor de a forma păreri proprii. Dezvoltarea deprinderilor de a dezbate probleme în mod civilizat.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Formarea statului modern. Unirea principatelor și reformele lui Cuza. Războiul de Independență și proclamarea regatului. Schimbări economice și sociale la sfârșitul sec. al XIX-lea și la începutul sec. al XX-lea. Românii în statul maghiar în epoca dualismului, politica față de naționalități. Chestiunea Transilvaniei în România. România în Primul Război Mondial. România după Primul Război Mondial și tratatele de pace în jurul Parisului. Problema naționalităților. România în cel de-al Doilea Război Mondial. Edificarea dictaturii comuniste; problema naționalităților. Schimbarea de regim.	Cunoașterea și înțelegerea condițiilor formării statului modern. Caracterizarea lui Cuza, prezentarea trăsăturilor pozitive și negative. Compararea politicii naționalităților din diverse epoci istorice (din timpul dualismului, al perioadei dintre cele Două Războaie Mondiale, al dictaturii comuniste). Înțelegerea relației cauză-efect. Urmărirea studiilor moderne legate de istorie și scoaterea în evidență a semnificației acestora. Deschidere spre alte domenii ale artei (literatură, film); înțelegerea dramei sufletești a eroilor de tipul lui Apostol Bologa. Referate individuale, compunerea, în scris și oral, a materialelor pentru dezbateri. Pregătirea proiectelor.	<i>Limba și literatura română:</i> creații romantice care preamăresc Unirea (de ex.: <i>Hora unirii</i>), romane despre război (de ex.: Liviu Rebreanu: <i>Pădurea spânzuraților</i>), drame. <i>Arte vizuale și mass-media:</i> filme de război; filme care critică perioada dictaturii comuniste.
Noțiuni – cheie / noțiuni	Principate, reforme, dualism, război mondial, dictatura comunistă, problema naționalităților, unire/unificare.	

Unitate tematică/ obiective cadru	3. Istoria (istoria locală) a românilor din Ungaria	Total 8 ore
Cunoștințe anterioare	Istoria poporului român: începuturile; formațiile statale din Evul Mediu, pericolul otoman; epoca renașterii naționale; formarea statului modern; România în războiul mondial; dictatura	

	comunistă; schimbarea de regim.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Identificarea locului românilor din Ungaria în contextul cultural al celor două popoare.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
În căutarea trecutului de dinainte de sec. al XVIII-lea. Situția localităților în timpul dominației otomane. Recolonizările organizate în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Reorganizarea comitatelor: Bihor (1688), Bichiș (1715) și Cenad (1730). Pe urmele trecutului. Istorie locală: Aletea, Bătania, Bichișciaba, Chitighaz, Micherechi, Otlaca-Pustă, Giula, Săcal, Apateu, Bedeu, Pocei, Cenadul Unguresc.	Înțelegerea cauzelor recolonizării; depopularea regiunilor de graniță (atacuri turcești, epidemii de ciumă...). Lectura însemnărilor călătorului turc, Evlia Celebi și receptarea adecvată a acestora. Folosirea la nivel de deprinderi a hărții, marcarea locului de baștină a predecesorilor noștri. Înțelegerea faptului că strămoșii noștri au adus cu ei trăsăturile fundamentele spirituale ale supraviețuirii: limba, religia ortodoxă, datinile, arta populară... Efectuarea unor cercetări de istorie locală, legate de localitatea de unde provin elevii.	<i>Geografie:</i> regiuni de graniță (Giula-Pocei). <i>Limba și literatura română:</i> creații ale poezilor români din Ungaria despre trăirile și impresiile asupra locurilor natale, poezii despre identitate, despre limba maternă, despre apartenența la mai multe etnii, despre trecut și viitor. <i>Cultură vizuală:</i> Artele plastice – peisaje rustice, lumea sălașelor, gospodari <i>Biologie-igienă:</i> Flora și fauna zonei Crișurilor.
Noțiuni – cheie / noțiuni	Dепopulare, recolonizare, regiuni, însemnări, religia ortodoxă.	

Unitate tematică/ obiective cadru	4. Scene din istoria românilor din Ungaria istorică și contemporană – Personalități renumite	Total 9 ore
Cunoștințe anterioare	Trecutul românilor din Ungaria; epoca recolonizărilor (sec. XVIII), reorganizarea comitatelor; istoria locală și limba localităților din regiunile de graniță.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Perceperea istoriei românilor din Ungaria într-un context istoric, social și cultural mai larg. Dezvoltarea abilităților de a elabora lucrări de sinteză; stimularea gândirii autonome și a exprimării unor păreri proprii. Dezvoltarea cunoștințelor de metodologia prelucrării materialelor. Formarea unor imagini complete asupra învățământului și culturii românilor din Ungaria contemporană.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Aspirațiile naționale și culturale	Identificarea conexiunilor dintre	<i>Istorie, cunoștințe</i>

(până în 1918). Rolul Școlii Ardelene. Personalități renumite: Moise Nicoară, Gheorghe Pomuț, Iosif Vulcan, I. Ioan Ardelean, David Voniga, Ștefan Rusu.	spiritul Iluminismului european și filosofia Școlii Ardelene. Cunoașterea vieții și activității personalităților importante, aprecierea din perspectivă critică a activității lor. Înțelegerea mesajului operelor lor mai importante. Interpretarea <i>Testamentului</i> lui Ștefan Rusu: importanța cultivării limbii materne și a religiei (ortodoxe) pentru păstrarea identității. Aprecierea actului de mecenat. Dorința de a urma exemple pozitive. Identificarea rolului istoriografiei românești din Ungaria. (I. Ioan Ardelean: <i>Monographia</i>).	<i>despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> Surse de istorie locală. <i>Limba și literatura română:</i> balada celor care sunt obligați să emigreze; Poezii de David Voniga. <i>Cultură vizuală:</i> Arhitectura – biserici, castele.
Instituții culturale, școala, învățământul, fundații. Școli confesionale și de stat. Presa în limba română. Revistele, publicațiile românilor din Ungaria. Viața culturală actuală a românilor din Ungaria.	Înțelegerea rolului fundațiilor în viața culturală a românilor din Ungaria. Însușirea cunoștințelor de bază legate de istoria presei. Identificarea rolului presei în culturalizarea maselor. Colectarea materialelor, prelucrarea acestora.	
Noțiuni – cheie / noțiuni	Fundație, Iluminismul european, viața și activitatea unui creator, program, Testament, mecenat, istoriografie.	

Unitate tematică/ obiective cadru	5. Cunoștințe de drept ale naționalităților și cunoștințe cetățenești	Total 4 ore
Cunoștințe anterioare	Aspirațiile naționale și culturale (înainte de 1918); Școala Ardeleană; personalități de seamă ale românilor din Ungaria; instituții culturale și școli; presa românească și publicații în română.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Transmiterea cunoștințelor despre drepturile și îndatoririle cetățenești. Dezvoltarea deprinderilor de interpretare a noțiunilor și a legii. Dezvoltarea abilităților de argumentare. Formarea unei scări de valori corecte privind drepturile și îndatoririle.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Despre drepturile naționalităților.	Introducere în studiul noii Legi a Naționalităților.	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și</i>

Politica față de naționalități în Ungaria contemporană. Naționalitățile din țară.	Formarea părerilor proprii despre identitatea individuală și colectivă, despre sentimentul de dublă apartenență, despre bilingvism, despre coexistența româno-maghiară, despre politica actuală față de naționalități. Argumentare (de ex.: referate pentru a dezbate cauzele, gradele și direcțiile asimilării...).	<i>cunoștințe cetățenești:</i> problema naționalităților în diferite epoci istorice. Problema naționalităților în România și în țările vecine. <i>Etică:</i> coexistența popoarelor și a naționalităților.
Noțiuni – cheie / noțiuni	Popor, națiune, naționalitate, etnie, identitate, dublă apartenență, coexistență româno-maghiară, asimilare, legea naționalităților, toleranță.	

Unitate tematică/ obiective cadru	6. Limba română		Total 6 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe despre drepturile naționalităților din Ungaria; despre Legea Naționalităților; însușirea noțiunilor fundamentale: bilingvism, dublă apartenență...		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Înțelegerea faptului că limba este factorul determinant al creației și al transmiterii valorilor. Dezvoltarea deprinderilor de argumentare.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Limbile romanice. Româna ca limbă romanică. Regiunile unde se vorbește limba română. Dialecte și variante dialectale și de grai. Limba română literară. Clasificarea stilurilor. Limba românilor din Ungaria. Rolul familiei, școlii, bisericii și al mass-mediei în cultivarea și predarea limbii.	Prezentarea limbilor romanice și gruparea lor. Prezentarea regiunilor unde se vorbește limba română (cu folosirea hărții). Cunoașterea trăsăturilor dialectului din regiunea Crișurilor și ale celor două graiuri (bihorean și crișean-mureșean); identificarea asemănărilor și deosebirilor. Cunoașterea și sesizarea rolului limbii ca purtătoare de identitate și de valori. Formarea părerilor proprii privind rolul graiurilor și al limbii literare în viața românilor din Ungaria (raportarea diferitelor generații la aceste probleme). Sesizarea calității textelor	<i>Limbi străine:</i> înrudirea limbilor: italiană, franceză, spaniolă. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești;</i> <i>geografie:</i> regiuni unde se vorbește limba română. <i>Limba și literatura română:</i> Literatura universală - ode, eseuri despre rolul și frumusețea limbii române; creații ale autorilor români din Ungaria despre limbă și identitate.	

	autentice și a valorilor lor intrinseci. Calitatea de a fi informat privind textele literare și nonliterare. Argumentare: „în română despre limba română”, despre familie, școală și rolul instituțiilor.	
Noțiuni – cheie / noțiuni	Limbi romanice, limbi înrudite, regiuni unde se vorbește limba română, dialecte, clasificarea stilurilor, mass-media.	

Unitate tematică/ obiective cadru	7. Rolul confesiunilor și bisericilor în cultura românilor		Total 6 ore
Cunoștințe anterioare	Originea latină a limbii române, regiuni unde se vorbește limba română, dialecte, graiuri, limba literară, limba românilor din Ungaria.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Formarea culturii generale privind semnificațiile esențiale ale credinței creștine; separarea creștinismului oriental de cel occidental.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Creștinismul și biserica creștină. Marea Schismă (1054). Ortodoxie, bisericile ortodoxe. Trăsăturile stilurilor arhitecturale, frescele, obiectele de cult și textele sfinte ale bisericii ortodoxe. Greco-catolicism. Reforma, esența protestantismului. Comunitățile confesionale baptiste și penticostale ca păstrătoare ale spiritului, limbii și culturii române.	Sistematizarea cunoștințelor de istoria religiei pe baza studiului istoriei românești, maghiare și universale. Formarea deprinderilor de „călătorie în timp” de-a lungul a două milenii în contextul relației cauză-efect al perceperii marilor evenimente (prigoana contra creștinilor; creștinismul ca religie de stat, Marea Schismă; creștinismul oriental, creștinismul occidental.) Cunoașterea confesiunilor românilor din Ungaria (religia ortodoxă, greco-catolică, (neo)protestantă). Înțelegerea semnificațiilor esențiale ale greco-catolicismului. Identificarea deosebirilor în domeniul dogmaticii, liturghiei și disciplinei religioase dintre serviciul divin ortodox și greco-catolic. Sesizarea rolului protestantismului în evoluția	<i>Cânt și muzică:</i> cântece bisericești, opere corale. <i>Cultură vizuală:</i> Arhitectură - catedrale, biserici. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> istorie locală; greco-catolici.	

	culturii.	
Noțiuni – cheie / noțiuni	Creștinism, biserica creștină, schismă, arie culturală estică, arie culturală vestică, ortodoxie, catolicism, greco-catolicism, dogmă, liturghie, disciplină religioasă.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevii să fie capabili să folosească la nivel de deprinderi atlasul geografic și istoric. Să aibă cunoștințe generale legate de geografia fizică a României, de condițiile sale naturale, de unitățile ei geografice, de împărțirea administrativă, de compoziția (etnică) a locuitorilor din România, de interacțiunea reciprocă a diferitelor culturi. Să cunoască simbolurile (specifice) geografice. Să fie capabili să prezinte după criterii geografice, culturale și turistice orașele (localitățile), centrele turistice mai cunoscute, sub formă de scris și oral (pe bază de referate, prezentări pe bază de impresii, scrisori electronice sau tradiționale, prezentări PowerPoint). Să aibă cunoștințe solide legate de istoria poporului român și a românilor din Ungaria. Să înțeleagă conexiunile dintre istoria românilor, a maghiarilor și istoria universală. Să cunoască marile personalități și evenimentele cruciale. Să fie capabili să prezinte (folosindu-se de hartă) teritoriile unde se vorbește limba română, împreună cu regiunile locuite de naționalitatea românească și dialectele vorbite. Să fie capabili să caracterizeze personalitățile remarcabile și să-și expună părerile legate de programul lor de acțiune și de raportarea lor la naționalitatea lor. Să aibă noțiuni fundamentale legate cunoștințele de drept ale naționalităților și cunoștințele cetățenești.
--	---

Clasele 11-12

III. Cultura populară a românilor din Ungaria

Această disciplină de studiu pentru clasa a XI-a prezintă, în contextul culturii naționale române, într-un mod foarte variat și din mai multe perspective cultura populară, datinile, obiceiurile și tradițiile înaintașilor, viața religioasă, viziunea asupra lumii și psihologia românilor din Ungaria.

Ea va contribui la formarea la elevi a unor reprezentări complexe despre satul de altădată, domiciliul și împrejurimile sale, trăsăturile caracteristice interioare și exterioare ale casei țărănești de la câmpie, despre mobilierul, obiectele ei decorative (textilele populare), familia tradițională, portul tradițional, obiceiurile alimentare, ocupațiile și meseriile. Această disciplină prezintă pe larg riturile de trecere și creațiile folclorice legate de acestea; îi introduce pe elevi în universul poeziei și poveștilor populare, al muzicii populare și al dansului popular. Ea poartă un mesaj uman general dinspre trecut spre prezent (ceea ce este „trecutul viitorului”).

Unitate tematică/ obiective cadru	1. Cultura populară a românilor din Ungaria	Total 11 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe despre istoria, limba și personalitățile remarcabile ale poporului român (și ale minorității).	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Să cunoască cât mai bine cultura materială și spirituală a strămoșilor. Să înțeleagă că în scara de valori a culturii populare nu există activități, rituri, gesturi fără un mesaj bine definit, din această cauză receptorul (elevul) trebuie să se pregătească pentru a decoda semnele și sistemele de semnificații ascunse ale culturii populare.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Comunitățile țărănești. Familia tradițională.	Cunoașterea organizării familiei tradiționale și a sistemului de relații de rudenie.	<i>Limba și literatura română:</i> creații lirice și epice despre locul de baștină, despre viața oamenilor de aici, despre casa țărănească și mobilele ei caracteristice. <i>Cultură vizuală:</i> Peisaje despre lumea agricultorilor. Tradiții în construcții, trăsături caracteristice de stil ale diferitelor regiuni.
Locuința/domiciliul și împrejurimile sale.	Formarea unor imagini cât mai veridice despre mediul în care au locuit înaintașii, despre localitățile cu case suprapopulate, cu străzi înguste și întortocheate.	
Principalele activități, ocupații străvechi.	Îmbogățirea cunoștințelor achiziționate în școala generală, legate de ocupațiile străvechi: construirea bisericilor de lemn din Maramureș, olăritul (ateliere ca: Horezu-Vâlcea, Oboga-Olt, Vama-Oaș), legate de principalele ocupații ale românilor din Ungaria: agricultura, creșterea animalelor; cultivarea inului și cânepii; arta torsului și a țesutului.	
Locuințe, anexe gospodărești. Modul de organizare a interiorului locuinței (dispunerea locuinței).	Cunoașterea diverselor modalități de construcție (fundarea prin batere a zidurilor, acoperiș din rogojini de stuf) specifice tradițiilor regiunii, înțelegerea relației cauză-efect. Inițierea în lumea specifică a decorațiilor: organizarea internă a camerelor (în diagonală, apoi paralelă; șabloane pictate pe pereți...)	
Mobilele.	Analiza comparativă a mobilelor țărănești și a celor din mediul burghez (materiale, forme	

	geometrice, motive florale), tragerea concluziilor.	
Îmbrăcămintea.	Analiza comparativă a portului popular din diverse regiuni ale României cu cel al românilor din Ungaria (motive ornamentale comune și deosebite). Identificarea influenței maghiare și a naționalităților din Ungaria asupra portului popular al românilor din Ungaria (mai ales în satele locuite de mai multe naționalități). Prezentarea acestor influențe reciproce, în scris și oral și cu prezentare PowerPoint.	
Textile populare.	Identificarea elementelor specifice românești în textilele țesute și brodate. Cunoașterea diverselor funcții ale textilelor. Identificarea universului de culori, a elementelor ornamentale și a simbolurilor motivelor geometrice	
Obiceiuri alimentare, mâncăruri speciale.	Formarea opiniilor proprii despre obiceiurile alimentare din trecut și din zilele noastre.	
Noțiuni – cheie / noțiuni	Biserică de lemn din Maramureș, modalități de construcții, fundare prin baterea zidurilor, așezarea în diagonală și în paralel, modele ornamentate, case cu două sau trei camere, textile populare, sistem geometric de modele.	

Unitate tematică/ obiective cadru	2. Credințele, obiceiurile și tradițiile românilor		Total 11 ore
Cunoștințe anterioare	Familia ca unitate socio-economică; mediul în care locuiesc românii din Ungaria, caracteristicile locuințelor, mobile, îmbrăcămintea, obiceiuri alimentare.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Să identifice paralelisme, influențe reciproce în obiceiurile românești și ungurești.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Sărbători și tradiții calendaristice. Poezii legate de sfera intimă a	Cunoașterea istoriei obiceiurilor și a datinilor de iarnă, primăvară, vară și toamnă; descifrarea	<i>Domenii ale artei; limba și literatura română: Nașterea</i>	

familiei (rituri de inițiere și de căsătorie).	simbolurilor profane și sacrale.	reprezentată în diferite domenii ale artei: literatură, artele plastice, muzică. Nunta în arte: în arta populară, literatură, muzică, artele plastice. Caracterul vremelnic al vieții (moartea) ca temă fundamentală în artă și în literatură (românească, maghiară și universală). Sărbătorile. Reprezentarea lor în operele lirice și epice.
Nume, supranume (porecle).	Interpretarea numelor și supranumelor românilor din Ungaria, decodarea mesajului „numelor grăitoare”.	
Rituri de trecere.	Înțelegerea ideii că riturile de trecere duc la o schimbare de echilibru a cărui restabilire trebuie asumată atât de familie cât și de comunitate.	
Naștere (Botez). Obiceiuri legate de naștere și creațiile populare. Credințe, practici magice și prezicerea viitorului.	Interpretarea cântecelor de leagăn și a simbolurilor. Înțelegerea importanței botezului. Înțelegerea semnificațiilor riturilor sacrale și ale simbolurilor. Sesizarea rolului complex al acestor obiceiuri populare, interpretarea obiceiurilor, riturilor și a poeziilor populare legate de acestea.	
Întâlniri ale comunității în perioada de dinaintea nunții. Șezători/reuniuni de dans în timpul sărbătorilor și duminica. Șezătoarea. „Fujitul”. Logodna. Poezii și obiceiuri de nuntă. Nunta – petrecerea de nuntă. Nunta ca Sacrament, petrecerea de nuntă ca ceremonie. Nunta religioasă. Preluarea datinilor. Migrarea datinilor. Reuniuni de după nuntă. „Verjelul”.	Înțelegerea faptului că nunta este teatru popular având un scenariu bine definit. Cunoașterea cât mai profundă și complexă a obiceiurilor, riturilor, mișcărilor, creațiilor magico-religioase, producțiile de teatru, jocurile cu măști. Receptarea cu afinități psihologice a creațiilor lirice și epice, începând cu repertoriul de cântece de dragoste, de chiuituri vesele până la cântecele de jeluire a mireselor, de la strigăturile de chemare la nuntă până la diferitele texte de binecuvântare. Identificarea semnificațiilor sacral-simbolice ale nunții religioase. Înțelegerea interacțiunii obiceiurilor.	
Moartea – Însmormântarea. Plângerea morților ca datină străveche a popoarelor.	Acțiuni rituale și credințe legate de despărțire. Cunoașterea semnificațiilor simbolice străvechi legate de ceremonia de însmormântare. Interpretarea bocetului	

	(„bocirea” mortului) și a înmormântării. (de ex.: Hora mortului).	
Noțiuni – cheie / noțiuni	Credințe, practici de prezicere a viitorului, simboluri străvechi.	

Unitate tematică/ obiective cadru	3. Poezia populară		Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Sărbători și obiceiuri calendaristice; riturile de trecere: nașterea (botez), nunta – ceremonia de nuntă; moartea – înmormântarea; simboluri străvechi, creații și credințe specifice românilor din Ungaria.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Înțelegerea mesajului etic și estetic, varietății temelor și formelor poeziilor populare. Dezvoltarea abilităților de rezolvare a conflictelor. Dezvoltarea deprinderilor de prezentare.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Folclorul ca poezie a tradițiilor și a comunității. Poezia obiceiurilor agrare: cântece de arat.	Interpretarea în contextul culturii naționale a poeziei comunității și tradițiilor românești din Ungaria. Identificarea motivelor migrante de obiceiuri în localitățile cu mai multe naționalități.	<i>Cultură vizuală:</i> Prezentarea obiceiurilor agrare.	
Colinde de Crăciun: colinde cu teme religioase și laice. Poezia de nuntă.	Analiza complexă a temelor și formelor colindelor religioase și laice (identificarea sistemului lor de simboluri).	<i>Limba și literatura română:</i> Crăciunul în creațiile epice și lirice.	
Poezia terapiei populare: cântece magice, descântece.	Formarea opiniilor proprii legate de terapia populară, de terapia științifică și de terapia naturistă.		
Poezii cu morală (Fabule). Epică populară. Basmе populare. Povestitori români din Ungaria. Locul, anturajul preferat al povestirii. Povestirea în trecut și azi. Legende populare. Legende ale românilor din Ungaria. (Legenda haiducului Bologu, Legendă despre Părădaică). Flora și păsările.	Înțelegerea înțelepciunii proverbelor și zicătorilor românești. Prezentarea activității culegătorilor de folclor români din Ungaria (de ex.: Alexandru Hoțopan). Cunoașterea diferitelor tipologii de basme (basmе feerice, basme hazlii, fabule). Identificarea motivelor universale, naționale și locale în poveștile lui Vasile Gurzău, Teodor Șimonca și Mihai Purdi. Înțelegerea mesajului etic și estetic al basmelor, interpretarea	<i>Arte vizuale și mass-media:</i> filme pentru copii, desene animate	

Poezia populară. Teatru popular.	temelor și formelor acestora. Caracterizarea personajelor (pe bază de argumente pro sau contra). Punerea în scenă a poveștilor. Legende istorice și geografice (despre întemeierea orașului București, a Moldovei...), sesizarea semnificațiilor suplimentare. Trezirea interesului față legende legate de floră, de faună, de păsări (legenda florii-soarelui, a rândunicii). Interpretarea poeziei populare de dragoste. Înțelegerea semnificațiilor ascunse ale jocurilor țărănești cu măști, ale teatrului popular: (jocul cu țurca, jocul cu măști, mistere, umblatul cu Vicleimul).	
Muzica populară. Dansul popular – artele populare.	Prezentarea pieselor de muzică populară (cântece de leagăn, de dragoste, balade, bocete, hora mortului). Caracterizarea dansurilor din Bihor.	
Noțiuni – cheie / noțiuni	Creații de epică populară, motive migrante, semnificații suplimentare.	

IV. Științele – artele – limba

Elevii din clasa a XII-a dispun de cunoștințe suficiente de geografie, de istorie, de etnologie și de limbă pentru a putea „naviga” atât în diverse domenii ale științei cât și în universul științelor și al artelor. Materia cuprinsă în „Cultura și civilizația românească” își propune să transmită simultan elevilor cunoștințe de geografie, de istorie, de istoria religiilor, de artă și de limbă, invitându-i totodată într-o călătorie în timp și în spațiu. Această disciplină îi îndrumă pe elevi, de asemenea, spre lumea teatrului, muzicii, filmului, științelor, tehnicii și a sportului românesc.

Unitate tematică/ obiective cadru	1. Artele	Total 11 ore
Cunoștințe anterioare	Poezia legată de obiceiurile agrare și de riturile de trecere, colinde religioase și laice; cântece magice, poezii moralizatoare/fabule, basme și introducere în arta povestirii.	

Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea abilităților de a face conexiuni valoroase între științe și arte. Dezvoltarea abilităților de orientare în timp și spațiu.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Științele – Artele. Diferite unități geografice și atracțiile culturale și istorice ale României. Mănăstirile din Muntenia. Stiluri arhitecturale: stilul bizantin, brâncovenesc, argeșean. Figuri renumite ale istoriei românești. Mănăstirile din Moldova. Trăsăturile picturii din Moldova. „Stilul moldovenesc”, „albastrul de Voroneț”. Arhitectura și artele plastice din sec. al XVIII-lea. Stilul brâncovenesc. Arhitectura și artele plastice din secolele XIX și XX: ansambluri sculpturale ale lui Constantin Brâncuși.	Sesizarea asemănărilor și diferențelor dintre stilurile arhitecturale. Înțelegerea relației cauză-efect. Exprimarea ideilor și părerilor proprii despre locul lui Constantin Brâncuși în istoria artei românești și universale.	<i>Geografie:</i> valea Oltului. <i>Limba și literatura română:</i> Legenda Oltului: Geo Bogza: <i>Cartea Oltului</i>; Octavian Goga: <i>Oltul</i>; Ady Endre: <i>Dunăre, Olt un singur grai</i>; Ion Minulescu: <i>Pe malul Oltului</i>. <i>Mănăstirea Argeșului</i> (baladă populară); Dimitrie Bolintineanu: <i>Umbra lui Mircea la Cozia</i>.
Noțiuni – cheie / noțiuni	Stilul bizantin, brâncovenesc, argeșean, „stilul moldovenesc”, „albastrul de Voroneț”, stilul neoclasic, stilul național românesc.	

Unitate tematică/ obiective cadru	2. Artele plastice ale românilor din Ungaria	Total 6 ore
Cunoștințe anterioare	Îmbinare între știință și domeniile artistice; atracțiile culturale și istorice ale României; stil arhitectural.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea complexității formale și tematice a artiștilor plastici români din Ungaria, analiza creațiilor. Dezvoltarea gândirii critice și a relevării conștiente a valorilor estetice.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Artiștii plastici români din Ungaria: Kohán György, Koszta Rozália, Ștefan Oroian. Oglindirea modului de viață, portului, ocupațiilor românilor din Ungaria în tablourile și desenele celor trei artiști plastici din Giula...	Sesizarea ideii că cei trei artiști plastici își exprimă același univers al trăirilor și al impresiilor (locul natal, rădăcinile, viața celor din familie) însă într-un limbaj diferit al formelor și al culorilor. Relevarea diferențelor formale între perspectiva	<i>Limba și literatura română:</i> Gaál Áron: <i>In memoriam Kohán György</i>.

	figurativă/nonfigurativă, realistă/abstractă. Interpretarea creațiilor artistice dintr-o perspectivă critică. Expunerea părerilor proprii. Urmărirea etapelor mai importante ale vieții (ale evoluției/realizării artistice) lui Kohán György, Koszta Rozália și Ștefan Oroian, începând de la oglindirea universului rustic și al atmosferei orașului Giula, trecând prin abordarea marilor întrebări faustice, ajungând până în etapa finală a concluziilor.	
Noțiuni – cheie / noțiuni	Univers al trăirilor, limbaj al formelor și la culorilor, figurativ, nonfigurativ, abstract.	

Unitate tematică/ obiective cadru	3. Teatru, muzică, film, știință		Total 12 ore
Cunoștințe anterioare	Universul trăirilor și limbajul formelor la oamenii de artă români din Ungaria.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Formarea deprinderilor de receptare a teatrului, a muzicii și a filmului românesc.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Cunoștințe fundamentale de istoria teatrului. Actori, regizori și dramaturgi români de renume european și internațional.	Însușirea unor cunoștințe cuprinzătoare despre statul teatrului românesc în contextul culturii naționale și europene.	<i>Limba și literatura română:</i> Dramaturgie (de ex.: teatrul absurd al lui <i>Eugène Ionesco</i>).	
Muzică.	Elevii să fie informați despre compozitori, dirijori, cântăreți de renume european și mondial. Îmbinarea cunoștințelor de istorie – literatură – muzică.	<i>Cultură vizuală:</i> literatură – muzică – film (de ex.: Shakespeare <i>Romeo și Julieta</i> , filmul lui Franco Zeffirelli, fondul muzical); portrete ale savanților.	
Film.	Cunoașterea reprezentanților consacrați ai filmului (actori și regizori români). Vizionarea și interpretarea câtorva filme premiate (la nivel național și internațional). Îmbinarea cunoștințelor de		

	istorie – literatură – muzică.	
Dezvoltarea tehnicii. Aviația. Sporturile.	Conștientizarea ideii că personalități românești importante și-au înscris numele în istoria aviației. Enumerarea unor sportivi, exemple de renume internațional și elaborarea unor referate legate de aceștia (în scris și oral), cu prezentare Powerpoint..	
Rolul savanților renumiți în evoluția științelor.	Enumerarea unor savanți renumiți din diferite domenii ale științei (matematică, fizică, chimie, biologie, geografie, istorie, filosofie, psihologie, lingvistică), rezumarea pe scurt a rezultatelor mai importante obținute de acești savanți.	
Noțiuni – cheie / noțiuni	Cunoștințe integrate, „călătorie artistică”, idealuri, istoria teatrului, modele pozitive.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevii să fie capabili de a se orienta în sistemul de structuri interne ale lumii rurale. Să cunoască universul liric și de tradiții comunitare ale sărbătorilor calendaristice (de iarnă, primăvară, vară, toamnă). Să înțeleagă importanța riturilor de trecere în viața omului, și să fie capabili de a identifica simbolurile sacrale și profane ale acestora. La prezentarea principalelor cicluri de viață a omului să fie capabili de a face referiri la arte în general (literatură, arte plastice, muzică). Să cunoască creațiile populare specifice românilor din Ungaria și să fie capabili de a analiza în mod complex universul tematic și formal al acestora. Să urmărească motive paralele dintre obiceiurile și riturile românești și maghiare. Să fie capabili să se orienteze în universul poeziei, epicii și dramei populare, și să identifice mesajul reflecțiilor asupra destinului și al sistemului său simboluri. Elevii să fie capabili să dea exemple pentru conexiunile dintre știință și artă. Să fie capabili să-și structureze și să-și integreze cunoștințele din perspectivă diacronică și sincronică. Să menționeze evenimente istorice oglindite în literatură, în pictură și în muzică. Să observe corelația dintre domeniile artistice înrudite din perspectiva diferitelor curente stilistice și să urmărească cât mai temeinic istoria modernismului în artă. Să-și demonstreze cultura generală în domeniile artei (arhitectură, pictură, muzică) sub formă de prezentări orale, de referate, de lucrări scrise.
--	--

	Să fie capabili să elaboreze lucrări despre marile descoperiri științifice sau culturale, având valori europene și internaționale. Să-și pună în valoare cunoștințele legate de știința și tehnica românească și la concursurile școlare. Să fie capabili să interpreteze corect textele literare și nonliterare. Să aibă o solidă cultură generală legată de domenii ca geografia, istoria, etnologia, filosofia și artele, respectiv să aibă competențe, un mod adecvat de exprimare orală sau în scris, o perspectivă logică și critică și creativitate, însușiri care laolaltă vor demonstra că elevii au o personalitate formată și dispun de trăsăturile „omului matur”. Cu crezul „de a face un bine omenirii și de a face bine acest lucru”, cu identitatea dezvoltată și cu un mod de gândire european elevii să fie capabili de a întreprinde activități de recuperare a valorilor, de creare a unor valori noi și de transmitere a acestora către generațiile viitoare.
--	---

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

*Pentru școlile de naționalitate în care limba română se predă ca obiect de studiu
(Forma tradițională, Forma lărgită și Forma complementară)*

Clasele 1–4

Obiectivul principal al disciplinei *Limba și literatura română* în ciclul primar al școlilor de naționalitate în care limba română se predă ca obiect de studiu (Forma tradițională și Forma lărgită) este consolidarea vocabularului românesc al elevilor, achiziționarea unor norme gramaticale, formarea capacităților și competențelor comunicaționale care vor facilita înțelegerea mesajului oral, producerea individuală de texte, lectura interpretativă și scrierea caligrafică. Va trebui să se pună accent deosebit pe formarea unor atitudini pozitive de comunicare, a curajului inițiativei comunicative în situații de comunicare cu mai mulți interlocutori și pe trezirea interesului față de însușirea limbii.

Școlile în care se predă limba română ca obiect de studiu funcționează mai ales în zonele de graniță, în localitățile în care asimilarea este mai avansată, prin urmare, aici, cunoașterea limbii române este un simbol al atașamentului față de rădăcini, pe de altă parte ea va constitui un instrument util pentru că în zonele de graniță relațiile economice, culturale și turistice inter-regionale vor fi tot mai intense și complexe. Școala va trebui să transmită acele conținuturi și competențe care constituie baza pentru îmbogățirea, în continuare, a limbii române și face posibilă achiziționarea unor cunoștințe funcționale de limbă.

Datorită faptului că școlarii mici înscriși la școlile în care se predă limba română dispun de cunoștințe precare de limbă sau nu o vorbesc deloc, curriculum-ul disciplinei *Limba și literatura română* va trebui să insiste asupra dezvoltării competențelor de comunicare în cazul ambelor forme de predare a limbii române. Finalitatea trebuie să aibă în vedere ca elevii să fie capabili să inițieze dialoguri, să recepteze, conform particularităților de vârstă, impresii create de lectură și valori culturale.

Dincolo de dezvoltarea competențelor comunicaționale, se va accentua în mod deosebit introducerea elevilor în universul magic al operelor literare. Totodată ei vor fi motivați pentru producerea unor texte funcționale.

Principiile de bază și obiectivele programei-cadru de față sunt dezvoltarea complexă a personalității, educarea și instruirea elevilor pentru a dispune de cunoștințe complexe, de cultura scrierii, de diferite competențe, de un simț moral și estetic dezvoltat, conform particularităților de vârstă. Principiul curricular de bază se concentrează asupra îmbogățirii cunoștințelor de limbă, într-o atmosferă deschisă, în situații de comunicare adecvat motivate, cu ajutorul unor mijloace atractive pentru elevi, având ca scop dezvoltarea diferitelor competențe și capacități și formarea viziunii asupra literaturii și a lumii din jur în general. Programa-cadru va viza totodată dezvoltarea gândirii autonome a elevilor și exigența exprimării părerilor proprii și a unor atitudini civilizate în dezbateri.

Obiectivul curriculum-ului este ca elevii să devină deschiși spre ideea de bine și de frumos, spre tot ce poate contribui la formarea unei personalități valoroase.

Clasele 1–2

În prima clasă a școlilor cu predare a limbii române ca obiect de studiu se va pune accentul pe dezvoltarea capacității receptării mesajului oral, pe însușirea expresiilor uzuale, pe aplicarea formulelor de salut și de adresare în situațiile de comunicare cunoscute. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral și a capacității de comunicare orală/a deprinderilor de vorbire se va asigura prin orele de limbă interactive, legate de temele cunoscute de conversații/de acte de vorbire (de ex.: salutul, prezentarea, familia, școala, timpul liber, cumpărăturile, la medic,

la poștă...)

La fel de important este faptul ca învățătorul și elevul să lucreze (în perechi, în grup, împreună cu colegi de clasă) într-o atmosferă fără stres, cu motivații precise, folosindu-se cu eficiență de mijloacele IST. Obiectivele diferențiate sunt indispensabile în activitățile de predare/învățare, acele metode comunicaționale care înlătură inhibițiile de comunicare ale elevilor și care le dezvoltă curajul inițiativei comunicative. În perioada achiziționării vocabularului se vor intensifica eforturile de a-i învăța pe elevi să pronunțe corect sunetele specifice ale limbii române, să cunoască tehnicile de accentuare și intonația corectă a frazei.

Vocabularul elevilor și simțul lor pentru frumos sunt, de asemenea, dezvoltate prin însușirea zicătorilor, chiuiturilor, poezioarelor, a altor creații și a obiceiurilor populare în scene dramatizate.

Obiectivul cel mai complex al predării/învățării în clasa a doua este pregătirea înțelegerii lecturii/a receptării mesajului scris și a deprinderilor de scriere, și însușirea tehnicilor de înțelegere și de producere ale textului în situația în care elevii sunt deja în posesia anumitor cunoștințe, experiențe privind scrierea și lectura în limbile maghiară și română.

Programa-cadru insistă asupra folosirii metodologiei însușirii și a exersării, în progresie, a tehnicilor de scriere. Elevii mici vor trebui să adopte o viteză adecvată de scriere, tot mai rapidă, la copierea textelor românești, iar, mai târziu, la exprimarea scrisă de tip productiv. Prin urmare programa-cadru trebuie să-i motiveze pe elevi pentru însușirea culturii comunicaționale și a formării exigenței scrierii corecte și caligrafice.

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului oral		Total 60 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară. Capacitatea de receptare a mesajului oral		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral. Înțelegerea sensului expresiilor uzuale: solicitări, formule de salut, formule de adresare.		
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Înțelegerea după auz a textelor nonliterare și literare (legende și zicători).		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
FT: Dezvoltarea receptării și a înțelegerii mesajului oral. Capacitatea de a diferenția formele corecte de cele greșite. Înțelegerea enunțurilor mai simple, referitoare la <i>persoana, familia, casa, școala elevului, la mediul în care trăiește</i> , și capacitatea de a răspunde la întrebări privitoare la aceste teme. Exerciții de audiere a unor texte.	FT: Elevul să fie capabil – să înțeleagă cuvintele uzuale, pronunțate clar și încet, referitoare la <i>persoana, la familia sa și la mediul în care trăiește</i>; – să rețină expresii și enunțuri/mesaje auzite mai des, legate de nevoile practice ale vieții cotidiene; – să identifice semnificațiile esențiale ale zicătorilor	<i>Limba și literatura maghiară</i> : înțelegerea mesajului oral. <i>Informatică</i> : lecții interactive. <i>Cultură și civilizație românească</i> : texte dialectale.	

Identificarea noilor cuvinte în situații de comunicare diverse. Urmărirea unor <i>dialoguri</i> scurte, și participarea la acestea. Audierea zicătorilor, chiuiturilor, cântecelor de leagăn. Exerciții de inițiere a unor dialoguri. Jocuri pentru folosirea corectă a normelor gramaticale, (de ex.: acordul corect).	simple, chiuiturilor, cântecelor de leagăn auzite într-un context lingvistic/prin viu grai sau transmise prin mijloace IST, și dacă are timp, să fie în stare să interpreteze cele auzite.	
FL: Exerciții de înțelegere a mesajului oral în diverse contexte: după auz, după vedere, în situații diferite. Exerciții de identificare și de recunoaștere a enunțurilor în funcție de tipul de conținut al mesajului oral. Urmărirea dialogurilor, inițierea lor și participarea la acestea. Participarea activă la jocuri pentru folosirea corectă a normelor gramaticale. Audierea poezioarelor, cântecelor prezentate direct sau de pe CD-ROM, cu mijloace IST. Audierea sau vizionarea emisiunilor de radio și tv ale românilor din Ungaria.	FL: Elevul să fie capabil – să identifice semnificațiile textelor rostite clar și încet, legate de temele uzuale de conversație; – să înțeleagă <i>întrebările, solicitările, numele, numerele, datele</i> des utilizate; – să identifice cuvinte necunoscute pe baza contextului; – să înțeleagă esența unor legende și zicători scurte prezentate direct sau de pe CD-ROM; – înțelegerea cuvintelor sau expresiilor uzuale folosite în mass media.	<i>Cultură vizuală:</i> emisiuni de radio și tv.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Text oral, înțelegerea mesajului oral, texte după auz (accentul, intonația, intensitatea vocii), receptarea mesajului oral, comunicarea, jocuri pentru folosirea corectă a normelor gramaticale, limbajul gesturilor, activitate în grup.	

Unități tematice/ obiective cadru	Deprinderi de vorbire/capacitatea de exprimare orală	Total 60 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacității de exprimare orală. Elevul să aibă curaj să inițieze dialoguri în limba română, să fie capabil să răspundă la solicitări simple.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Producerea unor texte orale legate de temele uzuale în conversațiile	

	curente.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Unitățile tematice: <i>lumea mea, familia, casa/locuința, școala, activități zilnice, meteorologie, sărbătorile.</i> Exerciții de pronunție corectă. Exerciții de pronunție corectă a sunetelor specifice limbii române <i>ă, â, a diftongilor și triftongilor.</i> Exersarea pronunției corecte a diftongilor <i>oa, ea.</i> Exerciții de pronunție în grup. Jocuri (<i>în perechi, în jocuri de situații</i>). Salutul și răspunsurile la salut la întâlnire și la plecare. Prezentarea (<i>Mă numesc..., Pe mine mă cheamă..., Eu sunt...</i>). Solicitarea și furnizarea informațiilor (<i>Vă rog, te rog, unde este? Ce face?</i>). Exersarea acestor expresii în jocuri de situații. Exprimarea unor activități curente cu ajutorul unor verbe la prezent (<i>învăț, citesc, mănânc</i>). Descrierea persoanelor și obiectelor (<i>bun, rău, frumos, urât...</i>). Exprimarea dorinței (<i>doresc, aș dori</i>). Exerciții scurte de exprimare a unor mesaje orale: formularea întrebărilor și a răspunsurilor legate de unitățile tematice respective. Unitatea dintre exprimarea orală și mișcare. Prezentarea unor enunțuri simple cu ajutorul limbajului gesturilor.	FT: Elevul să fie capabil – să pronunțe sunetele <i>ă, â, î, diftongii (oa) și triftongii (aeu);</i> – să participe la exercițiile și jocurile de pronunție în grup. – să răspundă coerent, în câteva cuvinte, cu propoziții simple la întrebările care i-au fost adresate; – să folosească adecvat formulele <i>de salut și de prezentare;</i> – să enumere câteva activități cotidiene (cu verbe la prezent) și să prezinte câteva obiecte din anturajul său; – să susțină un dialog format din câteva propoziții simple și dezvoltate, legate de unitățile tematice; – <i>memorare după auz a 5-6 zicători, a 4-5 zicale și proverbe.</i>	<i>Cultură vizuală:</i> mesaj oral și imagine, ilustrații. <i>Informatică:</i> lecții interactive. <i>Cultură și civilizație românească:</i> expresii dialectale, formule de adresare, salutul.
FL: Exerciții de pronunție corectă a sunetelor vorbirii. Exerciții de pronunție corectă a sunetelor specifice limbii române <i>ă, â, a diftongilor și triftongilor.</i> Redactarea unor propoziții pentru exprimarea unor mesaje	Elevul – să fie capabil să pronunțe sunetele <i>ă, â, diftongii și triftongii;</i> – să participe la situații de dialog <i>cu mai mulți parteneri</i> prin formularea unor enunțuri mai simple;	<i>Artă dramatică și dans:</i> corelația dintre mesaj oral și mișcarea, cerc de artă dramatică pentru copii.

orale. Prezentarea în câteva enunțuri coerente a unor texte după auz (într-un timp util, necesar pentru reflecții). Participarea la diverse <i>situații de comunicare</i> cu mai mulți interlocutori: cu învățătorul, colegul de bancă, colegul de grupă, colegul de clasă. Mod de exprimare adecvat situației de comunicare și partenerului. Participarea la activitățile cercului dramatic.	– să se adreseze corect învățătorului, rudelor, colegilor de școală; – să-și accentueze mesajul oral și <i>prin limbajul corporal</i>; – să colaboreze cu colegii în cadrul activităților în grup; – să redea poezii, și fragmente de proză memorizate; – să memoreze după auz 10-12 <i>zicători</i>, 4-5 <i>zicale</i> și <i>proverbe</i>.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Capacitatea de exprimare orală/deprinderi de vorbire, text oral, pronunție, vocală, consoană, diftong, triftong, jocuri de situații.	

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului scris/Citirea 1 Pregătirea însușirii cititului		Total 28 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ ȘI FORMA LĂRGITĂ (FT–FL): Pregătirea citirii/lecturii textelor în limba română în <i>ambele forme</i> de predare a limbii.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
FT-FL: Prezentarea imaginii. Însușirea progresivă a abecedarului românesc. Exerciții pentru folosirea sunetelor asemănătoare ale limbilor maghiare și române. Citirea și pronunțarea adecvată ale sunetelor (literelor), ale grupurilor de sunete (grupurilor de litere) specifice abecedarului românesc. Identificarea corespondențelor sunet-literă. Exerciții de identificare și de diferențiere ale formelor scrise și tipărite ale minusculelor și majusculilor. Recunoașterea silabelor, exersarea citirii prin silabisire.	FT-FL: Elevul să fie capabil – să facă diferența dintre sunetele limbii maghiare și române; – să identifice sunetele (literele) specifice limbii române, diftongii, triftongii; – să facă legătura dintre sunet și imagine; – să silabisească corect, să aplice normele gramaticale; – să lege literele învățate; – să exerseze și singur citirea prin silabisire.	<i>Cultură vizuală:</i> prezentarea imaginii, tipuri de literă.	

Literele învățate și citirea lor împreună.		
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Titlu, text, alienat, propoziție, cuvânt, silabă, sunet (literă).	

Unități tematice/ obiective cadru		Receptarea mesajului scris/Citirea 2 Însușirea tehnicii cititului (sistemul semnelor grafice)	Total 28 ore
Cunoștințe anterioare		Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice		FORMA TRADIȚIONALĂ ȘI FORMA LĂRGITĂ (FT-FL): Dezvoltarea capacităților de identificare a semnelor în <i>ambele forme</i> de predare a limbii.	
Activități/Cunoștințe		Cerințe	Puncte de legătură
FT-FL: Citirea împreună fără silabisire a cuvintelor compuse din câteva litere. Dezvoltarea citirii împreună a literelor prin exerciții. Schimbări de ritm și de viteză. Lectura cuvintelor, sintagmelor, propozițiilor, textelor mai scurte. Dezvoltarea progresivă a capacității de citit cu voce tare și mută. Cunoștințe legate de lecturi: autori, poet, prozator, cititor, titlu, text, alienat. Respectarea semnelor de punctuație de la sfârșitul propozițiilor.		FT-FL: Elevul să fie capabil – să identifice minusculele și majusculele tipărite ale abecedarului românesc; – să recunoască și să pronunțe corect sunetele <i>ă, â, diftongii (au, ou) triftongii (eau)</i>; – să aibă capacități adecvate pentru citirea împreună a literelor; – să citească în mod adecvat cuvintele, sintagmele, propozițiile; – să-și dezvolte continuu capacitățile de lectură adecvate; – să folosească biblioteca școlară; – să citească texte mai simple.	<i>Cultură vizuală</i> : tipuri de literă și de silabe.
Noțiuni—cheie/ noțiuni	Sunet, literă, semn al scrierii, diftong, triftong, sintagmă, frază, alienat, text, adresă, autor, scriitor, cititor.		

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului scris/Citirea 3 Citirea interpretativă, impresii create de lectură		Total 28 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ ȘI FORMA LĂRGITĂ (FT-FL): Dezvoltarea progresivă a capacităților de citire interpretativă, prezentarea mai multor tipuri de texte.		

Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Însușirea, la nivel de deprinderi, a tehnicilor de citire <i>cu voce tare</i> și <i>mută/silențioasă</i>. Raporturile dintre cele trei simțuri/percepții senzoriale: <i>văzul, simțul tactil, auzul</i>. Culegerea și evidențierea informațiilor de bază din lecturile date. Raportul dintre conținutul și titlul operelor citite. Identificarea personajelor pe baza unui text de povestire. <i>Creații folclorice:</i> Zicale și proverbe din operele autorilor: <i>Emil Gârleanu, Elena Dragoș, Elena Farago, Otilia Cazimir, Victor Sivetidis</i>; Din operele autorilor români din Ungaria. Lumea povestitorilor români din Ungaria: <i>Vasile Gurzău și Mihai Purdi</i>. Tipuri de basme, eroi ai basmelor; Din operele poezilor români din Ungaria: <i>Lucia Borza, Ana Crișan</i>. Participarea la obiceiuri populare puse în scenă.	FT: Elevul să fie capabil – să înțeleagă mesajele mai simple din textele legate de problemele curente ale vieții cotidiene; – să înțeleagă relațiile/corespondențele dintre <i>mesajul textului</i> și <i>ilustrațiile</i> din manual; – să urmărească, asistat de învățător, structurile textului (<i>spațiu, timp, personaj, raporturile cauză-efect</i>); – să aibă un vocabular necesar/adecvat pentru caracterizarea personajelor; – să-și dea silința să citească cu intonația conform semnelor de punctuație de la sfârșitul propozițiilor; – să dispună de cunoștințe de bază, conform particularităților de vârstă pentru <i>utilizarea bibliotecii</i>; – să cunoască 2-3 basme/povești populare, 5-6 zicători, 2-3 legende; – să identifice sensul textelor poeziilor învățate; – să facă exerciții de memorizare pentru redarea a 5-6 poezii; – să povestească, în funcție de vocabular, conținutul basmelor citite; – să identifice diferențele dintre personajele pozitive și negative; – să facă caracterizări ale personajelor (<i>bun, rău, curajos, laș...</i>); – să învețe și să prezinte texte, conform rolului ales dintr-o operă; – să adopte adecvat intonația corectă a cuvintelor și a	<i>Cultură vizuală:</i> imagine și text. <i>Informatică:</i> căutare prin universul informațiilor. <i>Limba și literatura maghiară:</i> lectura textelor.

	propozițiilor.	
FL: Interpretarea a 4-6 opere, în plus, liber alese din toate domeniile semnalate.	FL: Elevul să fie capabil să înțeleagă mesajul operelor liber alese și al celor interpretate în clasă. Exerciții de memorizare: memorizarea a 3-4 opere.	<i>Cânt și muzică:</i> lectura textelor muzicale și a partiturii. <i>Artă dramatică și dans:</i> corelația dintre text și mișcare.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Percepții senzoriale, personaj principal, personaj secundar, tehnici de lectură, lecturi, conținut, titlu, spațiu, timp.	

Unități tematice/ obiective cadru	Capacitatea de exprimare scrisă/Scrierea 1 Pregătirea însușirii scrierii	Total 60 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Formarea capacității de exprimare scrisă prin însușirea sistemului de semne. Identificarea diferențelor dintre abecedarele limbilor maghiare și române. Dezvoltarea capacităților de a avea o poziție corectă a corpului, a instrumentelor de scris în mână și de a forma corect literele.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Dezvoltarea capacităților și competențelor: redactarea unui text compus din câteva enunțuri.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Cunoașterea vocalelor și consoanelor românești. Însușirea literelor abecedarului românesc. Cunoașterea literelor identice ale limbilor maghiară și română; diferențierea literelor neidentice. Formarea tehnicilor corecte de scriere. (<i>coordonarea corectă a ochilor și a mâinii</i>). Forma literelor (<i>literele minuscule și majuscule, forme scrise și cele tipărite</i>). Scrierea cuvintelor, sintagmelor, enunțurilor scurte. Deprinderi de scriere, exerciții de dezvoltare.	FT: Elevul să fie capabil – să cunoască abecedarul; românesc și grafierea fidelă a literelor; – să facă diferența dintre literele limbilor maghiară și română; – să formeze și să lege corect literele; – să copieze fidel după modele date; – să aibă viteza scrierii, poziția corectă a mâinii, formarea literelor conform particularităților de vârstă; – să scrie cuvinte, propoziții simple după dictare și din memorie;	<i>Cultură vizuală:</i> tipuri de litere.

	– să aibă caiet cu aspect îngrijit (fără pete și fără colț îndoit).	
FL: Scriere după dictare.	FL: Elevul să fie capabil să scrie după dictare texte mai scurte reproduse din memorie.	<i>Educație fizică și sport:</i> mișcarea mâinilor și a degetelor, coordonarea mișcărilor.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Ținuta corpului, coordonare, formarea literelor, viteza de scriere, alunecarea facilă a mâinii pe foaie, urmărirea liniei, grafie, sistem de semne.	

Unități tematice/ obiective cadru	Capacitatea de exprimare scrisă/Scrierea 2 Scrierea și producerea de texte la nivel de deprinderi	Total 60 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Formarea exigenței de a scrie caligrafic, ordonat, <i>cu grafie lizibilă cu ajutorul</i> unor exerciții numeroase. Dezvoltarea în continuare a deprinderilor de scriere corectă prin însușirea normelor ortografice.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Aplicarea tot mai corectă a normelor ortografice în exprimarea scrisă de tip productiv.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Formarea exigenței cunoașterii <i>normelor ortografice</i> . Cunoașterea normelor gramaticale ale limbii române și aplicarea lor în practică. Cunoașterea regurilor de despărțire a cuvintelor în silabe. Scrierea corectă a cuvintelor cunoscute, copierea lor fără multe greșeli, cu o viteză redusă. Exerciții de despărțire a cuvintelor în silabe, cunoștințe de redactare a textelor; <i>forme de exprimare scrisă pe hârtie și online</i> . Alcătuirea individuală de cuvinte și de enunțuri. Folosirea normelor ortografice și	FT: Elevul să fie capabil – să copieze atent la început, pe urmă cu ajutorul dicționarului, să redacteze enunțuri mai scurte, legate de temele cunoscute; – să înțieze <i>interacțiuni în scris</i>, să scrie texte mai simple pentru menținerea relațiilor cu partenerii: <i>e-mail, felicitări</i>; – să aibă <i>tehnici de scriere și viteză adecvată de scriere</i>, conform particularităților de vârstă; – să folosească semnele de punctuație, conform felului propozițiilor (<i>enunțative</i>,	<i>Cultură vizuală:</i> modele de despărțirea în silabe/ silabisire. <i>Informatică:</i> internet–e-mail, felicitări; utilizarea dicționarului online. <i>Limba și literatura maghiară:</i> compararea limbii maghiare cu limba română (sunete, cuvinte, sintagme).

a dicționarului ortografic. Alcătuirea unui dicționar individual.	<i>interogative, optative, exclamative, imperative</i>); – să folosească corect în practică normele ortografice învățate; – să cunoască <i>DOOM-ul</i> , și să-l utilizeze conform particularităților de vârstă.	
FL: Aplicarea normelor ortografice în redactarea textelor scurte și coerente. Cunoașterea criteriilor <i>redactării schemei</i> și exersarea lor, asistat de învățător. <i>Utilizarea dicționarelor bilingve.</i>	FL: Elevul să fie capabil – să redacteze în scris, pe scurt și într-o formă simplă, date legate de propria persoană și de probleme concrete în viața de zi cu zi; – să redacteze <i>notițe</i> cu ajutorul dicționarelor; – să scrie corect expresiile uzuale, cu greșeli puține.	<i>Informatică</i> : texte simple funcționale.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Tehnici de scriere, formă de exprimare scrisă pe hârtie, formă de exprimare scrisă online, margine, despărțire, silabă, reguli, dicționar ortografic, ortoepic și morfologic.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul să fie în posesia unor cunoștințe fundamentale, conform particularităților de vârstă, în domeniile următoare: <i>capacitățile de receptare orală/a mesajului oral, de exprimare orală/deprinderi de vorbire, de receptare a mesajului scris/a lecturii și de exprimare scrisă</i>. Să înțeleagă cuvintele, expresiile, enunțurile mai simple legate de <i>situațiile de comunicare obișnuite, de familia sa, de mediul în care trăiește</i>. Să fie capabil să înțeleagă <i>enunțuri, solicitări și întrebări</i> scurte, legate de viața de toate zilele. Să aibă un vocabular care îi permite să răspundă la întrebări, cu ajutorul unor structuri gramaticale simple, și să furnizeze informații importante despre el și despre mediul în care trăiește. Să fie în stare să utilizeze formulele <i>de prezentare și să-și prezinte</i> în câteva propoziții <i>impresiile</i>. Să aplice corect acordul gramatical. Să fie capabil să citească fluent, cu voce tare și mută. Să înțeleagă semnificațiile textelor scurte nonliterare și mesajul poeziilor, poveștilor învățate. Să scrie frumos și lizibil. Să-și redacteze mesajul logic, coerent, aplicând <i>normele ortografice</i> învățate. Să fie motivat pentru a-și dezvolta cultura comunicațională și cultura exprimării orale, pentru a-și interpreta impresiile create de lectură.
--	--

	FORMA LĂRGITĂ (FL): Elevul să fie motivat pentru a-și dezvolta cunoștințele și capacitățile în toate cele patru domenii ale învățării/predării. Să înțeleagă semnificațiile diferitelor tipuri de texte ascultate/audiate. Să răspundă corect cu un vocabular și un limbaj corporal adecvat. Să citească fluent și să sesizeze esența lecturilor. Să fie capabil să redacteze texte simple (<i>felicitări, e-mail...</i>).
--	--

Clasele 3-4

În clasele 3-4 ale școlilor în care se predă limba română ca obiect de studiu se vor dezvolta progresiv cele patru domenii ale predării/învățării (*capacitățile de receptare orală/a mesajului oral, de exprimare orală/deprinderi de vorbire, de receptare a mesajului scris/a lecturii și de exprimare scrisă*), îmbogățirea vocabularului prin introducerea unor noi teme de conversație, prin cunoașterea unor noi creații (zicători, poezii, legende), prin utilizarea sinonimelor, antonimelor și a unor expresii noi.

Programa-cadru se concentrează în mod adecvat asupra dezvoltării competențelor cu ajutorul cărora elevii vor comunica individual (mai ales în tematica studiată), vor fi capabili să-și însușească diferite conținuturi de cunoștințe și își vor pune bazele unei culturi generale.

De-a lungul anilor (până la sfârșitul claselor 3-4) elevul va fi capabil să formuleze texte scurte, dialogate sau scrise, legate de temele uzuale, să inițieze și să susțină conversații. El va identifica în lecturi (conform particularităților de vârstă) semnificațiile cele mai importante, va sesiza atmosfera poeziilor lirice.

Creațiile folclorice (cântecele populare, zicătorile, poveștile populare) și cele literare (poeziile lirice, povestirile, fabulele) învățate vor contribui la dezvoltarea vocabularului elevilor, capacității de identificare și de tratare a conflictelor și a capacității de abstractizare.

Învățătorul, între altele, are datoria să le transmită elevilor tehnicile de învățare individuală, de adunare, de selectare, de sistematizare și de prelucrare a materialelor/informațiilor, la început asistat de învățător, apoi, tot mai subliniat individual. Elevul va trebui să învețe utilizarea funcțională a bibliotecii și a internetului, să fie conștient de importanța cărții, a lecturii în formarea personalității complexe și a capacității de judecată corectă.

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului oral	Total 80 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul înțelege cuvintele, expresiile, enunțurile mai simple (<i>salutul, prezentarea, formularea unor întrebări...</i>) legate de situațiile de comunicare obișnuite, de familie, de lumea din jur.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Identificarea semnificațiilor textelor unidirecționale (din mass media)/fără posibilitatea de dialog.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea, în continuare, a capacității de receptare a mesajului oral. Identificarea tot mai eficientă a semnificațiilor sistemului de semne de comunicare verbală și nonverbală.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL):	

Capacitatea de receptare a mesajului oral în diverse situații din viața cotidiană și în situații de comunicare cu mai mulți parteneri.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Obiective ale receptării mesajului oral: Interpretarea tot mai corectă și rapidă a informațiilor receptate după auz. Urmărirea <i>limbajului corporal (mimicii, gesturilor, intensității vorbirii)</i> al interlocutorului în vederea decodării corecte a informațiilor. Adaptarea la interlocutor/partener de dialog. Urmărirea cu atenție a interlocutorilor. Pregătirea pentru receptarea mesajelor unidirecționale/ fără posibilitatea de dialog/ <i>ale mijloacelor mass media</i>. Urmărirea cu atenție a emisiunilor de radio și de televiziune ale naționalității românești, reținerea unor expresii des folosite. Memorizarea după auz a unor texte, poezii, zicători, povești scurte transmise prin CD-ROM. Receptarea și memorizarea textelor unor jocuri pentru copii puse în scenă. Înțelegerea și receptarea unor texte rezumate ale lecturilor. Urmărirea prin mijloace nonverbale (<i>contactul ochilor, mimică</i>) a relatărilor colegilor de clasă despre unele evenimente/impresii intens trăite.	FT: Elevul să fie capabil: – să înțeleagă cuvinte, expresii, enunțuri, dialoguri legate de situații de comunicare din viața cotidiană; – să interpreteze mesajul dialogurilor cu mai mulți interlocutori prin descifrarea enunțurilor verbale și a semnelor nonverbale; – să înțeleagă solicitările verbale ale învățătorului (expresiile uzuale); – să recepteze cât mai eficient și explicațiile profesorului; – să înțeleagă esența unor povești, întâmplări, relatări de impresii mai simple; – să-și dezvolte cunoștințele și vocabularul în limba română prin urmărirea emisiunilor de radio și de televiziune ale naționalității românești; – să înțeleagă enunțurile (cuvintele cheie, expresiile uzuale) adresate prin <i>radioul școlii</i> elevilor din contingentul său; – să învețe după auz anumite <i>texte pentru memorizare</i>, povești, citate, zicători, zicale și proverbe, cântece simple.	<i>Informatică</i>: lecții interactive. <i>Cultură și civilizație românească</i>: înțelegerea textelor dialectale.
FL: Interpretarea, asistat de profesor, a unor <i>texte literare și nonliterare</i>, redactate într-un limbaj simplu.	FL: – Elevul să fie capabil să înțeleagă conținutul unor poezioare, zicători, povești scurte și să identifice atmosfera acestora; – să înțeleagă, asistat de profesor, esența unor texte nonliterare compuse din	<i>Artă dramatică și dans</i>: înțelegerea raportului dintre text și mișcare. <i>Cultură vizuală</i>: emisiuni de radio și televiziune, benzi desenate, filme legate

	câteva propoziții (de ex.: texte din cultură și civilizație românească.	de floră și faună.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Informații, mass media, mesaje fără posibilitatea de dialog/unidirecționale spre auditor, mimică, expresii, radioul școlii, prezentarea impresiilor/evenimentelor trăite intens.	

Unități tematice/ obiective cadru	Capacitatea de exprimare orală/Deprinderi de vorbire	Total 80 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul răspunde la întrebări în enunțuri (cu structuri gramaticale) mai simple, și este capabil să dea informații despre el și despre mediul în care trăiește.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Redarea textelor cu mai mare curaj de a iniția tipuri de comunicare.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea în continuare a pronunțării corecte, a capacităților de exprimare orală. Capacitatea de a exprima într-o formă simplă și coerentă a impresiilor, ideilor, părerilor și a sentimentelor proprii (îmbogățirea vocabularului). Utilizarea tot mai conștientă a mijloacelor suprasegmentale.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Comunicarea tot mai fluentă și conștientă în situații de comunicare cu mai mulți interlocutori.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Pronunțarea corectă a sunetelor <i>ă, â</i> specifice limbii române, a <i>diftongilor (oa)</i> , a <i>triftongilor (eau)</i> . Utilizarea unui număr mare de exerciții pentru formarea rostirii corecte, pentru creșterea vitezei comunicării individuale. Redactarea unor mesaje, aproximativ corecte, legate de teme obișnuite în diverse situații de comunicare (<i>solicitări/indicații, salutul, felicitări</i>). Utilizarea tot mai conștientă a <i>limbajului gesturilor</i> în situații de comunicare sub formă de monolog și de dialog. Urmărirea cu atenție a	FT: Elevul să fie capabil – să-și formeze articularea și pronunțarea corectă (<i>ă, â</i>); – să urmărească cu atenție <i>intensitatea, intonația, linia melodică a frazei, rostirea cuvintelor fără accent</i> ; – să formuleze enunțuri aproximativ corecte, cu ajutorul unor propoziții simple despre mediul din jur (<i>familia, școala, prietenia</i>); – să-și exprime sub formă de mesaje simple (din câteva propoziții) ideile, sentimentele, opiniile legate de temele preferate și de domeniile de activitate; – să prezinte câte un	<i>Limba și literatura maghiară:</i> compararea fonemelor maghiare și române.

interlocutorului , formarea unor răspunsuri adecvate la întrebările puse. Prezentarea unor opinii proprii. Alcătuirea unor rezumate ale conținutului lecturilor, povestirea în câteva propoziții. Prezentarea unor impresii. Participarea la obiceiuri populare puse în scenă. Recitarea textelor cu ajutorul limbajului gesturilor. Exerciții de memorizare (și din operele autorilor românilor din Ungaria).	eveniment în ordinea cronologică; – să formuleze întrebări simple și să răspundă la ele; – să participe la spectacolele cercului dramatic.	
FL: Comunicarea mai fluentă legată de teme obișnuite (<i>prezentarea membrilor familiei, prietenilor, școlii, orașului, satului natal</i>). Să redea oral descrieri și prezentări. Însușirea unor texte tot mai lungi prin memorizare.	FL: Elevul să fie capabil – să-și formeze un mod de exprimare tot mai nuanțat, îmbogățindu-și mesajul prin sinonime; – să urmărească conștient <i>accentul, intonația, linia melodică a frazei</i>. – Exerciții de memorizare plus 5-6 zicători, 5-6 zicale și proverbe; George Coșbuc: <i>Iarna</i>, Lucia Borza: <i>Anotimpuri</i>.	<i>Artă dramatică și dans: comunicare prin pantomimă.</i> <i>Cultură și civilizație românească: zicători, zicale și proverbe, chiuituri.</i>
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Viteză, în monolog, în dialog, decriere, prezentare, obiceiuri populare puse în scenă, accent.	

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului scris/Citirea	Total 82 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Cunoașterea tehnicilor de citit <i>cu voce tare și mută</i> , înțelegerea esenței textelor literare și nonliterare. Câteva exerciții de memorizare.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Utilizarea mai funcțională a tehnicilor de lectură.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacităților de receptare a mesajului scris prin exerciții.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Identificarea semnificațiilor diverselor tipuri de texte, să rezume pe scurt conținutul acestora.	

Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Lectura explicativă a unor texte <i>literare</i> și <i>nonliterare</i> cunoscute cu o viteză adecvată. Sesizarea diferențelor dintre diferite tipuri de texte. Exerciții de lectură: identificarea raporturilor dintre texte, scheme și ilustrații și utilizarea lor în înțelegerea textului/ receptarea mesajului scris. Însușirea și exersarea tehnicilor de înțelegere a textului (asistat de învățător). Cunoștințe de redactare a textului: identificarea împărțirii în secvențe clare a textului. Identificarea progresivă a semnificațiilor evidente, pe urmă a celor ascunse ale textelor literare. Selectarea unor opere din literatura pentru copii clasică și modernă: interpretarea/analiza poeziei <i>Mama mea</i> de Lucia Borza și <i>Cu tata</i> de Elena Dragoș. Cunoașterea tematicii abordate în poeziile <i>Bunica</i> de Otilia Cazimir și <i>Bunicul</i> de Elena Dragoș. Căutarea unor motive comune. În continuare selecție, <i>la liberă alegere</i> dintre operele următorilor autori: <i>George Coșbuc, George Topârceanu, Mihai Eminescu, Emil Gârleanu, Elena Dragoș, Elena Farago, Otilia Cazimir, Victor Sivetidis, Tudor Arghezi, Ana Blandiana, Lucia Borza, Ana Crișan, Maria Berényi.</i> Povestitorii noștri populari: <i>Vasile Gurzău, Teodor Șimonca, Mihai Purdi.</i>	FT: Elevul să fie capabil – să folosească tot mai funcțional strategiile și tehnicile de citire învățate; – să-și dezvolte viteza de citit în mod adecvat; – să-și dea seama de greșelile făcute și să le corecteze; – să-și dea seama de relația dintre text și ilustrație; – să recunoască diferențele dintre textele <i>literare</i> și <i>nonliterare</i> și să sesizeze, în mare, informațiile pe care acestea le conțin; – să identifice semnificațiile poeziilor analizate, să descopere motivele literare comune; – să prezinte textual 5-6 poezii.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> mediul în care se prezintă poveștile populare. <i>Informatică:</i> căutarea unor tipuri de texte. <i>Limba și literatura maghiară:</i> prezentarea unor povești.
FL: Lectura, interpretarea și sesizarea sensului unor texte	FL: Elevul să fie capabil – să desprindă semnificațiile	<i>Cultură vizuală:</i> raportul text-imagini, filme pentru copii.

literare mai simple (<i>povești populare, legende, povestiri</i>), asistat de profesor (în funcție de alegerea profesorului).	ascunse ale unor texte mai simple, asistat de profesor, pe baza unor criterii stabilite; – să caute, fără ajutor, informații legate de unele texte simple nonliterare (cultură și civilizație românească); – să facă exerciții de memorizare și să prezinte tot mai sugestiv 8-10 opere.	
Utilizarea bibliotecii, folosirea mijloacelor IST (<i>la ambele forme de predare a limbii române</i>).	Elevul să fie capabil – să folosească biblioteca și mijloacele IST, conform particularităților de vârstă; – să sesizeze asistat de profesor, semnificațiile ascunse ale textelor sau contextelor, – identificarea motivelor, cuvintelor cheie, repetițiilor; – să repovestească fidel, după lectură, două-trei povești alese liber; – să-și argumenteze opiniile în favoarea personajului principal, și împotriva forțelor negative.	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Citire cu voce tare și mută, redactare de texte/punere în pagină, text literar, nonliterar, spațiu, timp, personaj principal, personaj secundar.	

Unități tematice/ obiective cadru	Capacitatea de exprimare scrisă Exerciții de compunere și de producere de texte	Total 82 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Rezolvarea unor exerciții de scriere, copierea unor texte, dezvoltarea deprinderilor de scriere corectă după dictare.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Rezumarea pe scurt a impresiilor create de lectură și descrierea lor, asistat de profesor.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacității de exprimare scrisă, redactarea diferitelor tipuri de texte: (pe baza de hârtie) povestirea, descrierea, caracterizarea; (pe internet) e-mail, invitație, sms. Dezvoltarea exigenței pentru a scrie caligrafic.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL):	

	Rezumarea și prezentarea conținutului lecturilor, cu ajutorul formulării unor păreri proprii (de ex.: acțiuni, caractere pozitive, negative...).	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Dorința de a scrie caligrafic. Formarea unui stil propriu de scriere și a vitezei adecvate, a unor deprinderi corecte de tehnici de scriere. Cunoștințe de bază de compunere: alegerea temei, adunarea materialului, titlu, alineat, spațiu, timp. Cunoașterea diferitelor tipuri de compunere: <i>povestire, descriere, caracterizare</i>. Caracteristicile <i>textelor funcționale</i>.	FT: Elevul să fie capabil – să scrie ordonat; – să aplice corect normele ortografice învățate; – să aibă un mic dicționar (caiet) ordonat, curat; – la redactarea de texte compuse din câteva propoziții să se folosească cât mai eficient de cunoștințele sale despre compunere; – să știe că trebuie să urmărească atent relația formă-conținut; – să cunoască diverse tipuri de compunere, și să redacteze compuneri, asistat de învățător; – să redacteze texte funcționale/cu destinație specială scurte de câteva rânduri, legate de temele discutate (de ex.: <i>invitație pentru serbarea zilei nașterii, mesaje scurte</i>), în general asistat de învățător.	<i>Cultură vizuală:</i> prezentări PowerPoint. <i>Cultură și civilizație românească:</i> texte de cultură și civilizație românească.
FL: Dezvoltarea cunoștințelor de producere de texte, și exersarea lor după anumite criterii date. Exerciții de aplicare corectă a normelor gramaticale și ortografice.	FL: Elevul să fie capabil – să cunoască criteriile de bază ale redactării compunerilor; – să-și dea silința să structureze logic opiniile; – să scrie compuneri de câteva propoziții; – să rezume conținutul unor lecturi mai scurte, și să-l redea în scris (asistat de învățător); – să respecte normele ortografice învățate.	<i>Informatică:</i> program de ortografie; redactarea unor tipuri de texte funcționale.
Noțiuni-cheie/	Redactarea compunerii, tipuri de compunere, producere de text, povestire,	

noțiuni	descriere, caracterizare, respectarea secvențelor textului, alineat, titlu, conținut, formă, metoda globală/memorarea vizuală a literei.
----------------	--

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevul să-și dezvolte capacitățile de receptare a mesajului oral și scris, conform particularităților de vârstă. Nivelul de dezvoltare a capacităților de exprimare orală și scris/a deprinderilor de vorbire și de scriere corectă să corespundă cerințelor curriculare la <i>ambele forme de predare a limbii române</i>. FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul să înțeleagă mesajele/enunțurile obișnuite, esența textelor folosite des, <i>indicațiile</i> și explicațiile profesorului, prezentarea impresiilor colegilor, fiind atent la <i>mijloacele suprasegmentale</i> (mimică, gesturi ale mâinilor, intensitatea vocii, linia melodică a frazei). Să memoreze după auz poezii, cântece, fragmente de proză. Să fie capabil să-și formuleze ideile, opiniile și impresiile și să le prezinte, în mod coerent, fără prea multe greșeli de acord. Să-și armonizeze limbajul corporal cu mesajul de transmis. Să fie atent la folosirea vocabularului adecvat situației de comunicare, a formelor de comunicare coerente, a acordului corect și a exprimării orale fără accent. Să înțeleagă esența/semnificațiile lecturii și să prezinte păreri proprii (de ex.: despre caracterul personajului principal). În compuneri să fie atent la unitatea formă-conținut, la respectarea normelor ortografice. FORMA LĂRGITĂ (FL): Elevul să fie capabil să înțeleagă după auz textele <i>literare și nonliterare</i>, conform particularităților de vârstă. Să înțeleagă operele literare, zicătorile, poeziile, cântecele, basmele, legendele. Să memoreze după auz, de asemenea, creații ale autorilor români din Ungaria. Pe baza textului și a imaginii să fie în stare să sesizeze semnificațiile textelor din filme (de ex.: filme despre natură, filme pentru copii). Să-și exprime impresiile sugestiv (și în limbajul gesturilor). Să înțeleagă conținutul lecturilor, să scoată în evidență, în scris și oral, esența acestora. Să-și organizeze lucrările scrise în funcție de criteriile învățate (compuneri scurte, dar coerente și texte funcționale).
--	--

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

*Pentru școlile de naționalitate în care limba română se predă ca obiect de studiu
(Forma tradițională, Forma lărgită și Forma complementară)*

În clasele 5-8 ale școlilor de naționalitate în care limba română se predă ca obiect de studiu (Forma tradițională și Forma lărgită), obiectivele și sarcinile principale ale disciplinei *Limba și literatura română* sunt activizarea vocabularului achiziționat în ciclul primar, dezvoltarea în continuare a capacităților de înțelegere și de producere a textului, consolidarea interesului pentru lectură; dezvoltarea culturii scrisului prin diverse tipuri de compunere și prin aplicarea conștientă a normelor ortografice. Totodată predarea limbii române își propune transmiterea noilor conținuturi, dezvoltarea competențelor și capacităților.

Obiectivele curriculare sunt multifuncționale, contribuind eficient la dezvoltarea culturii comunicaționale, a capacităților de rezolvare a problemelor și a capacităților de abstractizare, a formării unui sistem adecvat de valori, a simțului moral și estetic, a personalității complexe. Datorită specificului disciplinei se va accentua în mod corespunzător dezvoltarea culturii literare a elevilor, identificarea semnificațiilor creațiilor artistice, conform particularităților de vârstă și genurilor literare studiate în școală.

De asemenea se va accentua ideea ca în procesul de predare/învățare a limbii și literaturii române să fie posibilă corelarea cunoștințelor achiziționate în cadrul altor discipline, printre altele a capacităților de interpretare a operelor literare însușite în cadrul orelor de limba și literatura maghiară. Obiectivul curricular principal este ca după absolvirea școlii generale, elevul să fie capabil să-și comunice cât mai coerent și corect mesajele, să respecte, la nivel de deprinderi, normele ortografice învățate.

Programa-cadru pune accentul pe citirea receptivă și pe interpretarea corectă a textelor literare și a celor nonliterare.

Prezenta programă-cadru indică în progresie conținuturile pentru ambele forme de predare a limbii române. Aceasta conține un număr mai redus de opere literare față de programa-cadru a școlilor cu limba de predare română și bilingve, însă consideră ca fiind importante dezvoltarea concepției literare-artistice a elevilor, precum și formarea și dezvoltarea capacităților de judecată și de raționament.

Un alt obiectiv este formarea tinerilor cu capacități de tratare a conflictelor și cu o ținută morală adecvată, ca să fie deschiși spre lume și să înțeleagă importanța învățării pe tot parcursul vieții. Generațiile viitoare vor fi motivate astfel să adopte atitudini pozitive, să trăiască în armonie în familie, totodată se pune accent pe importanța ocrotirii mediului și a sănătății, pe formarea unor atitudini conștiente față de mass media, pe consolidarea sănătății spirituale și corporale și a autocontrolului

Clasele 5–6

În clasele 5-6 ale școlilor în care limba română se predă ca obiect de studiu, obiectivul principal al disciplinei *Limba și literatura română* este consolidarea capacităților de receptare orală/a mesajului oral, de exprimare orală/deprinderi de vorbire; dezvoltarea culturii scrierii și a citirii, și a vocabularului funcțional și eficient în situațiile de comunicare din viața cotidiană.

Se va accentua, de asemenea, dezvoltarea unor capacități-paralel cu îmbogățirea vocabularului legat de teme de conversație din viața de zi cu zi—prin care elevul să fie capabil să interpreteze textele literare, să desprindă sensul acestora, să producă texte

funcționale (pe bază de hârtie și pe internet) conform particularităților de vârstă.

În acest ciclu elevul va trebui să dispună de cunoștințe de limba română, de competențe și de capacități care să-i permită să înțeleagă, printre altele, textele de specialitate ale manualului de *Cultură și civilizație românească*, și să fie capabil să le rezume pe scurt.

În aceste clase se cere ca elevul să redacteze prezentări orale și scrise după texte auzite/audiate și citite, și să formuleze păreri proprii.

Elevul va trebui să utilizeze tot mai eficient biblioteca și internetul și să fie capabil să învețe individual.

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului oral		Total 54 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Înțelegerea textelor auzite (salutul, prezentarea, formule de mulțumire și de laudă, de cerere de iertare, indicații ale profesorului, explicații, întrebări). Înțelegerea unor texte mai simple legate de situațiile de comunicare din viața cotidiană. Receptarea după auz a conținutului unor poezii, zicători, basme scurte.		
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Înțelegerea textelor des folosite, legate de diferite situații de comunicare din viața cotidiană (familia, igiena corpului, îmbrăcămintea, școala). Identificarea esenței operelor literare și a textelor epice mai simple (după auz).		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacității de receptare mesajul oral. Identificarea după auz a mesajelor concordante ale textelor orale și ale limbajului gesturilor. Dezvoltarea capacităților de înțelegere a textelor literare nonliterare auzite (invitații, anunțuri). Dezvoltarea conștientă a receptării mesajului oral prin recitarea de poezii, prin jocuri dramatizate.		
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Înțelegerea după auz a enunțurilor orale exprimate cu un vocabular mai dezvoltat și legate de situațiile de comunicare din viața cotidiană. Identificarea sensului unor poezii, povești, zicători, povestiri, înregistrate cu mijloace IST. Dezvoltarea în continuare a capacității de receptare a mesajului oral.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
FT: Activități de învățare, cunoștințe legate de teme noi: <i>Copilul și lumea lui; natura și mediul; societatea, lumea virtuală; ocupații și meserii.</i> Înțelegerea după auz a textelor	FT: Elevul să fie capabil – să înțeleagă după auz textele literare și nonliterare legate de teme noi; – să sesizeze diferențele dintre mesajul principal și	<i>Artă dramatică și dans:</i> inițierea relațiilor comunicaționale în diverse situații de comunicare.	

legate de această tematică. Exersarea reacțiilor la diverse interacțiuni și solicitări. Exerciții de receptare a mesajului oral cu mai multe posibilități de rezolvare. Selectarea unor propoziții dintr-o serie de enunțuri, și structurarea lor pe baza textului auzit/audiat. Urmărirea comportamentului lingvistic și suprasegmental al partenerului de conversație, tragerea concluziilor. Identificarea după auz a esenței operelor literare (legende, poezii, povești, povestiri) și a textelor nonliterare (de ex.: texte de publicitate). Înțelegerea expresiilor, noțiunilor des folosite în filmele despre natură (de ex. expresii legate de fenomenele naturii, de floră și faună). Audierea și vizionarea creațiilor folclorice și literare legate de viața românilor din Ungaria la radio și la emisiunile de televiziune.	informațiile secundare; – să rețină motivele și cuvintele cheie des folosite în poeziile ascultate/audiate (de ex.: despre membrii familiei, despre obiectele din casă); – să identifice sensul textelor de publicitate din viața cotidiană (de ex.: alimentația sănătoasă); – să urmărească mijloacele suprasegmentale ale partenerului de conversație (mimică, gesturile mâinilor) și să interpreteze în felul acesta cele auzite; – să rețină expresiile, sintagmele, propozițiile, textele mai scurte des folosite în filmele despre natură (sau la știrile meteorologie); – să urmărească cu atenție emisiunile de radio și de televiziune ale naționalității românești, să înțeleagă în mare parte mesajul emisiunilor legate de mediul în care trăiește, despre școală, și să-și dea seama de semnificațiile lor principale.	<i>Limba și literatura maghiară:</i> procedee și strategii de înțelegere a textului/de receptare a mesajului scris. <i>Cultură și civilizație românească:</i> cunoașterea textelor, a creațiilor folclorice de cultură și civilizație românească, a zicalilor și proverbelor românești. <i>Cânt și muzică:</i> cântece populare și melodii moderne. <i>Limbi străine:</i> lecții interactive. <i>Etică:</i> autocunoaștere.
FL: Interpretarea unor texte nonliterare.	FL: Elevul să fie capabil – să înțeleagă textele disciplinelor de cultură generală, conform particularităților de vârstă; – să interpreteze textele filmelor despre natură (relație imagine–sunet).	<i>Cultură vizuală:</i> filme despre natură.
Noțiuni–cheie/ Noțiuni	Emisiuni de radio și de televiziune ale minorității românești, text informativ, motiv, cuvinte cheie, comportament lingvistic.	

Unități tematice/ obiective cadru	Capacitate de exprimare orală	Total 54 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Participare la diverse situații de comunicare din viața cotidiană, răspunsuri adecvate la întrebările puse. Inițierea comunicării.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Participare la situații de comunicare cu mai mulți interlocutori.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea vocabularului legat de unitățile tematice noi (<i>cumpărăturile, soluționarea problemelor administrative, transportul în comun...</i>) și utilizarea lor adecvată în situațiile de comunicare. Mod de prezentare corectă a exercițiilor de memorare (formarea exigenței în acest sens).	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Dezvoltarea în continuare a culturii comunicaționale. Formarea motivației pentru folosirea corectă a mijloacelor suprasegmentale la prezentarea operelor lirice și epice. Formarea exigenței de folosire corectă a limbii (răspunsuri corecte în diverse situații de comunicare cu mai mulți interlocutori).	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Formarea atenției cât mai conștiente pentru exprimarea orală individuală și pentru folosirea mijloacelor suprasegmentale (<i>pauză, intonație, intensitatea vocii și melodia frazei</i>). Exerciții de pronunție individual și în grup. Folosirea adecvată a diverselor tipuri de propoziții (<i>enunțative, interogative, imperative, optative și exclamative</i>). Utilizare tot mai conștientă a semnelor nonverbale în exprimarea conținuturilor, sentimentelor și ideilor. Exprimarea reacțiilor corecte și potrivite la mesajul partenerului de conversație. Prezentări sub formă de monolog ale impresiilor personale legate de evenimente trăite intens. Participarea la diverse jocuri	FT: Elevul să fie capabil: – să-și formeze o pronunție corectă, o comunicare fără accent, cu tot mai puține greșeli (evitând greșelile de acord mai grave); – să fie atent la intensitatea vocii, la viteza comunicării, și la pronunțarea corectă a sunetelor <i>ă, â</i>; – să folosească tipuri adecvate de propoziții (cerere, furnizarea informațiilor, a atragerii atenției); – la formularea ideilor să realizeze contactul ochilor cu partenerul de dialog și să exprime mesajul prin limbajul corporal; – să fie în stare să se manifeste în funcție de situațiile de comunicare și de obiectivele comunicaționale, cu ajutorul	<i>Artă dramatică și dans:</i> comunicare cu mijloace verbale și nonverbale. <i>Cultură și civilizație românească:</i> explicarea obiceiurilor, poezii populare. <i>Cânt și muzică:</i> cântece populare și melodii moderne. <i>Limbi străine:</i> lecții interactive. <i>Etică:</i> conversații, dezbateri, decizii cu caracter moral.

didactice. Exprimarea intențiilor de conversație tematică și în diverse situații din viața cotidiană. De exemplu: cererea permisiunii (<i>Permite-mi să..., dă-mi voie să</i>). – furnizarea și cererea de informații (referitoare la persoane și la mediu–Spune-mi, te rog; Unde este? Cine este?); – exprimarea bucuriei și tristeții (Sunt bucuros că..., sunt supărat că...); – exprimarea scuzei (Scuză-mă, iartă-mă...); – exprimare a felicitării și a urării de bine (Vă felicit, Vă urez, La mulți ani); – exprimarea satisfacției și insatisfacției (Îmi place, nu-mi place); – relații spațiale–loc, distanță (aici, acolo, lângă...); – relații temporale (sunt, eram, am fost). Exerciții de memorare: exersarea unor scene dramatizate (scene din povești, caracterul liric al poeziilor obiceiurilor populare).	propriilor cuvinte cu un vocabular restrâns, dar într-o perspectivă de îmbogățire; – să se exprime corect în situații de comunicare monologată și dialogată; – să-și prezinte colegiilor de clasă pe scurt impresiile intens trăite; – să participe cu plăcere la jocurile didactice; – să utilizeze corect formulele de politețe; – să-și exprime intențiile de comunicare în situații potrivite și în funcție de interlocutor; – să prezinte cât mai sugestiv operele memorizate; – să participe activ și afectiv la diverse jocuri dramatice; – să-și dea seama tot mai mult de greșelile făcute și să încerce să și le corecteze; – să participe cu plăcere și deschis pentru ajutor în activitățile în grup; – să fie în stare să redea fidel creații: 3-4 zicători, 4-5 zicale și proverbe; <i>Miorița</i> (fragment); Mihai Eminescu: <i>Copii eram noi amândoi</i>; Elena Farago: <i>Un porumbel</i>.	
FL: Participare activă în situații de comunicare cu mai mulți interlocutori. Atenție cuvenită față de partenerul de dialog.	FL: Elevul să fie capabil – să comunice tot mai abil în diverse situații de comunicare cu mai mulți interlocutori, cu ajutorul unor mijloace lingvistice verbale și nonverbale; – să prezinte sugestiv operele memorizate; – prezentare cât mai fidelă a	

	creațiilor; – 3-4 zicători, 4-5 zicale și proverbe; – <i>Miorița</i> (fragment); Mihai Eminescu: <i>Copii eram noi amândoi</i> ; Elena Farago: <i>Un porumbel</i> .	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Capacitatea de exprimare orală / deprinderi de vorbire, cultură comunicatională, viteză proprie, monolog, furnizarea de informații, atragerea atenției, cerere.	

nități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului scris / citirea	Total 55 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Lectură cu viteză potrivită, cu voce tare și mută pentru înțelegerea textului. Identificarea semnificațiilor lecturii, asistat de profesor.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Lectură cu o viteză mai alertă, sesizarea mesajului lecturii, rezumarea conținutului.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea în continuare a tehnicilor de lectură, formarea cititorului prin lecturi interpretative și explicative.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Consolidarea simțului critic și a simțului literar al elevului prin identificarea semnificațiilor ascunse ale lecturilor prin interpretarea acestora (de ex.: judecarea acțiunilor câtorva personaje din basme.)	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Exersarea unor noi strategii și tehnici de lectură. Exersarea lecturii prin aplicarea corectă a melodiei frazei, prin respirație corectă și prin respectarea corectă a pauzelor. Citire cu o viteză potrivită a textelor literare și nonliterare cunoscute. Citire explicativă și interpretativă, corelarea interpretării relației text-imagine. Exerciții de citire individuale și în grup. Citire pe roluri. Concurs	FT: Elevul să fie capabil – să citească fluent cu o viteză potrivită (cu voce tare și mută); – să urmărească melodia corectă a frazei și respectarea pauzelor; – să înțeleagă semnificațiile lecturilor folosindu-se de ilustrații; – să identifice diferențele dintre diferitele tipuri de texte; – să urmărească împărțirea în	<i>Cultură vizuală:</i> text și imagine, scheme ilustrații. <i>Limba și literatura maghiară:</i> folosirea bibliotecii. <i>Informatică:</i> căutare de informații.

de citire expresivă. Urmărirea diferențelor dintre diverse tipuri de texte. Cunoașterea și exersarea criteriilor de împărțire în secvențe a textului. Citire individuală a textelor literare scurte (poezii, povești, legende, fabule și povestiri). Creșterea interesului/motivației pentru citire.	secvențe a textelor pe baza criteriilor învățate.	
FL: Citirea interpretativă a unor texte literare și nonliterare cu conținut cunoscut sau necunoscut, cu pronunție corectă, cu folosirea corectă a accentului și cu o viteză tot mai mare.	FL: Elevul să fie capabil – să identifice mesajul textelor literare și nonliterare; – să scoată în evidență semnificațiile lecturilor.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> texte istorice și etnografice.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Melodia frazei, respirație, respectarea pauzelor, împărțirea în secvență a textelor, viteză, tipuri de pauză.	

Unități tematice / obiective cadru	Cultura literară		Total 55 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Cunoașterea unor poezii și povești scurte învățate în ciclul primar.		
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Prezentarea poeziilor lirice și relatarea esenței operelor epice.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Formarea simțului literar, formarea unui cititor sensibil la frumos. Dezvoltarea capacităților, identificarea semnificațiilor ascunse.		
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Dezvoltarea progresivă și conștientă a capacității de abstractizare; interpretarea operelor, asistat de profesor.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
FT: Lectura și interpretarea povestirilor din <i>Biblie</i> . În universul basmelor. Tipuri de basme și eroi de basme. Basmul ca structură compozițională (unități de structură ale textului, formule de incipit, de intrigă și	FT: Elevul să fie capabil – să înțeleagă semnificațiile ascunse și concluziile pildelor biblice; – să rezume în câteva propoziții esența lecturilor și	<i>Limba și literatura maghiară:</i> întâmplări biblice; povești; povestiri, nuvele. <i>Cultură vizuală:</i> opere adaptate pentru film/adaptări	

de încheiere). Povestitori români din Ungaria. Arta povestirii. Povestirea în două limbi. Vasile Gurzău: <i>Omul fericit, Mintea și norocul</i>.	să tragă concluzii; – să înțeleagă textul poveștilor după auz sau după lectură; – să sesizeze mesajul povestirilor; – să facă diferența între; – Bine și Rău, între lumină și umbră; – să cunoască principiile pozitive: înțelepciune, credință, speranță, iubire, luptă, voință, perseverență; – să recunoască elementele principale de structură ale poveștilor: introducere, conflict, intrigă, punctul culminant, deznodământ, personaje principale, personaje secundare; – să caracterizeze eroii poveștilor (trăsături caracteristice pozitive și negative); – să argumenteze în favoarea binelui și împotriva răului; – să cunoască câțiva (povestitori) autori de povești din literatura română, maghiară și universală.	cinematografice, ilustrații, filme pentru copii, benzi desenate. <i>Cultură și civilizație românească:</i> rolul povestirii în lumea tradițională.
Interpretarea operelor epice: Nuvela <i>Câinele</i> de Silvia Kerim, ca simbol etern al prieteniei adevărate între om și câine și al fidelității. Emilia Căldăraru: <i>Compunerea</i>; Simona Popescu: <i>Exuvii</i>; Ana Radics Repisky: <i>Ludaie de ieri și azi</i>. În plus, creații epice liber alese din operele următorilor autori: Ion Creangă, Anton Pann, Mircea Sântimbreanu, George Topârceanu, Mihail Sadoveanu, Simona Popescu, George Șovu.	Elevul să fie capabil – să înțeleagă esența povestirii <i>Câinele</i> de Silvia Kerim; – să enumere caracteristicile fabulei; – să identifice mesajul fabulei, să fie în stare de a povesti coerent despre prietenia între om și animal (câinele); – să înțeleagă dialogul dintre „câine” și „vrăbiuță”; – să enumere argumente despre rolul prieteniei, fidelității, dragostei, atașamentului; – să aducă argumente în favoarea prieteniei adevărate; – să povestească despre	

	aventurile și pățaniile din copilărie, cele care se leagă de impresiile de lectură.	
Texte nonliterare: lectura unor curiozități despre lume. Interpretarea poeziilor <i>lirice</i>. Prezentarea structurilor tematice și formale ale operelor, asistat de profesor. Rolul temelor, motivelor, metaforelor și mijloacelor stilistice în crearea atmosferei artistice a creațiilor literare. Elena Dragoș: <i>Printre plopii doinitori</i>; Emilia Căldăraru: <i>Bine e la noi acasă</i>; Virgil Carianopol: <i>Septembrie</i>; George Coșbuc: <i>Iarna</i>; Mihai Eminescu: <i>Copii eram noi amândoi</i>; Petre Dimitru Popescu: <i>Tu ești mamă!</i>; Lucia Borza: <i>Mama mea</i>. În plus, creații liber alese din operele poezilor clasici și moderni: George Coșbuc, Mihai Eminescu, Ștefan Octavian Iosif, Otilia Cazimir, Emilia Căldăraru, Elena Dragoș, Victor Eftimiu, Elena Farago, Simona Popescu, Tudor Arghezi, Maria Berényi.	– să înțeleagă textele nonliterare mai simple; – să identifice temele și motivele recurente în poeziile lirice; – să citească și interpreteze cu bucurie și interes poeziile legate de sentimentul de dragoste față de pământul natal, de relația mamă-copil, de om-natură; – să identifice rolul metaforelor, mijloacelor stilistice des folosite, în continuare să sesizeze elementele auditive și vizuale și să înțeleagă rolul lor de creator de atmosferă. Exerciții de memorare (5-6 creații lirice, 2-3 fragmente de proză).	
FL: Interpretarea și memorarea baladei populare <i>Miorița</i>. În continuare: Mircea Eliade: <i>Memorii</i>, Mircea Cărtărescu: <i>Rem (fragment)</i>, George Șovu: <i>Nenea directorul</i>, Lucian Blaga: <i>Casa părintească din Lancrăm</i>. Din operele poezilor români moderni: Tudor Arghezi, Ana Blandiana, Nicolae Labiș, (în continuare, poeți la alegere și exerciții de memorare).	FL: Elevul să fie capabil – să cunoască caracteristicile principale ale baladei populare; – să sesizeze relația strânsă dintre om și natură, om și animal (ciobanul și miorița); să identifice cauzele complotului; – să-și exprime în câteva propoziții impresiile și ideile; – să desprindă tot mai individual semnificațiile ascunse ale creațiilor lirice și epice și să relateze în mod coerent impresiile sale.	

	Exerciții de memorare: <i>Miorița</i> , (încă 3-4 creații lirice, și 2 fragmente de proză).	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Povestitori bilingvi, tipuri de basme, eroi ai basmelor, pilde, metafore auditive și vizuale, mijloace stilistice, teme, motive ale basmelor.	

Unități tematice/ obiective cadru	Capacitatea de exprimare scrisă/Deprinderi de scriere corectă Producerea de texte	Total 56 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Rezolvarea unor probleme simple în scris, scrierea corectă a textelor după dictare. Scrierea diverselor tipuri de texte, respectând normele de ortografie învățate.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Rezumarea semnificațiilor impresiilor create de lectură, compunerea argumentativă.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea progresivă a capacităților de exprimare scrisă. Formarea motivației pentru realizarea unei scrieri cât mai frumoase și a vitezei adecvate de scriere, respectiv pentru producerea unor texte coerente.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Cunoașterea normelor ortografice, formarea competențelor de scriere corectă (deprinderilor de scriere corectă). Crearea motivației pentru scrierea unor texte logice și coerente sub formă tipărită și electronică, respectând normele ortografice.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Exersarea scrierii după dictare și prin producerea de texte pe baza unor texte memorizate. Perfecționarea treptată a tehnicilor de scris, creșterea vitezei de scriere. Formarea unui mod de scriere individuală. Înșușirea și exersarea criteriilor luării <i>notițelor și a realizării conspectelor</i> . Redactare de compuneri: titlu, unități de structură, introducere, spațiu, timp, acțiune.	FT: Elevul este capabil: – să respecte tot mai conștient normele ortografice; – să-și formeze o scriere estetică curată, exigentă și un stil de scriere individual; – să cunoască cât mai profund criteriile producerii de texte în mod logic și echilibrat; – micul dicționar, caietul, să fie curat; – să-și formeze un stil individual de alcătuire a conspectelor;	<i>Informatică:</i> corespondență electronică, texte funcționale. <i>Limba și literatura maghiară:</i> diferite tipuri de compunere. <i>Limbi străine:</i> alcătuirea unui mic dicționar bilingv, individual.

Cunoașterea caracteristicilor diferitelor tipuri de compunere (<i>povestire, descriere, caracterizare</i>). Redactarea unor texte funcționale (<i>scrisoare, e-mail, felicitări</i>). Compunerea unor scrisori tradiționale și moderne. Observarea diferențelor. Părțile scrisorii. Utilizarea corectă a mijloacelor de limbă (<i>adresare, date</i>).	– să urmărească atent relația dintre titlu și conținut; – să scrie compuneri, de câteva rânduri (povestiri, descrieri, prezentări de impresii); – să redacteze felicitări și invitații sub formă de hârtie și electronică; – să completeze formulare mai simple; – să redacteze scrisori scurte adresate prietenilor.	
FL: Completarea formularelor. Alcătuirea notițelor și a conspectelor.	FL: Elevul să fie capabil – să redacteze compuneri coerente și lizibile respectând normele gramaticale și de ortografie învățate; – să marcheze aliniatele și împărțirea în secvențe a textelor.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Conspecte, notițe, tehnici de scriere, povestire, descriere, caracterizare, text funcțional, scrisoare tradițională, scrisoare electronică, formule de adresare.	

Unități tematice/ obiective cadru	Norme gramaticale, ortografice și corectitudinea limbii	Total 50 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Cunoștințe și noțiuni gramaticale minime legate de diferite nivele de limbă.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Cunoștințe de bază (fonetică, morfologie și sintaxă). Principalele norme ortografice.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea culturii exprimării scrise și a capacității producerii creative de texte. Transmiterea cunoștințelor de fonetică, morfologie, semantică, sintaxă și lingvistica textului, și aplicarea lor în practică.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Formarea competențelor la diferitele nivele de limbă.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură

FT: Consolidarea cunoștințelor legate de noțiunile de gramatică. Pronunția și sciirea corectă a sunetelor limbii române. Morfologie: Scrierea și folosirea corectă a prefixelor verbale în enunțurile orale și scrise. Substantivul (număr, gen, declinare). Substantiv+adjectiv, respectiv declinarea adjectivului+substantiv. Ortografierea corectă a numelor proprii. Exerciții de folosire corectă a acordului gramatical. Exerciții funcționale legate de gradele de comparație ale adjectivelor. Utilizarea corectă a pronumelor (personale, de politețe, reflexive, posesive). Universul numeralelor. Situații de joc, exerciții de limbă (de ex.: numerele ordinale). Sintaxă: propoziția dezvoltată, exerciții de alcătuire a propozițiilor.	FT: Elevul să fie capabil – să aplice în practică noțiunile gramaticale învățate (asistat de profesor); – să urmărească întâmplările și acțiunile care au avut loc în diferite perioade; – să folosească corect verbele auxiliare; – să facă cât mai conștient acordul substantivului cu adjectivul; – să urmărească aplicarea cât mai corectă a normelor legate de folosirea substantivului; – să folosească corect majusculele la scrierea numelor de persoane și de animale, a denumirilor geografice și a sărbătorilor; – să folosească cât mai corect formele adjectivelor în diferitele forme de comparație; – să cunoască obiceiurile de adresare între adulți și copii, între copii și să folosească adecvat formulele de politețe; – să cunoască diferitele tipuri de propoziții; – să înțeleagă corect diferențele dintre ansamblul de enunțuri și text; – să cunoască demersul redactării și prelucrării textelor; – să fie în stare să producă individual texte și să respecte normele gramaticale și ortografice învățate.	<i>Limba și literatura maghiară:</i> nivele de limbă, formule de adresare în limba maghiară și română. <i>Informatică:</i> utilizarea programului de ortografie. <i>Artă dramatică și dans:</i> legătura dintre text și mișcare, text și dans.
FL: Cunoștințe de producere de texte și de redactare de texte. Exerciții legate de diferite nivele de cunoștințe de limbă.	FL: Elevul să fie capabil – să se orienteze la diferitele nivele ale cunoștințelor de limbă;	

	– să rezolve individual diferite exerciții; – să folosească oral și în scris normele gramaticale învățate.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Fonetică, părțile de vorbire, verbul, prefixul, conjugarea verbelor, substantiv (gen, număr, persoană, caz, substantiv comun, substantiv propriu, nume de persoane, de animale, de instituții, denumiri geografice, marcă înregistrată), adjectivul (gradele de comparație), pronumele (personal, de politețe, reflexiv, posesiv, interogativ, demonstrativ).	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul să realizeze o dezvoltare sesizabilă, în toate cele patru domenii: <i>capacitățile de receptare orală / a mesajului oral, de exprimare orală / deprinderi de vorbire, de receptarea mesajului scris/lectura și de exprimare scrisă/deprinderi de scriere corectă</i>. Să înțeleagă <i>după auz</i> sensul enunțurilor orale legate de situațiile de comunicare din viața de zi cu zi. Să urmărească <i>limbajul corporal (mimica, gesturile)</i>, al interlocutorului în vederea înțelegerii mai complexe a mesajului. Să <i>inițieze conversații</i> în tematicile din viața cotidiană (în magazine, la poștă). Să fie capabil să furnizeze informații orale concrete la întrebările ce i-au fost adresate. Să prezinte cât mai sugestiv operele memorizate. Să fie capabil să sesizeze mesajul creațiilor artistice (poezii, povești) auzite/audiate (de viu grai sau înregistrate pe CD-ROM), respectiv de citire individuală, explicativă, și interpretativă, și să exerseze citirea cu voce tare și mută. Să-și construiască logic ideile în lucrările scrise, să despartă compunerea în secvențe în funcție de criteriile învățate. Să scrie caligrafic, lizibil și corect.
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Să <i>înțeleagă după auz</i> textele legate de situațiile de comunicare din viața cotidiană, realizate cu un vocabular mai complex. Să fie capabil să identifice semnificațiile textelor literare înregistrate (poezii, povești, legende), să rețină expresiile uzuale folosite în operele autorilor români din Ungaria. Să participe activ la jocurile dramatice. Să participe la conversațiile cu mai mulți interlocutori, folosindu-se de un vocabular cât mai bogat, activându-și vocabularul cât mai adecvat. Să-și exprime coerent opiniile și dorințele. Să argumenteze și să participe la dezbateri în mod civilizat, conform particularităților de vârstă. Să fie capabil de citire explicativă și interpretativă, cu voce tare și mută. Să identifice diferitele tipuri de texte (<i>literare, nonliterare, cele din manual și cele din mass-media</i>).

	Să redacteze texte pentru mass-media logice și coerente, scrise de mână și în formă electronică. Să fie capabil de producere creativă de texte.
--	---

Clasele 7–8

Obiectivele principale ale disciplinei *Limba și literatura română* în ultimele clase ale școlii generale sunt dezvoltarea în continuare a competențelor însușite, consolidarea curajului de comunicare al elevului, perfecționarea stilului și formarea concepției asupra literaturii și limbii.

În aceste clase elevul articulează mai corect și comunică mai fluent, el se adaptează mai conștient la diverse situații de comunicare și la interlocutori. Își exprimă mai adecvat intențiile de comunicare și este capabil să coreleze sistemul de semne verbale și nonverbale. Elevul este mult mai activ în interacțiunea în cadrul activităților în grup, la formularea întrebărilor și a răspunsurilor elevul este mult mai curajos și autonom. El este capabil să folosească diverse tehnici de comunicare, folosește biblioteca și documente online mai funcțional. Este mult mai autonom în adunarea materialului, în selectarea și prelucrarea lui, respectiv în alcătuirea conspectelor și notițelor. Folosește la nivel de deprinderi normele de redactare a textului și normele ortografice.

În aceste clase elevul își însușește genuri și noțiuni noi, și identifică mai eficient semnificațiile de conținut și formă ale operelor literare, precum și conexiunile poetice și stilistice ale acestora.

Este conștient de importanța ocrotirii mediului și a sănătății, de avantajele bilingvismului (trilingvismului), de rolul și importanța mass-mediei. Își valorifică în mod adecvat competențele digitale în adunarea și schimbarea informațiilor.

Cunoștințele sale de limba română îi permit să-și continue studiile în liceul bilingv (român-maghiar)

Unități tematice/ obiective cadru	Capacitatea de receptare orală/Deprinderi de vorbire corectă	Total 54 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Înțelegerea după auz a mesajelor orale legate de temele învățate în clasele anterioare și să dea răspunsuri corecte la aceste. Înțelegerea textelor (poezii, povești) auzite / audiate.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Identificarea sensului emisiunilor de limba română (legătura dintre text și imagine). Receptarea mesajului poeziilor și poveștilor.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacității de receptare orală. Înțelegerea după auz a unor tipuri de texte necunoscute până acum (urări, discursuri și anunțuri).	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Înțelegerea conținutului filmelor, știrilor și interviurilor.	

Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Receptarea mesajului oral în următoarele tematici din viața cotidiană și oarecum mai abstracte: <i>mediul natural și cultural, dezvoltare și schimbare, adolescență, iubire și prietenie</i>. Exerciții de înțelegerea textului/de receptare a mesajului oral: ascultarea și interpretarea diferitelor tipuri de texte. Urmărirea modulațiilor vocale și a semnelor nonverbale ale partenerului de dialog de-a lungul conversațiilor. Rezolvarea tot mai sigură a exercițiilor de înțelegerea textelor românești (după auz). Executarea solicitărilor mai simple. Formularea întrebărilor legate de textele audiate. Identificarea conținutului explicațiilor profesorului, a discursurilor, a referatelor colegilor, a spectacolelor cercului dramatic și a emisiunilor de televiziune ale naționalității. Receptarea cât mai fidelă a textelor legate de programele realizate de elevi (informări, anunțuri). Învățarea unor poezii, citate și a unor texte de publicitate. Reținerea după auz a textelor muzicale (cântece populare, melodii, șlagăre).	FT: Elevul să fie capabil – să identifice semnificațiile textelor folosite în viața elevilor și în situațiile de comunicare din viața cotidiană; – participă tot mai activ și mai sigur la rezolvarea problemelor legate de înțelegerea textului; – să fie motivat să asculte diverse tipuri de texte și să reacționeze corect la acestea; – să urmărească și să înțeleagă limbajul corporal al partenerului de dialog; – să rezolve tot mai sigur exercițiile textelor după auz; – să înțeleagă situațiile de comunicare monologată și dialogată; – să sesizeze sensul textelor literare și nonliterare înregistrate pe CD-ROM și casete audio; – să urmărească solicitările explicațiile profesorului și discursurile din școală în limba română; – să înțeleagă semnificațiile emisiunilor românești ale naționalității; – să învețe după auz, poezii, cântece și povești.	<i>Toate disciplinele:</i> referate în clasă ale elevilor, explicații ale profesorilor. <i>Limba și literatura maghiară:</i> procedee de adaptare și de analiză a operelor literare. <i>Cultură și civilizație românească:</i> caracterul liric al obiceiurilor populare. <i>Cânt și muzică:</i> texte ale unor melodii.
FL: Ascultarea genurilor folosite în mass-media (știri, interviuri, reportaje); cunoașterea caracteristicilor acestora. Executarea unor solicitări mai complexe.	FL: Elevul să fie capabil – să înțeleagă după auz diferite texte literare și nonliterare (știri meteorologie, știri sportive); – să rețeneze și să reflecteze	<i>Cultură vizuală:</i> textele filmelor (de ex.: filme pentru copii, filme legate de floră și faună).

	asupra explicațiilor profesorilor la diverse discipline, să sesizeze sensul cuvântărilor festive, discursurilor, ținând cont de limbajul corporal.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Mass-media, presa, radioul, televiziunea, internetul, explicațiile profesorului, discurs, alocuțiuni.	

Unități tematice/ obiective cadru	Capacitate de exprimare orală/Deprinderi de vorbire	Total 54 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Formarea corectă a sunetelor, a cuvintelor, a propozițiilor și textelor. Comunicarea în situații obișnuite de viață cu ajutorul unui vocabular adecvat. Adaptare la diferite situații de comunicare și la interlocutori.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Comunicarea expresivă în prezentarea impresiilor, în relatarea diverselor întâmplări, folosindu-se de un vocabular adecvat.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacității de comunicare în limba română, dezvoltarea vocabularului.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Îmbogățirea fondului de expresii individual, pe baza impresiilor create de lectură.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Înțelegerea, interpretarea și producerea unor enunțuri orale. Formularea unor acte de limbă obișnuite în limba română (acasă, în școală, la poștă, în locuință). Reacții corecte la mesajul partenerului de dialog. Consolidarea capacităților de exprimare orală, a curajului de a iniția conversații în situații de comunicare din viața cotidiană (cu multe exerciții). Exersarea intențiilor de comunicare în diverse situații de	FT: Elevul să fie capabil – să folosească vocabularul necesar în situațiile din viața cotidiană; – să înțeleagă principalele mesaje ale mass-mediei (de ex.: cele referitoare la viața elevilor); – să producă individual texte (de ex.: prezentări de impresii, relatări de întâmplări, referate în clasă, intervenție) prin aplicarea corectă a mijloacelor suprasegmentale;	<i>Toate disciplinele:</i> participare la dialoguri, răspunsuri orale, și referate în clasă. <i>Limba și literatura maghiară:</i> formele actelor de limbă orală; exerciții de memorare. <i>Limbi străine:</i> situații de comunicare. <i>Cultură și civilizație românească:</i>

comunicare tematice și cu destinație specială. De exemplu: acceptarea sau respingerea unei invitații: <i>Voi veni cu plăcere, Regret, nu pot veni.</i> Exprimarea atenționării: <i>Ascultă! Privește! Fii atent!</i> Formularea propunerilor: <i>Propun să-i..., Cred că...</i> Formularea bucuriei / tristeții: <i>Mă bucur/Mă supăr.</i> Folosirea corectă a mijloacelor suprasegmentale în redactarea individuală de texte (relatarea impresiilor, prezentarea întâmplărilor). Situații de comunicare în școală: convorbiri, cuvântări, intervenții și referate ale elevilor. Utilizarea vocabularului și limbajului corporal adecvat scopului comunicării.	– să utilizeze semnele nonverbale în funcție de scopul comunicării; – să prezinte sugestiv operele memorate.	prezentarea obiceiurilor populare și a caracterului lor liric.
FL: Deprinderi de vorbire însoțite de o cultură civilizată argumentativă și de dezbateri, curajul de a iniția dialoguri. Participare la dialoguri cu mai mulți interlocutori care necesită folosirea unor expresii mai nuanțate. Exprimarea coerentă a dorințelor, părerilor proprii cu argumente pro și contra. Interpretarea fidelă a creațiilor lirice și epice, urmărirea conștientă a prezentării afectiv-sugestive a textelor.	FL: Elevul să fie capabil – să dispună de un curaj adecvat de dezbateri și de inițiere de dialog; – să-și găsească locul potrivit în situații de comunicare cu mai mulți interlocutori, și să reacționeze corect la cele auzite; – să argumenteze individual în cadrul orelor, să intervină la momentul potrivit, să-și susțină prezentarea în clasă; – să relateze coerent și inteligibil impresiile sale de lectură și de film; – să interpreteze fidel și expresiv operele <i>memorizate</i>.	<i>Artă dramatică și dans: text și dans.</i>
FT–FL: Exerciții de memorare.	FT–FL: Să cunoască 3-4 zicători, 4-5 zicale și proverbe. <i>Miorița</i> (fragment); Mihai Eminescu: <i>Sara pe deal</i>; George Coșbuc: <i>La oglindă</i>	

	(fragment); Ion Luca Caragiale: <i>Vizită</i> (fragment); Elena Farago: <i>Un porumbel</i> ; Ana Blandiana: <i>Părinții</i> . Autori români din Ungaria: 1-2 povești populare, Maria Berényi: <i>Să nu uit limba</i> , Lucian Magdu: <i>Aducere-aminte</i> .	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Competențe de comunicare, tipuri de texte, texte orale, intervenții, referate ale elevilor, moduri de exprimare.	

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului scris, citirea/Înțelegerea textului	Total 56 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Lectura fluentă a textelor literare și nonliterare în limba română. Corectarea individuală. Evidențierea din context a textelor din manual.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Exersarea lecturii expresive, explicative și interpretative (texte literare și nonliterare). Orientarea printre diverse tipuri de texte, rezumarea, evidențierea esenței lecturii. Aplicarea diverselor strategii de înțelegere a textului.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea și exersarea unor noi modalități de prelucrare a textului. Dezvoltarea în continuare a lecturii explicative și interpretative prin utilizarea adecvată a structurii frazelor și a mijloacelor suprasegmentale. Formarea cititorului cu gusturi sigure.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Citire fluentă, interpretativă și explicativă (cu voce tare și mută). Cunoașterea și exersarea unor noi tehnici de prelucrare a textului. Corelarea textului cu imagini, scheme și ilustrații. Exprimarea impresiilor și sentimentelor legate de lecturi și evidențierea esenței lor. Cunoașterea mai aprofundată și utilizarea funcțională a purtătorilor de informații.	FT: Elevul să fie capabil – să citească coerent cursiv, curgător, corect și cu accent potrivit; – să folosească în mod corect tehnicile de lectură cunoscute și să recepteze cu interes noile modalități de prelucrare a textului; – să identifice sensul global al textului și al imaginii; – să evidențieze semnificațiile lecturilor și să-și exprime	<i>Toate disciplinele:</i> texte literare și nonliterare. <i>Cultură vizuală:</i> interpretarea ilustrațiilor, schemelor, imaginilor. <i>Limba și literatura maghiară:</i> diferite tipuri de texte.

Cererea, stocarea și interpretarea datelor. Înșușirea metodologiei de folosirea standardelor etice privitoare la utilizarea surselor (bibliografie, alcătuirea unui raport).	părerii proprii; – să se orienteze corect în diverse tipuri de texte și să perceapă diferențele dintre acestea.	
FL: Lectura explicativă și interpretativă într-un ritm cursiv. Exersarea unor modalități mai complexe de prelucrare a textului. Lectura unor texte (literare, nonliterare, texte din manuale și din mass-media) cu un vocabular variat, cu stil potrivit particularităților de vârstă, precum și evidențierea și rezumarea esenței lor. Aplicarea unor strategii corecte de lectură la prelucrarea textelor tipărite și electronice. Vizionarea și interpretarea filmelor subtitrate. Utilizarea dicționarilor.	FL: Elevul să fie capabil – să citească logic și coerent și într-un ritm adecvat diverse tipuri de texte; – să înțeleagă diferențele dintre diverse tipuri de texte; – să folosească tehnicile de lectură învățate la prelucrarea textelor tipărite și electronice; – să înțeleagă că plagiatul este un act imoral; – să cunoască metodele de a folosi corect sursele.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> texte de folclor, texte de specialitate. <i>Informatică:</i> căutarea surselor.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Strategii și tehnici de lectură, mod de prelucrare a textelor, lectura textelor și a imaginilor.	

Unități tematicе/obiective cadru	Cultura literară, interpretarea operelor literare.	Total 76 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Cunoașterea câtorva creații pentru copii din literatura clasică și modernă română și din literatura autorilor români din Ungaria. Lectura individuală a unor creații epice (povești, povestiri, legende) și lirice mai scurte, rezumarea conținutului lor, caracterizarea personajelor.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Lectura cursivă a textelor literare și nonliterare și înțelegerea importanței tradițiilor și culturii naționale.	
Obiectivele instructiv-educative	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea gustului literar și a capacităților de analiză literară. Identificarea sensului ascuns al poeziilor lirice și al creațiilor epice	

ale unității tematice	românești pe baza cunoașterii diferitelor criterii de interpretare. Dezvoltarea capacităților de abstractizare. Cunoașterea figurilor de stil ale creațiilor artistice (tropi, mijloace stilistice). Trăsăturile caracteristice ale operelor epice: compoziție, spațiu, timp, acțiuni și identificarea secvențelor.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Dezvoltarea capacităților de analiză literară bazată pe criterii multiple și variate. Lectura explicativă a textelor nonliterare. Cunoașterea aspectelor de vizionare a unor spectacole de teatru; consolidarea capacităților de formare a unor păreri proprii.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Lectura și interpretarea creațiilor lirice și epice românești. Identificarea semnificațiilor profunde ale operelor. Bio-bibliografia scurtă a autorilor. Cunoașterea universului tematic și formal al diverselor <i>creații lirice</i> din literatura română clasică și modernă. Citirea și recitarea individuală a textelor, interpretarea lor, rezumarea lor și denumirea genurilor lor.	FT: Elevul să fie capabil – să cunoască câteva genuri lirice; – să identifice mesajul unor creații lirice și efectele artistice ale acestora; – să enumere noțiunile folosite, elementele vizuale și auditive, tropii și mijloacele stilistice mai des folosite.	<i>Limba și literatura maghiară:</i> opere literare cu tematică și genuri asemănătoare, arta teatrală. <i>Informatică:</i> căutare de informații (de ex.completarea biografiei autorilor). <i>Cultură vizuală:</i> creații de artă plastică (de ex.Nicolae Grigorescu: <i>Țărâncuța</i>).
George Coșbuc: <i>La oglindă</i> .	Elevul să urmărească în poezia <i>La oglindă</i> de George Coșbuc: – procesele psihice care au avut loc în sufletul adolescenței, luând în considerare și acțiunile din exterior; – pornind de la această poezie să inițieze un dialog despre copilărie, despre dorințele și visele legate de viitor, despre prietenie și despre problemele și conflictele adolescenților; – să descopere motive sugestive, să înțeleagă rolul comparațiilor și metaforelor.	<i>Artă dramatică și dans:</i> decoruri și măști.
Mihai Eminescu: <i>Dorința</i> .	Elevul să descopere în poezia	

	<i>Dorința</i> de Mihai Eminescu motivele principale ale creației, relației strânse între om și natură, sentimentul de dragoste, raportul între microcosm și macrocosm și armonia dintre formă și conținut.	
Motive principale în creațiile poetilor români din Ungaria: limba maternă, identitate, atașamentul față de rădăcini. Maria Berényi: <i>Să nu uit limba</i> .	Elevul să fie capabil să reflecteze asupra mesajului poeziei „ <i>Să nu uit limba</i> ” de Maria Berényi, frază care are valoare simbolică.	
Alegerea liberă a operelor, aparținând <i>prozatorilor</i> de mai jos: Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Barbu Șt.Delavrancea, Mihail Sadoveanu, Petre Rezuș, Gala Galaction, Vasile Voiculescu, George Șovu. Interpretarea complexă a operelor epice pe baza unor criterii stabilite (timp, loc, acțiune, personaje, acțiuni).		
Ion Luca Caragiale: <i>Vizită, D-I Goe</i> .	Elevul să fie capabil – să descifreze sensul global al schițelor lui Ion Luca Caragiale; – alcătuirea unor caracterizări individuale; – să inițieze dezbateri despre metodele (argumente contraargumente) de educație din epoca respectivă.	
FL: Șt.Delavrancea: <i>Bunica</i> , Jean Bart: <i>Evocări despre învățătorul Ion Creangă</i> . Mihail Sadoveanu: <i>Domnu Trandafir</i> . Creații la liberă alegere dintre scrierile autorilor menționați mai sus. Vizionarea și interpretarea spectacolelor de teatru.	FL: Elevul să fie capabil – să identifice unitatea conținutului structurii și a atmosferei în povestirea <i>Bunica</i> ; – să inițieze dialoguri raționale despre raporturile (iubire, dialog) dintre generații; – să înțeleagă sensul creațiilor cu caracter autobiografic;	<i>Artă dramatică și dans</i> : relația între text și mișcare.

Diferența dintre textele, în formă monologată și dialogată. Texte folosite în mass-media, genuri ale presei.	– să identifice virtuțile, trăsăturile pozitive umane ale învățătorului care-l fac nemuritor în memoria elevului-autor; – să fie capabil de argumentare individuală; – să identifice diferitele tipuri de personaje și de oameni în jocurile dramatizate; – să-și dezvolte cunoștințele și imaginația prin interpretarea și scrierea unor texte pentru mass-media.	
FL: Interpretarea operelor poezilor și scriitorilor ca la Forma tradițională de predare a limbii române ca obiect de studiu suplimentar. În continuare <i>Monastirea Argeșului</i> (baladă populară), George Coșbuc: <i>Nunta Zamfirei</i> (baladă cultă); B.Șt.Delavrancea: <i>Bursierul</i> (fragment); Petre Rezuș: <i>Minciuna are picioare scurte</i>; Gala Galaction: <i>Al doilea profesor de istorie</i>; <i>Autori români din Ungaria</i>: Vasile Gurzău: <i>Omul sărac</i> (basm popular), Ana Hoțopan: <i>Cizmuțele roșii</i>. Interpretarea complexă a creațiilor epice. Fragmente din romanul autobiografic, intitulat <i>Amintiri din copilărie</i> de Ion Creangă. Ion Luca Caragiale: <i>D-l Goe</i>. Genuri ale mass-mediei.	FL: Elevul să fie capabil: – să distingă diferite genuri (baladă, povestire, nuvelă, schiță, roman); – să cunoască unitățile de structură ale compoziției (ca operă literară): alineat, conflict, intrigă, punctul culminant, deznodământ. Unități de structură: spațiu, timp, acțiune, raporturi cauză-efect, personaj principal, personaj secundar; – să observe că educația copiilor este principală în ambele opere; – elevul să se confrunte cu metodele contrare de educație a celor două lumi bazate pe principii opuse. – să-și exprime părerea despre caracterul lui <i>Nică</i> și al lui <i>D-l Goe</i>; – să urmărească procesele psihice, sentimentele și ideile; – să identifice trăsăturile generale ale copiilor; – să aducă în fața instanței „judecății rațiunii” diferitele acțiuni și atitudini/comportamente;	

	– să aleagă între atitudinile pozitive și negative; – să participe activ la dezbaterile problemelor morale și de caracteriologie; – să înțeleagă genuri tot mai complexe, legate de mass-media.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Poezie lirică, idilă, baladă, povestire, nuvelă, schiță, roman, conflict, personaj, rol, știre, reportaj.	

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului scris. Producerea de texte	Total 56 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Aplicarea normelor ortografice învățate la dictare și la redactarea textelor individuale mai simple (tipuri de compunere învățate: <i>povestire, caracterizare, completarea formularelor în limba română, redactarea unor ilustrate, invitații, sms, diferite tipuri de texte pe bază de hârtie și online</i>). Cunoașterea și exersarea criteriilor de alcătuirea conspectelor.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Rezumarea și recapitularea conținutului impresiilor de lectură și exprimarea părerilor proprii în scris prin enumerarea argumentelor pro și contra (de ex.: acțiunile personajelor din basme). <i>Redactarea conspectelor și notițelor</i>, asistat de profesor.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacităților de producere de text și de exprimare scrisă, conform caracteristicilor genurilor literare. Redactarea pe scurt a impresiilor legate de experiențe trăite sau de poezii, povești, povestiri, într-o formă potrivită. Dezvoltarea capacităților de identificare a semnificațiilor.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Dezvoltarea capacităților de producere de texte, consolidarea creativității. Redactarea sentimentelor și ideilor legate de experiențe proprii și de impresii de lectură în diverse tipuri de texte prin aplicarea normelor gramaticale, ortografice și de corectitudine a limbii. Cunoașterea tehnicilor de traducere (traducerea unor texte simple din română în maghiară).	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Redactarea de compuneri despre	FT: Elevul să fie capabil	<i>Cultură vizuală:</i> Imagini cu teme

imagini, experiențe proprii, despre impresii de lectură ținând cont de normele gramaticale și ortografice învățate. Compunerea unor texte coerente (și a unor tipuri noi de texte) pe baza criteriilor stabilite sub forma tipărită și electronică. De ex.: <i>autobiografie, descriere, scrisoare tradițională și electronică, felicitare, invitație, anunț, știre, interviu reportaj</i>. Transmiterea unor texte scurte cunoscute din română în maghiară cu dicționar. Participare cu texte proprii în limba română pe diverse suprafețe online.	– să redacteze compuneri în limba română pe baza imaginilor experiențelor proprii și impresiilor de lectură respectând normele gramaticale; – să redacteze diverse tipuri de texte pe bază de hârtie și formă on-line; – să fie capabil să traducă, cu dicționar, din română în maghiară texte cunoscute; – să navigheze civilizată pe internet.	diferite. <i>Limba și literatura maghiară:</i> genuri, tipuri de texte. <i>Limbi străine:</i> tehnici de traducere.
FL: Redactarea CV-ului tradițional și de tip american, sub formă de hârtie și electronică. Redactarea cererii și a unor scrisori oficiale.	FL: Elevul să fie capabil – să scrie și să redacteze un CV de tip tradițional sau de tip american; – să cunoască caracteristicile formale ale redactării cererilor și a scrisorilor oficiale; – să redacteze cereri și scrisori oficiale legate de viața elevilor.	<i>Informatică:</i> programe de redactare de text.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Text digital /online, curriculum vitae (tradițional și modern), cerere, scrisoare oficială, știre, interviu, reportaj.	

Unități tematice/ obiective cadru	Cunoștințe despre limba română. Variantele limbii române	Total 28 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Cunoștințe generale privind fonetica, morfologia, semantica, sintaxa și de lingvistica textului.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Corelația dintre diverse niveluri de cunoștințe de limbă.	
Obiectivele instructiv-educative	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Conștientizarea faptului că limba există în diverse variante. Interpretarea limbii române ca mijloc de comunicare.	

ale unității tematice		FORMA LĂRGITĂ (FL): Urmărirea diferențelor dintre variantele limbii și tragerea concluziilor. Crearea motivației la elevi pentru a înțelege importanța formării unui stil individual în vederea folosirii nuanțate și corecte a limbii.	
Activități/Cunoștințe		Cerințe	Puncte de legătură
FT: Limba națiunii. Limba standard și varianta ei scrisă. Limba literară ca variantă mai exigentă a limbajului standard. Variantele regionale ale limbii. Limbaj standard, regional, dialecte și graiuri. Caracteristicile graiului bihorean și crișean-mureșan vorbit de către românii din Ungaria. Enumerarea următoarelor limbaje: limbaje de grupuri, legate de hobiuri, de jargon, jargon al copiilor, al elevilor, al adolescenților, argou și slang.		FT: Elevul să fie capabil – să înțeleagă că limba română poate exista în variantele ei; – să enumere diferitele variantele de limbi; – să identifice textele care aparțin limbajului comun sau dialectului sau eventual graiului; – să știe că românii care trăiesc de-a lungul graniței vorbesc graiurile bihorean și crișean-mureșan; – să cunoască într-o oarecare măsură vreun grai să-l vorbească și să fie în stare să caracterizeze; – să alcătuiască un mic dicționar pentru elevi.	<i>Limba și literatura maghiară:</i> variantele lingvistice, limbajul copiilor, limbajul elevilor, limbajul adolescenților. <i>Limbi străine:</i> diferite grupuri de limbi. <i>Cânt și muzică:</i> cântece populare.
FL: Compararea textelor aparținând limbajului comun și dialectelor, urmărirea asemănărilor și diferențelor.		FL: Elevul să fie capabil – să identifice asemănări și diferențe dintre limba standard și dialect (pe baza unor modele de texte stabilite); – să transpună texte dialectale în texte literare, respectiv texte literare în dialect.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> caracterul poetic al obiceiurilor populare, creații folclorice. <i>Informatică:</i> diferite tipuri de texte, emisiuni de radio și televiziune ale naționalității.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Limbaj național, limbaj comun, dialect, grai, limbaj de grup, limbaj legat de un hobby, limbaj al unui grup, limbajul copiilor, limbajul elevilor, limbaj adolescenților, argou, slang, mic dicționar pentru elevi.		

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul să înțeleagă enunțurile interlocutorului în situații de comunicare sub formă dialogată sau cu mai mulți interlocutori. Să fie capabil să interpreteze corect semnele nonverbale ale interlocutorului (mimica, contactul ochilor, gesturi, melodia frazei, intensitatea vocii). Să fie capabil să răspundă la întrebările și solicitările interlocutorilor în mod rațional și cu mijloace de limbă coerente. Să fie în posesia unui vocabular care îi permite să înțeleagă textele literare transmise prin mijloace IST (poezii, povești, povestiri), sau enunțuri mai simple ale mass-mediei, enunțurile legate de viața elevilor transmise în emisiunile de radio și de televiziune, ale naționalității, precum și manifestările intervievaților din satul său (esența). Să fie capabil să aducă argumente pro și contra în legătură cu anumite teme. Să înțeleagă și să evidențieze semnificațiile globale ale textelor scrise (lecturilor) și căutarea informațiilor deja studiate. Să cunoască criteriile și metodele alcătuirii conspectelor și notițelor. Să fie capabil să coreleze conținutul și forma în diverse tipuri de compuneri (povestire, descriere, caracterizare, autobiografie).
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Să inițieze dialoguri în diverse situații de comunicare și cu teme diverse și să urmărească enunțurile verbale și nonverbale ale interlocutorului. Să fie capabil să înțeleagă cât mai rapid și clar textele (în diverse forme: de viu grai sau sub forma înregistrată). Să-și formeze o cultură complexă de dezbatere și să argumenteze în mod logic și cu expresii potrivite. La lectura textelor să identifice semnificațiile ascunse, iar la producerea de texte să fie creativ și exigent. În lucrările scrise elevul să urmărească cu atenție deosebită relația dintre formă și conținut normele gramaticale și normele ortografice. Să fie conștient de faptul că limba română națională are de asemenea diverse variante printre care graiurile (bihorean și crișean-mureșan) vorbite de către românii din Ungaria care trăiesc de-a lungul graniței.

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

*Pentru școlile de naționalitate în care limba română se predă ca obiect de studiu
(Forma tradițională, Forma lărgită, și Forma complementară)*

Clasele 9-12

Obiectivul principal al disciplinei *Limba și literatura română* în liceul din Ungaria în care se predă limba română ca obiect de studiu este dezvoltarea în continuare a cunoștințelor de limbă achiziționate în familie și în ciclul primar și școala generală, a competențelor comunicative, precum și consolidarea progresivă și conștientă a vocabularului elevilor. Se va pune accent pe consolidarea celor patru domenii ale predării/învățării: dezvoltarea capacităților de receptare a mesajului oral, de exprimare orală (deprinderi de vorbire); de receptare a mesajului scris (lectura), de exprimare scrisă (scrierea). Aceste competențe și capacități, laolaltă, vor permite elevilor să fie capabili să comunice autonom, să folosească în practică cunoștințele de limba română, să-și intensifice cultura literară și să-și dezvolte capacitățile de abstractizare.

Obiectivul principal al disciplinei este ca elevul să fie capabil să desprindă semnificațiile globale ale textelor nonliterare, să urmărească diferitele genuri cunoscute ale emisiunilor de radio și de televiziune ale naționalității românești. Se va pune accent pe cunoașterea procesului de producere de texte, începând de la alegerea temei de analizat până la autocontrol. Elevul trebuie să aibă capacitatea de a-și structura logic răspunsul, de a interveni în discuții, de a participa la dezbateri, de a susține o prezentare, de a avea cunoștințe de retorică, iar în privința exprimării scrise, elevul va trebui să cunoască producerea și redactarea de texte, de asemenea va trebui să cunoască trăsăturile diferitelor genuri ale descrierii, caracterizării, prezentărilor, eseurilor, unor expuneri mai scurte, scrisorilor personale și oficiale. Pentru realizările acestor obiective elevul va trebui să cunoască și să respecte, în mod indispensabil, normele gramaticale, ortografice și stilistice.

Consolidarea culturii comunicării și a exprimării scrise se va lega de dezvoltarea culturii literare, a simțului frumosului și a aprofundării capacității de abstractizare.

Unul din obiectivele disciplinei este să trezească interesul elevilor pentru literatură, formarea motivației pentru lectură, adâncirea comprehensiunii creațiilor artistice. Predarea/învățarea *Limbei și literaturii române* îi va pregăti pe elevi să trateze conflictele, să preia atitudinile pozitive, să abordeze problemele majore ale vieții. Această disciplină îl va motiva pe elev să fie capabil să urmărească, în afara literaturii și celelalte domenii ale artei.

Cerința fundamentală fiecărei clase este să formeze un stil propriu al elevului care respectă normele limbii standard. Obiectivul global al disciplinei este ca la absolvirea studiilor liceale elevul să fie capabil să comunice coerent, în scris și oral, aplicând, la nivel de deprinderi, normele ortografice învățate.

Programa-cadru indică, în progresie, activitățile de învățare, cunoștințele și cerințele pentru școlile în care limba română se predă ca obiect de studiu (Forma tradițională și Forma lărgită). Are în vedere dezvoltarea capacității de a forma o judecată corectă și de a înțelege importanța învățării pe tot parcursul vieții.

Privind viața în familie, conținuturile acestei discipline îi motivează pe elevii ale generațiilor noi să trăiască în armonie cu semenii, scoate în evidență rolul ocrotirii mediului și sănătății, credința în crearea și păstrarea valorilor umane. Ele pun accentul necesar pe aplicarea competențelor digitale, fiind absolut indispensabile în zilele noastre.

În centrul atenției se află deci formarea unei personalități, având cele mai diverse competențe complexe, care odată cu păstrarea identității, să fie capabilă să manifeste toleranță

și să fie deschis spre valorile europene și cele universale.

Clasele 9–10

În clasele 9–10 ale școlilor în care se predă limba română ca obiect de studiu, sarcina principală a disciplinei *Limba și literatura română* este dezvoltarea în continuare a culturii comunicative și a exprimării scrise (perfecționarea stilului însușit acasă), și consolidarea unui vocabular funcțional care poate fi folosit în cele mai diverse situații de comunicare.

Formarea unor atitudini pozitive de folosire a limbii, cunoașterea structurii logice a limbii române și a frumuseții ei sunt la fel de importante în programa-cadru.

Totodată vor fi urmărite dezvoltarea capacității de abstractizare a elevilor paralel cu consolidarea vocabularului necesar pentru participarea lor la situații de comunicare sub formă dialogată și cu mai mulți interlocutori, introducându-i în universul literaturii, în arta cuvântului, în lumea adevărului și a ficțiunii.

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului oral		Total 55 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul identifică textele legate de viața cotidiană, enunțurile și sistemul de semne nonverbale (mimică, contactul ochilor, gesturi, melodia frazei, intensitatea vocii) ale interlocutorilor.		
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Sesizează semnificațiile poeziilor, poveștilor, povestirilor audiate (înregistrate cu mijloace IST), precum și textele legate de viața elevilor, de familie, de obiceiurile reflectate în emisiunile (TV, radio) ale minorității românești.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea în continuare a capacităților de receptare a mesajului oral cu ajutorul diverselor tipuri de texte, asistat de profesor.		
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Consolidarea receptării mesajului oral, prin jocuri dramatizate, prin recitarea textelor, familiarizarea elevilor cu ascultarea știrilor în limba română, cu descifrarea textelor filmelor și cu dezvoltarea capacităților de receptare. Crearea motivației pentru îmbogățirea conștientă a vocabularului (de ex.: prin ascultarea textelor cântecelor și urmărirea emisiunilor pentru copii).		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
FT: Identificarea tipurilor de texte concrete și abstracte legate de următoarele teme: <i>soluționarea problemelor administrative, cumpărături, călătorii, program</i>	FT: Elevul să fie capabil – să înțeleagă mesajul oral rostit cu un ritm acceptabil diversele tipuri de comunicare legate de	<i>Artă dramatică și dans:</i> interacțiune comunicativă, exerciții în contexte situaționale.	

<i>cotidian, la școală, în timpul liber, ocrotirea sănătății și a mediului, cultură, presa scrisă și audiovizuală, meteorologie, anotimpuri, îmbrăcămintea, reguli de conduită.</i>		<i>Cultură vizuală:</i> filme pentru copii. <i>Informatică:</i> căutare pe internet, orientare, adunarea materialelor. <i>Cânt și muzică:</i> cântece populare, poezii puse pe notă, cântece de Crăciun. <i>Cultură și civilizație românească:</i> chiuituri doine, cântece de jelire a miresei, caracterul liric al obiceiurilor populare.	
Receptarea mesajului oral prin jocuri dramatizate și exerciții în contexte situaționale. Receptarea după auz a unor texte literare și nonliterare românești. Comunicarea în situații de comunicare în școală: <i>ascultarea explicațiilor profesorilor, indicații/solicitări, răspunsuri orale, intervenții, scurte discursuri ocazionale, prezentări în clasă, întâmplări hazlii și întâmplări curioase</i> și identificarea sistemului de semne al limbajului gesturilor. Vizionarea unor spectacole de teatru în direct și audierea unor opere literare (poezii, povești, balade) înregistrate cu mijloace IST. Obiceiuri populare puse în scenă și caracterul lor liric (cântece de leagăn, balade, povești, povestiri). Însușirea după auz a unor creații lirice folclorice și literare.			situațiile de viață cotidiană (familie, școală, soluționarea problemelor administrative); – să înțeleagă explicațiile și indicațiile; – să reacționeze afectiv la intervențiile colegilor de clasă, să urmărească răspunsurile lor orale; – să asculte cu plăcere prezentările colegilor legate de sfera lui de interes; – să memoreze după auz cât mai ușor creații lirice, folclorice și literare (cântece de leagăn, balade, și poezii lirice); – să observe diferențele de gen literar; – să rețină după auz expresiile des folosite în presa scrisă și audiovizuală; – să desprindă semnificațiile textelor emisiunilor românești de naționalitate.
FL: Identificarea după auz a unor enunțuri orale construite cu un vocabular mai nuanțat, legate de viața cotidiană. Sesizarea semnificațiilor globale ale creațiilor artistice.	FL: Elevul să fie capabil: – să identifice mesajul interlocutorilor în diverse situații de comunicare cu mai mulți parteneri; – să dispună de capacități de receptare a mesajului oral.		
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Exerciții în contexte situaționale, ritm, filme pentru copii, capacitatea de receptare a mesajului oral, jocuri dramatizate, genuri lirice folclorice (cântece de leagăn, colinde, chiuituri, cântece de jelire a miresei).		

Unități tematiche/ obiective cadru	Capacitatea de exprimare orală. Deprinderi de vorbire	Total 55 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Utilizarea vocabularului românesc adecvat situațiilor de conversație.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Comunicare în limba română, rostită cu siguranță și cu curaj.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Consolidarea curajului de a iniția conversații. Dezvoltarea capacităților de formare corectă și îngrijită a sunetelor, a cuvintelor, propozițiilor și textelor.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Îmbogățirea vocabularului, dezvoltarea capacităților de argumentare și de dezbateri.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Inițierea comunicării în limba română în situații de comunicare reale (<i>în școală, acasă, la magazin, la medic, la poștă, la bancă</i>). Lecții interactive, exerciții de dezvoltare a vocabularului. Dezvoltarea deprinderilor de vorbire în diverse jocuri situaționale, în dialoguri (elevi cu elevi, copii cu profesori, copii cu adulți). Exersarea intențiilor de comunicare (cerere, atragerea atenției, exprimarea mulțumirii). Prezentarea impresiilor personale urmărind cu atenție deosebită, pronunția, accentul și melodia frazei. Tipuri de comunicare în școală: răspunsuri orale, referate și intervenții. Participarea la obiceiurile populare puse în scenă (recitarea expresivă a textelor). Armonizarea sistemului de semne verbale și nonverbale.	FT: Elevul să fie capabil – să solicite și să dea informații în situații de comunicare din viața cotidiană; – să evidențieze și să rezume oral conținutul și esența textelor audiate și citite; – să cunoască principalele criterii ale producerii și redactării de texte și mijloacele lingvistice necesare creării coeziunii textului; – să producă individual texte (de ex.: pe baza imaginilor sau impresiilor de lectură); – să povestească cursiv despre impresiile și întâmplările sale; – să prezinte referate scurte și să armonizeze mesajul său cu limbajul gesturilor; – să-și construiască logic răspunsurile orale; – să se folosească de cunoștințele sale de semantică (utilizarea sinonimelor, antonimelor); – să fie atent la utilizarea	<i>Artă dramatică și dans:</i> interacțiune comunicatională. <i>Toate disciplinele:</i> participare la convorbiri/discuții. <i>Limba și literatura maghiară:</i> normele manifestărilor orale. <i>Cultură și civilizație românească:</i> prezentarea obiceiurilor populare și a caracterului lor liric.

	corectă a mijloacelor suprasegmentale (accent, intensitatea vocii, melodia frazei); – să prezinte expresiv textele rolului său din scenele dramatizate; – să rezume oral esența creațiilor artistice interpretate; – să dispună de o cultură de dezbatere bine dezvoltată și de curaj de a inițializa dialoguri; – în cadrul orelor să-și ia cuvântul cu curaj, să argumenteze individual (cu argumente pro și contra);	
FL: Folosirea experimentată a vocabularului în diverse situații de comunicare. Comunicare cursivă și naturală pe baza unui text bine articulat.	FL: – să povestească cu elan/vervă și cu intuiție despre impresiile sale de lectură și de film. – să interpreteze fidel exercițiile de memorare.	
FT–FL: Exerciții de memorare.	FT–FL: <i>Monăstirea Argeșului</i> (fragment); George Coșbuc: <i>Nunta Zamfirei</i> (fragment); Vasile Alecsandri: <i>Steluța</i>; Mihai Eminescu: <i>La steaua</i>; Octavian Goga: <i>Rugăciune</i>; în continuare 5-6 poezii (liber alese) din literatura clasică și (post)modernă.	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Capacități de exprimare orală, cultura comunicațională, lecții interactive, caracterul liric al obiceiurilor populare, text structurat, semantică.	

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului scris/Citire	Total 45 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Înțelegerea conținutului lecturilor conform particularităților de vârstă. Lectură cursivă/fluentă.	

	FORMA LĂRGITĂ (FL): Identificarea semnificațiilor ascunse ale operelor literare citite. Exersarea, la nivel de deprinderi, a tehnicilor de lectură învățate.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea în continuare a tehnicilor de citit. Consolidarea capacităților de receptare a mesajului scris. Descoperirea mesajelor ascunse în lecturile elevilor. Formarea unei concepții temeinice asupra literaturii. Nuanțarea simțului moral și estetic. Îmbogățirea vocabularului cu mult citit.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Trezirea interesului elevilor pentru lectură prin recomandarea unor lecturi bogate în impresii. Consolidarea exigenței autocorectării și a autoeducației. Trezirea interesului față de cultura românească.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Exersarea strategiilor și tehnicilor de citit. Citirea cu voce tare și mută a textelor tipărite și electronice. Dezvoltarea capacităților de înțelegere a textului prin citirea textelor având teme și tipuri diferite. Folosirea cărții și a bibliotecii. Orientarea, căutarea de informații (ordinea alfabetică, folosirea cuprinsului) în diverse tipuri de documente. Utilizarea funcțională, la nivel de deprinderi, a manualelor și a dicționarilor. Studierea documentelor online (internet). Vizionarea filmelor fără sincronizare și citirea interpretativă a subtitrajelor.	FT: Elevul să fie capabil – de lectura interpretativă; – să identifice diferențele dintre diferitele tipuri de texte; – să cunoască purtătorii de informații tradiționali și moderni (cărți, biblioteci, internet) și să folosească în mod civilizat și corect de acestea; – să respecte normele etice la utilizarea informațiilor; – să folosească literatură de specialitate la redactarea studiilor, referatelor în clasă; – să înțeleagă conexiunile între texte și imagini, ilustrații, scheme; – să interpreteze textele citite, să prezinte personajele și să identifice relația cauză-efect.	<i>Limba și literatura maghiară:</i> folosirea bibliotecii. <i>Informatică:</i> căutare pe internet, orientare, adunarea de informații. <i>Cultură vizuală:</i> filme subtitrate, identificarea relațiilor între text și imagine. <i>Cultură și civilizație românească:</i> interpretarea textelor folclorice (balade, legende). <i>Biologie-igienă; matematică:</i> înțelegerea temelor cu text.
FL: Citire într-o perspectivă interactivă, critică și creativă.	FL: – să înțeleagă sensul textelor nonliterare, să identifice cuvintele cheie, – să rezume conținutul lecturii; – să identifice sensul ascuns al	

	textelor.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Strategii de lectură, folosirea bibliotecii, indicarea surselor, cuprinsul, ilustrații, elemente vizuale și auditive.	

Unități tematice/ obiective cadru	Cultura literară, interpretarea operelor		Total 68 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe literare de bază. Cunoașterea câtorva pilde biblice și a unor creații lirice și epice.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea simțului moral și estetic al elevului. Formarea concepției asupra literaturii, dezvoltarea capacității de abstractizare.		
Activități de învățare/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
FT: Rolul literaturii în viața omului. Esența ogindirii artistice (<i>semnificația ascunsă a fenomenului</i>). Opera ca compoziție. Opere lirice și epice din temele fundamentale ale literaturii (aventuri din adolescență): de ex.: Cătălin Dorian Florescu: <i>Vremea minunilor</i> (fragment); Mihai Eminescu: <i>Fiind băiet păduri cutreieram</i>; (virtuți și slăbiciuni umane) Mircea Sântimbreanu: <i>Onoarea mai presus</i>. <i>Biblia:</i> fragmente din <i>Vechiul Testament</i>: <i>Căderea în păcat</i>; <i>Iosif și frații săi</i>; <i>Cartea lui Iona</i>; <i>David și Goliat</i>. fragmente din <i>Noul Testament</i> <i>Nașterea lui Hristos</i>; <i>Istoria Suferinței lui Hristos</i>; <i>Pilda fiului risipitor</i>, <i>Imnul iubirii al apostolului Pavel</i>. Participarea la anumite întâmplări	FT: Elevul să fie capabil – să înțeleagă esența ogindirii artistice; – să-și dea seama că dincolo de fenomene există semnificații ascunse; – să identifice mesajul ascuns al creațiilor lirice și să identifice echilibrul dintre conținut și formă, asistat de profesor; – să înțeleagă rolul mijloacelor poetice (comparații, metafore) în crearea atmosferei operelor poetice (Mihai Eminescu: <i>Fiind băiet păduri cutreieram</i>); – să identifice motivele principale ale creației, legătura strânsă între om și natură; – să abordeze operele epice de analizat, ca fiind compoziții; – să sesizeze unitățile de structură principale (de ex.: introducerea, conflict, intrigă, punctul culminant,	<i>Limba și literatura maghiară</i>: diferite genuri literare. <i>Artă dramatică și dans</i>: text, muzică, mișcare. <i>Cultură vizuală</i>: temele principale literare din (literatura maghiară, română, universală); opera <i>Amintiri din copilărie</i> în adaptare cinematografică. <i>Cultură vizuală</i>: istorii biblice în adaptări cinematografice. <i>Limba și literatura maghiară</i>: stabilirea unor paralelisme (<i>Monăstirea Argeșului, Kőmíves Kelemenné</i>). <i>Geografie</i>: orientare	

pute în scenă. <i>Folclor:</i> „Doina” cântecul specific al poporului român. Balade populare românești: temele și motivele ale baladelor <i>Miorița</i> și/sau <i>Monăstirea Argeșului</i>. Arta povestirilor bilingve. Tipuri de povești. Vasile Gurzău: <i>Pohon</i> (poveste populară). Interpretarea basmului. Arte poetice ale poezilor (scriitorilor): Tudor Arghezi: <i>Domnița frumoșii</i>. Profesorul ideal: Mihail Sadoveanu: <i>Cheia</i>. Nicolae Manolescu: <i>Cărțile au suflet</i>. În continuare creații liber alese. Exerciții de memorare. Influența poeziei populare asupra literaturii române din secolul al XIX-lea. <i>Romantismul</i>: curent de idei și de stil. Trăirea iubirii în poeziile lui Vasile Alecsandri (de ex.: <i>O seară la Lido</i>). Reprezentarea peisajului în pastelurile autorului (de ex.: <i>Sfârșit de toamnă</i>). Teme și motive în creațiile lui Mihai Eminescu (de ex.: <i>timpul, istoria, natura și iubirea, soarta geniului</i>). Unitatea naturii și a iubirii în poezia <i>Dorința</i>.	deznodământ); – să cunoască în linii mari istoriile biblice; – să înțeleagă că Biblia este fundamentul tuturor artelor; – să identifice relațiile dintre istoriile biblice și sărbătorile religioase – (de ex.: de Crăciun: umblatul cu Vicleimul, colindele, țurca, umblatul cu steaua); – să aplice și să-și îmbogățească cunoștințele legate de baladă; – să caute și să identifice motivele principale; – să aducă argumente legate de marile probleme oglindite în opere, conform particularităților de vârstă; – să interpreteze fidel fragmente din baladă; – să cunoască tehnicile de prezentare bilingvă a basmelor; – să cunoască diferite tipuri de povești; – să analizeze poveștile din punct de vedere al conținutului și al formei și al caracterizării personajelor, al enumerării argumentelor pro și contra; – în legătură cu aceste opere să fie capabil să vorbească despre copilărie, despre dorințele și visele legate de viitor, despre prietenie și despre problemele și conflictele adolescenței; – să argumenteze (pro și contra) în legătură cu rolul literaturii (cartea și internetul) în viața	topologică, mănăstiri, cetăți. <i>Limba și literatura maghiară</i>: romantism, traduceri de poezie (Alecsandri, Eminescu). <i>Limbi străine</i>: traduceri literare. <i>Cultură vizuală</i>: creații de artă plastică, caracteristice epocii respective. <i>Cânt și muzică</i>: romane, piese muzicale romantice.
--	---	--

Reverie, dorință și împlinire cu caracter erotic. Exprimarea iubirii nefericite (<i>Pe lângă plopii fără soț</i> și <i>De ce nu-mi vii?</i>). Fragmente din opera principală al lui Eminescu: <i>Luceafărul</i>. În continuare <i>analiza unor poezii alese liber</i> (4–5 opere). Exerciții de memorare. Prietenia dintre Mihai Eminescu și Ion Creangă. <i>Caracter popular și realism</i> în creațiile lui Ion Creangă. Analiza a câtorva povești și povestiri alese liber. Fragmente noi din <i>Amintiri din copilărie</i>—operă autobiografică.	adolescentului respectiv, a viitorului adult; – să participe la dezbaterile despre idealuri; – să prezinte fidel o poezie lirică și fragmente din 2 opere epice; – să înțeleagă esența zugrăvirii realiste; – să descopere amestecul de elemente lirice, epice și dramatice în operele lui Creangă precum și influența caracterului popular și să cunoască stilul lui inimitabil; – să cunoască principalele trăsăturile stilistice ale romantismului; – să analizeze și să interpreteze poeziile lui Vasile Alecsandri legate de sentimentul iubiri și al naturii (de ex.: <i>O seară la Lido</i>); – să identifice trăsăturile „pastelului” (de ex.: <i>Sfârșit de toamnă</i>); – la interpretarea operelor să identifice temele și motivele principale ale operei eminesciene; – să descopere legătura dintre peisajul extern (natură) și peisajul sufletesc; – să înțeleagă—asistat de profesor—mesajul filosofic ascuns al poemului <i>Luceafărul</i>, faptul că omul ales, geniul trebuie să răspundă cu prețul nefericirii pentru nemurirea și eternitatea operei sale; – să identifice motivele filosofice, naturale și de	
--	---	--

	iubire și elementele lirice, epice și dramatice; – să fie capabil să prezinte fidel fragmente memorizate: 1–2 poezii din Alecsandri și 2–3 din Eminescu; – să cunoască legăturile de prietenie dintre cei doi poeți; – să interpreteze povestirea, să descopere trăsăturile ei de conținut și de formă; – să înțeleagă esența romanului cu caracter autobiografic (<i>Amintiri din copilărie</i>) și drama sufletească a trecerii în lumea adulților; – să identifice umorul, autoironia, nostalgia: „drama” ascunse în operă; – să fie capabil de o interpretare literară tot mai profundă; – să prezinte expresiv fragmentele memorizate (fragmente din <i>Amintiri</i>);	
FL: Filip Florian–Matei Florian: <i>Incredibilele aventuri ale lui Știm și Ștam.</i> Lucian Blaga: <i>Hronicul și cântecul vârstelor</i> (fragment). În continuare interpretarea a 2–3 poezii de Eminescu și a 1–2 opere de Creangă (la liberă alegere).	FL: – analiza complexă a creațiilor recomandate.	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Concepție asupra literaturii, simțul pentru frumos, adevăr, ficțiune, sens ascuns, parabolă, caracter popular, romantism, realism, roman autobiografic, teoria geniului, nostalgie, ironie, umor.	

Unități tematiche/ obiective cadru	Capacitatea de exprimare scrisă/Deprinderi de scriere corectă; producerea de texte	Total 58 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul cunoaște criteriile și metodele alcătuirii conspectelor și noțiilor. Este capabil să creeze echilibrul între conținut și formă în diverse forme de compunere învățate (povestire, caracterizare).	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Urmărește conștient respectarea normelor ortografice.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea în continuare a capacităților de producere de texte și de exprimare scrisă. Cunoașterea metodelor de prelucrare a textelor.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Cunoașterea și exersarea caracteristicilor noilor tipuri de texte (eseuri, studii), consolidarea tehnicii de luare a noțiilor.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Cunoașterea noțiunii și caracteristicilor textului. Coeziunea textului, coeziunea globală și lineară. Relația dintre semnele lingvistice (cuvintele fraze) și nonlingvistice (împărțirea în secvențe, tipuri de literă și scheme). Unitățile structurale și tipurile de structură ale textului. Relații logice și de conținut, relații de coeziune semantică în cadrul textului. Exerciții de producere de texte.	FT: Elevul să fie capabil – să cunoască perfect sistemul de semne al scrierii; – să aibă o scriere lizibilă, îngrijită și estetică; – la redactare de texte să marcheze corect unitățile de idei și de structură; – să dispună de cunoștințe potrivite legate de producerea de texte și de redactarea de texte; – să redacteze texte pe bază de hârtie și electronice și să le redacteze corect (de ex.: povestire, descriere, caracterizare, argumentare scurtă, studiu, eseu); – să coreleze și să folosească corect semnele textelor verbale și nonverbale.	<i>Biologie-igienă; chimie; geografie:</i> vocabularul textelor nonliterare.
FL: Producere creativă de texte; aplicarea conștientă a normelor gramaticale și ortografice.	FL: – să redacteze texte bine structurate din punct de vedere al conținutului, al normelor gramaticale și	

	ortografice.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Text, coerența textului, coeziunea textului, tipuri de texte, niveluri micro și macro ale textului, enunț cu un sens interpretativ concludiv în text, ansamblu de texte, eununțuri independente din punct de vedere al interpretării în cadrul discursului.	

Unități tematice/ obiective cadru	Trăsăturile gramaticale ale limbii române, nivelurile limbii	Total 43 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Cunoștințe de bază de fonetică, de morfologie, de structura cuvântului, de semantică și de sintaxă. FORMA LĂRGITĂ (FL): Corelarea cunoștințelor de fonetică de morfologie, de structura cuvântului, de semantică și de sintaxă.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Cunoașterea tot mai profundă a diverselor niveluri de limbă, elucidarea structurii logice a limbii române. Formarea folosirii conștiente a limbii și formarea unor atitudini pozitive. FORMA LĂRGITĂ (FL): Consolidarea și dezvoltarea folosirii conștiente a unor atitudini pozitive.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Cunoștințe de <i>fonetică</i>: sunetele limbii române; cunoașterea sistemului <i>vocalic și consonantic</i>. Pronunțarea corectă a <i>diftongilor, triftongilor, semivocalelor și a hiatului</i>. Exersarea normelor ortografice. Caracteristicile <i>morfologiei</i>: rolul <i>sufixelor și prefixelor</i> în alcătuirea și semnificația cuvintelor. Cunoștințe de <i>morfologie</i>: cunoașterea părților de vorbire. Tipurile <i>sintagmelor</i>, și rolul lor în alcătuirea propozițiilor. <i>Semantică</i>: relația între	FT: Elevul să fie capabil – să cunoască și să pronunțe corect fonemele limbii române; – să pronunțe corect, de asemenea, diftongii, triftongii și semivocalele; – să înțeleagă rolul sufixelor și prefixelor în structura și formarea cuvintelor; – să rezolve problemele legate de formarea cuvintelor; – să recunoască diferitele părți de vorbire și să înțeleagă rolul lor; – să aplice cunoștințele de semantică în alcătuirea textelor (sinonime, antonime); – să utilizeze funcțional	<i>Cultură vizuală</i>: relația dintre imagine și sunet. <i>Limba și literatura maghiară</i>: diferite tipuri de limbi. <i>Etică</i>: dialogul dintre generații. <i>Artă dramatică și dans</i>: jocuri dramatice, situații de comunicare, pantomimă.

semnificant și semnificat. <i>Sintaxă</i>: însușirea noțiunilor de sintaxă, semnificația frazei și tipurile de propoziții. <i>Gramatica textului</i>: textul ca mijloc al comunicării. Factorii care determină producerea de texte și receptarea de texte. Sistemul de referințe în text. Unitățile structurale ale textului. Tipuri de structură a textului. Coeziunea textului (globală și lineară). Tipuri de texte (formă, funcție, modalitate, spațialitate). <i>Comunicare</i>: cunoașterea factorilor procesului comunicational. Corelarea codurilor verbale și nonverbale. Cunoștințe de ortografie și de ortoepie. Norme vechi și noi de ortografie: folosirea formelor „î”/ „â”; „sînt”/ „sunt”.	dicționarele de sinonime și de antonime; – să utilizeze tipurile de propoziție potrivite diverselor tipuri de texte; – să cunoască temeinic factorii procesului comunicational; – să coreleze sistemul de semne verbale și nonverbale în procesul comunicării; – să participe activ în situații de comunicare cu doi sau mai mulți interlocutori, folosindu-se de un vocabular adecvat situației de comunicare; – să utilizeze corect mijloacele suprasegmentale (accent, intonație, melodia frazei); – să folosească tipuri de propoziții potrivite scopului comunicării (rol orientativ, expresiv, și de solicitare); – să aplice normele ortografice și ortoepice învățate și să cunoască noile norme de ortografie; – să înțeleagă conexiunile între diferitele niveluri ale limbii; – să scrie și să pronunțe corect fonemele limbii române; – să folosească expresii potrivite situațiilor de comunicare; – să-și îmbogățească vocabularul în mod conștient și zilnic prin însușirea sinonimelor și antonimelor; – să folosească comunicarea metalingvistică.	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Sunet, fonem, legi ale foneticii, diftongi, triftongi, hiat, morfeme, radical, sintagmă, modalitate, tipuri de propoziții, propoziția simplă și dezvoltată, coordonare, subordonare, coeziunea textului și enunț cu un sens interpretativ concludiv în text.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul să fie capabil să susțină o conversație sub forma dialogată și în situații de comunicare cu mai mulți interlocutori. Să fie capabil să descifreze limbajul corporal al interlocutorului (mimică, contactul ochilor, gesturile, melodia frazei, intensitatea vocii). Să răspundă adecvat și concret la întrebările care i-au fost adresate. Să fie capabil să înțeleagă enunțurile din presa scrisă și audiovizuală (emisiunile de radio și televiziune ale naționalității). Să fie capabil să interpreteze texte literare și să identifice semnificații ascunse. Să fie capabil să redacteze diferite texte orale și scrise, folosindu-se de normele gramaticale și ortografice învățate. Să fie capabil să alcătuiască texte funcționale des folosite.
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Să inițieze dialoguri, eventual cu mai mulți interlocutori, și să urmărească semnalele verbale și nonverbale ale locutorilor. Să se implice într-o dezbateră să argumenteze logic, concret și expresiv. La lectura operelor lirice și epice să identifice sensurile mai adânci. La producerea de texte să fie creativ și să folosească tot mai conștient și tot mai consecvent normele gramaticale și ortografice învățate. Să desprindă conexiunile logice ale diverselor niveluri ale limbii române. Să fie motivat să-și dezvolte în continuare vocabularul.

Clasele 11–12

Obiectivul principal al disciplinei *Limba și literatura română* în clasele 11–12 ale liceului, în care se predă limba română ca obiect de studiu (Forma tradițională și forma lărgită) este dezvoltarea progresivă a competențelor și capacităților achiziționate anterior, consolidarea cunoștințelor de limbă și de literatură și formarea concepției despre artă a elevilor.

Față de nivelul de bază al cunoștințelor de limbă, în acest ciclu, elevul va dispune, de un nivel de cunoștințe mai ridicat în privința capacităților de *receptare a mesajului oral, de exprimare orală, de receptare a mesajului scris și de exprimare scrisă*.

El va înțelege mai ușor semnele verbale și nonverbale ale interlocutorului. Curajul lui de a iniția dialoguri va crește treptat, va pune tot mai multe întrebări concrete; față de perioadele precedente, la răspunsuri, el va reacționa cursiv și mai corect.

Se va adapta mai ușor la situațiile de comunicare și la interlocutori. El își va câștiga mai multă experiență în privința folosirii bibliotecii și a internetului, a studierii documentelor pe bază de hârtie și online.

Unul dintre obiectivele importante ale disciplinei este ca elevul-candidat la bacalaureat să fie capabil să elaboreze individual o *lucrare în cadrul unui proiect/unei aplicații*, să cunoască, la nivel de deprinderi, procesele parțiale de lucru (adunarea, selectarea și prelucrarea materialului, indicarea surselor) și respectarea „codului etic” al producerii individuale de texte.

În aceste clase elevul va cunoaște tot mai multe genuri și tipuri de texte, și va interpreta tot mai multe opere literare. El va sesiza mai ușor semnificațiile profunde, adevărul în creațiile lirice și epice.

Elevul va identifica cu mai mare experiență mijloacele poetice, stilistice, și va prezenta

mai adecvat rolul acestora. El va fi capabil să povestească întâmplări hazlii, la nevoie să prezinte referate, să ia cuvântul, și va demonstra mai mare competență în producerea și redactarea textelor.

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului oral	Total 54 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Înțelegerea și interpretarea diverselor tipuri de texte concrete. Tipurile de texte orale des folosite în școală: informarea, anunțul, adresarea, răspunsul oral și intervenția. Înțelegerea după auz conform particularităților de vârstă a sensului diferitelor tipuri de texte înregistrate pe film, CD sau casete audio.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Înțelegerea sensului textelor de specialitate la diverse discipline (umaniste și reale). Receptarea textelor, dialogurilor cu mai mulți parteneri.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacităților: înțelegerea semnificațiilor unor informații tot mai numeroase (viață cotidiană, presa scrisă și audiovizuală). Perfecționarea percepției mesajului oral după auz.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Crearea exigenței pentru audierea unor conferințe de specialitate (conform interesului profesional al elevilor). Pregătirea elevilor pentru înțelegerea semnificațiilor filmelor de popularizare a cunoștințelor conform vârstei.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Identificarea tipurilor de texte legate de teme concrete și cu conținut abstract (<i>prietenia, iubirea, aventurile, problemele tinerețului, distracțiile și ocrotirea mediului</i>). Observarea și interpretarea limbajului corporal al interlocutorului (mimică, gesturi, schimbări ale tonalității vocii). Exerciții de înțelegere după auz. Ascultarea diverselor tipuri de texte și redarea conținutului lor pe baza unor răspunsuri dirijate. Vizionarea unor filme românești conform vârstei, și interpretarea textului lor.	FT: Elevul să fie capabil – să înțeleagă comunicarea cu un ritm normal, legată de situațiile concrete și de tematici mai abstracte; – să urmărească cu interes sistemul de semne verbale și nonverbale al partenerului de vorbire; – în cadrul orelor să rezolve tot mai sigur exercițiile de înțelegere textului după auz, exercițiile de laborator; – să înțeleagă indicațiile și explicațiile profesorului, textele literare și de popularizare a științei	<i>Artă dramatică și dans:</i> situații comunicabile. <i>Cultură vizuală:</i> identificarea textelor legate de disciplinele școlare ale filmelor pentru copii. <i>Etică:</i> autocunoașterea, importanța relațiilor personale. <i>Cânt și muzică:</i> cântece populare și culte, textele poeziilor

Receptarea conștientă a explicațiilor și solicitărilor profesorului; limba și literatura română, cultură și civilizație românească, discipline de științe naturale: noțiuni-cheie des folosite. Înțelegerea textelor auzite în afara orelor de ex.: discursuri școlare, anunțuri, cercuri de teatru, spectacole literar-muzicale, întâmplări hazlii, povești interesante, legende (despre foștii profesori și elevi). Genuri specifice emisiunilor de radio și de televiziune. Genuri de informare (știri, comunicări, cronici, reportaje, interviuri). Emisiuni pentru copii ale naționalităților. Norme lingvistice. Observarea diferențelor comunicaționale (dintre adulți și copii, dintre bărbați și femei). Formule de salut/de adresare (<i>acasă, în școală, la birou, în mediu bisericesc</i>). Înțelegerea textelor spectacolelor de teatru.	conform vârstei (termenii de specialitate des folosiți la disciplinele, științe naturale); – să înțeleagă discursurile de început și de sfârșit de an școlar, cuvântările festive, sensul textelor literare prezentate la concursurile de poezie și de proză, întâmplările din școală, textele legendelor, bancurile și povestirile colegilor;	puse pe note. <i>Cultură și civilizație românească</i>: cântece de leagăn, chiuituri, binecuvântări/urări de bine, colinde, basme populare, zicale și proverbe.
FL: Identificarea textelor literare și de popularizare a științei (legende, mituri) legate de locuri istorice, de peisaje geografice, de patrimoniul cultural și de „minuni”. Receptarea textelor legate de turism (de.ex.: anunțuri publicitare/reclamă).	FL: – să urmărească cu interes diferitele tipuri de emisiuni de radio și de televiziune conform vârstei (anunțuri, reclame, emisiuni pentru tineret, emisiuni sportive și concerte).	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Ocrotirea mediului, prieteni ai animalelor, legende, mituri, ghiduri turistice, tipuri de emisiuni, ghid audiovizual.	

Unități tematiche/ obiective cadru	Capacitatea de exprimare orală/Deprinderi de vorbire	Total 54 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Participare la situații de comunicare sub forma dialogată și cu mai mulți interlocutori. Răspunsuri orale, intervenții și prezentări de impresii.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Utilizarea unui vocabular adecvat la prezentarea istoriilor, întâmplărilor și exercițiilor de memorare.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea în continuare a capacităților de exprimare orală prin diferite exerciții de limbă. Îmbogățirea vocabularului prin sinonime și antonime.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Crearea motivației la elevi pentru dezvoltarea vocabularului prin recomandarea și prezentarea unor lecturi noi.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Enunțuri în limba română în diferite situații de comunicare (<i>acasă, la școală, în timpul călătoriilor, la medic, la poștă, în piață...</i>). Urmărirea cu atenție a partenerului de dialog. Reacții corecte la întrebările și constatările sale. Exprimarea intențiilor de comunicare prin utilizarea corectă a mijloacelor suprasegmentale (intensitatea vocii, accentul, melodia frazei). Exprimarea inteligibilă a dorințelor și părerilor. Comunicarea în situațiile școlare: <i>răspunsuri orale, intervenții, referate, prezentări de impresii, urări, felicitări, urări de bine, discurs festiv</i> (de ex.: <i>discurs de adio la sfârșit de liceu</i>), <i>dezbateri</i>. Aplicarea unui vocabular și limbaj corporal potrivit situațiilor de comunicare și	FT: Elevul să fie capabil – să utilizeze vocabularul potrivit situației de comunicare; – să inițieze și să susțină conversații în limba română; – să povestească succulent (cu un ușor accent dialectal) întâmplările din școală; – să-și construiască logic răspunsul oral; – să intervină la prelucrarea tematicii la ore; – să prezinte referate prin corelarea semnelor verbale și nonverbale; – să prezinte fidel și expresiv textele memorizate.	<i>Limba și literatura maghiară</i>: genuri de presă scrisă și audiovizuală. <i>Cinematografie și mass media</i>: emisiuni de radio și de televiziune de popularizare a științei legate de disciplinele studiate. <i>Toate disciplinele</i>: Participare la diverse conversații, răspunsuri orale în clasă, referate.

obiectivelor comunicative (de ex.: modul de prezentare umoristic al întâmplărilor hazlii). Dezbateri pe bază de argumente pro și contra.			
FL: Capacitatea de a participa la o conversație cu mai mulți interlocutori. Inițierea dezbaterilor pe baza unor lecturi. Caracterizări (personaje pozitive și negative). Pronunțarea a noțiunilor-cheie de specialitate (de ex.: discipline de științe naturale).		FL: Elevul să fie capabil – să comunice fluent și natural, să pronunțe corect cuvintele; – să dispună de o cultură de dezbateri corespunzătoare nivelului și de un curaj necesar de a iniția dialoguri; – să susțină dialoguri în mod relaxat cu membrii familiei și colegii de clasă; – argumenteze individual la interpretarea operelor literare; – să povestească conținutul lecturilor.	
FT–FL: Exerciții de memorare.		FT–FL: Elevul să fie capabil – să prezinte fidel fragmente din scrierea Despre limba română de Nichita Stănescu – Nicolae Labiș: Moartea căprioarei (fragment); – Octavian Goga: Rugăciune – Tudor Arghezi: Psalm (Te drămuiesc...); – Maria Berényi: Identitate.	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Tipuri de discurs, mijloace suprasegmentale, capacități de exprimare orală, motivare, intenții de comunicare, felicitare, discurs festiv, cuvântare, discurs de adio, sinonime, antonime.		

Unități tematice/ obiective cadru	Receptarea mesajului scris/Citirea	Total 36 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul înțelege semnificațiile textelor scrise și este capabil să caute informațiile precedente.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Înțelegerea mai complexă a unor texte mai voluminoase și dificile.	

Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea capacității de receptare interpretativă și critică a operelor literare. FORMA LĂRGITĂ (FL): Dezvoltarea în continuare a capacităților de producere de texte.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: <i>Citirea cu voce tare și mută a textelor tipărite și electronice.</i> Interpretarea textelor de diferite genuri și stiluri. Cunoașterea și exersarea unor tehnici noi de prelucrare a textelor. Identificarea relațiilor între imagine și text. Orientarea corectă în utilizarea diverselor tipuri de documente (<i>cărți, reviste, manuale, dicționare...</i>). Lectura explicativă a textelor <i>literare și nonliterare românești</i> . Definirea cu expresii proprii a mesajului textelor, pe scurt și concis.	FT: Elevul să fie capabil – să utilizeze la nivel de deprinderi diferitele tehnici de lectură; – să fie capabil de o lectură inteligibilă, afectivă și expresivă cu voce tare respectiv mută; – să se orienteze în căutarea informațiilor (utilizarea bibliotecii și a internetului: documente pe bază de hârtie și on-line); – să fie capabil de interpretarea textelor în mod individual și să identifice conexiunile; – să înțeleagă relațiile între imagine și text; – să cunoască normele etice ale folosirii surselor; – să fie capabil să alcătuiască fișe bibliografice și să indice cu exactitate sursele; – să rezume cu cuvinte proprii conținutul și mesajul textelor; – să desprindă semnificațiile mai importante în operele literare; – să caute individual din texte temele și motivele, secvențele referitoare la relațiile spațiale, temporale și de cauză-efect; – să știe că nu are voie să facă plagiat, fiind un lucru imoral; – să utilizeze corect metodele de folosire a surselor.	<i>Toate disciplinele:</i> prelucrarea textelor literare și de popularizare a științelor. <i>Cultură și civilizație românească:</i> creații folclorice. <i>Matematică:</i> probleme cu text. <i>Informatică:</i> căutarea informațiilor. <i>Cultură vizuală:</i> relația text-imagine.

Noțiuni-cheie/ noțiuni	Prelucrarea textului, documente pe bază de hârtie și online, texte de popularizare a științei, strategii de lectură, alcătuirea fișelor bibliografice, luarea notițelor, indicarea surselor, plagiat, relații spațiale, temporale, de cauză-efect.
-----------------------------------	--

Unități tematice/ obiective cadru	Cultura literară, interpretarea operelor literare	Total 70 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Semnificația oglinzirii artistice. Pildele biblice. Poezia populară românească (doina, balade). Influența folclorului asupra romantismului. Trăsăturile principale ale stilului romantic. <i>Timpul, natura, iubirea, soarta artistului</i> în poezia lui Mihai Eminescu. Ion Creangă: <i>Amintiri din copilărie</i>. FORMA LĂRGITĂ (FL): Cunoașterea trăsăturilor specifice ale diferitelor genuri.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Perfecționarea în continuare a concepției asupra literaturii și a gustului pentru frumos, îmbogățirea cunoștințelor și dezvoltarea capacităților de interpretare literară. FORMA LĂRGITĂ (FL): Consolidarea capacităților de abstractizare și de creare de sinteze. Identificarea corelațiilor între literatură și artele înrudite.	
Activități / Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Selecție din literatura română din secolele XIX-XX: din schițele realiste și moralizatoare ale lui Ion Luca Caragiale: <i>Două loturi</i> (analiză literară). <i>Realismul</i>. Cunoștințe generale despre dramaturgie și despre istoria teatrului. Ion Luca Caragiale ca „Molière” al literaturii române. Fragmente din comedii <i>O scrisoare pierdută</i> sau <i>O noapte furtunoasă</i>.	FT: Elevul să fie capabil – să cunoască arta realismului (realistă) și trăsăturile stilistice ale ei; – să cunoască 1-2 schițe de I.L.Caragiale și să fie capabil să le interpreteze; – să aibă cunoștințe de bază de dramaturgie și de istoria teatrului; – să prezinte trăsăturile principale ale comediei; – să cunoască viziunea și arta zugrăvirii ale lui Caragiale (comică, ironică, satirică, sarcastică); – să sesizeze că scriitorul a dat critica mentalității omului	<i>Limba și literatura maghiară</i>: comedii în literatura maghiară și universală (de ex.: eroii lui Molière).

	din jurul Bucureștilor, din mahalale; – să cunoască diferitele specii ale comicalului (comic- de situație, de caracter, de limbă); – să fie capabil să caracterizeze personajele și să-și exprime păreri proprii.	
Realismul, viziunea și imaginea satului românesc la Ioan Slavici. Analiza operei <i>Moara cu noroc</i>. Caracterul dramatic al romanului și analiza psihologică al acestuia.	Elevul să fie capabil – să urmărească schimbarea de caracter a personajului principal, influența dezumanizantă a banului în opera <i>Moara cu noroc</i>; – să-și prezinte păreri proprii și să caracterizeze personajele; – să inițieze dezbateri cu argumente pro și contra.	
Alexandru Macedonski ca teoretician al simbolismului românesc. <i>Noapte de decembrie</i>.	Elevul să fie capabil – să înțeleagă că poezia <i>Noapte de decembrie</i> este un poem romantic cu elemente simboliste; – să fie capabil să facă legătură între artele poetice ale mai multor poeți (de ex.: capodopera lui Mihai Eminescu: <i>Luceafărul</i>).	
George Coșbuc–poezia naturii și a erosului rural: <i>Numai una, Pe lângă boi</i>. Prelucrarea artistică a obiceiurilor populare: <i>Nunta Zamfirei</i> (analiză literară). Mihail Sadoveanu: <i>Baltagul</i>–Oglindirea artistică a vieții păstorești.	Elevul să fie capabil – să înțeleagă semnificațiile poeziilor de dragoste ale lui George Coșbuc; – să interpreteze asistat de profesor poeziile legate de marile evenimente ale vieții rurale (de ex.: <i>Nunta Zamfirei</i>); – să înțeleagă sensul ascuns al operei, atmosfera feerică a ceremoniei și să observe forța expresivă a limbii poetice; – să sesizeze mesajul artistic și conținutul romanului psihologic;	<i>Limba și literatura maghiară:</i> Romantismul, realism, simbolism. <i>Barbarii</i> de Móricz Zsigmond.

	– să caracterizeze personajul Vitoria Lipan și pe celelalte personaje.	
Liviu Rebreanu: întemeietorul romanului modern românesc: <i>Pădurea spânzuraților</i> (fragment). Alți prozatori la alegere: Camil Petrescu, George Călinescu, Marin Preda, Mircea Eliade.	Elevul să fie capabil – să cunoască caracteristicile romanului modern; – să înțeleagă frământările sufletești ale personajului principal Apostol Bologa, (zbuciumul dintre sentimentul datoriei exterioare și interne, contradicții).	
Tudor Arghezi: înnoirea limbajului poetic românesc. În căutarea lui Dumnezeu: <i>Psalm</i> (<i>Te drămuiesc...</i>).	Elevul să fie capabil – să înțeleagă arta poetică a autorului; – să cunoască semnificația esteticii urâtului; – să identifice frământările eului liric între credință și necredință, între acceptare și scepticism.	<i>Limba și literatura maghiară</i>: tematica revelației ideii de Dumnezeu și motivul acesteia în poezia lui Ady Endre.
Poezia expresionistă a lui Lucian Blaga. Arta poetică: <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> (analiză literară). Poezia românească după cel De-al Doilea Război Mondial.	Elevul să identifice asistat de profesor că poezia <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> este o artă poetică modernă cu sens filosofic în care poetul își formulează menirea și concepția despre cunoașterea luciferică și paradisiacă.	
Ștefan Augustin Doinaș: <i>Mistrețul cu colți de argint</i>. Alți poeți la alegere: Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Maria Berényi.	Elevul să fie capabil – să cunoască trăsăturile baladei (culte); – să descopere în operă diferența (contradicția) între omul de rând și geniu; – este capabil să facă legătura cu capodopera Luceafărul al lui Eminescu.	
<i>Drama</i>. Marin Sorescu: <i>Iona</i> (dramă).	Elevul să fie capabil – să cunoască asistat de profesor viziunea filosofică a scriitorului, tehnica lui de construcția parabolei, limbajul său metaforizant;	<i>Artă dramatică și dans</i>: dramaturgie, efecte scenice. <i>Cultură vizuală</i>: trăsăturile stilistice ale

	– să înțeleagă textele nonliterare conform particularităților de vârstă.	epocii în artele plastice.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Parabolă, viziune, limbaj metaforic, misiunea creatorului.	

Unități tematice/ obiective cadru	Capacitatea de exprimare scrisă/deprinderi de scriere corectă; producerea de texte	Total 57 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul cunoaște criteriile de alcătuire a conspectelor și a notițelor. Este capabil să creeze echilibrul între formă și conținut, între diferitele tipuri de compunere învățate.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Să urmărească normele de conținut de gramatică și de ortografie la producerea de texte.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Dezvoltarea în continuare a competențelor de producere de texte și a capacităților de exprimare scrisă. Aprofundarea capacității de a observa esența textelor și de a crea sinteze.	
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Consolidarea creativității și a autonomiei la producerea diferitelor texte.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
FT: Exersarea tehnicilor de producere și de redactare de texte. Producerea individuală de texte. Redactarea textelor tradiționale și electronice (<i>povestire, descriere, caracterizare, argumentare, referat, autobiografie, cerere, blog, scrisori pentru prieteni, și scrisori oficiale</i>). Alcătuirea unor proiecte, aplicații.	FT: Elevul să fie capabil – să cunoască perfect sistemul de semne al scrierii în limba română; – să cunoască tehnicile potrivite de producere și de redactare de texte; – să redacteze noi tipuri de texte pe bază de hârtie și sub formă electronică; – să cunoască procesul și metodele alcătuirii unui proiect / aplicații; – să respecte normele gramaticale, ortografice și de corectitudinea limbii; – să cunoască trăsăturile de	<i>Limba și literatura maghiară:</i> diferitele tipuri de texte. <i>Informatică:</i> tehnici de traducere. <i>Cultură vizuală:</i> prezentări PowerPoint (referat în clasă).

	conținut și de formă ale elaborării unei autobiografii tradiționale și moderne (de tip american).	
FL: Cunoașterea la nivel de deprinderi a tehnicilor de producere și de redactare de texte (de ex.: eseuri, studii, autobiografie, scrisoare motivațională, scrisoare oficială, scrisoare, blog).	FL: Elevul să fie capabil – să creeze și să redacteze la nivel de deprinderi texte (în mod individual și creativ); – să scrie un sinopsis (să rezume și să observe esența textului); – să aplice la nivel de deprinderi normele gramaticale și ortografice.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Adunarea materialelor, conspect, indicarea surselor, notițe, bibliografie, scrisoare (privată și oficială), formulare, ilustrate, SMS, e-mail, blog, curriculum vitae (CV), scrisoare motivațională.	

Unități tematice/ obiective cadru	Cunoștințe generale despre limba română		Total 30 ore
Cunoștințe anterioare	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Cunoștințe de bază despre geneza limbii române, despre structura, dialectele și variantele de limbă ale ei. FORMA LĂRGITĂ (FL): Studiul comparativ al diverselor tipuri de texte.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Sporirea interesului față de limba română. Explicarea sistemului logic al limbii. Urmărirea diferențelor între variantele de limbă. Consolidarea atitudinilor pozitive legate de folosirea limbii naționalității. FORMA LĂRGITĂ (FL): Descoperirea conexiunilor logice.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
FT: Geneza limbii române. Cunoașterea <i>dialectelor</i> . Straturile limbii române contemporane. Variantele principale de limbă (<i>limba standard, dialecte și limbaje de grup</i>).	FT: Elevul să fie capabil – să-și îmbogățească cunoștințele de istoria limbii române; – să cunoască diferitele dialecte; – să enumere principalele	<i>Limba și literatura maghiară</i> : dialecte, graiuri, reformele lingvistice. <i>Cultură și civilizație românească</i> : texte folclorice: povești,	

Variantele de limbă ale românilor din Ungaria. Compararea graiului <i>bihorean</i> și <i>crișesan-mureșean</i>, experiențe proprii legate de folosirea limbii naționalității, de bilingvism, de schimbarea codului lingvistic. Cunoașterea <i>stratificării stilistice</i> și a genurilor de discurs. <i>Exerciții</i> de redactare de texte. <i>Cultivarea limbii.</i> Norme și standarde de limbă. Înțelegerea obiectivelor și sarcinilor cultivării limbii. <i>Dicționarele de ortografie, Dicționarul explicativ al limbii române (DEX), Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, (DOOM).</i> Compararea ortografiei vechi și noi. Dicționare de sinonime și de antonime; dicționare de neologisme. <i>Obiective ale cultivării limbii:</i> Folosirea manualului <i>Cultivarea limbii române</i> de Mihai Cozma.	variante de limbă; – să fie vorbitorul (cunoscătorul) graiului bihorean sau graiului crișean-mureșean; – să-și exprime părerea despre avantajele și dezavantajele bilingvismului; – să cunoască stratificările stilistice, genurile de texte; – să producă individual texte ținând cont de respectarea normelor gramaticale și ortografice; – să utilizeze funcțional și la nivel de deprinderi dicționarele explicative (DEX, DOOM, dicționarele de sinonime și de antonime, dicționarul de neologisme); – să-și de seama de necesitatea cultivării limbii; – să-și îmbogățească individual vocabularul și să-și perfecționeze stilul.	zicale și proverbe.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Dialect, împărțirea limbii, variante de limbă, limbaj de grup, grai, bilingvism, schimbarea codului lingvistic, stratificarea stilului, cultivarea limbii, limbă standard.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	FORMA TRADIȚIONALĂ (FT): Elevul să fie în posesia unui vocabular care îi va permite să participe la situații de comunicare sub formă dialogată și cu mai mulți parteneri. Să fie capabil să înțeleagă după auz enunțurile interlocutorului și să răspundă adecvat la acestea. Să aibă curajul să vorbească, să întrebe, să formuleze cereri, să interpreteze enunțurile și să furnizeze informații. Să cunoască diferitele formule de salut și de adresare și să le folosească civilizat în practica de toate zilele. La școală să înțeleagă indicațiile, explicațiile profesorilor, răspunsurile orale, intervențiile și prezentările de impresii ale colegilor, anunțurile radioului școlar, discursurile festive (la deschidere și închidere de an școlar, sărbătoarea panglicii pentru absolvenți, serbarea de rămas bun etc.). Să alcătuiască individual texte orale și scrise în diferite
---	--

	forme și tipuri. Să aibă curajul să vorbească, să intervină într-o discuție, să prezinte o felicitare. Să scrie diverse texte funcționale, respectând normele gramaticale și ortografice (scrisoare, cerere, curriculum vitae...). Să fie capabil să interpreteze creațiile artistice, să rezume și să prezinte în scris și oral semnificațiile acestora.
	FORMA LĂRGITĂ (FL): Elevul să fie în posesia în toate cele patru domenii (capacitățile de receptare a mesajului oral, de exprimare orală, de receptare a mesajului scris și de exprimare scrisă), a unor cunoștințe de limba română profunde și funcționale în viața de toate zilele, a competențelor (artistice, a simțului estetic și capacităților digitale). Să-și demonstreze nivelul de deprinderi la alcătuirea diverselor tipuri de texte. Să urmărească cu atenție semnalele verbale și nonverbale ale interlocutorilor, totodată să-și armonizeze expresiile sale lingvistice și de limbaj al gesturilor în vederea unei comunicări cât mai inteligibile și cursive. Să identifice semnificațiile ascunse în operele literare și să fie capabil să le exprime în tipurile de texte orale și scrise învățate. Să cunoască diferitele curente de idei și orientări stilistice, evenimentele și noțiunile mai importante din bio-bibliografia scriitorilor și poezilor. Să fie capabil să angajeze un „dialog” cu opera artistică respectivă. Cunoștințele sale de limba română (oral și în scris) să corespundă cerințelor examenului de bacalaureat. Să fie în posesia unor cunoștințe de limbă necesare în viața cotidiană și să aibă o ținută morală demnă.

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

(Școli de naționalitate cu limba de predare română și bilingve)

Clasele 1–4

În ciclul primar al școlilor bilingve de naționalitate română (școli cu limbă de predare nu avem) scopul principal al studierii disciplinei *Limba și literatura română* este, pe de o parte, însușirea de către școlarii mici a unui *vocabular de bază funcțional*, adecvat situațiilor cotidiene de vorbire, bazat pe exercițiul practic al limbii; pe de altă parte, dezvoltarea progresivă a competențelor de comunicare, îmbogățirea conștientă și dirijată a capacităților de exprimare ale elevilor pentru ca aceștia să fie capabili a recepta valorile culturale, iar mai târziu, a redacta texte.

Graiurile bihorean și crișean-mureșean, având un vocabular cu caracter mai mult rural, vorbite de către românii din Ungaria, care trăiesc doar în proporție redusă și în diasporă, nu s-au putut adapta, la nivel lingvistic, marilor schimbări survenite în evoluția civilizației tehnice, iar pierderea limbii (care înseamnă întreruperea procesului natural al moștenirii limbii materne) în urma asimilării firești în unele localități și mai ales în familiile mixte a luat proporții mari, astfel încât, în prezent, îi revine școlii, în mare parte, sarcina de a pune bazele și de a dezvolta vocabularul copiilor din ciclul primar și de a forma *identitatea* lor.

Curriculum-ul disciplinei *Limba și literatura română* are la bază principiul a de avea cunoștințe ample nu *despre limbă* ci *în limba* respectivă, folosirea variată și permanentă a limbii pe baza unor situații concrete de viață. Se va urmări dezvoltarea competențelor lingvistice prin care elevii vor fi în stare să achiziționeze individual tot mai multe cunoștințe, să prelucereze impresii de lectură și să recepteze valori culturale.

Curriculum-ul consideră importantă dezvoltarea *capacităților de receptare a mesajului scris (citirea/lectura)*, de *exprimare orală și de exprimare scrisă*, și, paralel, se va accentua în mod deosebit formarea sistemului de valori morale și estetice ale elevului, elaborarea viziunii lor artistice. Se va urmări educația elevilor în spiritul unor atitudini pozitive, de toleranță, de rezolvare a conflictelor, de simț al binelui și al frumosului.

Obiectivul principal instructiv-educativ al programei-cadru este dezvoltarea într-o atmosferă comunicatională ludică și interactivă a competențelor de comunicare—de asemenea și a altor competențe—, a formării personalității complexe a elevilor. Programa-cadru îi stimulează pe elevi să-și formuleze idei și păreri proprii, să-și expună argumente pro și contra.

Studierea literaturii, mai ales prin educarea estetică va forma la elevi simțul frumosului, îi va deprinde să descifreze codurile, semnificațiile artelor, să înțeleagă sensurile ascunse ale creațiilor literare. Un scop important al studierii literaturii este trezirea interesului față de lectură, formarea capacității de citire interpretativă și selectivă.

Operele literare vor dezvolta, în progresie, inteligența psihică și emotivă a elevilor din ciclul primar, și vor contribui, treptat, la dotarea elevilor cu un simț estetic bine dezvoltat pentru receptarea literaturii.

Clasele 1-2

În clasa I din școlile românești bilingve elevii își vor însuși, mai întâi, tehnicile de citit-scris în limba maghiară. Pe urmă, începând cu clasa a II-a, își vor însuși citit-scrisul în limba română.

În clasa I elevii dispun de cunoștințe reduse de limba română sau nu o cunosc deloc, din această cauză scopul principal este *crearea vocabularului minim, activizarea fondului de cuvinte și de expresii, dezvoltarea capacităților de exprimare orală*, însușirea tehnicilor de *pronunție și intonație corectă*.

Curriculum-ul disciplinei *Limba și literatura română* pune accentul pe exersarea unui

fond de cuvinte funcțional, ce poate fi ușor activizat, pe dezvoltarea capacităților de comunicare în așa fel încât învățătorii și elevii (câteodată sub formă de perechi, între membrii unui grup, colegi de clasă) să comunice într-o atmosferă destinsă, fără constrângeri, interactiv despre cele mai frecvente teme de dialog (prezentarea, familia, școala, prietenia, timpul liber, cumpărăturile, flora și fauna, sărbătorile...).

Paralel cu dezvoltarea *capacităților de exprimare orală* sunt deosebit de importante: înțelegerea diverselor tipuri de comunicare, interpretarea corectă a vorbirii curente, formarea modelelor comportamentale comunicaționale conștiente și civilizate. La fel de important este faptul ca învățătorul să contribuie la însușirea limbii române, accentuând prestigiul ei în baza unor *teme diferențiate*, cu metode de eliberare a elevilor de complexe în decursul comunicării și prin folosirea *culturii digitale*.

Elevii trebuie să fie conștienți că această limbă (pentru majoritatea dintre ei) este limba strămoșilor lor, simbolul atașamentului față de aceștia, iar în lumea noastră contemporană cu largi deschideri, limba română, mai ales în regiunile de graniță, este un vehicul, un mijloc de comunicare funcțional.

Sarcina cea mai complexă în clasa a II-a este predarea/învățarea tehnicilor *de exprimare scrisă, de citire, de înțelegere și producere de text*.

Pentru predarea alfabetului românesc se poate recurge cu folos la valorificarea cunoașterii tehnicilor de scriere și de citire în limba maghiară, în cazul în care se vor prezenta cu pricepere diferențele dintre cele două limbi.

Elevii trebuie să fie conștienți ca scrierea frumoasă și ordonată este oglinda personalității lor, totodată trebuie să-și însușească normele de scriere corectă (ortografia) și acordul gramatical (gen, număr, caz, mod). Prin exerciții de memorizare, prin poeziile audiate/ascultate și prin lectură cu voce tare a unor povești captivante și, mai târziu, prin lectura individuală ale acestora, învățătorul va putea trezi interesul elevilor din ciclul primar pentru lectura textului literar și va forma atitudini pozitive față de lectură.

Ca rezultat al dezvoltării se va aștepta ca elevul să înțeleagă conținutul textelor citite cu voce tare sau prin lectura silențioasă, în gând.

Activitățile în cadrul cercurilor dramatice, al jocurilor de rol, al spectacolelor cu muzică, text, dansuri-oferă, de asemenea, largi posibilități pentru dezvoltarea capacităților de comunicare și pentru formarea interesului pentru literatură. Cunoașterea obiceiurilor populare vechi va contribui, la fel, la dezvoltarea personalității elevilor, la autocunoașterea lor. Elevii din ciclul primar participă cu plăcere, de asemenea, la activitățile de dezvoltare a simțului lor ritmic, de executare corectă a mișcărilor și de perfecționare a abilităților. Aceste activități asigură un cadru propice pentru exersarea limbii române, pentru însușirea cunoștințelor legate de cultura românească și pentru dezvoltarea autocunoașterii.

Unitate tematică/ obiective cadru	Capacități de exprimare orală, înțelegerea, interpretarea și producerea mesajului oral	Total 28 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Crearea competențelor de comunicare în limba română. Însușirea unui vocabular de bază funcțional, legat de practica cotidiană, și dezvoltarea conștientă și dirijată a expresiilor învățate. Îmbogățirea și folosirea tot mai conștientă a cunoștințelor de limbă din familie (se referă doar la o parte dintre copii). Formarea unui comportament comunicațional în funcție de interlocutori și de situațiile de comunicare dialogată. Efortul pentru înțelegerea situațiilor de comunicare dialogată și corectarea	

greșelilor.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Efortul de a articula corect sunetele specifice românești și de a pronunța cât mai corect fonemele <i>ă, â</i>, diftongii și triftongii. Exerciții pentru înțelegerea textelor orale în diverse situații de comunicare: după auz, după vedere, în context, în cadrul unor schimbări de situații. Respirația corectă în timpul vorbirii, economisirea aerului din plămâni. Articularea corectă a sunetelor. Rolul pauzei în vorbire. Folosirea corectă a mijloacelor fonetice de exprimare: accentul, intonația, melodia frazei. Îmbogățirea vocabularului (teme și situații funcționale, adecvate), dezvoltarea capacităților de comunicare. Citirea ilustrațiilor. Formularea unor texte compuse din câteva fraze. Înțelegerea și redactarea unor texte orale, formularea întrebărilor, a dorințelor. Exerciții de formulare a întrebărilor și a răspunsurilor. Formule de salut, prezentarea, folosirea unor reguli de comunicare. Repetarea acestor exerciții prin diverse jocuri bazate pe situații de comunicare. Mod de exprimare și dialog adecvate situațiilor de comunicare dialogate și partener/interlocutor. Realizarea unui dialog inteligibil (cu învățătorul, cu colegul de școală, cu colegul de grupă, de clasă...). Îmbogățirea vocabularului pe baza noțiunilor legate de imagini și ilustrații. Comunicarea simplă a ideilor prin limbajul corporal.	Elevul trebuie – să fie capabil să descrie corect imaginea prezentată; – să-și exprime limpede ideile; – să pronunțe corect sunetele, silabele, cuvintele, frazele; – să urmărească explicațiile, informațiile, indicațiile învățătorului; – să înțeleagă întrebările care i-au fost adresate, și să răspundă corect la acestea; – să înțeleagă texte scurte audiate/ascultate și să reacționeze corect la acestea; – să cunoască și să folosească în mod adecvat formulele de salut și regulile de comportament; – să fie capabil să lucreze în grup, respectând regulile; – să-și formuleze ideile proprii în câteva enunțuri coerente; – să manifeste un comportament comunicațional civilizat (comunicare orală); – să-și sprijine comunicarea orală cu limbajul corporal; – să cunoască sistemul de relații în cadrul familiei și al școlii; – să se adreseze corect rudelor, profesorilor, colegilor de școală; – în activități în grup să colaboreze cu colegii, să asculte părerile lor și să-și exprime ideile; – să fie deschis pentru a-și asuma sarcinile colectivității.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> obiceiuri populare darmatizate; cântece de leagăn; jocuri, zicători. <i>Educație fizică și sport:</i> tehnici corecte de respirație; prezentarea unor situații de comunicare prin pantomimă. <i>Cânt și muzică:</i> cântece pentru copii, cântece populare. <i>Artă dramatică și dans:</i> jocul de rol, dramatizările, chiuitori legate de dansuri populare, de creații populare. <i>Cultură vizuală:</i> prezentarea unor povestiri scurte cu ilustrații, cu contribuția vocală a elevilor, cu limbajul gesturilor, cu mișcări, cu obiecte simbolice, cu fotografii, cu costume. <i>Etică:</i> Cine sunt?– prezentarea, autocunoașterea, normele morale.

Cunoașterea câtorva semne ale limbajului gesturilor. Jocul de rol. Prezentarea și punerea în scenă a poveștilor, obiceiurilor. Învățarea și prezentarea unor exerciții de memorie, ale unor zicători (sub formă dialogată), chiuituri, cântece, poezii. Exersarea unor lecții interactive, folosirea competențelor digitale (table digitale, folosirea unor mijloace tehnice moderne). Vizită la biblioteca principală românească. Cunoștințe pentru modul de utilizare a bibliotecii.		
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Situații de comunicare, dialog, limbajul gesturilor, mimică, viteza de lectură, intensitate sonoră, melodia frazei, accent, prezentarea, prezentarea cuiva, formule de salut, de adresare, cerere, exprimarea mulțumirii.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Citirea, înțelegerea textului scris 1–pregătire pentru însușirea cititului	Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Pregătirea lecturii textelor românești. Crearea unei atmosfere propice pentru lectură.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Însușirea sistemului de semne a alfabetului românesc. Exerciții pentru rostirea sunetelor (literelor) asemănătoare din alfabetul românesc și cel maghiar. Citirea corectă și rostirea sunetelor (literelor), grupurilor de sunete (grupurilor de litere) specifice alfabetului românesc.	Elevul trebuie – să fie deschis pentru citirea textelor românești; – să fie capabil să distingă sunetele /literele maghiare și cele românești; – să cunoască sunetele /literele specifice românești; – să cunoască diftongii și triftongii; – să aibă un vocabular corespunzător; – capacitățile sale parțiale să fie dezvoltate în mod corespunzător.	<i>Cânt și muzică:</i> muzicalitate, ritm, cadență, melodie. <i>Cultură vizuală:</i> imagini, ilustrații, scheme, reproduceri. <i>Matematică:</i> direcție.

Noțiuni-cheie/ noțiuni	Titlu, text, aliniat, frază, cuvânt, silabă, sunet /literă, diftong, triftong.
-----------------------------------	--

Unitate tematică/ Obiective cadru	Citirea, înțelegerea textului scris 2–pregătire pentru însușirea abecedarului		Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Formarea capacităților de identificare a semnelor.		
Activități/cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Citirea cuvintelor compuse din 2, 3, 4, 5 sunete fără despărțirea în silabe. Exerciții de citire cu despărțire în silabe și cu schimbare de ritm. Exerciții pentru dezvoltarea capacităților de legare a literelor în cuvinte, prin exersare. Lectura structurilor de cuvinte, frazelor, a textelor mai scurte. Variațiuni de ritm, schimbarea vitezei personale a lecturii (ritm identic, variat: încet, rapid, mijlociu). Dezvoltarea progresivă a capacităților de lectură cu voce tare și de lectură silențioasă. Însușirea vocabularului legat de lectură: autor, scriitor, cititor, (receptor), titlu, text, aliniat, frază, sintagmă, cuvânt, silabă. Sesizarea greșelilor de tehnică a citirii și corectarea lor. Citirea conform semnelor de punctuație care marchează sfârșitul propoziției/frazei.	Elevul trebuie – să identifice elementele esențiale ale conținutului lecturii; – să cunoască literele mici și mari, tipărite ale alfabetului românesc; – să cunoască sunetele specifice; – să identifice și să pronunțe corect sunetele a ă, â (î), diftongii (au, ou...) și triftongii (eau); – să aibă capacități suficiente de identificare a literelor și a scrierii lor împreună; – să aibă un vocabular potrivit vârstei școlare; – să citească fluent: cuvinte, sintagme, fraze, texte mai scurte.	Cultură vizuală: tipuri de literă, forma literelor.	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Sunet, literă, semn de punctuație, diftong, triftong, text; titlu, autor, scriitor, cititor.		

Unitate tematică/ Obiective cadru	Citirea, înțelegerea textului scris 3–pregătire pentru receptarea textului	Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	

Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Pregătirea lecturii interpretative. Legătura dintre litere și scheme.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Însușirea tehnicilor de citire cu voce tare și de lectură silențioasă. Perfecționarea tehnicilor de lectură expresivă. Ascultarea și înțelegerea basmelor și povestirilor scurte. Seleționarea și scoaterea în evidență ale informațiilor textelor. Efectuarea unor operații de explicare a textelor (structura, locul acțiunii, cronologia evenimentelor, personaje, relații cauză-efect). Citirea și înțelegerea textului: selectarea informațiilor esențiale, scoatere în evidență a esenței, rezumarea orală a conținutului, prezentarea schemei sub îndrumarea învățătorului.	Elevul trebuie – să identifice elementele esențiale ale conținutului textului (înțelegerea este înlesnită și prin imagini, ilustrații); – să formuleze oral conținutul textului în câteva enunțuri; – să fie capabil să indice, asistat de învățător, locul, timpul acțiunii și personajul principal; – să caracterizeze, în funcție de lexicul însușit, personajul principal (trăsăturile pozitive și negative); – să rezume evenimentele sub îndrumarea învățătorului.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> caracterul poetic al obiceiurilor populare, texte mai simple (cântece, poezii, colinde), jocuri pentru copii. <i>Cultură vizuală:</i> prezentarea orală a conținutului unui film (pentru copii), prin desene, pantomimă, confecționarea marionetelor. <i>Artă dramatică și dans:</i> prezentarea-sub formă dramatizată și cu marionete-a basmelor/poveștilor.
Noțiuni-cheie/noțiuni	Basm/poveste, povestire, literatură pentru copii, locul acțiunii, personaj principal, personaj secundar.	

Unitate tematică/Obiective cadru	Cultură literară, interpretarea operelor literare	Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea viziunii artistice a elevilor, a capacității lor de abstractizare, a simțului lor moral și estetic. Însușirea cunoștințelor literare fundamentale. Cunoașterea textelor literare și nonliterare. Introducere în universul poetici (noțiuni de bază).	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Cunoașterea diversității, la nivel tematic și formal, a creațiilor populare și culte românești. Realitate, lume a visurilor. Studierea comparativă a textelor lirice și epice, sesizarea	Elevul trebuie – să pătrundă cu plăcere în universul textelor și ilustrațiilor manualului său; – să fie capabil să vorbească despre sentimente, impresii	<i>Cultură și civilizație românească:</i> forme dramatizate ale obiceiurilor populare. <i>Cânt și muzică:</i>

diferențelor formale. Sesizarea atmosferei poeziilor lirice audiate/ascultate (citite), decodarea mesajului acestora sub îndrumarea învățătorului. Observarea trăsăturilor formale specifice. Intepretarea titlului lecturii, sesizarea relației titlu-conținut. Trăsăturile operelor epice: spațiu, timp, acțiune (incipitul și finalul; schimbările în acțiune), relații cauză-efect. Aprecieră și caracterizarea acțiunilor personajelor (personaj principal, personaj secundar). Acuzarea și apărarea (păreri despre eroul principal).	proprii (în contextul poeziei); – să fie capabil să relateze pe scurt conținutul unei creații epice, să caracterizeze eroii din text; – să cunoască pe din afară câteva poezii, zicători din literatura maghiară, română și din literatura universală; – să lucreze cu plăcere în grup și să colaboreze cu colegii.	cântece populare, cântece de leagăn, colinde populare, cântece de Crăciun. <i>Artă dramatică și dans:</i> jocul de rol, dramatizare și improvizații, scene dintr-un basm/poveste (cu pantomimă). <i>Cultură vizuală:</i> Vizionarea și interpretarea unor povestiri animate. Rolul sunetului și imaginii în lumea basmelor/poveștilor. Benzi desenate, desene animate, reviste pentru copii, site-uri online. <i>Etică:</i> atitudini pozitive, principii cu valoare universală.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Basm/poveste; incipit, final, personaj din basme/povești, personaj principal și secundar, personaj auxiliar (om, animal), mijloace miraculoase, poezie, vers, rimă, ritm.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Pregătirea predării scrierii în limba română– fundamentarea însușirii tehnicilor de scriere	Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Sesizarea asemănărilor și diferențelor dintre alfabetul maghiar și românesc. Consolidarea în continuare a capacităților de concentrare a elevilor. Dezvoltarea progresivă a competențelor lingvistice.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Cunoașterea sistemului de semne a scrierii în limba română. Formarea literelor identice cu cele din limba maghiară. Cunoașterea literelor care diferă de cele din maghiară (ă, â, î, che,	Elevul trebuie – să cunoască alfabetul românesc; – să formeze corect literele în scris; – să prezinte interes pentru a-și	<i>Cultură vizuală:</i> desenatul, pictatul. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> dezvoltarea

<i>chi, ț</i>). Perfecționarea tehnicilor și modalităților de scriere (poziția corpului, ținerea corectă a instrumentelor de scris, poziția corectă a mâinii în timpul scrierii).	însuși scrierea corectă; – să aibă o poziție corectă a corpului, a instrumentelor de scris în mână, coordonare corectă a ochilor și a mâinii; – să aibă capacități de concentrare și conștiința datoriei dezvoltate conform particularităților de vârstă.	unor mișcări delicate (confeccionare de marionete, activități cu plastilina).
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Sistem de semne, legarea literelor, tipuri de litere, poziția corpului, respectarea liniei, alunecarea mâinii, deprinderi de scriere, grafia.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Învățarea formei scrise a literelor—exerciții pentru dezvoltarea tehnicilor de scris		Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Trezirea interesului elevilor pentru a scrie corect și estetic literele. Dezvoltarea deprinderilor de scris prin metode diferențiate.		
Activități/Cunoștințe		Cerințe	Puncte de legătură
Scrierea corectă a elementelor literelor. Formarea corectă a literelor, executarea corectă a formelor/tiparelor de literă. Formarea literelor (literele mici—literele mari); forme scrise și tipărite. Copiere după model scris și tipărit (exerciții). Scrierea cuvintelor după dictare și din memorie. Scrierea structurilor de cuvinte după dictare și din memorie. Scrierea propozițiilor scurte după dictare și din memorie.		Elevul trebuie — să cunoască și să folosească sistemul de semne al limbii române; — să aibă tehnici de scriere dezvoltate în mod corespunzător; — să formeze literele cu grijă; să aibă caiete ordonate, cu o grafie lizibilă.	<i>Matematică:</i> forme diferite geometrice; linii; cercuri; direcții. <i>Educație fizică și sport:</i> mișcare armonioasă.
Noțiuni—cheie/ notiuni	Litera mică, literă mare, literă scrisă, literă tipărită, litera compusă dintr-un singur semn, din două semne, din trei semne.		

Unitate tematică/ Obiective cadru	Dezvoltarea tehnicilor de scris–pregătirea scrisului bazat pe automatisme în execuție	Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	

Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea în progresie a deprinderilor de scris ale elevilor și a simțului lor estetic.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Introducere în universul regurilor gramaticale. Respectarea regurilor de despărțire în silabe. Alcătuirea individuală de cuvinte și de enunțuri. Scrierea câtorva enunțuri prin copiere și după dictare. Alcătuirea unui dicționar desenat–cuvântul și desenul (expresii noi). Învățarea noilor cuvinte și reguli sub formă de joc (cărți de joc și alte mijloace vizuale).	Elevul trebuie – să fie capabil să copieze atent și fără erori; – să fie capabil să alcătuiască și să scrie texte simple compuse din 3-4 enunțuri; – tehnica și ritmul lui de scris să corespundă particularităților de vârstă; – să înceapă propoziția cu litera mare; – să fie atent la folosirea corectă a literelor sau grupurilor de litere ă, î, ge, ghe...; – să urmărească corect linia, caietul să fie ordonat.	<i>Cultură vizuală; matematică:</i> forme geometrice; linii, cercuri. <i>Educație fizică și sport:</i> mișcări armonice ale corpului.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Tehnici de scris, alcătuirea cuvintelor, margine, despărțire, silabă, regulă.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Conștientizarea și aplicarea cunoștințelor de gramatică, a folosirii normelor ortografice și gramaticale.	Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea culturii comunicării orale și scrise, formarea automatismelor în scris.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Exerciții de pronunție și de scriere corectă a vocalelor, diftongilor, triftongilor. Exerciții de pronunție și scriere corectă a literelor ă, î, deosebite de limba maghiară. Folosirea regurilor de scriere corectă. Folosirea corectă a sintagmelor cu prepoziție (<i>la școală, în bancă</i>). Reguli de despărțire în silabe.	Elevul trebuie – să pronunțe corect sunetele specifice alfabetului românesc ă, î, ce, ci, che, chi...; – la dictare să urmărească normele ortografice învățate; – să cunoască prepozițiile folosite frecvent (<i>la, de la, în, pe...</i>); – să despartă corect cuvintele simple;	<i>Cultură și civilizație românească:</i> zicători populare. <i>Cunoștințe despre mediu:</i> limbajul animalelor. <i>Limba și literatura maghiară:</i> cuvinte onomatopice.

Cunoștințe de bază referitoare la părțile de vorbire: conjugarea verbelor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a verbelor auxiliare. Acordul între substantiv și adjectiv. Articolul. Exerciții de situații de comunicare dialogată (semnul dialogului) în contextul diverselor situații de vorbire. Alcătuirea frazelor prin folosirea corectă a prepozițiilor. Felul propozițiilor: propoziții enunțiative, interogative. Folosirea corectă a semnelor de punctuație (punct, semnul întrebării).	– să alcătuiască dialoguri; – la alcătuirea propozițiilor să fie atent la folosirea corectă a conjuncțiilor; – să identifice intenția vorbitorului în propozițiile enunțiative și interogative; – să folosească corect semnele de punctuație de la sfârșitul propozițiilor (punct, semnul întrebării); – să scrie lizibil și ordonat; – să alcătuiască un mic dicționar.	<i>Cânt și muzică:</i> melodie, ritm.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Dialog, conjuncție, intenția vorbitorului, propoziție afirmativă, propoziție interogativă, despărțirea, silabisirea.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Cunoașterea și folosirea normelor ortografice		Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Exerciții pentru însușirea normelor ortografice învățate.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Folosirea normelor învățate în lucrările scrise. Fonetica–norme ortografice și de scriere corectă: vocale, diftongi, triftongi, hiat; consoane (simple, dublarea consoanelor). Gramatica–reguli de ortografie și de folosirea corectă a limbii: substantivul și adjectivul, prepoziția, numeralul, pronomul, verbul, prepozițiile. Alcătuirea cuvintelor–reguli de ortografie și de folosire corectă a limbii: Sufixe și prefixe, ortografia	Elevul trebuie – să aplice normele ortografice învățate; – să respecte regulile de despărțire în silabe; – să scrie conform normelor cuvintele cunoscute; – să cunoască ortografia literelor ă, î la începutul și la mijlocul cuvintelor; – să știe că propoziția se începe cu literă mare; – să cunoască semnele de punctuație ale propozițiilor enunțiative, interogative, imperative și folosirea lor	<i>Cultură vizuală:</i> revistă școlară, anunțuri. <i>Educație fizică și sport:</i> reguli de joc. <i>Etică:</i> atitudine de respect față de adulți, formule de salut.	

cuvintelor compuse, se scrie cu majusculă. Reguli de despărțire în silabe.	corectă.	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Alfabet, silabisire, despărțirea în silabe, semnele de punctuație, punct, semnul întrebării, semnul exclamării, semnul dialogului, ghilimele.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Dezvoltarea deprinderilor de învățare	Total 27 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Pregătirea progresivă a elevilor pentru rezolvarea individuală a sarcinilor. Introducere în universul surselor de limbă scrisă și al surselor electronice–online, de informare. Formarea interesului pentru învățare individuală: cunoașterea metodelor și tehnicilor individuale și însușirea acestora la nivel de deprinderi. Înțelegerea importanței învățării.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Cunoștințe de bază legate de utilizarea bibliotecii. Tehnici de utilizare a enciclopediilor pentru copii, manualelor, a dicționarilor explicative și bilingve, a cărților ilustrate (ordinea alfabetică), consultarea revistelor. Identificarea corelației dintre imagine și text. Cunoașterea părților unei cărți: scriitor/autor, titlu, editură, anul publicării, cuprins. Cunoașterea surselor electronice online de informare (internet, CD-ROM, lecții digitale, mijloace audio-vizuale). Adunarea, selectarea, prelucrarea informațiilor sub îndrumarea învățătorului (separarea informațiilor esențiale de cele neesențiale). Dezvoltarea capacităților de concentrare prin exerciții de memorie. Învățarea individuală, în perechi, în grup.	Elevul trebuie – să înțeleagă că numai prin învățare perseverentă se vor forma cunoștințe solide, iar fără cunoștințe nu există dezvoltare; – să-și dea seama că a avea cunoștințe generează și sentimentul reușitei; – să aibă strategii ludice de învățare, individual, în perechi sau în grup; – să folosească, asistat de învățător, în mod corespunzător sursele de informații scrise și electronice; – să alcătuiască un vocabular bilingv. Exerciții de memorie: – 5–6 zicale și proverbe; și 2–3 zicători populare; – Mihai Eminescu: <i>Ce te legeni</i> (fragment); – Lucia Borza: <i>Anotimpuri</i>; – George Coșbuc: <i>Săniuța</i>; – Elena Dragoș: <i>Mamei</i>; – Elena Farago: <i>Doi frați</i>	<i>Cultură și civilizație românească:</i> proverbe și zicători populare, proverbe legate de jocuri. <i>Cultură vizuală:</i> Texte ilustrate, basme, poezii. Compararea basmelor/poveștilor și a adaptărilor lor cinematografice.

	<i>cuminți;</i> – Maria Lovin: <i>Dar pentru mama;</i> – Nichita Stănescu: <i>Cea mai scumpă de pe lume.</i>	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Bibliotecă, cărți ilustrate, enciclopedii pentru copii, internet, lecții interactive, materiale digitale, adaptare, ordine alfabetică, editură, cuprins.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Dezvoltarea capacității de judecată, a simțului moral, estetic și istoric		Total 26 ore
Cunoștințe anterioare	Adaptarea școlară.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea capacității de formare a părerilor personale. Identificarea diferențelor dintre bine și rău. Dezvoltarea competențelor de interacțiune și de tratare a conflictelor în diverse situații de joc.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Identificarea învățăturii morale a lecturilor sub îndrumarea învățătorului. Formarea unor păreri personale despre trăsăturile personajelor (principale). Caracterizarea/stabilirea trăsăturilor caracteristice ale personajelor (curajos, laș, suflet nobil, rău, săritor...). Sesizarea atmosferei poeziei audiate/ascultate, citite. Exprimarea ideilor, sentimentelor în cuvinte și imagini. Participare la jocuri de rol/dramatizări.	Elevul trebuie – să înțeleagă conținutul și mesajul unor basme/povești, povestiri mai scurte; – să-și formeze păreri proprii despre conflictele dintre personaje; – să înțeleagă diferența dintre bine și rău, și să aducă argumente în favoarea valorilor pozitive; – să se identifice cu personajele pozitive și să identifice sentimentele și acțiunile negative (invidia, lăcomia, râvna de putere, dorința de răzbunare, atitudini distrugătoare).	<i>Cultură și civilizație românească:</i> proverbe și zicători populare; participarea la dramatizarea unor obiceiuri populare. <i>Artă dramatică și dans:</i> dramatizări. <i>Limba și literatura maghiară:</i> impresii de lectură (eroi din povești, aventuri, învățături morale). <i>Cunoștințe despre mediu:</i> omul și mediul său, interdependența acestora, reguli, locul natal, fauna și flora. <i>Etică:</i> principii pozitive, credință, speranță, iubire, prietenie, generozitate, toleranță.	

Noțiuni-cheie/ noțiuni	Caracterizare, consecință/învățătură, tratarea conflictelor, atitudini pozitive.
-----------------------------------	--

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevul trebuie să cunoască un fond lexical pe care îl poate folosi în temele conversațiilor cotidiene conform situațiilor de vorbire. Să se exprime limpede conform normelor exprimării orale. Să înțeleagă explicațiile și îndrumările învățătorului legate de disciplină sau de temele uzuale de conversație. Să fie capabil să formuleze și să recepteze întrebări simple. Să fie pregătit pentru folosirea corectă a formulelor de prezentare și de adresare. Să fie capabil să redea impresiile sale într-un text de câteva propoziții (<i>excursie cu familia, sărbătoare, călătorie</i>). Să folosească cât mai corect acordul gramatical, să aibă cunoștințe gramaticale de bază. Să cunoască literele scrise și tipărite și să citească cât mai precis. Pentru a înțelege textul, să fie capabil să citească într-un ritm corespunzător, cu voce tare sau în gând. Să înțeleagă conținutul esențial al lecturii. Să se identifice moral cu situațiile de viață pozitive și să exprime, în mod critic, atitudini negative despre personajele negative. Să scrie cu litere frumoase, rotunde, formate cu exigență. Să respecte regulile ortografice românești. Să fie capabil să silabisească corect și să folosească corect literele <i>ă</i> și <i>î</i>. Să vrea și să fie în stare să vorbească, să citească corect, și să scrie caligrafic.
--	--

Clasele 3–4

În clasele 3-4 în ciclul primar al școlilor românești bilingve activitățile de dezvoltare progresivă a capacității de exprimare orală, de înțelegere, de interpretare și de redactare a textului continuă în vederea receptării conținuturilor învățării și a perfecționării competențelor necesare fundamentării culturii generale a elevilor.

Școlarul mic va fi capabil de-a lungul anilor să-și formuleze individual ideile (oral și în scris), să înțeleagă adevărurile ascunse ale operelor citite, să caracterizeze personajele pozitive și negative, să judece corect, să identifice diferențele dintre acțiunile pozitive și negative, să recepteze impresiile morale și estetice. Cunoșcând creațiile populare (cântece populare, zicători, povești) și creațiile literaturii culte (poezii lirice, povestiri, povești cu animale...) se vor dezvolta progresiv nu numai simțul frumosului, ci și capacitățile de recunoaștere și de rezolvare a conflictelor și capacitatea exprimării de sine. La elevi se va forma exigența exprimării autonome a ideilor în limba română. Aceste lecturi vor constitui totodată un model pentru compunerile elevilor, iar mai târziu pentru redactarea creativă a textelor, pentru dezvoltarea competențelor lingvistice.

Obiectivul permanent al învățătorului este ca elevii să-și însușească tehnicile de învățare individuale, de adunare și de selectare a informațiilor, prima dată sub îndrumarea lui, iar mai târziu în mod individual.

Majoritatea elevilor își petrec o mare parte din timpul lor liber în fața calculatorului, astfel trebuie să-i educăm pentru a-l folosi în mod corespunzător. Trebuie să-i motivăm pentru a recepta informațiile esențiale (cursuri interactive de limbă, alcătuirea textelor funcționale, trimiterea lor, audierea creațiilor artistice). Totodată trebuie să conștientizăm rolul

fundamental al *cărții* și al *bibliotecii* în formarea unui stil de viață de calitate, plină de valori.

Unitate tematică/ Obiective cadru	Dezvoltarea deprinderilor de vorbire, de producere și de înțelegere a comunicării orale	Total 37 ore
Cunoștințe anterioare	Înțelegerea și folosirea unor forme de comunicare. Salutul, prezentarea, adresarea, întrebările, cererea, exprimarea mulțumirii. Dialog simplu, conform situațiilor de conversație și a interlocutorului.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Îmbogățirea conștientă și eficientă a vocabularului de bază, în progresie. Dezvoltarea deprinderilor de înțelegere și de vorbire corectă, formarea exigenței de pronunție și de accentuare corectă.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Efortul de a folosi curent și de a pronunța corect sunetele <i>ă, î</i> , diftongii, triftongii. Atenție deosebită în folosirea pauzei, intonației, intensității sonore, melodiei frazei. Reglarea ritmului individual de vorbire. Interpretarea corectă a informațiilor auzite și sesizarea esenței lor. Folosirea corespunzătoare a diverselor tipuri de propoziții. Aplicarea mijloacelor <i>non lingvistice</i> (mimică, ținuta corpului) în exprimarea ideilor principale. Adaptare la diverse situații de comunicare și interlocutori. Formarea părerilor personale și exprimarea lor inteligibilă. Acordarea atenției cuvenite interlocutorului. Reacții corecte la afirmațiile interlocutorului. Participarea într-o situație de comunicare dialogată cu mai mulți parteneri; acordarea atenției ideilor principale ale conversației. Afirmații scurte și coerente. Rezumarea textului citit. Povestirea în câteva fraze a impresiilor personale.	Elevul trebuie – să facă eforturi să pronunțe corect sunetele și grupurile de sunete specifice limbii române, să folosească în mod corespunzător semnele de punctuație în fraze și mijloacele fonetice din text; – să-și corecteze tot mai conștient pronunția; – să folosească în mod curent formulele de prezentare și de adresare; să dirijeze abil conversația privind subiectele cunoscute; – să-și adapteze stilul conversației la situația de comunicare dialogată și în funcție de parteneri; – să fie cooperant și săritor în cadrul activităților în grup; – să participe activ la jocul de rol, pe Messenger; – să se folosească abil la învățare de mijloacele IST.	<i>Cultură și civilizație românească</i> : obiceiuri populare dramatizate. <i>Limba și literatura maghiară</i> : deprinderi de vorbire, înțelegere și redactare de text. <i>Artă dramatică și dans</i> : obiceiuri populare dramatizate. <i>Cultură vizuală</i> : filme pe baza poveștilor și lecturilor cunoscute, compararea lor cu creațiile originale.

Exerciții de memorizare (texte lirice și epice). Experimentarea formelor dramatizate (scene din povești, marionete, pantomimă, improvizații). Rezumarea coerentă (orală) a conținutului lecturilor transmise cu mijloace IST.		
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Accent, intonație, intensitate, melodia frazei, ritm al vorbirii, pauză, limbaj al gesturilor, mimică, pantomimă.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Lectura, înțelegerea textelor scrise		Total 37 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea și respectarea regulilor de lectură și de ortografie.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea tehnicii de lectură la nivel de deprindere, cultura lecturii explicative și interpretative. Dezvoltarea capacităților de abstractizare, a simțului critic și intensificarea sentimentului de empatie.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Diferențierea și adâncirea progresivă a capacităților de citit (cu voce tare sau în gând) și de înțelegere a textului. Perfecționarea progresivă a tehnicilor de lectură. Utilizarea tot mai conștientă, -în cadrul lecturii asistate de profesor-, a melodiei frazei, intonației propozițiilor (enuțiative, interogative, optative, exclamative, imperative). Lectura interpretativă, într-un ritm adecvat a textelor literare și a textelor din viața cotidiană. Observarea diferențelor dintre diverse tipuri de texte. În vederea înțelegerii lecturii, identificarea și aplicarea armoniei dintre texte, scheme, ilustrații. Folosirea strategiilor și tehnicilor de lectură (asistată de învățător) pentru înțelegerea mai eficientă	Elevul trebuie – să fie capabil să citească fluent, să aplice strategiile învățate; – să înțeleagă și să desprindă mesajul lecturii și pe baza schemelor, imaginilor, ilustrațiilor; – să fie capabil să descopere (asistat de învățător) universul tematic și formal al creațiilor literare; – să sesizeze diferențele dintre textele literare și cele din viața cotidiană, și să identifice informațiile din acestea; – să identifice și să corecteze greșelile lui.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> interpretarea unor texte simple din literatura populară. <i>Limbă și literatură maghiară:</i> prelucrarea impresiilor de lectură, și a lecturilor. <i>Cultură vizuală:</i> ilustrații după texte, după povești; compararea operelor originale și a filmelor; variantelor filmate; identificarea asemănărilor și a diferențelor.	

a conținuturilor. Cunoașterea regulilor de delimitare a fragmentelor textului, și exerciții în acest sens. Desprinderea semnificației esențiale a textelor literare conform vârstei.		
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Tehnici de lectură, felul propozițiilor, tipuri de texte, delimitarea fragmentelor textului, sensuri esențiale.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Cultura literară, interpretarea operelor literare		Total 37 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea basmelor și poveștilor românești, a proverbelor și zicătorilor, zicalelor, chiuiturilor.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea viziunii elevilor asupra literaturii, a capacităților de abstractizare. Cunoașterea creațiilor populare și literare maghiare, românești și ale românilor din Ungaria, a celor din literatura universală.		
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Trezirea și menținerea interesului elevilor pentru lectură. Sesizarea cât mai profundă a diferențelor dintre textele literare și nonliterare (de popularizarea științei). Gruparea textelor după criterii de formă, de gen și de intenții de comunicare. Interpretarea textelor literare (lirice și epice), prezentarea (asistată de învățător) universului tematic și formal. Descoperirea temelor și motivelor în creațiile studiate. Lectura individuală a poeziilor. Înțelegerea efectului atmosferei poeziilor. Urmărirea mijloacelor poetice în poeziile lirice (vers, strofă, rimă, ritm, comparație, refren). Lectura și interpretarea, asistată de învățător, a unor creații mai scurte de literatură pentru copii. Interpretarea poveștilor. Cunoașterea formulelor de	Elevul trebuie – să prezinte interes pentru literatură; – să fie capabil să facă diferența dintre textele literare și nonliterare; dintre creațiile lirice și epice; – să rezume, asistat de învățător, impresiile legate de tematica, atmosfera unei poezii; – să redea conținutul unei povești în ordine cronologică și să caracterizeze personajele cu argumente pro și contra; – să specifice formulele de incipit, de mijloc și de încheiere; – să identifice situațiile de conflict și acțiunile pentru a le rezolva; – să adune proverbele, zicătorile, expresiile unei povești; – să fie capabil să recite individual poezii.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> obiceiuri și povești populare sub formă dramatizată. <i>Limba și literatura maghiară:</i> impresii de lectură, teme, motive, eroi din basme. <i>Cânt și muzică:</i> caracterul liric al obiceiurilor populare, textele cântecelor populare. <i>Artă dramatică și dans:</i> povești populare în formă dramatizată. <i>Cultură vizuală:</i> compararea poveștilor, creațiilor pentru copii cu	

incipit și de final ale poveștilor. Descoperirea, (asistată de învățător) a segmentelor principale ale poveștilor (spațiu, timp, acțiune, relație cauză-efect). Stabilirea ordinii acțiunilor. Diferențele dintre personaje principale și secundare, dintre acțiuni, atitudini pozitive și negative. Formarea părerilor proprii. Grad de abstractizare corespunzător particularităților de vârstă. Poeziile (pentru copii), poveștile și povestirile <i>autorilor români</i>: George Coșbuc, George Topârceanu, Mihai Eminescu, Emil Gârleanu, Ion Creangă, Elena Dragoș, Elena Farago, Ștefan O. Iosif, Otilia Cazimir, Victor Sivetidis, Tudor Arghezi, Ana Blandiana. <i>Povestitori români din Ungaria</i>: Vasile Gurzău, Mihai Purdi, Teodor Șimonca. <i>Poeți români din Ungaria</i>: Lucia Borza, Ilie Ivănuș, Ana Crișan, Maria Berényi, Alexandru Hoțopan.		adaptările lor cinematografice; ilustrații la povești; exprimarea impresiilor asupra diverselor mijloace mass media.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Text literar, texte nonliterare, formule ale poveștilor (incipit, final), zicătoare, proverb, ghicitoare, povestire.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Dezvoltarea tehnicii de scris	Total 37 ore
Cunoștințe anterioare	Diferența dintre literele/sunetele alfabetului maghiar și românesc. Copierea textelor românești mai scurte după model, după dictare și din memorie.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea prin exerciții a tehnicii de scris până la nivel de automatisme. Dezvoltarea interesului pentru scrisul frumos, lizibil, intensificarea ritmului de scris. Dezvoltarea progresivă a culturii scrisului.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Formarea deprinderilor de scris estetic, citeț, cu litere rotunde.	Elevul trebuie – să aibă un scris fluent, rapid	<i>Cultură vizuală:</i> modele de scris,

Perfecționarea tehnicii de scris, creșterea ritmului de scris. Formarea modului individual de a scrie. Consolidarea obiceiurilor corecte de scriere în vederea dezvoltării deprinderilor de scriere.	și lizibil; – redactarea textului să fie logică și proporționată; – să aibă caiet, vocabular ordonat; – să aibă autonomie cât mai mare la redactare de text; – obiceiurile de scriere să devină automatisme.	imaginea textului.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Tehnică de scris, obiceiuri de scris, deprinderi de scris, cultura scrisului.	

Unitate tematică/ Obiective cadru		Cunoștințe de bază de compunere	Total 26 ore
Cunoștințe anterioare		Deprinderi de bază (scriere și citire). Sunet/ literă, cuvânt, structură, scrierea sintagmelor și propozițiilor.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice		Înțelegerea ideii: compunerea individuală este un mijloc de autoexprimare, cadrul creativității.	
Activități/Cunoștințe		Cerințe	Puncte de legătură
Însușirea cunoștințelor fundamentale de compunere. Perceperea diferențelor dintre un ansamblu de enunțuri și de texte. Cunoștințe de bază legate de rolul titlului, de unitatea conținut-formă, de coeziunea textului, de relația timp-spațiu-acțiune, de rolul alinietelor. Metodica predării compunerii: alegerea temei, adunarea materialului, alegerea titlului, selectarea, punerea în pagină, fragmentarea textului prin stabilirea alinietelor. Formularea și transmiterea textului unei felicitări pe suport tradițional (hârtie) și pe internet. Invitație (pentru onomastică, ziua de naștere)		Elevul trebuie – să folosească cunoștințe legate de compunere la redactarea textelor; – să fie atent la echilibrul dintre titlu-conținut și conținut-formă; – să-și organizeze ideile logic, ținând cont totodată de structura echilibrată, de unitățile principale ale textului; – să fie capabil să redacteze o compunere scurtă dar coerentă; – să fie capabil să redacteze o scurtă felicitare, invitație.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> construirea orală a unui text, relatarea unui obicei. <i>Cultură vizuală:</i> prezentarea unei întâmplări prin desene, imagini, ilustrații.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Conținut, formă, redactare/producere de text, ansamblu de enunțuri, coeziunea textului, adunarea materialului, alegerea titlului, selecție, prelucrare, punere în pagină, aliniat, dezvoltarea temei, încheiere.		

Unitate tematică/ Obiective cadru	Exerciții de redactare de text	Total 37 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea aspectelor redactării compunerilor (cunoștințe și experiențe achiziționate la lecțiile de limba și literatura maghiară). Cunoștințe de bază de organizare a textului (unități de structură, metode).	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea unor capacități cât mai creative de redactare a compunerilor. Aplicarea la nivel de deprinderi a cunoștințelor învățate.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Folosirea cunoștințelor de producere și de organizare a textului în compuneri construite logic și structurate echilibrat. Redactarea compunerilor proprii: compunere narativă, descriptivă și caracterizare. Cunoașterea și urmărirea criteriilor care stabilesc tipurile de compunere. Povestire (spațiu, timp, acțiune; dialog), stil dominat de prezența verbelor (evenimential). Descriere (imagini descriptive) stil dominat de substantive, adjective, etc. Caracterizare (descrierea trăsăturilor). Redactarea stilurilor funcționale: scrisoare, mesaj, invitație. Transmiterea acestora pe hârtie și pe cale electronică (relația adresă-destinatar). Folosirea mijloacelor de limbă corespunzătoare, respectarea normelor ortografice și gramaticale.	Elevul trebuie – să cunoască și să respecte criteriile compunerilor; – să scrie compunerea în spiritul titlului ales; – să încerce în lucrare realizarea unității conținut-formă; – structura compunerii să fie logică, echilibrată (să marcheze aliniatele noi), stilul să fie adecvat; – să caute cuvintele adecvate tipului și temei compunerii; – să fie capabil să scrie o povestire, descriere, caracterizare compusă din 6–8 enunțuri; – să aplice corect normele ortografice și gramaticale.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> descrierea unor întâmplări de altădată. <i>Cunoștințe despre mediu:</i> prezentarea florei și faunei, a animalelor domestice preferate. <i>Cultură vizuală:</i> descrierea unui peisaj pitoresc; prezentarea unor întâmplări cu ajutorul desenelor, ilustrațiilor, fotografiilor, filmelor.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Tipuri de texte, povestire, descriere, caracterizare, spațiu, timp, acțiune, personaj (principal), punct de vedere, stil evenimential, dominat de verbe, stil dominat de substantive, adjective, etc.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Conștientizarea și aplicarea cunoștințelor și normelor gramaticale: felul propozițiilor; cuvinte, părți de vorbire	Total 37 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea noțiunilor de bază ale limbii române.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Formarea progresivă a capacităților în studiul părților de vorbire.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Sintaxa: identificarea propozițiilor exclamative, imperative, optative. Semantica: îmbogățirea vocabularului cu sinonime și cu antonime. Aprofundarea noțiunilor de morfologie. Folosirea corectă a verbelor <i>a fi</i>, <i>a avea</i>. Exerciții pentru însușirea timpurilor verbale: prezent, trecut, viitor, numărul și persoana verbelor. Folosirea acestor forme în vorbire și în scris. Îmbogățirea cunoștințelor legate de substantiv. Formarea substantivelor la plural. Folosirea corectă a substantivelor masculine, feminine și neutre. Gruparea substantivelor proprii, sciirea lor corectă. Cunoașterea rolului articolului (hotărât, nehotărât) și folosirea lui corectă. Adjectivul. Acordul corect al substantivului cu adjectivul. Gradele de comparație ale adjectivelor și folosirea lor corectă în redactare textelor. Folosirea în practică a numeralului (cardinal și ordinal). Folosirea corectă a pronumelor: personale, demonstrative, relative și interogative. Folosirea adecvată a formulelor de politețe	Elevul trebuie – să fie capabil să folosească în practică noțiunile de gramatică; – să utilizeze corect verbele <i>a fi</i> și <i>a avea</i> în context lingvistic; – să folosească corect timpurile verbale oral și în scris; – să fie capabil să distingă între acțiunile și întâmplările care au avut loc în perioade diferite; – să identifice părțile de vorbire și în forma lor cu desinențe; – să facă acordul corect al substantivului cu adjectivul; – să cunoască normele ortografice ale scrierii substantivelor proprii, și să le aplice în practică; – să folosească corect, în diverse contexte, gradele de comparație ale adjectivelor; – să fie capabil să folosească corect formulele de politețe în viața cotidiană.(dumneavoastră...); – să fie capabil să clasifice cunoștințele, conform vârstei.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> sistemul de relații familiale, de rudenie (formule de adresare: <i>dumneavoastră, dumneata, tu</i>). <i>Cultură vizuală:</i> semne în viața cotidiană. <i>Cunoștințe despre mediu:</i> ortografia corectă a numelor geografice și a animalelor.

<i>(dumneavoastră, dânsul, dânsa).</i>		
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Parte de vorbire, verb, conjugare, substantiv, gen, număr, persoană, caz, substantiv comun, substantiv propriu, nume de persoane, nume de animale, nume de instituții, nume geografic, marcă înregistrată, titlu, (gradele) adjectiv, numeral, numeral cardinal, numeral ordinal, pronume personal, pronume demonstrativ, pronume interogativ.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Cunoașterea și aplicarea regurilor de ortografie	Total 26 ore
Cunoștințe anterioare	Aplicarea regurilor de despărțire în silabe. Începerea cu majusculă a propoziției. Semnele de punctuație ale propozițiilor enunțiative și interogative.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea în continuare a cunoașterii normelor ortografice și gramaticale; dezvoltarea deprinderilor de scriere corectă.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Exerciții cu semnele de punctuație ale propozițiilor optative, exclamative, imperative. Ortografia verbelor des folosite și ale verbelor auxiliare (forma <i>sunt</i> în loc de <i>sînt</i>), a verbelor la diferite timpuri, de ex. verbe la trecut (<i>s-a dus</i>), verbe reflexive (<i>m-am sculat</i>); Folosirea majusculei: la începutul propoziției; la nume proprii, la denumirile ființelor mitologice și sacrale, la scrierea numelor de animale, în domeniul geografiei și administrativ, la denumirea constelațiilor, la marcarea marilor epoci și evenimente istorice; la denumirea sărbătorilor laice și sfinte, la scrierea denumirilor instituțiilor; în publicații (prima literă). Exerciții pentru folosirea substantivelor cu articol hotărât, la plural, (de ex. <i>elevii, copiii</i>). La redactarea scrisorilor: formule de adresare, data.	Elevul trebuie – să cunoască și să folosească corect semnele de punctuație care marchează sfârșitul propozițiilor (enunțiative, interogative, optative, exclamative, imperative); – să scrie corect formele verbelor des folosite (timpul perfect, verbe reflexive); – pe baza regurilor învățate să folosească corect majusculele (mai ales în exemplele deseori folosite); – să fie atent la folosirea acordului substantivului cu adjectivul și la ortografia substantivelor la plural folosite cu articol hotărât; – la redactarea scrisorilor să folosească corect regulile privind formulele de adresare și ale corespondenței; – la dictare să folosească corect regulile învățate; – lucrările și scrierea să fie ordonate, lizibile; – să fie capabil de autocontrol, de corectare.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> numele eroilor, ființelor legendare mitologice. <i>Cunoștințe despre mediu:</i> denumirea orașelor, unităților geografice, constelațiilor, animalelor domestice. <i>Matematică:</i> ortografia numeralelor.

Noțiuni-cheie/ noțiuni	Formule de adresare, data, majuscula, nume proprii, ființă mitologică, ființă sacră, acord gramatical.
-----------------------------------	--

Unitate tematică/ Obiective cadru	Dezvoltarea capacității de învățare	Total 19 ore
Cunoștințe anterioare	Exprimentarea formelor de lucru individual și în grup. Cunoașterea unor aspecte ale învățării cu rezultate bune.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Însușirea treptată a metodicii „Învăță să înveți”. Identificarea „succesului”, ca factor de motivație, în dirijarea învățării.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Însușirea asistată de învățător a celor mai noi tehnici corecte de învățare. Aplicarea tot mai conștientă a acestor metode în învățare individuală. Participare la formele de învățare cooperativă (în pereche, în grup). Dezvoltarea cunoștințelor de utilizare a bibliotecii (sistemizarea cărților, catalog). Folosirea mijloacelor tehnologice moderne în procesul învățării (lecții interactive). Lectura cărților ilustrate, cărților de povești, revistelor pentru copii în limba română (tradiționale și online). Utilizarea tot mai frecventă a dicționarilor explicative și bilingve. Cunoașterea programului de traduceri (Translator) online și a dicționarului online. Utilizarea mijloacelor auxiliare ale învățării (vocabular, schemă, dicționar ilustrat). Exerciții de memorie.	Elevul trebuie – să fie capabil să învețe individual materia studiată sub îndrumarea învățătorului; – să cunoască și să aplice, la nivel de deprinderi, tehnicile de învățare individuală; – să fie capabil să învețe individual și în grup; – să adune, să selecteze și să ordoneze materialele conform vârstei; – să facă scheme cu ajutorul învățătorului; – să participe cu plăcere la exerciții pentru dezvoltarea ritmului, a mișcărilor și a memoriei; – să fie tot mai deschis pentru însușirea învățării logice; – redarea unor creații populare și literare, a câteva chiuituri, proverbe și zicători, zicale; Exerciții de memorie: – Mihai Eminescu: <i>Ce te legeni...</i> (fragment); – Lucia Borza: <i>Ghicitori; Anotimpuri sau Pisicuța</i> (după Móricz Zsigmond); – George Coșbuc: <i>Săniuța</i>; – Elena Dragoș: <i>Mamei</i>; Elena Farago: <i>Doi frați cuminiți</i>; – Maria Lovin: <i>Dar pentru</i>	<i>Cultură și civilizație românească:</i> texte, exerciții de memorie legate de jocuri populare. <i>Limba și literatura maghiară:</i> exerciții de memorie; texte literare și nonliterare; dicționare explicative. <i>Cultură vizuală:</i> legătura dintre texte și imagini; compararea basmului studiat și adaptarea sa cinematografică.

	<i>mama; Nichita Stănescu: Cea mai scumpă de pe lume.</i>	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Studiu, cunoștințe, informații, utilizarea bibliotecii, vocabular, catalog, exerciții de memorie.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Dezvoltarea capacității de judecată, a simțului moral, estetic și istoric	Total 31 ore
Cunoștințe anterioare	Caracterizarea personajelor din creațiile populare și literare cunoscute. Formarea părerilor proprii despre faptele lor, despre comportarea lor în situații conflictuale.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea judecății de valoare corecte, a deprinderilor de gândire analitică și de exprimare. Dezvoltarea personalității bazate pe atitudini și principii pozitive.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Însușirea noțiunilor estetice fundamentale (frumos, urât). Recapitularea conținutului lecturilor, înțelegerea tot mai adâncă la nivelul individual al elevului a concluziilor acestora. Practici de comportament moral. Adâncirea inclinației pentru literatură, creații artistice. Consolidarea culturii dezbaterii civilizate. Dezvoltarea deprinderilor de dezbateri pe teme preluate din viața literară și viața publică pe baza argumentelor pro și contra. Respectarea opiniilor altora; acceptarea compromisului. Expunerea comparată a părerilor într-o conversație de două persoane (într-o dezbateri). Pregătirea pentru rezolvarea conflictelor actuale prin jocul de rol și prin prelucrări de povești/basme.	Elevul trebuie – Să cunoască conceptele de frumos și urât, bine și rău, și să le identifice în creațiile studiate sau în viața cotidiană; – să cunoască și să respecte regulile de bază ale comportamentului civilizat; – să fie capabil să formuleze opinii proprii și să fie atent la ideile exprimate de parteneri; – să fie capabil să înțeleagă texte literare și nonliterare conform vârstei, să desprindă semnificațiile esențiale ale creațiilor artistice; – să aibă capacități tot mai dezvoltate pentru acceptarea compromisului și rezolvarea conflictelor (pornind de la exemple literare și din viața cotidiană); – să aibă empatie și toleranță, precum și capacitatea de a înțelege problemele altora.	<i>Etică:</i> scară de valori corectă, principii pozitive (fapte, acțiuni, sânguință, voință, tenacitate, luptă cu perseverență). <i>Cultură și civilizație românească:</i> sistem de norme de conviețuire al societăților tradiționale. <i>Limba și literatura maghiară:</i> pilde din Biblie, adevăruri eterne în operele studiate. <i>Cunoștințe despre mediu:</i> relația om-natură, ocrotirea mediului înconjurător, patriotism local; <i>Cultură vizuală:</i> filme de animație; filme despre natură.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Simț moral, estetic, frumos, urât, capacitate de dezbateri, conflict, joc de rol.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevul să fie capabil să construiască individual texte, să se exprime inteligibil oral și în scris, conform vârstei. Să-și dovedească deprinderi în conversațiile pe teme actuale, în utilizarea formulelor de politețe (de ex.: formule de salut, de adresare). Să fie capabil de a se adapta la diverse situații de comunicare dialogată și la parteneri. Să participe activ la conversații pe teme de actualitate, să utilizeze vocabularul într-o interacțiune comunicatională cu mai mulți parteneri. Să se implice tot mai curajos în dezbateri, ținând cont de opiniile altora. Să-și prezinte impresiile, să povestească despre familia lui/ei, despre el/ea. Să fie prietenos și deschis. Să fie capabil să lectureze interpretativ și să redacteze texte literare și nonliterare, conform vârstei (lectură cu voce tare sau silențioasă). Să-și rezolve temele la școală și cele de acasă cu responsabilitate tot mai accentuată și într-un ritm adecvat. Să se orienteze corect în biblioteca școlii, să cunoască enciclopediile, cărțile ilustrate contemporane, să împrumute cărți de literatură pentru copii. Să redacteze și să trimită texte funcționale scurte. Să fie capabil să redacteze o compunere de 6-8 enunțuri, aplicând normele ortografice și gramaticale însușite în ciclul primar. Să fie atent la expunerea logică a ideilor, la marcarea unităților tematice, la scrierea estetică și lizibilă. Să aibă caietul și vocabularul ordonat. Să perceapă importanța învățării în viața omului. Să-și valorifice scara de valori și simțul frumosului în viața cotidiană, mai ales în relațiile sale cu părinții, profesorii, colegii. Să-și dezvolte în permanență competențele de limbă română în vederea formării unui bagaj de cunoștințe de limbă, ce poate fi utilizat în orice situație, să-și perfecționeze viziunea asupra literaturii, să evolueze în așa fel încât capacitățile sale de abstractizare, simțul lui estetic să se îmbogățească progresiv.
---	---

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

(Școli de naționalitate cu limba de predare română și bilingve)

Clasele 5-8

Obiectivele și sarcinile școlilor generale de naționalitate (cu limba de predare română) bilingve din Ungaria vizează două direcții principale. Pe de o parte școlile generale vor îmbogăți și vor adânci cunoștințele de limba română însușite în ciclul primar (și în familie), la fel vocabularul, capacitățile de exprimare orală, deprinderile de vorbire ale elevilor, și îi vor pregăti pentru însușirea lexicului „de specialitate” și pentru activizarea viitoare a acestuia; pe de altă parte vor trebui să identifice, să înțeleagă și să perceapă rolul literaturii (al artelor) în viața omului, precum și în realizarea unei vieți de calitate. Ele vor proceda la transmiterea conținuturilor și la dezvoltarea capacităților globale.

Conținuturile disciplinei au mai multe funcții, ele vor contribui cu eficacitate la aprofundarea culturii comunicării orale și scrise, a tehnicilor și a strategiilor de lectură, și, totodată, la dezvoltarea progresivă a capacităților de tratare a problemelor și de abstractizare a acestora.

Această programă-cadru, în contrast cu programele de limbă și literatură română precedente, depășite în prezent, pune accentul mai ales pe aplicarea în practică a limbii, și nu pe însușirea teoriei, a normelor limbii (gramaticii). În fiecare an de studiu cerința principală este formarea unui stil oral și scris corect, adaptat la normele limbii cotidiene.

O cerință importantă este ca la sfârșitul clasei a 8-a elevul să fie capabil să-și exprime părerile tot mai coerent și corect, folosindu-se de normele ortografice și gramaticale însușite până la data respectivă. Disciplina pune la dispoziție numeroase texte literare și nonliterare, conform particularităților de vârstă. Ea procedează la analiza operelor apropiate de sfera de interes a elevilor, luate din literatura română, clasică și modernă, din literatura română din Ungaria, din cea maghiară sau universală. Disciplina *Limba și literatura română* îi conduce treptat pe elevi înspre lumea ficțiunii, înspre universul unor adevăruri eterne. Ea le trezește totodată exigența autocunoașterii, interesul pentru valorile culturale românești, atașamentul față de rădăcini, dragostea față de pământul natal; îi învață pe elevi să manifeste atitudini pozitive, să-și formeze păreri proprii și capacitatea de tratare a conflictelor. Disciplina contribuie eficient la dezvoltarea culturii comunicării orale și scrise, la trăirea profundă a impresiilor de lectură și la dezvoltarea personalității complete.

Ea îi va pregăti pe viitorii adulți să simtă nevoia de a avea o viață de calitate, de a respecta principiile pozitive (iubire, sânguință, voință, solidaritate), de a păstra și de a crea valori adevărate. Un obiectiv important este ca elevul să devină un adult cu personalitate și cu gândire proprie, capabil să fie în posesia unor cunoștințe funcționale, a unor păreri proprii, a conviețuirii armonioase, să respecte viața familială, să-și ocrotească mediul și sănătatea.

Se așteaptă ca elevii să aibă și competențe digitale care să le faciliteze accesul la adunarea și transmiterea rațională și rapidă ale informațiilor. Cu ajutorul temelor centrate pe copilărie, această disciplină va pregăti pe elevi să înțeleagă diversitatea rolurilor vârstei adulte, și va conștientiza ideea că știința, cunoștințele înseamnă putere, iar bilingvismul este un dar.

Clasele 5-6

Obiectivul principal al disciplinei *Limba și literatura română* din clasele 5-6 ale școlilor noastre bilingve de naționalitate din Ungaria este dezvoltarea progresivă și aprofundarea competențelor de comunicare ale elevilor, îmbogățirea vocabularului funcțional aplicabil în practică, și pregătirea elevilor pentru „călătoriile literare”, pentru descifrarea sensurilor

ascunse ale creațiilor artistice.

Nivelul de cunoștințe de limbă diferă de la elev la elev, în funcție de familie, de capacitățile individuale, de sârguință, de atitudinea față de această disciplină, și de motivațiile personale. La fel de important este faptul ca profesorul de specialitate să o predea cu metode moderne și diferențiate, și să-i formeze pe elevi ca să recepteze activ literatura, să le placă lectura, să aibă simțul binelui și frumosului, să descifreze adevărurile mai adânci ale lecturilor, și să înțeleagă că literatura vizează omul ca entitate generală și se adresează omului, și încercă să dea răspuns la marile întrebări și probleme ale omenirii.

Această programă-cadru va dezvolta tematic conținuturile învățării, la început va îmbogăți vocabularul, cunoștințele despre trecut și prezent ale elevilor, la nivel de conversații, apoi se va îndrepta, treptat înspre lumea creațiilor ficționale.

Temele principale din clasele 5-6 sunt următoarele: *familia; peisaje feerice, școala, prietenia, lumea animalelor, jocul, lumea poveștilor; călătoriile; anotimpurile, meseriile, fenomene ale naturii, timpul*. Aceste teme apropiate de lumea copilăriei contribuie la dezvoltarea capacităților de exprimare orală și de redactare de texte, iar prin povestiri și pilde biblice, legende, poezii lirice, povestiri se va facilita trecerea elevilor în universul enigmatic al literaturii.

De exemplu la unitatea tematică *familia și peisaje feerice*, operele românești și cele din literatura universală, referitoare la relația mamă-copil, au menirea de a decalșa imaginația copilului, pregătindu-l să descifreze în aceste creații o realitate mai adâncă, o semnificație mai profundă decât cea care se ascunde într-un simplu fenomen. Elevul va trebui să aibă cunoștințe solide, sensibilitate și capacitate de abstractizare pentru a înțelege aceste sensuri ascunse.

În operele (de ex.: peisaje feerice) alese din literatura pentru copii, clasică și modernă, se conturează sentimentul pământului natal, apare casa părintească ca un colț al grădinii edenice (iubirea, armonia, leagănul sentimentului de siguranță).

Aceste opere îi solicită pe elevi să-și păstreze rădăcinile, să-și cunoască propria personalitate, să se atașeze de limba și cultura lor, și îi face totodată exponenți ai patriotismului local și ai conviețuirii armonice. De celelalte teme (*școala, prietenia, lumea animalelor, călătoriile, anotimpurile, meseriile*) se leagă, de asemenea, creații artistice, texte nonliterare al căror mesaj îi impresionează pe elevi și le dezvoltă personalitatea.

Fiecare capitol îi pregătește pe elevi și pe profesori pentru conversații, pentru analize literare, și pentru înțelegerea și producerea de texte coerente și inteligibile. Se pune, de asemenea, accent nu numai pe interpretarea operelor literare, ci și pe analiza textelor nonliterare, pe respectul profund față de trecut și de prezent, față de tradiții și de inovații. În această perioadă elevul își va însuși anumite noțiuni poetice și genurile fundamentale, precum și principalele trăsături ale compoziției artistice. Disciplina contribuie esențial la formarea sistemului corect de valori, la dezvoltarea simțului moral și estetic, la atingerea nivelului de lectură interpretativă și explicativă.

Limba română

Unitate tematică/ obiective cadru	Capacități de exprimare orală, înțelegerea, interpretarea și producerea mesajului oral	Total 33 ore
Cunoștințe anterioare	Activizarea vocabularului de bază în situații de comunicare dialogată. Înțelegerea unor enunțuri mai simple după auz. Aplicarea formulelor de adresare: salutul, prezentarea, adresare (folosirea formulelor de politețe). Formularea unor întrebări scurte și răspunsuri la acestea.	

Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Efortul de a folosi curent și de a pronunța corect sunetele <i>ă, î</i>, diftongii, triftongii. Atenție deosebită în folosirea pauzei, intonației, intensității sonore, melodiei frazei. Reglarea ritmului individual de vorbire. Dezvoltarea în progresie, prin exerciții de limbă variate, a capacităților de respirație corectă în timpul vorbirii, de pronunțare corectă (a sunetelor <i>ă, î</i>, a diftongilor și triftongilor), de accentuare, de respectarea ritmului și a pauzelor. Dezvoltarea înțelegerii după auz prin mijloace audiovizuale (audierea unor poezii și povești), prin lecții interactive, precum și cu jocuri dramatizate. Reglarea intonației, tonului și vitezei comunicării orale individuale cu ajutorul profesorului. Dezvoltarea deprinderilor de vorbire și a capacităților de înțelegere a textului (de perceperea și de evidențierea esenței). Efortul de a vorbi corect, de a se exprima adecvat situațiilor de comunicare. Adaptarea la situații de comunicare și la partener de dialog. Dezvoltarea culturii comunicaționale prin experimentarea unor forme dramatizate, prin recitare de texte. Dezvoltarea capacității de exprimare orală concisă. Armonizarea tot mai conștientă a sistemelor de semne verbale și nonverbale. Dezvoltarea simțului umorului.
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Elevul să aibă capacitatea de a dezbate teme (în situații de comunicare) ca: <i>familia, peisaje feerice, școala, prietenia, lumea animalelor, jocul și joaca, universul poveștilor, anotimpurile, fenomene ale naturii, călătoriile, meseriile, timpul –unitățile de timp.</i> (Textele literare și nonliterare ale claselor 5-6 se bazează pe această tematică.) Exerciții de limbă sub formă de conversații, de audiere de texte și de recitare de texte. Formule pentru inițierea corectă a contactelor cu persoane diferite, pentru menținerea sau întreruperea acestor contacte. Reacții la întâmplări auzite, de ex.: întrebări, conversații. Să participe activ la situații de comunicare dialogată cu mai mulți parteneri. Să facă exerciții privind regulile de bună purtare în jocuri comunicaționale în diverse situații (în familie, școală, biserică, la cumpărături, la medic, printre prieteni, printre străini). Să cunoască și să aplice corect formele de comunicare dintre generații diverse. Să fie atent la partenerul de discuție, să observe și să identifice limbajul corporal. Să aibă reacții corecte la mesajul partenerului. Să formuleze texte nu numai pe baza situațiilor de comunicare cotidiene, ci și pe baza imaginilor, schemelor, desenelor, secvențelor de film. Să rezume coerent și pe scurt conținutul lecturilor, conform particularităților de vârstă, prezentate cu mijloace audiovizuale. Să rezume povești hazlii pentru copii într-un cadru limitat, prezentat inteligibil. Conversații scurte pe Messenger, la telefon. Să cunoască texte folosite frecvent în mass media.	<i>Artă dramatică și dans:</i> texte–mișcare–muzică; jocuri de situații. <i>Etică:</i> cunoașterea regurilor de bază ale conviețuirii (de ex.: dintre mai multe generații) și aplicarea lor; regurile dialogului (tu-dumneata); receptarea avertismentului patern; prietenie; încredere. <i>Cunoștințe despre natură:</i> rolul organelor de simț în formarea sunetelor; pământul natal, flora și fauna; prietenia dintre oameni și animale. <i>Informatică:</i>

	digitalizarea și prezentarea imaginilor. <i>Cultură și civilizație românească:</i> sistemul de relații al familiei; jocul și joaca în trecut și în prezent.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Istoria unei familii, arbore genealogic, nume de familie, porecle, generație, limbaj al gesturilor, limbaj corporal, mimică, reguli de bună purtare.

Unitate tematică/ obiective cadru	Lectura, receptarea mesajului scris	Total 33 ore
Cunoștințe anterioare	Aplicarea tehnicilor corecte de citire. Sesizarea esenței textelor literare și nonliterare.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea progresivă a tehnicilor de lectură interpretativă. Identificarea corelațiilor text-imagine-schemă. Dezvoltarea capacităților de lectură interpretativă cu voce tare și mută. Formarea și dezvoltarea exigenței de autocorectare.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Să observe și să reproducă intonația diverselor genuri de enunțuri (enunțative, interogative, optative, exclamative, imperative) în lectura cu voce tare. Să facă lectura mută și cu voce tare, cu viteza adecvată, a textelor literare și nonliterare necunoscute. Să citească corect texte tipărite și în format electronic. Să aplice strategiile de interpretare a textelor la tipuri diferite de texte. Să identifice și să interpreteze (asistat de profesor) diferențele dintre diverse tipuri de texte (să sesizeze relația cauză-efect) la un nivel și cu metode adecvate care corespund particularităților de vârstă. Să se orienteze și să adune informații <i>în bibliotecă și pe internet</i> (documente în format hârtie și online). Să selecteze, să structureze și să prelucreze informațiile. Să rezume esența unui text narativ cu cuvinte proprii. Să-și dezvolte vocabularul prin lectura diverselor tipuri de texte (informative, argumentative, expresive). Să adune citate, zicale și proverbe, și să desprindă semnificațiile acestora.		<i>Cultură și civilizație românească:</i> texte folclorice, creații folclorice. <i>Informatică:</i> orientarea, adunarea materialelor, căutarea documentelor și interpretarea textelor acestora, citirea scrisorilor online. <i>Matematică:</i> probleme cu text. <i>Cultură vizuală:</i> adaptări de filme. <i>Cunoștințe despre natură:</i> pământul natal, flora și fauna, meteorologie.

	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești: texte de istorie locală și de istoria culturii.</i>
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Relații cu partenerii, mesaj, text, imagine, schemă, document online, tipuri de texte.

Unitate tematică/ obiective cadru	Exprimarea în scris, compunerea	Total 26 ore
Cunoștințe anterioare	Aplicarea noțiunilor de bază de compunere și a tehnicilor individuale de scriere. Scrierea în caiet și întocmirea micului dicționar.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea în progresie a culturii scrisului. Dezvoltarea vitezei (tehnicii) scrierii. Aprofundarea exigenței pentru scrierea estetică. Dezvoltarea capacității de scriere corectă prin conștientizarea dificultăților. Dezvoltarea deprinderilor în diverse tipuri de compunere. Aprofundarea capacităților de a sesiza sensul textelor, de a avea o bogată fantezie și de a produce texte.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Să aplice și să dezvolte tehnicile de scriere conform particularităților de vârstă și exigențelor predării/învățării. Să exerseze scrierea ordonată, lizibilă și corectă. Să fie capabil de a urmări dictarea cu viteză adecvată, având în vedere normele ortografice învățate. Să-și însușească tehnicile de redactare de schițe și de notițe. Dezvoltarea capacităților de a sesiza esența lucrurilor și de a crea o sinteză. Formularea unor impresii, idei, în diverse tipuri de texte tipărite și în format electronic: de ex.: povestire, descriere, caracterizare, formule de salut, invitație, felicitări (acestea se leagă și de temele amintite, de ex. amintirile mele din copilărie, pământul natal, caracterizarea mebrilor din familie, a prietenului, a profesorului; descrierea animalului preferat; scrierea unei scrisori, invitație într-o formă tradițională și în format e-mail). Să fie motivat de a folosi corect vocabularul adecvat, expresiile de limbă, formulele pentru inițierea unui dialog. Redactarea continuării sau a încheierii unor povești. Să fie capabil să traducă 5-6 enunțuri din română în maghiară.		<i>Cunoștințe despre natură:</i> elaborarea unei scheme; limbajul animalelor, sistemul lor de semne, de ex.: ele pot prevesti catastrofele naturale. <i>Cultură vizuală:</i> desen, schemă, ilustrații. <i>Etică:</i> imaginea de sine, autocunoaștere, comportament civilizat față de oamenii mai în vârstă, față de profesori; prietenia exprimată în fapte. <i>Informatică:</i> prezentări PowerPoint. <i>Limbi străine:</i> formularea unor

	mesaje scurte.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Notițe, caracterizare, descriere, bilingvism, cunoașterea mai multor limbi (plurilingvism), reguli de joc.

Unitate tematică/ obiective cadru	Scrierea corectă	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Aplicarea normelor ortografice învățate în ciclul primar, la dictare și la producerea textelor proprii, în lucrări scrise.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea capacității de scriere corectă prin conștientizarea dificultăților, folosirea, la nivel de automatisme, a normelor de ortografie în lucrări scrise. Dezvoltarea voinței de a scrie corect și estetic. Dezvoltarea în progresie a autocontrolului și a corectării textelor.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Să scrie corect sunetele <i>ă, î</i> conform noilor norme ortografice (la începutul și mijlocul cuvintelor); „sunt” în loc de „sînt”. Să folosească regulile de despărțire în silabe la nivel de automatisme. Literele mici și mari. Să aprofundeze cunoștințele legate de scrierea corectă a substantivelor proprii, să folosească normele gramaticale la nivel de automatisme, de ex.: folosirea majusculilor la început de enunț, la marcarea numelor proprii, numelor de animale, la denumirea instituțiilor, la marcarea sărbătorilor, constelațiilor, publicațiilor. Să folosească conștient noile norme gramaticale: scrierea corectă a pronumelor personale neaccentuate alături de verbe, la diferite moduri și timpuri verbale (<i>m-am învățat, să-l învețe, m-ar învăța, învață-mă, învățându-mă</i>). Să scrie corect substantivele articulate (de ex. <i>colegii</i>). Să folosească corect și conștient semnele de punctuație specifice propozițiilor. Să respecte normele gramaticale învățate. Să utilizeze, la nivel de automatisme, mijloacele didactice, dicționarele ortografice și ortoepice. În corespondență să utilizeze, conform normelor, data și formulele de adresare. Să folosească corect semnele de punctuație.		<i>Limbi străine:</i> compararea câtorva norme fundamentale de limbă, de ortografie: de ex.: scrierea cu majusculă a denumirilor instituțiilor, scrierea numelor proprii. <i>Cultură și civilizație românească:</i> eroi legendari, ființe mitologice, numele sfinților. <i>Cunoștințe despre natură:</i> scrierea numelor de animale, constelații, planete, lună, a denumirilor geografice. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> numele unor locuri și personalități istorice; al epocilor istorice. <i>Informatică:</i> ortografia expresiilor

	legate de calculator.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Autocontrol, DOOM, <i>Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române</i> (2005); dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române.

Unitate tematică/ obiective cadru	Structura și semnificația cuvintelor	Total 26 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază legate de formarea cuvintelor, de îmbogățirea vocabularului.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Identificare relației cuvânt-semnificație.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Morfologie: să cunoască modul de alcătuire a cuvintelor, să identifice rolul <i>prefixelor</i> și <i>sufixelor</i> (prefix+radical/rădăcina cuvântului, de ex.: <i>neînvătat</i>; radical+sufix, de ex.: <i>învățare</i>). Semantică. Să identifice tipurile de semne/fapte de limbă pe baza relației forma sonoră-semnificație: sinonime, antonime, omonime. Să sesizeze importanța dezvoltării vocabularului și a exigenței de a-l îmbogăți. Să cunoască expresii, sintagme; zicale și proverbe românești; arhaisme și neologisme. Să înțeleagă ideea că limba este un sistem/structură care se schimbă permanent, unele expresii ies din uz, altele (cuvintele noi) se creează și intră în limba curentă. Să sesizeze diferențele dintre limba dialectală și limba standard. Să utilizeze dicționarele explicative: DEX-ul (dicționar explicativ la limba română); dicționarele de sinonime, de antonime. Să utilizeze permanent dicționarele.		<i>Limbi străine:</i> Compararea unor zicale și porverbe românești și maghiare, având același mesaj, studiul comparativ al formării cuvintelor. <i>Cultură și civilizație românească:</i> zicale și proverbe românești în limba dialectală și în româna literară, cercetarea în colecții vechi, documente.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Semantică, sinonime, antonime, omonime; morfologie, radical, sufix, prefix, limba dialectală/dialect, limba standard, arhaisme, neologisme.	

Unitate tematică/ obiective cadru	Structura limbii	Total 26 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază de gramatică (fonetică, morfologie, lexicologie, semantică).	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Formarea deprinderilor în formare a cuvintelor, propozițiilor și textelor.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Dezvoltarea cunoștințelor legate de sistemul fonetic românesc... Să cunoască vocalele și semivocalele (de ex.: <i>poți</i>), diftongii (<i>ia, ie, ei</i> ,		<i>Cunoștințe despre natură:</i> Organele

	<i>iu, ui, oi...</i>), triftongii (<i>eau</i>), hiatul (<i>ploaia</i>). Să cunoască consoanele (consoanele duble, de ex.: <i>innoda</i> [în+nod]). Să cunoască cât mai corect tehnicile de pronunțare (și scriere) corectă și să-și le dezvolte prin cât mai multe exerciții. Să-și corecteze pronunția dialectală. Să cunoască normele de legare a cuvintelor și să le aplice în situații diverse de comunicare (pronunție, exprimare orală și scrisă). Identificarea, înțelegerea și folosirea părților principale de vorbire amintite mai jos în producere de texte. Verbul: (auxiliarele), modurile verbale, (personale și nepersonale), timpuri verbale (prezent, trecut–imperfect, perfectul compus–viitor). Acordul substantivului cu adjectivul; gradele de comparație ale adjectivului, declinarea lor. Articolul: articolul hotărât și nehotărât (+substantiv). Pronumele: pronumele personal, pronumele de politețe (dumneata, dumneavoastră). Numeralul: cardinal, ordinal. Adverbele de loc, de timp, cele care se referă la însușiri.	vorbirii. <i>Limbi străine:</i> asemănări și diferențe în câteva structuri frecvent folosite.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Vocală, semivocală, diftongi, triftongi, hiat, consoane duble, timp verbal: imperfect și perfectul compus, pronumele de politețe (dumneavoastră).	

Literatură

Unitate tematică/ obiective cadru	Familia, peisaje feerice, iubirea pământului natal	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Opere literare legate de familie, de peisaje, de tradiții.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Adâncirea afinităților afective, a sentimentului de identitate: pregătirea și prezentarea motivelor pentru atașamentul elevilor față de propriile rădăcini, față de limba maternă, față de universul obiceiurilor și tradițiilor, și față de deschidere înspre culturi diferite. Dezvoltarea capacităților de judecată corectă, de abordare conștientă a aspectelor estetice și artistice ale operelor, dezvoltarea capacităților de analiză și interpretare ale operelor pe baza unor noi criterii. Dezvoltarea deprinderilor de producere de texte (orale și scrise).	
Cunoștințe/	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Povestiri și pilde biblice: <i>Iosif și frații săi</i> și alte povestiri (de ex. <i>Cain și Abel</i>; <i>Pilda fiului risipitor</i>). Emilia Căldăraru: <i>Bine e la noi acasă</i>. Poezia lirică a Luciei Borza <i>Mama mea</i>.	Să interpreteze pildele biblice, să formuleze păreri proprii (<i>cu argumente pro și contra</i>). Să sesizeze ideea că în aceste poezii casă părintească apare ca un colț al grădinii edenice (iubire, armonie, leagănul sentimentului de siguranță).	<i>Limba și literatura maghiară:</i> Petőfi Sándor: <i>Pusta ungurească</i>, Arany János: <i>Cerc familiar</i>; poezii despre mamă, despre natură.

Alte numeroase opere din literatura pentru copii. (de ex.: Otilia Cazimir: <i>Cu tata</i>, Ana Blandiana: <i>Părinții</i>, Alexandru Ioachim: <i>Bunici...Părinți...Copii</i>, Lucian Magdu: <i>Copilărie</i>). Rememorarea universului copilăriei prin fragmentul de proză intitulat <i>Mărul interzis al copilăriei</i> de Ana Radics Repisky și în mai multe creații epice, de ex.: Lucian Blaga: <i>Casa părintească din Lancrăm</i>; Ion Creangă: <i>Amintiri din copilărie</i> (fragment); Frații Grimm: <i>Bătrânul și nepotul</i>.	Să interpreteze, sub îndrumarea profesorilor, <i>tematica și forma</i> poeziilor pe baza criteriilor învățate până acum. Să caute și să adune <i> motive</i> caracteristice (afective, naturale). Să întocmească <i> notițe și scheme</i>, asistat de profesor. Să-și formeze opinii, conform particularităților de vârstă și aptitudinilor individuale legate de importanța atașamentului, sentimentelor, credințelor exprimate în aceste lecturi. Să redacteze, asistat de profesor, o analiză de conținut și de structură a unui fragment dintr-o operă memorialistică (<i> timp-spațiu-acțiune, relație cauză-efect, personaj principal</i>). Să urmărească felul în care scriitorul, transpus în copilăria sa, își amintește de perioada copilăriei senine, de peisajul rustic, de lumea țăranilor, de casa cu tindă de pe Câmpie, de oamenii de atunci, de părinți și de bunici, de parfumuri și miresme. Să lege trecutul de prezent (<i>pe bază de argumente pro și contra</i>). Să producă texte (orale și scrise), de ex.: prezentarea unor șotii/pozne făcute în perioada copilăriei. Să memoreze 2–3 poezii și fragmente de proză; reproducerea lor interpretativă și explicativă.	<i>Cultură vizuală:</i> Prezentarea pământului natal, a ținuturilor, a oamenilor. <i>Cunoștințe despre natură:</i> regiunea Crișurilor. <i>Informatică:</i> prezentări PowerPoint. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> (istorie locală), satul tradițional. <i>Cultură și civilizație românească:</i> Tipuri de case de Câmpie, mobilierul, țesuturile, obiceiurile vechi, busuiocul ca simbol, norme și reguli de conviețuire, gastronomie populară (rețete). <i>Etică:</i> sesizarea și înțelegerea rolului familiei; „codul moral”; bună purtare.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Idilă, descrieri de natură, nostalgie, lumea rustică, rădăcini, identitate, autocunoaștere, toleranță.	

Unitate tematică/ obiective cadru	Școala în creațiile artistice. Amintiri, impresii, aventuri, pozne făcute în copilărie, profesorul model	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Experiențe proprii legate de rolul școlii.	
Obiectivele	Înțelegerea rolului școlii în viața individului și a societății, conform	

instructiv-educative ale unității tematice	particularităților de vârstă. Prezentarea rolului important al științei/al cunoștințelor. Dezvoltarea culturii de dezbatere în situații de dialog și a capacității de argumentare. Dezvoltarea inițierii de contacte cu alte persoane. Educația pentru a avea o atitudine de toleranță, de respect, de acceptare și de ospitalitate.	
Cunoștințe/	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Început de an școlar–toamna: poezia lui Virgil Carianopol: <i>Septembrie</i> . Alte opere lirice legate de temă (5–6 opere). De ex.: Nicolae Labiș: <i>Lucrare scrisă</i> ; Petru Demetru Popescu: <i>Tu ești, mamă!</i> ; Elena Dragoș: <i>Prima zi de școală</i> .	Imaginile anotimpului de toamnă în poezia <i>Septembrie</i> , -elevul să identifice, asistat de profesor, elementele auditive și vizuale, metaforele, personificările. Să înțeleagă ideea că toamna este una dintre <i>temele fundamentale</i> ale literaturii și ale altor domenii artistice, să observe legăturile cu opere de artă plastică și de muzică. Să caute opere legate de toamnă <i>în bibliotecă și pe internet</i> (în literatura română, maghiară și literatura universală), și în artele înrudite. Să identifice în operele studiate legătura strânsă dintre om (copil) și natură. Să caute răspunsuri la întrebarea ce simbolizează schimbările anotimpurilor (toamna). Să-și dezvolte progresiv, asistat de profesor, aplicarea criteriilor de analiză a operelor lirice: titlul, formularea unităților/asociațiilor ideatice și afective (despărțirea în strofe), efecte sonore, rimă, ritm, tipuri de imagini poetice (tipuri de metaforă). Să reflecteze asupra codurilor specifice artelor și asupra formulării lor. Memorizarea câtorva poezii.	<i>Cultură vizuală:</i> zugrăvirea toamnei în arte; fotografierea, expoziții fotografice. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> elemente de decor din „darurile” toamnei–decorarea sălilor de clasă. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> școli, învățământul în trecut și în prezent.
Jean Bart: <i>Evocări despre învățătorul Ion Creangă</i> . George Șovu: <i>Nenea directorul</i> , Mihail Sadoveanu: <i>Domnu Trandafir</i> , Pierre Gamarra: <i>Cuvintele vrăjite</i> .	Să identifice faptul că scriitorul Jean Bart, în scrierea lui cu caracter autobiografic, își amintește, după multe decenii, de învățătorul său <i>Ion Creangă</i> , cu un respect deosebit. Să caute trăsături ale învățătorului prezentate în această scriere care	

	imortalizează figura dascălului în amintirea fostului elev. Să cunoască și să interpreteze, asistat de profesor, și alte opere cu aceeași tematică. Să participe la dezbateri, să formuleze argumente după modele literare, dar și pe baza exemplelor luate din viața cotidiană. (Ce înseamnă să fii profesor bun? Relația profesor-elev). Să redacteze caracterizări, folosindu-se de cunoștințele de semantică (de sinonime și de antonime).	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Profesorul ideal, idealizare, figură pozitivă a profesorului, portret fizic și moral, simbol, cod artistic, unitate ideatică și afectivă, tipuri de imagini, mijloace audiovizuale.	

Unitate tematică/ obiective cadru	Prietenia (prieten al copilului, al naturii, al animalelor, al cărții...)	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Creații lirice și epice despre prietenia dintre copii și animale.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Aprofundarea inteligenței emoționale a copilului ca să fie capabil de prietenie adevărată; dezvoltarea inteligenței raționale ca să înțeleagă esența prieteniei (încredere, generozitate, fidelitate, acceptare, sentimentul de caritate). Informații despre prietenia dintre personalități cunoscute (poeti, scriitori, artiști plastici, compozitori). Dezvoltarea deprinderilor de producere a textului.	
Cunoștințe/	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Poezia <i>Compunerea</i> de Emilia Căldăraru, și alte opere din literatura română și literatura universală (3–4 opere). De pildă Anton Pann: <i>Doi prieteni</i>, Lev Tolstoi: <i>Leul și cățelușa</i>, Ștefan Octavian Iosif: <i>Furtună</i>, Victor Sivetidis: <i>Cel mai bun prieten</i>. Prietenia dintre oamenii cunoscuți; fragment din corespondența lui <i>Mihai Eminescu</i> și <i>Ion Creangă</i>.	Să facă diferență dintre relațiile bazate pe interes și prietenia adevărată. Pe baza poeziei <i>Compunerea</i> elevul poate argumenta în favoarea prieteniei adevărate și împotriva prieteniei false. Să caracterizeze personajele (relația dintre Dena și Violeta). Să folosească acuzarea-apărarea în legătură cu „prietenii” rivale. Să dezbată situațiile conflictuale. Să identifice mesajul sentințelor biblice, citatelor, zicalor și	<i>Limba și literatura maghiară</i>: Prietenii faimoase dintre Petőfi Sándor și Arany János; Ady Endre și Octavian Goga; Ady Endre și Babits Mihály. Fragmente din corespondența lui Ady și Goga. Studiul comparativ al zicalor și proverbelor cu

Interpretarea corectă a noțiunii de „prietenie.” Relații, prietenii, zugrăvirea trăsăturilor sufletești în operele citite. Prietenie dintre om-om, om-animal, om-natură, om-carte. Principiile adevăratei prietenii: (încredere, generozitate, iubire, sinceritate, răbdare, timp)	proverbelor românești și maghiare, și să sesizeze semnificațiile ascunse ale acestora.(de ex.: <i>Spune-mi ce prieteni ai, ca să-ți spun cine ești.</i>). Să observe reflectarea prieteniei adevărate în relațiile dintre copii, în comportamentul lor, în viața lor afectivă și rațională, în gesturile lor. Să fie capabil să trateze conflictele, să confrunte în mod civilizat părerile <i>pro și contra</i> ale partenerilor/prietenilor. Identificarea rapidă a comunicării orale și extralingvistice ale prietenului (ale „prietenei”). Să fie capabil să producă texte, de ex.: rescrierea finalului operei studiate/citite, prezentarea caracterizării (a trăsăturilor externe și interne). Să participe la jocuri de situații, în scene dramatizate, (îmi apăr prietenul pentru că el a intrat într-o încurcătură).	același mesaj. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> Ziua mondială a „cărții”. <i>Cultură vizuală:</i> vizionarea filmelor despre prietenia dintre copii. <i>Informatică:</i> corespondență cu prietenul (prietena) pe internet; Căutare pe internet: prietenie dintre oameni vestiți; Prezentări PowerPoint: „<i>Iată cum am arătat altădată</i>” –călătorie în timp pe baza fotografiilor sau a unor filme video.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Prietenie, încredere, armonie, toleranță, fidelitate, iubire, rivalitate, „act de apărare”	

Unitate tematică/ obiective cadru	Flora și fauna	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază despre flora și fauna din mediul în care trăim. Exerciții de memorie.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Formarea și aprofundarea atitudinii de prietenie față de animale. Lectura interpretativă a textelor literare și nonliterare.	
Cunoștințe/	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Mituri, legende, povestiri biblice, de ex.: <i>Arca lui Noe</i>, și alte 1-2 pilde. <i>Câinele</i> de Silvia Kerim ca simbol general valabil al prieteniei, al fidelității adevărate între om și câine. Alte 5–6 opere (printre care și	Să interpreteze pilde biblice, să tragă concluzii. Să analizeze fragmentul din lectura <i>Câinele</i>, pe baza mai multor criterii (spațiu, timp, acțiune, personaje; unități de structură ale operei). Să interpreteze dialogul dintre „câinele” și „vrăbiuța”, să-și	<i>Cultură și civilizație românească:</i> de ex.: legenda rândunicii; balade (haiducul și calul său; ciobanul și câinele său); sisteme de semnalizare în rândul

fabule). Grigore Alexandrescu: <i>Câinele și măgarul</i>; Tudor Arghezi: <i>Tâlharul pedepsit</i>; George Topârceanu: <i>Balada unui greier mic</i>; Victor Eftimiu: <i>Cerbul cu stea în frunte</i>; Ana Blandiana: <i>O furnică poetă</i>.	formeze păreri proprii. Să caracterizeze prietenia dintre om și animal (câine): iubire, fidelitate, atașament, grijă. Să-și formeze judecăți corecte de valoare, de ex.: animalele ca tovarăși de viață și ca atracții (argumente). Să redacteze compuneri descriptive (câinele meu preferat sau pisica ma preferată). Dramatizarea poveștilor cu animale (cu marionete). Jocuri pentru dezvoltarea fanteziei copiilor: găsirea denumirilor animalelor în ghicitori.	animalelor. <i>Cultură vizuală:</i> filme, emisiuni de televiziune, desene animate. <i>Cunoștințe despre natură:</i> Înțelegerea textelor despre mediu; limbajul animalelor. Dunărea, fluviul care traversează zece țări. <i>Cânt și muzică:</i> muzică instrumentală care imită cântecul păsărilor (de ex.: ciocârlia). <i>Informatică:</i> căutare pe internet, prezentări.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Fabulă, poveste moralizatoare, mit, parabolă, limbajul animalelor, fidelitate, revistă despre animale.	

Unitate tematică/ obiective cadru	Jocul, joaca/distracția		Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Tipuri de jocuri: jocuri individuale, jocuri în grup, jocuri pe calculator, jocuri sportive.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Pregătirea copiilor ca să-și dea seama că jocul este o acțiune și o creație. Sprijin dat copiilor pentru a deveni adult. Dezvoltarea capacității de judecată. Tratarea conflictelor este un teren propice pentru exersarea atitudinilor pozitive și negative. Cunoașterea și respectarea regulilor de joc.		
Cunoștințe/	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
<i>Uitucul</i> de Mircea Sântimbreanu și alte 3–4 creații asemănătoare. De ex.: Mihai Eminescu: <i>Copii eram noi amândoi</i>, Simona Popescu: <i>Exuvii</i> (fragment), Mircea Eliade: <i>Memorii</i>, (fragment), Mircea Cărtărescu: <i>Rem</i> (fragment).	Să observe relația dintre „Mirel” și „balonul” său personificat, și întâmplările care vor schimba raportarea copilului la lumea din jur. Să califice, cu argumente pro și contra, sfaturile date de către „balon”. Căutarea „cuvintelor-cheie” care indică schimbarea în bine a acțiunilor întreprinse de personajul principal.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> jocuri în societățile tradiționale și moderne; în trecut erau păpuși din zdrențe, azi sunt păpuși Barbie; jocuri de societate. <i>Cultură vizuală:</i> diferite jocuri sportive.	

	Prezentarea (orală și în scris) a concluziilor. Înțelegerea rolului jocului în viața omului. Să identifice ideea că jocul poate însemna un act pozitiv, la fel și bucurie, respectarea regurilor, creativitate, îl poate subjuga/aservi pe om (îi poate fura timpul, îi poate deforma personalitatea). Să fie capabil să participe la o dezbatere despre rolul pozitiv sau negativ al jocului. Să se pregătească pentru perioada de adult, pentru a-și petrece rațional timpul, pentru respectarea normelor de conviețuire, pentru o viață ponderată. Interpretarea textelor literare și nonliterare (de ex.: știri sportive).	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> Jocurile Olimpice, istoria fotbalului. <i>Informatică:</i> invitație la joc sau invitație în format e-mail. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> confecționarea unor jocuri (din plastilină, lemn, din castane).
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Jocuri individuale și în grup, jocuri sportive, jocuri pe calculator, jocuri pentru copii, jucării, jocuri de societate, jocuri festive, reguli de joc, pasiune pentru joc, mascotă.	

Unitate tematică/ obiective cadru	În universul basmelor/poveștilor (feerice/magice)		Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea câtorva povești populare și culte. Caracterizarea personajelor pozitive și a personajelor negative; triumful adevărului.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Identificarea motivelor specifice poveștilor. Urmărirea luptei pentru restabilirea armoniei, înțelegerea relației cauză-efect. Dezvoltarea capacităților de analiză literară.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Interpretarea basmului <i>Luntrașul</i> lui Vasile Gurzău. Căutarea adevărului, restabilirea dreptății, nemurirea. Alte 3–4 povești (populare) din literatura română și universală. Povestitori/autori de povești renumiți din literatura universală, maghiară, română și din literatura românilor din Ungaria: <i>Jean de La Fontaine</i>, <i>Jean Claude Carrière</i>, <i>Petre</i>	Să urmărească atent probele la care sunt supuși eroii basmelor, lupta dintre bine și rău. Să identifice ideea că în basmul <i>Luntrașul</i> doi dintre cei trei frați au fost victime ale slăbiciunii lor (zgârcenie, lipsă de probitate), iar cel de-al treilea simbolizează bunătatea, înțelepciunea și generozitatea: el va fi cel care va câștiga și va restabili armonia. Să prezinte argumente, având în	<i>Limba și literatura maghiară:</i> pe urmele eroilor renumiți din basme; interpretarea basmelor, explicarea textelor ale diverselor tipuri de basme. <i>Cultură și civilizație românească:</i> cadrul prezentării poveștilor: la șezătoare, la tăiatul	

<i>Ispirescu, Ion Creangă, Vasile Gurzău, Mihai Purdi, Teodor Șimonca.</i> Personaje feminine și masculine renumite din basme/poveștile românești, de ex.: <i>Ileana Cosânzeana, Făt-Frumos, Prâslea.</i> Tipuri de basme: <i>povești/basme ferice, basme cu animale, povești hazlii/păcălituri.</i> Rolul eroilor, ființelor și uneltelor magice în desfășurarea evenimentelor petrecute în povești.	vedere rolul personajului respectiv în poveste. Să caracterizeze personajele, să evalueze acțiunile lor, să stabilească concluziile pe baza formării unor păreri tot mai evident individuale. Să analizeze basmele (asistat de profesor): amestecul de realitate și de fantastic; povestea ca structură de compoziție; unități de structură și de conținut, formule de incipit, de desfășurarea evenimentelor și de final de poveste; relații de timp, cauză-efect; personaje principale și secundare; personaje care contribuie la rezolvarea conflictelor; mijloace/unelte magice... Să identifice motivele universale, naționale și locale, asistat de profesor, (de ex.: caracteristicile regiunilor, flora și fauna, îndeletniciri, meserii, obiceiuri...). Să fie capabil să facă diferența dintre basmul popular și cel cult. Să sesizeze semnificațiile zicătorilor și ghicitorilor ce apar ca formule specifice în basme. Să cunoască arta, iscusința povestirii bilingve. Să redacteze texte care continuă sau încheie o poveste populară. Să redacteze unele basme pe baza modelelor date. Să participe la fazele unor basme dramatizate, dezvoltarea capacității de participare afectivă. Să înțeleagă rolul basmelor din perspectiva dezvoltării personalității. Să memoreze 1-2 povești. Să fie în stare să povestească o întâmplare în dialect și în limba literară.	porcului, la serbarea onomasticii, la recrutare, la botez, la priveghi, cu prezența povestitorului (textul și limbajul gesturilor). <i>Artă dramatică și dans:</i> punerea în scenă a basmului, teatru de umbre, teatru de păpuși. <i>Cultură vizuală:</i> filme cu povești, filme ilustrate, filme de animație. <i>Etică:</i> imaginea eului, autocunoașterea, simțul dreptății, capacitatea de a combate/de luptă. <i>Cunoștințe despre natură:</i> plante, animale. <i>Informatică:</i> prezentări PowerPoint.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Biblie, mit, legendă, fantastic, formule specifice, obiecte/unelte magice, folclor, povestitori bilingvi, supunerea la probe, căutarea dreptății, restabilirea dreptății, nemurirea, tovarăși fideli (de ex.:	

	zâne benefice, om în vârstă, cal, câine, mioară), dușmani (ființe imaginare, uriași, vrăjitoare, drăcușori), obiecte/unelte magice (bagheta magică, băț încârligat), transformări/schimbări ale ființei, număr magic din basme, autor de basme, culegător de basme, traducere, adaptări de basme.
--	---

Unitate tematică/ obiective cadru	Anotimpurile	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Recapitularea anotimpurilor din poeziile și cântecele populare studiate.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Prezentarea frumuseții și a minunilor în timpul schimbării anotimpurilor. Sesizarea semnificațiilor poeziilor de natură, recunoașterea caracterului mijloacelor picturale, intuitivul sensului simbolic, -reflectat în diferite ramuri ale artei-, al primăverii, al verii, al toamnei și al iernii. Dezvoltarea culturii comunicaționale. Formarea unei scări de valori corecte și a unor atitudini pozitive față de mediu.	
Cunoștințe/	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Opera lui Emil Gârleanu intitulată <i>Frunza</i> și alte 1–2 opere epice, de ex.: Emil Gârleanu: <i>Puișorii</i> , George Șovu: <i>Tandrețe</i> . Câteva poezii lirice: de ex.: Vasile Alecsandri: <i>Primăvara</i> , Magda Isanos: <i>Toporași</i> , Otilia Cazimir: <i>Pentru tine primăvară</i> , Ana Blandiana: <i>Bibliografia verii</i> , Lucian Blaga: <i>Vara</i> , Octavian Goga: <i>Toamna</i> , Lucia Borza: <i>Anotimpurile</i> . Descrierea (spațialitate, din depărtare înspre apropiere; stil dominat de substantive; sintagme în care domină adjectivele).	Să identifice și să înțeleagă semnificațiile ascunse ale operelor epice cu caracter liric, de ex.: destinul frunzei de copac, singurătatea ei într-o permanentă schimbare a anotimpurilor, fiind expresia existenței umane, a existenței periclitată de pierire/dispariție. Să sesizeze ideile referitoare la o viață de calitate, de ex.: semnificația prieteniei (în relația „frunză”-„scatiu”). Să descopere atmosfera operei, bogăția mijloacelor stilistice, caracteristicile părților descriptive din opere. Aprofundarea cunoștințelor de producere de text, legate de compunerile literare descriptive: rolul descrierii în literatură: <i>opere literare descriptive</i> (în proză Tudor Arghezi: <i>Un cios de primăvară</i> ; în poezie: Magda Isanos: <i>Caisul</i>). Să identifice diferențele dintre compunerile de prezentare a unor întâmplări și cele <i>descriptive</i> . Să descopere în	<i>Limba și literatura maghiară</i> : poezii legate de anotimpuri. <i>Cultură vizuală</i> : zugrăvirea toamnei în operele de artă plastică. <i>Cultură și civilizație românească</i> : obiceiuri populare și păcălituri legate de anotimpuri, jocuri pentru copii, calendar de ceapă (previziuni meteorologice); paparuda/rituri de provocare a ploii; obiceiuri, opere legate de sărbători și muncile de toamnă. <i>Cânt și muzică</i> : anotimpurile în cântecele populare. <i>Cunoștințe despre natură</i> : viața unei

	textele literare și nonliterare ideea de duplicitate, privind anotimpul „toamnă”: pe de o parte sunt prezente abundența, bogăția, pe de alta singurătatea, trecerea în neființă. Să cunoască și să exerseze criteriile principale ale redactării unui jurnal (note cotidiene cu caracter subiectiv, acțiuni, întâmplări reale, folosind verbe la plural sau la persoana întâi, rolul de a păstra în memorie impresiile din copilărie și din tinerețe).	frunze, caracteristicile ei, tipuri de frunze de copaci, știri meteorologice. Motive de frunze pe steagurile diferitelor popoare; anotimpurile la noi acasă și în lume. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> decorații în clasă: fructele de toamnă. <i>Informatică:</i> e-mail, prezentări PowerPoint.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Continent, anotimp, perioadă a zilei (răsăritul Soarelui, dimineața, înainte de masă, amiază, după-masă, apus de Soare, seara, noaptea, miezul nopții), credințe populare, calendar de ceapă.	

Unitate tematică/ obiective cadru	Fenomene ale naturii		Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe achiziționate la orele de cunoștințe despre mediu și pe baza experiențelor proprii.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Identificarea sistemului de simboluri ale fenomenelor naturii în diferitele domenii ale artei. Sesizarea paralelismelor dintre peisaj/mediu și psihic. Dezvoltarea capacității culegerii motivelor. Dezvoltarea capacității pentru a fi motivat să lupte în mod rațional pentru realizarea obiectivelor sale, să respingă concurența bazată pe principiul acceptării fără rezervă a autorității. Dezvoltarea autocunoașterii.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Ghicitori legate de fenomene ale naturii. Povestiri biblice: <i>Noe și Potopul</i>. <i>Curcubeul</i>. Legenda: <i>Legenda crivățului</i>. Povestirea <i>Vântul, Soarele și Gerul</i> de Bogdan Petriceicu Hasdeu; alte câteva opere din literatura clasică și (neo) modernă. De ex.: George Topârceanu: <i>Furtuna</i>; Vasile	Să înțeleagă că în <i>Vântul, Soarele și Gerul</i> de Bogdan Petriceicu Hasdeu cele trei fenomene ale naturii (vântul, soarele, gerul) se iau la întrecere ca să afle care dintre ele are cea mai mare importanță pentru oameni. Să interpreteze operele literare descriptive (legate de fenomene ale naturii), să exprime ciocnirile	<i>Cultură vizuală:</i> zugrăvirea fenomenelor naturii în artele plastice. <i>Cunoștințe despre natură:</i> curiozități din lumea științelor, lectura interpretativă a textelor nonliterare (texte din	

Alecsandri: <i>Tunetul</i>; Mihai Eminescu: <i>Ce te legeni codrule</i>; Vasile Militaru: <i>Ploaia și Soarele</i>; Grigore Vieru: <i>Bată vântul</i>; Tudor Arghezi: <i>Vânt străin</i>; Nicolae Labiș: <i>Fulg</i>.	petrecute în viață și în suflet (relația armonie-lipsă de armonie). Să facă exerciții de memorie (2–3 poezii legate de tematica respectivă). Să adune metafore și cuvinte onomatopice care exprimă fenomene ale naturii (asistat de profesor). Să fie capabil să inițieze conversații despre impresiile sale, despre frică (de ex.: am fost la pescuit și brusc a venit o furtună). Autoanaliză (portret psihic). Să fie capabil să interpreteze texte care atrag atenția asupra pericolelor (de ex.: ce-i de făcut când fulgeră, și ce nu trebuie să faci, dacă te afli pe câmp). Să identifice frumusețile naturii; să sesizeze pericolele iminente. Să descrie fenomenele naturii cu un vocabular tot mai variat, folosindu-se de sinonime (de ex.: vânt, crivăț, furtună, uragan). Să interpreteze corect textele legate de știrile, fenomenele meteorologice. Să fie capabil de lectura interpretativă a textelor nonliterare, referitoare la fenomene ale naturii. Să afișeze atitudini pozitive față de mediu.	enciclopedii, texte de meteorologie.) <i>Cultură și civilizație românească</i>: credințe populare legate de vânt, de curcubeu. <i>Limba și literatura maghiară</i>: Petőfi Sándor: <i>Ioan Viteazul</i>, Arany János: <i>Toldi</i>. <i>Artă dramatică și dans</i>: limbajul gesturilor, cuvinte onomatopice.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Soare, fulger, ceață, grindină, flori de gheață, cuvinte onomatopice, peisaj exterior, peisaj interior, lăcașul sufletului, descriere, (auto)caracterizare.	

Unitate tematică/ obiective cadru	Călătoria (reală-virtuală); călătorie în universul cărților; mijloacele de transport	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe învățate în ciclul primar, impresii legate de lectură și de filme pe bază de experiențe proprii.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Tezirea interesului față de culturile diferite ale altor popoare. „Experimentarea” sentimentului ambivalent de plecare și de revenire în sânul familiei în textele literare și nonliterare.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură

Biblia: <i>Magii de la Răsărit</i>. Legenda: <i>Legenda Mureșului și a Oltului</i>. Mitul: <i>Dedal și Icar</i>. Roald Dahl: <i>Fetița pasionată de cărți</i> și José Munoz Escamez: <i>Orașul norocului</i>. Alte scrieri legate de această temă. De ex.: Marin Sorescu: <i>La Polul Nord</i>; <i>La Polul Sud</i>; Cezar Petrescu: <i>Fram, ursul polar</i> (fragment); Antoine de Saint-Exupéry: <i>Micul prinț</i> (fragment); Victor Eftimiu: <i>Făt-Frumos voia să plece (?)</i>; José Munoz Escamez: <i>Orașul norocului</i>; George Topârceanu: <i>Acceleratul</i>. Călători români cu renume internațional: Nicolae Milescu, Constantin Cantacuzino, Dinicu Golescu, Emil Racoviță. Reprezentanți vestiți ai aviației românești: Dumitru Prunariu, Traian Vuia, Henri Coandă, Aurel Vlaicu.	Să fie capabil pentru a recepta pildele cu teme biblice, pentru a trage concluziile conform particularităților de vârstă. Să analizeze opera <i>Fetița pasionată de cărți</i>. Elevul să fie capabil să se compare cu figura Matildei, fetița care a încheiat „un contract pe viață” cu cărțile. Să caute „cheia” vieții echilibrate și fericite –să-și exprime păreri proprii. Să fie capabil să susțină un dialog despre viața în familie, să-și formeze păreri despre concepția părinților, legată de viață și despre „prietenia” Matildei care a legat-o cu cărțile, și prin care este în stare să „călătorească” în universul cunoștințelor, științelor. Să inițieze o dezbatere despre petrecerea timpului liber, despre rolul calculatorului în viața copilului (a omului) (pe bază de argumente pro și contra). Interpretarea în grup a operei <i>Orașul norocului</i>. Să caute răspunsuri la întrebarea: de ce s-a transformat băiețelul într-o persoană „cu inimă de oțel”, când a început să caute pe căi ocolite <i>Orașul cu noroc</i>? Să interpreteze pe larg scena întoarcerii spre casă (lacrimile mamei îi vor îmbuna/înmuia inima copilului). Să facă o caracterizare potrivită. Să-și dea seama că, în general, călătoriile reale sau fictive/virtuale vor lărgi orizontul cultural al omului, vor contribui la trezirea curiozității și vor îmbogăți fantezia, experiența de viață ale omului; vor crea motive în plus pentru deschiderea orizontului sufletesc, pentru receptarea altor valori. Să cunoască explorările de excepție ale călătorilor, ale astronautilor renumiți; să caute modele	<i>Limba și literatura maghiară</i>: Petőfi Sándor: <i>Ion Voinicul</i>; descrieri de natură. <i>Etică</i>: imaginea eului, autoportret, toleranță, solidaritate. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești</i>: călătorii, mijloacele de transport în diverse epoci istorice; călători renumiți din Evul Mediu (Marco Polo, Cristofor Columb, Fernando Magellan, Vasco da Gama, Amerigo Vespucci...); descoperiri, invenții, curiozități legate de mijloacele de transport. <i>Geografie</i>: continente, regiuni, oameni, ca „minuni” de pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO, a Europei. <i>Cultură și civilizație românească</i>: diferențe la nivel de gastronomie. <i>Cultură vizuală</i>: filme, redactarea materialelor pentru prezentări PowerPoint. <i>Informatică</i>: călătorie virtuală pe internet; scrisoare electronică/e-mail, trimiterea scrisorilor, a
---	--	--

	pozitive. Să înțeleagă și să identifice simbolurile (asistat de profesor) în textele literare (legende, nuvele), legate de diferite regiuni geografice, de patrimoniul cultural, de „minuni”. Să înțeleagă (asistat de profesor) semnificațiile esențiale ale unor ghiduri, jurnale, descrieri. Să redacteze compuneri descriptive (de ex.: pl. În Delta Dunării, peisaje exotice), texte convingătoare, prezentări ale unor impresii puternice.	felicitărilor; mesaje pe Messenger.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Călătorie fictivă/virtuală, călătorie în trecut, călătorie în timp și spațiu, simbol specific, jurnal de călătorie, Patrimoniu Mondial UNESCO, anunț/reclamă, legende geografice, legende istorice, specialități gastronomice.	

Unitate tematică/ obiective cadru	Artistul și opera; omul și meseria/profesiunea, demnitatea și conștiința sa profesională		Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe însușite în ciclul primar legate de meserii.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Lectura și interpretarea operelor artistice și ale textelor nonliterare legate de relațiile dintre oameni și meseriile pe care le practică, dintre „artist și opera sa”, despre conștiința profesională, despre abnegație.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Balada populară: <i>Mănăstirea Argeșului</i> .	Să-și însușească caracteristicile genului baladesc. Să identifice motivul jertfei. Să caute trăsături comune dintre <i>Mănăstirea Argeșului</i> și balada <i>Kőmíves Kelemen</i> . Să redacteze analize comparative pe baza unor criterii date (asistat de profesor), conform particularităților de vârstă.	<i>Limba și literatura maghiară</i> : balade. <i>Etică</i> : imaginea de sine; respectul față de muncă (învățătură); voință, perseverență; individ-colectivitate. <i>Cultură vizuală</i> : zugrăvirea meseriilor în artele plastice.	
Călin Gruia: <i>Olarul</i> și alte 4–5 opere. De ex.: Jean de La Fontaine: <i>Oala de lut și oala de tuci</i> ; Gianni Rodari: <i>Ce miros au meseriile</i> ; Victor Sivetidis: <i>Măinile</i> ; Nicolae Grigorescu: <i>Mama</i> ; Cicerone Theodorescu:	Să înțeleagă ideea că în povestea <i>Olarul</i> , oalele de lut ale făuritorului lor își prind viață și își îmbracă trăsături umane din cauza frumuseții lor și datorită dragostei olarului cu care le-au făcut.	<i>Artă dramatică și dans</i> : concursuri pe echipe, jocuri legate de meserii.	

<i>În drum spre școală.</i>	Să inițieze dialoguri și să-și exprime părerile despre decizia olarului în vârstă, care, în dauna ispitei, a avut tăria de a învârti în continuare roata lui de olar. Să caute răspuns la întrebarea: olarul ar fi fost oare fericit în curtea regelui? Să participe la dialoguri pentru dezvoltarea vocabularului și a judecății de valoare, cu participarea mai multor parteneri, despre îndeletnicirile străvechi ale poporului român și maghiar, despre meseriile înaintașilor; despre conștiința lor profesională, despre sârguința lor, respectul lor față de muncă, despre relația individ-colectivitate. Să fie capabil să facă legătura dintre meserii, îndeletniciri și anumite aspecte caracteristice ale lor. Să-și dezvolte vocabularul cu ajutorul sinonimelor. Să facă conexiuni, (asistat de profesor), dintre cunoștințele de literatură, de istorie, de cultură și civilizație românească și de geografie. Să identifice ideea că toate meseriile joacă un rol important în viața colectivității. Să redacteze compuneri cu titlul: Ce meserie îmi aleg când voi fi adult? Să citească și să redacteze texte nonliterare (de ex.: anunțuri, materiale de reclame.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> rolul îndeletnicirilor și meseriilor vechi, al oalelor din lut în colectivitățile tradiționale.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Baladă populară; profesiune, conștiință profesională, atașament față de profesiunea aleasă, meserie străveche, stemă, olărit, atelier de olărit.	

Unitate tematică/ obiective cadru	Relația om-timp; rolul „ceasului”. Lectura interpretativă a textelor literare și nonliterare	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Unități de timp, tipuri de ceasuri, calendar, numere arabe.	

Obiectivele instructiv-educative ale unității tematiche	Înțelegerea ideii de simbol pe care îl joacă „ceasul” în literatură (în arte), și în viața omului. Dezvoltarea orientării în timp. Formarea exigenței de a-și petrece timpul cu folos. Educația în spiritul comportării disciplinate și al punctualității. Dezvoltarea strategiilor de dezbatere.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Biblia, <i>Geneza I. Zicale și proverbe românești; ghicitori.</i> Vladimir Colin: <i>Povestea ceasului cu inimă.</i> Interpretarea altor (3–4) opere de ex.: Ion Creangă: <i>Amintiri...</i>; <i>Pupăza din tei</i>; Petre Ghelmez: <i>Ceasornicul</i>; Grete Tartler: <i>Grădina cu ceasuri</i>; Mihai Eminescu: <i>Călin Nebunul</i>. Prezentarea unor povești din memorie: de ex.: <i>Povestea cu zânele</i> de Vasile Gurzău.	Să identifice ideea că autorul <i>Povestei ceasului cu inimă</i> pune față în față două lumi cu valori opuse/contrare: lumea eternă a basmelor și lumea tehnologiei moderne. Să-i caute, pe baza scrierii, pe eroii celor două lumi opuse: pe unul din „ștrumpfii cu inimă de aur” care își arată solidaritatea cu oamenii săraci (pe el l-a îngrijit ceasornicarul) și pe altul din „ștrumpfii cu inimă de oțel” care era de partea bogaților (pe el îl repara un alt ceasornicar). Să-și exprime adeziunea/reprobarea față de una sau față de cealaltă lume. Să-și prezinte punctul de vedere după ascultarea părerilor celorlalți parteneri. Să caracterizeze personajele (pe ceasornicar, pe rege), să identifice virtuțile și slăbiciunile lor. Să prezinte avantajele și dezavantajele universului basmelor. (De ex.: în cadrul activităților în grup). Să identifice și să exerseze în scris și oral asemănările și deosebirile dintre <i>rezumat</i> (scurtă prezentare) și <i>povestirea</i> mai pe larg. Să inițieze un dialog despre relația dintre om și timp. Să sesizeze raportul oamenilor din trecut și în prezent cu timpul. Să participe la concursul de cunoașterea cuvintelor legate de diverse tipuri de ceasuri. Să participe la dialoguri despre petrecerea rațională a timpului. Să redacteze un caiet de program, o invitație cu marcarea	<i>Cultură și civilizație românească:</i> calendarul popular, „calendarul agrar” (cântecul ciocârliei, cântatul cocoșului). <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> epoci și date istorice; măsurarea timpului; Înainte de Hristos, după Hristos (î.H., d.H.); calendare: Calendarul Julian/Iulian, Calendarul Gregorian. <i>Cunoștințe despre natură:</i> anotimpuri; meteorologie. <i>Abilități tehnice, mod de viață, abilități practice:</i> sărbători în familie; ordinea zilei, orarul; mersul trenurilor/autobuzelor. <i>Cunoștințe despre natură:</i> continente – anotimpuri–zone de timp/fus orar, măsurarea timpului; echinocțiu. <i>Limba și literatura maghiară:</i> zicale și proverbe; citate; opere legate de ideea trecerii în neființă; cuvinte onomatopice (tic-tac),

	datelor (asistat de profesor). Să-și scrie impresiile într-un jurnal. Să știe să folosească elementele datării.	jocuri cu rime. <i>Etică</i>: relația dintre generații; saluturi potrivite diferitelor etape ale zilei. <i>Artă dramatică și dans</i>: jocuri cu situații; semne verbale și nonverbale. <i>Matematică</i>: numere arabe, măsurarea timpului.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Î.H.(Înainte de Hristos/Cristos), d. H.(După Hristos/Cristos), Calendarul Iulian, Calendarul Gregorian, calendarul bisericesc, cifre romane, calendarul agrar, măsurarea timpului, record olimpic, date personale (ziua, luna, anul nașterii).	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevul să se străduiască să pronunțe corect sunetele specifice (ă, î). Să-și formuleze ideile pe scurt în funcție de situațiile de comunicare. Să fie capabil să comunice echilibrat ideile sale și să folosească corect limbajul gesturilor. Să fie atent la limbajul corporal al partenerului de dialog, mimica lui, intonația lui, și să folosească corect, la rândul său, aceleași componente pentru înțelegerea corectă a conversațiilor. Să fie capabil să citească și să formuleze texte tipărite sau texte online, de dimensiuni mai reduse, redactate într-un stil mai simplu. (de ex.: povestiri scurte, descrieri, caracterizări, SMS, e-mail). Să cunoască metodele fundamentale ale culegerii materialelor, ale luării notițelor, ale redactării schemei, ale tehnoredactării computerizate. Să facă eforturi să aplice conștient normele ortografice învățate. Să fie capabil să folosească sinonimele și antonimele. Să identifice semnificațiile operelor literare legate de o anumită temă, și să înțeleagă, asistat de profesor, esența unor texte nonliterare mai simple. Să fie capabil să folosească în mod corespunzător dicționarele explicative și bilingve. Să cunoască 2–3 pilde biblice, legende, povestiri și 8–10 poezii. Să cunoască și să interpreteze corect noțiunile legate de textele studiate, conform particularităților de vârstă. Să fie capabil să facă diferența dintre operele epice și operele lirice. Să fie capabil să identifice unitățile principale ideatice/logice și afective ale poeziilor studiate, iar în operele epice să sesizeze elementele structurale mai importante și să fie capabil să caracterizeze personajele. Să fie capabil să-și formuleze păreri proprii legate de teme uzuale (de conversație). Să aibă curiozitatea să caute lucruri interesante în bibliotecă sau pe internet. Să participe la jocuri de situații, în scene dramatizate. Să fie capabil să redea, conform textului original, una-două poezii lirice și două-trei fragmente de proză, legate de temele studiate.
---	--

Clasele 7–8

Una dintre principalele scopuri instructiv educative ale studierii disciplinei Limba și literatura română la clasele 7-8 în școlile bilingve de naționalitate română este dezvoltarea în continuare a aptitudinilor de comunicare orală și în scris a elevilor, formarea viziunii lor asupra literaturii, dezvoltarea simțului etic și estetic, lărgirea orizontului lor literar, formarea personalității lor complexe.

Elevul în această fază are deja anumite deprinderi de articulare mai corectă, de folosire mai adecvată a mijloacelor de fonetică a frazei și a textului (accent, intonație). Abordează situațiile și partenerii de comunicare mult mai natural și mai destins, folosind o mare varietate de tehnici de vorbire. Ajunge să-și armonizeze conștient și cu mare abilitate mijloacele de comunicare verbală și non-verbală. Reușește de acum să integreze în deprinderile sale de învățare acele metode pe care nu le folosea decât cu ajutorul profesorului. Astfel, funcționează în mod mult mai independent la colectarea de materiale, la selectarea și prepararea lor; la întocmirea unor planuri de lucrare sau la luarea de notițe. Câștigă o mai mare rutină la folosirea bibliotecii și a internetului, la studierea documentelor imprimate (pe suport hârtie) sau on-line, la redactarea de texte și la respectarea regulilor ortografice. Pe parcurs, elevul învață în acești ani o serie de noțiuni și de genuri literare noi și pătrunde pas cu pas în adâncul înțelesului profund al operelor. Încearcă să descifreze sensul operelor, textelor citite, fiind atent la elementele de stil sau la rolul unor figuri de stil frecvent utilizate.

Ajungând la această perioadă elevul a învățat deja o serie de povești, legende, ilustrații biblice, narațiuni și versuri lirice din literatura română (inclusiv cea a românilor din Ungaria), din literatura maghiară și universală (opere clasice și moderne), dar în clasele 7-8 va cunoaște noi genuri lirice și epice, ca de exemplu doina, pastelul, oda, elegia, snoava, nuvela, romanul. Din cauza vocabularului său mai restrâns în limba română, el va cunoaște tipurile de romane și operele din genul dramatic numai în anii de liceu. În clasele 7-8 va achiziționa "cunoștințe de zile mari" legate de anumite domenii ca: *aventuri din copilărie; virtuți și slăbiciuni umane; relații umane; trăirile legate de dragoste și de natură; omul și peisajul; crezul poetic*. Va ajunge să înțeleagă și mai bine rolul literaturii în viața omului, să realizeze ce satisfacții emoționale și spirituale aduce descifrarea mesajului unor opere nemuritoare și ce șanse ne oferă operele artistice de a trăi o viață de calitate.

Limba română

Unitate tematică/ obiective cadru	Aptitudini de vorbire, de înțelegere și de formulare a textelor orale	Total 30 ore
Cunoștințe anterioare	Articulare potrivită, utilizarea corectă a propozițiilor, a mijloacelor fonetice din text. Adaptare la situația dată și la partenerul de vorbire.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Lărgirea în continuare a vocabularului, folosirea terminologiei (de specialitate) de la alte materii. Dezvoltarea în continuare a aptitudinilor de polemizare. Folosirea modului convenabil de comunicare în vederea atingerii scopului propus. Pregătire pentru participare la viața publică a școlii.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Folosirea și mai armonizată a semnelor verbale și non-verbale.		<i>Cultură și civilizație</i>

	Necesitatea folosirii corecte a meta-comunicației (de ex.contactul vizual). Polemizare civilizată prin ascultarea părerii altora și prin autocontrol. Prezentarea rezumatului unor lecturi filmate, formarea propriei sale păreri. Lărgirea cercului de parteneri în polemizare (acasă, la școală, în cercul de prieteni). Cunoașterea unor genuri mai frecvente de comunicare mass'media. Compunerea unei scurte referate proprii, redactarea unei felicitări legate de o ocazie (de ex.ziua cadrelor didactice). Folosirea activă a unui vocabular potrivit.	<i>românească:</i> scurtă prezentare; participare la discuții, anunțarea în câteva cuvinte a programului la un spectacol pentru copii; un scurt interviu cu bunicul. <i>Cânt și muzică:</i> cadența și ritmul vorbirii. <i>Cultură vizuală:</i> legătura dintre text și imagine; specificul mass-media.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Părere proprie, polemică, argumente, discuții, scurt referat, felicitare, mass-media, genuri ale presei.	

Unitate tematică/ obiective cadru	Citire, înțelegerea textului	Total 30 ore
Cunoștințe anterioare	Utilizarea unor tehnici a unor strategii deja asimilate de înțelegere a textului.Citire comprehensivă cu voce tare și în gând. Autocorectarea (conform vârstei).	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Îmbogățirea arsenalului de modalități și tehnici de prelucrare a textului și folosirea lui în practică. Dezvoltarea deprinderii de a identifica esențialul, de a arăta legătura dintre cauză și efect. Dezvoltarea unor deprinderi de folosire responsabilă a surselor de informație pe suport hârtie și a celor electronice.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
O cunoaștere din ce în ce mai practică a diferitelor modalități de prelucrare a textului, cunoașterea și exersarea unor forme și tehnici noi de citire. Descoperirea armoniei dintre lectură și ilustrații. Citirea și înțelegerea afectivă a diferitelor tipuri de texte folosind o melodie din ce în ce mai cizelată a frazei și un ritm din ce în ce mai avântat. O înțelegere din ce în ce mai aprofundată și mai originală a multiplelor sensuri ale textului literar. Înțelegerea și rezumatul informațiilor din textul de cunoștințe generale (de ex.:constatarea temei, sesizarea esențialului, stabilirea legăturilor de cauză și efect.). Folosirea unor dicționare pe suport hârtie sau electronice.		<i>Cultură vizuală:</i> interpretarea textului și a ilustrațiilor textului, a figurilor, imaginilor, ilustrațiilor. <i>Informatică:</i>procedee de investigare.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Tratarea datelor, prelucrarea textului, ilustrații, benzi desenate.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Scriere, compunere	Total 30 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază privind colectarea de date și redactarea unor compuneri.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea în continuare a deprinderilor de alcătuire a unor texte (pe cale tradițională sau electronică). Dezvoltarea deprinderii de scriere, sau scriere creativă. Dezvoltarea deprinderilor de sinteză; întărirea capacității de a sesiza esențialul. Deprinderi de întocmire a unor schițe în mod individual. Însușirea mai multor tehnici de a lua notițe. Dezvoltarea competențelor de limbă prin exerciții de traducere. Dezvoltarea aptitudinii de utilizare conștientă a surselor din mass-media.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Dezvoltarea unui mod de scriere citez, prin respectarea regulilor ortografice și ortoepice în conformitate cu categoria de vârstă a elevilor. Cunoașterea și întocmirea unor tipuri de texte tradiționale și moderne; utilizarea și exersarea folosirii diferitelor forme de texte pe suport hârtie sau electronice. Încercări de a lua notițe în mod individual, scoțând esențialul din prelegerea ținută de profesor (scoaterea în evidență a cuvintelor și propozițiilor cheie). Familiarizarea cu deontologia profesională a indicării surselor, a luării de notițe și a citatelor (refuzul plagiatului). Familiarizarea cu specificul câtorva genuri de presă scrisă; exerciții de compunere a unor texte (știre, interviu). Autobiografie clasică și de tip american (pe suport hârtie, sau online), (curriculum vitae, CV). Genuri de texte pe internet: bloguri, comentarii. Traducerea unui (fragment de) text cunoscut din română în maghiară folosind dicționarul.		<i>Etică:</i> cod „etic” legat de scriere, forme de comunicare. <i>Informatică:</i> programe de redactare de texte. <i>Cultură vizuală:</i> cunoștințe de tipografie.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Autobiografie, blog, comentariu, notițe.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Ortografia	Total 30 ore
Cunoștințe anterioare	Aplicarea practică a regulilor ortografice învățate.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Însușirea a noi reguli de ortografie și exersarea lor. Dezvoltarea aptitudinilor de scriere.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Ortografie în baza exemplelor de mai jos (când scriem împreună și când separat ?); aplicarea în practică a cunoștințelor: iar/i–ar; ia/i–a; sa/s–a; sau/s–au; nu are/n–are; naș/n–aș; la/l–a; cea/ce–a; altădată/altă dată; neam/ne–am; laș/l–aș; noi/n–oi; lor/l–or; într–o/într–un; voi/v–oi; va/v–a; nai/n–ai; mai/m–ai.		<i>Informatica:</i> programe de control al ortografiei. <i>Cultură vizuală:</i>

Scrierea unor cuvinte mozaic: CEC, UNESCO. Numeralul ordinal: (a V-a, a 7-a, al XII-lea).Ortografia cuvintelor compuse; modul de notare a dialogului (liniuța); aplicarea practică corectă a semnelor de punctuație.Sintaxa și punctuația.		cunoștințe de tipografie.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Semne de punctuație, semne diacritice (virgula, punctul, semnul întrebării, semnul exclamației, două puncte, liniuța.).	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Structura și semnificația limbii	Total 24 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază de fonetică, morfologie, sintaxă,semantică și textologie. Felurile de propoziție după modalitatea lor.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Lărgirea și adâncirea cunoștințelor legate de diferitele nivele ale limbii. Cunoașterea altor tipuri de propoziție și exerciții de folosire a lor.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Exercițiile creative legate de unitățile lingvistice mai mici sau mai mari, de ex. formarea de cuvinte în mod distractiv. Obținerea deprinderilor privind folosirea propozițiilor <i>enunțiative, exclamative, imperative, optative, interogative</i> . Exerciții de modificare a propoziției în funcție de situația și intenția comunicării. Rolul propoziției, construcției, structura ei, felurile propozițiilor. Multime de propoziții.Rolul propoziției de structurare a textului. Felul propozițiilor după structură: <i>Propoziții simple</i> –monomembre, binembre: completă (propoziție simplă, propoziție dezvoltată), incompletă (propoziție simplă, compusă). <i>Propoziții compuse</i> –neorganice, organice: <i>subordonate și coordonate</i> . Înțelegerea rolului părților principale ale propoziției și a raporturilor lor în propoziție. Tipurile de sintagme și normele lor de ortografie. (ex.binecuvântat, tic-tac, instructiv-educativ, americano-vest-german, de-a baba-oarba...).		<i>Limba și literatura maghiară</i> : formarea cuvintelor. <i>Cultură vizuală</i> : forme vizuale de comunicare.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Felurile propoziției, propoziția simplă, compusă, bimembră, monomembră, completă, incompletă, dezvoltată, propoziția subordonată și coordonată, structura cuvântului, cuvinte compuse.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Stabilitatea și mobilitatea limbii	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Înțelegerea mobilității limbii (sub efectul dezvoltării tehnicii și a civilizației). Identificarea diferențelor dintre dialect și limba vorbită (prin cuvinte des folosite).	

Obiectivele instructiv-educative ale unității tematiche	Trezirea interesului pentru istoria limbii prin demonstrații date ca exemplu.
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Cunoștințe de bază despre originea limbii române (latina vulgară). Limbi înrudite: italiana, franceza, spaniola. Familia limbilor neolatine. Învățarea unor cuvinte împrumutate: de ex. <i>ulița</i> (cuvânt de origine slavă) <i>ulica</i>; <i>ladă</i> (origine germană) <i>ladde</i>; <i>ciocolată</i> (origine italiană) <i>cioccolata</i>. Descoperirea unor cuvinte vechi (<i>arhaisme</i>) și a unor cuvinte noi (<i>neologisme</i>) cu ajutorul dicționarului. Înțelegerea caracterului schimbător (deschis) al limbii; unele expresii devin perimate și sunt create altele noi. Compararea unor texte din epoci mai îndepărtate cu unele texte contemporane (observând schimbările intervenite). Compararea limbajului folosit în dialect și în limba vorbită. Limba (maternă) a românilor din țară: <i>dialectul bihorean și din zona Criș-Mureș</i>. Întocmirea unui „mic dicționar” regional și de limbă vorbită. Familiarizarea cu dicționarul etimologic. Folosirea adecvată a dicționarului explicativ (DEX).	<i>Limbă străină</i>: limbi înrudite, familia limbilor neolatine. <i>Limba și literatura maghiară</i>: cunoștințe de istoria limbii; cunoștințe despre originea limbii maghiare. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești</i>: naționalități în Ungaria și peste granițe.
Noțiuni-cheie/noțiuni	DEX (<i>Dicționarul explicativ al limbii române</i>); dicționarul explicativ al limbii române; dicționar etimologic; istoria limbii, limbi înrudite, familia limbilor neolatine, cuvinte împrumutate, arhaisme, neologisme.

Literatura

Unitate tematică/ Obiective cadru	Din marile teme ale literaturii Amintiri și aventuri din anii copilăriei mele I.	Total 25 ore
Cunoștințe anterioare	Genuri de opere: genul liric, genul epic (scurt).	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematiche	Interpretarea unor creații lirice și epice pe diferite teme; dezvoltarea deprinderilor emoționale, estetice, de abstractizare a elevilor.	
Activități/Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Poezii <i>lirice</i> tematice din literatura română clasică și modernă, respectiv: poezia lui Mihai Eminescu <i>Fiind băiet păduri cutreieram</i>. La alegere: (poeți lirici) George Coșbuc, Octavian Goga, Ana Blandiana, Nicolae Labiș, Magdu Lucian, Maria Berényi.	Înțelegerea ideii că Mihai Eminescu în poezia <i>Fiind băiet păduri cutreieram</i> este o creație a trecerii timpului și a perenității amintirilor, a adolescenței fără de griji, a legăturii strânse dintre om și natură. Citirea comprehensivă și afectivă a poeziei (cu ajutorul profesorului).	<i>Limba și literatura maghiară</i>: poeziile lui Petőfi Sándor, Arany János, József Attila, Kosztolányi Dezső. <i>Etică</i>: Imaginea formată despre noi înșine, conștiința identității proprii.

	Familiarizarea cu universul de temă și forme ale poeziei. Căutarea unităților de idei și sentimente, a motivelor sufletești, luate din natură sau filozofice (activitate individuală sau în grup). Citirea și discutarea fragmentului (<i>La cireși</i>) din <i>Amintiri din copilărie</i> de Ion Creangă și a lecturii <i>D-I Goe</i> de Ion Luca Caragiale.	<i>Cultură și civilizație românească</i>: Locul copilului în societățile tradiționale și moderne.
Creații în proză pe o temă dată : Ion Creangă: <i>Amintiri...</i>, <i>La cireși.</i>; Ion Luca Caragiale: <i>D-I Goe</i>. Opere la alegere: Mihail Sadoveanu: <i>Dumbrava minunată</i>; Ionel Teodoreanu: <i>La Medeleni</i>; Móricz Zsigmond: (<i>Fii bun până la moarte</i>) <i>Légy jó mindhalálig</i>; Cătălin Dorian Florescu: <i>Vremea minunilor</i>.	Se va observa folosirea persoanei întâi singular în <i>romanul autobiografic</i> al lui Ion Creangă, cât și <i>tonul nostalgic</i> folosit la relatarea aventurilor din tinerețea lui; iar I.L.Caragiale în <i>schita</i> dată folosește un mod pragmatic, direct, plin de <i>ironie</i>. Se va observa că tema principală a ambelor scrieri este educația copilului, dar cititorul este confruntat cu două metode opuse de educație, proprii celor două lumi bazate pe <i>valori opuse</i>. Elevii își vor forma o părere despre aventurile, trăsăturile lui <i>Nică</i> crescut conform normelor lumii țărănești, față de caracterul și comportamentul lui <i>Goe</i>, crescut și răsfățat de damele din lumea bună. Se va preciza ideea că ambele personaje au și trăsături "universale" din lumea copilăriei. Se vor aprecia activitățile , comportamentul celor doi și se vor da argumente <i>pro</i> și <i>contra</i>. Se vor observa procesele psihice prezentate. Se vor purta discuții și se vor întocmi compuneri despre aventurile din copilărie, năzbâtiile elevilor. Se va întocmi o auto-caracterizare cu titlul „<i>Așa am fost</i>”. Se vor discuta teme de <i>etică și de cod de bune maniere</i>. Elevii vor juca rolul părinților:	

	cum mi-aș crește eu copiii?	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Literatura pentru copii, filme pentru copii, epica scurtă, epica lungă, schița, romanul autobiografic, metode de educare, (auto) caracterizare, nostalgie, ironia.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Curiozitatea adolescentului II.		Total 25 ore
Cunoștințe anterioare	Genuri de opere: genul liric și epic. Genuri lirice: idila, oda, epigrama; genul epic: narațiune, schițe, romane, roman autobiografic.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Curiozitatea adolescentului, descifrarea unor "vise" fertile; observarea proceselor sufletești; adâncirea cunoștințelor privind interpretarea navelor.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Barbu Ștefănescu Delavrancea: <i>Bursierul</i> . Opere la alegere : Ion Creangă: <i>Amintiri...</i> (capitolul 4.); Ionel Teodoreanu: <i>Ulița copilăriei</i> ; Nichita Danilov: <i>Tălpi</i> (fragment); Ana Varga: <i>Treci la rând, Miticule</i> ; <i>Straița de cânepă</i> ; Filip Florian–Matei Florian: <i>Băiuțelii</i> .	Citirea <i>novelei</i> lui B.Șt.Delavrancea, discutarea sa cu ajutorul profesorului. Se va observa că „narratorul” își povestește amintirile din adolescență, aventurile și zbuciumul sufletească la persoana întâi singular. Se va lucra pe grupe pentru a analiza viața de atunci a elevilor, viața la colegiu, starea sufletească a băiețelului, aventura sa amoroasă. Caracterizarea eroului principal și a eroilor secundari; abordarea operei ca o compoziție (<i>introducere, conflict, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, deznodământul,; spațiu-timp, căutarea legăturilor de la cauză la efect ...</i>). Se va înțelege că opera este de asemenea un portret interior „universal al adolescentului”. Discuții despre problemele, conflictele, compromisurile adolescenței, despre prietenie, dragoste, despre relația dintre individ și comunitate, despre frământările sufletești în perioade de trecere. Atitudine de deschidere de ex. la	<i>Limba și literatura maghiară</i> : genuri ale presei. <i>Etică</i> : cunoașterea de sine, imagine despre noi înșine, forme comportamentale corecte; <i>a se ști ce se cade</i> ; solidaritate cu celelalte ființe umane. <i>Artă dramatică și dans</i> : prezentarea și soluționarea conflictelor prin meta-comunicație.	

	sosirea unui nou coleg în clasă. Discuții despre familia ideală (dragoste, pace, înțelegere, acordarea atenției)	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Literatura pentru copii și tineret, adolescentul, tânărul adolescent, pubertatea, conflictele, tratarea conflictelor, spirit de echipă.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Dragostea-și trăirile legate de natură		Total 25 ore
Cunoștințe anterioare	Nuvela ca și compoziție.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Se va arăta identificarea sufletului amoros prin natură. Îmbogățirea criteriilor de analiză a poeziei; cunoașterea a noi genuri. Dezvoltarea aptitudinii de interpretare a operei.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
George Coșbuc: <i>La oglindă</i> ; Mihai Eminescu: <i>Dorința</i> , <i>De ce nu-mi vii?</i> Alte opere la alegere: Vasile Alecsandri: <i>O seară la Lido</i> (fragment); Mihai Eminescu: <i>Sara pe deal, Lacul</i> ; George Coșbuc: <i>Numai una</i> ; Maria Berényi: <i>Iubire</i> . Muzele în literatura română și maghiară (Elena Negri, Veronica Micle); Vajda Júlia (Lilla), Szendrey Júlia. Correspondențe.	Se va analiza împreună sensul poeziei <i>La oglindă</i> de George Coșbuc, se vor urmări frământările sufletești ale adolescenței și acțiunile exterioare. Se vor purta discuții despre copilărie, despre aspirații, vise, prietenie (între un băiat și o fată). Se vor identifica paralelismele care există între peisajul din natură și cel sufletească în poeziile lui M.Eminescu. Imagini poetice (comparații, metafore...), se vor căuta mijloacele de expresie auditive și vizuale și se va preciza rolul lor. Se vor identifica caracteristicile <i>idilei și ale elegiei</i> . Se vor face exerciții de memorare prin recitarea de versuri. Autoeducare pentru fidelitate, dragoste, sinceritate, încredere.	<i>Limba și literatura maghiară</i> : Petőfi Sándor: <i>Viteazul Ioan</i> , <i>Tușișul tremură...</i> , <i>La sfârșit de septembrie</i> ; citate, jurnal intim, memorii. <i>Cultură și civilizație românească</i> : lada cu zestre, portul popular al tinerelor la țară, vrăji de influențare a destinului. <i>Cultură vizuală</i> : picturi romantice, albume de arte plastice. <i>Cânt și muzică</i> : cântece (populare) de dragoste. <i>Geografie</i> : peisaje montane, flora, fauna, stelele, izvoarele, lacurile. <i>Informatică</i> : e-mail; redactare de texte la	

		calculator. <i>Etică</i> : imaginea despre sine, autocunoaștere, comportament respectuos, legături relaționale.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Idila, elegia, muza.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Legătura strânsă dintre om și natură (doina; pastelul)		Total 25 ore
Cunoștințe anterioare	Idila, elegia.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Realizarea legăturii strânse dintre om, natură și poezie („doina” și „pastelul”). Cunoașterea caracteristicilor doinei și pastelului ca genuri literare.		
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	
Poezia lirică străveche a folclorului românesc, „doina”. Poezia populară intitulată „Doina”.	Recunoașterea genului străvechi (specific) al folclorului românesc. Se va înțelege că „doina” este expresia fidelă a unor sentimente eterne umane (bucuria, dorul, tristețea ...). Tema este legătura strânsă dintre om și natură, lumea haiducilor, jalea din iubire, singurătatea... Descifrarea mesajului conținutului și a stării sufletești din poezia populară „Doina”. Metaforele care înlocuiesc „doina” (de ex., „viers cu foc”), căutarea comparațiilor, a personificărilor pentru a demonstra că <i>omul, natura și doina</i> reprezintă o trinitate indivizibilă. Se va înțelege: în viața românului „cântă doina”, indiferent de spațiu, de timp, sau de schimbarea anotimpurilor.	<i>Cultură vizuală</i> : picturi care reprezintă viața agricultorilor. <i>Limba și literatura maghiară</i> : poezii de descriere a naturii (de ex.: Petőfi Sándor: <i>Câmpia (Az Alföld)</i> , <i>Pusta, iarna (A puszta, télen...)</i>). <i>Geografie</i> : flora și fauna, corpurile cerești.	
Vasile Alecsandri: <i>Oaspeții primăverii</i> . Alte 2-3 pasteluri , de ex.: <i>Secerișul, Sfârșit de toamnă, Miezul iernei</i> .	Identificarea caracteristicilor pastelului.		

Noțiuni-cheie/ noțiuni	Doina, pastelul, elementul vizual, elementul auditiv.
-----------------------------------	---

Unitate tematică/ Obiective cadru	Virtuți și slăbiciuni omenești	Total 25 ore
Cunoștințe anterioare	Eroi pozitivi; eroi negativi.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Facilitarea (auto)educării, pe baza unor exemple pozitive din Biblie și din beletristică.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Biblia (parabole din Noul Testament): <i>Fiul risipitor</i> .	Se va înțelege dublul sens al <i>parabolei</i> . Se va discuta comportamentul tatălui, întoarcerea fiului risipitor la casa părintească.	<i>Etică</i> : cele zece porunci, respectul pentru părinți, bunici, formule de politețe.
Barbu Ștefănescu Delavrancea narațiunea <i>Bunicul</i> .	Se va discuta rivalitatea dintre cei doi frați pentru a câștiga dragostea generoasă a bunicului în narațiunea <i>Bunicul</i> de Barbu Ștefănescu Delavrancea. Formularea unor judecăți de valoare la nivelul vârstei elevilor privind conviețuirea a mai multor generații, rapoartele care pot exista între ele.	<i>Limba și literatura maghiară</i> : trădarea, avariția, invidia, respectiv bunătatea, dragostea, generozitatea ... în lumina operelor învățate (de ex.: Móra Ferenc: <i>Cojocul căutător de comori</i> (<i>Kincskereső kisködmön</i>), Csokonai Vitéz Mihály: <i>Avarul</i> (<i>Zsugori uram</i>), Petőfi Sándor: <i>Domnul Pató Pál</i> (<i>ur</i>), Arany János: <i>Toldi</i> , Jókai Mór: <i>Fii omului cu inima de piatră</i> (<i>Kőszívű ember fiai</i>).
Ioan Slavici: <i>Moara cu noroc</i> (nuvelă). Alte opere la liberă alegere: Barbu Ștefănescu Delavrancea: <i>Hagi-Tudose</i> (fragment), Ion Creangă: <i>Povestea unui om leneș</i> , Petre Ispirescu: <i>Sarea în bucate</i> , Ion Luca Caragiale: <i>Vizită</i> , Mircea Sântimbreanu: <i>Onoarea mai presus</i> , George Topârceanu: <i>Bivolul și coțofana</i> , Grigore Alexandrescu: <i>Căinele și cățelul</i> . Fabule.	Se va urmări destrămarea familiei care trăia în armonie, din cauza goanei după „bani” în nuvela lui Ioan Slavici <i>Moara cu noroc</i> . Se vor forma păreri despre deformarea personalității capului familiei, a lui <i>Ghiță</i> . Elevii își vor formula părere proprie despre sărăcie, bogăție, pace, fericire. Se vor scoate în evidență principalele diferențe dintre <i>narațiune</i> și <i>nuvelă</i> (elemente de structură). Argumentare: De ce este tragică nuvela psihică a lui Ioan Slavici? Caracterizarea personajelor. Dezvoltarea vocabularului și formarea unor judecăți de valoare sănătoase. Crearea unui	<i>Informatică</i> : scrisoarea (tradițională și electronică), formule de politețe.

	<i>mic dicționar român-maghiar</i> despre <i>virtuțile și slăbiciunile omenești</i> : iubire-ură, sânghinătate, generozitate -lăcomie, serviabilitate-invidie, altruism-egoism, modestie -îngâmfare... Interpretarea unor opere pe această temă cu ajutorul profesorului. Cunoașterea a noi genuri literare, de ex.: <i>fabula</i> (în versuri și în proză), având ca personaje principale animale sau plante. <i>Recunoașterea conținutului moral și a reprezentării satirice.</i> Refuzarea ipocriziei, a naivității, a îngâmfării; propagarea modestiei, a cinstei, a justiției, a dragostei față de muncă. Morala pe baza unor <i>snoave</i>: criticarea sub o formă hazlie a unor însușiri negative, slăbiciuni umane (lenea, negliobia, avariția, lăcomia).	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Parabola, fabula, snoava, satira.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Viața păstorilor, rivalitate între ei; viața și moartea; lupta pentru dreptate (<i>Miorița</i>; Mihail Sadoveanu: <i>Baltagul</i>)	Total 30 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază legate de genurile epice (balada, schița, povestea, narațiunea, nuvela, romanul...).	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Prezentarea altor teme de fond prin intermediul unor opere de beletristică. Familiarizarea cu caracteristicile genului de <i>baladă</i> , <i>alegorie</i> și <i>roman</i> .	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Biblia: Istoria lui Cain și Abel. <i>Balada populară Miorița</i> .	Formularea moralei, tragerea concluziilor pe baza istoriei biblice. Îmbogățirea cunoștințelor despre ambivalența vieții păstorești (libertate-barbarie); legătura strânsă dintre individ și natură; despre pieire. După citirea expresivă a baladei <i>Miorița</i> se vor căuta <i>motive</i>	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești</i> : popoare de păstori, economie prin transhumanță. <i>Geografie</i> : munți, văi, anotimpuri, animale

	lucrând pe grupe: complotul; păstoritul prin transhumanță; șirul de imagini: mielul miraculos; mama care plânge și „nunta –înmormântare”. Utilizarea și lărgirea cunoștințelor legate de baladă, însușite dinainte, la analiza operei: conflictul, caracterul epic, elemente lirice, dramatice. Discuție la nivelul categoriei de vârstă a elevilor despre filozofia poetului popular; despre natura morții, care este o reintegrare în sânul naturii, în eternitate. Familiarizarea cu caracteristicile <i>alegoriei</i>.	domestice (oi,câini..). <i>Limba și literatura maghiară:</i> fragmente din nuvelele <i>Barbarii (Barbárok)</i> de Móricz Zsigmond și <i>Povestea cu mielul (A néhai bárány)</i> de Mikszáth Kálmán; texte non-literare: știri, actualități. <i>Geografie:</i> lanțurile de munți din Moldova.
Romanul lui Mihail Sadoveanu: <i>Baltagul</i>. Alte opere selectate din literatura clasică și modernă , de ex.: (fragment din) <i>Mara</i> de Ioan Slavici; (fragment din) <i>Bătrânul și marea</i> de Ernest Hemingway.	Aprofundarea cunoștințelor legate de roman: acțiunea se derulează pe mai multe piste paralele, un număr mai mare de personaje; roman psihologic. Identificarea în romanul „<i>Baltagul</i>” a unor motive care se găsesc și în balada Miorița- (legătura strânsă dintre om și natură, rivalizare economică, cainismul, fapte criminale, relația dintre om și animal, oițele, câinii). Interpretarea operei cu ajutorul profesorului pe baza unor criterii de conținut și de structură (introducere, conflict, desfășurare, punct culminant, deznodământ final, timpul din roman, spațiul din roman, personaje principale, alte personaje). Caracterizarea Vitoriei Lipan. Se va demonstra că în acțiunile ei Vitoria se conduce nu din porniri, ci cu chibzuială, având o judecată cumpătată. Se va discuta acest personaj cu argumente și contra-argumente. Se va constitui un „tribunal al elevilor ”, pentru a face dreptate prin judecarea „crimei și pedepsei ”.	<i>Cultură și civilizație românească:</i> mănăstirile din Moldova; obiceiuri legate de natură, dezlegarea viselor, portul popular.

	Se vor purta discuții despre roman și despre film.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Păstoritul prin transhumanță, romanul psihologic, timpul din roman, spațiul din roman, personajul principal, personaje secundare, conflictul, cainismul (invidia), concurență pe plan economic, alegoria.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Identitate, limbă, autoanaliză	Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază din istoria românilor din Ungaria.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Descifrarea mărturisirilor poetice, a profesiunilor de credință. Întărirea legăturilor afective față de originea neamului, de limba maternă. Formularea unor judecăți de valoare, dezvoltarea unei culturi a dezbaterilor. Dezvoltarea autocunoașterii.	
Cunoștințe	Cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Lucian Magdu: <i>Confesiune</i> .	Se va înțelege că poetul din Bătănia își mărturisește dragostea și respectul față de limba sa maternă și față de consăteni (<i>români, maghiari, sârbi</i>). Explicarea mesajului poeziei. Discuții: cum consideră elevii această legătură? De ce consideră poetul că acest sat îi aduce „pacea sufletească”? Se va dezbate și se vor formula păreri: ce înseamnă pentru fiecare elev în parte apartenența la o naționalitate, limba maternă, respectarea datinilor, identitatea, autocunoașterea ...	<i>Geografie</i> : zonă de graniță. <i>Cultură și civilizație românească</i> : istoria românilor din Ungaria; viața și valorile morale ale agricultorilor; creații folclorice, doine, chiuitori, jeluirea miresei, bocetele. <i>Etică</i> : principii pozitive: omenie, dragoste, cinste, simplitate nobilă.
Opere la alegere, de exemplu: Ilie Ivănuș: <i>Vioara cu cinci strune</i> ; Lucia Borza: <i>Acasă</i> ; Ana Crișan: <i>Sara în sat</i> ; Lucian Magdu: <i>Copilărie</i> ; Maria Berényi: <i>Să nu uit limba, Identitate</i> .	<i>Crezul poetic, arta poetică</i> în operele poezilor români din Ungaria. Căutarea unor motive comune (sufletești, vizuale, filozofice...). Interpretarea versurilor împreună cu clasa și implicit dezvoltarea autocunoașterii elevilor. Învățarea câtorva poezii pe dinafară.	<i>Informatică</i> : e-mail. <i>Cânt și muzică</i> : cântece populare, cântece de leagăn.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Arta poetică, crezul poetic, limba maternă, respectarea datinilor, identitatea, autoapreciere.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevul comunică fluent, este capabil să argumenteze pentru a-și susține punctul de vedere și este capabil să asculte părerea altora. Interpretează cu abilitate mesajele verbale și non-verbale ale partenerului de discuție. Este capabil să facă o citire comprehensivă-expresivă, să scoată ideea principală din conținutul operei, să ia notițe și să întocmească o schiță. Este capabil să-și exprime părerea despre lectură în mod clar, la subiect. În compunerile sale tinde să folosească cuvinte cu același sens, să formuleze logic textul și să respecte regulile de ortografie învățate. Cunoaște caracteristicile genurilor și speciilor literare învățate. Este capabil să identifice diferența dintre tipurile de povești. Tinde să recunoască în operele beletristice esențialul ascuns în spatele întâmplării, sensurile multiple ale operei. Este capabil să definească și să folosească următoarele noțiuni: doina, pastelul, idila, elegia, epigrama, balada populară, balada, legenda, povestea, narațiunea, nuvela, romanul. La studierea documentelor pe suport hârtie și on-line este capabil să folosească în mod apropiat biblioteca, internetul. Este capabil să compună texte funcționale despre care a învățat, atât într-o formă tradițională, cât și electronică. Participă activ la prezentarea unor scene dramatizate și pronunță expresiv textele învățate pe dinafară.
---	---

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

(Școli de naționalitate cu limba de predare română și bilingve)
Clasele 9-12

Obiectivul fundamental și misiunea programei cadru a disciplinei *Limba și literatura română* în școlile cu limba de predare română și bilingve este vehicularea unor cunoștințe practice de limbă română, formarea unei viziuni deschise și moderne a limbii, întărirea atitudinii pozitive de folosire a limbii. De asemenea programa cadru vizează conștientizarea ideii conform căreia nivelul din ce în ce mai înalt de cunoaștere a limbii poate întări, pe de o parte, identitatea lingvistică și culturală a elevului, iar pe de altă parte poate înlesni succesul individual, deoarece odată cu ștergerea granițelor, în contextul largirii relațiilor, a realizării diferitelor proiecte (economice, culturale, turistice), avem nevoie de cât mai mulți tineri bilingvi (vorbitori de română și maghiară) și vorbitori de mai multe limbi.

Programa cadru ține cont de nivelul foarte diferit de cunoștințe de limbă al elevilor care ajung la liceul bilingv de naționalitate al minorității, provenind din școlile bilingve, sau din cele în care limba română se predă ca obiect de studiu din satele din zona de graniță. De aceea, în clasa a noua accentul se pune cu preponderență pe predarea limbii (gramaticii), față de predarea literaturii (raport inversat pe parcurs). Echilibrarea, pe cât posibil, a nivelului de cunoștințe de limbă este o prioritate în programa cadru pentru clasa a 9-a, în care se preconizează munca pe echipe, cu exerciții diferențiate, prin folosirea unor mijloace moderne de predare (table numerice, ore interactive).

Educarea în limba română (maternă) vizează dezvoltarea bagajului de cuvinte, atingerea unui nivel apropiat de cunoaștere a limbii, dezvoltând cultura de comunicare, prin care elevul să fie capabil să înțeleagă și să întocmească texte de beletristică și de limbă vorbită și să-și însușească textele specifice ale diferitelor discipline studiate.

Prin programa cadru de limbă și literatură română se preconizează ridicarea nivelului de cunoaștere a limbii, întărirea ansamblului de aptitudini și deprinderi de limbă, paralel cu dezvoltarea multor alte competențe, punând accentul necesar pe dezvoltarea unor capacități de folosire a mijloacelor digitale, indispensabile în societatea contemporană informațională.

Educarea în spiritul încrederii în sine este o prioritate chiar de la începerea studiilor de liceu, prin construirea unei imagini sănătoase despre sine însuși, prin încurajarea exprimării, a judecății corecte și a gândirii axate pe soluționarea problemelor.

Scopul nostru principal este, familiarizarea elevului cu metodele de învățare, cu diferitele surse de informații (cartea, biblioteca, internetul) pe care să știe să le folosească corect la colectarea documentației, la selectarea și sistematizarea informațiilor și la prelucrarea estetică și rațională. Cu cât vor fi mai dezvoltate metodele de învățare pe care elevul le folosește, cu cât va crește interesul și voința lui pentru studii, cu atât mai bine va înțelege el provocările și valorile pe care limba și literatura română le compoartă.

Limba și literatura română este o disciplină prin care elevii vor cunoaște în primul rând caracterul deschis al sistemului limbii, vor înțelege că limba este într-o schimbare continuă, că unele expresii devin perimate, în timp ce altele noi sunt generate sub impactul schimbărilor socio-culturale. Programa cadru transmite și cunoștințe generale despre relația dintre limbă și societate, despre schimbările din limbă, despre modul în care naționalitatea folosește limba, deoarece în acest context, elevii vor înțelege mai bine rolul și „statutul” dialectului în viața indivizilor și a comunității.

Programa cadru va fi pentru elevi o demonstrație clară a sistemului logic supraetajat al limbii în care diferitele nivele funcționează într-o permanentă interdependență. Cunoștințele, regulile, legitățile proprii diferitelor nivele din sistem (ca fonetica, lexicologia, morfologia, sintagma, sintaxa, semantica, textologia....) sunt indispensabile pentru dezvoltarea aptitudinilor de exprimare orală și în scris.

Educația în spiritul limbii înseamnă dezvoltarea tuturor acelor cunoștințe, aptitudini și deprinderi în domeniul limbii, care le vor permite elevilor să înțeleagă sau să elaboreze texte de tipuri, genuri și forme diferite. Se va pune un accent deosebit pe elaborarea diferitelor texte funcționale atât pe suport hârtie cât și în format electronic, sau pe însușirea metodologiei de întocmire a proiectelor. Genurile de comunicație în masă, de informare și de comunicare a unor opinii constituie de asemenea o parte organică a materialului de însușit la această disciplină. Programa cadru tratează cunoștințele de stilistică de asemenea cu prioritate, elevii vor cunoaște diferitele variante de stil (niveluri de stil), vor tinde să-și formeze un stil propriu.

Știința retoricii își are de asemenea locul în învățarea acestei discipline, subliniind importanța discursului public, a manifestărilor verbale. Dezvoltarea competențelor de limbă este și mai mult înlesnită prin studierea metodelor de cultivare a limbajului și de ortografie.

Studierea limbii și literaturii române, mai ales prin educația estetică, va forma la elevi simțul frumosului, îi va deprinde să descifreze codul, semnificația artelor, să înțeleagă sensul ascuns al creațiilor literare.

Această disciplină este exemplară în orientarea elevilor spre investigarea și formularea valorilor filosofice, etice și estetice din creațiile artistice. Scopul este educarea lor pentru a atinge un nivel de citire comprehensivă-expresivă, pentru a câștiga o mai mare afinitate în înțelegerea artei. Materia de însușit la limba și literatura română invită de asemenea elevii la o investigare deosebit de pasionantă a patrimoniului literaturii, a acestei lumi care le oferă tulburătoare trăiri lăuntrice prin intermediul operelor lirice, narative și epice cu teme și forme atât de variate.

În programa cadru regăsim diferitele epoci din istoria culturii, diferitele tendințe, curente filosofice și de stil, operele și portretele artiștilor, moduri de abordare atât de diferite, cu întregul lor arsenal de noțiuni, dar în centrul atenției va sta întotdeauna *opera*, creația artistică care incită tânărul cititor la polemizare, făcând astfel legătura dintre prezent, trecut și viitor.

Cititorul receptiv al operelor nemuritoare este confruntat cu problemele majore ale existenței, astfel cu ideea vieții și a morții, cu modul faustian al existenței, cu problematica dorinței de a cunoaște și a limitelor cunoașterii, cu gândurile "omului matur".

Beletristica îl ajută pe cititor să-și dezvolte memoria și capacitatea înțelegerii și interiorizării trăirilor prin lectură. Elevii vor întâlni în operele citite situații (conflictuale) și modalități de rezolvare a lor, care le vor servi ca model în propria lor viață și astfel lectura îi va face mai buni și mai sensibili față de problemele altora. Enunțul „frumosul este adevărat, iar adevărul este frumos” le va trezi sensibilitatea și vor deveni mai deschiși pentru o viață onestă și de calitate.

La orele de literatură elevii vor ajunge să vehiculeze codurile artei, să descifreze sensurile ascunse ale operei, să descopere bogăția conținutului și formei creației artistice. Programa cadru pune accent pe integrarea cunoștințelor de literatură română, maghiară și universală la elevi, punând în valoare de asemenea legăturile care există între literatură și diferitele arte asociate.

Generația viitorului câștigă la această disciplină creativitate, conștiință estetică și artistică, gândire independentă și afinitate pentru a învăța de-a lungul vieții.

Clasele 9-10

Disciplina limba și literatura română, în primii ani de liceu, va înlesni, pe de-o parte, prin exerciții diferențiate, prin folosirea unei metodologii moderne și a unor mijloace audio-vizuale (în cadrul lecțiilor interactive) atenuarea diferențelor nivelului de cunoștințe al elevilor care ajung la liceu cu importante carențe în practicarea limbii, iar pe de altă parte, va dezvolta,

la elevii care vorbesc mai bine limba, competențele de înțelegere și de compunere a unor texte, va contribui la formarea unui mod propriu de abordare a literaturii, la dezvoltarea gândirii orientate asupra soluționării problemelor.

Dezvoltarea în continuare a exprimării orale și în scris va apare cu prioritate la această disciplină, la fel ca și folosirea normelor grafiei românești, a unei caligrafii ordonate și a normelor ortografice în vigoare.

Disciplina are de asemenea menirea să-i încurajeze pe elevi la folosirea limbii, la însușirea unor atitudini de limbă pozitive, la dezvoltarea capacității de a învăța singuri, de a simți plăcere la învățarea limbii. Un obiectiv atotcuprinzător este educarea, formarea elevilor pentru ca prin autocontrol să devină conștienți de diferitele atitudini de limbă convenabile în cele mai diverse ipostaze de comunicare.

Armonizarea sistemelor de comunicare verbale și non-verbale la elevi este o prioritate și în aceste clase la limba și literatura română. Cunoștințele lor de istoria limbii și de gramatică descriptivă (de fonetică, lexicologie, morfologie, sintaxă, semantică, textologie....) se vor adânci pe parcurs atingând nivele superioare.

Cunoștințele de gramatică (ca de exemplu acordurile de caz, de număr, de persoană, articolele hotărâte și nehotărâte) și de stilistică, vizând dezvoltarea multidimensională a competențelor de limbă, indispensabile vorbirii îngrijite, civilizate a limbii române, vor fi tratate cu prioritate la această disciplină. Elevii vor fi pregătiți să înțeleagă și să compună cele mai variate tipuri de texte, (pe suport hârtie sau electronice). Creativitatea, gândirea originală, o exigență de înalt nivel la folosirea limbii, o exprimare corectă verbală și în scris vor fi urmărite pe tot parcursul procesului de învățare.

Predarea literaturii vizează în primul rând dezvoltarea culturii literare a elevilor, dezvoltarea capacității lor de a folosi abstracția, de a extrage esențialul dintr-un text, de a-și dezvolta competențe de analiză a operelor de artă.

În primul ciclu, la capitolele "realitate" și "valoare" elevii se vor familiariza cu opere care, luate din cele mai variate perioade ale literaturii române de la începuturi și până acum, tratează teme de bază din domeniul artelor (natura, dragostea, adolescența, lumea adulților, virtuți și vicii omenești, destinul artistului). Apoi, vor fi prezentate diferitele perioade ale istoriei culturii și civilizației românești, tratate în ordine cronologică, curente literare și filozofice, destine ale artiștilor, crochiuri, portrete, opere clasice, romantice sau realiste, printre care capodoperele de dragoste sau filosofice din creația geniului literar, cunoscut și în literatura universală, Mihai Eminescu.

În conformitate cu crezul formulat în capitolul introductiv, obiectivul fundamental al acestei discipline este instaurarea „dialogului” dintre „operă” și „receptorul său”, investigarea sensurilor lăuntrice ale operei de artă, folosirea unor procedee de analiză a textului adaptate la specificul genului literar.

Este important ca elevii să-și îmbogățească în continuare cunoștințele legate de tema și forma operei de artă, cunoștințele legate de opera privită ca compoziție, fie ea lirică sau epică.

La orele de limbă și literatură română elevii vor fi pregătiți să dezbată, să poarte discuții despre acele valori, probleme etice, conflicte, forme comportamentale, care apar în opera de artă. Un accent deosebit se pune pe creativitate la compunerea textelor, pe scrierea unor noi forme de compunere și pe dezvoltarea plăcerii de a citi.

Programa cadru de predare a limbii și literaturii române prevede un proces complex de dezvoltare simultană a cunoștințelor de limbă a elevilor, a simțului lor moral, a capacității lor de judecată, a metodologiei de învățare și de cultură comportamentală, respectiv, este un proces complex de formare a personalității elevilor.

Limba

Unitate tematică/ Obiective cadru	Comunicare	Total 40 ore
Cunoștințe anterioare	Utilizarea corectă a formelor de comunicare-de creație, de ideeție și de încheiere a comunicării. Armonizarea comunicării verbale și nonverbale. Înțelegerea comunicării cu grai viu a instrucțiunilor, a solicitărilor. Conformare cu situația și cu partenerul de discuție. Formularea îngrijită a întrebărilor și răspunsurilor, potrivit vârstei.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea în continuare a aptitudinii de înțelegere a textului, a culturii de comunicare verbală. Interpretarea corectă a textelor de diferite tipuri, dezvoltarea capacității de reacție rapidă și corectă. Înlesnirea decodificării curente a sistemului de semne de comunicare verbală și non verbală.	
Cunoștințe/Cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Cunoașterea factorilor procesului de comunicare. Participare activă la o comunicare multipersonală cu doi sau mai mulți interlocutori cu o folosire adecvată a termenilor. Folosirea din ce în ce mai expresivă și mai armonizată a codurilor verbale și non verbale.Înțelegerea și transmiterea corectă a mesajului. Afișarea rolului adecvat de informare, exprimare, incitare, potrivit scopului Înțelegerea rolului estetic al comunicării. Comunicarea meta-lingvistică. Cunoașterea tipurilor de comunicare.		<i>Artă dramatică și dans:</i> jocuri dramatice, situații de vorbire, pantomima. <i>Etică:</i> dialogul dintre generații. <i>Informatică:</i> programe audio-vizuale.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Comunicarea, scopul și funcția ei, mesajul, codul, limbajul corporal, poziția corpului, mimica, tonalitatea vocii, pantomima, contactul vizual, mijloace de fonetică a propoziției și a textului (accentul, intonația, timbrul vocii).	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Istoria limbii române	Total 7 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază despre originea limbii române: s-a format din latina vulgară. Locul ei în familia limbilor latine. Cuvinte împrumutate.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Îmbogățirea cunoștințelor legate de procesul de formare a limbii române. Înțelegerea legăturilor de la cauză la efect privind diferitele interacțiuni dintre limbi. Locul și rolul limbii române. Facilitarea recunoașterii ei.	
Cunoștințe/Cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Limbile din Europa. Citirea cu atenție a diagramei arborescente a familiilor de limbi. Cunoașterea mai aprofundată a familiei limbilor neolatine.(enumerarea limbilor neolatine). Înțelegerea procesului de formare a limbii române din latina		<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești, geografie:</i> limbi, spații

vulgară. Cunoașterea fazelor de formare a limbii. Contextul cultural-istoric și identificarea legăturii sale cu crearea vocabularului. Cunoașterea criteriilor de înrudire între limbi. Surse de istoria limbii, citirea vestigiilor de limbă, (scrise, tipărite), concluzii. Cunoștințe despre începuturile scrierii în limba română (<i>Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung</i>), cunoștințe despre alcătuirea normelor de scriere a limbii. Explicarea efectului pozitiv al reformei religioase asupra dezvoltării culturii românești. Rolul marilor istoriografi în propagarea culturii române. Cunoștințe de tipografie; legături de la cauză la efect.	de vorbire a limbilor în Europa (folosirea hărții). <i>Limbi străine:</i> limbi, limbi neo-latine. <i>Limba și literatura maghiară:</i> istoria scrierii.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Familia de limbi, familia limbilor neolatine, etimologia, înruderile limbilor, cuvinte împrumutate, arhaisme, neologisme, istoriografie, tipografie.

Unitate tematică/ Obiective cadru	Limba și societatea. Variante de limbă. Folosirea limbii de către naționalitate	Total 20 ore
Cunoștințe anterioare	Recunoașterea diferențelor dintre dialect și limba vorbită. Arhaisme. Neologisme.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Stratificarea geografică și socială în vocabular. Se va observa specificul limbii vorbite regionale, al limbajului de specialitate, al argoului, al limbajului tinerilor, al jargonului.	
Cunoștințe/Cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Recunoașterea dialectelor : dacoromân (<i>din Muntenia, din Moldova, din Banat, din regiunea Crișurilor, din Maramureș</i>); dialectul meglenoromân, istroromân și aroman (macedoromân). Diviziunile limbii române de astăzi. Recunoașterea principalelor variante de limbă (graiuri, dialecte, argouri.). Variantele limbii vorbite de românii din Ungaria. Principalele caracteristici ale dialectului vorbit în zona Crișurilor. <i>Compararea graiului din Bihor și din zona Criș-Mureș.</i> Observarea principalelor similitudini și diferențe și „demonstrarea” lor prin câteva exemple (și mărg; să mărg). Experiențe proprii, cunoștințe privind limba folosită de naționalitate, despre bilingvism, despre schimbul de cod al limbii. Enumerarea altor limbi ale naționalităților de pe teritoriul Ungariei. Recunoașterea contextului dintre dezvoltarea socio-culturală și schimbările provocate în limbă.		<i>Geografie:</i> spațiul lingvistic, variante de limbă. <i>Cultură și civilizație românească</i> : texte de etnografie, creații folclorice.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Dialectul, graiul, limba vorbită, limba unei comunități, variante de limbaj, limbajul tinerilor, argou, limba naționalității, bilingvism, schimb de cod lingvitic.	
Unitate tematică/ Obiective cadru	Nivele de limbă, caracteristicile gramaticale ale limbii	Total 60 ore
Cunoștințe anterioare	Folosirea adecvată a cunoștințelor de fonetică, morfologie, lexicologie, sintagmă, sintaxă în procesul de exprimare în scris și	

	verbală.
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea cât mai aprofundată a diferitelor nivele de limbă, identificarea corelațiilor. Înțelegerea sistemului logic al limbii; dezvoltarea conștientizării limbii. Identificarea diferenței dintre sensul primar și secundar al propoziției.
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Cunoștințe <i>de fonetică</i>: sunetele limbii române; cunoașterea sistemului de vocale și de consoane; grupuri de sunete (<i>diftongi, triftongi, semivocale</i>) pronunțarea și scrierea lor corectă. <i>Hiatul</i>. Pronunțarea corectă a silabelor accentuate și neaccentuate. Tipurile de grupuri de vocale și consecințele lor ortografice. Observarea diferențelor dintre dialectele limbii române. Compararea sistemului de sunete din limba română și limba maghiară. <i>Caracteristicile morfologiei</i>: rolul sufixelor și prefixelor în forma și înțelesul cuvintelor. Rădăcini de cuvinte absolute și relative. Cuvinte de bază, cuvinte formate prin derivare, familii de cuvinte. Formarea corectă a cuvintelor. <i>Cunoștințe de lexicologie</i>: criteriile și tradițiile grupării cuvintelor în părțile de vorbire; cunoașterea sistemului părților de vorbire; părți de vorbire tranzitorii. <i>Sintagmele</i> : (structuri de cuvinte) tipurile de sintagme, rolul lor în construirea propoziției. Recunoașterea sintagmelor de subordonare și de coordonare. Folosirea lor corectă la construirea propozițiilor. Definirea structurilor sintagmatice ale propozițiilor, alcătuirea reprezentării grafice raționale a propoziției. <i>Sintaxa</i>: însușirea noțiunilor de sintaxă. Sensul sintaxei. Tipurile de propoziții, comunicația în funcție de conținut și de intenția vorbitorului. Folosirea corectă a propozițiilor simple și compuse. Înțelegerea coordonării și subordonării. Înțelesul propoziției în context. Înțelegerea sensului propoziției de denotare și de co-notare. Compararea structurii limbii române și limbii maghiare. Observarea ordinii cuvintelor.	<i>Limba și literatura maghiară</i>: fonetică, morfologie, sintaxă. <i>Limbi străine</i>: compararea structurii limbii române cu fonetica, structura morfologică, metode de formare a cuvintelor, structura sintaxei în limba străină studiată.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Sunetul, fonema, regulile foneticii, diftongul, triftongul, hiatul, morfema, rădăcina cuvântului (rădăcină absolută și relativă), structura cuvântului (sintagma), părți de coordonare și de subordonare în propoziție.

Unitate tematică/ Obiective cadru	Semantica	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea onomatopeelor și interjecțiilor. Legătura dintre fonetism și sensul cuvântului. Cuvinte cu unul și mai multe sensuri, mono-, și polisemia. Sinonime, antonime, omonime-rolul lor în dezvoltarea vocabularului. Câteva zicale și proverbe.	
Obiectivele	Recunoașterea legăturii dintre aspectul fonetic și înțelesul	

instructiv-educative ale unității tematice	cuvântului. Observarea mai multor sensuri ale unui cuvânt, sinonimia, cuvinte cu formă identică sau asemănătoare (omonimia și paronimia), interpretarea și folosirea corectă a lor.				
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Cunoștințe/cerințe de dezvoltare</th><th>Puncte de legătură</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> Cuvinte, tipuri de cuvinte pe baza legăturii dintre aspectul fonetic și sensul lor. Grupurile de cuvinte onomatopice și interjecții. Înțelegerea corectă a noțiunii de polisemie. Înțelegerea rolului cuvintelor cu un singur sens și cu mai multe sensuri. Înțelegerea corectă a expresiilor metaforice, dezvoltarea pe parcurs a aptitudinilor și deprinderilor necesare pentru acest exercițiu. Folosirea conștientă a sinonimelor și antonimelor în interesul unui mod nuanțat de exprimare. Îmbogățirea vocabularului prin căutarea cuvintelor din același câmp semantic. Dezvoltarea modului de comunicare și de scriere civilizate, efortul de a-și constitui un arsenal de moduri de exprimare nuanțat și diversificat, în vederea folosirii fluente a cunoștințelor. Înțelegerea tâcului zicalelor și proverbelor românești. Compararea zicalelor și proverbelor românești și ungurești, concluziile care se pot trage. </td><td> <i>Limba și literatura maghiară</i> : compararea zicalelor și proverbelor românești și maghiare, descifrarea mesajului lor; recunoașterea rolului onomatopiceilor și al interjecțiilor în creațiile lirice; sensurile multiple ale diferitelor opere. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești</i>: sensul expresiilor în limba vorbită și în disciplinele citate. </td></tr> </tbody> </table>		Cunoștințe/cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură	Cuvinte, tipuri de cuvinte pe baza legăturii dintre aspectul fonetic și sensul lor. Grupurile de cuvinte onomatopice și interjecții. Înțelegerea corectă a noțiunii de polisemie. Înțelegerea rolului cuvintelor cu un singur sens și cu mai multe sensuri. Înțelegerea corectă a expresiilor metaforice, dezvoltarea pe parcurs a aptitudinilor și deprinderilor necesare pentru acest exercițiu. Folosirea conștientă a sinonimelor și antonimelor în interesul unui mod nuanțat de exprimare. Îmbogățirea vocabularului prin căutarea cuvintelor din același câmp semantic. Dezvoltarea modului de comunicare și de scriere civilizate, efortul de a-și constitui un arsenal de moduri de exprimare nuanțat și diversificat, în vederea folosirii fluente a cunoștințelor. Înțelegerea tâcului zicalelor și proverbelor românești. Compararea zicalelor și proverbelor românești și ungurești, concluziile care se pot trage.	<i>Limba și literatura maghiară</i> : compararea zicalelor și proverbelor românești și maghiare, descifrarea mesajului lor; recunoașterea rolului onomatopiceilor și al interjecțiilor în creațiile lirice; sensurile multiple ale diferitelor opere. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești</i>: sensul expresiilor în limba vorbită și în disciplinele citate.
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură				
Cuvinte, tipuri de cuvinte pe baza legăturii dintre aspectul fonetic și sensul lor. Grupurile de cuvinte onomatopice și interjecții. Înțelegerea corectă a noțiunii de polisemie. Înțelegerea rolului cuvintelor cu un singur sens și cu mai multe sensuri. Înțelegerea corectă a expresiilor metaforice, dezvoltarea pe parcurs a aptitudinilor și deprinderilor necesare pentru acest exercițiu. Folosirea conștientă a sinonimelor și antonimelor în interesul unui mod nuanțat de exprimare. Îmbogățirea vocabularului prin căutarea cuvintelor din același câmp semantic. Dezvoltarea modului de comunicare și de scriere civilizate, efortul de a-și constitui un arsenal de moduri de exprimare nuanțat și diversificat, în vederea folosirii fluente a cunoștințelor. Înțelegerea tâcului zicalelor și proverbelor românești. Compararea zicalelor și proverbelor românești și ungurești, concluziile care se pot trage.	<i>Limba și literatura maghiară</i> : compararea zicalelor și proverbelor românești și maghiare, descifrarea mesajului lor; recunoașterea rolului onomatopiceilor și al interjecțiilor în creațiile lirice; sensurile multiple ale diferitelor opere. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești</i>: sensul expresiilor în limba vorbită și în disciplinele citate.				
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Aspectul fonetic, sensul, cuvinte onomatopiceice și interjecții, structura semantică, câmpul semantic, cuvinte mono -, și polisemantice, polisemia, cuvântul polisemic, omonimia, omonimele, sinonimia, sinonimele (cuvinte cu înțeles înrudit), antonimia, antonimele.				

Unitate tematică/ Obiective cadru	Textul	Total 30 ore
Cunoștințe anterioare	Aptitudini de înțelegere a textului și de compunere de texte potrivit vârstei. Citirea comprehensivă a textelor de beletristică și a celor care comunică cunoștințe generale. Scoaterea ideii de bază și reformularea ei. Recunoașterea diferențelor dintre graiul viu, textul pe suport hârtie și în format electronic.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Înțelegerea textului ca mijloc de comunicație având ca valoare principală o coeziune pronunțată (globală, lineară). Cunoașterea componentelor lingvistice și nelingvistice ale textului și folosirea lor în practică. Dezvoltarea aptitudinilor de analiză a textului, luând în considerare factorii lingvistici și nelingvistici. Învățarea metodelor de prelucrare a textului.	
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare		Puncte de legătură
Cunoașterea noțiunilor și caracteristicilor diferitelor texte. Contextul, coeziunea textului (globală, lineară).		Limba și literatura maghiară: construirea

	Asimilarea și folosirea la nivel de aptitudini a componentelor lingvistice și nelingvistice ale textelor orale și scrise. Armonizarea textului oral și a limbajului corporal.(contactul vizual, mimica, timbrul). Armonizarea și folosirea corectă a simbolurilor lingvistice (de ex.propoziții) și nelingvistice (de ex.silabisirea, tipurile de litere, figurile). Textul și comunicarea. Cunoașterea circumstanțelor de comunicare care influențează alcătuirea și înțelegerea textului. Unitățile structurale (micro, și macrostructurale) ale textului și tipurile de structuri (structuri lineare, paralele sau opuse, structuri mozaic și structuri încadrate). Sensul și tema textului. Coeziunea conținutului, a ideii, elemente de coeziune semantică în text. Gramatica textului. Dezvoltarea culturii lingvistice prin exerciții de analiză a textului și de compuneri de texte. Cunoașterea caracteristicilor diferitelor tipuri de texte. Compararea textelor orale și scrise, identificarea unor elemente diferite. Compararea textelor orale, pe suport hârtie, și pe internet, observarea unor caracteristici diferite. Cunoașterea și exersarea metodelor de prelucrare a textului.	textelor românești și maghiare (observare, comparare). <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> tipurile de texte bibliografice. <i>Cultură și civilizație românească:</i> interpretarea textelor de acest gen. <i>Biologie-higienă, chimie, geografie:</i>vocabularul și structura textelor de popularizarea cunoștințelor. <i>Informatică:</i> lecții interactive de limbă, diferite tipuri de texte, texte funcționale.
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Texte, texte corelate, coeziunea textelor, coeziunea globală, lineară, mesajul, factori lingvistici și nelingvistici, circumstanțe de comunicație: expeditorul, destinatarul, realitatea, codul, situația de comunicație, tipul de text, unitate micro, și macrostructurală, propoziție enunț, bloc de propoziții, propoziție în sistem, tipuri de structuri: structura lineară, paralelisme, opoziție, structuri încadrate și sub formă de mozaic, asocieri, texte asociative; cuvânt cheie, izotipia, descrierea noțiunii, tema, ordinea cuvintelor, ordinea propozițiilor, tipuri de texte: monolog, dialog, polilog, text oral, text scris, electronic, spontan, pregătit.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Înțelegerea textului, compunerea de texte.	Total 20 ore
Cunoștințe anterioare	Înțelegerea mesajului din textul auzit și citit. Cunoașterea tipurilor de texte imprimare sau electronice. Familiarizarea cu fazele compunerii unui text.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Formarea unor deprinderi și tehnici de a lua notițe, conform destinației textului. Dezvoltarea aptitudinii de a extrage esențialul, de a concentra, de a sintetiza textul. Descifrarea mesajelor verbale și nonverbale. Familiarizarea cu structurile și forma diferitelor tipuri de texte (text oficial, eseuri cu caracter privat). Dezvoltarea deprinderilor de "compunere" prin	

	multe exerciții de elaborare a unor texte de diferite tipuri. Dezvoltarea deprinderilor de elaborare a unor lucrări sau de întocmire a proiectelor.
Cunoștințe/cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Citirea cu voce tare și în gând a diferitelor tipuri de texte (imprimare sau electronice); utilizarea corespunzătoare a unor tehnici de citire, citirea globală și cea detaliată a textului. Cunoașterea și exersarea unor tehnici de prelucrare de texte, de a lua notițe și de întocmire a unor schițe după text. Dezvoltarea capacității de a prescurta textul scoțând esențialul. Dezvoltarea unor texte, recrearea lor. Moduri de receptare: interpretativ, critic și creativ. Ilustrații și figuri, legătura dintre imagine și text. Procedee de interpretare a diferitelor tipuri de texte (literare, de cultură generală). Caracteristicile tipurilor de texte <i>neliterare</i> (de răspândire a cunoștințelor, <i>din manual, din presă</i>). Procedee de analiză conform naturii genului din text. Îmbogățirea cunoștințelor de elaborare de texte, experiențe în acest domeniu. Cunoașterea factorilor care determină elaborarea diferitelor tipuri de texte: circumstanțe de comunicare, caracteristicile tipului de text și aptitudinile individuale ale autorului textului. Caracteristici de comunicare și de gen ale diferitelor tipuri de texte: (<i>narațiunea, descrierea, caracterizarea, argumentarea, eseul, evaluarea, dezbaterea, autobiografia, scrisoare de motivație, cererea, blogul, scrisoarea particulară și oficială</i>). Cunoașterea caracteristicilor de structură ale textului, dezvoltarea deprinderilor de compunere de texte prin exerciții. Folosirea <i>bibliotecii</i> și a <i>internetului</i> în studierea individuală a documentelor imprimate și online. Culegerea de date: studierea literaturii de specialitate, întocmirea bibliografiei; catalogare, întocmirea de fișiere, notițe, trimiteri; selectarea materialului, sistematizarea, prelucrarea sa creativă și etică. Citatele, indicarea surselor, evitarea plagiatului. Dezvoltarea aptitudinilor de compunere a unor eseuri; tipurile de eseuri, caracteristicile lor. Cunoașterea caracteristicilor genurilor de studii și de prelegeri. Întocmirea diferitelor eseuri și prelegeri, citirea lor, dezbaterea lor, pe baza criteriilor de conținut și formă învățate. Redactarea textelor (<i>format tradițional și electronic</i>): invitații, apeluri (de ex. la serbări în școală). <i>Scrisoare de motivație</i> (cu prilejul orientării profesionale).	<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești; biologie igienă:</i> scrierea unui eseu. <i>Toate disciplinele:</i> întocmirea unor schițe, luarea de notițe. <i>Limba și literatura maghiară:</i> scrisoare poetică, epistola; din corespondența dintre scriitori și poeți. <i>Informatică:</i> întocmirea de prezentări în format power-point; lucrări de proiect, texte pe internet (forumuri, notări în blog, e-mail), corespondență privată și oficială; documente online: citirea unor texte neliterare, texte de publicitate, știri, comenzi.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Descriere, caracterizare, conferință, eseu, scrisoare oficială, cerere, autobiografie, curriculum vitae (CV), scrisoare de motivație, împuternicire, adeverință, invitație.

Unitate tematică/ Obiective cadru	Cunoștințe de ortografie și de pronunție corectă	Total 20 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea și aplicarea „noilor” reguli de ortografie. Cunoașterea DOOM-ului (<i>Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii</i>	

	române) și folosirea lui conform destinației.
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Aplicarea regulilor de ortografie ale limbii române la nivel de deprinderi. Dezvoltarea deprinderilor de autocontrol și de autocorectare.
Cunoștințe /cerințe de dezvoltare	Puncte de legătură
Compararea vechilor și noilor reguli de ortografie : problematica legată de „ă” și „î”; „sânt”, „sunt”. Cunoașterea regulilor principale de ortografie și de pronunție a limbii române și folosirea lor corectă. Tipurile de semne diacritice și funcția lor. Vocale și semivocale (<i>diftongi, triftongi, hiat</i>). Consoanele: folosirea corectă a consoanelor duble. Ortografierea corectă a numelor proprii (străine) și pronunția lor corectă. Folosirea majusculor: formule de adresare, nume proprii, ființe mitologice, sfinți, nume de animale, teritorii geografice și administrative, constelații, epoci istorice și evenimente majore, conferințe științifice, sărbători religioase și profane. Problematica scrierii împreună sau separat (de ex..<i>sau/s-au; iau/i-au; ceai/ce-ai...</i>). Ortografierea cuvintelor mozaic, a cuvintelor create (<i>prefixări, sufixări</i>) și a cuvintelor compuse, a grupurilor de cuvinte. Regulile folosirii prepozițiilor și a conjuncțiilor. Exersarea unor reguli de ortografie legate de diferitele nivele ale limbii dezvoltarea deprinderilor de scriere corectă. Folosirea dicționalelor ortografice, a unor programe electronice de control al ortografiei.	<i>Limbi străine:</i> compararea limbii pronunțate cu voce tare cu alte limbi străine învățate. <i>Toate disciplinele:</i> ortografie și pronunție corectă. <i>Informatică:</i> folosirea programelor de control al ortografiei, texte funcționale (corespondență, adresare).
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Principiul de bază al ortografiei, reguli, legități, programe de control al ortografiei, cuvinte mozaic.

Literatura

Unitate tematică/ Obiective cadru	Arta, realitatea, valorile	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază despre rolul literaturii.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Înțelegerea importanței și rolului literaturii (al artelor) de construire a personalității, de înnobilare a sufletului. Abordarea artelor, dezvoltarea simțului etic și estetic. Capacitatea de a face abstracție și dezvoltarea în continuare a aptitudinii de interpretare a operei de artă.	
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Artă și realitate. Literatura și artele asociate. Rolul artelor, caracterul lor senzual. Trăirile prin artă.	Elevul – va înțelege că arta prezintă o realitate mai profundă, mai adevărată, mai esențială decât	<i>Limba și literatura maghiară:</i> diferite genuri literare.

Esența reflectării realității în artă. Beletristica, artă a cuvântului. Creația literară: realitate-ficțiune. Limbajul artistic (imaginea). Puterea expresivă a limbii. <i>Sensuri excedentare</i> exprimate prin mijloace artistice, valoarea artistică. Structura operei literare. Legătura dintre conținut și formă. Operele epice. Operele lirice. Ilustrații din lumea artei în lumina unor opere la liberă alegere (următoarele opere sunt recomandate). De ex. <i>adolescența</i>: Ionel Teodorescu: <i>La Medeleni</i>, Lucian Blaga: <i>Hronciul vârștelor</i>; Mircea Eliade: <i>Romanul adolescentului Miop</i>. <i>Dragostea</i> : Mihai Eminescu: <i>Dorința</i>; <i>Joaca</i>: Lucian Blaga: <i>Izvorul nopții</i>; Matei Florin: <i>Băiușei</i> (A bajutiak) fragment, Aventurile incredibile ale lui <i>Stim și Stam</i>. Tudor Arghezi: <i>Prefață la Țara piticilor</i>. <i>Familia</i>: Costache Negruzzi: <i>Cum am învățat românește</i>. <i>Crezurile poetice ale autorilor</i>: Octavian Goga: <i>Rugăciune</i>; Lucian Blaga: <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i>, Horia Lovinescu: <i>Moartea unui artist</i> (fragment). <i>Slăbiciuni umane</i>: B.Șt.Delavrancea: <i>Hagi Tudose</i>. <i>Aventuri, călătorii</i>: Calistrat Hogaș: <i>Chira Chiralina</i>. <i>Lumea fantasticului</i>: Mircea Eliade: <i>Cum am găsit piatra filozofală, 12000 de</i>	realitatea superficială; – știe că literatura este arta cuvântului; – este capabil să caute sensul figurat din opera literară să sesizeze esențialul de dincolo de fenomenul prezentat; – știe că simbolul, grupul de simboluri (cuvântul propoziția) nu câștigă înțelesuri suplimentare decât în contextul operei; – cunoaște caracteristicile specifice creației epice, formele epice de comunicare; – recunoaște câteva genuri lirice (tradiționale (de ex. cântecul, elegia, oda); – este capabil să facă legătura cu alte creații artistice asociate la analiza operei literare epice sau lirice ; – înțelege și simte puterea operei artistice de a face omul mai bun, de a-i înnobila sufletul, de a-i cizela mintea prin trăiri care delectează și impresionează.; – este capabil să facă diferența dintre creația artistică și kitsch; – cunoaște pe dinafară 2-3 fragmente de proză și 3 opere lirice.	<i>Cultură vizuală</i>: opere românești, ungurești și din arta universală. <i>Cânt și muzică</i>: opere muzicale, române. <i>Artă dramatică și dans</i>: text, muzică, mișcare.
--	---	--

<i>capete de vită.</i> <i>Viața și moartea:</i> Mihai Eminescu: <i>Mai am un singur dor.</i>		
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Artă, realitate, valoare, beletristică, temă, motive, fenomene, esențialul, sensuri suplimentare, estetica, creație autonomă, epigoni, expresie, idee, subiectivul, epica scurtă, epica lungă, simbol, limbaj artistic-estetic, katarsisul.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Biblia (în limba română)		Total 7 ore
Cunoștințe anterioare	Câteva pilde din Biblie în limba română din <i>Vechiul și Noul Testament</i> .		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Elevii vor înțelege că biblia este „cartea cărților”, piatra de temelie a artelor. Dezvoltarea aptitudinilor și a deprinderilor prin interpretarea pildelor biblice; explicitarea sensurilor suplimentare din textele biblice. Prezentarea unor forme comportamentale, teme, motive, principii pozitive; formarea unor atitudini corecte.		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Fragmenete din Vechiul Testament (de ex.: <i>Geneza; Cădere în păcat; Cain și Abel; barca lui Noe ; Iosif și frații săi; Judecata lui Solomon; Istoria profetului Ionas; Moise și cele zece porunci; Cântarea cântărilor</i> (fragment). Ilustrații de texte din Noul Testament de ex. <i>Nașterea lui Isus; Călătoria magilor; Fiul risipitor; Imnul iubirii al apostolului Paul; Pasiunea și învierea domnului Isus</i> . Păstrarea tradiției biblice în cultura europeană, maghiară și română. Sărbători religioase (Crăciunul, Paștele). Poezia populară a tradițiilor etnografice (de ex.colindele, cântecele de Crăciun...). Creații pe teme biblice (ilustrații de texte) din literatura română: de ex.: Mihai Eminescu: <i>Scrisoarea I.; Rugăciunea unui dac</i> ; Marin Sorescu: <i>Ionas</i>	Elevul – posedă cunoștințe de bază despre istoria Bibliei, despre traduceri sale; – înțelege că influența „cărții cărților ” este aproape incomensurabilă în cultura europeană (cât și în arta românească și cea ungară); – știe că diferitele ramuri ale artelor (literatura, muzica, artele plastice, filmul) se inspiră din istoriile Vechiului și Noului Testament, și le prelucrează; – înțelege rolul Bibliei (al pildelor biblice, al psalmilor) în crearea diferitelor genuri artistice; – cunoaște cele zece porunci primite de Moise; – cunoaște colinde, zicale, proverbe românești cu referințe biblice (de ex.: <i>nimeni nu poate fi profet în țara sa</i>);	<i>Limba și literatura maghiară:</i> creații literare pe teme biblice. <i>Cultură și civilizație românească:</i> poezii pe tema obiceiurilor populare. <i>Cultură vizuală:</i> prelucrarea temelor biblice în literatură, muzică, arte plastice și film (exemple din diferite epoci istorice). <i>Cânt și muzică:</i> imnuri, psalmi puși pe muzică.	

(fragment); Tudor Arghezi: <i>Psalm.</i>	– înțelege corelația care există între unele întâmplări biblice și sărbători (de ex.: de Crăciun: scene legate de Sfânta sărbătoare a Nașterii Domnului; colindatul; colindatul cu turca, colindatul cu steaua). – cerințe minime de cunoaștere a bibliei: 2-3 pilde din Vechiul Testament; 2-3 pilde din Noul Testament.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Vechiul și Noul Testament din Biblie; geneza, parabola, pilde, psalmi, evanghilia, evangheliștii, profeții, apostol, pasiune, răstignirea pe cruce, Golgota, canonul, Canaanul.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Poezia populară românească		Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea câtorva creații populare (balada, doina, cântecul de leagăn).		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	A se arăta că poezia populară este parte integrantă a literaturii române, este un mijloc de exprimare a bogăției spirituale a poporului. Cunoașterea și îndrăgirea creațiilor caracteristice poeziei populare românești.		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Poezia populară-poezia cultă. „Doina” creație tipică a poeziei populare românești. Multiplele feluri de doine, caracteristicile de conținut și stare sufletească ale doinelor. Balade populare românești : <i>Miorița</i> și/sau <i>Monăstirea Argeșului</i>. Caracteristicile genului de baladă populară. Teme, motive.	Elevul – va recunoaște caracteristicile de conținut și formă ale „doinelor”, va resimți starea emoțională lăuntrică; – Va putea declama corect textul baladei <i>Miorița</i> ; – va înțelege mesajul multiplu al acestor creații și va cunoaște caracteristicile genului; – va putea folosi și va îmbogăți cunoștințele pe care le are despre baladă; – va putea căuta și identifica principalele motive: ca de ex. complotul, păstoritul de transhumanță, (pe două pajiști) oaia năzdrăvană ; măicuța plângând și imaginile de „nuntă-înmormântare”;	<i>Limba și literatura maghiară:</i> paralelisme (<i>Monăstirea Argeșului, Kőmíves Kelemenné</i>). <i>Cultură vizuală:</i> mănăstiri, cetăți și alte realizări ale civilizației.	

	<i>testamentul păstorului;</i> – va ști să argumenteze la nivelul vârstei sale ideile filozofice legate de destin care apar în baladă; – va ști să dea definiția <i>alegoriei</i>; – va înțelege sensul "<i>motivului de sacrificiu</i>" din balada <i>Monăstirea Argeșului</i>, va percepe tensiunile care se iscă din "<i>relația dintre artist și opera sa</i>"; – știe că este nevoie de un mare sacrificiu pentru a crea o operă nemuritoare, de valoare universală; – este capabil să facă asociația cu o capodoperă a literaturii maghiare, cu balada <i>Kőműves Kelemenné</i> (Meșterul zidar Kelemen); – este capabil să aducă argumente pro și contra pentru spiritul de sacrificiu, dragostea de muncă, conștiința menirii; – știe să enumere alte exemple pe această temă din literatura română, maghiară și din literatura universală; – învață pe dinafară un fragment de baladă.	
Valori artistice și morale în povestea „<i>Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte</i>”. Structura. Motive. Valoarea universală a mesajului acestei povești. Obiceiuri populare dramatice și arta lor poetică.	Elevul – înțelege adevărul universal din poveste și este capabil să-și formuleze o părere proprie; – participă la obiceiurile populare dramatice; recunoaște importanța poeziei populare; – nivelul minim de cunoștințe din opere de acest gen: este capabil să înțeleagă sensul unei doine, al unei balade, și al unei povești; – este capabil să declame textul corect al baladei „<i>Miorița</i>”.	

Noțiuni-cheie/ noțiuni	Balada populară, balada cultă, cainismul; păstoritul de transhumanță, testamentul „nunta-înzmormântare”, motivul sacrificiului, imnul, psalmul, predica.
-----------------------------------	--

Unitate tematică/ Obiective cadru	Literatura română în secolul XVI-XVIII.	Total 5 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază de istoria limbii, legende.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Conștientizarea importanței culturii românești în limba slavă veche. Cunoașterea primului vestigiu de limbă română, interpretarea lui în legătură cu începuturile scrierii în limba română. Elevii vor înțelege că literatura religioasă și operele cronicarilor au contribuit la dezvoltarea limbii române. Se vor identifica corelațiile cu istoria culturii. Prezentarea succintă a curentului filozofic al epocii luminilor. Prezentarea rolului Școlii Ardelene, în contextul epocii luminilor din Europa.	
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Ilustrații din literatura secolelor 16–18 în limba slavă veche și română. Fragmente din vestigiul de limbă în slava veche <i>Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie</i>. Începuturile scrierii în limba română (<i>Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung</i>). <i>Biblia de la București</i>. Marii cronicari (scurtă trecere în revistă). Dimitrie Cantemir: <i>Descrierea Moldovei</i> (fragment). Iluminismul românesc și Școala Ardeleană.	Elevul – va cunoaște începuturile culturii românești scrise, cele mai vechi vestigii de limbă; – va înțelege însemnătatea literaturii religioase și a operei cronicarilor în dezvoltarea limbii și culturii românești; – va cunoaște profesiunea de credință a Școlii Ardelene, în contextul gândirii epocii luminilor și rolul său în înrădăcinarea și adâncirea conștiinței naționale; – va ști să-i enumere pe reprezentanții Școlii Ardelene: <i>Samuil Micu Klain, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu</i>; – va înțelege puterea și impulsul pozitiv al protestantismului asupra dezvoltării limbii și culturii românești într-o relație de la cauză la efect; – nivel minim de cunoaștere a	<i>Limba și literatura maghiară:</i> iluminismul european și cel unguresc. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> religia reformată și protestantismul. <i>Informatică:</i> căutare pe internet; culegerea de informații.

	operelor: Dimitrie Cantemir: <i>Descrierea Moldovei</i> (fragmente).	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Limba vorbită, cea scrisă, vestigii de limbă, cronicari, iluminismul, protestantismul, traducerea bibliei.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Literatura română în prima jumătate a secolului XIX.		Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea câtorva creații epice și lirice.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea trăsăturilor esențiale ale celor mai importante programe pentru dezvoltarea limbii române, a presei, a învățământului și a teatrului. Personalități celebre: prezentarea activității lui <i>Grigore Alexandrescu, Nicolae Bălcescu, Dimitrie Bolintineanu, Alecu Russo</i>, asimilarea cunoștințelor. Prezentarea curentelor de gândire și de stil caracteristice epocii: clasicismul, sentimentalismul, romantismul-legat de activitatea și profesiunea de credință a lui <i>Ion Eliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri</i>.		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Contextul social, politic și cultural al primelor decenii ale secolului XIX. Dezvoltarea presei, învățământului, teatrului în limba română. Cunoștințe generale despre grupul de artiști ai epocii: <i>Ion Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Nicolae Bălcescu, Alecu Russo, Dimitrie Bolintineanu, Anton Pann, Vasile Alecsandri</i>. Programe culturale. Curentele de stil ale epocii: clasicismul, sentimentalismul, romantismul. <i>Dacia literară</i> program al romantismului românesc. Contribuția scriitorilor pașoptiști (1848) la dezvoltarea limbii și literaturii române, la crearea de noi genuri și opere literare. Ion Heliade Rădulescu: <i>Zburătorul</i> (analiza literară a	Elevul – are vaste cunoștințe despre filozofia și profilul epocii; despre curentele de gândire și de stil ale epocii; despre principiile filozofice, artistice ale grupurilor de artiști; – cunoaște rolul determinant al personalităților marcante asupra epocii; – cunoaște în esență cele mai importante programe și lucrări pentru dezvoltarea limbii române; – recunoaște trăsăturile de stil ale noilor genuri, ale clasicismului, sentimentalismului, și romantismului; – este capabil să facă asociații cu cunoștințele de literatură maghiară și universală; – nivelul minim de cunoaștere a operelor:	<i>Limba și literatura maghiară:</i> reprezentanții romantismului în literatura română, maghiară și universală; caracteristici ale curentului de stil; programele principale în serviciul limbii maghiare. <i>Istoria, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> Personalitățile celebre ale epocii reformiste din Ungaria. Caracteristicile epocii. <i>Cultura și civilizația românească:</i> poezia populară și	

operei). Grigore Alexandrescu: <i>Umbra lui Mircea</i> . <i>La Cozia</i> (analiza operei).	– elevul este capabil să înțeleagă singur opera lui Ion Heliade-Rădulescu <i>Zburătorul</i>; – este capabil să interpreteze gândirea și forma specifică a operei lui Grigore Alexandrescu <i>Umbra lui Mircea</i>, <i>La Cozia</i>; – este capabil să dea individual răspunsuri orale și în scris identificând corelațiile importante.	romantismul. <i>Geografie:</i> Topografia legată de teme și de creatori.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Viața literară, program de cultură; mișcare, curente de idei, de stil, clasicismul, romantismul.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Portret–Vasile Alecsandri		Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Câteva trăsături fundamentale ale stilului epocii romantismului. Cunoașterea câtorva pasteluri ale poetului.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Prezentarea portretului artistului creator al stilului romantic timpuriu. Conștientizarea câtorva teme fundamentale ale operei (<i>trăiri legate de peisaj și de dragoste, patriotismul, trecerea</i>). Accentuarea rolului de pionierat al lui Vasile Alecsandri, prezentarea programului său de acțiuni și a tezei sale poetice.		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Creația lirică a lui Vasile Alecsandri, teme caracteristice (de ex.. <i>dragostea, peisajul, viața și moartea, evenimente istorice</i>). Poezia de dragoste. Idile și elegii. De exemplu: <i>O seară la Lido, Steluța, Lăcrămioare</i> . Creații peisagistice. Pasteluri: <i>Sfârșit de toamnă, Lunca din Mircești</i> . Evenimente istorice: <i>Hora Unirii</i> .	Elevul – cunoaște epoca istorică, istoria culturii, perioada culturală în care poetul a trăit, a creat și și-a asumat funcții publice; – cunoaște portretul unui poet romantic, angajamentul său uman și artistic, programul său novator; – știe că Vasile Alecsandri a creat un nou gen literar în literatura română, <i>pastelul</i>; – studiază și individual câteva teme importante ale operei lui Alecsandri, atitudinea eului său liric (de ex..<i>dragostea, peisajul, viața și moartea, evenimente istorice</i>); – este capabil să își formuleze o	<i>Limba și literatura maghiară:</i> romantismul. <i>Cultură vizuală:</i> creații romantice de artă plastică.	

	păreră proprie la analiza operelor; – nivel minim de cunoaștere a operelor: <i>O seară la Lido</i> și un pastel (de ex. <i>Sfârșit de toamnă</i>).	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Atitudine poetică, eul liric, portretul, întreaga operă, pastelul, idila, elegia.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Epoca marilor clasici ai literaturii române. Opera lui Mihai Eminescu	Total 30 ore
Cunoștințe anterioare	Câteva date din viața lui Eminescu. Cunoștințe de bază privind particularitățile stilului romantic. <i>Fiind băiet păduri cutreieram; Sara pe deal.</i>	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Literatura celei de-a doua părți a secolului XIX.(prezentare globală). Prezentarea marilor teme și motive caracteristice ale poetului geniu romantic, cunoscut și în literatura universală (<i> timpul, cosmosul, istoria, natura și dragostea</i>). Prezentarea complexă a operei sale în vederea dezvoltării aptitudinilor de abstractizare, de interpretare a unei opere la elevi. Pregătirea elevilor pentru a <i>integra conținutul filosofic al operei, pentru a înțelege concepția poetului despre peisaj, despre dragoste, teoria lui despre geniu, despre univers, despre trecerea timpului, singurătate și artă.</i>	
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Opera lui Mihai Eminescu. Marile teme ale poeziei sale. <i>Timpul</i> (timpul concret,timpul subiectiv): ex. <i>Trecut-au anii...</i> <i>Cosmosul</i> (micro și macrocosmosul, infinitul, cerul, luna, soarele, stelele, luceafărul, geneza, muzica sferelor): <i>La steaua; Luceafărul.</i> <i>Ars poetica:</i> Critica socială, destinul geniului, singurătatea lui. <i>Luceafărul.</i> <i>Peisajul:</i> (concret, metaforic)- Vise de dragoste, dorința, împlinirea: <i>Dorința, Lacul, Floare albastră, Sara pe deal; Dragostea neîmpărtășită: Pe</i>	Elevul – va cunoaște principalele perioade ale creației lui Eminescu și locul său în literatura universală; – este capabil să lege cunoștințele pe care le are din literatura română, maghiară și universală cu cunoștințele despre romantism; – cunoaște principalele caracteristici ale stilului epocii romantismului; – recunoaște în decursul analizelor literare marile <i>teme și motive</i>, genurile literare, soluțiile poetice ale lui Eminescu, stilul său; – recunoaște legătura dintre peisajul exterior și cel interior, sufletesc (metaforic); – știe că în poezia de dragoste a	<i>Limba și literatura maghiară:</i> Teme și motive asemănătoare în poezia lui <i>Mihai Eminescu</i> și a lui <i>Vajda János</i>. Traduceri ale poeziilor lui Eminescu în limba maghiară (de ex.: <i>Esthajnalcsillag; Ó, jössz-e már?</i>). Muze în literatura maghiară. <i>Cultură vizuală:</i> creații specifice epocii din domeniul artelor plastice. <i>Cânt și muzică:</i> piese muzicale romantice.

<i>lângă plopul fără soți, Te duci, De câte ori iubito, De ce nu-mi vii?</i> Femeia înger și femeia demon; (Înger și demon). <i>Peisajul și trecerea:</i> Mihai Eminescu: <i>Mai am un singur dor.</i> <i>Analiza complexă a capodoperei lui Eminescu Luceafărul.</i> Geneza, istoria poemului, sursele de inspirație (folclorul, filosofia schopenhaueriană, mitologia greacă și cea din India, creștinismul); viața poetului transformată în simbol. Structura operei: Nivelul universal-cosmic și cel uman-terestru. Bogăția de teme și motive. Elemente epice, lirice și dramatice în poem. Importanța sa filosofică, sensurile sale alegorice. Expresivitatea limbajului poetic. Correspondența dintre <i>Mihai Eminescu</i> și <i>Veronica Micle</i>. Analiza altor 2-3 creații lirice ale poetului în afara celor de mai sus. Genurile poeziei lui Eminescu (<i>idila, egloga, epistola, romanța, oda, elegia, epigrama, sonetul, doina</i>). Fragmente din proza lui Mihai Eminescu: <i>Sărmanul Dionis</i>. Prietenia dintre <i>Mihai Eminescu</i> și <i>Ion Creangă</i>; prietenia dintre <i>Mihai Eminescu</i> și <i>Ion Luca Caragiale</i>.	lui Eminescu fericirea în dragoste este exprimată și prin perfecțiunea edenică a naturii (<i>Dorința</i>), iar natura lipsită de splendoare exprimă iubirea neîmplinită (<i>De ce nu- mi vii?</i>); – cunoaște crezul poetului despre poezie și despre menirea artistului; – este capabil să facă individual analiza unei opere a lui Eminescu; – înțelege mesajul filozofic al operei <i>Luceafărul</i>, că omul având o menire, geniul, plătește nemurirea, valoarea universală a creației cu nefericirea sa; – recunoaște bogăția temelor și motivelor, varietatea lor; – realizează prezența unor elemente lirice, epice și dramatice în capodopera lui Eminescu și este capabil să le identifice făcând analiza operei; – este capabil să analizeze individual opera, să descifreze esențialul din operă; înțelege mijloacele poetice și rolul lor; – știe să enumere exemple din diferite genuri; – nivel minim de cunoaștere a operelor: <i>Fiind băiet păduri cutreieram, Sara pe deal, Luceafărul, De ce nu-mi vii?</i> <i>Mai am un singur dor</i> și încă alte 2-3 poezii; 2-3 poezii pe dinafară; – va fi capabil să prezinte creația lui Eminescu (pe baza a min.10-12 poezii lirice și 1- 2 poezii epice); – este capabil să formuleze o părere proprie, să dea răspunsuri orale și în scris, să declame corect textul unor poezii.	<i>Informatică:</i> căutare pe internet; epoca romantică (literatură, muzică, arte plastice).
--	---	--

Noțiuni-cheie/ noțiuni	Filosofie, folclor, mitologie, limbaj poetic, idila, egloga, romanța, doina, sonetul, luceafărul, omul de rând, geniul, teoria geniului, individul, micro, și macrocosmosul, teme, motive, traduceri ale poeziilor, poezii puse pe muzică, singurătatea, geneza, spațiul concret și abstract.
-----------------------------------	---

Unitate tematică/ Obiective cadru	Opera lui Ion Creangă	Total 20 ore
Cunoștințe anterioare	Una-două povești de Creangă și fragment din romanul autobiografic <i>Amintiri din copilărie</i> . Elevul cunoaște atitudinea poetilor romantici (Vasile Alecsandri și Mihai Eminescu) față de poezia populară.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea specificului, tendințelor caracteristice ale literaturii române de atunci (a doua jumătate a secolului XIX). Prezentarea simbolurilor realismului și poporanismului în literatură. Prezentarea complexă a portretului prozatorului Ion Creangă, sublinierea metodelor folosite în creația sa. Dezvoltarea deprinderilor de analiză a nuvelor și romanelor	
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Prezentarea carierei artistice a lui Ion Creangă. Variante de genuri: povestea, narațiunea, nuvela, romanul în creația lui Ion Creangă. <i>Povestea lui Harap-Alb</i> (poveste); <i>Povestea unui om leneș</i> (narațiune); <i>Moș Nichifor Coțcariul</i> (nuvelă); <i>Amintiri din copilărie</i> (roman autobiografic); Teme și motive: satul tradițional; amintiri nostalgice din copilăria dispărută; virtuți și vicii umane. Personaje „vii” pe scena creației sale. Caracteristicile scrierilor sale: originalitate, stil popular, umor aparte, atitudine de moralist, abordare anecdotică. Analiza romanului autobiografic <i>Amintiri din copilărie</i> . Trăirile legate de copilărie și de pământul natal. Copilăria, o retrospectivă nostalgică. Aventurile din tinerețe apar ca	Elevul – este capabil să recunoască caracteristicile stilului realist și popular în operele scriitorului; – cunoaște înțelepciunea din cele mai importante opere ale lui Ion Creangă, complexitatea lor stilistică, caracterul lor umoristic; – este capabil să identifice trăsăturile caracteristice de conținut și formă ale poveștilor, narațiunilor, nuvelor; este capabil să abordeze opera ca o compoziție (având introducere, conflict, intrigă, punct culminant și deznodământ); – este capabil să formuleze o părere proprie despre faptele eroilor cu argumente pro și contra; – percepe și identifică atitudinile umane fundamentale (virtuțile și viciile);	<i>Cultură și civilizație românească</i> : texte din creațiile populare; zicale, superstiții. <i>Limba și literatura maghiară</i> : prietenia dintre poeți (Petőfi Sándor–Arany János; Ady Endre–Babits Mihály). <i>Cultură vizuală</i> : <i>Amintiri din copilărie</i> varianta cinematografică a operei.

primele forme de manifestare ale (auto)cunoașterii. Prezentarea vieții sufletești a adultului în devenire, exprimarea frământărilor lăuntrice ale acestei perioade intermitente. Personajul liric al operei <i>Amintiri din copilărie</i> prezintă aventurile și psihologia copilului din Moldova din secolul al XIX. și pe cele ale „adolescentului universal”; Caracterizarea personajului. Specificul <i>romanului autobiografic</i> (de ex. Creangă își povestește aventurile din copilărie, trăirile sufletești la persoana întâi singular, pe un ton nostalgic). Caracteristicile stilului romanului: (stil autentic, verbal, avântat, cu „culori moldovenești de stil”, anecdotic, plin de umor și autoironie). Prietenia dintre <i>Mihai Eminescu</i> și <i>Ion Creangă</i>.	– observă formele și punctele de vedere ale narațiunii lui Creangă; – este capabil ca în cadrul analizei operelor să caracterizeze personajele principale, să judece conflictele care decurg din atitudinea lor; – cunoaște caracteristicile specifice ale genului de <i>roman autobiografic</i>; – se pune în locul lui Nică, trăiește aventurile lui, înțelege și resimte mesajul operei; – este capabil de o abordare a romanului din mai multe aspecte; este capabil să-și exprime propria părere; – cunoaște locul lui Ion Creangă în literatura română; – nivel minim de cunoaștere a operelor: <i>Amintiri din copilărie</i>; analiza unei povești, narațiuni, sau nuvele; – va fi capabil să analizeze și o operă a lui Creangă necunoscută pentru el ; – a auzit și a citit despre prietenia dintre <i>Mihai Eminescu</i> și <i>Ion Creangă</i>; – un fragment de proză din <i>Amintiri din copilărie</i>.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Romanul autobiografic, stilul autentic, nostalgia, autoironia, stilul anecdotic, umorul, regionalismele.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevul „a învățat să învețe”, să folosească corespunzător sursele de informație: cartea, biblioteca, internetul. Se descurcă în lumea informațiilor, știind să găsească în mod creativ esențialul. Este capabil să reacționeze în mod adecvat și rapid la actele partenerului de vorbire în situații de discuție de toate zilele (acasă, la școală, la medic, la cumpărături). Folosește o intonație potrivită în procesul de comunicație. Își exprimă la fel de curajos părerea pro sau contra în situații de vorbire cu mai mulți participanți. Vorbește cursiv, savuros despre trăirile sale personale, despre aventurile din tinerețe, condimentând din când în când ce are de spus cu câte un cuvânt dialectal. Bineînțeles, reușește să-și armonizeze mesajele verbale și non-verbale (gestuale).
---	---

	Cunoaște diferitele nivele ale limbii române ca fonetica, lexicologia, morfologia, sintagma, sintaxa, textologia și regulile de ortografie. Se descurcă la folosirea corectă a mijloacelor de fonetică ale textului, a ordinii corecte a cuvintelor în propoziție și a intonației potrivite în frază. Folosește abil cunoștințele din domeniul semanticii pentru îmbogățirea vocabularului (sinonime, antonime). Este capabil să elaboreze individual un text atât pe suport hârtie cât și în format electronic. Știe să formuleze texte funcționale frecvent folosite. Are cunoștințe apropiate despre limbă și societate, despre stratificarea socială a limbii, despre rolul diferitelor variante ale limbii, despre dialect (propria sa limbă maternă). Cunoaște capodoperele poeziei populare românești, diferitele epoci de istoria culturii, curentele filosofice și de stil, opera și portretul scriitorilor și poeților români și este capabil să „dialogheze” cu „creația artistică”. Este capabil să prezinte oral, și de asemenea în scris, tema și elementele de formă ale creațiilor epice, să exprime oral și în scris gândurile și sentimentele cuprinse în aceste opere. Știe să lucreze în gupuri de lucru, ascultă părerea altora, formulându-și părerile în mod civilizat. Are un scris ordonat, citeț.
--	---

Clasele 11-12

Obiectivul disciplinei de limbă și literatură română în ultimii doi ani de liceu este dezvoltarea capacității de sinteză a elevilor, lărgirea orizontului lor critic, perfecționarea limbajului și al simțului estetic. Este de așteptat ca tinerii care se apropie de sfârșitul studiilor, să dispună de o bogată cultură lingvistică manifestată prin înțelegerea exprimării orale, prin capacitatea de a înțelege și de a elabora texte în scris și de a folosi la un înalt nivel calitativ toate aceste deprinderi în diferitele forme de comunicare orală și în scris. Scopul studierii limbii române este îmbogățirea competențelor de analiză a textelor prin cunoștințe de stilistică, de retorică.

Disciplina are ca scop, pe de-o parte, prezentarea caracteristicilor diferitelor genuri de stil (legate de *domeniul particular, public, oficial, științific, publicistic*), iar pe de altă parte, dezvoltarea, exersarea în situații date (sau create) a diferitelor tipuri de retorică, de exprimare în public (printre care cuvântări la diferite ocazii, elogieri). Elevul va cunoaște calitățile unui bun orator, caracteristicile de conținut și formă ale unei cuvântări impresionante. Are posibilitatea să folosească tehnici de argumentare, de înșirare a unor argumente pro și contra. Tânărul de 17-18 ani are deja o mare rutină în folosirea bibliotecii și a internetului și este capabil să colecteze materiale, să întocmească o bibliografie modernă, să ia notițe, să întocmească fișiere, să sistematizeze și să proceseze documentația adunată, să formuleze o părere proprie. Învăță metodele, și practică întocmirea individuală de proiecte.

Cunoaște și respectă etica de notare, de indicare a surselor, refuză plagiatul. Elevul în clasă terminală este deja capabil să întocmească individual o lucrare mai lungă, o prezentare power-point pe baza unor „cercetări” proprii.

Cunoaște în egală măsură diferitele tipuri de texte, genurile presei orale și scrise (pe suport hârtie sau în format electronic).

Are deprinderi de compunere, de redactare a unor texte funcționale mai des folosite (de ex. curriculum vitae, scrisoare de motivație). Are experiență în luarea de notițe pe baza explicațiilor profesorilor și a ascultării diferitelor prelegeri, știe să desprindă și să selecteze esențialul. Are de asemenea o experiență suficientă în întocmirea schițelor și a notițelor.

Predarea literaturii vizează în primul rând citirea comprehensivă-expresivă și analiza

diferitelor genuri de opere (lirice, epice, dramatice). Elevul este deja capabil să citească și să analizeze texte din ce în ce mai lungi din romane și opere dramatice. Cunoaște noi tipuri, noi structuri de romane, știe să identifice teoria timpului proustian, și influența psihanalizei freudiene asupra literaturii secolului XX. Are cunoștințe complexe despre curente de stil ale epocii (simbolismul, suprarealismul, expresionismul), și cunoaște formele caracteristice de apariție ale lor în diferitele opere literare sau în alte manifestări artistice asociate.

Spre sfârșitul studiilor de limbă și literatură, elevii vor dispune deja de cunoștințe și competențe suficiente pentru a fi capabili să facă referințe la alte opere pe tema dată, să compare opere create în timpuri foarte diferite, cu diferențe chiar de mai multe veacuri, pentru a căuta și a releva teme și motive comune. Într-un astfel de context și cu această metodă elevii vor putea explora posibilitățile de comentare a operelor prin interiorizare și de înțelegere a ființei lor proprii, a propriului lor eu.

Elevul bilingv, educat în ambele culturi, va putea găsi puncte de legătură în literatura română, maghiară, universală și în artele asociate.

La sfârșitul studiilor de limbă elevii în prag de bacalaureat vor avea capacitatea de a „compune” răspunsuri orale și lucrări scrise coerente și bine structurate nu numai pe marginea unor opere studiate la orele de literatură ci și din creații necunoscute pentru ei, pe care nu le-au analizat încă. Conform concepției prezentate în programa cadru, predarea limbii și literaturii la școală își atinge scopul dacă la aceste ore se vor forma indivizi care vorbesc fluent limba română și se pot „pierde”, în plăcerile cititului, oameni care prin literatură învață să-și formuleze marile probleme ale existenței.

Limba

Unitate tematică/ Obiective cadru	Comunicația. Comunicația mass-media	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe de bază privind funcția mijloacelor de comunicație mass-media, codurilor lor verbale și nonverbale.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea aprofundată a caracteristicilor, funcțiilor, formelor lingvistice și de exprimare ale comunicației mass-media. Cunoașterea speciilor de mass-media. Crearea unei atitudini conștiente privind efectele mass-media.	
Cunoștințe/cerințe		Puncte de legătură
Elevii vor înțelege că mass-media, comunicarea în masă interpelează în mod indirect și unilateral cu mijloace verbale și nonverbale un public larg de receptori. Formarea unei păreri proprii despre lumea comunicării în masă, formarea și dezvoltarea aptitudinii de selectare, de ex. selectarea comunicărilor de valoare de cele fără de valoare, a esențialului de neesențial. Cunoștințe despre diferitele forme de mass-media și despre cele mai importante genuri ale sale. O vedere de ansamblu asupra regрупării diferitelor organe de presă, cunoașterea criteriilor de regrupare (de ex. publicare, periodicitate, locul difuzării, presa scrisă și electronică, conținutul, diferențierea tendențioasă, limba). Cunoașterea genurilor jurnalistice, presa de informare (comunicare a informațiilor) și presa publicistică (stilul publicistic). Aptitudinea de a recunoaște diferitele ansambluri redacționale de informare (știre,		<i>Istoria, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești:</i> rolul mass-media în viața oamenilor, impactul său social. <i>Limba și literatura maghiară:</i> genuri ale mass-media. <i>Etică:</i> societatea de consum. <i>Cinematografie și</i>

	informare, comunicat, corespondență, reportaj, interviu), observarea particularităților și a diferențelor acestora. Cunoașterea textelor jurnalistice de opinie (articol, comentariu, glosă, notă, scrisoare deschisă, scrisoare de la cititori, recenzie, studiu, monografie, eseu). Cunoașterea genurilor ziaristice de radio și televiziune, tipuri de emisiuni (printre care și emisiuni în limba naționalității). Genurile jurnalistice scrise și comentative. Observarea diferențelor dintre emisiunile dinainte înregistrate (conserve) și emisiunile în direct. Formularea părerii proprii despre diferitele tipuri de emisiuni, printre care emisiunile pentru minorități. Dezbatere despre diferitele forme ale criticii. Argumente pro și contra despre rolul mass-media în viața oamenilor. Adoptarea unei atitudini cumpătate și critice față de raportul dintre tineri și mass-media.	<i>mass-media</i>: emisiuni de popularizare a cunoștințelor, obiceiurile de consum mass-media, radio și televiziune ale naționalităților etnice. <i>Informatică</i>: reluarea diferitelor emisiuni la cerere (prin internet), post de radio cu emisiune în incinta școlii și jurnal publicat în școală.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Mass-media, receptorul, media, genurile jurnalistice, genurile de informare (știre, comunicat, corespondență, reportaj, interviu); genuri jurnalistice de opinie (comentariu, glosă, notă, scrisoare de la cititori), tipuri de emisiuni, emisiuni în limba naționalității, emisiune în direct, emisiuni conservă, canale publice și comerciale de televiziune.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Cunoștințe de bază de stilistică	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea unor figuri de stil și mijloace stilistice și folosirea lor la analiza operelor. Recunoașterea trăsăturilor specifice de stil ale autorilor și epocilor învățate.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Însușirea mijloacelor care influențează stilul. Identificarea valorii elementelor de limbă care determină stilul operei. Motivarea elevilor pentru a-și făuri un stil propriu prin identificarea unor mijloace stilistice subtile. Făurirea unui stil propriu printr-o folosire conștientă a limbii. Rafinament în folosirea limbii prin cunoașterea unor mijloace stilistice nuanțate. Dezvoltarea gândirii creative și a capacității de abstractizare, cât și a aptitudinilor de înțelegere și de elaborare a unor texte.	
Cunoștințe/cerințe		Puncte de legătură
Înțelegerea legăturii strânse care există între noțiunile de limbă, vorbire, text și stil. Formarea unui stil propriu, utilizarea unor nuanțe subtile de stil. Recunoașterea valorii stilistice a elementelor verbale și nonverbale din text. Elemente determinate de stil și efectul lor asupra stilului în textul dat. Stil al epocii, al grupului, stil individual. Analiza efectului unor nuanțe specifice de stil. Cunoașterea diferitelor genuri de stil (<i>legat de domeniul vieții particulare, publice, bisericești, oficiale, științifice, publicistice, beletristice</i>). Analiza efectului produs de diferitele nuanțe stilistice caracteristice.		<i>Artă dramatică și dans</i>: utilizarea unor nuanțe de stil în conversație. <i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești; cultură și civilizație românească</i>: caracteristicile stilului

Folosirea conștientă a diferitelor genuri de stil proprii unor situații de vorbire, sau unor intenții de comunicare la elaborarea de texte. Se va acorda o atenție specială alegerii cu grijă a cuvintelor folosite și bune înțelegeri privind importanța alegerii termenilor. Identificarea modului direct și metaforic în comunicare. Efectul produs de folosirea mijloacelor de fonetică a frazei și a textului, de schimbare a tonalității, intonației, intensității și a pauzelor în exprimare. Exerciții de folosire a diferitelor tipuri de texte (<i>din viața particulară, publică, din domeniul oficial, științific</i>). Recunoașterea caracterului unic, individual al textelor de beletristică. Exerciții de stil. Utilizarea corespunzătoare a dicționarilor explicative (de sinonime, antonime).		unor texte sursă. <i>Limba și literatura maghiară:</i> muzicalitatea limbii maghiare și române, ordinea cuvintelor în propoziție, melodia frazei. <i>Cinematografie și mass-media:</i> diferite manifestări.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Stilistica, stilul, valoarea stilului, genuri de stil, efectul stilului, stil verbal, stil nominal, mijloace poetice, figuri de stil (metafore, comparații, sinestezie, metonimie, alegorie, simbol), eufemismul, cacofemismul.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Retorica		Total 20 ore
Cunoștințe anterioare	Formarea unei păreri proprii cu argumente pro- și contra. Utilizarea diferitelor forme de exprimare verbală.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematiche	Introducere în știința retoricii. Se va înțelege că de fapt retorica ne învață să vorbim. Investigarea din ce în ce mai profundă a funcțiilor de comunicare ale retoricii. Identificarea caracteristicilor modului de exprimare. Învățarea tehnicilor de argumentare corectă. Dezvoltarea aptitudinilor de orator ale elevului, ale calităților sale de exprimare a gândurilor și sentimentelor. Dezvoltarea în continuare a aptitudinilor sale de a dezbate o problemă în mod civilizat.		
Cunoștințe/cerințe		Puncte de legătură	
Cunoștințe de bază privind istoria retoricii. Elocința în trecut și în zilele noastre. Legătura dintre retorică și comunicare. Aptitudinile, calitățile relevante ale unui bun orator. Aptitudinea de a intra în contact cu publicul. Valorizarea modului de prezentare și a intensității vocii în concordanță cu nivelul emoțional al comunicării (intensitatea vocii, armonie, ritm). Obligațiile oratorului. Genurile de text de comunicare în public. Funcțiile de comunicare puse în valoare în diferitele genuri. Forme de comunicare directe și indirecte, unidireționale și multidireționale. Factorii procesului de comunicare în discursul public. Genurile clasice ale discursului. Structura ideatică-afectivă-spirituală a discursului argumentativ. Structură rațională (inclusiunea diferitelor argumente în text), intensificarea climatului psiho-afectiv de la începutul discursului (atragera atenției) până la atingerea apogeeului stării afective a		<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești; limba și literatura maghiară:</i> elocința în antichitate și în istoria Ungariei (de exemplu în epoca reformistă). <i>Artă dramatică și dans:</i> discursuri pe scenă, texte de monolog. <i>Cinematografie și mass-media:</i> mijloace	

publicului receptor. Formele, metodele de argumentare (inducție, deducție), elaborarea textului, discursul. Dezbaterea (formularea părerii proprii, combaterea părerii contrare, concluzii). Armonizarea elementelor de comunicare verbală cu mijloace de fonetică a textului (intensitatea vocii, intonația, accentul, melodia frazei) și cu mijloacele de metacomunicație (mimica, gesturile). Exerciții pentru însușirea diferitelor genuri de discurs public (conferință, prezentare, intervenție, raport) cu situații create la orele de curs, sau în afara lor. Cunoștințe despre genurile de comunicare la radio și la televiziune (<i>știre, comunicat, glosă, reportaj, interviu</i>). Interpretarea fidelă, expresivă a textului din unele creații lirice și epice.	de impresionare în genurile de emisiuni televizate.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Istoria retoricii, retorica (arta discursului, elocința), oratorul, discursul, manifestare în public, modul de prezentare a discursului, intensitatea vocii, armonia, ritmul, genurile de texte, forme de comunicare, argumentul, contraargumentul.

Unitate tematică/ Obiective cadru	Cultivarea limbii	Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Ortografie, regulile (fundamentale) de gramatică în folosirea vocabularului.	
Obiectivele instructiv- educative ale unității tematice	Perceperea ideii că limba este într-o permanentă schimbare. Prezentarea factorilor care influențează schimbările în limbă. Evidențierea rolului normelor, a standardelor în limbă (modul de scriere, folosirea cuvintelor). Explicitarea și acceptarea în fața elevilor scopurile și sarcinile cultivării limbii.	
Cunoștințe/cerințe		Puncte de legătură
Înțelegerea cauzalității și a procesului de programare a reformei limbii. Însușirea regulilor ortografice, gramaticale și de folosire a vocabularului proprii diferitelor domenii. Cunoașterea circumstanțelor de popularizare a normelor, standardelor limbii (școala, publicații documentare, mass-media, internetul). Politica cu privire la folosirea limbii: Deprinderi de folosire a diferitelor dicționare, reglementări: DEX (<i>Dicționarul explicativ al limbii române</i>), DOOM (<i>Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române</i>); Dicționar de sinonime, antonime, neologisme, Dicționar de proverbe și zicători românești. Diferența dintre vechile și noile norme ortografice. Cunoașterea manualului lui Mihai Cozma: <i>Cultivarea limbii române și folosirea sa corectă</i>.		<i>Istorie, cunoștințe despre societate și cunoștințe cetățenești; limba și literatura maghiară</i> : Curente de reînnoire a limbii în Ungaria. Însemnătatea activității lui Kazinczy Ferenc, lupta dintre ortologi și neologi.

Poziția lui „î” „â” la începutul cuvântului sau la mijloc de cuvânt; alternanța „sînt” „sunt”. Academia Română și Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”-influența acestora asupra cultivării limbii. Înțelegerea importanței popularizării cunoștințelor de limbă, identificarea relațiilor de la cauză la efect. Înțelegerea scopului și sistemului de sarcini în cultivarea limbii. Tipurile de greșeli de ortologie (<i>familial, familiar, babă bătrână</i>). Folosirea conștientă a cunoștințelor de ortologie în comunicarea verbală și în scris. Cultivarea limbii, programarea limbii, politica și răspândirea cunoștințelor cu privire la folosirea limbii: norme, standarde, intensificarea efectului afectiv de la începutul discursului (atragera atenției) până la atingerea apogeului stării afective a publicului receptor.	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Cultivarea limbii, programarea reformelor în limbă, norme, standarde, politica cu privire la folosirea limbii, popularizarea cunoștințelor de limbă.

Unitate tematică/ Obiective cadru	Metode de elaborare a unui proiect	Total 20 ore
Cunoștințe anterioare	Întocmirea unor scheme și note în limba română. Cunoștințe de bază privind folosirea bibliotecii, cărți care pot și care nu pot fi împrumutate, sistemul de catalogare a tomurilor. Bibliotecă on-line.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Însușirea criteriilor și metodelor de întocmire individuală a unor proiecte. Motivație pentru a elabora o lucrare în mod individual, respectând normele de etică, atitudine de refuzare a plagiatului. Dezvoltarea aptitudinilor și deprinderilor de apreciere și de folosire a cărților.	
Cunoștințe/cerințe		Puncte de legătură
Cunoașterea și utilizarea criteriilor și diferitelor faze de elaborare a proiectelor. Formularea scopului de atins prin lucrarea propusă. Formularea temei, a titlului, alegerea tipului de text, colectarea de materiale la bibliotecă, cu surf pe net, sau împrumutând cărți la bibliotecă. Întocmirea bibliografiei, studierea literaturii de specialitate, etichetarea, note din literatura de specialitate. Colectarea de material autentic pe teren (ex.: material etnografic și folcloric) cu chestionare, interviuri, cu notarea autentică a textului, cu folosirea unor mijloace TIC. Selectarea materialului strâns, întocmirea schemei, sistematizarea materialului, tratarea lui, scrierea textului; folosirea corectă a metodelor. Citatul și referința. Prezentarea bibliografiei (în ordine alfabetică, cu indicarea pe primul loc a numelui de familie). În limba română se va pune virgulă între numele de familie și		<i>Limba și literatura maghiară:</i> metode de întocmire a schemei, de luare de note, și de elaborare a unui proiect. <i>Cultură și civilizație românească:</i> elaborarea unui proiect în mod individual cu colectare de materiale autentice. <i>Biologie-igienă:</i> întocmirea unei lucrări

numele propriu (ex.Pop, Dimitru).	de proiect. <i>Informatică:</i> căutare cu ajutorul unor programe de surf pe net.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Cărți, folosirea cărților, programe de căutare pe net, lucrări de proiect, colectarea de materiale, bibliografia, literatura de specialitate, citatul, referința.

Unitate tematică/ Obiective cadru	Pregătire pentru bacalaureat.	Total 24 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoștințe legate de diferitele nivele de limbă. Folosirea unui vocabular adecvat pentru situația de vorbire dată.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Se va pune în evidență sistemul logic de semnalizare al limbii, din care fac parte toate elementele structurale, chiar și cele mai diferite nivele de limbă (de la fonetică la textologie). Dezvoltarea deprinderii de sistematizare și de sinteză. Întărirea curajului de a vorbi, activizarea vocabularului (oral și scris), îmbogățirea lui în continuare. Motivații pentru exersarea cunoștințelor de gramatică, ortografie, stilistică; motivații pentru utilizarea legităților la nivel de aptitudini.	
Cunoștințe/cerințe		Puncte de legătură
Cunoștințe despre limba română în limba română. Înțelegerea importanței analizei <i>diacronice și sincronice</i> a limbii. Reîmprospătarea cunoștințelor de istoria limbii. Sistematizarea și exersarea orală și în scris a cunoștințelor de fonetică, lexicologie, morfologie, sintagmă, sintaxă, semantică, textologie, stilistică, retorică. Aplicarea regulilor gramaticale, stilistice și ortografice la elaborarea diferitelor tipuri de texte. Rezolvarea problemelor în mod individual și în grup. Atitudine creativă de limbaj. Dezvoltarea competențelor de limbă și a altor competențe prin citirea unor texte și prin exerciții de folosire a limbii. Deprinderea de comunicare orală, de citire comprehensivă, de elaborare creativă a unor texte în mod corect. Înțelegerea avantajelor bilingvismului (mutilingvismului).		<i>Limba și literatura maghiară:</i> cunoștințe de limbă (gramatică). <i>Cultură și civilizație românească:</i> interpretarea unor texte, analiza poeziei populare legate de datinile învățate. <i>Informatică:</i> program de ortografiere; pagini web pe teme de limbă și de cultivare a limbii.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Analiza diacronică și sincronică a limbii, istoria limbii, competența, gramatica.	

Literatura

Unitate tematică/ Obiective cadru	Viziunea lui Ioan Slavici	Total 15 ore
Cunoștințe	Realismul în literatura română a secolului XIX. Creația artistică a lui	

anterioare	Ion Creangă și Ion Luca Caragiale.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Prezentarea portretului prozatorului ardelean Ioan Slavici; prezentarea tehnicilor sale narative. Abordarea sub mai multe aspecte a nuvelei sale psihologice <i>Moara cu noroc</i> și a romanului <i>Mara</i> . Dezvoltarea aptitudinilor de interpretare a nuvelor și a romanelor.	
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Caracteristicile creației artistice a scriitorului realist român ardelean Ioan Slavici. Influența lui Confucius asupra filosofiei scriitorului. Slavici protagonist al moralității, bun cunoscător al sufletului uman. Contribuția sa la dezvoltarea prozei. <i>Moara cu noroc</i> (analiză literară). Aspectul dramatic al acțiunii: conflicte sociale și psihice. Analiza subconștientului. Caracterizarea personajelor. Caracteristicile artei scriitorului Slavici. Comentarea altor nuvele de Slavici (ex. <i>Budulea Taichii</i> , <i>Gura satului</i>). Ioan Slavici: analiza romanului <i>Mara</i> , abordarea romanului sub mai multe aspecte, de ex. puncte de vedere, caracterizarea personajelor, tehnica de narare.	Elevul – cunoaște filosofia scriitorului realist; – știe că pentru Ioan Slavici Confucius era înțeleptul înțelepților, cine a enunțat principiile morale ale existenței (<i>dragostea, sinceritatea, cinstea, mărinimia, cumpătarea, justetea</i>); – își dă seama de lupta eroului principal, a lui <i>Ghiță</i>, cu ispita îmbogățirii, drama psihologică a eroului principal care se zbate fiind sclavul banilor; – urmărește cu atenție monologul interior al lui <i>Ghiță</i>, frământările sale, decăderea morală, ispășirea păcatelor lui; – se implică în dezbateri cu un real discernământ; – formulează în mod individual judecăți în probleme de etică; – este capabil să înțeleagă sensul profund al nuvelei; – comentează cu ajutorul profesorului romanul <i>Mara</i>; – cunoaște trăsăturile specifice ale romanului realist; caracterizarea complexă a personajelor, analiza psihologică aprofundată; – nivel minim de cunoaștere a operei: comentarea unei nuvele și a unui roman.	<i>Limba și literatura maghiară</i> : elemente de stil ale realismului. <i>etică</i> : dezbateri de probleme morale; legi scrise și nescrise; legea și conștiința. <i>Filosofie</i> : chestiuni legate de sensul vieții. <i>Cinematografie și mass-media</i> : adaptarea cinematografică a operelor literare.
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Morală, analiza psihologică, arta literară, punctul de vedere, caracterizarea, tehnica de narare, timpul, spațiul din roman, eroul din roman.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Viziunea lui Ion Luca Caragiale	Total 17 ore
Cunoștințe anterioare	Câteva schițe ale lui Ion Luca Caragiale: <i>D-I Goe, Vizita</i> .	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Comunicarea unor cunoștințe de istorie a teatrului și de teorie a dramei. Înțelegerea faptului că <i>Ion Luca Caragiale</i> în comediile sale cu o deosebită clarviziune critică mentalitatea, lipsa moralității, deșertăciunea intelectuală și psihică a oamenilor din mahala (suburbire bucureșteană). Elevii vor fi pregătiți să înțeleagă intenția educativă a comediilor, profesiunea de credință a autorului, și anume: „nimic nu arde mai mult pe ticăloși ca râsul”. Explicitarea calității comicului de a determina genul literar. Descoperirea diferenței dintre <i>comic</i> și <i>umoristic</i> .	
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Ion Luca Caragiale scriitorul realist și moralist. Schițe și nuvele: semnificația lor (ex. <i>Două loturi, Lanțul slăbiciunilor, Inspecțiune</i>). Ion Luca Caragiale Molière al românilor. Crezul său: râsul corectează moravurile. Satira slăbiciunilor oamenilor din mahala cu mijloace ca ironia, satira, sarcasmul și comicul (<i>comicul de situație, de caracter, de limbaj, de nume; comicul tendențios/insinuant</i>). Personaje și împrejurări tipice. Caracteristicile societății de mahala (triunghiuri conjugale, scandaluri, fapte criminale și senzaționale). Critica defectelor umane prin arta râsului: (ex. demagogia, incultura, ipocrizia, servilismul, infidelitatea, adulterul, carierismul (parvenitismul), falsificarea alegerilor). Comentarea comediei <i>O noapte furtunoasă</i> și/sau <i>O scrisoare pierdută</i>.	Elevul – cunoaște câteva <i>schize și nuvele</i> de Caragiale, și este capabil să descifreze mesajul lor; – dispune de suficiente cunoștințe de bază despre istoria și teoria teatrului și dramei; – înțelege diferența dintre <i>comic</i> și <i>umor</i>; – recunoaște metodele de caracterizare ale scriitorului prin ironie, satiră, sarcasm și comic; în comediile analizate: <i>O noapte furtunoasă</i> și/sau <i>O scrisoare pierdută</i>; – este capabil să citeze exemple din diferitele tipuri de comic; – înțelege perspicacitatea viziunii scriitorului în prezentarea contradicțiilor din mahala și intenția educativă a comediilor sale; – este capabil să formuleze individual o caracterizare a personajelor; să analizeze atitudinea și conflictele lor; – spectacolul de teatru îi face plăcere; – își formulează părerea despre	<i>Limba și literatura maghiară</i>: comedii, piese de teatru din literatura maghiară și universală (ex. eroii lui Molière, comicul de caracter și de situație). <i>Artă dramatică și dans</i>: arta teatrului, efectul scenic.

	piesa pe care a văzut-o și/sau a citit-o; – nivelul minim de cunoaștere a operei: comentarea unei comedii de Caragiale, prelucrarea analitică a comediei; – are competența de a elabora o teză coerentă de bacalaureat; își structurează logic răspunsul oral.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Realismul, istoria teatrului și a dramei; teoria dramei; comicul (de situație, de caracter, de nume, comicul tendențios); ironia, satira, sarcasmul, umorul, tipurile, tipic, circumstanțe.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Literatura română la sfârșitul secolului XIX. și începutul secolului XX. Opera lui George Coșbuc		Total 20 ore
Cunoștințe anterioare	Curentele de idei și de stil în secolul XIX. (cele mai importante particularități ale stilului). George Coșbuc: <i>La oglindă</i> .		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Curentele de idei de la sfârșitul secolului XIX. și începutul secolului XX, prezentarea constituirii unor grupuri, mișcări, curente de stil, identificarea specificului lor estetic, poetic (<i>realismul, sămănătorismul, poporanismul</i>). Prezentarea operei lui George Coșbuc; teme, motive.		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Curentele de idei și de stil în dezvoltarea literaturii și culturii române. <i>Realismul, sămănătorismul, poporanismul.</i> Reviste și personalități literare. Revista <i>Sămănătorul</i>–George Coșbuc, Alexandru Vlahuță, Nicolae Iorga. <i>Viața românească:</i> Constantin Stere, Garabet Ibrăileanu.	Elevul – va cunoaște tendințele curentelor, cenacelor, programelor de la sfârșitul secolului XIX. și începutul secolului XX.; caracteristicile estetice ale curentelor de stil; – va cunoaște toate acele tendințe care au contribuit la dezvoltarea culturii și literaturii române.	<i>Limba și literatura maghiară:</i> romantism, realism, poporanism.	
Opera lui <i>George Coșbuc</i>. Etapele carierei sale și creații caracteristice. Influența viziunii poporaniste ; realism și poporanism. Poezia naturii și a erosului rustic. Sentimentul de dragoste (dorul, împlinirea, decepția) analiza	Elevul – cunoaște epocile creației lui Coșbuc, caracterul, tema, genul, mijloacele poetice ale poeziilor sale; – recunoaște influența realismului și a poporanismului;	<i>Cultură vizuală :</i> creații de arte plastice în stil realist. <i>Cultură și civilizație românească:</i> poezia riturilor de trecere.	

următoarelor poezii, de ex.: <i>La oglindă, Dușmancele, Numai una, Pe lângă boi, Cântețul fusului</i> și încă cel puțin două-trei opere. Genurile lirice: cântețul, cântețul ocazional, idila, elegia. Poezia evenimentelor majore din viața rurală: <i>Nunta Zamfirei</i> și <i>Moartea lui Fulger</i> (interpretarea operei). Post-romantismul. Caracteristicile conținutului, climatului, forme baladelor culte. Prelucrarea artistică a tradițiilor și datinilor populare. Tonul de basm al ceremoniilor. Puterea expresivă a limbajului poetic. Trecutul istoric: <i>O scrisoare de la Muselim-Selo</i> (interpretarea operei). Alte creații la alegere.	– descoperă legătura dintre natură și trăirile de dragoste în poezia lui Coșbuc; – observă trăirile sufletești în poezia de dragoste a lui Coșbuc (cântece ocazionale, idile, elegii) de la înfîrșirea sentimentului-prin faza împlinirii -până la decepție. Ex. <i>La oglindă, Numai una, Cântețul fusului</i>; – recunoaște influența culturii populare (datini, poezia populară, elemente de basm); – cunoaște specificul, elementele de formă și de conținut ale baladei culte; – desprinde elementele lirice, epice, dramatice; – înțelege mesajul filosofic al operelor despre viață și moarte; – este capabil să comenteze individual și să exprime ideile din opera dată ; – nivelul minim de cunoaștere a operei: 5-6 creații lirice și cel puțin o baladă cultă; – știe să reproducă exact texte învățate pe de rost: <i>La oglindă, Numai una, Cântețul fusului</i> (fragmente); <i>Nunta Zamfirei, Moartea lui Fulger</i> (fragmente).	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Opera completă, sămănătorismul, poporanismul, balada cultă, erosul.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Portret-Octavian Goga	Total 10 ore
Cunoștințe anterioare	Realismul, sămănătorismul, poporanismul. Poezia de dragoste de inspirație populară, poezia peisagistică a lui George Coșbuc.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Pregătire pentru înțelegerea filosofiei poetului despre predestinație. Desprinderea caracterului simbolic al poeziilor lui Goga. Abordarea din mai multe aspecte a atitudinii poetice, a genurilor caracteristice, a temelor.	

Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Portretul lui Octavian Goga. Conștiința menirii sale, mesianismul. Influența figurilor de stil ale epocii asupra poeziei lui Goga. Poetul profet. <i>Teme, motive, trăiri</i> (ex.rădăcini, deșrădăcinare, înștrăinare, singurătate, melancolie, nostalgie, suferință, adio, amintire, peisaj, dragoste). Caracterul profetic al stilului său. Comentarea operelor <i>Noi</i>, <i>Casa noastră</i>, <i>Bătrâni</i>, <i>Rugăciune</i>. Alte creații la liberă alegere.	Elevul – va cunoaște caracterul poeziei lui Goga, motivele sale, figurile de stil ; va cunoaște tonul specific al lui Goga; – identifică legătura strânsă dintre om și natură în poeziile analizate; – recunoaște influența lui Mihai Eminescu și a lui George Coșbuc asupra creației lui Goga; – se familiarizează cu noțiunile de „deșrădăcinare” și de „înștrăinare”; – nivel minim de cunoaștere a operei: analiza complexă a 2-3 creații; – texte învățate pe de rost: <i>Bătrâni</i>, <i>Casa noastră</i> (fragment).	<i>Limba și literatura maghiară</i>: Ady Endre (corespondența cu Goga).
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Deșrădăcinarea, înștrăinarea, mesianismul, poetul profet, traducere literară, dor, nostalgie, melancolie, vremea amintirilor.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Simbolismul în literatura română. Portret–Alexandru Macedonski–George Bacovia		Total 20 ore
Cunoștințe anterioare	Romantism, realism, sămănătorism, poporanism.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Prezentarea spiritualității și a artei poetice a simbolismului românesc, descrierea concepției <i>l’art pour l’art</i> . Dezvoltarea deprinderilor de înțelegere a creației artistice.		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Reprezentanții simbolismului românesc. <i>Alexandru Macedonski, Dimitrie Anghel, Ștefan Petică, George Bacovia, Ion Minulescu.</i> <i>Alexandru Macedonski, teoreticianul simbolismului românesc. Analiza operei Noaptea de decemvrie.</i> Poezie romantică cu elemente simboliste.	Elevul – va cunoaște spiritualitatea, esența artei poetice în simbolismul universal, maghiar, românesc; – știe să facă legătura dintre cunoștințele sale de literatură română și universală; – înțelege mesajul alegoriei <i>Noaptea de decemvrie</i>, idealul artistic al lui Macedonski, teoria sa despre geniu, crezul	<i>Cultură vizuală</i>: simbolismul în arta plastică. <i>Limba și literatura maghiară</i>: simbolismul.	

	a gânditorului elevat, al omului adevărat; – recunoaște elementele simbolismului în poeziile romantice (îndrumat de profesor); – compară trăsăturile <i>omului de rând</i> și ale <i>geniului</i>, evocând esența <i>filosofiei schopenhaueriene</i> și a operei lui Eminescu <i>Luceafărul</i>; – culege motivele romantice (ex. noaptea, clar de lună,...) și elementele simboliste (ex. emir, drumetul slut, drumul adevărat, drumul sinuos, Mecca cerească, Mecca pământeană).	
Poezia simbolistă a lui <i>George Bacovia</i>, lirica sa emoțională. Exprimarea sentimentului decadent de viață. Teme, motive. Îmbinarea peisajului interior cu cel exterior; peisajul pustiu de iarnă, de toamnă (<i>zăpada, furtuna, vântul, frigul, gheața</i>)– peisajul interior: (<i>singurătatea, angoasa, frica, ambianță de sfârșitul lumii, agonia, moartea</i>). Sunete și culori (elemente auditive și vizuale). <i>Plumb</i>–crezul poetului simbolist, destăinuirea sa lirică. Alte creații la alegere: <i>Lacustră, Decor</i>.	Elevul – este capabil să simtă atmosfera apocaliptică a liricii lui Bacovia; – recunoaște în poezie starea sufletească zbuciumată a omului modern, însingurat, (angoasa, frica, singurătatea, disperarea, neputința); – înțelege că esența liricii lui Bacovia este absența, excluderea, conștiința morții; – resimte ambianța „de plumb” din poezie, „mirosul morții”; golul din suflet, singurătatea; – descifrează sensul simbolic al „plumbului” (culoare, greutate), atmosfera evocată (flori de plumb, amor de plumb, aripi de plumb); – este capabil să facă o analiză complexă a poeziei, să identifice mijloacele poetice, fonetice, figurile de stil din text (<i>metafore, sinestezii, comparații, repetiții, gradații</i>); – nivel minim de cunoaștere a operei: <i>Noaptea de decembrie, Plumb</i> (analiza complexă a poeziei);	

	– știe pe dinafară poezia <i>Plumb</i> și declamă fragmente din opera <i>Noaptea de decembrie</i>; – este capabil să dea un răspuns structurat la bacalaureat.	
Noțiuni–cheie/ noțiuni	Alegoria, „l’art pour l’art”, simbolismul, simbolul, decadența, monotonia, lirica de atmosferă, sinestezia, sentimentul apocaliptic, arta poetică, spleenul.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Modernismul Opera lui Tudor Arghezi		Total 20 ore
Cunoștințe anterioare	Caracteristicile simbolismului românesc (George Bacovia: <i>Plumb</i>).		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Evidențierea trăsăturilor esențiale ale modernismului. Se va înțelege că în literatura română <i>Tudor Arghezi</i> este „inovatorul limbajului poetic românesc”, creatorul „esteticii urâtului”, la fel ca <i>Baudelaire</i> în lirica europeană. Analiza axată pe temele lirice, pe soluțiile poetice în opera lui Tudor Arghezi. Dezvoltarea creativității, a deprinderilor de a analiza, de a abstractiza. Dezvoltarea capacității de a face o analiză comparativă a operelor (ex. trăirea sentimentului divinității în poezia lui <i>Tudor Arghezi</i> și a lui <i>Ady Endre</i>).		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Tudor Arghezi ca „Mesia” poeziei românești. Opera sa. Etapele carierei sale, curente de stil. Tradiție și inovație în poezia lui <i>Tudor Arghezi</i>. Inovarea limbii poetice românești. Tematica liricii sale: <i>Problematica faustiană; relația între om și Dumnezeu; dorința cunoașterii universului; peisajul și trăirile dragostei; destinul de artist</i> (poetul și opera sa). Ars poetica: <i>Flori de mucigai, Rugă de seară, Ex libris</i>. Analiza creației lui Tudor Arghezi: <i>Testament</i>. Trăirea sentimentului divinității în poezia lui Arghezi: <i>Psalmi</i>. Analiza unei poezii la liberă alegere (<i>Psalmi</i>).	Elevul – cunoaște principalele etape ale creației, caracteristicile stilului poetului; – știe că Arghezi este inovatorul limbajului poetic românesc, creatorul „esteticii urâtului” în literatura română; – va cunoaște prin analiza operelor temele tipice ale poetului, soluțiile poetice utilizate; – este capabil să desprindă sensul poeziei <i>Testament</i>; – înțelege că poezia este crezul poetului, cuvântul este putere creatoare, iar opera este produsul inspirației dumnezeiești și a „lucrării cizelate”; – înțelege crezul lui Arghezi că menirea lui este de a uni pentru eternitate cele două	<i>Limba și literatura maghiară:</i> simbolismul, Baudelaire; poeziile lui Ady Endre pe tema dumnezeirii. <i>Cultură vizuală:</i> simbolismul în arta plastică.	

Fragmente din proza lui T.Arghezi.	lumi (frumosul artistic în sensul clasic al cuvântului și frumusețea urâtului); – este capabil să înțeleagă definiția în versuri a operei literare, după care creația este: <i>grație, talent, inspirație, efort intelectual</i>; – este capabil să înțeleagă unele metafore (Dumnezeu cioplit în piatră, slova de foc); – identifică paralelismul în poezia despre Dumnezeu a lui Tudor Arghezi și Ady Endre filosofia după care „cred în Dumnezeu necredincios fiind”, frământările eului liric între credință și scepticism; – știe să formuleze o părere proprie; – cunoaște locul lui Arghezi în literatura română; – nivel minim de cunoaștere a operei: <i>Testament</i> (fragment pe dinafară), cunoaștere a 3-4 <i>Psalmi</i> (analiză complexă); – declamă poezia <i>Psalm (Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere)</i> respectând textul ; declamă unul-două fragmente de proză (la liberă alegere); – este capabil să scrie o lucrare de bacalaureat și să dea un răspuns oral.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Tradiție și inovație, estetica urâtului, trăiri legate de Dumnezeu, psalmul, problema faustiană, scepticismul.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Modernismul Portret–Lucian Blaga	Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea artei poetice a simbolismului. Poezii de Bacovia.	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Pregătire pentru a înțelege poezia filosofică a lui Lucian Blaga, pentru a recunoaște stilul său particular. Interpretarea principiilor de structurare a poeziei. Capacitatea de abstractizare, dezvoltarea simțului estetic. Adâncirea gândirii de soluționare a problemelor. Identificarea figurilor de stil expresioniste.	

Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Lucian Blaga <i>poet și filosof</i> român ardelean ; <i>filosof și poet</i>. Reprezentantul liricii moderne. Influența expresionismului german și a psihologiei abisale a lui Freud. Blaga vestitorul „<i>tainei tainelor</i>”; „<i>poetul și filosoful misterelor</i>”. Teme, motive, marile întrebări: <i>ființa și neființa</i>; <i>viața-moartea</i>; <i>presimțirea morții</i> ; <i>peisajul și sentimentul dragostei</i>. Alegerea unor poezii din volumul <i>Poemele luminii</i>. Analiza operei lui Lucian Blaga <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i>. Crezul poetic.	Elevul – cunoaște arta poetică a expresionismului, figurile sale de stil; – cunoaște caracterul filosofic al poeziei lui Lucian Blaga, rolul poetului în literatura română; – descoperă trăsături asemănătoare în poezia lui Lucian Blaga și József Attila: „<i>Cu Universul mă măsoară</i>”; – pe baza explicațiilor date de profesor înțelege influența psihologiei abisale a lui Freud.; – recunoaște genurile, temele, trăirile, formele tipice ale versurilor lui Blaga, (ex.versul liber); – cunoaște arta poetică lui L.Blaga intitulată <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i>; – știe că poetul prezintă două lumi opuse în poezie : concepția luciferiană și cea edenică a lumii; – știe de asemenea că marele poet era condus de dorința de a dezlega marile mistere și de a cunoaște Universul.	<i>Limba și literatura maghiară</i> : (literatura universală) expresionismul și psihologia abisală a lui Freud. Arany János: <i>Sub stejari – A tölgyek alatt</i>.
<i>Gorunul</i> analiza complexă a operei. Analiza altor 3-4 poezii de Blaga la liberă alegere.	Elevul – este capabil să înțeleagă mesajul filosofic al elegiei lui Blaga <i>Gorunul</i> (cu ajutorul profesorului); – își dă seama că Blaga prin înțelepciune atenuează presimțirea morții, risipește frica și dezleagă drama sufletească; – înțelege că există o corespondență între filosofia acestei creații și cea a baladei populare <i>Miorița</i>, respectiv o corespondență cu filosofia	

	poeziei lui Arany János <i>A tölgyek alatt (Sub stejari)</i>; – știe că în cele trei creații „eul liric” se împacă cu ideea trecerii; – știe să prezinte caracteristicile conținutului și formei acestei poezii; – nivel minim de cunoaștere a operei: analiza poeziei <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> și declamarea ei textuală. <i>Gorunul</i> (analiza complexă a poeziei).	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Poet și filosof; filosof și poet; lirica modernă, misterul, psihologia abisală, poezia liberă, spațiul „mioritic”.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Neomodernismul, sau generația anilor '60. Portret–Nichita Stănescu		Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Cunoașterea caracteristicilor poeziei moderne.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Pregătire pentru a înțelege crezul artistic, reflexiile filosofice, formele metaforice de exprimare ale generației de poeți din anii '60. Abordarea sub mai multe aspecte a atitudinilor poetice, a sentimentelor, a genurilor caracteristice. Dezvoltarea în continuare a deprinderilor de abstractizare, de analiză a operelor.		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Generația poezilor din anii '60. (ex. <i>Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru</i>) a inovat limbajul poetic și l-a ridicat spre înălțimi necunoscute până atunci. Caracterul neomodern al poeziei lui <i>Nichita Stănescu</i>. Gânduri despre relația dintre „poet și opera sa”, despre puterea „logos”-ului. Poezia ca o aventură a cuvântului. Ars-poetica autorilor: „<i>Ars poetica</i>”, „<i>Arta poeziei</i>”, „<i>Arta scrisului</i>”, <i>Poezia</i>. Nichita Stănescu: <i>Leoaică tânără, iubirea</i>.	Elevul – înțelege că această generație de poeți a reînnoit poezia; (în urma realismului socialist) s-a revenit la formele de expresie <i>metaforice, la reflecțiile filosofice, la mit, la ironie</i>; – cunoaște concepția poetului despre artă, viziunea sa asupra lumii, modul de exprimare artistică, iscusința poetică, stilul particular, expresivitatea sa; – știe să desprindă mesajul artistic: <i>Arta scrisului, Arta poeziei, Autoportret</i> (analiza operei); – are aptitudinea de a face o analiză complexă a poeziei	<i>Limba și literatura maghiară</i> : arta poetică a poezilor; creații pe tema dragostei, neomodernismul. <i>Informatică</i>: informare individuală din diferite baze de date sau pagini web. <i>Cultură vizuală</i>: Creații artistice neomoderne. Clovnul în arta plastică, clownii lui Picasso, modernismul în arta plastică.	

Este o destăinuire lirică, o metaforă despre dragoste, ca forță cosmică. Unicitatea, expresivitatea stilului lui Stănescu. Analiza complexă a principalei opere de lirism erotic românesc. Analiza creațiilor altor poeți, la liberă alegere. Ana Blandiana: (ex. <i>Descântec de ploaie, Părinții, Numai iubirea</i>). Ștefan Augustin Doinaș: <i>Mistrețul cu colți de argint</i>. Nicolae Labiș: <i>Moartea căprioarei</i>. Ioan Alexandru: <i>Clopotele</i>. <i>Autori români din Ungaria:</i> Lucian Magdu: <i>Confesiune, Colind, Amintire</i>. <i>Postmodernismul:</i> Mircea Cărtărescu: <i>Georgica a patra</i> (analiza operei).	<i>Leoaică tânără iubirea</i>, de a identifica specificitățile conținutului și formei poeziei și de a "construi" un răspuns oral; – Nivel minim de cunoaștere a operei: analiza complexă a – 3-4 poezii neomoderne; – pe dinafară : <i>Poezia; Leoaică tânără iubirea; Despre limba română</i> (fragment); – este capabil să se concentreze și asupra altor creații pe teme asemănătoare (ex. destinul geniului Șt. A. Doinaș: <i>Mistrețul cu colți de argint</i>; Mihai Eminescu: <i>Luceafărul</i>; Alecsandru Macedonski: <i>Noaptea de decembrie</i>).	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Generație de poeți, logოსul, arta poetică, filosofia, reflecția.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Proza românească în secolul XX. Viziuni	Total 50 ore
Cunoștințe anterioare	Realismul lui Ion Creangă și al lui Ioan Slavici (cunoașterea câtorva nuvele și a câte unui roman).	
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Cunoașterea câtorva tendințe determinante ale literaturii române a secolului XX. Analiza câtorva nuvele, romane (fragmente), unghiuri de vedere ale artiștilor, viziunea lor, teme, dezbaterile contextului istoric, cultural. Prezentarea diferitelor tipuri de romane, a specificului lor. Dezvoltarea simțului literar, a deprinderilor de analiză a romanelor. Motivarea elevilor pentru a analiza operele alese în mod individual.	
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură
Perioada 1900-1918. Duiliu Zamfirescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Ion Agârbiceanu, Gala Galaction, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești (<i>fragmente liber alese</i>, din novele și romane).	Elevul – va cunoaște câteva tendințe determinante ale literaturii secolului XX.; – cunoaște câțiva prozatori moderni distinși din secolul XX.: <i>Liviu Rebreanu, Camil</i>	<i>Limba și literatura maghiară</i>: (literatura universală) romane moderne, postmoderne. <i>Cinematografie și</i>

Perioada interbelică. Curente și tendințe. Reprezentanții distinși ai acestei perioade. Caracteristicile romanului secolului XX. Continuitate și discontinuitate. Romanele care păstrează formele tradiționale. Romane inovatoare ale formei. <i>Romanul tradițional, obiectiv.</i> Temele majore ale prozei lui Mihail Sadoveanu. <i>Hanu-Ancuței</i> (analiza operei). Analiza complexă a romanului psihologic <i>Baltagul</i>. Prezentarea artistică a vieții ciobanilor. Prezentarea universului datinilor și tradițiilor populare. Psihologia Vitoriei Lipan, eroina principală cu calități hamletiene. Apariția acestor teme, motive în alte creații literare din literatura română și maghiară. <i>Romanul modern, obiectiv.</i> Liviu Rebreanu creator al romanului românesc modern. Interpretarea romanului psihologic <i>Pădurea spânzuraților</i>. Circumstanțele apariției romanului, structura sa și mesajul artistic. Drama sufletească a lui <i>Apostol Bologa</i>, zbuciumul între datorie și conștiința sa interioară. Structura și mesajul artistic al romanului. sau Liviu Rebreanu: <i>Ion</i> (interpretarea romanului). <i>Roman subiectiv modern:</i> Elementele noi în proza lui Camil Petrescu în literatura perioadei interbelice. Refuzarea formelor tradiționale, elemente noi în estetica romanului.	<i>Petrescu, Mircea Eliade, Marin Preda;</i> – are deprinderea de a recunoaște principalele diferențe estetice dintre romanele <i>tradiționale</i> și <i>inovatoare</i>; – este capabil să facă legătura dintre cunoștințele sale de literatură română și universală; – cunoaște noi viziuni, principii și tehnici artistice în romanele analizate; – observă cu ajutorul profesorului unitățile de structură ale romanului, ștergerea limitelor dintre diferitele genuri, apariția unor elemente lirice în roman, narațiunea la persoana întâi singular, tehnica de montaj, intercalarea unor documente (scrisoare, jurnal); – a învățat despre psihologia abisală a lui <i>Freud</i> și despre influența ei asupra creațiilor secolului XX.(poeti, scriitori, artiști); – este capabil să caracterizeze personajele și să-și formeze o părere proprie, să formuleze argumente pro și contra; – nivel minim de cunoaștere a operei: 2-3 opere ale scriitorilor de la început de secol (B.Șt.Delavrancea, Ion Agârbiceanu, A.B.Voinești, Mihail Sadoveanu: <i>Baltagul</i>; un roman de Liviu Rebreanu; o operă a lui Camil Petrescu; Mircea Eliade: <i>Maitreyi</i> și încă un roman; una-două nuvele ale scriitorilor despre care a învățat, la liberă alegere); – texte pe dinafară : 2-3 fragmente de proză (la liberă alegere).	<i>mass-media:</i> adaptări cinematografice.
---	--	---

Influența lui Proust. Timpul subiectiv (al amintirii), întâmplări interioare. Intercalarea unor documente în roman (scrisoare, jurnal). Analiza romanului: <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război.</i> Structura operei (planul subiectiv și obiectiv). Psihanaliza și creația bazată pe observare, drama intelectualității; și/sau interpretarea romanului <i>Patul lui Procust</i> (caracterul unic al creației, stilul său). Alți scriitori și opere de ale: Mircea Eliade: <i>Maitreyi</i> (analiza operei). George Călinescu: <i>Enigma Otiliei</i>. <i>Romanul de tip balzacian</i>, psihologia avarului și a parvenitului. Romanul românesc de după cel de-al doilea război mondial. Marin Preda: <i>Moromeții</i> (fragmente); <i>Cel mai iubit dintre pământeni</i> (analiza operei).		
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Literatura romanelor, romanul modern, postmodern, psihologic, romanul ideatic-intelectual, spațiul romanului, timpul din roman (concret, abstract, obiectiv, subiectiv), romanul tradițional, cu forme noi, platforma de timp, psihologia abisală, dilema psihanalizei, muștrări de conștiință, ironia, grotescul, absurdul, parabola, limbajul metaforic.	

Unitate tematică/ Obiective cadru	Istoria teatrului și a dramei—câteva tendințe în literatura dramatică românească a secolului XX. și a epocii contemporane.		Total 15 ore
Cunoștințe anterioare	Interpretarea unei comedii a lui Ion Luca Caragiale. Crezul lui Lucian Blaga despre poezie.		
Obiectivele instructiv-educative ale unității tematice	Dezvoltarea aptitudinii de a formula judecăți de valoare corecte și de a interpreta corect operele dramatice.		
Cunoștințe	Cerințe	Puncte de legătură	
Istoria teatrului și a dramei (cunoștințe globale).	Elevul – are cunoștințe vaste despre	<i>Limba și literatura maghiară</i> : drama în	

Tendințe caracteristice în literatura dramatică a secolului XX. Autori de renume: Camil Petrescu, Lucian Blaga, Marin Sorescu, Horia Lovinescu, Matei Vișniec. Estetica dramei moderne. Lucian Blaga: <i>Meșterul Manole</i> (interpretarea dramei). Dramă modernă, mitică, expresionistă, drama sufletului. Intelectualizarea „motivului jertfei”. Manole ca un Faust modern. Dansul „ macabru” de jertfă a lui Manole și al Mirei în vederea creării operei nemuritoare, a idealului artistic. <i>Teatrul neomodern</i> Interpretarea dramei neomoderne a lui Marin Sorescu: <i>Iona</i>. Dramă ironică, parabolă a singurătății și a trecerii, a zbuciumului omului modern, „nevrozat”. Căutarea sensului vieții, exprimarea metaforică a dorinței de a cunoaște. Sursa de inspirație: istoria lui Iona din biblie. <i>Drame la alegere:</i> Horia Lovinescu: <i>Moartea unui artist</i>, Matei Vișniec: <i>Caii la fereastră</i>.	– istoria teatrului și dramei; – are capacitatea de a face legătura și de a utiliza cunoștințele pe care le are din literatura maghiară și universală cu trimiteri la literatura dramatică; – cunoaște bine figurile de stil ale expresionismului și caracteristicile genului dramatic; – are capacitatea de a descifra sistemul de simboluri dintr-o operă, să facă caracterizarea unor personaje simbolice; – știe să asocieze „motivul jertfei” din balada <i>Monastirea Argeșului</i>; – recunoaște simbolul acesteia în drama modernă; – înțelege crezul faustian al meșterului Manole, că numai cu dragoste se poate crea ceva nemuritor; – recunoaște unitățile de structură ale dramei; – recunoaște elementele lirice (ex.dăruirea de sine a Mirei, moartea lui Manole și a Mirei); – este capabil să descifreze sistemul de simboluri al operei <i>Iona</i>; – înțelege abordarea filosofiei destinului în drama modernă, parabolică; – recunoaște „eroul” care luptă împotriva absurdității însingurării în viață, care își exprimă frământarea sufletească despre ființă și neființă într-un „monolog dialogat”; – interpretează recenzii și scrie notițe; – înțelege multiplele sensuri, simbolurile, metaforele dramei; – nivel minim de cunoaștere a	literatura maghiară și universală, drame expresioniste, problema „destinului artistului, Biblia (istoria lui Iona). <i>Artă dramatică și dans:</i> istoria teatrului, arta dramatică. <i>Cultură vizuală:</i> expresionismul în arta plastică.
--	---	---

	operelor: este capabil să interpreteze atât oral cât și în scris cele două drame, Meșterul Manole, de Lucian Blaga și Iona de Marin Sorescu; – reproduce oral textul fidel al unor fragmente din drame.	
Noțiuni-cheie/ noțiuni	Modern, neomodern, drama expresionistă, drama parabolică, conflictul interior, personaj simbolic.	

Rezultate scontate la sfârșitul ciclului de doi ani de studiu	Elevul are deprinderi de folosire a cărților, a bibliotecii, a internetului, de colecționare și de folosire corectă și etică a materialului (referințe, note, notarea bibliografiei). Are capacitatea de a înțelege și de a elabora în mod creativ cele mai variate tipuri și genuri de texte-inclusiv genurile presei-(narațiunea, caracterizarea, expunerea, eseul, raportul, scrisoare particulară și oficială, invitația, cererea, procesul verbal). Practică intervenția orală în incinta școlii și în cele mai variate situații de viață (luarea de cuvânt, răspunsul, relatarea unor întâmplări). Cunoaște principalele criterii ale retoricii și are curajul să intervină oral în public, să pronunțe un scurt discurs de ocazie (ex. urare, felicitare, discurs de adio). Are capacitatea de a reproduce oral texte învățate pe de rost. Are o cultură vastă de comunicare, este capabil să se adapteze diferitelor situații de vorbire și să se acomodeze cu partenerii de vorbire. Cunoaște bine criteriile de analiză ale unui text și le poate folosi, pe de o parte în vederea identificării unor sensuri ascunse ale operelor beletristice, pe de altă parte la analiza textelor de cunoștințe generale. Are capacitatea de a scoate esențialul dintr-un text analizat, de a lua note, de a face o schiță, de a formula o părere proprie, pe care o exprimă oral sau în scris. Are deprinderea de a elabora lucrări de proiect (la nevoie sub îndrumarea profesorului) respectând criteriile și normele care se impun la lucrările cu caracter științific. Aplică corect și consecvent regulile și normele etice privitoare la utilizarea citatelor. Este capabil să întocmească o prezentare în imagini, să își sistematizeze logic gândurile și să se exprime concis la subiect. Are un scris citet, ordonat, frumos. Competențele sale digitale sunt convenabil dezvoltate, știe să scrie în format electronic de ex. o scrisoare de motivație, o autobiografie, o cerere, o împuternicire, o scrisoare oficială. Știe să se descurce în lumea adulților cu cunoștințele pe care le are în domeniul gramaticii, semanticii, stilisticii, și cu deprinderile sale de ortografie. Își desăvârșește cultura beletristică cu noi cunoștințe din domeniul liric, epic și dramatic. Cunoaște noi opere, noi tipuri de romane și de dramă din poezia și proza românească modernă și postmodernă. Aptitudinile sale de interpretare a poeziilor, nuvelor, romanelor și operelor dramatice sunt la nivelul categoriei sale de vârstă. Știe să folosească procedeele învățate de prelucrare, de abordare a unor texte.
--	--

	Are capacitatea de a judeca în mod individual valorile, aspectele morale, formele comportamentale, situațiile conflictuale și soluțiile care apar într-un text. Participă la discuțiile de analiză în mod creativ, civilizat, ascultând cu răbdare părerea altora. Are capacitatea de a argumenta, de a contrazice, de a concluziona. Știe să facă analiza complexă chiar și a unor creații lirice postmoderne, să desprindă mesajul operelor, să descopere rolul mijloacelor poetice. Chiar și în situații de dialog activ cu opera are capacitatea de a face asociații cu contextul exterior, cu curente de gândire și de stil, cu biografia unor artiști, cu anumite portrete. Este capabil să facă „o călătorie în literatură”, să lege cunoștințele de literatură română, maghiară și universală. Are capacitatea de a cuprinde și pe orizontal o epocă, să fie atent la corelația care există între diferitele opere, să tragă concluzii inteligente.
--	--

2. A kerettantervi rendelet 10. melléklet 10.8.2. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„10.8.2. A szerb nemzetiségi nevelés-oktatás kerettantervei szerb nyelven

Српски народопис

1-4. РАЗРЕД

За домаћу српску националну мањину питање језика и културе представља основни услов очувања и јачања њеног идентитета. Услед десетлећима присутних и у све већој мери уочљивих асимилацијских тенденција, порасла је улога васпитно-образовних установа у даљем одржавању језика, ширењу културе и националног идентитета. Управо због наведених разлога, задаци васпитно-образовног рада не могу се ограничити искључиво на преношење знања и развијање вештина. Главни циљ коме се тежи је стицање многострано примењивих практичних знања и способности, које су уједно и предуслов за предузимање радњи, базираних на вредностима: умеће дефинисања самога себе, односно просуђивања, отвореност према науци и уметности и постизање што бољих резултата у оквирима појединачних способности и могућности. Удовољавање наведеним захтевима омогућава живот у пуном осећању одговорности.

У знаку доживотног учења, првенствени нагласак просветне политике националне мањине у Мађарској јесте одржавање и развој васпитно-образовне понуде, која ће за свакога бити достижна и приступачна. Васпитање и образовање, које се припадницима националних мањина нуди на њиховом матерњем језику, верује да ће се они током разних животних раздобља користити пруженом могућношћу.

Висок ниво знања језика, традиција неговања и чувања специфичности локалних говора и обичаја, познавање историје и садашњости—све то чини саставни, неotuђиви део националног идентитета. У данашње модерно доба процес учења, који се остварује кроз међуљудске односе, од истог је значаја као и стицање знања и информација, односно израда стратегија поступања. Наведено је од великог значаја за домаће националне мањине, будући да они владају са два матерња језика. При томе треба имати у виду да, услед раније поменуте асимилације, просветне установе не могу базирати на знању језика које ученици са собом доносе од куће. У интересу успешности образовне делатности ова промењена ситуација треба да се одрази и на развојним компетенцијама и садржајима општег образовања.

Циљеви и задаци, везани за одређен наставни предмет, постављају се на основу специфичности појединих предмета, као што је на пример чињеница да наставни предмет у све већој мери треба да преузима улогу породице у преношењу појединих вредности и традиција, и њихово поштовање.

Са најважнијим обичајима у традиционалној култури, са начином вођења живота и са културом националне заједнице ученици националних школа са српским наставним језиком први пут се суочавају у живим (интерактивним) ситуацијама. На основу поменутих доживљаја, у оквиру предузетно и пројектно оријентисаног просветног рада, водећи се начелом постепености, стичу знања из историје, етнографије, језика и књижевности националне заједнице, о медијима.

Ученици су свесни тога да су екстерни, ван породични простори за чување обичаја у традиционалној култури—разне институције и организације.

Изучавање наставног предмета „Етнографија“ омогућава и оспособљава ученике да науче да буду толерантни и отворени према другим народима и нацијама, да их прихвате.

Одржавање овог предмета недељно једном омогућава стицање темељног знања и развијање навика и вештина. Оквирни наставни план етнографију конституише као

самостални наставни предмет.

Задатак који себи поставља наставни предмет „Етнографија”: преношење идентитета и вредности, утиче на избор методског поступка. Настава у отвореним видовима образовно-просветног рада омогућава стицања знања од самог доживљавања, преко акције (делања) и разумевања, па све до стеченог искуства.

Ови креативни и акцијски облици обраде (учење по станицама, учење у радионицама, музејско-педагошки њорк-схопови, школски пројекти) ученицима омогућују стицање искуства, до којих они не могу доћи у уобичајеној животној средини. На овај начин долази до постепеног формирања оних компетенција, које их оспособљавају за извођење самосталних пројеката.

1-2. РАЗРЕД

Дете које ступа у школу информише се, упознаје са српском материјалном и духовном културом, са традицијама годишњег круга празника, са породичним празницима и обичајима. И дете, полазећи од интуитивног коришћења језика (говор по осећају), наученог у породици, крене у правцу свесног овладавања језиком. Код њега настаје потреба да своје мисли изрази на језику својих предака, на српском језику. Код њега се у току обраде разних етнографских садржаја у складу са његовим нараштајем, стварају основне вештине и навике. Упознаје се са појединим догађајима везаним за његову школу, за место живљења, и најважнија правила школског живота.

Тематска целина/ Развојни циљ	Улога породице, породични односи	Број часова 12
Раније стечено знање		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Обучава задацима који се вежу за улоге у породичном функционисању (отац, мајка, брат и сестра), разликама између „некада” и „данас”.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Личност ученика и његово место у породици, приказивање породице кроз цртеже, карактеристичне професије чланова породице, омиљени начини провођења времена. Обраћање члановима породице у разним ситуацијама (ословљавање), правила понашања (поздрављање, изражавање молбе и захвалности) кроз драматизовану игру. Карактеристике српских породичних догађаја (рођење, крштење). Сакупљање докумената (фотографија) о родитељима и њиховим родитељима, називање родбинских и међусобних веза именом, на матерњем језику. Сарадња и заједничке свакодневне активности у породици и школи. Разговор са члановима породице о њиховом животу.		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка средства изражавања везано за наведену тему. <i>Визуелна култура:</i> приказивање активности кроз цртеже. <i>Упознавање природе:</i> свакодневни живот.
Кључни појмови/ појмови	Породица, мајка, отац, деда и бака, брат и сестра, рођење, крштење.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Значајнији празници и празнични обичаји	Број часова 15
Раније стечено знање		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Доприноси подизању свесности о значају православних празника и неговању обичаја који се уз њих везују, што ће омогућити брже сналажење у вреви догађања, осим тога доприноси и снажнијем доживљавању лепоте празника.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Упознавање ученика са породичним и православним празницима (Божих, Ускрс, Слава као породични празник, Свети Сава), сакупљање, учење и увежбавање празничних честитки кроз ситуацијске игре. Постављање божићног празничног стола, реквизити и декорације, припремање празничних јела и специјалитета уз помоћ одраслих, нпр. колач. „здравље“. Техника израде и шарање ускршњих јаја, сакупљање украсних мотива. Упознавање народних обичаја, увежбавање улога, извођење на дан празника. Испробавање драматизованих игара, нпр.: луткарске сцене и приче. Ученици учествују у активностима које развијају њихово емоционално поистовећивање (извођење народних обичаја, рецитовање празничних песама и дечјих песмица и изрека, израда празничних декора).		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка изражајна средства везана за наведену тему. <i>Визуелна култура:</i> материјална култура и култура животне средине. <i>Певање и музичко васпитање:</i> репродукција звука. <i>Техника и вођење живота, пракса:</i> техника сликања.
Кључни појмови/ појмови	Календар, Православни празник, народни мотиви, народни обичаји, Божићни симболи, Бадњак, слама, мед, јабука, ораси, чесница.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Упознавање места живљења, саобраћај	Број часова 12
Раније стечено знање		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Упознавање околине места живљења, пружање помоћи у препознавању уже и шире животне средине. Развијање способности оријентисања у простору.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Упознавање са зградама места живљења, неки од типичнијих објеката: школа, црква, дом културе, гробље. Упознавање и очување природних ресурса, културно-историјских споменика и народних обичаја места живљења. Посматрање и запажање		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка изражајна средства везана за

предмета који се налазе у непосредној околини места живљења. Израда једноставних планова правца кретања, препричавање руте на матерњем језику. Саобраћајна средства у прошлости и данас.	наведену тему. <i>Визуелна култура:</i> материјална култура и култура животне средине. <i>Познавање околине:</i> саобраћај, оријентисање у простору.
Кључни појмови/ појмови	Српска кућа, уређење дома (стана), запажање, простор, време, правац кретања (рута).

Тематска целина/ Развојни циљ	Народно песништво, народна уметност – упознавање са једноставним песмама, играма у круг, и плесовима	Број часова 14
Раније стечено знање		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Разумевање помоћу игре. Развијање комуникације, креативности и јачање осећаја припадања заједници.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Учење бројалица, загонетки, пословица, дечјих игара и игара у кругу на основу локалних традиција, кроз игре памћења у комбинацији с ритмичким вежбама, вежбама кретања и говорења. Учење дечијих песама и песама кроз игру, уз доста покрета, понављање (имитација) једноставних покрета и поза држања тела. Формирање игре. Увежбавање у групи и прихватање облика изражавања на матерњем језику. На пример: <i>Ентен...</i> , <i>Баба сеје...</i> , <i>Еј гори...</i> , <i>Коларићу Панићу...</i>		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка изражајна средства везана за наведену тему. <i>Драма и плес:</i> игре у групи и предочавање. <i>Певање и музичко васпитање:</i> музичка репродукција.
Кључни појмови/ појмови	Пословице, бројалице, локалне народне ношње, домаће и српске народне ношње, кораци српских народних игара.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Природне лепоте места живљења, запажања у вези са променама у природи	Број часова 13
Раније стечено знање		

Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање ученика—зависно од животне доби—са живом и неживом природом (биљке, животиње, људи, изграђено окружење) на српском језику. Богаћење речничког фонда са називима животиња и биљака. Допринети учениковом стварном доживљавању природних лепота, учениково формулисање доживљених доживљаја.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Подстицање ученикове радозналости према упознавању догађаја и токова уже средине. Повезаност између смене годишњих доба и баштованских и пољопривредних послова, приказивање природе на цртежу. Препричавање главних карактеристика појединих домаћих животиња на основу кратких приповедака, песама узетих из народног стваралаштва. Запажања (освешћивање) везано за радна средства, за радни процес и извођења појединих фаза. Израда табле од прикупљених слика. На пример: <i>Цицо, мацо мала..., Деда и репа..., Ала је леп..., Мотика, грабуља..., Плива патка..., Вишњица..., Сви петлићи...</i>		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка изражајна средства везана за наведену тему. <i>Познавање околине:</i> станишта биљака и животиња (окружења и простор на којем живе). <i>Визуелна култура:</i> материјална култура и култура животне средине.
Кључни појмови/појмови	Природа, околина, живо биће, баштовански алати, цветна башта, поље.	

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	— Самостално формулисање једноставних упитних реченица и примена дефиниција везаних за породицу. Драматизација појединих животних ситуација. — Ученик може да препозна специфичности места у којем живи, примењује збивања у својој средини. Упознаје и примењује основна правила прикупљања материјала и њиховог разврставања. — Учење основа разговорног говорног изражавања: нагласак и интонација, вежбање. — Груписање карактеристичних предмета на основу разних критеријума. — Ученик је способан вршити самостална запажања у својој животној средини, своја искуства—уз помоћ постављених питања—може саопштити у усменом виду, забележити у форми цртежа. Препознаје и назове именом раније научена жива бића, домаће животиње, баштованске алате. У току упознавања са природним лепотама места живљења, долази до учениковог емоционалног везивања за крај/место у којем живи.
---	--

3-4. РАЗРЕД

У овој фази наставе српске етнографије ученици добијају увид у садашњост и прошлост Срба у Мађарској, стичу сазнања о прошлости својих предака, о њиховом свакидашњем животу и раду. Спознају да је српски језик носилац културолошких вредности и традиција. Своје мисли—у складу са својим нараштајем—изражавају на српском језику. Они ће умети укратко препричати поједине догађаје и појединости везане за своје место живљења, односно за српске празнике и симболе, препознаће значај неговања традиције. Настава Српске етнографије обезбеђује ученицима развијање способности изражавања, подстиче на сакупљачку делатност, израду цртежа, певање и казивање стихова, драматургију и ручну израду предмета.

Тематска целина/ Развојни циљ	Традиционални породични односи и вредности. Кућа, живот у породици	Број часова 15
Раније стечено знање	Упознавање са породицом: родитељи, брат(-ћа)/сестра(-е).	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Значај српске породице, родбинске везе, дефинисање истих на српском језику. Традиције у породици, систем правила (ритуали).	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Називи родбинских веза и на дијалекту (дед и бака, унуци, прадеда, прабаба, тетка, стриц/ујак). Сакупљање докумената о породици (фотографије, албуми, споменари). Заједнички живот разних генерација, пре и данас. Начини понашања људи, опхођење са људима, животне ситуације (улога главе породице и домаћице), читање стихова, прозних текстова. Карактеристике српских породичних празника (рођење, знамење, крштење, српска имена, веридба, црквено и грађанско венчање). Обичаји и ритуали везани за црквене празнике (славски колач, божићни колач, чесница), ритуали у породици. Самостално формулисање једноставних питања у вези с породицом и црквеним празницима. Упознавање са дефиницијама и примена дефиниција у вези с животном доби (мали, млад, стар). Тражење одговора: сличности и разлике у породици, нпр.: позната српска имена и презимена.		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка изражајна средства везана за наведену тему. <i>Визуелна култура:</i> однос појединца и друштва. <i>Упознавање природе:</i> свакодневица.
Кључни појмови/ појмови	Глава породице, веридба, свадба, кум.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Значајнији празници и празнични обичаји	Број часова 15
Раније стечено знање	Познавање неких православних празника и обичаја	
Образовно-	Упознавање са појединим обичајима круга празника и са	

развојни циљеви тематске целине	најважнијим етапама годишњег круга празника, односно припремање за извођење творевина/дела која се за њих вежу (народне песме, легенде, приче). Упознавање појединих симбола матичне државе.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Православни празници по Јулијанском календару (Божих, Нова година, Свети Сава, Ускрс, Духови, задушнице, ружичало, парастос, читуља), оживљавање обичаја: Оци, Материце и Детинци. Упознавање са обичајима везаним за: освећивање дома, славу, божићни колач, чесницу, врбицу, шарање јаја, парастос, кољиво. Припремање специјалних празничних јела уз помоћ одраслих (колач, здравље, посна јела, василијица). Казивање кратких песмица, изрека, пригодница. „Како слави наша породица“–приказивање на цртежу или препричавање. Гласно читање одломака на тему „обичаји“, овладавање једноставним плесним корацима, као нпр.: Вертеп. Препознавање симбола матичне земље: застава, грб, химна.		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка изражајна средства везана за наведену тему. <i>Визуелна култура:</i> материјална култура и култура животне средине. <i>Познавање околине:</i> свакодневица.
Кључни појмови/ појмови	Јулијански календар, празник, традиције, државни симболи, Свети Сава (Светосавље).	

Тематска целина/ Развојни циљ	Упознавање места живљења: школа, црква, месни српски клуб, и непосредне околине (кућа, уређење куће)	Број часова 12
Раније стечено знање	Карактеристичне зграде места живљења.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Пружање подршке упознавању са местом живљења (село, град, главни град, објекти на јавним површинама, културно-историјски споменици, надгробни натписи). Приказивање традиција живота у граду и селу. Пружање подршке сналажењу у месту становања и његовој околини уз помоћ визуелних елемената.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Насељена места у којима живе Срби–пре и данас, начини изградње објеката. Карактеристике српске породичне куће: Ивањдански венац (за дан Св. Ивана (Јована), традиционално плетење венца), уређивање интеријера (иконе, кандила). Израда цртежа о карактеристичним српским објектима, о икони породичне Славе, евентуално израда модела, макета, српска порта, имена српских улица и стаза. Садашњост и прошлост школског живота: систем школа српских црквених заједница, уређење учионица, просторија школе. Опште карактеристике православне цркве, заштитника цркве, празник свог заштитника (иконостас, олтар, крстионица).		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка изражајна средства везана за наведену тему. <i>Визуелна култура:</i> материјална култура и култура животне средине.
Кључни појмови/	Објекти на јавним површинама, српски крстови, српски	

појмови	културно-историјски споменици, српска кућа.
----------------	---

Тематска целина/ Развојни циљ	Народно песништво, народна уметност. Стихови, приповетке, легенде, народне песме и народне игре ужег родног краја. Улога народног инструмента	Број часова 10
Раније стечено знање	Познавање појединих дечјих игара, песмица и песама.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Прикупљање предмета (у кући и окружењу) израђених у народној радиности, као нпр.: народних везова, ткања. Пружање подршке да ученици упознају народне инструменте. Обучавање народних песама и игара српске националне заједнице. Развијање емоционалне интелигенције код детета.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Развијање речничког блага и вештина говорења током читања дела периода народне књижевности. Препричавање неке познате легенде или приповетке, или на основу народног предања њена обрада и развијање кроз дечју игру (моба): кроз редослед покрета делова тела и текстуалних делова. Прикупљање народних изрека и умотворина. Формулисање здравица, поздравних говора, испољавање емоција. Народне игре као колективни стваралачки процес, сценско приказивање народних игара, базирајући се на српској традицији– формирање културе покрета (коло, игре у кругу), драматизација дечјих игара. Демонстрирање повезаности јунаштва и жеље за авантуром у народној поезији (епске народне песме). Прикупљање–под руководством учитеља и у складу са животном доби и зрелошћу детета-материјалних и мисаоних вредности, посета завичајној кући, држање часова из библиотекарства, на пример: приказивање Дешчанских свесака.		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка изражајна средства везана за наведену тему. <i>Визуелна култура:</i> материјална култура и култура животне средине. <i>Певање и музичко васпитање:</i> сопствени начини изражавања. <i>Драма и плес :</i> драмске игре.
Кључни појмови/ појмови	Предмети народне уметности, мотиви народних ношњи, народни инструменти, тамбурица.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Запажање промена у природи. Разлике између народних веровања и научних података. Средства и алати рада	Број часова 14
Раније стечено знање	Природа, временска прогноза.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Пружање подршке у усменом и писменом изражавању, запажања и искуства везано за утицај човека на природу и животну средину- на матерњем језику, односно кроз цртеж. Сврставање и груписање дана, месеца и годишњих доба, препознавање карактеристичних	

	радних инструмената, народних обичаја везаних за разна годишња доба.
Знања/развојни захтеви	Корелација
Приликом упознавања места живљења и лепота родног краја развија се осећај љубави према родном месту и домовини, чврсто везивање за домовину, потреба за заштитом и очувањем интереса. Прикупљање на локалитету пословица, изрека, песама везаних уз рад (<i>Ја посејах лан...</i>). Српски обичаји везани за годишња доба и временске прилике (<i>додоле</i>). Учење песама и једноставних плесних покрета и елемената игара везаних за наведене обичаје. Разговор са старијим људима о старим народним обичајима. Српски народни обичаји, традиције, занати (плетење, Ивањдански венац). Израда разних фигура поводом српских празника, везано за обичаје. Разне фазе обраде дрвета, сламе, текстила и других материјала, испробавање алата.	<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка изражајна средства везана за наведену тему. <i>Визуелна култура:</i> материјална култура и култура животне средине. <i>Познавање околине:</i> уже подручје које нас окружује.
Кључни појмови/ појмови	Месеци, годишња доба, временске прилике, празници, обичаји, венац.

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	– Упознавање са основним видовима рада и вештинама током заједничког живота у породици. Упознавање са задацима који се вежу за разне породичне улоге: мајка, отац, дете. Самостално састављање једноставних упитних реченица о породици, драматизација појединих животних ситуација. – Упознавање са српским празницима и традицијама места становања, односно са симболима матичне државе. Уврштавање празника према годишњим добима, учествовање у активностима које потпомажу емоционално поистовећивање са прошлошћу: оживљавање и упознавање народне традиције, израда празничних украса. – Упознавање локалних српских меморијалних места и знаменитости. Усмено формулисање доживљаја везаних за колективну импровизацију, драматизовани приказ појединих догађаја. – Вербално формулисање осећаја изазваних слушањем музике. Груписање предмета и народних рукотворина према разним критеријумима. Импровизација покретом-уз примену већ научених плесних покрета и елемената игара-кроз игру одабраних ликова. – Упоредивање разних веровања из научених празника, народних обичаја, народних приповедака и легенди са научним чињеницама, истоветна или различита запажања везана за природне појаве и промене у животној средини.
---	--

Српски народопис

5-8. РАЗРЕД

За домаћу српску националну мањину питање језика и културе представља основни услов очувања и јачања њеног идентитета. Услед десетлећима присутних и у све већој мери уочљивих асимилацијских тенденција, порасла је улога васпитно-образовних установа у даљем одржавању језика, ширењу културе и националног идентитета. Управо због наведених разлога, задаци васпитно-образовног рада не могу се ограничити искључиво на преношење знања и развијање вештина. Главни циљ коме се тежи је стицање многострано примењивих практичних знања и способности, које су уједно и предуслов за предузимање радњи, базираних на вредностима: умеће дефинисања самога себе, односно просуђивања, отвореност према науци и уметности и постизање што бољих резултата у оквирима појединачних способности и могућности. Удовољавање наведеним захтевима омогућава живот у пуном осећању одговорности.

У знаку доживотног учења, првенствени нагласак просветне политике националне мањине у Мађарској јесте одржавање и развој васпитно-образовне понуде, која ће за свакога бити достижна и приступачна. Васпитање и образовање, које се припадницима националних мањина нуди на њиховом матерњем језику, верује да ће се они током разних животних раздобља користити пруженом могућношћу.

Висок ниво знања језика, традиција неговања и чувања специфичности локалних говора и обичаја, познавање историје и садашњости—све то чини саставни, неотуђиви део националног идентитета. У данашње модерно доба процес учења, који се остварује кроз међуљудске односе, од истог је значаја као и стицање знања и информација, односно израда стратегија поступања. Наведено је од великог значаја за домаће националне мањине, будући да они владају са два матерња језика. При томе треба имати у виду да, услед раније поменуте асимилације, просветне установе не могу базирати на знању језика које ученици са собом доносе од куће. У интересу успешности образовне делатности ова промењена ситуација треба да се одрази и на развојним компетенцијама и садржајима општег образовања.

Циљеви и задаци, везани за одређен наставни предмет, постављају се на основу специфичности појединих предмета, као што је на пример чињеница да наставни предмет у све већој мери треба да преузима улогу породице у преношењу појединих вредности и традиција, и њихово поштовање.

Са најважнијим обичајима у традиционалној култури, са начином вођења живота и са културом националне заједнице ученици националних школа са српским наставним језиком први пут се суочавају у живим (интерактивним) ситуацијама. На основу поменутих доживљаја, у оквиру предузетно и пројектно оријентисаног просветног рада, водећи се начелом постепености, стичу знања из историје, етнографије, језика и књижевности националне заједнице, о медијима.

Ученици су свесни тога да су екстерни, ван породични простори за чување обичаја у традиционалној култури—разне институције и организације.

Изучавање наставног предмета „Етнографија“ омогућава и оспособљава ученике да науче да буду толерантни и отворени према другим народима и нацијама, да их прихвате.

Одржавање овог предмета недељно једном омогућава стицање темељног знања и развијање навика и вештина. Оквирни наставни план етнографију конституише као самостални наставни предмет.

Задатак који себи поставља наставни предмет „Етнографија”: преношење идентитета и вредности, утиче на избор методског поступка. Настава у отвореним видовима образовно-просветног рада омогућава стицања знања од самог доживљавања,

преко акције (делања) и разумевања, па све до стеченог искуства.

Ови креативни и акцијски облици обраде (учење по станицама, учење у радионицама, музејско-педагошки њорк-схопови, школски пројекти) ученицима омогућују стицање искуства, до којих они не могу доћи у уобичајеној животној средини. На овај начин долази до постепеног формирања оних компетенција, које их оспособљавају за извођење самосталних пројеката.

5-6. РАЗРЕД

У вишим разредима основне школе следи проширење претходно стечених знања у нижим разредима основне школе. И у одељењима 5-6. разреда акценат се ставља на развијање основних вештина. У центру пажње се налази развој и развијање ученикових знања, способности, и целокупне ученикове личности.

На основу конкретних примера са часова српске етнографије, активности и доживљених прочитаних дела, постаје јаснијом међусобна условљеност и узајамно деловање између природног окружења, друштва и српске материјалне и духовне културе. Ученик упознаје традиције српске националне мањине места у коме живи, и његове околине, активно учествује у њиховом неговању.

Тематска целина/ Развојни циљ	Етнографске карактеристике места становања, и Срба који живе на подручју Републике Мађарске	Број часова 10
Раније стечено знање	Насељено место, изградња, мање заједнице и групе у насељеном месту.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање са начином живота националних мањина које живе у насељеном месту, поређење зграда: „некад“ и „сад“. Означавање просторних целина карактеристичних за насељено место. Прегледне географске карте српских насељених места, пружање помоћи у њиховој правилној употреби.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Упознавање са картом Мађарске: називи насељених места у којима живе Срби: на српском и мађарском језику, њихово препознавање на географској карти, топографско представљање насељеног места на слепој карти. Географске карактеристике места становања, социолошки састав насељеног места. Стари називи пољских путева (атар) родног краја. Типологија насељених места одређених предела. Место и улога сељачких кућа и привредних зграда на сељачкој порти. Веза између начина живота и технике градње, тражење одговора на питања: по чему су људи слични, које националне и етничке мањине живе у овом насељеном месту.		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка средства изражавања везано за наведену тему. <i>Познавање природе:</i> сналажење у простору, догађања у средини која нас окружује.
Кључни појмови/ појмови	Карта, предео, регион, пољски пут (атар), сељачка порта.	

Тематска целина/	Народни обичаји везани за календарску	Број часова
------------------	---------------------------------------	-------------

Развојни циљ	годину, радови који се вежу за календарску годину, народни обичаји	14
Раније стечено знање	Карактеристичнији празници, и народни обичаји, песме и игре које се уз њих везују.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Пружање помоћи у сакупљању народних предања. Обнављање народних традиција, вођење усменог разговора о прикупљеним подацима самосталног истраживачког рада.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Сакупљање традиционалних обичаја везано за пољопривредне радове (моба, жетва, берба). Читање одломака о горе наведеним обичајима. Разговор са старијим људима, сакупљање фотографија. Оживљавање догађаја, прича, појава кроз покрет (драматургија). Српски народни обичаји (пударина), сусрети на спомен местима културе, на поклоничким путовањима (дан светог великомученика Георгија-Ђурђевдан, манастир у Грабовцу, Илијин бунар (у Будимпешти), празник заштитнице манастира у Српском Ковину-Пресвете Богородице). Сакупљање народних веровања у насељеном месту. Постојеће традиције у месту становања, одигравање народних обичаја (закључивање брака, свадба). Улога брака у животу људи и традиције које се уз то вежу.		<i>Српски језик и књижевност:</i> језичка средства изражавања везано за наведену тему. <i>Певање-музика:</i> обичајне песме, песме које прате радњу. <i>Драма и плес:</i> обичаји у дане празника.
Кључни појмови/појмови	Пољопривредни радови (жетва, берба), позната спомен места културе, традиције које живе, склапање брака, стари сват.	

Тематска целина/Развојни циљ	Упознавање народне уметности, народних игара и народних ношњи	Број часова 20
Раније стечено знање	Карактеристични предмети народне уметности, народне песме, једноставни покрети.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Мотиви народне уметности, препознавање мотива декорације и њихово смештање у простор. Познавање основа народне уметности. Кроз представљене активности и кроз прочитану литературу уочавање међусобне условљености и узајамног деловања између српске материјалне и духовне културе.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Српске народне ношње: мотиви, колорит. Препознавање србијанског краја (Шумадија) и народне ношње родног краја (шајкача). Навођење најкарактеристичнијих делова мушке и женске ношње (шубара, кошуља, опанци). Упознавање са везовима (свиленац) на основу документарних србијанских извора о народној уметности. Препознавање и разликовање најглавнијих жанрова епског народног стваралаштва: предања, легенди, житија светих, шаљивих прича, балада. Упознавање		<i>Визуелна култура:</i> ликовна уметност, култура предмета животне средине. <i>Српски језик и књижевност:</i> српско епско народно

народних музичких инструмената (фрула) , учење неких српских народних игара (коло). Приказивање, анализа и разумевање појединих предмета, уметничких дела кроз цртеж по датим тачкама гледишта. Стилске ознаке разних епоха историје уметности. Средњовековна српска култура, архитектура, карактеристике српског византијског иконописања и фрескописања. Разговор о манастирима на основу фотографија, слика и видео снимака (Хиландар, Студеница). Српско уметничко стваралаштво и архитектура у XVIII веку у Мађарској.	стваралаштво. <i>Драма и плес:</i> драдиција драматургије и народних игара. <i>Певање-музика:</i> народна музика.
Кључни појмови/ појмови	Народни мотиви, женска и мушка одела, везење, жанрови епског народног стваралаштва, народни инструменти, уметничко дело, иконописање и фрескописање, иконостас.

Тематска целина Развојни циљ	Историја Срба (идентитет), значајнији културно-историјски споменици	Број часова 10
Раније стечено знање	Културолошке вредности, спомен места, разна наречја, изрази.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Пружање помоћи у препознавању разних језичких слојева у подручју фонда речи, на основу конкретних примера узетих из разних језичких варијанти. Пружање помоћи у доживљавању архитектонског и природног простора.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Упоређивање посебних дијалекатских израза и њихових књижевно-језичких варијанти. Сакупљање дијалекатских варијанти речи, израза, изрека. У потрази за одговором: ко су наши преци, откуда су дошли, шта су понели са собом, а шта су очували? Балкан: археолошки налази из периода прадоба и старог века, насељавање Словена, прве српске државе.		<i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни језик и наречја. <i>Визуелна култура:</i> материјална култура и култура животне средине. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> Стари век.
Кључни појмови/ појмови	Српска Држава, културно-историјски споменици, споменици културе.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Упознавање са српским медијима, Српске новине: рубрика за децу и прилози на српском језику. Историјски догађаји,	Број часова 12
----------------------------------	--	-------------------

	прекретнице, повезаност српства и православља	
Раније стечено знање	Недељне новине, новине, импровизација на позорници, време и простор.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање медијске свесности. Развијање оријентације у времену и простору. Припознавање изазовног разлога.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Читање електронских издања и штампаних медија на српском језику, редовно праћење дечјих рубрика и прилога за децу из Српских новина. Упознавање српске средњовековне државе (велико жупанство, краљевство, династија Немањића), препознавање оних задужбина које су изградиле династије. Сеоба Срба у XIV-XV в.. Велика сеоба Срба 1690-те године и улога патријарха Арсенија III. Чарнојевића. Уз помоћ неких одломака и карте праћење борбе Срба против Турака. Проналажење топографских ознака, везаних за догађаје, на карти. Значај и улога вере и Српске православне цркве у очувању идентитета Срба у дијаспори. Улога цркве и питање вере. Приказ црквених и историјских личности (Свети Сава).		<i>Српски језик и књижевност:</i> језички изрази везани за наведену тем, познавање медијске културе и кинематографије. <i>Мађарски језик и књижевност:</i> драмске игре и плес, драмско стваралаштво и позориште. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> Европа у средњем веку.
Кључни појмови/појмови	Електронска издања и штампани медији, „Невен“, „Мало смеха“, средњовековна држава, велика жупанија, династија која је дала свеце, задужбина, Велика сеоба, Аутокефална српска црква, државно уређење, краљевство, царство.	

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	– Прецртавање једноставних географских карти о местима која насељавају Срби. Препознавање најважнијих елемената карти: означавање водених токова, рељефа, насељених места, државних граница. – Упознавање српских традиција места становања и активно учествовање у неговању традиција Срба. Развијање ученикове отворености према другим културама и њеним обичајима. Правилна употреба темељних појмова везаних за националне мањине. – Важни народни обичаји, упознавање текстуалног фолклора (драматизација, народне игре, песме), везаног за њихов уопштени и верски садржај. – Самостална примена основних поступака анализе текстова,
---	---

	откривање и тумачење значењских слојева појединих наречја. Усмено формулисање доживљавања уметничких дела, архитектонских и природних простора. – Учествовање у комуникацијском процесу прилога Српских недељних новина. Вођење одговарајуће полемике на основу медијских запажања. Анализа и разумевање пропраћених медијских емисија.
--	---

7-8. РАЗРЕД

У овој фази развоја педагошких идеја од посебног значаја је развијање апстраховања, појмовног дефинисања и аналитичког размишљања, што ученике–у складу са њиховим способностима–припрема за даље школовање у средњошколским васпитно-образовним установама. Посебан задатак представља упознавање са српском културом и историјом, стварање традиције, упознавање себе самог и права националних мањина. Учење српског језика, преношење етнографских садржаја доприноси јачању српског идентитета.

Тематска целина/ Развојни циљ	Историја Срба од 1804.г. до данашњих дана	Број часова 16
Раније стечено знање	Карта, временска трака, упознавање православне вере.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Развијање способности усменог и писменог изражавања ученика. Догађаји, појаве, личности у временском току. Ученикова запажања везана за разне животне ситуације, извлачење закључака, исказивање сопственог мишљења о историјским догађајима, историјским личностима и појавама.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Први (1804-1813) и Други српски устанак (1815-1860), развој Српске државе у то време, Срби на подручју Мађарске у XIX и XX веку. Балкански ратови, Србија у периоду између 1860.г. и 1914.г. Србија у Првом светском рату и Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца (1918-1929). Краљевина Југославија 1929-1941. Главни догађаји и битке у Другом светском рату на подручју државе Југославије. Политички, економски и културни живот Срба у Мађарској између 1920-1945. Историјат Српске будимске православне епархије. Србија после 1945.г. Подела догађаја, појава и личности по временском распореду. Доношење закључка и самосталног мишљења о историјским догађајима, појавама и личностима.		<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> ратови против Турака, Историја Европе у XIX, XX-ом веку. <i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци са историјском тематиком.
Кључни појмови/ појмови	Народни устанак, Срећење, формирање и развој државе, српска народност	

Тематска целина/ Развојни циљ	Географија матичне државе и Мађарске	Број часова 14
Раније стечено знање	Познавање региона и примена карте.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Приказ географских карактеристика Србије. Географске карактеристике српских региона у Мађарској. Типични предели обеју држава, њихове карактеристике, сличности и разлике.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Региони Србије, њихове географске и етнографске специфичности. Географски предели Србије, административни центри, важнији градови. Лепоте и богатства ових предела (Шумадија, Фрушка гора, Ђавоља варош, Национални паркови), туристичке атракције (Београд, Нови Сад, Крагујевац) – уз примену звучних снимака, филмова, фотографија. Сакупљање фотографија о карактеристичним географским пределима. Израда разних издања и таблоа на тему туристичке атракције државе. Географске карактеристике региона у Мађарској у којима живе Срби. Уочавање разлика и сличности одређених предела. Препознавање разлика у начину живота и обичајима.		<i>Географија:</i> информисање о регионалним и домаћим приликама географске средине. <i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци
Кључни појмови/ појмови	Географски предели, економске и туристичке атракције, туризам.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Ликовна уметност и архитектура српске националне мањине	Број часова 14
Раније стечено знање	Истраживање и анализа уметничких дела.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Стицање нових знања, процес учења, сналажење у простору. Препознавање стилских карактеристика периода историје уметности. Историјска раздобља, приказивање и анализа европских и модерних друштвених уређења. Пружање помоћи и подршке приликом интерпретирања директно стечених доживљаја.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Дела Вука Караџића, његова улога у реформи српског језика и правописа. Препричавање прочитаног текста својим речима. Познавање Вукове делатности, његов рад на обнови језика, примена правила реформатора српског језика: „Пиши како говориш...“ Значај табанског парка са српским православним крстом и бисте Вука Караџића. Духовни, културни и црквени центри Срба у Мађарској: Будимпешта, Табан, Текелијанум, црква Св. Ђорђа, Сентандреја, црквеноуметничка збирка, саборни храм). Родна кућа Јакова Игњатовића. Набрајање знаменитости градова и насељених места. Препознавање		<i>Визуелна култура:</i> материјална култура и култура животне средине, уметност и друштво. <i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци.

карактеристика стила барока и класицизма (православне цркве). Препознавање уметничких дела појединих познатих иконописаца (на основу одабраног), нпр. Василија Остојића.	
Кључни појмови/ појмови	Реформа језика, биста, културно-историјски споменици.

Тематска целина/ Развојни циљ	Језичка, певачко-музичка и плесна култура код Срба	Број часова 12
Раније стечено знање	Разни говори, говорне, моторичке и ритмичке вежбе.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Неговање српске језичке културе, освешћивање о значају културе, развијање говорних вештина: евокација и упоређивање доживљаја, , усмено и писмено формулисање мишљења о етнографским штивима. Народно-музички дијалекти места живљења, развијање емоционалне осетљивости ученика. Развијање моторичких и плесних активности. Развијање моторичких и ритмичких способности код ученика.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Разликовање стварних и фиктивних елемената у етнографским и историјским текстовима и традицијама. Поређење разних мишљења, уочавање сличности и разлика. Упознавање животног пута неких композитора рођених у Мађарској: Корнелије Станковић, који је рођен у Будиму, Тихомир Вујичић: Музичке традиције Јужних Словена у Мађарској. Улога покрета и плеса у појединим историјским периодима, плесне кореографије. Упознавање традиционалних теорија драматургије, кореографије. Развијање музичких спознаја, музика за празнике, слушање и анализа црквене музике, разговор о музикалним доживљајима са концерата. Као на пример: Химна Светог Саве, литургија, црквено хорско појање.		<i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци. <i>Певање- музика:</i> одломци из народних музичких дела. <i>Драма и плес:</i> плес и покрети.
Кључни појмови/ појмови	Црквена музика, тропари, појање, језичка култура, музичка култура, животни пут.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Живот припадника српске националне мањине, права и обавезе	Број часова 10
Раније стечено знање	Сакупљање података, коришћење лексикона, атласа.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Пружање помоћи у овладавању најважнијим појмовима и изразима, стицање навика и умешности у њиховој примени. Путем средстава комуникације стицање спознаја у друштвеној средини. Формулисање претпоставки о појединим друштвено-	

	историјским догађајима, условима и разлозима постојања институција националних мањина.	
	Знања/развојни захтеви	Корелација
	Повезаност између већинског народа, националне мањине и матичне земље, прадемоћина, сеобе и миграције, Срби у суседним државама и у Европи. Облици испољавања националне самосвести и љубави према домовини. Асимилација, разлози језичке асимилације, њене карактеристике, нивои и смерови. Упознавање са друштвеним разлозима асимилације. Остваривање права националних мањина (школа, култура, употреба језика, имена). Познавање и анализа основних претпоставки остваривања права из Закона о националним мањинама (1868.г., 1993.г. и 2012.г.). Интервју са једним од представника локалне српске мањинске самоуправе о најважнијим задацима српске националне мањине, израда усменог извештаја.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> информације о држављанству, појединац и цивилизацијска средина, историјски документи. <i>Етика:</i> идентитет.
Кључни појмови/ појмови	Миграције, асимилација, права националних мањина, Закон о националним мањинама.	
Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	– Утврђивање особина историјских личности, формулисање претпоставки везаних за поступке и понашање историјских личности. Заузимање сопствених ставова. – Препознавање различитих географских специфичности србијанских крајева и предела. На основу фотографија и описа: израда описа неког заштићеног србијанског природног, културолошког и етнографског предела. Приказ географских карактеристика мађарских региона. – Уметничка дела, дефинисање архитектонских простора. Испитивање стилских ознака појединих раздобља. Изражавање осећања и расположења везано за виђена уметничка дела. – Карактеристике послушане народне песме, народно-музички дијалекти места становања, развијање емоционалне осетљивости. Разговор о погледаној плесној кореографији, евокација личних доживљаја. – Појам родног краја, домовине, нације и матичне нације, потреба за емоционалном повезаношћу са наведеним, формирање реалне представе о нацији и националној мањини. Као припадник националне мањине, прихватање култура других народа, упознавање са осталим националним мањинама у Мађарској.	

Српски народопис

9-12. РАЗРЕД

За домаћу српску националну мањину питање језика и културе представља основни услов очувања и јачања њеног идентитета. Услед десетлећима присутних и у све већој мери уочљивих асимилацијских тенденција, порасла је улога васпитно-образовних установа у даљем одржавању језика, ширењу културе и националног идентитета. Управо због наведених разлога, задаци васпитно-образовног рада не могу се ограничити искључиво на преношење знања и развијање вештина. Главни циљ коме се тежи је стицање многострано примењивих практичних знања и способности, које су уједно и предуслов за предузимање радњи, базираних на вредностима: умеће дефинисања самога себе, односно просуђивања, отвореност према науци и уметности и постизање што бољих резултата у оквирима појединачних способности и могућности. Удовољавање наведеним захтевима омогућава живот у пуном осећању одговорности.

У знаку доживотног учења, првенствени нагласак просветне политике националне мањине у Мађарској јесте одржавање и развој васпитно-образовне понуде, која ће за свакога бити достижна и приступачна. Васпитање и образовање, које се припадницима националних мањина нуди на њиховом матерњем језику, верује да ће се они током разних животних раздобља користити пруженом могућношћу.

Висок ниво знања језика, традиција неговања и чувања специфичности локалних говора и обичаја, познавање историје и садашњости – све то чини саставни, неотуђиви део националног идентитета. У данашње модерно доба процес учења, који се остварује кроз међуљудске односе, од истог је значаја као и стицање знања и информација, односно израда стратегија поступања. Наведено је од великог значаја за домаће националне мањине, будући да они владају са два матерња језика. При томе треба имати у виду да, услед раније поменуте асимилације, просветне установе не могу базирати на знању језика које ученици са собом доносе од куће. У интересу успешности образовне делатности ова промењена ситуација треба да се одрази и на развојним компетенцијама и садржајима општег образовања.

Циљеви и задаци, везани за одређен наставни предмет, постављају се на основу специфичности појединих предмета, као што је на пример чињеница да наставни предмет у све већој мери треба да преузима улогу породице у преношењу појединих вредности и традиција, и њихово поштовање.

Са најважнијим обичајима у традиционалној култури, са начином вођења живота и са културом националне заједнице ученици националних школа са српским наставним језиком први пут се суочавају у живим (интерактивним) ситуацијама. На основу поменутих доживљаја, у оквиру предузетно и пројектно оријентисаног просветног рада, водећи се начелом постепености, стичу знања из историје, етнографије, језика и књижевности националне заједнице, о медијима.

Ученици су свесни тога да су екстерни, ван породични простори за чување обичаја у традиционалној култури – разне институције и организације. Изучавање наставног предмета „Етнографија“ омогућава и оспособљава ученике да науче да буду толерантни и отворени према другим народима и нацијама, да их прихвате.

Одржавање овог предмета недељно једном омогућава стицање темељног знања и развијање навика и вештина. Оквирни наставни план етнографију конституише као самостални наставни предмет.

Задатак који себи поставља наставни предмет „Етнографија”: преношење идентитета и вредности, утиче на избор методског поступка. Настава у отвореним видовима образовно-просветног рада омогућава стицања знања од самог доживљавања,

преко акције (делања) и разумевања, па све до стеченог искуства.

Ови креативни и акцијски облици обраде (учење по станицама, учење у радионицама, музејско-педагошки њорк-схопови, школски пројекти) ученицима омогућују стицање искуства, до којих они не могу доћи у уобичајеној животној средини. На овај начин долази до постепеног формирања оних компетенција, које их оспособљавају за извођење самосталних пројеката.

9-10. РАЗРЕД

У учениковом схватању света и оцењивању прошлих догађаја етнографија игра велику улогу, ученикова пажња им је при томе у првом реду усмерена на људе из прошлости, и то на своје претке. Од великог је значења и у подизању националне самосвести и неговању националног идентитета, осим тога, подстиче ученике на упознавање и очување културно-историјских и верских вредности и традиција уже и шире околине. Обрада етнографске грађе претпоставља примену метода за унапређење знања и вештина које се базирају на личним искуствима и које код ученика подижу и повећавају ниво моралне и националне свести, осим тога доприносе побољшању вештина у решавању појединих ситуација и доношењу одлука, односно у унапређењу ученикове толеранције.

Тематска целина/ Развојни циљ	Познавање историје	Број часова 22
Раније стечено знање	Праисторија, држава, империја (царевина).	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Приказ историјских догађаја и збивања, указивање на узрочно-последичне повезаности појава кроз приказ људских судбина. Уређење догађаја познате приче у времену, пружање помоћи при анализи узајамних повезаности.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
На основу текстуалних докумената стицање знања о прадомовини Словена, о формирању Прве српске државе (Дукља, Рашка). Политика, култура и начин живота у Српској средњовековној држави (време династије Немањића). Упознавање портрета истакнутих личности. На основу слика и догађаја упознавање са падом и распадом Средњовековне српске државе, у првом реду са претпоставкама, током и последицама трагичне Косовске битке 1389-те године. За време обраде разних информација упознавање са положајем српског народа у време Османлијског царства (раја, привилеговани друштвени слојеви, буне). Улога пећке патријаршије. На основу примене стечених знања тражење друштвено-историјских одговора везано за Велику сеобу Срба у области Мађарске, 1690.године. Цар Леополд I.- стварање верске и културне аутономије. Критичко тумачење примерних историјских извора, откривање друштвено-историјских повезаности.		<i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни и историјски одломци. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> историјска прошлост, познавање друштва и информације о држављанству, појединац и цивилизацијска средина.

Кључни појмови/ појмови	Словенско насељавање Балканског полуострва, велике жупаније, раја, миграције и сеобе, хајдуци, архиепископија.
--------------------------------	--

Тематска целина/ Развојни циљ	Познавање етнографије	Број часова 14
Раније стечено знање	Живот у граду, на селу, народни обичаји.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Приказ социолошких наука, развој спознаја о самосталном сакупљачком и етнографском раду на терену. Усмено излагање о искуствима стеченим за време самосталног сакупљачког и истраживачког рада.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Упознавање српске материјалне културе, карактеристике српске породичне куће (икона, уљанице), поређење уређења старих и савремених ентеријера (вез са мотивима за креветске прекриваче, стоно рубље). Проблематика и анализа саживота различитих генерација, како то утиче на садашњицу? Из оригиналних етнографских изворника - обрађивање годишњих празника, који своје корене вуку од народних обичаја и религијске праксе (зимски празници: Свети Никола, Божић, Свети Сава, Ускршњи празници (Врбица) и догађаји за време Недеља великих страсти, са посебним нагласком на литургијски обред Великог петка, Васкрс, Цветна недеља, пролећни и летњи празници (Св. Ђорђе, Духови, Св.Иван (Видовдан). Од великог значаја је очување система вредности у патријархалној породици – Слава. Упознавање обреда везаних за кључне моменте у човековом животу и значајна историјска дешавања, припремање реферата на тему: рођење, брак, смрт, култ мртвих, читуља. Израда пројектног плана о сакупљању обичаја, као на пример: учесници, ритуале и формирање свадбене колоне код Срба. Српска народна ношња, приказивање мушке и женске ношње места живљења (чепац), њене карактеристике, кухињске справе и прибори (аван, наћве). Мода (тенденције) кроз векове, токови и разлози процеса промена.		<i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци, етнографска штива. <i>Визуелна култура:</i> ликовна уметност. <i>Певање-музика:</i> музички снимци, празнични обреди.
Кључни појмови/ појмови	Богатство мотива, религијска пракса, патријархални морал.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Географски положај, природне вредности	Број часова 10
Раније стечено знање	Земље, државне границе, региони.	
Образовно-	Стицање знања везано за географске карактеристике Србије,	

развојни циљеви тематске целине	особености региона у којима живе Срби (њихов број, састав становништва). Указивање на повезаност између природних ресурса, насељених места, начина живота и привређивања.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Географски положај региона и подручја у Србији, описивање њених природних лепота и туристичких знаменитости. Природне и географске карактеристике северног дела Србије (Војводина, Нови Сад, Фрушка гора). На основу изворних материјала приказивање значајнијих центара, градова Србије (Београд, Ниш). Историјски и савремени српски градови (Рас, Крагујевац). Приказивање регионалних специфичности мађарских крајева у којима живе Срби, и њихов географски опис. Израда карте о неком региону, израда списка о природним, етнографским и културолошким специфичностима (централна Србија, Војводина, Морава). На основу статистичких података географска дистрибуција становништва. Указивање на узајамну повезаност географског окружења и специфичних карактеристика мањинских група, објашњавање дефиниције животних услова. Упознавање са променама у начину живота на основу књижевних и историјских одломака.		<i>Географија:</i> домаћи предели, земље. <i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци.
Кључни појмови/ појмови	Начин живота, регионалне карактеристике, развој подручја, вредности животне средине.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Упознавање просторне уметности и стваралаштва српске народности	Број часова 14
Раније стечено знање	Иконопис, барокне цркве.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Пружање помоћи у груписању уметничких дела, анализа и њихово доживљавање. Гране уметности као одраз епоха. Указивање на одраз епоха у појединим гранама уметности и повезаност ликовне уметности са другим гранама уметности.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Препознавање стилских токова у архитектури у Срба, њихов усмени и писмени приказ (манастири у Студеници, Раваници). Основне карактеристике средњовековне архитектуре, византијска, моравска школа, основне карактеристике технике фрескописања и иконописања. Упознавање са ликовно-уметничким и архитектонским остварењима Срба у Мађарској, анализа њихове композиције. Најистакнутија уметничка дела, анализа најтипичнијих уметникових изражајних средстава (манастири: Српски Ковин, Грабовац). Приказ особеног стила српских ортодоксних цркава. Приказ пештанске барокне цркве (декоративна капија, интеријер, женска, мушка црква, светиште, иконостас). Нацрти основе цркве у учениковом насељеном месту. називи српских улица,		<i>Визуелна култура:</i> историја уметности. <i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> познавање друштва и информације о

кратко представљање личности чије име оне носе. Карактеристичне стилске ознаке српских архитектонских форми родног краја, српске знаменитости родног краја, надгробни натписи.	држављанству, уметност и друштво.
Кључни појмови/ појмови	Византијски стил, Моравска школа, барок, иконопис.

Тематска целина/ Развојни циљ	Прошлост и садашњост Српске основне и средње школе „Никола Тесла“ у Будимпешти	Број часова 6
Раније стечено знање	Српске школе, систем школа.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Истраживачки рад о Николи Тесли, чије име носи школа. Самостални избор и примена стручне литературе, пружање помоћи при самосталним пројектним презентацијама.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Животни пут Николе Тесле, живот и рад у Будимпешти, породичне везе, изуми, истраживања, одликовања. Историјске претпоставке данашње српске основне и средње школе: Печуј, Учитељска школа с јужнословенским наставним језиком, Помашка школа с јужнословенским наставним језиком, Будимпешта, Трг Ружа, Основна школа и гимназија. Приказ школе, њен профил, активности, упознавање српске културе и традиције школе, неговање традиција. Вођење истраживачких радова, самостална обрада стручне литературе. Самосталан избор и примена презентацијских техника.		<i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци. <i>Физика:</i> научници, проналазачи Електромагнетни таласи. <i>Информатика:</i> састављање презентације.
Кључни појмови/ појмови	Јужнословенска, српско-хрватска, српска школа.	

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	– У току обраде наставног материјала развијање способности прикупљања и коришћења информација, аутоматска примена историјских појмова и израза. Проналажење приказа топографских садржаја: историјских догађаја на карти. – Прошлост, обичаји, препознавање традиција и запажање промена на основу структурне и функционалне класификације. Кроз покрет драмско приказивање догађаја, збивања и појава. – Упознавање природних лепота и вредности Србије, односно приказивање начина живота и измена у привређивању. На основу прикупљених информација припремање реферата о културолошким, етнографским и привредно-економским приликама у Мађарској. – Кроз реч и приказ - дефинисање уметничких дела,
---	---

	архитектонских и природних простора. Разумевање повезаности између историјског доба и уметничког дела. – Препознавање емоционалних, мисаоних, етичких и естетских вредности у уметности. Самостално доживљавање концерата, позоришних представа, културолошког богатства српске националне мањине.
--	--

11-12. РАЗРЕД

Предметна настава српске етнографије у гимназији представља основ за упознавање и гаранција је за остваривање духовне и материјалне културе српске националне мањине, упознавање њене историје на језику националне мањине, стварање традиције, упознавање са правима припадника националних мањина. Ученици чувају и развијају културне посебности свог матерњег језика, јачају повезаност са српском заједницом и основе опстанка националне мањине. Могу на одговарајући начин да интерпретирају положај и место српске националне мањинске заједнице, актуелне проблеме, односно да формулишу задатке везане уз очување идентитета националних мањинских заједница.

Тематска целина/ Развојни циљ	Српски језик и књижевност Српско позориште, музичка и плесна култура	Број часова 20
Раније стечено знање	Српски језик и књижевност. Српско позориште, музичка и плесна култура.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Развој матерњег језика као инструмента културе, естетике и осећаја за историју. За време прикупљања података пружање подршке у сигурном коришћењу језика. Развој умећа формулисања сопственог мишљења о садржајима представљеним у српским медијима. Развој емоционалне осетљивости, пружање помоћи при изradi репродукција. Упознавање са вредностима српског националног, европског и свеопштег културолошког наслеђа.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Тражење доказа о чимбеницима који утичу на развој српског језика, анализа текста. Место српског језика у језичкој породици словенских језика, најзначајнији моменти у историјату развоја српског језика (значај Вука Караџића). Улога народног говора и језичких варијанти, приказ дијалекта на основу примера, уз приказ текста из сопствене језичке средине, који је испричан на локалном дијалекту. Улога Срба у Мађарској у очувању језичке посебности, критеријуми билингвизма. Рађање књижевних дела, потрага за писцима, песницима, рођеним у Мађарској, представљање њихових дела (двојезични писац Михајло Витковић, песник Јован Пачић, писац Јаков Игњатовић). Упознавање садржаја разних издања српских часописа и алманаха у Мађарској (Српске народне новине, Магазин, Српски годишњак, Српски дневник, Српска матица, Даница,		<i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци. Познавање медијске културе и кинематографије: комуникацијски системи. <i>Певање-музика:</i> слушање музике. <i>Драма и плес:</i> игре традиција, плесови.

Годишњак, Ђурђевак). Значај оснивања Матице српске. Улога савременог писаног и електронског медија у очувању народносних вредности. Упознавање прве позоришне представе на српском језику, сакупљање и обрада изворника из позоришне документације (Јоаким Вујић, родом из Баје). Српско музичко стваралаштво и црквена музика, писмени приказ пионирског рада Корнелија Станковића на сабирању и обради народних напева, записивање једног од византијских црквених напева. Улога музике и певања уз инструменте, у свакидашњици и у празничној обичајној пракси, нпр. приказ и анализа свадбених песама. Анализа сакупљачког рада етномузиколога Тихомира Вујићића, анализа појединих етно-музичких дела. Приказ сакупљачког рада ансамбла „Вујичић“, доминација народних инструмената. Плесна култура код Срба, опис и анализа традиционалних плесова. Приказ ритуалних и обичајних плесова (Додоле, Лазарице, сватовске песме).	
Кључни појмови/ појмови	Развој језика, породица језика, варијанте језика, билингвизам, алманаси, народни позоришни комад, византијски црквени напеви, сценски мајстор, музички уметци, византијски црквени напеви, обредна музика, плес.

Тематска целина/ Развојни циљ	Познавање српске историје	Број часова 20
Раније стечено знање	Српска држава, устанци, сеобе.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Стицање спознаја из прича, друштвено-културног окружења, из обичних статистичких података, материјалних и писаних изворника. Уношење неких посебно важних догађаја и појава на топографску карту.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Живот у првој модерној средњовековној држави. Кратак усмени приказ владавине династије Обреновић и Карађорђевић. Први и Други српски устанак, оснивање Државе, на основу историјских докумената упознавање значаја црквеног празника „Сретење“. Из историјских изворника: политика националних мањина у Краљевског Југославији. Формирање савремене српске државе и важнији историјски догађаји од 1804.г. до данашњих дана. Историја Срба у Мађарској од 1920. до данас. Оптирање: сеоба Срба у матицу, на основу статистичких података – тенденција опадања броја српског становништва. На основу популарне научне литературе и на основу описа из историјских докумената - тражење одговора за разлоге убрзане асимилације. Приказ Српске православне епархије будимске на основу изворника, њено златно доба. Упознавање средишта српске		<i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни, историјски одломци. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> познавање друштва и информације о држављанству, збивања, догађаји. <i>Визуелна култура:</i>

културе и образовања: Пеште, Будима и Сентандреје. Укључивање српске културе у европске токове: на основу прикупљене грађе и истраживачког рада.	ликовна уметност.
Кључни појмови/ појмови	Репатрирање, оптирање, асимилација, епархија.

Тематска целина/ Развојни циљ	Исказивање мишљења о друштвеним догађајима и појавама, могућности за образовање. Српске установе у Мађарској	Број часова 14
Раније стечено знање	Српска заједница, припадање заједници, спомен-места.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање важности друштвених догађаја. Препознавање вредности: школа, историјат локалног завичаја, значај културног наслеђа. Васпитавање у духу поштовања прошлости.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Контакти које одржава српско друштво у Мађарској, препознавање значаја традиционалних културних приредби. Државне приредбе српског националног окупљања у Мађарској (Академија Светог Саве, Видовдан), споменици културе (Сентандреја, Манастир у Грабовцу), њихова функција и карактеристике. Улога појединца у заједници. Израда нацрта програма: Очувајмо српске вредности! Значај образовних центара: црквене школе, Српска учитељска школа:Препарандија (Сентандреја), Матица српска – књижевна и научна институција (Пешта), приказ значајног периода у стварању пештанске српске интелигенције, на основу познатих научних, књижевних и историјских текстова (Текелијанум). Положај данашњих образовних институција (Културни и документациони центар Срба у Мађарској, Српски педагошки и методолошки центар, Српски институт). Праћење формирања српског школства (на матерњем језику, двојезична настава, настава језика, забавиште). Израда заједничких пројеката (нове традиције: Дани Сеобе).		<i>Српски језик и књижевност:</i> књижевни одломци. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> информације о држављанству, збивања, догађаји.
Кључни појмови/ појмови	Очување вредности, културолошко наслеђе, верска школа.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Упознавање политике националних мањина	Број часова 8
Раније стечено знање	Национална мањина, закон.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Облици државног уређења и њене институције. Развијање спознаја о држављанству. Мађарска и европска мањинска политика (друштвени и правни положај националних мањина).	

Знања/развојни захтеви	Корелација
Познавање Закона LXXVII о правима етничких и националних мањина из 1993. Утицаји закона о националним мањинама. Основе и пракса националних самоуправа, приказ функционисања неке од локалних српских самоуправа. Улога српских националних самоуправа и њихових програма у очувању свог идентитета. Приказ удружења, цивилне организације, програма, начела функционисања у неком од региона. Идеје за пружање подршке у очувању националног идентитета на локалном, регионалном или држаном нивоу.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> прилика у грађанском друштву, облици државног уређења и њени органи, закони.
Кључни појмови/ појмови	Закон о правима етничких и националних мањина, право на гласање, Српска државна самоуправа, систем самоуправа, удружења, цивилне организације.

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	– Упознавање порекла српског језика и главних доказних поступака о пореклу језика. Откривање и разумевање структура и значењских слојева текстова разних жанрова и намера. Преписивање текстова писаних на дијалекту на књижевни језик. – Препричавање научене приче, истицање суштине, повезивање појединих догађаја са именима и локацијама. Састављање повезаног текста на неку познату тему или на тему која интересује ученика. – Активно учествовање у српским догађајима, уз знања о друштвеним токовима и структурама. Освешћивање ученика о локалном, националном, европском и свеколиком културном и образовном наслеђу. – Препознавање Уставом и правним прописима националним мањинама у Мађарској гарантованих права, локалне и земаљске правне институције за представљање интереса националних мањина, односно препознавање облика политичких и цивилних самоорганизовања локалних српских заједница.
--	---

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

(Језичко подучавање, проширено језичко подучавање и допуна за потребе етничког васпитања и образовања)

1-4. разред

Циљ комуникационог васпитања на српском језику у нижим разредима је разумљив и леп говор на српском језику, ефикасно читање и писање, формирање способности и умешности потребних за употребу писања и правописа. Развијање способности за српски језик није само циљ, него и средство за хармонични развој личности, за когнитивни и емотивни развој.

Истакнуто настојање васпитања на српском језику је постепено и стално развијање способности разумевања речи и самоизражавања. Такође, да се постигне да партнери у комуникацији што потпуније разумеју сваку компоненту комуникационе поруке, значење усмених средстава и средстава интонације, као и знаке говора тела (мимику, гестове, итд.).

Узимајући за основу узраст ученика и специфичну улогу коју има српски језик у целокупној личности на нивоу елемената језичког васпитања, у односу на вербално пружање знања, препоручљиво је да се предност да редовној и разноврсној делатности ученика. У том процесу истакнуту улогу може имати лични доживљај и проживљавање, па чак и игра.

Наш оквирни план смешта у први план предмет *Српски језик и књижевност за ниже разред*, развијање способности комуникације на српском језику, читање и разумевање текста као истакнуте области. Оспособљавање за читање и писање је кључно за самостално учење, а касније и за сналажење у свакодневном животу.

Поједини елементи тема за говорне и ситуационе вежбе препоручене од 1-8. разреда се понављају, пружајући тако могућност да раније стечена знања буду обрађена из новијих аспеката, те да се на тај начин проширују и продубљују. Оквирни план препоручује и нове теме за сваки развојни период у основној школи, прилагођујући се узрасту и потребама ученика.

Приликом започињања свог учења, школарци знају српски језик на различитим нивоима, али често се сусрећемо и са ситуацијом да га не знају и не користе ни на каквом нивоу. Задатак учитеља у првим годинама школовања није теоретска систематизација, него побуђивање жеље за српским језиком, односно, стварање околности за мотивисан развој језика без треме. Вежбе реализоване кроз игру и вежбе самоизражавања стварају могућност за развој способности и потребе за језичком свешћу, креативности и разумевање других.

Одговорност учитеља је да атмосфера на часовима, као и задаци, делују подстицајно на оне који уче језик. Вођење часа није важан елемент учитељског рада само код учења мале деце, тако да на овом нивоу треба унапред добро осмислити сваки минут наставног часа, пошто знамо да дете није у стању да се дуго концентрише на једну врсту задатка, те ако се замори и не дође нека нова занимљива делатност, постаје „недисциплинован“.

Бављење српским језиком кроз игру и добро расположење, почетни успеси и охрабрења од стране учитеља која мотивишу помажу ученицима да сачувају и појачају жељу за учењем и да храбро користе језичка средства која су им на располагању.

1-2. разред

Српско језичко васпитање у узрасту школарца је истакнуто поље развоја. Најбитније настојање је, да се заснивањем захтевног и нијансираног усменог и писменог

коришћења језика, негује и завешта наша српска језичка баштина. Потребно је припремити ученике за обавезе у основним комуникацијским ситуацијама, да покрене процес формирања самосталног учења и способности самообразовања.

У развоју језика код школараца одлучујућа је „когзистенција“ са језиком. Стога, првенство на српским језичким занимањима постоји редовна и разноврсна језичка делатност, разиграност, лични доживљај и проживљавање.

Ученик упознаје по неки традиционални текст везан за велике српске празнике, у стању је да их сврста и по годишњем добу, те упознаје и књижевна дела везана за њих (народне песме, приче, приче). Учествоје у вежбама и играма улога, које развијају осећај за ритам и културу покрета. Оспособљен је за призивање личних сазнања и доживљаја, изражавање мисли, осећања и мишљења везаних за штиво. Радо учествује у ритмичким и певачким импровизацијама и разним креативним играма.

У стању је да кроз луткарске и драмске игре проживи свакодневне конфликте. Испробава више форми телесног кретања, мануелне и уметничке стваралачке делатности и у стању је да формулише своје доживљаје и искуства у вези са тим.

Деца пре поласка у школу уче српски језик прво од своје непосредне околине, али има и оних који ће га научити у школи. Задатак предмета је формирање овог инстинктивног знања језика и развијање језичке свесности.

У овој образовној форми у првом разреду разумевање говора и умешност говора има истакнуту улогу, у другом разреду способност разумевања читања и писања, што је истовремено и основа за даље српско језичко васпитање.

Област српског језичког васпитања треба развијати сразмерно. Истакнути задатак је богаћење фонда речи, упознавање и свест о вишеструком значењу речи и разноврсности употребе, јер је један од услова за језичку комуникацију изнијансирано знање фонда речи.

Рад на тексту има важну улогу у развоју читања са разумевањем. Осим разумевања текста, уз помоћ учитеља ученици вежбају анализирање текста, помоћу ког ће открити дубље значење садржаја. Као резултат развоја може се очекивати да ученик разуме текстове у свом уџбенику и суштину задатака путем читања у себи.

Учењем писања почиње развој писања као средства. Пут до аутоматизације писања води кроз савладавање форми слова и повезивање слова. Ученици треба да стекну темпо писања, који ће задовољити потребе учења.

Важно је подржавање индивидуалног стила учења и јачање делотворних навика у учењу. Треба повећати свесност и истрајност ученика у разним језичким делатностима. Неопходно је помоћи им да буду способни да се све дуже време усмере на учење.

Тематска целина/ Развојни циљ	Умешност говора, неговање говора и разумевање усмених текстова	Број часова 60
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Усвајање језика, разумевање говора, причање прича и причаца, учешће у покретним играма са регулисањем нагласка. Подизање нивоа тачности у разумевању усмене и писмене комуникације и разумљивости израза. Тачније изражавање мисли и осећања повезивањем две или више просте реченице.	

Активности/знања	Захтеви	Корелација
Чиста артикулација гласова, правилан изговор трајања и гласовне повезаности. Важнија мелодијска средства говора, правилна примена интонације, нагласка и јачине гласа. Коришћење мимике, погледа и покрета као невербалних знакова који прате говор. Богаћење и поправљање активног фонда речи, интерпретацијом у склопу текста и испитивањем о сликама, појмовима и сликовним композицијама. Повезивање реченица. Склапање повезаних реченица на задату или изабрану тему, уз помоћ слика и низа слика. Учтиво ословљавање одраслих и вршњака у ситуационим играма и одговарајуће коришћење језика сходно ситуацији. Вежбе познавања самог себе, играње улога.	Ученик – разуме једноставна објашњења, упутства и саопштења другова. На питања разумно одговара; – користи примерене језичке форме за упознавање, ословљавање и поздрављање одраслих и вршњака. – укључује се у заједничке активности. Прилагођава се њиховим правилима; – сналази се у систему друштвених веза своје непосредне околине.	<i>Певање-музика; физичко васпитање и спорт:</i> правилна техника дисања. <i>Визуелна култура:</i> слике, појмови, сликовне композиције; приказивање једноставних радњи (измишљених или проживљених) уз помоћ слика (нпр. цртежа, низа слика, фотографија) допуњено одговарајућим звучним ефектима (нпр. буком, певањем). <i>Драма и плес:</i> ситуационе игре. <i>Етика:</i> ја сам, представљање, познавање самога себе.
Кључни појмови/ појмови	Темпо, ритам, пауза, јачина звука, нагласак, мимика, поглед, држање тела, представљање (себе и другог), поздрављање, ословљавање, молба, захваљивање.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Умешност говора, читање, разумевање писаног текста и припрема за учење читања	Број часова 40
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Припрема за учење читања. Развијање општих, специјалних и парцијалних способности, узимајући у обзир индивидуалне специфичности. Стварање и развијање мотивације, обезбеђивање услова за читање без треме. Стварање и јачање интересовања и позитивног става према читању.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација

Развијање способности и парцијалних способности потребних за читање (чује фонеме, способност разликовања, пажња, темпо, ритам, фонд речи, правила употребе језика, способност комуникације, препознавање праваца, језичка свесност).	Ученик је – отворен, мотивисан и заинтересован за учење читања; – што се тиче читања и писмености располаже одговарајућим знањем и фондом речи; – парцијалне способности су достигле потребан ниво.	<i>Визуелна култура:</i> слика, илустрација, репродукција. <i>Певање-музика:</i> ритам, темпо, мелодија. <i>Математика:</i> правци.
Кључни појмови/ појмови	Слово, глас, говорни звук, наслов, текст, реченица, интерпункција, пасус.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Умешност говора, читање, разумевање писаног текста и усвајање система знакова за читање	Број часова 45
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Усвајање знаковног система читања, формирање способности декодирања.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Фонд речи у односу на читање, нпр. читалац, наслов, текст, реченица, интерпункција, пасус. Формирање и развијање знања и убеђења стечених о функцији и току читања. Препознавање слова, правила идентификације слово-глас, фонема-графема, аутоматизована способност. Добра способност спајања слова. Препознавање и исправљање грешака у техници читања.	Ученик – читање му је мотивисано, заинтересован је; – познаје штампана мала и велика слова азбуке; – познаје одговарајућа правила слово-глас, фонема-графема; – располаже фондом речи у односу на читање и његов ток, знање му је одговарајуће узрасту; – сигурно, тачно чита речи, сложене речи, реченице и једноставне кратке текстове, одговарајуће узрасту.	<i>Визуелна култура:</i> типови слова, облик слова.
Кључни појмови/ појмови	Слово, глас, говорни звук, читалац, наслов, текст, реченица, интерпункција, пасус.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Умешност говора, читање и разумевање писаног текста	Број часова 55
Раније стечено	Зрелост за школу.	

знање		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Припрема читања са разумевањем текста.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Самопоуздано читање у себи и на глас на нивоу једноставнијих реченица, сходно специфичностима узраста. Развијање технике читања вежбањем гласног читања речи, реченица и текстова. Слушање са разумевањем и присећање на приче и приповетке. Читање једноставних текстова и на основу тога одиграти одговарајућу радњу.	Ученик – у циљу разумевања користи стратегију претходног прегледа, једноставног сажимања и стварања слика помоћу чулних органа; – способан је да у циљу провере разумевања употреби једноставније графичке структуре из уџбеника; – разумевање текста доказује следећим активностима: закључивање, истицање суштине, препричавање, сажимање догађаја.	<i>Математика;</i> <i>познавање природе:</i> разумевање усменог и писаног текста. <i>Визуелна култура:</i> Присећање на приче, дела књижевности за децу (нпр. цртежом, монтираним приказом), Изражавање и приказивање медијских доживљаја (нпр. допадање, радозналост, ружан доживљај) речју и визуелно (цртање, прављење лутке) или играњем улоге. Знак, симбол, пиктограм.
Кључни појмови/појмови	Слово, глас, говорни звук, наслов, текст, реченица, интерпункција.	

Тематска целина/Развојни циљ	Развијање културе читања, тумачење књижевних дела	Број часова 25
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање читања помоћу уживљавања, маште, асоцијација, игре, ритма и музике. Упознавање књижевних и научно-популарних текстова. Стварање основа за разумевање специфичности песничког језика. Усвајање основних књижевних сазнања путем искуства (нпр. песма, разбрајалица, прича, лик).	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Упознавање са делима српске народне и уметничке поезије, преношење вредности и традиција оличених у народној	Ученик – ради забаве слуша и чита песме, приче и књижевна дела која одговарају	<i>Драма и плес:</i> драмске и импровизацијске игре.

поезији. Причица, бројалица, пословица, успаванка; по једна песма <i>Драгана Лукића, Јована Јовановића Змаја, Душана Радовића</i>, по једна песма о <i>Светом Сави</i>. СТИЦАЊЕ ЗНАЊА О РАЗЛИКАМА У ФОРМИ ИЗМЕЋУ ПОЕТСКИХ И ПРОЗНИХ ТЕКСТОВА. Запажање наслова и расположења које у нама буди штиво. Оцењивање дела, ликова, уочавање њихових особина. Драмско и луткарско приказивање кратких прича и догађаја. Игре импровизације и уживљавања везана за садржај штива.	специфичностима његовог узраста; – неколико песмица, разбрајалица зна напамет; – сарађује са друговима у драмским играма.	<i>Певање-музика:</i> ритам, рефрени. <i>Визуелна култура:</i> маска, прибор, кулисе, позорница и кораци. <i>Етика:</i> ја и моја ужа заједница. <i>Српски народопис:</i> српске дејне песме, српски народни обичаји, здравице.
Кључни појмови/ појмови	Народна поезија, бајка, лик из бајке; почетак бајке, крај бајке; главни лик, споредни лик; песма, рима, ритам, рефрен.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Припрема за учење писања–техничке основе за учење писања	Број часова 15
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Припрема за учење читања. Развијање праћења форме (фина моторика). Циљано развијање психичких функција и основних способности потребних за учење у школи. (нпр. свесност и трајност пажње; свест о задатку; способност ишчекивања; диференцирано визуелно и слушно опажање).	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Опажање места и дужине трајања гласова у речима. Обављање аналитичких и синтетских задатака. Употреба свеске и прибора за писање. Развијање финих моторичких покрета и координације покрета. Вежбе повлачења линија, скицирање и писање елемената слова. Формирање правилних навика	Ученик је – отворен, мотивисан и заинтересован да научи да пише; – његове претходне способности и знања су одговарајућа да започне да учи писање; – његова фина моторика и координација очију и руку је на одговарајућем нивоу; – свестан је основних	<i>Техника, начин живота и вежбање:</i> развијање финих покрета (нпр. обликовањем пластелина). <i>Визуелна култура:</i> развијање финих покрета цртањем, фарбањем, шарањем.

при писању (држање тела, држање прибора за писање, покретање руке).	функција писања у свакодневном животу.	<i>Етика</i> : правила понашања у писменој језичкој комуникацији. <i>Певање-музика</i> : развијање слуха.
Кључни појмови/ појмови	Елемент слова.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Учење писаних облика слова–вежбе за развој технике писања	Број часова 30
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Диференцирано усвајање знаковог система писања. Формирање правилних навика при писању узимајући у обзир индивидуалне разлике у способностима. Стварање основа и развијање технике писања и лепог уредног рукописа.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно уобличавање и повезивање малих и великих писаних ћириличних слова. Везе међу словима, писање кратких речи. Преписивање са писаног, а затим са штампаног примера: речи, везе између речи, писање кратких реченица. Писање кратких речи по сећању. Писање кратких реченица по диктату и по сећању.	Ученик – познаје и користи писане форме слова азбуке; – писање му је уредно, слова читљиво формира и повезује међусобно.	<i>Визуелна култура</i> : коришћење комбинације линија које помажу при промени правца (свежањ линија, клупко од линија, итд.).
Кључни појмови/ појмови	Штампана слова, писана слова, интерпункција, мала слова, велика слова, слог, реч, реченица, текст.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Развијање технике писања	Број часова 25
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Даље развијање новоусвојених вештина коришћења језика: утврђивање аутоматизма у покретима при писању и правилних навика везаних за писање.	

Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно формирање и спајање слова при писању речи, повезаних речи, реченица и кратких текстова. Вежбање писања и формирања малих писаних слова, формирање навика при писању. Писање са динамиком. Писање две-три повезане реченице уз преписивање, након диктирања или по сећању. Примена правилних навика при писању (држање тела, држање прибора за писање, покретање руке).	Ученик – приликом преписивања не чини техничке грешке у писању; – означава почетак и крај реченице; – у оквиру увежбаног фонда речи користи почетно велико слово; – препознаје и поправља своје грешке на основу текстуалног узорка.	<i>Визуелна култура:</i> осећај за простор, фина моторика, естетска претенциозност; употреба различитих типова линија ради развијања вештине. <i>Физичко васпитање и спорт:</i> хармонично кретање. <i>Певање-музика:</i> темпо, ритам.
Кључни појмови/ појмови	Мало слово, велико слово; маргина.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Говорне и ситуационе вежбе, теме	Број часова 29
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање чистог и разумљивог говора. Песме за продубљење улоге артикулације, ритма говора и нагласка. Ситуациони задаци са сликама.	
Активности/знања	Корелација	
Вежбање разних форми писмене и усмене комуникације са одговарајућим фондом речи у следећим темама. <i>Породица</i> – Ја и моја породица – Представљање чланова породице <i>Дом</i> – Мој дом, непосредна околина – Омиљене играчке <i>Исхрана</i> – Дневна исхрана – Омиљена јела <i>Време, временске прилике</i> – Годишња доба, месеци	<i>Српски народопис:</i> Улога породице. Народна ношња. Друштвене везе. Празници и радни дани. <i>Познавање околине:</i> окружење у месту становања; здрава исхрана, климатски фактори; циклуси у природи. <i>Српски народопис:</i> народна ношња.	

– Дани у недељи и доба дана <i>Облачење</i> – Годишња доба, одећа – Моја омиљена одећа <i>Спорт</i> – Мој омиљени спорт – Кретање, шетња <i>Школа, другови</i> – Моја школа, наша учионица – Моји другови из разреда, пријатељи <i>Празници и обичаји</i> – Моји празници – Значајнији српски празници	<i>Физичко васпитање и спорт:</i> покретне игре, спортска такмичења. <i>Техника, начин живота и вежбање:</i> облачење, дневни ред, празници.
Кључни појмови/ појмови	Традиција, доба дана, драматизација.

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	Ученик говори разумљиво, свестан је основних правила вербалне комуникације и примењује их. Разуме једноставна објашњења, упутства и саопштења другова. На питања интелигентно одговара. Успешно активира свој фонд речи у формирању текстова. Користи учтиве језичке форме при представљању, оловљавању и поздрављању одраслих и вршњака. Способан је да формира повезане реченице. Познаје писана и штампана слова ћирилице, располаже одговарајућим бројем рутинских речи. Успева да истакне суштину прочитаног уз помоћ учитеља. Писање му је уредно и тачно. Отворен је и мотивисан за развијање српског језика. Уме да одрецитује неколико песмица и причаца и да каже неколико повезаних реченица о себи, као и да на основу узорка води једноставан дијалог са друговима.
---	--

3-4. разред

У области учења српског језика, слично претходном, важан циљ је развијање разумевања говора и способности говора. Развијање способности се врши на комплексан начин, онако како се они природно повезују у стварним комуникационим ситуацијама. Од посебне је важности стварање основа за културно језичко понашање и активирање фонда речи, као и увежбавање кроз задатке формулисање текста и подстицање нарације.

Развијање технике читања ствара услове за самостално разумевање писаних текстова. Тумачењем и обрадом текстова припрема се за самосталну примену основних радњи са текстом. Свестрана обрада штива развија критички осећај, способност расуђивања и емпатије код ученика, способност формулације сопственог става и пажњу

потребну за језичко остваривање. Стварају се могућности за стицање искустава везаних за једноставне књижевне форме, упознавање форми изражавања у књижевности, традиције српског језика и културе, те да се и заволи читање.

Учење правила формулисања писаног текста остварује се обрадом текстова различите тематике и типова. Они служе деци као узор за њихове саставе, отварају пут будућим креативним остварењима и самосталном изражавању мисли. Текстови су извори нијансираног и богатог фонда речи и доприносе потреби и развоју способности за самоизражавањем.

Формирање способности самосталног учења, усађено у развијање способности читања и разумевања текста, служи интензивном развоју способности стицања знања. Важно је овладавањем навика и техника за учење, упознавање разних извора и њихове употребе, могућности и границе сакупљања информација, развијање способности за селекцију, компарацију и критичку обраду.

Циљ учења писања и правописа у 3-4. разреду је диференцирано формирање одговарајуће технике писања, које ће задовољити потребе узраста и образовања, развој који служи учењу и самоизражавању, са тежњом да буде читко, уредно и правилно.

Они и даље уче граматичке конструкције усађене у контексту, али постепено им се буди интересовање за систем правила српског језика, односно за језичке појаве које од тога одступају. Налазе задовољство у откривању правилности, али се знање правила појављује само у малој мери.

Тематска целина/ Развојни циљ	Развијање умешности говора, неговања говора, формирање и разумевање усменог текста	Број часова 70
Раније стечено знање	Разумевање једноставних усмених саопштења. Давање интелегентних, кратких одговора на постављена питања. Примена основних појмова свакодневне комуникације у складу са културним формама: поздрављање, представљање, ословљавање, постављање питања, молба, изражавање захвалности, честитање.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Истовремено развијање садржаја, тоналитета, стила и изражајности говора. Даље развијање говора и разумевања, с посебним освртом на тачност, течност, снагу израза, као и интензивно богаћење активног фонда речи. Развијање умешности формирања усмених текстова.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно дисање при говору, правилан изговор, примена реченичних и текстуалних фонетских средстава у различитим комуникацијским ситуацијама (нпр. дијалог, разговор у малој групи). Активно праћење презентације кратких, једноставних аутентичних текстова везаних за познате теме. Препознавање научених језичких елемената у текстовима, извођење	Ученик – интелегентно и разумљиво изражава своје мисли; – користи учтиве језичке фразе у свакодневним контактима; – свој стил говора прилагођава саговорнику; – укључује се у групни разговор, расправу, догађај, импровизацију, разговоре и вредновање заједничких доживљаја и активности;	<i>Познавање околине:</i> самоодржање, дисање. <i>Визуелна култура:</i> Карактеризација уметничких дела. Препознавање медијских текстова (нпр. телевизијски програми, анимиране филмске бајке).

закључака у вези теме и садржаја. Смислена употреба невербалних средстава приликом читања и изговарања текста у циљу помагања изражајности. Културно формулисање мишљења. Обраћање пажње на саговорника. Уочавање и вредновање суштине поруке и његове емотивне позадине. Правилно наглашавање реченица и казивање и причица. Тумачење значења и стилске вредности фразе, изрека и пословица у прочитаном тексту. Формирање текстуалног сажетка са више реченица о садржају штива, прикупљеним искуствима и запажањима. Припрема драматизације једне приче.	– помаже заједничке активности кооперативним понашањем.	<i>Српски народопис:</i> сакупљање српских народних изрека, израза и прича.
Кључни појмови/ појмови	Нагласак, интонација, јачина гласа, темпо говора, пауза; поглед, мимика, држање тела, одржавање дистанце.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Читање и разумевање писаног текста	Број часова 70
Раније стечено знање	Релевантна знања у односу на језик, писану форму, читање из аспекта развојних способности датог узраста.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање и аутоматизација технике читања, потпомагање формирања течног читања, увођење стратегија за читање, упознавање различитих типова текстова, формирање читања са разумевањем.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Самостално препознавање и стално побољшавање технике читања, формирање поузданог читања. Разумевање суштине књижевних, документарних и једноставних научно-популарних текстова у складу са специфичностима узраста.	Ученик је – на пољу читања мотивисан и заинтересован; – има континуирану и аутоматизовану технику читања, и за читање наглас, и у себи; – препознаје и исправља своје грешке;	<i>Познавање околине:</i> самостално учење, формирање обраде текста. <i>Етика:</i> ја сам; мој свет. <i>Визуелна култура:</i>

Глобално и истраживачко читање, коришћење графичких система (слике, табеле, мисаоне мапе) у циљу успешнијег разумевања текста. Присећање и подела претходних знања, личних доживљаја и искустава везаних за штиво са другима. Тумачење и интегрисање мисли и информација. Познавање и примена следећих стратегија читања и техника које помажу процес делотворнијег разумевања читања: – преглед текста, – активирање претходног знања.	– препознаје и разуме текстове различитог типа и жанра о којима је учио; – синтетизује, тумачи и вреднује информације и мисли текста, који одговара његовом нивоу узраста; – располаже одговарајућом језичком свесношћу; – познаје и уз помоћ учитеља користи научене стратегије читања пре, у току и након читања.	Прављење слика на основу личних доживљаја и књижевних текстова. Препознавање основних кодова структуре текстова у филмовима, читање медијских текстова. Упоредивање и обрада приче, дела дечје књижевности и њихове анимиране, филмске адаптације.
Кључни појмови/ појмови	Текст, жанр, разумевање текста.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Развијање културе читања, тумачење књижевних дела	Број часова 70
Раније стечено знање	Познавање типичних језичких фраза за приче или бајке. Препознавање риме на крајевима стихова. Означавање ритма песме плеском или куцањем.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Продубљивање умешности анализе текста, потпомагање проживљавања среће, коју пружа прихватање књижевног дела. Представљање српских културних традиција везаних за садржај штива. Представљање дела српске и светске народне и уметничке поезије. Усвајање књижевних знања путем искуства.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Груписање текстова из читанке према форми, жанру и комуникацијској замисли. Уочавање теме штива, упоређење текстова исте тематике. Откривање сличности и разлика у различитим књижевним облицима информисања. Тражење уметничких средстава у лирским и прозним делима	Ученик – именује ликове из штива и њихове особине, објашњава њихове поступке; – одређује време и место догађаја; почетну и крајњу тачку догађаја, редослед елемената догађаја; – у конкретним случајевима препознаје обрте, фразе и карактеристике типичне за причу;	<i>Познавање околине:</i> штива на тему околине, природе, заштите околине. <i>Певање-музика:</i> текстови српских народних песама (средства уметничког изрази). <i>Визуелна култура;</i>

(ритам, рима, рефрен). Установљавање редоследа догађаја и личности наратора. Препознавање стереотипних почетних и завршних обрта код бајке, устаљених речи и мотива. Стицање искуства о уметничким средствима на основу песама (ритам, рима, рефрен). Читање краћих књижевних дела (песме, приче). Обрада дела из српске књижевности (нпр. Доситеј Обрадовић: <i>Пас и његова сенка</i>; Ј.Ј. Змај: <i>избор</i>; Душан Радовић: <i>Новогодишња песма</i>; Никола Тесла: <i>Моје детињство</i>; Драган Лукић: <i>избор</i>; Душан Трифковић: <i>Воће</i>; Мира Алечковић: <i>Три маме</i>; Ранко Симовић: <i>Свети Сава</i>; Гроздана Олујић: <i>Бајка о листу</i>; В.С. Карацић: <i>Моба</i>; Мирослав Антић: <i>избор</i>). Вежбе меморије и игре фантазије комбиноване са вежбама ритма, покрета и говора, приказивање замишљених и стварних ситуација. Учешће у групним играма, скицирање и прављење слика и разговор о њима. Драматизација једне приче.	– садржај једноставних прича и приповетки препричава по хронолошком редоследу са више повезаних реченица.	<i>драма и плес:</i> Коришћење средстава изражавања који се уклапају и у тему и садржај. Упоређивање и обрада прича, дела дечије књижевности и њихових анимираних и филмских адаптација.
Кључни појмови/ појмови	Књижевни текст, научно-популарни текст, пословица, изрека; главни лик, споредни лик; понављање, супротност; ритам, рима, рефрен.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Развијање коришћења писања, знање српског језика	Број часова 50
Раније стечено знање	Преписивање речи, сложеница, кратких реченица са писаног и штампаног узора.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Потпомагање подизања писања на ниво средства. Поред повећања темпа писања, прихватање правилности, уредности, изгледа и естетике писања као вредности. Развијање препознавања језичких појава (глас, реч, реченица) са	

уочавањем улоге језичких појава.		
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Развијање технике писања, утврђивање правилних навика при писању. Правилно формирање и повезивање српских латиничних слова. Означавање и вежбање гласова који стварају тешкоће (који се разликују од мађарског). Повећање динамике и темпа писања. Писање низа речи и реченица преписивањем, након диктирања. Формирање индивидуалног писања са потребом за уредним, чистим и читким изгледом рукописа. Побољшање читљивости по потреби. Допуњавање текста, реченице, речи и елемената речи. Вежбе правописа и правилног изражавања у вези са врстама речи.	Ученик – познаје и користи писана слова латинице; – пише сређено и читко; – зна правилности језика у вези врсте речи.	<i>Сви предмети:</i> читко, лепо и уредно вођење свеске.
Кључни појмови/појмови	Изглед писања, изглед текста, читкост, врста речи, правилност језика.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Говорне и ситуационе вежбе, теме	Број часова 64
Раније стечено знање	Разумевање и репродукција кратких текстова и песама.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Говорне вежбе, задаци кроз игру и развијање способности усмене комуникације. Развој игара за стварање контаката и комуникације. Правилно и свесно коришћење невербалних средстава изражавања.	
Активности/знања	Корелација	
Вежбање разних форми писмене и усмене комуникације са одговарајућим фондом речи у следећим темама. <i>Породица</i> – Моја породица – Представљање чланова породице	<i>Српски народопис:</i> Друштвени односи, обичаји; моје место становања. Народна ношња места становања.	

Породични догађаји, празници Дневни ред <i>Дом</i> – Мој дом, непосредна околина – Омиљене играчке Место становања, моја шира околина Просторије у стану, намештај, уређаји. <i>Исхрана</i> – Дневна исхрана – Здрава исхрана Рецепти, кување, печење <i>Време, временске прилике</i> – Сат Време, временске прилике <i>Облачење</i> – Годишња доба, одећа – Моја омиљена одећа Мода <i>Спорт</i> – Кретање, делови тела Спортови, спортска опрема Мој омиљени спорт <i>Школа, другови</i> – Моја школа, наставни предмети, наставници – Моји другови из разреда, пријатељи Ваннаставни заједнички програми <i>Празници и обичаји</i> – Моји празници – Породични празници, значајнији српски празници <i>Град, куповина</i> – Градови, насеља, села – Моје насеље – Продавнице, супермаркети, пијаца <i>Природа, животиње</i> – Моје омиљене животиње – Животиње у окућници	Друштвени односи, пријатељство, веза. <i>Познавање околине:</i> Околина места становања, упознавање човека, правилна исхрана. Временски (климатски) фактори. Села, градови, саобраћај. Домаће животиње. Заштита и стање околине. <i>Физичко васпитање и спорт:</i> спортови. <i>Техника, начин живота и вежбање; српски народопис:</i> радни дани, празници. <i>Техника, начин живота и вежбање:</i> саобраћај, куповина.
Кључни појмови/ појмови	Ситуациона игра, празник, обичај.

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег цикла	Ученик активно учествује у активностима на часовима српског језика, прати вођење часа српског језика и упутства, разуме питања, на њих одговара, издваја суштину једноставних и кратких текстова. Ученик интелигентно и разумљиво изражава своје мисли. Активира свој фонд речи у задацима за образовање текста. У свакодневним контактима користи учтиве језичке фразе. Укључује се у групни разговор, расправу, стварање догађаја, импровизацију, разговоре и вредновање заједничких доживљаја и делатности. Заједничке делатности помаже кооперативним понашањем. Читањем у себи разуме текст који одговара узрасту. Своје мишљење у вези прочитаног интелигентно формулише. Познаје и примењује неколико важних стратегија читања. Оспособљен је да свесно усмери пажњу на постепено повећање дужине трајања свог учења. За решавање својих задатака по потреби користи школску библиотеку. Верно репродукује меморитере. Знање српског језика стечено у нижим разредима му је систематизовано. Писмени задаци су му уредни и читки. Своје писање и правопис сам контролише и по потреби исправља. Отворен је и мотивисан за развој способности по питању српског језика.
--	---

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

(Језичко подучавање, проширено језичко подучавање и допуна за потребе етничког васпитања и образовања)

5-8. разреда

Основни циљ и задатак предмета српски језик и књижевност у 5-8. разреду је даље развијање способности разумевања и писања текста, које је утемељено у нижим разредима, упознавање и примена нових стратегија читања, посматрање и вежбање процеса формулисања текста, формулација у типовима текстова са терминологијом и значењем које одговара комуникацијској ситуацији; вежбање и даље развијање усвојене технике писања и правописа.

Из природе предмета произилази да је важан задатак развијање културе српског језика и књижевности, припремање и увежбавање начина и техника индивидуалног стицања знања, развијање појмовног размишљања и размишљања у циљу решења проблема.

На пољу васпитања на матерњем језику, а базирано на већ постојећем практичном знању српског језика ученика, истакнути је задатак приказивање неколико основних систематских карактеристика, препознавање и именовање међузависности.

Оквирни план српске књижевности од 5-8. разреда прављен је са двоструким циљем-да класичне вредности задржи у школској настави, а истовремено да усмери пажњу и на новија, данашња савремена дела.

Тематске јединице имају своју линерну логику. Српска књижевност у вишим разредима почиње причама у којима се осврће на ниже разреде, а које истовремено у средиште постављају фантазију, која је присутна у сваком уметничком и људском делу. После прича следе тапшалице, народне песме, пословице, легенде, народне игре и богато етничко фолклорно благо. Након тога, тематика се све више приближава реалном свету, прво се представља породица, после завичај, те школа и вечни свет децјег друштва. Путем српске књижевности ученик може да сагледа нашу историјску традицију и прошлост.

Важан циљ предмета српски језик и књижевност је и то, да се ученици развију у омладину која самостално размишља и која је способна за самостално просуђивање и у моралним питањима, која ће у погледу породичног живота сматрати да треба да прате пример хармоничног заједничког живота и понашање пуне међусобне одговорности.

Предмет српски језик и књижевност игра одлучујућу улогу у развоју кључне компетенције за матерњи језик, а осим тога може значајно да допринесе развијању кључних компетенција у области дигиталне, социјалне, грађанске и естетско-уметничке свести и способности изражавања.

5-6. разред

Првенствени циљ предмета српски језик и књижевност за успешно учење у школи је наставак утемељења кључних компетенција потребних за успешно учење, као и скупа вештина и садржаја знања: развијање компетенција ученика за усмено и писмено формирање и разумевање текста, узимајући у обзир когнитивне процесе, специфичности узраста и индивидуалне способности; продубљивање и проширивање искуствених (на основу доживљаја) и фактичких знања стечених о језику.

У 5-6. разреду ученици већ читају краће текстове на српском језику, које уз малу граматичку, преводилачку помоћ у објашњавању речи, за кратко време могу да упознају и разумеју.

Сходно томе у 5-6. разреду треба достићи у бројним областима одговарајући ниво способности. Треба да се даље развија артикулација код ученика. Ученик треба да је способан да састави кратак резиме српског текста који је саслушао. Говор треба да му је прилагођен публици и говорној ситуацији. Што се тиче читања, потребно је да буде у стању да осети и именује жанровске разлике текстова, да буде у стању да о прочитаном на српском језику усмено и писмено формулише мишљење. Са аспекта формулисања текста, потребно је да буде способан да на српском језику састави краће текстове, формулише своје личне доживљаје и доживљаје из прочитаног текста. Са аспекта способности учења, добро је ако је ученик способан да употреби разне скице, да разуме и формулише текстове разних тема и жанрова. Потребно је да читање буде глобално, да трага за информацијом и тумачењем, као и да уме да преприча садржај; да постоји разумевање повезаности наслова и текста; да је оспособљено за давање наслова. Током развијања способности моралног просуђивања, упознаје се са нијансиранијим језичким формама изражавања утисака, са важношћу поштовања различитих култура и другачијих мишљења.

Тематска целина/ Развојни циљ	Умеће говора	Број часова 68
Раније стечено знање	Иступање у свакодневним комуникацијским ситуацијама на српском језику, тежња ка разумљивом и изражајном говору. Разумевање и репродукција усмених текстова на српском језику, праћење упутстава, разумевање усменог саопштења саговорника. Познавање и примена основних форми ступања у комуникацијски контакт: поздрављање, представљање, ословљавање, питање, молба, итд.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Развијање разумевања слушањем српског језика (нпр. драмском игром, изговарањем текста, интерактивним разумевањем читања). Помагање формирања правилног дисања при говору, формирања гласа, наглашавања, темпа и паузе што одговара комуникацијској ситуацији: нпр. говорним вежбама, драмским играма, гласним изговарањем текста. Јачање тежње ка стварању добро формираног и комуникацијски целисходног говора на српском језику у разним говорним ситуацијама. Коришћење изражајне комуникације и одговарајућег фонда српских речи у личним извештајима, препричавању догађаја и карактеризацији особа. Развијање формирања склада између изговора, текста и нејезичких знакова. Свест о основним чиниоцима комуникацијског процеса.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Развијање разумевања слушањем, аналитичким и еволутивним вежбама. Разумевање разних слушаних српских текстова и информација, репродукција кратких сажетака. Чисто формирање гласа, правилна интонација. Активно учешће у разним комуникационим ситуацијама. Укључивање у дијалоге, причање доживљаја једноставним		<i>Драма и плес:</i> стварање комуникацијских контакта, ситуације, ситуационе вежбе.

реченицама. Прилагођавање говорној ситуацији и комуникацијском циљу, сналажење у свакодневним комуникацијским ситуацијама. Описивање слика и илустрација једноставним средствима језичког изражавања. Примена фонда речи и изговара (нагласак, темпо, јачина гласа, итд.) који одговара намери саопштења. Посматрање и тумачење саопштења и понашања саговорника. Верно познавање меморитера. Континуирано и изражајно читање, тумачење и резимирање познат образовних текстова. Превођење кратких српских и мађарских садржаја самостално и уз помоћ речника. Стварање разних говорних ситуација које одговарају комуникацијском циљу, ситуацији (простор, време) и улогама учесника уз помоћ играња улога и драмско-педагошких вежби.	<i>Визуелна култура:</i> визуелна комуникација. <i>Познавање природе:</i> човек, чулни органи. <i>Етика:</i> самоспознаја, лични контакти, значај разговора.
Кључни појмови/ појмови	Говорна ситуација, драматизација, меморитер, превод, дијалог.

Тематска целина/ Развојни циљ	Читање, разумевање говора и текста	Број часова 70
Раније стечено знање	Адекватна примена научених стратегија читања и говора пре, за време и након читања и говора. Препознавање и разумевање српских текстова различитих по теми и жанру. Тумачење и вредновање информација и мисли из текста у мери која се очекује у том узрасту.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Свест о општој шеми обраде текста у разним текстовима. Развијање технике читања и говора у разним континуираним и неконтинуираним српским текстовима, помоћу више разних метода разумевања текста. Препознавање међузависности слике која се налази уз текст и самога текста, тумачење једноставних шема и графикана. Развијање препознавања грешака у читању и разумевању текстова на српском језику, упознавање и потпомагање коришћења одговарајућих стратегија за њихово исправљање.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Читање у себи и наглас разних српских текстова и разговор о њима. Самостално читање краћих српских књижевних и некњижевних текстова и истицање важнијих мисли. Примена, вежбање и проширивање стратегија читања и разумевања текста у штампаним и електронским текстовима разних типова и тематике. Оријентација и тражење информација (азбучни ред, садржај) у разним типовима докумената (књига, часопис, речник, лексикон).		<i>Математика;</i> <i>познавање природе:</i> разумевање текста, тумачење текстуалних задатака. <i>Информатика:</i> оријентација,

Примена познатих стратегија за обраду текста (преглед, предвиђање, активирање претходног знања, итд.), односно њихово проширење новијим стратегијама (синтеза, селективно читање). Вежбање читања текстова на ћирилици и латиници. Разумевање једноставних изјава, питања и одговора. Изражавање сагласности, сумње и одбијања разноврсним језичким средствима у комуникацијским ситуацијама са дијалогом. Уочавање процеса разумевања текста, праћење разумевања текста. Препознавање погрешних техника читања и разумевања текста, проналажење и примена одговарајућих стратегија за њихово исправљање. Уочавање комуникацијске функције носача информација, као и типолошких и жанровских разлика у прочитаним текстовима, формулисање идејног садржаја текста својим речима. Представљање ликова из текста. Откривање и тумачење међузависности текста и слике.	тражење информација. <i>Визуелна култура:</i> откривање повезаности текста и слике.
Кључни појмови/ појмови	Порука, изглед текста, азбучни ред, садржај.

Тематска целина/ Развојни циљ	Писање, формулисање, правопис	Број часова 68
Раније стечено знање	Примена одговарајуће технике писања. Познавање поступака формулисања текста: прикупљање материјала, избор наслова, избор и систематизација битних мисли, временски след, одвајање текста на пасусе. Искуство и формирање текста у наученим жанровима. Препознавање и примена главних правописних правила у формирању текста и писменим радовима.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање и поправљање темпа и естетског изгледа технике писања. Развијање начина прикупљања материјала самостално и уз помоћ наставника. Подржавање разноврсног и креативног формирања текстова у познатим формама формулисања. Помагање у упознавању и примени новијих метода формулисања текста. Развијање дигиталне компетенције: уочавање карактеристика по форми и садржају кратких текстова на интернету. Познавајући основне принципе српског правописа, активирање свести о нормама писања на српском језику.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Даље развијање већ формиране индивидуалне технике писања. Тежња ка естетском, читком и сређеном рукопису. Стицање искуства у процесу писања, континуирано исправљање самога себе и својих другова. Континуирано вежбање писања ћирилицом и латиницом. Прикупљање материјала из разних штампаних и електронских		<i>Страни језици:</i> учтиве фразе, формулисање једноставних порука на страном језику.

извора ради припремања писаног дела. Упознавање правила прављења концепта. Уочавање карактеристика неколико типова интернетских текстова по форми и садржају. Порука писане и штампане форме текста. Коришћење фонда речи у складу са поруком, циљем и примаоцем писаног дела. Сажето писмено формулисање личних доживљаја. Прављење и писање кратких српских текстова у интернет стилу: нпр. електронског писма (e-mail). Значење нејезичких знакова писања (облик и величина слова, размак међу редовима, маргина) и изгледа писања мимо поруке писаног текста. Разлике и сличности руком и компјутером писаних текстова. Писање диктата у лаганом темпу, уз придржавање правописних правила. Препознавање и свесно коришћење познатих падежа правописа у процесу разумевања и формулисања писаног текста; све већа самосталност у контролисању самога себе и исправљању текста. Резимирање, односно вршење упоређења дате теме једноставним језичким средствима и помињањем битних елемената. Смислено превођење кратких српских текстова, у писаној форми, самостално, уз коришћење речника.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> наративни текстови, причање о историјским догађајима и јунацима. <i>Познавање природе:</i> прикупљање материјала, прављење концепта. <i>Визуелна култура:</i> изглед текста. <i>Информатика:</i> тражење података са интернетских извора; језичке карактеристике интернетских жанрова одржавања везе.
Кључни појмови/ појмови	Писање ћирилицом и латиницом, прикупљање материјала, концепт, електронско писмо, превод, нејезички знак (нпр. размак између редова, маргина), основни принцип правописа (принцип изговора).

Тематска целина/ Развојни циљ	Структура језика	Број часова 50
Раније стечено знање	Формирање и изговор гласова. Препознавање и именовање научених врста речи на основу значења речи у реченици и тексту, њихово одговарајуће коришћење у писаним и усменим текстовима.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Повећање језичке свести развијањем пажње: уочавање структуре српског језика, детаљније испитивање гласова, елемената речи и нивоа речи. Развијање способности анализе: уочавање и именовање главних форми, карактеристика и понашања врсте речи.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Упознавање карактеристика система гласова у српском језику путем искуства: — самогласници,		<i>Страни језици:</i> фонд гласова страног језика, фонетска и

– сугласници, – „р“ који гради слог. Преглед и употреба у комуникацији класе речи, врсте речи и већ научене најкарактеристичније групе речи. Уочавање карактеристике понашања форми група речи и именовање њихових главних карактеристика. Глагол: заповедни начин, повратни глаголи. Именице: родови, једнина и множина, деклинације. Придеви: промена и поређење придева, именски предикат. Бројеви: основни и редни бројеви, писање датума, означавање времена. Предлози.	семантичка структура. <i>Познавање природе:</i> органи за стварање гласа код човека.
Кључни појмови/ појмови	Самогласник, сугласник; основне врсте речи (глагол, именица, придев, број, прилог, заменица, везник, предлог).

Тематска целина/ Развојни циљ	Развијање културе читања, фонда речи и пријемчивости, тумачење књижевних дела	Број часова 68
Раније стечено знање	Познавање радње и ликова неколико класичних српских народних прича и басни, познавање текста, ритма и мелодије неколико тапшалица, разбрајалица, пословица и народних песама. Упознавање и разумевање књижевних и научно-популарних текстова.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Помагање идентификације и тумачења радње, типичних мотива и фраза у причама. Припрема за усвајање доживљаја израженог у лирским делима. Упознавање и разумевање књижевних и научно-популарних текстова. Развијање читања.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
<i>Народна поезија:</i> Српске тапшалице и тапшалице Срба у Мађарској, народне песме, народне игре, народне приче, легенде, пословице. <i>Песме, приче и приповетке српских аутора; одломци из (по структури) једноставних романизованих прича и дечијих романа.</i> Аутори: Д. Максимовић: избор; Д. Лукић: избор; М. Алечковић: <i>Најлепша реч</i>; С. Раичковић: <i>Недеља у школи</i>; Б. Ђопић: <i>Мачак отишао у хајдуке</i>; Б. Радичевић: <i>Рибарчета сан</i>.	Груписање прича. Разликовање приче и стварности. Потпомагање препознавања неколико стереотипних мотива српских народних песама. Једноставан превод садржаја песама уз помоћ наставника. Анализа карактера у сарадњи са разредом и развијање самоспознаје помоћу тога. Верна евокација и драматизација једног одломка из песама. Тражење илустрација за песме на интернету. Самостално формулисање мишљења у вези дате теме .	<i>Певање-музика:</i> народне песме. <i>Визуелна култура:</i> рефлексije на књижевне, музичке и филмске доживљаје. прављење кулиса и костима. <i>Информатика:</i> илустрације. <i>Српски народопис:</i> српске дечије игре (тапшалице), разбрајалице, пословице, обичаји.

Кључни појмови/ појмови	Народне песме, народне приче, фолклор, пословица, разбрајалица. Фантастика, бића из бајке, мотив из приче, мотив из народне песме.
------------------------------------	--

КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕМЕ ЗА 5-6. РАЗРЕД (Вежбање разних форми писмене и усмене комуникације са одговарајућим фондом речи, а у оквиру следеће тематике)	
Препоручене теме	Корелација
Породица – Ја и моја породица. – Представљање чланова породице. – Породични догађаји, заједнички програми. – Српски породични празници. – Дневни ред.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> породица и место становања. <i>Српски народопис:</i> друштвени контакти, обичаји. <i>Техника, начин живота и вежбање:</i> распоред времена, дневни ред.
Дом – Мој дом и ближа околина. – Просторије у стану, намештај, уређаји. – Моје омиљене играчке. – Мој круг пријатеља. – Моје место становања, шира околина. – Стамбене и животне прилике српских породица у Мађарској.	<i>Познавање природе:</i> околина места становања. <i>Математика:</i> оријентација у простору, скупови. <i>Српски народопис:</i> мој град, моје село.
Исхрана – Дневна исхрана. – Моја омиљена јела и пића. – Здрава исхрана. – Рецепти, кување, печење. – Специфична јела са српског језичког простора.	<i>Познавање природе:</i> човек и његово здравље: начин исхране. <i>Математика:</i> прављење и тумачење скупова и дијаграма, читање табела.
Време, временске прилике – Час. Распоред часова.	<i>Познавање природе:</i> фактори временских

– Годишња доба и месеци. – Дани у недељи и доба дана. – Временске прилике и посматрање климатских појава.	прилика, циклуси у природи. <i>Математика:</i> писање и читање бројева, одлучивање да ли је тврдња истинита, бележење података стечених искуством и сврставање у табелу.
<i>Облачење</i> – Годишња доба и делови одеће. – Моја омиљена одећа. – Српска народна ношња. – Мода.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> облачење, мода. <i>Математика:</i> скупови.
<i>Спорт</i> – Делови тела и кретање. – Спортски, спортска опрема. – Мој омиљени спорт. – Спортска такмичења.	<i>Познавање природе:</i> човек и његово здравље: делови тела. <i>Физичка култура и спорт:</i> штафетне игре, спортска такмичења, правила.
<i>Школа, пријатељи</i> – Моја школа, наша учионица. – Моји предмети и наставници. – Моји школски другови и пријатељи. – Наши ваннаставни заједнички програми. – Образовне институције у српским насељима у Мађарској.	<i>Етика:</i> друштвени контакти: пријатељство, љубав, поштовање, помагање.
<i>Слободно време, забава</i> – Активности у слободно време, мој омиљен начин провођења времена. – Интернет, интерактивне игре. – Дружење са пријатељима. – Свет етничког медија.	<i>Физичка култура и спорт:</i> спортови. <i>Певање-музика:</i> слушање музике. <i>Драма и плес:</i> позориште, представе.

	<i>Визуелна култура:</i> музеји, изложбе.
<i>Природа, животиње</i> – Мале животиње. – Моје омиљене животиње. – Домаће животиње. – Дивље животиње и оне у зоолошком врту. – Животиње у свету. – Биљке у мом дому и школи. – Континенти, региони.	<i>Познавање природе:</i> домаће животиње, главне карактеристике начина живота животиња, неговање собних биљака или биљака у башти, занимљиве биљке; лепота и јединственост Земље: флора и фауна наше домовине. <i>Математика:</i> скупови.
<i>Празници и обичаји</i> – Моји празници. – Домаћи и светски празници.	<i>Техника, начин живота и вежбање; историја, друштвено и грађанско образовање; српски народопис:</i> радни дани и празници.
<i>Град и куповина</i> – Градови, насеља, села. – Зграде и улице. – Оријентација, показивање пута. – Продавнице, супермаркети, пијаца. – Куповина. – Мој град/моје село.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање; познавање природе:</i> села и градови, саобраћај. <i>Математика:</i> правци, геометријски облици у простору. <i>Техника, начин живота и вежбање:</i> саобраћај, куповина. <i>Српски народопис:</i> мој град, моје село.

<i>Путовање, одмор</i> – Распуст, летовање. – Кампови, екскурзија. – Саобраћајна средства.	<i>Техника, начин живота и вежбање:</i> саобраћај. <i>Српски народопис:</i> мој град, моје село, домаћи предео, елементи светске баштине.
<i>Фантазија и стварност</i> – Моја омиљена штива и књиге. – Свет моје маште.	<i>Драма и плес:</i> драмске игре. <i>Визуелна култура:</i> свет моје маште, уметничка дела.
<i>Музика и уметности</i> – Моја омиљена музика и музички састав. – Моји филмски и позоришни доживљаји, посета музеју. – Српске етничке културне приредбе. – Баштина народних песама Срба у Мађарској: народне песме и игре.	<i>Певање-музика:</i> слушање музике. <i>Драма и плес:</i> позориште, представе. <i>Визуелна култура:</i> музеји и изложбе.
<i>Заштита околине</i> – Угрожен животињски и биљни свет. – Значајни дани: Дан дрвећа и птица, Светски дан воде, Дан Дунава. – Селективно скупљање отпада.	<i>Познавање природе:</i> стање, чување и могућност одржавања еколошких система. <i>Математика:</i> прављење и тумачење дијаграма, читање табела.
<i>Здрав начин живота</i> – Редовно телесно вежбање. – Правилна исхрана. – Код лекара.	<i>Познавање природе:</i> човек и његово здравље: начин исхране. <i>Техника, начин живота и вежбање:</i> здрав начин живота.

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	Ученик се труди да своје мисли разумљиво формулише у складу са ситуацијом, адекватно примењује нејезичке знаке који прате говор. Може да разуме, сажме и пренесе туђе краће усмене поруке и краће догађаје о којима је чуо. Познаје и уме да примени најосновније начине прављења концепта. У стању је да самостално формулише текст у наученим традиционалним и интернетским жанровима (позивница, карактеризација, писмо, телефонска порука, електронско писмо). Тежи ка захтевном, тачном и правилном писању и формулацији. У стању је да разуме прочитане штампане текстове, као и на монитору приказане. Ученик познаје основне врсте речи које је учио (глаголе, именице, придеве, бројеве, прилоге, везнике, предлоге, заменице), као и главна правописна правила везана за њих, труди се и да их примени у својим писменим саставима. Покушава да нове речи, пословице и изреке примени и у активном фонду речи. Уме разумљиво, тачно и јасно да чита текстове наглас. Уме да учествује у расправи о познатој теми и у стању је да формира аргументе. У стању је да карактерише ликове из познатих догађаја.
--	--

7-8. разред

Главни циљ у овом периоду је даље развијање већ утемељених компетенција повезаних са разноликим и све сложенијим садржајима, тј. њихово јачање, проширивање, прочишћавање и повећање њихове делотворности и разноликости. Циљеви су и препознавање, идентификација, поновно проналажење, процена, депоновање, производња, приказивање и промена информације; прављење и подела дигиталних садржаја, надаље комуникациона сарадња преко интернета. Такође је битно и продубљивање научених знања о језику, уочавање конструкције и променљивих јединица језика помоћу поступака за грађење реченице и текста.

Стигавши до 7-8. разреда, ученици су до тада већ упознали важнија дела српске народне и уметничке поезије, са мноштвом разбрајалица, тапшалица, народних песама и пословица, са делима знаменитих песника и писаца српске дечије књижевности. До тада за њих, читање и писање, као и разумевање и формулација текста треба да буде више од чистог техничког вежбања или једноставног поступка кодирања-декодировања. Треба да разумеју, да је књижевност таква порука коју су нам завештали наши преци и изузетним способностима благословени уметници, а наш је посао да их одгонетнемо и у свој живот уградимо те поруке.

У 7-8. разреду ученик не само да правилно артикулише, него добро рефлектује својим изговором намеру саопштења, на одговарајући начин користи и реченична и текстуална фонетска средства. Не само да зна да резимира прочитано, него је у стању и да аргументује и са саговорником емпатички сарађује. Прилагођава се не само говорној ситуацији, него је у стању да користи и разне комуникацијске технике.

До тада не само да је развио способност коришћења концепта, него је способан и сам да га направи. Из аспекта разумевања текста, у стању је да тумачи краће текстове и да то напише и ћирилицом и латиницом. Из аспекта познавања књижевности, не само да познаје суштину питања у вези садржаја, радње и прекретнице у тексту, него их и разуме и у стању је да дела резимира, анализира и процењује.

Морално просуђивање му је у толикој мери развијено да је способан не само за испољавање допадања, него и за изражавање индивидуалног мишљења.

Тематска целина/ Развојни циљ	Умеће говора	Број часова 68
Раније стечено знање	Звучање говора: нагласак, интонација, темпо говора, нејезичка средства изражавања: мимика, гестови, држање тела, спољашња појава. Тачно познавање и коришћење елемената комуникације.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Кратак разговор на српском језику, свесност о основним принципима испољавања мишљења и расправљања. Разне шеме школских и јавних говорних ситуација, вежбање начина говора, фонда речи и језичког понашања, који одговарају ситуацији и комуникацијском циљу. Упознавање форми, циљева, начина функционисања и ефеката, као и неколико чешћих жанрова масовне комуникације.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Разна свакодневна иступања: познавање и тачно коришћење израза поздрављања и представљања. Развијање правилног српског говора и изговора. Кратко казивање градива и доживљаја и путем дијалога. Разговор и расправа, изношење свог становишта. Карактеризација особа, предмета, животиња и ствари. Верна и изражајна интерпретација меморитера. Испробавање драмских форми (нпр. рецитовање, дијалог). Читање у себи и изражајно читање наглас познатих и непознатих књижевних и опште познатих текстова, резимирање садржаја. Приказивање слика и илустрација једноставним језичким изражајним средствима, описивање из аспекта субјективног ефекта на читаоца. Резимирање суштине српског садржаја на другом језику. Коришћење начина говора и фонда речи који одговара комуникацијском циљу. Примена језичких форми информисања, жеље и обавештавања.		<i>Сваки предмет:</i> говор, реферисање, јавни говор, учешће у разговору и дискусији. <i>Визуелна култура:</i> повезаност текста и слике у визуелним медијима. <i>Певање-музика:</i> говор, певање, темпо говора, ритам.
Кључни појмови/појмови	Представљање, поздрављање, мишљење, расправа, драматизација, дијалог. Масовна комуникација, новине, радио, телевизија, интернет.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Читање, разумевање говора и текста	Број часова 70
Раније стечено знање	Примена научених стратегија разумевања и обраде текста у текстовима различитог изгледа и типа. Препознавање и корекција својих грешака у разумевању текста.	
Образовно-	Упознавање начина обраде текста.	

развојни циљеви тематске целине	Развијање разумевања текста и читања са разумевањем. Развијање способности изражајног тумачења текста. Развијање способности учења из штампаних и електонских текстова. Развијање критичког размишљања: руковање електронским и интернетским информацијама са аспекта поузданости и веродостојности.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Читање које изражава емоционално-мисаони садржај текста. Индивидуално, циљано и самостално разумевање и вежбање значајности различитих типова и жанрова писаних текстова. Континуирано читање познатих и непознатих текстова са правилним наглашавањем. Резимирање прочитаног текста са коришћењем већ постојећег лексичког знања, формирање мишљења о елементима садржаја. Богаћење активног и пасивног српског фонда речи самосталним радом. Разумевање кратких дела српских аутора, тумачење садржаја и идеје аутора. Разликовање истинитих и лажних тврдњи. Откривање и описивање догађаја, сличности, различитости и повезаности дате теме. Превођење једноставнијих српских и мађарских текстова уз помоћ речника. Откривање и тумачење садржаја читаног текста и зависности са сликама и илустрацијама које га допуњују. Тежња ка језички захтевном и правилном говору. Разумевање свакодневног говора, слушање туђег мишљења, у ситуацијама са више учесника. Репродукција слушаног текста. Након припреме држање кратког реферата о проживљеним догађајима. Формулисање сопственог мишљења. Разговор о занимљивим догађајима. Прављење интервјуа са познатим српским личностима. Стручно резимирање туђих усмених иступања у комуникацијским ситуацијама са дијалогом. Тражење података на интернету везаних за Србе. Читање етничких новина и дечијих часописа. Безбедно коришћење интернета на српским страницама. Коришћење разних картица речи и енциклопедија које помажу учењу. Коришћење штампаног и електронског речника. Карактеристике и технике обраде научно-популарних текстова.		<i>Сваки предмет:</i> специфичности обраде читаног текста код појединих предмета. <i>Информатика:</i> методе претраживања. <i>Визуелна култура:</i> тумачење шема, слика и илустрација.
Кључни појмови/ појмови	Тражење података, речник, енциклопедија, лексикон, картица речи, обрада текста.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Писање, формулисање, правопис	Број часова 68
Раније стечено знање	Прикупљање података, прављење белешки и концепта разним техникама. Циљано прикупљање података за дату тему и проблем (нпр. подаци, примери, аргументи) коришћењем штампаних и електронских средстава и извора библиотеке. Самостално формулисање текста у наученим жанровима. (Формулација заузима централно место.) Познавање и примена основних правила правописа у процесу формулисања текста.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Упознавање карактеристика неколико жанрова масовне комуникације, формулисање текста у складу са специфичностима жанра. Усвајање и избор више техника и форми прављења белешки сходно циљу и примена уз помоћ наставника. Упознавање и писање писмених форми представљања. Развијање способности формулисања разних типова текстова. Развијање критичког размишљања, осећаја одговорности према самом себи и другима.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Писање на папиру и куцање електронских текстова, који одговарају комуникацијском циљу. Читак, прегледан рукопис, писање са пасусима који рефлектују идејни садржај. Формулисање кратких текстова различитих по аспектима и жанру: приповетка, карактеризација, мишљење. Формулисање доживљаја. Формулисање кратког аргументујућег текста. Писање јавних жанрова, писмо, молба. Темељно познавање и примена правилног изражавања и правописних правила. Синтактичке и стилске вежбе. Превођење једноставнијих текстова уз помоћ речника. Примена техника за означавање током обраде писаног текста (нпр. оптичко означавање) и истицање кључних речи. Приказивање информација кратким писаним реченицама. Примена познатих техника презентације, који одговарају задатку и циљној групи. Креативно формулисање текста у неколико жанрова масовне комуникације (вест, интервју, репортажа, извештавање). Вежбање прављења белешки које помажу при учењу како на папиру тако и у електронској форми, тежња да се оформи најоптималнија индивидуална форма. Правила писменог представљања на папиру и на онлајн страницама (аутобиографија, белешка у блогу, колективни интернет портал). Аналитичко упознавање и дискусија о етичким питањима и последицама самопредстављања на јавним интернет страницама.		<i>Информатика:</i> могућности програма за структурисање текстова. <i>Визуелна култура:</i> знање типографије. <i>Етика:</i> форме контакта; поштовање личности.

Кључни појмови/ појмови	Белешка, приповетка, карактеризација, мишљење, електронски текст, коментар, блог, аутобиографија, писмо, молба.
------------------------------------	---

Тематска целина/ Развојни циљ	Структура језика	Број часова 50
Раније стечено знање	Препознавање и именовање научених врста речи на основу значења речи у реченици и у тексту, њихово одговарајуће коришћење у усменом и писменом тексту.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Повећање језичке свести развијањем пажње: уочавање структуре српског језика, детаљније испитивање нивоа гласова, елемената речи и самих речи. Развијање способности анализе: посматрање типичног понашања групе речи и именовање њихових главних карактеристика.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Норме писаног језика, правилно коришћење интерпункције. Преглед једне од могућих класа речи и већ научене најкарактеристичније групе речи, даље уочавање њихове улоге у тексту и комуникацији, њихова примена у комуникацији. Уочавање карактеристике понашања форми група речи и именовање њихових главних карактеристика. Заменице: личне заменице, присвојне заменице, упитне заменице, показне заменице, повратне заменице. Прилози: за место, време и начин. Синтакса–обавештајне, упитне, узвичне, заповедне; на основу структуре: поредбене, односне, временске и условне зависне реченице.		<i>Страни језици:</i> гласовни фонд страног језика, фонетска и семантичка структура. <i>Биологија-хигијена:</i> органи за стварање гласа код човека. <i>Информатика:</i> програми за контролисање правописа. <i>Визуелна култура:</i> познавање и коришћење типографије за естетско и целисходно формирање текста.
Кључни појмови/ појмови	Лична, присвојна,упитна, показна и повратна заменица, прилози за место, време и начин, зависне реченице: поредбене, односне, временске, условне.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Развијање културе читања, тумачење књижевних дела	Број часова 68
Раније стечено	Познавање радње и ликова неколико класичних српских народних	

знање	прича и басни, познавање текста, ритма и мелодије неколико тапшалица, разбрајалица, пословица и народних песама. Познавање и разумевање књижевних и научно-популарних текстова.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање читања. Развијање идентификације и тумачења радње, типичних мотива и фраза у причама, развијање способности за усвајање. Припрема за прихватање доживљаја израженог у лирским делима. Упознавање и разумевање књижевних и научно-популарних текстова.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Песме, приче и приповетке српских аутора; одломци из (по структури) једноставних дечијих романа. Аутори: Д. Максимовић: избор; Б. Нушић: <i>Аутобиографија</i> —одломак; Д. Лукић: избор; М. Алечковић: <i>Коло</i> ; Б. Цветковић: <i>Како се ковач одужио ђаволу</i> ; Ђ. Јакшић: <i>Вече</i> ; Јован Дучић: <i>Подне</i> ; С. Станишић: <i>Мој отац бадњак тражи</i> ; М. Витезовић: <i>Будимпешта и Срби, Београд</i> . Песме, приче и приповетке српских аутора у Мађарској. Аутори: П. Степановић: <i>Приче о малом зецу</i> .	Једноставан превод садржаја песама уз помоћ наставника. Анализа карактера у сарадњи са разредом и развијање сопствене самоспознаје помоћу тога. Верна евокација и драматизација једног одломка из песама. Тражење илустрација песме на интернету. Формулисање мишљења у вези дате теме својим речима.	<i>Певање-музика:</i> народне песме. <i>Визуелна култура:</i> рефлексije на књижевне, музичке и филмске доживљаје. Прављење кулиса и костима. <i>Информатика:</i> претраживање на интернету. <i>Српски народопис:</i> српске дечије игре (тапшалице), разбрајалице, пословице, обичаји.
Кључни појмови/ појмови	Српска народна песма, народна прича, фолклор, пословице, разбрајалице. Фантастика, бића из бајке.	

КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕМЕ ЗА 7-8. РАЗРЕД (Вежбање разних форми писмене и усмене комуникације са одговарајућим фондом речи, а у оквиру следеће тематике)	
Препоручене теме	Корелација
Породица — Ја и моја породица. — Представљање чланова породице, породично стабло. — Породични догађаји, заједнички програми. — Српски породични празници. — Круг пријатеља. — Свет моје баке и мога деде.	<i>Етика:</i> друштвени контакти: породица, дом; животно доба човека: детињство, одрасло доба, старост. <i>Српски народопис:</i> историја наше породице.

	<i>Техника, начин живота и вежбање:</i> расподела послова у породици.
<i>Дом</i> – Мој дом и ближа околина. – Просторије у стану, намештај, уређаји. – Моје место становања, шира околина. – Стамбене и животне прилике српских породица у Мађарској.	<i>Математика:</i> оријентација у простору. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> породица и место становања. <i>Српски народопис:</i> мој град, моје село.
<i>Исхрана</i> – Дневна исхрана. – Моја омиљена јела и пића. – Здрава исхрана. – Рецепти, кување, печење, програми о кувању. – Специфична јела са српског језичког простора.	<i>Биологија-хигијена:</i> исхрана. <i>Хемија:</i> здрава исхрана: улога масти, шећера. <i>Техника, начин живота и вежбање:</i> расподела послова у породици. <i>Математика:</i> прављење и тумачење скупова и дијаграма, читање табела.
<i>Време, временске прилике</i> – Час. Дневни распоред. – Годишња доба и месеци. – Дани у недељи и доба дана. – Временске прилике. – Климатске појаве. – Природне катастрофе.	<i>Географија:</i> клима и места становања; временски и климатски елементи. <i>Физика:</i> природне катастрофе.
<i>Облачење</i> – Делови одеће. – Моја омиљена одећа.	<i>Историја, друштвено и грађанско</i>

– Свет моде. – Српска народна ношња.	<i>образовање:</i> облачење, мода. <i>Етика:</i> обичаји, друштвене норме.
<i>Спорт</i> – Делови тела и кретање. – Мој омиљени спорт. – Спортови, спортска опрема. – Екстремни спортови. – Спортска такмичења, олимпијада.	<i>Биологија-хигијена:</i> човек и његово здравље. <i>Физичка култура и спорт:</i> штафетне игре, спортска такмичења, правила.
<i>Школа, пријатељи</i> – Моја школа, наша учионица. – Моји предмети, наставници и распоред часова. – Моји школски другови и пријатељи. – Наши ваннаставни заједнички програми. – Образовне институције у српским насељима у Мађарској.	<i>Етика:</i> друштвени контакти- пријатељство, љубав, поштовање, међусобно помагање.
<i>Слободно време, забава</i> – Активности у слободно време, мој омиљен начин провођења времена. – Интернет, интерактивне игре. – Биоскоп, позориште, слушање музике, изложбе. – Дружење са пријатељима. – Српске етничке културалне приредбе.	<i>Физичка култура и спорт:</i> спортови. <i>Певање-музика:</i> слушање музике. <i>Драма и плес:</i> позориште, представе. <i>Визуелна култура:</i> музеји, изложбе. <i>Информатика:</i> форме комуникације које се заснивају на информатичкој технологији, медијска информатика.
<i>Природа, животиње</i> – Моје омиљене животиње. – Кућни љубимци, одговорно држање животиња. – Континенти, региони. – Живи свет наше домовине, других држава и других континената.	<i>Биологија-хигијена:</i> зависност биогеографске околине и живог света.

	<i>Географија:</i> копна и океани, површинске форме, природни потенцијали наше земље; континенти осим Европе, предели, државе. <i>Техника, начин живота и вежбање:</i> неговање кућних љубимаца.
<i>Празници и обичаји</i> – Моји празници. – Домаћи и светски празници.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> радни дани, празници. <i>Српски народопис:</i> сусрет са прошлошћу; порекло наших празника и обичаји.
<i>Град и куповина</i> – Градови, насеља, села. – Зграде и улице. – Оријентација, показивање пута. – Продавнице, супермаркети, пијаца. – Куповина. – Знаменитости у мом месту становања. – Чувени градови и њихове знаменитости.	<i>Математика:</i> оријентација у простору, просторне геометријске форме. <i>Географија:</i> државе, градови. <i>Српски народопис:</i> мој град, моје село, домаћи предео, елементи светске баштине. <i>Техника, начин живота и вежбање:</i> саобраћај, куповина.
<i>Путовање, одмор</i> – Распуст, летовање. – Кампови, екскурзија. – Саобраћајна средства. – Путовање у земљи и иностранству.	<i>Географија:</i> оријентација у географском простору, Европа, континенти осим Европе, предели,

	државе. <i>Биологија-хигијена:</i> свет шума. <i>Српски народопис:</i> мој град, моје село, домаћи предео, елементи светске баштине.
<i>Фантазија и стварност</i> – Моја омиљена градива и књиге. – Свет моје маште. – Путовање у будућност.	<i>Драма и плес:</i> драмске игре. <i>Визуелна култура:</i> Свет моје маште.
<i>Музика, уметности</i> – Моја омиљена музика и музичка група. – Моји филмски и позоришни доживљаји. – Мој омиљени музеј. – Изложбе, приредбе, концерти. – Баштина народних песама Срба у Мађарској: народне песме и игре. – Светски дан музике.	<i>Певање-музика:</i> слушање музике. <i>Драма и народне игре:</i> позориште, представе. <i>Визуелна култура:</i> музеји, изложбе.
<i>Заштита околине</i> – Угрожен животињски и биљни свет. – Значајни дани: Дан дрвећа и птица, Светски дан воде, Дан Дунава. – Селективно скупљање отпада. – Свесно еколошко понашање.	<i>Биологија-хигијена:</i> стање, заштита и одрживост еколошких система. <i>Физика:</i> методе производње енергије. <i>Географија:</i> глобални проблеми, одржавање, примери домаћих и међународних заштићених природних вредности. <i>Техника, начин живота и вежбање:</i> циљано куповање, здрав начин живота.
<i>Здрав начин живота</i>	<i>Биологија-хигијена:</i>

– Редовно телесно вежбање. – Правилна исхрана. – Болести и њихова превенција. – Код лекара.	превенција болести. <i>Техника, начин живота и вежбање: здрав начин живота.</i>
<i>Открића</i> – Велика географска открића. – Славни истраживачи и њихов животни пут.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање: истраживачи и проналазачи.</i> <i>Српски народопис: резултати српске науке и културе у свету.</i>
<i>Наука и техника</i> – Проналазачи и проналасци. – Славни проналазачи и њихов животни пут. – Техничка достигнућа будућности.	<i>Биологија-хигијена: историја науке.</i> <i>Српски народопис: резултати српске науке и културе у свету.</i>
<i>Наша прошлост и будућност</i> – Прошлост моје породице, моји корени. – Моја будућност. – Прошлост и садашњост моје школе. – Школа будућности. – Моје место становања некад и сад. – Град будућности. – Будућност Земље.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање: различите епохе, глобални проблеми.</i> <i>Српски народопис: Мој свет. Сусрет са прошлошћу.</i> <i>Географија: типови насеља; свест о околини и заштита околине.</i> <i>Етика: свет рада.</i> <i>Техника, начин живота и вежбање: професионална оријентација: струке и занимања.</i>

<i>Медији, комуникација</i> – Интернет, интерактивне игре, колективне странице. – Свет етничког медија. – Средства информатичке комуникације у свакодневници. – Улога медија у свакодневници. – Говор тела. – Комуникација у животињском свету.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> вести. Улога медија и јавности. <i>Биологија-хигијена:</i> комуникација у животињском свету. <i>Информатика:</i> форме комуникације које се заснивају на информатичкој технологији, медијска информатика.
<i>Земља и свемир</i> – Сунчев систем и планете. – Сунце и звезде. – Свемирска путовања.	<i>Географија:</i> небеска тела. <i>Физика:</i> објекти сунчевог система, средства упознавања свемира. <i>Математика:</i> оријентација у простору.

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	Ученик се сналази и делотворно учествује у свакодневним комуникацијама са саговорником и групним комуникацијским ситуацијама и расправама. У стању је да брани своје становиште уз помоћ одговарајућих аргумената и доказа. Посматра и уме да тумачи комуникацијске намере и нејезичке знаке саговорника. Добро се сналази у било којој опште познатој тематици, подједнако усмено или писмено, формулишући кратке и правилне реченице. У стању је да самостално направи кратки писмени састав и усмену формулацију о животу, култури и обичајима Срба у Мађарској. У стању је да глобално (свеобухватно) разуме текстове разног изгледа и жанра, да протумачи поруку текста мимо буквалног значења, да проналази информације у тексту. Уме да у кратким цртама изложи садржај текста, уме самостално да прави белешке и концепт. Способан је да своје мишљење усмено и писмено укратко формулише у вези садржаја прочитаног текста,
--	--

	своје тврдње образложи. Ученик познаје и настоји да користи разне врсте реченица у стварању текста. Препознаје врсте речи српске граматике, у правопису правилно користи научена правила. При стварању писаног текста користи интерпункцију на крају реченице и између делова реченице. У стању је да понови тумачење књижевних дела. Ученик познаје основна средства изражавања у медијима, жанровима писаних и електронских новина. Познаје друштвену улогу медија, посебно аудиовизуелних и интернета, главне карактеристике њиховог начина функционисања. У њему се формира основни ниво свести о медијима, самостални и критички став.
--	--

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

(Језичко подучавање, проширено језичко подучавање и допуна за потребе етничког васпитања и образовања)

9-12. разред

У учењу српског језика у средњој школи веома важну улогу има откривање и упознавање културе и књижевности која се везује за српски језик, развијање усмене и писмене способности изражавања, као и испитивање, анализа, упоређивање и процењивање текстова и одломака и изабраних књижевних одломака разног жанра и стила, који потичу из разних епоха и извора. Ученици науче да и усмено и писмено граматички правилно изложе своје мисли користећи одговарајућу конструкцију, начин излагања је течан, повезан и разумљив, односно да открију и формулишу повезаности између простудираних текстова и тема.

9-10. разред

У центру процеса учења српског језика стоје активни ученици, који уз помоћ српског језика решавају комуникативне задатке. За њих треба да обезбедимо да се у току учења језика суочавају са стварним проблемима, да формирају самостално мишљење, да се опробају у стварним животним ситуацијама. Треба настојати да слушани или читани текст у току подучавања српског језика из аспекта обављања задатка буде аутентичан и веродостојан. Ученици могу и сами лако да доспевају у аутентично српско окружење уз помоћ интернета, могу да постану учесници у српској култури, могу да ступе у контакт са људима који говоре српски, што може да буде значајан извор мотивације.

Ученици у циљу успешне комуникације упознају и користе она језичка средства којима и од којих се може формулисати правилно формиран и смислени идејни садржај. Треба да владају принципима организације и уређивања идејног садржаја, да би жељено саопштење могли да формирају у кохерентну језичку целину.

Важну улогу у успеху учења српског језика игра укључивање знања, интересовања, захтева, језичких и нејезичких способности ученика у процес учења. Истовремено, учење језика је изванредно погодно за потпомагање разоткривања личности, захваљујући разноврсности тема, наиме, од свих предмета пружа највише могућности за разговор.

У овој фази образовања важне су специфичности узраста. Треба узети у обзир, да већина ученика проживљава период проналажења самог себе, да је критична према самом себи и да су јаки утицаји вршњака. За успех учења језика одлучујуће су активности на часу које буде и одржавају мотивацију, разноврсне интерактивне форме, атмосфера прихватања на часовима, позитивни повратни сигнали, конструктивно подстицање и оцењивање, које је прегледно и за ученике.

Оквирни план препоручује нове теме у свакој развојној фази, прилагођавајући се узрасту и потребама ученика. Редослед обраде, термин продубљивања и проширивања препоручених тема сврсисходно је одредити у складу са локалним планом наставе дате школе. Препоручене теме пружају поглед на српску културу, обезбеђујући тако развој интеркултуралних српских етничких компетенција.

Тематска целина/ Развојни циљ	Разумевање говора, усменог и писменог текста	Број часова 64
Раније стечено	Разумевање најчешће коришћених речи и неких фраза. Познавање	

знање	кратких и једноставних порука и саопштења.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање разумевања свакодневног говора, битних информација, једног слушаног текста познате тематике, ако говоре релативно споро и артикулисано. Разумевање јасно формулисаних аргумената током разговора, чак и у случају више саговорника. Развијање причања кратких догађаја.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Сигурна комуникација о познатим темама (нпр. тражење информације, проверавање). Разумевање суштине ставова у једноставним, свакодневним конверзацијама. Развијање фонда речи описним изражавањем о темама из свакодневног живота (на пример идеална породица, човек и околина, наш културни живот, српски фестивали). Прикупљање синонима и хомонима са циљем да се жељено саопштење учини разноврснијим. Разумевање суштине интерпретација српских уметника (радио-драма, позоришна представа, књижевно вече). Примена стратегија за разумевање текста, на пример у случају говорне теме, наслућивање значења непознатих речи из контекста, тражење очекиваних или предвиђених информација, по потреби тражење резимеа, постављања питања, понављања и објашњења. <i>Врсте и извори текстова који се могу користити у горе наведеним активностима:</i> поруке, инструкције, вести преко телевизије и радија, кратки интервјуи, рекламе, песме, видео материјали.		<i>Филмска култура и познавање медија:</i> средства којима рекламе врше убеђивање. <i>Визуелна култура:</i> сликовито саопштење. <i>Српски народопис:</i> породица, празници.
Кључни појмови/појмови	Конверзација, богаћење фонда речи, информација, синоними, антоними.	

Тематска целина/Развојни циљ	Развијање способности говора	Број часова 64
Раније стечено знање	Саопштавање једноставних мисли и информација. Питања и одговори кратким реченицама.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Размена мишљења, изражавање мишљења, изражавање осећања у вези тема које чине круг интересовања. Развијање причања малих догађаја. Разговор једноставним и повезаним реченицама о обрађеним темама.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Иницирање конверзације о темама из српске културе и медија које су познате ученику, као и о доживљају из краћег српског штива или филма. Резимирање онога што је говорено током разговора, истицање суштине, описно изражавање. Изражавање убеђења, мишљења и сагласности у учтивој форми. Третирање ситуација у вези услуга и у мање увежбаним околностима (нпр. у продавници, пошти, банци).		<i>Драма и плес:</i> сценски говор, елементи реторике. <i>Страни језици:</i> комуникација, језичка толеранција.

Флексибилно коришћење фонда речи довољног да се продискутује о свакодневним темама, породици, области интересовања, школи, путовању и актуелним догађајима. Све свеснија употреба средстава за формулисање текста. Вежбање изјава од општег значаја о најуопштенијим темама, таквог степена разумљивости и таквим течним и спонтаним говором који код слушалаца неће изазвати напетост или нелагодност. Правилно коришћење увежбаних језичких средстава, њихово преуређење и проширење у познатим ситуацијама, у циљу изражавања идејног садржаја.	<i>Српски народопис:</i> српска уметност, културне институције.
Кључни појмови/ појмови	Стварање мишљења, убеђење, дискусија, дијалог.

Тематска целина/ Развојни циљ	Читање, разумевање прочитаног текста, тумачење књижевних дела	Број часова 101
Раније стечено знање	Читање више врста текстова, познавање специфичности врста текстова.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Разумевање текстова, односно краћих књижевних штива, који су повезани са сфером интересовања. Вежбање разумевања текста.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Вежбање перфектног течног читања са правилним изговором и интонацијом, односно читање непознатог текста са лепим изговором. Препознавање тока мисли код аргументације, препознавање битних закључака у јасно написаним аргументујућим текстовима. Идентификација важних информација у разним свакодневним документима и штампи (нпр. проспектима, програмским информаторима, реду вожње). Глобално разумевање чланака уопштене тематике или лакших научно-популарних чланака из српских новина, као и тумачење прочитаног. Читање из дела српске народне и уметничке прозе и поезије, односно читање и драматизација изабраних класичних и савремених дела, те репродукција прочитаног. Откривање и тумачење неколико основних књижевних тема (породица, родитељска љубав, пријатељство, спремност да се помогне). Прикупљање изрека и пословица и њихово тумачење у вези са прочитаним, препознавање атмосфере и емотивног садржаја песама, идентификација наратора у песми. Самостално формирање мишљења о делима, ситуацијама и понашању ликова који се појављују у прочитаним текстовима. Препоручен избор литературе: Јован Ј. Змај: <i>Деда и унук</i>; Бранко Радичевић: <i>Рибарчета сан</i>; Војислав Илић: <i>Јесен</i>; Иво Андрић: <i>Деца</i>; Стојан Вујичић: <i>Срби у Будиму и Пешти</i> - одломак.		<i>Визуелна култура:</i> савремена ликовна уметност. <i>Српски народопис:</i> српска народна поезија, одабрана књижевна дела. <i>Певање-музика:</i> музичке субкултуре. <i>Филмска култура и познавање медија:</i> медијализована култура.

Кључни појмови/ појмови	Репродукција, аргументација, формирање мишљења, савремена уметност, документ.
--------------------------------	---

Тематска целина/ Развојни циљ	Способност писања, развијање знања граматике и правилности језика	Број часова 95
Раније стечено знање	Писање кратких текстова у неколико жанрова, који саопштавају чињенице о познатим темама. Познавање појмовних и садржајних карактеристика приповетке и описа.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Свесност о коришћењу српског језика, развијање прегледног изгледа писања. Мењање и поправљање покрета при писању, односно формирање текста у вези теме штива. Развијање способности језичке анализе и свесност о знању правилности језика. Свесно коришћење главних елемената писања есеја.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Писање једноставног текста о познатим темама из домена интересовања ученика, са повезивањем кратких одвојених линеарних елемената. Преформулисање, резимирање и прављење белешке из кратког читаног или слушаног текста. Праћење основних структурних и стилских карактеристика једноставних писаних жанрова (нпр. у писму, електронском писму, освловљавање, правила за завршетак). Експериментисање са креативним и самоизражајним жанровима (нпр. писање песме, текста песме, кратке сцене, пародије). Извлачење и примена корисних фраза из књижевних текстова. Примена граматичких и правилних језичких структура. На пример: изражавање постојања—облици и коришћење глагола бити; изражавање поседовања—глаголи који изражавају поседовање; односи у времену—временско трајање, сукцесивни догађаји, коришћење глаголског времена; зависан говор—форме зависног говора у сваком глаголском времену; односи догађаја—субјекат, предикат, објекат, прилози; изражавање модалитета—питање, узвик, обећање, намера, забрана. Реализација разних типова текста: опис, карактеризација, приповетка, аргументација, сажимање, свакодневни текстови (говор, иступање).		<i>Српски народопис:</i> дијалекти, језички споменици. <i>Информатика:</i> програми за контролу правописа. <i>Етика:</i> друштвени контакти.
Кључни појмови/ појмови	Конструисање текста, особине стила, тип текста, жанр, тематска реченица.	

КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕМЕ ЗА 9-10. РАЗРЕД (Вежбање разних форми писмене и усмене комуникације са одговарајућим фондом речи, а у оквиру следеће тематике)	
Препоручене теме	Корелација
<i>Начин живота</i> – Друштвене групе, субкултуре, модни правци, индивидуалност, прилагођавање, планирање личног живота, планови за будућност, изгледи стручног-личног живота, здрав начин живота, здрава исхрана, болести. – Коришћење опојних средстава, зависност. – Спорт, екстремни и врхунски спорт, опасности и одговорности, навике у слободном времену, потрошачке навике.	<i>Етика:</i> друштвени контакти, предрасуда, толеранција, поверење, саосећање. <i>Биологија-хигијена:</i> здрав начин живота, критеријуми болести, хендикепирани, прва помоћ, превенција болести. <i>Физичка култура и спорт:</i> улога редовног телесног вежбања, олимпијски узорци, спортске дисциплине, релаксација.
<i>Друштвено окружење</i> – Култура исхране, намирнице, гастрономија, култура понашања у ресторану, кување, рекламе, основне потребе, луксуз. – Услуге, пошта, банка, замена новца, организација путовања, туристичке агенције. – Обичаји, културно наслеђе, промена у обичајима, улога обичаја у одређивању идентитета. – Етничке културе, појам домовине и идентитета. – Градски живот–сеоски живот, културни живот српских етничких села. – Глобализација, локална култура, Европска унија, стање без граница, вишејезичност.	<i>Техника, начин живота и вежбање:</i> телесно и душевно здравље, здрава јела. Породица и домаћинство. Свесно куповање. <i>Географија, биологија-хигијена:</i> био-производи. <i>Етика:</i> повезаности генерација, породични живот. Градски-сеоски живот. <i>Српски народопис:</i> слога неговања обичаја у породици и насељу.
<i>Школа и образовање</i> – Образовање и учење у Мађарској и у земљи матици.	<i>Српски народопис:</i> насеља Срба у

– Школски систем Срба у Мађарској. – Школе некад и сад. – Образовање, стицање струке, незапосленост. – Даље учење, избор професије. – Студије на вишој школи и факултету, стипендије.	Мађарској, њихов школски систем некад и сад. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> преображај појма знања, технике учења, доживотно учење.
<i>Култура и медији</i> – Књижевност, филм, музика, модерне уметности на српским језичким подручјима. – Представљање домаћих српских етничких уметника и ликовних уметника. – Проток информација, информисање, формирање мишљења, улога интернета. – Српске етничке телевизијске и радио станице у Мађарској. – Забавна музичка дела на српском језику.	<i>Информатика:</i> е-књиге, свест о медијима. Дигиталне базе знања, информациони системи у библиотеци. <i>Српски народопис:</i> етнички медији.
<i>Околина и свет технике</i> – Развој технике и економије, проналасци, пренасељеност. – Заштита околине, пројекти. – Проблеми и изазови, сукоби интереса. – Књижевна дела, позоришни комади и филмови који говоре о актуелним питањима.	<i>Техника, начин живота и вежбање:</i> одрживост, свест о околини код куће и у околини места становања, штедња воде и енергије, рециклирање. <i>Филмска култура и познавање медија:</i> српски филм и позориште, позоришни комад некад и сад.
<i>Политика и историја</i> – Свесност, самосвест, лична слобода, солидарност, друштвена одговорност. – Мањиска политика, политичка и друштвена одговорност Срба у Мађарској. – Мањинска политика, политичке, друштвене и омладинске организације Срба у Мађарској, српске мањинске самоуправе, мањински избори. – Главни српски историјски догађаји након Другог светског рата.	<i>Драма и плес:</i> основни елементи ситуације, подстицање на говор, прихватање, тумачење. <i>Визуелна култура:</i> опис и тумачење уметничких дела.
<i>Српски језик</i>	<i>Информатика:</i>

– Варијанте српског језика. – Употреба језика код Срба у Мађарској, дијалекти. – Двојезичност, вишејезичност.	тражење информација преко компјутера. <i>Математика:</i> тумачење графикана. <i>Српски народопис:</i> језичка култура Срба у Мађарској.
<i>Књижевна култура</i> – Омладинска књижевност, српска етничка књижевност у Мађарској, тумачење дела, откривање повезаности. – Новине, вести, извештавање, коментари, интервјуи, репортаже, огласи, забавни прилози, таблоиди, рекламе на српском језику. – Новине на српском језику у Мађарској. – Српски медији, етнички телевизијски и радио програми у Мађарској.	<i>Певање-музика:</i> улога српске народне музике у Мађарској. <i>Географија:</i> географске основе културелног живота, језици и вере. <i>Српски народопис:</i> етнички медији у Мађарској.

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	Ученик је способан да разуме у главним цртама и појединим деловима свакодневни говор о њему познатим темама. У стању је да искаже мишљење и аргументује у свакодневним животним ситуацијама и да се прилагођава комуникацијској ситуацији. Може пажљиво да прати предавање о познатим темама, да из њега издвоји информације и прави белешке. Уме да формулише јасан и детаљан текст о разним темама, у стању је да изложи мишљење о некој теми тако, да улази у детаље о предностима и недостацима који проистичу из разним могућности. У стању је да формулише детаљне и повезане текстове у више жанрова, да се у његовим писменим изјавама реализују специфичности жанра и разна обележја стила. Препознаје вредности, ставове и мотивације приказане у српским књижевним текстовима и у стању је да их тумачи. Способан је да верно интерпретира меморитере на српском језику, са свесним изражајним изговарањем текста. Правилно примењује научена правила правописа и правилног језика при усменом и писменом коришћењу језика.
--	--

11-12. разред

Циљ образовања на српском језику је постепено проширење искуства у анализи текста са наученим текстолошким, семантичким, стилистичким и реторичким знањем, даље

развијање осећаја за критику у тумачењу текстова разног жанра и тематике (нпр. мултимедијски-дигитални, аудиовизуелни), у процењивању његовог структуралног и стилског квалитета, те формулисању сопственог текста.

Правац ових делатности обухвата испитивање повезаности језичке норме и друштвене потребе; циљ му је контрола сопственог коришћења језика; свесно коришћење фонда речи, елемената и правила језичких варијанти која одговарају комуникацијској ситуацији. Део развијања српске језичке свесности је и проширење знања правописа, као и даље развијање способности учења, допуњавање метода самосталног прикупљања података, поред коришћења каталога и библиографија у библиотеци и са могућностима које нуди компјутерска база података и интернет.

Образовање на српском језику је блиско животу, његова практична компонента је знање проналажења комуникацијских поремећаја, њиховог тумачења и начина третирања.

Као резултат учења српског језика, ученик је способан за прикупљање и избор података за усмени или писмени задатак, који изискује дужу припрему по датим или самостално формираним аспектима, те за прављење белешке, концепта, референце и листе литературе.

Поседујући знање из историје језика и описне граматике, спреман је за одговорно понашање у очувању вредности српског језика. Прегледом наученог о систему српског језика и о улози говора у друштву и животу појединца припрема се за матуру и даље студије.

Основни циљ подучавања српске књижевности је читање и тумачење књижевних дела и дискусија о њима. Аспект изградње образованости је уочавање, именовање и тумачење преображаја и престанка традиционалних и жанровских оквира: нови типови и композиције романа, објективна лирика, сложен тоналитет, разумевање улоге гротеске и ироније.

Из карактеристика српског књижевног штива као развојни циљ произилази запажање заједничког утицаја и јединствених појавних форми мађарских и европских традиција и модернизма, њихово именовање у животним и појединачним делима; приказивање карактеристика стилова, евентуално особина покрета у уметности у неколико књижевних и ликовних уметничких остварења; упознавање шароликости стилског правца епохе о којој се говори, формулисање неколико закључака на основу паралелног постојања појединих уметничких праваца.

Посматрање дејства и последица неких аутора и дела у књижевној традицији, савременој књижевности и другим гранама уметности има за циљ развијање способности просуђивања, моралног, естетског и историјског осећаја.

Схватање, тумачење и дискусија о карактеристичним типовима јунака, карактеристичним животним ситуацијама, конфликтним ситуацијама (нпр. љубав, опраштање, одрастање, грех, испаштање, лаж, потчињеност), потпомаже развијање способности аргументације, социјалне компетенције и моралног размишљања.

Разумевање основних аспеката књижевности и упућености књижевних дела једно на друго, као примери тога прикупљање, уочавање текстова који доказују повезаност књижевних текстова, анализа примера тенденциозности, евокације, интертекстуалности и рефлексije, коначно доказивање са неколико примера да је књижевност с једне стране континуирана, а са друге стране историјски променљива традиција. У оквир ове теме спада уочавање и доказивање променљивости значења жанровских и поетских појмова, уочавање појава које указују на мењање књижевног језика.

Неопходан услов за самостално стицање знања је редовно коришћење библиотеке (овде се подразумевају и могућности које пружа интернет), тј. стваралачко

коришћење аудиовизуелних и дигиталних извора научно-популарне литературе (на пример анализа дела, историја културе, историја уметности, лингвистичке литературе) у форми белешке, реферата, расправе, кратког предавања, коментара и презентације. Део ове делатности је прикупљање и избор података из разних извора за усмени или писмени задатак, који изискује дужу припрему по датим или самостално формираним аспектима, прављење белешке, концепта, референце, списка литературе.

Отвореност за прихватање и разумевање садашњих српских књижевних текстова, прихватање дела необичне структуре и коришћења језика, повезано је и са потребом за самосталним информисањем. Пожељно је информисање и о савременој српској књижевној јавности у овој тематици, на пример у антологијама, у жанру популарисања књижевности (препоручивање и приказивање књига), а по неким питањима телевизијске и филмске адаптације.

Циљ је обрада дела модерног доба, која припадају граничним подручјима књижевности, упознавање по неког типичног писаног, дигиталног и филмско-аудиовизуелног жанра. Уз савремени књижевни живот иде и истраживање појава у књижевности, њихово препознавање у другим срединама (нпр. на филму, цртаном филму, телевизији, цртаном роману), у аудитивној средини (нпр. музичка адаптација песме), дигиталној средини (нпр. саопштење преко интернета, мултимедијско издање); појава и карактеристична решења адаптације и промене жанра.

Као припрема за даље студирање, може се задати писање мањег матурског рада на основу индивидуалног „истраживачког рада“, припремање презентације са реализацијом знања коришћења библиотеке, примене дигиталних извора, стручног прикупљања, систематизације и израде података, као и означавања њиховог извора. Очекивано је тематско сналажење у штампаним и електронским изворима научно-популарних информација, избор и преуређење информација за расправу о књижевним и другим питањима.

Информисаност у културним и књижевним традицијама регије и насеља, као и у кругу локалних културних институција, јача осећај везаности за ужи регион, насеље и националност.

Тематска целина/ Развојни циљ	Разумевање говора, разумевање усмених и писмених текстова	Број часова 62
Раније стечено знање	Слушање говора, разумевање након слушања. Свесна увежбана усмена комуникација. Разуме суштину кратких, јасних једноставних текстова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Помагање коришћења језичких и нејезичких знакова који одговарају разним комуникацијским нивоима и ситуацијама. Декодирање повреде форме које поједине ситуације захтевају, препознавање намере и његово адекватно третирање. Препознавање поремећаја у комуникацији и усвајање неколико тактика за њихово разрешење. Праћење и сажимање најважнијег тока мисли слушаног текста. Развијање усмено-језичких способности потребних за дијалог.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Намера да се говори (информисање, одржавање контакта, разговор, убеђивање). Карактеристике језичких текстова. Тачност и истицање суштине у говору. Разноврсно коришћење разних реченица.		<i>Филмска култура и познавање медија: реклама, убеђивање, манипулација.</i>

Кратко усмено резимирање слушаног текста, идентификација кључних речи. Поновно формулисање сопственог мишљења по датим аспектима. Гледање и тумачење интерпретација српских уметника (радио-драма, позоришна представа, књижевно вече). Коришћење правилне интонације у свакој говорној ситуацији. Реализовати хармонију између комуникације и метакомуникације у говору. Логичан распоред аргумената у тексту. Препознавање често коришћених правила за формирање речи и реченица. Познавање и коришћење фонда речи свакодневног и књижевног језика. Репродукција прочитаног, виђеног и онога што се чуло, коришћење одговарајуће фразе и фонда речи. Стручно аргументовати у комуникацијским ситуацијама са дијалогом. Информисаност у просуђивању разних говорних ситуација; налажење одговарајућег стила и понашања и у непознатим комуникацијским ситуацијама. Препознавање намере вербалног и невербалног саопштења у рекламама и на интернет страницама.	<i>Визуелна култура:</i> саопштење путем слика. <i>Драма и плес:</i> тумачење ситуација и дијалога. <i>Филмска култура и познавање медија:</i> информатичко друштво, модернизовано коришћење језика. <i>Географија:</i> територијално рашлањивање језика.
Кључни појмови/ појмови	Метакомуникација, дијалог, формирање мишљења, убеђивање.

Тематска целина/ Развојни циљ	Развијање способности говора	Број часова 65
Раније стечено знање	Познавање и примена комуникацијских функција. Изношење мишљења на културан начин.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање и вежбање усмених језичких способности потребних за социјално-друштвени дијалог. Подстицање рефлексije и корекције грешака у разумевању. Развијање језичких и мисаоних способности потребних за самосталну конверзацију и његову делотворну презентацију. Развијање културног језичког понашања.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Сналажење у разним комуникацијским ситуацијама. Учешће у јавним изјавама везаним за свакодневницу. Сажет, јасан и садржајан реферат о задатој теми. Разговор и дискусија са вршњацима и саговорницима на матерњем језику о свакодневним темама. Тумачење слике и илустрације на начин који одговара задатку. Препричавање дужих српских и мађарских писмених и усмених текстова на другом језику. Уочавање и коришћење најчешће коришћених форми учтивости и њихових језичких форми у		<i>Страни језици:</i> комуникација на страном језику, форме учтивости. <i>Филмска култура и познавање медија:</i> убеђивање, утицај, средства за стварање

српском језику. Разумевање вербалних и невербалних кодова код звучних текстова. Идентификација и решавање језичких конфликтних ситуација. Верна и изражајна интерпретација меморитера. Читање са разумевањем књижевних, публицистичких и стручних. Текстова, тумачење и резимирање садржаја. Вежбање званичног иступања и коментарисања у разним ситуацијама. Изражавање мишљења самостално изабраним језичким средствима. Стварање лепог говора, ток и начини уређивања говора: приказивање, презентација, итд. Језичка (синтактичка средства и средства текстуалне фонетике) и нејезичка средства изражавања за делотворно убеђивање и изношење мишљења у разним жанровима текста и разним формама аудиовизуелних и мултимедијских саопштења.	ефекта. <i>Драма и плес:</i> реторички елементи сценског говора, тумачење класичних монолога. <i>Страни језици:</i> тип језика, комуникација, језичка толеранција. <i>Визуелна култура:</i> саставни чиниоци визуелног језика.
Кључни појмови/ појмови	Аргументација, дискусија, заузимање става, комуникација међу особама, реторика, извештај, говор, коментар.

Тематска целина/ Развојни циљ	Читање, разумевање прочитаног текста, тумачење књижевних дела	Број часова 63
Раније стечено знање	Знање изучавања текста, семантичко и стилско знање.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Читање са разумевањем текстова на српском језику наглас и у себи. Разумевање текста. Искуство, како људи могу да делују и утичу на саговорника и више него што је то значење језичким текстом изражено, како су у стању својим иступањима да иницирају извршење радње.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Читање са разумевањем српских текстова у себи и наглас, усмено и писмено доказивање разумевања. Изражајно читање на српском (са одговарајућим нагласком и репродукцијом суштине текста). Самостално читање и разумевање српских књижевних и научно-популарних текстова. Резимирање садржаја књижевних дела и штива, формирање мишљења, аргументација за или против. Проширивање, вежбање и примена познавања техника разумевања текста. Формулисање текста придржавајући се карактеристика дате врсте текста, естетски и добро конструисан изглед писања. Употреба скица, слика и илустрација при тумачењу текста. Превођење српских и мађарских текстова разног жанра и диференцираног стила уз помоћ речника.		<i>Информатика:</i> знање конструисања текста, коришћења библиотеке и тражења информација. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> историјске националности, историјски и друштвени узроци настанка дијаспоре и његове тенденције.

Кључни појмови/ појмови	Конверзација, разумевање текста, мишљење, тражење информација.
------------------------------------	--

Тематска целина/ Развојни циљ	Развијање способности писања, знања граматике и правилности језика	Број часова 48
Раније стечено знање	Познавање технике и начина прављења белешки на папиру и електронски. Познавање карактеристика форми и садржаја приповетке, карактеризације, мишљења и есеја. Примена стилских средстава који одговарају комуникацијском циљу, жанру, адресираном и контексту.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Развијање размишљања и самоизражавања: уочавање сличности и разлика у карактеристикама текстова писаних на папиру и у електронској форми. Развијање способности формулације текста: формулисање текста у познатим типовима текстова према циљу саопштења, у стилу који одговара ситуацији.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Формулисање текста концизне и јасне конструкције и богатог информацијама, у информативној, аргументујућој, убеђивачкој или расправљачкој комуникационој форми (нпр. у дигиталној форми са мултимедијским додацима). Прегледан изглед писања. Препознавање и примена карактеристика и функције разних врста писаног текста. Самостална примена техника за организацију садржаја током обраде текста (нпр. бележење, прављење концепта). Решавање креативних вежби у којима се узима у обзир могућност структуре реченице и текста, расположења у речима и стилске вредности. Конструкција аргументујућег есеја, вежбе писања есеја. Формулисање текста и способност изражавања на сваком важном пољу свакодневног живота и сваком жанру (нпр. писмо, аутобиографија, молба, конкурс). Примена знања граматике, правилног језика, стила, реторике и правописа. Самосталан избор и примена техника презентације. Садржајно резимирање текста. Превођење са српског на мађарски и са мађарског на српски уз помоћ речника. Примена семантичких и синтактичких знања из српског језика. Коришћење медија и интернет портала на српском језику. Познавање и коришћење карактеристика разних типова текстова (аутобиографија, писмо, есеј, дискусија, молба, блог).		<i>Српски народопис:</i> писана историја српског народа, језички споменици. <i>Страни језици:</i> фонд гласова страног језика, фонетичка и семантичка структура. <i>Биологија-хигијена:</i> органи за стварање гласова код човека. <i>Информатика:</i> програми за контролу правописа. <i>Визуелна култура:</i> коришћење типографског знања у формирању естетског и целисходног изгледа писања.
Кључни појмови/ појмови	Формирање текста, конструисање текста, есеј са аргументима, реторика, аутобиографија, блог.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Развијање културе читања, тумачење књижевних дела	Број часова 63
Раније стечено знање	Народна поезија, уметничка поезија. Позоришна представа. Забавна књижевност, текст шлагера. Познавање књижевних и научно-популарних текстова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Везаност за место, јачање националног идентитета. Сналажење, стицање знања и искуства о позоришним, културним и књижевним традицијама, књижевним меморијалним местима у региону/насељу/кварту/школи итд. Формирање и развијање естетске и уметничке свести. Анализа и тумачење књижевних дела на српском језику. Продубљивање прихваћа доживљаја изражених у лирским делима. Разумевање књижевних и научно-популарних текстова. Развијање читања.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Садржајни превод песама. Разумљив превод песама. Анализа карактера у сарадњи са разредом и развијање самоспознаје помоћу тога. Верна репродукција и драматизација одломака из песама. Тражење илустрација уз песме преко интернета. Формулисање сопственог мишљења о датој теми. Културне и књижевне традиције региона, насеља, кварта, школе у прошлости и садашњости (нпр. мањинска књижевност, фолклор, музеј, позориште), књижевна дела аутора који су за те просторе везани и са њима повезани. Књижевна меморијална места (родна кућа, спомен соба, изложба, музеј, гробље, позориште, итд.). Примена појмовног знања везаног за изабрани предмет. Упознавање културних и књижевних традиције, књижевних меморијалних места датог региона/насеља/кварту/школе итд. Познавање књижевних меморијалних места; самостално усмено излагање у вези теме. Обрада кратких догађаја из слободно изабраног омладинског или криминалистичког романа. Гледање једног позоришног дела на српском језику, тумачење текстова песама из српске поп-рок музике. Анализа дела српских писаца и песника: Ј.Ј. Змај; Б. Радичевић; Ђ. Јакшић; В. Илић; А. Шантић: <i>избор из песама</i>; И. Андрић: <i>једна приповетка</i>; Б. Нушић: <i>одломак из једне комедије</i>; С. Вујић: <i>Срби у Будиму и Пешти</i> – одломак.		<i>Визуелна култура; географија; историја, друштвено и грађанско образовање:</i> Традиција. Цивилно друштво, локално културно организовање. <i>Визуелна култура:</i> савремена уметност; рефлексција на књижевне, музичке и филмске доживљаје, прављење кулиса и костима. <i>Филмска култура и познавање медија:</i> филмске обраде, медијализована култура. <i>Певање-музика:</i> манифестације коришћења музике, музичке субкултуре. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> друштвене

	карактеристике културне потрошње, расправе о квалитету. <i>Информатика:</i> претраживање на интернету.
Кључни појмови/ појмови	Традиција, националност, фолклор, епика, лирика, драмска култура, позориште, забава, дигитална култура, (филмска) адаптација.

КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕМЕ ЗА 11-12. РАЗРЕД (Вежбање разних форми писмене и усмене комуникације са одговарајућим фондом речи, а у оквиру следеће тематике)	
Препоручерне теме	Корелација
<i>Начин живота</i> – Друштвене групе, субкултуре, модни правци, индивидуалност, прилагођавање, планирање личног живота, планови за будућност, изгледи стручног-личног живота, здрав начин живота, здрава исхрана, болести. – Коришћење опојних средстава, зависност. – Спорт, екстремни и врхунски спорт, опасности и одговорности, навике у слободном времену, потрошачке навике.	<i>Етика:</i> друштвени контакти, предрасуда, толеранција, поверење, саосећање. <i>Биологија-хигијена:</i> делови тела, здрав начин живота, критеријуми болести, хендикепирани, прва помоћ, превенција болести. <i>Физичка култура и спорт:</i> улога редовног телесног вежбања, олимпијски узор, спортске дисциплине, релаксација.
<i>Друштвено окружење</i> – Култура исхране, намирнице, гастрономија, култура понашања у ресторану, кување, рекламе, основне потребе, луксуз. – Услуге, пошта, банка, замена новца, организација путовања, туристичке агенције. – Обичаји, културно наслеђе, промена у обичајима, улога обичаја у одређивању идентитета. – Етничке културе, појам домовине и идентитета.	<i>Техника, начин живота и вежбање:</i> телесно и душевно здравље, здрава јела; свесна куповина. <i>Географија;</i> <i>биологија-хигијена:</i>

– Градски живот–сеоски живот, културни живот српских етничких села. – Глобализација, локална култура, Европска унија, стање без граница, вишејезичност.	био-производи; породица и домаћинство. <i>Етика:</i> повезаности генерација, породични живот. Градски-сеоски живот. <i>Српски народопис:</i> улога неговања обичаја у породици и насељу.
<i>Школа и образовање</i> – Образовање и учење у Мађарској и у матици. – Школски систем Срба у Мађарској. – Школе некад и сад. – Образовање, стицање струке, незапосленост. – Даље учење, избор професије. – Студије на вишој школи и факултету, стипендије.	<i>Српски народопис:</i> насеља Срба у Мађарској, њихов школски систем некад и сад. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> преображај појма знања, технике учења, доживотно учење.
<i>Култура и медији</i> – Књижевност, филм, музика, модерне уметности на српским језичким подручјима. – Представљање домаћих српских етничких уметника и ликовних уметника. – Проток информација, информисање, формирање мишљења, улога интернета. – Познавање српских етничких телевизијских и радио програма у Мађарској. – Забавна музичка дела на српском језику.	<i>Информатика:</i> е-књиге, свест о медијима; дигиталне базе знања, информациони системи у библиотеци. <i>Српски народопис:</i> етнички медији.
<i>Околина и свет технике</i> – Развој технике и економије, проналасци, пренасељеност. – Заштита околине, пројекти. – Проблеми и изазови, сукоби интереса. – Књижевна дела, позоришни комади и филмови који говоре о актуелним питањима.	<i>Техника, начин живота и вежбање:</i> одрживост, еколошка свест у кући и у месту становања, штедња воде и енергије, рециклирање. <i>Филмска култура и</i>

	<i>познавање медија:</i> филмови и позоришни комади некад и сад.
<i>Политика и историја</i> – Свесност, самосвест, лична слобода, солидарност, друштвена одговорност. – Мањинска политика, политичке, друштвене и омладинске организације Срба у Мађарској, српске мањинске самоуправе, мањински избори. – Главни српски историјски догађаји након Другог светског рата.	<i>Драма и плес:</i> основни елементи ситуације, подстицање на говор, прихватање, тумачење. <i>Визуелна култура:</i> опис и тумачење уметничких дела. <i>Географија:</i> култура других народа.
<i>Српски језик</i> – Варијанте српског језика. – Употреба језика код Срба у Мађарској, дијалекти. – Двојезичност, вишејезичност.	<i>Информатика:</i> тражење информација. <i>Математика:</i> тумачење графикана. <i>Српски народопис:</i> језичка култура Срба у Мађарској.
<i>Књижевна култура</i> – Омладинска књижевност, српска етничка књижевност у Мађарској, тумачење дела, откривање повезаности. – Новине на српском језику, вест, извештавање, коментар, интервју, репортажа, оглас, забавни прилози, таблоиди, рекламе. – Новине на српском језику у Мађарској. – Српски медији, етнички телевизијски и радио програми у Мађарској.	<i>Певање-музика:</i> улога народне музике у Мађарској. <i>Географија:</i> географске основе културелног живота, језици и вере. <i>Српски народопис:</i> етнички медији у Мађарској.

Очекивани резултати развоја на крају	Ученик препознаје и на разумљив начин користи комуникационе текстове, односно текстове информатичке и аудиовизуелне основе. Осим разумног, критичког прихватања способан је и за самостално формирање текста. Располаже искуством у анализи и тумачењу текста. Способан је за обраду и тумачење свакодневних текстова (аудиовизуелне и
--	---

двогодишњег циклуса	информатичке основе). Ученик редовно користи библиотеку, разне носаче информација (нпр. на бази информатичке технологије), у свету информација налази се са потребном креативношћу, самосталношћу и осећајем за проблеме; разумно и продуктивно уме да искористи могућности самообразовања. Уме читко и уредно да пише. У усменим и писменим комуникацијским ситуацијама бира одговарајући тон, језичку варијанту и стилски слој. У жанру службених докумената способан је за самостално формирање текста (нпр. аутобиографија, мотивационо писмо). Користи правила и етичке норме цитирања. Доказује самостално препознавање граматичких, текстуалних, семантичких, стилско-реторичких и правописних феномена система српског језика, научено свесно примењује. Уме верно да интерпретира меморитере на српском језику, са свесним изражајним изговарањем текста. Препознаје вредности, морална питања, ставове, мотиве, форме понашања приказане у књижевним делима, уме да их тумачи и самостално вреднује. Уме да наведе и примерима прикаже морална питања и одлучујуће ситуације. Учествоје у аналитичким разговорима и својим мишљењем доприноси његовом садржају. Уме да тумачи препознате појаве и формира закључке. Информисан је о разним жанровима обрађених лирских дела, у њиховим поетским решењима и композицијским поступцима. У стању је да идентификује, прати, расправи и упоређи ставове који се појављују у књижевним делима, као и да схвати и преформулише другачија мишљења.
---------------------------------------	---

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

(Етничко васпитање-образовање на матерњем језику у двојезичкој форми)

1-4. разреда

Првенствени циљ српског језика и књижевности као предмета у нижим разредима основне школе је развијање способности комуникације на матерњем језику и усвајање неопходних знања за то. Развијање способности изражавања на матерњем језику није само циљ, него и средство за хармонични развој личности, за когнитивни и емотивни развој, што је истовремено и катализатор свега тога.

Образовање на матерњем језику има основну функцију и у оснивању кључних компетенција, развоју у нижим разредима основне школе, јер базирајући се на томе и уз помоћ тога биће могуће активно усвајање културе, друштвени контакти, изградња идентитета, самостално прикупљање информација и учење.

Надаље, има важан задатак у интензивном развоју и интегрисаној употреби основних способности потребних за самостално и креативно усвајање усменог и писменог комуницирања, у подучавању и вежбању начина употребе језика на различитим сценама савременог друштва, као и стално увежбавање разнолике и адекватне употребе језика засноване на активности ученика.

Дакле, сходно потребама времена и захтевима друштва, наш оквирни план смешта у средиште предмета српски језик и књижевност за ниже разреде, развијање способности разумевања читаног текста као истакнуте области, а ту се појављују као нови елементи и стратегије читања. Усвајање способности читања и писања је кључно за самостално учење, а касније и за снажање у свакодневном животу.

Приликом започињања учења у школи, школарци у различитој мери познају и користе свој језик. У првим школским годинама задатак учитеља је увежбавање језика на разноликом и све вишем нивоу у различитим комуникацијским ситуацијама, односно, стварање услова за слободан и мотивисан развој језика. Вежбе остварене кроз игру и оне са циљем самоизражавања стварају могућност за развој способности и потребе за језичком свешћу, креативности, нијансираном самоизражавању и разумевању других. На ове процесе развоја може после да се надогради упознавање културе матерњег језика и књижевности.

Превасходни задатак књижевног васпитања је да се заволи читање, да се подстакне и учврсти жеља за читањем. Кроз утемељење књижевне културе у ђачком узрасту истовремено утире пут аналитичко и интерпретативно размишљање везано за читање, изражавање сопствених мисли, упознавање мишљења других, стицање искуства у вези књижевних текстова, откривање естетских и моралних вредности и њихово емотивно усвајање. Све то може имати утицај на развој емотивног живота, самоспознаје и друштвених контаката.

Делатности везане за различите комуникационе ситуације стварају повољне услове за целисходни развој способности самосталног учења, за упознавање и вежбање културалних техника обраде сазнања.

1-2. разред

Пре поласка у школу, деца прво усвајају српски језик од своје најближе околине. Задатак предмета је формирање овог инстинктивног знања језика, разноврсно развијање језичке свести и све захтевније увежбавање уз различите делатности везане за коришћење језика. Увећање фонда речи вежбајући кроз игру.

Најважнији задатак у 1. и 2. разреду је да се научи читање и писање, што и јесте

основа за даље учење матерњег језика. Без знања читања и писања које одговара узрасту, незамисливо је даље напредовање у наставним предметима.

Развијена способност читања и формирање позитивног односа према читању су први одлучујући доживљаји успеха у читању. Стога у првим разредима процес и темпо учења језика треба диференцирано организовати, имајући у виду индивидуалне карактеристике, а све ради превенције неуспеха у учењу и настајања анксиозности и инхибиције везане за ту делатност.

Област васпитања матерњег језика треба развијати пропорционално и треба постићи да развој способности у различитим областима и обим знања образују једну целину. Истакнути задатак је обогаћивање фонда речи, упознавање и схватање слојева значења речи, стилских вредности и различитости употребе, јер је знање нијансираног фонда речи једно од услова комуникације на матерњем језику.

Важну улогу у развоју читања са разумевањем има рад на тексту. У току тога осим првенственог разумевања књижевних текстова, деца уз усмеравање учитеља вежбају и анализу текста за откривање његовог дубљег смисла. Може се очекивати да, као резултат развоја, ученик читањем у себи разуме суштину текстова, задатака и упутстава у уџбеницима.

Васпитање у правцу свесног креативног коришћења текстуалних форми честих у свакодневници треба вршити употребом најразличитих облика делатности, базираних на радости коју проузрокује дечја игра и дечијој спонтаној креативности.

Вежбањем рукописа започиње развој писања као средства. Да би писање било аутоматско, треба савладати облике слова и спајање слова. Ученици треба да стекну темпо писања који задовољава захтеве учења.

Уз помоћ знања стечених о матерњем језику можемо оформити свесно схватање језика и употребу матерњег језика на вишем нивоу. У оквиру тога, ученици могу стећи основна сазнања о систематизацији српског језика. Стварање појмова се заснива на језичком искуству. Уз граматичка сазнања везује се и формирање основних нивоа познавање правописа и способности правилног писања. Паралелно са применом правила тече и задатак развоја радњи самоконтроле, исправке грешака од стране ученика и да употреба правописног речника постане навика.

За стварање основа за способност самосталног учења, потребно је усмеравање и охрабривање ученика за самостално, креативно и самопоуздано обављање задатака. Најбоље средство за то је укључивање у педагошке процесе сталних, сукцесивних и диференцираних појединачних или групних делатности. Такође је важно подржавање формирања индивидуалног стила учења, учвршћивање делотворних навика у учењу. Ученике треба подстицати да и на часу и ван њега користе различите изворе.

Код ученика треба повећати свесност, истрајност и потребу за квалитетом у различитим језичким активностима, треба им помагати како би били способни да за дуже време усмере своје делатности у учењу.

Тематска целина Развојни циљ	Способност говора и разумевање, тумачење и стварање усмених текстова	Број часова 23
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Подизање нивоа тачности у разумевању усмене и писмене комуникације и разумљивости израза. Потпомагање одржавања поуздане језичке повезаности са околином. Тачније изражавање мисли, осећања и ставова спајањем две или	

	више реченица.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно дисање приликом говора. Чиста артикулација гласова српског језика, правилан изговор гласова који одговарају књижевном језику, који се разликују од гласова у мађарском и локалном језику ч,ђ,џ,џ,џ,џ и х, на почетку и крају речи. Глас р који гради слог. Правилна интонација приликом препричавања, правилно наглашавање реченица и текстова приликом читања и изговарања меморитера. Богаћење и поправљање активног фонда речи, интерпретацијом у склопу текста и испитивањем о сликама, појмовима и сликовним композицијама. Повезивање реченица. Склапање повезаних реченица на задату или изабрану тему уз помоћ слика и серије слика. Разговор у пару или у групи. Учтиво ословљавање одраслих и вршњака у ситуационим играма и одговарајуће коришћење језика сходно ситуацији. Препознавање садржаја невербалних сигнала и њихово коришћење у току говора. Вежбе познавања самог себе, играње улога.	Ученик – говори разумљиво; – разуме једноставна објашњења, упутства и саопштења другова. На питања разумно одговара; – користи примерене језичке форме за упознавање, ословљавање и поздрављање одраслих и вршњака; – укључује се у заједничке активности. Прилагођава се њиховим правилима; – сналази се у систему друштвених веза своје непосредне околине; – прихвата колективне задатке; – препознаје, вреднује и помаже такву врсту активности вршњака.	<i>Певање-музика; физичко васпитање и спорт:</i> правилна техника дисања. <i>Визуелна култура:</i> слике, машта, сликовне композиције; приказивање једноставних радњи (измишљених или проживљених) уз помоћ слика (нпр. цртежа, серије слика, фотографија) допуњено одговарајућим звучним ефектима (нпр. буком, певањем). <i>Драма и плес:</i> ситуационе игре, играње улога, говор тела. <i>Етика:</i> ја сам, представљање, самопознавање.
Кључни појмови/ појмови	Темпо, ритам, пауза, јачина звука, нагласак, мимика, поглед, држање тела, представљање (себе и другог), поздрављање, ословљавање, молба, захваљивање.	

Тематска целина	Читање и разумевање писаног текста 1.–припрема	Број часова
Развојни циљ	за учење читања	20
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-	Припрема за учење читања. Формирање и развијање мотивације,	

развојни циљеви тематске целине	стварање услова за читање без треме.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Развијање способности и парцијалних способности потребних за читање (чује фонеме, способност разликовања, пажња, темпо, ритам, фонд речи, правила употребе језика, способности комуникације, препознавање праваца, релациони фонд речи, језичка свесност).	Ученик је – отворен, мотивисан и заинтересован за учење читања; – што се тиче читања и писмености располаже одговарајућим знањем и фондом речи; – његове парцијалне способности су достигле потребан ниво.	<i>Визуелна култура:</i> слика, илустрација, репродукција. <i>Певање-музика:</i> ритам, темпо, мелодија. <i>Математика:</i> правци.
Кључни појмови/ појмови	Слово, звук, глас, наслов, текст, реченица, интерпункција, нови пасус.	

Тематска целина Развојни циљ	Читање и разумевање писаног текста 2.–усвајање знаковог система читања, формирање способности декодирања	Број часова 45
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Усвајање знаковог система читања, формирање способности декодирања. Формирање и развијање знања и убеђења стечених о функцији и току читања.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Фонд речи у односу на читање, нпр. аутор, писац, наслов, текст, реченица, интерпункција, пасус. Препознавање слова, правила идентификације слово-глас, фонема-графема, аутоматизована способност. Поуздана способност концентрације слова. Препознавање и исправљање грешака у техници читања.	Ученик – читање му је мотивисано, заинтересовано; – познаје штампана мала и велика српска ћирилична слова; – познаје правила слагања слово-глас, фонема-графема; – располаже поузданом способношћу препознавања и концентрисања слова; – свестан је својих јачих страна и грешака у вези читања; – располаже фондом речи у односу на читање и његов ток, знање му је	<i>Визуелна култура:</i> типови слова, облик слова, величина слова.

	одговарајуће узрасту; – поуздано, тачно чита речи, сложене речи, реченице и једноставне кратке текстове, одговарајуће узрасту.	
Кључни појмови/појмови	Слово, звук, глас, аутор, писац, читалац, наслов, текст, реченица, интерпункција, нови пасус, резиме.	

Тематска целина Развојни циљ	Читање и разумевање писаног текста 3.– припрема читања са разумевањем текста	Број часова 72
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Припрема читања са разумевањем текста.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Самопоуздано читање у себи и на глас на нивоу једноставнијих реченица, сходно специфичностима узраста. Припрема стратегија читања: стварање слика помоћу чулних органа, графичке организације, резиме, претходни преглед. Разумевање, тумачење, вредновање и извлачење једноставних, директних закључака из недвосмислених информација и тврдњи. Слушање са разумевањем и присећање на приче и приповетке. Формирање и развој знања и уверења о одговарајућој функцији и току разумевања текста сходно типу текста.	Ученик – у циљу разумевања користи стратегију претходног прегледа текста, једноставног сажимања и стварања слика помоћу чулних органа; – способан је да у циљу провере разумевања употреби једноставније уџбеничке графичке структуре; – има искуства у вези са неkontинуираним, континуираним, мешаним, индивидуалним и групним школским текстовима; – разумевање текста доказује следећим активностима: закључивање, истицање суштине, припремање концепта, препричавање, једноставно сажимање и вредновање догађаја.	<i>Математика;</i> <i>познавање природе:</i> разумевање усменог и писаног текста. <i>Визуелна култура:</i> Упоредивање и обрада прича, дела књижевности за децу и њихових анимираних и филмских адаптација. Приказивање и обрада доживљаја везаних за прочитани /гласно читан текст и пројектоване адаптације (нпр. цртежом, монтираним приказом). Призивање, изражавање и приказивање медијских доживљаја (нпр. допадање, радозналост, ружан доживљај) речју, визуелно (цртање, прављење лутке) или

		играњем улоге. Знак, симбол, пиктограм.
Кључни појмови/ појмови	Слово, звук, глас, аутор, писац, читалац, наслов, текст, реченица, интерпункција, пасус, резиме, претходни преглед.	

Тематска целина Развојни циљ	Књижевна култура, тумачење књижевних дела	Број часова 15
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Стварање основа за прихватање књижевности као уметности. Развијање уживања у уметности помоћу уживљавања, маште, асоцијација, игре, ритма и музике. Стварање основа за разумевање специфичности песничког језика (ритам, рима). Усвајање основних књижевних сазнања путем искуства (нпр. песма, разбрајалица, прича, лик).	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Упознавање дела српске народне и уметничке поезије, препознавање вредности и традиција оличених у народној поезији. Упознавање са књижевним делима домаћих мањина и других народа. Стварање свести о разлици између приче и стварних описа. Стицање искуства о разликама у форми између поетских и прозних текстова. Запажање наслова и расположење које у нама буди штиво; именовање његове теме, ликова и главних догађаја. Оцењивање дела ликова, уочавање њихових особина. Препознавање једноставне узрочне повезаности. Препознавање повезаности наслова и садржаја. Опажање форми песама, откривање и доживљавање ритма, риме и рефрена. Именовање аутора штива. Прикупљање искустава о разликама између појма писац	Ученик – ради забаве слуша и чита песме, приче и књижевна дела која одговарају специфичностима његовог узраста; – способан је да препозна једноставне књижевне текстове на основу карактеристика књижевне врсте (нпр. прича, песма, разбрајалица); – неколико песмица, разбрајалица зна напамет; – сарађује са друговима у драмским играма.	<i>Драма и плес:</i> драмске и импровизацијске игре. <i>Певање-музика:</i> ритам, рефрени. <i>Визуелна култура:</i> Маска, реквизит, кулисе, простор и кораци на позорници. Уочавање почетних и крајњих тачака, као и редоследа догађања у различитим медијским текстовима (нпр. анимиране приче) на основу непосредних примера. Давање наслова. Упоређивање својих доживљаја и искустава са светом пренесеним и приказаним путем медија (на основу

и песник. Драмско и луткарско приказивање кратких прича и догађаја. Игре импровизације и уживљавања везане за садржај штива.		нпр. дечјих програма, дечјих новина, цртаних романа, цртаних филмова који одговарају узрасту, интернет сајтова за децу). Улога звука и слике у свету приче. <i>Етика:</i> Ја и моје уже заједнице.
Кључни појмови/ појмови	Народна поезија, уметничка поезија; прича, лик из приче; почетак приче, завршетак приче; главни лик, споредни лик; песма, поетска прича, строфа, стих, рима, ритам, рефрен.	

Тематска целина Развојни циљ	Припрема за учење писања–техничке основе за учење писања	Број часова 15
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање наставних средстава и вежбање њихове употребе, формирање основних навика у учењу. Развијање свесности о фонемама и слуху. Циљано развијање психичких функција и основних способности потребних за учење у школи. (нпр. свесност и трајност пажње; свест о задатку; способност ишчекивања; диференцирано визуелно и слушно опажање; координираност покрета; фини покрети).	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Опажање места гласова у речима. Обављање аналитичких и синтетских задатака. Оријентација у простору и равни. Употреба свеске и прибора за писање. Развијање финих покрета и координације покрета. Вежбе повлачења линија, скицирање и писање елемената слова. Формирање правилних навика при писању (држање тела, држање прибора за писање, покретање руке).	Ученик је – отворен, мотивисан и заинтересован да научи да пише; – његове претходне способности су одговарајуће да започне да учи писање; – његова фина моторика и координација очију и руку је на одговарајућем нивоу; – свестан је основних функција писања у свакодневном животу.	<i>Техника, начин живота и вежба:</i> развијање финих покрета (нпр. обликовањем пластелина). <i>Визуелна култура:</i> развијање финих покрета цртањем, фарбањем, шарањем. <i>Етика:</i> правила понашања у писменој језичкој комуникацији. <i>Певање-музика:</i>

		развијање слуха.
Кључни појмови/ појмови	Елемент слова.	

Тематска целина Развојни циљ	Учење писаних слова–вежбе за развијање технике писања	Број часова 34
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Диференцирано усвајање знаковног система писања. Формирање правилних навика при писању, узимајући у обзир индивидуалне разлике у способностима. Стварање основа и развијање технике писања и лепог уредног рукописа.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно уобличавање и повезивање малих и великих писаних ћириличних слова. Везе међу словима, писање кратких речи. Преписивање са писаног, а затим са штампаног примера: речи, везе између речи, писање кратких реченица. Писање визуелно-аудитивног диктата са речима не дужим од шест слова. Писање кратких речи по сећању. Писање кратких реченица у диктату и по сећању.	Ученик – познаје и користи писане форме ћириличних слова; – писање му је уредно, слова читљиво формира и повезује међусобно.	<i>Визуелна култура:</i> коришћење комбинације линија које помажу при промени правца (свежањ линија, клупко од линија, итд.).
Кључни појмови/ појмови	Штампана слова ћирилице, писана слова, интерпункција, мала слова, велика слова, слог, реч, реченица, текст.	

Тематска целина Развојни циљ	Развијање технике писања–припрема писања на нивоу средства	Број часова 38
Раније стечено знање	Писање малих и великих слова ћирилице. Правилно формирање и спајање слова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Даље развијање новоусвојених вештина коришћења језика: утврђивање аутоматизма у покретима при писању и правилним навикама везаним за писање.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно формирање и	Ученик	<i>Визуелна култура:</i>

спајање ћириличних слова при писању речи, повезаних речи (синтагма), реченица и кратких текстова. Очување норми писања. Писање са динамиком. Писање две-три повезане реченице уз преписивање, након диктирања или по сећању. Писање самостално формираних реченица. Примена правилних навика при писању (држање тела, држање прибора за писање, покретање руке).	– приликом преписивања не чини техничке грешке у писању; – означава почетак и крај реченице; – у оквиру увежбаног фонда речи користи почетно велико слово; – означавање гласова који стварају тешкоће (разликују се од мађарског) ч, ђ, ђ, ц, љ, и х на почетку и крају речи, – препознаје и поправља своје грешке на основу текстуалног узорка.	осећај за простор, фина моторика, естетска претенциозност; употреба различитих типова линија ради развијања вештине. <i>Физичко васпитање и спорт:</i> хармонично кретање. <i>Певање-музика:</i> темпо, ритам.
Кључни појмови/ појмови	Мало слово, велико слово; маргина.	

Тематска целина Развојни циљ	Познавање и примена граматике и језичке правилности	Број часова 15
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Покретање свести за коришћење матерњег језика, стварање основа за правопис. Развијање умешности језичке анализе и свесно коришћење граматичких појмова.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Препознавање разлика између српског и мађарског језика и учениково изражавање о томе својим речима. Препознавање и именовање реченице, речи, гласа и слова. Набрајање гласова ћирилице. Употреба редоследа слова у практичним задацима. Груписање гласова према врсти. Препознавање правила шчитавања (нпр. одвајање једноставних речи, улога гласа „р“). Познавање улоге значења речи. Правилна употреба и писање честих предлога (нпр. у, на, из,	Ученик препознаје и именује научене граматичке појмове и примењује правила у решавању различитих задатака.	<i>Познавање околине:</i> комуникација животиња, знак, сигнал, информација-станиште, саобраћај; природни ритмови. <i>Визуелна култура:</i> прављење аудио и видео снимака; испитивање правилног изговора уз помоћ снимка. <i>Певање-музика:</i> ритмичке игре са ударалкама.

од, до, због). Препознавање намере говорника у обавештајним и упитним реченицама. Именовање врсте реченице. Правилна употреба упитне речце- <i>ли</i> . Правилна употреба одричне речце- <i>не</i> (нећу, немој, нисам, немам).		
Кључни појмови/ појмови	Глас, слово; азбука; самогласник, сугласник; реч, реченица, текст; корен речи, предлози, синоними, обавештајна, упитна, узвична, потврдна и одрична реченица.	

Тематска целина Развојни циљ	Познавање и употреба правописних правила	Број часова 30
Раније стечено знање	Граматички појмови потребни за разумевање и употребу правописних правила.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Развијање умешности у правопису. Употреба познатих језичких средстава, граматичких и правописних правила у говорном и писаном облику коришћења језика.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Препознавање правилности и њихова употреба у писменим задацима. Приликом исправке образложење уз навођење правила. Препознавање правописног примера и вежбање означавањем уз помоћ анализе речи. Заједничка примена писања и правилног изговора. Означавање речи где су гласови ч, ђ, ђ, ц, љ, и х на почетку и крају речи, употреба у оквиру расположивог фонда речи. Познавање и коришћење правила: – правила одвајања; – означавање обавештајне, узвичне и упитне реченице. Означавање и употреба великог слова на почетку реченице и стављање	Ученик – по потреби у оквиру увежбаног фонда речи наводи и користи правописна правила; – правилно означава 30-40 увежбаних речи у случају где су гласови ч, ђ, ђ, ц, љ, и х на почетку и крају речи, правилно одваја једноставне речи.	<i>Певање-музика:</i> стварање текста на дату мелодију.

одговарајуће интерпункције на крају реченице у писменим задацима. Употреба лексикона и речника који одговарају узрасту.		
Кључни појмови/ појмови	Азбука, одвајање, слог; тачка, знак питања (упитник), узвичник.	

Тематска целина Развојни циљ	Развијање способности учења		Број часова 12
Раније стечено знање	Зрелост за школу.		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Учење које подржава и развија способност спознаје, процес стицања доживљаја и учења кроз игру, који одговара специфичностима узраста.		
Активности/знања	Захтеви	Корелација	
Вежбање појединих корака самосталног обављања задатака (одлазак у библиотеку, посуђивање књига, коришћење дечјих лексикона, разговор о улози, значају и потреби за учењем, о тражењу информација и поступку потребном за учење). Препознавање једноставних узрочно-последичних повезаности, извлачење закључака. Учење уз помоћ више делатности и чулних органа: вежбе меморије и технике учења текста комбиноване са ритмичким вежбама, вежбама кретања и говора. Активирање фантазије и маште у циљу спознаје. Повезаност слике и текста. Допуњујући ефекат слике и текста у илустрованим текстовима. Основна правила коришћења библиотеке. Писани језички извори, носиоци података, књиге, новине. Сналажење у свету књига и писаних језичких	Ученик – радо и мотивисано учи под контролом учитеља; – користи разноврсне активности и више чула у току процеса учења; – учење обавља у форми игре; – има искуства о његовој вредности и функцији у свакодневном животу; – верно наводи следећа књижевна дела, односно њихове одломке: 2-3 разбрајалице, бројалице, загонетке, успаванке—Језик наш разиграни, – Јован Јовановић Змај: <i>Ала је леп овај свет</i>, Десанка Максимовић: <i>Тако је мени причала моја бака</i>, Слободан Станишић, Драган Лукић, Душан Радовић: <i>Мали живот</i>, Љубивоје Ршумовић: <i>Хајде да растемо</i>, Добрица Ерић: <i>Плава месечина</i>, <i>песме о Светом Сави</i>; неколико дела савремених српских лирика.	<i>Математика; познавање природе: самостално учење.</i> <i>Визуелна култура:</i> Препознавање повезаности између облика слова који граде текст и садржаја саопштења. Анализа композиционе повезаности слике и текста. Упоредивање и обрада прича, дела дечје књижевности и њихове анимиране и филмске адаптације. Приказивање и обрада искустава везаних за прочитани текст и приказане адаптације (нпр. цртежом, монтираним приказом). Препознавање ризика и могућности у коришћењу интернета у складу са узрастом; (нпр.	

извора. Карактеристике дејих новина на основу прегледа садржаја. Оријентација у дејем лексикону помоћу азбучног реда. Уочавање карактеристичних података и делова књига (писац, наслов, издавач, година издавања, садржај). Упознавање са садржајем и структуром дејих новина.		претраживање вебсајтова за децу).
Кључни појмови/ појмови	Библиотека, лексикон, азбучни ред, садржај, дејје новине.	

Тематска целина Развојни циљ	Способност просуђивања, развијање моралних, естетских и историјских осећања	Број часова 5
Раније стечено знање	Зрелост за школу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање моралних и естетских категорија, доношење суда у једноставним ситуацијама на основу књижевних дела, упознавање правила, организације и логике приповедања и препричавања догађаја.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Доношење једноставног суда о ликовима из прича, песама, прочитаних и слушаних књижевних дела. Стварање основних моралних и естетских појмова и категорија (лепо, ружно, добро, лоше, прави, лажни). Разумевање повезаности заснованих на следу догађаја у причама које теку по једном редоследу. Поистовећивање, суд и аргументовање у вези књижевних текстова. Упоредивање познатих бајки и прича са својим искуствима и догађајима. Адекватна примена једноставних пословица и изрека у вези моралних питања приказаних у књижевним делима. Проживљавање свакодневних конфликта кроз драматизоване и драмске игре	Ученик – познаје и разуме организацију, изградњу, логику повезаност и узрочно–последичне односе у делима који приказују догађаје, уз помоћ кратких прича које теку по једном редоследу; – способан је да заузме став и да аргументује у основним моралним питањима; – са убеђењем заступа основне људске вредности; – саслуша и аргументацију других; – способан је да се уживи, поистовети приликом усвајања дела која одговарају карактеристикама узраста; – способан је да проживи и обради на нивоу узраста	<i>Драма и плес:</i> учешће у драмској игри. <i>Визуелна култура:</i> визуално изражавање проживљеног, замишљеног или прочитаног догађаја. <i>Етика:</i> чланови моје породице, љубав, дружење (доживљавање конфликтних ситуација кроз игре). <i>Познавање околине:</i> упознавање човека (форме владања, правила, нормe понашања); околина и опстанак.

(нпр. луткарске игре).	свакодневне конфликте уз помоћ драматизованих и драмских игара	
Кључни појмови/ појмови	Поука, конфликт, пословица.	

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	Ученик говори разумљиво, свестан је основних правила вербалне комуникације и примењује их. Разуме једноставна објашњења, упутства и саопштења другова. На питања интелигентно одговара. Активира свој фонд речи у формирању текстова. Користи учтивје језичке форме при представљању, оловљавању и поздрављању одраслих и вршњака. Способан је да формира повезане реченице. Следствено извештава о својим доживљајима и садржајима лектире. Верно репродукује меморитере. Познаје писана и штампана слова ћирилице, располаже одговарајућим бројем рутинских речи. Тежи течно и тачно читању познатих и увежбаних текстова. Уме да истакне суштину прочитаног уз помоћ учитеља. Писање му је уредно и тачно. Препознаје и именује научене граматичке појмове, по потреби може да се присети и примени правописна правила у увежбаним речима из фонда речи. Правилно раздваја једноставне речи на слоге. Свестан је основних циљева учења, има развијену способност просуђивања, осећај за моралне, естетске и историјске вредности у складу са узрастом. Отворен је и мотивисан за развијање матерњег језика. Развој матерњег језика му је складан и хармоничан.
---	--

3-4. разред

Стални задатак учитеља је развијање умешности говора, разумевања усмених текстова, интерпретације и стваралаштва код ученика. Стога је од нарочите важности образовање култивисаног језичког владања, активирање фонда речи са задацима за састављање текстова, подстицање и увежбавање приповедања.

Техника читања, као средство, ствара услове за самостално разумевање писаних текстова. Интерпретацијом и обрадом текстова се припрема за самостално примењивање основних текстуалних операција. Свестрана обрада литературе развија критичке способности, способност просуђивања и емпатије ученика, прихватање туђег становишта, способност формирања свог становишта, пажњу за остваривање језичког израза. Ствара могућност за стицање искустава о једноставним књижевним формама, откривање стилских и структуралних карактеристика, упознавање српског језика и српске традиција, као и да се заволи читање.

Учење правила стварања текста остварује се обрадом литературе различите тематике и структуре текста. Деци ово служи као пример за писање састава, отвара пут за даље креативно стваралаштво, за самостално изражавање маште, осећања и мисли. Текстови су извор за формирање нијансираног и богатог фонда речи и доприносе потреби за задовољење и развој способности самоизражавања.

Формирање способности за самостално учење, уграђено у развој способности

читања и разумевања текста, служи интензивном развоју способности стицања знања. Важно је навикавати се на учење и технику учења, упознавање могућности и граница употребе различитих извора и прикупљања информација (неформално учење), развој способности селекције, упоређивања и критичке обраде.

Циљ учења писања и правописа у 3. и 4. години је диференцирано формирање одговарајуће технике писања према потребама узраста и образовања, стварања од њега средства, које служи учењу и писменом самоизражавању, са потребом да буде читљиво, уредно и правилно.

Стицањем елементарних граматичких знања заснованих на искуству започиње процес формирања свесног погледа на језик. Креће са развојем пажње усмерене на језичко изражавање, способности самопроцењивања, осећаја за критику и тежњом за захтевном, разноврсном и изражајном применом језика у различитим комуникацијским ситуацијама.

Тематска целина Развојни циљ	Развијање умешности говора, формирања и разумевања усменог текста	Број часова 20
Раније стечено знање	Разумевање једноставних усмених саопштења. Давање разумних, кратких одговора на постављена питања. Примена основних појмова свакодневне комуникације у складу са културним формама: поздрављање, представљање, ословљавање, постављање питања, молба, изражавање захвалности, честитање.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Међузависно развијање садржаја, тоналитета, стила и изражајности говора. Даље развијање говора и разумевања, с посебним освртом на тачност, течност, снагу израза, као и интензивно богаћење активног фонда речи. Развијање умешности формирања усмених текстова.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно дисање при говору, правилан изговор, примена реченичних и текстуалних фонетских средстава у различитим комуникацијским ситуацијама (нпр. дијалог, читање на глас, разговор у малој групи, расправа, извештај). Смислена употреба невербалних средстава приликом читања и изговарања текста у циљу помагања изражајности. Културно формулисање мишљења. Обраћање пажње на саговорника. Уочавање и вредновање суштине поруке и његове емотивне позадине.	Ученик – интелигентно и разумљиво изражава своје мисли; – користи учтиве језичке фразе у свакодневним контактима; – свој стил говора прилагођава саговорнику; – укључује се у групни разговор, расправу, догађај, импровизацију, разговоре и вредновање заједничких доживљаја и активности; – помаже заједничке активности кооперативним понашањем.	<i>Сваки предмет:</i> повезан говор, аргументација. <i>Познавање околине:</i> самоодржање, дисање. <i>Визуелна култура:</i> Опажање, карактеризација, тумачење и вредновање уметничких дела. Препознавање разлика између текстова који се појављују у медијима (нпр. телевизијски програми, анимиране

Интерпретативно рецитованье. Тумачење значења и стилске вредности идиома, изрека и пословица у прочитаном тексту. Коришћење искустава при формулисању текста и током разговора. Богаћење активног фонда речи циљаном употребом стручних речи коришћених при учењу других предмета или проналажењем ређе коришћених речи из литературе. Формирање текстуалног резимеа са више реченица о садржају штива, прикупљеним искуствима и запажањима. Кратко препричавање дужих усмених саопштења.		филмске бајке, серије) кроз присећање и приказивање свог доживљавања медијског садржаја (нпр. играње улога) и преко непосредних примера.
Кључни појмови/ појмови	Нагласак, интонација, јачина гласа, темпо говора, пауза; поглед, мимика, држање тела, одржавање дистанце.	

Тематска целина Развојни циљ	Учење писаних слова–вежбе за развијање технике писања	Број часова 5
Раније стечено знање	Српска ћирилична слова, мађарска слова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Диференцирано усвајање система писаних знакова. Формирање правилних навика у писању узимајући у обзир појединачне разлике у способностима. Утемељење и развој технике писања, лепог и уредног рукописа.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно формирање и повезивање српских латиничних малих и великих слова. Писање повезаних слова и кратких речи. Преписивање са писаног, а затим и са штампаног узорка: писање речи, синтагми и кратких реченица. Писање визуелно-аудитивног диктата са речима не дужим од шест слова. Писање кратких речи по сећању. Писање кратких реченица по диктату и по	Ученик – познаје и користи писана српска латинична слова абецеде; – писање му је уредно, слова читко формира и повезује међусобно.	<i>Визуелна култура:</i> коришћење комбинације линија које помажу при промени правца (свежањ линија, клупко од линија, итд.).

сећању.		
Кључни појмови/ појмови	Српска латинична слова, писано слово, интерпункција, мало слово, велико слово, слог, реч, реченица, текст.	

Тематска целина Развојни циљ	Развијање технике писања–припрема писања као средства	Број часова 20
Раније стечено знање	Писање српских ћириличних и мађарских малих и великих слова. Правилно уобличавање и повезивање слова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Даље развијање способности употребе усвојених нових начина коришћења језика: учвршћивање аутоматизованих покрета за писање и правилних навика везаних за писање.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно уобличавање српских латиничних слова и повезивање слова при писању речи, синтагми, реченица и кратких текстова. Одржавање норми коришћења писања. Динамично писање. Писање две-три повезане реченице уз преписивање, након диктирања или по сећању. Писање самостално формираних реченица. Примена правилних навика при писању (држање тела, држање прибора за писање, покретање руке).	Ученик – приликом преписивања не чини техничке грешке у писању; – означава почетак и крај реченице; – у оквиру увежбаног фонда речи користи почетно велико слово; – правилно означавање гласова који стварају потешкоће као што су <i>ћ, ч, ц, ђ, љ</i> и <i>х</i> на почетку и крају речи (разликују се од гласова у мађарском језику), – препознаје и поправља своје грешке на основу текстуалног узорка.	<i>Визуелна култура:</i> осећај за простор, фина моторика, естетска претенциозност; употреба различитих типова линија ради развијања вештине. <i>Физичко васпитање и спорт:</i> хармонично кретање. <i>Певање-музика:</i> темпо, ритам.
Кључни појмови/ појмови	Мало и велико слово српске латинице; маргина.	

Тематска целина Развојни циљ	Читање и разумевање писаног текста	Број часова 86
Раније стечено знање	Релевантна знања о језику, писаној форми, читању, из аспекта развојних способности датог узраста.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Развијање и аутоматизација технике читања, потпомагање формирања течног читања, увођење стратегија за читање, упознавање различитих типова текстова, формирање читања са разумевањем.	

Активности/знања	Захтеви	Корелација
Самостално препознавање и стално побољшавање технике читања, формирање поуздане умешности читања. Упознавање књижевних, документарних, континуираних, неконтинуираних, мешаних, индивидуалних, заједничких и уџбеничких текстова и њихово разумевање у складу са специфичностима узраста. Глобално и истраживачко читање, коришћење графичких система (слике, табеле, мисаоне мапе, гроздасти дијаграм) у циљу успешнијег разумевања текста. Присећање и подела претходних знања, личних доживљаја и искустава везаних за штиво са другима. Тумачење и интегрисање мисли и информација, испитивање и вредновање садржаја, стила и структуре текста. Познавање и примена следећих стратегија читања и техника које помажу процес читања, са циљем делотворнијег разумевања: – преглед текста, – активирање претходног знања – предвиђање, антиципација. Разјашњавање циља и начина читања пре почетка читања.	Ученик је – на пољу читања мотивисан и заинтересован; – има континуирану и аутоматизовану технику читања како за читање на глас, тако и у себи; – препознаје и исправља своје грешке; – свестан је својих јаких страна и слабости по питању технике читања и разумевања текста у складу са узрастом; – препознаје и разуме текстове различитог типа и жанра о којима је учио; – синтетизује, тумачи и вреднује информације и мисли текста који одговара његовом узрасту; – располаже одговарајућом језичком свесношћу; – познаје и уз помоћ учитеља користи научене стратегије читања пре, у току и након читања.	<i>Математика:</i> текстуални задаци. <i>Познавање околине:</i> самостално учење, формирање обраде текста. <i>Етика:</i> ја сам; мој свет. <i>Визуелна култура:</i> Прављење слика на основу личних доживљаја и књижевних текстова. Уметнички жанрови. Препознавање основних кодова структуре текстова у филмовима, читање медијских текстова. Састављање питања у односу на виђене информације, сазнања и доживљаје. Упоредивање и обрада приче, разних дела дечје књижевности и њихових анимираних, филмске адаптација.
Кључни појмови/ појмови	Текст, жанр, разумевање текста.	

Тематска целина Развојни циљ	Књижевна култура и тумачење књижевних дела	Број часова 30
Раније стечено знање	Познавање карактеристичних језичких фраза за приче. Препознавање риме на крајевима стихова. Означавање ритма песме	

	плеском или куцањем.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Продубљивање умешности анализе текста, потпомагање проживљавања среће, коју пружа прихватање књижевног дела. Представљање националних културних традиција везаних за садржај штива. Представљање дела српске и светске народне и уметничке поезије. Усвајање књижевних појмова путем искуства.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Груписање текстова из читанке према форми, жанру и комуникацијској замисли. Уочавање теме штива, упоређење текстова исте тематике. Откривање сличности и разлика у различитим књижевним облицима информисања. Тражење уметничких средстава у лирским и прозним делима. Откривање карактеристичних књижевних тема и мотива у штивима. Уочавање структурних карактеристика дела, препознавање промена у времену и простору. Установљивање редоследа догађаја и личности наратора. Препознавање стереотипног почетка и краја бајке, типичних фраза и мотива који се понављају. Идентификација мисли и осећања која су у средишту лирског дела. Препознавање краћих епских дела и стваралаштва народне поезије. Самостално читање краћих књижевних текстова (песме, приче). Читање уз помоћ учитеља дечјих песама, прича и приповетки савремених српских аутора (романи једноставне структуре, омладински романи, збирке	Ученик – именује ауторе штива, ликове и њихове особине, објашњава њихове поступке; – одређује време и место, почетну и крајњу тачку, као и редослед елемената догађаја; – у конкретним случајевима препознаје обрте, фразе и карактеристичне мотиве бајке; – садржај једноставних прича и приповетки препричава по хронолошком редоследу са више повезаних реченица.	<i>Познавање околине:</i> штива на тему околине, природе, заштите околине. <i>Певање-музика:</i> текстови народних песама (средства уметничког израза, слике). <i>Визуелна култура; драма и плес:</i> Анализа и коришћење средстава изражавања који се уклапају и у тему и садржај. Препознавање разликовање медијских текстова (нпр. телевизијски програми, анимиране филмске приче, серије), који се појављују у неким медијима кроз евоцирање, приказивање (нпр. играње улоге) и упоређивање непосредних примера својих медијских доживљаја. Упоређивање и обрада прича, дела дечије књижевности и њихових анимираних и филмских

прича и песама). Стицање искуства о разликама између народне и уметничке поезије на основу неколико примера. Дела из савремене српске књижевности (нпр. Предраг Степановић: <i>Ноћас ће зека тражити своју мајку</i>). Вежбе меморије и игре фантазије комбиноване са вежбама ритма, покрета и говора, приказивање замишљених и стварних ситуација. Учесће у групним играма, скицирање и прављење слика и разговор о њима. Повезивање покрета и изговарања текста. Искусствено препознавање једноставних драмских конвенција и основа позоришног језика (сцена, чин, почетак и крај, кулисе, реквизити, маска, светлосни и звучни ефекти). Коришћење наученог за сопствену продукцију, за разговор о луткарској и позоришној представи.		адаптација. Приказивање и обрада (нпр. цртањем, монтажом) доживљаја везаних за прочитани текст и пројектовану адаптацију. Уочавање и тумачење једноставних односа места и времена, који се појављују у различитим медијским текстовима преко конкретних медијских текстова. Идентификација личности наратора у разним једноставним медијским текстовима (нпр. анимиране приче).
Кључни појмови/ појмови	Књижевни текст, научно-популарни текст, легенда, пословица, изрека, загонетка, брзалица, народна игра, приповетка, роман; главни лик, споредни лик; метафора, поређење, понављање, супротност; почетна и крајња тачка, прекретница.	

Тематска целина Развојни циљ	Развијање коришћења писања	Број часова 10
Раније стечено знање	Преписивање речи, синтагми, кратких реченица са писаног и штампаног узорка, диктатом након визуелне/аудитивне припреме и по сећању без писаног узорка.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Потпомагање подизања писања на ниво средства. Подстицање истрајности и континуираног вежбања у тој активности. Поред повећања темпа писања, прихватање правилности, уредности, изгледа и естетике писања као вредности.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Развијање технике писања,	Коришћење писања као	<i>Математика;</i>

утврђивање правилних навика при писању (држање тела, држање прибора за писање, покрети при писању). Повећање динамике и темпа писања. Писање низа речи и реченица преписивањем, након диктирања, по сећању и вољним писањем. Формирање индивидуалног писања са потребом за уредним, чистим и читким изгледом писања. Побољшање читљивости по потреби.	средства. Рационално уређење текста.	<i>познавање околине:</i> читко, лепо и уредно вођење свеске.
Кључни појмови/ појмови	Изглед писања, изглед текста, читљивост.	

Тематска целина Развојни циљ	Основна знања о формулисању		Број часова 24
Раније стечено знање	Идентификација карактеристика текста и реченице.		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Јачање потребе за самоизражавањем, потпомагање приказивања и остваривања његових различитих облика и могућности.		
Активности/знања	Захтеви	Корелација	
Познавање различитих типова текстова по карактеристикама садржаја и текстуалне структуре. Стицање потребног искуства о улози и карактеристикама наслова; о структури текста; о временском следу; о повезаности догађаја, предходног догађаја и последице; о кохезији текста; о тематском придржавању; о језичком уобличавању; о карактеристикама различитих типова текстова, о улози пасуса. Познавање поступка стварања текста: прикупљање материјала, избор наслова, избор и сређивање суштинских	Ученик при писању састава користи научена сазнања о изражавању.	<i>Познавање околине; математика:</i> стварање усмених текстова. <i>Визуелна култура:</i> Креативно коришћење основних кодова за стварање филмског текста, писање медијских текстова. Приказивање једноставних догађаја серијом слика (нпр. цртеж, дигитална фотографија, кратки анимирани филм) и звуцима.	

мисли, приказивање временског следа, раздвајање текста на пасусе.		
Кључни појмови/ појмови	Избор теме, прикупљање материјала, давање наслова; пасус; увод, разрада, закључак; приповедање, вест, опис, писмо, позивница; обавештење; оглас; СМС; електронско писмо (e-mail).	

Тематска целина Развојни циљ	Вежбе за стварање текста	Број часова 30
Раније стечено знање	Стварање реченице. Повезивање реченица. Стварање приче. Описивање слике, причање приче.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Активирање маште и самоизражавања упознавањем различитих текстуалних форми и даљим развијањем способности стварања писаног текста. Развијање умешности стварања писаног текста.	
Активности/знања	Захтеви	Тачке повезивања
Коришћење научених знања о формулацији у стварању текста. Изражавање мисли, осећања и мишљења. Израда самосталних писмених састава у форми приповедања. Уграђивање дијалога у приповедање приче. Стварање пластичних описа о једноставним предметима, биљкама и животињама. Стварање описа карактеристичних за човека. Писање писма, адресирање. Формулисање кратких текстуалних порука за разне прилике, узимајући у обзир личност коме се упућује. Примена одговарајућих језичких средстава при писању састава. Стварање кохеренције састава придржавајући се теме и повезивањем реченица. Употреба речи и израза који одговарају теми, избегавање сувишних понављања речи. Исправљање састава коришћењем усвојених знања	Ученик – писање му је читко и динамично. Свеске су му уредне и чисте; – коришћењем научених форми изражавања ствара писмени састав од око једне странице; – за тему састава користи одговарајуће речи и изразе; – применом научених знања о изражавању пише опис од 8-10 реченица на задату или изабрану тему; – почетак структурних делова означава новим пасусом; – пази на редослед приказивања и коришћење језичких средстава; – по упутствима учитеља исправља грешке у правопису и формулацији.	<i>Познавање околине:</i> разноврстан живи свет; описивање научног. <i>Визуелна култура:</i> Посматрање природних лепота, опис и приказивање доживљаја. Приказивање једноставних радњи серијом слика (нпр. цртеж, дигитална фотографија, кратки анимирани филм) и звуцима (писање медијског текста).

уз помоћ учитеља.		
Кључни појмови/ појмови	Приповедање, причање, описивање, карактерисање; тема, место, лик, радња, временски след, тачка гледишта; дијалог.	

Тематска целина Развојни циљ	Свесност и коришћење правилног језика и граматике	Број часова 30
Раније стечено знање	Препознавање и именовање научених граматичких појмова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Проширење језичких искустава. Покретање основа система језичких појмова заснованих на искуству по питању врсте речи. Повећање самосталности ученика: у обављању задатака; у прикупљању и коришћењу информација; у примени правила; у контролисању самог себе. Даље развијање језичке свести.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Препознавање и именовање намере говорника у текстовима у обавештајним, упитним, узвичним и заповедним реченицама. Синоними; речи са више значења и хомоними; адекватно коришћење. Препознавање и именовање научених врста речи на основу значења речи и са додатим наставцима, у групама речи, реченицама и тексту. Разликовање акција и догађаја у различитом времену. Правилна употреба глаголских времена у говору и писању. Њихова свесна употреба. Груписање и именовање врста именица (заједничке, властите, збирне, градивне). Стварање множине именица. Три граматичка рода (мушки, женски, средњи). Писање присвојних придева изведених из властитих именица. Препознавање група властитих именица: лична имена, имена животиња, географска имена, имена установа, имена фирми, имена празника и народа,	Ученик – препознаје и именује научене граматичке појмове, користи правила; – препознаје, именује и правилно означава врсте реченица; – препознаје и именује научене врсте речи у тексту и са додатим наставцима; – правилно користи глаголска времена и глаголске префиксе у тексту; – знање матерњег језика стечено у нижим разредима му је систематизовано.	<i>Драма и плес:</i> кружна питалица, радознала коцкица. <i>Визуелна култура:</i> Знаци у свакодневном животу. Анализа приказивања хронологије у сликарству. <i>Познавање околине:</i> географски називи на географским картама. <i>Математика:</i> груписање по особинама (скупови), груписање бројева.

адреса. Познавање улоге описних и присвојних придева у језичкој употреби. Присвојни придеви (-ин,-ов,-ев,-ски,-шки,-чки) изведени из властитих имена. Једнина и множина придева. Коришћење компаративних облика придева у стварању текста. Правилно коришћење форми бројева са градацијом. Правилна употреба честих предлога (нпр. у, на, из, од, до, због). Разумевање улоге заменица (род и лице личних заменица, показне, упитне) и њихово коришћење у реченицама. Бројеви. Писање основних и редних бројева словима и бројевима. Предлози. Датуми и термини, датирање. Распознавање пет врста делова реченице (субјекат, предикат, објекат, прилог, атрибут).		
Кључни појмови/ појмови	Врста речи; именице, заједничке именице, властите именице, лична имена, имена животиња, установа, географска имена, име фирме, адреса; глагол; коњугација, глаголски начин; придеви, компарација придева; бројеви, основни бројеви, редни бројеви, личне заменице, показне, упитне; делови реченице.	

Тематска целина Развојни циљ	Познавање и коришћење правописних правила	Број часова 44
Раније стечено знање	Правилно писање гласова који се разликују од мађарског и локалног језика из фонда увежбаних речи (ч, ħ, ħ, ц, љ (ć, č, dž, đ, lj) и х (h) на почетку и крају речи). Правилан правопис при писању кратких речи који се подударају са изговором. Примена правила одвајања у писању једноставних речи. Глас р(г) као носилац слога. Започињање реченице великим словом. Коришћење интерпункције на крају реченице.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање умешности у правопису. Коришћење научених правописних правила, правилности језика и правописа при усменом и писаном коришћењу језика.	

Активности/знања	Захтеви	Корелација
Правилно коришћење интерпункције на крају једноставних реченица. Употреба правописних правила у разним активностима писања. Правилно коришћење упитне речце <i>ли</i>. Правилно коришћење одричне речце <i>не</i> (нећу, немој, нисам, немам). Правилно писање (и изговор) сугласника љ. Спречавање мешања слова ћирилице, српске и мађарске латинице. Правилно писање именица (имена, народи, географска имена, празници, адресе). Правилно писање присвојних придева изведених из властитих именица (-ин,-ов,-ев,-ски,-шки,-чки). Парафразирање, цитирање (: „“). Датум и термини, различите форме датирања. Бројеви писани словима.	Ученик – почиње реченицу великим словом и завршава интерпункцијским знаком; – правилно користи научена правописна правила у оквиру увежбаног фонда речи; – писмени радови су му уредни и читки; – сам контролише свој правопис и по потреби исправља.	<i>Познавање околине:</i> прављење скице мапе са означавањем властитих именица. <i>Математика:</i> правилно писање бројева.
Кључни појмови/појмови	Интерпункција, упитна речца <i>ли</i> , одрична речца <i>не</i> , слова ћирилице, српска и мађарска латиница, велико почетно слово.	

Тематска целина Развојни циљ	Развијање способности учења	Број часова 15
Раније стечено знање	Ниво самоспознаје које одговара узрасту, именовање личних успеха и тешкоћа у учењу.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање самосталне и делотворне способности учења.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Улога и начини учења. Упознавање својих процеса учења, како најлакше учимо, шта представља потешкоћу. Мисли о нашем размишљању и учењу. Једноставни начини и	Ученик – познаје основне карактеристике процеса учења; – идентификује изворе информација, зна како са	<i>Познавање околине:</i> добивање информација. <i>Визуелна култура:</i> Тражење сликовних

стратегије учења. Учење из различитих типова текста. Вежбе меморије (концентрације) и техника учења текста комбинована са ритмичким, покретним и говорним вежбама. Прављење концепта уз усмеравање, учење, прављење резимеа уз помоћ концепта. Упознавање са различитим носачима информација. Начини за прикупљање података и информација и њихово целисходно распоређивање. Основна сазнања о простору и структурним деловима библиотеке. Групе књига по садржају: књижевна дела, научно-популарна дела, приручници, електронски носачи информација. Структурне карактеристике речника (азбучни ред, насловна одредница), начин коришћења речника. Особине лексикона и речника које се подударaju или разликују. Тражење и поступак са информацијама. Различити носачи информација у школској и локалној библиотеци. Библиотека као информациони центар, база и помоћ у учењу. Упознавање са часописима. Разгледање каталога. Информациона улога каталога библиотеке у тражењу књига и других извора информација.	њима да поступа; – способан је за самостално учење; – познаје карактеристике свог процеса и способности учења; – познаје и примењује неколико начина и стратегија у циљу остваривања различитих задатака у учењу; – у току учења из текста користи стратегије читања; – заинтересован је за учење, тражи и самостално располаже информацијом из неколико извора у складу са својим интересовањем; – верно интерпретира следећа књижевна дела или њихове одломке: текстове народних песама <i>Славујак</i>, <i>Ја сам чудо видео</i>, Десанка Максимовић: <i>Радуј се, радуј се, дете</i>, Драган Лукић: <i>Друг другу</i>, Мира Алечковић: <i>Најлепша реч</i>; Душан Радовић: <i>Плави зец</i>, Х.К. Андерсен: <i>Мала продавачица шибца</i>, Луис Керол (Lewis Carroll): <i>Алиса у земљи чуда</i>. Предраг Степановић: <i>Ноћас ће зека тражити своју мајку</i>; дела везана за народне обичаје и значајне дане: <i>Крсна слава</i>, <i>Свети Сава и ђаци</i>, <i>Мој отац бадњак тражи</i>, Милован Витезовић: <i>Лазарева субота–Врбица</i>.	аналогија уз научене текстове. Формулисање питања у вези виђених информација, сазнања и доживљаја. <i>Народопис</i>: систем вредности, преношење социјалних норми, социјализација, изазивање интересовања за народну културу нпр. проучавање народних обичаја, играњем народних игара јача се свест код ученика о правилима игре и способност изграђивања контакта са друговима.
Кључни појмови/ појмови	Информација, знање, библиотека, речник, учење, концепт.	

Тематска целина Развојни циљ	Развијање способности просуђивања и осећаја за морал, естетику и историју	Број часова 10
---	---	---

Раније стечено знање	Особине и дела ликова из бајки; евоцирање одлучујућих ситуација ликова из раније прочитаног; лично просуђивање о допадању.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање моралних и естетских категорија, доношење суда у једноставним ситуацијама, и на основу књижевних дела. Упознавање правила, организације и логике приповедања.	
Активности/знања	Захтеви	Корелација
Формирање моралног и естетског суда, аргументовање у корист једног мишљења, формирање умешности расправљања. Примена поука у свакодневним ситуацијама упознатих кроз ситуације из књижевних дела. Тумачење поука из дела кроз своју улогу у ситуацији у свакодневном животу, приказивање примера, изражавања свега тога и другим средствима (нпр. драмске игре). Способност приказивања и проживљавања и туђег становишта поред свог мишљења. Разумевање и прихватање туђег мишљења, током расправе, спремност на компромис. Упоредивање мишљења, уочавање, препознавање и критичко посматрање сличности и разлика. Уживање у уметничком делу и искуство дубљег уживљавања уз помоћ горе поменутог. Проживљавање свакодневних конфликта из свог и из туђег аспекта кроз драматизоване и драмске игре (нпр. луткарске игре).	Ученик – познаје и разуме организацију, структуру, логику међузависности и узрочно-последични однос дела који приказује догађаје; – у стању је да заузме став и аргументује, убеди друге у вези моралних и естетских питања; – са убеђењем заступа најосновније људске вредности, разуме аргументовање других, прихвата мишљења која се разликују од његових, у стању је да се поистовети са њима; – у стању је да прикаже и ставове других; – у стању је да се уживи и поистовети током усвајања дела, која одговарају специфичностима узраста; – у стању је да проживи уз помоћ драматизованих и драмских игара свакодневне конфликте из свог и туђег аспекта и третира их на нивоу свог узраста.	<i>Етика:</i> Формирање система вредности. Моја ужа и шира околина и пријатељство. <i>Познавање околине:</i> Стање и опстанак еколошких система. Здрав начин живота. Норме понашања. <i>Визуелна култура;</i> <i>драма и плес:</i> Могућности истицања суштине у визуелним композицијама. Формулисање претпоставки и тврдњи на основу тумачења медијских текстова о позадини настанка текста, о намери аутора/говорника (пре свега уз помоћ реклама, видео игрица, интернет портала, анимираних и других филмова који одговарају узрасту).
Кључни појмови/појмови	Поука, расправа, мишљење, конфликт.	

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег	Ученик интелигентно и разумљиво изражава своје мисли. Активира свој фонд речи у задацима стварања текста. У свакодневним контактима користи учтиве језичке фразе. Подешава свој стил говора према саговорнику.
---	--

циклуса	Укључује се у групни разговор, расправу, стварање догађаја, импровизацију, разговоре и вредновање заједничких доживљаја и делатности. Заједничке делатности помаже кооперативним понашањем. Након припреме течно и разумљиво чита познати текст. Читањем у себи разуме текст који одговара узрасту. Своје мишљење у вези прочитаног интелигентно формулише. Познаје и примењује неколико важних стратегија читања. Метакогнитивно знање (које се односи на сопствено знање) му је на пољу способности читања и знања матерњег језика, као и на пољу способности учења у складу са реалношћу и узрастом. Способан је да свесно усмери пажњу на постепено повећање дужине трајања свог учења. За решавање својих задатака по потреби користи школску библиотеку. Оријентише се у књигама и дејим новинама уз помоћ садржаја. Користи познате приручнике. Верно репродукује меморитере. Зна да направи састав од 8-10 реченица на задату или изабрану тему уз коришћење научених знања за формулисање. Знање матерњег језика стечено у нижим разредима му је систематизовано. Са сигурношћу препознаје научене врсте речи и именује их и у тексту. Правилно употребљава научена правила правописа у оквиру увежбаног фонда речи. Писмени задаци су му уредни и читки. Свој правопис сам контролише и по потреби исправља. Упознат је са основним циљевима учења, способност просуђивања, осећај за морал, естетику и догађаје му је развијен у складу са специфичностима узраста. Отворен је и мотивисан за развој способности по питању матерњег језика. Што се тиче матерњег језика, парцијална способност му је у складу и хармонично се развија.
---------	--

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

(Етничко васпитање и образовање на матерњем језику у двојезичкој форми)

5-8. разред

Предмет српски језик и књижевност у великој мери доприноси јачању и развијању осећаја мањинске самосвести и припадности друштву. Књижевност која се учи на матерњем језику није само носилац културе, него истовремено и упознавање са умешношћу изражавања на матерњем језику и једна од варијанти комуникације на матерњем језику.

5-6. разред

Најважнији циљ предмета српски језик и књижевност у 5-6. разреду је даље развијање способности разумевања и писања текста, које је засновано у нижим разредима, узимајући у обзир когнитивне процесе и специфичности узраста.

Сходно Основном националном плану наставе ученик и на више поља треба да постигне више нивое образовања. Из аспекта умешности говора, говор ученика 5-6. разреда треба даље да се развија одговарајућом артикулацијом и интонацијом. Неопходно је да уме укратко да формулише сопствено мишљење о тексту који је чуо, да стално проширује свој фонд речи. Такође да настоји да се при говору прилагоди слушаоцима и ситуацији. Што се тиче читања, потребно је да буде у стању да чита и упоређује текстове различитог жанра, да буде у стању да о прочитаном у писаној форми формулише у неколико редова мишљење, као и да то и усмено изложи. Са аспекта писања текста треба да буде у стању да самостално напише краће текстове и да у различитим типовима текстова формулише доживљаје из штива, а из аспекта способности учења да постепено уобличи стратегије учења, да вежба самостално стицање знања и коришћење концепта за разумевање текстова различитих тема и жанрова. Са аспекта разумевања текста потребно је да располаже интерпретативном и рефлектирајућом стратегијом читања, да уме да тражи информације и повезаности у тексту. Са аспекта познавања књижевности неопходно је да путем читања текстова различитог жанра стекне основна знања о жанру, да осети варијације у теми и емоционалности, спољашње и унутрашње карактеристике лика, као и да усвоји појмове предвиђене наставним планом. Са аспекта способности моралног просуђивања ученик се упознаје са доживљајем самосталног прихватања дела, проживљавањем емпатије, као и конструктивности различитих култура и културне шароликости.

Језик

Тематска целина/ Развојни циљ	Вештина говора, разумевање и стварање усмених текстова	Број часова 21
Раније стечено знање	Ученик изражава своје мисли резонски и разумљиво. У свакодневним контактима користи учтиве фразе; прилагођава стил говора саговорнику.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Настојање ка једноставном, разумљивом и језички добро формираном саопштавању. Помагање формирања изговора и темпа говора који одговара комуникацијској ситуацији. Коришћење одговарајућег говора у различитим говорним ситуацијама и сходно	

	комуникацијском циљу (нпр. драмским играма и гласним изговарањем текста). Богаћење фонда речи приликом извештаја, причања приче, описа, карактеризације. Развијање слушног разумевања (нпр. изговарањем текста, драмским играма). Развијање склада између нејезичких знакова (нпр. мимике, гестикулације) и усменог саопштења.	
	Знања/развојни захтеви	Корелација
	Активно учешће у разним комуникацијским ситуацијама. Прилагођавање разним говорним ситуацијама имајући у виду комуникацијски циљ, уочавање, тумачење и стварање говорних ситуација, које одговарају комуникацијској ситуацији (простор, време, ликови). Коришћење одговарајућег фонда речи. Пажљиво праћење саговорниковог саопштења. Уочавање функционисања говора тела, мимике и визуелног контакта. Усавршавање изговора, артикулације и интонације. Вежбање интонације реченица и наглашавања речи, како приличи култивисаном свакодневном говору и говорним ситуацијама. Разлике и норме понашања у комуникацији између различитих узрастних група (одрасли-деца). Формирање свог мишљења, слушање и разумевање туђег мишљења. Верна и изражајна интерпретација наученог текста (меморитер).	<i>Драма и плес:</i> ситуационе вежбе, стварање везе комуникацијом. <i>Познавање природе:</i> улога чулних органи човека, упознавање органа који учествују у стварању гласа. <i>Визуелна култура:</i> визуелна комуникација. <i>Певање-музика:</i> мелодија, интонација, боја и јачина гласа, ритам. <i>Етика:</i> самоспознаја, људски контакти.
Кључни појмови/ појмови	Говорна ситуација, говор тела, гест, комуникацијски процес, мимика, нагласак, интонација, темпо говора.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Читање, разумевање писаног текста	Број часова 25
Раније стечено знање	Читање са разумевањем текстова на латиници и ћирици, резимирање једноставних текстова на основу усмерених питања.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање технике читања разним методама разумевања текста. Повезивање текста и слике која припада уз текст, препознавање међусобне зависности. Развијање способности препознавања грешака у читању и разумевању текста, коришћење одговарајуће стратегије за исправку.	

Знања/развојни захтеви		Корелација
Читање различитих текстова на глас и у себи. Гласно интерпретативно читање текста познатог садржаја. Примена и вежбање стратегија за читање и разумевање текста у штампаним и електронским текстовима. Уочавање и репродукција интонације различитих врста реченица при гласном читању. Читање са разумевањем и течно читање текстова на ћирилици и латиници. Оријентација у садржају, алфабетном (азбучном и абecedном) каталогу, коришћење речника. Сажимање садржаја текста својим речима. Истицање суштине. Упознавање са техникама разумевања текста.		<i>Визуелна култура:</i> повезаност текста и слике. <i>Информатика:</i> тражење информација, оријентација.
Кључни појмови/појмови	Изглед текста, садржај, алфабет (азбука и абeцeда), порука.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Писање, формулисање	Број часова 24
Раније стечено знање	Коришћење индивидуалне технике писања. Искуство у наученим формулацијским жанровима, истицање суштине, растављање текста на мање тематске јединице. Добро познавање српског и мађарског писма (ћирилице и латинице).	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Даље развијање технике писања, формирање естетског и уредног изгледа писања. Развијање начина прикупљања материјала самостално и уз помоћ наставника. Упознавање нових метода стварања текста.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Развијање досадашње технике писања. Вежбе за припремање концепта, упознавање правила припреме концепта. Формулисање личних доживљаја, стварање краћих текстова у различитим типовима текста(нпр. приповетка од неколико редова, опис, карактеризација). Приказивање информативних текстова из свакодневног живота (нпр. СМС,електронско писмо, упутство за употребу). Карактеристике компјутерског текста, препознавање разлика и сличности између компјутерски и ручно писаног текста.		<i>Информатика:</i> тражење информација, оријентација, проналажење извора на интернету.
Кључни појмови, појмови	Концепт, приповетка, опис, карактеризација, електронско писмо, маргине, формат слова.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Правопис	Број часова 24
Раније стечено знање	Коришћење научених главних правописних правила у стварању текста.	

Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање свесности при коришћењу најчешћих и најосновнијих правописних правила. Упознавање најбитнијих правописних правила везаних за врсте речи и промену облика речи. Формирање самосталности при коришћењу средстава која помажу у правопису (Српски правописни речник).	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Принципи фонетског писања. Основни елементи језичке реформе Вука Стефановића Караџића. Препознавање и свесна примена познатих правописних примера. Схватање разлика између српског и мађарског правописа и у свакодневном писању. Даље развијање правилног писања властитих имена. Тачно писање диктата и ћирилицом и латиницом.		<i>Информатика:</i> типови слова и писања, географска имена, правилно писање информатичких израза.
Кључни појмови/појмови	Српска азбука, фонетско писање, принципи изговора, одвајање.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Структура и значење речи	Број часова 16
Раније стечено знање	Искуство постојања значења речи и мимо његовог буквалног значења. Познавање хомонима, синонима и антонима. Правилно коришћење честих предлога заједно са именицама и другим врстама речи.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Богаћење фонда речи. Уочавање сличности и разлика у лексици српског и мађарског језика. Препознавање елемената речи. Уочавање метафора, речи пренесеног значења и сложеница које се јављају у народном и свакодневном језику.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Делови сложеница и откривање важнијих делова речи. Значење именице и глагола. Облик гласа и значење у речима. Моносемантичке и полисемантичке речи, синоними. Препознавање једноставнијих повезаности међу језичким јединицама (нпр. елементи речи). Откривање и вежбање речи са пренесеним значењем, које се користе у свакодневном животу, кроз игру и писани текст. Коришћење једнојезичких речника и ђацима намењених приручника уз помоћ наставника. Богаћење фонда речи: идиоми, изреке, пословице.		<i>Мађарски језик и књижевност:</i> фонд речи мађарског језика, формирање речи, повезивање речи. <i>Страни језици:</i> фонд гласова, фонетска и семантичка структура, фонд речи и правопис страног језика који се учи.
Кључни појмови/	Моносемантичке и полисемантичке речи, хомоними, корен речи,	

појмови	суфикси, наставци, падежи, предлози. Метафоричко значење, идиомске фразе, пословица, изрека.
----------------	--

Тематска целина/ Развојни циљ	Структура језика	Број часова 44
Раније стечено знање	Познавање и именовање научених врста речи. Формирање гласова (сугласници и самогласници). Глас „р“ као носилац слога у српском језику. Суфикси.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Посматрање структуре српског језика, детаљније испитивање речи, елемената речи и гласова. Увежбавање писања по изговору (фонетичко). Посматрање карактеристичног морфолошког понашања врста речи. Препознавање слојевитости језика (богатство речи).	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Формирање речи: наставци, суфикси, предлози. Вежбе стварања речи. Врсте речи. Типови основних врста речи. Врсте речи: именице, придеви, заменице, бројеви. Именице. Промена именица–деклинација. Називи и појам падежа и њихова функција. Препознавање гласовних промена током мењања. Заменице–личне заменице. Врсте придева и њихова улога у тексту. Компарација придева. Структура и трајност глагола, коњугација, глаголска времена. Карактеристике српског гласовног система. Стварање гласова, уочавање начина стварања гласова. Самогласници. Сугласници: звучни и беззвучни. Улога гласа „р“ у речима са нагомиланим сугласницима. Правилности гласовних промена. Звучност, непостојано а, прелазак л у о, јотовање, једначење по звучности и месту стварања, губљење, сажимање, палатализација, сибиларизација. Слојевитост српског језика у области богатства речи. Једноставне и сложене речи.		<i>Мађарски језик и књижевност:</i> богатство речи мађарског језика, стварање речи, синтагме, формирање гласа. <i>Познавање природе:</i> упознавање органа који учествују у формирању гласа. <i>Певање-музика:</i> мелодичност гласова (нпр. самогласници).
Кључни појмови/појмови	Врсте речи, синоними, именице, придеви, заменице, бројеви, декинација, глаголи, коњугација, синоними, самогласници, сугласници, звучност, непостојано а, прелазак л у о, јотовање, једначење, губљење, сажимање, палатализација, сибиларизација.	

Књижевност

Тематска целина/ Развојни циљ	Приче	Број часова 16
--	--------------	---------------------------

Раније стечено знање	Народне приче и бајке из нижих разреда.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Продубљивање знања о народним и уметничким причама. Препознавање карактеристика српског народног језика.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
3-4 српске народне приче, неколико уметничких прича из светске књижевности. Бајке, басне, шаљиве приче. Нпр. <i>Чардак ни на небу ни на земљи</i> , <i>Баш-челик</i> , <i>Немушти језик</i> , <i>Лав и миш</i> . Славни сакупљачи прича, сакупљачи српских народних прича и бајки. Јунаци у бајкама. Карактеристике бајки (бројеви у бајкама), типични ликови.	Груписање и типизација прича. Препознавање разлика и сличности између народних и уметничких прича на основу конкретних примера. Препознавање бројева и типичних ликова у причама и бајкама, опис њихових карактеристика. Главни ликови, именовање породичних односа (нпр. улога најмлађег сина и најмлађе кћерке). Груписање споредних ликова – помажу или спутавају главни лик. Разговори на тему породичног живота. Учење напамет једне-две краће приче.	<i>Мађарски језик и књижевност</i> : веза између мађарских и српских народних прича, ткз. мигрирајући мотиви.
Кључни појмови, појмови	Народна прича, уметничка прича, бројеви у бајкама, типични ликови.	

Тематска целина/Развојни циљ	Народна поезија–лирске народне песме	Број часова 24
Раније стечено знање	Народне песме које су учили у нижим разредима.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање и тумачење једноставнијих слика и илустрација које се појављују у књижевном тексту. Основна знања о жанру. Препознавање теме и тона лирског дела.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Порекло и подела лирских народних песама. Рецитовање народних песама (десетерац, осмерац). Упознавање лирских народних песама различите тематике. Приказивање значајнијих сегмената породичног живота у народним песмама: нпр. рођење	Кратка и једноставна тематска и стилистичка анализа народних песама уз помоћ наставника. Препознавање изражавања љубави, туге, среће и радости у народним песмама. Свесно коришћење стручних израза у писању састава. Препознавање теме и	<i>Певање-музика</i> : певање народних песама <i>Мађарски језик и књижевност</i> : веза између мађарских и српских народних прича, ткз.

(успаванке), љубав, венчање (свадбарске песме), народни обичаји, верске песме (божићне, ускршње, ђурђевданске, ивањданске песме), песме за призивање кише (додолске), шаљиве песме, тужбалице.	расположења лирског дела. Препознавање основних особина народне поезије.	мигрирајући мотиви. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање; српски народопис: споне које повезују живот мађарског и српског народа (суседство, заједничке историјске додирне тачке).</i>
Кључни појмови/ појмови	Лирска народна песма, епски десетерац, осмерац, ритам, рима, атрибут, персонификација.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Приказивање појединца и заједнице, детета и одраслог у књижевним делима		Број часова 16
Раније стечено знање	Романи за омладину из нижих разреда.		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Драматизација историјских одломака. Тумачење односа између појединца и заједнице, деце и одраслих.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Марк Твен (Mark Twain): Том Сојер (Tom Sawyer), и други романи за омладину.		Препричавање и извођење одломака романа. Разговорно и ритмично читање одломака на глас. Свесност о мотивима самопожртвовања, пријатељства и себичности. Препознавање истакнуте улоге хумора у свакодневном животу. Вођење дневника о читању.	
Кључни појмови/ појмови	Роман за омладину, публика, прихватање.		

Тематска целина/ Развојни циљ	Легенде и митови	Број часова 14
Раније стечено знање	Мит о настанку, споменици српске књижевности.	

Образовно-развојни циљеви тематске целине	Националне и европске традиције, разумевање појмова националне културе и патриотизма.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Две-три српске народне легенде, једна народна балада. Нпр. <i>Зидање Скадра, Легенде о Светом Сави, Херакле.</i>	Приказивање националне културе и традиција. Упознавање културних разлика као вредности и погледа на свет, уочавање културне шароликости као колективне кохезионе силе у текстовима. Посматрање и упоређивање мотива у легендама. Верно приказивање једног-два одломка из балада.	<i>Мађарски језик и књижевност:</i> појављивање мигрирајућих мотива у баладама. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> порекло и сеоба српског народа.
Кључни појмови/појмови	Национална традиција, европска традиција, легенда, мит, балада.	

Тематска целина/Развојни циљ	Народна поезија–јуначке епске песме	Број часова 24
Раније стечено знање	Један-два одломка из епских песама.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање поделе, теме и повезаности епских дела са историјом српског народа. Схватање националне свести.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Подела и порекло јуначких песама. Упознавање јуначких песама различите тематике. Рецитоване народних песама (епски десетерац). Приказивање важнијих сегмената националне историје у народним песмама. Нпр. подела епских песама на циклусе. Истицање важнијих историјских и неисторијских ликова, нпр. Милош Обилић, Кнез Лазар, Марко Краљевић. Нпр. <i>Урош и Мрњавчевићи, Косовка девојка, Орање Марка Краљевића, Мали Радојица, Бој</i>	Лик и улога приповедача у песамама. Примена већ научених појмова (епски десетерац, епитет, итд). Једноставна анализа епског дела: увод, заплет, врхунац, расплет. Препознавање доброг и лошег, правде и осуде као радње. Верна интерпретација неких одређених делова јуначких песама (меморитер).	<i>Певање-музика:</i> музичке композиције на епске теме. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> историја српског народа, векови робовања под Турцима. <i>Визуелна култура:</i> приказивање књижевних јунака на сликама и

на Мишару.		цртежима.
Кључни појмови, појмови	Јуначка песма, историјски ликови, неисторијски ликови, епски десетерац, епитет, анафора.	

Тематска целина Развојни циљ	Мотиви природног окружења, породице и традиције		Број часова 28
Раније стечено знање	Песме које описују пејзаж, књижевна дела повезана са породицом и традицијама.		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање и разумевање родољубивих и описних мотива. Препознавање значаја веза унутар породице.		
Знања	Развојни захтеви	Корелација	
Песме које описују пејзаж. Књижевни текстови који обрађују народне обичаје везане за значајне дане и празнике. Одломци из авантуристичких романа за омладину. Улога појединца у породици. (нпр. дете–отац, мајка, мушке и женске улоге у породици). Нпр. Десанка Максимовић: <i>Сребрне плесачице</i> , Ђура Јакшић: <i>Вече</i> , Војислав Илић: <i>Зимско јутро</i> , Воја Царић: <i>Бели звук</i> , Хенрик Сјенкјевић: <i>Лавља река</i> , Бранко Чопић: <i>Баишта слезове боје</i> , Иво Андрић: <i>Старица</i> , Милован Павловић: <i>Бадњак</i> , Милован Глишић: <i>Прва бразда</i> .	Уочавање расположења у песмама и прозним текстовима, идентификација и именовање осећања изражених у њима. Проналажење и издвајање неколико за тематику типичних мотива. Припремање концепта према самостално задатим аспектима уз помоћ наставника. Карактеризација личности. Формулисање мишљења. Учешће у расправи на учтив начин и уз аргументацију. Слушање и разумевање туђег мишљења. Учешће у разговорима у вези породичног живота и одржавања традиција, изношење својих искустава. Верна интерпретација неколико одломака (меморитер).	<i>Познавање природе:</i> карактеристике региона. <i>Певање-музика; српски народопис:</i> песме повезане са значајним данима и празницима <i>Визуелна култура:</i> пејзаж и људске фигуре приказане у сликарству.	
Кључни појмови/ појмови	Песме које описују пејзаж, портрет, идила, авантуристички роман.		

Тематска целина/ Развојни циљ	Драме за омладину	Број часова 9
Раније стечено знање	Драмски текстови из нижих разреда.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање основних инструмената комедије. Развијање читања и интерпретације са интонацијом у складу са ситуацијом у тексту.	

Знања	Развојни захтеви	Корелација
Душан Радовић: <i>Капетан Цон Пиплфокс</i> .	Упознавање структуре драмског текста. Повезаност текста, покрета, улоге и ликова. Приказивање истакнуте улоге хумора, препознавање инструмената хумора.	
Кључни појмови/ појмови	Драмски дијалог, фантастика, комичне говорне ситуације, комични уметнички ликови.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Усмене и писане карактеристике књижевних врста	Број часова 13
Раније стечено знање	Приповетка.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Одвајање карактеристика различитих књижевних врста. Самостална примена неколико књижевних врста.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
У вези обраде дела упознатих у 5-6. разреду: захтеви карактеризације по садржају и форми, специфичности приповетке, портрета и описа, типичне карактеристике једноставних форми дијалога и драмских народних обичаја.	Тачно препознавање и појединачно формирање књижевних врста наведених у тематским јединицама. Самостална репродукција из прочитаног књижевног дела путем приповедања, описом, прављењем портрета (карактеризација). Откривање разлика међу књижевним врстама, познавање књижевних родова.	<i>Драма и плес; српски народопис: драмски народни обичаји (нпр. Вертеп– Коринцање).</i>
Кључни појмови/ појмови	Књижевни род, лирика, епика, драма, дијалог, приповетка, опис, карактеризација.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Коришћење појмова	Број часова 26
Раније стечено знање	Недефинисано коришћење појмова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Разумевање и активно коришћење појмова научених у претходним разредима при усменом и писменом изражавању.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација

Лирска и прозна дела која садрже дате књижевне појмове. Нпр. Стеван Сремац: <i>Чича Јордан</i>, Исидора Секулић: <i>Трагање за сунцем</i>, Вук С. Карацић: <i>Житије хајдук Вељка Петровића</i>, Ђура Јакшић: <i>Отац и син</i>, Борислав Атанацковић: <i>Прави другови</i>, Вељко Петровић: <i>Ратар</i>.	Коришћење појмова који помажу разумевању. Коришћење појмова са разумевањем у разговору о делима (приликом писања искустава у вези њих).	<i>Певање-музика; визуелна култура:</i> повезани појмови.
Кључни појмови/ појмови	Народна прича, уметничка прича, песма, рима, рецитовање, епитет, персонификација, метафора, супротност, анафора, градиција, поређење. Структура, полазна тачка, заплет, врхунац, расплет, главни лик, споредни лик. Конфликт, мотив, тачка гледишта, радња.	

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	Ученик тежи ка захтевној и правилној усменој и писменој комуникацији на српском језику. Разуме глобални смисао прочитаних текстова, способан је да упозна и примени нове стратегије за разумевање текста. Препознаје процес разумевања текста, способан је да примени одговарајуће стратегије за исправљање погрешних навика у читању. Препознаје основне врсте речи (именице, глаголе), предлоге и падеже, деклинацију и коњугацију, граматичке родове (мушки, женски, средњи), као и правописна правила везана за њих. Познаје процесе стварања гласова, поделу гласова (самогласник, сугласник), у текстовима препознаје гласовне промене. Труди се да новоупознате речи, изреке и пословице угради у свој активни фонд речи. Ученик уме да наведе три типа приче, познаје поделу народне поезије. Уме да разликује лирску и епску народну песму. Уме да наброји теме лирских народних песама, циклусе јуначких песама. Препознаје епски десетерац. Уме да наброји барем две-три описне песме, препознаје и тумачи једноставнија стилска средства (атрибут, епитет, поређење, персонификација). У прозним делима уме да одвоји веће структурне јединице. Уме резонски и тачно, у одговарајућем ритму гласно да прочита текстове. У стању је да учествује у расправи и формира аргументе. У радњи препознаје њене сегменте (заплет, врхунац, конфликт, расплет). У догађајима препознаје главне и споредне ликове, уме да их окарактерише. Уме верно да репродукује следећа дела: Десанка Максимовић: <i>Сребрне плесачице</i>, <i>Крвава бајка</i>, <i>Орање Марка Краљевића</i>, Војислав Илић: <i>Зимско јутро</i>.
--	--

7-8. разред

У овој фази ученици већ познају једноставније технике разумевања и стварања текста, циљ је упознати их и са сложенијим садржајима. Потребно је јачање и даље развијање досадашњих основних компетенција, продубљивање, проширивање и јачање знања српског матерњег језика.

У 5-6. разреду ученици су се упознали са богатством и шароликошћу српске народне поезије. Препознају лирске народне и јуначке песме. На пољу читања и разумевања текста у стању су да разумеју основну поруку дела, улогу уметности у свакодневници и празницима. У 7-8. разреду, у овој фази адолесценције, успостављају критичнији и дубљи однос са прочитаним делом. Са аспекта умешности говора, ученик добро изражава оно што жели да саопшти. Правилно користи интонације српског језика и правилно артикулише (нагомилавање сугласника у речима). Способни су да користе различите технике комуницирања у различитим говорним ситуацијама. Са аспекта способности учења, у стању су да самостално припреме концепт. Што се тиче разумевања текста, способни су за једноставније анализе и идентификацију инструмената ритмике. Што се тиче познавања књижевности, познају кључне појмове, структуре лирике и епике, упознају се са драмом. Са аспекта способности моралног просуђивања, умеју да изразе ако им се нешто допада, уважавају другачије мишљење, доживљавају уметничке лепоте, упознају културелне разлике као поглед на свет, као начин живота и као вредности.

Познају једноставније повезаности између функционисања медија и њиховог друштвеног деловања.

Језик

Тематска целина/ Развојни циљ	Вештина говора, разумевање и формирање усмених текстова	Број часова 21
Раније стечено знање	Форме учешћа у различитим говорним ситуацијама. Процес комуницирања. Говорна ситуација, нејезичка средства изражавања: говор тела, гест, комуникацијски процес, мимика, нагласак, интонација, темпо говора.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Начин говора и фонд речи који одговара комуникацијском циљу. Развијање усмених језичких способности потребних за самоизражавања и друштвени дијалог. Прилагођавање факторима комуникацијског процеса у разним конкретним говорним ситуацијама.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Препознавање повезаности садржаја саопштења и намере говорника. Свесност изношења мишљења. Упознавање основа аргументације. Учешће у расправи и свакодневном разговору. Свесно развијање правилног и лепог изражавања на матерњем језику.		<i>Драма и плес:</i> рецитовање, свечани говор. <i>Певање-музика:</i> интонација, тоналитет, јачина

Шеме говорних ситуација у школи и заједници. Декодирање масовне комуникације и његових порука.		гласа, ритам. <i>Информатика:</i> текст у визуелним медијима.
Кључни појмови/ појмови	Аргументација, расправа, изражавање мишљења, свечани говор, новинарски стилови (вест, репортажа, интервју), масовна комуникација, врсте медија (новине, радио, телевизија, интернет).	

Тематска целина/ Развојни циљ	Читање и разумевање писаног текста	Број часова 14
Раније стечено знање	Примена научених стратегија разумевања и обраде текста у различитим типовима текстова. Самостално препознавање и исправљање својих грешака у разумевању текста.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање способности изражајног тумачења текста. Развијање способности учења: руковање подацима и информацијама, упознавање техника претраживања, њихово увежбавање у штампаним и електронским текстовима. Увежбавање различитих начина обраде текста. Развијање препознавања грешака у читању и примена одговарајућих стратегија.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Стално вежбање интерпретативног гласног читања са текстовима различитог тоналитета и врсте. Читање које изражава емотивно-мисаони садржај текста. Запажање склада и односа између текста и слике. Технике тражења података: преглед, истицање, тражење података на интернету. Поузданост података нађених на интернету. Запажање разлика између комуникацијских функција носача информација и књижевне врсте прочитаног текста. Повећање активног и пасивног фонда речи самосталним радом. Самостално читање и истицање суштине у књижевним, научно-популарним и публицистичким текстовима. Упоредивање краћих информација на исту тему из разних извора уз помоћ наставника. Декодирање испољених и неиспољених порука у тексту. Коришћење речника.		<i>Визуелна култура:</i> повезаност текста и слике. <i>Информатика:</i> тражење информација, оријентација.
Кључни појмови/ појмови	Тражење података, порука, обрада текста, комуникацијска функција.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Писање и формулација	Број часова 14
Раније стечено знање	Прикупљање података, прављење белешке и концепта различитим техникама. Прикупљање материјала на задату тему коришћењем	

	средстава библиотеке. Самостално формулисање текста у наученим књижевним врстама. Примена процеса формулације који има централну улогу.
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање норми писмености на матерњем језику. Самостално прављење концепта различитим поступцима (гроздасти дијаграм, мисаона мапа, итд.) на основу краћих текстова. Вежбање техника прављења белешки (сажимање, истицање суштине). Индивидуално прављење неколико научених врста масовне комуникације. Развијање способности формулације у различитим типовима текста. Вежбање диктата. Стварање основа за критичко прихватање информација.
Знања/развојни захтеви	
Развијање досадашњих техника писања. Формулисање текста у појединим комуникацијским жанровима (вест, интервју, репортажа). Настојање ка формирању индивидуалне форме прављења белешки. Упознавање и вежбање правила представљања у писаној форми (нпр. аутобиографија, колективни портали).	<i>Информатика:</i> тражење информација, оријентација, проналажење интернетских извора.
Кључни појмови/појмови	Електронски текст, прављење белешки, аутобиографија, молба, репортажа, коментар, примедба.

Тематска целина/ Развојни циљ	Правопис	Број часова 18
Раније стечено знање	Фонетички начин писања, азбука (абецеда), самостално исправљање текста. Знање и примена основних правописних правила.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Јачање правилног коришћења најчешћих правописних правила. Повећање свести о матерњем језику. Свесно коришћење искустава стечених о стиларним вредностима различитих граматичких, правописних, језичких правилности и језичких елемената у формулисању и креативном стварању текста. Стално контролисање самога себе и коришћење правописног речника. Схватање и вежбање разлика између српског и мађарског правописа.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Интерпункција, правила интерпункције. Писање сложених речи и акронима. Правилно писање скраћеница. Начин писања дијалога и цитата.		<i>Информатика:</i> програми за контролисање правописа.
Кључни појмови/	Стављање интерпункције, управан цитат, неуправан цитат.	

појмови	
----------------	--

Тематска целина/ Развојни циљ	Структура језика	Број часова 46
Раније стечено знање	Корен речи, суфикси, предлози, врсте речи (именице, придеви, заменице, бројеви, глаголи), падежи, деклинација, коњугација, градација. Врсте реченица.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање жељеног саопштења по врсти реченице у свакодневној комуникацији. Запажање структуре реченице. Свест о акустичким средствима који одговарају модалитету.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Врсте реченица по њиховом модалитету. Вежбе усменог и писменог преформулисања реченице. Речи и синтагме. Врсте речи по структури. Улоге и врсте главних делова реченице (глаголски предикат, именски предикат, врсте субјекта). Укључивање и врсте других делова реченице (објекат, атрибут, апозиција, прилози). Изражавање делова реченице структуром речи и реченицом. Сложена реченица. Врсте зависних и упоредних реченица. Типови грађе речи, промена њиховог значења. Уочавање фразеолошких појава унутар текста.		<i>Мађарски језик и књижевност</i> : фонд речи и грађење речи у мађарском језику.
Кључни појмови/појмови	Основна реч, изведена реч, сложена реч, део реченице, субјекат, предикат, објекат, атрибут, апозиција, прилог, проста реченица, проширена реченица, сложена реченица, зависан и упоредни однос, предлози, партикула, помоћни глагол, предлог, везници.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Језичка постојаност–промене језика	Број часова 12
Раније стечено знање	Усмени и писани језик, дијалекти, народни језик, Вук С. Карацић.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање разлика у садашњем и ранијем стању језика. Развијање језичке свести, формирање књижевног језика, препознавање правила обнове језика у старим и новим текстовима.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Уочавање постојаности и промена језика у разним старим и садашњим текстовима. Споменик првог српског писаног језика. Први књижевни језик–старословенски језик. Стваралаштво Ћирила и Методија, прва писмо–глагољица. Периоди српског књижевног језика (српскословенски, црквенословенски, славеносербски језик). Вук Стефановић Карацић, језичке реформе великог реформатора		<i>Српски народопис</i> : живот и стваралаштво Вука Стефановића Карацића. <i>Историја,</i>

српског језика–народни језик као књижевни језик. Језичка норма. Појам матерњег језика и двојезичности. Дијалекти, екавски и ијекавски изговор. Језик друштвених слојева, жаргон. Место српског језика у групи словенских језика.	<i>друштвено и грађанско образовање:</i> сродност словенских језика
Кључни појмови/ појмови	Глагољица, ћирилица, старословенски језик, дијалекти књижевног језика, јужнословенски језик.

Књижевност

Тематска целина/ Развојни циљ	Почетак словенске писмености и просветитељства	Број часова 28
Раније стечено знање	Стваралаштво Вука Стефановића Караџића, Свети Сава, Доситеј Обрадовић.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање почетака српске писмености. Упознавање идеје просветитељства у српској књижевности.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Стваралаштво Ћирила и Методија. Живот и једно дело Светог Саве (<i>Легенда о Светом Сави</i> , Свети Сава: <i>Житије Светог Симеона–одломак</i>). Свети Сава у народној и уметничкој поезији: обрада по једне песме и легенде. Доситеј Обрадовић: <i>Живот и прикљученија-одломак</i> . Ширење писмености.	Систематизација првих језичких споменика: глагољица и ћирилично писмо. Проучавање лика Светог Саве из књижевног и културолошког аспекта. Упознавање типичних мотива просветитељства.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> Долазак Словена на Балканско полуострво, прихватање хришћанства. <i>Српски народопис:</i> Почетак православља, празник Светог Саве.
Кључни појмови/ појмови	Глагољица, ћирилица, Свети Сава, писани споменик писмености, просветитељство.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Лирске књижевне врсте	Број часова 24
Раније стечено знање	Раније научене лирске песме, народне лирске песме.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Једноставно дефинисање лирске поезије. Упознавање српског романтизма, књижевна идентификација прочитаних дела.	

Знање	Развојни захтеви	Корелација
Карактеристике српског романтизма. Бранко Радичевић: <i>Ћачки растанак-одломци</i>, Јован Јовановић Змај: <i>Ђулићи и Ђулући увеоци</i>, Ђура Јакшић: <i>Отаџбина, Вече</i>.	Интерпретативно читање и верно цитирање дела насталих у време романтизма. Препознавање карактеристика елесије, оде, химне, сатиричне песме, епиграма, арс поетика (ars poetica). Препознавање особина народног рецитовања.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање</i>: први и други српски устанак. <i>Мађарски језик и књижевност</i>: друштва Кишфалуди.
Кључни појмови, појмови	Романтизам, ода, химна, епиграм, елесија, сатирична песма, арс поетика (ars poetica), популаризам, народни језик.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Варијанте епске књижевне врсте: роман, новела и приповетка у српском реализму	Број часова 32
Раније стечено знање	Радња, ликови, тачка гледишта.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање обележја новела, приповетки и романа у време реализма. Развијање самоспознаје.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Главна обележја стила српског реализма. Главне врсте епике. Краће форме: приповетке, новеле. Главне особине сатиричне прозе у новелама. Најосновније особине реалистичког романа. Одломак из дела Јакова Игњатовића, српског писца из Сентандреје (нпр. <i>Васа Респект</i>). Лаза Лазаревић: <i>Све ће то народ позлатити</i>, <i>На бунару</i>, Симо Матавуљ: <i>Поварета</i>, <i>Пилипенда</i>, Радоје Домановић: <i>Мртво Море</i>, Петар Кочић: <i>Јазавац пред судом</i>.	Препознавање главних особина кратке прозе. Упознавање и разумевање појма анегдотског и сатиричног причања, анегдота као полазна тачка у књижевности реализма. Карактеризација ликова у роману.	<i>Српски народопис</i>: животни пут Јакова Игњатовића. <i>Визуелна култура</i>: национално сећање у уметничким делима.
Кључни појмови/ појмови	Анегдота, сатирична новела, приповетка.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Дела из доба српског модернизма (симболизам, импресионизам)		Број часова 18
Раније стечено знање	Лирска структура, метафора, алегорија, лирско ја, арс поетика (ars poetica).		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Препознавање главних карактеристика и смерница дела рођених у доба српског модернизма.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Књижевна дела из доба модернистичког поколења. Алекса Шантић: <i>Остајте овдје</i> , Јован Дучић: <i>Подне</i> , Милан Ракић: <i>На Газиместану</i> .		Све захтевнија анализа песама и књижевних дела у погледу структуре и садржаја. Препознавање повезаности и асоцијативних мотива. Верна интерпретација по једне Шантићеве и Ракићеве песме. Тумачење идеала лепоте и родољубивих мотива присутних у лирским делима.	<i>Визуелна култура:</i> уметност у доба сецесионизма и импресионизма.
Кључни појмови/ појмови	Импресионизам, симболизам, симбол.		

Тематска целина/ Развојни циљ	Обрада једног драмског дела		Број часова 11
Раније стечено знање	Драмски монолог, дијалог, конфликт, заплет (перипетија).		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Тумачење људских односа, акција, људских особина и конфликта које се појављују у драми. Развијање способности просуђивања.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Српска драма у доба реализма. Бранислав Нушић: <i>Госпођа министарка</i> .		Обрада једне комедије Бранислава Нушића (нпр. <i>Госпођа министарка</i>), гледање телевизијске адаптације, упоређивање текста и представе. Драматизација у књижевности: приказивање разних типова ликова и људи, нпр. након посматрања мимике и гестикулације. Упознавање садржајних и језичких особина комике и хумора. Препознавање комичних ситуација и комичних особина.	<i>Драма и плес:</i> сценски реквизити (костими, кулисе).

	Разликовање улоге монолога и дијалога. Идентификација унутрашњег монолога као средства изражавања мисли у драми. Верна интерпретација по једног одломка из драме.	
Кључни појмови/ појмови	Комичне ситуације, унутрашњи монолог, комичне особине, чин, позорница, сцена, кулисе, упутство режисера (дидаскалиа), комедија, трагедија, конфликт.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Варијанте српског романа		Број часова 18
Раније стечено знање	Заплет (перипетија), врхунац, расплет, главни лик, споредни лик, радња.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Одвајање жанровских особина разних типова романа, развијање аналитичке способности.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Књижевна обрада историјских догађаја и периода српске историје. Гранични случајеви догађаја и изнуђене одлуке. Иво Андрић: <i>Књига, Прозор</i> , Милош Црњански: <i>Сеобе</i> (одломак).		Уочавање и препознавање особина разних жанровских типова романа, карактеризација ликова, откривање конфликта. Посматрање појаве емпатије кроз играње улога. Саставни елементи радње, посматрање главних и споредних ликова. Тачка гледишта приповедача и опажање говорне ситуације.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање</i> : историја српског народа у време I и II светског рата.
Кључни појмови/ појмови	Роман, простор у коме се одиграва радња романа, време када се одиграва радња романа, структура романа.		

Тематска целина/ Развојни циљ	Књижевност Срба у Мађарској		Број часова 12
Раније стечено знање	Прича Предрага Степановића <i>Плави зец</i> .		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање књижевности Срба у Мађарској, приказивање дела савремене српске књижевности.		
Знања	Развојни захтеви	Корелација	

Одломци из појединих дела Стојана Вујичића, Петра Милошевића и Предрага Степановића. Однос савремених српских аутора у Мађарској према мађинском статусу. Савремене књижевне врсте и правци (постмодернизам, неореализам).	Уочавање појаве дијалекта Срба из Мађарске у књижевним делима. Посматрање карактеристика савремене прозе, утицај поп музике на књижевност– прикупљање примера.	
Кључни појмови/ појмови	Постмодернизам, неореализам, дијалектологија, дијалекат.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Из великих тема књижевности	Број часова 26
Раније стечено знање	Књижевни родови, епика, роман, песма.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање тема и постављених питања везаних за епохе, сналажење у хронологији и топографији књижевности. Упоредивање дела сличних по теми, а истих по књижевној врсти. Анализа једне до две основне књижевне теме и мотива. Свесно одвајање варијација приповедача и начина приповедања.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Романи, одломци из романа, песме из круга дела српске и светске књижевности, која обрађују неисцрпне теме (детињство, младост, путовање, идентитет, љубав, патриотизам, итд.). Нпр. описне и родољубиве песме Десанке Максимовић, љубавне песме Васка Попе, путописи Растка Петровића.	Разликовање свезнајуће и објективне приповедачке улоге у разним делима. Препознавање „лирског ја“ у лирским делима. Развијање самоспознаје кроз опис и анализу главних карактера. Препознавање приповедачких техника. Поузданије сналажење у књижевној хронологији и топографији. Повећана увежбаност у упоређивању дела сличних по теми, а исте књижевне врсте и у анализи неколико књижевних тема и мотива.	
Кључни појмови/ појмови	Наратор, објективни приповедач, свезнајући приповедач, ретроспективно приповедање.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Употреба појмова	Број часова 16
Раније стечено знање	Искуства без дефинисаног коришћења појмова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Разумевање и активно коришћење појмова при анализи разних уметничких дела везаних за наставну материју 7-8. разреда.	
Знања		Корелација
Приповедачка, лирска и драмска дела.		Коришћење појмова на захтеван начин и начин који помаже тумачење. Коришћење појмова везаних за књижевност са разумевањем.
Кључни појмови, појмови	Епска структура, започињање приче, обрт, завршетак, расправа, постмодернистичка, лирска структура, синестезија, симбол, дистихон, сонет, стих у дванаестерцу.	

Тематска целина/ Развојни циљ	Изражајна средстава медија (новине и филм)	Број часова 14
Раније стечено знање	Перцепција разлике међу текстовима који се појављују у медијима, уочавање фиктивног или стварног карактера медијског текста.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Развијање разумевања текста из филмова сходно узрасту, формирање самосталног критичког става. Развијање способности свесног избора текста.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Схватање да је за формирање и разумевање медијских текстова потребно познавање специфичног језика датог медија, као и да медији за масовну комуникацију користе разне знаковне системе, нпр. писане, симболичке и техничке кодове. Упознавање појма магичног размишљања. Препознавање да за разлику од уметничких дела, медији потрошачима нуде директне, већ готове оквире тумачења. Формулисање питања и тврдњи у вези једносмерне и интерактивне особине медијске комуникације. Одређивање појма стереотипије и репрезентације. Поређење својих доживљаја и искустава са светом који нуде медији (talk show, reality show, итд.). Српски медији у Мађарској (Наш екран, СНН, Радио срб).		<i>Визуелна култура;</i> <i>певање-музика:</i> повезаности текста, слике и звука. <i>Информатика:</i> кодирање алгорита.
Кључни појмови/ појмови	Кодирање, магично размишљање, симболички и технички код, стереотипија, репрезентација.	

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	Ученик учествује у свакодневним комуникацијским ситуацијама и расправама. У стању је да своје ставове одбрани уз помоћ аргумената и доказа. Може да разуме текстове различитог облика и жанра, да уме да тумачи поруку текста и да потражи информације из текста. Уме да сажме садржај текста, уме да направи самостално белешку и концепт. У стању је да своје мишљење о садржају прочитаног текста формулише у усменој и писменој форми, да образложи своје ставове. Познаје врсте реченица и правописна правила везана за њих, настоји да користи разне врсте реченица. Ученик је у стању да идентификује нека лакше категоризована дела по уметничкој врсти и да формулише суштину књижевног рода. Препознаје жанровске особине неколико типова романа, уме да карактерише ликове. Познаје лирику истакнутих ликова српског романтизма, Бранка Радићевића и Јована Јовановића Змаја. Приближно се оријентише у хронологији и топографији књижевности. Познаје различите улоге приповедача (објективан, свезнајући), разлику између директног и индиректног начина приповедања, са сигурношћу препознаје једноставнија стилистичка средства и метафоре. Познаје структуру епике и лирике. Способан је за перципирање и расправу о људским односима, делима, исказаним осећањима, која се јављају у драмским делима. Способан је за верно тумачење следећих дела: Алекса Шантић: <i>Остајте овде</i>, Милан Ракић: <i>На Газиместану</i>, Бранко Радичевић: <i>Бачки растанак-одломци</i>. Ученик познаје основна изражајна средства медија, врсте писаних и електронских новина. Познаје друштвену улогу медија и интернета.
--	--

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ
(Етничко васпитање и образовање на матерњем језику у двојезичкој форми)
9-12. разред

Циљ учења српског језика у гимназији је усвајање знања потребног за правилну употребу данашњег књижевног српског језика, проширење и развијање техника разумевања текста, фонда речи, осећања за прихватање и разумевање појмова код ученика. Развој језичке културе ствара основе за успешну социјализацију, развој идентитета и самопоштовања код ученика.

9-10. разред

У прва два разреда гимназије одвија се континуирано развијање способности ученика за читање и разумевање текста. Очекује се читање са разумевањем наглас и у себи дела разне књижевне врсте. Истакнута област учења на матерњем језику је развијање читања и тумачења текстова разних књижевних врста и различитих дужина. У развијање умећа формулисања текста спада континуирано развијање самосталног прављења белешки и прављења концепта, самостално усмено и писмено формулисање мишљења.

На пољу комуникације врши се развијање усмених језичких способности. Циљ је адекватно језичко понашање које је прилагођено саговорнику и ситуацији, као и препознавање језичких и нејезичких кодова у слушаном тексту.

У оквиру развијања знања српског језика врши се обрада, тумачење и процена текстова разних књижевних врста. Циљ обраде текстова је примена метода за анализу текстова.

Ученик је на крају циклуса у стању да препозна и самостално користи особине службених списа (аутобиографије, молбе, записника).

Задатак подучавања књижевности на српском језику је подржавање прихватања прочитаних и обрађених књижевних дела, упознавање и примена метода обраде текста, препознавање, разумевање и тумачење специфичних форми изражавања у књижевним делима.

У прва два разреда гимназије развија се разумевање лирских и епских дела, као и дела која спадају у драмске књижевне врсте. Ученици посматрају време, место и конструкцију радње, као и типове креирања ликова. Разговор, тумачење и расправа о вредностима, моралним питањима, мотивацијама приказаним у делима помаже изградњу књижевног образовања.

Развијању способности учења доприноси самостално прикупљање материјала, писање обимнијег текста, као и прикупљање, систематизација и коришћење информација.

Језик

Тематска целина Развојни циљ	Комуникација, масовна комуникација	Број часова 16
Раније стечено знање	Учешће у свакодневној комуникацији. Способност конверзације о разним актуелним темама. Разумевање и репродукција усмених текстова. Правилно изражавање и интонација на матерњем језику.	
Образовно-	Развијање разумевања аудитивног текста, препознавање саставних	

развојни циљеви тематске целине	делова комуникацијског процеса (говорник, порука, намера, ефекат, слушалац). Даље развијање вештине разумевања и формулисања текста са циљем да ученик буде у стању да идентификује кодове, односе и чиниоце вербалне и невербалне комуникације, да разуме и анализира разне текстове.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Активно учешће у разним комуникацијским ситуацијама. Прилагођавање разним говорним ситуацијама, уочавање улоге простора (контекста), времена и учесника у комуникацијској ситуацији. Дешифровање циљева порука речених у разним комуникацијским ситуацијама. Пажљиво праћење саопштења саговорника. Упознавање типова и особина комуникација: лична, групна, масовна. Особине масовне комуникације, форме у којима се појављује, језичка и сликовна средства њеног изражавања. Најновији типови усмене комуникације (скајп, чет) и њихове особине. Познавање улоге говора тела, стицање искуства о могућностима и границама невербалних сигнала који прате комуникацију. Усавршавање изговора, артикулације и интонације. Формирање сопственог мишљења, слушање и разумевање туђег мишљења.		<i>Драма и плес:</i> говорне ситуације, драмске игре. <i>Певање-музика:</i> мелодија, интонација, тоналитет, јачина и ритам гласа. <i>Етика:</i> самоспознаја, људски односи. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> утицај медија на друштво.
Кључни појмови/појмови	Комуникација, чиниоци комуникације (предајник, пријемник, канал, порука, веза, контекст), циљ комуникације (успостављање и одржавање везе, естетска улога), невербални сигнал (поглед, држање тела, мимика, гестикулација, дистанца, амблеми), обавештајне форме (вест, интервју, репортажа, извештај).	

Тематска целина	Језик и друштво	Број часова 11
Развојни циљ		
Раније стечено знање	Упознавање типова и особина комуникација: лична, групна и масовна комуникација. Језичка свест, индивидуално коришћење језика, стилови.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Усвајање коришћења језика као аспекта друштвене појаве. Развијање вештине расправљања и убеђивања. Повећање језичке свести: посматрање коришћења свог и језика непосредне околине, као и особина текстова у дијалекту, развијање способности систематизације.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Правци развоја у српском језику: — задаци планирања у језику; — појам и задатак језичког образовања и језичка норма; — систем језичких варијација;		<i>Географија:</i> просторно рашчлањивање језика.

– особине и употребна свера говорног језика; – обим употребе, фонд речи и особине језика душтвених слојева; – рашчлањивање језика, територијално појављивање најчешћих српских дијалеката, особине регионалног говорног језика; Познавање два дијалекта српског књижевног језика. Проучавање штампаних и електронских извора језичких варијација: – Вук Стефановић Караџић: Рјечник; – речници, сајтови; – социјално језичко раслојавање. Утицај масовне комуникације и информатичког друштва на коришћење језика.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> утицај медија на друштво. <i>Певање-музика:</i> стил народних песама.
Кључни појмови/ појмови	Језичко планирање, језичко образовање, закон о језику, норме, језичке варијанте, дијалект, регионални језик, друштвени дијалект (наречје), функционални језик друштвених слојева (говорни језик, научни, публицистички, књижевни, административни стил) двојезичност.

Тематска целина Развојни циљ	Историја језика	Број часова 10
Раније стечено знање	Познавање територијалног рашчлањивања језика, препознавање дијалеката, познавање њиховог распореда и територијалног смештаја.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Формирање потребне информисаности о пореклу, сродству, типовима српског језика, као и положају у свету. Повезивање стеченог знања о историјским епохама српског језика са учењем историје и историје књижевности.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Промене и континуитет у језику: – језичке породице и групе; – индоевропска породица језика; – словенске језичке групе (источно словенски, западно словенски, јужно словенски језици). Почетак српске писмености, стваралаштво Ћирила и Методија. Старословенски језици и прве абецедe; најважнији језички споменици глаголице и ћирилице -<i>Бошњанска плоча</i>, <i>Самуилов натпис</i>, <i>Мирослављево јеванђеље</i> (дела, исписивање натписа српских израза ћирилицом). Историјат обнове језика, ефекат и оцена. Промене у српском језику током сеоба. Руски утицаји у српском књижевном језику. Стваралаштво Вука Стефановића Караџића на пољу обнове и образовања језика. Уздизање српског народног језика на ниво књижевног језика. Основни принципи српског правописа. Разликовање фонетског		<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> насељавање и сеоба српског народа, прапостојбина. <i>Мађарски језик и књижевност:</i> позајмљенице.

правописа и мађарског аналитичког правописа. Неколико карактеристика стања данашњег српског језика.	
Кључни појмови/ појмови	Језичка породица, језичка група, индо-европска језичка породица, словенске језичке групе, сродност словенских језика (прасловенски, старословенски, црквенословенски, славеносербски језик); књижевни дијалекти (шумадијско-војвођански екавски, источно-херцеговачки ијекавски); фонетички начин писања, језички споменик (први језички споменици, кодекс, прадокумента).

Тематска целина Развојни циљ	Језички нивои и фонетика	Број часова 26
Раније стечено знање	Знање фонетике и његова правилна примена у писаном тексту.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Аналитички преглед језичких нивоа, проширење и систематизација знања језика. Развијање коришћења језичких елемената са разумевањем. Анализа одговарајућег формирања гласа.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Фонетска знања: – познавање српског гласовног фонда, систем самогласника и сугласника; – процес стварања гласа, органи за стварање гласа, особине гласова и њихово груписање по особинама; – типови правилности повезивања гласова и корелација са правописом; – упоређивање система гласова у српском и мађарском језику, уочавање сличности и разлика; – правила гласовних промена и познавање изузетака-звучност, потпуно једначење, губљење, сажимање, палатализација, сибиларизација (једначење по звучности, једначење по месту творбе, палатализација, сибиларизација, непостојано „а“, јотовање, губљење сугласника, промена „л“ у „о“, асимилација и дисимилација). Упоређивање броја гласова и фонетике мађарског и страног језика са фонетиком српског језика.		<i>Певање-музика:</i> мелодија, интонација, тоналитет, јачина и ритам гласа. <i>Мађарски језик и књижевност, страни језици:</i> број гласова и фонетика мађарског и страног језика.
Кључни појмови/ појмови	Глас, фонема, фонетска правила, стварање гласа. (Једначење по звучности, једначење по месту творбе, палатализација, сибиларизација, непостојано „а“, јотовање, губљење сугласника, промена „л“ у „о“, асимилација и дисимилација).	

Тематска целина Развојни циљ	Описна граматика, морфологија	Број часова 28
Раније стечено знање	Морфолошка и лексичка знања и њихова правилна употреба у процесу формулисања текста.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Проширивање и систематизација језичког знања. Развијање аналитичког начина размишљања. Препознавање примарног и секундарног значења речи и синтагми.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Морфолошке особине српског језика: корен речи, елементи речи и суфикси, улога и правила повезивања предлога, особине фузионих (флективних) језика. Одређивање речи и врсте речи. Критеријуми систематизације врсте речи, променљиве речи – именице, придеви, заменице, бројеви и глаголи; именске речи и њихова промена: I–IV деklinација. Непроменљиве речи: (<i>предлози, прилози, везници, речце и узвици</i>). Појам структуре речи, синтагме и њихова улога у реченици, слагање речи. Улога речи и синтагми у реченици. Делови реченице: субјекат, предикат, атрибут, објекат, прилошке одредбе, апозиција.		<i>Мађарски језик и књижевност, страни језици: врсте речи, синтагме.</i>
Кључни појмови/ појмови	Реч, врста речи, основна врста речи, предлог, морфема, синтагма, наставци (инфикси и суфикси), препозиције (префикси), грађа речи, делови реченице (субјекат, предикат, атрибут, објекат, прилошке одредбе, апозиција), слагање речи.	

Тематска целина Развојни циљ	Правописна знања	Број часова 14
Раније стечено знање	Познавање и примена правописних правила. Познавање и практична примена правописних речника.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Поуздано коришћење најчешћих правописних правила. Повећање свести о матерњем језику. Јачање контролисања самога себе и стално коришћење правописног речника. Свесност разлика између српског и мађарског правописа и вежбање тога.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Основни принципи српског правописа, функција интерпункције, правила фонетичког начина писања -принцип изговора. Правопис страних речи, схватање и увежбавање разлика у правопису азбуке и абецеде. Темељно познавање правописа вишечланих властитих имена. Отклањање негативног трансфера мађарског правописа.		<i>Информатика: коришћење програма за контролу правописа.</i> <i>Мађарски језик и</i>

Писање сложених речи и акронима. Коришћење скраћеница. Функција различитог правописа и интерпункције у текстовима са интернета.		<i>књижевност:</i> правопис.
Кључни појмови/ појмови	Основни принцип правописа, фонетички начин писања, језичка норма.	

Тематска целина Развојни циљ	Семантика	Број часова 12
Раније стечено знање	Искуства са усвајањем и анализом значења. Богат фонд речи. Употреба хомонима, синонима и полисема. Познавање значења пословица и изрека. Самостално коришћење речника појмова.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање и тумачење односа између облика гласова и значења у различитим ситуацијама. Формирање речи. Ограничења и промене у српском реду речи настале променом значења поруке. Препознавање примарног и секундарног значења речи и синтагми.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Значење речи, структура значења, елементи који мењају значење (препозиције, трајни и свршени облици глагола). Однос облика гласова и значења, семантичко поље. Препознавање мотивисаних речи, формирање речи. Речи са преносним значењем, типови израза, главне особине и начин употребе. Синоними. Речи истог облика или истог значења (хомонимија–синонимија). Ономатопејске речи (ономатопеја). Посматрање промене значења у зависности од реда речи. Коришћење једнојезичких речника.		<i>Мађарски језик и књижевност, страни језици:</i> знања која се повезују. <i>Етика, филозофија:</i> значење израза у говорном језику.
Кључни појмови/ појмови	Значење, елемент значења, семантичко поље, метафоричко значење, речи са једним и речи са више значења, синоними, хомоними, антонимија, ономатопеја, парне речи, денотативно и конотативно значење.	

Тематска целина Развојни циљ	Разумевање и формулисање текста	Број часова 16
Раније стечено знање	Познавање научених усмених, писаних и електронских типова текстова и њихове главне особине. Примена стратегија читања у обради разних типова и врсте текстова. Тумачење и процењивање информација из текста. Кораци у формирању текста и технике прикупљања материјала.	
Образовно-развојни циљеви	Оформљење техника прављења белешки, која одговара садржају и циљевима текста.	

тематске целине	Упознавање структуре и форме најчешћих типова службених текстова. Упознавање и примена технике писања есеја. Развијање критичког размишљања, испитивање аутентичности и поузданости интернетских текстова. Уочавање опште структуре и правилности конверзације. Проширивање, вежбање и примена техника разумевања текста.				
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Знања/развојни захтеви</th><th>Корелација</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> Самостална обрада текста коришћењем одговарајуће стратегије читања и начина обраде текста. Разумевање и коришћење техника разумевања и обраде текста, нпр. контекст, логички односи, главне особине врсте писаног текста. Откривање структуре и слојева значења текстова разне врсте и намене. Упознавање и примена делотворних начина прављења белешки и писања концепта. Вежбе измене текста сходно комуникацији променом тачке гледишта. Начини прикупљања материјала из неписаних и писаних извора. Прикупљање материјала у библиотеци (каталог, база података, коришћење извора). Особине есеја, упознавање процеса писања есеја. Особине студије. Вежбе формирања текста на интернету (нпр. форум, блог, текстуална база података). </td><td> <i>Информатика:</i> поступак са информацијама, коришћење извора, провера извора. <i>Сви предмети:</i> прављење белешки, писање концепта. </td></tr> </tbody> </table>		Знања/развојни захтеви	Корелација	Самостална обрада текста коришћењем одговарајуће стратегије читања и начина обраде текста. Разумевање и коришћење техника разумевања и обраде текста, нпр. контекст, логички односи, главне особине врсте писаног текста. Откривање структуре и слојева значења текстова разне врсте и намене. Упознавање и примена делотворних начина прављења белешки и писања концепта. Вежбе измене текста сходно комуникацији променом тачке гледишта. Начини прикупљања материјала из неписаних и писаних извора. Прикупљање материјала у библиотеци (каталог, база података, коришћење извора). Особине есеја, упознавање процеса писања есеја. Особине студије. Вежбе формирања текста на интернету (нпр. форум, блог, текстуална база података).	<i>Информатика:</i> поступак са информацијама, коришћење извора, провера извора. <i>Сви предмети:</i> прављење белешки, писање концепта.
Знања/развојни захтеви	Корелација				
Самостална обрада текста коришћењем одговарајуће стратегије читања и начина обраде текста. Разумевање и коришћење техника разумевања и обраде текста, нпр. контекст, логички односи, главне особине врсте писаног текста. Откривање структуре и слојева значења текстова разне врсте и намене. Упознавање и примена делотворних начина прављења белешки и писања концепта. Вежбе измене текста сходно комуникацији променом тачке гледишта. Начини прикупљања материјала из неписаних и писаних извора. Прикупљање материјала у библиотеци (каталог, база података, коришћење извора). Особине есеја, упознавање процеса писања есеја. Особине студије. Вежбе формирања текста на интернету (нпр. форум, блог, текстуална база података).	<i>Информатика:</i> поступак са информацијама, коришћење извора, провера извора. <i>Сви предмети:</i> прављење белешки, писање концепта.				
Кључни појмови/појмови	Службено писмо, молба, аргументујући текст, есеј, студија.				

Књижевност

Тематска целина	Увод у књижевност	Број часова 18
Развојни циљ		
Раније стечено знање	Самостална обрада текста коришћењем одговарајуће стратегије читања и начина обраде текста. Тачно познавање појма проза, песма, драма, дијалог, монолог, опис и приповетка.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Усвајање и развој способности тумачења књижевних дела, развијање етичког размишљања. Учење основних техника анализе дела.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Књижевни родови и њихове основне особине; лирика, епика, драма; основне технике анализе дела.	Упознавање и препознавање особина основних књижевних форми и врста. Познавање и анализа форми причања и аспеката приповедача.	<i>Драма и плес:</i> ситуационе игре, драмске игре.

Презентирајућа анализа песама, прозних дела и драмских одломака. С. Раичковић: <i>Песма, Српска дјевојка</i> -народна песма, Л. Лазаревић: <i>Први пут са оцем на јутрење</i> , Д. Киш: <i>Рани јади, Девејка бржа од коња</i> -народна приповетка, Ј. Стерија Поповић: <i>Покондирена тиква</i> (одломак).	Препознавање и анализа основних форми људског понашања у приказаним делима.	
Кључни појмови/ појмови	Књижевни род, историја књижевности, књижевна критика, теорија књижевности.	

Тематска целина Развојни циљ	Светска књижевност-Библија		Број часова 15
Раније стечено знање	Библијске приче, неколико ликова из Старог завета, основна знања о Исусовом животу.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Упознавање и схватање утицаја Библије на 2000 годишњу хришћанску европску културу. Упознавање библијских животних ситуација, форми понашања и мотива.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Подела Библије; избор из <i>Старог завета (Стварање света, Рај, Каин и Авељ, Потоп, Мојсије и десет заповести, Јосип и његова браћа, Пророци, Песма над песмама, Књига псалама);</i> избор из Новог завета (<i>Јевађеље по Матеју, мудре изреке, Блудни син, Венчање у Ханану, Страдање Исуса, Голгота, Васкрснуће, Апокалипса</i>).		Препознавање основне форме понашања библијских људи. Учење и анализа порекла неколико популарних библијских изрека. Учење порекла и садржаја са Библијом повезаних празника (нпр. Божић, Ускрс, Духови, Богојављење). Схватање даљег опстанка библијских мотива, тема и дела.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> историја Јевреја. <i>Географија:</i> тополошка оријентација у региону Блиског истока. <i>Визуелна култура:</i> дела из разних епоха са библијском темом.
Кључни појмови/ појмови	Библија, Стари завет, Нови завет, канон, стварање света, апокалипса, псалм, пророк, јеванђеље, мудре изреке, апостоли, синоптички.		

Тематска целина Развојни циљ	Светска књижевност–сумерска и грчка митологија и епика	Број часова 15
Раније стечено знање	Анализа и тумачење епских дела (познавање митологије, књижевни родови, епика, лирика). Познавање песничких слика и стилских средстава. Познавање појма музикалности и ритма.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Усвајање основа књижевног образовања на матерњем језику. Препознавање и расправљање о основним формама људског понашања. Тумачење основних књижевних форми, врста и мотива. Тумачење утицаја и тражење веза између традиција грчке античке културе и српске културе.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Митолошки догађаји и јунаци у разној обради, типови прича, мит и легенда. <i>Гилгамеш</i> . Главни ликови грчке митологије. Хомер: <i>Илијада</i> . Езопове басне. Основне књижевне форме; утицај и опстанак прича и мотива у европској и српској књижевности, ликовној и филмској уметности.	Ученик препознаје основне форме људског понашања у митолошким причама и еповима. Познавање и анализа основних књижевних форми и врста. Познавање и анализа форми приповедања и тачке гледишта приповедача. Препознавање утицаја грчке културе на Европу (ликовна уметност, књижевност).	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> некадашње сумерско царство, историчари древне Грчке. <i>Географија:</i> тополошка оријентација. <i>Визуелна култура:</i> неколико дела античке грчке уметности, обрада теме, посета музеју.
Кључни појмови/ појмови	Усменост, писменост, антика, мит, легенда, еп, епски реквизит, метричко рецитоване, хексамер, топос, стални епитет, стопа (у стиху), еуфемизам.	

Тематска целина Развојни циљ	Позориште и драмска прича–грчко античко позориште и драма	Број часова 6
Раније стечено знање	Познавање и анализа основних књижевних форми и жанрова: познавање појмова драма, комедија, трагедија, представа, дидаскопије, дијалог, конфликт, сцена, чин.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Развијање способности усвајања и тумачења драмских дела, као и моралног размишљања.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Особине грчког античког позоришта. Порекло трагедије и комедије (дионизије). Софокле:	Представљање и тумачење једно-два драмска одломка. Препознавање разних форми понашања, конфликта,	<i>Географија:</i> тополошка оријентација (1-2 преостала античка

<i>Антигона/Краљ Едип.</i>	вредности и грешака. Упознавање појма катарзе. Усвајање критичких мишљења о делу.	позоришта). <i>Визуелна култура:</i> грчка позоришна архитектура. <i>Драма и плес:</i> позоришна прича.
Кључни појмови/ појмови	Позориште, трагедија, комедија, дионизије, катарза, дијалог, протагонист, конфликт, драмска структура, хор, дикција, естетски квалитет.	

Тематска целина Развојни циљ	Писменост и усменост–српска народна поезија		Број часова 40
Раније стечено знање	Познавање и анализа основних књижевних форми и жанрова: Лирска и епска народна песма, теме, јуначке песме, епски десетерац, тумачење и анализа народних прича.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Добро препознавање теме лирског дела. Свест о тематској подели епских дела и повезаности са историјом српског народа.		
Знања	Развојни захтеви	Корелација	
Порекло, усменост и варијације у српској народној поезији. Подела народне поезије. Лирске народне песме (подела по темама, нпр. додолске, сватовске, календарске, љубавне и песме о раду). Циклуси јуначких песама. Јуначке песме: <i>Урош и Мрњавчевићи, Диоба Јакшића, Кнежева вечера, Косовка девојка, Марко пије уз рамазан вино, Почетак буне против дахија</i>). Баладе: <i>Смрт Омера и Мериме, Хасанагиница</i> . Мигрирајући мотиви, историја и мит; народне приче.	Препознавање и тумачење теме и расположења лирског и епског дела. Препознавање основних особина народне поезије, тумачење разних форми људског понашања и моралних норми. Прихватање критичког мишљења о делу. Самостално представљање неколико одломака из дела. Ученик препознаје и тумачи покретачке снаге настанка народне поезије, препознаје и тумачи особине колективног погледа, схвата значај мигрирајућих мотива у народној поезији других народа (нпр. мађарска народна поезија). Способан је за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> косовски бој (1389.), време турског ропства. <i>Мађарски језик и књижевност:</i> појава мигрирајућих мотива у баладама и народним песмама. <i>Певање-музика:</i> српске народне песме. <i>Драма и плес:</i> сценска обрада тема из народне поезије. <i>Визуелна култура:</i> српско историјско сликарство.	

	задат.	
Кључни појмови/ појмови	Усменост, варијације, циклуси, епски десетерац, бугарштите, хипербола, епифора, стални епитети, циклуси, мигрирајући мотиви, стереотипије.	

Тематска целина Развојни циљ	Српска књижевност у средњем веку	Број часова 15
Раније стечено знање	Порекло српске народне поезије. Подела народне поезије. Познавање појма средњи век, усменост, почетак писмености, канон.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Разумевање проблема дефинисања историјских епоха и епоха историје уметности (стари век-средњи век-ренесанса), разјашњење особина средњевијековне српске књижевности (византијске црквене карактеристике), упознавање светског концепта и система вредности.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Почеци средњевијековне српске књижевности. Канон, преводи, оригинална дела; манастирска књижевност; преписивачи кодекса. Избор из средњевијековних дела (нпр. Доментијан, Теодосије: <i>Житије Светог Саве</i> , Свети Сава: <i>Житије Светог Симеона</i> , Јефимија: <i>Похвала кнезу Лазару</i> , Деспот Стефан Лазаревић: <i>Слово љубве</i>).	Разумевање проблема историјске и културално-историјске периодизације (средњевијековне границе историје и историје уметности), упознавање византијских црквених карактеристика српске књижевности. Ученик уме да наведе примере разних манастирских књижевних стилова (хагиографија, апокриф, житије, кондак, химна). На основу неколико одломака процењује значај стваралаштва Светог Саве.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> средњевијековна српска држава. <i>Визуелна култура:</i> средњевијековни византијски стил архитектуре.
Кључни појмови/ појмови	Канон, оригиналност, апокриф, хагиографија, житије, химна, кондак.	

Тематска целина Развојни циљ	Европска ренесанса	Број часова 12
Раније стечено знање	Почеци средњевијековне српске књижевности. Тачно познавање појма циклус, том, рима, шема риме, драма, трагедија. Разумевање проблема историјске и културално-историјске периодизације.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Прихватање људског идеала ренесансе, вредности, теме, дела и стваралачког понашања. Прихватање шекспировске драматургије.	

Знања	Развојни захтеви	Корелација
Избор из дела из доба ренесансе (нпр. Петрарка: <i>Збирка песама</i> , по један сонет, Шекспир: <i>Хамлет/Ромео и Јулија</i>).	Разумевање проблема историјске и културално-историјске периодизације. Схватање најважнијих ренесансних идеала, вредности и тема. Упознавање специфичног понашања ствараоца тог доба на основу дела Петрарке и Шекспира. Препознавање тежње за научним хуманизмом и забављањем. Препознавање карактеристика трагедије и сонета. Карактеризација главних ликова и њиховог понашања на основу анализе једног дела. Меморитер: један сонет и одломак из драмског монолога.	<i>Географија</i> : доба великих географских открића. <i>Визуелна култура</i> : ренесансна архитектура. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање</i> : јачање грађанства.
Кључни појмови/ појмови	Ренесанса, хуманизам, сонет, циклус песама, акростих, драмска структура, драмски карактер.	

Тематска целина Развојни циљ	Позориште и драмска прича–дубровачка ренесансна драма	Број часова 6
Раније стечено знање	Схватање најважнијих ренесансних идеала, вредности и тема. Познавање основних појмова драмске структуре, конфликта и комедије као књижевне врсте.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Карактеристике позоришта и драме дубровачке ренесансе, повећање културалног сећања. Особине плаутске комедије.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Дубровачко ренесансно позориште (позориште, представа, повезаност драматургије). Марин Држић: <i>Дундо Мароје</i> .	Ученик познаје проблеме коришћења појмова (културно историјска епоха, стил епохе, стилски правац), разуме повезаност савремене публике (очекивања примаоца) и драматургије. Меморитер: одломак из драмског монолога.	<i>Визуелна култура</i> : ренесансна архитектура.
Кључни појмови/ појмови	Фарсе, плаутска комедија, мистичне игре, импровизација, сценска форма.	

Тематска целина Развојни циљ	Српски барок		Број часова 8
Раније стечено знање	Ученик познаје проблеме коришћења појмова (културно историјска епоха, стил епохе, стилски правац), разуме и сагледава повезаност савремене публике (очекивања примаоца) и драматургије. Основно познавање ренесансе и реформације.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Идентификација карактеристика културно историјске епохе.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Српски барок. Избор из дела барокних стваралаца. Барокна парабола и опомена. Гаврил Стефановић Венцловић: <i>Беседа шајкашима</i> , <i>Црни биво у срцу</i> . Захарије Орфелин: <i>Плач Србији</i> .		Ученик је начисто са постојањем паралелних праваца и потешкоћа у периодизацији прелазних категорија, нпр. одступања између појединих националних књижевности. Препознавање основних особина форми барока. Упознавање барокне слике света и повезивање са тоном барокних књижевних врста.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> велика сеоба Срба. <i>Певање-музика:</i> савремена хорска дела. <i>Визуелна култура:</i> барокна архитектура и сликарство.
Кључни појмови/ појмови	Барок, стилска епоха, стилски правац, јеремијада, опомена, парабола.		

Тематска целина Развојни циљ	Светска књижевност—класицизам и просвећеност	Број часова 5
Раније стечено знање	Ученику је јасно постојање паралелних праваца и потешкоћа у периодизацији прелазних категорија, нпр. одступања између појединих националних књижевности. Препознавање и познавање кључних појмова хуманизма, реформације, комике и трагике.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање специфичности класицистичке нормативне естетике (хијерархија књижевних врста, правила). Развијање способности анализе дела: детаљна анализа једног дела, карактеризација ликова, перцепција њиховог понашања и њихових конфликта. Рефлексија на доживљај позоришне представе.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Очекивања класицизма. Трагедија и комедија. Француско позориште XVII века.	Препознавање специфичности класицистичке нормативне естетике (хијерархија књижевних врста, правила).	<i>Драма и плес:</i> позоришна уметност, позоришна прича.

Молијер: <i>Шкртица</i> .	Схватање савремених очекивања и драматуршких повезаности. Самостална карактеризација ликова, процена конфликта, уочавање комичних ситуација и карактера. Уочавање утицаја римских комедија и commedia dell' arte на класицистичку драму. Аналитичка обрада једног Молијеревог дела, меморитер.	
Кључни појмови/ појмови	Чин, сцена, кулисе, тројство, умереност, комична ситуација, комични карактер, језичка комичност.	

Тематска целина Развојни циљ	Портрет–Доситеј Обрадовић		Број часова 7
Раније стечено знање	Познавање идеје просвећености, схватање манастирског живота, басне–извлачење њихових поука, тачно познавање појмова отвореног писма.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Упознавање портрета једног српског хуманисте и ствараоца. Упознавање и процена неколико важних тема из животног дела.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Књижевно стваралаштво Доситеја Обрадовића, типичне теме (нпр. верска толеранција, принцип слободног размишљања, уклањање неписмености). <i>Писмо љубезном Харалампију; Живот и прикљученија; Басне.</i>		Упознавање портрета и ангажмана хуманистичког ствараоца. Обрада личних доживљаја (сећања) која се јављају у његовим делима. Схватање појаве савремених рационалистичких схватања у делима ствараоца. Интерпретација поруке једне- две краће басне. Ученик је способан да састави материјал за усмену матурску тему и да у њему разради задати задатак.	<i>Мађарски језик и књижевност: тађарска просвећеност.</i>
Кључни појмови/ појмови	Рационализам, критичко размишљање, верска толеранција, слободно размишљање, опомена, уметничка прича.		

Тематска целина Развојни циљ	Портрет–Јован Стерија Поповић		Број часова 6
Раније стечено знање	Тачно познавање и прављење разлике између појмова комедија, комична ситуација, комични карактер, чин, сцена, класицизам, језичка комичност.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Приказ животног дела српског драмског писца Јована Стерије Поповића кроз његов портрет. Препознавање сценске вишејезичности (полиглосија).		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Драмско стваралаштво Јована Стерије Поповића (<i>Тврдица</i>), неколико тематских и формалних карактеристика животног дела. Композиција, комична ситуација, комични карактер, приказ људских слабости, забављање и васпитање. Појава вишејезичности на сцени.		Познавање портрета драмског писца, схватање неколико тематских и формалних карактеристика његовог стваралаштва. Спознаја да је циљ класицистичке комедије васпитање. Препознавање јединства простора, времена и радње у класицистичкој комедији. Навођење неколико одломака из монолога. По могућности да се погледа једна позоришна представа.	<i>Драма и плес:</i> розоришна уметност, позоришна прича. <i>Мађарски језик и књижевност:</i> тађарска просвећеност.
Кључни појмови/ појмови	Сценска вишејезичност, комична ситуација, комични карактер, иронија, простор, време, јединство радње.		

Тематска целина Развојни циљ	Светска књижевност у првој половини XIX века– европски романтизам		Број часова 6
Раније стечено знање	Романтизам и неколико основних особина стила тог времена.		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Разумевање карактера и значаја стила романтизма тог времена. Развијање способности прикупљања и обраде информација и формирања текста.		
Знања	Развојни захтеви	Корелација	
Карактеристике књижевности романтизма (естетски принципи, уметничка слобода). Дела, избор из енглеске (француске, немачке) и руске књижевности. Бајрон: <i>Чајлд Харолд</i> (одломци), Пушкин: <i>Оњегин</i> .	Препознавање карактера и значаја стила романтизма тог времена. Упознавање улоге и утицаја књижевног либерализма на естетику. Познавање дела: аналитички приказ изабраног дела након заједничке анализе. Припрема реферата након	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> француска револуција. <i>Визуелна култура; певање-музика:</i> уметност	

	читања (кућна лектира) на основу индивидуалног доживљаја. Ученик је способан за критичко усвајање мишљења о времену, ауторима и делима.	романтизма.
Кључни појмови/ појмови	Поема, циклус песама, наративна поезија, песничка улога, надахнути песник, <i>ars poetica</i> , песничка слобода.	

Тематска целина Развојни циљ	Обнова српског језика		Број часова 7
Раније стечено знање	Прављење разлике између српског народног и књижевног језика. Темељна знања о Вуку Стефановићу Караџићу.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Препознавање садржаја, улоге и значаја појма српског националног романтизма -народности. Потпомагање усвајања и тумачења књижевног стваралаштва Вука Стефановића Караџића.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Српски књижевни живот у првој половини XIX века. Проблематика књижевног језика, ауторске групе и часописи. Народни програми. Ауторски портрет Вука Стефановића Караџића: улога у јавном животу, реформа језика. Вук Стефановић Караџић: <i>Рјечник, Житије Хајдук Вељка Петровића, Критика романа Милована Видаковића.</i>		Ученик тумачи формирање културе матерњег језика, упознаје специфичности писмености пре обнове језика, схвата улогу и значај обнове и реформе језика у формирању књижевности српског романтизма. Свестан је значаја штампања књига и културне историје књижевног језика.	<i>Географија:</i> топографија која се односи на аутора. <i>Српски народопис:</i> образовање и друштвени живот у самосталној Србији након српских устанака. <i>Визуелна култура; певање-музика:</i> уметност романтизма. <i>Мађарски језик и књижевност:</i> доба мађарске реформе и романтизма.
Кључни појмови/ појмови	Књижевни језик, народни језик, народна поезија, скупљање народних песама, речник.		

Тематска целина Развојни циљ	Српски романтизам	Број часова 7
Раније стечено	Карактеристика књижевности романтизма (познавање појмова	

знање	естетски принципи, уметничка слобода, народна поезија, ситуационе песме).	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање књижевности српског романтизма. Подстицање усвајања, тумачења и схватање значаја дела Ђуре Јакшића и Лазе Костића. Развијање креативности, фантазије, аналитичке способности.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Српски национални романтизам. Стваралачки портрет Ђуре Јакшића. Поређење родољубиве поезије Петефија и Јакшићеве поезије. <i>На Липару, Орао, Јевропи.</i> Стваралачки портрет Лазе Костића. <i>Међу јавом и мед сном; Santa Maria della salute.</i>	Ученик познаје главне периоде животног стваралаштва аутора српског романтизма, њихову улогу у историји српске књижевности, јасне су му карактеристике њихове поезије. Упознаје специфичне теме аутора и разликује њихов типичан тоналитет. Интерпретација меморитера из неколико одломака.	<i>Географија:</i> топографија која се односи на аутора. <i>Визуелна култура; певање-музика:</i> уметност романтизма. <i>Мађарски језик и књижевност:</i> родољубива поезија Шандора Петефија.
Кључни појмови/појмови	Национална свест, родољубље, родољубива песма, драмска песма.	

Тематска целина	Начин гледања–Петар Петровић Његош	Број часова 7
Развојни циљ		
Раније стечено знање	Познавање животног дела ствараоца српског романтизма, одређивање њихове улоге у историји српске књижевности. Познавање појмова романтизам, песма у прози, драмска структура, народни језик, јунаштво.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Помагање препознавања садржаја, улоге и значаја појма национално-романтичарска-народна. Помагање усвајања, тумачења и разумевања значаја дела П. П. Његоша.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Стваралачки портрет Петра Петровића Његоша. <i>Горски вијенац.</i>	Ученик познаје неке специфичности српске (црногорске) књижевности 19. века, препознаје садржај, улогу и значај појма национално-романтичарска-народна. Свестан је карактера животног дела П.П. Његоша и места ствараоца у историји српске књижевности. У стању је да тумачи мишљења	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> историја Јужне Европе у XIX веку.

	и анализе дела, као и да интерпретира меморитер (одломци из дела).	
Кључни појмови/појмови	Национална свест, родољубље, драмска структура, песма у прози, пророчанство.	

Тематска целина Развојни циљ	Животно дело–Бранко Радичевић		Број часова 10
Раније стечено знање	Познавање српског романтизма и његових истакнутих представника, познавање народне поезије, народног стила, ситуационих песама, народних песама.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Тумачење варијанти лирског начина говора. Неке специфичности српске књижевности 19. века након реформе језика. Препознавање главних мотива дела Б. Радичевића: <i>Бачки растанак</i> .		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Бранко Радичевић: <i>Кад млидијах умрети, Девојка на студенцу, Бачки растанак.</i>		Ученик познаје неке специфичности српске књижевности 19. века након реформе језика. Упознат је са заједничким утицајем стила романтизма и тенденцијама народног стила. Минимум познавања дела: <i>Кад млидијах умрети, Девојка на студенцу, Бачки растанак</i> . Препознаје главне мотиве дела (младост, родољубље, радост, пролазност, сећање). Упознат је са карактером животног дела ствараоца и са његовим местом у историји српске књижевности. У стању је да тумачи мишљења и анализе дела, као и да интерпретира меморитер (одломци из дела). Способан је за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и разраду у њему задатог задатка.	<i>Географија:</i> топографија која се односи на аутора. <i>Визуелна култура:</i> уметност романтизма. <i>Певање-музика:</i> српске народне песме.
Кључни појмови/ појмови		Народни стил, поема, тип песме, рецитовање, описна лирика.	

Тематска целина Развојни циљ	Животно дело—Јован Јовановић Змај		Број часова 10
Раније стечено знање	Препознавање узајамног дејства савременог романтичарског стила и народних стилских тенденција. Познавање романтизма, уметничког превода, народне поезије, формирања националне свести.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Упознавање романтичарског ствараоца и његовог људског ангажмана. Обрада личних доживљаја који се појављују у његовим делима (породична трагедија, борба за слободу).		
Знања	Развојни захтеви	Корелација	
Јован Јовановић Змај: <i>Ђулићи и Ђулићи увеоци, Јутунска народна химна, Билдунг, Светли гробови</i> Преводи Ј.Ј. Змаја са мађарског језика.	Ученик познаје романтичарског ствараоца и његов људски ангажман. Препознаје личне доживљаје који се појављују у његовим делима (породична трагедија, борба за слободу). Упознаје типичне теме ствараоца, разликује њихов типичан тоналитет. Кроз анализу дела упознаје Змајева типична књижевна дела и песничке форме. Оспособљен је да прикаже Змајево животно дело. Интерпретација неколико меморитера из одломака дела. Способан је за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и разраду у њему задатог задатка.	Мађарски језик и књижевност: доба мађарске реформе и романтизма, Друштво Кишфалуди.	
Кључни појмови/ појмови	Лирска песма, сатирична песма, јунаштво и хумор, описна лирика.		

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	Ученик може да разуме писане текстове разног садржаја и жанра, тумачи значење поруке и шире него што је његово буквално значење, разликује конкретно и метафоричко значење. Уме да пронађе информације у тексту. Флексибилно се прилагођава чиниоцима комуникацијског процеса у разним говорним ситуацијама. Уме да сажме садржај текста, уме да истакне суштину и познаје технику писања белешки. Уме да изрази своје мишљење, у свакодневним темама да аргументовано формулише и образложи. Препознаје повезаност и разлику међу текстовима и њих изражава на аналитички начин и усмено и писмено. Познаје и примењује методе обраде текста сходно књижевној врсти.
--	--

	Способан је за верну интерпретацију меморитера. Користи правила цитирања. Препознаје вредности и морална питања која се појављују у књижевним и некњижевним текстовима. Информисан је о лирским, епским и драмским књижевним врстама. Познаје жанровске карактеристике и специфичности форме обрађених дела. Тумачи ознаке за време и простор, функцију тачке гледишта и промене тачке гледишта. У усменој и писменој комуникацији бира одговарајући тоналитет и стил. У стању је да препозна разне језичке варијације и језике друштвених слојева. У стању је да припреми дефиниције и једноставнија објашњења у вези лектире. Уме самостално да формулише питања и проблеме. Уме да прикаже главне карактеристике научених епоха историје књижевности и стилских праваца. Препознаје улогу уметности у формирању културе. Развија свој осећај за историју, препознаје прелазе међу културама и испреплетеност српске и мађарске културе. У стању је да именује морална питања и одлуке. Може да учествује у аналитичким разговорима.
--	--

11-12. разред

Циљ учења српског језика у гимназији је проширење и свесно коришћење правописа потребног за правилну употребу данашњег књижевног српског језика. Научена знања анализе текста се даље проширују синтактичким, стилским и реторичким знањем. Циљ је вредновање структурних и стилских квалитета текстова различитих по теми, жанру и изгледу.

У 11-12. разреду гимназије врши се континуирано развијање способности ученика за читање и разумевање текста. Поред обраде књижевних дела задатак је и обрада стручно-научних и публицистичких текстова, развијање способности разумевања текста, анализе њихове структуре, граматичких карактеристика и рашчлањивања. У оквиру развијања знања српског језика врши се обрада, тумачење и процена текстова разних књижевних врста. Циљ обраде текстова је примена метода за анализу текстова. Ученик је на крају циклуса у стању да препозна особине службених списа (аутобиографија, молба, записник) и да их самостално користи.

Задатак подучавања књижевности на српском језику је подржавање прихватања прочитаних и обрађених књижевних дела, упознавање и примена метода обраде текста, препознавање, разумевање и тумачење специфичних форми изражавања у књижевним делима.

У 11-12. разреду гимназије развија се разумевање лирских и епских дела, као и дела која спадају у драмске књижевне врсте. Ученици разматрају време, место и конструкцију радње, као и типове креирања ликова. Разговор, тумачење и расправа о вредностима, моралним питањима, мотивацијама, формама понашања приказаним у делима помаже изградњу књижевног образовања.

Развијању способности учења доприноси самостално прикупљање материјала, писање обимнијег текста, као и прикупљање, систематизација и коришћење информација.

Језик

Тематска целина Развојни циљ	Комуникација	Број часова 12
Раније стечено знање	Увежбана и свесна усмена комуникација.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Помагање у коришћењу језичких и нејезичких знакова сходно разним усменим комуникацијским сценама и ситуацијама. Усвајање неколико тактика за препознавање и уклањање комуникацијских сметњи. Препознавање манипулативних намера.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Активно учешће у разним комуникацијским ситуацијама. Информисаност у просуђивању разних говорних ситуација, налажење одговарајућег стила и понашања у разним комуникацијским ситуацијама. Препознавање и уклањање комуникацијских сметњи. Откривање манипулативних намера у свакодневном дружењу и медијима, писаним, усменим и електронским текстовима. Препознавање намера вербалних и невербалних саопштења у рекламама.		<i>Драма и плес:</i> ситуационе игре, говорне ситуације, драмске игре. <i>Филмска култура и познавање медија:</i> реклама, убеђивање, манипулација.
Кључни појмови/ појмови	Комуникацијске сметње, манипулација.	

Тематска целина Развојни циљ	Реторика	Број часова 13
Раније стечено знање	Флексибилно прилагођавање чиниоцима комуникацијског процеса. Формулисање и тумачење текстова за аргументацију. Изражавање мишљења на културан начин.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Упознавање основних појмова класичне реторике, њихова примена у јавним говорима, који су у вези са учениковом свакодневницом. Усвајање процеса и технике делотворне аргументације, препознавање и издвајање најбитнијих грешака. Развијање језичких мисаоних способности потребних за самостално писање говора и његово излагање.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Вежбање културног изражавања мишљења и расправљања. Порекло реторике. Особине и задаци говорника. Конструкција говора и начин структурисања. Изградња и логика аргумента: — грешке у аргументацији; — методе демантија;		<i>Драма и плес:</i> ситуационе игре, сценски говор. <i>Филмска култура и познавање медија:</i>

– конструкција малог предавања и одговора; – дискусија и коментар; – средства ефикасног начина предавања; – вербална и невербална средства ефикасног убеђивања у разним жанровима текста; – изражајна презентација текста монолога и меморитера.	утицај, убеђивање. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање: славни историјски и јавни говорници.</i>
Кључни појмови/ појмови	Реторика, говорник, говор, врсте говора (пригодни, војни, правосудни, презентирајући), побуђивање интересовања, означавање теме, аргумент, деманти, резиме, поглед, теза.

Тематска целина Развојни циљ	Знање језика–реченица	Број часова 30
Раније стечено знање	Морфолошка и синтактичка знања и њихова правилна употреба у формулисању текста.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Аналитички преглед језичких нивоа, развијање језичке свесности. Развијање употребе језичких елемената на аналитички начин и са разумевањем. Разликовање буквалног, примарног и секундарног значења реченице.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Однос речи у реченици и слагање речи. Појам делова реченице, врсте делова реченице и њихова правилна употреба. Појам реченице, типови реченице према структури и врста реченице. Препознавање типова, анализа и употреба простих и сложених реченица у пракси. Упоредба структуре српског језика и структуре реченице у мађарском језику. Карактеристике и врсте зависних и упоредних реченица. Сложена реченица. Текст. Контекст, кохезија. Навођење научених појмова и систематике фонда елемената језичких нивоа и њихов систематичан преглед.		<i>Мађарски језик и књижевност, страни језици: синтакса.</i>
Кључни појмови/ појмови	Реченица, проста реченица, сложена реченица, зависна и упоредна структура, кохезија, сложена реченица.	

Тематска целина Развојни циљ	Формулисање текста	Број часова 12
Раније стечено знање	Формулисање текста које одговара циљевима комуникације. Познавање технике прављења белешки. Познавање формалних и садржајних особина приповетке,	

	карактеризације, мишљења и есеја.
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Развијање размишљања и самоизражавања, уочавање сличности и разлика између особина писаних и електронских текстова. Развијање способности формулисања текста, коришћење стилских средстава сходно комуникацијском циљу и жанру. Вежбање писања есеја.
Знања/развојни захтеви	
Формулисање текста који задире у суштину, јасне је конструкције и богат информацијама, а у разним је формама саопштења. Аргументирајуће, расправљајуће и убеђујуће форме саопштења, креативне вежбе које узимају у обзир расположење у речима, стилске вредности и стилске разлике језичких слојева, структура аргументујућег есеја.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање; српски народопис: вежбање писања есеја.</i>
Кључни појмови/појмови	Аргументација, есеј, структурисање текста, формулисање текста.

Тематска целина Развојни циљ	Текст	Број часова 25
Раније стечено знање	Примена одговарајућег нивоа способности разумевања и формулисања текста, као и стратегија за обраду текста у текстовима различитог жанра. Редовно коришћење књига и библиотеке.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање и примена способности креирања текста у пракси. Запажање структуре текста, схватање чинилаца разумевања текста. Развијање способности анализе текста. Вежбање начина за обраду текста уз примену најцелисходнијег типа читања.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Појам текста, систематизација и уочавање његових карактеристика, конструкција текста, однос текста и реченице, чиниоци смисла текста: – прагматички, семантички и граматички ниво; – особине типова текста према жанру и сценама употребе језика; – утицај способности усменог изражавања и писмености на формирање текста; – најкарактеристичнији типови текстова; – интертекстуалност, карактеристике интернетских текстова; – упоређивање информација пореклом из различитих извора по задатим аспектима; – повезаност текстова и њихова смисаона мрежа; – технике разумевања и обраде текста, типови и стратегије		<i>Историја, друштвено и грађанско образовање; српски народопис: типови и примери текстуалних извора.</i>

читања.	
Кључни појмови/ појмови	Повезаност текста, текст, говорна ситуација, тема-коментар, кључна реч, текстуална прагматичност (аспект, оквир знања); интертекстуалност; тип текста (монолог, дијалог, говорни, писани, спонтан, планирани); жанр текста (приповедачки, описни, аргументујући); сцена коришћења језика (новине, медији, јавност, свакодневни живот).

Тематска целина Развојни циљ	Знање о стилистици	Број часова 10
Раније стечено знање	Познавање и примена поступака обраде текста сходно жанру. Искуства са усвајањем и анализом дела, креативно писање.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Сазнање да стилске вредности језичких елемената добијају улогу у конкретном тексту и употреби језика, а на стил утиче говорник, комуникацијска ситуација и циљ изјаве. Препознавање и примена упознатих семантичких и стилских појава у анализи дела и просуђивању језичких појава свакодневног језика. Коришћење стилског слоја и средства сходно намери саопштења и говорној ситуацији. Развијање појмовног и креативног размишљања.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Упознавање и коришћење типичних нијанси стила. Уочавање, препознавање и схватање пригодних и у реченицима означених сталних стилских вредности језичких средстава. Утицај стила и значења текста на примаоца. Вежбање стила и трансформације текста. Тумачење улоге стилских средстава у уметничким и свакодневним текстовима.		<i>Историја, друштвено и грађанско образовање; српски народопис:</i> типови и примери текстуалних извора. <i>Драма и плес:</i> приказивање стилских нијанси. <i>Филмска култура и познавање медија:</i> типови јавних изјава, разни типови програма, особине интернет страница.
Кључни појмови/ појмови	Стил, стилистика, типови стилова, стилске вредности (стални, пригодни), стилски слојеви, средства реченичног стила (вербални, номинални стил, реченични склоп).	

Тематска целина Развојни циљ	Знање правописа	Број часова 6
Раније стечено знање	Знање и тачна практична примена главних правописних правила. Коришћење правописних речника у пракси.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Развијање правилног коришћења правописних правила. Повећање свести о матерњем језику. Јачање контролисања самог себе и помагање континуираног коришћења правописног речника. Препознавање разлика између српског и мађарског правописа, самостално исправљање грешака.	
Знања/развојни захтеви		Корелација
Принципи српског правописа. Правила фонетичког начина писања–принцип изговора, познавање репрезентативних примера који одступају од тога. Правилно писање страних речи, увежбавање разлика између правописа латиничног и ћириличног писма. Правописне вежбе за правилно писање позајмљеница. Правописне вежбе за правилно спојено и одвојено писање. Писање сложених речи и акронима. Самостално коришћење правописног и етимолошког речника. Функција различитог правописа и интерпункције у текстовима са интернета.		<i>Информатика:</i> употреба програма за контролу правописа. <i>Мађарски језик и књижевност:</i> правопис.
Кључни појмови/ појмови	Основни принципи правописа, језичке норме, позајмљенице.	

Књижевност

Тематска целина Развојни циљ	Европски реализам	Број часова 10
Раније стечено знање	Познавање жанра, карактеристика и специфичности форми обрађених дела. Разликовање књижевних родова, приповетки и типова ликова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Упознавање и тумачење карактеристика реалистичног и натуралистичног стилског правца. Припрема за тумачење дела светске књижевности, откривање карактеристичних особина стилских праваца.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Карактеристике реалистичке и натуралистичке епике (естетски принципи, начин гледања, особине форми). Иновације у прози: тачке гледишта, временска структура, полифонија.	Ученик препознаје карактеристике реализма и натурализма, може да аналитички прикаже једно изабрано (одређено) епско дело након заједничког тумачења. Познаје и анализира форме	<i>Визуелна култура:</i> архитектонски и сликарски правци у реализму. <i>Мађарски језик и књижевност:</i>

Дела (одломци), избор из француске и руске књижевности (нпр. Гогољ: <i>Ревизор</i> , Балзак: <i>Чича Горио</i> , Достојевски: <i>Злочин и казна</i> —одломак).	приповедања и приповедачке тачке гледишта.	реализам, натурализам.
Кључни појмови/ појмови	Реализам, натурализам, реалистички начин приказивања, натуралистички начин приказивања, композиција тома, амбициозан јунак, „сувишан тип човека“, фигура службеника.	

Тематска целина Развојни циљ	Светска књижевност—Толстој: Ана Карењина		Број часова 5
Раније стечено знање	Карактеристике реалистичке и натуралистичке епике (познавање естетских принципа, начина гледања, особина форми). Познавање појма епског реализма, полифонијског романа, руског реализма.		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање места и Толстојевих стваралачких карактеристика. Вежбање приступа једном делу из више аспеката.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Карактеристике Толстојевих дела, његов реалистичан начин приказивања. Тема, мотиви и јунаци романа. Специфичности Толстојеве књижевне уметности, синтезе стилова. Појмовна знања везана за аутора.		Ученик препознаје карактеристике ауторовог реализма. Познаје Толстојево место у историји светске књижевности и карактеристике његовог начина стварања. Способан је за прилаз роману из више аспеката, за самостално тумачење по задатом аспекту. Способан је за прихватање критичког тумачења дела, за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему задат.	<i>Филмска култура и познавање медија:</i> филмске адаптације романа. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> царска Русија и декабристи.
Кључни појмови/ појмови	Реализам, реалистичан начин приказивања, полифонијски роман, „тип сувишног човека“.		

Тематска целина Развојни циљ	Српски реализам	Број часова 13
Раније стечено знање	Познавање карактеристика реализма и натурализма. Познавање и анализа форми приповедања. Познавање карактеристика тачке	

	гlediшта приповедача и књижевних родова.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање и тумачење српског реалистичког стилског правца. Припрема за тумачење и откривање типичних особина дела српских реалиста.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Светозар Марковић: <i>Певање и мишљење</i> , Стеван Сремац: <i>Зона Замфирова</i> .	Ученик препознаје карактеристике стилских праваца српског реализма. Уме да тумачи дела српских реалиста, препознаје њихове типичне особине. Способан је за прилаз роману из више аспеката, за самостално тумачење по задатом аспекту.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање: српски народопис: србија у другој половини 19. века.</i> <i>Мађарски језик и књижевност: мађарски реализам.</i>
Кључни појмови/ појмови	Анегдотизам, народни реализам, регионализам.	

Тематска целина	Животна дела–Јаков Игњатовић	Број часова 14
Развојни циљ		
Раније стечено знање	Препознавање карактеристика стилских праваца српског реализма. Епски реализам, тачке гледишта.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Карактеристике Игњатовићевог начина стварања, специфичности реалистичког начина приказивања, развијање способности приповедања.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Карактеристике стваралаштва Јакова Игњатовића, специфичности његове уметности писања романа. Аналитичко тумачење романа Ј. Игњатовића: <i>Вечити младожења</i> (евентуално <i>Васа Респект</i>). Структура романа, техника приповедања, тачка гледишта, сложеност по тоналитету и мотивима.	Расправа о разликама и разумевање тих разлика у вези захтева за прихватање савремене и данашње читалачке публике познавајући дело/дела Ј. Игњатовића и ослањајући се на њихово читање. Ученик је упознат са разликама у очекивањима савременика и данашње читалачке публике. Познаје Игњатовићево место у историји романа српске књижевности, познаје форме причања и приповедачке тачке гледишта. Способан је за изношење свог становишта. Способан је за прихватање	<i>Мађарски језик и књижевност: мађарски реализам.</i> <i>Историја, друштвено и грађанско образовање: револуција 1848.</i>

	критичког тумачења дела, за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему задат.	
Кључни појмови/појмови	Историјски роман, епизода, опис, хумор, анегдота.	

Тематска целина Развојни циљ	Портрет–Војислав Илић-Лаза Лазаревић		Број часова 10
Раније стечено знање	Тачно познавање појма приповетка, посланица, патријархат. Препознавање карактеристика стилских праваца српског реализма.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Карактеристике начина стварања Лазе Лазаревића, специфичности реалистичког начина приказивања, упознавање психолошког приповедања.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Лаза Лазаревић: <i>Швабица</i> , <i>Ветар</i> ; Војислав Илић: <i>Исповест</i> , <i>На Тичару</i> . Жанровске варијације у ствараочевом животном делу. Аналитичко тумачење једног романа (новеле). Структура дела, техника приповедања, тачка гледишта, сложеност по тоналитету и мотиву. Проблематика (појединац и друштво, породица-домовина-иностранство).		Ученик препознаје карактеристике начина стварања Лазе Лазаревића, специфичности реалистичког начина приказивања и основне специфичности психолошког приповедања. Способан је за прилаз роману из више аспеката. Способан је за прихватање критичког тумачења дела, за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему задат.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање</i> : србија у другој половини 19. века и почетком 20. века. <i>Српски народопис</i> : хијерархија патријархалне породице.
Кључни појмови/ појмови		Сентиментални роман, посланица, опис, идеализам.	

Тематска целина Развојни циљ	Развој сатире–Рadoје Домановић		Број часова 8
Раније стечено знање	Разликовање конкретног и метафоричког значења. Познавање појма иронија, анегдота, хумор.		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање карактеристике начина стварања Р. Домановића, жанровске карактеристике сатиричне новеле, метафоричко изражавање друштвене критике.		
Знања	Развојни захтеви	Корелација	

Радоје Домановић: <i>Вођа/Данга</i> . Настанак српског сатиричког приповедања. Специфичности уметности Радоја Домановића у знаку сатиричне прозне епике.	Ученик препознаје карактеристике начина стварања Р. Домановића, жанровске карактеристике сатиричне новеле, метафоричко изражавање друштвене критике. Способан је за изражавање свог становишта, познаје барем две Домановићеве новеле (<i>Вођа, Данга</i> , или <i>Страдија и Краљевић Марко по други пут међу Србима</i>). Способан је за прихватање критичког тумачења дела, за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему задат.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање</i> : србија у другој половини 19. века и почетком 20. века.
Кључни појмови/ појмови	Сатира, друштвена критика, епизода, хумор.	

Тематска целина Развојни циљ	Позориште и драматична прича– Бранислав Нушић: Народни посланик		Број часова 8
Раније стечено знање	Неколико специфичности историје српског позоришта, положај драмске књижевности у другој половини 19. века.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Читање, анализа текста, разговор, подржавање разумевања дела (карактеристике жанровске варијације комедије).		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Бранислав Нушић: <i>Народни посланик</i> , тумачење дела из више аспеката. Конструкција драме, структура радње, карактери.		Ученик упознаје карактеристике жанровске варијације драме, комичне јунаке и њихове карактерне црте. Може да тумачи дело, упознаје се са тумачењем дела, по могућности види једну позоришну представу (или снимак) и колективном анализом процењује виђену интерпретацију. Минимум познавања дела: аналитичка обрада и меморитер <i>Народни посланик</i> (одломци).	<i>Драма и плес</i> : позоришна уметност.
Кључни појмови/ појмови	Комедија, комични карактер, комична ситуација, структура радње.		

Тематска целина Развојни циљ	Правци класичног модернизма–симболизам и импресионизам у европској књижевности	Број часова 10
Раније стечено знање	Свеобухватно познавање појмова песма, ars poetica, рецитоване, ритам, сонет.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Препознавање стилских праваца симболизма и импресионизма. Припрема за самостално тумачење дела светске књижевности и откривање типичних особина стилских праваца.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Обнова лирског тоналитета–импресионизам и симболизам. Потискивање у позадину личности и лирске непосредности, ослобађање визије. Дела, избор из енглеске, француске и немачке књижевности (нпр. Шарл Бодлер, Пол Верлен, Артур Рембо, Рајнер Марија Рилке). Појмовна знања везана за изабрана дела и ауторе.	Ученик препознаје стилске правце симболизма и импресионизма, тумачи типичне особине изабраних/одређених остварења светске књижевности. Након колективног тумачења може да тумачи нека лирска дела.	<i>Визуелна култура; мађарски језик и књижевност; певање-музика: импресионизам, симболизам.</i>
Кључни појмови/ појмови	Импресионизам, симболизам, симбол, синестезија.	

Тематска целина Развојни циљ	Портрет–Јован Дучић	Број часова 8
Раније стечено знање	Препознавање стилског правца симболизма и импресионизма. Познавање појмова сонет, симбол, синестезија.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Припрема за усвајање поезије Јована Дучића, упознавање његових најважнијих дела, његове улоге као песника и његове поезије. Анализа тема из Дучићевих дела, са фокусом на поетска решења. Развијање креативних способности, фантазије, асоцијације идеја.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Песнички портрет Јована Дучића. Његове збирке, његов песнички ангажман и иновативне намере. Класично модернистичко-симболистичко гледиште, реформа ритма песама. Његови периоди, теме, мотиви	Ученик познаје најважнија дела Ј. Дучића, његово место у историји српске књижевности. Свестан је карактеристика српске књижевности на почетку 20. века и реформистичких идеја. Током анализа дела упознаје типичне Дучићеве збирке, теме	<i>Мађарски језик и књижевност: мађарски импресионизам и симболизам.</i>

и ars poetica. <i>Сунцокрети, Подне, Јабланови, Залазак сунца</i> и још 2-3 дела (и меморитери), евентуално његова проза (<i>Благо цара Радована</i> или <i>Јутро са Леутара</i>).	и мотиве. Минимум познавања дела: <i>Сунцокрети, Подне, Јабланови, Залазак сунца</i> . Способан је за прихватање критичког тумачења дела, за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему задат.	
Кључни појмови/ појмови	Класични модернизам, композиција тома, симболистички поглед.	

Тематска целина Развојни циљ	Животно дело—Милан Ракић		Број часова 8
Раније стечено знање	Родољубиве песме, симбол, љубавна лирика.		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Припрема за усвајање поезије Милана Ракића, најважнији периоди стваралаштва, његове улоге као песника и специфичности његове поезије. Анализе тема из Ракићевих дела, са фокусом на поетска решења. Развијање креативних способности, фантазије, асоцијације идеја.		
Знања	Развојни захтеви	Корелација	
Животно дело Милана Ракића. Његова збирке, песнички ангажман, љубавна и родољубива поезија. Класичан модернистичко-симболистички поглед. Његови периоди, теме, мотиви, ars poetica. <i>Искрена песма, Очајна песма, Јасика, Наслеђе, На Газиместану, Симонида</i> , и још 2-3 дела (и меморитери).	Ученик познаје најважније периоде Ракићевог стваралаштва, његово место у историји српске књижевности. Упознат је са карактеристикама српске књижевности на почетку 20. века и реформистичким идејама. Током анализа дела упознаје типичне Ракићеве збирке, теме и мотиве. Минимум познавања дела: <i>Искрена песма, Очајна песма, Јасика, Наслеђе, На Газиместану, Симонида</i> . Способан је за прихватање критичког тумачења дела, за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему задат.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> друштвена модернизација, урбанизација, модерно новинарство. <i>Географија:</i> топографска знања која се односе на аутора.	

Кључни појмови/ појмови	Класични модернизам и родољубље, циклично структурисање.
------------------------------------	--

Тематска целина Развојни циљ	Српска поезија на почетку 20. века	Број часова 13
Раније стечено знање	Стилски правци на прекретници векова.	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Упознавање неколико одлучујућих тенденција српске поезије на почетку 20. века. Обрада дела и одломака из дела, дискусија о тачки гледишта ствараоца, темама, историјском и културном контексту. Припрема за самосталну обраду изабраних дела.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Владислав Петковић Дис: <i>Тамница, Можда спава.</i> Милутин Бојић: <i>Плава гробница</i> (меморитер, одломци). Специфичности изабраних дела, гледиште аутора. Појмовна знања везана за изабрана дела.	Ученик упознаје неколико тенденција које детерминишу српску поезију на почетку 20. века, познаје портрете 1-2 истакнута лирика (нпр. Владислав Петковић Дис, Милутин Бојић). У стању је да презентира карактеристике дела које је учио (минимум на основу 1-2 песме), да тумачи мишљења и анализе о делима.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање:</i> србија у Првом светском рату.
Кључни појмови/ појмови	Промена поља, библијски мотив, сумирање постојања, самопрозивање, песимизам.	

Тематска целина Развојни циљ	Позориште и драматична прича–Бора Станковић: Коштана	Број часова 5
Раније стечено знање	Познавање основних појмова везаних за позориште и драмске догађаје (симболизам, драма, трагедија).	
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Прихватање система деловања позоришта. Тежња ка разумевању позадине друштвених, колективних и индивидуалних конфликта, за морално размишљање и просуђивање. Помагање тумачења дела на основу читања и анализе текста.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Бора Станковић: <i>Коштана</i> – тумачење дела на основу неколико аспеката. Конструкција, структура радње, трагични јунаци; проблематика (либерализам,	Ученик упознаје карактеристике жанровских варијација драме, трагичне ликове и њихове карактерне особине. У стању је да тумачи дело,	<i>Драма и плес; мађарски језик и књижевност:</i> позоришна уметност, позоришна прича.

очекивања околине).	упознаје се са неколико тумачења дела, по могућности погледа позоришну представу (или снимак) и колективном анализом оцењује виђену интерпретацију. Минимум познавања дела: <i>Коштана</i> -аналитичка обрада и меморитер (одломци).	
Кључни појмови/ појмови	Музичко-плесна драмска игра, музички инсерти.	

Тематска целина Развојни циљ	Српска књижевност–Б. Станковић: Нечиста крв	Број часова 6
Раније стечено знање	Епохе историје књижевности, познавање главних карактеристика стилских праваца (симболизам, роман, технике приповедања).	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Читање, анализа текста, разговор, помоћ у разумевању дела (жанровске карактеристике модерног романа). Анализа дела различитим приступима.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Бора Станковић: <i>Нечиста крв</i> , <i>У ноћи</i> –тумачење дела из неколико аспеката. Конструкција, структура, покретачке снаге радње, понашање главних јунака и њихове карактерне особине.	Ученик упознаје жанровске карактеристике романа, тумачи дело, упознаје се са неколико тумачења и становишта.	<i>Српски народопис</i> : Народна ношња и свакодневни начин живота у региону јужне. Србије на почетку 20. века.
Кључни појмови/ појмови	Симбол, унутрашњи монолог, модерни роман.	

Тематска целина Развојни циљ	Светска књижевност–авангардни правци	Број часова 7
Раније стечено знање	Епохе историје књижевности, познавање главних карактеристика стилских праваца. Стилски правци на прекретници векова.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Откривање настанка европских стилских праваца на почетку 20. века, група програмских идеја и естетских принципа.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Светска књижевност, авангардни правци;	Ученик упознаје настанак европских стилских праваца на	<i>Визуелна култура</i> ; <i>филмска култура и</i>

рушење и изградња форме; футуризам, експресионизам, неореализам, кубизам, дадаизам, конструктивизам; манифести (Т. Маринети). Избор из дела неколико европских писаца (нпр. Мајаковски, Аполинер, Лорка).	почетку 20. века, програме уметничких група, естетске принципе и идеје.	<i>познавање медија; мађарски језик и књижевност:</i> футуризам, експресионизам, надреализам, кубизам, дадаизам, конструктивизам у ликовној и филмској уметности и књижевности.
Кључни појмови/ појмови	Авангарда, футуризам, експресионизам, неореализам, кубизам, дадаизам, конструктивизам, манифест.	

Тематска целина Развојни циљ	Српска авангарда		Број часова 7
Раније стечено знање	Епохе историје књижевности, познавање главних карактеристика стилских праваца. Стилски правци на прекретници векова.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Откривање настанка европских стилских праваца на почетку 20. века, група, програмских идеја и естетских принципа.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Авангардни правци у српској уметности. Истакнута улога часописа Зенит у формирању нових стилских праваца, „зенинизам“. Рушење и изградња форме. Песме Бранка Миљковића, Момчила Настасијевића, Васка Попе. Програм Станислава Винавера (<i>Громобран свемира</i>).		Ученик упознаје настанак српских стилских праваца на почетку 20. века, програме уметничких група, естетске принципе и идеје. Упознаје специфичну ситуацију српске књижевности.	<i>Визуелна култура; филмска култура и познавање медија; мађарски језик и књижевност: футуризам, експресионизам, надреализам, кубизам, дадаизам, конструктивизам у ликовној и филмској уметности и књижевности.</i>
Кључни појмови/ појмови	Авангарда, „-изми“, зенинизам.		

Тематска целина Развојни циљ	Животно дело–Иво Андрић	Број часова 16
Раније стечено знање	Познавање српских стилских праваца на почетку 20. века. Стилски правци на прекретници векова	
Образовно-	Анализа дела са фокусом на Андрићеве типичне лирске теме и	

развојни циљеви тематске целине	поетска решења. Тумачење неколико значајних дела из његове мале и велике епике. Јачање тежње ка разумевању позадине друштвених, колективних и индивидуалних конфликта, за морално размишљање и просуђивање. Сазнање да је читање књижевних дела извор емотивних, мисаоних, моралних и естетских доживљаја и искустава.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Животно дело Иве Андрића. Периоди у професији, животна осећања, форме понашања писца, светски концепт, стилски правци (експресионизам, неореализам). Карактеристична лирска тематика, тоналитет (нпр. <i>Екс Понто</i>, <i>Немири</i>). Новеле, циклуси новела (нпр. <i>Пут Алије Ђерзелеза</i>, <i>Бифе Титаник</i>, <i>Жена на камену</i>, <i>Мост на Жепи</i>). Аналитичко тумачење једног Андрићевог романа (нпр. <i>На Дрини ћуприја</i>) са приступом из више аспеката: конструкција, приказ карактерних особина, техника приповедања.	Ученик познаје главне периоде стваралаштва животног дела, Андрићево место и улогу у историји српске књижевности. Током анализе дела упознаје Андрићеве типичне лирске теме, неколико репрезентативних дела његове мале и велике епике. Способан је за самостално формулисање тумачења лирских и епских дела. Способан је за прихватање критичког тумачења дела, за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему задат.	<i>Филмска култура и познавање медија:</i> филмске адаптације књижевних дела. <i>Етика, филозофија:</i> филозофски и психолошки правци 20. века.
Кључни појмови/ појмови	Циклус новела, психологија, егзистенциализам, оријентални мистицизам.	

Тематска целина	Портрет–Милош Црњански		Број часова 12
Развојни циљ			
Раније стечено знање	Познавање српских стилских праваца на почетку 20. века. Стилски правци на прекретници векова.		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Упознавање главних стваралачких периода, места и улоге Црњанског, тумачења дела. Развијање креативних способности, фантазије, асоцијације идеја.		
Знања	Развојни захтеви	Корелација	
Животно дело Милоша Црњанског. Периоди у професији, животна осећања, форме понашања писца, светски концепт, стилски правци–експресионизам;	Ученик познаје главне стваралачке периоде животног дела, место и улогу Црњанског у историји српске књижевности, кроз анализу дела упознаје карактеристичне лирске теме Црњанског и једно	<i>Филмска култура и познавање медија:</i> експресионизам у филмској уметности. <i>Етика, филозофија:</i> филозофски и	

карактеристична лирска тематика, тоналитет (нпр. <i>Лирика Итаке</i>). Књижевни свет Црњанског, јединствен тон, навођење атмосфере, тематике и ликова његове прозе (нпр. <i>Сеобе I</i>).	репрезентативно дело његове епике. Способан је за самостално формулисање тумачења лирских и епских дела. Способан је за прихватање критичког тумачења дела, за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему задат.	психолошки правци 20. века. <i>Историја, друштвено и грађанско образовање; српски народопис: велика сеоба српског народа.</i>
Кључни појмови/ појмови	Експресионистички роман, психологија, временска равн.	

Тематска целина Развојни циљ	Животно дело–Десанка Максимовић		Број часова 6
Раније стечено знање	Познавање српских стилских праваца на почетку 20. века. Стилски правци на прекретници векова.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Фокусирање на стваралачки животни пут. Развијање самосталног информисања и тумачења дела.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Животно дело Д. Максимовић; периоди у професији, збирке (<i>Зелени витез</i>), форме понашања писца (нпр. II светски рат, касна поезија), животна осећања, светски концепт, систем вредности; карактеристична лирска тематика и мотиви (љубав, предео, домовина, пролазност), конструкција песама, тоналитет, стваралаштво <i>ars poetica</i> , циклуси песама (<i>Тражим помиловање</i>).		Ученик познаје главне стваралачке периоде животног дела, место и улогу Д. Максимовић у историји српске књижевности. Кроз анализу дела упознаје карактеристичне лирске теме Д. Максимовић и главне мотиве. Способан је за самостално формулисање тумачења дела Д. Максимовић. Способан је за прихватање критичког тумачења дела, за састављање једног тематског материјала за усмени матурски испит и за разраду задатка који је у њему задат.	<i>Етика, филозофија:</i> филозофски и психолошки правци 20. века.
Кључни појмови/ појмови	Сумирање постојања, промена поља, слободна песма, самопрозивање.		

Тематска целина Развојни циљ	Позориште и драмска прича–Д. Ковачевић: Балкански шпијун		Број часова 5
Раније стечено знање	Познавање жанровских карактеристика и главних појмова драмске уметности (хумор, иронија, апсурд).		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Помагање усвајања позоришног система деловања. Тежња ка разумевању позадине друштвених, колективних и индивидуалних конфликта, за морално размишљање и просуђивање. Развијање тумачења дела на основу читања и анализе текста.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Српска драмска књижевност 20. века; драматургије Д. Ковачевића.		Ученик упознаје неке типичне тенденције савремене српске драме и позоришта 20. века. У стању је да анализира једно савремено дело, презентира његове драматуршке специфичности и неке тачке гледишта.	<i>Филмска култура и познавање медија:</i> филмске адаптације књижевних дела.
Кључни појмови/појмови	Апсурд, гротеска.		

Тематска целина Развојни циљ	Аспекти-Добрица Ћосић: Корени, Данило Киш: Рани јади		Број часова 8
Раније стечено знање	Познавање жанровских карактеристика и главних појмова романа (роман, технике приповедања, тачка гледишта).		
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Информисање, тумачење дела, развијање способности анализе током упоредних анализа.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Ћосић: <i>Корени</i> . Карактеристике Ћосићеве епике, српски породични роман на почетку 20. века. Распад патријархалне породице. Д. Киш: <i>Рани јади</i> . Кишова лирска проза. Двојни лик.		Ученик означава место Ћосића и Киша у историји српске књижевности, познаје особине њиховог начина стварања и гледишта, способан је за упоредне анализе.	<i>Филмска култура и познавање медија:</i> филмске адаптације књижевних дела.
Кључни појмови/појмови	Породични роман, двојни лик.		

Тематска целина Развојни циљ	Светска књижевност—епска и лирска настојања у 20. веку и у савременој књижевности		Број часова 7
Раније стечено знање	Познавање авангардних праваца.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Упознавање неких одлучујућих тенденција књижевности 20. века. Обрада дела и одломака, тачке гледишта ствараоца, расправа о културним контекстима.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Епска дела, избор (одломци) из европске књижевности, нпр. Ф. Кафка: <i>Преображај</i> , Томас Ман: <i>Марио и</i> <i>чаробњак</i> , Б. Брехт: <i>Мајка</i> , А. Ками: <i>Странац</i> , С. Бекет: <i>Чекајући Годоа</i> , В. Фокнер: <i>Бука и бес</i> .		Ученик упознаје неке одлучујуће тенденције књижевности 20. века. Зна неколико типичних значајних епских дела и одломака из 20. века. Способан је за самостално тумачења дела.	<i>Филмска култура и</i> <i>познавање медија:</i> филмске адаптације књижевних дела.
Кључни појмови/ појмови		Неоавангарда, објективна лирика, водећи мотив, техника монтаже.	

Тематска целина Развојни циљ	Портрети, аспекти из савремене књижевности (аутори и дела по избору)		Број часова 6
Раније стечено знање	Тенденције српске књижевности 20. и 21. века.		
Образовно- развојни циљеви тематске целине	Савремена српска књижевност: проширење појмовног образовања. Тумачење савремених дела. Приказ живота савремене српске књижевности. Препознавање нових манифестација интеракције електронске масовне комуникације и књижевности.		
Знања		Развојни захтеви	Корелација
Избор из савремених прозних дела. (нпр. Светлана Велмар-Јанковић, Давид Албахари, Милорад Павић, Борислав Пекић, Александар Тишма). Савремени српски књижевни живот.		Ученик је упознат са карактеристикама животног дела аутора изабраних из савремене књижевности, упознаје нека настојања савремене српске књижевности, појам постмодерне дигиталне књижевности. Тумачи једно савремено дело. Сналази се у књижевним базама података и блоговима.	Филмска култура и познавање медија: нове манифестације узајамног дејства масовне електронске комуникације и књижевности.
Кључни појмови/ појмови	Штампани и интернетски часопис, савремена јавност.		

Тематска целина Развојни циљ	Портрети и аспекти из савремене књижевности Срба у Мађарској (аутори и дела по избору)	Број часова 6
Раније стечено знање	Тенденције књижевности Срба у Мађарској у 20. и 21. веку.	
Образовно-развојни циљеви тематске целине	Савремена књижевност Срба у Мађарској: проширење појмовног образовања. Препознавање нових манифестација интеракције електронске масовне комуникације и књижевности.	
Знања	Развојни захтеви	Корелација
Избор из савремених прозних дела (нпр. Стојан Вујичић, Предраг Степановић, Петар Милошевић). Српско-мађарски књижевни односи. Тражење повезаности савремене књижевности Срба у Мађарској и у земљи матици.	Ученик је упознат са карактеристикама животног дела аутора изабраних из савремене књижевности, упознаје нека настојања савремене књижевности Срба у Мађарској и појам дигиталне књижевности. Тумачи једно савремено дело. Сналази се у књижевним базама података и блоговима.	<i>Историја, друштвено и грађанско образовање, српски народопис: историјско сећање, традиција, цивилно друштво.</i>
Кључни појмови/појмови	Традиција, националност, интеркултуралност.	

Очекивани резултати развоја на крају двогодишњег циклуса	Ученик препознаје и користи текстове засноване на масовној комуникацији и аудио-визуелној и информатичкој основи. Способан је за самостално формулисање текста у неким једноствнијим публицистичким, аудио-визуелним и информатичким жанровима. Располаже способношћу за анализу и тумачење текста. Уме да користи стечена знања из дескриптивне граматике, стилистике и семантике. Поред књижевних текстова може да обради и стручно-научне и публицистичке текстове. Редовно користи библиотеку, познаје и користи разне информатичке носаче података. Може да разуме разне текстове и да их анализира по конструкцији, граматичким карактеристикама и рашчлањавању. Рукопис му је уредан и читак. У усменој и писменој комуникацији бира одговарајући тоналитет, стилски слој и дијалект. Примењује норме правилног културног српског говорног језика. Способан је за самостално формулисање текста у жанру службених списа (нпр. аутобиографија, молба). Познаје историју српског језика и језичке сродности, препознаје и примењује научене граматичке, стилске и семантичке феномене. Познаје и тумачи однос језика и друштва. Уме верно да интерпретира меморитере. Може да препозна повезаности и разлике међу текстовима
---	---

	(упоређивање повезаности по теми и мотиву, поређење указивања, чињеница и мишљења). Уме да примени поступке за обраду текста који одговарају карактеристикама жанра. Препознаје вредности, морална питања, ставове и форме понашања приказане у књижевним делима. Може да учествује у аналитичким разговорима и да изрази своје мишљење. У стању је да тумачи и упореди тематски и поетски дела настала у различитим епохама. У стању је да своје знање о истакнутим ствараоцима српске и светске књижевности формулише у писаној форми. Уме да прикаже специфичности историјских епоха књижевности и стилских праваца. Уме да докаже усмено и писмено своје познавање стваралачке професије приказивањем значајнијих чињеница из њих. Препознаје утицај разних стваралаца у књижевној традицији. Познаје повезаности српске и мађарске књижевности.
--	--

A kerettantervi rendelet 12. melléklet 12.3. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„12.3. Kerettanterv a felnőttoktatás 9-12. évfolyama számára

Kerettanterv a felnőttoktatás 9–12. évfolyama számára

Célok és feladatok

A felnőttek középfokú iskoláinak feladata olyan ismeretek és képességek nyújtása, amelyek átfogják az általános műveltség középiskolai körét, tekintetbe véve a tanulók élettapasztalatait és korábbi (általános iskolai, illetve megszakított középiskolai) tanulmányait, rendezve és kiegészítve ezek eredményeit, valamint felkészítik a tanulókat – akik azzal még nem rendelkeznek – azoknak a szakmáknak a tanulására, amelyek nem igényelnek érettségit.

A felnőttek középfokú iskolái így megteremtik az érettségi, a középfokra alapozott szakképzés, a felsőfokú továbbtanulás lehetőségeit.

A tananyag tantárgyi és tantárgyközi tartalmai, tevékenységformái közvetítik és továbbfejlesztik a kommunikációs és a tanulási képességeket, az egész életen át tartó tanulás igényeinek és az erre való képességek kifejlődésének érdekében. Alkalmat adnak a tanulók életvitelének, társadalmi létformáik és a világban való tájékozottságuk továbbfejlesztésére. Lehetőséget biztosítanak korábbi iskolai kudarcaik kompenzálására, a különböző forrású hátrányok ledolgozására. Módot nyújtanak a tanulók személyiségének minél átfogóbb fejlesztésére, szocializálására.

A kerettantervek hangsúlyt helyeznek arra, hogy a középfokú tananyag nemcsak ismeretek rendszere, hanem ezzel együtt bevált megismerési-tanulási és cselekvési módszerek elsajátítási eszköze is, az ismeretelsajátítástól elválaszthatatlan gondolkodási és cselekvési műveletek kifejlesztője. Ily módon törekszenek a műveltség elvontabb, elméleti és konkrétabb, gyakorlati szintjeinek egyensúlyára, az elméleti és a gyakorlati gondolkodás közti átmenetek létrehozására, különös tekintettel az érettségre, illetve a felsőfokú továbbtanulás lehetőségeinek biztosítására. Hangsúly került a reprodukív gondolkodás továbbfejlesztési lehetőségeinek biztosítására, a problémamegoldó és a kreatív működés irányába. Mindezek a felnőttek középiskolái kiemelt feladataihoz kapcsolódnak.

Felnőttek gimnáziuma

1. a nappali (ifjúsági) tagozat minden évfolyamon 32 óra – specialitásokkal
2. az esti képzés óraszámát mindenütt minimum 50%-a a nappalinak
3. a levelező képzés óraszámát pedig kevesebb mint 1/3-a a nappalinak (10–10,5 óra)

Évfolyam/ Tantárgyak	9. évfolyam			10. évfolyam			11. évfolyam			12. évfolyam		
	nappali (ifjúsági)	esti	levelező	nappali (ifjúsági)	esti	levelező	nappali (ifjúsági)	esti	levelező	nappali (ifjúsági)	esti	levelező
Anyanyelv/kommunikáció	2	1	0,5	2	1	0,5	2	1	0,5	2	0,5	0,5
Magyar irodalom	3	2	2	3	2	2	3	2	2	4	2	1
Matematika	4	3	2	4	3	2	4	3	2	5	2	2
Idegen nyelv (angol/német)	5	3	2	5	3	2	5	3	2	6	3	2
Történelem, állampolgári ismeretek	2	1	1	2	1	1	3	1	1	3	2	1
Fizika	2	1	0,5	2	1	0,5	2	1	0,5	2	1	0,5
Biológia	2	1	0,5	2	1	0,5	2	1	0,5	-	-	-
Kémia	2	1	0,5	2	1	0,5	-	-	-	-	-	-
Földrajz	2	1	0,5	2	1	0,5	-	-	-	-	-	-
Informatika	-	-	-	-	-	-	1	1	0,5	1	1	0,5
Etika	-	-	-	-	-	-	1	0,5	0,5	-	-	-
Művészetek	-	-	-	-	-	-	1	0,5	0,5	1	1	0,5
Osztályfőnöki	1	1	0,5	1	1	0,5	1	1	0,5	1	1	0,5
Testnevelés	3	-	-	3	-	-	3	-	-	3	-	-
<i>Szabadon tervezhető</i>	4	2	-	4	2	-	4	2	-	4	3,5	1,5
Összesen:	32	17	10	32	17	10	32	17	10,5	32	17	10

Felnőttek szakközépiskolája

1. a nappali (ifjúsági) tagozat minden évfolyamon 32 óra – specialitásokkal
2. az esti képzés óraszámát mindenütt minimum 50%-a a nappalinak
3. a levelező képzés óraszámát pedig kevesebb, mint 1/3-a a nappalinak (10 óra)

Évfolyam/ Tantárgyak	9. évfolyam			10. évfolyam			11. évfolyam			12. évfolyam		
	nappali (ifjúsági)	esti	levelező	nappali (ifjúsági)	esti	levelező	nappali (ifjúsági)	esti	levelező	nappali (ifjúsági)	esti	levelező
Anyanyelv/kommunikáció	2	1	0,5	2	1	0,5	1	1	1	1	1	1
Magyar irodalom	3	1	1	3	2	1	3	2	1	3	2	2
Matematika	4	2	1	4	2	1	3	2	1,5	3	2	1,5
Idegen nyelv (angol/német)	4	2	2	4	2	2	3	2	2	3	2	2
Történelem, állampolgári ismeretek	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	1	1
Fizika*	1	1	0,5	1	0,5	0,5	1					
Biológia*	1	1	0,5	1	0,5	0,5	1					
Kémia*	1	1	0,5	1	0,5	0,5	1					
Földrajz*	1	1	0,5	1	0,5	0,5	1					
Informatika	1	1	0,5	1								
Etika								1	0,5	1		
Művészetek								1	0,5	1		
Osztályfőnöki	1	1	0,5	1	1	0,5	1	1	0,5	1	1	0,5
Testnevelés	5			5			5			5		
Szakmai tárgyak**	4	4	1,5	6	6	2	10	7	2	12	9	2,5
Szabadon tervezhető	2											
Összesen:	32	18	10	32	18	10	32	18	10	32	18	10,5

* Javaslat: Ezekre a tárgyakra készül egy „komplex természetismeret” program. Aki érettségizni akar ezekből a tárgyakból, azt az iskola a szabad sávban tudja segíteni, de a felkészülés alapvetően a felnőtteknél egyénileg történik.

** Ifjúsági osztályok: Javaslat: a szakmai óraszám átlagosan az összóraszám 25%-a – ezeket az iskola a szakmai igények szerint átcsoportosíthatja. A tervezetben a szakmai órák emelkedő órázámban kaptak helyet az évfolyamokon. (Összóraszám: 126 óra, szakmai óraszám: 32 óra)

Felnőttek szakiskolája

1. az esti képzés óraszámát mindenütt minimum 50%-a a nappalinak
2. a levelező képzés óraszámát pedig 1/3-a a nappalinak

Évfolyam/tantárgyak	9. évfolyam		10. évfolyam		11. évfolyam	
	Esti	Levelező	Esti	Levelező	Esti	Levelező
Magyar-kommunikáció-nyelvtan	1	0,5	0,5	0,5		
Matematika	1	0,5	0,5	0,5		
Idegen nyelv	1	0,5	1	1	1	
Társadalomismeret	1	0,5	0,5	0,5		
Természetismeret	2	1				
Osztályközösség-építés	1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Összóraszám	7 óra/hét	3,5 óra/hét	3 óra/hét	3 óra/hét	1,5 óra/hét	0,5 óra/hét

- A 0,5 óra a gyakorlatban kéthetente 1 órát jelent.
- A felnőttek szakiskolája esetén az oktatás megszervezése során nem a felnőttoktatási kerettanterveket, hanem a hagyományos szakiskolai kerettantervet kell figyelembe venni.

Kerettanterv a szakiskolák számára

Kerettantervek:

- Magyar nyelv és irodalom
- Idegen nyelv
 - angol
 - német
- Matematika
- Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek
- Etika
- Biológia-egészségtan
- Fizika
- Kémia
- Földrajz
- Művészetek
 - Dráma és tánc
 - Vizuális kultúra
- Informatika
- Testnevelés és sport
- Osztályközösség-építő program

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

A felnőttek középiskolája 9–12. osztályának feladata olyan ismeretek és képességek nyújtása, amelyek átfogják az általános műveltség középiskolai körét, tekintetbe véve a tanulók élettapasztalatait és korábbi, általában kudarcos (általános iskolai, illetve megszakított középiskolai) tanulmányait. A felnőttek középiskolájának legfontosabb célja, hogy felkészítsen a sikeres érettségi vizsgára, az ehhez szükséges ismeretek, készségek, képességek elsajátításával. A különböző tudással érkezőket felzárkóztassa, és mindenkit eljuttasson az érettségihez elégséges minimumig, illetve lehetőleg annál is tovább. Ezzel a sikeres későbbi élet megalapozását is segíti, illetve a szakmatanulást, munkavállalást. A munkaerőpiacon sokkal jobb helyzetbe kerülnek a sikeres érettségit tett tanulók, és nemcsak a bizonyítvány, hanem a nagyobb tudás, a szükséges kommunikációs, szociális készségek és képességek megléte miatt is. Ennek belátása a legfontosabb motiváló erő lehet, a sokszor nehéz, nagy hiányosságokat bepótolni hivatott és komoly elvárásoknak megfelelő munkában.

A tananyag tantárgyi és tantárgyközi tartalmai, tevékenységformái fejlesztik a kommunikációs és a tanulási képességeket, az élethosszig tartó tanulás és az erre való igény kialakulása érdekében. Segítik a tanulókat életvitelük javításában, és a világban való tájékozottságuk továbbfejlesztésében. Rehabilitációs lehetőséget biztosítanak korábbi iskolai kudarcuk kompenzálására. Módot nyújtanak a tanulók személyiségének minél átfogóbb fejlesztésére, szocializálására.

A kerettanterv hangsúlyt helyez arra, hogy a középfokú tananyag nemcsak ismeretek rendszere, hanem ezzel együtt bevált megismerési-tanulási és cselekvési módszerek elsajátítási eszköze is, az ismeretelsajátítástól elválaszthatatlan gondolkodási és cselekvési műveletek kifejlesztője. Ezért törekszik a műveltség elvontabb elméleti, és konkrétabb, gyakorlati szintjeinek egyensúlyára, az elméleti és a gyakorlati gondolkodás közti átmenetek létrehozására – különös tekintettel az érettségire, esetleg a felsőfokú továbbtanulás vagy a szakmatanulás lehetőségeinek biztosítására. Hangsúlyt kap a problémamegoldó és a kreatív gondolkodás, ezzel párhuzamosan a reprodukív gondolkodás továbbfejlesztési lehetőségeit is biztosítja.

Az életkori sajátosságokat, a korábban bejárt kudarcos tanulási utat, a szociális nehézségeket figyelembe kell venni, és ha lehet, ezek megoldásában segítséget adni, ugyanakkor elérni, hogy a tanulók felkészülten, sikeres érettségi vizsgát tessenek. A képzés fontos területe a magyar nyelv és irodalom, hiszen az itt kialakított készségek és képességek, az e tárgyban megszerzett nyelvi, kommunikációs és műveltségbeli tudás nagyban segíti a többi tárgy tanulását, a sikeres vizsgák letételét. Fontos, hogy a tanulók számára világossá váljon, hogy az irodalmi (és a nyelvtani) ismeretek nemcsak az emberi kultúra fontos részei, hanem saját mindennapi életükben, emberi kapcsolataikban, a konfliktusokban való eligazodásban is segítséget jelenthetnek.

Ki kell alakítani a tanulóknak az irodalom iránti igényességet, az iskola befejezése utáni önművelés igényét. Ezekkel összhangban képessé kell tenni őket az irodalmi alkotások elemző (esetleg kritikus) befogadására, a magyar és világirodalmi alkotások megbecsülésére, valamint az ezekkel kapcsolatos véleményeik szabatos megfogalmazására mind írásban, mind szóban. Fontos, hogy a véleményekben a személyességen túl az irodalomelméleti, -történeti tárgyyszerűség, a megalapozottság is helyet kapjon, és a vélemény megformáltságának színvonala minél magasabb legyen.

A kerettanterv teljes mértékben épít a 9–12. osztály magyar nyelv és irodalom kerettantervére, ugyanakkor tekintetbe veszi, hogy ezeknek a tanulóknak eltérő életkoruk, élettapasztalataik és korábbi kudarcuk miatt más volt a tanulási útjuk, „felnőttesebb” az érdeklődési körük, illetve olyan hétköznapi problémákkal néznek szembe, melyekhez

kommunikációs és anyanyelvi segítséget igényelnek. Ez a tananyag kiválasztásában is megjelenik, illetve igazodik az eltérő órakeretekhez. Legfontosabb célként az érettségi jelenik meg, a tantervet, az anyagok szelektálását, a vizsgakövetelményeket ehhez igazítja.

A tematikai egységeknél az óraszámoknál elkülönítjük a nappali (N), esti (E) és a levelező (L) forma óraszámait. Az esti és levelező forma esetében építeni kell az otthoni kiegészítő felkészülésre. Alapvetően ez azt jelenti, hogy az általános ismeretek átadása, illetve a műelemzés zajlik órai keretben, ezek elmélyítése, részletes információkkal való kiegészítése tanórán kívül, önálló felkészülés során zajlik.

A kerettanterv az éves óraszám 90%-át fedi le. Az óraszámokat az alábbi táblázat tartalmazza:

Évfolyam/ Tantárgyak	9. évfolyam (36 hét)			10. évfolyam (36 hét)			11. évfolyam (36 hét)			12. évfolyam (31 hét)		
Képzési forma	N	E	L	N	E	L	N	E	L	N	E	L
Anyanyelv/ kommunikáció (heti óraszám)	2	1	0,5	2	1	0,5	2	1	0,5	2	0,5	0,5
Magyar irodalom (heti óraszám)	3	2	2	3	2	2	3	2	2	4	2	1
Éves óraszám: anyanyelv (zárójelben: 90%*)	72 (65)	36 (32)	18 (16)	72 (65)	36 (32)	18 (16)	72 (65)	36 (32)	18 (16)	62 (56)	16 (14)	16 (14)
Éves óraszám: irodalom (zárójelben: 90%)	108 (97)	72 (65)	72 (65)	108 (97)	72 (65)	72 (65)	108 (97)	72 (65)	72 (65)	124 (111)	62 (56)	31 (28)
Szabad órakeret magyar nyelv és irodalomból:	18	11	9	18	11	9	18	11	9	19	8	5

* A tanulók teljesítményének mérését (be- és kimeneti egyaránt) az anyanyelvi óraszámoknál vesszük figyelembe.

Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata a nyelv mint változó rendszer megismerése, illetve a nyelvi kompetencia fejlesztése annak érdekében, hogy a tanulók birtokolják a szóbeli és írásbeli kommunikáció eszköztárát, képessé váljanak azok gyakorlati alkalmazására. Így segítve és megalapozva a tanulók önálló ismeretszerzését, tanulását, valamint a velük szoros összefüggésben levő differenciált gondolkodást, az élethosszig tartó tanulás képességét és igényét. A tanuló folyamatosan fejlődő szövegértési és -alkotási tudása teszi lehetővé, hogy önállóan, illetve másokkal együttműködve képes legyen a verbális és nem verbális kommunikáció kódjainak, kapcsolatainak, tényezőinek azonosítására, tudatos alkalmazására, a különböző szövegek megértésére, elemzésére, kritikai feldolgozására. A szövegek önálló megalkotásában képes megfelelni a beszédhelyzetet, a hallgatóságot figyelembe vevő, az alkotói szándékból, az olvasók igényeiből, továbbá a különféle szövegműfajok normáiból fakadó erkölcsi, esztétikai és kulturális elvárásoknak.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy a tartósan elfogadott értékekkel szerves egységben, párhuzamosan közvetíti a jelenben alakuló, változó nyelvi és irodalmi kultúrát. Tartalommal tölti meg és erősíti a nyelvi és kulturális identitást, felkelti a minőségi megnyilatkozás iránti igényt, erősíti az etikai, erkölcsi ítélőképességet, elősegíti más kultúrák megismerését. E feladatát a magyar nyelv- és irodalomtanítás akkor tölti be, ha hiteles kérdések és válaszok megfogalmazásával, motiváló befogadási, kifejezési helyzetek teremtésével reagál a diákok mindennapi életvilágára, önkifejezési, értelmezési problémáira és érzelmi-gondolati felismeréseire egyaránt.

A jelentős művek szembesítik a befogadót az élet alapvető kérdéseivel, biztosítva a kultúra folytonosságát, folyamatos megújulását. Segítenek az emberi és társadalmi problémák

megértésében, átélésében, a saját és más kultúrák megismerésében, az én és a másik közötti különbség megfogalmazásában, tiszteletében. Az irodalmi alkotások fejlesztik az emlékezetet, az élmények feldolgozásának és megőrzésének képességét, hozzájárulnak ahhoz, hogy a diákokban megteremtődjék a hagyomány elfogadásának és alakításának párhuzamos igénye.

A fenti célok mellett az irodalmi nevelés kitüntetett feladata az olvasási kedv felkeltése és megerősítése, az irodalomnak mint művészetnek, mint az emberi kommunikáció sajátos formájának megszerettetése, közlésformáinak, kifejezési módjainak élményteremtő megismertetése. Az így megszerzett tudás lehetőséget teremt az ön- és emberismeret, a képzelet, a kreativitás és a kritikai gondolkodás fejlesztésére, miközben a tanulók megismerik a sokoldalú és többjelentésű hagyomány fogalmát, a nyelvi és művészi konvenciókat.

Fontos, hogy az irodalomtanítás megőrizze az élményszerűséget, a felnőtt korú tanulók számára lehetőség nyíljon a saját élethelyzeteik és az irodalmi művekben felmerülő helyzetek, erkölcsi kérdések közötti kapcsolatok kifejtésére, megfogalmazására.

Szövegértési és szövegalkotási tudásuk alkalmazása minden tantárgyban érvényes és alkalmazható. Az érvelés, a vita tanításában-tanulásában is motiváló ereje van, ha osztátsadalmi érdekeltségű, ugyanakkor az egyén mindennapjaiban is releváns témákat érintünk. Az irodalmi olvasmányok ember és természet sokféle viszonyát mutatják fel, ezek megbeszélése, tanulmányozása hozzásegíthet a természeti és a teremtett környezethez való tudatos viszony kialakításához. A kritikus fogyasztói magatartásra való nevelés természetes területe a szövegértés. Több nyelvi témakör kínál módot például a reklámyelv, a reklámhatás kritikus nyelvi elemzésére, az információk helyes értékelésére, a manipuláció felismerésére.

A tantárgy azzal is számol, hogy az elektronikus információhordozók, a világháló térhódításának és napi használatának közegében működik. E kihívás ugyanis jelentős erővel alakítja az anyanyelvi kultúrát, és hat az irodalomolvasás szellemi jelentőségére. A digitális kultúrát és a hatékony önálló tanulást egyaránt fejlesztik az önálló adatgyűjtés módszerei, a könyvtári szolgáltatások, katalógusok, bibliográfiák használata mellett az internet kínálta lehetőségek alkalmazása. A tantárgy kínálta lehetőség és feladat is egyúttal a megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása, az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak, etikai normáinak ismerete és alkalmazása.

A tanterv a vizsgakövetelmények témaköreit is figyelembe véve tartalmazza a tananyagot (Életművek, Portrék, Látásmódok, Világirodalom, Kortárs irodalom, Színház és dráma, Irodalom és kultúra) – a tanárnak szabad kezét biztosítva az egyes anyagrészek sorrendjének megállapításához. Az egyes anyagrészeknél figyelemmel kell lenni a csoport felkészültségére, előzetes ismereteire, és nem biztos, hogy mindig a legmagasabb elvárásoknak megfelelően kell elvégezni az anyagot, érdemes a minimális és a maximális követelmények között az alkalmas szintet, mélységet megkeresni, szem előtt tartva az érettségi vizsgához szükséges ismereteket, fogalmakat, készségeket, képességeket. Ezek minimális mennyiségét az anyag általában jelzi.

9–10. évfolyam

A 9. évfolyamra érkező diákok rendkívül különböző tudással, tudáshiánnyal érkeznek, és tekintetbe kell venni a korábbi kudarcos tanulási utat is. Vagyis úgy kell haladni, hogy a felzárkóztatást, a közös szintre hozást is meg kell oldani. Nagyon fontos a motiváció kialakítása, illetve annak tudatosítása, hogy a tananyag olyan tudást ad, amelyet használni tudnak életbeli sikerességükhöz. A magyar nyelvi tanulmányok, a nyelvvel és a nyelv megismerésével kapcsolatos tevékenységek célja a tanulók szövegértési technikáinak, szókincsének, befogadói érzékenységének, fogalomértésének és fogalomhasználatának

bővítése, fejlesztése. Kiemelt cél továbbá az anyanyelvű írásbeliség normáinak alkalmazása, olvasható írás, biztos, problémaérzékeny helyesírás. Elvárt az olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése; az értő hangos és néma olvasás, amely magában foglalja a különféle nyelvi szintek jelenségeinek felismerését, azonosítását, jelentésadó és jelentésmódosító szerepükre való reflexiót, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazását az elemi feladatmegoldástól a beszélgetésen át az önálló írásműig. Az anyanyelvi képzés kiemelt területe különféle hosszúságú, bonyolultságú, műfajú, rendeltetésű (pl. szépirodalmi, dokumentum és ismeretterjesztő), különféle hordozókon közzétett szövegek olvasása, illetve megértésének, értelmezésének fejlesztése. A szövegalkotási képesség fejlesztésével összefüggő, azt megelőző, illetve kísérő feladat az önálló jegyzet- és vázlatkészítés fejlesztése, az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos saját vélemény megfogalmazása szóban és írásban.

A kulturált nyelvi magatartás kialakítása feltételezi az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztését. Átfogó cél a beszédpartnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása, hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése és értelmezése, a hangzó szöveg különféle kommunikációs helyzetekben, beszédszándékokkal és célokkal, a beszédpartnerek kommunikációs szándékának, nem nyelvi jeleinek felismerése, azonosítása.

Elvárt feladat a mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvi, nyelvtani ismeret továbbépítése, fejlesztése; felkészítés a tanulók nyelvtani ismereteinek önálló alkalmazására a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megközelítésében. Cél az önálló kézikönyvhasználat mellett a biztos helyesírású szövegek megírása. A nyelvi tudatosság fejlesztésének része, hogy a tanuló képessé váljon szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezésére, a hibák önálló javítására.

Cél a szövegelemzés már ismert módszereinek gazdagítása a stilisztikai és szövegtani ismeretek alkalmazásával. E tevékenységekhez járul a szöveg vizuális összetevőinek értelmezése különféle digitális, informatikai alapú műfajokban. A szövegértés fejlesztése eljut oda, hogy a tanuló kritikai és kreatív olvasással képes – írott, audiovizuális, digitális környezetben megjelenő – szövegek jelentésének feltárására, értelmezésére, manipulációs szándékok, technikák felfedezésére. Ismeri hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőit, és képes önálló (kézi és digitális) szövegalkotásra e műfajokban. Képes a konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértésére.

Az irodalmi műveltség épüléséhez hozzájárul, ha a tanulók képessé válnak az olvasott, különböző korú és világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítására, megértésére, a megismert korszakok, művek máig tartó kulturális, irodalmi hatásának megértésére, konkrét példák felidézésére. Kíváncsi, hogy tudásukat alkalmazni tudják, például szövegek kapcsolatának és különbségének felismerésében, értelmezésében (pl. tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások, nem irodalmi és irodalmi szövegek, tények és vélemények összevetése). A gondolkodási képességet, az önkifejezést, a kreativitást fejlesztő feladathelyzet a megismert formák és stilisztikai, nyelvi sajátosságok alkalmazása a mindennapi történetmondásban, a kreatív írásban.

A tanulási képesség fejlesztéséhez, az önállóság növeléséhez járul hozzá a felkészítés egy-egy nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szöveg (pl. beszámoló, ismertetés, esszé, egyszerűbb értekezés) írására; verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésére, szelekciójára, rendszerezésére, kritikájára és felhasználására. Mind a magyar nyelv, mind az irodalomtanítás feladata az információ-felhasználás normáinak (pl. a források megjelölése, idézés) közvetítése. Elvárható önálló műelemzés készítése adott szempont/ok szerint.

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 8 óra E: 4 óra L: 4 óra
Javaslat	Bemeneti és kimeneti mérés 9. és 10. évfolyamon is.	

Magyar nyelv

Tematikai egység	Kommunikáció, tömegkommunikáció	Órakeret N: 20 óra E: 10 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Mindennapi kommunikációs helyzetekben való megnyilvánulás, törekvés az érthető, kifejező beszédre. Szóbeli szövegek megértése, reprodukálása, utasítások megfelelő követése, a kommunikációs partner szóbeli közlésének megértése. Az alapvető kommunikációs kapcsolatfelvételi formák ismerete és alkalmazása: köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdezés, kérdés stb.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A hallott szöveg megértésének fejlesztése (üzenet, szándék, hatás). A szövegértési és szövegalkotási készségek fejlesztése annak érdekében, hogy önállóan, illetve másokkal együttműködve a tanuló képes legyen a verbális és nem verbális kommunikáció kódjainak, kapcsolatainak, tényezőinek azonosítására, tudatos alkalmazására, a különböző szövegek megértésére, elemzésére, illetve kritikai feldolgozására a kommunikációs helyzet tér, idő és résztvevői szerepeinek (kontextus) megfelelően. A beszéd zenei eszközeinek, a nem verbális kommunikáció elemeinek értő használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A beszédhelyzetnek megfelelő adekvát nyelvhasználat: szövegszerkesztés élőszóban, szó- és beszédfordulatok, kommunikációs helyzetek, a kommunikációs helyzet tér, idő és résztvevői szerepeinek (kontextus) megfigyelése. A kommunikáció kontextusának megértése, a célok meghatározásával a megfelelő kommunikációs eszközök megnevezése. A kommunikációt kísérő nem nyelvi jelek lehetőségeinek és korlátainak megtapasztalása: az élőszó zenei kifejezőeszközei, nonverbális kommunikáció. A testbeszéd, a térszabályozás szerepének ismerete, tudatos alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben; dekódolása a hétköznapi kommunikációs helyzetekben és a tömegkommunikációban. A kulturális kontextus megfigyelése, megértése. A különféle kommunikációs helyzetekben elhangzó üzenetek céljának dekódolása, az üzenetek manipulatív szándékának felismerése. A kommunikáció típusainak, jellemzőinek megismerése: személyes, csoportos, nyilvános és tömegkommunikáció. A tömegkommunikáció jellemzői, funkciói, megjelenési formái, nyelvi és képi kifejezési formái. Néhány tömegkommunikációs műfaj megismerése. Az új „szóbeliség” (skype, chat) jelenségei és jellemzői. Iskolai és munkahelyi környezet beszédsszituációi (állásinterjú, érdekvényesítés,		

bemutatkozás stb.). A hétköznapi életben, a hivatalos kommunikációban megjelenő beszédhelyzetekben való jártasság, érdekérvényesítés (bank, egészségügy, önkormányzat, bíróság stb.).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kommunikáció, kommunikációs tényező (adó, vevő, kód, csatorna, üzenet, zaj, kapcsolat, kontextus, a világról való tudás). Kommunikációs cél és funkció (tájékoztató, felhívó, kifejező, metanyelvi, esztétikai szerep, kapcsolatfelvétel, -fenntartás, -zárás), nem nyelvi jel (tekintet, mimika, gesztus, testtartás, térköz, emblémák), tömegkommunikáció. Tájékoztató műfaj (hír, közlemény, tudósítás, riport, interjú). Véleményközlő műfaj (kommentár, glossza, jegyzet, olvasói levél, ismertetés, ajánlás).

Tematikai egység	Nyelvi szintek, a nyelv grammatikai jellemzői	Órakeret N: 20 óra E: 12 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Hangtani, alaktani, szótani, szószerkezet-tani és mondattani ismeretek, és azok megfelelő használata az írott és szóbeli szövegalkotás folyamatában.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A nyelvi elemek értő, elemző használatának fejlesztése. A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentésének felismertetése, az elsődleges és másodlagos jelentés megkülönböztetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Hangtani ismeretek: a magyar hangállomány ismerete, magánhangzók és mássalhangzók rendszere, a hangok alapvető képzési, ejtési jellemzői. A hangkapcsolódási szabályosságok típusai és a helyesírás összefüggése. A magyar hangrendszer nyelvjárási eltéréseinek megfigyelése. Alaktani sajátosságok: a szótő, a szóelemek szerepe és funkciója, kapcsolódási szabályaik. A szavak szófaji rendszerbe sorolásának kritériumai, hagyományai, egy lehetséges szófaji rendszer megismerése. A szószerkezet fogalma, a szintagmák típusai, szerepük a mondat felépítésében, mondatbeli viszonyaik, a vonzatok. A mondatrészek fogalma, fajtái, felismerésük mondatban, helyes használatuk a mondatok felépítésében. A mondat fogalma, a mondat szerkesztettség és mondatfajta szerinti típusai, az egyszerű és összetett mondatok típusainak felismerése, elemzése, a helyes mondat szerkesztés a gyakorlatban. A nyelvi szintek elemkészletéről, rendszeréről tanultak fogalmi szintű megnevezése, rendszerező áttekintése.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hang, fonéma, hangtörvény, szóelem (morféma): szabad és kötött morféma, szótő, képző, jel, rag. Szófaj: alapszófaj, viszonyzó, mondatszó. Szószerkezet (szintagma): alárendelő, mellérendelő szintagma. Mondatrész: alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző. Vonzat.	

	Mondat, a mondat szerkesztettsége, mondatfajta; egyszerű mondat, összetett mondat.
--	--

Tematikai egység	Szövegértés, szövegalkotás	Órakeret N: 24 óra E: 10 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Olvasási stratégiák alkalmazása különböző típusú és műfajú szövegek feldolgozásában, nyomtatott és elektronikus adathordozókon. A szöveg információinak és gondolatainak értelmezése és értékelése.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A szöveg tartalmának, céljának megfelelő jegyzetelési technika kialakítása. A társalgás általános szerkezetének, szabályszerűségének megfigyelése. A leggyakoribb hivatalos szövegtípusok szerkezetének, formájának megismertetése, tárgyyszerű és funkcionális hivatalos szövegek alkotásának képessége. Azon szövegtípusok gyakorlása, amelyekkel találkoztak már, illetve találkozni fognak (bank, hivatal stb.). Az esszéírás technikájának megismerése és alkalmazása különböző témájú és típusú esszé írásakor. A kritikai gondolkodás és a felelősségérzet fejlesztése, elektronikus, internetes szövegtípusok hitelességének, megbízhatóságának vizsgálata. A szövegalkotás lépései, az anyaggyűjtési technikák.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Önálló szövegfeldolgozás a szövegbefogadás céljának megfelelő olvasási stratégia és szövegfeldolgozási mód megválasztásával. A szöveg és kép összefüggése. Hatékony jegyzetelési és vázlatírási technikák megismerése, adekvát alkalmazásuk. Különböző magánjellegű és hivatalos szövegek szerkezetének, jellemzőinek megismerése, hivatalos szövegek alkotásának képessége. Hivatali és vizsgaszituációknak megfelelő verbális viselkedés normáinak azonosítása, gyakorlása. Az anyaggyűjtés módjai írott és nem írott források felhasználásával, az idézés szabályai. Az esszé és a tanulmány műfaji különbségei, az esszé jellemzői, az esszéírás folyamata. Néhány gyakoribb internetes szöveg szerkezetének, megjelenésének, közlési szándékának megfigyelése, a tapasztalatok felhasználása a szövegbefogadáskor, az internetes szövegek nyilvánosságának kérdése, etikája. Munkahelyeken használatos dokumentumok megértése (munkaköri leírás, szerződés, álláshirdetés.) A hétköznapi életben, a hivatalos kommunikációban alkalmazott dokumentumok, nyomtatványok megértése (banki, orvosi, önkormányzati, jogi). Internetes szövegalkotási gyakorlatok (pl. fórum, blogbejegyzés írása, online regisztráció). Az írásban történő bemutatkozás szabályai a papíralapú és az online felületen (önéletrajz, közösségi média). Az interneten való kommunikáció szabályai, veszélyei (pl. közösségi oldalak, chat, regisztráció stb.). A munkahelyek által igényelt dokumentumtípusok elkészítése (önéletrajz, motivációs levél).		

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hivatalos levél, kérvény, önéletrajz, motivációs levél, meghatalmazás, elismervény, esszé, értekezés, tanulmány.
------------------------------------	--

Tematikai egység	Helyesírási ismeretek	Órakeret N: 14 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Az alapvető helyesírási alapelvek felismerése, használata, írásjelek adekvát használata.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A nyelvi normaérzék, a normakövető írás fejlesztése. A helyesírás rendszerszerűségének megismertetése. A hibajavítási képesség és az önkorrekció fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A helyesírás alapelvei, megismert főbb szabályszerűségei. A szöveg központosításának szabályai, használata, az írásjelek funkciója. Helyesírási gyakorlatok az egybe- és különírás, a gyakoribb tulajdonnevek írására stb. Helyesírási szótárak, elektronikus helyesírás-ellenőrző programok használata az iskolai és a mindennapi szövegalkotásban. Az internetes szövegek eltérő helyesírásának, jelhasználatának funkciója. A normától való eltérés stilisztikai hatásának felismerése, értelmezése.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Helyesírási alapelv, nyelvi norma.	

Tematikai egység	A szöveg	Órakeret N: 20 óra E: 10 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	A szövegértési és szövegalkotási képesség hétköznapi szintje. Beszélt és írott nyelvi, továbbá internetes szövegek eltéréseinek azonosítása.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A szövegszervező erők megismertetése és alkalmazása a gyakorlatban. A szöveg általános szerkezetének, a szövegértelem összetevői megfigyelési és értelmezési képességének fejlesztése a legjellemzőbb szövegtípusokon. A szövegelemző képességek fejlesztése: a szövegfeldolgozás módjainak gyakorlása a feladatnak megfelelő leghatékonyabb olvasástípus alkalmazásával.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A szöveg fogalma, jellemzőinek megfigyelése, megnevezése, rendszerezése. A szóbeliség és az írásbeliség hatása a szövegformálásra. A szóbeli és írott szövegek szerepe, eltérő jegyei. A szöveg szerkezete: a szöveg és a mondat viszonya, szövegegységek. A szövegértelem összetevői: pragmatikai, jelentésbeli és nyelvtani szintje. Szövegtípusok		

jellemzői megjelenés, műfajok és nyelvhasználati szinterek szerint. A legjellegzetesebb szövegtípusok: a beszélt nyelvi társalgási és az írott monologikus szövegek. Szövegköziség, az internetes szövegek jellemzői. Az írott és internetes szövegek összehasonlítása, az eltérő és azonos jegyek megfigyelése, megnevezése. Az internetes adatkeresés, a különböző forrásokból származó adatok megbízhatóságának és használhatóságának kérdései. A különböző forrásból származó információk megadott szempontok szerint való összehasonlítása, megvitatása, kritikai következtetés levonása. A szövegértés, szövegfeldolgozás technikája, olvasási típusok és stratégiák.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szöveg, szövegösszefüggés, beszédhelyzet. Szövegmondat, bekezdés, tömb, szakasz. Szövegkohézió (témahálózat, téma-réma, szövegtopik, szövegfókusz, kulcsszó, cím). Szövegpragmatika (szövegvilág, nézőpont, fogalmi séma, tudáskeret, forgatókönyv). Nyelvtani (szintaktikai) tényező (kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautalás, deixis, egyeztetés). Intertextualitás. Szövegtípus (monologikus, dialogikus és polilogikus; beszélt, írott, elektronikus; spontán, tervezett). Szövegműfaj (elbeszélő, leíró, érvelő). Nyelvhasználati szinterek szerinti szövegtípus (mindennapi, közéleti és hivatalos, tudományos, sajtó és média, szépirodalmi). Szövegfonetika (hangsúly, hanglejtés, hangerő, szünet, beszédtempó).

Tematikai egység	Stilisztikai alapismeretek	Órakeret N: 14 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Befogadói és műelemzési tapasztalatok, nyelvi magatartás, nyelvi norma.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Annak megtapasztalása, hogy a nyelvi elemek stílusértéke a konkrét szövegben, nyelvhasználatban kap szerepet; a stílust befolyásolja a beszélő, a kommunikációs helyzet, a megnyilatkozás célja. A megismert jelentéstani, stilisztikai, szövegtani jelenségek felismerése és alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében, szövegalkotásban. A közlési szándéknak és beszédhelyzetnek megfelelő stílusréteg, stílusárnyalat és stílus eszköz használata. A fogalmi, a kreatív gondolkodás, a szövegértelmező képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A jellegzetes stílustípusok (stílusárnyalatok) megismerése (pl. a társalgás bizalmas vagy közömbös), felismerése, hatásának elemzése. A nyelvi szintek alkalmi és a szótárakban jelölt állandó stílusértékének megfigyelése, felismerésük, valamint alkalmazásuk a szövegalkotásban. A leggyakoribb stílusrétegek jellemzőinek megismerése, felismerése, elemzése, összefüggésben a szövegtani jellemzőkkel. A helyzetnek, kommunikációs célnak megfelelő stílus eszközök tudatos használata a		

szövegalkotásban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stílus, stilisztika, stílustípus (bizalmas, közömbös, választékos stb.). Stílusérték (alkalmi és állandó). Stílusréteg (társalgási, tudományos, publicisztikai, hivatalos, szónoki, irodalmi). Stílushatás. Szókép (metafora, hasonlat, szinesztézia, metonímia, szinekdoché, összetett költői kép, allegória, szimbólum). Alakzat (ellipszis, kötéshány, ismétlődés, gondolatritmus, oximoron). Mondatstilisztikai eszköz (verbális stílus, nominális stílus, körmondat). Hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, áthajlás, figura etimologica, expresszivitás, eufemizmus, evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás.

Tematikai egység	Jelentéstan	Órakeret N: 10 óra E: 6 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Szókincs, világismeret. Az azonos alakú, többjelentésű és a rokon értelmű szavak, alkalmazásuk a beszélt és írott szövegalkotásban. Közmondások, szólások jelentésének és eredeti funkciójának ismerete, nyelvi és nem nyelvi kommunikációs üzenetek jelentése.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A hangalak és jelentés viszonyának felismerése, értelmezése különböző beszédhelyzetekben. A mondat és szövegjelentést meghatározó tényezők felismerése. A magyar szórend megváltozása és az üzenet jelentésváltozása közötti összefüggés felismerése mondat-átalakítási gyakorlatokkal. Nyelvünk gyakori metaforikus kifejezéseinek és használati körének megfigyelése, értelmezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek. A hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező. Motivált és motiválatlan szavak felismerése, használata. A jelentés szerepe a nyelvi szerkezetek kialakításában. A szórend jelentésváltozatainak megfigyelése, hatásértelmezés. Egynyelvű szótárak használata.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály. Denotatív, konnotatív jelentés. Metaforikus jelentés. Motivált és motiválatlan szó, hangutánzó, hangulatfestő szó. Egyjelentésű, többjelentésű szó, homonima, szinonima, hasonló alakú szópár, ellentétes jelentés.	

Irodalom

Tematikai egység	Érzékenyítés, ráhangolás – esztétikai bevezető	Órakeret N: 6 óra E: 4 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Irodalmi, filmes, zenei és képzőművészeti élmények.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Annak felismertetése, hogy az elemző és értelmező olvasás segíti az élmény- és tapasztalatszerzést. Annak felismertetése, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények és a tapasztalatszerzés forrása. Más kultúrák megismerése iránti igény erősítése. Olyan ismeretek, szempontrendszerek közvetítése, amelyek segítségével viszonyulni tudnak a műalkotásokhoz. Fogalmi keret felvázolása a műelemzéshez, művészet, műnem, műfaj alapvető kérdései, az egyes művészeti ágak elkülönítése, jellemzőik megfigyelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Nyelv, szépség, humor kérdései a művészetekben és az irodalomban. Jelek, jelrendszerek hasonlósága és különbözősége a művészetekben és a világban. Valóság és a képzelet összefüggései a műalkotásokban. A tér és az idő mint komponáló eszközrendszer. Tér az irodalomban, idő a képzőművészetben. A „termékeny pillanat” problémája. Rész és egész, ok és okozat szerepe a műalkotásokban és a világban. Az irodalmi nyelv teremtő ereje. Szerző, mű, befogadó viszonya és egymásra való hatása többféle művészeti alkotásban.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelv, szépség, humor, valóság, képzelet, fikció, rész, egész, ok, okozat, szerző, mű, befogadó, megértés, művészeti ágak, műnemek.	

Tematikai egység	Világirodalom – görög mitológia, antik görög epika és líra, római irodalom	Órakeret N: 7 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Epikai és lírai művek. Elbeszélés és történet. Zeneiség, ritmus. Költői képek típusai.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Annak felismerése és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi és esztétikai élmények forrása. Más kultúrák megismerése iránti igény erősítése. Alapvető emberi magatartásformák felismertetése, megvitatása révén az erkölcsi és esztétikai érzék fejlesztése. Az irodalmi alpműveltség építése. Irodalmi alapformák, műfajok, motívumok befogadása, értelmezése.	
Ismeretek/követelmények		
Mitológiai történetek és hősök különféle feldolgozásokban; történettípusok. Homérosz: <i>Iliász</i> , <i>Odüsszeia</i> (részletek). Egy szemelvény a görög lírából és		

prózaepikából. A szerzőkhöz, illetve hősökhöz kapcsolódó toposzok. Szemelvények a római lírából és epikából, pl. Horatius és Vergilius egy műve. A római irodalom jellemző műfajai. Irodalmi alapformák, történetek és motívumok hatása, továbbélése többféle értelmezésben az európai és a magyar irodalomban, képzőművészetben, filmen. A tanuló – felismer és azonosít alapvető emberi magatartásformákat mitológiai történetekben és eposzokban; – véleményezi a horatiusi életelvek érvényességét; – megismer irodalmi alapformákat, műfajokat és motívumokat; – elemzi a történetmesélés formáit, az elbeszélői nézőpontokat; – felismeri a görög és római kultúra máig tartó hatását.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szóbeliség, írásbeliség, antikvitás, mítosz, mitológia, eposz, eposzi konvenciók, kaland, utazás mint cselekményszervező elv; dal, elégia, epigramma, himnusz, hexameter, ekloga, episztola, ars poetica, fabula, archetípus, toposz.

Tematikai egység	Színház- és drámatörténet – az antik színház és dráma	Órakeret N: 6 óra E: 4 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Dráma, tragédia, komédia, színház, előadás, párbeszéd, konfliktus.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Alapvető erkölcsi értékek képviselője, azonosulás a példaadó emberi magatartásformákkal. Dialogikus művek befogadásának, értelmezésének képessége, az erkölcsi gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/követelmények		
Az antik görög színház jellemzői. Szophoklész: <i>Antigoné</i> (és az <i>Oidipusz király</i> részlete). Az antik dráma hatása a drámatörténetre. A tanuló – képes dialogikus mű olvasására, befogadására, értelmezésére, egy drámarészlet előadására; – felismer különféle magatartásformákat, konfliktusokat, értékeket és hibákat (harmónia, mértéktartás, hübrisz); ezek elemzésével, értékelésével fejlődik erkölcsi érzéke; – pontosítja a katarzisz fogalmát; felismeri, hogy a befogadóra tett hatások változatosak; – képes a műről szóló vélemények kritikus befogadására.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Színház, esztétikai minőség, tragikum, komikum, tragédia, komédia, dialógus, akció, dikció, alapszituáció, konfliktus, drámai szerkezet, kar, katarzisz.	

Tematikai egység	Világirodalom – Biblia	Órakeret N: 9 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Bibliai történetek, az Ó- és Újszövetség néhány szereplője.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A bibliai történetek etikai vonatkozásainak tudatosítása. Bibliai élethelyzetek, magatartásformák, témák, motívumok megismertetése, befogadásának képessége, továbbélő hatásuk tudatosítása.	
Ismeretek/követelmények		
Szemelvények az Ószövetségből (pl. <i>Teremtéstörténet; Káin és Ábel; A vízözön; Babel tornya; József története, Mózes és a tízparancsolat; próféták; Jónás története; zsoltárok</i>). Szemelvények az Újszövetségből (pl. Máté evangéliuma; példabeszédek, pl. <i>A tékozló fiú; Az irgalmas szamaritánus; a passió, Pál apostol „szeretethimnusza”; az Apokalipszis egy részlete</i>). A bibliai hagyomány továbbélése az európai és a magyar szóbeli és írásos kultúrában (pl. szókincsben, szólásokban, témákban, motívumokban). A tanuló – megismer/felismer bibliai élethelyzeteket, magatartásformákat, témákat, motívumokat; – tudja néhány közkeletű bibliai szólás, állandósult kifejezés eredetét és jelentését; – ismeri a Bibliához kapcsolódó ünnepek, hagyományok (karácsony, húsvét, pünkösd, vízkereszt stb.) eredetét, tartalmát; – tudatosítja a bibliai motívumok, témák, műfajok továbbélését a kultúrában; – ismeri a Biblia máig tartó hatását az európai irodalomra és művészetre.		
Kulcsfogalmak/fogalmak	Biblia, Ószövetség, Újszövetség, kánon, teremtéstörténet, pusztulástörténet, zsoltár, próféta, evangélium, apostol, példabeszéd, apokalipszis.	

Tematikai egység	Világirodalom – az európai irodalom a 14–16. században (reneszánsz)	Órakeret N: 5 óra E: 3 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Kötet, rím, rímképlet, lírai én, novella, reneszánsz.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A reneszánsz eszmények, értékek, témák, alkotások, alkotói magatartások befogadása révén az azonosulás és kritikai érzék fejlesztése. Művelődéstörténeti és stílustörténeti korszakolás problémáinak tudatosítása. A poétikai műveltség továbbépítése (novella, szonettforma, versciklus).	
Ismeretek/követelmények		
Szemelvények a 14–16. századi európai reneszánsz irodalomból. Az itáliai kora reneszánsz irodalomból: Petrarca: <i>Daloskönyv</i> (egy-két szonett), Boccaccio: <i>Dekameron</i> (egy novella). A tanuló		
– tudatosítja a legfontosabb reneszánsz eszményeket, értékeket, tárgyakat, témákat;		

– Petrarca és Boccaccio néhány műve alapján megismerkedik a kor lehetséges/sajátos alkotói magatartásaival (kettősségek: tudós humanizmus és személyes élményanyag, illetve a szórakoztatás szándéka); – pontosítja ismereteit műelemzés alapján a novella műfajáról; felismeri a szonettformát.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reneszánsz, humanizmus, humanista, novella, szonett, versciklus.

Tematikai egység	Középkori nyelvemlékek	Órakeret N: 3 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Nyelvtörténeti alapismeretek.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A nyelvi és irodalmi hagyomány megbecsülése. Az anyanyelvi kultúra építése: a magyar kultúra legkorábbi emlékeinek megértése, értelmezése – összefüggésben a középkori írásbeliség szerepének, a nyelvemlékek jelentőségének tudatosításával. Művelődéstörténeti összefüggések megértése.	
Ismeretek/követelmények		
Középkori írásbeliség, műfajok, nyelvemlékek. <i>Halotti beszéd és könyörgés; Ómagyar Mária-siralom.</i> A tanuló – értelmezi a magyar nyelvű kultúra legkorábbi írásos emlékeit (kötelező művek: <i>HB; ÓMS</i>); – megismeri a középkori írásbeliség sajátosságait; – tudatosítja a nyelvemlékek szerepét, jelentőségét.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Írásbeliség, szóbeliség, nyelvemlék, szövegemlék, kódex, prédikáció.	

Tematikai egység	Janus Pannonius portréja	Órakeret N: 5 óra E: 3 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Időmértékes verselés. Nyelvemlékek.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Egy humanista alkotó portréjának megismertetése. Az életmű néhány fontos témájának tudatosítása, értékelése. A történeti és a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése: fogalmak változó jelentésének megértése.	
Ismeretek/követelmények		
Janus Pannonius lírája, jellemző témái (pl. öntudat, békevág, betegség): <i>Pannónia dicsérete</i> . Epigrammák és elégiák (pl. <i>Egy dunántúli mandulafáról, Búcsú Váradtól</i>). A tanuló		

	– megismeri egy humanista alkotó portréját, költői és emberi szerepvállalását; személyes élményanyagának költészetformáló szerepét; – tudatosítja, értékeli az életmű néhány fontos témáját, a lírai alany magatartását (pl. költői öntudat, művészi becsvágy, búcsúzás, betegség, katonáskodás, test és lélek); – megismeri néhány fogalom változó jelentését (pl. elégia, epigramma).
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elégia, epigramma, búcsúzásvers, refrén, disztichon, költői magatartás, irónia, gúny, interkulturalitás.

Tematikai egység	Balassi Bálint portréja	Órakeret N: 9 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Ütemhangsúlyos verselés, lírai én, téma.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A Balassi-versekben megjelenített magatartásformák és értékek felismerése. A szövegvers és dallamra írott énekvers megkülönböztetésének kérdései. Életformák találkozásai, értelmezései: végvári élet, költő-lét. Balassi Bálint-portré közvetítése. Szövegbefogadási képességek, ritmusérzék fejlesztése: ütemhangsúlyos formák ritmizálása, a Balassi-strófa azonosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Balassi Bálint lírája; költői tudatosság; az életmű néhány tematikus és formai jellemzője. <i>Egy katonaének</i> (kompozíció, értékrend). Legalább további két mű értelmezése (szerelmi tematika, pl. Júlia-vers/Célia-vers; istenes tematika, zsoltárparafrázis vagy könyörgésvers, pl. <i>Adj már csendességet</i>). Megformáltság, szerkezet (pl. aranymetszés, hárompillérű kompozíció). A tanuló – megismeri az alkotó költői portréját és magatartását (az életmű 3–4 darabja nyomán); – tudatosítja az életmű megközelítési problémáit; – megkülönbözteti a dallamvers és szövegvers fogalmát; – tud ritmizálni ütemhangsúlyos formákat, felismeri a Balassi-strófát.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kötetkompozíció, dallamvers, szövegvers, ütemhangsúlyos verselés, rímelhelyezkedés, Balassi-strófa.	

Tematikai egység	Színház- és drámatörténet – az angol színház a 16–17. században és Shakespeare	Órakeret N: 9 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	A drámai műnem. A tragédia.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A művekben felvetett erkölcsi problémák mérlegelő megítélése. A végzetszerűség és az egyéni felelős cselekvés dilemmája. Konfliktushelyzetek kezelésének módjai. A műismereti tájékozottság, a kulturális emlékezet növelése	

	(Shakespeare-szállóigék felidézése); az angol reneszánsz színház és dráma jellemzői, a shakespeare-i dramaturgia és nyelvezet befogadása.
Ismeretek/követelmények	
Az angol színház a 16–17. században (színház, előadás és dramaturgia összekapcsolódása). Shakespeare egy drámája (<i>Hamlet</i>/esetleg <i>Romeo és Júlia</i> vagy más, választott mű). A tanuló – ismer néhány Shakespeare-témát, szállóigét; – képes egy mű részletes elemzése kapcsán a hősök jellemzésére, magatartásuk, konfliktusaik értékelésére; memoriter: egy monológ/részlete; – megérti a befogadói elvárások (korabeli közönség) és a dramaturgia összefüggését; – lehetőség szerint megtekint egy színházi előadást (vagy felvételét); – alkalmassá válik egy szóbeli érettségi témakör anyagának összeállítására és az abban megjelölt feladat kifejtésére.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Drámai műfajok, drámai szerkezet, drámai nyelv, drámai jellem, blank verse.

Tematikai egység	Színház- és drámatörténet – a francia klasszicista színház (17. század)	Órakeret N: 7 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Drámatörténeti és drámaelméleti ismeretek. Komikum és tragikum.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az emberi magatartások sokféleségének belátása és felelős megítélése. Kötelesség és szenvedély, egyén és közösség viszonya. A klasszicista normatív esztétika sajátosságainak (műfaji hierarchia, szabályok); a korabeli elvárások és a dramaturgia összefüggésének felismertetése. A komikum műfajformáló minőségének és változatainak megértése. Műelemző képesség fejlesztése: egy mű részletes elemzése, a hősök jellemzése, magatartásuk, konfliktusaik értékelése.	
Ismeretek/követelmények		
A klasszicizmus elvárásai. Tragédia és komédia. A francia színház a 17. században (színház, előadás és dramaturgia összekapcsolódása). Molière: <i>Tartuffe</i> (vagy más műve). A komikum megjelenési formái. A tanuló – felismeri a klasszicista normatív esztétika sajátosságait (műfaji hierarchia, szabályok); a korabeli elvárások és a dramaturgia összefüggését; – megérti a komikum műfajformáló minőségét és változatait (helyzet- és jellemkomikum); – képes egy mű részletes elemzése kapcsán a hősök jellemzésére, magatartásuk, konfliktusaik értékelésére; memoriter: egy részlet; – alkalmassá válik egy szóbeli érettségi témakör anyagának összeállítására és az abban megjelölt feladat kifejtésére.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Felvonás, jelenet, díszlet, jelmez, szerzői utasítás, hármasság, egység,	

	mértéktartás, helyzetkomikum, jellemkomikum, nyelvi komikum, jellemtípus, bizalmas, rezonőr.
--	--

Tematikai egység	Látásmód – Zrínyi Miklós	Órakeret N: 5 óra E: 3 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Eposz, eposzi konvenciók (kellékek).	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok megértése, a morális gondolkodásra és ítéletalkotásra való képesség fejlesztése. A hazához való kötődés erősítése, a Zrínyi által képviselt értékek elfogadása. A barokk alapvető formai és stílusjegyeinek azonosítása, megnevezése. A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása. Az olvasott művek befogadásának, megértésének támogatása.	
Ismeretek/követelmények		
Magyar barokk irodalom. Zrínyi Miklós: <i>Szigeti veszedelem</i> (részletek); a barokk eposz (szerkezet; koncepció; embereszmény/a főhős mint Krisztus katonája; értékrend). A tanuló – felismeri a barokk formajegyeit az irodalmi művekben és más művészeti ágakban is, összhangban az irodalommal; – megismeri világkép és műfajok, poétikai/retorikai megoldások összefüggését; – tisztában van az eposzi kellékek hagyományozódásával, az antik és barokk eposzok különbségével (koncepció, szerkezet, értékrend, embereszmény).		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Barokk eposz, eposzi konvenciók a barokkban, erkölcsi érték, heroizmus, körmondat.	

Tematikai egység	Világirodalom – az európai irodalom a 18. században	Órakeret N: 7 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Felvilágosodás, regény.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Különböző világlátású művek megjelenített témáinak, élethelyzeteknek az elhelyezése többféle értelmezési kontextusban; az erkölcsi és esztétikai ítélőképesség fejlesztése. A felvilágosodás eszmerendszerében felvetett erkölcsi problémák. A szabadság eszményének különböző megközelítései. Az eszmetörténeti korszak, filozófiai irányzat és stílusirányzat kategóriáinak megkülönböztetése, összefüggések megvilágítása. Szemelvények, művek értelmezése.	

Ismeretek/követelmények	
A felvilágosodás irodalmának jellemző műfajai és stílusirányzatai: klasszicizmus, szentimentalizmus (érzékenység), rokokó. Művek, szemelvények az angol, francia és német irodalomból. A választott szerzőkhöz, művekhez kapcsolódó fogalmi ismeretek. A tanuló – megkülönbözteti az esztétikai korszak, filozófiai irányzat és stílusirányzat kategóriáit; – megismeri a bölcséleti háttér és a stílusirányzat, műfaj, tematika néhány összefüggését az európai irodalmakból vett egyes szemelvények alapján; – műismereti minimuma: Swift, Voltaire, Goethe egy-egy művének/részletének ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Felvilágosodás, klasszicizmus, szentimentalizmus, rokokó, valóság és fikció, elbeszélői nézőpont, kalandregény, robinzonád, fejlődésregény, éntregény, levélregény, tézisregény, ellenutópia, szatíra (szatirikus hangnem).

Tematikai egység	Magyar irodalom a 18. században – portrék: Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel	Órakeret N: 18 óra E: 12 óra L: 12 óra
Előzetes tudás	Barokk és felvilágosodás. Anakreón és Horatius életművének néhány jellemzője.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az európai és a magyar irodalom összekapcsolódásának felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. Az egyén és közösség problémáinak európai és hazai dimenziói: polgárosodás, parlamentiesség. Az anyanyelv és az anyanyelvi kultúra fejlesztésére irányuló törekvések megbecsülése. A nyelvújítási mozgalom jelentőségének tudatosítása. Jellemző stílusirányzatok, műfajok, verstípusok és versformák felismertetése, összefüggésben Csokonai és Berzsenyi életművének jellegével.	
Ismeretek/követelmények		
A 18. század irodalma a felvilágosodás előtt (a kuruc költészethez kapcsolódó irodalmi formák; Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i> részlete). A felvilágosodás korának irodalma. Kazinczy Ferenc irodalomszervező tevékenysége és írói munkássága (legalább egy epigrammája). Csokonai Vitéz Mihály portréja; életművének műfaji, formai és stílusi sokszínűsége: A <i>Reményhez</i> , <i>A tihanyi Ekhóhoz</i> és még legalább egy mű (pl. <i>Az estve</i> , <i>Tartózkodó kérelem</i> , <i>A Magánosság</i>) alapján. Berzsenyi Dániel portréja; jellemző műfajok, témák, életérzések költészetében. <i>A közelítő tél</i> , <i>A magyarokhoz I.</i> és legalább még egy mű (pl. <i>Levéltöredék barátomhoz</i> , <i>Osztályrészem</i>)		

értelmezése. Csokonai és Berzsenyi hatása, továbbélése a későbbi magyar költészetben. A tanuló – ismeri Kazinczy tevékenységét; a magyar felvilágosodás időszakának, irodalmi életének néhány sajátosságát; – tudatosítja a nyelvújítási mozgalom jelentőségét; – tisztában van Csokonai és Berzsenyi életművének jellegével, az alkotók helyével, szerepével a magyar irodalom történetében; felismer jellemző stílusirányzatokat, műfajokat, verstípusokat és versformákat; – műismereti minimuma: Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i> (részlet), Kazinczy Ferenc egy epigrammája; Bessenyei György egy értekező prózai részlete; Csokonai Vitéz Mihály: <i>A Reményhez</i>; <i>A tihanyi Ekhóhoz</i> és még egy mű; Berzsenyi Dániel: <i>A közelítő tél</i>, <i>A magyarokhoz I.</i> és még egy mű. – Csokonai és Berzsenyi kapcsán alkalmassá válik legalább 3-4 alkotásuk és a műveikről szóló vélemények, elemzések értelmezésére; egy-egy szóbeli témakör kifejtésére; memoriterek tolmácsolására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelvújítás, irodalmi élet, művelődési program, értekezés, szentencia, szimultán ritmus, bölcséleti óda, elégia, dal, episztola, létösszegzés, időszembesítő verstípus.

Tematikai egység	Világirodalom – az európai irodalom a 19. század első felében (romantika és realizmus)	Órakeret N: 7 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Romantika, a romantikus korstílus néhány alapvető jellemzője.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A nemzeti és az európai identitás erősítése. Eszmény és valóság viszonyának értelmezése. Embertípusok, életvezetési stratégiák, eszmei és erkölcsi törekvések értékelése. A romantika korstílus jellegének, jelentőségének, a romantika és a kritikus, realista szemlélet együtthatásának megértetése.	
Ismeretek/követelmények		
A romantika irodalmának jellemzői (esztétikai elvek, művészi szabadság, stílus- és formajegyek; ironikus látásmód, groteszk minőség). Új műfajok, formák (pl. történelmi regény, bűnügyi történet, drámai költemény, verses regény). Társadalmi típusok (felesleges és karrierista hősök, hivatalnokok) megjelenése a romantikával egyidejű, realista szemléletű művekben. Művek, szemelvények az angol/amerikai, francia, német és orosz irodalomból. A választott szerzőkhöz, művekhez kapcsolódó fogalmi ismeretek. A tanuló – felismeri az életművek egymásmellettiességét az 1830-as években (klasszika, romantika, realizmus tendenciái) és a romantika korstílus jellegét, jelentőségét; a romantika és a kritikus, realista szemlélet együtthatását; – műismerete: Shelley, Keats, Poe, V. Hugo, E. T. A. Hoffmann, Puskin, illetve Balzac, Stendhal, Gogol kiválasztott műveinek/műrészleteinek ismerete; – képes egy választott/kijelölt epikai alkotás (házi olvasmány) elemző bemutatására a		

közös értelmezés után; – alkalmassá válik a korszakról, a szerzőkről, művekről szóló vélemények kritikus befogadására, egy lehetséges szóbeli tétel kifejtésére.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Műfajkeveredés, hangnemi kevertség, groteszk, irónia, bűnügyi történet, történelmi regény, verses regény, regényciklus, analitikus regény.

Tematikai egység	Színház- és drámatörténet – Katona József: <i>Bánk bán</i>	Órakeret N: 9 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Klasszicizmus és romantika. Tragédia. A tragikus hős összeomlása.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Élet-válaszutak a különböző helyzetekben. A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése. A „nemzeti dráma” mint közös ismeret. A tragédiában megjelenített magánéleti és közéleti konfliktus értékelése. Felkészítés a <i>Bánk bán</i> olvasására, befogadására, értelmezésére (problematika, drámai szerkezet és nyelv, sajátos lezárás, „megoldás”). Érvelő képesség: álláspontok megismerése, összevetése, értékelése.	
Ismeretek/követelmények		
Katona József: <i>Bánk bán</i> – sok szempontú műértelmezés. Pl. – magánéleti és közéleti konfliktus, alapkérdések; – a szereplők körei, Bánk összeomlása; a címszereplő megítélésének változatai; – felépítés, szerkezeti megoldások (az V. felvonás szerepe). A tanuló – ismeri a magyar színház történetének néhány sajátosságát (az állandó magyar színház hiányát, törekvéseket a létrehozására); – képes elemezni nemzeti tragédiánk sajátosságait (problematika, drámai szerkezet és nyelv, sajátos lezárás, „megoldás”); – memoriter: részlet(ek) a műből; – alkalmassá válik egy szóbeli érettségi témakör anyagának összeállítására és az abban megjelölt feladat kifejtésére.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vándorszínház, állandó színház, szerepkör, intrikus, naiva, késleltetés, drámai nyelv, klasszicizmus és romantika.	

Tematikai egység	Magyar irodalom a 19. század első felében – portrék: Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály	Órakeret N: 21 óra E: 14 óra L: 14 óra
Előzetes tudás	Romantika; néhány népdal.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez)	Törekvés a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok, kérdésfelvetések szellemi háttérének megértésére, a morális	

kapcsolható fejlesztési feladatok	gondolkodásra és ítéletalkotásra. Az alkotók műveiben megjelenített egyéni és nemzeti sorsproblémák megértése és értékelése. A reformkor-nemzeti romantika-népiesség fogalmak tartalmának, szerepének és jelentőségének felismertetése. Kölcsey- és Vörösmarty-művek befogadásának, értelmezésének elősegítése, jelentőségük megértése, elfogadása. A kreativitás, a képzelőerő, a képzettársítási képesség fejlesztése.
Ismeretek/követelmények	
Magyar irodalmi élet a 19. század első felében. A reformkori nemzeti romantika. A népiesség programjai. Kölcsey Ferenc alkotói portréja; közéleti szerep, egyéni és közösségi sors. <i>Hymnus</i> és még egy lírai alkotása (pl. <i>Elfojtódás; Vanitatum vanitas; Zrínyi dala; Zrínyi második éneke</i>). Értékező prózája (pl. <i>Nemzeti hagyományok</i> és/vagy a <i>Parainesis</i> részlete). Vörösmarty Mihály portréja. Romantikus világlátás, tematika és képalkotás lírában és drámában a <i>Szózat; Előszó</i> és még egy-két lírai alkotás (pl. <i>Késő vágy; Gondolatok a könyvtárban; Az emberek; A vén cigány</i>) alapján, illetve a <i>Csongor és Tünde</i> értelmezésével (pl. alapkérdések, értékszerkezet, motívumok, műfaji sajátosságok: mesejáték/drámái költemény). A tanuló – ismeri a magyar irodalom néhány sajátosságát a 19. század első felében; – felismeri a reformkor-nemzeti romantika-népiesség fogalmak tartalmát, szerepét és jelentőségét; – tisztában van Kölcsey és Vörösmarty életművének jellegével, az alkotók helyével, szerepével a magyar irodalom történetében; – műismereti minimuma: Kölcsey: <i>Hymnus, Huszt</i> és még egy lírai mű, egy értékező prózai részlet; Vörösmarty: <i>Szózat, Előszó</i> és még egy-két lírai mű, valamint a <i>Csongor és Tünde</i>; memoriterek; – Kölcsey és Vörösmarty kapcsán alkalmassá válik legalább négy alkotásuk és a műveikről szóló vélemények, elemzések értelmezésére; egy-egy szóbeli témakör kifejtésére; memoriterek tolmácsolására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Irodalmi élet, népköltészet, népdalgyűjtés; nemzeti himnusz, értékezés, intelem, értékszembesítő és időszembesítő verstípus, rapszódia, romantikus ironia, drámái költemény.

Tematikai egység	Életmű – Petőfi Sándor	Órakeret N: 18 óra E: 12 óra L: 12 óra
Előzetes tudás	Romantika, népiesség, népdal, dal, helyzetdal, elbeszélő költemény.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A lírai beszédmód változatainak értelmezése; Petőfi jellemző témáinak, műfajainak, poétikai megoldásainak, versformáinak megkülönböztetése, jellemző hangnemeinek (pl. humor és ironia) befogadása. A kreativitás, a képzelőerő, a képzettársítási képesség fejlesztése. Felkészítés önálló műértelmezés megfogalmazására. Petőfi műveiről szóló vélemények, elemzések értelmezésére, kritikus befogadására.	

Ismeretek/követelmények	
Petőfi Sándor életműve. Pályaszakaszok (életérzések, költői magatartás) és jellemző alkotások. A népi szemléletmód hatása; romantika és népiesség. Témák (pl. szerelem, táj, ars poetica), versciklusok; lírai műfajok és líratípusok (pl. dalok, helyzetdalok, ódák, elégiák, rapszódia; tájlíra, forradalmi látomásvers) és versformák változatossága; <i>A puszta, télen; A XIX. század költői; Európa csendes, újra csendes...; Szeptember végén és még legalább három–négy lírai alkotás elemző feldolgozása.</i> Verses epika (pl. <i>A helység kalapácsa</i> mint eposzparódia; és/vagy <i>Az apostol</i>). A tanuló – ismeri az életmű főbb alkotói korszakait; Petőfi helyét, szerepét a magyar irodalom történetében; költészetének jellegét; – tisztában van a romantikus korstílus és a népiesség stílustendenciájának együttthatásával; – műelemzések során megismeri Petőfi jellemző témáit, műfajait, poétikai megoldásait, versformáit; megkülönbözteti jellemző hangnemeit (pl. humor és irónia); – képes önálló műértelmezés megfogalmazására; – műismereti minimuma: <i>Az Alföld; Nemzeti dal; János vitéz; A puszta, télen; A XIX. század költői; Európa csendes, újra csendes...; Szeptember végén és még három–négy mű és memoriterek;</i> – képessé válik Petőfi életművének bemutatására (legalább 10–12 lírai és 1–2 verses epikai alkotás alapján); a műveiről szóló vélemények, elemzések értelmezésére, kritikus befogadására; egy szóbeli témakörben kijelölt feladat kifejtésére, memoriterek tolmácsolására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Népiesség, elbeszélő költemény, versciklus, helyzetdal, tájlíra, látomásköltészet, ars poetica, komikus eposz, költői szerep, váteszköltő.

Tematikai egység	Látásmód – Jókai Mór	Órakeret N: 9 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Romantika, romantikus ábrázolásmód, romantika és népiesség.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A Jókai-regényekben felmutatott erkölcsi, egyéni és nemzeti-közösségi problémakörök felismerése. Értékek és szerepek konfliktusai. Jókai alkotásmódjának jellemzői, a romantikus ábrázolásmód sajátosságai és a romantikus regény jellemző műfaji változatai. Felkészítés egy regény sokoldalú megközelítésére, önálló véleménykifejtésre.	
Ismeretek/követelmények		
Jókai alkotásainak jellemzői, műfaji változatok az életművében; regényírói művészetének sajátosságai a romantikus prózaepika jegyében. Jókai Mór: Az arany ember (esetleg más regényének) elemző értelmezése sok szempontú megközelítéssel, pl.: a romantika megjelenési formái; műfaji változat; szerkezet,		

jellemábrázolás, hangnemi és motivikus összetettség. A tanuló – ismeri Jókai helyét a magyar regényirodalom történetében, alkotásmódjának jellemzőit; – felismeri a romantikus ábrázolásmód sajátosságait és a romantikus regény jellemző műfaji változatait; – műismereti minimuma: egy regénye (pl. <i>Az arany ember</i>, <i>Egy magyar nábob</i>, <i>Fekete gyémántok</i>); – egy regényelemzés kapcsán képes önálló szóbeli tétel keretében egy elemzési feladat kifejtő megoldására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Történelmi regény, vallomásregény, epizód, leírás, utópia, humor, anekdota.

Tematikai egység	Életmű – Arany János	Órakeret N: 15 óra E: 10 óra L: 10 óra
Előzetes tudás	A bűn és bűnhődés erkölcsi kérdései. Romantika, népiesség, elbeszélő költemény, életkép, episztola, ballada, ütemhangsúlyos és időmértékes verselési formák, felező tizenkettes versforma. Ismeretek Arany életútjáról, műveiről; kapcsolat Petőfivel.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az Arany-életműben felvetett erkölcsi, magatartásbeli kérdések felvetése és értelmezése. Arany költői szerepének, költészete jellegének megismertetése. Műelemzés, értelmezés: Arany jellemző lírai témái, műfajai, poétikai megoldásai, versformái és néhány verses epikai alkotása. Felkészítés lírai és epikai alkotások önálló értelmezésének megfogalmazására, a művekről szóló vélemények, elemzések értelmezésére, kritikus befogadására.	
Ismeretek/követelmények		
Arany János életműve. Pályaszakaszok (életérzések, költői magatartások) és jellemző alkotások. (<i>Letésem a lantot</i> , <i>Epilogus</i> és legalább még két–három lírai alkotás.) A ballada műfaji sajátosságai; tematikus és szerkesztésmódbeli különbségek a két balladakorszak alkotásaiban (<i>A walesi bárdok</i> és még legalább 1–2 ballada). A <i>Toldi estéje</i> elemző bemutatása. A tanuló – ismeri az életmű főbb alkotói korszakait; Arany költői szerepét a magyar irodalom történetében; költészetének jellegét; – műelemzések során megismeri Arany jellemző lírai témáit, műfajait, poétikai megoldásait, versformáit és néhány verses epikai alkotását; – képes lírai és epikai alkotások önálló értelmezésének megfogalmazására; a <i>Toldi</i> és a <i>Toldi estéje</i> néhány szempontú összevetésére; – műismereti minimuma: <i>A walesi bárdok</i>; <i>Rege a csodaszarvasról</i>; <i>Toldi</i>; <i>Családi kör</i>; további egy-két ballada; <i>Toldi estéje</i>; <i>Letésem a lantot</i>; <i>Epilogus</i> és még két–három lírai alkotás (memoriterek is);		

	– képessé válik Arany életművének bemutatására (legalább 5–6 lírai alkotás, 2–3 ballada és a <i>Toldi</i> és a <i>Toldi estéje</i> alapján); a műveiről szóló vélemények, elemzések értelmezésére, kritikus befogadására; egy-egy szóbeli témakörben kijelölt feladat kifejtésére, memoriterek tolmácsolására.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elbeszélő költemény és verses regény, ballada, ütemhangsúlyos és időmértékes formák (és együttthatásuk), verstípusok (idő- és értékszembesítés, létösszegzés).

Tematikai egység	Színház- és drámatörténet – Madách Imre: <i>Az ember tragédiája</i>	Órakeret N: 6 óra E: 4 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Alapvető drámai műfajok és formák. A romantika műfaji kevertsége.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az emberi létezés alapkérdéseinek értelmezése. Annak belátása, hogy a küzdés és a ráhagyatkozó hit egymás erősítői az ember életében. Olvasás, szövegelemzés, beszélgetés révén a mű megértésének támogatása (a tragédia műfaji változatának jellemzői, filozófiai, bölcséleti tartalmak), sajátos drámai hősei; többféle világfelfogás egyidejű létezése; a drámai költemény mibenléte. Műértelmezés többféle megközelítésből.	
Ismeretek/követelmények		
Madách Imre: <i>Az ember tragédiája</i> – sok szempontú műértelmezés. A drámai költemény műfajának következménye a szerkezetre és hősökre. Felépítés (cselekményszerkezet: keret- és történeti színek, személyiségközpontúan/lírai szerkezet: tematikus, szétválássorozat). Problematika, történelemszemlélet, bölcséleti háttér (szabadelvűség és pozitívizmus). Az idő, tér, anyag szerepe az emberiség és különböző szellemi irányok történetében. A tanuló – megismeri a drámai költemény műfaji változatának jellemzőit (filozófiai, bölcséleti tartalmak), sajátos drámai hőseit; értelmezi a művet (lehetőleg többféle megközelítésből); – műismereti minimuma: a <i>Tragédia</i> (házi olvasmány) elemző feldolgozása és memoriter: részlet(ek) a műből, valamint szállóigévé vált sorok; – alkalmassá válik egy szóbeli érettségi témakör anyagának összeállítására és az abban megjelölt feladat kifejtésére.		
Kulcsfogalmak/fogalmak	Drámai költemény, lírai dráma, bölcséleti mondanivaló, falanszter, ellenutópia, pozitívizmus.	

Tematikai egység	Világirodalom – az európai epika és líra a romantika után (19. sz. második fele)	Órakeret N: 4 óra E: 3 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Romantika és realizmus, hőstípusok (pl. karrierista hős, a felesleges ember, a hivatalnok).	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az epikában a romantika és realizmus együttthatásának, folytonosságának felismertetése, a realista és naturalista stílusirányzat jellemzőinek értelmezése. Felkészítés világirodalmi alkotások önálló értelmezésére, stílusirányzatok jellemző jegyeinek felkutatására.	
Ismeretek/követelmények		
A realista és naturalista epika jellemzői (esztétikai elvek, tematika, látásmód, stílus- és formajegyek) a 19. század közepétől; a prózaepika újításai a kis- és nagyepikában. Impresszionizmus, szimbolizmus és a lírai műnem megújítása (pl. a személyiség, a lírai közvetlenség háttérbe szorulása, a látomás felszabadítása, objektivizálódás). A tanuló – felismeri a romantika és realizmus együttthatását, folytonosságát az epikában; értelmezi a realista és naturalista stílusirányzat jellemzőit; – megismeri az impresszionista és (pre)szimbolista európai líra néhány sajátosságát; – képes egy választott/kijelölt epikai alkotás (házi olvasmány) elemző bemutatására a közös értelmezés után; néhány lírai alkotás értelmezésére; – műismeret: néhány mű/részlet, pl. Emily Brontë, Dickens, Flaubert, Lev Tolsztoj, Dosztojevszkij alkotásaiból, illetve Baudelaire, Rimbaud, Rilke, Whitman műveiből; – alkalmassá válik egy lehetséges szóbeli tétel kifejtésére.		
Kulcsfogalmak/fogalmak	Realizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus; eszmeregény, polifonikus regény, tolsztojizmus, regényciklus, l’art pour l’art, tiszta költészet, kötetkompozíció, hangulatlíra, prózavers, szabad vers, objektív líra, tárgyvers.	

Tematikai egység	Magyar irodalom a 19. század második felében – portré: Mikszáth Kálmán	Órakeret N: 9 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Mikszáth Kálmán egy novellája, esetleg egy (kis)regénye (pl. <i>Szent Péter esernyője</i>).	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Néhány alapvető emberi léthelyzet megismerése (élet és halál, család, férfi-nő, szerelem, gyermek, szülőföld, haza, törvény, bűn és bűnhődés). Az elbeszélő és állásfoglalásának viszonya az elbeszélő művekben. Annak belátása, hogy a régióhoz kötődés egyetemes emberi kérdések felvetését is jelentheti. Mikszáth alkotói portréjának közvetítése, alkotásmódjának jellemzői, a novellaelemző készség fejlesztése, a mikszáthi történetészítés megfigyelése, egy regény sok szempontú megközelítése.	

Ismeretek/követelmények	
A 19. század második felének irodalmi jellemzői – Vajda János. Mikszáth alkotásainak jellemzői, témák, motívumok és műfaji változatok az életművében; írásművészetének sajátosságai, stíluszintézise. <i>A jó palócok</i> novelláinak világa (legalább két mű elemzése). Egy Mikszáth-regény (pl. <i>Beszterce ostroma</i>) elemző értelmezése, sok szempontú megközelítéssel, pl. műfaji változat; szerkezet, jellemábrázolás, elbeszéléstechnika, nézőpont, közlésformák, hangnemek; problematika (pl. megkésetttség, dzsentriábrázolás). A tanuló – tisztában van a 19. sz. második fele magyar irodalmának sajátosságaival; – ismeri Mikszáth helyét a magyar prózairodalom (regény és novella) történetében, alkotásmódjának jellemzőit; képes egy regényének sok szempontú megközelítésére, saját álláspont kifejtésére és adott szempontú, önálló novellaértelmezésre; – műismereti minimuma: Vajda János egy műve; Mikszáth egy regénye (házi olvasmány) és két novellája; – alkalmassá válik egy szóbeli érettségi témakör anyagának összeállítására és az abban megjelölt feladat kifejtésére.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hangulatlíra, filozófiai dal, anekdotikusság.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló szóbeli és írásbeli kommunikációs helyzetekben alkalmazza a művelt köznyelv nyelvhelyességi normáit. Képes a beszédhelyzetnek, témának, célnak, közönségnek megfelelő szóbeli és írásbeli megnyilatkozásra. Képes szöveghű, értelmező felolvasásra, olvasható, rendezett írásra. Képes használni a könyvtárat, ide értve a különféle (pl. informatikai technológiákra épülő) információhordozók használatát is. Képes arra, hogy önállóan eligazodjon az információk világában; értelmesen tudjon élni az önképzés lehetőségeivel. Értő módon használja a tömegkommunikációs, illetve az audiovizuális, digitális szövegeket. Össze tudja foglalni a szöveg tartalmát, tud önállóan jegyzetet és vázlatot készíteni. Képes az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos véleményét szóban és írásban megfogalmazni, indokolni. Képes szövegek kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére, e képesség alkalmazására elemző szóbeli és írásbeli műfajokban. Fel tudja ismerni a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékeket, erkölcsi kérdéseket, motivációkat, magatartásformákat. Ismeri a hivatalos írásművek jellemzőit, képes önálló szövegalkotásra ezek gyakori műfajaiban. Képes egyszerűbb értekezés (kisértékezés) készítésére az olvasmányaival, a felvetett és tárgyalt problémákkal összefüggésben, maga is meg tud fogalmazni kérdéseket, problémákat. Alkalmazza az idézés szabályait és etikai normáit. Ismeri a magyar nyelv rendszerét, képes a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, helyesírási jelenségek önálló fölismerésére, a tanultak tudatos alkalmazására. Tudja alkalmazni az irodalmi alkotások műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárásokat, megközelítési módokat. Képes órai
---	--

	eszmecserében, vitában, érvelésben az irodalmi művekben megjelenő álláspontok azonosítására, követésére, megvitatására, összehasonlítására, eltérő vélemények megértésére, saját véleménye újrafogalmazására. Képes tudásanyagának megfogalmazására, előadására a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról, az olvasott, feldolgozott művekről. Be tudja mutatni a tanult stíluskorszakok, irányzatok sajátosságait. Képes a feldolgozott epikai, lírai és drámai művek főbb jellemzőinek bemutatására, a művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyyszerű, lényegre törő ismertetésére, értelmezésére. Képes memoriterek szöveghű tolmácsolására a szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazásával, tudatos szövegmondással.
--	--

11–12. évfolyam

A magyar nyelvi képzés alapvető és elsődleges célja a felkészülés az érettségre. Ezért az ismeretek elosztása, rendszerezése, arányainak meghatározása az érettségi vizsga követelményeinek alapján történik. Minden ennek rendelődik alá. Alapvető feladat a szövegelemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel; a kritikai érzék továbbfejlesztése különféle műfajú, témájú és megjelenésű (pl. multimédiás-digitális, audiovizuális) szövegek értelmezésében, szerkezeti és stiláris minőségének értékelésében, saját szövegek alkotásában.

A tevékenységek iránya kiterjed a nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálatára, a saját nyelvhasználat kontrolljára; elvárás a kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészségének tudatos használata. A nyelvi tudatosság fejlesztésének része a helyesírási ismeretek kibővítése. A tanulási képesség továbbfejlesztése, az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az internet kínálta lehetőségekkel.

A nyelvi képzés életszerű, gyakorlati tudásösszetevője a kommunikációs zavarok felfedezése, értelmezése, kezelési módok keresése.

A nyelvi magatartás és az általános nyelvi kultúra részeként cél a retorikai tudás növelése, ennek keretében néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezésmód, retorikai eszközök használata); az érvelés technikájának megismerése és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása. Mind a problémamegoldó gondolkodást, mind a kreativitást növeli, ha a tanuló ismeri a deduktív vagy induktív érvelést, a cáfolat módszereit; képes szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozására. Retorikai tudását megfelelően képes használni a tanulásban és a társadalmi nyilvánosságban.

A nyelvi tanulmányok eredményeképpen a tanuló képes hosszabb felkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtésre és válogatásra többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítésére.

A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában kész felelős magatartásra a magyar nyelv értékeinek őrzésében. A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével felkészül az érettségre és a továbbtanulásra.

Az irodalomtanítás alapvető célja irodalmi művek olvasása, értelmezése, megvitatása. A műveltségépítés szempontja a hagyományos műnemi és műfaji keretek átalakulásának, megszűnésének megfigyelése, megnevezése és értelmezése: új regénytípusok és

regényszerkezetek, a tárgyas líra, az összetett hangneműség, a groteszk és az irónia szerepének megértése.

Az irodalomértést elmélyítő, az önkifejezést, a gondolkodást támogató tevékenység az egyes művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempont követésével szóban és írásban; nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli (pl. prezentáció) bemutatása különböző nézőpontból, illetve különféle címzetteknek; önálló műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról többféle elemzési szempont alkalmazásával. Mind az érvelőképességet, mind a szociális kompetenciák, mind az erkölcsi gondolkodás fejlesztését támogatja a jellemző hőtípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (pl. szerelem, megbocsátás, felnőtté válás, bűn, bűnhődés, hazugság, kiszolgáltatottság), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.

Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztését célozza néhány szerző és mű utóéletének, hatásának megfigyelése az irodalmi hagyományban, a kortárs irodalomban, más művészeti ágakban.

Az önálló tájékozódás igényével is összefügg a nyitottság a jelenkori irodalmi szövegek befogadásában, megértésében, a szokatlan szerkezetű, nyelvhasználatú művek, a magyar és az európai szöveghagyományt újraíró, újraértelmező művek befogadása iránt. E témakörben is kívánatos a tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.

Cél az irodalom határterületeihez tartozó modern kori alkotások feldolgozása, egy-két tipikus írott, digitális és filmes-audiovizuális műfaj megismerése. A kortárs irodalmi élethez tartozik az irodalom megjelenéseinek kutatása, felismerése más közegekben (pl. filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – pl. hangoskönyv, rádiójáték, megzenésített vers –, digitális közegben – pl. internetes közlés, multimédiás kiadás –); az adaptáció, a műfajcsere jelensége, jellegzetes megoldásai a posztmodern, kortárs magas művészeti és szórakoztató művekben. Fontos feladat a szórakoztató irodalom hatásának, vonzerejének és csapdáinak értelmezése (pl. tipikus műfajainak, helyzeteinek, motívumainak bemutatása, kultuszalkotások megismerése).

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Javaslat	Bemeneti és kimeneti mérés a 11. évfolyamon.	

Magyar nyelv

Tematikai egység	Kommunikáció	Órakeret N: 20 óra E: 6 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Gyakorlott, tudatos szóbeli kommunikáció.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A különböző kommunikációs színtereknek és helyzeteknek megfelelő nyelvi és nem nyelvi jelek használata. Az egyes helyzetek által megkívánt formák megsértésének dekódolása, a szándék	

	felismerése, megfelelő kezelése. A kommunikációs zavarok felismerésére és feloldására néhány taktika elsajátítása. A manipulációs szándékok felismerése. Célzott felkészülés a szóbeli érettségre, az ott elvárt kommunikációs normák felismerése, gyakorlása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is. Kommunikációs zavarok felfedezése, elhárítása. A mindennapi társalgásban, a nyilvános kommunikációs színtereken, valamint az internetes felületeken előforduló manipulációs szándékok, hibás következtetések felismerése. A reklámok, internetes felületek verbális és nem verbális közlési szándékának felismerése. A vizsgaszituáció (érettségi, munkahelyi megmérettetés) összetevőinek megértése, a célok, elvárások azonosítása, normák felismerése, sikerességhez vezető stratégiák, magatartásmódok, kommunikációs formák azonosítása, gyakorlása (verbális és nem verbális egyaránt).	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Kommunikációs zavar. Manipuláció. Elvárás. Megfelelés.

Tematikai egység	Retorika	Órakeret N: 24 óra E: 9 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	A kommunikációs funkciók ismerete, alkalmazása. Érvelő szövegek értelmezése és alkotása. Stilisztikai és jelentéstani ismeretek. Kulturált véleménynyilvánítás.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A klasszikus retorika alapfogalmai. A hatásos érvelés technikájának, a legfőbb érvelési hibáknak a megismertetése. Önálló beszéd megírásához, annak a hatásos előadásához szükséges nyelvi, gondolkodási képességek fejlesztése. Célzott felkészülés a szóbeli érettségre a retorikai eszközök használatával, a fontosságuk tudatosításával. Célzott felkészülés az írásbeli érettségre: érvelő fogalmazás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A kulturált vita, véleménynyilvánítás gyakorlása. A beszéd felépítése, a beszéd megszerkesztésének menete az anyaggyűjtéstől a megszólalásig. Az érv felépítése. Az érvelés logikája, technikája; az érvek elrendezése. A kiselőadás és a vizsgafelelet felépítése. Felkészülés az érettségi feleletre. Felkészülés állásinterjúra. A hatásos előadásmód eszközei. A hivatalos felszólalás, hozzászólás gyakorlása különböző helyzetekben. Monologikus szöveg (előadás, beszéd) és memoriter kifejező tolmácsolása.		
Kulcsfogalmak/fogalmak	Retorika, szónok, szónoklat, beszédfajta (bemutató, tanácsadó, törvényszéki), alkalmi beszéd, meggyőző szövegműfaj (vita, ajánlás).	

	Szónoklat, bevezetés, elbeszélés, érv, cáfolat, befejezés (összefoglalás, kitekintés). Érv, tétel, bizonyítás, összekötőelem. Érvelés, indukció, dedukció.
--	--

Tematikai egység	Általános nyelvészeti ismeretek	Órakeret N: 20 óra E: 10 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Kommunikáció, jelentéstan.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A rendszerező, szintetizáló képesség fejlesztése: általános, összefoglaló ismeretek a nyelvről, a nyelv és az ember viszonyáról. Elméleti felkészülés az érettségire.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A nyelv mint jelrendszer, a nyelv mint a gondolkodás része. A kommunikáció univerzális jellege. Jelek, jeltípusok. Nyelvi identitás. Korlátozott kódú nyelvek: gesztusnyelvek, jelnyelvek. Felkészülés az érettségire (az ismeretek tételek szerinti rendezése).		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelvtípus (agglutináló, izoláló, flektáló). Korlátozott kód, gesztusnyelv, jelnyelv, jeltípusok.	

Tematikai egység	Pragmatikai ismeretek	Órakeret N: 12 óra E: 4 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Szövegtani, jelentéstani és stilisztikai ismeretek.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A sikeres nyelvhasználat: a nyelv működésének, a nyelvhasználatnak a megfigyelése különböző kontextusokban, különböző cél elérésére. Annak megtapasztalása, hogy az emberek hogyan képesek a nyelvi szöveg által közvetített jelentésen túl is hatni, befolyásolni partnerüket, hogyan képesek megnyilatkozásaikkal akár cselekvéseket is végrehajtani. A kulturált nyelvi magatartás fejlesztése: a magyar nyelv leggyakoribb udvariassági formái használati körének, nyelvi formáinak megfigyelése. Célzott felkészülés a szóbeli érettségire, a vizsga kommunikációs és nyelvhasználati sikerességi feltételei: a kulturált nyelvi viselkedés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A nyelvhasználat, a beszélgetés, a társalgás főbb összetevőinek, a különféle beszédaktusok szerepének, megnyilvánulási formáinak megfigyelése, az együttműködési elvek tudatos használata, illetve megsértésük következményeinek megtapasztalása. A társalgásban előforduló néhány jellemző deixis forma szerepe. Az udvariassági formák használata.		

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Megnyilatkozás. Társalgás, társalgási forduló, szóátvétel, szóátadás. Beszédaaktus (lokúció, illokúció, perlokúció). Deixis. Együttműködési elv (mennyiségi, minőségi, mód, kapcsolódási).
------------------------------------	--

Tematikai egység	Szövegalkotás	Órakeret N: 24 óra E: 10 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	A kommunikációs céloknak megfelelő szövegalkotás. Az elbeszélés, jellemzés, vélemény, esszé formai és tartalmi jellemzőinek ismerete. A kommunikációs célnak, műfajnak, címzettnek, kontextusnak megfelelő stílusesszközök alkalmazása.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Gondolkodásfejlesztés, az önkifejezés fejlesztése: a papíralapú és elektronikus szövegek eltérő és hasonló jellemzőinek megfigyelése. A szövegalkotási képesség fejlesztése: a megismert szövegtípusokban a közlés céljának, a helyzetnek megfelelő stílusban történő szövegalkotás. Esszéírási gyakorlatok. Felkészülés az írásbeli érettségire: az esszéírásra.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Lényegre törő, világos felépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében (pl. digitális formában, multimédiás kiegészítésekkel). Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stílári lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stílári különbségének figyelembevételével. Az érvelő esszé szerkezete.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szövegalkotás, szövegszerkesztés, érvelő esszé.	

Tematikai egység	Nyelv és társadalom	Órakeret N: 8 óra E: 4 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A személyes és a tömegkommunikációval kapcsolatos ismeretek, nyelvi tudatosság, egyéni nyelvhasználat, stílusrétegek.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A nyelvhasználat társadalmi jelenséggént való szemlélete. A vitakészség, a meggyőző érvelés fejlesztése: ismeret és véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről (nyelvvédelem és nyelvművelés). Nyelvi tudatosság növelése: a saját és a közvetlen környezet nyelvhasználatára azonos és eltérő vonásainak, valamint nyelvjárási szövegek jellemzőinek megfigyelése. Elméleti felkészülés az érettségire (az ismeretek tételek szerinti rendezése).	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Nyelvünk helyzete a határon túl. Hazánkban élő nemzetiségek nyelvhasználatára. A nyelvvelés fogalma, kérdései, feladata, szinterei; a nyelvi norma. A nyelvátváltozatok rendszere, a vízszintes és függőleges tagolódásuk. A köznyelv jellemzői, használati területe. A nyelv társadalmi tagolódása szerinti csoportnyelvek, azok jellemző használati köre, szókinca. A szleng és az argó fogalma, kialakulásuk, jellemző előfordulásuk, funkciójuk. A nyelv területi tagolódása: a leggyakoribb nyelvjárásaink jellemzői, területi megjelenésük, a regionális köznyelv jellemzői. A tömegkommunikáció, valamint az információs társadalom hatása a nyelvhasználatra.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Nyelvvelés, nyelvtörvény, norma. Nyelvátváltozat. Nyelvjárás, regionális köznyelv, tájszó. Csoportnyelv, szaknyelv, hobbinyelv, rétegnyelv. Szleng, argó.

Tematikai egység	Nyelvtörténet	Órakeret N: 8 óra E: 3 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A nyelvhasználat társadalmi jelenséggé váló szemlélete, néhány alapvető kérdése, a történetiség fogalma, a nyelv területi tagolódása, nyelvjárások.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A szinkrón és diakrón nyelv szemlélet fejlesztése. Kellő tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között. Elméleti felkészülés az érettségire (az ismeretek tételek szerinti rendezése).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, finnugor rokonságának bizonyítékai, története, kutatói. A nyelvtörténeti kutatások forrásai: kézírásos és nyomtatott nyelvemlékek. A magyar nyelv történetének főbb korszakai, a legfontosabb nyelvemlékeink (<i>A tihanyi apátság alapítólevele</i>, <i>Halotti beszéd</i>, <i>Ómagyar Mária-siralom</i>) megismerése. Nyelvtörténeti-nyelvtudományi kézikönyvek (pl. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára – TESZ) megismerése, használata. A szókinca jelentésváltozásának főbb típusai, tendenciái. A nyelvújítás története, hatása, értékelése, ortológus-neológus vita főbb állomásai és szereplői, a magyar nyelv sztenderdizációja.		
Kulcsfogalmak/fogalmak	Nyelvtípus, nyelvcsalád. Uráli nyelvcsalád, finnugor rokonság. Nyelvemlék. Ősi szó, belső keletkezésű szó, jövevény- és idegen szó. Nyelvújítás, ortológus, neológus. Szinkrón és diakrón nyelv szemlélet.	

Irodalom

Tematikai egység	Magyar irodalom – a Nyugat és első nemzedéke	Órakeret N: 15 óra E: 8 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	A klasszikus modernség néhány irányzata és alkotója, a századvég magyar irodalma.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az európai és magyar irodalmi hagyományok és modernség irányainak összevetése, konfliktusai. Annak felismerése, hogy a magyar kultúra sokszínű törekvések együttese. Érvelő bemutatás: a <i>Nyugat</i> jelentősége a magyar kultúrtörténetben; a korban megismertetett stílusirányzatok néhány jellemzőjének azonosítása. Értse a tanuló egy folyóirat felépítését, tudjon benne tájékozódni.	
Ismeretek/követelmények		
A <i>Nyugat</i> mint folyóirat és mozgalom; szerkesztők, kritikusok, nemzedékek; célkitűzések. Juhász Gyula költészetének sajátosságai (pl. impresszionizmus, nosztalgia, emlékezés; legalább egy műve, pl. <i>Tiszai csönd</i>, <i>Milyen volt</i>; életképszerűség, leíró jelleg, pl. <i>Tápai lagzi</i>). Tóth Árpád lírájának jellemzői; tematikája, hangnemei, formái (magányélmény, elégikusság, impresszionizmus stb., legalább egy-két műve, pl. <i>Hajnali szerenád</i>, <i>Esti sugárkoszorú</i>, <i>Elégia egy rekettyebokorhoz</i>, <i>Lélektől lélekig</i>, <i>Jó éjszakát!</i>). Egy folyóirat (időszaki kiadvány) periodicitása, felépítése, folyóiratcikkek visszakeresése, hivatkozása. A tanuló – felismeri a <i>Nyugat</i> jelentőségét a magyar kultúrtörténetben; alkalmazza a nemzedékkorszakolást későbbi tanulmányai során; – tudja a korban megismert stílusirányzatok néhány jellemzőjét; – műismereti minimuma: Juhász Gyula egy műve, Tóth Árpád egy-két műve.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió.	

Tematikai egység	Életmű – Ady Endre	Órakeret N: 22 óra E: 14 óra L: 11 óra
Előzetes tudás	A <i>Nyugat</i> ; stílusirányzatok a századelőn.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Annak megértése, hogy a kulturális hagyományhoz, a nemzethez kötődés, a sorsvállalás sokféle hangon és módon jelentkezhet. A hazaszeretet és haladás kérdései. Ady költészetének befogadása: főbb alkotói korszakai, költői szerepe, költészetének jellege. Műelemzések, összpontosítva Ady jellemző köteteire, szerkesztési módszereire, lírai témáira, poétikai megoldásaira. A kreativitás, a képzelőerő, a képzettársítási képesség	

	fejlesztése. Önálló, több szempontú műértelmezések megfogalmazása a művekről szóló vélemények, elemzések értelmezésével is.
Ismeretek/követelmények	
Ady Endre életműve. Kötet- és cikluskompozíció; költői szerepvállalás, az innováció szándéka. Klasszikus modernség, szecessziós-szimbolista látásmód; a versritmus megújítása. Meghatározó korszakok (pl. költői indulás, világháború), kötetek (pl. <i>Új versek</i>, <i>A halottak élén</i>), témák, motívumok (pl. magyarság, istenes, létharc, látomásszerű tájvers, ars poetica; élet-halál, hajó, ugar) alapján. Jellemző alkotásainak értelmezése <i>A Sion-hegy alatt</i>; <i>Góg és Magóg fia vagyok én...</i>; <i>Kocsi-út az éjszakában</i> és még 4-5 mű (memoriterek is), pl. <i>Párisban járt az Ősz</i>; <i>A magyar ugaron</i>; <i>Harc a Nagyúrral</i>; <i>Hunn, új legenda</i>; <i>Bujdosó kuruc rigmusa</i>; <i>Az eltévedt lovas</i>; <i>Emlékezés egy nyár-éjszakára</i> stb., esetleg egy-egy részlet publicisztikájából is). Utalás egy-egy téma, motívum, poétikai jellemző kortárs irodalmi megjelenítésére; az evokáció, az intertextualitás néhány példája. A tanuló – ismeri az életmű főbb alkotói korszakait; Ady helyét, költői szerepét a magyar irodalom történetében; költészetének jellegét; – tisztában van a 20. sz. eleji magyar irodalom sajátosságaival és a megújítás szándékával; – műelemzések során megismeri Ady jellemző köteteit, szerkesztési módszereit, lírai témáit, motívumait, poétikai megoldásait; – képes önálló versértelmezések megfogalmazására; – műismereti minimuma: <i>A Sion-hegy alatt</i>; <i>Góg és Magóg fia vagyok én...</i>; <i>Kocsi-út az éjszakában</i> és még 4–5 mű; – képessé válik az Ady-életmű jellemzőinek bemutatására (legalább 10 lírai alkotás alapján); a műveiről szóló vélemények, elemzések értelmezésére, kritikus befogadására; egy-egy szóbeli témakörben kijelölt feladat kifejtésére, memoriterek tolmácsolására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Klasszikus modernség, szecessziós-szimbolista látásmód, tagoló vers, kötetkompozíció, ciklikus szerkesztés.

Tematikai egység	Portré – Móricz Zsigmond	Órakeret N: 16 óra E: 10 óra L: 7 óra
Előzetes tudás	Realista és naturalista epika, Móricz egy műve, pl. <i>Hét krajcár</i> vagy <i>Légy jó mindhalálig</i> / <i>Pillangó</i> / <i>Árvácska</i> .	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Móricz helyének, látásmódjának, kérdésfeltevéseinek, alkotásmódja jellemzőinek megismerése; felkészítés önálló novellaelemzések megfogalmazására, megvitatására.	
Ismeretek/követelmények		
Móricz alkotásainak jellemzői, írásművészetének sajátosságai; naturalista és realista ábrázolásmódja.		

Tárgykörök, témák (pl. paraszti, dzsentri; szegénység) és műfaji változatok (novella, elbeszélés, történeti példázat, idill-típusú regény stb.). Novelláinak világa (legalább két mű elemzése, pl. <i>Tragédia, Szegény emberek, Barbárok</i>). Egy Móricz-regény (pl. <i>Úri muri, Rokonok, Sárarany, Az Isten háta mögött</i>) elemző értelmezése, sok szempontú megközelítéssel, pl. műfaji változat; szerkezet, jellemábrázolás, elbeszéléstechnika, nézőpont, közlésformák, hangnemek, írói előadásmód; problematika (pl. vívódó hősök, dzsentriábrázolás). A tanuló – ismeri Móricz helyét a magyar epika történetében; alkotásmódjának jellemzőit; – képes néhány alkotásának sok szempontú megközelítésére, saját álláspont kifejtésére és adott szempontú, önálló műértelmezésre (novellaelemzések megfogalmazására); – műismereti minimuma: Móricz egy regénye (házi olvasmány) és egy novellája; – alkalmassá válik egy szóbeli érettségi témakör anyagának összeállítására és az abban megjelölt feladat kifejtésére.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Realista és naturalista ábrázolásmód, népi írók mozgalma.

Tematikai egység	Avantgárd irányzatok a világirodalomban – a magyar avantgárd	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Stílusirányzatok a századfordulón.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Modernség és hagyomány kérdésfelvetései a magyar avantgárd irodalomban. A 20. sz. eleji stílusirányzatok létrejöttének, esztétikai elveinek, poétikai megoldásainak feltárása.	
Ismeretek/követelmények		
Futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus: néhány alkotó, néhány irodalmi alkotás (pl. Marinetti, Majakovszkij; Trakl, G. Benn; Apollinaire, Éluard műveiből). A magyar avantgárd sajátosságai, az aktivizmus programja; Kassák Lajos szerepe (egy-két művének ismerete, pl. <i>Mesteremberek; A ló meghal...</i>). A tanuló – megismeri a 20. sz. eleji stílusirányzatok létrejöttét, a csoportok, programok szándékait, esztétikai elveit, poétikai megoldásait; – a magyar avantgárd sajátos helyzetét, Kassák szerepét.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, aktivizmus, szabad vers, szimultanizmus, önműködő írás, képvers.	

Tematikai egység	Életmű – Kosztolányi Dezső	Órakeret N: 22 óra E: 14 óra L: 11 óra
Előzetes tudás	Kosztolányi egy novellája és lírai alkotása(i), memoriterek.	

A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A személyiség, az egyediség tisztelete, a közös emberi sorsból fakadó szolidaritás. Kosztolányi jellegzetes lírai témáira, poétikai megoldásaira összpontosító műelemzések. Kis- és nagyepikájából néhány jelentős darab értelmezése.
Ismeretek/követelmények	
Kosztolányi Dezső életműve. Pályaszakaszok, életérzések, költői magatartásformák; világkép, művészetfelfogás (homo aestheticus); stílusirányzatok (pl. impresszionizmus, expresszionizmus); viszonya az anyanyelvhez. Jellemző lírai tematika; hangnemek, műfajok, versciklusok (pl. <i>A szegény kisgyermek panaszai</i>); <i>Számadás</i>-kötet; kis- és nagyszerkezetek; ars poeticák; legalább 4 lírai alkotás, köztük: <i>Hajnali részegség</i>, <i>Halotti beszéd</i>. Novellák (pl. <i>A kulcs</i>, <i>Fürdés</i> stb.) és novellaciklusok (<i>Esti Kornél</i>-novellák). Egy Kosztolányi-regény (pl. <i>Édes Anna</i>, <i>Pacsirta</i>) elemző értelmezése, sok szempontú megközelítéssel, pl. műfaji változat; szerkezet, jellemábrázolás, elbeszéléstechnika, nézőpont, közlésformák, hangnemek, írói előadásmód; problematika. A tanuló – ismeri az életmű főbb alkotói korszakait; Kosztolányi helyét, szerepét a magyar irodalom történetében; írásművészetének jellegét; – tisztában van a <i>Nyugat</i> első nemzedéke tevékenységével, jelentőségével; – műelemzések során megismeri Kosztolányi jellemző lírai témáit, poétikai megoldásait; kis- és nagyepikájának néhány jelentős darabját; – műismereti minimuma: Kosztolányi egy regénye és két novellája; lírai alkotásai, <i>Hajnali részegség</i>, <i>Halotti beszéd</i> és még egy-két műve (memoriter is); – képessé válik a Kosztolányi-életmű jellemzőinek bemutatására (legalább 4 lírai alkotás, egy regény, két novella alapján); a műveiről szóló vélemények, elemzések értelmezésére, kritikus befogadására; egy-egy szóbeli témakörben kijelölt feladat kifejtésére, memoriterek tolmácsolására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Versciklus, novellaciklus, példázat, lélektan.

Tematikai egység	Látásmódok: Karinthy Frigyes, Krúdy Gyula	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Karinthy Frigyes: <i>Tanár úr kérem</i> , részlet; paródia.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A nosztalgia és humor szerepe a műalkotásban és az ember önértelmezésében. Az alkotói életútra összpontosító bemutatás: Karinthy és Krúdy helye a korszakban; alkotás- és látásmódjuk jellemzői. Önálló tájékozódás, műválasztás, műértelmezések, összehasonlító elemzések.	
Ismeretek/követelmények		
Karinthy kisepikájának jellemzői választott novella (pl. <i>A cirkusz</i> ; <i>Találkozás egy fiatalemberrel</i> ; <i>Barabbás</i>) és a <i>Tanár úr kérem</i> karcolatgyűjtemény darabjai alapján.		

Humorfelfogása (humoreszkjei). Irodalmi karikatúrák (néhány, már megismert szerző/mű és paródiája) az <i>Így írtok ti</i> szemelvényei alapján. Krúdy Gyula írói világa, egyéni hangja legalább egy Szindbád-novella alapján (pl. <i>Negyedik út, Ötödik út</i>); anekdotikusság, az idő és az emlékezés formaalkotó szerepe. A Krúdy-művek atmoszférájának, témáinak, alakjainak, motívumainak megidézése. A tanuló – kijelöli Karinthy és Krúdy helyét a korszakban (újságírás; <i>Nyugat</i>, illetve csoporthoz nem tartozás); ismeri alkotás- és látásmódjuk jellemzőit; – képes néhány alkotás értelmezésére, műelemzések kritikus befogadására, saját álláspont kifejtésére és adott szempontú, önálló műmegközelítésre (pl. novellaelemzések megfogalmazására); – képessé válik összehasonlító elemzésekre (párnovellák, pl. <i>A jó tanuló felel/A rossz tanuló felel</i>; ellentétesek, pl. <i>Magyar dolgozat/Röhög az egész osztály</i>); mű és paródiája összevetésére; novellaciklus és film összehasonlító elemzésére; – műismeret: Karinthy (választható valamely műve); Krúdy egy novellája.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Humor, paródia, karcolat, novellaciklus, hasonmásalak, nosztalgia.

Tematikai egység	Életmű – Babits Mihály	Órakeret N: 22 óra E: 15 óra L: 12 óra
Előzetes tudás	A <i>Nyugat</i> mint folyóirat és mozgalom.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A lét erkölcsi aspektusai a háború, világégés idején. Betegség és prófétai küldetés értelmezési lehetőségei. Babits főbb alkotói korszakainak, helyének, szerepének megismertetése, műértelmezések: jellemző témák, hangnemek, motívumok, poétikai megoldások feltárása.	
Ismeretek/követelmények		
Babits Mihály életműve. Pályaszakaszok, kötetek, költői magatartásformák (pl. pályakezdés; világháborúk ideje; kései költészet); életérzések, világkép, értékrend, művészetfelfogás (homo moralis); a bölcséleti, filozófiai érdeklődés hatásai. Magyarország és európaiság. Szerepe a <i>Nyugat</i> mozgalmában; irodalmi kapcsolatai. Stílusirányzati sokszínűsége (pl. impresszionizmus, szecesszió, szimbolizmus); klasszicizálás, antikizálás; hagyomány és modernség egysége. Jellemző lírai tematika, költői magatartás (békevers, pl. <i>Húsvét előtt</i>; a prófétaszerep elutasítása vagy vállalása, pl. <i>Mint különös hírmondó</i>); versszerkezetek, hangnemek, formák, motívumok gazdagsága (pl. <i>Esti kérdés, Ősz és tavasz között</i>); ars poeticus alkotások (pl. <i>A lírikus epilógja</i>; <i>Cigány a siralomházban</i>; <i>Csak posta voltál</i>). A <i>Jónás</i> könyve mint az ószövetségi példázat parafrázisa. Jónás és az Úr magatartása. Nyelvhasználati és hangnemi összetettség. A tanuló – ismeri az életmű főbb alkotói korszakait; Babits helyét, szerepét a magyar irodalom és a <i>Nyugat</i> történetében; írásművészetének jellegét; – tisztában van a <i>Nyugat</i> első nemzedéke tevékenységével, jelentőségével;		

– műelemzések során megismeri Babits jellemző lírai témáit, poétikai megoldásait és a <i>Jónás könyvét</i>; – képes Babits-művek önálló értelmezésének megfogalmazására; – műismereti minimuma: <i>Esti kérdés, Ősz és tavasz között</i>, még egy-két műve (memoriter is) és a <i>Jónás könyve</i>; – képessé válik a Babits-életmű jellemzőinek bemutatására (legalább négy lírai alkotás); a műveiről szóló vélemények, elemzések értelmezésére, kritikus befogadására; egy-egy szóbeli témakörben kijelölt feladat kifejtésére, memoriterek tolmácsolására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Prófétaság, küldetéstudat, rájátszás.

Tematikai egység	Életmű – József Attila	Órakeret N: 22 óra E: 15 óra L: 12 óra
Előzetes tudás	József Attila: <i>Altató</i> ; <i>Betlehemi királyok</i> ; <i>Mama</i> .	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Annak felismerése, hogy a társadalmi-szociális elkötelezettség és az egyéni lét értelmezése egyszerre van jelen az életműben. Az életmű főbb alkotói korszakainak többféle megközelítésmódot alkalmazó megismertetése. József Attila helye, szerepe a magyar irodalom történetében; írásművészetének jellege. Műelemzések: jellemző lírai témák, stílusirányzati jellemzők, poétikai megoldások feltárása. Felkészítés önálló versértelmezések megfogalmazására, vélemények, interpretációk befogadására.	
Ismeretek/követelmények		
József Attila életműve. Pályaszakaszok, életérzések, költői magatartásformák (pl. <i>Tiszta szívvel</i>; <i>Tudod, hogy nincs bocsánat</i>); világkép, költészetfelfogás (pl. <i>Ars poetica</i>; <i>Thomas Mann üdvözlése</i>). Jellemző lírai tematika (pl. <i>Külvárosi éj</i>; <i>Óda</i>; <i>Nem emel föl</i>); gondolati költészet 1932–1934 között (pl. <i>Téli éjszaka</i>; <i>Reménytelenül</i>; <i>A város peremén</i>); kései költészet (közéleti, pl. <i>Levegőt</i>; <i>A Dunánál</i>; <i>Hazám</i>; szerelmi, pl. <i>Nagyon fáj</i>; tragikus önsors versek, pl. <i>Karóval jöttél</i>; <i>Talán eltűnök hirtelen...</i>). Versszerkezetek, verstípusok, hangnemek, formák, témák, motívumok (pl. gyermek, éjszaka, külváros, bűntudat) gazdagsága. Komplex költői képek (síkvtársok). A tanuló – ismeri az életmű főbb alkotói korszakait; József Attila helyét, szerepét a magyar irodalom történetében; írásművészetének jellegét; – műelemzések során megismeri József Attila jellemző lírai témáit, motívumait, poétikai megoldásait; – képes önálló versértelmezések megfogalmazására; – műismereti minimuma: <i>Külvárosi éj</i>; <i>Óda</i>; <i>Tudod, hogy nincs bocsánat</i> és még 4–5 műve (memoriter is); – képessé válik az életmű jellemzőinek bemutatására (legalább 12 lírai alkotás alapján); a műveiről szóló vélemények, elemzések értelmezésére, kritikus befogadására; egy-egy szóbeli témakörben kijelölt feladat kifejtésére, memoriterek tolmácsolására.		

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Komplex kép, síkváltás, szabad vers, létösszegzés, időszembesítés, önmegszólítás.
------------------------------------	---

Tematikai egység	Portré – Radnóti Miklós	Órakeret N: 16 óra E: 10 óra L: 8 óra
Előzetes tudás	Radnóti egy-két műve, köztük: <i>Nem tudhatom</i> (memoriter is). Klasszicizálás, antikvitás; idill, tragikum; az ekloga műfajának története.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Költői magatartásformák, jellemző műfajok, témák több szempontú megközelítése. A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása.	
Ismeretek/követelmények		
Radnóti Miklós portréja. Életút és életmű egysége (haláltudat, munkaszolgálat, lágervers; idill és tragikum). A kor jellemzői (pl. <i>Töredék</i>), Radnóti tragédiája és költői magatartásformái (jószág, tiltakozás, lázadás, emlékezés, emberség, hazaszeretet, pl. <i>Nem tudhatom</i>, hitvesi költészet, pl. <i>Tétova óda</i>, <i>Levél a hitveshez</i>). Jellemző műfajok, témák, életérzések költészetében; műveinek formai és stiláris sajátosságai (avantgárd, szabad vers, klasszicizálás stb.). Eklogaciklusa (a <i>Hetedik ecloga</i> és legalább még egy mű alapján, pl. <i>Negyedik ecloga</i>). A <i>Tajtékos ég</i> és a Bori notesz (pl. <i>Erőltetett menet</i>, <i>Razglednicák</i>). A tanuló – tisztában van Radnóti életművének jellegével; a költő helyével, szerepével a magyar irodalom történetében; Vergilius rá tett hatásával; – felismeri jellemző műfajait, versformáit; – műismereti minimuma: <i>Nem tudhatom</i>, <i>Hetedik ecloga</i> és még két műve; – Radnóti kapcsán alkalmassá válik legalább 4 alkotásának és a műveiről szóló véleményeknek, elemzéseknek az értelmezésére; egy-egy szóbeli témakör kifejtésére; memoriterek tolmácsolására.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Eklogaciklus, idill és tragikum, razglednica.	

Tematikai egység	Portrék – Szabó Lőrinc, Márai Sándor, Pilinszky János, Weöres Sándor, Ottlik Géza	Órakeret N: 14 óra E: 8 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	A 20. századi magyar irodalom néhány jelentős szerzőjének már megismert életműve vagy portréja.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A lírai beszédmód változatainak értelmezése; a korszakra és az egyes alkotókra jellemző beszédmódok feltárása, néhány jellegzetes alkotás összevetése. Az önálló olvasóvá válás támogatása, felkészítés a tanulói szerző- és műválasztásokra, a választott művek	

	önálló feldolgozására és megosztására.
Ismeretek/követelmények	
Szabó Lőrinc költészetének jellege, pl. a <i>Lóci-versek</i>, <i>Az Egy álmai</i>; a <i>Semmiért egészen</i> és versciklusainak (pl. a <i>TücsökHzene</i>) néhány darabja alapján. Weöres Sándor költészetének tematikus és formai változatossága (pl. a <i>Rongyszőnyeg</i>, <i>Magyar etüdök</i> alapján); gondolati költészete; szerepversei, stílusutánzatai (pl. a <i>Psyché</i> szemelvényei). Pilinszky János világlátásának tükröződése költészetében; alkotásmódjának, poétikai megoldásainak, motívumainak sajátosságai (a <i>Harmadnapon</i> és még egy műve alapján, pl. <i>Négysoros</i>, <i>Francia fogoly</i>, <i>Harbach 1944</i>, <i>Apokrif</i> stb.). Márai Sándor életműve néhány epikus szemelvény alapján (pl. <i>Egy polgár vallomásai</i>, <i>A gyertyák csonkig égnek</i>, <i>Napló</i>); esszéírás (pl. <i>Füves könyv</i>) és lírai alkotás (<i>Halotti beszéd</i>) alapján; az emigráns léthelyzet hatása. Ottlik Géza: <i>Iskola a határon</i> – sok szempontú regényértelmezés. A választott szerzőkhöz, művekhez kapcsolódó fogalmi ismeretek. A tanuló – tisztában van az adott 20. századi szerzők életművének jellegével; az alkotók helyével, szerepével a magyar irodalom történetében; – műismereti minimum: Szabó Lőrinc egy-két műve, Weöres Sándor egy-két műve; Pilinszky János <i>Harmadnapon</i> és még egy műve; – választhat: Márai Sándor egy-két alkotása; Ottlik Géza egyik műve; – a szerzők kapcsán alkalmassá válik a műveikről szóló véleményeknek, elemzéseknek az értelmezésére; egy-egy szóbeli témakör kifejtésére; memoriterek tolmácsolására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szerepvers, stílusutánzás, négysoros.

Tematikai egység	Látásmódok – Illyés Gyula, Németh László, Örkény István, Nagy László	Órakeret N: 14 óra E: 6 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Képesség lírai, epikai művek, drámák értelmezésére, önálló feldolgozására.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az önálló olvasóvá válás támogatása, felkészítés a tanulói szerző- és műválasztásokra, a választott művek önálló feldolgozására, értelmezésére és a kapcsolatos vélemények megosztására. Annak felismerése, hogy az írói-költői felelősség, szociális-társadalmi együttérzés változatos módon, műfajban és tematikában szólalhat meg. Szerzők több szempontú bemutatása, életművük jellege, szerepük a magyar irodalomban.	
Ismeretek/követelmények		
Illyés Gyula lírájának sajátosságai az <i>Egy mondat a zsarnokságról</i> és más műve alapján (pl. <i>Bartók</i>, <i>Koszorú</i>); az irodalmi szociográfia műfaja, l. <i>Puszták népe</i> (vagy részletek). Németh László egy regénye (pl. <i>Iszony</i>) vagy egy drámája (pl. <i>II. József</i>; <i>A két Bolyai</i>). Nagy László költői világa, alkotásmódja (pl. népiesség, hosszúénekek, montázstechnika,		

képrendszer, portrévers, képvers) egy-két műve alapján (pl. *Himnusz minden időben*; *Ki viszi át a szerelmet*; *József Attila!*; *Menyegző*).

Örkény István groteszk látásmódja néhány egyperces novella és/vagy a *Tóték* alapján. A választott szerzőkhöz, művekhez kapcsolódó fogalmi ismeretek.

A tanuló

- tisztában van az adott 20. századi szerzők életművének jellegével; az alkotók helyével, szerepével a magyar irodalom történetében;
- műismereti minimuma: Illyés Gyula egy műve;
- továbbá választhat: Németh László egy műve; Örkény István néhány műve; Nagy László egy-két műve; esszéírás Illyés Gyula, Németh László műveiből;
- a szerzők kapcsán alkalmassá válik a műveikről szóló véleményeknek, elemzéseknek az értelmezésére; egy-egy szóbeli témakör kifejtésére; memoriterek tolmácsolására.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Népi írók mozgalma, irodalmi szociográfia, portrévers, képvers, groteszk látásmód, egyperces novella.
------------------------------------	---

Tematikai egység	Portrék, látásmódok a kortárs irodalomból (választható szerzők, művek)	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	A 20. és 21. századi magyar irodalom tendenciái.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az önálló olvasóvá válás támogatása, felkészítés a tanulói szerző- és műválasztásokra, a választott művek önálló feldolgozására, értelmezésére és a vele kapcsolatos vélemények megosztására. Annak a belátása, hogy a kortárs törekvések megismerése segíti a körülöttünk levő világ megértését. Kortárs irodalom: a tájékozottság növelése, az eligazodás támogatása; a fogalmi műveltség bővítése. Kortárs alkotások értelmezése, a művekről szóló vélemények, elemzések mérlegelése. A kortárs irodalmi élet több szempontú bemutatása. Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatásának új jelenségei.	
Ismeretek/követelmények		
Szemelvények a kortárs szépprózai alkotásokból, lírai művekből, esszéirodalomból. A kortárs dráma és színház világa (egy választott mű elemzése). Irodalmi díjak és díjazottak (a Nobel-díjas Kertész Imre <i>Sorstalanság</i> című regénye). Kortárs irodalmi élet. A választott szerzőkhöz, művekhez kapcsolódó fogalmi ismeretek. A tanuló – tisztában van a kortárs irodalomból választott szerzők életművének jellegével; az alkotók helyével, szerepével; – megismeri a kortárs irodalom néhány törekvését, sajátosságát, a posztmodern, digitális irodalom, hangoskönyv fogalmát; – választhat műelemzést/műajánlást egyéni olvasmányélményei alapján; – értelmez egy kortárs drámai alkotást (lehetőleg megtekinti színházban/felvételről); – a szerzők kapcsán alkalmassá válik a műveikről szóló véleményeknek, elemzéseknek az értelmezésére; egy-egy szóbeli témakör kifejtésére, memoriterek tolmácsolására. – legalább egy szerző 2–3 lírai vagy 1–2 epikai művének értelmezése) 1980-tól napjainkig).		

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kortárs nyilvánosság, nyomtatott és internetes folyóiratok, hangoskönyv, digitális közlés.
------------------------------------	--

Tematikai egység	Az irodalom határterületei – a régió kulturális hagyományai	Órakeret N: 9 óra E: 3 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Népköltészet, műköltészet, alkalmi költészet. Szórakoztató irodalom, slágerszöveg.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az esztétikai és művészeti tudatosság alakítása, fejlesztése. Az irodalmiság változó fogalmának áttekintése, példákkal. Több szempontot érintő megbeszélés az ízlésről, annak kontextusairól, alakulásáról. A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése. Más kultúrák megismerésének igénye. A régió hagyományainak, művészeti életének, emlékeinek megismerése.	
Ismeretek/követelmények		
A szórakoztató irodalom típusai, hatáskeltő eszközei és sajátos műfajainak jellemzői (pl. fantasy-irodalom, detektívregény, sci-fi, lektűr; dalszöveg). Az irodalom filmen; filmes feldolgozások. Film- és könyvsikerek, divatjelenségek. A régió kulturális hagyományai. A tanuló – tisztában van az irodalmiság változó fogalmával; – megérti az ízlés kontextuális függőségét; – alakul igénye és képessége az ízlés önálló fejlesztésére; – fejlődik médiatudatossága, esztétikai és művészeti tudatossága; – választhat műelemzést/műajánlást egyéni olvasmányélményei/filmélményei alapján; – a tárgykör kapcsán alkalmassá válik a jelenségekről/művekről szóló véleményeknek, elemzéseknek az értelmezésére; egy-egy szóbeli témakör kifejtésére.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ízlés, értelmezés, szórakoztatás, populáris kultúra, kultusz, divat, irodalmi ismeretterjesztés, digitális kultúra, (filmes) adaptáció. Régió, regionalitás, hagyomány, folklór.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló szóbeli és írásbeli kommunikációs helyzetekben megválasztja a megfelelő hangnemet, nyelvváltozatot, stílusréteget. Alkalmazza a művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáit, képes felismerni és értelmezni az attól eltérő nyelvváltozatokat. Értő módon használja a tömegkommunikációs, illetve az audiovizuális, digitális szövegeket. Az értő, kritikus befogadásra is alapozva képes önálló szövegalkotásra néhány publicisztikai, audiovizuális és informatikai háttérű műfajban, a képi elemek, lehetőségek és a szöveg összekapcsolásában rejlő közlési lehetőségek kihasználásával. Rendszeresen használja a könyvtárat, ide értve a különféle (pl. informatikai technológiákra épülő) információhordozók használatát is.
--	---

	Képes arra, hogy kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal igazodjon el az információk világában; értelmesen és értékteremtően tudjon élni az önképzés lehetőségeivel. Bizonyítja szövegelemzési, szövegértelmezési jártasságát a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani, pragmatikai ismeretek alkalmazásával; a szépirodalmi szövegek mellett képes szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti (audiovizuális, informatikai alapú) szövegek feldolgozására, értelmezésére is. Bizonyítja különféle szövegek megértését a szöveg felépítésére, grammatikai jellemzőire, témahálózatra, tagolására irányuló elemzéssel. A hivatalos írásművek műfajaiban képes önálló szövegalkotásra (pl. önéletrajz, motivációs levél). Képes olvasható, rendezett írásra. Képes szövegek kapcsolatainak és különbségeinek felismerésére, értelmezésére (pl. tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások, nem irodalmi és irodalmi szövegek, tények és vélemények összevetése), e képességek alkalmazására elemző szóbeli és írásbeli műfajokban. Alkalmazza az idézés szabályait és etikai normáit. Képes definíció, magyarázat, prezentáció, értekezés (kisértékezés) készítésére az olvasmányaival, a felvetett és tárgyalt problémákkal összefüggésben, maga is meg tud fogalmazni kérdéseket, problémákat. Bizonyítja a magyar nyelv rendszerének és történetének ismeretét, a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló felismerését, a tanultak tudatos alkalmazását. Átfogó ismerete van a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról. Anyanyelvi műveltségének fontos összetevője a tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól; a magyar nyelv és a magyar művelődés kapcsolatának tudatosítása. Tudja alkalmazni a művek műfaji természetének, poétikai jellemzőinek megfelelő szövegfeldolgozási eljárásokat, megközelítési módokat. Fel tudja ismerni a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékeket, erkölcsi kérdéseket, álláspontokat, motivációkat, magatartásformákat, képes ezek értelmezésére, önálló értékelésére. Képes erkölcsi kérdések, döntési helyzetek megnevezésére, példáulval történő bemutatására, következtetések megfogalmazására. Részt vesz elemző beszélgetésekben, ezek tartalmához hozzájárul saját véleményével. Képes az irodalmi művekben megjelenő álláspontok azonosítására, követésére, megvitatására, összehasonlítására, eltérő vélemények megértésére, újrafogalmazására. Tájékozott az olvasott, feldolgozott lírai alkotások különböző műfajaiban, poétikai megoldásaiban, kompozíciós eljárásaiban. Képes tudásanyagának többféle szempontot követő megfogalmazására írásban a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról. Meggyőzően be tudja mutatni a tanult stíluskorszakok, irányzatok sajátosságait. Képes a feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyszerű ismertetésére. Be tud mutatni műveket, alkotókat a magyar és világirodalom korszakaiból, továbbá a kortárs irodalomból. Képes művek közötti kapcsolatok, témák felismerésére és értékelésére,
--	---

	az evokáció, az intertextualitás példáinak bemutatására. Képes különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú értelmezésére, összevetésére. Képes memoriterek szöveghű tolmácsolására, kifejező szövegmondásra.
--	---

ANGOL NYELV

Az élő idegen nyelv oktatásának alapvető célja, összhangban a Közös európai referenciakerettel (KER), a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és fejlesztése. A felnőttoktatásban részt vevők valós élethelyzeteken alapuló idegen nyelvi környezetben, érdeklődésüknek megfelelő, motiváló feladatokon keresztül eljutnak a KER szerinti A2 szintre, optimális esetben elérik a B1 szintet.

Az idegennyelv-oktatás törekvése, hogy tevékenységközpontú tanulás segítségével a program résztvevői képesek legyenek alapszintű receptív, produktív, illetve interaktív nyelvi tevékenységek magabiztos használatára. Az idegen nyelvi kommunikáció az alapkészségek együttes érvényesülését feltételezi, melyeket valamennyi tanórán integráltan szükséges fejleszteni.

A receptív és a produktív készségek a mindennapi nyelvhasználatban fontos szerepet játszanak. A tanuló elindul a szövegértelmezési és szövegalkotási stratégiák kialakítása felé. Receptív készségei fejlesztésével képes lesz az írott vagy hallott szövegből a lényeget felfogni, kiemelni és összefüggésében értelmezni. A produkció során megtervezi és szóban vagy írásban megalkotja a közlendőjét tartalmazó szöveget.

A sikeres kommunikáció érdekében a tanuló megismeri és elsajátítja azokat a nyelvi eszközöket, amelyek segítségével képes gondolatait megfogalmazni, koherens nyelvi egységet létrehozni, és különféle kommunikációs helyzetekben boldogulni. Fel kell ismernie, hogy a nyelvi érintkezést a nemnek, korosztálynak, társadalmi csoportoknak megfelelően szabályok szövik át. Ilyenek például a nyelvi udvariassági szokások, rituálék és a helyzetnek megfelelő hangnem használata.

A nyelvtanítás során törekedni kell arra, hogy a hallott vagy az olvasott szöveg autentikus, a feladatvégzés szempontjából hiteles legyen. Az internet segítségével a tanulók maguk is viszonylag könnyen kerülhetnek autentikus célnyelvi környezetbe, részeseivé válhatnak az adott kultúrának, kapcsolatot teremthetnek a célnyelven beszélőkkel, ami komoly motivációs forrás lehet, és elősegítheti az autonóm tanulóvá válást. A tanulási folyamat szervezésében nagy jelentősége van a kooperatív feladatoknak és a projektmunkának, ezek szintén erősíthetik a motivációt.

Az idegen nyelv tanulása fejleszti a tanulók toleranciáját, hogy megismerjék és tiszteletben tartsák más népek kultúráját, felismerjék saját nemzeti kultúrájuk értékeit, és megtanulják a kultúrák különbözőségéből adódó félreértések kezelését.

Fontos, hogy a tanulók az idegen nyelv tanulása során építeni tudjanak más tantárgyak keretében szerzett ismereteikre és személyes tapasztalataikra is. Ugyanakkor az idegen nyelvvel való foglalkozás olyan ismeretekkel, tapasztalatokkal gazdagíthatja a tanulókat, amelyeket más tantárgyak keretében is hasznosítani tudnak.

Az egész életen át tartó tanulás szempontjából kiemelkedő jelentősége van a nyelvtanulási stratégiáknak, amelyek ismerete és alkalmazása segíti a tanulókat abban, hogy nyelvtudásukat önállóan ápolják és fejlesszék, valamint újabb nyelveket sajátítsanak el.

A kerettanterv tartalmazza a nyelvi szintek és kompetenciák fejlesztésére vonatkozó elvárásokat, amelyeket a nemzetközi gyakorlatban és az érettségi követelményrendszerben mérceként használt Közös európai referenciakeret (KER) határoz meg. A nyelvi kompetenciák komplex fejlesztéséhez az ajánlott témakörök kínálnak kontextust.

Az iskolarendszerű középfokú felnőttoktatás résztvevői a korábbi nappali rendszerű iskolai oktatásban már tanulhatták az idegen nyelvet, tudásuk nagy valószínűséggel heterogén, a nappali és a felnőttképzés között esetleg évek telhetnek el, így a tanterv nem épülhet az 5–8. osztály számára készített tantervre, hanem egy hosszabb, szintre hozó szakasz beépítése szükséges. A szintre hozó szakasz hossza lerövidíthető vagy hosszabbítható. Az

elvárás, hogy a 10. osztály végére a tanulók elérjék a KER szerinti A2 szintet, hogy tanulmányaikat sikeresen folytathassák a 11. évfolyamon, és középiskolai tanulmányaik végén eredményes érettségi vizsgát tegyenek. Az a tanuló, aki még nem tanulta az idegen nyelvet, a kezdő tanterv szerint halad.

A kerettanterv az elérendő célokat és nyelvi szinteket kétéves képzési szakaszokra bontva határozza meg.

	Bemeneti szint	10. évfolyam	12. évfolyam
Első idegen nyelv	heterogén (0–A2)	A2	B1

Az idegen nyelvi kerettanterv fejlesztési egységei a KER-ben leírt készségeknek megfelelően a hallott és olvasott szöveg értése, a szóbeli interakció, az összefüggő beszéd, valamint az íráskészség.

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése szoros kapcsolatban áll a NAT-ban megfogalmazott kulcskompetenciákkal. A kommunikatív nyelvi kompetencia több ponton érintkezik az anyanyelvi kompetenciával. A szövegalkotás, szövegértelmezés, szóbeli és írásbeli kommunikáció számos készségeleme kölcsönhatásban van az anyanyelvi kommunikációval. A két terület erősítheti egymást, megfelelő módszerekkel az anyanyelv használata tudatosabbá válhat.

A tanórán kívüli idegennyelv-tanulást támogató tevékenységek kiemelten fontosak a felnőttoktatásban, mivel a képzés specifikus jellegéből adódóan a tanórák száma a nappali munkarendű képzés óraszámainál alacsonyabbak, amíg a kimeneti követelmény, az érettségi vizsga a nappali és az esti-levelező képzésben résztvevők számára azonos. Az önálló tanulás képességének kialakítása nélkülözhetetlen a sikeres érettségi vizsga érdekében. A hatékony önálló tanulásban segítséget nyújt a modern technika, az interneten található autentikus szövegek, a direkt és indirekt nyelvtanulási lehetőségek sokasága. Az internet segítségével a tanulók megtapasztalhatják, hogyan tudnak autentikus nyelvi környezetben eligazodni. Komoly motivációs forrás lehet az idegen nyelvű szövegek megértése. Az önálló internetes kutatás bátorítja és elősegíti az autonóm tanulás kialakulását és az informatikai készségeik fejlődését.

Az önálló tanulás mellett hangsúlyos szerepet kap a közös tevékenységben megvalósuló „egymástól tanulás”. A projektmunka, a kooperatív tanulási módszerek tovább fokozzák a tanulási kedvet, erősítik a szociális kompetenciákat.

A táblázatokban megjelenő fejlesztési egységek (a hallott szöveg értése, szóbeli interakció, összefüggő beszéd, az olvasott szöveg értése és az íráskészség) fejlesztése mindig integráltan történik, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben előfordulnak. Ezért nem szerepelnek óraszámok a fejlesztési egységek mellett, és külön táblázat tartalmazza az ajánlott témaköröket az ajánlott óraszámokkal. A témakörök megismerését a kerettanterv az első két évre tervezi, évfolyamonként öt-öt téma kerülhet feldolgozásra, amelyek kiválasztását és sorrendjét az intézmények – profiljuk és igényeik szerint – helyi tanterveikben határozzák meg. A szabadon választható órakerettel (9–11. évfolyamon évfolyamonként: 7 óra, 12. évfolyamon 6 óra) a helyi tantervek tetszőlegesen bővíthetik a témák ajánlott óraszámait. A 11–12. évfolyamon a témák visszatérnek, folyamatosan bővülnek, és magasabb nyelvi szinten kerülnek feldolgozásra.

A kerettanterv évfolyamonkénti mérés-értékelést tervez, amely a 9. évfolyam elején egy diagnosztikus (feltáró) méréssel indul (2 óra), amely a heterogén nyelvtudású tanulók sikeres felzárkóztatásához szükséges egyéni és csoportos fejlesztési terv elkészítéséhez biztosítja a szükséges információkat. A tanév folyamán formatív (fejlesztő) értékelések

sorozata támogatja a folyamatos fejlődést, majd minden egyes tanév szummatív (minősítő) méréssel zárul (2 óra). A 12. évfolyam befejezése előtt a tanulók próbaérettségivel készülnek az utolsó megmértetésre (4 óra).

idegen nyelv (angol)	9. évfolyam (36 hét)			10. évfolyam (36 hét)			11. évfolyam (36 hét)			12. évfolyam (31 hét)		
	N	E	L	N	E	L	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	5	3	2	5	3	2	5	3	2	6	3	2
éves óraszám	180	108	72	180	108	72	180	108	72	186	93	62

A témaköröket tartalmazó táblázatokban a tanévhez kapcsolódó teljes óraszám szerepel.

9–10. évfolyam

Az iskolarendszerű középfokú felnőttoktatás 9–10. évfolyama a heterogén idegen nyelvi szintek kiegyenlítésének az időszaka. Azok a tanulók, akik korábban még nem tanulták az idegen nyelvet, kezdő tanterv szerint haladnak az európai hatfokú skála második, A2 szintje felé. Azok, akik már rendelkeznek idegen nyelvi ismeretekkel, tudásuk felelevenítésével, felzárkózással kezdik középiskolai tanulmányaikat, majd a közel azonos szint elérésével haladnak tovább az európai hatfokú skála második és harmadik szintje felé. A 10. osztály végére a képzésben részt vevő minden egyes tanuló eléri minimum az A2 szintet. A célkitűzések sikeres megvalósításának elengedhetetlen eszköze az intenzív készségfejlesztés, a differenciálás, az egyéni szükségletek figyelembevétele és a motiváció. A tanulók motivációját növelik a változatos interakciós formák, a nyelvi órák elfogadó légköre, a pozitív visszajelzések, a konstruktív támogatás, az átlátható értékelés, a tanulókat érdeklő tantárgyi tartalmak, valamint a kommunikációs és információs technológiák használata. Tudatosítani kell a nyelvórai és az iskolán kívüli nyelvtanulás lehetőségeit, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a kitűzött nyelvi szintek eléréséhez, valamint az önálló nyelvtanulóvá váláshoz.

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének bemeneti diagnosztikus mérése	Órakeret N: 2 óra E: 2 óra L: 2 óra
Javaslat	A heterogén nyelvtudású tanulók sikeres felzárkóztatásához szükséges egyéni és csoportos fejlesztési terv elkészítéséhez biztosítja a szükséges információkat. Amennyiben a tanulók még nem tanulták az idegen nyelvet, a csoportot homogénnek tekinthetjük.	

Fejlesztési egység	Beszédértés
Előzetes tudás	Az iskolán kívül, az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció. A tanuló már megért bizonyos célnyelvi fordulatokat, amelyek az anyanyelvében és környezetében is használatosak.
A tematikai egység	Az eleinte nonverbális eszközökkel is támogatott célnyelvi óravezetés

fejlesztési céljai	követése, a rövid, egyszerű tanári utasítások megértése; az ismerős témákhoz kapcsolódó egyszerű közlések és kérdések megértése; az egyszerű, konkrét, mindennapi helyzetekhez kapcsolódó közlésekből az alapvető fordulatok kiszűrése.
A fejlesztés tartalma	
A rövid és egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekre, a közös munka megszervezésére vonatkozó tanári utasítások megértése. Egyszerű, konkrét, mindennapi szükségletekre vonatkozó kifejezések megértése az ismert témakörökhöz kapcsolódó, egyszerű szövegekben. Egyszerű instrukciók, útbaigazítások követése, egyszerű, személyes kérdések megértése. Ismert témakörökhöz kapcsolódó rövid, egyszerű, autentikus szövegek bemutatásának aktív követése; a tanult nyelvi elemek felismerése; következtetés levonása a szövegfajtára, a témára és a lehetséges tartalomra vonatkozóan. Alapvető stratégiák alkalmazása, például rövid, hallott szövegben ismeretlen elemek jelentésének kikövetkeztetése; az ismert szavak, a beszédhelyzetre, a szereplőkre vonatkozó információk, a hallott szövegeket kísérő nonverbális elemek (például képek, képsorok, tárgyak, testbeszéd, hanglejtés) felhasználása a szöveg megértéséhez.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Közlemények, párbeszédek, instrukciók, figyelmeztetések, útbaigazítások, kisfilmek, rajz- és animációs filmek, rövid részletek a médiából, egyszerű dalok, versek, találós kérdések, viccek.

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	Az iskolán kívül, és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció.
A tematikai egység fejlesztési céljai	A beszédszándék kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel és nonverbális elemekkel támogatva; személyes adatokra vonatkozó kérdésfeltevés, és egyszerű nyelvi eszközökkel válaszadás a hozzá intézett kérdésekre; kommunikáció nagyon egyszerű, begyakorolt nyelvi panelekkel; törekvés a célnyelvi normához közelítő kiejtésre, intonációra és beszédtempóra.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Konkrét, egyszerű, mindennapos kifejezések megértése, ha a partner közvetlenül a tanulóhoz fordul, és lassan, ismétlésekkel beszél. A gondosan megfogalmazott, lassan elmondott kérdések és utasítások megértése, rövid, egyszerű útbaigazítások adása és követése. Résztétel egyszerű beszélgetésben szükség szerinti lassú ismétléssel, körülírással vagy módosítással. Egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekhez kapcsolódó kommunikáció. Beszédszándék kifejezése verbális és nonverbális eszközökkel (például bemutatkozás, bemutatás, valamint az üdvözlés és elköszönés alapvető formáinak használata, kérés, kínálás, érdeklődés mások foglaléte felől, reagálás hírekre).	

Egyszerű kérdések és állítások megfogalmazása, válaszadás, reagálás. Betanult beszédfordulatok alkalmazása, elemi információk kérésére és nyújtására például a tanulórol, beszélgetőpartneréről, lakóhelyről, a családtagok foglalkozásáról. A számok, árak, alapvető mennyiségek, idő kezelése. Érdeklődés árucikkek áráról, egyszerű vásárlási párbeszéd, néhány mondatos telefonbeszélgetések lebonyolítása. A beszélgetés strukturálásának néhány egyszerű eleme, például beszélgetés kezdeményezése, figyelemfelhívás. Egyszerű nyelvtani szerkezetek és mondatfajták betanult készletének szűk körű alkalmazása; szavak, illetve szócsoporthok összekapcsolása nagyon alapvető lineáris kötőszavakkal. Nagyon rövid, különálló, többnyire előre betanult megnyilatkozások. Magyarázat, segítség, ismétlés kérése metakommunikációs eszközökkel. Metakommunikációs és vizuális eszközök használata a mondanivaló támogatására.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rövid társalgás, rövid tranzakciós és informális párbeszéd, szerepjátékok, betanult jelenetek, információ hiányán, illetve különbözőségén alapuló szövegek.

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Saját magához és közvetlen környezetéhez kötődő, ismert témákról egyszerű, begyakorolt fordulatokkal rövid megnyilatkozások; munkájának egyszerű nyelvi eszközökkel történő bemutatása; a célnyelvi normához közelítő kiejtés, intonáció és beszédtempó alkalmazása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Ismerős, személyes témák (saját maga, család, iskola, ismerős helyek, emberek és tárgyak) leírása szóban. Rövid, egyszerű szövegek felolvasása és emlékezetből történő elmondása. Történet elmesélése, élménybeszámoló, előre megírt szerep eljátszása egyszerű nyelvtani szerkezetekkel, mondatfajtákkal. Konkrét szituációkra vonatkozó, különálló szavakból és fordulatokból álló szókinés alkalmazása, ezek összekapcsolása az alapvető lineáris kötőszavakkal. A helyes kiejtés gyakorlása autentikus hangzó anyag segítségével.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rövid történetek, témakifejtés, dalszövegek, rapszövegek, rövid prezentációk és projektek csoportos bemutatása.

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció. Különböző szövegfajták olvasásában való jártasság a tanuló anyanyelvén és az első idegen nyelven.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az ismert nevek, szavak és mondatok megértése egyszerű szövegekben; az egyszerű leírások, üzenetek, útleírások fő gondolatainak megértése az ismerős szavak, esetleg képek segítségével; egyszerű autentikus szöveg lényegének megértése, a szövegből néhány alapvető információ kiszűrése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Egyszerű, mindennapi szövegekben (például feliratokon) az ismerős nevek, szavak és egyszerű fordulatok, a nemzetközi és a más nyelven tanult szavak felismerése. Egyszerű információkat tartalmazó, rövid leíró szövegek fő gondolatának megértése, például hirdetésekben, plakátokon vagy katalógusokban. Egyszerű, írott, képekkel támogatott instrukciók követése. Egyszerű üzenetek, például képeslapok szövegének megértése. Nyomtatványok, űrlapok személyes adatokra vonatkozó kérdéseinek megértése. Egyszerű, írásos útbaigazítások, útleírások követése. Az alapvető olvasási stratégiák alkalmazása, például az ismerős nevek, szavak és alapvető fordulatok összekapcsolása, szükség esetén a szöveg különböző részeinek újraolvasása, a szövegekhez kapcsolódó képek, képaláírások, címek, a vizuális információk felhasználása a szöveg megértéséhez.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Hirdetések, reklámok, plakátok, névjegykártyák, feliratok, versek, dalszövegek, újságfőcímek, könyv- és filmcímek, szöveges karikatúrák, képregények, viccek, nagyon egyszerű katalógusok, nyomtatványok, egyszerű üzenetek, útleírások, képeslapok.

Fejlesztési egység	Íráskészség
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció. Bizonyos írásbeli műfajok és jellegzetességeik ismerete. Az írást illetően esetleg már kialakult attitűdök.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Ismert témáról rövid, egyszerű mondatok írása; írásban személyes adatokra vonatkozó egyszerű kérdésekre válaszadás; minta alapján néhány közismert műfajban egyszerű és rövid, tényközlő szövegek írása a tanulót érdeklő, ismert témákról.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Szavak és rövid, jól olvasható szövegek másolása. Lista írása. Egyszerű fordulatok és mondatok írása a legegyszerűbb nyelvi szerkezetek használatával (például hol lakik, mit csinál a tanuló vagy mások). Adatok kérése és megadása írásban (például számok, dátumok, időpont, név, nemzetiség, cím,	

életkor); formanyomtatványok kitöltése. Rövid, egyszerű üdvözlő szöveg, üzenet írása. Személyes információt, tényt, tetszést vagy nemtetszést kifejező rövid üzenet, komment írása (például internetes fórumon, blogban). Egyszerű levél, e-mail írása a legfontosabb formai elemek betartásával (például címzés, a kommunikáció tárgyának megjelölése, a címzett megszólítása, búcsúzás). Kreatív, önkifejező műfajokkal való kísérletezés (például listavers, rapszöveg, rigmus, dalszöveg, rövid jelenet) írása, illetve átírása. Egyszerű írásos minták követése, aktuális, konkrét és egyszerű tartalmakkal való megtöltése. Kész szövegekből hasznos fordulatok kiemelése, alkalmazása. A mondanivaló közvetítése egyéb vizuális eszközökkel (például nyilazás, kiemelés, központosítás, internetes/SMS rövidítés, emotikon, rajz, ábra, térkép, kép).	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Hagyományos és elektronikus nyomtatványok, űrlapok, listák, hagyományos és elektronikus képeslapok, poszterszövegek, képaláírások, üzenetek, SMS-ek/MMS-ek, levelek, e-mailek vagy internes profilok, üzenetek, internetes bejegyzések, instrukciók, versek; rapszövegek, rigmusok, dalszövegek, jelenetek.

Felzárkózás, szintre hozás

Fejlesztési egység	Beszédértés
Előzetes tudás	Célnyelvi óravezetés megértése, egyszerű, rövid, hangzó szövegekhez kapcsolódó feladatok megoldása.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az osztálytermi tevékenységekhez kapcsolódó tanári utasítások megértése; az ismert témákhoz kapcsolódó egyszerű kérdések és kijelentések megértése; a tanult témakörökben elhangzó szövegekben a tanult szavak, szó- és beszédfordulatok felismerése, és ezekből következtetés a szövegek témájára, tartalmára; az ismert témakörökben elhangzó szövegekben a beszélők gondolatmenetének követése; a lényeg és néhány alapvető információ kiszűrése az ismert témakörökben elhangzó szövegekből, részben önállóan, részben a megértést segítő, változatos feladatokra támaszkodva; néhány, a megértést segítő alapvető stratégia egyre önállóbb alkalmazása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
A gazdagodó nyelvi eszközökkel megfogalmazott célnyelvi óravezetés követése (osztálytermi rutincselekvések, a közös munka megszervezése, eszközhasználat). Az ismert témákhoz kapcsolódó rövid kérések és megállapítások megértése. A rövid, egyszerű autentikus szövegek aktív követése. A tanult nyelvi elemek felismerése. A szöveg lényegének vagy néhány konkrét információnak a kiszűrése. A beszélők gondolatmenetének kiszűrése ismert témakörökben elhangzó rövid, egyszerű	

szövegekben. A célnyelvi normának megfelelő vagy ahhoz közelítő kiejtéssel, a tanuló nyelvi szintjéhez igazított tempóban beszélők megértése, ha szükség esetén szüneteket tartva és a lényegi információkat megismételve beszélnek.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Könnyűzenei vagy popdalok, képekkel illusztrált történetek, kisfilmek, a célnyelvi kultúrát bemutató multimédiás anyagok, egyéb hangzó anyagok; beszéd tanárral, tanulótársakkal, tanári beszéd, interaktív feladatok.

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	Egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal folytatott kommunikáció.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Közvetlen információcserét igénylő feladatokban kommunikáció ismert témákról, egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal; kérdésfeltevés kiszámítható, mindennapi helyzetekben, válaszadás a hozzá intézett kérdésekre, illetve rövid párbeszéd folytatása; az első lépések megtétele a célnyelv spontán módon történő használata útján; törekvés a célnyelvi normához közelítő kiejtésre, intonációra és beszédtempóra.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
A tanuló képes tudatosan megválasztott nonverbális elemekkel támogatott mondanivaló kifejezésére, egyre bővülő szókinccsel, begyakorolt beszédfordulatokkal, egyszerű nyelvi eszközökkel. Egyszerű, tényszerű információkérés és -adás. Egyszerű nyelvi eszközökkel ki tudja fejezni érzéseit, véleményét és gondolatait, illetve rá tud kérdezni ezekre. Ismert témákhoz, mindennapi helyzetekhez vagy osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó, egyszerű nyelvi eszközökkel kérdések és felszólítások, reagálás megfogalmazása. Résztétel ismert témákhoz, mindennapi helyzetekhez kapcsolódó rövid párbeszédben, beszélgetésben. Meg tudja kérni a tanuló a beszélgetőpartnerét, hogy ismétlje meg mondandóját, vagy magyarázza meg azt. Kiejtése legalább annyira érthető, hogy beszélgetőpartnere többnyire követni tudja, amit mond. Szükség esetén a saját mondanivalóját átfogalmazza, leegyszerűsíti kommunikáció fenntartása érdekében.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rövid párbeszéd, egyszerű társalgás, szerepjátékok, dramatizált jelenetek, kérdések, felszólítások, kérések, információ hiányán, illetve különbözőségén, véleménykülönbségen alapuló szövegek, spontán megnyilvánulások.

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	Felkészülés után rövid szövegek elmondása.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Rövid, de egyre bővülő szókincs, egyszerű beszédfordulatok alkalmazásával, összefüggő beszéd saját magáról és közvetlen környezetéről; munkája bemutatása egyszerű nyelvi eszközökkel; rövid, egyszerű történetek mesélése; egyszerű állítások, összehasonlítás, magyarázat, indoklás megfogalmazása; egyszerű nyelvtani szerkezetek és mondatfajták használata; a szavak, szócsoporthoz, egyszerű cselekvések, történések összekapcsolása lineáris kötőszavakkal, és az ok-okozati összefüggések kifejezése; a megértést segítő legfontosabb stratégiák alkalmazása; a célnyelvi normához közelítő kiejtés, intonáció és beszédtempó alkalmazása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
A tanuló felkészülés után egyszerű nyelvi elemeket használva beszélni tud ismert témákról, mesélni tud élményeiről, vagy össze tud foglalni egy-egy rövid történetet, egyszerű nyelvi szerkezetekkel el tud játszani előre megírt szerepeket. Minta alapján összefüggő szövegalkotás szavak, szócsoporthoz, cselekvéssorok összekapcsolásával, egyszerű kötőszavakkal (pl. és, de, azután), illetve magyarázatok, indoklások, ok-okozati kapcsolatok kifejezése kötőszavakkal (pl. mert, ezért, tehát). Önálló vagy csoportban létrehozott alkotás rövid bemutatása és értékelése. Tanári példa vagy autentikus hangzóanyag meghallgatása után a célnyelvi normához közelítő kiejtéssel el tudja ismételni a szöveget.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rövid történetek, élménybeszámolók, szerepek, leírások (pl. képleírás, tanulói munka bemutatása), előadás, prezentáció, témakifejtés.

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	Közös feldolgozást követően egyszerű olvasott szövegek lényegének, tartalmának megértése.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az ismerős témákról szóló rövid szövegek megértése; az alapvető információk megtalálása az egyszerű, hétköznapi szövegekben; autentikus szövegek lényegének megértése, a szövegekből az alapvető információk kiszűrése; az olvasott szövegekre vonatkozó feladatok elvégzése; a készségek kreatív használata az olvasott szövegek megértéséhez, értelmezéséhez; tájékozottság növelése a célnyelvi kultúráról;

	az érdeklődés fokozása a célnyelvi kultúrába tartozó irodalmi, művészeti alkotások iránt.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Rövid, egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókincssel megfogalmazott szövegek megértése (pl. leírás, történet, párbeszéd a tanulóhoz közel álló témákról). Lényeges információk megtalálása egyszerű szövegekben (pl. hirdetésben, prospektusban, étlapon és menetrendben, rövid újságcikkben, programfüzetben). Egyszerű üzenetek megértése, levelek, elektronikus üzenetek, SMS-ek, bejegyzések. Egyszerű használati utasítások, instrukciók megértése, követése. Információszerzés hagyományos és elektronikus forrásokból. Egyszerű, rövid történet és egyszerűsített célnyelvi irodalmi művek megértése.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Ismeretterjesztő szövegek, egyszerűsített irodalmi szövegek, rövid történetek, dalszövegek, cikkek és honlapok, útleírások, hirdetések, plakátok, hagyományos és elektronikus nyomtatványok, internetes fórumok hozzászólásai, képregények, egyszerű üzenetek, képeslapok, feliratok, étlap, menetrend, egyszerű biztonsági előírások, magánlevelek.

Fejlesztési egység	Íráskészség
Előzetes tudás	Ismert témáról rövid, egyszerű mondatok írása; mintát követve különböző műfajú és a célcsoport érdeklődésének megfelelő témájú szövegek alkotása.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Összefüggő mondatok írása a közvetlen környezettel kapcsolatos témákról; az írás kommunikációs eszközként történő használata egyszerű interakciókban; gondolatok kifejezése egyszerű kötőszavakkal összekapcsolt mondatok sorokban; a nyelvismeret kreatív alkalmazása egyszerű szövegek írására az őt érdeklő, ismert témákról; az alapvető írásbeli műfajok sajátos szerkezeti és stílusjegyeinek felismerése és követése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
A tanuló képes szavak és rövid szövegek diktálás utáni leírására. Egyszerű szerkezetű, összefüggő mondatalkotás a közvetlen környezetével kapcsolatos témákról, különböző szövegtípusok létrehozása (pl. leírás, élménybeszámoló, párbeszéd). Kommunikációs céllal egyszerű szövegalkotás (pl. levél, üzenet, blogbejegyzés, fórumbejegyzés). Egyszerű írásos minták követése és aktuális, konkrét és személyes tartalmak kifejezése. Gondolatai összekapcsolása egyszerű kötőszavakkal (pl. és, vagy, mert, de, ezért, azután). A gyakori írásbeli műfajok legalapvetőbb szerkezeti és stílusjegyeinek ismerete, saját írásmű létrehozása (pl. megszólítás levélben, e-mailben, záróformula). Mindennapi, ismerős témákhoz kapcsolódó feljegyzések készítése.	

A fenti tevékenységekh ez használható szövegfajták, szövegforrások	Leírás, felirat, utasítás, képeslap, üdvözlőkártya, meghívó, üzenet, SMS, e-mail, levél, adatlap, bejegyzés, dalszöveg.
---	---

Ajánlott témakörök a 9–10. évfolyamra	
Témák	Órakeret
<i>Személyes vonatkozások, család</i> A tanuló személye, életrajza, életének fontos állomásai. Személyes tervek. Családi élet, családi kapcsolatok. A családi élet mindennapjai, otthoni teendők. Egyén és család nálunk és a célországokban.	N: 26 óra E: 16 óra L: 12 óra
<i>Ember és társadalom</i> Embernek külső és belső jellemzése. Baráti kör. Társas kapcsolatok. Női és férfi szerepek, ismerkedés, házasság. Felelősségvállalás másokért, rászorulóknak segítése. Ünnepek, családi ünnepek. Öltözködés, divat. Hasonlóságok és különbségek az emberek között, tolerancia, pl. fogyatékkal élők. Konfliktusok és kezelésük. Társadalmi szokások nálunk és a célországokban.	N: 33 óra E: 20 óra L: 13 óra
<i>Környezetünk</i> Az otthon, a lakóhely és környéke (a lakószoba, a lakás, a ház bemutatása). A lakóhely nevezetességei, szolgáltatások, szórakozási lehetőségek. A városi és a vidéki élet összehasonlítása. Növények és állatok a környezetünkben. Időjárás, éghajlat. Környezetvédelem a szűkebb környezetünkben és globálisan. Mit tehetünk környezetünkért és a természet megóvásáért, a fenntarthatóságért?	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Az iskola</i> Saját iskolájának bemutatása (sajátosságok, pl. szakmai képzés, tagozat). Tantárgyak, órarend, érdeklődési kör, tanulmányi munka nálunk és más országokban. Az ismeretszerzés különböző módjai. A nyelvtanulás, a nyelvtudás szerepe, fontossága. Az internet szerepe az iskolában, a tanulásban. Az iskolai élet tanuláson kívüli eseményei. Iskolai hagyományok nálunk és a célországokban.	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>A munka világa</i> Foglalkozások és a szükséges kompetenciák, rutinok, kötelességek. Pályaválasztás, továbbtanulás vagy munkába állás. Önéletrajz, motivációs levél, állásinterjú.	N: 37 óra E: 22 óra L: 13 óra
<i>Életmód</i> Napirend, időbeosztás. Az egészséges életmód (a helyes és a helytelen táplálkozás, a testmozgás szerepe az egészség megőrzésében, testápolás). Életünk és a stressz. Étkezési szokások a családban. Ételek, kedvenc ételek, sütés-főzés. Étkezés iskolai menzán, éttermekben, gyorséttermekben. Ételrendelés telefonon és interneten. Gyakori betegségek, sérülések, baleset. Gyógykezelés (házi orvos, szakorvos, kórházak, alternatív gyógymódok). Életmód nálunk és más országokban. Függőségek	N: 33 óra E: 20 óra L: 13 óra

(dohányzás, alkohol, internet, drog stb.).	
<i>Szabadidő, művelődés, szórakozás</i> Szabadidős elfoglaltságok, hobbik. Színház, mozi, koncert, kiállítás stb. A művészetek szerepe a mindennapokban. Sportolás, kedvenc sport, iskolai sport. Olvasás, rádió, tévé, videó, számítógép, internet. Az infokommunikáció szerepe a mindennapokban. Kulturális és sportélet nálunk és más országokban.	N: 33 óra E: 20 óra L: 13 óra
<i>Utazás, turizmus</i> A közlekedés eszközei, lehetőségei, a tömegközlekedés, a kerékpáros közlekedés. Nyaralás itthon, illetve külföldön. Utazási előkészületek, egy utazás megtervezése, megszervezése. Az egyéni és a társasutazás előnyei és hátrányai. Turisztikai célpontok. Célnyelvi és más kultúrák.	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Tudomány és technika</i> Népszerű tudományok, ismeretterjesztés. A technikai eszközök szerepe a mindennapi életben. Az internet szerepe a magánéletben, a tanulásban és a munkában.	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Gazdaság és pénzügyek</i> Családi gazdálkodás. A pénz szerepe a mindennapokban. Vásárlás, szolgáltatások (pl. posta, bank). Üzleti világ, fogyasztás, reklámok. Pénzkezelés a célnyelvi országokban.	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret	
		9. évf.	10. évf.
Javaslat	A szabadon választható órakerettel a helyi tantervek tetszőlegesen kibővíthetik a témák ajánlott óraszámait.	N: 21 óra E: 11 óra L: 7 óra	N: 21 óra E: 11 óra L: 7 óra

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének formatív vagy szummatív mérése	Órakeret	
		9. évf.	10. évf.
		2 óra	2óra
Javaslat	A mérés célja a további csoportos és egyéni fejlesztés irányának meghatározása – Három területen (hallott és olvasott szöveg értése, íráskészség) végezzük. – A nyelvi jelentésre, és ne a nyelvi formára koncentráljunk. – Az olvasott szöveg értését mérő feladatokban a szövegek lényegét kell megérteni a szövegösszefüggésre támaszkodva, vagy konkrét információt kell kikeresni a szövegből. – A feladatok fokozatosan nehezedő egységeket tartalmazzanak a minimumszinttől az alapszint felé vezető skálán. – A szövegek a célcsoportok számára érdekesek, motiválók		

	legyenek, olyan témakörökhöz kapcsolódjanak, melyek az elvégzett tananyagban megtalálhatók. – A feladatokhoz idegen nyelven egyszerűen megfogalmazott, közérthető utasításokat adjunk. – A feladatok mindegyike példával kezdődjön. – A párosításon alapuló feladatoknál a szükségesnél mindig több lehetőség közül kelljen az odaillőt kiválasztani. – A feladatlap a következő feladattípusokból állhat: reklámok, dalszövegek párosítása hiányzó mondatrésszel, felirat párosítása hellyel, címek párosítása szöveggel (pl. tévéműsor, mozifilmek), interjúkérdések párosítása válaszokkal, hiányos szöveg kiegészítése megadott szavakkal.
--	--

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A2 szintű nyelvtudás. A tanuló képes egyszerű hangzó szövegekből kiszűrni a lényegét és néhány konkrét információt. Részt tud venni rövid beszélgetésekben, képes feltenni és megválaszolni kérdéseket kiszámítható, mindennapi helyzetekben, képes gondolatokat és információt cserélni ismerős témákról. Képes ismerős témakörökben rövid, összefüggő szóbeli megnyilatkozásra egyszerű, begyakorolt mondat szerkezetek, betanult fordulatok, alapvető szókincs segítségével. Megért az ismerős témákról írt rövid szövegeket, különböző szövegtípusoknak megfelelő egyszerű szövegekben megtalálja a szükséges információkat. Összefüggő mondatokat, rövid tényközlő szöveget ír hétköznapi, őt érintő témákról minta alapján.
--	---

11–12. évfolyam

Az iskolarendszerű középfokú felnőttoktatásban a 10. évfolyam végére a heterogén idegen nyelvi szintek kiegyenlítődnek, a tanulók a KER szerinti A2 szintről folytatják tanulmányaikat, és haladnak a B1 szint felé. Kiemelt fontosságú a tanulás tanítása, változatos nyelvtanulási stratégiák alkalmazása, mivel a tanulóknak a 12. évfolyam végére olyan tanulási képességekkel kell rendelkezniük, amelyek lehetővé teszik nyelvtudásuk önálló fenntartását és továbbfejlesztését további tanulmányaik vagy munkájuk során, egész életükön át.

A tanulók motivációját növeli, ha a nyelvoktatás lehetőséget biztosít tantárgyi tartalmak célnyelvi feldolgozására és az infokommunikációs technológiák használatára. A 12. évfolyamon lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a tanulók megismerjék a nyelvi érettségi felépítését, követelményeit, és elsajátítsák az ezeknek megfelelő stratégiákat; megismerjék az érettségi során használt értékelési szempontokat, és alkalmazni tudják azokat önértékeléseik során; illetve gyakorlatot szerezzenek az érettségi vizsga feladatainak megoldásában is.

Fejlesztési egység	Beszédértés
Előzetes tudás	A tanuló főbb vonalaiban megérti a köznyelvi beszédet a számára rendszeresen előforduló ismerős témákról. Megérti a legfontosabb információkat az aktuális eseményekről szóló, vagy az érdeklődési köréhez kapcsolódó rádió- és tévéműsorokban, ha viszonylag lassan és érthetően beszélnek.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Ismerős témákról szóló köznyelvi beszéd megértése főbb vonalaiban és egyes részleteiben is. Egy beszélgetés során a résztvevők világosan megfogalmazott érveinek megértése több beszélő esetén is. Fontos információk megértése azokban a rádió- és tévéműsorokban, filmjelenetekben, amelyek aktuális eseményekről, illetve az érdeklődési köréhez kapcsolódó témákról szólnak, ha viszonylag lassan és érthetően beszélnek.
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rádió- és tévéműsorok, hírek, riportok, filmjelenetek stb.

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	A tanuló felkészülés nélkül megbirkózik a mindennapi élet legtöbb helyzetével. Gondolatokat cserél, véleményt mond az érdeklődési körébe tartozó témákról. Boldogul a leggyakoribb kommunikációs helyzetekben. Stílusában próbál alkalmazkodni a kommunikációs helyzethez.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Önálló boldogulás a mindennapi élet legtöbb, akár váratlan helyzetében is. Gondolatok cseréje, véleménynyilvánítás és érvelés az érdeklődési körbe tartozó és általános témákról is. A leggyakoribb kommunikációs forgatókönyvek ismerete és biztonságga történő alkalmazása. Alkalmazkodás a kommunikációs helyzethez stílusban, regiszterhasználatban.
A fejlesztés tartalma	
Társalgásban való részvétel ismerős témák esetén, felkészülés nélkül. Érzelmek kifejezése és reagálás mások érzelmeire, mint például reménykedés, csalódottság, aggodalom, öröm. Problémák felvetése, megvitatása, teendők meghatározása, választási lehetőségek összehasonlítása. A tanulmányokhoz, érdeklődési körhöz kapcsolódó beszélgetésben való részvétel, információcsere, álláspont kifejtése, rákérdezés mások nézeteire. Gondolatok, vélemény kifejezése kulturális témákkal kapcsolatban, például zene, film, könyvek.	

Elbeszélés, újságcikk, előadás, eszmecsere, interjú vagy dokumentumfilm összefoglalása, véleménynyilvánítás, a témával kapcsolatos kérdések megválaszolása. Nézetek világos kifejtése, érvek egyszerű cáfolata. Választási lehetőségek összehasonlítása, előnyök és hátrányok mérlegelése. Utazások során felmerülő feladatok, például közlekedés, szállás intézése vagy ügyintézés a hatóságokkal külföldi látogatás során. Váratlan nehézségek kezelése (pl. elveszett poggyász, lekésset vonat). Szolgáltatásokkal kapcsolatos helyzetek kezelése akár váratlan nehézségek esetén is, panasz, reklamáció. Részletes utasítások adása, követése és kérése (pl. hogyan kell valamit csinálni). Interjúban, konzultáción való részvétel kezdeményezése és információadás (pl. tünetek megadása orvosnál). Órai interakciókban, pármunkában való magabiztos részvétel. Ismerős témáról beszélgetés kezdeményezése, fenntartása, szó átvétele, átadása, mások bevonása, beszélgetés lezárása. Beszélgetésben elhangzottak összefoglalása, a lényeg kiemelése, a megértés ellenőrzése, félreérthető megfogalmazás javítása, körülírás, szinonimák használata. A kommunikációs eszközök széles körének alkalmazása és reagálás azokra közismert nyelvi megfelelőik semleges stílusban való használatával. Az udvariassági szokások ismerete és alkalmazása. A mindennapi témák, család, érdeklődési kör, iskola, utazás és aktuális események megtárgyalásához elegendő szókincs és annak általában helyes alkalmazása. Ismerős kontextusokban elfogadhatóan helyes nyelvhasználat. A szövegszervezés alapvető eszközeinek megbízható használata. Általában tisztán érthető kiejtés és intonáció. A szóbeli, interaktív vizsgához szükséges kommunikációs stratégiák.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Társalgás, megbeszélés, eszmecsere, tranzakciók, utasítások, interjúk, viták.

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	A tanuló már változatosabban és részletesebben tudja bemutatni a családját, más embereket, lakóhelyét, tanulmányait, iskoláját stb.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Folyamatos önkifejezés a szintnek megfelelő szókincs és szerkezetek segítségével ismerős témakörökben. Érthető és folyamatos beszéd, a mondanivaló tudatos nyelvtani és szókincsbeli megtervezése és szükség szerinti módosítása. Egy gondolat vagy probléma lényegének tartalmilag pontos kifejtése.
A fejlesztési tartalma	
Folyamatos megnyilatkozás az érdeklődési körnek megfelelő témákról a gondolatok lineáris összekapcsolásával. Elbeszélések vagy leírások lényegének összefoglalása folyamatos beszédben, a gondolatok lineáris összekapcsolásával. Részletes élménybeszámoló az érzések és reakciók bemutatásával.	

Valóságos vagy elképzelt események részleteinek bemutatása. Könyv vagy film cselekményének összefoglalása és az ehhez kapcsolódó reakciók megfogalmazása. Álmok, remények és ambíciók, történetek elmondása. Vélemények, tervek és cselekedetek rövid magyarázata. Rövid, begyakorolt megnyilatkozás ismerős témáról. Előre megírt, lényegre törő, követhető előadás ismerős témáról. Az összefüggő beszéd tervezése során új kombinációk, kifejezések begyakorlása, alkalmazása. Az összefüggő beszédben kompenzáció alkalmazása, például körülírás elfelejtett szó esetén. Ismerős kontextusokban a nyelvi norma követésére törekvő nyelvhasználat. A nyelvi eszközök rugalmas használata a mondanivaló kifejezésére, ezek adaptálása kevésbé begyakorolt helyzetekben. A közlés magabiztos bevezetése, kifejtése és lezárása alapvető eszközökkel. Önellenőrzés és önkorrekción, például a félreértéshez vezető hibák felismerése és javítása. Mindezeknek a szóbeli érettségi vizsgán történő alkalmazására való felkészülés.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Leírások, képleírások, témakifejtés (például vizuális segédanyag alapján), elbeszélő szöveg, érveléssor, előadás, prezentáció (önállóan vagy segédanyagok, instrukciók alapján), projektek bemutatása, versek, rapszövegek.

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	A tanuló megérti a hétköznapi nyelven írt, érdeklődési köréhez kapcsolódó, lényegre törő szövegek fő gondolatait. Tudja, hogy a szövegek olvasásakor a helyzetnek megfelelő stratégiákat kell alkalmaznia, és képes az ismeretlen elemek jelentését a szövegkörnyezet segítségével kikövetkeztetni.
A tematikai egység fejlesztési céljai	A nagyrészt közérthető nyelven írt, érdeklődési körhöz kapcsolódó, lényegre törő szövegek megértése. Az írott vélemény, érvelés követése, ezekből a lényeges részinformációk kiszűrése.
A fejlesztés tartalma	
A fontos általános vagy részinformációk megértése autentikus, hétköznapi nyelven íródott szövegekben, például levelekben, brosúrákban és rövid, hivatalos dokumentumokban. A feladat megoldásához szükséges információk megtalálása hosszabb szövegekben is. A fontos gondolatok felismerése ismerős témáról szóló, lényegre törő újságcikkekben. A gondolatmenet és a következtetések felismerése világosan írt érvelésekben. A köznyelven írt szövegekben az érzések, kérések és vágyak kifejezésének megértése. A mindennapi témákkal összefüggő, köznyelven írt magánlevelek megértése annyira, hogy sikeres írásbeli kommunikációt tudjon folytatni. Különböző eszközök egyszerű, világosan megfogalmazott használati utasításának megértése. Ismert témájú hivatalos levélben az elintézéshez szükséges információk megértése. Az egyszerű szövegfajták felépítésének felismerése, ezen ismeret alkalmazása a szövegértés során. A feladat elvégzéséhez szükséges információk összegyűjtése a szöveg különböző részeiből,	

illetve több szövegből. Az egyszerű szövegfajták felépítésének felismerése, ezen ismeret alkalmazása a szövegértés során. Az ismeretlen szavak jelentésének kikövetkeztetése a mondat megértett részei és a szövegösszefüggés alapján. Az autentikus szövegek jellegéből fakadó ismeretlen fordulatok kezelése a szövegben. Felkészülés mindezek alkalmazására az érettségi vizsga feladatainak megoldása során.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Utasítások (pl. feliratok, használati utasítások), tájékoztató szövegek (pl. hirdetés, reklám, menutrend, prospektus, műsorfüzet), játékszabályok, hagyományos és elektronikus levelek, újságcikkek (pl. hír, beszámoló, riport), internetes fórumok hozzászólásai, ismeretterjesztő szövegek, képregények, viccek, egyszerű irodalmi szövegek.

Fejlesztési egység	Írás
Előzetes tudás	A tanuló egyszerű, rövid, összefüggő szövegeket fogalmaz ismert, hétköznapi témákról. Írásban beszámol eseményekről, élményeiről, érzéseiről, benyomásairól és véleményéről; írásbeli interakciót kezdeményez, fenntartja és befejezi. Jegyzetet készít olvasott vagy hallott köznyelvi szövegből, illetve saját ötleteiről. Minták alapján rövid, lényegre törő szövegeket alkot az ismert műfajok főbb jellegzetességeinek és alapvető stílusjegyeinek követésével.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Részletesebb, összefüggő és tagolt szövegek fogalmazása ismert, hétköznapi és elvontabb témákról. Eseményekről, élményekről, érzésekről, benyomásokról és véleményről írásbeli beszámolás, valamint vélemény alátámasztása. Hatékony írásbeli interakció folytatása. Jegyzetkészítés olvasott vagy hallott, érdeklődési körhöz tartozó szövegről, illetve saját ötletekről. Több ismert műfajban is rövid, lényegre törő szövegek létrehozása a műfaj főbb jellegzetességeinek és stílusjegyeinek alkalmazásával.
A fejlesztés tartalma	
Egyszerű, összefüggő, lényegre törő szöveg írása számos, a tanuló érdeklődési köréhez tartozó, ismerős témában, rövid, különálló elemek lineáris összekapcsolásával. Hírek, gondolatok, vélemények és érzések közlése olyan elvontabb és kulturális témákkal kapcsolatban is, mint például a zene vagy a művészet. Információt közlő/kérő feljegyzések/üzenetek írása, pl. barátoknak, szolgáltatóknak, tanároknak. Véleményt kifejező üzenet, komment írása (pl. internetes fórumon, blogban). Formanyomtatvány, kérdőív kitöltése, online ügyintézés. Életrajz, lényegre koncentráló leírás, elbeszélés készítése. Riport, cikk, esszé írása. Rövid, olvasott vagy hallott szöveg átfogalmazása, összefoglalása, jegyzet készítése. Saját ötletekről jegyzet készítése. Interaktív írás esetén megerősítés, vélemény kérése, az információ ellenőrzése, problémákra	

való rákérdezés, ill. problémák elmagyarázása. Az írás egyszerű tagolása: bevezetés, kifejtés, lezárás; bekezdések szerkesztése. Néhány egyszerű szöveghelyezési és figyelemvezető eszköz használata. Az alapvető írásbeli műfajok fő szerkezeti és stílusjegyeinek követése (pl. levélben/e-mailben megszólítás, záró formula; a formális és informális regiszterhez köthető néhány szókinésbeli és helyesírási sajátosság). Kreatív, önkifejező műfajokkal való kísérletezés (pl. vers, rap, rigmus, dalszöveg, rövid jelenet, paródia írása, illetve átírása). Írásos minták követése és aktuális tartalmakkal való megtöltésük. Kész szövegekből a tanuló számára hasznos fordulatok kiemelése és saját írásában való alkalmazása. Irányított fogalmazási feladat kötött tartalmainak a fogalmazásban való megjelenítése. Írásának tudatos ellenőrzése, javítása; félreértést okozó hibáinak korrigálása. A mondanivaló közvetítése egyéb vizuális eszközökkel (pl. nyilazás, kiemelés, központosítás, internetes/SMS rövidítés, emotikon, rajz, ábra, térkép, kép).	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Hagyományos és elektronikus nyomtatvány, kérdőív; listák; hagyományos és elektronikus képeslapok; poszterszövegek; képaláírások. Üzenetek; SMS-ek/MMS-ek; személyes adatokat tartalmazó bemutatkozó levelek, e-mailek vagy internetes profilok. Tényszerű információt nyújtó, illetve kérő levelek és e-mailek; személyes információt, tényt, illetve tetszést/nemtetszést kifejező üzenetek, internetes bejegyzések; egyszerű cselekvéssort tartalmazó instrukciók. Egyszerű ügyintéző levelek/e-mailek (pl. tudakozódás, megrendelés, foglalás, visszaigazolás); egyszerű, rövid történetek, elbeszélések, rövid jellemzések. Rövid leírások; jegyzetek; riportok, cikkek, esszék, felhívások, versek, rapszövegek, rigmusok, dalszövegek, rövid jelenetek, paródiák.

Ajánlott témakörök a 11–12. évfolyamra	
Témák	Órakeret
<i>Személyes vonatkozások, család</i> A tanuló személye, életrajza, életének fontos állomásai. Személyes tervek. Családi élet, családi kapcsolatok. A családi élet mindennapjai, otthoni teendők. Egyén és család nálunk és a célországokban.	N: 28 óra E: 15 óra L: 10 óra
<i>Ember és társadalom</i> Emberek külső és belső jellemzése. Baráti kör. Társas kapcsolatok. Női és férfi szerepek, ismerkedés, házasság. Felelősségvállalás másokért, rászorulóknak segítése. Ünnepek, családi ünnepek. Öltözködés, divat. Hasonlóságok és különbségek az emberek között, tolerancia, pl. fogyatékkal élők. Konfliktusok és kezelésük. Társadalmi szokások nálunk és a célországokban.	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra

<i>Környezetünk</i> Az otthon, a lakóhely és környéke (a lakószoba, a lakás, a ház bemutatása). A lakóhely nevezetességei, szolgáltatások, szórakozási lehetőségek. A városi és a vidéki élet összehasonlítása. Növények és állatok a környezetünkben. Időjárás, éghajlat. Környezetvédelem a szűkebb környezetünkben és globálisan. Mit tehetünk környezetünkért és a természet megóvásáért, a fenntarthatóságért?	N: 28 óra E: 15 óra L: 10 óra
<i>Az iskola</i> A tanuló saját iskolájának bemutatása (sajátosságok, pl. szakmai képzés, tagozat). Tantárgyak, órarend, érdeklődési kör, tanulmányi munka nálunk és más országokban. Az ismeretszerzés különböző módjai. A nyelvtanulás, a nyelvtudás szerepe, fontossága. Az internet szerepe az iskolában, a tanulásban. Az iskolai élet tanuláson kívüli eseményei. Iskolai hagyományok nálunk és a célországokban.	N: 29 óra E: 16 óra L: 12 óra
<i>A munka világa</i> Foglalkozások és a szükséges kompetenciák, rutinok, kötelességek. Pályaválasztás, továbbtanulás vagy munkába állás. Önéletrajz, motivációs levél, állásinterjú.	N: 37 óra E: 20 óra L: 12 óra
<i>Életmód</i> Napirend, időbeosztás. Az egészséges életmód (a helyes és a helytelen táplálkozás, a testmozgás szerepe az egészség megőrzésében, testápolás). Életünk és a stressz. Étkezési szokások a családban. Ételek, kedvenc ételek, sütés-főzés. Étkezés iskolai menzán, éttermekben, gyorséttermekben. Ételrendelés telefonon és interneten. Gyakori betegségek, sérülések, baleset. Gyógykezelés (házi orvos, szakorvos, kórházak, alternatív gyógy módok). Életmód nálunk és más országokban. Függőségek (dohányzás, alkohol, internet, drog stb.).	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Szabadidő, művelődés, szórakozás</i> Szabadidős elfoglaltságok, hobbik. Színház, mozi, koncert, kiállítás stb. A művészetek szerepe a mindennapokban. Sportolás, kedvenc sport, iskolai sport. Olvasás, rádió, tévé, videó, számítógép, internet. Az infokommunikáció szerepe a mindennapokban. Kulturális és sportélet nálunk és más országokban.	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Utazás, turizmus</i> A közlekedés eszközei, lehetőségei, a tömegközlekedés, a kerékpáros közlekedés. Nyaralás itthon, illetve külföldön. Utazási előkészületek, egy utazás megtervezése, megszervezése. Az egyéni és a társas utazás előnyei és hátrányai. Turisztikai célpontok. Célnyelvi és más kultúrák.	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Tudomány és technika</i> Népszerű tudományok, ismeretterjesztés. A technikai eszközök szerepe a mindennapi életben. Az internet szerepe a magánéletben, a tanulásban és a munkában.	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Gazdaság és pénzügyek</i> Családi gazdálkodás. A pénz szerepe a mindennapokban. Vásárlás, szolgáltatások (pl. posta, bank). Üzleti világ, fogyasztás, reklámok. Pénzkezelés a célnyelvi országokban.	N: 29 óra E: 15 óra L: 10 óra

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret	
		11. évf.	12. évf.
Javaslat	A szabadon választható órakerettel a helyi tantervek tetszőlegesen kibővíthetik a témák ajánlott óraszámait.	N: 22 óra E: 12 óra L: 7 óra	N: 22 óra E: 12 óra L: 7 óra

Tematikai egység	A teljesítmény mérése a 11–12. évfolyamon	Órakeret	
		11. évf. vége 2 óra	12. évf. vége 4 óra
A 12. évfolyamon a mérés lehetőséget ad arra, hogy a tanulók megismerjék a nyelvi érettségi felépítését, követelményeit, és kipróbálják a gyakorlatban az ezeknek megfelelő stratégiákat; megismerjék az érettségi során használt értékelési szempontokat is. A mérésnek tartalmilag és formailag <i>összhangban</i> kell állnia az érettségi vizsga követelményeivel.			
Javaslat	A mérés: – Három területen (olvasott és hallott szövegértés, íráskészség) végezzük. – A nyelvi jelentésre, és ne a nyelvi formára koncentráljunk. – Az olvasott szöveg értését mérő feladatokban a szövegek lényegét kelljen megérteni a szövegösszefüggésre támaszkodva, vagy konkrét információt kelljen kikeresni a szövegből. – A feladatok fokozatosan nehezedő egységeket tartalmazzanak a minimumszinttől az alapszint felé vezető skálán. – A szövegek a célcsoportok számára érdekesek, motiválók legyenek, olyan témakörökhöz kapcsolódjanak, melyek az elvégzett tananyagban megtalálhatók. – A feladatokhoz idegen nyelven egyszerűen megfogalmazott, közérthető utasításokat adjunk. – A feladatok mindegyike példával kezdődjön. – Lényeges a párosításon alapuló feladatoknál, hogy a szükségesnél mindig több lehetőség közül kelljen az odaillőt kiválasztani. – A feladatlapok az érettségi vizsgák feladattípusaiból állhatnak: olvasott/hallott szöveg értése: igaz-hamis-nincs a szövegben, feleletválasztós feladatok, párosítás, hiányos szöveg, rövid válaszok, mondatkiegészítés, összekevert bekezdések; nyelvhelyesség: feleletválasztós feladatok, szövegkiegészítés, szóképzés; íráskészség: rövid szöveg: képeslapírás, meghívás, üzenet; hosszabb szöveg: baráti levél, érdeklődő, panasz-, állásra jelentkező levél.		

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	B1 nyelvi szint. A tanuló képes főbb vonalaiban és egyes részleteiben is megérteni a köznyelvi beszédet a számára ismerős témákról. Képes önállóan boldogulni, véleményt mondani és érvelni a mindennapi élet legtöbb, akár váratlan helyzetében is. Stílusában és regiszterhasználatában alkalmazkodik a kommunikációs helyzethez. Ki tudja magát fejezni a szintnek megfelelő szókincs és szerkezetek segítségével az ismerős témakörökben. Beszéde folyamatos, érthető, a főbb pontok tekintetében tartalmilag pontos, stílusa megfelelő. Több műfajban képes részleteket is tartalmazó, összefüggő szövegeket fogalmazni ismert, hétköznapi és elvontabb témákról. Írásbeli megnyilatkozásaiban megjelennek műfaji sajátosságok és különböző stílusjegyek. Képes megérteni a gondolatmenet lényegét és egyes részinformációkat a nagyrészt közérthető nyelven írt, érdeklődési köréhez kapcsolódó, lényegre törően megfogalmazott szövegekben.
---	--

NÉMET NYELV

Az élő idegen nyelv oktatásának alapvető célja, összhangban a Közös európai referenciakerettel (KER), a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és fejlesztése, amely szorosan összefonódik az általános kompetenciákkal; a tanuló közvetlen környezetéről szerzett ismereteivel, a gyakorlati készségekkel és jártasságokkal, valamint a motivációval. A felnőttoktatásban részt vevők valós élethelyzeteken alapuló idegen nyelvi környezetben, érdeklődésüknek megfelelő, motiváló feladatokon keresztül eljutnak a KER szerinti A2 szintre, optimális esetben eléri a B1 szintet.

Az idegennyelv-oktatás törekvése, hogy tevékenységközpontú tanulás segítségével a program résztvevői képesek legyenek alapszintű receptív, produktív, illetve interaktív nyelvi tevékenységek magabiztos használatára. Az idegen nyelvi kommunikáció az alapkészségek együttes érvényesülését feltételezi, melyeket valamennyi tanórán integráltan szükséges fejleszteni.

A receptív és a produktív készségek a mindennapi nyelvhasználatban fontos szerepet játszanak. A tanuló elindul a szövegértelmezési és szövegalkotási stratégiák kialakítása felé. Receptív készségei fejlesztésével képes lesz az írott vagy hallott szövegből a lényeget felfogni, kiemelni és összefüggésében értelmezni. A produkció során megtervezi és szóban vagy írásban megalkotja a közlendőjét tartalmazó szöveget.

A sikeres kommunikáció érdekében a tanuló megismeri és elsajátítja azokat a nyelvi eszközöket, amelyek segítségével képes gondolatait megfogalmazni, koherens nyelvi egységet létrehozni, és különféle kommunikációs helyzetekben elboldogulni. Fel kell ismernie, hogy a nyelvi érintkezést a nemnek, korosztálynak, társadalmi csoportoknak megfelelően szabályok szövik át. Ilyenek például a nyelvi udvariassági szokások, rituálék és a helyzetnek megfelelő hangnem használata.

A nyelvtanítás során törekedni kell arra, hogy a hallott vagy az olvasott szöveg autentikus, a feladatvégzés szempontjából hiteles legyen. Az internet segítségével a tanulók maguk is viszonylag könnyen kerülhetnek autentikus célnyelvi környezetbe, részeseivé válhatnak az adott kultúrának, kapcsolatot teremthetnek a célnyelven beszélőkkel, ami komoly motivációs forrás lehet, és elősegítheti az autonóm tanulóvá válást. A tanulási folyamat szervezésében nagy jelentősége van a kooperatív feladatoknak és a projektmunkának, ezek szintén erősíthetik a motivációt.

Az idegen nyelv tanulása fejleszti a tanulók toleranciáját, hogy megismerjék és tiszteletben tartsák más népek kultúráját, felismerjék saját nemzeti kultúrájuk értékeit, és megtanulják a kultúrák különbözőségéből adódó félreértések kezelését.

Fontos, hogy a tanulók az idegen nyelv tanulása során építeni tudjanak más tantárgyak keretében szerzett ismereteikre és személyes tapasztalataikra is. Ugyanakkor az idegen nyelvvel való foglalkozás olyan ismeretekkel, tapasztalatokkal gazdagíthatja a tanulókat, amelyeket más tantárgyak keretében is hasznosítani tudnak.

Az egész életen át tartó tanulás szempontjából kiemelkedő jelentőségük van a nyelvtanulási stratégiáknak, amelyek ismerete és alkalmazása segíti a tanulókat abban, hogy nyelvtudásukat önállóan ápolják és fejlesszék, valamint újabb nyelveket sajátítsanak el.

A kerettanterv tartalmazza a nyelvi szintek és kompetenciák fejlesztésére vonatkozó elvárásokat, amelyeket a nemzetközi gyakorlatban és az érettségi követelményrendszerben mérceként használt Közös európai referenciakeret (KER) határoz meg. A nyelvi kompetenciák komplex fejlesztéséhez az ajánlott témakörök kínálnak kontextust.

Az iskolarendszerű középfokú felnőttoktatás résztvevői a korábbi nappali rendszerű iskolai oktatásban már tanulhatták az idegen nyelvet, tudásuk nagy valószínűséggel heterogén, a nappali és a felnőttképzés között esetleg évek telhetnek el, így a tanterv nem

épülhet az 5–8. osztály számára készített tantervre, hanem egy hosszabb, szintre hozó szakasz beépítése szükséges. A szintre hozó szakasz hossza lerövidíthető vagy hosszabbítható. Az elvárás, hogy a 10. osztály végére elérjék a KER A2 szintet, hogy tanulmányaikat sikeresen folytathassák a 11. évfolyamon, és középiskolai tanulmányaik végén eredményes érettségi vizsgát tegyenek. Az a tanuló, aki még nem tanulta az idegen nyelvet, a kezdő tanterv szerint halad.

A kerettanterv az elérendő célokat és nyelvi szinteket kétéves képzési szakaszokra bontva határozza meg.

	Bemeneti szint	10. évfolyam	12. évfolyam
Első idegen nyelv	heterogén (0–A2)	A2	B1

Az idegen nyelvi kerettanterv fejlesztési egységei a KER-ben leírt készségeknek megfelelően a hallott és olvasott szöveg értése, a szóbeli interakció, az összefüggő beszéd, valamint az íráskészség.

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése szoros kapcsolatban áll a Nat-ban megfogalmazott kulcskompetenciákkal. A kommunikatív nyelvi kompetencia több ponton érintkezik az anyanyelvi kompetenciával. A szövegalkotás, szövegértelmezés, szóbeli és írásbeli kommunikáció számos készségeleme kölcsönhatásban van az anyanyelvi kommunikációval. A két terület erősítheti egymást, megfelelő módszerekkel az anyanyelv használata tudatosabbá válhat.

A tanórán kívüli idegennyelv-tanulást támogató tevékenységek kiemelten fontosak a felnőttoktatásban, mivel a képzés specifikus jellegéből adódóan a tanórák száma a nappali munkarendű képzés óraszámainál alacsonyabbak, amíg a kimeneti követelmény, az érettségi vizsga a nappali és az esti-levelező képzésben részt vevők számára azonos. Az önálló tanulás képességének kialakítása nélkülözhetetlen a sikeres érettségi vizsga érdekében. A hatékony önálló tanulásban segítséget nyújt a modern technika, az interneten található autentikus szövegek, a direkt és indirekt nyelvtanulási lehetőségek sokasága. Az internet segítségével a tanulók megtapasztalhatják, hogyan tudnak autentikus nyelvi környezetben eligazodni. Komoly motivációs forrás lehet az idegen nyelvű szövegek megértése. Az önálló internetes kutatás bátorítja és elősegíti az autonóm tanulás kialakulását és az informatikai készségek fejlődését.

Az önálló tanulás mellett hangsúlyos szerepet kap a közös tevékenységben megvalósuló „egymástól tanulás”. A projektmunka, a kooperatív tanulási módszerek tovább fokozzák a tanulási kedvet, erősítik a szociális kompetenciákat.

A táblázatokban megjelenő fejlesztési egységek (a hallott szöveg értése, szóbeli interakció, összefüggő beszéd, az olvasott szöveg értése és az íráskészség) fejlesztése mindig integráltan történik, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben előfordulnak. Ezért nem szerepelnek óraszámok a fejlesztési egységek mellett, és külön táblázat tartalmazza az ajánlott témaköröket az ajánlott óraszámokkal. A témakörök megismerését a kerettanterv az első két évre tervezi, évfolyamonként öt-öt téma kerülhet feldolgozásra, amelyek kiválasztását és sorrendjét az intézmények – profiljuk és igényeik szerint – helyi tanterveikben határozzák meg. A szabadon választható órakerettel (9–11. évfolyamon évfolyamonként: 7 óra, 12. évfolyamon 6 óra) a helyi tantervek tetszőlegesen bővíthetik a témák ajánlott óraszámait. A 11–12. évfolyamon a témák visszatérnek, folyamatosan bővülnek, és magasabb nyelvi szinten kerülnek feldolgozásra.

A kerettanterv évfolyamonkénti mérés-értékelést tervez, amely a 9. évfolyam elején egy diagnosztikus (feltáró) méréssel indul (2 óra), amely a heterogén nyelvtudású tanulók

sikeres felzárkóztatásához szükséges egyéni és csoportos fejlesztési terv elkészítéséhez biztosítja a szükséges információkat. A tanév folyamán formatív (fejlesztő) értékelések sorozata biztosítja a folyamatos fejlődést, majd minden egyes tanév szummatív (minősítő) méréssel zárul (2 óra). A 12. évfolyam befejezése előtt a tanulók próbaérettségivel készülnek az utolsó megmérettetésre (4 óra).

idegen nyelv (német)	9. évfolyam (36 hét)		10. évfolyam (36 hét)		11. évfolyam (36 hét)		12. évfolyam (31 hét)	
	E	L	E	L	E	L	E	L
heti óraszám	3	2	3	2	3	2	3	2
éves óraszám	108	72	108	72	108	72	93	62

A témaköröket tartalmazó táblázatokban a tanévhez kapcsolódó teljes óraszám szerepel.

9–10. évfolyam

Az iskolarendszerű középfokú felnőttoktatás 9–10. évfolyama a heterogén idegen nyelvi szintek kiegyenlítésének az időszaka. Azok a tanulók, akik korábban még nem tanulták az idegen nyelvet, kezdő tanterv szerint haladnak az európai hatfokú skála második, A2 szintje felé. Azok, akik már rendelkeznek idegen nyelvi ismeretekkel, tudásuk felelevenítésével, felzárkózással kezdik középiskolai tanulmányaikat, majd a közel azonos szint elérésével haladnak tovább az európai hatfokú skála második és harmadik szintje felé. A 10. osztály végére a képzésben részt vevő minden egyes tanuló eléri minimum az A2 szintet. A célkitűzések sikeres megvalósításának elengedhetetlen eszköze az intenzív készségfejlesztés, a differenciálás, az egyéni szükségletek figyelembevétele és a motiváció. A tanulók motivációját növelik a változatos interakciós formák, a nyelvi órák elfogadó légköre, a pozitív visszajelzések, a konstruktív támogatás, az átlátható értékelés, a tanulókat érdeklő tantárgyi tartalmak, valamint a kommunikációs és információs technológiák használata. Tudatosítani kell a nyelvórai és az iskolán kívüli nyelvtanulás lehetőségeit, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a kitűzött nyelvi szintek eléréséhez, valamint az önálló nyelvtanulóvá váláshoz.

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének bemeneti diagnosztikus mérése	Órakeret N: 2 óra E: 2 óra L: 2 óra
Javaslat	A heterogén nyelvtudású tanulók sikeres felzárkóztatásához szükséges egyéni és csoportos fejlesztési terv elkészítéséhez biztosítja a szükséges információkat Amennyiben a tanulók még nem tanulták az idegen nyelvet, a csoportot homogénnek tekintheti.	

Tematikai egység	Beszédértés
Előzetes tudás	Az iskolán kívül, az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció. A tanuló már megért bizonyos célnyelvi fordulatokat, amelyek az anyanyelvében és környezetében is használatosak.

A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Az eleinte nonverbális eszközökkel is támogatott célnyelvi óravezetés követése, a rövid, egyszerű tanári utasítások megértése; az ismerős témákhoz kapcsolódó egyszerű közlések és kérdések megértése; az egyszerű, konkrét, mindennapi helyzetekhez kapcsolódó közlésekből az alapvető fordulatok kiszűrése.
Ismeretek, fejlesztési követelmények	
A rövid és egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekre, a közös munka megszervezésére vonatkozó tanári utasítások megértése. Egyszerű, konkrét, mindennapi szükségletekre vonatkozó kifejezések megértése az ismert témakörökhöz kapcsolódó, egyszerű szövegekben. Egyszerű instrukciók, útbaigazítások követése, egyszerű, személyes kérdések megértése. Ismert témakörökhöz kapcsolódó, rövid, egyszerű autentikus szövegek bemutatásának aktív követése; a tanult nyelvi elemek felismerése; következtetés levonása a szövegfajtára, a témára és a lehetséges tartalomra vonatkozóan. Alapvető stratégiák alkalmazása, például rövid, hallott szövegben ismeretlen elemek jelentésének kikövetkeztetése; az ismert szavak, a beszédhelyzetre, a szereplőkre vonatkozó információk, a hallott szövegeket kísérő nonverbális elemek (például képek, képsorok, tárgyak, testbeszéd, hanglejtés) felhasználása a szöveg megértéséhez.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Közlemények, párbeszéd, instrukciók, figyelmeztetések, útbaigazítások, kisfilmek, rajz- és animációs filmek, rövid részletek a médiából, egyszerű dalok, versek, találós kérdések, viccek.

Tematikai egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	A beszédszándék kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel és nonverbális elemekkel támogatva; személyes adatokra vonatkozó kérdésfeltevés, és egyszerű nyelvi eszközökkel válaszadás a hozzá intézett kérdésekre; kommunikáció nagyon egyszerű, begyakorolt nyelvi panelekkel; törekvés a célnyelvi normához közelítő kiejtésre, intonációra és beszédtempóra.
Ismeretek, fejlesztési követelmények	
Konkrét, egyszerű, mindennapos kifejezések megértése, ha a partner közvetlenül a tanulóhoz fordul, és lassan, ismétlésekkel beszél. A gondosan megfogalmazott, lassan elmondott kérdések és utasítások megértése, rövid, egyszerű útbaigazítások adása és követése. Résztétel egyszerű beszélgetésben szükség szerinti lassú ismétléssel, körülírással vagy módosítással. Egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekhez kapcsolódó kommunikáció. Beszédszándék kifejezése verbális és nonverbális eszközökkel (például bemutatkozás, bemutatás, valamint az üdvözlés és elköszönés alapvető formáinak használata, kérés, kínálás,	

érdeklődés mások foglalkozásáról, reagálás hírekre). Egyszerű kérdések és állítások megfogalmazása, válaszadás, reagálás. Betanult beszédfordulatok alkalmazása, elemi információk kérése és nyújtása például a tanulóval, beszélgetőpartnerével, lakóhelyéről, a családtagok foglalkozásáról. A számok, árak, alapvető mennyiségek, idő kezelése. Érdeklődés árucikkek áráról, egyszerű vásárlási párbeszéd, néhány mondatos telefonbeszélgetések lebonyolítása. A beszélgetés strukturálásának néhány egyszerű eleme, például beszélgetés kezdeményezése, figyelemfelhívás. Egyszerű nyelvtani szerkezetek és mondatfajták betanult készletének szűk körű alkalmazása; szavak, illetve szócsoporthoz összekapcsolása nagyon alapvető lineáris kötőszavakkal. Nagyon rövid, különálló, többnyire előre betanult megnyilatkozások. Magyarázat, segítség, ismétlés kérése metakommunikációs eszközökkel. Metakommunikációs és vizuális eszközök használata a mondanivaló támogatására.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rövid társalgás, rövid tranzakciós és informális párbeszéd, szerepjátékok, betanult jelenetek, információ hiányán, illetve különbözőségein alapuló szövegek.

Tematikai egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Saját magához és közvetlen környezetéhez kötődő, ismert témákról egyszerű, begyakorolt fordulatokkal rövid megnyilatkozások; munkájának egyszerű nyelvi eszközökkel történő bemutatása; a célnyelvi normához közelítő kiejtés, intonáció és beszédtempó alkalmazása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Ismerős, személyes témák (saját maga, család, iskola, ismerős helyek, emberek és tárgyak) leírása szóban. Rövid, egyszerű szövegek felolvasása és emlékezetből történő elmondása. Történet elmesélése, élménybeszámoló, előre megírt szerep eljátszása egyszerű nyelvtani szerkezetekkel, mondatfajtákkal. Konkrét szituációkra vonatkozó, különálló szavakból és fordulatokból álló szókincs alkalmazása, ezek összekapcsolása az alapvető lineáris kötőszavakkal. A helyes kiejtés gyakorlása autentikus hangzóanyag segítségével.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rövid történetek, témakifejtés, dalszövegek, rapszövegek, rövid prezentációk és projektek csoportos bemutatása.

Tematikai egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció. Különböző szövegfajták olvasásában való jártasság a tanuló anyanyelvén és az első idegen nyelven.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Az ismert nevek, szavak és mondatok megértése egyszerű szövegekben; az egyszerű leírások, üzenetek, útleírások fő gondolatainak megértése az ismerős szavak, esetleg képek segítségével; egyszerű autentikus szöveg lényegének megértése, a szövegből néhány alapvető információ kiszűrése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Egyszerű, mindennapi szövegekben (például feliratokon) az ismerős nevek, szavak és egyszerű fordulatok, a nemzetközi és a más nyelven tanult szavak felismerése. Egyszerű információkat tartalmazó, rövid leíró szövegek fő gondolatának megértése, például hirdetésekben, plakátokon vagy katalógusokban. Egyszerű, írott, képekkel támogatott instrukciók követése. Egyszerű üzenetek, például képeslapok szövegének megértése. Nyomtatványok, űrlapok személyes adatokra vonatkozó kérdéseinek megértése. Egyszerű, írásos útbaigazítások, útleírások követése. Az alapvető olvasási stratégiák alkalmazása, például az ismerős nevek, szavak és alapvető fordulatok összekapcsolása, szükség esetén a szöveg különböző részeinek újraolvasása, a szövegekhez kapcsolódó képek, képaláírások, címek, a vizuális információk felhasználása a szöveg megértéséhez.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Hirdetések, reklámok, plakátok, névjegykártyák, feliratok, versek, dalszövegek, újságfőcímek, könyv- és filmcímek, szöveges karikatúrák, képregények, viccek, nagyon egyszerű katalógusok, nyomtatványok, egyszerű üzenetek, útleírások, képeslapok.

Tematikai egység	Íráskészség
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció. Bizonyos írásbeli műfajok és jellegzetességeik ismerete. Az írást illetően esetleg már kialakult attitűdök.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Ismert témáról rövid, egyszerű mondatok írása; személyes adatokra vonatkozó egyszerű kérdésekre válaszadás írásban; minta alapján néhány közismert műfajban egyszerű és rövid, tényközlő szövegek írása őt érdeklő, ismert témákról.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Szavak és rövid, jól olvasható szövegek másolása. Lista írása. Egyszerű fordulatok és mondatok írása a legegyszerűbb nyelvi szerkezetek használatával (például hol lakik, mit csinál a tanuló vagy mások). Adatok kérése és megadása írásban (például számok, dátumok, időpont, név, nemzetiség, cím,	

életkor); formanyomtatványok kitöltése. Rövid, egyszerű üdvözlő szöveg, üzenet írása. Személyes információt, tényt, tetszést vagy nemtetszést kifejező rövid üzenet, komment írása (például internetes fórumon, blogban). Egyszerű levél, e-mail írása a legfontosabb formai elemek betartásával (például címzés, a kommunikáció tárgyának megjelölése, a címzett megszólítása, búcsúzás). Kreatív, önkifejező műfajokkal való kísérletezés (például listavers, rapszöveg, rigmus, dalszöveg, rövid jelenet) írása, illetve átírása. Egyszerű írásos minták követése, aktuális, konkrét és egyszerű tartalmakkal való megtöltése. Kész szövegekből hasznos fordulatok kiemelése, alkalmazása. A mondanivaló közvetítése egyéb vizuális eszközökkel (például nyilazás, kiemelés, központosítás, internetes/SMS rövidítés, emotikon, rajz, ábra, térkép, kép).	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Hagyományos és elektronikus nyomtatványok, űrlapok, listák, hagyományos és elektronikus képeslapok, poszterszövegek, képaláírások, üzenetek, SMS-ek/MMS-ek, levelek, e-mailek vagy internetes profilok, üzenetek, internetes bejegyzések, instrukciók, versek; rapszövegek, rigmusok, dalszövegek, jelenetek.

Tematikai egység	Beszédértés
Előzetes tudás	Célnyelvi óravezetés megértése, egyszerű, rövid, hangzó szövegekhez kapcsolódó feladatok megoldása.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Az osztálytermi tevékenységekhez kapcsolódó tanári utasítások megértése; az ismert témákhoz kapcsolódó egyszerű kérdések és kijelentések megértése; a tanult témakörökben elhangzó szövegekben a tanult szavak, szó- és beszédfordulatok felismerése, ezekből következtetés a szövegek témájára, tartalmára; az ismert témakörökben elhangzó szövegekben a beszélők gondolatmenetének követése; a lényeg és néhány alapvető információ kiszűrése az ismert témakörökben elhangzó szövegekből, részben önállóan, részben a megértést segítő, változatos feladatokra támaszkodva; néhány, a megértést segítő alapvető stratégia egyre önállóbb alkalmazása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
A gazdagodó nyelvi eszközökkel megfogalmazott célnyelvi óravezetés követése (osztálytermi rutincselekvések, a közös munka megszervezése, eszközhasználat). Az ismert témákhoz kapcsolódó rövid kérések és megállapítások megértése. A rövid, egyszerű autentikus szövegek aktív követése. A tanult nyelvi elemek felismerése. A szöveg lényegének vagy néhány konkrét információ kiszűrése. A beszélők gondolatmenetének kiszűrése ismert témakörökben elhangzó rövid, egyszerű szövegekben. A célnyelvi normának megfelelő vagy ahhoz közelítő kiejtéssel, a tanuló nyelvi szintjéhez igazított tempóban beszélők megértése, ha szükség esetén szüneteket tartva és a lényegi	

információkat megismételve beszélnek.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Könnyűzenei vagy popdalok, képekkel illusztrált történetek, kisfilmek, a célnyelvi kultúrát bemutató multimédiás anyagok, egyéb hangzó anyagok; tanárral, tanulótársakkal, tanári beszéd, interaktív feladatok.

Tematikai egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	Egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal folytatott kommunikáció.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Közvetlen információcserét igénylő feladatokban kommunikáció ismert témákról, egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal; kérdésfeltevés kiszámítható, mindennapi helyzetekben, válaszadás a hozzá intézett kérdésekre, illetve rövid párbeszéd folytatása; az első lépések megtétele a célnyelv spontán módon történő használata útján; törekvés a célnyelvi normához közelítő kiejtésre, intonációra és beszédtempóra.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
A tanuló képes tudatosan megválasztott nonverbális elemekkel támogatott mondanivaló kifejezésére, egyre bővülő szókinccsel, begyakorolt beszédfordulatokkal, egyszerű nyelvi eszközökkel. Egyszerű, tényszerű információkérés és -adás. Egyszerű nyelvi eszközökkel ki tudja fejezni érzéseit, véleményét és gondolatait, illetve rá tud kérdezni ezekre. Ismert témákhoz, mindennapi helyzetekhez vagy osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó, egyszerű nyelvi eszközökkel kérdések és felszólítások, reagálás megfogalmazása. Résztétel ismert témákhoz, mindennapi helyzetekhez kapcsolódó rövid párbeszédben, beszélgetésben. Meg tudja kérni beszélgetőpartnerét, hogy ismétlje meg mondandóját, vagy magyarázza meg azt. Kiejtése legalább annyira érthető, hogy beszélgetőpartnere többnyire követni tudja, amit mond. Szükség esetén a saját mondanivalójának átfogalmazása, leegyszerűsítése a kommunikáció fenntartása érdekében.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rövid párbeszéd, egyszerű társalgás, szerepjátékok, dramatizált jelenetek, kérdések, felszólítások, kérések, információ hiányán, illetve különbözőségein, véleménykülönbségein alapuló szövegek, spontán megnyilvánulások.

Tematikai egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	Felkészülés után rövid szövegek elmondása.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Rövid, de egyre bővülő szókincs, egyszerű beszédfordulatok alkalmazásával, összefüggő beszéd saját magáról és közvetlen környezetéről; munkája bemutatása egyszerű nyelvi eszközökkel; rövid, egyszerű történetek mesélése; egyszerű állítások, összehasonlítás, magyarázat, indoklás megfogalmazása; egyszerű nyelvtani szerkezetek és mondatfajták használata; a szavak, szócsoporthoz, egyszerű cselekvések, történések összekapcsolása lineáris kötőszavakkal, és az ok-okozati összefüggések kifejezése; a megértést segítő legfontosabb stratégiák alkalmazása; a célnyelvi normához közelítő kiejtés, intonáció és beszédtempó alkalmazása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Felkészülés után egyszerű nyelvi elemeket használva beszélni tud ismert témákról, mesélni tud élményeiről, vagy össze tud foglalni egy-egy rövid történetet, egyszerű nyelvi szerkezetekkel el tud játszani előre megírt szerepeket. Minta alapján összefüggő szövegalkotás szavak, szócsoporthoz, cselekvéssorok összekapcsolásával, egyszerű kötőszavakkal (pl. és, de, azután), illetve magyarázatok, indoklások, ok-okozati kapcsolatok kifejezése kötőszavakkal (pl. mert, ezért, tehát). Önálló vagy csoportban létrehozott alkotás rövid bemutatása és értékelése. Tanári példa vagy autentikus hangzóanyag meghallgatása után a célnyelvi normához közelítő kiejtéssel el tudja ismételni a szöveget.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rövid történetek, élménybeszámolók, szerepek, leírások (pl. képleírás, tanulói munka bemutatása), előadás, prezentáció, témakifejtés.

Tematikai egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	Közös feldolgozást követően egyszerű olvasott szövegek lényegének, tartalmának megértése.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Az ismerős témákról szóló rövid szövegek megértése; az alapvető információk megtalálása az egyszerű, hétköznapi szövegekben; autentikus szövegek lényegének megértése, a szövegekből az alapvető információk kiszűrése; az olvasott szövegekre vonatkozó feladatok elvégzése; a készségek kreatív használata az olvasott szövegek megértéséhez, értelmezéséhez; tájékozottság növelése a célnyelvi kultúráról;

	az érdeklődés fokozása a célnyelvi kultúrába tartozó irodalmi, művészeti alkotások iránt.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Rövid, egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel megfogalmazott szövegek megértése (pl. leírás, történet, párbeszéd a tanulóhoz közel álló témákról). Lényeges információk megtalálása egyszerű szövegekben (pl. hirdetésben, prospektusban, étlapon és menetrendben, rövid újságcikkben, programfüzetben). Egyszerű üzenetek megértése, levelek, elektronikus üzenetek, SMS-ek, bejegyzések. Egyszerű használati utasítások, instrukciók megértése, követése. Információszerzés hagyományos és elektronikus forrásokból. Egyszerű, rövid történet és egyszerűsített célnyelvi irodalmi művek megértése.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Ismeretterjesztő szövegek, egyszerűsített irodalmi szövegek, rövid történetek, dalszövegek, cikkek és honlapok, útleírások, hirdetések, plakátok, hagyományos és elektronikus nyomtatványok, internetes fórumok hozzászólásai, képregények, egyszerű üzenetek, képeslapok, feliratok, étlap, menetrend, egyszerű biztonsági előírások, magánlevelek.

Tematikai egység	Íráskészség
Előzetes tudás	Ismert témáról rövid, egyszerű mondatok írása; mintát követve különböző műfajú és a célcsoport érdeklődésének megfelelő témájú szövegek alkotása.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Összefüggő mondatok írása a közvetlen környezettel kapcsolatos témákról; az írás kommunikációs eszközként történő használata egyszerű interakciókban; gondolatok kifejezése egyszerű kötőszavakkal összekapcsolt mondatok sorokban; a nyelvismeret kreatív alkalmazása egyszerű szövegek írására az öt érdeklő, ismert témákról; az alapvető írásbeli műfajok sajátos szerkezeti és stílusjegyeinek felismerése és követése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Képes szavak és rövid szövegek diktálás utáni leírására. Egyszerű szerkezetű, összefüggő mondatalkotás a közvetlen környezetével kapcsolatos témákról, különböző szövegtípusok létrehozása (pl. leírás, élménybeszámoló, párbeszéd). Kommunikációs céllal egyszerű szövegalkotás (pl. levél, üzenet, blogbejegyzés, fórumbejegyzés). Egyszerű írásos minták követése és aktuális, konkrét és személyes tartalmak kifejezése. Gondolatai összekapcsolása egyszerű kötőszavakkal (pl. és, vagy, mert, de, ezért, azután). A gyakori írásbeli műfajok legalapvetőbb szerkezeti és stílusjegyeinek ismerete, saját írásmű létrehozása (pl. megszólítás levélben, e-mailben, záróformula). Mindennapi, ismerős témákhoz kapcsolódó feljegyzések készítése.	

A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Leírás, felirat, utasítás, képeslap, üdvözlőkártya, meghívó, üzenet, SMS, e-mail, levél, adatlap, bejegyzés, dalszöveg.
--	---

Ajánlott témakörök a 9–10. évfolyamra	
Témák	Órakeret
<i>Személyes vonatkozások, család</i> A tanuló személye, életrajza, életének fontos állomásai. Személyes tervek. Családi élet, családi kapcsolatok. A családi élet mindennapjai, otthoni teendők. Egyén és család nálunk és a célországokban.	N: 26 óra E: 16 óra L: 12 óra
<i>Ember és társadalom</i> Embernek külső és belső jellemzése. Baráti kör. Társas kapcsolatok. Női és férfi szerepek, ismerkedés, házasság. Felelősségvállalás másokért, rászorulóknak segítése. Ünnepek, családi ünnepek. Öltözködés, divat. Hasonlóságok és különbségek az emberek között, tolerancia, pl. fogyatékkal élők. Konfliktusok és kezelésük. Társadalmi szokások nálunk és a célországokban.	N: 33 óra E: 20 óra L: 13 óra
<i>Környezetünk</i> Az otthon, a lakóhely és környéke (a lakószoba, a lakás, a ház bemutatása). A lakóhely nevezetességei, szolgáltatások, szórakozási lehetőségek. A városi és a vidéki élet összehasonlítása. Növények és állatok a környezetünkben. Időjárás, éghajlat. Környezetvédelem a szűkebb környezetünkben és globálisan. Mit tehetünk környezetünkért és a természet megóvásáért, a fenntarthatóságért?	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Az iskola</i> Saját iskolájának bemutatása (sajátosságok, pl. szakmai képzés, tagozat). Tantárgyak, órarend, érdeklődési kör, tanulmányi munka nálunk és más országokban. Az ismeretszerzés különböző módjai. A nyelvtanulás, a nyelvtudás szerepe, fontossága. Az internet szerepe az iskolában, a tanulásban. Az iskolai élet tanuláson kívüli eseményei. Iskolai hagyományok nálunk és a célországokban.	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>A munka világa</i> Foglalkozások és a szükséges kompetenciák, rutinok, kötelességek. Pályaválasztás, továbbtanulás vagy munkába állás. Önéletrajz, motivációs levél, állásinterjú.	N: 37 óra E: 22 óra L: 13 óra
<i>Életmód</i> Napirend, időbeosztás. Az egészséges életmód (a helyes és a helytelen táplálkozás, a testmozgás szerepe az egészség megőrzésében, testápolás). Életünk és a stressz. Étkezési szokások a családban. Ételek, kedvenc ételek, sütés-főzés. Étkezés iskolai menzán, éttermekben, gyorséttermekben. Ételrendelés telefonon és interneten. Gyakori betegségek, sérülések, baleset. Gyógykezelés (házi orvos, szakorvos, kórházak, alternatív gyógymódok). Életmód nálunk és más országokban. Függőségek	N: 33 óra E: 20 óra L: 13 óra

(dohányzás, alkohol, internet, drog stb.).	
<i>Szabadidő, művelődés, szórakozás</i> Szabadidős elfoglaltságok, hobbik. Színház, mozi, koncert, kiállítás stb. A művészetek szerepe a mindennapokban. Sportolás, kedvenc sport, iskolai sport. Olvasás, rádió, tévé, videó, számítógép, internet. Az infokommunikáció szerepe a mindennapokban. Kulturális és sportélet nálunk és más országokban.	N: 33 óra E: 20 óra L: 13 óra
<i>Utazás, turizmus</i> A közlekedés eszközei, lehetőségei, a tömegközlekedés, a kerékpáros közlekedés. Nyaralás itthon, illetve külföldön. Utazási előkészületek, egy utazás megtervezése, megszervezése. Az egyéni és a társas utazás előnyei és hátrányai. Turisztikai célpontok. Célnyelvi és más kultúrák.	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Tudomány és technika</i> Népszerű tudományok, ismeretterjesztés. A technikai eszközök szerepe a mindennapi életben. Az internet szerepe a magánéletben, a tanulásban és a munkában.	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Gazdaság és pénzügyek</i> Családi gazdálkodás. A pénz szerepe a mindennapokban. Vásárlás, szolgáltatások (pl. posta, bank). Üzleti világ, fogyasztás, reklámok. Pénzkezelés a célnyelvi országokban.	N: 30 óra E: 18 óra L: 12 óra

A teljesítmény mérése

A teljesítménymérés *visszajelzést ad* a tanítási-tanulási folyamat egy adott szakaszában elért eredményekről, és segít a továbblépésben, másrészt alapot szolgáltat az *egyes tanulók önmagukhoz és tanulótársaikhoz viszonyított teljesítményének* értékeléséhez.

A mérésnek tartalmilag és formailag *összhangban* kell állnia a *tanítás tartalmával és módszereivel*. (Csak azt mérhetjük, amit megtanítottunk, és csak úgy mérhetünk, ahogy tanítottunk.)

A tanulókat minden esetben tájékoztatni kell a mérés céljáról/céljairól, tartalmáról/tartalmairól és az *értékelés szempontjairól*.

A mérésnek és értékelésnek egyértelműen tükröznie kell azt a szemléletet, hogy a mérés célja az elsajátított ismeretek, készségek azonosítása.

A tanulóknak lehetőséget kell kapni a *felkészülésre*, s ha indokolt, a *javításra* is.

Tematikai egység	A tanulók értékelése	Órakeret	
		9. évf.	10. évf.
		2 óra	2 óra
A mérés			
– három területen (beszédkészség, olvasott szöveg értése, íráskészség) végezzük, a hangsúly a beszédkészségen és az olvasott szövegértésen legyen; – a nyelvi jelentésre és ne a nyelvi formára koncentráljunk; – az olvasott szöveg értését mérő feladatokban a szövegek lényegét kelljen megérteni a szövegösszefüggésre támaszkodva, vagy konkrét információt kelljen kikeresni a szövegből;			

- a feladatok fokozatosan nehezedő egységeket tartalmazzanak a minimumszinttől az alapszint felé vezető skálán;
- a szövegek a célcsoportok számára érdekesek, motiválók legyenek, olyan témakörökhöz kapcsolódjanak, melyek az elvégzett tananyagban megtalálhatók,
- a feladatokhoz idegen nyelven egyszerűen megfogalmazott, közérthető utasításokat adjunk;
- a feladatok mindegyike példával kezdődjön,
- lényeges a párosításon alapuló feladatoknál, hogy a szükségesnél mindig több lehetőség közül kelljen az odaillőt kiválasztani.
- a feladatlap a következő feladattípusokból állhat: reklámok, dalszövegek párosítása hiányzó mondatrésszel, felirat párosítása hellyel, címek párosítása szöveggel (pl. tévéműsor, mozifilmek), interjúkérdések párosítása válaszokkal, hiányos szöveg kiegészítése megadott szavakkal.
- a szóbeli mérést tanuló párokban, kis csoportban is elvégezhetjük: a) párbeszéd: interakció az átvett témakörök alapján, b) egy téma önálló bemutatása 10-15 egyszerű mondatral.

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret	
		9. évf.	10. évf.
Javaslat	A szabadon választható órakerettel a helyi tantervek tetszőlegesen kibővíthetik a témák ajánlott óraszámait.	N: 21 óra E: 11 óra L: 7 óra	N: 21 óra E: 11 óra L: 7 óra

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A2 szintű nyelvtudás. A tanuló képes egyszerű hangzó szövegekből kiszűrni a lényegeset és néhány konkrét információt. Részt tud venni rövid beszélgetésekben, képes feltenni és megválaszolni kérdéseket kiszámítható, mindennapi helyzetekben, képes gondolatokat és információt cserélni ismerős témákról. Képes ismerős témakörökben rövid, összefüggő szóbeli megnyilatkozásra, egyszerű, begyakorolt mondat szerkezetek, betanult fordulatok, alapvető szókincs segítségével. Megért az ismerős témákról írt rövid szövegeket, különböző szövegtípusoknak megfelelő egyszerű szövegekben megtalálja a szükséges információkat. Összefüggő mondatokat, rövid tényközlő szöveget ír hétköznapi, öt érintő témákról minta alapján.
---	--

11–12. évfolyam

Az iskolarendszerű középfokú felnőttoktatásban a 10. évfolyam végére a heterogén idegen nyelvi szintek kiegyenlítődnek, a tanulók a KER A2 szintről folytatják tanulmányaikat, és haladnak a B1 szint felé. Kiemelt fontosságú a tanulás tanítása, változatos nyelvtanulási stratégiák alkalmazása, mivel a tanulóknak a 12. évfolyam végére olyan tanulási

képességekkel kell rendelkezniük, amelyek lehetővé teszik nyelvtudásuk önálló fenntartását és továbbfejlesztését további tanulmányaik vagy munkájuk során, egész életükön át.

A tanulók motivációját növeli, ha a nyelvoktatás lehetőséget biztosít tantárgyi tartalmak célnyelvi feldolgozására és az infokommunikációs technológiák használatára. A 12. évfolyamon lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a tanulók megismerjék a nyelvi érettségi felépítését, követelményeit, és elsajátítsák az ezeknek megfelelő stratégiákat; megismerjék az érettségi során használt értékelési szempontokat, és alkalmazni tudják azokat önértékeléseik során; illetve gyakorlatot szerezzenek az érettségi vizsga feladatainak megoldásában is.

Tematikai egység	Beszédértés
Előzetes tudás	A tanuló főbb vonalaiban megérti a köznyelvi beszédet a számára rendszeresen előforduló ismerős témákról. Megérti a legfontosabb információkat az aktuális eseményekről szóló vagy az érdeklődési köréhez kapcsolódó rádió- és tévéműsorokban, ha viszonylag lassan és érthetően beszélnek.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Ismerős témákról szóló köznyelvi beszéd megértése főbb vonalaiban és egyes részleteiben is. Egy beszélgetés során a résztvevők világosan megfogalmazott érveinek megértése több beszélő esetén is. Fontos információk megértése azokban a rádió- és tévéműsorokban, filmjelenetekben, amelyek aktuális eseményekről, illetve az érdeklődési köréhez kapcsolódó témákról szólnak, ha viszonylag lassan és érthetően beszélnek.
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Rádió- és tévéműsorok, hírek, riportok, filmjelenetek stb.

Tematikai egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	A tanuló felkészülés nélkül megbirkózik a mindennapi élet legtöbb helyzetével. Gondolatokat cserél, véleményt mond az érdeklődési körébe tartozó témákról. Boldogul a leggyakoribb kommunikációs helyzetekben. Stílusában próbál alkalmazkodni a kommunikációs helyzethez.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Önálló boldogulás a mindennapi élet legtöbb, akár váratlan helyzetében is Gondolatok cseréje, véleménynyilvánítás és érvelés a tanuló érdeklődési körébe tartozó és általános témákról is. A leggyakoribb kommunikációs forgatókönyvek ismerete és biztonsággal történő alkalmazása. Alkalmazkodás a kommunikációs helyzethez stílusban, regiszterhasználatban.

Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Társalgásban való részvétel ismerős témák esetén, felkészülés nélkül. Érzelmei kifejezése és reagálás mások érzelmeire, mint például reménykedés, csalódottság, aggodalom, öröm. Problémák felvetése, megvitatása, teendők meghatározása, választási lehetőségek összehasonlítása. A tanulmányokhoz, érdeklődési körhöz kapcsolódó beszélgetésben való részvétel, információcsere, álláspont kifejtése, rákérdezés mások nézeteire. Gondolatok, vélemény kifejezése kulturális témákkal kapcsolatban, például zene, film, könyvek. Elbeszélés, újságcikk, előadás, eszmecsere, interjú vagy dokumentumfilm összefoglalása, véleménynyilvánítás, a témával kapcsolatos kérdések megválaszolása. Nézetek világos kifejtése, érvek egyszerű cáfolata. Választási lehetőségek összehasonlítása, előnyök és hátrányok mérlegelése. Utazások során felmerülő feladatok, például közlekedés, szállás intézése vagy ügyintézés a hatóságokkal külföldi látogatás során. Váratlan nehézségek kezelése (pl. elveszett poggyász, lekéssett vonat). Szolgáltatásokkal kapcsolatos helyzetek kezelése akár váratlan nehézségek esetén is, panasz, reklamáció. Részletes utasítások adása, követése és kérése (pl. hogyan kell valamit csinálni). Interjúban, konzultáción való részvétel kezdeményezése és információadás (pl. tünetek megadása orvosnál). Órai interakciókban, pármunkában való magabiztos részvétel. Ismerős témáról beszélgetés kezdeményezése, fenntartása, szó átvétele, átadása, mások bevonása, beszélgetés lezárása. Beszélgetésben elhangzottak összefoglalása, a lényeg kiemelése, a megértés ellenőrzése, félreérthető megfogalmazás javítása, körülírás, szinonimák használata. A kommunikációs eszközök széles körének alkalmazása és reagálás azokra közismert nyelvi megfelelőik semleges stílusban való használatával. Az udvariassági szokások ismerete és alkalmazása. A mindennapi témák, család, érdeklődési kör, iskola, utazás és aktuális események megtárgyalásához elegendő szókincs, és annak általában helyes alkalmazása. Ismerős kontextusokban elfogadhatóan helyes nyelvhasználat. A szövegszervezés alapvető eszközeinek megbízható használata. Általában tisztán érthető kiejtés és intonáció. A szóbeli interaktív vizsgához szükséges kommunikációs stratégiák.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Társalgás, megbeszélés, eszmecsere, tranzakciók, utasítások, interjúk, viták.

Tematikai egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	A tanuló már változatosabban és részletesebben tudja bemutatni a családját, más embereket, lakóhelyét, tanulmányait, iskoláját stb.

A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Folyamatos önkifejezés a szintnek megfelelő szókincs és szerkezetek segítségével, ismerős témakörökben. Érthető és folyamatos beszéd, a mondanivaló tudatos nyelvtani és szókincsbeli megtervezése és szükség szerinti módosítása. Egy gondolat vagy probléma lényegének tartalmilag pontos kifejtése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Folyamatos megnyilatkozás az érdeklődési körnek megfelelő témákról a gondolatok lineáris összekapcsolásával. Elbeszélések vagy leírások lényegének összefoglalása folyamatos beszédben, a gondolatok lineáris összekapcsolásával. Részletes élménybeszámoló az érzések és reakciók bemutatásával. Valóságos vagy elképzelt események részleteinek bemutatása. Könyv vagy film cselekményének összefoglalása és az ehhez kapcsolódó reakciók megfogalmazása. Álmok, remények és ambíciók, történetek elmondása. Vélemények, tervek és cselekedetek rövid magyarázata. Rövid, begyakorolt megnyilatkozás ismerős témákról. Előre megírt, lényegre törő, követhető előadás ismerős témáról. Az összefüggő beszéd tervezése során új kombinációk, kifejezések begyakorlása, alkalmazása. Az összefüggő beszédben kompenzáció alkalmazása, például körülírás elfelejtett szó esetén. Ismerős kontextusokban a nyelvi norma követésére törekvő nyelvhasználat. A nyelvi eszközök rugalmas használata a mondanivaló kifejezésére, ezek adaptálása kevésbé begyakorolt helyzetekben. A közlés magabiztos bevezetése, kifejtése és lezárása alapvető eszközökkel. Önellenőrzés és önkorrekción, például a félreértéshez vezető hibák felismerése és javítása. Mindezeknek a szóbeli érettségi vizsgán történő alkalmazására való felkészülés.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Leírások, képleírások, témakifejtés (például vizuális segédanyag alapján), elbeszélő szöveg, érveléssor, előadás, prezentáció (önállóan vagy segédanyagok, instrukciók alapján), projektek bemutatása, versek, rapszövegek.

Tematikai egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	A tanuló megérti a hétköznapi nyelven írt, érdeklődési köréhez kapcsolódó, lényegre törő szövegek fő gondolatait. Tudja, hogy a szövegek olvasásakor a helyzetnek megfelelő stratégiákat kell alkalmaznia, és képes az ismeretlen elemek jelentését a szöveggörnyezet segítségével kikövetkeztetni.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	A nagyrészt közérthető nyelven írt, a tanuló érdeklődési köréhez kapcsolódó, lényegre törő szövegek megértése. Az írott vélemény, érvelés követése, ezekből a lényeges részinformációk kiszűrése.

Ismeretek/fejlesztési követelmények	
A fontos általános vagy részinformációk megértése autentikus, hétköznapi nyelven íródott szövegekben, például levelekben, brosúrákban és rövid, hivatalos dokumentumokban. A feladat megoldásához szükséges információk megtalálása hosszabb szövegekben is. A fontos gondolatok felismerése ismerős témákról szóló, lényegre törő újságcikkekben. A gondolatmenet és a következtetések felismerése világosan írt érvelésekben. A köznyelven írt szövegekben az érzések, kérések és vágyak kifejezésének megértése. A mindennapi témákkal összefüggő, köznyelven írt magánlevelek megértése annyira, hogy a tanuló sikeres írásbeli kommunikációt tudjon folytatni. Különböző eszközök egyszerű, világosan megfogalmazott használati utasításának megértése. Ismert témájú hivatalos levélben az elintézéshez szükséges információk megértése. Az egyszerű szövegfajták felépítésének felismerése, ezen ismeret alkalmazása a szövegértés során. A feladat elvégzéséhez szükséges információk összegyűjtése a szöveg különböző részeiből, illetve több szövegből. Az egyszerű szövegfajták felépítésének tudatosítása, ezen ismeret alkalmazása a szövegértés során. Az ismeretlen szavak jelentésének kikövetkeztetése a mondat megértett részei és a szövegösszefüggés alapján. Az autentikus szövegek jellegéből fakadó ismeretlen fordulatok kezelése a szövegben. Felkészülés mindezek alkalmazására az érettségi vizsga feladatainak megoldása során.	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Utasítások (pl. feliratok, használati utasítások), tájékoztató szövegek (pl. hirdetés, reklám, menetrend, prospektus, műsorfüzet), játékszabályok, hagyományos és elektronikus levelek, újságcikkek (pl. hír, beszámoló, riport), internetes fórumok hozzászólásai, ismeretterjesztő szövegek, képregények, viccek, egyszerű irodalmi szövegek.

Tematikai egység	Írás
Előzetes tudás	A tanuló egyszerű, rövid, összefüggő szövegeket fogalmaz ismert, hétköznapi témákról. Írásban beszámol eseményekről, élményeiről, érzéseiről, benyomásairól és véleményéről; írásbeli interakciót kezdeményez, fenntartja és befejezi. Jegyzetet készít olvasott vagy hallott köznyelvi szövegből, illetve saját ötleteiről. Minták alapján rövid, lényegre törő szövegeket alkot az ismert műfajok főbb jellegzetességeinek és alapvető stílusjegyeinek követésével.
A tantárgyhoz kapcsolható fejlesztési feladatok	Részletesebb, összefüggő és tagolt szövegek fogalmazása ismert, hétköznapi és elvontabb témákról. Eseményekről, élményekről, érzésekről, benyomásokról és véleményről írásbeli beszámolás, valamint vélemény alátámasztása. Hatékony írásbeli interakció folytatása. Jegyzetkészítés olvasott vagy hallott, érdeklődési körhöz tartozó szövegről, illetve saját ötletekről. Több ismert műfajban is rövid, lényegre törő szövegek létrehozása a műfaj főbb jellegzetességeinek és stílusjegyeinek alkalmazásával.

Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Egyszerű, összefüggő, lényegre törő szöveg írása számos, érdeklődési köréhez tartozó, ismerős témában, rövid, különálló elemek lineáris összekapcsolásával. Hírek, gondolatok, vélemények és érzések közlése olyan elvontabb és kulturális témákkal kapcsolatban is, mint például a zene vagy a művészet. Információt közlő/kérő feljegyzések/üzenetek írása, pl. barátoknak, szolgáltatóknak, tanároknak. Véleményt kifejező üzenet, komment írása (pl. internetes fórumon, blogban). Formanyomtatvány, kérdőív kitöltése, online ügyintézés. Életrajz, lényegre koncentráló leírás, elbeszélés készítése. Riport, cikk, esszé írása. Rövid, olvasott vagy hallott szöveg átfogalmazása, összefoglalása, jegyzet készítése. Saját ötletekről jegyzet készítése. Interaktív írás esetén megerősítés, vélemény kérése, az információ ellenőrzése, problémákra való rákérdezés, ill. problémák elmagyarázása. Az írás egyszerű tagolása: bevezetés, kifejtés, lezárás; bekezdések szerkesztése. Néhány egyszerű szövegkohéziós és figyelemvezető eszköz használata. Az alapvető írásbeli műfajok fő szerkezeti és stílusjegyeinek követése (pl. levélben/e-mailben megszólítás, záró formula; a formális és informális regiszterhez köthető néhány szókincsbeli és helyesírási sajátosság). Kreatív, önkifejező műfajokkal való kísérletezés (pl. vers, rap, rigmus, dalszöveg, rövid jelenet, paródia írása, illetve átírása). Írásos minták követése és aktuális tartalmakkal való megtöltésük. Kész szövegekből számára hasznos fordulatok kiemelése és saját írásában való alkalmazása. Irányított fogalmazási feladat kötött tartalmainak a fogalmazásban való megjelenítése. Írásának tudatos ellenőrzése, javítása; félreértést okozó hibáinak korrigálása. A mondanivaló közvetítése egyéb vizuális eszközökkel (pl. nyilazás, kiemelés, központosítás, internetes/SMS rövidítés, emotikon, rajz, ábra, térkép, kép).	
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások	Hagyományos és elektronikus nyomtatvány, kérdőív; listák; hagyományos és elektronikus képeslapok; poszterszövegek; képaláírások. Üzenetek; SMS-ek/MMS-ek; személyes adatokat tartalmazó bemutatkozó levelek, e-mailek vagy internetes profilok. Tényszerű információt nyújtó, illetve kérő levelek és e-mailek; személyes információt, tény, illetve tetszést/nemtetszést kifejező üzenetek, internetes bejegyzések; egyszerű cselekvéssort tartalmazó instrukciók. Egyszerű ügyintéző levelek/e-mailek (pl. tudakozódás, megrendelés, foglalás, visszaigazolás); egyszerű, rövid történetek, elbeszélések, rövid jellemzések. Rövid leírások; jegyzetek; riportok, cikkek, esszék, felhívások, versek, rapszövegek, rigmusok, dalszövegek, rövid jelenetek, paródiák.

Ajánlott témakörök a 11–12. évfolyamra	
Témák	Órakeret
<i>Személyes vonatkozások, család</i> A tanuló személye, életrajza, életének fontos állomásai. Személyes tervek. Családi élet, családi kapcsolatok. A családi élet mindennapjai,	N: 28 óra E: 15 óra L: 10 óra

otthoni teendők. Egyén és család nálunk és a célországokban.	
<i>Ember és társadalom</i> Emberek külső és belső jellemzése. Baráti kör. Társas kapcsolatok. Női és férfi szerepek, ismerkedés, házasság. Felelősségvállalás másokért, rászorulóknak segítése. Ünnepek, családi ünnepek. Öltözködés, divat. Hasonlóságok és különbségek az emberek között, tolerancia, pl. fogyatékkal élők. Konfliktusok és kezelésük. Társadalmi szokások nálunk és a célországokban.	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Környezetünk</i> Az otthon, a lakóhely és környéke (a lakószoba, a lakás, a ház bemutatása). A lakóhely nevezetességei, szolgáltatások, szórakozási lehetőségek. A városi és a vidéki élet összehasonlítása. Növények és állatok a környezetünkben. Időjárás, éghajlat. Környezetvédelem a szűkebb környezetünkben és globálisan. Mit tehetünk környezetünkért és a természet megóvásáért, a fenntarthatóságért?	N: 28 óra E: 15 óra L: 10 óra
<i>Az iskola</i> A tanuló saját iskolájának bemutatása (sajátosságok, pl. szakmai képzés, tagozat). Tantárgyak, órarend, érdeklődési kör, tanulmányi munka nálunk és más országokban. Az ismeretszerzés különböző módjai. A nyelvtanulás, a nyelvtudás szerepe, fontossága. Az internet szerepe az iskolában, a tanulásban. Az iskolai élet tanuláson kívüli eseményei. Iskolai hagyományok nálunk és a célországokban.	N: 29 óra E: 16 óra L: 12 óra
<i>A munka világa</i> Foglalkozások és a szükséges kompetenciák, rutinok, kötelességek. Pályaválasztás, továbbtanulás vagy munkába állás. Önéletrajz, motivációs levél, állásinterjú.	N: 37 óra E: 20 óra L: 12 óra
<i>Életmód</i> Napirend, időbeosztás. Az egészséges életmód (a helyes és a helytelen táplálkozás, a testmozgás szerepe az egészség megőrzésében, testápolás). Életünk és a stressz. Étkezési szokások a családban. Ételek, kedvenc ételek, sütés-főzés. Étkezés iskolai menzán, éttermekben, gyorséttermekben. Ételrendelés telefonon és interneten. Gyakori betegségek, sérülések, baleset. Gyógykezelés (házi orvos, szakorvos, kórházak, alternatív gyógymódok). Életmód nálunk és más országokban. Függőségek (dohányzás, alkohol, internet, drog stb.).	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Szabadidő, művelődés, szórakozás</i> Szabadidős elfoglaltságok, hobbik. Színház, mozi, koncert, kiállítás stb. A művészetek szerepe a mindennapokban. Sportolás, kedvenc sport, iskolai sport. Olvasás, rádió, tévé, videó, számítógép, internet. Az infokommunikáció szerepe a mindennapokban. Kulturális és sportélet nálunk és más országokban.	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Utazás, turizmus</i> A közlekedés eszközei, lehetőségei, a tömegközlekedés, a kerékpáros közlekedés. Nyaralás itthon, illetve külföldön. Utazási előkészületek, egy utazás megtervezése, megszervezése. Az egyéni és a társasutazás előnyei és hátrányai. Turisztikai célpontok. Célnyelvi és más kultúrák.	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra

<i>Tudomány és technika</i> Népszerű tudományok, ismeretterjesztés. A technikai eszközök szerepe a mindennapi életben. Az internet szerepe a magánéletben, a tanulásban és a munkában.	N: 33 óra E: 18 óra L: 12 óra
<i>Gazdaság és pénzügyek</i> Családi gazdálkodás. A pénz szerepe a mindennapokban. Vásárlás, szolgáltatások (pl. posta, bank). Üzleti világ, fogyasztás, reklámok. Pénzkezelés a célnyelvi országokban.	N: 29 óra E: 15 óra L: 10 óra

A teljesítmény mérése a 11–12. évfolyamon

A 12. évfolyamon a mérés lehetőséget ad arra, hogy a tanulók megismerjék a nyelvi érettségi felépítését, követelményeit, és kipróbálják a gyakorlatban az ezeknek megfelelő stratégiákat; megismerjék az érettségi során használt értékelési szempontokat is.

A teljesítménymérés *visszajelzést ad* a tanítási-tanulási folyamat utolsó szakaszában az elért eredményekről és fejlesztendő területekről.

A mérésnek tartalmilag és formailag *összhangban* kell állnia az érettségi vizsga követelményeivel.

Tematikai egység	A tanulók értékelése	Órakeret	
		11. évf. 2 óra	12. évf. 4 óra
A mérés			
– három területen (olvasott és hallott szövegértés, íráskészség) végezzük; – a nyelvi jelentésre és ne a nyelvi formára koncentráljunk; – az olvasott szöveg értését mérő feladatokban a szövegek lényegét kelljen megérteni a szövegösszefüggésre támaszkodva, vagy konkrét információt kelljen kikeresni a szövegből; – a feladatok fokozatosan nehezedő egységeket tartalmazzanak a minimumszinttől az alapszint felé vezető skálán; – a szövegek a célcsoportok számára érdekesek, motiválók legyenek, olyan témakörökhöz kapcsolódjanak, melyek az elvégzett tananyagban megtalálhatók; – a feladatokhoz idegen nyelven egyszerűen megfogalmazott, közérthető utasításokat adjunk. – a feladatok mindegyike példával kezdődjön; – lényeges a párosításon alapuló feladatoknál, hogy a szükségesnél mindig több lehetőség közül kelljen az odaillőt kiválasztani. – a feladatlap az érettségi vizsgák feladattípusaiból állhatnak: olvasott/hallott szöveg értése: igaz-hamis-nincs a szövegben, feleletválasztós feladatok, párosítás, hiányos szöveg, rövid válaszok, mondatkiegészítés, összekevert bekezdések; nyelvhelyesség: feleletválasztós feladatok, szövegkiegészítés, szóképzés; íráskészség: rövid szöveg: képeslapírás, meghívás, üzenet; hosszabb szöveg: baráti levél, érdeklődő, panasz-, állásra jelentkező levél			

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret	
		11. évf.	12. évf.
Javaslat	A szabadon választható órakerettel a helyi tantervek tetszőlegesen kibővíthetik a témák ajánlott óraszámait.	N: 22 óra E: 12 óra L: 7 óra	N: 22 óra E: 12 óra L: 7 óra

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	B1 nyelvi szint. A tanuló képes főbb vonalaiban és egyes részleteiben is megérteni a köznyelvi beszédet a számára ismerős témákról. Képes önállóan boldogulni, véleményt mondani és érvelni a mindennapi élet legtöbb, akár váratlan helyzetében is. Stílusában és regiszterhasználatában alkalmazkodik a kommunikációs helyzethez. Ki tudja magát fejezni a szintnek megfelelő szókincs és szerkezetek segítségével az ismerős témakörökben. Beszéde folyamatos, érthető, a főbb pontok tekintetében tartalmilag pontos, stílusa megfelelő. Több műfajban képes részleteket is tartalmazó, összefüggő szövegeket fogalmazni ismert, hétköznapi és elvontabb témákról. Írásbeli megnyilatkozásaiban megjelennek műfaji sajátosságok és különböző stílusjegyek. Képes megérteni a gondolatmenet lényegét és egyes részinformációkat a nagyrészt közérthető nyelven írt, érdeklődési köréhez kapcsolódó, lényegre törően megfogalmazott szövegekben.
---	---

MATEMATIKA

A matematikai gondolkodás fejlesztése segíti a gondolkodás általános kultúrájának kiteljesedését. Megmutathatja a matematika hasznosságát, belső szépségét, az emberi kultúrában betöltött szerepét. Fejleszti a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét. A tanulás elvezethet a matematika szerepének megértésére a természet- és társadalomtudományokban.

A matematika: kulturális örökség; gondolkodásmód; alkotó tevékenység; a gondolkodás örömeinek forrása; a mintákban, struktúrákban tapasztalható rend és esztétikum megjelenítője; önálló tudomány; más tudományok segítője; a mindennapi élet része és a szakmák eszköze.

A felnőttek gimnáziumában a matematika oktatásának célja a tanulók matematikai kompetenciájának fejlesztése, amivel természetesen növeljük a tanulóink esélyeit az életben, a munkaerőpiacon, az egész életen át tartó tanulásban. A tanuló képes lesz matematikai problémák megoldása során és mindennapi helyzetekben egyszerű modelleket alkotni, használni. Felismer egyszerű ok-okozati összefüggéseket, logikai kapcsolatokat, és törekszik ezeket pontosan megfogalmazni. Gyakorlott a mindennapi életben is használt mennyiségek becslésében, a mennyiségek összehasonlításában. Képes következtetésre épülő problémamegoldás során az egyszerű algoritmusok kialakítására, követésére. Képessé válik konkrét tapasztalatok alapján az általánosításra, matematikai problémák megvitatása esetén is érveket, cáfolatokat megfogalmazni, egyes állításait bizonyítani. Fontos, hogy hangsúlyozottan építsünk a felnőtt tanulók előzetes élet- és munkatapasztalataira.

A tanulási folyamat során fokozatosan megismertetjük a matematika belső struktúráját (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása). Fejlesztjük a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. Az új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a kreativitást, az önálló gondolatok megfogalmazását, a felmerült problémák megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását. A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a többféle nézőpont érvényesítését, a komplex problémakezelés képességét is fejleszti. A folyamat végén a tanulók eljutnak az önálló, rendszerezett, logikus gondolkodás bizonyos szintjére.

A tanulók megismerik a világ számszerű vonatkozásait, összefüggéseit, az ember szempontjából legfontosabb törvényszerűségeket, relációkat. A tantárgyi ismeretek elsajátítását olyan problémák, eljárások alkalmazásával kell segíteni, hogy a tanulók ismerjék fel a matematikának a gyakorlati életben és más ismereteik bővítésében való alkalmazhatóságát. Mindezek elemzéséhez, megismeréséhez, szakmai gyakorlati alkalmazásához legyenek algebrai, halmazelméleti, geometriai ismereteik, melyekkel képessé válnak a világ térbeli, időbeli folyamatainak objektív értelmezésére, a változás, fejlődés tendenciáinak felismerésére. Az adatok, táblázatok, grafikonok értelmezésének megismerése segíti a mindennapokban, a reális tájékozódásban. Mindehhez elengedhetetlen az egyszerű matematikai szövegek értelmezése, elemzése.

A felnőttek középiskolájában sajátos problémák közepette kell ezt a célt megvalósítani. Egyrészt az iskola itt igen vegyes előképzettségű, korosztályú és motivációjú fiatalokkal – és idősebbekkel – találkozik, másrészt a nappali időkeretnél *kevesebb* kontakt órában a tanulókat *ugyanarra az érettségi vizsgára* kell felkészíteni.

A felnőttoktatási középfokú intézményekbe jelentkezőkről feltételezhető, hogy nagyon különböző felkészültségűek, különböző körülmények között, különböző színvonalon, különböző időpontokban szereztek meg az alapfokú végzettséget. Ezért a középiskola első évfolyama az általános iskolai tananyag alapos, konkrét feladatokhoz kapcsolódó ismétlésével

kell, hogy kezdődjön. Az ismétlés során mutassuk meg a tanult matematikai ismeretek rendszerét, az egyes fogalmak kialakulásának és fejlődésének útját, mutassuk meg a folyamatot, amely a probléma felvetésétől a megoldásig vezet. Egy jól strukturált ismétlésből szinte észrevétlenül térhetünk rá az új tananyagra.

A felnőttoktatásban hangsúlyosan beletartozik a tananyag feldolgozásának idejébe az az idő, amit a tanuló otthon, önálló tanulással tölt. Ez sok tekintetben igényli a nappalistól eltérő tanítási módszerek alkalmazását. Fontos a tanulók előzetes (nem csak matematikai) ismereteinek elismerése, beépítése az órai munkába (ezek adják a felnőttoktatás előnyeit).

A tanulási folyamatot, a tevékenységeket úgy kell megszervezni, hogy növekedjen a tanuló figyelemkoncentrációja, fejlődjön önálló és logikus gondolkodása, kreativitása, problémát és összefüggéseket felismerő, fegyelmezett, precíz, kooperatív munkára való képessége, bővüljön kommunikációs tere (szöveg, ábra, jelrendszer), a folyamatos önellenőrzés iránti igénye.

Mindezen célok elérése érdekében a hangsúlyokat a következő területekre, tevékenységekre helyezzük:

- Hétköznapi matematikája (gyakorlat, becslés, kerekítés, fejben számolás).
- Kommunikáció fejlesztése (szöveges problémamegoldás).
- Szövegek matematikai tartalmának értelmezése, elemzése.
- Kombinatorika, valószínűség, statisztika elemei.
- Matematikai modell és alkalmazhatósága.
- Algoritmus, kiszámíthatóság.
- Mennyiségek közötti kapcsolat (függvény, illetve valószínűségi) megértése.
- Többféle megoldási mód keresése.
- Önellenőrzés módjai (eredmény realitása).
- Számológép és számítógép használata.

A matematika tanítása alkalmazásközpontú, elsősorban az induktív gondolkodásra épít, tevékenységhez kapcsolódik, és az egyre önállóbb tanulói munkára is épít. A tanuló számára a saját hétköznapi teendőin, azok megoldásán át vezet az út a magasabb absztrakciós szint felé. Tudatosítanunk kell, hogy minden más ismeretanyag, információ feldolgozása is a matematikai eszközök használatát igényli. A tanítási óra a gyakorlatból indul ki, és következtetései, eredményei – általánosítva és magasabb szintre emelve – oda is térnek vissza.

A matematika jellemzően fontos része az állítások, tételek bizonyítása. Ennek tanítása során maradjunk a tanulóink és a körülmények által adott határokon belül. Lényeg a bizonyítás iránti igénynek, a logikai levezetés szükségességének felismerése.

A matematika tanításának kiemelt szerepe van a pénzügyi-gazdasági kompetenciák kialakításában. Bevezetünk feladatainkban pénzügyi fogalmakat: bevétel, kiadás, haszon, kölcsön, kamat, értékcsökkenés, -növekedés, törlesztés, futamidő stb. A matematikához való pozitív hozzáállást nagyban segíthetik a matematika tartalmú játékok és a matematikához kapcsolódó érdekességek, fejtörők és feladványok.

A matematika támogatni tudja az elektronikus eszközök, internet, oktatóprogramok stb. célszerű felhasználását, ezzel a digitális kompetencia fejlődéséhez is hozzájárul.

A matematika a kultúrtörténetnek is része. Segítheti a matematikához való pozitív hozzáállást, ha bemutatjuk a tananyag egyes elemeinek a művészetekben való alkalmazását. Ide kapcsolódik a nagy matematikusok életének, munkásságának megismerése. A Nat néhány nagy matematikus nevének ismeretét írja elő: Eukleidész, Pitagorasz, Descartes, Bolyai Farkas, Bolyai János, Thalész, Euler, Gauss, Pascal, Cantor, Erdős, Neumann.

A megismerés módszerei között fontos a gyakorlati tapasztalatszerzés, az ismertszerzés fő módszere a tapasztalatokból szerzett információk rendszerezése, igazolása, ellenőrzése, és az ezek alapján elsajátított ismeretanyag alkalmazása. A középiskola első két

évfolyamán előkerülnek a korábban már szereplő ismeretek, összefüggések, fogalmak. A fogalmak definiálásán, az összefüggések igazolásán, az ismeretek rendszerezésén, kapcsolataik feltárásán és az alkalmazási lehetőségeik megismerésén van a hangsúly. Ezért a tanulóknak meg kell ismerkedniük a tudományos feldolgozás alapvető módszereivel. (Mindenki által elfogadott alapelvek/axiómák, már bizonyított állítások, új sejtések, állítások megfogalmazása és azok igazolása, a fentiek összegzése, a nyitva maradt kérdések felsorolása, a következmények elemzése.) A felsorolt célok az alapfokú matematikatanítás céljaihoz képest minőségi ugrást jelentenek, így fontos, hogy változatos módszertani megoldásokkal könnyítsük meg.

Változatos példákkal, feladatokkal mutathatunk rá arra, hogy milyen előnyöket jelenthet a mindennapi életben, ha valaki jól tud problémákat megoldani. Gazdasági, sport témájú feladatokkal, geometriai, algebrai szélsőérték-feladattal lehet gyakorlati kérdésekre optimális megoldásokat keresni.

A felnőtt tanulók esetében fontos az önálló tanulás, otthoni ismeretszerzés, melynek legfontosabb eszköze napjainkban a számítógép, az internet. Elvárás lehet, hogy egyes adatoknak, fogalmaknak, ismereteknek könyvtárban, interneten nézzenek utána. Ez a kutatómunka hozzájárulhat a tanulók digitális kompetenciájának növeléséhez, ugyanúgy, mint a geometriai és egyéb matematikai programok használata is.

A középiskola második szakasza az érettségire felkészítés időszaka, ezért a fejlesztésnek kiemelten fontos tényezője az elemző- és összegzőképesség alakítása. Ebben a két évfolyamban áttekintését adjuk a korábbi évek ismereteinek, eljárásainak, problémamegoldó módszereinek, emellett sok, gyakorlati területen széles körben használható tudást is közvetítünk. Az érettségi előtt már elvárható többféle ismeret együttes alkalmazása. A sík- és térgeometriai fogalmak és tételek mind a térszemlélet, mind az analógias gondolkodás fejlesztése szempontjából lényegesek. A koordináta-geometria elemeinek tanításával a matematika különböző területeinek összefüggéseit, s így a matematika komplexitását mutatjuk meg.

Minden témában nagy hangsúllyal ki kell térnünk a gyakorlati alkalmazásokra, az ismeretek más tantárgyakban és a hétköznapi életben való felhasználhatóságára. A statisztikai kimutatások és az információk kritikus értelmezése, az esetleges manipulációs szándék felfedeztetése hozzájárul a vállalkozói kompetencia fejlesztéséhez, a helyes döntések meghozatalához. Gyakran alkalmazhatjuk a digitális technikát az adatok, problémák gyűjtéséhez, a véletlen jelenségek vizsgálatához. A terület-, felszín-, térfogatszámítás más tantárgyakban és mindennapjaink gyakorlatában is elengedhetetlen. A sorozatok, kamatos kamat témakör kiválóan alkalmas a pénzügyi, gazdasági problémákban való jártasság kialakításra.

A témakörökre ebben a kerettantervben szereplő, két-két évfolyamra eső *óraszámok tanévenkénti meghatározása* az iskola szakmai feladata. A két tanévre előírt ismeretek és fejlesztési követelmények sorát szétválaszthatjuk a tematikai egységek mentén, vagy a tematikai egységeket is megbonthatjuk.

A kerettantervek által előírt tartalmak a tantárgyak számára rendelkezésre álló időkeret kilencven százalékát fedik le. Így pl. a heti három, évi 108 órás időkerettel rendelkező matematika tantárgy kerettanterve tehát évi 11 óra szabad sávot biztosít a tantárgy óraszámán belül a pedagógusnak, melyet a helyi igényeknek megfelelően a kerettanterven kívüli tantárgyi tartalommal tölthet meg.

Az egyes tematikus egységekre javasolt óraszámokat a táblázatok tartalmazzák. A tematikus egységekhez rendelt óraszámok hozzávetőleges arányokat fejeznek ki, minthogy a tantárgyi sajátosságok következtében az egyes részegységek feldolgozásában átfedések fordulnak elő. (Pl. képletek behelyettesítése, képletgyűjtemények használata a geometria, az

algebra, a függvények témakörnél is előfordul, a geometria feladatai nagyrészt szöveges feladatoknak minősülnek, megoldásuk legtöbbször egyenlettel és függvénnyel kapcsolatos.)

matematika	9. évfolyam (36 hét)			10. évfolyam (36 hét)			11. évfolyam (36 hét)			12. évfolyam (31 hét)		
	N	E	L	N	E	L	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	4	3	2	4	3	2	4	3	2	5	2	2
éves óraszám	144	108	72	144	108	72	144	108	72	155	62	62

A témaköröket tartalmazó táblázatokban a tanévhez kapcsolódó teljes óraszám szerepel.

9–10. évfolyam

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének a mérése	Órakeret N: 14 óra E: 10 óra L: 7 óra
Javaslat	Ez a mérés lehet néhány szokványos órai írásbeli és/vagy egyéni tanulói vállaláson alapuló kiselőadás, bemutató, akár egy kiscsoportos munka során egymás értékelésével összekötött önértékelési folyamat, esetleg hosszabb idő alatt kidolgozott (egy vagy több tanuló által készített) projektmunka minősítése is. Az éves munka végső minősítése természetesen tartalmazza a tanuló összes órai teljesítményét is. Kiemelten kell törekedni a gyakori, azonnali, személyre szóló, szöveges fejlesztő értékelés megvalósítására.	

Tematikai egység	1. Gondolkodási és megismerési módszerek	Órakeret N: 26 óra E: 20 óra L: 13 óra
Előzetes tudás	Példák halmazokra, geometriai alapfogalmak, alapszerkesztések. Halmazba rendezés több szempont alapján. Gyakorlat szövegek értelmezésében. A matematikai szakkifejezések adott szinthez illeszkedő ismerete.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A valós számok halmazának ismerete. Kommunikáció, együttműködés. A matematika épülése, elveinek bemutatása. Igaz és hamis állítások megkülönböztetése. Halmazok eszközjellegű használata. Gondolkodás; ismeretek rendszerezési képességének fejlesztése. Önfejlesztés, önellenőrzés segítése, absztrakciós képesség, kombinációs készség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Véges és végtelen halmazok. Végtelen számosság szemléletes fogalma. <i>Matematikatörténet</i> : Cantor. Annak megértése, hogy csak a véges halmazok elemszáma adható meg természetes számmal.		

Részhalmaz. Halmazműveletek: unió, metszet, különbség. Halmazok közötti viszonyok megjelenítése. Megosztott figyelem; két, illetve több szempont egyidejű követése. Szöveges megfogalmazások matematikai modellre fordítása. Elnevezések megtanulása, definíciókra való emlékezés.
Alaphalmaz és komplementer halmaz. Annak tudatosítása, hogy alaphalmaz nélkül nincs komplementer halmaz. Halmaz közös elem nélküli halmazokra bontása jelentőségének belátása.
A megismert számhalmazok: természetes számok, egész számok, racionális számok. A számírás története. A megismert számhalmazok áttekintése. Természetes számok, egész számok, racionális számok elhelyezése halmazábrában, számegyenesen.
Valós számok halmaza. Az intervallum fogalma, fajtái. Irracionális szám létezése. Annak tudatosítása, hogy az intervallum végtelen halmaz.
Távolsággal megadott ponthalmazok, adott tulajdonságú ponthalmazok (kör, gömb, felező merőleges, szögfelező, középpárhuzamos). Ponthalmazok megadása ábrával. Megosztott figyelem; két, illetve több szempont egyidejű követése (például két feltétellel megadott ponthalmaz).
Logikai műveletek: „nem”, „és”, „vagy”, „ha..., akkor”. (Folyamatosan a 9–12. évfolyamon.) Matematikai és más jellegű érvelésekben a logikai műveletek felfedezése, megértése, önálló alkalmazása. A köznyelvi kötőszavak és a matematikai logikában használt kifejezések jelentéstartalmának összevetése. A hétköznapi, nem tudományos szövegekben található matematikai információk felfedezése, rendezése a megadott célnak megfelelően. Matematikai tartalmú (nem tudományos jellegű) szöveg értelmezése.
Szöveges feladatok. (Folyamatos feladat a 9–12. évfolyamon: a szöveg alapján a megfelelő matematikai modell megalkotása.) Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése. Modellek alkotása a matematikán belül; matematikán kívüli problémák modellezése. Gondolatmenet lejegyzése (megoldási terv). Megosztott figyelem; két, illetve több szempont egyidejű követése (a szövegben előforduló információk). Figyelem összpontosítása. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás: az indukció és dedukció, a rendszerezés, a következtetés.
A „minden” és a „van olyan” helyes használata. Nyitott mondatok igazsághalmaza, a szemléltetés módjai. A „minden” és a „van olyan” helyes használata. Halmazok eszközjellegű használata.
A matematikai bizonyítás. Kísérletezés, módszeres próbálkozás, sejtés, cáfolás (folyamatos feladat a 9–12. évfolyamokon). <i>Matematikatörténet</i>: Eukleidész. Kísérletezés, módszeres próbálkozás, sejtés, cáfolás megkülönböztetése. Érvelés, vita. Érvek és ellenérvek. Ellenpélda szerepe. Mások gondolataival való vitába szállás és a kulturált vitatkozás. Megosztott figyelem; két, illetve több szempont (pl. a saját és a vitapartner szempontjának) egyidejű követése.
Állítás és megfordítása. „Akkor és csak akkor” típusú állítások. Az „akkor és csak akkor” használata. Feltétel és következmény felismerése a „Ha ..., akkor ...” típusú állítások esetében. Korábbi, illetve újabb (saját) állítások, tételek jelentésének elemzése.

Bizonyítás. Gondolatmenet tagolása. Rendszerezés (érvek logikus sorrendje). Következtetés megítélése helyessége szerint. A bizonyítás gondolatmenetére, bizonyítási módszerekre való emlékezés. Kidolgozott bizonyítás gondolatmenetének követése, megértése. Példák a hétköznapiakból helyes és helytelenül megfogalmazott következtetésekre.	
Egyszerű kombinatorikai feladatok: leszámolás, sorba rendezés, gyakorlati problémák. Kombinatorika a mindennapokban. Rendszerezés: az esetek összeszámlálásánál minden esetet meg kell találni, de minden esetet csak egyszer lehet számításba venni. Megosztott figyelem; két, illetve több szempont egyidejű követése. Esetfelsorolások, diszkusszió (pl. van-e ismétlődés). Sikertelen megoldási kísérlet után újjal való próbálkozás; a sikertelenség okának feltárása (pl. minden feltételre figyelt-e).	
A gráffal kapcsolatos alapfogalmak (csúcs, él, fokszám). Egyszerű hálózat szemléltetése. Gráfok alkalmazása problémamegoldásban. Számítógépek egy munkahelyen, elektromos hálózat a lakásban, település úthálózata stb. szemléltetése gráffal. Gondolatmenet megjelenítése gráffal.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Unió, metszet, különbség, komplementer halmaz. Gráf csúcsa, éle, csúcs fokszáma. Logikai művelet (NEM, ÉS, VAGY. „Ha ..., akkor ...”). Feltétel és következmény. Sejtés, bizonyítás, megcáfolás. Ellentmondás. Faktoriális.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Számтан, algebra	Órakeret N: 88 óra E: 66 óra L: 44 óra
Előzetes tudás	Számolás racionális számkörben. Prímszám, összetett szám, oszthatósági szabályok. Hatványjelölés. Egyszerű algebrai kifejezések ismerete, zárójel használata. Egyenlet, egyenlet megoldása. Egyenlőtlenség. Egyszerű szöveg alapján egyenlet felírása (modell alkotása), megoldása, ellenőrzése.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban, tapasztalatszerzés. Problémakezelés és -megoldás. Algebrai kifejezések biztonságos ismerete, kezelése. Szabályok betartása, tanultak alkalmazása. Első- és másodfokú egyenletek, egyenletrendszerek megoldási módszerei, a megoldási módszer önálló kiválasztási képességének kialakítása. Gyakorlati problémák matematikai modelljének felállítása, a modell hatókörének vizsgálata, a kapott eredmény összevetése a valósággal; ellenőrzés fontossága. A problémához illő számítási mód kiválasztása, eredmény kerekítése a tartalomnak megfelelően. Alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotás adott feltételeknek megfelelően; átstrukturálás. Számológép használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Számelmélet elemei. A tanult oszthatósági szabályok. Prímtényező felbontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös. Relatív prímek. <i>Matematikatörténeti és számelméleti érdekességek</i> (pl. végtelen sok prímszám létezik, tökéletes számok, barátságos számok, Eukleidész. Mersenne, Euler, Fermat).		

A tanult oszthatósági szabályok rendszerezése. Prímtényező felbontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös meghatározása a felbontás segítségével. Egyszerű oszthatósági feladatok, szöveges feladatok megoldása. Gondolatmenet követése, egyszerű gondolatmenet megfordítása. Érvelés.
Hatványozás 0 és negatív egész kitevőre. Permanencia elv. Fogalmi általánosítás: a korábbi definíció kiterjesztése.
A hatványozás azonosságai. Korábbi ismeretek felelevenítése, rendszerezés.
Számok abszolút értéke. Egyenértékű definíció (távolsággal adott definícióval).
Különböző számrendszerek. A helyi értékes írásmód lényege. Kettes számrendszer. <i>Matematikatörténet:</i> Neumann János. A különböző számrendszerek egyenértékűségének belátása.
Számok normálalakja. Az egyes fogalmak (távolság, idő, terület, tömeg, népesség, pénz, adat stb.) mennyiségi jellemzőinek kifejezése számokkal, mennyiségi következtetések. Számolás normálalakokkal írásban és számológép segítségével. A természettudományokban és a társadalomban előforduló nagy és kis mennyiségekkel történő számolás.
Nevezetes azonosságok: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás. Számolási szabályok, zárójelek használata. Régebbi ismeretek mozgósítása, összeillesztése, felhasználása.
Szöveges számítási feladatok a természettudományokból, a mindennapokból (pl. százalékszámítás: megtakarítás, kölcsön, áremelés, árleszállítás, bruttó ár és nettó ár, áfa, jövedelemadó, járulékok, élelmiszerek százalékos összetétele). A növekedés és csökkenés kifejezése százalékkal („mihez viszonyítunk?”). Gondolatmenet lejegyzése (megoldási terv). Számológép használata. Az értelmes kerekítés megtalálása.
$(a \pm b)^2$, $(a \pm b)^3$ polinom alakja, $a^2 - b^2$ szorzat alakja. Azonosság fogalma. Ismeretek tudatos memorizálása (azonosságok). Geometria és algebra összekapcsolása az azonosságok igazolásánál.
Egyszerű feladatok polinomok, illetve algebrai törtek közötti műveletekre. Tanult azonosságok alkalmazása. Algebrai tört értelmezési tartománya. Algebrai kifejezések egyszerűbb alakra hozása. Ismeretek felidézése, mozgósítása (pl. szorzattá alakítás, tört egyszerűsítése, bővítése, műveletek törtekkel).
Egyes változók kifejezése fizikai, kémiai képletekből. A képlet értelmének, jelentőségének belátása. Helyettesítési érték kiszámítása képlet alapján.
Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása. Megosztott figyelem; két, illetve több szempont egyidejű követése. Különböző módszerek alkalmazása ugyanarra a problémára (behelyettesítő módszer, ellentett együtthatók módszere).
Elsőfokú egyenletre, egyenlőtlenségre, egyenletrendszerre vezető szöveges feladatok. A mindennapokhoz kapcsolódó problémák matematikai modelljének elkészítése (egyenlet, egyenlőtlenség, illetve egyenletrendszer felírása); a megoldás ellenőrzése, a gyakorlati feladat megoldásának összevetése a valósággal (lehetséges-e?).

Egy abszolút értéket tartalmazó egyenletek. $x + c = ax + b$. Definíciókra való emlékezés.	
A négyzetgyök definíciója. A négyzetgyök azonosságai. Számológép használata. A négyzetgyök azonosságainak használata konkrét esetekben.	
A másodfokú egyenlet megoldása, a megoldóképlet. Különböző algebrai módszerek alkalmazása ugyanarra a problémára (szorzattá alakítás, teljes négyzetté kiegészítés). Ismeretek tudatos memorizálása (rendezett másodfokú egyenlet és megoldóképlet összekapcsolódása). A megoldóképlet biztos használata.	
Másodfokú egyenletre vezető gyakorlati problémák, szöveges feladatok. Matematikai modell (másodfokú egyenlet) megalkotása a szöveg alapján. A megoldás ellenőrzése, gyakorlati feladat megoldásának összevetése a valósággal (lehetséges-e?).	
Gyöktényezős alak. Másodfokú polinom szorzattá alakítása. Algebrai ismeretek alkalmazása.	
Gyökök és együtthatók összefüggései. Önellenőrzés: egyenlet megoldásának ellenőrzése.	
Néhány egyszerű magasabb fokú egyenlet megoldása. Annak belátása, hogy vannak a matematikában megoldhatatlan problémák.	
Egyszerű négyzetgyökös egyenletek. $\sqrt{ax + b} = cx + d$. Megoldások ellenőrzése.	
Másodfokú egyenletrendszer. A behelyettesítő módszer. Egyszerű másodfokú egyenletrendszer megoldása. A behelyettesítő módszerrel is megoldható feladatok. Megosztott figyelem; két, illetve több szempont egyidejű követése.	
Egyszerű másodfokú egyenlőtlenségek. $ax^2 + bx + c \geq 0$ (vagy > 0) alakra visszavezethető egyenlőtlenségek ($a \neq 0$). Egyszerű másodfokú egyenlőtlenség megoldása. Másodfokú függvény eszközjellegű használata.	
Példák adott alaphalmazon ekvivalens és nem ekvivalens egyenletekre, átalakításokra. Alaphalmaz, értelmezési tartomány, megoldáshalmaz. Hamis gyök, gyökvesztés. Megosztott figyelem; két, illetve több szempont egyidejű követése. Halmazok eszközjellegű használata.	
Összefüggés két pozitív szám számtani és mértani közepe között. Gyakorlati példa minimum és maximum probléma megoldására. Geometria és algebra összekapcsolása az azonosság igazolásánál. Gondolatmenet megfordítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hatvány. Normálalak. Egyenlet. Alaphalmaz, értelmezési tartomány. Azonosság. Ekvivalens egyenlet. Hamis gyök. Első- és másodfokú egyenlet, diszkrimináns. Egyenletrendszer. Egyenlőtlenség. Számtani közép, mértani közép.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Összefüggések, függvények, sorozatok	Órakeret N: 22 óra E: 16 óra L: 11 óra
Előzetes tudás	Halmazok. Hozzárendelés fogalma. Grafikonok készítése, olvasása. Pontok ábrázolása koordináta-rendszerben.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Összefüggések, folyamatok megjelenítése matematikai formában (függvény-modell), vizsgálat a grafikon alapján. A vizsgálat szempontjainak kialakítása. Függvénytranszformációk algebrai és geometriai megjelenítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A függvény megadása, elemi tulajdonságai. Ismeretek tudatos memorizálása (függvénytani alapfogalmak). Alapfogalmak megértése, konkrét függvények elemzése a grafikonjuk alapján. Időben lejátszódó valós folyamatok elemzése grafikon alapján. Számítógép használata a függvények vizsgálatára.		
A lineáris függvény, lineáris kapcsolatok. A lineáris függvények tulajdonságai. Az egyenes arányosság. A lineáris függvény grafikonjának meredeksége, ennek jelentése lineáris kapcsolatokban. Táblázatok készítése adott szabálynak, összefüggésnek megfelelően. Időben lejátszódó történések megfigyelése, a változás megfogalmazása. Modellek alkotása: lineáris kapcsolatok felfedezése a hétköznapiakban (pl. egységár, a változás sebessége). Lineáris függvény ábrázolása paramétereire alapján. Számítógép használata a lineáris folyamat megjelenítésében.		
Az abszolútérték-függvény. Az $x \mapsto ax + b $ függvény grafikonja, tulajdonságai ($a \neq 0$). Ismeretek felidézése (függvénytulajdonságok).		
A négyzetgyökfüggvény. Az $x \mapsto \sqrt{x}$ ($x \geq 0$) függvény grafikonja, tulajdonságai. Ismeretek felidézése (függvénytulajdonságok).		
A fordított arányosság függvénye. $x \mapsto \frac{a}{x}$ ($ax \neq 0$) grafikonja, tulajdonságai. Ismeretek felidézése (függvénytulajdonságok).		
Függvények alkalmazása. Valós folyamatok függvénymodelljének megalkotása. A folyamat elemzése a függvény vizsgálatával, az eredmény összevetése a valósággal. A modell érvényességének vizsgálata. Számítógép alkalmazása (pl. függvényrajzoló program).		
Egyenlet, egyenletrendszer grafikus megoldása. Egy adott probléma megoldása két különböző módszerrel. Az algebrai és a grafikus módszer összevetése. Számítógépes program használata.		
Az $x \mapsto ax^2 + bx + c$ ($a \neq 0$) másodfokú függvény ábrázolása és tulajdonságai. Függvénytranszformációk áttekintése az $x \mapsto a(x - u)^2 + v$ alak segítségével. Ismeretek felidézése (algebrai ismeretek és függvénytulajdonságok ismerete).		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Függvény. Valós függvény. Értelmezési tartomány, értékkészlet, zérushely, növekedés, fogyás, szélsőértékhely, szélsőérték. Alapfüggvény. Függvénytranszformáció. Lineáris kapcsolat. Meredekség. Grafikus megoldás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Geometria	Órakeret N: 80 óra E: 60 óra L: 40 óra
Előzetes tudás	Tételek, illeszkedés. Sokszögek, háromszögek alaptulajdonságai, négyszögek csoportosítása; speciális háromszögek és négyszögek elnevezése, felismerése, alaptulajdonságaik. Alapszerkesztések, háromszög szerkesztése alapadatokból. Háromszög köré írt kör és beírt kör szerkesztése. Háromszögek egybevágósága. Kör és gömb, hasábok, hengerek és gúla felismerése, alaptulajdonságaik. A Pitagorasz-tétel ismerete.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Tájékozódás a térben. Számítások síkban és térben. A geometriai transzformációk alkalmazása problémamegoldásban. A szimmetria szerepének felismerése a matematikában, a valóságban. A szükséges és az elégséges feltétel felismerése. Tájékozódás valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján. Összetett számítási probléma lebontása, számítási terv készítése (megfelelő részlet kiválasztása, a részletszámítások logikus sorrendbe illesztése). Valós probléma geometriai modelljének megalkotása, számítások a modell alapján, az eredmények összevetése a valósággal; a valóságos tárgyak formájának és a tanult formáknak az összevetése, gyakorlati számítások (henger, hasáb, kúp, gúla, gömb). Korábbi ismeretek mozgósítása. Számológép, számítógép használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Geometriai alapfogalmak. Tételek, távolságok és szögek értelmezése. (Folyamatosan a 9–10. évfolyamon.) Idealizáló absztrakció: pont, egyenes, sík, síkidomok, testek. Vázlat készítése.		
A háromszög nevezetes vonalai, körei. Oldalfelező merőlegesek, belső szögfelezők, magasságvonalak, középvonalak tulajdonságai. Körülírt kör, beírt kör. A definíciók és tételek pontos ismerete, alkalmazása.		
Konvex sokszögek általános tulajdonságai. Átlók száma, belső szögek összege. Szabályos sokszög belső szöge. Fogalmak alkotása specializálással: konvex sokszög, szabályos sokszög.		
Kör és részei, kör és egyenes. Ív, húr, körívk, körszelet. Szelő, érintő. Fogalmak pontos ismerete.		
A körív hossza. Egyenes arányosság a középponti szög és a hozzá tartozó körív hossza között (szemlélet alapján). Együtt változó mennyiségek összetartozó adatpárjainak vizsgálata.		
A körívk területe. Egyenes arányosság a középponti szög és a hozzá tartozó körívk területe között. Együtt változó mennyiségek összetartozó adatpárjainak vizsgálata.		
A szög mérése. A szög ívmértéke. Mérés, mérési elvek megismerése. Mértékegység-választás, mérőszám.		
Thalész tétele. A matematika mint kulturális örökség. Ismeretek tudatos memorizálása. Állítás és megfordításának gyakorlása.		
Pitagorasz-tétel alkalmazásai. (Koordináta-geometria előkészítése.)		

Ismeretek mozgósítása, rendszerezése problémamegoldás érdekében. Állítás és megfordításának gyakorlása.
A tengelyes és a középpontos tükrözés, az eltolás, a pont körüli elforgatás. A transzformációk tulajdonságai. A geometriai vektorfogalom. A megmaradó és a változó tulajdonságok tudatosítása.
Egybevágóság, szimmetria. Szimmetria felismerése a matematikában, a művészetekben, a környezetünkben található tárgyakban.
Szimmetrikus négyszögek. Négyszögek csoportosítása szimmetriáik szerint. Szabályos sokszögek. Fogalmak alkotása specializálással.
Egyszerű szerkesztési feladatok. Szerkesztési eljárások gyakorlása. Szerkesztési terv készítése, ellenőrzés. Megosztott figyelem; két, illetve több szempont egyidejű követése. Pontos, esztétikus munkára nevelés.
Vektorok összege, két vektor különbsége. Műveleti analógiák (összeadás, kivonás).
Középpontos hasonlóság, hasonlóság. Arányos osztás. A hasonlósági transzformáció. A megmaradó és a változó tulajdonságok tudatosítása.
Hasonló alakzatok. A megmaradó és a változó tulajdonságok tudatosítása: a megfelelő szakaszok hosszának aránya állandó, a megfelelő szögek egyenlők, a kerület, a terület, a felszín és a térfogat változik.
A háromszögek hasonlóságának alapesetei. Szükséges és elégséges feltétel megkülönböztetése. Ismeretek tudatos memorizálása.
A hasonlóság alkalmazásai. Háromszög súlyvonalai, súlypontja, hasonló síkidomok kerületének, területének aránya. Új ismeretek matematikai alkalmazása.
Magasságtétel, befogótétel a derékszögű háromszögben. Két pozitív szám mértani közepe. Ismeretek tudatos memorizálása, alkalmazása szakaszok hosszának számolásánál, szakaszok szerkesztésénél.
A hasonlóság gyakorlati alkalmazásai. Távolság, szög, terület a tervrajzon, térképen. Modellek alkotása a matematikán belül; matematikán kívüli problémák modellezése: geometriai modell.
Hasonló testek felszínének, térfogatának aránya. Annak tudatosítása, hogy nem egyformán változik egy test felszíne és térfogata, ha kicsinyítjük vagy nagyítjuk.
Vektor szorzása valós számmal. Új műveletfogalom kialakítása és gyakorlása.
Vektorok felbontása összetevőkre. Ismeretek mozgósítása új helyzetben. Emlékezés korábbi információkra.
Bázisvektorok, vektorkoordináták. Elnevezések, jelek és egyéb megállapodások megjegyzése. Emlékezés definíciókra.
Hegyesszög szinusza, koszinusza, tangense és kotangense.
A Pitagorasz-tétel és a hegyesszög szögfüggvényeinek alkalmazása a derékszögű háromszög hiányzó adatainak kiszámítására. Távolságok és szögek számítása gyakorlati feladatokban,

síkban és térben.

A valós problémák matematikai (geometriai) modelljének megalkotása, a problémák önálló megoldása.

**Kulcsfogalmak/
fogalmak**

Tér, sík, egyenes, pont. Sokszög. Háromszög, négyszög, speciális háromszög, speciális négyszög. Belső szög, külső szög, átló. Kerület, terület. Egybevágó, hasonló. Szimmetria. Arány. Vektor, vektorművelet. Szinusz, koszinusz, tangens, kotangens.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Valószínűség, statisztika	Órakeret N: 14 óra E: 10 óra L: 7 óra
Előzetes tudás	Valószínűségi kísérletek elvégzése, elemzése. Táblázatok, diagramok olvasása. Százalékszámítás.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A valószínűség fogalmának mélyítése: ismeretek rendszerezése, tapasztalatszerzés újabb kísérletekkel, a kísérletek kiértékelése (relatív gyakoriság, eloszlás), következtetések. Diagram, vonaldiagram, oszlopdiagram, kördiagram készítése, olvasása. Táblázat értelmezése, készítése. Számítógép használata az adatok rendezésében, értékelésében, ábrázolásában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Statisztikai adatok és ábrázolásuk (gyakoriság, relatív gyakoriság, eloszlás, kördiagram, oszlopdiagram, vonaldiagram). Adatok jegyzése, rendezése, ábrázolása. Együtt változó mennyiségek összetartozó adatpárjainak jegyzése. Diagramok, táblázatok olvasása, készítése. Grafikai szervezők összevetése más formátumú dokumentumokkal, következtetések levonása írott, ábrázolt és számszerű információ összekapcsolásával. Számítógép használata.		
Adathalmazok jellemzői: átlag, medián, módusz. A statisztikai mutatók nyújtotta információk helyes értelmezése. Nagy adathalmaz vizsgálata kevés statisztikai jellemzővel: előnyök és hátrányok.		
Véletlen esemény és bekövetkezésének esélye, valószínűsége. A véletlen esemény szimmetria alapján, logikai úton vagy kísérleti úton megadható, megbecsülhető esélye, valószínűsége.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Adat. Diagram, táblázat. Módusz, medián, átlag. Véletlen kísérlet. Biztos esemény, lehetetlen esemény. Gyakoriság, relatív gyakoriság, esély, valószínűség.	

Tematikai egység	A tananyag rendszerezése	Órakeret N: 16 óra E: 12 óra L: 8 óra
Javaslat	A kezdő évben év elején, egyébként minden tanév végén szükség van annak rövid összefoglalására, miről is szól, milyen témakörökkel foglalkozik a matematika, ill. milyen elemeivel ismerkedhettek meg az elmúlt tanulási szakaszban. Mivel itt az iskolába járók fő célja az érettségi vizsga (kisebb arányban várható felsőfokú továbbtanulás), hangsúlyozni kell, mely ismeretek, módszerek tartoznak a legfontosabb érettségi követelmények közé. (Ez a felnőtt tanulóknál sokkal jobban, célirányosabban megvalósítható, mint a tanköteles korúak tanítása során.)	

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret N: 28 óra E: 22 óra L: 14 óra
Javaslat	Ennek az időnek a felhasználása sokban függ a szervezési formától. Nappali vagy esti tagozaton hasonlóan használhatjuk akár tanulói egyéni problémáknak (ha fejlesztési céljainkkal összhangba hozható) a megoldására, esetleg (ha az osztály többségének megfelel) a tanulók szakmájába vágó speciális feladatokra. Nagyon hasznos volna csoportos projektmunkákra, jó esetben más tantárggyal közös projekt megvalósítására fordítani. Levelező formánál a kisebb időkeretben szűkebb a választás, mindenképpen törekedni kell arra, hogy valóban a helyi adottságok és igények determinálják ennek az időnek a felhasználását. Elképzelhető tanulói egyéni munkákra, azok közös elemzésére, alapos, kritikus, az osztály nyilvánossága előtti értékelésére fordítani. Legyen megtervezve, az osztállyal/csoporttal közösen előzetesen megbeszélve.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Gondolkodási és megismerési módszerek</i> – Halmazokkal kapcsolatos alapfogalmak ismerete, halmazok szemléltetése, halmazműveletek ismerete; számhalmazok ismerete. – Értsék, és jól használják a matematikai logikában megtanult szakkifejezéseket a hétköznapi életben. – Definíció, tétel felismerése, az állítás és a megfordításának felismerése; bizonyítás gondolatmenetének követése. – Egyszerű leszámplálási feladatok megoldása, a megoldás gondolatmenetének rögzítése szóban, írásban. – Gráffal kapcsolatos alapfogalmak ismerete. Alkalmazzák a gráfokról tanult ismereteiket gondolatmenet szemléltetésére, probléma megoldására.
--	---

	<i>Számтан, algebra</i> – Egyszerű algebrai kifejezések használata, műveletek algebrai kifejezésekkel; a tanultak alkalmazása a matematikai problémák megoldásában (pl. modellalkotás szöveg alapján, egyenletek megoldása, képletek értelmezése); egész kitevőjű hatványok, azonosságok. – Elsőfokú, másodfokú egyismeretlenes egyenlet megoldása; ilyen egyenletre vezető szöveges és gyakorlati feladatokhoz egyenletek felírása és azok megoldása, a megoldás önálló ellenőrzése. – Elsőfokú és másodfokú (egyszerű) kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása; ilyen egyenletrendszerre vezető szöveges és gyakorlati feladatokhoz az egyenletrendszer megadása, megoldása, a megoldás önálló ellenőrzése. – Egyismeretlenes egyszerű másodfokú egyenlőtlenség megoldása. – Az időszak végére elvárható a valós számkör biztos ismerete, e számkörben megismert műveletek gyakorlati és elvontabb feladatokban való alkalmazása. – A tanulók képesek a matematikai szöveg értő olvasására, tankönyvek, keresőprogramok célirányos használatára, szövegekből a lényeg kiemelésére. <i>Összefüggések, függvények, sorozatok</i> – A függvény megadása, a szereplő halmazok ismerete (értelmezési tartomány, értékkészlet); valós függvény alaptulajdonságainak ismerete. – A tanult alapfüggvények ismerete (tulajdonságok, grafikon). – Egyszerű függvénytranszformációk végrehajtása. – Valós folyamatok elemzése a folyamathoz tartozó függvény grafikonja alapján. – Függvénymodell készítése lineáris kapcsolatokhoz; a meredekség. – A tanulók tudják az elemi függvényeket ábrázolni koordináta-rendszerben, és a legfontosabb függvénytulajdonságokat meghatározni, nemcsak a matematika, hanem a természettudományos tárgyak megértése miatt, és különböző gyakorlati helyzetek leírásának érdekében is. <i>Geometria</i> – Tételek ismerete; távolság és szög fogalma, mérése. – Nevezetes pont-halmazok ismerete, szerkesztésük. – A tanult egybevágósági és hasonlósági transzformációk és ezek tulajdonságainak ismerete. – Egybevágó alakzatok, hasonló alakzatok; két egybevágó, illetve két hasonló alakzat több szempont szerinti összehasonlítása (pl. távolságok, szögek, kerület, terület, térfogat). – Szimmetria ismerete, használata. – Háromszögek tulajdonságainak ismerete (alaptulajdonságok, nevezetes vonalak, pontok, körök). – Derékszögű háromszögre visszavezethető (gyakorlati) számítások elvégzése Pitagorasz-tétellel és a hegyesszögek szögfüggvényeivel; magasságtétel és befogótétel ismerete. – Szimmetrikus négyszögek tulajdonságainak ismerete.
--	---

	– Vektor fogalmának ismerete; három új művelet ismerete: vektorok összeadása, kivonása, vektor szorzása valós számmal; vektor felbontása, vektorkoordináták meghatározása adott bázisrendszerben. – Kerület, terület, felszín és térfogat szemléletes fogalmának kialakulása, a jellemzők kiszámítása (képlet alapján); mértékegységek ismerete; valós síkbeli, illetve térbeli probléma geometriai modelljének megalkotása. – A geometriai ismeretek bővülésével, a megismert geometriai transzformációk rendszerezettebb tárgyalása után fejlődött a tanulók dinamikus geometriai szemlélete, diszkussziós képessége. – A háromszögekről tanult ismeretek bővülésével a tanulók képesek számítási feladatokat elvégezni, és ezeket gyakorlati problémák megoldásánál alkalmazni. – A szerkesztési feladatok során törekednek az igényes, pontos munkavégzésre. <i>Valószínűség, statisztika</i> – Adathalmaz rendezése megadott szempontok szerint, adat gyakoriságának és relatív gyakoriságának kiszámítása. – Táblázat olvasása és készítése; diagramok olvasása és készítése. – Adathalmaz móduszának, mediánjának, átlagának értelmezése, meghatározása. – Véletlen esemény, biztos esemény, lehetetlen esemény, véletlen kísérlet, esély/valószínűség fogalmak ismerete, használata. – Nagyszámú véletlen kísérlet kiértékelése, az előzetesen „jósolt” esélyek és a relatív gyakoriságok összevetése. – A valószínűség-számítási, statisztikai feladatok megoldása során a diákok rendszerező képessége fejlődött. A tanulók képesek adatsokaságot jellemezni, ábrákról adatsokaság jellemzőit leolvasni. Szisztematikus esetszámlálással meg tudják határozni egy adott esemény bekövetkezésének esélyét.
--	---

11–12. évfolyam

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 16 óra E: 8 óra L: 8 óra.
Javaslat	Lehet néhány szokványos órai írásbeli és/vagy egyéni tanulói vállaláson alapuló kiselőadás, bemutató, akár egy kiscsoportos munka során egymás értékelésével összekötött önértékelési folyamat, esetleg hosszabb idő alatt kidolgozott (egy vagy több tanuló által készített) projekt munka minősítése is. Kiemelten kell törekedni a gyakori, azonnali, személyre szóló, szöveges fejlesztő értékelés megvalósítására. Az éves munka végső minősítése természetesen tartalmazza a tanuló összes órai teljesítményét is. Az érettségi előtt ajánlott a vizsgafeladatok formáját, tematikáját kipróbálni, hosszabb kidolgozási idejű komplex feladatsort is kiadni.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gondolkodási és megismerési módszerek	Órakeret N: 20 óra E: 10 óra L: 9 óra.
Előzetes tudás	Sorbarendezési, leszámhlási problémák megoldása. Gráffal kapcsolatos alapfogalmak.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Ismeretek rendszerezése, alkalmazása. Mintavétel céljának, értelmének megértése. Gráfokkal kapcsolatos ismeretek alkalmazása, bővítése, konkrét példák alapján gráfokkal kapcsolatos állítások megfogalmazása. A modellhasználati, modellalkotási képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Vegyes kombinatorikai feladatok, kiválasztási feladatok. A kombinatorika alkalmazása egyszerű geometriai feladatokban. Mintavétel visszatevés nélkül és visszatevéssel. <i>Matematikatörténet:</i> Erdős Pál. Modell alkotása valós problémához: kombinatorikai modell.		
Binomiális együtthatók. Jelek szerepe, alkotása, használata: célszerű jelölés megválasztásának jelentősége a matematikában.		
Gráfelméleti alapfogalmak, alkalmazásuk. Fokszámösszeg és az élek száma közötti összefüggés. <i>Matematikatörténet:</i> Euler. Modell alkotása valós problémához: gráfmodell. Megfelelő, a problémát jól tükröző ábra készítése.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gráf. Mintavétel visszatevéssel, visszatevés nélkül.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Számtan, algebra	Órakeret N: 34 óra E: 17 óra L: 16 óra
Előzetes tudás	Hatvány fogalma egész kitevőre, hatványozás azonosságai. Egyenlet, egyenlőtlenség megoldása. Ekvivalens egyenlet fogalma.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban: valós problémák megoldása megfelelő modell választásával. A matematika alkalmazása más tudományokban. Ismeretek rendszerezése, alkalmazása. A matematika épülésének elvei: létező fogalom újraértelmezése, kiterjesztése. A fogalmak kiterjesztése követelményeinek megértése. Függvénytulajdonság alkalmazása egyenlet megoldásánál (pl. szigorú monotonitás).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
n-edik gyök. A négyzetgyök fogalmának általánosítása. A matematika belső fejlődésének felismerése, új fogalmak alkotása.		

Hatványozás pozitív alap és racionális kitevő esetén. Fogalmak módosítása újabb tapasztalatok, ismeretek alapján. A hatványfogalom célszerű kiterjesztése, permanenciaelv alkalmazása.	
Hatványozás azonosságainak alkalmazása. Példák az azonosságok érvényben maradására. Ismeretek tudatos memorizálása. Ismeretek mozgósítása.	
A definíciók és a hatványozás azonosságainak közvetlen alkalmazásával megoldható exponenciális egyenletek. Modellek alkotása (algebrai modell): exponenciális egyenletre vezető valós problémák (például: befektetés, hitel, értékcsökkenés, népesség alakulása, radioaktivitás).	
A logaritmus értelmezése. Korábbi ismeretek felidézése (hatvány fogalma).	
Zsebszámológép használata, táblázat használata. Annak felismerése, hogy a technika fejlődésének alapja a matematikai tudás.	
A logaritmus azonosságai. A hatványozás és a logaritmus kapcsolatának felismerése.	
A definíciók és a logaritmus azonosságainak közvetlen alkalmazásával megoldható logaritmikus egyenletek. Modellek alkotása (algebrai modell): logaritmus alkalmazásával megoldható egyszerű exponenciális egyenletek; ilyen egyenletre vezető valós problémák (például: befektetés, hitel, értékcsökkenés, népesség alakulása, radioaktivitás).	
Kulcsfogalmak/fogalmak	n-edik gyök. Racionális kitevőjű hatvány. Exponenciális növekedés, csökkenés. Logaritmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Összefüggések, függvények, sorozatok	Órakeret N: 43 óra E: 21 óra L: 20 óra
Előzetes tudás	Függvénytani alapfogalmak. Hatványozás azonosságai. Négyzetgyök. Függvény megadása, tulajdonságai. Hegyesszög szögfüggvényeinek értelmezése.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A folyamatok elemzése a függvényelemzés módszerével. Tájékozódás az időben: lineáris folyamat, exponenciális folyamat. A matematika és a valóság: matematikai modellek készítése, vizsgálata. Alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotások adott feltételeknek megfelelően. Sorozat vizsgálata; rekurzió, képletek értelmezése. Ismerethordozók használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Szögfüggvények kiterjesztése, trigonometrikus alapfüggvények (sin, cos, tg). A kiterjesztés szükségességének, alapgondolatának megértése. Időtől függő periodikus jelenségek kezelése.		
A trigonometrikus függvények transzformációi: $f(x)+c$, $f(x+c)$; $cf(x)$; $f(cx)$. Tudatos megfigyelés a változó szempontok és feltételek szerint.		
Az exponenciális függvények. Permanenciaelv alkalmazása.		

Exponenciális folyamatok a természetben és a társadalomban. Modellek alkotása (függvénymodell): a lineáris és az exponenciális növekedés/csökkenés matematikai modelljének összevetése konkrét, valós problémákban (például: népesség, energiafelhasználás, járványok stb.).	
A logaritmusrfüggvények vizsgálata. Logaritmus alapfüggvények grafikonja, jellemzésük.	
A logaritmusrfüggvény mint az exponenciális függvény inverze. Függvénynek és inverzének a grafikonja a koordináta-rendszerben.	
A számsorozat fogalma. A függvény értelmezési tartománya a pozitív egész számok halmaza. <i>Matematikatörténet</i>: Fibonacci. Sorozat megadása rekurzióval és képlettel.	
Számtani sorozat, az n. tag, az első n tag összege. <i>Matematikatörténet</i>: Gauss. A sorozat felismerése, a megfelelő képletek használata problémamegoldás során.	
Mértani sorozat, az n. tag, az első n tag összege. A sorozat felismerése, a megfelelő képletek használata problémamegoldás során. A számtani sorozat mint lineáris függvény és a mértani sorozat mint exponenciális függvény összehasonlítása.	
Kamatokamat-számítás. Modellek alkotása: befektetés és hitel; különböző feltételekkel meghirdetett befektetések és hitelek vizsgálata; a hitel költségei, a törlesztés módjai. Korábbi ismeretek mozgósítása (pl. százalékszámítás). A szövegbe többszörösen beágyazott, közvetett módon megfogalmazott információk és kategóriák azonosítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Színuszfüggvény, koszínuszfüggvény, tangensfüggvény. Exponenciális függvény, logaritmusrfüggvény. Exponenciális folyamat. Számsorozat. Rekurzió. Számtani sorozat, mértani sorozat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Geometria	Órakeret N: 60 óra E: 45 óra L: 30 óra
Előzetes tudás	Sokszögekkel, körrel kapcsolatos ismeretek. Ponthalmazok, nevezetes pontthalmazok ismerete. Háromszög nevezetes vonalai, pontjai, körei. Háromszögekre, speciális háromszögekre vonatkozó tételek. Egybevágóság, hasonlóság, szimmetria. Hegyesszögek szögfüggvényei. Ekvivalens egyenlet. Elsőfokú és másodfokú egyenlet, kétismeretlenes egyenletrendszer algebrai megoldása. Alapszerkesztések, egyszerű szerkesztési feladatok körrel, háromszöggel kapcsolatosan. Vektorok, vektorműveletek. Hasáb, henger, gúla, kúp, gömb felismerése. Felszín, térfogat szemléletes fogalma. Poliéder felszíne. Számológép (számítógép) használata.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Tájékozódás a térben. Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban: távolságok, szögek, terület, kerület, felszín és térfogat kiszámítása. A matematika két területének (geometria és algebra) összekapcsolása: koordináta-geometria. Emlékezés, korábbi ismeretek rendszerezése, alkalmazása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények
Színusztétel, koszinusztétel. Általános eset, különleges eset viszonya (a derékszögű háromszög és a két tétel).
Síkidomok kerületének és területének számítása. Ismeretek alkalmazása.
Pitagoraszai összefüggés egy szög szinusza és koszinusza között. Összefüggés a szög és a mellékszöge szinusza, illetve koszinusza között. A tangens kifejezése a szinusz és a koszinusz hányadosaként. A trigonometrikus azonosságok megértése, használata. Függvénytáblázat alkalmazása feladatok megoldásában.
Egyszerű trigonometrikus egyenletek. Trigonometrikus egyenletre vezető, háromszöggel kapcsolatos valós problémák. Azonosság alkalmazását igénylő egyszerű trigonometrikus egyenlet. A problémához hasonló egyszerű probléma keresése.
Két vektor skaláris szorzata. A skaláris szorzat tulajdonságai. Két vektor merőlegességének szükséges és elégséges feltétele. A művelet újszerűségének felfedezése. A szükséges és az elégséges feltétel felismerése, megkülönböztetése.
Helyvektor. Emlékezés: jelek, jelölések, megállapodások.
Műveletek koordinátaikkal adott vektorokkal. Vektorok és rendezett számpárok közötti megfeleltetés. A vektor fogalmának bővítése (algebrai vektorfogalom). Sík és tér: a dimenzió szemléletes fogalmának fejlesztése.
A helyvektor koordinátái. Szakasz felezőpontjának, harmadoló pontjának, a háromszög súlypontjának koordinátái. Képletek értelmezése, alkalmazása.
Két pont távolsága, a szakasz hossza. Képletek értelmezése, alkalmazása.
A kör egyenlete. Geometria és algebra összekapcsolása.
Az egyenes különböző megadási módjai. Az irányvektor, a normálvektor, az iránytangens.
Iránytangens és az egyenes meredeksége.
A merőlegesség megfogalmazása skaláris szorzattal. Geometriai ismeretek felelevenítése, megfogalmazása algebrai alakban.
Az egyenes egyenlete. Két egyenes párhuzamosságának, merőlegességének feltétele. Az egyenest jellemző adatok, a közöttük felfedezhető összefüggések értése, használata.
Két egyenes metszéspontja. Kör és egyenes kölcsönös helyzete. Geometriai probléma megoldása algebrai eszközökkel. Ismeretek mozgósítása, alkalmazása (elsőfokú, illetve másodfokú kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása).

A kör adott pontjában húzott érintője. A geometriai fogalmak megjelenítése algebrai formában.	
A koordináta geometriai ismeretek alkalmazása egyszerű síkgeometriai feladatok megoldásában. Geometriai problémák megoldása algebrai eszközökkel. Geometriai problémák számítógépes megjelenítése.	
Mértani testek csoportosítása. Hengerszerű testek (hasábok és hengerek), kúpszerű testek (gúla és kúpok), csonka testek (csonka gúla, csonka kúp). Gömb. A problémához illeszkedő vázlatos ábra alkotása; síkmetszet elképzelése, ábrázolása. Fogalomalkotás közös tulajdonság szerint (hengerszerű, kúpszerű testek, poliéderek).	
A tanult testek felszínének, térfogatának kiszámítása. Gyakorlati feladatok. A valós problémákhoz modell alkotása: geometriai modell. Ismeretek megfelelő csoportosítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Valós szám szinusza, koszinusza, tangense. Bázisrendszer, helyvektor. Skaláris szorzat. Ponthalmaz egyenlete; kétismeretlenes egyenletnek megfelelő ponthalmaz. Felszín, térfogat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Valószínűség, statisztika	Órakeret N: 30 óra E: 22 óra L: 16 óra
Előzetes tudás	A statisztika alapfogalmai. Adathalmaz statisztikai jellemzői, adathalmaz ábrázolása. Táblázatok kezelése. A véletlen esemény fogalma, a véletlen kísérlet fogalma. Gyakoriság, relatív gyakoriság. Esély és valószínűség hétköznapi fogalma. Kombinatorikai ismeretek.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Ismeretek rendszerezése, alkalmazása, bővítése. Műveletek értelmezése az események között. Matematikai elvonatkoztatás: a valószínűség matematikai fogalmának fejlesztése. Véletlen mintavétel módszerei jelentőségének megértése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Eseményekkel végzett műveletek. Példák események összegére, szorzatára, komplementer eseményre, egymást kizáró eseményekre. Elemi események. Események előállítása elemi események összegeként. Példák független és nem független eseményekre. A matematika különböző területei közötti kapcsolatok tudatosítása. Logikai műveletek, halmazműveletek és események közötti műveletek összekapcsolása.		
Véletlen esemény, valószínűség. A valószínűség matematikai definíciójának bemutatása példákon keresztül. A véletlen kísérletekből számított relatív gyakoriság és a valószínűség kapcsolata.		
A valószínűség klasszikus modellje. A modell és a valóság kapcsolata.		
Egyszerű valószínűség-számítási problémák. Ismeretek mozgósítása, tanult kombinatorikai módszerek alkalmazása.		

Statisztikai mintavétel. Valószínűségek visszatevéses mintavétel esetén. Visszatevés nélküli mintavétel. Modell alkotása (valószínűségi modell): a mintavételi eljárás lényege.	
Adathalmazok jellemzői: átlag, medián, módusz, terjedelem, szórás. Nagy adathalmazok jellemzése statisztikai mutatókkal. A statisztikai kimutatások és a valóság: az információk kritikus értelmezése. Közvélemény-kutatás, minőség-ellenőrzés, egyéb gyakorlati alkalmazások elemzése. Számológép/számítógép használata statisztikai mutatók kiszámítására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A valószínűség matematikai fogalma. Klasszikus valószínűség-számítási modell. Szórás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Rendszerező összefoglalás	Órakeret N: 52+6 ó. E: 22+3 ó. L: 15+3 ó.
Előzetes tudás	A középiskolai matematika anyaga. (Az utolsó félévben legalább 40 óra időkeretben.)	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A matematika épülésének elvei: ismeretek rendszerezése, alkalmazása. Motiválás. Emlékezés. Önismeret, önértékelés, reflektálás, önszabályozás. Alkotás és kreativitás: alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotások adott feltételeknek megfelelően; átstrukturálás. Hatékony, önálló tanulás kompetenciájának fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
<i>Gondolkodási és megismerési módszerek</i>		
Halmazok. Ponthalmazok és számhalmazok. Valós számok halmaza és részhalmazai. A problémának megfelelő szemléltetés kiválasztása (Venn-diagram, számegyenes, koordináta-rendszer).		
Állítások logikai értéke. Logikai műveletek. Szövegértés. A szövegben található információk összegyűjtése, rendszerezése.		
A halmazelméleti és a logikai ismeretek kapcsolata. Halmazok eszközjellegű használata.		
Definíció és tétel. A tétel bizonyítása. A tétel megfordítása. Emlékezés a tanult definíciókra és tételekre, alkalmazásuk önálló problémamegoldás során.		
Bizonyítási módszerek. Direkt és indirekt bizonyítás közötti különbség megértése. Néhány tipikusan hibás következtetés bemutatása, elemzése.		
Kombinatorika: leszámplálási feladatok. Egyszerű feladatok megoldása gráfokkal. Sorba rendezési és kiválasztási problémák felismerése. Gondolatmenet szemléltetése gráffal.		
Műveletek értelmezése és műveleti tulajdonságok. Absztrakt fogalom és annak konkrét megjelenései: valós számok halmazán értelmezett műveletek, halmazműveletek, logikai műveletek, műveletek vektorokkal, műveletek vektorral és valós számmal, műveletek eseményekkel.		

<i>Számтан, algebra</i>
Gyakorlati számítások. Kerekítés, közelítő érték, becslés. Számológép használata, értelmes kerekítés.
Egyenletek és egyenlőtlenségek. Megoldások az alaphalmaz, értelmezési tartomány, megoldáshalmaz megfelelő kezelésével.
Algebrai azonosságok, hatványozás azonosságai, logaritmus azonosságai, trigonometrikus azonosságok. Az azonosságok szerepének ismerete, használatuk. Matematikai fogalmak fejlődésének bemutatása, pl. a hatvány, illetve a szögfüggvények példáján.
Egyenletek és egyenlőtlenségek megoldása. Algebrai megoldás, grafikus megoldás. Ekvivalens egyenletek, ekvivalens átalakítások. A megoldások ellenőrzése. Adott egyenlethez illő megoldási módszer önálló kiválasztása. Az önellenőrzésre való képesség. Önfegyelem fejlesztése: sikertelen megoldási kísérlet után újjal való próbálkozás.
Első- és másodfokú egyenlet és egyenlőtlenség. Négyzetgyökös egyenletek. Abszolút értéket tartalmazó egyenletek. Egyszerű exponenciális, logaritmikus és trigonometrikus egyenletek. Tanult egyenlet típusok és egyenlőtlenség típusok önálló megoldása.
Elsőfokú és egyszerű másodfokú kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása. A tanult megoldási módszerek biztos alkalmazása.
Egyenletekre, egyenlőtlenségekre vezető gyakorlati életből vett és szöveges feladatok. Matematikai modell (egyenlet, egyenlőtlenség) megalkotása, vizsgálatok a modellben, ellenőrzés.
<i>Összefüggések, függvények, sorozatok</i>
A függvény megadása. A függvények tulajdonságai. Értelmezési tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték, monotonitás, periodicitás, paritás fogalmak alkalmazása konkrét feladatokban. Az alapfüggvények ábrázolása és tulajdonságai.
A tanult alapfüggvények ismerete.
Függvénytranszformációk: $f(x)+c$, $f(x+c)$; $cf(x)$; $f(cx)$. Eltolás, nyújtás és összenyomás a tengelyre merőlegesen. Kapcsolat a matematika két területe között: függvénytranszformációk és geometriai transzformációk.
Függvényvizsgálat a tanult szempontok szerint.
Függvények használata valós folyamatok elemzésében. Függvény alkalmazása matematikai modell készítésében.
<i>Geometria</i>
Geometriai alapfogalmak, pontthalmazok.
Tételek kölcsönös helyzete, távolsága, szöge. Távolságok és szögek kiszámítása. Valós problémában a megfelelő geometriai fogalom felismerése, alkalmazása.
Geometriai transzformációk. Távolságok és szögek vizsgálata a transzformációknál.
Egybevágóság, hasonlóság. Szimmetriák. Szerepük felfedezése művészetekben, játékokban, gyakorlati jelenségekben.
Háromszögekre vonatkozó tételek és alkalmazásuk. A háromszög nevezetes vonalai, pontjai és körei. Összefüggések a háromszög oldalai, oldalai és szögei között. A derékszögű

háromszög oldalai, oldalai és szögei közötti összefüggések. A problémának megfelelő összefüggések felismerése, alkalmazása.	
Négyszögekre vonatkozó tételek és alkalmazásuk. Négyszögek csoportosítása különböző szempontok szerint. Szimmetrikus négyszögek tulajdonságai.	
Körre vonatkozó tételek és alkalmazásuk. Számítási feladatok.	
Vektorok, vektorok koordinátái. Bázisrendszer.	
Vektorok alkalmazásai.	
Egyenes egyenlete. Kör egyenlete. Két alakzat közös pontja. Geometria és algebra összekapcsolása.	
<i>Valószínűség-számítás, statisztika</i>	
Diagramok. Statisztikai mutatók: módusz, medián, átlag, szórás. Adathalmazok jellemzése önállóan választott mutatók segítségével. A reprezentatív minta jelentőségének megértése.	
Gyakoriság, relatív gyakoriság. Véletlen esemény valószínűsége. A valószínűség kiszámítása a klasszikus modell alapján. A véletlen törvényszerűségei. A valószínűség és a statisztika törvényei érvényesülésének felfedezése a termelésben, a pénzügyi folyamatokban, a társadalmi folyamatokban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Következtetés. Definíció. Tétel. Bizonyítás. Halmaz, alaphalmaz, igazsághalmaz, megoldáshalmaz. Függvény/transzformáció. Értelmezési tartomány. Művelet, műveleti tulajdonság. Egyenlet, azonosság, egyenletrendszer, egyenlőtlenség. Ekvivalencia. Ellenőrzés. Véletlen, valószínűség. Adat, statisztikai mutató. Tételek, mennyiségi jellemző (távolság, szög, terület, terület, felszín, térfogat). Matematikai modell.

Tematikai egység	A tananyag rendszerezése	Órakeret N: 8 óra E: 5 óra L: 4 óra
Javaslat	A kezdő évben év elején, egyébként minden tanév végén szükség van annak rövid összefoglalására, miről is szól, milyen témakörökkel foglalkozik a matematika, ill. milyen elemeivel ismerkedhettek meg az elmúlt tanulási szakaszban. Mivel itt az iskolába járók fő célja az érettségi vizsga (kiseb arányban várható felsőfokú továbbtanulás), hangsúlyozni kell, mely ismeretek, módszerek tartoznak a legfontosabb érettségi követelmények közé. (Ez a felnőtt tanulóknál sokkal jobban, célirányosabban megvalósítható, mint a tanköteles korúak tanítása során.)	

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret N: 30 óra E: 17 óra L: 13 óra
Javaslat	Ugyanazok az ajánlások, mint a 9–10. évben, de a 12. évben már az	

	érettségire való felkészülés a fő cél. Javasolható akár egy „próbaérettségi” jellegű munka, amikor egy már lefolyt érettségi feladatsorát önállóan (szigorú érettségi formák között) oldják meg, majd ennek kiértékelése, a hivatalos helyes megoldások közös elemzése (saját megoldásuk kijavítása) után ezt megismétlik. Így megfelelhet tanulói „felmérő” dolgozatnak is.
--	---

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Gondolkodási és megismerési módszerek</i> – A kombinatorikai problémához illő módszer önálló megválasztása. – A gráfok eszközjellegű használata problémamegoldásban. – Bizonyított és nem bizonyított állítás közötti különbség megértése. – Feltétel és következmény biztos felismerése a következtetésben. – A szövegben található információk önálló kiválasztása, értékelése, rendezése problémamegoldás céljából. – A szöveghez illő matematikai modell elkészítése. – A tanulók a rendszerezett összeszámlálás, a tanult ismeretek segítségével tudjanak kombinatorikai problémákat jól megoldani. – A gráfok ne csak matematikai fogalomként szerepeljenek tudásukban, alkalmazzák ismereteiket a feladatmegoldásban is. <i>Számtan, algebra</i> – A kiterjesztett gyök- és hatványfogalom ismerete. – A logaritmus fogalmának ismerete. – A gyök, a hatvány és a logaritmus azonosságainak alkalmazása konkrét esetekben probléma megoldása céljából. – Egyszerű exponenciális és logaritmusos egyenletek felírása szöveg alapján, az egyenletek megoldása, önálló ellenőrzése. – A mindennapok gyakorlatában szereplő feladatok megoldása a valós számkörben tanult új műveletek felhasználásával. – Számológép értelmes használata a feladatmegoldásokban. <i>Összefüggések, függvények, sorozatok</i> – Trigonometrikus függvények értelmezése, alkalmazása. – Függvénytranszformációk végrehajtása. – Exponenciális függvény és logaritmusfüggvény ismerete. – Exponenciális folyamatok matematikai modelljének megértése. – A számtani és a mértani sorozat összefüggéseinek ismerete, gyakorlati alkalmazások. – Az új függvények ismerete és jellemzése kapcsán a tanulóknak legyen átfogó képük a függvénytulajdonságokról, azok felhasználhatóságáról. <i>Geometria</i> – Jártasság a háromszögek segítségével megoldható problémák önálló kezelésében. – A tanult tételek pontos ismerete, alkalmazásuk feladatmegoldásokban. – A valós problémákhoz geometriai modell alkotása. – Hosszúság, szög, kerület, terület, felszín és térfogat kiszámítása. – Két vektor skaláris szorzatának ismerete, alkalmazása. – Vektorok a koordináta-rendszerben, helyvektor, vektorkoordináták
--	---

	ismerete, alkalmazása. – A geometriai és algebrai ismeretek közötti összekapcsolódás elemeinek ismerete: távolság, szög számítása a koordináta-rendszerben, kör és egyenes egyenlete, geometriai feladatok algebrai megoldása. <i>Valószínűség, statisztika</i> – Statisztikai mutatók használata adathalmaz elemzésében. – A valószínűség matematikai fogalma. – A valószínűség klasszikus kiszámítási módja. – Mintavétel és valószínűség. – A mindennapok gyakorlatában előforduló valószínűségi problémákat tudják értelmezni, kezelni. – Megfelelő kritikával fogadják a statisztikai vizsgálatok eredményeit, lássák a vizsgálatok korlátait, érvényességi körét. <i>Összességében</i> – A matematikai tanulmányok végére a matematikai tudás segítségével a tanulók önállóan tudjanak megoldani matematikai problémákat. – Kombinatív gondolkodásuk fejlődésének eredményeként legyenek képesek többféle módon megoldani matematikai feladatokat. – Fejlődjön a bizonyítási, diszkussziós igényük olyan szintre, hogy az érettségi után a döntési helyzetekben tudjanak reálisan dönteni. – Feladatmegoldásokban rendszeresen használják a számológépet, elektronikus eszközöket. – Tudjanak a síkban, térben tájékozódni, az ilyen témájú feladatok megoldásához célszerű ábrákat készíteni. – A feladatmegoldások során helyesen használják a tanult matematikai szakkifejezéseket, jelöléseket. – A tanulók váljanak képessé a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek az önellenőrzésre, legyenek képesek várható eredmények becslésére. – A helyes érvelésre szoktatással fejlődjön a tanulók kommunikációs készsége. – A közép fokú matematikatanulás lezárásakor rendelkezzenek a matematika alapvető kultúrtörténeti ismereteivel, ismerjék a legnagyobb matematikusok felfedezéseit, legyen rálátásuk a magyar matematikusok eredményeire.
--	--

TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

A középfokú *történelemtanítás* az általános iskolai ismeretekre és tevékenységekre épül, jellegét tekintve azonban már forrás- és tevékenységközpontú. Olyan nevelő-oktató tevékenység, amelynek célja az általános történelmi műveltség kiterjesztése és elmélyítése, valamint a magasabb műveltség megalapozása. A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van a tanulói személyiség fejlődésében, társadalmi cselekedeteik tudatosulásában. Fontos a történelmi eseményekben részt vevő egyének és csoportok nézeteinek és tetteinek megismerése, az ezek mögött húzódó motívumok, szándékok és élethelyzetek felismerése és megértése, a résztvevők felelősségének belátása.

Az iskola és benne a történelemtanítás egyik fő feladata értékek közvetítése. Olyan alapvető normákról, értékekről van szó, mint a nemzeti azonosságtudat kialakítása a magyar történelem feldolgozásával; az európai és egyetemes demokratikus értékrend kialakítása az egyetemes történelem elemzésével. Ezeken túl a társadalomismereti modulok és tantárgyrészek segítségével sor kerül a demokratikus gondolkodásra és magatartásra nevelésre; az állampolgári feladatokra és a tudatos közéleti részvételre való felkészítésre; az alapvető személyiségi és emberi jogok, valamint erkölcsi normák megismertetésére és a tiszteletükre nevelésre; az egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és képességek fejlesztésére; a szociális érzékenység kialakítására a társadalmi egyenlőtlenségeik okainak megismertetésével. Kiemelt cél annak érzékeltetése, hogy a magyar nemzet történelme sokféle egyéb nemzetiség és etnikum (pl.: német és zsidó etnikum) együttműködésének az eredménye is. Nyitott, elfogadó gondolkodást kell kialakítani az eltérő kultúrák vonatkozásában a kisebbségek történelmének áttekintésével – beleértve a határon túli magyarság és a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek múltját és jelenét is –, különös tekintettel a Kárpát-medencében együtt élő népekre. Cél továbbá a környezettudatosságra és fenntarthatóságra nevelés a környezet és a természet, valamint az ember kapcsolatának koronkénti bemutatásával.

A középfokú történelemtanítás a források önálló feldolgozásán alapuló, elemző jellegű, ami az összefüggések egyre önállóbb feltárását jelenti. Ugyanakkor törekedni kell a történelem élményszerű tanítására, közös feldolgozására, ami örömet és feladatokat jelent a diákok számára. Ehhez igénybe kell venni a hagyományos eszközök (tankönyvek, egyéb olvasmányok, térképek, audiovizuális anyagok stb.) mellett a média modern eszközeit is (világháló, kép-, videó-, hang-megosztók stb.).

Az ismeretátadással azonos súllyal kell kezelni a tanulói képességek – az ismeretszerzés, tanulás; a kritikai gondolkodás; a kommunikáció; valamint az időben és térben való tájékozódás – fejlesztését, melyet kellően változatos tevékenységformák biztosításával lehet a leghatékonyabban elérni. Ez azért is szükséges, hogy a tanulók képessé váljanak önálló ismeretek szerzésére, értelmezésére, azokkal kapcsolatban önálló vélemény megfogalmazására.

Fontos feladat a differenciált történelmi gondolkodás kialakítása, amely azonos események, történések különböző szempontú megközelítését jelenti. Hiszen minden történelmi esemény több szempontú, ennek megfelelően eltérő interpretációi is lehetnek. A tanulóknak ezeket kell felismerni és megérteni, azonosulni velük vagy elutasítani azokat, átlátva, hogyan éltek és gondolkodtak az adott kor emberei. Mindehhez szükséges a hagyományos politikatörténet feldolgozása mellett a társadalom-, művelődés- és mentalitástörténet megfelelő súlyú kezelése. Ehhez nyújt segítséget a közműveltségi tartalmak mellett megjelenő ismétlődő/visszatérő és hosszmetzeti témák egy jelentős része.

Végző soron törekedni kell arra, hogy a tanulói tudás a tények ismeretén túl kiterjedjen bővítésének igényére, az önálló tájékozódási és tanulási módszerek elsajátítására, a

problémaérzékenységre és a kritikai gondolkodásra is. Ennek eléréséhez fontos feladat a különböző képességek – az ismeretszerzés, tanulás; a kritikai gondolkodás; a kommunikáció; valamint az időben és térben való tájékozódás – azonos súlyú fejlesztése, hogy ezek révén rendelkezzenek a tanulók a történelmi gondolkodás kialakításához szükséges alapokkal; birtokában legyenek alapvető történelmi tények ismeretének; tudják használni a szaknyelvet, értsék a történelmi fogalmakat; képesek legyenek ismereteiket szóban és írásban egyaránt előadni. Ugyanakkor követelmény az is, hogy a tanulók legyenek képesek értelmezni a történelmi múlt és a jelenkor társadalmi eseményeit, álláspontjukat pedig érvekkel alátámasztva tudják képviselni.

A történelemtanítás feladata a tanulók történelemszemléletének formálása, ugyanakkor a pluralizmus jegyében az alkotmányos alapelvekbe nem ütköző, eltérő szemlélet tiszteletben tartása is elengedhetetlen.

A *társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek* témakörei a társadalmi gyakorlatra összpontosító szocializációs célú tartalmi egységek, amelyek komplex módon próbálnak reagálni a diákokat közvetlenül érintő társadalmi jelenségekre. Problémafelvetésük és szóhasználatuk olyan tudományterületekre épül, mint a szociológia, a szociálpszichológia, a politológia, a jogtudomány, a közgazdaságtan és a média tudománya. Az e témakörökben megjelenő ismeretek fontos szerepet játszanak a társadalom múltjára és jelenére vonatkozó középiskolai tudás összekapcsolásában. Egyúttal alapokat kínálnak annak megértéséhez, hogy miként működik a társadalom, az állam és a gazdaság, amelyben a diákok mindennapi élete zajlik. Ezért fontos, hogy közismereti tanulmányaik utolsó szakaszában a tanulók találkozzanak e témakörökkel, és alapvető ismereteket, valamint ösztönzést kapjanak ahhoz, hogy aktív állampolgárként kapcsolódjanak be egyrészt saját helyi közösségeik, másrészt az ország egészének életébe.

történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	9. évfolyam (36 hét)			10. évfolyam (36 hét)			11. évfolyam (36 hét)			12. évfolyam (31 hét)		
	N	E	L	N	E	L	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	2	1	1	2	1	1	3	1	1	3	2	1
éves óraszám	72	36	36	72	36	36	108	36	36	93	62	31

A témaköröket tartalmazó táblázatokban a tanévhez kapcsolódó óraszám 90%-a szerepel.

9–10. évfolyam

A középfokú történelemtanítás első két éve koncentrikusan bővíti az általános iskolában tanultakat, ugyanakkor a korábbiaktól eltérő feladatokat is ró a tanulókra. Mivel a forráskezelés készségeinek fejlesztésében jelentősen túl kell lépniük az általános iskolai szinten, e két évfolyam feladata a forráskezelés és -elemzés elemi szabályainak, illetve a tudományos anyaggyűjtés alapjainak elsajátítása. A korábbi, történetek feldolgozásán alapuló, képszerű történelemtanítást felváltja az elemző, az oksági viszonyokat kutató jellegű munka, mely – az általános iskolai történelemtanításhoz hasonlóan – csak a tanulók fokozott tevékenykedtetése révén érhető el. Kiemelt szerepe van a problémaközpontú történelemtanításnak, amely adott esetben teljesen eltérő nézőpontok ütköztetését is szükségessé teszi. A kulcskompetenciák közül a hatékony és önálló tanulás készsége szintjének emelése a legfontosabb feladat.

A történelem tantárgy kiválóan alkalmas az önálló ismeretszerzés és -feldolgozás képességének kialakítására. A tanulóknak meg kell ismerniük az elsődleges és másodlagos források kezelésének szabályait. Az anyaggyűjtéshez nélkülözhetetlen a könyvtárakban,

illetve azok anyagában (kézikönyvek, lexikonok, atlaszok, ismeretterjesztő folyóiratok stb.), valamint az elektronikus adatbázisokban való tájékozódás készségének kialakítása és fejlesztése. A diákoknak ezen a képzési és életkori szinten el kell jutni az események elbeszélésétől, a források tartalmi ismertetésétől a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés és érvelés alkalmazásáig, felhasználva a szaknyelvet. Fontos feladat a grafikus kifejezések (diagramok, grafikonok) elemzése, majd készítése, képi információhordozók gyűjtése, válogatása, készítése, valamint az időben és térben való tájékozódás fejlesztése.

Fejlesztési feladatok minden tematikai egységre vonatkozóan

Ismeretszerzés, tanulás

A forrásokban és -feldolgozásokban található információk gyűjtése. A történelem tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban. A filmek, filmhíradók értelmezése. Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján. Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratokban és az internet valamely magyar nyelvű keresőprogramjában. Tematikus bibliográfiák készítése az iskolai és közkönyvtárak, valamint az internet felhasználásával.

Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, szakirodalom felhasználásával, az összefüggések és az adatok kapcsolatának bemutatásával.

Kritikai gondolkodás

Különböző típusú források elemzése, ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása, értelmezése, feldolgozása. Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása. A forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése tanári rávezetéssel. A média forrásértékének, jellegének felismerése, elemzése. Eltérő álláspontok felismerése megadott történelmi források és tudományos feldolgozások szövegében; az eltérések okainak vizsgálata. Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése. A változás felismerése a történelemben: konkrét történelmi példák elemzése, okok, összefüggések keresése. A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése, összehasonlítása. A történelem meghatározó jelentőségű történelmi személyiségei szerepének értékelése

Kommunikáció

A korszakokra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata. A történelmi fogalmak magyarázata. Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvözésével. Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán saját vélemény megfogalmazása, kifejtése. Érvelési technikák ismerete és alkalmazása szóban és írásban. Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció egyéb területein (pl. az EU-csatlakozás). Előadás készítése (meghatározott terjedelemben) történelmi témákról segédeszközök felhasználásával. Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások felismerése és bemutatása. Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról. Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténelmi adatok bemutatásához. Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján, kiselőadások készítése. Jártasság a feladatlapok kitöltésében; tájékozottság javítási elveiben és módszereiben

Tájékozódás időben és térben

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása. Időrendi táblázat készítése. Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen. A térben és időben

játszódo események közötti kapcsolat felismerése. Időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása, rajzok és térképek készítése. Az egyetemes és a magyar kronológiák használata. Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása a szaktanár útmutatása alapján. Történelmi helyek azonosítása mai térképeken. Sematikus rajz készítése egy-egy történelmi táj egységeiről. Tematikus történelmi térképek adatainak összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása).

9. évfolyam

Tematikai egység	Az őskor és az ókori Kelet	Órakeret N: 8 óra E: 4 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Az őskori ember világa. Ószövetségi (a héber Bibliában olvasható) történetek. Ókori keleti örökségünk (időszámítás, írás, tudományos ismeretek, vallások, építmények).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Belátja, hogy az emberi faj fennmaradása a természet és a társadalom szerves összefüggésében lehetséges. Megérti, hogy az ember az alkotó munka során állandóan felhasználja tapasztalatait, ismereteit. Felismeri, hogy a közösség teremti meg az embert, az ember viszont létrehozza és fenntartja közösséget. Felismeri, hogy a közösségek vallási törvényekkel, szokásokkal, szabályokkal, az államok jogrenddel teremtik meg az együttélés szükséges feltételeit. Felismeri, hogy minden társadalomnak megvannak a maga szabályai, a maga kormányzata, amelyek az emberek életét irányítják, s fordítva, a kormányzás is hat a társadalomra. Megismeri az ókori keleti vallások szellemi, társadalmi gyökereit, különös tekintettel az egyistenhitet hirdető zsidó vallásra, megérti az emberi kultúra fejlődésére gyakorolt hatásukat. Belátja, hogy a társadalom az ókori Keleten tagolt, melyben az engedelmesség, az emberek közötti kölcsönös függés és hierarchia egyaránt fontos.	
Témák		
A történelem forrásai. Az első társadalmak. <i>Nők, férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák.*</i> A folyamvölgyi kultúrák. A Közel-Keletet egyesítő birodalmak. <i>A földrajzi környezet.</i> Az ókori Kelet kulturális öröksége, a zsidó nép vallási és történelmi hagyományai.		
Értelmező	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi	

* A Témák oszlopban dőlt betűvel jelöltük itt és a továbbiakban a Nat azon feldolgozható ismétlődő/visszatérő és hosszmetzeti témáit, melyek illeszkednek az adott ismeretanyaghoz.

kulcsfogalmak	forrás, tény és bizonyíték.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, népességrobbanás, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, politika, állam, államforma, egyeduralom, államszervezet, birodalom, monoteizmus, politeizmus.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> régészet, homo sapiens, őskőkor, újkőkor, zsákmányoló életmód, mágia, bronzkor, vaskor, nemzetség, despotizmus, városállam, öntözéses földművelés, buddhizmus, brahmanizmus, egyistenhit, zsidó vallás. <i>Személyek:</i> Kheopsz, Hammurapi, Salamon, I. Dareiosz, Mózes, Buddha, Konfuciusz. <i>Topográfia:</i> „termékeny félhold”, Mezopotámia, Egyiptom, Palesztina, Perzsia, India, Kína, Babilon, Jeruzsálem. <i>Kronológia:</i> Kr. e. 8000 körül (az újkőkor kezdete), Kr. e. 3000 körül (az első államok kialakulása), Kr. e. XVIII. sz. (Hammurapi uralkodása), Kr. e. X. sz. (a zsidó állam fénykora).

Tematikai egység	Az ókori Hellász	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Görög istenek, hősök, tudósok, művészek, olimpia, görög-perzsa háborúk. A demokrácia alapelvei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló átlátja, hogy az európai civilizáció gyökerei az antikvitásból erednek. Megismeri az ókori demokrácia alapelveit, vázlatosan összehasonlítja a modern demokrácia alapelveivel. Azonosítja a háborúk egyénekre és közösségekre gyakorolt hatásait. Elfogadja a közügyekben való részvétel fontosságát. Belátja a humánus, a szépség és jószág antik eszméje megbecsülésének és a művészi értékek megóvásának szükségességét.	
Témák		
A polisz kialakulása. <i>A földrajzi környezet.</i> Az athéni demokrácia működése. <i>Államformák, államszervezet. A hatalommegosztás formái, szintjei.</i> Spárta. <i>Kisebbség, többség.</i> A görög hitvilág, művészet és tudomány. Nagy Sándor birodalma és a hellenizmus. <i>Birodalmak.</i>		

Értelmező kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, interpretáció, jelentőség.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági kapcsolat, gyarmatosítás, árutermelés, pénzgazdálkodás, kereskedelem, politika, állam, államforma, hatalmi ág, egyeduralom, köztársaság, demokrácia, polgárjog, államszervezet, birodalom, szuverenitás, politeizmus.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> polisz, mitológia, arisztokrácia, démosz, türannisz, népgyűlés, esküdtbíró, demagógia, sztratégosz, cserépszavazás, filozófia, hellenizmus. <i>Személyek:</i> Szolón, Kleiszthenész, Periklész, Pheidiasz, Hérodotosz, Thuküdidész, Platón, Arisztotelész, Nagy Sándor, a legfontosabb görög istenek. <i>Topográfia:</i> Athén, Spárta, Olümpia, Peloponnészosz, Makedónia, Alexandria. <i>Kronológia:</i> Kr. e. 776 (az első feljegyzett olimpiai játékok), Kr. e. V. század közepe (Periklész kora), Kr. e. 336–323 (Nagy Sándor uralkodása).

Tematikai egység	Az ókori Róma	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Az ókori Róma alapítása. Hadvezérek, csaták, uralkodók az ókori Rómában. Újszövetségi történetek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri, hogy egy több évszázadon keresztül fennálló állam felemelkedésében és hanyatlásában több tényező együttes hatása játszik szerepet. Megismeri a birodalomszervezési elveket, valamint azt, hogy a kormányzati hatalom sokféle tényezőn nyugodhat. Érzékeli a zsidó gyökerekből is táplálkozó kereszténység kialakulásának és egyházzá szerveződésének hatását a későbbi korok fejlődésére, valamint felismeri annak civilizációformáló szerepét. Tudja, hogy az antik kultúra a görög és a római kultúra kölcsönhatása során alakult ki, látja ennek az európai civilizációra gyakorolt hatását.	
Témák		
Róma útja a köztársaságtól a császárságig.		
A köztársaság és a császárság államszervezete és intézményei. <i>Államformák, államszervezet.</i>		
Gazdaság, gazdálkodás, az életmód változásai.		
A római hitvilág, művészet, a tudomány és a jog.		

A kereszténység kialakulása, tanításai és elterjedése. <i>A világvallások alapvető tanításai, vallásalapítók, vallásújítók.</i> Pannónia provincia. A népvándorlás, az antik civilizáció felbomlása.	
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, jelentőség.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, kereskedelmi mérleg, piaci egyensúly, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ág, egyeduralkodó, köztársaság, önkényuralom, diktatúra, politikai párt, polgárjog, államszervezet, birodalom, szuverenitás, vallás, politeizmus, monoteizmus, vallásüldözés, vallásszabadság.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> patrícius, plebejus, consul, senatus, dictator, néptribunus, rabszolga, provincia, triumvirátus, principatus, limes, dominatus, diaszpóra, apostol, Biblia, egyház, püspök, zsinat, barbár, népvándorlás. <i>Személyek:</i> Hannibal, a Gracchus-testvérek, Marius, Sulla, Caesar, Antonius, Augustus, Názáreti Jézus, Péter apostol, Pál apostol, Constantinus, Attila. <i>Topográfia:</i> Róma, Karthágó, Actium, Pannónia, Konstantinápoly, Aquincum, Sopianae, Savaria. <i>Kronológia:</i> Kr. e. 753 (Róma hagyomány szerinti alapítása), Kr. e. 510 (a köztársaság létrejötte), Kr. e. 264–146 (a pun háborúk), Kr. e. 44 (Caesar halála), Kr. e. 31 (az actiumi csata), Kr. u. 70 (Jeruzsálem lerombolása), 313 (a milánói ediktum) 325 (a niceai zsinat), 395 (a Római Birodalom felosztása), 476 (a Nyugat-római Birodalom bukása).

Tematikai egység	A középkor	Órakeret N: 18 óra E: 9 óra L: 9 óra
Előzetes tudás	A középkori élet színterei és szereplői. A lovagi életmód és a keresztes hadjáratok; új mezőgazdasági eszközök és módszerek; a céhek. A középkori járványok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló értékeli az európai fejlődési mozgatórugóként az egyéni érdekelttség kiterjedését, a hatalommegosztás elvének megjelenését az egyházi és világi, illetve a központi és helyi hatalom között. Érti a keresztény vallás szerepét az európai szellemi és hatalmi expanzióban, azonosítja az egyház társadalomépítő és -szabályozó tevékenységét, megérti távlatos jelentőségét. Tudatosítja az iszlám vallás civilizációformáló szerepét. Felismeri a humanizmus örökségét a modern ember	

	gondolkodásmódjában, továbbá a középkori város továbbélését a modern európai civilizációban, felméri a városokat megillető közösségi szabadságjogok és önkormányzatiság értékét.
Témák	
Róma örökösei: a Bizánci Birodalom, a Frank Birodalom, és a Német-római Birodalom létrejötte. <i>Birodalmak.</i> A nyugati és keleti kereszténység. A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában. <i>Szegregáció, bűnbakkeresés.</i> Nyugat-Európa társadalma és gazdasága a kora középkorban. <i>Erőforrások és termelési kultúrák.</i> Az iszlám és az arab hódítás. <i>Vallások szellemi, társadalmi, politikai gyökerei és hatása.</i> Gazdasági fellendülés és a középkori városok születése. <i>A technikai fejlődés feltételei és következményei.</i> A rendiség kialakulása. Nyugat-Európa válsága és fellendülése a XIV–XV. században. A közép- és kelet-európai régió államai. Az Oszmán (Török) Birodalom terjeszkedése. Egyházi és világi kultúra a középkorban. <i>Korok, korstílusok.</i> Itália, a humanizmus és a reneszánsz. <i>Világkép, eszmék, ideológiák. Korok, korstílusok.</i> Hétköznapi élet a középkorban.	
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, változás és folyamatosság, történelmi forrás, ok és következmény.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességszaporodás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, termelési egység, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ágak, egyeduralkodó, monarchia, államszervezet, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.

Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> ortodox egyház, római katolikus egyház, pápa, szerzetes, kolostor, bencés rend, kódex, feudalizmus, hűbériség, jobbágyság, robot, majorság, uradalom, önellátás, nyomásos gazdálkodás, iszlám, Korán, kalifa, investitúra, inkvizíció, eretnokség, antijudaizmus, kolduló rend, rendi monarchia, városi önkormányzat, hospes, céh, levantei kereskedelem, Hanza, skolasztika, egyetem, lovag, román stílus, gótika, reneszánsz, humanizmus, szultán, szpáhi, janicsár. <i>Személyek:</i> Karolingok, Nagy Károly, Justinianus, Mohamed próféta, Aquinói Szent Tamás, VII. Gergely, Gutenberg. <i>Topográfia:</i> Egyházi (Pápai) Állam, Bizánci Birodalom, Mekka, Német-római Birodalom, Szentföld, Velence, Firenze. <i>Kronológia:</i> 622 (Mohamed futása, a muszlim időszámítás kezdete), 732 (a frankok győzelme az arabok felett), 800 (Nagy Károly császárrá koronázása), 843 (a verduni szerződés), 1054 (az egyházszakadás), 1215 (a Magna Charta kiadása), 1453 (Konstantinápoly elfoglalása).
-------------------------	---

Tematikai egység	A magyarság története a kezdetektől 1490-ig	Órakeret N: 16 óra E: 8 óra L: 8 óra
Előzetes tudás	Mondák a magyarság vándorlásáról, mondák és történetek a honfoglalásról, kalandozásokról és az államalapításról. Géza fejedelem és (Szent) István király műve. Az Árpád-ház uralkodói, szentjei. Nagy Lajos, a hódító és törvényhozó. Hunyadi János a törökellenes küzdelmek élén. Hunyadi Mátyás portréja.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diák belátja, hogy az új tudás elsajátítása, a környező népektől való tanulás, az alkalmazkodási képesség fontos feltétele volt népünk fennmaradásának. Megérti, hogy a kereszténység felvétele és az erre épülő államalapítás teremtette meg a magyar állam megerősödésének és fejlődésének feltételeit. Felismeri, hogy az Árpád-korban megszilárdult a keresztény magyar állam. A korszak jelentős uralkodói politikai életpályájának megismerésén keresztül belátja, hogy a több nemzetiségből álló Magyar Királyság a közép-európai régió egyik legerősebb államaként fejlődött, sorsa több ponton összekapcsolódott a környező államok és Nyugat-Európa fejlődésével.	
Témák		
A magyar nép eredete, vándorlása, a honfoglalás és a kalandozások kora. <i>Népesség, demográfia (vándorlás, migráció).</i> Árpád-házi uralkodók politikai életpályája (Géza és Szent István, Szent László, Könyves Kálmán, II. András, IV. Béla). <i>Uralkodók és államférfiak.</i> A társadalom és a gazdaság változásai a honfoglalástól a XIII. század végéig.		

A Magyar Királyság mint jelentős közép-európai hatalom, az Anjouk, Luxemburgi Zsigmond és Hunyadi Mátyás korában.

Fölzárkózás, lemaradás.

A magyar rendi állam és az Oszmán (Török) Birodalom párharca.

Társadalmi és gazdasági változások a XIV–XV. század folyamán.

A középkori magyar kultúra és művelődés emlékei.

Értelmező kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességgrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, államszervezet, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> nyelvrokonság, őstörténet, őshaza, törzsszövetség, kettős fejedelemség, honfoglalás, kalandozás, királyi vármegye, ispán, nádor, egyházmegye, királyi tanács, tized, szerviens, várjobbágy, vajda, Szent Korona, Aranybulla, nemesi vármegye, székely, szász, kun, bandérium, aranyforint, regálé, harmincad, kapuadó, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, úriszék, báró, köznemes, kilenced, ősiség, perszonálunió, végvári rendszer, rendi országgyűlés, rendkívüli hadiadó, füstpénz, fekete sereg, corvina. <i>Személyek:</i> Árpád, Géza fejedelem, I. (Szent) István, Koppány, I. (Szent) László, Könyves Kálmán, Anonymus, II. András, IV. Béla, I. Károly, I. (Nagy) Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás. <i>Topográfia:</i> Magna Hungaria, Kazár Birodalom, Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Augsburg, Pannonhalma, Esztergom, Székesfehérvár, Pozsony, Horvátország, Erdély, Dalmácia, Muhi, Buda, Visegrád, Nándorfehérvár. <i>Kronológia:</i> 895 táján (a honfoglalás), 955 (az augsburgi csata), 972–997 (Géza fejedelemsége), 997/1000–1038 (I. /Szent/ István), 1077–1095 (I. /Szent/ László), 1095–1116 (Könyves Kálmán), 1205–1235 (II. András), 1222 (az Aranybulla kiadása), 1235–70 (IV. Béla), 1241–42 (a tatárjárás), 1301 (az Árpád-ház kihalása), 1308–42 (I. Károly), 1342–82 (I. /Nagy/ Lajos), 1351 (I. /Nagy/ Lajos törvényei), 1387–1437 (Luxemburgi Zsigmond), 1444 (a várnai csata), 1456 (a nándorfehérvári diadal), 1458–90 (I. /Hunyadi/ Mátyás).

10. évfolyam

Tematikai egység	A világ és Európa a kora újkorban	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Felfedezők, utazók, reformátorok, a Napkirály udvara, a felvilágosodás eszméi.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló belátja, hogy a világ különböző civilizációit összeköti az emberi alapszükségletek biztosításának igénye (élelem, biztonság, világ megértésének igénye stb.). Megérti, hogy a kultúrák találkozása milyen esélyeket és/vagy veszélyeket hordoz magában. Képes empatikusan, a leigázottak szempontjából is értékelni a földrajzi felfedezéseket és az azt követő gyarmatosítást. A tanuló belátja, hogy Amerika felfedezése gyökeresen megváltoztatta a világ képét. Átlátja a tőkés gazdaság működési mechanizmusát, felismeri a termelés új szervezeti formáinak társadalomformáló hatását. Tudja, hogy a reformáció a katolikus egyház világi hatalmával való szembefordulás nyomán jött létre, és érti, hogy a hitélet megújítása mellett a protestáns gondolkodásmód (önkormányzatiság, hivatásetika) terjesztésével jelentős eszméi és társadalmi hatást gyakorolt Európára.	
Témák		
Amerika ősi kultúrái, a nagy földrajzi felfedezések és következményeik. <i>Felfedezők, feltalálók. Függetlenség és alávetettség. A fanatizmus jellemzői és formái.</i>		
Reformáció és katolikus megújulás. <i>Vallások szellemi, társadalmi, politikai gyökerei és hatásai.</i>		
Az atlanti hatalmak (Hollandia és Anglia) felemelkedése. <i>Erőforrások és termelési kultúrák.</i>		
Nagyhatalmi küzdelmek a XVII. században és a XVIII. század elején. <i>Kisállamok, nagyhatalmak.</i>		
Az angol polgárháború és a parlamentáris monarchia kialakulása. <i>A hatalommegosztás formái, szintjei.</i>		
A francia abszolutizmus és hatalmi törekvések.		
Közép- és Kelet-Európa a XVI–XVII. században.		
A tudományos világkép átalakulása.		
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, interpretáció, jelentőség.	

Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, népesedés, népességrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, termelési egység, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, monoteizmus, vallásüldözés, antijudaizmus.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> ültetvény, tőke, kapitalizmus, világkereskedelem, abszolutizmus, reformáció, protestáns, evangélikus, református, ellenreformáció, jezsuita, barokk, manufaktúra, vetésforgó, anglikán, puritán, Jognyilatkozat, alkotmányos monarchia, merkantilizmus. <i>Személyek:</i> Kolumbusz, Magellán, Vasco da Gama, V. Károly, Luther, Kálvin, Kopernikusz, Spinoza, I. Erzsébet, Cromwell, XIV. Lajos, I. (Nagy) Péter. <i>Topográfia:</i> Németalföld, London, Versailles, Szentpétervár. <i>Kronológia:</i> 1492 (Amerika felfedezése), 1517 (Luther fellépése, a reformáció kezdete), 1618–48 (a harmincéves háború), 1642–49 (az angol polgárháború), 1689 (a Jognyilatkozat kiadása).

Tematikai egység	Magyarország a kora újkorban	Órakeret N: 14 óra E: 7 óra L: 7 óra
Előzetes tudás	A mohácsi csata, a végvári harcok hősei, a hadvezér Zrínyi Miklós, kuruc mondák és történetek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Felismeri a kiemelkedő történelmi személyek közösségformáló és társadalom-átalakító szerepét. Értékeli a Rákóczi-szabadságharc idején létrejött széles társadalmi összefogás mozgósító erejét és a kölcsönös engedményeken alapuló megállapodás hosszú távú jelentőségét. Megérti, hogy a reformáció a bibliafordítás, a magyar nyelvű hitélet és a magyar írásbeliség fellendülése révén formálta jelentősen a magyar művelődéstörténetet, a katolicizmus megújulása során kialakított hagyományok a magyar nemzettudat fontos részévé váltak. A tanuló tudja, hogy a sorsfordító történelmi események nem kizárólag egy kiváltó okra vezethetők vissza, és következményeik döntően befolyásolhatják egy adott állam/közösség fejlődésének lehetőségeit.	
Témák		
A Jagelló-kor. Az ország három részre szakadása. <i>Függetlenség és alávetettség.</i> Várháborúk kora.		

Békék, háború, hadviselés.

A három országrész berendezkedése, mindennapjai.

A reformáció és a katolikus megújulás Magyarországon.

Az Erdélyi Fejedelemség.

Kisállamok, nagyhatalmak.

A magyar rendek és a Habsburg-udvar konfliktusai.

A török kiűzése Magyarországról.

Népesség, társadalom, gazdaság és természeti környezet a XVI–XVII. századi Magyarországon.

A Rákóczi-szabadságharc.

Egyezmények, szövetségek.

Értelmező kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességfogyás, migráció, életmód, város, etnikum, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> örökös jobbágyság, hajdú, vitézlő rend, unitárius, kuruc, trónfosztás. <i>Személyek:</i> II. Lajos, Szapolyai János, I. Ferdinánd, I. Szulejmán, Dobó István, Zrínyi Miklós, Károli Gáspár, Bocskai István, Bethlen Gábor, Pázmány Péter, Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér), I. Lipót, Savoyai Jenő, II. Rákóczi Ferenc. <i>Topográfia:</i> Mohács, Kőszeg, Buda, Hódoltság, Eger, Szigetvár, Sárospatak, Ónod, Nagyszombat, Bécs. <i>Kronológia:</i> 1526 (a mohácsi csata), 1541 (Buda török elfoglalása, az ország tényleges három részre szakadása), 1552 (Eger sikertelen török ostroma), 1566 (Szigetvár eleste), 1591–1606 (a tizenöt éves háború), 1664 (Zrínyi Miklós téli hadjárata, a vasvári béke), 1686 (Buda visszafoglalása), 1699 (a karlócai béke), 1703–11 (a Rákóczi-szabadságharc), 1707 (az ónodi országgyűlés), 1711 (a szatmári béke).

Tematikai egység	Felvilágosodás, forradalmak és a polgárosodás kora	Órakeret N: 14 óra E: 7 óra L: 7 óra
Előzetes tudás	A felvilágosodás eszméi; az észak-amerikai gyarmatok függetlenségi harca; a francia forradalom vívmányai; a terror; Napóleon; az ipari forradalom találmányai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló megérti, hogy a korszakban a társadalmi és gazdasági átalakulás egymást erősítve bontakozott ki, valamint, hogy az ipari forradalom máig ható gazdasági, társadalmi folyamatok elindítója volt. Látja, hogy a felvilágosodás állította középpontba a világmindenség megértésének igényét. Tudja, hogy a felvilágosodás során fogalmazódtak meg a máig is érvényes demokratikus eszmék és elidegeníthetetlen emberi jogok, amelyek mind a mai napig a nyugati típusú demokráciák jogrendjének alapját képezik. Látja, hogy a korszak forradalmi eszméi – szabadság, egyenlőség, testvériség – nem egyszer egymást kizáró módon valósultak meg. Ismeri a korszakban kialakult politikai ideológiák – liberalizmus, nacionalizmus, konzervativizmus, szocializmus – jellemzőit, és átlátja, hogy ezek átalakult formában ma is léteznek. Látja, hogy a korszak tette az uralkodók és hatalmon levők feladatává a közjó szolgálatát, amely szélsőséges formájában zsarnoki, terrorisztikus eszközökkel történő „népboldogításhoz” vezetett.	
Témák		
A felvilágosodás. <i>Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</i>		
A felvilágosult abszolútizmus.		
Hatalmi átrendeződés a XVIII. századi Európában. <i>Egyezmények, szövetségek.</i>		
Az Egyesült Államok létrejötte és alkotmánya. <i>A hatalommegosztás formái, szintjei.</i>		
A francia forradalom eszméi, irányzatai, hatása. <i>Forradalom, reform és kompromisszum.</i>		
A napóleoni háborúk Európája és a Szent Szövetség rendszere.		
Az ipari forradalom és hatásai. <i>A technikai fejlődés feltételei és következményei.</i>		
A XIX. század eszméi. <i>Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</i>		
Értelmező kulcsfogalmak	Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, jelentőség.	

Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, népesedés, népességrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, nemzet, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, emberi jog, állampolgári jog, népképviselő, vallás, vallásüldözés, vallásszabadság, lelkiismereti szabadság.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> felvilágosodás, racionalizmus, a hatalmi ágak megosztása, természetjog, társadalmi szerződés, népszuverenitás, szabad verseny, felvilágosult abszolutizmus, Emberi és polgári jogok nyilatkozata, ökumenikus gondolkodás, alkotmány, jakobinus, terror, nacionalizmus, emancipáció, antiszemitizmus, liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus, Szent Szövetség, urbanizáció. <i>Személyek:</i> Spinoza, Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Adam Smith, II. (Nagy) Frigyes, Washington, XVI. Lajos, Danton, Robespierre, Napóleon, Metternich, Watt, Stephenson, Marx. <i>Topográfia:</i> Párizs, Poroszország, Szilézia, Lengyelország, gyarmatok Észak-Amerikában, Waterloo. <i>Kronológia:</i> 1776. július 4. (az amerikai Függetlenségi nyilatkozat kiadása, az Amerikai Egyesült Államok létrejötte), 1789. július 14. (a Bastille ostroma, a francia forradalom kitörése), 1793–1794 (a jakobinus diktatúra), 1804–1814/15 (Napóleon császársága), 1848 (forradalmak Európában).

Tematikai egység	Az újjáépítés kora Magyarországon	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Magyarország újjáépítése a Habsburg Birodalom keretei között. Nemzetiségi viszonyok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tudatosul benne, hogy Magyarország a Habsburg Birodalom részét képezte, megérti a birodalmiságból fakadó problémák lényegét. A tanuló felismeri, hogy az uralkodó és a rendek egymásra utaltsága, a központi és a helyi hatalom egyensúlya teremtette meg a békés építőmunka feltételeit. Látja, hogy a harcokat követő belső vándorlás, betelepedés egy soknemzetiségű államot eredményezett, amely később nemzetiségi ellentétek és konfliktusok alapjául szolgált. Ugyanakkor e nemzetiségek/etnikumok előbb a gazdasági fejlődésben, majd a politikai életben is fontos szerepet játszottak. Átlátja, hogy a modernizációs kényszer nyomán alakult ki közéletünkben a ma is meglévő „magyar gondolat” és „szabad gondolat” szembenállása.	

Témák	
Népesség és természeti környezet: demográfiai változások, az etnikai arányok átalakulása. <i>Népesség, demográfia (vándorlás, migráció).</i> <i>Kisebbség, többség, nemzetiségek.</i> A Magyar Királyság újjászervezése és helye a Habsburg Birodalomban. A felvilágosult abszolutizmus a Habsburg Birodalomban. Társadalmi és gazdasági viszonyok változásai a XVIII. században. A nemzeti ébredés: a kultúra és művelődés változásai.	
Értelmező kulcsfogalmak	Ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességgrobbanás, migráció, életmód, város, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> betelepítés, betelepülés, Pragmatica Sanctio, Helytartótanács, felső tábla, alsó tábla, vámrendelet, úrbéri rendelet, Ratio Educationis, türelmi rendelet, jobbágyrendelet. <i>Személyek:</i> III. Károly, Mária Terézia, II. József, Kazinczy Ferenc. <i>Topográfia:</i> Határőrvidék, Bácska, Bánát. <i>Kronológia:</i> 1723 (Pragmatica Sanctio), 1740–80 (Mária Terézia), 1780–1790 (II. József).

Tematikai egység	Reformkor, forradalom és szabadságharc Magyarországon	Órakeret N: 14 óra E: 7 óra L: 7 óra
Előzetes tudás	A magyar reformkor képviselői, március 15. mint iskolai ünnepély, a forradalom és szabadságharc kiemelkedő személyiségei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Érti, hogy a korszakot a nemzeti és a liberális eszme megerősödése, valamint az európai centrumhoz való fölzárkózás kényszere határozza meg. Belátja, hogy ezek nyomán fogalmazódott meg a jobbágyi és rendi viszonyok megszüntetésének, az érdekegyesítés, a közteherviselés, valamint a nemzeti nyelv és kultúra megteremtésének szükségessége, amelyek a polgári viszonyok és a nemzeti önállóság megteremtését célozzák. Tudja, hogy e célok megvalósítása állította középpontba azokat a	

	nagyformátumú politikusokat, akik túllépve egyéni érdekeiken, egymást kiegészítve, a közösség hosszú távú érdekeit szolgáló reformprogramok mellé állították a közvéleményt. Megérti, hogy a közös cél eredményezte a forradalom és szabadságharc idején létrejövő nemzeti egységet és összefogást, amely számos politikai, társadalmi és katonai eredménnyel járt, és hogy mindezt csak két nagyhatalom külső katonai agressziója volt képes levern. Konkrét példák bemutatása segítségével belátja, hogy a modern Magyarország többféle etnikumból, nemzetiségből épült fel, és az átalakulásban a köznemesség mellett jelentős szerepet vállaltak a közéletből korábban kiszorított plebejus társadalmi rétegek (pl. a zsidók, valamint a német eredetű városi polgárság.).
Ismeretek	
	Az átalakuló társadalom és gazdaság. <i>Nők és férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák.</i> A reformeszmék kialakulása és terjedése: Széchenyi István programja. <i>Fölzárkózás, lemaradás.</i> A reformmozgalom kibontakozása. A nemzeti ébredés és a nemzetiségi kérdés. <i>Kisebbség, többség, nemzetiségek.</i> A reformkori művelődés, kultúra. A forradalom és szabadságharc nemzetközi keretei. Az 1848-as forradalom és vívmányai, az áprilisi törvények. <i>Forradalom, reform és kompromisszum.</i> A szabadságharc története. <i>Békék, háború, hadviselés.</i> A kisebbségek (pl. németek, szlávok, és különösen a zsidók) szerepe a Habsburg udvarral szembeni harcokban. A zsidó közösség kiemelt részvétele és az ezért kirótt kollektív hadisarc. <i>Egyenlőség, emancipáció</i>
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, jelentőség, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességgrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria.

Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> reform, polgári átalakulás, liberális nemesség, centralista, cenzúra, államnyelv, önkéntes és kötelező örökváltság, közteherviselés, érdekegyesítés, védővám, márciusi ifjak, nemzetőrség, áprilisi törvények, felelős kormány, sajtószabadság, népképviselő, cenzusos választójog, jobbágyfelszabadítás, tavaszi hadjárat, Függetlenségi nyilatkozat, nemzetiségi törvény. <i>Személyek:</i> Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Kölcsey Ferenc, Deák Ferenc, Kossuth Lajos, Metternich, Batthyány Lajos, Szemere Bertalan, Petőfi Sándor, Jellasics, Görgey Artúr, Ferenc József, Windischgrätz, Bem József. <i>Topográfia:</i> Pest-Buda, Vaskapu, Pákozd, Isaszeg, Debrecen, Világos. <i>Kronológia:</i> 1830 (Széchenyi István: Hitel című művének megjelenése, a reformkor kezdete), 1832–36 (rendi országgyűlés), 1844 (a magyar nyelv államnyelvvé nyilvánítása), 1848. március 15. (forradalom Pesten), 1848. április 11. (az áprilisi törvények), 1848. szeptember 29. (a pákozdai csata), 1849. április 6. (az isaszegi csata), 1849. április 14. (a függetlenség kimondása), 1849. május 21. (Buda felszabadítása), 1849. augusztus 13. (a világosi fegyverletétel).
--------------------------------	--

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Az ókori, középkori és kora újkori egyetemes és magyar kultúrkincs rendszerező megismerésével az egyetemes emberi értékek tudatos vállalása, családhoz, lakóhelyhez, nemzethez, Európához való tartozás fontosságának felismerése, elfogadása. A korábbi korokban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a különböző államformák működési jellemzőinek felismerése. Ismerje fel a tanuló a civilizációk történetének jellegzetes sémáját (kialakulás, virágzás, hanyatlás). Ismerje és mind szélesebb körben alkalmazza a történelem értelmezését segítő kulcsfogalmakat és egyedi fogalmakat, az árnyalt történelmi tájékozódás és gondolkodás érdekében. Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti hősök cselekedeteit a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli, tudjon példákat mondani különböző korok eltérő értékítéleteiről egy-egy történelmi személyiség kapcsán. Tudja, hogy a történelmi jelenségeket, folyamatokat társadalmi, gazdasági, szellemi tényezők együttesen befolyásolják. Ismerje a világ és az európai kontinens eltérő fejlődési irányait, ezek társadalmi, gazdasági és szellemi hátterét. Tudja azonosítani Európa különböző régióinak eltérő fejlődési útjait. Ismerje fel a meghatározó vallási, társadalmi, gazdasági, szellemi összetevőket egy-egy történelmi jelenség, folyamat értelmezésénél. Tudja értelmezni az eltérő uralkodási formák és társadalmi, gazdasági viszonyok közötti összefüggéseket. Ismerje a keresztény Magyar Királyság létrejöttének, virágzásának és hanyatlásának főbb állomásait, a kora újkor békés építőmunkájának eredményeit, valamint a polgári Magyarország kiépülésének meghatározó gondolatait és kulcsszereplőit.
--	--

	Legyen képes a tanuló ismereteket meríteni, beszámolót, kiselőadást készíteni és tartani különböző írott forrásokból, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból és internetről. Legyen képes a szerzett információk rendezésére/értelmezésére, és tudja a rendelkezésre álló információforrásokat áttekinteni/értékelni is. Tudjon kérdéseket megfogalmazni a forrás megbízhatóságára és a szerző esetleges elfogultságára vonatkozóan. Legyen képes különböző magatartástípusok és élethelyzetek megfigyelésére, ezekből következtetések levonására. Legyen képes a többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárására. Legyen képes feltevéseket megfogalmazni történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. Legyen képes saját véleményét megfogalmazni, közben legyen képes vitában a tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetésére. Legyen képes folyamatábrát, diagramot, vizuális rendezőt (táblázatot, ábrát) készíteni, történelmi témákat vizuálisan ábrázolni. Legyen képes az időmeghatározásra konkrét kronológiai adatokkal, valamint történelmi időszakokhoz kapcsolódóan egyaránt, és tudjon kronológiai adatokat rendszerezni. Használja a történelmi korszakok és periódusok nevét. Legyen képes különböző információforrásokból önálló térképvázlatok rajzolására, különböző időszakok történelmi térképeinek az összehasonlítására, a történelmi tér változásainak leolvasására, az adott témához leginkább megfelelő térkép kiválasztására.
--	--

11–12. évfolyam

A középfokú *történelemtanítás* második két éve részben már az érettségire való felkészülés/felkészítés jegyében telik el. Mindazon fejlesztési területeket és kulcskompetenciákat kiemeljük és elmélyítjük, amelyek a történelemtanítás során szerepet játszanak. Ezek közül a legfontosabb a nemzeti azonosságtudat kialakítása és a hazafias nevelés, valamint az aktív állampolgárságra és demokráciára nevelés. Fontos, hogy tanulóink hazájukhoz hű, nemzeti, népi kultúránk értékeit ismerő és becsülő, a demokratikus jogállam iránt elkötelezett, a közügyekben aktívan részt vevő, a társadalmi és etnikai sokszínűséget értéként kezelő, a kisebbségi kultúrákat ismerő, el- és befogadó állampolgárokká váljanak. Ehhez használjuk fel és tudatosítsuk a közelmúlt történelmének értékeit (jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkásságát), közös társadalmi és állami sikereinket (pl. a rendszerváltozás, a demokratikus jogállam kiépítése, békés nemzetegyesítés, csatlakozásunk az európai közösséghez és az atlanti katonai szövetséghez), kitérve történelmünk árnyoldalainak bemutatására, feldolgozására is. Lényeges az is, hogy a XX. századi népirtások (pl. örmény népirtás, holokauszt, délszláv háború), a tömegméretű tragédiák és mögöttük rejlő egyéni sorsok feldolgozása megtörténjen, a történelmi átélhetőség és kritikai gondolkodás fejlesztése érdekében. Fontos a népirtások, háborúk és diktatúrák során az egyéni és szervezett ellenállás különböző formáinak megismerése, a személyes magatartásformák megítélése.

A kulcskompetenciák közül a szociális és állampolgári kompetencia játszik szerepet a demokrácia iránti végső elköteleződésben, valamint nemzeti értékeinken túl a közös európai gondolat melletti egyértelmű állásfoglalásban is. A tanulói kompetencia fejlesztésének területei közül első helyen a 11–12. évfolyamokon is a források használata és értékelése említhető. A forrásokból történő önálló adatgyűjtés mellett elvárt a történelmi háttér

ismeretében következtetések levonása is. Mindehhez nemcsak a szakszókincs alapos ismerete szükséges, hanem az egyes történelmi fogalmak meghatározása is, annak tudatában, hogy azok a különböző történelmi korokban változó jelentésűek lehetnek. A történelemtanítás fontos eleme a középiskolai oktatás záró szakaszában is a tanulók történelmi időben és térben való tájékozódó-képességének fejlesztése. Ez a kronológiai és topográfiai adatok megismerésén és megtanulásán túl azok egységben látását, az események sorrendjének (diakronia) és az egy időben zajló történéseknek (szinkronia) a felismerését is célozza. Ezen a szinten már elvárt egyszerű kronológiai táblázatok önálló készítése, valamint kronológiai munkák használata is. Fontos a történelmi tér változásainak felismerése, a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolása, valamint az ökológiai szemlélet kialakítása a történelmi jelenségek értelmezésében.

A társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek – mint közvetlen szocializációs hatású témaköröket átfogó tartalmi terület – természetes módon kapcsolódik a Nat-ban megfogalmazott valamennyi általános fejlesztési feladathoz. Ez a lehetősége abból adódik, hogy a jelenben való eligazodásra igyekszik felkészíteni a tanulókat. Olyan tartalmakat visz be az oktatásba, amelyek a hétköznapiakban közvetlenül hasznosítható tudást eredményeznek. Olyan készségek fejlesztését célozza, amelyek – miként az összes kulcskompetencia –, széles körben hasznosíthatók az iskolán kívüli életben. A témakörök feldolgozása közvetlen módon járul hozzá a szociális és állampolgári, valamint a kezdeményező-készség és vállalkozási kompetencia fejlesztéséhez. Mindez az általános célok közül jelentős mértékben segíti az állampolgárságra és demokráciára nevelést, a másokért való felelősségvállalás és az önkéntesség gondolatának elmélyülését a fiatalokban, a gazdasági és a pénzügyi nevelést, valamint kisebb mértékben a pályaorientációt is.

A társadalmi, állampolgári és gazdasági témakörök feldolgozása fontos szerepet játszik az önálló és kritikai gondolkodás fejlesztésében, valamint a médiahasználat tudatosságának kialakításában, ami középiskolában a következő tevékenységi típusokra épülhet: írott és audiovizuális szövegek önálló gyűjtése, szóban vagy írásban történő feldolgozása, valamint tudatos és kritikus kezelése, a tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése, a többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása, különféle értékrendek összehasonlítása, saját értékek és vélemények tisztázása.

A középiskola utolsó évfolyamán megjelenő társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek témakörei a történelem tantárgy keretében szintetizálják a diákok társadalomtudományi ismereteit. Mivel végzős diákokról van szó, fontos, hogy az iskola közvetlen módon is előkészítse őket a tényleges gazdasági és politikai szerepvállalásra: az állampolgári jogok és kötelességek felelősségteljes gyakorlására, a munkavállalói, illetve a vállalkozói szerepre, valamint az országgyűlési és helyhatósági választásokon való részvételre.

E témakörök szemlélete szorosan kötődik az aktuális társadalmi gyakorlathoz, illetve a diákok társadalmi tapasztalataihoz. Legfontosabb módszertani sajátossága az induktivitás, amely a tanulási folyamat gyakorlat közeli jellegében gyökerezik. Ez azért fontos, mert a diákok társadalmi tapasztalatai sok esetben ellentmondanak az iskolában tanult eszményeknek, elveknek és fogalmi általánosításoknak. Így mind a tanár, mind a tananyag könnyen hiteltelenné válhat. Az ismeretek pusztá átadása mellett ezért mindenképp szükség van olyan, személyes élményekre építő, készségfejlesztő módszerekre, amelyek megalapozzák, illetve erősítik a diákok szociális, erkölcsi és jogi érzékét. A tananyag tehát nem egyszerűen ismereteket közvetít, hanem viselkedési mintákat, szemléletet is, egyfajta problémamegoldó „társadalmi gyakorlótérnek” tekintve a tanórát, ahol szimulációs helyzetekben erősödhet a diákok döntési és problémamegoldó képessége, empátiája, toleranciája és együttműködési készsége.

Fejlesztési feladatok minden tematikai egységre vonatkozóan

Ismeretszerzés, tanulás

A forrásokban és -feldolgozásokban található információk gyűjtése. A történelem tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban. A filmek, filmhíradók értelmezése. Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján. Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratokban és az internet valamely magyar nyelvű keresőprogramjában. Tematikus bibliográfiák készítése az iskolai és közkönyvtárak, valamint az internet felhasználásával.

Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, szakirodalom felhasználásával, az összefüggések és az adatok kapcsolatának bemutatásával.

Kritikai gondolkodás

Különböző típusú források elemzése, ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása, értelmezése, feldolgozása. Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása. A forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése tanári rávezetéssel. A média forrásértékének, jellegének felismerése, elemzése. Eltérő álláspontok felismerése megadott történelmi források és tudományos feldolgozások szövegében; az eltérések okainak vizsgálata. Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése. A változás felismerése a történelemben: konkrét történelmi példák elemzése, okok, összefüggések keresése. A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése, összehasonlítása. A történelem meghatározó jelentőségű történelmi személyiségei szerepének értékelése.

Kommunikáció

A korszakokra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata. A történelmi fogalmak magyarázata. Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvöztetésével. Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán saját vélemény megfogalmazása, kifejtése. Érvelési technikák ismerete és alkalmazása szóban és írásban. Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció egyéb területein (pl. az EU-csatlakozás). Előadás készítése (meghatározott terjedelemben) történelmi témákról segédeszközök felhasználásával. Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások felismerése és bemutatása. Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról. Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténelmi adatok bemutatásához. Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján, kiselőadások készítése. Jártasság a feladatlapok kitöltésében; tájékozottság javítási elveiben és módszereiben

Tájékozódás időben és térben

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása. Időrendi táblázat készítése. Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen. A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése. Időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása, rajzok és térképek készítése. Az egyetemes és a magyar kronológiák használata. Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása a szaktanár útmutatása alapján. Történelmi helyek azonosítása mai térképeken. Sematikus rajz készítése egy-egy történelmi táj egységeiről. Tematikus történelmi térképek adatainak összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása).

11. évfolyam

Tematikai egység	A nemzetállamok és a birodalmi politika kora	Órakeret N: 15 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Az egységes Olaszország és Németország létrejötte. Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban. Birodalmak versenye a világ újrafelosztásáért, élet a gyarmatokon.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Érti, hogy a nacionalista eszme terjedése, az ipari forradalom belső piacteremtő képessége együttesen segítették elő a nemzetállamok létrejöttét. Felismeri, hogy a nemzetállami keret képes hatékonyan megjeleníteni, megvédeni egy nemzet érdekeit, melynek tagjainak jogai ekkor számos, a közösséget összetartó elemmel bővültek. Felismeri, hogy a különböző nemzetállamok megteremtésének igénye és a tőkés termelés állandó bővítésének kényszere magában hordozta a nemzetek közötti versengés kiéleződését, amely többek között a gyarmatosítás új szakaszának megjelenését eredményezte. Megérti azokat a törekvéseket, amelyek szükségszerűen vezettek el egy olyan mértékű hatalmi versengéshez, amely beletorkollott az első világháborúba. Belátja, hogy az ipari forradalom újabb szakaszának eredményei (új iparágak, találmányok stb.) számos árnyoldallal (környezetkárosítás, társadalmi egyenlőtlenségek növekedése) jártak.	
Témák		
Nemzetállami törekvések Európában (Olaszország, Németország, a balkáni államok). <i>Kisállamok, nagyhatalmak.</i>		
Az Amerikai Egyesült Államok polgárháborúja és nagyhatalommá válása.		
Társadalmi és gazdasági változások a centrum országaiban. <i>Szegregáció, bűnbakkeresés</i>		
Az iparosodás új szakaszának hatásai (társadalom, gondolkodás, életmód, épített és természeti környezet). <i>Technikai fejlődés feltételei és következményei.</i>		
A munkásság érdekképviselési és politikai mozgalmi, szervezeti.		
A modern polgári állam jellegzetességei. <i>Hatalommegosztás formái, szinterei.</i>		
Az Európán kívüli világ változásai a XIX. század második felében: gyarmati függés, a birodalmak versenye a világ újrafelosztásáért. <i>Függetlenség, alávetettség, kisállamok, nagyhatalmak.</i>		

Értelmező kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességgrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralkodó, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, demokrácia, népképviselő, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés, jogegyenlőség, emancipáció.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> monopólium, futószalagos termelés, polgári állam, középosztály, városiasodás, emancipáció, politikai antiszemitizmus, cionizmus, szakszervezet, keresztényszocializmus, szociáldemokrácia, egyenlőtlen fejlődés, nagyhatalom, hármasszövetség, antant, keleti kérdés. <i>Személyek:</i> III. Napóleon, Garibaldi, Bismarck, II. Vilmos, Lincoln, Rotschildok, Herz Tivadar, Viktória királynő, XIII. Leó. <i>Topográfia:</i> Piemont, Olaszország, Német Császárság, Szelei-csatárna, Elzász-Lotaringia, Balkán. <i>Kronológia:</i> 1853–56 (a krími háború), 1859 (a solferinói ütközet), 1861–65 (az Egyesült Államok polgárháborúja), 1866 (a königgrätzi csata), 1871 (a Német Császárság létrejötte), 1882 (a hármasszövetség megalakulása), 1907 (a hármasszövetség antant létrejötte).

Tematikai egység	A kiegyezéshez vezető út és a dualizmus kora Magyarországon	Órakeret N: 18 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Megtörtént, önkényuralom és kiegyezés. Magyarország fejlődése a dualizmus korában, a Monarchia együtt élő népei, a nemzetiségek helyzete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló megérti, hogy a szabadságharc idegen katonai erővel történt leverése nem járt együtt az összes vívmány megsemmisítésével. Megérti, hogy a kiegyezés reális kompromisszum volt, amely megfelelt a kor erőviszonyainak. Látja a kiegyezés hosszú távú hatásait Magyarország fejlődésére, mely folyamatban a hazai zsidó polgárság kiemelkedő szerepet játszott. Átlátja, hogy az új polgári világ kiépülése Magyarországon számos vonatkozásban értékteremtéssel és értékvesztéssel járt, így az európai élmezőnyhöz való felzárkózási kísérlete az eredmények mellett számos – akár máig ható – társadalmi, gazdasági és szellemi, ideológiai ellentmondást is magában hordozott.	

Témák	
A szabadságharcot követő megtorlás és önkényuralom A kiegyezés létrejötte és tartalma. <i>Államformák, államszervezet.</i> A kiegyezéshez fűződő viták, a kiegyezés alternatívái. Politikai élet, társadalmi változások és gazdasági fejlődés a dualizmus korában. <i>Fölzárkózás, lemaradás;</i> <i>Népesség, demográfia.</i> Budapest világvárossá válása. A nemzetiségi kérdés alakulása, a zsidó emancipáció. <i>Szegregáció, bünbakkeresés</i> A dualizmus válságjelei. A tudomány és művészet a dualizmus korában. Életmód a századfordulón.	
Értelmező kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, jelentőség.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, korfa, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, önkényuralom, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, vallás, jogegyenlőség, emancipáció.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> emigráció, passzív ellenállás, húsvéti cikk, kiegyezés, dualista monarchia, közös ügy, gazdasági kiegyezés, Dunai Konföderáció, nemzetiségi törvény, horvát-magyar kiegyezés, Szabadelvű Párt, Szociáldemokrata Párt, választójog, torlódó társadalom, úri középosztály, dzsentri, kivándorlás, asszimiláció, zsidó emancipáció, állami anyakönyvezés, polgári házasság, népoktatás, millennium. <i>Személyek:</i> Haynau, Alexander Bach, Deák Ferenc, Andrássy Gyula, Eötvös József, Löw Emánuel, Tisza Kálmán, Baross Gábor, Wekerle Sándor, Tisza István, Puskás Tivadar, Kandó Kálmán, Ganz Ábrahám. <i>Topográfia:</i> Arad, Osztrák-Magyar Monarchia, Budapest, Bécs, Fiume, Bosznia-Hercegovina.

	<i>Kronológia:</i> 1849. október 6. (az aradi vértanúk kivégzése), 1865 (Deák Ferenc húsvéti cikke), 1867 (a kiegyezés, Ferenc József megkoronázása), 1868 (a nemzetiségi és népiskolai törvény, a horvát-magyar kiegyezés), 1875–90 (Tisza Kálmán miniszterelnöksége), 1873 (Budapest létrejötte), 1896 (a millennium), 1905 (a Szabadelvű Párt választási veresége, belpolitikai válság).
--	--

Tematikai egység	Az első világháború és következményei	Órakeret N: 15 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	A tudomány és technika fejlődésének új szakasza. Nagyhatalmi konfliktusok és a szövetségi rendszerek kialakulása. A keleti kérdés. A dualista monarchia válsága.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Felismeri, hogy a korábban kialakult nagyhatalmi egyensúly felbomlása, a gyarmatokért való versengés, a létrejövő katonai szövetségek, a fegyverkezési verseny és a megoldatlan balkáni helyzet együttesen vezetett az első világháborúhoz. Felismeri a háború sajátos, az emberi történelemben ez idáig nem létező új vonásait. Tisztában van a háború emberiségre gyakorolt romboló morális hatásaival. Ismeri és érti a trianoni trauma lényegét, máig tartó hatásainak mozgatórugóit. Megérti, hogy a későbbi győztesek olyan – sok tekintetben irracionális, megalázó – békeszerződéseket kényszerítettek rá a legyőzöttekre, melyekkel igazolni lehetett a háborús társadalmi áldozatvállalás értelmét, ugyanakkor ezek magukban hordozták egy újabb fegyveres konfliktus kényszerét. Látja, hogy a világháború Európa hatalmi pozícióvesztését, az Egyesült Államok centrális helyzetbe kerülését, a bolsevizmus hatalomra jutását, a tömegdemokráciák kialakulását, valamint a korábban egységesülő világpiac felbomlását eredményezte.	
Témák		
Az első világháború. <i>Hadviselés.</i> Magyarország az első világháborúban. A februári forradalom és a bolsevik hatalomátvétel. A diktatúra kiépülése Szovjet-Oroszországban. A háborús vereség következményei Magyarországon: az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása, az őszirózsás forradalom, a tanácsköztársaság. Az első világháborút lezáró békerendszer. A trianoni békediktátum. <i>Kisebbség, többség, nemzetiségek.</i>		

Új államok Közép-Európában. A határon túli magyarság sorsa. <i>Kisállamok, nagyhatalmak.</i>	
Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, jelentőség, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, demokrácia, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, monoteizmus, vallásüldözés, antiklerikalizmus.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> villámháború – állóháború/állásháború, központi hatalmak, frontvonal, hátország, antant, jóvátétel, Népszövetség, revízió, reváns, bolsevik, szovjet, kommunizmus, öszirózsás forradalom, Kommunista Magyarországi Pártja (KMP), egypártrendszer, proletárdiktatúra, egyházellenesség, vallásellenesség, ellenforradalom, kormányzó, vörösteror, fehérterror. <i>Személyek:</i> Lenin, Trockij, Wilson, Clemenceau, IV. Károly, Károlyi Mihály, Jászi Oszkár, Garami Ernő, Kun Béla, Apponyi Albert, Horthy Miklós. <i>Topográfia:</i> Szarajevó, Doberdó, Szentpétervár, Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Csehszlovákia, a balti államok, Lengyelország, a trianoni Magyarország. <i>Kronológia:</i> 1914–18 (az első világháború), 1914. június 28. (a szarajevói merénylet), 1914. július 28. (az Osztrák–Magyar Monarchia hadat üzen Szerbiának, a világháború kirobbanása), 1917 (a februári forradalom és a bolsevikok hatalomátvétele Oroszországban), 1918. október 31. (az öszirózsás forradalom győzelme), 1918. november 3. (a padovai fegyverszünet), 1919 (a békekonferencia kezdete, a versailles-i béke), 1919. március 21. – augusztus 1. (a proletárdiktatúra időszaka), 1920. június 4.(a trianoni békediktátum aláírása).

Tematikai egység	Európa és a világ a két világháború között	Órakeret N: 18 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	A gazdasági világválság és következményei az Egyesült Államokban és Európában, diktatúrák és diktátorok földrésznükön.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri, hogy a háborús pusztítás, különösen a vereség és a gazdasági válságok egyik következménye a szélsőségek térnyerése. Átlátja, hogy a politikai jogok kiterjesztése több országban a szociális demagógia felerősödésével járt, így utat nyitott a szélsőséges elemek	

	hatalomra kerülésének, akik diktatórikus rendszereket vezettek be. Ismeri a diktatúrák működési mechanizmusát; tudja, hogy faji vagy osztályalapon, a bünbakképzés eszköztárát alkalmazva embercsoportokat bélyegeztek meg, telepítettek ki, vagy gyilkoltak meg, és a társadalmat „fenyegető veszélyre” való tekintettel mindenkinek korlátozták a szabadságjogait. Belátja, hogy a korszakban megtörtént az elitkultúra és a tömegkultúra végérvényes szétválása. Tudja, hogy a korszakban hatalmas lépés történt a női emancipáció felé.
Témák	
	Az 1920-as évek politikai és gazdasági viszonyai. Demokráciák és tekintélyuralmi rendszerek Európában a két világháború között. <i>Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</i> Az olasz fasiszta állam és ideológia jellemzői. A kommunista diktatúra a Szovjetunióban. Az 1929-33-as világgazdasági válság jellemzői és következményei. Az Amerikai Egyesült Államok válasza a válságra: a New Deal. A nemzetiszocialista ideológia és a náci diktatúra jellemzői. <i>Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda. A fanatizmus jellemzői és formái. Szegregáció, bünbakkeresés.</i> Nemzetközi viszonyok a két világháború között. A gyarmatok helyzete. Tudomány és művészet a két világháború között. <i>Korok, korstílusok.</i> Életmód és mindennapok a két világháború között. <i>Nők és férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák.</i>
Értelmező kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességszaporodás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralkodó, monarchia, demokrácia, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, vallás, vallásüldözés.

Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> általános választójog, tömegpárt, fasizmus, korporatív állam, kisantant, Dawes-terv, pártállam, államosítás, kollektivizálás, tervutasításos rendszer, GULAG, személyi kultusz, koncepciók per, tőzsde, túltermelési válság, New Deal, totális diktatúra, tömeg propaganda, nemzetiszocializmus, fajelmélet, zsidóüldözés, Führer, SS, Berlin-Róma tengely, Anschluss, tekintélyelvű állam, erőszakmentes ellenállás, magaskultúra (elitkultúra), tömegkultúra. <i>Személyek:</i> Mussolini, Sztálin, Rooseveltt, Keynes, Hitler, Goebbels, Gandhi. <i>Topográfia:</i> Köztes-Európa, Szovjetunió, Brit Nemzetközösség, Berlin, weimari köztársaság, Moszkva, Saar-vidék, Rajna-vidék, Szudéta-vidék. <i>Kronológia:</i> 1922 (fasiszta hatalomátvétel Olaszországban, a Szovjetunió létrehozása), 1924 (a Dawes-terv), 1925 (a locarnói egyezmény), 1929–1933 (a világgazdasági válság), 1933 (Hitler hatalomra kerülése), 1936 (Berlin–Róma tengely), 1938 (Anschluss, a müncheni konferencia).
-------------------------	--

Tematikai egység	Magyarország a két világháború között	Órakeret N: 16 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Politikusportrék a két világháború közötti Magyarországon. Trianon és következményei – a nemzeti összetartozás napja.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tudatosulnak benne a trianoni békeszerződés politikai életre, gazdaságra, társadalomra és közgondolkodásra gyakorolt hatásai, valamint a bethleni konszolidáció eredményei, hazai és nemzetközi összefüggései. Tudatosulnak benne a trianoni békeszerződés politikai életre, gazdaságra, társadalomra és közgondolkodásra gyakorolt hatásai. Érti a kisebbségi lét problémáit, átérzi a határok által elszakított területeken kisebbségi sorba kényszerített magyarság helyzetét. Tisztában van a külpolitikai alternatívákkal és képes azonosítani azok mozgatórugóit. Érti, hogy a két világháború közötti magyar kül- és belpolitika egyik legfontosabb kérdésköre a trianoni békeszerződés és annak hatásaira való reflektálás volt. Érti, hogy a két világháború közötti magyar fejlődés legfontosabb mozgatórugója a trianoni békeszerződés és annak hatásaira való reflektálás volt.	
Témák		
A konszolidáció kezdete folyamata, jellemzői, eredményei és válsága. <i>Államformák, államszervezet.</i> A válság és hatása: a belpolitikai élet változásai az 1930-as években. <i>Szegregáció, bűnbakkeresés.</i> A magyar külpolitika céljai és lehetőségei a két világháború között. <i>Kisállamok, nagyhatalmak.</i> A revízió lépései és politikai következményei Magyarországon.		

Társadalom és életmód Magyarországon a két világháború között. <i>Szegények és gazdagok világa. Egyenlőség, emancipáció.</i> Tudomány és művészet a két világháború között. Tömegkultúra és -sport. <i>Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda.</i>	
Értelmező kulcsfogalmak	Ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, centrum, periféria, választójog, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> konszolidáció, antiszemitizmus, numerus clausus, földreform, népszövetségi kölcsön, pengő, Magyar Nemzeti Bank, revízió, irredentizmus, kultúrfölény, társadalombiztosítás, agrárrolló, népi mozgalom, a nyilas mozgalom, nyílt és titkos szavazás, zsidótörvény, győri program, első bécsi döntés. <i>Személyek:</i> Teleki Pál, Bethlen István, Klebelsberg Kunó, Gömbös Gyula, Imrédy Béla, Szent-Györgyi Albert. <i>Topográfia:</i> Felvidék, Kárpátalja. <i>Kronológia:</i> 1920 (a numerus clausus, földreform) 1921–31 (Bethlen István miniszterelnöksége), 1927 (a pengő bevezetése), 1932–1936 (Gömbös Gyula miniszterelnöksége), 1938. november 2. (az első bécsi döntés), 1939. március (Kárpátalja visszacsatolása).

Tematikai egység	A második világháború	Órakeret N: 15 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	A második világháború jellemzői és következményei. Magyarország a második világháborúban. A holokauszt Európában és Magyarországon.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló tudja, hogy mennyi áldozattal, pusztítással járt a második világháború, és a holokauszt az emberiség, valamint az egész magyarság tragédiája. Feltárja a politikai antiszemitizmus megnyilvánulásai megerősödésének mozgatórugóit, azonosítja veszélyeit. Elítéli a diszkriminációt, és elutasítja az ún. fajelmélet következményeit (megkülönböztetés, jogfosztás, elkülönítés, deportálás, megsemmisítés). A tanuló ismeri az újfajta hadviselés jellegzetességeit és azok hatásait, a	

	háterszágot, a civil lakosságot sem kímélő modern totális háború jellemzőit és a tömegpusztító hadászati eszközök használatát. Megérti, miként került a háború során Magyarország kényszerpályára, és ez milyen következményekkel járt az ország sorsát illetően. Belátja, hogy az ország számára veszteségként értelmezhető a hazai zsidó származású művészek, tudósok, feltalálók kirekesztése, emigrációba kényszerülése, fizikai megsemmisítése (pl. Neumann, Teller, Szilárd, Rejtő, Radnóti). Belátja, hogy az ország számára veszteségként értelmezhető a hazai zsidó származású művészek, tudósok, feltalálók emigrációba kényszerülése (pl. Bartók, Neumann, Teller). Belátja, hogy Európában és hazánkban a XX. századi kirekesztésen alapuló (bűnbakképzésen alapuló) népiertások nem mehettek volna végbe a többségi társadalom tevőleges vagy hallgatólagos támogatása, valamint apátiája nélkül.
Témák	
	A második világháború kitörése. Hadi és diplomáciai események a Szovjetunió elleni német támadásig. <i>Békék, háború, hadviselés.</i> A fordulat a háború menetében. A szövetségesek együttműködése és győzelme. <i>Egyezmények, szövetségek.</i> A második világháború jellemzői. A holokauszt. <i>Szegregáció, bűnbakkeresés.</i> Magyarország háborúba lépése és részvétele a keleti fronton. Kállay Miklós miniszterelnöksége. A német megszállás és nyilas uralom. Felszabadulás és szovjet megszállás. Háborús veszteségeink. A zsidóüldözés társadalmi, eszmei háttere és a holokauszt Magyarországon. <i>A fanatizmus jellemzői és formái.</i>
Értelmező kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességfogyás, migráció, életmód, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés.

Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> háromhatalmi egyezmény, tengelyhatalmak, koncentrációs tábor, megsemmisítő tábor, népiirtás, emberirtás, holokauszt, genocídium, partizán, totális háború, furcsa háború, hadigazdaság, Vörös Hadsereg, antifasiszta koalíció, fegyveres semlegesség, második bécsi döntés, „hintapolitika”, gettó, deportálás, munkaszolgálat, hadifogság, kiugrási kísérlet, malenkij robot. <i>Személyek:</i> Hitler, Churchill, Sztálin, Roosevelt, Rommel, Montgomery, Zsukov, Eisenhower, De Gaulle, Bárdossy László, Kállay Miklós, Szálasi Ferenc, Wallenberg. <i>Topográfia:</i> Leningrád, Pearl Harbor, Midway, El-Alamein, Sztálingrád, Kurszk, Auschwitz, Jalta, Potsdam, Hiroshima, Normandia, Újvidék, Kamenyec-podolszki, Voronyezs, Don-kanyar, Délvidék és Észak-Erdély. <i>Kronológia:</i> 1939. augusztus 23. (a szovjet-német meg nem támadási egyezmény), 1939. szeptember 1. (Németország megtámadja Lengyelországot, kitör a második világháború), 1941. június 22. (Németország megtámadja a Szovjetuniót), 1942 (Midway-szigetekenél lezajlott ütközet, el-alameini csata), 1943 (véget ér a sztálingrádi csata, a kurszki csata), 1944. június 6. (megkezdődik a szövetségesek normandiai partraszállása), 1945. február (a jaltai konferencia), 1945. május 9. (az európai háború befejeződése), 1945. augusztus 6. (atomtámadás Hiroshima ellen), 1945. szeptember 2. (Japán fegyverletételével véget ér a második világháború). 1940. augusztus 30. (a második bécsi döntés), 1941. április (magyar támadás Jugoszlávia ellen), 1941. június 26. (Kassa bombázása), 1942–1944 tavasza (Kállay Miklós miniszterelnöksége), 1943. január (a doni katasztrófa), 1944. március 19. (a németek megszállják Magyarországot), 1944. október 15. (Horthy Miklós sikertelen kiugrási kísérlete, nyilas hatalomátvétel), 1944. december 21. (Debrecenben összeül az Ideiglenes Nemzetgyűlés), 1945. április (Magyarország felszabadítása a náci uralom alól, a szovjet megszállás kezdete, a háború vége Magyarországon).
-------------------------	---

12. évfolyam

Tematikai egység	Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ kiépülése	Órakeret N: 8 óra E: 6 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A második világháború eseményei, a sztálinizmus jellemzői, az Amerikai Egyesült Államok politikai és gazdasági viszonyai, a gyarmatok helyzete a két világháború között.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló értelmezi a háború utáni helyzetet és a megosztott világ kialakulásának folyamatát. Felismeri a hidegháború keltette helyi háborúk máig ható következményeit. Hiteles kép alakul ki benne a két tömbben élők különböző helyzetéről, mindennapjairól. Felismeri és elítéli a diktatórikus rendszerek szabadságot korlátozó és versenyképtelen vonásait. Belátja, hogy a demokrácia a közös döntés intézményrendszerének az emberi jogokat leginkább biztosító formája.	

Témák	
A nyugati országok gazdasági és katonai integrációja. Az új világgazdasági rendszer kialakulása. <i>Erőforrások és termelési kultúrák.</i> A szovjet tömb kialakulása, jellemzői. A hidegháborús szembenállás, a kétpólusú világ, a megosztott Európa. <i>Egyezmények, szövetségek.</i> A gyarmati rendszer felbomlása (India, Kína), a „harmadik világ”. A közel-keleti konfliktusok. Izrael Állam létrejötte, az arab világ átalakulása. Izrael a Közel-Kelet demokratikus állama, a Kárpát-medencén kívüli legnagyobb magyar ajkú kisebbség otthona.	
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességgrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, piacgazdaság, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, emberi jog, állampolgári jog, diktatúra, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), szuperhatalom, vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, kétpólusú világ, NATO, Varsói Szerződés, KGST, Európai Gazdasági Közösség (Közös Piac), berlini fal, harmadik világ, el nem kötelezettek mozgalmá, újantiszemitizmus. <i>Személyek:</i> Sztálin, Mao Ce-tung, Truman, Adenauer, Hruscsov, Kennedy, Ben-Gurion. <i>Topográfia:</i> NSZK, NDK, Izrael, Kuba, Korea, Vietnam. <i>Kronológia:</i> 1945 (az ENSZ létrejötte), 1947 (a Truman-elv, a párizsi béke, India függetlensége), 1948 (Izrael létrejötte), 1949 (az NSZK, az NDK, a NATO, a KGST, a Kínai Népköztársaság létrejötte, a szovjet atombomba), 1950–1953 (a koreai háború), 1956 (az SZKP XX. kongresszusa, a szuezi válság,), 1957 (a római szerződések), 1959 (a kubai forradalom), 1961 (a berlini fal építése, Gagarin űrrepülése), 1962 (a kubai rakétaválság), 1962–1965 (a második vatikáni zsinat).

Tematikai egység	Magyarország 1945–1956 között	Órakeret N: 10 óra E: 7 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	A szovjet megszállás és a kommunista diktatúra jellemzői. Az 1956-os forradalom és szabadságharc kiemelkedő személyiségei és céljai. A határon túli magyarság sorsa. Október 23. mint iskolai ünnepély.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Felismeri a szovjet megszállás és az ebből fakadó korlátozott állami szuverenitás következményeit. Belátja, hogy a szovjet megszállás és a kommunista diktatúra a lakosságot szabadságjogaiban korlátozta. A jogfosztások következményeként számosan emigrációba kényszerültek, amely az ország szempontjából veszteségként értelmezhető. Megérti, hogy Magyarországnak 1956-ban a rendkívül kedvezőtlen nemzetközi helyzetben, az erőegyensúlyra épülő politikai viszonyrendszerben nem sikerült kiszakadnia a szovjet tömbből. Felismeri, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc jelenlegi demokratikus rendünk egyik talpköve. Megismeri és elítéli a totális kommunista diktatúra emberiség elleni bűneit. Átérzi a szabadságharc hőseinek és áldozatainak a sorsát, szolidáris velük.	
Témák		
Magyarország szovjetizálása, a kommunista diktatúra kiépítése, jellemzői. <i>Függetlenség és alávetettség.</i> Az egypárti diktatúra működése a Rákosi-korszakban, valamint a gazdasági élet jellegzetességei. <i>Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika.</i> Életmód, életviszonyok, munka, sport, kultúra, szórakozás. Az 1956-os forradalom és szabadságharc okai, háttere, főbb eseményei, jellemzői, szereplői. <i>Forradalom, reform és kompromisszum.</i>		
Értelmező kulcsfogalmak	Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességgrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés, egyházüldözés, vallásszabadság.	

Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> Szövetséges Ellenőrző Bizottság, földosztás, Független Kisgazdapárt, Nemzeti Parasztpárt, Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, háborús bűnös, népbíróság, kitelepítés, lakosságcsere, Magyar Dolgozók Pártja (MDP), államosítás, népköztársaság, internálás, osztályharc, ÁVH, besúgó hálózat, ügynök, egypártrendszer, pártállam, reakciós, koncepciós perek, kulák, szövetkezet, beszolgáltatás, iparosítás, kétkeresős családmódel, aranycsapat, Petőfi Kör, MEFESZ, intervenció. <i>Személyek:</i> Mindszenty József, Tildy Zoltán, Nagy Ferenc, Kovács Béla, Kéthly Anna, Esterházy János, Márton Áron, Rákosi Mátyás, Rajk László, Kádár János, Nagy Imre, Maléter Pál, Bibó István. <i>Topográfia:</i> Recsk, Hortobágy, Sztálinváros (Dunaújváros), az 1956-os forradalom főbb fővárosi helyszínei, Mosonmagyaróvár. <i>Kronológia:</i> 1945. március (földosztás), 1946 (a forint bevezetése), 1947. február 10. (a párizsi béke), 1947 (kékcédulás választások), 1948 (a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulása, a nyílt kommunista diktatúra kezdete, az iskolák államosítása), 1949 (a kommunista alkotmány, a Mindszenty- és a Rajk-per), 1950 (a szerzetesrendek feloszlata, a tanácsrendszer létrejötte), 1953–55 (Nagy Imre első miniszterelnöksége), 1956. október 23. (a forradalom kirobbanása), 1956. október 28. (a forradalom győzelme), 1956. november 4. (szovjet támadás indul Magyarország ellen).
-------------------------	---

Tematikai egység	A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása	Órakeret N: 8 óra E: 6 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A kétpólusú világ kialakulása a második világháborút követő években. A szovjet tömb és a nyugati integráció legfontosabb jellemzői. A hidegháborús szembenállás. A gyarmati rendszer felbomlása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló érti és tudja, hogy milyen tényezők vezettek a kétpólusú világrend megszűnéséhez. Érti a két világrendszer közötti versengés legfontosabb mozgatórugóit, ismeri annak legfontosabb állomásait. Átlátja a leglényegesebb különbségeket a két szembenálló tömb országai között a politikai rendszer működése, a gazdaság, a társadalom és az életmód terén. Felismeri, hogy a modern technológia, a globalizációs folyamatok, a szabadság ideológiája és a kommunikációs rendszerek milyen szerepet töltek be a szovjet típusú rendszerek bukásában.	
Témák		
Szovjet-amerikai konfliktusok, a versengés és együttműködés formái, területei. Demokrácia és a fogyasztói társadalom nyugaton – diktatúra és hiánygazdaság keleten. A vallások, az életmód (szabadidő, sport, turizmus) és a kulturális szokások (divat, zene) változásai a korszakban.		

A kétpólusú világrend megszűnése: Németország egyesítése, a Szovjetunió és Jugoszlávia szétesése.	
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi források, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, piacgazdaság, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, emberi jog, állampolgári jog, diktatúra, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> fegyverkezési verseny, enyhülési politika, szociális piacgazdaság, ökumené, harmadik világ, beat korszak, hippie mozgalom, olajválság, iszlám fundamentalizmus, terrorizmus, Cartha '77 mozgalom, prágai tavasz, diáklázadások, szolidaritás, Európai Unió, PC, mobiltelefon. <i>Személyek:</i> Tito, De Gaulle, Brezsnyev, Ceaușescu, Willy Brandt, Thatcher, Reagan, Gorbacsov, Helmut Kohl, Lech Wałęsa, Václav Havel, II. János Pál. <i>Topográfia:</i> Berlin, Helsinki, Prága, Gdańsk, Csernobil, Temesvár. <i>Kronológia:</i> 1964–1973 (a vietnami háború), 1967 (a „hatnapos háború”), 1968 (a prágai tavasz, a Brezsnyev-doktrína, párizsi diáklázadások), 1969 (az első Holdra szállás), 1975 (a helsinki értekezlet), 1989 (a kelet-közép-európai rendszerváltások, a berlini fal lebontása), 1991 (a Szovjetunió szétesése, a délszláv válság és az Öböl-háború kirobbanása).

Tematikai egység	A Kádár-korszak	Órakeret N: 10 óra E: 7 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	A Kádár-korszak legfontosabb politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális jellemzői. A szocialista rendszer válságának okai. A magyar rendszerváltás fordulópontjai és főszereplői.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló megismeri az 1956-os forradalom és szabadságharcot követő kegyetlen megtorlás tényeit, a törvénytelen bírósági tárgyalások, ítéletek jellemzőit. Tudatosítja a hatalom által a társadalomra kényszerített kompromisszum jellemzőit és hatásait. Átlátja a szocialista időszak Magyarország további történelmére és jelenére gyakorolt hatásait. Megérti, hogy Kádár János személye és a nevével fémjelzett korszak miért osztja meg ma is a közvéleményt. Képes sokoldalúan elemezni a Kádár-rendszer válságának és bukásának okait, körülményeit, felismeri a rendszer lényegi reformálhatatlanságát. Ismeri a békés rendszerváltás menetét.	

Témák	
Megtorlás és a konszolidáció. Gazdasági reformok, társadalmi változások a Kádár-korszakban. Életmód és mindennapok, a szellemi- és sportélet. A Kádár-rendszer válsága, a külpolitikai változások és az ellenzéki mozgalmak. A rendszerváltozás „forgatókönyve”, mérlege, nyertesek és vesztesek. <i>Forradalom, reform és kompromisszum.</i> Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a kétpólusú világ időszakában. <i>Népesség, demográfia.</i> A határon túli és a világban szétszóródott magyarság helyzete a kétpólusú világ időszakában.	
Értelmező kulcsfogalmak	Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességgrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés, vallásszabadság.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP), disszidens, amnesztia, új gazdasági mechanizmus, háztáji, második gazdaság, „három T”, lakótelep, televízió, Rubik-kocka, ellenzéki mozgalmak, szamizdat, besúgó, ügynök, monori találkozó, lakiteleki találkozó, ellenzéki kerekasztal, spontán privatizáció, falurombolás, MDF, SZDSZ, FIDESZ, MSZMP, FKgP, KDNP, MSZP, többpártrendszer, gyülekezési jog, pluralizmus, jogállam, nemzeti kerekasztal, sarkalatos törvények, Alkotmánybíróság. <i>Személyek:</i> Kádár János, Nagy Imre, Pozsgay Imre, Tőkés László, Antall József, Göncz Árpád, Sólyom László, Teller Ede. <i>Topográfia:</i> Salgótarján, Százhalombatta, Monor, Lakitelek, Bős-Nagymaros. <i>Kronológia:</i> 1958 (Nagy Imre kivégzése), 1963 (részleges amnesztia), 1968 (az új gazdasági mechanizmus bevezetése), 1971 (magyar-vatikáni megállapodás, Mindszenty József elhagyja Magyarországot), 1978 (az Egyesült Államok visszaadja a Szent Koronát), 1985 (a monori találkozó), 1987 (a lakiteleki találkozó), 1980 (Farkas Bertalan a világűrben), 1989. június 16. (Nagy Imre és társainak újratemetése), 1989. október 23. (a harmadik Magyar Köztársaság kikiáltása), 1989 (társasági és egyesülési törvény), 1990 (szabad országgyűlési és önkormányzati választások), 1991

	(a szovjet csapatok kivonása Magyarországról).
--	--

Tematikai egység	Az egységesülő Európa, a globalizáció kiteljesedése	Órakeret N: 8 óra E: 6 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Az Európai Unió létrejötte és az európai polgárok alapvető jogai. A vasfüggöny lebontása és következményei a keleti blokk országaiban. Globális problémák: urbanizáció, környezetszennyezés, terrorizmus, migráció, klímaváltozás.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A tanuló tisztázza álláspontját a globalizációval kapcsolatban, annak előnyei és hátrányai ismeretében. Azonosul a fő morális célokkal (demokrácia, antirasszizmus, háborúellenesség), felismerve azok esetenkénti ellentmondásait is. Képes a demokratikus értékek ismeretében a történelmi-társadalmi kérdések, folyamatok árnyalt megítélésére, érti a felelős állampolgári magatartás lényegét. Kialakul benne a környezettudatos magatartás, ismeri az ehhez kapcsolódó egyéni feladatokat, valamint felismeri a társadalom egészének érdekeit.	
Témák		
Az információs – technikai forradalom és a tudásipar. A globális világgazdaság új kihívásai és ellenmondásai. <i>Technikai fejlődés feltételei és következményei. Erőforrások és termelési kultúrák.</i> A fenntarthatóság dilemmái. A civilizációk, kultúrák közötti ellentétek kiéleződése. Az egypólusútól a többpólusú világrend felé. A mediatisált világ. A tömegkultúra új jelenségei napjainkban. <i>Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda.</i> Az Európai Unió alapelvei, intézményei, működése és problémái.		
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességgrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, centrum, periféria, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, önkormányzat, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra,	

	vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> globalizáció, multikulturalizmus, nemzetközi terrorizmus, vallási fanatizmus, xenofóbia, fogyasztói társadalom, adósságspirál, globális felmelegedés, ökológiai katasztrófa, fenntarthatóság, környezetvédelem, fiatalodó és öregedő társadalom, migráció, foglalkozási szerkezet, diszkrimináció, integráció, euró, internet, tömegkommunikáció. <i>Személyek:</i> George Bush, Borisz Jelcin, Bill Clinton, Tony Blair, George W. Bush. <i>Topográfia:</i> az EU tagállamai. <i>Kronológia:</i> 1992 (a maastrichti szerződés aláírása), 1993 (Csehország és Szlovákia szétválása), 1995 (a schengeni egyezmény életbe lépése), 1999 (a NATO bombázza Szerbiát), 2001 (terrortámadás az Egyesült Államok ellen), 2002 (az euró bevezetése), 2004 (tíz új tagállam csatlakozik az EU-hoz, köztük Magyarország is).

Tematikai egység	A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon	Órakeret N: 6 óra E: 4 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A magyar rendszerváltozás fordulópontjai és főszereplői. A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon. A szomszédos országokban élő magyarság sorsa.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló átlátja a békés rendszerváltás jelentőségét és tudatosulnak benne annak árnyoldalai, ellentmondásai (pl. forradalomszerű átalakulások társadalmi egyeztetés nélkül). Tisztában van a rendszerváltozás előtti és az azt követő időszak politikai és gazdasági rendszere közötti legfontosabb különbségekkel Belátja, hogy a rendszerváltozásnak nyertesei és vesztesei egyaránt voltak, nem mindig a társadalmi igazságosságnak megfelelően. Reális kép alakul ki benne Magyarország szerepéről és lehetőségeiről az európai integráción belül, továbbá ismeri fontosabb külkapcsolatait, és tudatosul benne a jelentősebb nemzetiségi és emigráns közösségek híd-szerepe.	
Ismeretek		
A poszt szocialista régió és Magyarország helyzete, problémái 1990 után. A közigazgatási rendszer jogállami átalakítása és intézményrendszere 1990 után. <i>Hatalommegosztás formái, színterei.</i> A piacgazdaságra való áttérés és az átalakulás ellentmondásai, regionális gazdasági különbségek. Magyarország euroatlanti csatlakozásának folyamata. <i>Fölzárkózás, lemaradás.</i> A társadalmi egyenlőtlenségek és a mobilitás problémái. A magyarországi cigányok (romák).		

<i>Nők, férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák, szegények és gazdagok világa. Szegregáció, bűnbakkeresés.</i> A határon túli magyarság helyzete. Magyarok a nagyvilágban. <i>Kisebbség, többség, nemzetiségek.</i>	
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, változás és folyamatosság, tények és bizonyítékok, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, centrum, periféria, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, önkormányzat, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> privatizáció, kárpótlás, migráció, mobilitás, foglalkozási szerkezet, munkanélküliség, diszkrimináció, szegregáció, kirekesztés, fajgyűlölet, anti-cionizmus, integráció, népszavazás. ombudsman, autonómia, magyar igazolvány, kettős állampolgárság. <i>Személyek:</i> Horn Gyula, Orbán Viktor, Mádl Ferenc, Medgyessy Péter. <i>Topográfia:</i> a határon túli magyarok lakta területek. <i>Kronológia:</i> 1996 (a magyar honfoglalás mil레centenáriuma), 1999 (Magyarország a NATO tagjává válik), 2000 (a magyar államalapítás millenniuma), 2004 (Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz).

Tematikai egység	Társadalmi ismeretek	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A társadalmi tagozódással kapcsolatos korábbi történelmi és földrajzi ismeretek, valamint személyes tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A társadalom makro- és mikrostruktúráját alkotó elemek azonosítása. A társadalom tagoltságából eredő egyenlőtlenségek felismertetése, ezek okainak azonosítása. A társadalmi felelősségvállalás elvi szükségességének megértetése és néhány gyakorlati módjának megismertetése. A kisközösségek szerepe a helyi, lokális és országos ügyek alakításában.	
Ismeretek		
Családformák a mai világban. Kortárscsoport és ifjúsági szubkultúrák. A helyi társadalom, a civil társadalom és az önkéntesség.		

Nemzet és nemzetiség. Kulturális és etnikai kisebbségek Magyarországon. Esélyegyenlőtlenség és hátrányos társadalmi helyzet. Társadalmi felelősségvállalás és szolidaritás. A nagy ellátórendszerek (egészségügy, társadalom-biztosítás, oktatás) megismerése.	
Kulcsfogalmak	Család, társadalom, szocializáció, kultúra, etnikum, nemzet, nemzetiség.
Fogalmak	Szubkultúra, kortárscsoport, helyi társadalom, civil társadalom, kisebbség, többség, érdekképviselő, érdekegyeztetés, identitás, hátrányos helyzet, felelősségvállalás, szolidaritás, önkéntesség.

Tematikai egység	Állampolgári ismeretek	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A politikai rendszerek és az állampolgárok közötti viszony történelmi formáinak ismerete. Az iskolai diákönkormányzat működésével kapcsolatos tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az aktív és felelős állampolgársághoz szükséges ismeretek és készségek megerősítése. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának megismerése. Az alapvető állampolgári jogok és kötelességek tudatosítása. Az ezek gyakorlásához kapcsolódó legfontosabb tevékenységi formák azonosítása. A magyarországi és az uniós politikai rendszer legfőbb elemeinek megismertetése, a politikai részvétel jelentőségének tudatosítása. Az új Alaptörvény szellemiségének és fontosabb pontjainak feldolgozása.	
Ismeretek		
Állampolgári jogok és kötelességek. Magyarország és az Európai Unió politikai intézményrendszere. A magyar és az európai állampolgárság legfontosabb ismérvei. A magyar választási rendszer (országgyűlési és helyhatósági választások). A politikai részvétel formái. A közvetett és a közvetlen demokrácia eszköztára.		
Kulcsfogalmak	Állam, állampolgár, politika, intézmény.	
Fogalmak	Állampolgári jog, állampolgári kötelesség, politikai intézményrendszer, választás, választási rendszer, unió, országgyűlés, helyhatóság, politikai	

	részvétel, közvetett demokrácia, közvetlen demokrácia, önkormányzat, párt, parlamenti küszöb, alapvető jogok biztosa, Állami Számvevőszék.
--	--

Tematikai egység	Pénzügyi és gazdasági kultúra	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A bankok működésével kapcsolatos gazdaságföldrajzi ismeretek. A gazdálkodással és a pénzkezeléssel kapcsolatos személyes tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető pénzügyi és gazdasági fogalmak megismertetése, a gazdasági folyamatok fő hatótényezőinek megértetése. A tudatos és felelős állampolgári gazdálkodás elveinek megismerése, elfogadása.	
Ismeretek		
Az állam gazdasági szerepvállalása és kapcsolata a gazdaság különböző szereplőivel. Az állam bevételei. Az állam stabilizációs, redisztribúciós és tőkeallokációs feladatai.		
A költségvetési és a monetáris politika eszköztára, szerepe a gazdaságpolitikai célok megvalósításában.		
A pénzpiac működése, megtakarítók és forrásigénylők. A pénzügyi közvetítők helye a nemzetgazdaságban.		
A vállalkozások helye a nemzetgazdaságban, szerepük a GDP megtermelésében. Vállalkozási formák. Vállalkozások létrehozása és működtetése. A vállalkozások és a piac kapcsolata. Az üzleti terv.		
Kulcsfogalmak	Állam, gazdaság, piac, pénz.	
Fogalmak	Költségvetés, adó, járulék, vállalkozás, személyi jövedelemadó, áfa, juttatások, társadalombiztosítás, nyugdíjjárulék, költségvetési intézmény, költségvetési egyenleg, deficit, pénzpiac, monetáris politika, jegybank, bankrendszer, kereskedelmi bank, megtakarítás, forrás, tőzsde, értékpapír, rt, kft, kkt, bt, egyéni vállalkozás, szövetkezet, korlátlan felelősség, korlátozott felelősség, egyetemleges felelősség, biztosító társaság, lízingtársaságok, pénzügyi közvetítő rendszer.	

Tematikai egység	Munkavállalás	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Diákmunka során szerzett személyes tapasztalatok. A környezet munkával kapcsolatos mintáinak ismerete.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető munkavállalói jogok és kötelezettségek tudatosítása. A munkába állás folyamatának és az alkalmazotti lét néhány fontos jellemzőjének megismertetése. A munkatevékenység emberformáló és értékteremtő erejének felismerése, elfogadása.
Ismeretek	
A munkaerő és a piac kapcsolata. Munkaerőpiaci elvárások itthon és külföldön. Szakképzettség. Álláskeresési technikák. Pályakezdés, beilleszkedés a munkahelyi közösségbe. Munkajogi alapok. Foglalkoztatási formák. A munkaszerződés tartalma. A munkaviszonyhoz kapcsolódó jogok és kötelezettségek (munkaszerződés, bérszámítás, adózás, egészségbiztosítás és nyugdíjbiztosítás, kollektív szerződés). A munkaviszony megszűnése, munkanélküli ellátás, álláskeresési támogatás, visszatérés a foglalkoztatásba.	
Kulcsfogalmak	Gazdaság, piac, munka.
Fogalmak	Állás, adó, biztosítás, szerződés, munkaerőpiac, munkaadó, munkavállaló, foglalkoztatás, munkaviszony, önéletrajz, motivációs levél, munkajog, munkaszerződés, munkaidő, munkabér, adózás, adóbevallás, személyi jövedelemadó, egészségbiztosítás, társadalombiztosítás, munkanélküliség, munkanélküli ellátás, álláskeresési támogatás.

Tematikai egység	Rendszerező ismétlés	Órakeret N: 18 óra E: 12 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	A középiskolai történelem, társadalom és állampolgári ismeretanyag.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az érettségi témakörök rendszerező ismétlése során felkészülés az érettségi vizsgára.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Az újkori és modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események rendszerező feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok előzményeinek felismerése, a nemzeti öntudat és aktív állampolgárságra nevelés. A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, ok-okozati összefüggések felismerése (pl. a globalizáció felerősödése és a lokális közösségek megerősödése) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, ezeknek jelenre vonatkoztatása, megítélése. A történelem értelmezését segítő kulcsfogalmak és egyéb egyedi fogalmak
---	---

	rendszeres és szakszerű alkalmazása révén többoldalú történelmi tájékozódás és árnyalt gondolkodás. Ismerje fel a tanuló, hogy az utókor, a történelmi emlékezet a nagy történelmi személyiségek tevékenységét többféle módon és szempont szerint értékeli, egyben legyen képes saját értékítélete megfogalmazásakor a közösség hosszú távú nézőpontját alkalmazni. Ismerje a XIX-XX. század kisebb korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit. Legyen képes e bonyolult történelmi folyamat meghatározó összefüggéseit, szereplőit beazonosítani, valamint legyen képes egy-egy korszak főbb kérdéseinek problémaközpontú bemutatására, elemzésére. Ismerje az új- és modernkorban meghatározó egyetemes és magyar történelem eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit. Legyen képes összefüggéseket találni a térben és időben eltérő történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik. Tudja, hogy a XIX-XX. században lényegesen átalakult Európa társadalma és gazdasága (polgárosodás, iparosodás), és ezzel párhuzamosan új eszméáramlatok, politikai mozgalmak, pártok jelennek meg. Ismerje fel, hogy az Egyesült Államok milyen körülmények között vált a mai világ vezető hatalmává, és mutasson rá az ebből fakadó ellentmondásokra. Tudja a trianoni békediktátum máig tartó hatását, következményeit értékelni, és legyen képes a határon túli magyarság sorskérdéseit felismerni. Tudja a demokratikus és diktatórikus államberendezkedések közötti különbségeket, legyen képes a demokratikus berendezkedés előnyeit és működési nehézségeit egyaránt felismerni és azokat elemezni. Ismerje fel a tanuló a világot – és benne hazánkat is – fenyegető veszélyeket (pl. túlnépesedés, betegségek, elszegényesedés, munkanélküliség, élelmiszerszárváltság, tömeges migráció). Tudjon élni a globalizáció előnyeivel, benne az európai állampolgársággal. Ismerje az alapvető emberi jogokat, valamint az állampolgári jogokat és kötelezettségeket, Magyarország politikai rendszerének legfontosabb intézményeit, értse a választási rendszer működését. Legyen képes ismereteket meríteni különböző ismeretforrásokból. Legyen képes az internet kritikus és tudatos használatára történelmi, filozófia- és etikátörténeti ismeretek megszerzése érdekében. Legyen képes különböző történelmi elbeszéléseket (pl. emlékiratok) összehasonlítani. Legyen képes a különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálatára és megítélésére a hitelesség szempontjából. Legyen képes erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzeteket felismerni és bemutatni. Fogalmazzon meg önálló véleményt társadalmi, történelmi eseményekről, szereplőkről, jelenségekről. Legyen képes mások érvelésének összefoglalására, értékelésére és figyelembe vételére. Legyen képes történelmi-társadalmi adatokat, modelleket és elbeszéléseket elemezni a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. Legyen képes történelmi-társadalmi témákat vizuálisan ábrázolni, esszét írni (filozófiai kérdésekről is), ennek kapcsán kérdéseket világosan megfogalmazni. Legyen képes a történelmi időben történő sokoldalú tájékozódásra. Legyen képes a különböző időszakot bemutató történelmi térképek összehasonlítása
--	---

	során a változások (pl. területi változások, népsűrűség, vallási megosztottság stb.) hátterének feltárására. Legyen képes a nemzet, a kisebbség fogalmának és a helyi társadalom fogalmának szakszerű használatára, tudjon érvelni a társadalmi felelősségvállalás, illetve a szolidaritás fontossága mellett. Legyen képes átlátni a nemzetgazdaság, a bankrendszer, a vállalkozási formák működésének legfontosabb szabályait. Legyen képes munkavállalással összefüggő, a munkaviszonyhoz kapcsolódó adózási, egészség- és társadalombiztosítási kötelezettségek, illetve szolgáltatások rendszerét átlátni.
--	---

ETIKA

Az etika tantárgy a helyes életvezetéshez nélkülözhetetlen magatartási szabályok értelmének megvilágításával, felelősségtudatuk elmélyítésével és az önfejlesztés igényének megerősítésével felkészíti a tanulókat a személyközi kapcsolatok és a társadalmi együttélés konfliktusainak kezelésére, tudatosítja döntéseik, cselekedeteik erkölcsi jelentőségét.

Képessé teszi a diákokat az elfogulatlan vizsgálódásra, méltányos párbeszédre, véleményük szabatos kifejtésére, önálló meggyőződés kialakítására az erkölcs kérdéseiben. A szellemi értékek iránti fogékonyságra, a mások igazsága iránti nyitottságra nevel. Hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók tiszteljék embertársaik erkölcsi méltóságát, értékeljék és tiszteljék a sokszínűséget, felismerjék az élővilág gazdag változatosságának értékét, és képessé váljanak a megértésen, kölcsönös segítségen, s a más kultúrák iránti nyitottságon alapuló együttműködésre társaikkal.

Mindennek révén alapvető módon járul hozzá a Nemzeti alaptantervben az erkölcsi neveléssel kapcsolatos általános célok megvalósulásához. Fontos szerepet vállal az önismeret és a társas kultúra fejlesztésében, hozzájárulhat a lelki egészség megőrzéséhez, közvetve pedig a gazdasági és pénzügyi, valamint a médiatudatosságra való neveléshez is. A tantárgy – önkifejezésre, kérdezésre, véleményalkotásra, érvelésre és párbeszédre épülő módszertana révén – erőteljes befolyáshoz juthat az anyanyelvi kommunikációs kompetencia fejlesztésében. A tanórák keretében feldolgozandó témák jól támogatják a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését, ösztönözik a másokért és a közösségért való felelősségvállalásra. A személyes gondolatok igényes megfogalmazásának elvárása pedig elősegíti az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlődését.

A tantárgy sajátos fejlesztési céljai és követelményei, amelyek valamennyi témakör feldolgozása során egységesen érvényesülnek, a következők:

- Filozófiai fogalmak, vallási és irodalmi szövegek, példázatok elemzése, értelmezésük szóban és írásban.
- A következtetés, érvelés, bizonyítás és cáfolat szabályainak alkalmazása, az ettől eltérő gondolkodásmódok (sejtés, hit, képzelet, kétely, bizalom stb.) jelentőségének belátása.
- Egyéni vélemény kialakítása, felülvizsgálata, fejlesztése a más véleményekkel való párbeszédben.
- A méltányos vita szabályainak és készségeinek elsajátítása. Az elkötelezettség és az elfogulatlanság igényének összeegyeztetése.
- Erkölcsi elvek alkalmazása egyedi esetekre, különféle élethelyzetek erkölcsi dimenziójának felismerése, a gyakorlatban felmerülő értékcollíziók kezelése, alternatívák mérlegelése.
- A helyes önismeret és az önnevelés igényének erősítése. A cselekedeteink minőségét meghatározó erkölcsi képességek (erények, különösen az okosság, igazságosság, bátorság és mértékletesség) jelentőségének belátása, fejlesztésük lehetőségeinek felismerése.
- Az erkölcsi értékek megbecsülése, tisztelete másokban, igényesség kialakítása a saját magatartás tekintetében. A kötelességtudat és az autonóm viselkedés közötti összefüggés felismerése.
- A személyközi kapcsolatok morális, érzelmi, intellektuális és érzéki dimenziói közötti összefüggések felismerése. A szeretet, megértés, türelem, hűség, bizalom és odaadás értékének tudatosítása. A tartós párkapcsolatok és a harmonikus családi élet kialakításához szükséges gondolkodásmód és attitűd fejlesztése. A másokkal való együttérzés, azonosulás képességének elmélyítése.

- Az ember erkölcsi méltóságáról alkotott fogalmak értelmezése: igazság és szabadság, azaz az öntudatos létezés és a cselekedeteinkért és társainkért viselt felelősség közötti összefüggés tudatosítása.
- Az élet, illetve az életformák gazdag változatosságának és változékonyságának tisztelete a természetben és a kultúrában. A kanti arany szabály értelmének, illetve a szenvedés okozás tilalmának belátása, gyakorlati alkalmazásuk képessége a globális egymásrautaltság feltételei között. A globális felelősség összefüggéseinek felismerése a hálózati társadalomban. A halállal való szembenézés képessége.
- A természet szeretetén és a környezet ismeretén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás fontosságának tudatosítása.
- Az együttélési szabályok jelentőségének belátása. A törvények tisztelete és a lelkiismeret szabadsága közötti konfliktusok értelmezése. A társadalom jobbítására irányuló kezdeményezés és bírálat megbecsülése. Felkészülés a közéletben való felelős részvételre.
- A korrupció társadalmi jelenségének ismerete, az ellene alkalmazható egyéni és közösségi magatartásformák alkalmazásának készsége és képessége.
- Az erkölcsi öngazolási mechanizmusok működése, a rossz példák, a rossz társadalmi gyakorlat hatása az egyéni döntésekre; a nemet mondás nehézsége.
- A szolidáris és kooperatív viselkedés, a segítőkészség értékének belátása, alkalmazása konfliktushelyzetekben. Az előítéletes, kirekesztő, rasszista, a kisebbségekkel szemben elutasító viselkedés gyökereinek feltárása, a társadalmi csoportok közötti együttélés konfliktusainak méltányos kezelésére irányuló igény, illetve az ehhez szükséges attitűdök és ismeretek elmélyítése.

E szempontok egyúttal jelzik az etika tantárgy tanításának kívánatos és a sikerességre reményt adó módszertanának legfontosabb vonásait is. A rendelkezésre álló idő függvényében, a témák feldolgozásának értékes formája lehet – a beszélgetés és a vita mellett – egy-egy projektfeladat megoldása is, egyéni vagy csoportos munka keretében.

Etika	11. évfolyam (36 hét)		
	N	E	L
heti óraszám	1	0,5	0,5
éves óraszám	36	18	18

A kerettanterv tematikai egységeihez megadott óraszámok az éves óraszám 90%-át fedik le.

Tematikai egység	Alapvető etika	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	A nyelvi/fogalmi gondolkodás és a tudatos környezetformálás (munka) szerepe a kulturális evolúcióban. Az Ó- és Újszövetség legismertebb részletei. A felelősségvállalás, illetve az ezzel kapcsolatos mulasztások irodalmi példái.	

Ismeretek, fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
<i>Az erkölcsi gondolkodás alapjai</i> Tények és értékek. Ismeret, megértés, értékelés, elhatározás. Elmélet és gyakorlat. A társas lény: erkölcsi lény. A Másik szerepe az öntudatos én kialakulásában. Etika és nyelv: bizalom, megértés, egyetértés, vita, párbeszéd. Erkölcsi érzék, tanult viselkedés, az erkölcsi szabályok természete, az egyén erkölcsi méltósága. A munka mint az önkitaljesítés egyik eszköze. Jó és rossz. A rossz eredete – különféle megközelítések. A szenvedés kérdése. <i>Bibliai erkölcsi értékek a világi etikában</i> Az ember kitüntetett léthelyzete. A világvallások emberképe és etikája. A szeretet erkölcsi jelentősége. A lelkiismeret szabadsága és a személyes felelősség elháríthatatlansága. <i>Mit kell akarnom? Az erkölcsi döntés</i> Az erkölcsi gondolkodás fejlődése. Szokáserkölc, hagyomány, törvény. A lelkiismeret szava. Példakövetés, tekintélytisztelet. A mások igazsága. Párbeszéd, vita, kétely. Értékkonfliktusok. Kötelesség és szabadság. A kanti kötelességetika és bírálata. <i>A felelősség kérdése</i> Az erkölcsi cselekedet. A jóakarat. Felelősség a tetteinkért – felelősség másokért. <i>Az erények és a jó élet céljai</i> Önmegvalósítás, önkorlátozás, önismeret, önértékelés. A jólét és a jó élet fogalmának megkülönböztetése. A boldogság mint etikai kérdés. Az erények és a jellem. Az erkölcsi nevelés. Önállóság és példakövetés. Magánérdek és közjó.	<i>Filozófia:</i> Az elérhető boldogság. A szabad akarat és a rossz kérdései. Az értékteremtő ember és a hatalom. Szabadság, választás, felelősség, szorongás. <i>Társadalmi, állampolgári ismeretek:</i> Pályakezddés, álláskeresés. Munkaerő-piaci elvárások itthon és külföldön.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Erkölcsl értékl, értéklítélet, gyakorlat, erkölcl, etika, öntudatl, munka; hit, szeretet, kiválasztás, bűn, kegyelem; lelkiismeret, szabadság, kötelesség, törvény, megértés; felelősség, szándék, következmény, erény, boldogság, jellem, önlgazolás.

Tematikai egység	Egyén és közösség	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Irodalmi példák törvénytisztelet és lelkiismeret összeütközésére. A haza szolgálatának és védelmének történelmi példái. A nemzetállamok kialakulásának sajátosságai Közép-Kelet-Európában. Nemzetiségi konfliktusok, vallásüldözés a magyar történelemben. A cigányság történetével, helyzetével kapcsolatos alapismeretek. Hátrányos élethelyzetek, a szegénység alapvető társadalmi összetevőinek ismerete.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<i>A kapcsolatok etikája</i> Az emberek közti testvériség eszméje. Barátok és ellenfelek. Szeretetkapcsolatok. Párvalasztás. Felelősség a társakért. Szexualitika. Házasság. Családi élet. Otthonteremtés. Családi szerepek. Szülők és gyermekek. A családi élet válságai. <i>Társadalmi szolidaritás</i> Hátrányos élethelyzetek. Társadalmi igazságosság és/vagy kölcsönös segítség. A betegekkel és szegényekkel való törődés mint erkölcsi kötelesség. <i>Törvény és lelkiismeret</i> A szabadság rendje. Jogok és kötelességek. Erkölcs és politika. A lelkiismeret és véleménynyilvánítás szabadsága. Felelősségünk magunkért és a világért. A cselekvés halaszthatatlansága. <i>Szavak és tettek</i> Visszaélés a szólásszabadsággal. Uszítás, rágalmozás, az ember lealacsonyítása, az erőszak népszerűsítése, megtévesztő reklámok. Szavak és tettek: a nyilvános beszéd a tömegműmediumokban. Médiaetika. <i>Hazaszeretet</i> Állampolgárság és nemzeti érzés. Nemzeti szolidaritás. Áldozat a hazáért, és ennek elfogadható mértéke. A társadalmi önazonosság (identitás) felépülése és torzulásai. <i>Többség és kisebbség</i> Az etnokulturális csoportok, nemzeti és vallási kisebbségek, illetve a többségi társadalom közti konfliktusok, az együttélés erkölcsi problémái. Előítéletek, sztereotípiák, esélykülönbségek. A nemzeti fejlődés traumái – Kárpát-medencei sajátosságok. A kirekesztő, elnyomó nemzetstratégiák erkölcsi megítélése.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A jóléti társadalom. A magyar társadalom a rendszerváltozás után. A cigány (roma) társadalom története, helyzete és integrációjának folyamata. <i>Földrajz:</i> Magyarország és a Kárpát-medence földrajza; a magyarság által lakott, országhatáron túli területek. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> A média társadalmi szerepe. Médiareprezentáció, valószerűség, hitelesség. Médiaetika, médiaszabályozás. <i>Társadalmi, állampolgári ismeretek:</i> Kulturális és etnikai kisebbségek hazánkban. Esélyegyenlőtlenség és hátrányos társadalmi helyzet. Szolidaritás és társadalmi felelősségvállalás.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, felelősség a társainkért, hűség, szeretet, szerelem; erkölcsi érték, erény, boldogság, jellem; törvény, törvénytisztelet, emberiség, polgári engedetlenség; nemzet, identitás; nacionalizmus, sovinizmus, együttélés, idegengyűlölet, antiszemitizmus, hátrányos megkülönböztetés, kisebbség; igazságosság, előítélet, sztereotípiák, kirekesztés, befogadás, sokszínűség, szolidaritás, önkéntesség.
------------------------------------	---

Tematikai egység	Korunk kihívásai	Órakeret N: 10 óra E: 6 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	A műszaki-tudományos haladás vívmányai, hatásai. Természet- és társadalom-földrajzi ismeretek. Pszichés funkciók a magasabb rendű állatoknál, biodiverzitás, ökológiai rendszerek. Kulturális hagyomány, jövőkép, az utódokról való gondoskodás szerepe és változásai a civilizáció történetében.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<i>A tudományos-technikai haladás etikai kérdései</i> Az emberi cselekvés megváltozott természete. Technika és etika. A tudósok felelőssége. <i>Bioetika</i> Születés és halál. Családtervezés. Mesterséges megtermékenyítés. Bérnyaság. Terhességmegszakítás. Genetikailag módosított élőlények. Egészségvédelem és etika. Szembenézés a halállal. Eutanázia. <i>A felelősség új dimenziói a globalizáció korában</i> Az egyén felelőssége és cselekvési lehetőségei a globális hálózatok korában. Magánérdek és közjó. A fenntarthatóság fogalma. Lokalizáció és önrendelkezés: az emberi lépték helyreállítása. Világszegénység – a szegények világa. A szegénység új arcai: környezetrombolás, adósságsapda, szélsőséges jövedelmi egyenlőtlenségek, létbizonytalanság, népbetegségek, népességgrobbanás, tömeges migráció. <i>Ökoetika</i> Az ökológiai válság mint erkölcsi kérdés. Számít-e erkölcsileg, amit más lényekkel teszünk? Érvek az állatok védelmében: a szenvedés okozás tilalma, szolidaritás lénytársainkkal, a biológiai sokféleség értéke, megóvásának és fenntartásának lehetősége. Az élet tisztelete. Az etika emberközpontúságának értelmezése. Az ember felelőssége egy több mint emberi világban. <i>A közösség és a korrupció problémája</i> Tisztességes és tisztességtelen érdekérvényesítés. Jogos és jogtalan		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A tudományos-technikai forradalom. Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái. A globális világgazdaság fejlődésének új kihívásai és ezek hatása hazánk fejlődésére. <i>Földrajz:</i> globális kihívások, migráció, mobilitás. <i>Biológia-egészségtan:</i> környezet és fenntarthatóság. <i>Filozófia:</i> Az ökológiai válság etikai vonatkozása. Bioetikai állásfoglalások napjainkban.

előnyyszerzés, a megvesztegetés, a megvesztegethetőség. Magánérdek és közjó. A korrupció jelensége és veszélyei, hatalommal való visszaélés és korrupció a mindennapokban. Hogyan lehet a megvesztegetést, a korrupciót megszüntetni? Lehet-e hála jele a hálapénz? Ki hibázik, aki adja, vagy aki kapja? A korrupció elleni fellépés lehetőségei, az egyén és a közösség felelőssége. <i>Felelősség utódainkért</i> Az emberiség közös öröksége. A jövő nemzedékek jogai. A ma élők felelőssége.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Uralom a természet felett, ökológiai elővigyázatosság; globális felelősség, környezettudatosság, fenntarthatóság, közjó, korrupció, korrupció-megelőzés; élet, halál, egészség; környezeti etika, állati jólét, fajsovinizmus, emberközpontúság, mélyökológia; az emberiség közös öröksége, a jövő nemzedékek jogai.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók ismerik az erkölcsi hagyomány legfontosabb elemeit, s e tudás birtokában képesek a mindennapi életben felmerülő erkölcsi problémák felismerésére és kezelésére. Értéktételeiket ésszerű érvekkel tudják alátámasztani, képesek a felelős mérlegelésen alapuló döntésre. Rendelkeznek az etikai és közéleti vitákban való részvételhez, saját álláspontjuk megvédéséhez, illetve továbbfejlesztéséhez szükséges készségekkel és képességekkel. Készek elfogadni, megérteni és tisztelni a magukétól eltérő nézeteket. Ismerik azokat az értékelveket, magatartásszabályokat és beállítódásokat, amelyeknek a közmegegyezés kitüntetett erkölcsi jelentőséget tulajdonít.
--	---

BIOLÓGIA

A kilencedik évfolyamtól kezdődően a tantárgy tartalmi felépítése a diszciplináris hagyományokra épül. A középiskolai tanulmányok első évének témakörei a rendszertan, az ökológia és az etológia.

A növény- és állatrendszertan tanulmányozása során fejlődik a tanulók rendszergondolkodása, amely a saját tanulási stratégia kialakítását is támogatja. Az élővilág sokféleségének és szépségének meglátása, az e sokféleségben való eligazodás képessége segíti a természet, és annak evolúciós szempontból különös értéket jelentő sokféleségének megőrzése iránti felelősségérzet alakulását. A nagy élőlénycsoportok egészségügyi és gazdasági jelentőségének, az ökológiai rendszerek megóvásának és fenntartásuk gyakorlati teendőinek megismerése nemcsak a természettudományos kompetenciát, hanem a környezettudatos gondolkodáson alapuló, felelős állampolgári magatartás alakulását is fejleszti. A természettudományos vizsgálódási módszerek és modellek megismerése és egy részüknek a kipróbálása fontos a tudományos megismerés módszereinek és korlátainak, a változás elfogadásának megértése szempontjából. A magyar tudósok munkásságának, valamint a Kárpát-medence élővilágának, természeti értékeinek és az azokkal való gazdálkodás módjainak megismerése a nemzeti öntudat erősítéséhez is hozzájárul. Az adatok, információk internetes keresése, a könyvtári gyűjtő- és kutatómunka a digitális kompetencia gyakorlati alkalmazásán keresztül történő megerősítését és az önálló tanulás képességét is fejleszti.

Biológia	9. évfolyam (36 hét)			10. évfolyam (36 hét)			11. évfolyam (36 hét)		
	N	E	L	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	2	1	0,5	2	1	0,5	2	1	0,5
éves óraszám	72	36	18	72	36	18	72	36	18

A kerettanterv tematikai egységeihez megadott óraszámok az éves óraszám 90%-át fedik le.

9. évfolyam

Tematikai egység	Mikrobiológia	Órakeret N: 6 óra E: 3 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Vírusok, baktériumok, egyszerű eukarióták, gombák általános jellemzői.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A mikrobák és egyszerű eukarióták példáján a széles körű elterjedtség és a változatosság közötti kapcsolat felismertetése. A baktériumok, gombák, vírusok egészségügyi és gazdasági jelentőségének igazolása konkrét példák alapján.	

Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek		Fejlesztési követelmények
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Hogyan függenek össze a baktériumok életműködései az élelmiszerek romlásával, betegségekkel, járványokkal? Melyek a gyors szaporodás feltételei és következményei? A mikrobiális tevékenység mezőgazdasági, élelmiszer- és gyógyszeripari jelentősége. <i>Ismeretek:</i> Sejtes és nem sejtes szerveződési formák. A sejtek anyag- és energiaforrásai, az autotróf és heterotróf élőlények működésének összefüggése. A fertőzések megelőzésének módjai, az orvoshoz fordulás szabályai. Az ember és a mikrobák sokrétű kapcsolata. Életterek benépesítési lehetőségeinek áttekintése a mikrobák példáján.		Mikroszkópos kép értelmezése. Az internet és a könyvtár használata a mikrobák megismerésére.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sejtes és nem sejtes szerveződés, autotróf, heterotróf, kemo- és fototróf életmód, vírus, baktérium.	

Tematikai egység	A növények és a gombák	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Szerveződési szintek, az élővilág méretskálája, az élőlények csoportosításának elvei (Linné és Darwin), ivaros és ivartalan szaporodás.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A rendszerezés lehetséges módjainak bemutatása. A felépítés és a működés összekapcsolása a növényi szövetek mikroszkópi megfigyelése során. A nagy élőlénycsoportok környezeti, egészségügyi és gazdasági jelentőségének bemutatása.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek		Fejlesztési követelmények
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Milyen szempontok alapján csoportosíthatóak az élőlények? Mi magyarázza a környezetünkben élő növények életműködéseit: a felszívást, a növekedést, a virágzást, a levélhullást? Mi az évgyűrű, mitől odvasodnak a fák? Miért		Mikroszkópos képek, kész és készített preparátumok vizsgálata. Példák a növényi szövetek felépítése és működése közötti kapcsolatra. A megfigyelések rögzítése vázlatrajz formájában. A növények szerepének bemutatása az

örülnek a gazdák a méhek munkájának? Melyik gombát ne szedjem le? Hogyan kerülhető el a penészesedés, a kerti növények gombás fertőzése? <i>Ismeretek:</i> Testszerveződési típusok a növények országában. A növényi szövettípusok. A nagy növényi rendszertani csoportok (moszatok, mohák, harasztok, nyitvatermők, zárvatermők) jellemzése. A testfelépítés, az életműködések és a szaporodásmód kapcsolata az élőhellyel. A növények ivartalan szaporítása. A gombák testfelépítése, anyag- és energiaforgalma, szerepük az életközösségekben. Az ehető és mérgező gombák. A növények, gombák, mikrobák szerepe a talaj képződésének folyamatában. A talaj védelmének fontossága a fenntartható gazdálkodásban.	emberiség táplálkozásában önálló ismeretszerzés alapján. A vizsgált növényi szervek felépítésén keresztül az okság és korreláció elemzése az életfolyamatok kapcsolataiban. A talaj és az élőlények kapcsolatának elemzése konkrét példák alapján. A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Növényi szövet és szerv, alkalmazkodás, telep, spóra, diffúzió, ozmózis, féligáteresztő hártya, talaj.

Tematikai egység	Az állatok	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Szerveződési szintek, az élővilág méretskálája, az élőlények csoportosításának elvei (Linné és Darwin).	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A mechanikai szemlélet alkalmazása az életműködések magyarázata során. Az alkalmazkodási változások és az állatfajok földrajzi elterjedése összefüggéseinek felismertetése. A felépítés és a működés kapcsolatának elemzése a vizsgált állati szervek és szövetek megfigyelése során.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek		Fejlesztési követelmények
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Mit tanulhat a technika az állatoktól? Az állattenyésztés hatása az élelmiszeriparra, a mezőgazdaságra és a népesedésre. Hogyan alkalmazkodott az állatok kültakarója, idegrendszere, táplálkozása, életritmusa, szaporodása a környezetükhöz? <i>Ismeretek:</i>		Preparátumok, makettek, terepi tapasztalatok ábrázolása. A vizsgált állati szervek felépítésének megismerésén keresztül az okság és korreláció elemzése az életfolyamatok kapcsolataiban.

Az állati és emberi szövetek főbb típusai. A nagy állati rendszertani csoportok (szivacsok, csalánozók, férgek, ízeltlábúak, gerincesek) jellemzése testfelépítésük alapján. Állati szervek, életműködések és a környezet közti kölcsönös kapcsolatok. Alkalmazkodási változások, fejlődési irányok az állatvilág evolúciójában.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állati szövet és szerv.

Tematikai egység	Kapcsolatok az élő és élettelen között	Órakeret N: 14 óra E: 7 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Élettelen környezeti tényezők és hatásuk az élőlényekre, a tűrőképesség, a faj.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az életközösségek vizsgálatán keresztül az azokra jellemző kölcsönhatások megismerése. Az életközösségek változásának, az anyagkörforgás folyamatainak megfigyelésén és vizsgálatán keresztül a ciklikus és lineáris változások megismerése. A terepen végzett vizsgálatok során a természeti rendszerek leírására szolgáló módszerek használata.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Mely fajok és miért élnek közös élőhelyen? Milyen kölcsönhatások kapcsolják össze az együtt élő fajokat? Mi határozza meg egy élőlény szerepét az életközösségben? Mi magyarázza, hogy egyes fajok egyedszáma közel állandó, másoké hirtelen változásokat mutat? <i>Ismeretek:</i> A populáció és életközösség (társulás) fogalma, jellemzői. Populáción belüli és populációk közti kölcsönhatások: a szabályozás megvalósulása a populációk és a társulások szintjén. Az életközösségek vízszintes és függőleges elrendeződésének okai. Példák az életközösségekben zajló anyagkörforgásra (szén, nitrogén), az anyag és energiaforgalom összefüggésére. Táplálékpíramis (termelő-, fogyasztó-,	Biológiai jelzések (indikációk) megfigyelése és megfejtése. Az élőlények közötti kapcsolatok rendszerének elemzése. Összetett ökológiai rendszerek elemzése az interneten és az írott szakirodalomból gyűjtött anyagok alapján. Egyszerű kísérlet tervezése és elvégzése az élőlények egymásra gyakorolt hatásának vizsgálatára, az eredmények elemzése. A biológiai rendszerek térbeli és időbeli változásait leíró grafikonok, diagramok értelmezése. Mennyiségi és minőségi változások okainak elemzése. Struktúra és funkció összefüggéseinek elemzése egyed fölötti szerveződési szinteken.	

lebontó szervezetek). Táplálkozási hálózatok (biológiai produkció, biomassa). Ciklikus és egyirányú folyamatok. Járványok, hernyórágás: véletlenszerű és kaotikus létszámingadozások.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fajlista, korfa, szimbiózis, predáció, élősködés, antibiózis, versengés, antibiotikum, rezisztencia, a környezet eltartóképessége, diverzitás, biomassa, táplálékpiramis.

Tematikai egység	Az állatok viselkedése	Órakeret N: 14 óra E: 7 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Öröklött és tanult magatartásformák, társas szükségletek, a kísérletezés módszerei és célja.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az élő rendszerek felépítésében és működésében megfigyelhető közös sajátosságok összegzése. A viselkedés és a környezet kapcsolatának megfogalmazása, és ezen keresztül az állati viselkedés mint alkalmazkodási folyamat bemutatása.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Hogyan deríthető ki, hogy mit érzékelnek az állatok, és ebből mi a fontos számukra? Van-e célja és funkciója az állati viselkedéseknek? Mi az állati tájékozódás alapja? Miről és miért „beszélgetnek” az állatok? Megérthetjük-e „beszédüket”? <i>Ismeretek:</i> Az inger, a kulcsinger és a motiváció. Az öröklött és tanult magatartásformák és azok kombinációi. Jelentős kutatók módszerei, tapasztalatai és magyarázatai. Az állati és az emberi tájékozódás és tanulás típusai. Memória és a tanulás. Az állati és az emberi kommunikáció jellemzői. A társas kapcsolatok típusai, szerepük a faj fennmaradásában.	Az öröklött és tanult magatartásformák megkülönböztetése példák alapján. Különböző tanulási módszerek gyűjtése, összehasonlítása különböző szempontok alapján (pl. hatékonyság). Az állati viselkedés megfigyelése, a tapasztalatok rögzítése és értelmezése, az eredmények bemutatása. Szaporodási stratégiák, az állati viselkedés és a környezet összefüggéseinek elemzése. Az állati és emberi kommunikáció formáinak összevetése vizsgált példákon keresztül.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reflex, kulcsinger, motiváció, adaptáció, tanulás, kommunikáció, agresszió, altruizmus, kulturális öröklődés.	

Tematikai egység	Másfél millió lépés Magyarországon	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Környezet, szerveződési szintek, környezetszennyezés, életközösség.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A globális éghajlat-változások lehetséges okainak és következményeinek elemzése. Egyes környezeti problémák (fokozódó üvegházhatás, savas eső, „ózonlyuk”) következményeinek megismerésén keresztül az emberi tevékenység hatásának vizsgálata. A lokális és globális megközelítési módok megismerése és összekapcsolása, a környezettudatosság fejlesztése.	

Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Miért és hogyan változtak a Kárpát-medence jellegzetes életközösségei történelmünk során? Milyen formában nyújthat tartós megélhetést az ott élő közösségeknek? Mi jellemzi a közvetlen környezetem élővilágát? <i>Ismeretek:</i> Néhány jellemző hazai társulás (táj, életközösség) és állapotuk. A Kárpát-medence természeti képének, tájainak néhány fontos átalakulása az emberi gazdálkodás következtében. Tartósan fenntartható gazdálkodás és pusztító beavatkozások hazai példái. A természetvédelem hazai lehetőségei, a biodiverzitás fenntartásának módjai.	Terepen vagy épített környezetben végzett ökológiai vizsgálat során az életközösségek állapotának leírására szolgáló adatok gyűjtése, rögzítése, a fajismert bővítése. Egy helyi környezeti probléma felismerése, tanulmányozása és bemutatása: okok feltárása, megoldási lehetőségek keresése. A lokális és globális megközelítési módok alkalmazása egy hazai ökológiai rendszer tanulmányozása során.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Biológiai sokféleség, természeti érték, természetvédelem, fenntartható fejlődés.

10. évfolyam

A biológiatanulás második évének diszciplináris témakörei a sejtbiológia, az ember szervezettana és élettana. A tanulók összekapcsolják a legalapvetőbb sejt szintű folyamatokat (felépítés és lebontás) kémiai ismereteikkel (oxidáció, tápanyagmolekula-típusok). Az emberi szervezet anyagcsere-folyamatainak összekapcsolásával képet nyernek a testünkben zajló folyamatokról, azok helyszíneiről és az egészségmegőrzés feladatairól.

A homeosztázist fenntartó (szabályozó) funkciók közül a hormonális, az idegi és az immunrendszer fő működéseit összefüggéseikben látják át, és összekapcsolják az általuk szabályozott, vezérelt folyamatokkal.

Tematikai egység	A sejt felépítése és működése	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A fénymikroszkóppal látható fontosabb sejtalkotók. Állati és növényi sejt megkülönböztetése. A szövet fogalma, típusai.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Rendszerszemlélet alkalmazása a biológiai szerveződési szintek megkülönböztetésekor, és egymással való összefüggéseikre. Rendszer és környezet összefüggésének tudatos alkalmazása a sejt felépítésének és működésének magyarázatában. Felépítés és működés közötti összefüggések megértése, a szerkezeti struktúra és a kémiai felépítés összekapcsolása. Anyag, energia és információ foglmainak alkalmazása a sejtben végbemenő folyamatok értelmezése során. Állandóság, változás és önazonosság értelmezése a sejtben zajló biokémiai folyamatok, valamint az öregedés vonatkozásában. A normális sejtműködés és az emberi egészség közti kapcsolat megfogalmazása.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek		Fejlesztési követelmények
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Miért van többféle felépítésű és működésű sejt is az élőlényekben? Hogyan megy végbe a sejtekben az anyagok átalakítása? Milyen hatások gátolhatják, veszélyeztethetik a sejtek anyagcseréjét? <i>Ismeretek:</i> A víz biológiai szempontból fontos jellemzői. Az élő rendszereket felépítő szerves anyagok sajátos biológiai funkciói. Az enzimműködés lényege. A sejtkárosító hatások főbb típusai (nehézfémek, mérgek, maró anyagok, sugárzások, hőhatás). A biológiai folyamatok energetikai összefüggései; a lebontó és a felépítő anyagcsere jellemzői, helyük a sejtben belül. A kémiai kommunikáció lehetősége.		Fizikai-kémiai folyamatok biológiai szerepének, az élő állapot fizikai feltételeinek, határainak elemzése. Enzimműködés vizsgálata egy elvégzett kísérletben, a folyamat elemzése. Az élő rendszerek energiaszükségletének megértése, a sejtszintű energiaátalakító folyamatok lényegi ismerete, kapcsolatuk belátása. Struktúra és funkció összekapcsolása a sejtszintű folyamatok elemzése során. A szabályozott sejtműködés néhány funkciójának értelmezése a soksejtű szervezeten belül. A sejtek közötti anyag- és információforgalom jelentőségének belátása, példákon keresztül.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Enzim, kicsapódás (koaguláció), anyagcsere (lebontó és felépítő), autotróf, heterotróf, sejtlegzés, erjedés, fotoszintézis, sejtalkotó.	

Tematikai egység	A táplálkozás	Órakeret N: 6 óra E: 3 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A tápanyag fogalma, típusai, a szervezetben betöltött szerepük. A tápcsatorna fő szakaszai, működése. A táplálkozás alapvető minőségi és mennyiségi szempontjai. Normál testsúly, testsúlyproblémák okai és következményei.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A táplálkozás energiaviszonyaival kapcsolatos mennyiségi szemlélet erősítése. Az egészséges táplálkozást szolgáló szokások, értékrendek, gyakorlati készségek erősítése, a kockázati tényezők csökkentése iránti igény felkeltése, az önmagunk iránti felelősség érzésének erősítése. A fontosabb emésztőszervi és anyagcsere-betegségekkel kapcsolatos ismeretekre épülő, egészségmegőrzésre irányuló attitűdök, életviteli képességek fejlesztése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Miért van szükségünk a különféle tápanyagokra? Hogyan függenek össze a sejtekben zajló folyamatok a táplálkozásunkkal? Mi történik az elfogyasztott ételekkel a tápcsatornában? Hová kerülnek a bélrendszerből felvett tápanyagok, mi történik velük a szervezetben? Hogyan függ össze a normál testsúly megőrzése a helyes táplálkozással? Milyen okai és következményei lehetnek a túlsúlynak, illetve az alultápláltságnak? Melyek a táplálkozással összefüggő gyakoribb megbetegedések, mit tehetünk a megelőzésük érdekében? <i>Ismeretek:</i> Tápanyagok energiatartalma, kémiai összetétele. A tápcsatorna szakaszai és működésük. A fontosabb emésztőnedvek, hatásuk. A máj szerepe. A normál testsúly. A túlsúly és elhízás következményei. A kiegyensúlyozott, változatos étrend jelentősége. Hiánybetegségek lehetséges okai, tünetei. Az ételmiszer-higiénia jelentősége. A tartós stressz hatása az emésztőrendszerre. A szájhigiéné, a rendszeres fogápolás.	A táplálkozás szervezet- és sejtszintű folyamatainak összefüggésbe hozása. A nyílt rendszer működésének értelmezése az anyagcsere példáján. A tápcsatorna-szakaszok felépítésének, a bennük végbemenő élettani folyamatoknak az értelmezése. Egy szerv több funkciójának értelmezése a máj példáján. Az emésztési és a sejtszintű lebontási folyamatok közötti összefüggés felismerése. A normál testsúly megőrzése jelentőségének belátása. Életmódhoz igazodó étrend tervezése. Vita a különböző táplálkozási szokások, divatok (pl. vegetarianizmus) előnyeiről és veszélyeiről. Az emésztőszervi fertőzések tüneteinek, valamint a megelőzés, a gyógyulás és a fertőzés terjedésével kapcsolatos teendők összegyűjtése. Liszt- és tejcukorérzékeny beteg diétás étrendjének összeállítása. A diétahiba veszélyeinek bemutatása. Az epe hatásának modellezése.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tápanyag, étel, élelmiszer (minőség), étrend, tápanyag-energiatartalom, mennyiségi és minőségi éhezés, alapanyagcsere, túlsúly, tápcsatorna, emésztőnedv, emésztés, felszívódás, higiéné.
------------------------------------	---

Tematikai egység	A légzés	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A légutak és a tüdő felépítése, működése és funkciói. A sejtlegzés. A légzőrendszert veszélyeztető környezeti ártalmak és káros szenvedélyek.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A felépítés és a működés közötti kapcsolat értelmezése a légcsere és az öntisztulási képesség magyarázatában, valamint a tüdő légzőhólyagjainak felépítése és a külső gázcserefolyamat közötti összefüggés felismerése. Az egészséges környezettel, életvitellel kapcsolatos gyakorlati készségek, a fontosabb légzőszervi betegségekkel összefüggő ismereteken alapuló, egészségmegőrzésre irányuló attitűdök formálása.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Mi a légzés élettani szerepe, hogyan függ össze a légzés a sejtjeinkben zajló folyamatokkal? Hogyan megy végbe a ki- és belégzés folyamata? Hogyan szabályozza a szervezet a légzés teljesítményét? Mi az összefüggés a légzés és a hangképzés között? Melyek a leggyakoribb légszennyező anyagok és légzőszervi megbetegedések, mit tehetünk a megelőzés érdekében? <i>Ismeretek:</i> Az oxigénfelvétel és a szén-dioxid leadás összefüggése a sejtlegzéssel. A felső- és alsó légutak felépítése. A gége felépítése, funkciói, a hangadás és hangképzés biológiai tényezői. A ki- és belégzés folyamata. A hemoglobin szerepe, jelentősége. Mérgező vegyületek, allergének, szálló por, füst (dohányzás) kockázatai. Néhány gyakori légzőszervi megbetegedés jellegzetes kórképe, a megelőzés és a gyógyítás lehetőségei.	A légzés szervezet- és sejtszintű folyamatainak összefüggésbe hozása. A légutak és a tüdő felépítésének, a bennük végbemenő élettani folyamatoknak az elemzése (ábrázolás, ábraelemzés). A légcsere biomechanikai értelmezése egy készített modell alapján. Légzésfunkciós vizsgálat értelmezése. A gázcsere, a légzési gázok szállításának, a szervek oxigénellátásának a fizikai- kémiai összefüggéseket figyelembe vevő magyarázata. A gégeműködést bemutató film vagy ábra elemzése, a működés összekapcsolása a fizikai ismeretekkel. Kísérlet során vizsgált, vagy internetről gyűjtött légszennyezési adatok értelmezése. A dohányzás kockázatainak elemzése.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Légcsere, légutak, léghólyag, légzési perctérfogat, hemoglobin, gége, hangszalag, allergia, asztma.
------------------------------------	---

Tematikai egység	Nedvkeringés és kiválasztás	Órakeret N: 8 óra E: 4 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A vér összetétele, sejtés alkotói, biológiai szerepe. A keringési rendszer felépítése. Véráramlás, a vérkörök. A szív üregei, szívbillentyűk, szívritmus, pulzus.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Rendszerszemlélet fejlesztése a belső környezet és a nedvkeringés biológiai folyamatában, a különböző anyagforgalmi folyamatok egymással való kapcsolatában. A szív- és érrendszeri betegségek kockázatainak felismerése, a megelőzést lehetővé tévő életmódelemek iránti igény felkeltése, erősítése, pozitív attitűdök kialakítása. Elsősegélynyújtás és alapszintű gyakorlottság elérése az újraélesztésben.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Miért és hogyan keringenek testfolyadékaink? Milyen folyadékterek fordulnak elő a szervezetünkben? Mi a kapcsolatuk? Miből áll, hogyan keletkezik, hogyan alvad meg a vér? Hogyan biztosítja a szív a vérkeringés irányát és változó teljesítményét? Mi az erek feladata? Hol és hogyan tapintható a pulzus, mérhető a vérnyomás? Miért változó a vizelet mennyisége és összetétele? Hogyan függ ez össze a belső környezetünk viszonylagos állandóságával? Melyek a szív és érrendszeri megbetegedések kockázati tényezői, gyakoribb típusai? Mit tehetünk a megelőzésük érdekében? Milyen elsősegélynyújtás alkalmazandó vérzések, szív működési zavarok vagy keringéskéllés esetén? <i>Ismeretek:</i> A vér oldott és sejtés elemei. A vér és a szövetközi nedv, ill. a nyirok keletkezése, összetétele, funkciói. A véralvadás élettani jelentősége, a folyamat tényezői. A vérrögképződés kockázati tényezői és következményei.	A nedvkeringés rendszerszemléletű értelmezése, a testfolyadékok megkülönböztetése és összefüggésük felismerése. A vérvétel, a laboratóriumi vizsgálat jelentőségének belátása, a fontosabb adatok értelmezése. Állandóság és változás szempontjainak alkalmazása a folyamat értelmezésében. A véralvadás folyamatának megértése, jelentőségének felismerése, a trombózisos betegségekkel való összefüggésbe hozása. Az érrendszer és a szív felépítése, valamint a bennük végbemenő élettani folyamatok összekapcsolásán alapuló folyamat elemzés (ábrázolás, ábraelemzés). Körfolyamat értelmezése a szív ciklus példáján. Vérnyomásmérés osztálytársakon; statisztikai átlag számolása és ábrázolása. A vese felépítése és a benne végbemenő élettani folyamatok összefüggésbe hozásán	

A szív felépítése és működése, a szívritmus és perctérfogat összefüggése. Értípusok, felépítésük, funkciójuk. A vérnyomás fogalma, mérése, normál értékei. A homeosztázis értelmezése a folyadékterek összetételének példáján. A vese szervi felépítése. A vízvisszaszívás mértékének szabályozása. A leggyakoribb szív- és érrendszeri betegségek tünetei, kialakulásuk okai. Kockázatot jelentő élettani jellemzők. Vérzéstípusok és ellátásuk. A fertőtlenítés fontossága. A szívinfarktus előjelei, teendők a felismerés esetén. Újraélesztés.	alapuló folyamatelemzés (ábrázolás, ábraelemzés). A szív- és érrendszeri betegségekkel összefüggő ismeretek alapján következtetések levonása az egészségmegőrzésre irányuló életvitelt illetően. Elsősegély-nyújtási teendők gyakorlása a vizsgált sérülések és rosszullétek esetében (pl. újraélesztés).
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Folyadéktér, vér, nyirok, véralvadás, trombózis, artéria, véna, kapillaris, vércső, kamra, pitvar, szívbillentyű, szív ciklus, perctérfogat, vérnyomás, homeosztázis, újraélesztés.

Tematikai egység	Mozgás és testalkat. A bőr	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A csont szöveti szerkezete, csontok kapcsolódási módjai. Az emberi csontváz fő elemei. A mozgás és az egészség közötti alapvető összefüggések. A mozgásszegény életmód egészségkárosító hatása. A hámszövet alapvető jellemzői, csoportjai. A bőr felépítése, főbb funkciói. Gyakoribb bőrsérülések és ellátásuk. Higiéniai alapismeretek, a bőrápolás szempontjai és módjai.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A felépítés és a működés kapcsolatának különböző megjelenése az emberi mozgás szervrendszerében. A rendszeres testmozgás élettani hatásának ismeretén alapuló tudatos életmódra való törekvés alakítása. A testképen alapuló önel fogadás erősítése. A bőr felépítése és működése közötti összefüggések alkalmazása magyarázatokban. A személyi higiéné biztosításával, a bőr ápolásával és egészségmegőrzésével kapcsolatos életviteli és gyakorlati készségek fejlesztése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Hogyan kapcsolódnak egységes rendszerré a csontjaink? Milyen a csont összetétele, szöveti és szerkezeti felépítése? Milyen mechanikai elvek alapján írható le az izommozgás?	A csontok mechanikai szerkezete, kémiai összetétele és biológiai funkciója közötti összefüggésekkel kapcsolatos kísérletek elvégzése. Példák a különböző csontkapcsolatokra.	

Milyen mozgásszervi sérülések fordulhatnak elő? Hogyan előzhetők meg és milyen elsősegély alkalmazható? Milyen életmóddal őrizhető meg a mozgásképesesség? Hogyan előzhetők meg a mozgásszervi megbetegedések? Milyen kép él bennünk a testünkről? Hogyan változott a szépségideál a múltban, és mi határozza meg a jelenben? Hogyan módosítható a test megjelenése, formája? Milyen feladatokat lát el a bőrünk? Hogyan épül föl? Mit jelez a bőr testünk állapotából? Mi alakítja ki a bőr alapszínét? Milyen bőrszínváltozatok jellemzőek az emberi fajra? Hogyan ápolhatjuk a bőrünket? Melyek a bőr gyakoribb megbetegedései, melyek ezek kockázati tényezői, mit tehetünk a megelőzés érdekében? <i>Ismeretek:</i> A kéz és a koponya jellegzetességei. A mozgás szerepe az emberi kommunikációban. A csont szilárdsága és rugalmassága, a kémiai összetétel és a szöveti-, szervi felépítés főbb jellemzői. A végtagok és függesztő elemeik, a gerincoszlop és a bordák, a koponya fontosabb csontjai. A hajlító és feszítő izmok működése néhány példán, az izmok csontokhoz tapadásának módja. Sérülések típusai (rándulás, ficam, húzódás, szakadás, törés). Alapvető elsősegély-nyújtási ismeretek. A bemelegítés, erősítés, nyújtás biológia alapjai, fontossága. Az edzés és a fizikai teljesítmény összefüggése. A sportágakkal járó terhelés hatása a mozgás szervrendszerére. Testkép és lelki egyensúly összefüggése. A plasztikai sebészet hatásai, mellékhatásai és veszélyei. A bőr funkciói, rétegei, szöveti felépítésük. Az erek, a zsírszövet és a mirigyek szerepe a hőszabályozásban. Bőrflóra, pattanás, mitesszer, hámlás. Bőrpigment, melanin. A napozás hatása, veszélyei. A bőr higiéniája. A napsugárzás (UV) károsító hatása, a bőrrák	A csontok egymással és az izmokkal való kapcsolódási módjainak összefüggésbe hozása a mozgásképesességgel. Az izomzat hierarchikus felépítésének belátása, a rendszerszerűség felismerése. A mechanikai elvek, biomechanikai és biokémiai szemlélet alkalmazása. Elsősegélynyújtás különböző típusú mozgásszervi sérülések esetén. A mozgásszegény életmód egészségkárosító hatásainak felismerésén alapuló, rendszeres, életmódszerű testmozgás. Az önvizsgálatok és rendszeres szűrővizsgálatok fontosságának belátása. Az edzettség, fittség állapotának biológiai leírása, vizsgálata egyszerű mérésekkel, ezek értékelése. Csontok fizikai szerkezetének és kémiai összetételének vizsgálata. Érvelés a táplálékkiegészítők, teljesítménynövelők használatával kapcsolatban (előnyök, hátrányok, veszélyek). Érvek gyűjtése a testképre ható divatok veszélyeiről. A bőr funkcióinak és felépítésének kapcsolata a szervezetszintű működésekkel – hőszabályozás elemzése. Az emberi faj bőrszínskálájának a biológiai sokféleség részeként való értelmezése. Képek gyűjtése a különböző bőrbetegségekről, tünetek felismerése. Érvek gyűjtése a szűrővizsgálatok, illetve az önvizsgálat fontosságáról. Kozmetikumok összetételének vizsgálata és kapcsolatba hozása a bőr felépítésével és működésével.
---	---

felismerhetősége, veszélyessége.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ízület, függesztő öv, csontsűrűség, vázizom, ín, szalag, bemelegítés, nyújtás.

Tematikai egység	Az immunrendszer	Órakeret N: 8 óra E: 4 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A vér összetétele, az egyes alkotók szerepe. A belső környezet fogalma. Baktérium, vírus fogalma, megkülönböztetése. Fertőzés, járvány fogalma. Antibiotikumok hatása, jelentősége.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Rendszerszemlélet alkalmazása az immunrendszer és a szervezet egészének viszonyára, valamint az immunrendszer komplexitásának belátására. Az oksági gondolkodás fejlesztése az immunrendszer működését feltáró kísérletek értelmezése során. Az ismereteken alapuló döntéshozatali és cselekvési képesség fejlesztése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Miért van szükségünk biológiai „önvédelemre”? Mit jelent az önazonosság, és mi veszélyezteti ennek megőrzését? Hogyan győzi le szervezetünk a fertőzéseket? Miért következhet be az átültetett szervek kilökődése? Mi a magyarázata a védőoltások hatékonyságának? Milyen betegségeket sikerült leküzdeni vagy visszaszorítani ezen a módon? Mi gyengíti, és mi erősíti immunrendszerünket? Milyen következménye lehet a meggyengült immunvédelemnek? <i>Ismeretek:</i> Kórokozó, fertőző és megbetegítő képesség, helyi és világjárvány. A kórokozók által okozott lehetséges hatások. A veleszületett és a szerzett immunitás. A nyiroksejtek típusai és funkciói. Vércsoportok, vérátömlesztés, Rh-összeférhetetlenség. A kórokozók hatása és a védekezés lehetősége (Semmelweis, Pasteur). Passzív és aktív immunizálás. Gyakoribb védőoltások, az immunizálás közegészségügyi szerepe. Az immunrendszer és a lelkiállapot közötti összefüggés. A tartós, nem kontrollált stressz	Az immunrendszer működését feltáró kísérletek és az arra adott magyarázatok értelmezése. Alapvető közegészségügyi és járványtani ismeretek alapján valós helyzetek elemzése, cselekvési lehetőségek mérlegelése. Az információ értelmezése a saját-idegen felismerési mechanizmusokban. A veleszületett, természetes védekezőképesség, valamint a szerzett, specifikus immunitás megkülönböztetése. A védőoltások indokoltságának értelmezése. A testi és lelki egészség közötti összefüggés belátása, biológiai magyarázata. A tartós stressz kezelésével összefüggő, egészségmegőrzést szolgáló életviteli és gyakorlati lehetőségek megismerése, összevetése a saját életmóddal. Vér(csoport)vizsgálatok eredményének megfigyelése, értelmezése.	

hatása az immunrendszerre. Az immunrendszer rosszindulatú megbetegedése. Az allergia és az asztma immunológiai háttere.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fertőzés, járvány, veleszületett immunitás, szerzett (specifikus) immunitás, antigén, antigén-felismerés, antitest (immunglobulin), nyiroksejt (limfocita), Rh és ABO vércsoportrendszer, védőoltás, immunizálás, immunológiai memória.

Tematikai egység	A hormonális szabályozás	Órakeret N: 8 óra E: 4 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Vezérlés és szabályozás fogalma. A mirigy fogalma, típusai. A vérkeringés, az érhálózat, a vér összetétele. A hormon fogalma, a hormonális szabályozás elvi alapjai (a vércukorszint szabályozása). A stressz biológiai értelmezése.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az absztrakt gondolkodás fejlesztése az életfolyamatok szabályozásáról és vezérléséről alkotott modell általánosításával, az idegi és hormonális szabályozás közötti hasonlóságok és különbségek, valamint az egységes (neuroendokrin) rendszerbe kapcsolódás felismerése során.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Milyen sajátosságai vannak a kémiai jelátvitelnek a szabályozásban? Melyek a szervezet belső egyensúlyára ható legfontosabb hormonok, hol termelődnek, és mi a hatásuk? Mely rendellenességek, betegségek vezethetők vissza valamely hormonális zavarra? A teljesítményfokozó szerek veszélyei. <i>Ismeretek:</i> A kémiai jelátvitel jellemzői. Belső elválasztású mirigy. Hormon és receptor összefüggése, specifikus hatás. A folyamatba való beavatkozás lehetősége. A hipofízis- és a hipotalamuszrendszer felépítése és működése. A hormonális szabályozás hierarchikus felépítése. Az idegrendszeri ellenőrzés érvényesülése. A hormonhatás időbeli jellemzői. Példák a központi idegrendszerben termelődő	A hormonhatás specifikusságának megértése, a hormon-receptor kapcsolódás jelentőségének felismerése. A szabályozás és vezérlés fogalmának elmélyítése a hormonális működés példáján. Az idegi és hormonális szabályozás összehangoltságának megértése a hipotalamusz-hipofízisrendszer felépítése és működése alapján. Hormonzavarokkal összefüggő kórképek vizsgálata, a kockázatok és megelőzési lehetőségek felismerése, következtetések levonása. Érvelés a teljesítményfokozó és izomtömeg-növelő szerek használata ellen.	

hormonok hatásaira (szorongás, eufória). A vércukorszint szabályozásának mechanizmusa (inzulin). A tiroxin és az adrenalin hatása. A cukorbetegség kockázati tényezői, felismerése, lehetséges következményei és kezelése. Növekedési rendellenességek. Pajzsmirigy-betegségek. Hormonok, hormonhatású szerek a környezetünkben, lehetséges veszélyek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hormon, receptor, belső elválasztású mirigy, szteroid, hipotalamusz, agyalapi mirigy-, pajzsmirigy-, hasnyálmirigy-, mellékvesehormon.

Tematikai egység	Az idegrendszer	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Az idegsejt és az idegszövet felépítése és működése. Elemi idegi folyamatok. Az idegi szabályozás alapelve. Környéki és központi idegrendszer megkülönböztetése. A reflex fogalma. A szem és a fül felépítése. Az idegműködéseket befolyásoló, tudatmódosító szerek veszélyei.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Rendszerszemlélet alkalmazása a szabályozott állapot biológiai értelmezésében. Rendszer és környezet kapcsolatán alapuló szemléletmódok alkalmazása az érzékelés és a szabályozottság magyarázatában. A tudatmódosító, függőséget okozó szerekkel szembeni elutasító magatartás erősítése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek		Fejlesztési követelmények
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Miben különbözik az idegsejt felépítése és működése a többi sejtétől? Hogyan képes a szervezet beállítani belső állapotának életfontosságú jellemzőit? Hogyan állítják elő és továbbítják az idegsejtek a jeleket? Mi az oka az idegrendszer belső aktivitásának? Mi a gerincvelő szerepe az idegi szabályozásban? Melyek az emberi érzékelés területei? Mit tehetünk érzékelési képességeink megőrzése érdekében? Milyen szabályozó rendszerek örökölnek létfenntartó életműködéseink felett? Hogyan alkalmazkodik szervezetünk a testi és lelki terheléshez? Melyek az idegrendszert		A szabályozás és vezérlés foglmainak alkalmazása az idegrendszer működésének magyarázatakor. Állandóság és változás szempontjain alapuló folyamat elemzés és magyarázat. A jel fizikai, kémiai és biológiai értelmezése. A környezetben előforduló, az élőlények számára adekvát hatások, energiaformák azonosítása, az inger fogalmának értelmezése. Reflextípusok megkülönböztetése, a reflexkör felépítése és működése közötti kapcsolat értelmezése. Elvégzett reflexvizsgálat értelmezése. A környezetben előforduló, az élőlények

érintő fontosabb rendellenességek, megbetegedések? Mit tehetünk megelőzésük érdekében? <i>Ismeretek:</i> A szabályozókör fogalma, elemei. A negatív visszacsatolás működési elve, biológiai szerepe. Egy példa ismerete. Az idegsejt felépítése. A nyugalmi potenciál tényezői, értéke. Akciós potenciál kialakulása, terjedése. Az idegsejtek közötti kölcsönhatások formái és jelentőségük. A szinapszisok működésére ható anyagok. Az idegsejtek aktivitásának belső ritmusa (biológiai órák). A gerincvelő felépítése, funkciói. Szomatikus és vegetatív gerincvelői reflexek. Az inger fogalma, típusai. A receptor funkciói. A látás folyamata, alkalmazkodás a változó távolsághoz és fényerőhöz. A fül felépítése, a hallás és egyensúlyozás folyamata. Szemhibák és látásjavító eszközök, módszerek. A halláskárosodás kockázatai. Vegetatív szabályozás fogalma, funkciója, szabályozási területei. Egy vegetatív működés szabályozásának példája (pl. légzés). Az agy részei. Agyidegek. Éberség és alvás ritmusa, az ingerek változatosságának szerepe. Idegrendszeri sérülések okai, gyakoribb esetei és következményei (ideg-, gerinc-, agysérülés). Fejlődési rendellenességek, fogyatékoság. Agyi keringési zavarok. Parkinson-kór, Alzheimer-kór, prionbetegség.	számára adekvát hatások, energiaformák azonosítása, az inger fogalmának értelmezése. Az érzékszervek felépítése és működése közötti összefüggés elemzése. Elvégzett érzékelés-élettani kísérletek értelmezése. Szomatikus és vegetatív szabályozás megkülönböztetése, a vegetatív szabályozás néhány területének, módjának és funkciójának értelmezése. A szabályozás elemzése példákon. Felépítés és működés kapcsolatba hozása, a rendszerszerűség felismerése és magyarázata. A gyakoribb idegrendszeri megbetegedések azonosítása jellegzetes tüneteik alapján.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vezérlés, szabályozás, negatív visszacsatolás, idegsejt (neuron), akciós potenciál, ingerküszöb, szinapszis, reflexkör, szomatikus és vegetatív idegrendszer, érzékelés, érzékszerv, nagyagy, kisagy, agytörzs, agykéreg, dúc, mag, ideg, pályák, szürkeállomány, fehérállomány.

11. évfolyam

A 11. évfolyam fő témái a molekuláris genetika, az evolúció, az ökológia és az emberi viselkedés. E témakörök feldolgozásának középpontjában az emberi szervezet felépítésének és működésének, az ember testi és lelki egészsége közti kapcsolatnak a megértése áll. Ennek elemzése különböző szerveződési szinteken – sejt, szövet, szerv, szervrendszer, szervezet –, de azonos céllal történik. Az egyed feletti szintek az ember esetében átvezetnek a társadalmi jelenségek világába. A biológia e téren egyrészt a határterületeket érintve a kapcsolatok felismeréséhez vezet, másrészt annak elfogadását eredményezi, hogy az emberi társadalom tartósan csak a természeti környezetbe illeszkedve maradhat fenn. A fenntarthatóság mint cél nem egy kész algoritmus megtanulását igényli – ilyen jelenleg nincs –, hanem a biológiai ismeretek kreatív, átgondolt alkalmazását a társadalmi élet területén is. Az ismereteknek

ahhoz a felismeréshez is el kell vezetniük, hogy az ember testi és lelki egészségét közvetlenül, egyéni szinten is befolyásolja. A tanulás során az elméleti háttér ismerete párosul a természettudományos gondolkodás módszereivel és a vizsgálódáshoz szükséges gyakorlati készségekkel. A témakörök biztosítják a tudás rendszerszerű építését, kapcsolódnak a mindennapi élet problémáihoz. Megjelennek a biológiai szerveződés egymásba épülő szintjei, a különféle élő rendszerek és a közöttük lévő összefüggések. Megismerésük során a tanulók követik az anyag, az energia és az információ átadásának útjait, megfigyelhetik az állandóság és változás jelenségeit. Az ember megismerésekor a tanulók nemcsak a testi felépítést, hanem a lelkialkatot, az önismerettel, a tartós és kiegyensúlyozott társas kapcsolatokkal összefüggő biológiai kérdéseket is vizsgálják. Az élettelen és az élő természet kapcsolatába, az életközösségek bioszféra szintjéig követhető felépülésébe és működésébe való bepillantás formálja az egyéni életvitelt, és kialakítja a fenntarthatóságot szolgáló közösségi cselekvésben való aktív részvétel képességét.

Tematikai egység	Nemzedékről nemzedékre – Az öröklődés törvényei	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A faj, a környezet (környezeti tényező) fogalma. Az ivaros szaporodás genetikai lényege. Vércsoport-antigének.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az információ-kifejeződés folyamatainak megértése az élővilágban. A tudományos gondolkodás mindennapi életben való hasznosságának belátása, a módszerek tudatos alkalmazása. A problémák tudatos azonosítása, feltevések megvizsgálása. A véletlen szerepének és a valószínűség fogalmának alkalmazása.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek		Fejlesztési követelmények
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Öröklődnek-e a szerzett tulajdonságok? Mi magyarázza az öröklött tulajdonságok megjelenését vagy eltűnését? Milyen mértékben befolyásolhatja a környezet vagy a nevelés az öröklött jellegek megnyilvánulását? Mi az oka és jelentősége biológiai sokféleségünknek? <i>Ismeretek:</i> Mendel szemléletmódja (a gén mint szerkezet nélküli egység), módszere, eredményei. Allélkölsönhatások (dominancia). Példák emberi tulajdonságok öröklődésére. A beltenyésztés és kockázata (állattenyésztés, természetvédelem, rokonházasság veszélye). Példák hajlamok öröklésére. Kockázati tényezők és gének kölcsönhatása. Az egyén és a társadalom együttélése öröklött hiányokkal (diéta).		Mendel módszereinek, eredményeinek és ezek érvényességi körének értelmezése. Öröklött jelleg megjelenésének számszerű megadása (az öröklésmenet ismeretében). Következtetés allélkölsönhatásra (az eloszlás ismeretében). Családfa elemzése. Ikervizsgálatok értelmezése. Kockázati tényező és elővigyázatosság értelmezése genetikai példán. Minőségi és mennyiségi jelleg megkülönböztetése. Mennyiségi eloszlás grafikus megjelenítésének értelmezése.

A genetikai sokféleség jellemzése (allélszám) és biológiai szerepe (nemesítés, az alkalmazkodás lehetősége). A környezet hatása mennyiségi jellegek öröklésére, sok gén – egy tulajdonság kapcsolat.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gén, allél, domináns, recesszív, homo- és heterozigóta, hajlam, beltenyésztés, genetikai sokféleség (diverzitás).

Tematikai egység	Megfejtendő üzenetek – Molekuláris genetika	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	A fehérjék szerkezete. Katalízis. Az öröklődés törvényei (Mendel). A sejt fölépítése.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A tudományos gondolkodás mindennapi életben való hasznosságának belátása, a módszerek tudatos alkalmazása. Vizsgálati módszerek, tudományos eredmények, és ezek érvényességi körének értelmezése. Az orvoshoz fordulás céljának, helyes időzítésének megértése. Az érveken alapuló vitakultúra fejlesztése, a felelős állásfoglalás iránti igény felkeltése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Mi magyarázza tulajdonságok csoportjainak együttes öröklését? Miből vannak, hol vannak és hogyan működnek a gének? Mi rögzíti bennük az információt? Mi a szerepe a szexualitásnak a faj szempontjából? Mi hangolja össze sejtjeink génműködését? Miért jönnek létre daganatos megbetegedések? Miért fejlődünk, öregszenek, és miért halunk meg? Hogyan, miért és milyen mértékben avatkozhat bele az ember a genom működésébe? Miben segíthet a számítógép használata a génműködés megértésében, a személyre szabott gyógyításban, a múlt feltárásában? <i>Ismeretek:</i> A genetikai kapcsoltág és oka (kromoszómák). A számtartó és a számfelező osztódás; a sejtciklus. A nukleinsavak alapfelépítése.	Az osztódások szerepének értelmezése a testi és ivarsejtek létrejöttében és a genetikai sokféleség fenntartásában. A nukleinsavak örökítő szerepének bizonyítása. Kodon-szótár használata. Génmutáció következményének értelmezése Kodon-szótár segítségével. Szabályozott génműködés értelmezése ábra alapján. Daganatra utaló jelek felismerése. Sebkezelés elsajátítása. Az érvek és ellenérvek összevetése. Információforrások kritikus értékelése.	

A vírusok szaporodása, vírus okozta betegségek. Testi és ivari kromoszómák. A DNS megkettőződése, információáramlás a fehérjék szintézise során (gén > fehérje > jelleg). A mutációk típusai, mutagén tényezők (sugárzás, vegyületek). Példa a génműködés szabályozottságára. A szabályozott működés zavara (daganatos betegségek). Az őssejtek lehetséges felhasználása. Tartós károsodás (szövetelhalás) és regeneráció. Az öregedés lehetséges okai. A géntechnológia lehetőségei, kockázata és néhány alkalmazása (genetikailag módosított élőlények, génterápia).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kapcsoltság, kromoszóma (testi, ivari), mitózis, meiózis, mutáció, differenciálódás, őssejt, transzgén, GMO.

Tematikai egység	Szaporodás, szexualitás	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Genetika: mitózis és meiózis, nemi kromoszómák. Élettan: hormonok hatásmechanizmusa, visszacsatolások.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A vezéreltség, szabályozottság általános mechanizmusainak megértése a szaporodás és az öröklődés kapcsolatainak példáján. Az egyirányú és a körfolyamatok közti különbség megértése a nemi működések példáján. A felelős párkapcsolatok gyakorlását és a pályaválasztást segítő önismeret fejlesztése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Mi magyarázza az ivaros úton létrejött utódok sokféleségét, az ivarsejtek és az ivarsejteket létrehozó egyedek különbségeit, a férfi és nő biológiailag eltérő jellemzőit? <i>Ismeretek:</i> Ivaros és ivartalan szaporodásformák az élővilágban. Mitózis és meiózis. Klónozás. Kromoszómális, elődleges és másodlagos nemi jellegek. A férfi és női ivarsejtek, ivarszervek felépítése, működése, a nemi működések szabályozása. Fogamzásgátlás.	Az ivartalan és az ivaros szaporodás összehasonlító jellemzése. Az ivarsejtek összevetése. A ciklikus működések megértése. A családtervezés lehetőségei kapcsán érvek és tények megbeszélése. Filmek, folyamatábrák, makettek értelmezése.	

Családtervezés és lehetőségei. A megtermékenyülés, a méhen belüli élet fő jellemzői. A magzati élet védelme. Születés. A születés utáni élet fő szakaszainak biológiai jellemzői.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ivartalan és ivaros szaporodás (szexualitás), klónozás, tüsző, sárgatest, tüszőserkentő és tüszőhormon (ösztrogén), sárgatestserkentő és sárgatesthormon (progeszteron), hím nemi hormon (tesztoszteron), ovuláció, menstruáció, megtermékenyülés, beágyazódás, magzat, méhlepény.

Tematikai egység	A biológiai evolúció	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Élőlények és élőlénycsoportok alkalmazkodása környezetükhöz. Az alkalmazkodások evolúciós értelmezése. A fejlődés jellemzői az egyéni életben.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Módszerek, tudományos eredmények és ezek érvényességi körének elemzése. A tudománytörténeti folyamatok értelmezése a modellek, az elképzelések, az egymást váltó vagy egymást kiegészítő elméletek megszületéseként és háttérbe szorulásaként. A véletlen szerepének és a valószínűség fogalmának alkalmazása. Evolúciós, környezet- és természetvédelmi szempontok összekapcsolása. Természeti értékek és károk, környezeti károk felismerése, a cselekvési lehetőségek felmérése, a környezet iránti felelős magatartás erősítése. A fejlődéstörténeti rendszer vizsgálatát szolgáló módszerek értelmezése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Hogyan alkalmazkodnak az élőlénycsoportok a változó körülményekhez? Hogyan befolyásolható ez a folyamat az ember által szándékosan (nemesítés) vagy akaratlanul (járványok kialakulása). Minek alapján következtethetünk a jelenből a múltra, és mi jelezhető előre a jövőből? Mikor és hogyan befolyásolhatják kis változások (pl. egyéni döntések) a jövőt meghatározó folyamatokat? <i>Ismeretek:</i> Darwin és kortársainak érvei a fajok változása mellett. Az evolúció darwini leírása.	Az evolúciós gondolat változásának értelmezése. Populációgenetikai folyamatok értelmezése. A korreláció-elv alkalmazása. A módszerek korlátainak, feltételeinek elemzése. Érvek és ellenérvek összevetése, az evolúció mechanizmusaira vonatkozó információforrások kritikus felhasználása. Palacknyakhatás értelmezése.	

A genetikai változatosságot növelő és csökkentő tényezők. A fossziliák értelmezése: az egykori élőlények rekonstrukciója (korreláció), a lelet kora. Rezisztens kórokozók, gyomok megjelenése és terjedése. Fajok, csoportok kihalásának lehetséges okai. Vitatott kérdések (irányultság, önszerveződés, emberi evolúció).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Evolúció, kiválogatódás (szelekció), fosszília, korreláció, törzsf.

Tematikai egység	Az ember egyéni és társas viselkedése	Órakeret N: 10 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Tanulástípusok. Az állatok társas viselkedése (agresszió, ivadékgondozás).	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A pályaválasztást elősegítő önismeret, az önfogadás, a társak iránti együttérzés fejlesztése. A személyes felelősség, valamint a szülők, a család, a környezet fontosságának felismerése a függőségek megelőzésében. Az orvoshoz fordulás céljának, helyes időzítésének tudatosítása. Az emberfajták és kultúrák sajátosságainak és közös értékeinek felismerése. A fogyatékkal élő emberek megismerése, állapotuk megértése. A gondolkodási folyamatokat meghatározó tényezők, az érzelmi és az értelmi fejlődés kapcsolatának megismerése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Miben közősek az emberi és az állati csoportok, és miben különbözünk egymástól? Hogyan befolyásolják a közösség elvárásai egyéni életünket és egészségünket? Mi ébreszti fel és mi gátolja az emberi együttműködés és agresszió formáit? <i>Ismeretek:</i> Az emberi csoportokra jellemző társas viszonyok: utánpótlás, empátia, tartós kötődés (párkapcsolat, család), csoportnormák és ezzel kapcsolatos érzelmek. A szabálykövetés és szabályteremtés példái. Az idegen csoportoktól való elkülönülés és	Az állati és az emberi csoportokban uralkodó kapcsolatok különbségeinek megfogalmazása. Az agressziót és gondoskodást kiváltó tényezők különbségeinek megfogalmazása az állatok és az ember között. A tartós és kiegyensúlyozott párkapcsolatot fenntartó és fenyegető hatások értelmezése. Bizonyítás, meggyőzés, művészi hatás, manipuláció, reklám, előítélet felismerése és megkülönböztetése. Az alternatív gyógyászat lehetőségeinek és	

az eltérő csoportok közti együttműködés biológiai háttere. Az ember mint megismerő lény (utánzás, belátás, párbeszéd, gondolati sémák, előítéletek). Szociokulturális hatások (testkép, fogyatékkal élők, idős emberek, betegek, magzatok életének értéke). Az érzelmek biológiai funkciói, megküzdési stratégiák. A depresszió, a feloldatlan, tartós stressz lehetséges okai, káros közösségi hatásai (agresszió, apátia), testi hatásai, a megelőzés és a feloldás lehetséges módjai.	kockázatainak értelmezése. A kémiai és a viselkedési függőségek közös jellegzetességeinek fölismerése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kötődés, empátia, agresszió, csoportnorma, verbális/nem verbális kommunikáció, stressz, megküzdés, függőség.

Tematikai egység	Gazdálkodás és fenntarthatóság	Órakeret N: 14 óra E: 7 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Életközösségek, populációs kölcsönhatások, talajképződés. Genetikai sokféleség.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Összetett technológiai, társadalmi és ökológiai rendszerek elemzése. Lokális és globális szintű gondolkodásmód fejlesztése. Evolúciós magyarázat keresése biológiai és ezzel összefüggő fizikai, földrajzi, történelmi tényekre; az ember szerepének kritikus vizsgálata. A környezeti kár, az ipari és természeti-időjárás katasztrófák okainak elemzése, elkerülésük lehetőségei. Egészség- és környezettudatos magatartás kialakítása a hétköznapi élet minden területén, bekapcsolódás környezetvédelmi tevékenységekbe. Az ismeretek alkalmazása a fenntarthatóság és autonómia érdekében a háztartásokban és kisközösségekben.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek		Fejlesztési követelmények
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Hogyan határozzák meg a természeti feltételek az emberi létet? Milyen mértékig és mennyire tartósan befolyásolhatjuk e feltételeket? Mik a történelem biológiai tanulságai? Milyen gazdálkodási és gondolkodási-életmódbeli formák lehetnek fennmaradásunk feltételei? <i>Ismeretek:</i> Az ember hatása a földi élővilágra a történelem során. Önpusztító civilizációk és a természeti környezettel összhangban		A fenntartható gazdálkodás biológiai feltételeinek megfogalmazása. A természetvédelem genetikai hátterének értelmezése. Az ökológiai lábnyom csökkentése lehetőségeinek megfogalmazása az iskolai, ill. lakókörnyezetben. Autonómia és együttműködés lehetőségeinek elemzése.

maradó gazdálkodási formák. A természeti környezet terhelése: fajok kiirtása, az élőhelyek beszűkítése és részekre szabdalása, szennyezőanyag-kibocsátás, fajok behurcolása, megtelepítése, talajerózió. Fajok, területek és a biológiai sokféleség védelme. A természetvédelem lehetőségei. A környezeti kár fogalma, csökkentésének lehetőségei. Ökológiai lábnyom. Az ökológiai krízis társadalmi-szemléleti hátterének fő tényezői (fogyasztás, városiasodás, fosszilis energia felhasználása, globalizáció).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fenntarthatóság, biológiai sokféleség, ökológiai lábnyom, erózió, kibocsátás (emisszió), határérték, környezeti terhelés.

A fejlesztés várt eredményei a három évfolyamos ciklus végén	A tanuló gyakorlatot szerez a biológia különböző szerveződési szintjein – sejt, szerv, szervrendszer, egyed és egyed feletti szintek – a felépítés és működés kapcsolatainak meglátására és elemzésére. A működés törvényszerűségeit képes lesz valamilyen sokaság alkotóinak közös viselkedésében keresni, legyenek azok gének, egyedek vagy fajok, s ezt a funkciót e működések magasabb szerveződési szintben betöltött szerepeként értelmezni. Ismeri az emberi és állati közösségekben a meghatározó társas kapcsolatok biológiai funkcióit. Szemléletében megjelenik a folyamatok egyszerűségét, megismételhetetlenségét jelentő történetiség is. Ismeri egy-két jelentős külföldi és hazai természettudós kutatási eredményeinek lényegét. Képes értelmezni fénymikroszkópos képet a megismerés folyamatában, önálló tanulása során használja az internet és a könyvtár nyújtotta lehetőségeket. Érti a személyes felelősségét a fertőzések megelőzésében, és a sikeres gyógyulás érdekében. Képes egyszerű kísérleteket elvégezni, megfigyeléseit és tapasztalatait megfogalmazni, leírni. Képes a problémák tudatos azonosítására, megoldására, a hipotézisek megvizsgálására.
--	--

FIZIKA

A természettudományos műveltség minden ember számára fontos. A fizika tanítását nem az alapfogalmak definiálásával, az alaptörvények bemutatásával kezdjük: minden témakörben mindenki számára fontos témákkal, gyakorlati tapasztalatokkal, praktikus, hasznos ismeretekkel indítjuk a tananyag feldolgozását. Senki ne érezhesse úgy, hogy a fizika tanulása haszontalan, értelmetlen ismeretanyag mechanikus elsajátítása. Rá kell vezetnünk tanítványainkat arra, hogy a fizika hasznos, az élet minden fontos területén megjelenik, ismerete gyakorlati előnyökkel jár. Mindez nem azt jelenti, hogy a tanítási-tanulási folyamatból száműzni szeretnénk az absztrakt ismereteket, illetve az ezekhez rendelhető készség- és képességelemeket. Célunk a problémaközpontúság, a gyakorlatiasság és az ismeretek egyensúlyának megteremtése a motiváció folyamatos fenntartásának és minden diák eredményes tanulásának érdekében, mely megteremti a lehetőségét annak, hogy tanítványaink logikusan gondolkodó, a világ belső összefüggéseit megértő, felelős döntésekre kész felnőttekké váljanak.

Az elvárható alapszint az, hogy a tanulók a tantervben lévő témaköröket megismerjék, értelmezzék a jelenségeket, ismerjék a technikai alkalmazásokat, és így legyenek képesek a körülöttünk lévő természeti-technikai környezetben eligazodni. A tanterv ezzel egy időben lehetővé teszi a mélyebb összefüggések felismerését is, ami a differenciálás, a tehetséggondozás, az önálló ismeretszerzés révén a mérnöki és a természettudományos pályára készülőek számára megfelelő motivációt és orientációt nyújthat.

A felnőttképzési fizika tanterv nem a hagyományos, sokszor öncélú, „begyakoroltató” számítási feladatokon alapul. Számításokat csak olyan esetekben végzünk, amikor az a tananyag mélyebb megértését szolgálja vagy a számértékek önmagukban érdekesek.

A tantervben a fentebb megfogalmazott elveknek megfelelően olyan modern tananyagok is helyet kapnak, melyek korábban nem szerepeltek a tantervekben. Egyes témák különböző kontextusban ismétlődhetnek is. Ezek az ismétlődések természetes módon adódnak abból, hogy a tantervben nem teljesen a fizika tudományának hagyományos feldolgozási sorrendjét követjük, hanem a mindenki számára fontos, a mindennapokban használható ismeretek bemutatására törekszünk.

A megváltozott szemlélet és a megújuló tartalom a tantárgy belső összefüggéseinek rendszerét is módosítja. Az értelmezés és a megértés szempontjából kiemelkedő jelentőségű a megfelelő szövegértés.

Az önálló tanuláshoz nélkülözhetetlen az információs források helyes alkalmazása. Fontos megértetni a diákokkal, hogy az, ahogyan a világot a médiában ábrázolják, nem azonos a valósággal. Az eseményeknek, jelenségeknek az alkotók által konstruált változatát láthatjuk. A dokumentum- és ismeretterjesztő filmek esetében is fontos a gyártási mechanizmusokban vagy az ábrázolási szándékban rejlő érdekek vagy kényszerek felfejtése. Valódi tudományos ismeretet csak hiteles forrásból, a témákat több oldalról, tárgyilagosan megvilágítva, megfelelő tudományos alapokkal rendelkezve szerezhethetünk.

A fizika tantárgy keretében eszközként használjuk a matematikát. A tapasztalat, az értelmezés, a megértés folyamatait segítő matematikai modellek, eszközök, például matematikai műveletek, függvények, táblázatok, egyenletek, grafikonok, vektorok jelen képzésben kizárólag a megértést segítő eszközök.

A felnőttek középiskolája 9–12. osztályos fizikaoktatásának feladata a 7-8. évfolyamra építve olyan ismeretek és képességek nyújtása, amelyek átfogják az általános műveltség középiskolai körét, tekintetbe véve a tanulók élettapasztalatait és korábbi (általános iskolai, illetve megszakított középiskolai) tanulmányait, rendezve és kiegészítve ezek eredményeit. A felnőttek szakközépiskolái ezzel együtt meghatározott szakmai tudást adnak. Ebből kiindulva a felnőttek középiskolája megteremti az érettségi, a középfokra alapozott szakképzés, a

felsőfokú továbbtanulás, a munkaerő-piacon történő előnyösebb elhelyezkedés, illetve a szakmai végzettség megszerzésének lehetőségét. A tananyag tantárgyi és tantárgyközi tartalmi, tevékenységformái közvetítik és továbbfejlesztik a kommunikációs és a tanulási képességeket, az élethosszig tartó tanulás igényeinek és az erre való képességek kifejlődésének érdekében. Alkalmat adnak a tanulók életvitelének, társadalmi létformáiknak és a világban való tájékozottságuk továbbfejlesztésére. Rehabilitációs lehetőséget biztosítanak korábbi iskolai kudarcaik kompenzálására. Módot nyújtanak a tanulók személyiségének minél átfogóbb fejlesztésére, szocializálására.

A kerettantervek hangsúlyt helyeznek arra, hogy a középfokú tananyag nemcsak ismeretek rendszerei, hanem ezzel együtt bevált megismerési-tanulási és cselekvési módszerek elsajátítási eszközei is, az ismeretelsajátítástól elválaszthatatlan gondolkodási és cselekvési műveleteket tartalmaznak. Ily módon törekszenek a műveltség elvontabb elméleti és konkrétabb gyakorlati szintjeinek egyensúlyára, az elméleti és a gyakorlati gondolkodás közti átmenetek létrehozására. Hangsúly került arra, hogy a reprodukív gondolkodást továbbfejlesszük, a problémamegoldó és a kreatív szemlélet kialakítására. Mindezek a felnőttek középiskolái kiemelt feladataihoz kapcsolódnak.

Lényeges, hogy a fizika egyes témaköreinek feldolgozása mindenki számára fontos témákkal, praktikus, a hétköznapiakban is alkalmazható ismeretekkel kezdődjön. Így a tanulók felfedezik az ismeretek hasznát, érezni fogják, hogy a fizika az élet szinte minden területén megjelenik.

A célok megvalósítása érdekében az iskolai oktatás és nevelés során figyelembe kell venni a fizikai megismerés módszereit, fejlődésének jellemzőit. A jelenségek közös megfigyeléséből, kísérleti tapasztalatokból kiindulva juttatjuk el a tanulókat az átfogó összefüggések, törvényszerűségek felismeréséhez. Ezek eredményeit grafikus megjelenítéssel, a sejtett összefüggések matematikai formába öntésével, szabatos megfogalmazással kell rögzíteni. Az ellenőrzések elvégzése is fontos része a fizikai megismerésnek, mely adott esetben a téves eredmények cáfolatát vagy a modellalkotást is magában foglalja.

Fizika	9. évfolyam (36 hét)			10. évfolyam (36 hét)			11. évfolyam (36 hét)			12. évfolyam (31 hét)		
	N	E	L	N	E	L	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	2	1	0,5	2	1	0,5	2	1	0,5	2	1	0,5
éves óraszám	72	36	18	72	36	18	72	36	18	62	31	15

9. évfolyam

Tematikai egység	A mozgás leírása	Órakeret N: 20 óra E: 10 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Sebesség, vektorok, függvények.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A közlekedés mint rendszer értelmezése, az állandóság és a változás megjelenítése a mozgások leírásában. Az egyéni felelősségtudat formálása.	

Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)		Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Járművek sebessége, gyorsítása, fékezése. Milyen a biztonságos (és kényelmes) közlekedés? (Pl. tempomat, távolságtartó radar, tolató radar.) <i>Ismeretek:</i> Kinematikai alapfogalmak: út, elmozdulás, sebesség, átlagsebesség. A sebesség különböző mértékegységei. A gyorsulás fogalma, mértékegysége. A szabadesés út-idő összefüggése. A szabadesés és a gravitáció kapcsolata. Az egyenletes körmozgást leíró kinematikai jellemzők (pályasugár, kerületi sebesség, fordulatszám, keringési idő, szögsebesség, centripetális gyorsulás).		Út-idő és sebesség-idő grafikonok készítése, elemzése. Számítások elvégzése az egyenes vonalú egyenletes mozgás esetében. A sebesség és a gyorsulás fogalma közötti különbség felismerése. A közlekedés kinematikai problémáinak gyakorlati, számításokkal kísért elemzése, pl. – adott sebesség eléréséhez szükséges idő; – a fékút nagysága; – a reakcióidő és a féktávolság kapcsolata. Hétköznapi körmozgásokhoz kapcsolódó számítások, pl. autó, kerékpár vagy görkorcsolya kerekeinek fordulatszáma, ill. kerületi pontjának centripetális gyorsulása adott sebességnél.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sebesség, átlagsebesség, gyorsulás, szabadesés, egyenletes körmozgás.	

Tematikai egység	A mozgás változásának oka	Órakeret N: 20 óra E: 10 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	A sebesség és a gyorsulás fogalma.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az oksági gondolkodás fejlesztése az állandóság és változás ok-okozati kapcsolatán keresztül a közlekedés rendszerében. Környezettudatos gondolkodás formálása. A közlekedésbiztonság, a kockázatok és következmények felmérésén keresztül az egyéni, valamint a társas felelősségérzet, az önismeret fejlesztése és a családi életre nevelés.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)		Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Az utasok terhelése egyenes vonalú egyenletes és egyenletesen gyorsuló mozgás esetén. A súrlódás szerepe a közlekedésben, például: ABS, fékerő szabályozó, a kerekek tapadása (az autógumi szerepe). A gépjárművek fogyasztását befolyásoló tényezők. Az utasok védelme a gépjárműben: – gyűrődési zóna; – biztonsági öv;		Az eredő erő szerkesztése, kiszámolása egyszerű esetekben. A súrlódás szerepe a gépjármű mozgása és irányítása szempontjából. Az energiatakarékos közlekedés, a környezettudatos, a természet épségét óvó közlekedési magatartás lehetőségeinek feltárása. A közlekedésbiztonsági eszközök működésének összekapcsolása az alapul szolgáló fizikai elvekkel, a tudatos és következetes használat iránti igény.

– légzsák. <i>Ismeretek:</i> Az erő fogalma, mérése, mértékegysége. Newton törvényeinek megfogalmazása. Speciális erőhatások (nehézségi erő, nyomóerő, fonálerő, súlyerő, súrlódási erők, rugóerő). A rugók erőtvénnye. A lendület fogalma. Lendület-megmaradás. Az ütközések típusai. Az egyenletes körmozgás dinamikai feltétele.	A kanyarodás vezetéstechnikai elemeinek összekapcsolása ezek fizikai alapjaival. A test súlya és a tömege közötti különbségtétel.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tömeg, erő, eredő erő, tehetetlenség, súly, lendület, lendületmegmaradás.

Tematikai egység	Mechanikai munka, energia, teljesítmény Egyszerű gépek a mindennapokban	Órakeret N: 24 óra E: 12 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	A kinematika és a dinamika alapfogalmai. Vektorok felbontása összetevőkre.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az energiafogalom mélyítése, kiterjesztése. A munka, az energia és a teljesítmény értelmezésén keresztül a tudományos és a köznap szöhasználat különbözőségének bemutatása.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Gépek, járművek motorjának teljesítménye. Az emberi teljesítmény fizikai határai. A súrlódás és a közegellenállás hatása a mechanikai energiákra. Egyensúlyi állapotok: – biztos, – bizonytalan, – közömbös, – metastabil. Miért használunk egyszerű gépeket? Egyszerű gépek a gyakorlatban: – egyoldalú és kétoldalú emelő; – álló- és mozgóciga; – hengerkerék; – lejtő; – csavar; – ék. Csontok, ízületek, izmok. <i>Ismeretek:</i>	A mechanikai energia tárolási lehetőségeinek felismerése. A mechanikai energiák átalakítási folyamatainak ismerete. A mechanikai energia-megmaradás tételének bemutatása szabadesésnél. Számítási feladatok a teljesítménnyel kapcsolatban. Az egyensúly és a nyugalom közötti különbség felismerése konkrét példák alapján. Számos hétköznapi példa az egyszerű gépek használatára (pl. háztartási gépek, építkezés a történelem folyamán, sport). A különféle egyszerű gépek működésének értelmezése a vizsgált példák és mérések alapján. A helyes testtartás megértése nagy teher emelésénél.	

Munkavégzés, a mechanikai munka fogalma, mértékegysége. A helyzeti energia, mozgási energia, rugalmas energia. Energia-megmaradás. A munkavégzés és az energiaváltozás kapcsolata. A teljesítmény fogalma, régi és új mértékegységei (lóerő, kilowatt). Testek egyensúlyi állapota, az egyensúly feltétele. A forgatónyomaték fogalma.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Munka, mechanikai energia (helyzeti energia, mozgási energia, rugalmas energia), energiamegmaradás, teljesítmény, egyensúlyi állapot, forgatónyomaték, egyszerű gép.

10. évfolyam

Tematikai egység	Energia nélkül nem megy	Órakeret N: 14 óra E: 7 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Mechanikai energiafajták. Mechanikai energia-megmaradás.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az energia fogalmának kiterjesztése a hőtanra, a környezet és fenntarthatóság, a környezeti rendszerek állapota, valamint az ember egészsége vonatkozásában. A tudomány, technika, kultúra szempontjából az innováció és a kutatások jelentőségének felismerése.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> A helyes táplálkozás energetikai vonatkozásai. A legfontosabb élelmiszerek energiatartalmának ismerete. Joule-kísérlet: a hő mechanikai egyenértéke. Gépjárművek energiaforrásai, a különböző üzemanyagok tulajdonságai. Különleges meghajtású járművek: például hibridautó, hidrogénnel hajtott motor, elektromos autó. <i>Ismeretek:</i> A hő régi és új mértékegységei: kalória, joule. A hőközlés és az égéshő fogalma. A fajhő fogalma. A hatásfok fogalma, motorok hatásfoka.	Egyes táplálékok energiatartalmának összehasonlítása. Az egészséges táplálkozás jellemzői. A hőmennyiség és hőmérséklet fogalmának elkülönítése. A gépjárművek energetikai jellemzői és a környezetre gyakorolt hatás mérlegelése. Új járműmeghajtási megoldások nyomon követése gyűjtőmunka alapján.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hő, fajhő, kalória, égéshő, hatásfok.	

Tematikai egység	Hidro- és aerodinamikai jelenségek, a repülés fizikája	Órakeret N: 14 óra E: 7 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	A nyomás.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A környezet és fenntarthatóság kérdéseinek tudatosítása az időjárást befolyásoló fizikai folyamatok vizsgálatával kapcsolatban. Az együttműködés, a kezdeményezőkézség fejlesztése csoportmunkában folytatott vizsgálódás során.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> A légnyomás változásai. A légnyomás függése a tengerszint feletti magasságtól és annak élettani hatásai. A légnyomás és az időjárás kapcsolata. Hidro- és aerodinamikai elvek, jelenségek. Az áramlások nyomásviszonyai. A légkör áramlásainak fizikai jellemzői, a mozgató fizikai hatások. A tengeráramlások jellemzői, a mozgató fizikai hatások. A víz körforgása. A befagyó tavak. A jéghegyek. A szél energiája. Az időjárás elemei, csapadékok, a csapadékok kialakulásának fizikai leírása. A termik szerepe. (Pl. a sárkányrepülőnél, vitorlázó ernyőnél.) Repülőк szárnykialakítása. Hangrobbanás. Légzés. <i>Ismeretek:</i> Nyomás, hőmérséklet, páratartalom. A levegő mint ideális gáz. A hidrosztatikai nyomás és a felhajtóerő. A páratartalom fogalma, a telített gőz. A repülés elve. A légellenállás. A repülőgépek szárnyának sajátosságai (a szárnyra ható emelőerő).	A felhajtóerő mint hidrosztatikai nyomáskülönbség értelmezése. Az aerodinamikai paradoxon bemutatása. A szél épületekre gyakorolt hatásának bemutatása példákon. Természeti és technikai példák gyűjtése és a fizikai elvek értelmezése a repülés kapcsán (termések, állatok, repülő szerkezetek stb.). A jég rendhagyó viselkedése következményeinek bemutatása konkrét gyakorlati példákon. A szélben rejlő energia lehetőségeinek átlátása. A szélerőművek előnyeinek és hátrányainak összegyűjtése. Repülésbiztonsági statisztikák elemzése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Légnyomás, hidrosztatikai nyomás, hidrosztatikai felhajtóerő, aerodinamikai felhajtóerő.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Rezgések, hullámok	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Az egyenletes körmozgás kinematikájának és dinamikájának alapfogalmai. Vektorok. Rugóerő, rugalmas energia. Mechanikai energiamegmaradás.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Rezgések és hullámok a Földön a felépítés és működés viszonyrendszerében. A jelenségkör dinamikai hátterének értelmezése. A társadalmi felelősség kérdéseinek hangsúlyozása a természeti katasztrófák bemutatásán keresztül. A tudomány, a technika, a kultúra szempontjából az időmérés és az építmények szerkezeti elemeinek bemutatása. A kezdeményezőkézség és az együttműködés fejlesztése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Periodikus jelenségek (rugóhoz erősített test rezgése, fonálinga mozgása). Csillapodó rezgések. Kényszerrezgések. Rezonancia, rezonancia-katasztrófa. Mechanikai hullámok kialakulása. Földrengések kialakulása, előrejelzése, tengerrengések, cunamik. Az árapály-jelenség. A Hold és a Nap szerepe a jelenség létrejöttében. <i>Ismeretek:</i> A harmonikus rezgőmozgás jellemzői: - rezgésidő (periódusidő), - amplitúdó, - frekvencia. A harmonikus rezgőmozgás és a fonálinga mozgásának energiaviszonyai, a csillapítás leírása. Hosszanti (longitudinális), keresztirányú (transzverzális) hullám. A mechanikai hullámok jellemzői: hullámhossz, terjedési sebesség. A hullámhosszúság, a frekvencia és a terjedési sebesség közötti kapcsolat ismerete. Huygens munkássága.	A rezonancia feltételeinek bemutatása gyakorlati példákon a technikában és a természetben. A rezgések általános voltának, létrejöttének megértése, a csillapodás jelenségének felismerése konkrét példákon keresztül. A rezgések gerjesztésének felismerése néhány gyakorlati példán keresztül. A hullámok mint térben terjedő rezgések értelmezése gyakorlati példákon keresztül. A földrengések létrejöttének elemzése a Föld szerkezete alapján. A földrengésekre, tengerrengésekre vonatkozó fizikai alapismeretek elsajátítása, a természeti katasztrófák idején követendő helyes magatartás, a földrengésbiztos épületek sajátosságainak megismerése. Árapály-táblázatok elemzése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Harmonikus rezgőmozgás, frekvencia, rezonancia, mechanikai hullám, hullámhosszúság, a hullám terjedési sebessége.	

Tematikai egység	Szikrák és villámok. Az elektromos áram	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Erő-ellenerő, munkavégzés, elektromos töltés	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az elektromos alapjelenségek értelmezése az anyagot jellemző egyik alapvető kölcsönhatásként. A sztatikus elektromosságra épülő technikai rendszerek felismerése. Felelős magatartás kialakítása. A veszélyhelyzetek felismerése, megelőzése, felkészülés a segítségnyújtásra.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Elektrosztatikus alapjelenségek: dörzselektromosság, a töltött testek közötti kölcsönhatás, földelés. A fénymásoló és a lézernyomtató működése. A villámok keletkezése, veszélye, a villámhárítók működése. Az elektromos töltések tárolása: kondenzátorok. <i>Ismeretek:</i> Ponttöltések közötti erőhatás, az elektromos töltés egysége. Elektromosan szigetelő és vezető anyagok. Az elektromosság fizikai leírásában használatos fogalmak: elektromos térerősség, feszültség, kapacitás.	Az elektromos töltés fogalma, az elektrosztatikai alapfogalmak, alapjelenségek értelmezése, gyakorlati tapasztalatok alapján. A ponttöltések közötti erő kiszámítása. Jó szigetelő és jó vezető anyagok felsorolása. Egyszerű elektrosztatikai jelenségek felismerése a fénymásoló és a lézernyomtató működésében, sematikus ábra alapján. A villámok veszélyének, a villámhárítók működésének megismerése, a helyes magatartás elsajátítása zivataros, villámcsapás-veszélyes időben. Az elektromos térerősség és az elektromos feszültség jelentésének megismerése, használatuk a jelenségek leírásában, értelmezésében. A kondenzátorok szerepének felismerése az elektrotechnikában konkrét példák alapján.	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Az elektromos áram élettani hatása: az emberi test áramvezetési tulajdonságai, idegi áramvezetés. Az elektromos áram élettani szerepének, az orvosi diagnosztikai és terápiás alkalmazásoknak az ismerete. A hazugságvizsgáló működése. <i>Ismeretek:</i> Az elektromos áram fogalma, az áramerősség mértékegysége. Az elektromos ellenállás fogalma, mértékegysége. Ohm törvénye vezető szakaszra. A vezetők elektromos ellenállásának hőmérsékletfüggése.	Az elektromos áram létrejöttének megismerése, Az elektromos áram hő-, fény-, kémiai és mágneses hatásának megismerése. Orvosi alkalmazások: az EKG, EEG felhasználási területeinek, diagnosztikai szerepének átlátása. Az elektromos ellenállás kiszámítása, mérése; a számított és mért értékek összehasonlítása, következtetések levonása. Az emberi test (bőr) ellenállásának mérése különböző körülmények között, következtetések levonása.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elektromos kölcsönhatás, elektromos töltés, szigetelő anyag, vezető anyag, elektromos térerősség, elektromos mező, elektromos feszültség, kondenzátor. Elektromos áram, elektromos ellenállás.
------------------------------------	---

Tematikai egység	Lakások, házak elektromos hálózata	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Egyenáramok alapfogalmai, az elektromos feszültség és ellenállás fogalma.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A háztartás elektromos hálózatának mint technikai rendszernek azonosítása, az érintésvédelmi szabályok elsajátítása, családi életre nevelés. A környezettudatosság és energia hatékonyság szempontjainak megjelenése a mindennapi életben az elektromos energia felhasználásában.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)		Fejlesztési követelmények/ módszertani ajánlások
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Elektromos hálózatok kialakítása lakásokban, épületekben, elektromos kapcsolási rajzok. Az elektromos áram veszélyei, konnektorok lezárása kisgyermekek védelme érdekében. A biztosíték (kismegszakító) működése, használata, olvadó- és automata biztosítékok. Háromeres vezetékek használata, a földvezeték szerepe. Különböző teljesítményű fogyasztók összehasonlítása. Az energiatakarékosság kérdései, vezérelt (éjszakai) áram. A villanyszámla elemzése. <i>Ismeretek:</i> Soros és párhuzamos kapcsolás. Az elektromos munkavégzés és a Joule-hő fogalma, az elektromos teljesítmény kiszámítása.		Egyszerűbb kapcsolási rajzok értelmezése, áramkör összeállítása kapcsolási rajz alapján. A soros és a párhuzamos kapcsolások legfontosabb jellemzőinek megismerése, feszültség- és áramerősség viszonyok vizsgálata mérésel, összefüggések felismerése az adatok alapján. Az elektromosság veszélyeinek megismerése. A biztosítékok szerepének megismerése. Az elektromos munkavégzés, a Joule-hő, valamint az elektromos teljesítmény kiszámítása, fogyasztók teljesítményének összehasonlítása. Az energiatakarékosság kérdéseinek ismerete, a villanyszámla értelmezése. Hagyományos izzólámpa és azonos fényerejű, fehér LED-eket tartalmazó lámpa elektromos teljesítményének összehasonlítása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Soros és párhuzamos kapcsolás, Joule-hő, földelés.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló legyen képes fizikai jelenségek megfigyelésére, s az ennek során szerzett tapasztalatok elmondására. Legyen tisztában azzal, hogy a fizika átfogó törvényeket ismer fel, melyek alkalmazhatók jelenségek értelmezésére, egyes események minőségi és mennyiségi előrejelzésére.
---	---

	Legyen képes egyszerű fizikai rendszerek esetén a lényeges elemeket a lényegtelenektől elválasztani, tudjon egyszerűbb számításokat elvégezni és helyes logikai következtetéseket levonni. Tudja helyesen használni a tanult mechanikai és elektromosságtani alapfogalmakat (tehetetlenség, sebesség, gyorsulás, tömeg, erő, erőtörvények, lendület, munka, energia, teljesítmény, hatásfok, tömegközéppont, forgatónyomaték, perdület, áramerősség, feszültség, ellenállás). Tudjon példákat mondani a tanult jelenségekre, a tanult legfontosabb törvényszerűségek érvényesülésére a természetben, a technikai eszközök esetében. Tudja a tanult mértékegységeket a mindennapi életben is előforduló mennyiségek esetében használni. Legyen képes a számítógépes világhálón a témához kapcsolódó érdekes és hasznos adatokat, információkat gyűjteni. Ismerje a tanulmányok során előforduló fontosabb hétköznapi eszközök működési elvét, biztonságos használatát. Legyen tisztában saját szervezete működésének fizikai aspektusaival, valamint a mozgás, tájékozódás, közlekedés, a háztartás energetikai ellátásának (világítás, fűtés, elektromos rendszer, hőháztartás) legalapvetőbb fizikai vonatkozásaival, ezek gyakorlati alkalmazásaival.
--	--

11. évfolyam

Tematikai egység	A hang és a hangszerek világa	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	A rezgések fizikai leírása. A sebesség fogalma.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A hang szerepének megértése az emberi szervezet megismerésében, az ember egészséges érzékelésében, a kommunikációs rendszerekben.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)		Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Hangsebesség-mérés. A hangsebesség függése a közegtől. Doppler-hatás. Az emberi hangérzékelés fizikai alapjai. Az emberi fül felépítése. Hangkeltő eljárások, hangszerek. A húrok rezgései, húros hangszerek. A sípok fajtái. A zajszenyezés. Ultrahang a természetben és a gyógyászatban. <i>Ismeretek:</i> A hang fizikai jellemzői. A hang terjedésének mechanizmusa. Hangintenzitás, a decibel fogalma. Filharmonikusok.		A hangmagasság és frekvencia kapcsolatának kísérleti bemutatása. Legalább egy hangsebesség-mérés elvégzése. Közeledő, illetve távolodó autók hangjának vizsgálata, a frekvenciaváltozás kvalitatív értelmezése. Felhasználási területek bemutatása gyűjtőmunka alapján. Néhány jellegzetes hang elhelyezése a decibelskálán önálló információkeresés alapján. Kísérlet húros hangszeren: felhang megszólaltatása, a tapasztalatok értelmezése. A hangolás bemutatása. Vizet tartalmazó kémcsövek hangmagasságának vizsgálata, zárt és nyitott síp hangjának összehasonlítása. Gyűjtőmunka a fokozott hangerő egészségkárosító hatásával, a hatást csökkentő

	biztonsági intézkedésekkel kapcsolatban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Frekvencia, terjedési sebesség, hullámhossz, alaphang, felharmonikus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Vízkörnyezetünk fizikája	Órakeret N: 16 óra E: 8 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Fajhő, hőmennyiség, energia.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A környezet és a fenntarthatóság kérdéseinek értelmezése a vízkörnyezet kapcsán, a környezettudatosság fejlesztése. Halmazállapot-változások sajátosságainak azonosítása termikus rendszerekben, a fizikai modellezés képességének fejlesztése. A képi és verbális információfeldolgozás erősítése.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> A víz különleges tulajdonságai (rendhagyó hőtágulás, nagy olvadáshő, forráshő, fajhő), ezek hatása a természetben, illetve mesterséges környezetünkben. Halmazállapot-változások (párolgás, forrás, lecsapódás, olvadás, fagyás, szublimáció). A nyomás és a halmazállapot-változás kapcsolata. Kölcsönhatások határfelületeken (felületi feszültség, hajszálcsöveség). Lakóházak vizesedése. Vérnyomás, véráramlás. <i>Ismeretek:</i> A szilárd anyagok, folyadékok és gázok tulajdonságai. A halmazállapot-változások energetikai viszonyai: olvadáshő, forráshő, párolgáshő.	A különböző halmazállapotok meghatározó tulajdonságainak rendszerezése, ezek értelmezése részecskemoddellal és kölcsönhatás-típusokkal. A jég rendhagyó hőtágulásából adódó teendők, szabályok összegyűjtése (pl. a mélységi fagyhatár szerepe az épületeknél, vízellátásnál). Hőmérséklet-hőmennyiség grafikonok készítése, elemzése halmazállapot-változásoknál. A végső hőmérséklet meghatározása különböző halmazállapotú, ill. különböző hőmérsékletű anyagok keverésénél. A felületi jelenségek önálló kísérleti vizsgálata. A vérnyomásmérés elvének átlátása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Olvadáshő, forráshő, párolgáshő, termikus egyensúly, felületi feszültség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kommunikáció, kommunikációs eszközök, képalkotás, képrögzítés a 21. században	Órakeret N: 24 óra E: 12 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Mechanikai rezgések, elektromágneses hullámok. Az elektromágneses hullámok természete.	

A tematikai egység fejlesztési céljai	Információs, kommunikációs rendszerek mint technikai rendszerek értelmezése. Szerepük megértése az adatrögzítésben, az adatok továbbításában. Képzési eljárások, adattárolás és továbbítás, orvosi, diagnosztikai eljárások előfordulásának, céljainak, legfőbb sajátosságainak felismerése a mindennapokban. Az innovációk szerepének felismerése a tudományban, technikában és kultúrában.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> A korszerű kamerák, antennák, vevőkészülékek működésének legfontosabb elemei. Az elektromágneses hullámok elhajlása, szóródása, visszaverődése az ionoszférából. A mobiltelefon felépítése és működése. A teljes visszaverődés jelensége. Üvegszálak optikai kábelekben, endoszkópokban. Diagnosztikai módszerek célja és fizikai alapelvei a gyógyászatban (a testben keletkező áramok kimutatása, röntgen, képzési eljárások, endoszkóp használata). Terápiás módszerek célja és fizikai alapelvei a gyógyászatban. Elektronikus memóriák. Mágneses memóriák. CD, DVD. A képek és hangok kódolása. A fényelektromos hatás jelensége, gyakorlati alkalmazása (a digitális kamera, a fénymásoló, a lézernyomtató működése). A digitális fényképezés alapjai. Integrált áramkörök és felhasználásuk. <i>Ismeretek:</i> Elektromágneses rezgések nyílt és zárt rezgőkörben. A rádió működésének elve. A moduláció. A bináris kód, digitális jelek, impulzusok. A fényelektromos hatás fizikai leírása, magyarázata. Albert Einstein munkássága.	Az elektromágneses hullámok szerepének felismerése az információ- (hang, kép) átvitelben. A mobiltelefon legfontosabb tartozékainak (SIM kártya, akkumulátor stb.) kezelése, funkciójuk megértése. Az aktuálisan legmodernebb mobilkészülékekhez rendelt néhány funkció, szolgáltatás értelmezése fizikai szempontból, azok alkalmazása. A kábelben történő adatátvitel elvének megértése. Az endoszkópos operáció és néhány diagnosztikai eljárás elvének, gyakorlatának, szervezetre gyakorolt hatásának megismerése, az egészségtudatosság fejlesztése. A digitális technika leglényegesebb elveinek, a legelterjedtebb alkalmazások fizikai alapjainak áttekintése konkrét gyakorlati példák alapján. Kísérletek DVD-(CD)-vel. A legelterjedtebb adattárolók legfontosabb sajátosságainak, a legújabb kommunikációs lehetőségeknek és technikáknak nyomon követése. A digitális képrögzítés elvi lényegének, ill. a CCD felépítésének átlátása. A fényképezőgép jellemző paramétereinek értelmezése: felbontás, optikai- és digitális zoom. Gyűjtőmunka: A „jó” fényképek készítésének titkai. A röntgensugarak gyógyászati szerepének és veszélyeinek összegyűjtése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elektromágneses rezgés, hullám, teljes visszaverődés, adatátvitel, adattárolás, információ, fényelektromos hatás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A globális környezeti problémák fizikai vonatkozásai	Órakeret N: 12 óra
--	---	---------------------------

		E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	A hő terjedésével kapcsolatos ismeretek.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A környezettudatos magatartás fejlesztése, a globális szemlélet erősítése. A környezeti rendszerek állapotának, védelmének és fenntarthatóságának megismertetése gyakorlati példákon keresztül. Médiatudatosságra nevelés a szerzett információk tényeken alapuló, kritikus mérlegelésén keresztül.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Hatásunk a környezetünkre, az ökológiai lábnyomot meghatározó tényezők: táplálkozás, lakhatás, közlekedés stb. A hatások elemzése a fizika szempontjából. A Föld véges eltartóképessége. Környezetszennyezési, légszennyezési problémák, azok fizikai hatása. Az ózonpajzs szerepe. Ipari létesítmények biztonsága. A globális felmelegedés kérdése. Üvegházhatás a természetben, az üvegházhatás szerepe. A globális felmelegedéssel kapcsolatos tudományos, politikai és áltudományos viták. <i>Ismeretek:</i> A hőszállítás (elektromágneses hullám) kölcsönhatása egy kiterjedt testtel. Az üvegházgázok fogalma, az emberi tevékenység szerepe az üvegházhatás erősítésében. A széndioxid-kvóta.	Megfelelő segédletek felhasználásával a saját ökológiai lábnyom megbecsülése. A csökkentés módjaitak végiggondolása, környezettudatos fogyasztói szemlélet fejlődése. A környezeti ártalmak megismerése, súlyozása (például: újságcikkek értelmezése, a környezettel kapcsolatos politikai viták pro- és kontra érvrendszerének megértése). A globális felmelegedés objektív tényeinek és a lehetséges okokkal kapcsolatos feltevéseknek az elkülönítése. A környezet állapota és a gazdasági érdekek lehetséges összefüggéseinek megértése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ökológiai lábnyom, üvegházhatás, globális felmelegedés, ózonpajzs.	

12. évfolyam

Tematikai egység	A fény természete és a látás	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Elektromos mező, a Nap sugárzása, hősugárzás, üvegházhatás. Mindennapi ismereteink a színekről, a fény viselkedésére vonatkozó geometriai és optikai alapismeretek.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A fény kettős természetének megértése. Az absztrakt gondolkodás fejlesztése. Ismeretek az emberi szem védelmének fontosságáról és módjairól, az egészséges életmódra törekvés erősítése. A színek szerepe mindennapjainkban, a harmonikus színösszeállítás fizikai magyarázata, esztétikai nevelés. A tudomány, a technika, a kultúra szempontjából az innovációk (például a holográfia, a lézer) szerepének felismerése. A magyar kutatók, felfedezők (Gábor Dénes) szerepe a lézeres alkalmazások fejlesztésében: a nemzeti azonosságtudat erősítése.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Elsődleges és másodlagos fényforrások a környezetünkben. A fénynyaláb. Árnyékjelenségek, a félárnyék fogalma. A valódi és a látszólagos kép. A szem vázlatos felépítése. Gyakori látáshibák. A szemüveg és a kontaktlencse jellemzői, a dioptria fogalma. Színes világ: vörös, zöld és kék alapszínek, kevert színek. A színes monitorok, kijelzők működése. Szivárvány. Délibáb. A lézer. A háromdimenziós képalkotás aktuális eredményei A távcső és a mikroszkóp működésének elve. <i>Ismeretek:</i> Az elektromágneses hullám fogalma. A fény sebessége légtérben. A fény sebessége különböző anyagokban. Planck hipotézise, fotonok. A fénytörés és a fényvisszaverődés törvényei. Teljes visszaverődés. Valódi és látszólagos kép. Lencsék tulajdonságai, legfőbb jellemzői, a dioptria fogalma. A fény felbontása, a tiszta spektrumszínek:	Az elsődleges és másodlagos fényforrások megkülönböztetése. Az árnyékjelenségek felismerése, értelmezése, megfigyelése. Egy fénysebesség mérésére (becslésére) alkalmas eljárás megismerése. Egyszerű kísérletek elvégzése a háztartásban és környezetünkben előforduló elektromágneses hullámok és az anyag kölcsönhatására. A fotonelmélet értelmezése, a frekvencia (hullámhossz) és a fotonenergia kapcsolatának megismerése. A látást veszélyeztető tényezők áttekintése, ismerkedés a látás-kiegészítők és optikai eszközök kiválasztásának szempontjaival. Egyszerű sugármenetek készítése, leképezések értelmezése. A távcső és a mikroszkóp felfedezésének és tudománytörténeti szerepének megismerése, ezen eszközök hatása az emberi gondolkodásra. A lézerfényrel kapcsolatos biztonsági előírások tudatos alkalmazása.	

vörös, narancs, sárga, zöld, kék, ibolya. Tükrök (sík, domború, homorú).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hullámhossz, frekvencia, fénysebesség, elektromágneses hullám, foton, spektrum. Tükör, lencse, fókuszpont, látszólagos és valódi kép, színelbontás. Teljes visszaverődés.

Tematikai egység	Atomfizika a hétköznapokban	Órakeret N: 16 óra E: 8 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Ütközések. A fény jellemzői. Az elemek tulajdonságai.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az anyag modellezésében rejlő filozófiai, tudománytörténeti vonatkozások felismerése. A modellalkotás ismeretelméleti szerepének értelmezése. A radioaktivitás és az anyagszerkezet kapcsolatának megismerése, radioaktív sugárzás a mindennapokban, hatása az élő és élettelen környezetre, az energiatermelésben játszott szerepe. Az állampolgári felelősségvállalás erősítése.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények / módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> Az atom fogalmának fejlődése, az egyes atommodellek mellett és ellen szóló érvek, tapasztalatok. Elektron, atomok, molekulák és egyéb összetett rendszerek (kristályok, folyadékkristályok, kolloidok). Az atommag felfedezése: Rutherford szórási kísérlete. Stabil és bomló atommagok. A radioaktív sugárzás felfedezése. A radioaktív bomlás. A bomlás véletlenszerűsége. Radioaktivitás, mesterséges radioaktivitás. A nukleáris energia felhasználásának kérdései. Az energiatermelés kockázati tényezői. Az atomerőművek működése, szabályozása. Kockázatok és rendszerbiztonság (sugárvédelem). <i>Ismeretek:</i> Vonalas és folytonos színek jellemzése, létrejöttük magyarázata. Az anyag kettős természete. Építőkövek: proton, neutron, kvark. A tömeghiány fogalma. Az atommagon belüli kölcsönhatások. A tömeg-energia egyenértékűség. Radioaktív izotópok.	Különböző fénykibocsátó eszközök spektrumának gyűjtése a gyártók adatai alapján. (Pl. akvárium-fénycsövek fajtáinak spektruma.) Kutatómunka: a radioaktív jód vizsgálati jelentősége. A radioaktivitás egészségügyi hatásainak felismerése: – sugárbetegség; – sugárterápia.	

Felezési idő, aktivitás.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vonalas színek, az anyag kettős természete. Tömeg-energia egyenértékűség. Radioaktivitás, felezési idő.

Tematikai egység	A Naprendszer fizikai viszonyai	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Az általános tömegvonzás törvénye, Kepler-törvények, halmazállapot-változások.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A Naprendszer mint összefüggő fizikai rendszer megismerése, értelmezése, összefüggések jelenlegi állapota és keletkezése között. Az űrkutatás mint társadalmilag hasznos tevékenység megértetése. Az űrkutatás tudománytörténeti vonatkozásai, szerepének áttekintése a környezet és a fenntarthatóság szempontjából.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> A hold- és a napfogyatkozás. A Merkúr, a Vénusz és a Mars jellegzetességei. A Jupiter, a Szaturnusz, az Uránusz és a Neptunusz jellegzetességei. Gyűrűk és holdak az óriásbolygók körül. Meteorok, meteoritok. A kisbolygok övének elhelyezkedése. Az űrkutatás állomásai: az első ember az űrben, a Hold meghódítása, magyarok az űrben. Emberi objektumok az űrben: hordozórakéták, szállítóeszközök. Az emberi élet lehetősége az űrben. Nemzetközi Űrállomás. A világűr megfigyelése: távcsövek, parabolaantennák, űrtávcső. <i>Ismeretek:</i> A Naprendszer szerkezete, legfontosabb objektumai. A bolygók pályája, keringésük és forgásuk sajátosságai. A Naprendszer keletkezése. A Föld kora. A Hold jellemző adatai (távolság, keringési idő, forgási periódus, hőmérséklet), a légkör hiánya. A Hold fázisai, a fázisok magyarázata. A Hold kora.	A Föld mozgásaihoz kötött időszámítás logikájának megértése. A Földön uralkodó fizikai viszonyoknak és a Föld Naprendszeren belüli helyzetének összekapcsolása. A holdfogyatkozás megfigyelése, a Hold-fázis és a holdfogyatkozás megkülönböztetése. Táblázati adatok segítségével két égitest tulajdonságainak, felszíni viszonyainak összehasonlítása, az eltérések okainak és azok következményeinek az értelmezése. Az űrkutatás fejlődésének legfontosabb állomásaira vonatkozó adatok gyűjtése, rendszerezése. A magyar űrkutatás eredményeinek, űrhajósainknak, a magyarok által fejlesztett, űrbe juttatott eszközöknek a megismerése. Az űrkutatás jelenkori programjának, fő törekvéseinek áttekintése.	

Az űrkutatás irányzatai, eredményeinek hasznosítása, társadalmi szerepe.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Pálya, keringés, forgás, bolygó, hold, üstökös, meteor, meteorit. Űrkutatás.

Tematikai egység	Csillagok, galaxisok	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	A Nap sugárzása, energiatermelése. A fény terjedése.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A felépítés és a működés kapcsolatának értelmezése a csillagokban mint természeti rendszerekben. Elsajátítandó ismeretek: az Univerzum (általunk ismert része) anyagi egysége. A világmindenség mint fizikai rendszer fejlődése, a fejlődés keretei, következményei, időbeli lefutása megértése.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások	
<i>Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</i> A Nap várható jövője. A csillagtevékenység formái, ezek észlelése. A fizikai-matematikai világleírások hatása az európai kultúrára. Az Univerzum tágulására utaló tapasztalatok, a galaxishalmazok távolodása. <i>Ismeretek:</i> A csillag definíciója, jellemzői, gyakorisága, mérete, szerepe az elemek kialakulásában. A galaxisok és alakjuk, szerkezetük. Galaxisunk: a Tejút. Az Univerzum fejlődése, az ősrobbanás-elmélet. Az Univerzum kora, létrejöttének, jövőjének néhány modellje.	A csillagok méretviszonyainak áttekintése (nagyságrendeknek). A csillagok energiatermelésének megértése. Önálló projektmunkák: képek gyűjtése, egyszerű megfigyelések végzése (például: a Tejút megfigyelése). Érvelés és vita az Univerzumból kialakított képzetekkel kapcsolatban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csillag, galaxis, Tejút. Ősrobbanás, téridő.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Ismerje az ember és környezetének kölcsönhatásából fakadó előnyöket és problémákat, valamint az emberiség felelősségét a környezet megóvásában A tanuló ismerje az infokommunikációs technológia legfontosabb eszközeit, alkalmazásukat, működésük fizikai hátterét. Ismerje saját érzékszervei működésének fizikai vonatkozásait, törekedjen ezek állapotának tudatos védelmére. Ismerje a látható fény különböző hullámtulajdonságait.
---	---

	Ismerjen olyan kísérleti eredményeket, tapasztalati tényeket, amelyekből arra következtethetünk, hogy az anyag atomos szerkezetű. Ismerje fel, hogy a fizika modelleken keresztül ragadja meg a valóságot, eljárásai, módszerei kijelölik a tudomány határait. Ismerje a mag-átalakulások főbb típusait (hasadás, fúzió). Legyen tisztában ezek felhasználási lehetőségeivel. Tudja összehasonlítani az atomenergia felhasználásának előnyeit és hátrányait a többi energiatermelési móddal, különös tekintettel a környezeti hatásokra. Legyen képes Univerzumunkat és az embert kölcsönhatásukban szemlélni, az emberiség létrejöttét, sorsát, jövőjét és az Univerzum történetét összekapcsolni. Legyenek ismeretei a csillagászat alapvető eredményeiről. Ismerje az Univerzum és a Naprendszer kialakulásának történetét. Ismerje az űrhajózás elméleti és gyakorlati jelentőségét.
--	--

KÉMIA

A kémiai alapműveltség az anyagi világ megismerésének és megértésének egyik fontos eszköze. A kémia tanulása olyan folyamat, amely – tartalmain és tevékenységein keresztül – az alapismeretek elsajátításán, illetve az alapvető logikai összefüggések felismerésén túl arra motiválja a tanulókat, hogy a napi életüket érintő kémiai problémákat kritikusan gondolják végig. Cél, hogy a tanulóban kialakuljon az igény: kémiatudásukat az iskolai tanulmányok befejeztével is gyarapítsák. A kémiai alapműveltség birtokában a tanuló érzékenyebbé válik az anyagokkal kapcsolatos természettudományos problémákra, és képes kémiai ismeretekkel kapcsolatos információk értelmezésére, érti a kémiai gondolkodásmód és a tudományos kutatások alapvető szemléletmódját. A kémiatanulás segít, hogy a tanuló felnőttként életvezetésével, otthona és környezete állapotával kapcsolatban megalapozott döntéseket hozzon, tudatos fogyasztóvá, felelős és kritikus állampolgárrá váljon, aki tudása révén védett az áltudományos, gyakran manipulatív információkkal, illetve a téves vagy hiányos tájékoztatással szemben. A kémiai alapműveltség révén érthető és értékelhető, hogy a kémiával kapcsolatos területek (a kémiai alapkutatások, a vegyipar, a gyógyszer-, élelmiszer- és kozmetikai ipar stb.) milyen perspektívát jelentenek globális és nemzeti szinten, az egyéni életminőség változása, illetve a személyes karrier szempontjából.

Célunk és feladatunk, hogy a program végére a tanuló tudja, mivel foglalkozik a kémia tudománya, milyen kérdésekre, milyen módszerekkel keres válaszokat. Tanulmányai révén fogékonyabbá válik arra, hogy bizonyos problémák kémiai vetületeivel foglalkozzon, kritikus szemlélettel közelít az ezekkel kapcsolatos információkhoz. Pozitív környezeti attitűdjé révén aktívan gyakorolja közösségi szerepét, illetve állampolgári jogait abban, hogy kémiatudását alkalmazva felelős döntéseket hozzon. Képes rendszerszemlélettel gondolkodni kémiai problémákról, igénye van az oksági kapcsolatok feltárására, megértésére. Saját élményei vannak az anyagok megismeréséről, alkalmazza az alapvető biztonsági előírásokat és szabályokat, képes szabatosan kifejezni tapasztalatait.

Ezért ez a kerettanterv a tanulók számára releváns problémák, jelenségek, folyamatok megfigyeltetésén, feltárásán alapul, és csak az alapvető anyagismeret, a fogalmak és jártasságok elsajátítása után kerül sor a tudományos rendszerezés megismerésére – ily módon alakítva ki a kémiával kapcsolatos természettudományos műveltséget. A tanterv tartalmi elemei gyakran összetettek, integrált szemléletűek, számos tantárgyközi kapcsolatot tárnak fel.

A mennyiségi szemlélet kialakítása és fejlesztése a kémiai alapműveltség fontos része. Lehetőséget teremtünk arra, hogy a kémiával elmélyültebben foglalkozó tanulók biztos alapokkal kezdjék a komolyabb számítások megoldását. Noha ebben az alapozó szakaszban összetett számítási feladatok gyakoroltatása nem célunk, hangsúlyozzuk a differenciálás szerepét a különböző mélységű (mennyiségi jellegű) problémák megoldásában. Ezzel elkerülhetjük, hogy az általános képzésben részt vevő tanulók felesleges és elkedvetlenítő kudarcélményeket szerezzenek, ugyanakkor az érdeklődő és tehetséges növendékek elé is megfelelő kihívásokat támasztunk.

A kémiaoktatás a fenntarthatóságra is nevel. Általában és konkrét anyagok példáján keresztül is szembesít a természeti erőforrások véges voltával, ismereteket ad a felelős, takarékos, balesetmentes anyaghasználat és hulladékkezelés fontosságáról. A tudománytörténeti példák arra világítanak rá, hogy egy-egy felfedezés hosszú, kitartó, következetes munka eredménye, és hogy egy-egy tudományos felismerés vagy technikai újítás az élet számos területén gyökeres változásokat, alkalmazásuk pedig közös felelősséget jelent.

Javasoljuk, hogy a kémiatanárok minél változatosabb tevékenységeket válasszanak a feldolgozandó témákhoz. Elengedhetetlen a diagnosztikus értékelés, amelyet sokféleképpen lehet kivitelezni. A fejlesztő értékelés során a tanulói csoportok egymást is megítélik (a pedagógus segítségével), illetve a tanulók önértékelésére is sor kerülhet. A folyamatorientált megközelítés különösen a vizsgálatok, csoportos tevékenységek értékelésekor lényeges. A pedagógiai értékelés nemcsak érdemjegyekkel, hanem rövid írásbeli formában, verbálisan vagy csoporton belüli egyezményes jelekkel (akár játékosan) is történhet.

A kerettanterv a kémia tanulását egyetlen ívként jeleníti meg, mégsem teljesen lineáris szerkezetű. Ennek oka, hogy az érés-fejlődés révén a tanulók egyre inkább képesek absztrakcióra, és egyre összetettebb modellekben gondolkodnak: ezért néhány alapvető jelenséget célszerű ismételt feldolgozni, finomítva és mélyítve az addig megszerzett tudást. A kerettanterv épít arra, hogy a tanulók egyetlen intézményben végzik kémiai tanulmányaikat, így a részleges lezárás kényszere nélkül, szabadabban építhetjük fel a folyamatot.

Kémia	9. évfolyam (36 hét)			10. évfolyam (36 hét)		
	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	2	1	0,5	2	1	0,5
éves óraszám	72	36	18	72	36	18

A kerettanterv tematikai egységeihez megadott óraszámok az éves óraszám 90%-át fedik le.

9. évfolyam

Tematikai egység	Az oxigéntartalmú szerves vegyületek	Órakeret N: 32 óra E: 16 óra L: 8 óra
Előzetes tudás	Hidrogénkötés, „hasonló a hasonlóban oldódik jól” elv, sav-bázis reakciók, erős és gyenge savak, hidrolízis, redoxireakciók. A szerves vegyületek csoportosítása, a szénhidrogének elnevezése, homológ sor, funkciós csoport, izoméria, szubsztitúció, addíció, polimerizáció.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az oxigéntartalmú szerves vegyületek szerkezete és tulajdonságai közötti összefüggések ismeretében azok alkalmazása. Előfordulásuk, felhasználásuk, biológiai jelentőségük és élettani hatásuk kémiai szerkezettel való kapcsolatának felismerése. Oxigéntartalmú vegyületekkel kapcsolatos környezeti és egészségügyi problémák jelentőségének megértése, megoldások keresése. Következtetés a háztartásban előforduló anyagok összetételével kapcsolatos információkból azok egészségügyi és környezeti hatásaira, egészséges táplálkozási és életviteli szokások kialakítása. A cellulóz mint szálalapanyag gyakorlati jelentőségének megismerése.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)		Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások
<i>Az alkoholok</i> Az alkoholok csoportosítása, elnevezése. A metanol, az etanol és a glicerín szerkezete és tulajdonságai, élettani hatása. Égésük,		Alkoholos italok összetételére, véralkoholszintre, metanolmérgezésre vonatkozó számolások, egészségtudatos magatartás.

részleges oxidációjuk, semleges kémhatásuk, észterképződés. Alkohokok, alkoholtartalmú italok előállítása. Denaturált szesz.	M: Metanol vagy etanol égetése, oxidációja réz(II)-oxiddal, alkohokok oldhatósága vízben, oldat kémhatása, etanol mint oldószer. A bioetanol, a glicerin biológiai és kozmetikai jelentősége, mérgezések és borhamisítás.
Az éterek elnevezése, szerkezete. A dietil-éter tulajdonságai, élettani hatása, felhasználása régen és most.	Munkabiztonsági szabályok ismerete és betartása.
Az aldehidek és a ketonok elnevezése, szerkezete, tulajdonságai, oxidálhatósága. A formaldehid felhasználása (formalin), mérgező hatása. Aceton mint oldószer.	A formilcsoport és a ketocsoport reakciókészségbeli különbségének megértése. Ezüsttükör-próba és Fehling-reakció formalinnal és acetonnal. Oldékonysági próbák acetonnal.
A karbonsavak csoportosítása értékűség és a szénváz alapján, elnevezésük. Szerkezetük, fizikai és kémiai tulajdonságaik. A karbonsavak előfordulása, felhasználása, jelentősége.	Karbonsavak közömbösítése, reakciójuk karbonátokkal, pezsgőtabletta porkeverékének készítése, karbonsav-sók kémhatása.
<i>Az észterek</i> Észterképződés alkohokokból és karbonsavakból, kondenzáció és hidrolízis. A gyümölcsészterek mint természetes és mesterséges íz- és illatanyagok. Viaszok és biológiai funkcióik. A zsírok és olajok szerkezete. A szervesetlen savak észterei.	Az egészséges táplálkozási szokások alapjainak megértése. A gyümölcsészterek szagának bemutatása. Állati zsíradékok, olajok, margarinok vizsgálata.
A felületaktív anyagok, tisztítószerke. A felületaktív anyagok szerkezete, típusai. Micella, habképzés, tisztító hatás, a vizes oldat pH-ja. Szappanfőzés. Felületaktív anyagok a kozmetikumokban, az élelmiszeriparban és a sejtekben. Tisztítószerke adalékanyagai.	A felületaktív anyagok használatával kapcsolatos helyes szokások alapjainak megértése. A felületi hártva keletkezésének bemutatása, szilárd és folyékony szappanok kémhatásának vizsgálata, a pH és a víz keménységének hatása a szappanok habzására. Szilárd és folyékony tisztítószerkekel kapcsolatos környezetvédelmi problémák.
<i>A szénhidrátok</i> A szénhidrátok előfordulása, összegképlete, csoportosítása: mono-, di- és poliszacharidok. A szerkezet, az íz és az oldhatóság kapcsolata.	Felismerés: a kémiai szempontból hasonló összetételű anyagoknak is lehetnek nagyon különböző tulajdonságaik és fordítva.
<i>A monoszacharidok</i> A monoszacharidok funkció csoportjai, szerkezetük, tulajdonságaik. A szőlőcukor és a gyümölcscukor nyílt láncú és gyűrűs konstitúciója, előfordulása.	Oldási próbák glükózzal. A szőlőcukor oxidációja (ezüsttükör-próba és Fehling-reakció, kísérlettervezés glükóztartalmú és édesítőszerrel készített üdítőital megkülönböztetésére, „kék lombik” kísérlet). Információk Emil Fischerről.
<i>A poliszacharidok</i> A keményítő és a cellulóz szerkezete,	A keményítő tartalék-tápanyag és a cellulóz növényi vázanyag funkciója szerkezeti okának

tulajdonságai, előfordulásuk a természetben, felhasználásuk a háztartásban, az élelmiszeriparban, a papírgyártásban.	megértése. A papírgyártás környezetvédelmi problémái.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hidroxil-, oxo-, karboxil- és észtercsoport, alkohol, fenol, aldehid, keton, karbonsav, észter, zsír és olaj, felületaktív anyag, hidrolízis, kondenzáció, észterképződés, poliészter, mono-, di- és poliszacharid.

Tematikai egység	A nitrogéntartalmú szerves vegyületek	Órakeret N: 32 óra E: 16 óra L: 8 óra
Előzetes tudás	Az ammónia fizikai és kémiai tulajdonságai, sav-bázis reakciók, szubsztitúció, aromás vegyületek.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A fontosabb nitrogéntartalmú szerves vegyületek szerkezete, tulajdonságai, előfordulása, felhasználása, biológiai jelentősége közötti kapcsolatok megértése. Egészségtudatos, a drogokkal szembeni elutasító magatartás kialakítása. A ruházat nitrogéntartalmú kémiai anyagainak megismerése, a szerkezetük és tulajdonságaik közötti összefüggések megértése.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)		Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások
<i>Az aminok</i> Funkciós csoport, a telített, nyílt láncú aminok és az anilin elnevezése. Szerkezet és sav-bázis tulajdonságok. Előfordulás és felhasználás.		Az aminocsoport és bázisos jellegének felismerése élettani szempontból fontos vegyületekben.
<i>Az amidok</i> Funkciós csoport, elnevezés. Sav-bázis tulajdonságok, hidrolízis. A karbamid tulajdonságai, előfordulása, felhasználása. A poliamidok szerkezete, előállítása, tulajdonságai.		Az amidkötés különleges stabilitása szerkezeti okának és jelentőségének megértése. M: Információk amidcsoportot tartalmazó gyógyszerekről, műanyagokról és a karbamid vizeletben való előfordulásáról, felhasználásáról (műtrágya, jégmentesítés, műanyaggyártás).
A piridin, a pirimidin, és a purin szerkezete, hidrogénkötések kialakulásának lehetősége. Előfordulásuk a biológiai szempontból fontos vegyületekben.		A nitrogéntartalmú heterociklikus vegyületek vázának felismerése biológiai szempontból fontos vegyületekben.
<i>Az aminosavak</i> Az aminosavak funkciós csoportjai, az ikerionos szerkezet és annak következményei. Előfordulásuk és funkciói. A fehérjealkotó α -aminosavak.		Felismerés: az aminosavak kétfunkciós csoportja alkalmassá teszi ezeket stabil láncok kialakítására, míg az oldalláncaik okozzák a változatosságot.
<i>Peptidek, fehérjék</i> A peptidcsoport kialakulása és a peptidek		Felismerés: a fehérjéket egyedi (általában sokféle kötéssel rögzített) szerkezetük teszi

szerkezete (Emil Fischer). A fehérjék szerkezeti szintjei (Sanger, Pauling) és a szerkezetet stabilizáló kötések. A peptidek és fehérjék előfordulása, biológiai jelentősége. A fehérjék által alkotott makromolekulás kolloidok jelentősége a biológiában és a háztartásban.	képessé sajátos funkcióik ellátására. Peptideket és fehérjéket bemutató ábrák, modellek, képek, animációk értelmezése, elemzése, és/vagy készítése. Tojásfehérje kicsapási reakciói és ezek összefüggése a mérgezésekkel, illetve táplálkozással.
A nukleotidok és a nukleinsavak. A „nukleinsav” név eredete, a mononukleotidok építőegységei. Az RNS és a DNS sematikus konstitúciója, térszerkezete, a bázispárok között kialakuló hidrogénkötések, a Watson–Crick-modell.	Felismerés: a genetikai információ megőrzését a maximális számú hidrogénkötés kialakulására való törekvés biztosítja.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Amin és amid, pirimidin- és purin-váz, poliamid, aminosav, α-aminosav, peptidcsoport, polipeptid, fehérje, nukleotid, nukleinsav, DNS, RNS, Watson–Crick-modell.

10. évfolyam

A 9–10. évfolyam kémia tananyagának anyagszerkezeti része a periódusos rendszer felépítésének magyarázatához csak a Bohr-féle atommodellt használja, így az alhéjak és a periódusos rendszer mezőinek kapcsolatát nem vizsgálja. A kvantummechanikai atommodell és az elektron hullámtermészetének következményei csak választható tananyag. Erre részben a kémiatanítás időkeretei, részben pedig az elvont fogalmak számának csökkentése érdekében van szükség. A jelen kerettanterv a nemesgáz-elektronszerkezet már korábbról ismert stabilitásából és az elektronegativitás fogalmából vezeti le az egyes atomok számára kémiai kötések és másodlagos kölcsönhatások kialakulása révén adódó lehetőségeket az alacsonyabb energiaállapot elérésére. Mindezek logikus következményeként írja le az így kialakuló halmazok tulajdonságait, majd pedig a kémiailag tiszta anyagokból létrejövő keverékeket és összetételük megadásának módjait.

A kémiai reakciók feltételeinek, a reakciókat kísérő energiaváltozásoknak, azok időbeliségének és a kémiai egyensúlyoknak a vizsgálatát követi a reakciók több szempont alapján való csoportosítása. A sav-bázis reakciók értelmezése protonátmenet alapján (Brønsted szerint) történik, és szerepel a gyenge savak, illetve bázisok és sóik oldataiban kialakuló egyensúlyok vizsgálata is. A redoxireakciók elektronátmenet alapján történő tárgyalása lehetővé teszi az oxidációs számok változásából kiinduló egyenletrendezést. Az elektrokémiai ismeretek részben építenek a redoxireakciókról tanultakra, másrészt hasznosak egyes szervetlen elemek és vegyületek előállításának és felhasználásának tanulásakor.

A szervetlen és a szerves anyagok tárgyalása gyakorlatcentrikus: azok előfordulását és felhasználását a szerkezetükből levezetett tulajdonságaikkal magyarázza. A szervetlen kémiai anyagok megismerésének sorrendjét a periódusos rendszer csoportjai, a szervesekét pedig az egyes vegyületekre jellemző funkciós csoportok szabják meg. Ez azért logikus felosztás, mert az egyes elemek éppen a hasonló kémiai tulajdonságaik alapján kerültek a periódusos rendszer azonos csoportjaiba, míg a szerves vegyületek kémiai tulajdonságait elsősorban a bennük lévő funkciós csoportok szabják meg. A szerves kémiát azért érdemes a kémia tananyag végén tárgyalni, hogy a természetes szénvegyületekről szerzett ismeretek alapokat szolgáltatassanak a biológia tantárgy biokémia fejezetének megértéséhez. A természetes és a mesterséges szénvegyületek nem különülnek el élesen, hanem mindig ott kerülnek szóba, ahová szerkezetük

alapján tartoznak. Ez segíti az anyagi világ egységét tényként kezelő szemléletmód kialakulását.

Az adott időkeretben nem lehet cél a példamegoldó rutin kialakítása. A 9–10. évfolyamon szereplő számolási feladatok ezért főként a logikus gondolkodás fejlődését, a gyakorlati életben való eligazodást és a tárgyalt absztrakt fogalmak megértését segítik.

Az ismeretek elmélyítését és a mindennapi élettel való összekötését a táblázatban szereplő jelenségek, problémák és alkalmazások tárgyalásán túl a sok tanári és tanulókísérletnek, önálló és csoportos információ-feldolgozásnak kell szolgálnia. A konkrét oktatási, szemléltetési és értékelési módszerek megválasztásakor feltétlenül preferálni kell a nagy tanulói aktivitást megengedőket (egyéni, páros és csoportmunka, tanulókísérletek, projekt munkák, prezentációk, versenyek). Meg kell követelni, hogy minden tevékenységről készüljön jegyzet, jegyzőkönyv, dió, poszter, online összefoglaló vagy bármilyen egyéb termék, amely a legfontosabb információk megőrzésére és felidézésére alkalmas.

Tematikai egység	A kémia és az atomok világa	Órakeret N: 16 óra E: 8 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Bohr-modell, proton, elektron, vegyjel, periódusos rendszer, rendszám, vegyértékelektron, nemesgáz-elektronszerkezet, anyagmennyiség, moláris tömeg.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A kémia eredményei, céljai és módszerei, a kémia tanulmányának értelme. Az atomok belső struktúráját leíró modellek alkalmazása a jelenségek/folyamatok leírásában. Neutron, tömegszám, az izotópok és felhasználási területeik megismerése. A relatív atomtömeg és a moláris tömeg fogalmának használata. Értelmezés: a kémiai elemek fizikai és kémiai tulajdonságainak periodikus változása, az elektronszerkezettel való összefüggések alkalmazása az elemek tulajdonságainak magyarázatakor.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/ módszertani ajánlások	
Az atomok és belső szerkezetük. Az anyag szerkezetéről alkotott elképzelések változása: atom (Dalton), elektron (J. J. Thomson), atommag (Rutherford), elektronszerkezet (Bohr). A proton, a neutron és az elektron relatív tömege, töltése. Rendszám, tömegszám, izotópok. Radioaktivitás (Becquerel, Curie házaspár) és alkalmazási területei (Hevesy György, Szilárd Leó, Teller Ede). Elektrosztatikus vonzás és taszítás az atomban. Alapállapot és gerjesztett állapot. Párosított és párosítatlan elektronok, jelölésük.	A részecskeszemlélet megerősítése. Térfogatcsökkenés alkohol és víz elegyítésekor és ennek modellezése. Dalton gondolatmenetének bemutatása egy konkrét példán keresztül. Számítógépes animáció a Rutherford-féle szórás kísérletről. Műszerekkel készült felvételek vizsgálata az atomokról. Lehetőségek az elektronszerkezet részletesebb megjelenítésére. Lángfestés. Információk a tűzijátékokról, a gyökökről, az „antioxidánsokról”, az elektron hullámtermészetéről (Heisenberg és Schrödinger).	
A periódusos rendszer és az anyagmennyiség. Az elemek periodikusan változó tulajdonságainak elektronszerkezeti okai, a periódusos rendszer	A relatív és moláris atomtömeg, rendszám, elektronszerkezet és reakciókészség közötti összefüggések megértése és alkalmazása.	

(Mengyelejev): relatív és moláris atomtömeg, rendszám = protonok száma, illetve elektronok száma; csoport = vegyértékelektronok száma; periódus = elektronhéjak száma. Nemesgáz-elektronszerkezet, elektronegativitás (EN).		Az azonos csoportban lévő elemek tulajdonságainak összehasonlítása és az EN-csoportokon és periódusokon belüli változásának szemléltetése kísérletekkel (pl. a Na, K, Mg és Ca vízzel való reakciója).
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Természettudományos vizsgálati módszerek, áltudomány, proton, neutron, elektron, atommag, tömegszám, izotóp, radioaktivitás, relatív és moláris atomtömeg, elektronhéj, gerjesztés, vegyértékelektron, csoport, periódus, nemesgáz-elektronszerkezet, elektronegativitás.	

Tematikai egység	Kémiai kötések és kölcsönhatások halmazokban	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Ion, ionos és kovalens kötés, molekula, elem, vegyület, képlet, moláris tömeg, fémek és nemfémek, olvadáspont, forráspont, oldat, „hasonló a hasonlóban oldódik jól” elv, összetett ionok által képzett vegyületek képletei.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az atomok közötti kötések típusai és a kémiai képlet értelmezése. A molekulák térszerkezetét alakító tényezők megértése. A molekulák polaritását meghatározó tényezők, valamint a molekulapolaritás és a másodlagos kötések erőssége közötti kapcsolatok megértése. Ismert szilárd anyagok csoportosítása kristályrács-típusuk szerint. Az anyagok szerkezete, tulajdonságaik és felhasználásuk közötti összefüggések.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)		Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások
<i>Halmazok</i> A kémiai kötések kialakulása, törekvés a nemesgáz-elektronszerkezet elérésére. Az EN döntő szerepe az elsődleges kémiai kötések és másodlagos kölcsönhatások kialakulásában.		A szerkezet, a tulajdonságok és a felhasználás közötti összefüggések alkalmazása. Kísérletek az atomos és a molekuláris oxigén reakciókészségének összehasonlítására.
<i>Ionos kötés és ionrács</i> Egyszerű ionok kialakulása nagy EN-különbség esetén. Az ionos kötés, mint erős elektrosztatikus kölcsönhatás, és ennek következményei.		Az ionvegyületek képletének szerkesztése. Kísérletek ionos vegyületek képződésére.
<i>Fémes kötés és fémrács</i> Fémes kötés kialakulása kis EN-ú atomok között. Delokalizált elektronok, elektromos és hővezetés, olvadáspont és mechanikai tulajdonságok.		A fémek közös tulajdonságainak értelmezése a fémrács jellemzői alapján. Animációk és kísérletek a fémek elektromos vezetéséről.

<i>Kovalens kötés és atomrács</i> Kovalens kötés kialakulása, kötéspolaritás. Kötési energia, kötéshossz. Atomrácsos anyagok makroszkopikus tulajdonságai és felhasználása.		A kötéspolaritás megállapítása az EN-különbség alapján. Animációk a kovalens kötés kialakulásáról. Információk az atomrácsos anyagok felhasználásáról.
Molekulák képződése, kötő és nemkötő elektronpárok. Összegképlet és szerkezeti képlet. A molekulák alakja. A molekulapolaritás.		Molekulák alakjának és polaritásának megállapítása.
<i>Másodrendű kötések és a molekularács</i> Másodrendű kölcsönhatások tiszta halmazokban. A hidrogénkötés szerepe az élő szervezetben. A „hasonló a hasonlóban oldódik jól” elv és a molekularácsos anyagok fizikai tulajdonságainak anyagszerkezeti magyarázata. A molekulatömeg és a részecskék közötti kölcsönhatások kapcsolata a fizikai tulajdonságokkal, illetve a felhasználhatósággal.		Tendenciák felismerése a másodrendű kölcsönhatásokkal jellemezhető molekularácsos anyagok fizikai tulajdonságai között. Kísérletek a másodrendű kötések fizikai tulajdonságokat befolyásoló hatásának szemléltetésére (pl. különböző folyadékcseppek párolgási sebességének összehasonlítása). A „zsíroldékony”, „vízoldékony” és „kettős oldékonyságú” anyagok molekulapolaritásának megállapítása.
<i>Összetett ionok</i> Összetett ionok képződése, töltése és térszerkezete. A mindennapi élet fontos összetett ionjai.		Összetett ionokat tartalmazó vegyületek képletének szerkesztése. Összetett ionokat tartalmazó vegyületek előfordulása a természetben és felhasználása a háztartásban: ismeretek felidézése és rendszerezése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Halmaz, ionos kötés, ionrács, fémes kötés, delokalizált elektron, fémrács, kovalens kötés, kötéspolaritás, kötés energiája, atomrács, molekula, molekulaalak, molekulapolaritás, másodlagos kölcsönhatás, molekularács, összetett ion.	

Tematikai egység	Anyagi rendszerek	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Keverék, halmazállapot, gáz, folyadék, szilárd, halmazállapot-változás, keverékek szétválasztása, hőleadással és hőfelvétellel járó folyamatok, hőmérséklet, nyomás, térfogat, anyagmennyiség, sűrűség, oldatok töménységének megadása tömegszázalékban és térfogatszázalékban, kristályosodás, szmog, adszorpció.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A tanult anyagi rendszerek felosztása homogén, heterogén, illetve kolloid rendszerekre. Kolloidok és tulajdonságaik, szerepük felismerése az élő szervezetben, a háztartásban és a környezetben. A diffúzió és az ozmózis értelmezése. Az oldódás energiaviszonyainak megállapítása. Az	

	oldhatóság, az oldatok töménységének jellemzése anyagmennyiség-koncentrációval, ezzel kapcsolatos számolási feladatok megoldása. Telített oldat, az oldódás és a kristályosodás, illetve a halmazállapot-változások értelmezése megfordítható, egyensúlyra vezető folyamatokként.
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások
<i>Az anyagi rendszerek és csoportosításuk</i> A rendszer és környezete, nyílt és zárt rendszer. A kémiai tisztaságú anyagok, mint egykomponensű, a keverékek, mint többkomponensű homogén, illetve heterogén rendszerek.	Ismert anyagi rendszerek és változások besorolása a megismert típusokba. Gyakorlati életből vett példák keresése különböző számú komponensű és fázist tartalmazó rendszerekre.
<i>Halmazállapotok és halmazállapot-változások</i> Az anyagok tulajdonságainak és halmazállapot-változásainak anyagszerkezeti értelmezése. Exoterm és endoterm változások.	A valószínűsíthető halmazállapot megadása az anyagot alkotó részecskék és kölcsönhatásaik alapján. Számítógépes animációk a halmazállapot-változások modellezésére. Gyakorlati példák.
<i>Gázok és gázelegyek</i> A tökéletes (ideális) gáz, Avogadro törvénye, moláris térfogat. Gázok diffúziója. Gázelegyek összetételének megadása.	A gázok moláris térfogatával és relatív sűrűségével, a gázelegyek összetételével kapcsolatos számolások. A gázok állapotjelzői közötti összefüggések szemléltetése (pl. fecskendőben). A gázok diffúziójával kapcsolatos kísérletek (pl. az ammónia- és a hidrogén-klorid-gáz).
<i>Folyadékok, oldatok</i> A molekulatömeg, a polaritás és a másodrendű kötések erősségének kapcsolata a forrásponttal; a forráspont nyomásfüggése. Oldódás, oldódási sebesség, oldhatóság. Az oldódás és a kristályképződés; telített és telítetlen oldatok. Az oldáshő. Az oldatok összetételének megadása (tömeg- és térfogatszázalék, anyagmennyiség-koncentráció). Adott töménységű oldat készítése, hígítás. Ozmózis.	Oldhatósági görbék elemzése. Egyszerű számolási feladatok megoldása az oldatokra vonatkozó összefüggések alkalmazásával. Kísérletek és gyakorlati példák gyűjtése az ozmózis jelenségére (gyümölcsök megrepedése esőben, tartósítás sózással, kandírozással, hajótöröttek szomjhalála).
<i>Kolloid rendszerek</i> A kolloidok különleges tulajdonságai, fajtái és gyakorlati jelentősége. Kolloidok stabilizálása és megszüntetése, háztartási és környezeti vonatkozások. Az adszorpció jelensége és jelentősége. Kolloid rendszerek az élő szervezetben és a nanotechnológiában.	A kolloidokról szerzett ismeretek alkalmazása a gyakorlatban. Különböző kolloid rendszerek létrehozása és vizsgálata. Adszorpciós kísérletek és kromatográfia. Információk a szmogról, a ködgépekről, a szagtalanításról, a széntablettáról, a gázálcokról, a nanotechnológiáról.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Anyagi rendszer, komponens, fázis, homogén, heterogén, kolloid, exoterm, endoterm, ideális gáz, moláris térfogat, relatív sűrűség, diffúzió, oldat, oldhatóság, oldáshő, anyagmennyiség-koncentráció, ozmózis.

Tematikai egység	Kémiai reakciók és reakciótipusok	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Fizikai és kémiai változás, reakcióegyenlet, a tömegmegmaradás törvénye, hőleadással és hőfelvétellel járó reakciók, sav-bázis reakció, közömbösítés, só, kémhatás, pH-skála, égés, oxidáció, redukció, vasgyártás, oxidálószer, redukálószer.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	A kémiai reakciók reakcióegyenletekkel való leírásának, illetve az egyenlet és a reakciókban részt vevő részecskék száma közötti összefüggés alkalmazásának gyakorlása. Az aktiválási energia és a reakcióhő értelmezése. Az energiafajták átalakítását kísérő hőveszteség értelmezése. A kémiai folyamatok sebességének és a reakciósebességet befolyásoló tényezők hatásának vizsgálata. A Le Châtelier–Braun-elv alkalmazása. A savak és bázisok tulajdonságainak, valamint a sav-bázis reakciók létrejöttének magyarázata a protonátadás elmélete alapján. A savak és bázisok erősségének magyarázata elektrolitikus disszociációjukkal. A pH-skála értelmezése. Az égésről, illetve az oxidációról szóló magyarázatok történeti változásának megértése. Az oxidációs szám fogalma, kiszámításának módja és használata redoxireakciók egyenleteinek rendezésekor. Az oxidálószer és a redukálószer fogalma és alkalmazása gyakorlati példákon keresztül. A redoxireakciók és gyakorlati jelentőségük vizsgálata.	
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)		Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások
<i>A kémiai reakciók feltételei és a kémiai egyenlet</i> A kémiai reakciók és lejátszódásuk feltételei, aktiválási energia, aktivált komplex. A kémiai egyenlet felírásának szabályai, a megmaradási törvények, sztöchiometria.		Kémiai egyenletek rendezése készségszinten. Egyszerű sztöchiometriai számítások.
<i>A kémiai reakciók energiaviszonyai</i> Képződéshő, reakcióhő, a termokémiai egyenlet. Hess tétele. A kémiai reakciók hajtóereje az energiacsökkenés és a rendezettségcsökkenés. Hőtermelés kémiai reakciókkal az iparban és a háztartásokban. Az energiafajták átalakítását kísérő hőveszteség értelmezése.		Az energiamegmaradás törvényének alkalmazása a kémiai reakciókra. Egyes tüzelőanyagok fűtőértékének összehasonlítása, a gázszámlán található mennyiségi adatok értelmezése.
<i>A reakciósebesség</i> A reakciósebesség fogalma és szabályozása a háztartásban és az iparban. A reakciósebesség függése a hőmérséklettől, illetve a koncentrációtól, katalizátorok.		A kémiai reakciók sebességének befolyásolása a gyakorlatban. Információk a gépkocsikban lévő katalizátorokról, az enzimek alkalmazásáról.

<i>Kémiai egyensúly</i> A dinamikus kémiai egyensúlyi állapot kialakulásának feltételei és jellemzői. A tömeghatás törvénye. A Le Châtelier–Braun-elv és a kémiai egyensúlyok befolyásolásának lehetőségei, ezek gyakorlati jelentősége.		A dinamikus kémiai egyensúlyban lévő rendszerre gyakorolt külső hatás következményeinek megállapítása konkrét példákon keresztül.
<i>Sav-bázis reakciók</i> A savak és bázisok fogalma Brønsted szerint, sav-bázis párok, kölcsönösség és viszonylagosság. A savak és bázisok erőssége. Lúgok. Savmaradék ionok. A pH és az egyensúlyi oxóniumion, illetve a hidroxidion-koncentráció összefüggése. A pH változása hígításkor és töményítéskor. A sav-bázis indikátorok működése. Közömbösítés és semlegesítés, sók. A sóoldatok pH-ja, hidrolízis. Teendők sav-, illetve lúgmarás esetén.		A sav-bázis párok felismerése és megnevezése. Erős és gyenge savak és bázisok vizes oldatainak páronkénti elegyítése, a reagáló anyagok szerepének megállapítása. Kísérletek virág- és zöltségindikátorokkal.
<i>Oxidáció és redukció</i> Az oxidáció és a redukció fogalma oxigénátmenet, illetve elektronátadás alapján. Az oxidációs szám és kiszámítása. Az elektronátmenetek és az oxidációs számok változásainak összefüggései redoxireakciókban. Az oxidálószer és a redukálószer értelmezése az elektronfelvételtre és -leadásra való hajlam alapján, kölcsönösség és viszonylagosság.		Egyszerű redoxiegyenletek rendezése az elektronátmenetek alapján, egyszerű számítási feladatok megoldása. Az oxidálószer, illetve a redukálószer megnevezése redoxireakciókban. Redoxireakciókon alapuló kísérletek (pl. a magnézium égése, reakciója sósavval, illetve réz(II)-szulfát-oldattal). Oxidálószer és redukálószer hatását bemutató kísérletek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kémiai reakció, aktiválási energia, sztöchiometria, termokémiai egyenlet, tömegmegmaradás, töltésmegmaradás, energiamegmaradás, képződéshő, reakcióhő, Hess-tétel, rendezetlenség, reakciósebesség, dinamikus kémiai egyensúly, tömeghatás törvénye, disszociáció, sav, bázis, sav-bázis pár, pH, hidrolízis, oxidáció – elektronleadás, redukció – elektronfelvétel, oxidálószer, redukálószer, oxidációs szám.	

Tematikai egység	Elektrokémia	Órakeret N: 12 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Redoxireakciók, oxidációs szám, ionok, fontosabb fémek, oldatok, áramvezetés.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kémiai úton történő elektromos energiatermelés és a redoxireakciók közötti összefüggések megértése. A mindennapi egyenáramforrások működési elvének megismerése, helyes használatuk elsajátítása. Az elektrolízis és gyakorlati alkalmazásai jelentőségének felismerése. A	

	galvánelemek és akkumulátorok veszélyes hulladékként való gyűjtése.
Ismeretek (tartalmak, jelenségek, problémák, alkalmazások)	Fejlesztési követelmények/módszertani ajánlások
<i>A redoxireakciók iránya</i> A redukálóképesség (oxidálódási hajlam). A redoxifolyamatok iránya. Fémes és elektrolitos vezetés.	A reakciók irányának meghatározása fémeket és fémionokat tartalmazó oldatok között. Na, Al, Zn, Fe, Cu, Ag tárolása, változása levegőn, reakciók egymás ionjaival, savakkal, vízzel.
<i>Galvánelem</i> A galvánelemek (Daniell-elem) felépítése és működése, anód- és katódfolyamatok. A redukálóképesség és a standardpotenciál. Standard hidrogénelektrod. A galvánelemekkel kapcsolatos környezeti problémák. A tüzelőanyag-cellák.	Különféle galvánelemek pólusainak megállapítása. Daniell-elem készítése, a sóhíd, illetve a diafragma szerepe. Két különböző fém és gyümölcsök felhasználásával készült galvánelemek.
<i>Elektrolízis</i> Az elektrolizálócella és a galvánelemek felépítésének és működésének összehasonlítása. Ionvándorlás. Anód és katód az elektrolízis esetén. Oldat és olvadék elektrolízise. Az elektrolízis gyakorlati alkalmazásai.	Akkumulátorok szabályos feltöltése. Elektrolízisek (pl. cink-jodid-oldat), a vízbontó-készülék működése. A Faraday-törvények használata számítási feladatokban, pl. alumíniumgyártás esetén.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Galvánelem, standardpotenciál, elektrolízis, akkumulátor, szelektív hulladékgyűjtés, galvanizálás.

A fejlesztés várt eredményei a 10. évfolyam végén	A tanuló ismerje az anyag tulajdonságainak anyagszerkezeti alapokon történő magyarázatához elengedhetetlenül fontos modelleket, fogalmakat, összefüggéseket és törvényszerűségeket, a legfontosabb szerves és szervetlen vegyületek szerkezetét, tulajdonságait, csoportosítását, előállítását, gyakorlati jelentőségét. Értse az alkalmazott modellek és a valóság kapcsolatát, a szerves vegyületek esetében a funkciós csoportok tulajdonságokat meghatározó szerepét, a tudományos és az áltudományos megközelítés közötti különbségeket. Ismerje és értse a fenntarthatóság fogalmát és jelentőségét. Tudja magyarázni az anyagi halmazok jellemzőit összetevőik szerkezete és kölcsönhatásaik alapján. Tudjon a tanuló egy kémiával kapcsolatos témáról sokféle információforrás kritikus felhasználásával önállóan vagy csoportmunkában szóbeli és írásbeli összefoglalót, prezentációt készíteni, és azt érthető formában közönség előtt is bemutatni. Cél, hogy a diák a tanév végére a megismert tényeket és törvényszerűségeket egyszerűbb problémák és számítási feladatok megoldása során, valamint a fenntarthatósághoz és az egészségmegőrzéshez kapcsolódó viták alkalmával alkalmazni tudja.
--	---

	Lássa meg az ok-okozati összefüggéseket egyszerű kémiai jelenségekben, tudjon ezek hatását bemutató, vizsgáló egyszerű kísérletet tervezni, és ennek eredményei alapján tudja értékelni a kísérlet alapjául szolgáló hipotéziseket. A tanuló legyen képes kémiai tárgyú ismeretterjesztő, vagy egyszerű tudományos, illetve áltudományos cikkekről koherens és kritikus érveléssel véleményt formálni, az abban szereplő állításokat a tanult ismereteivel összekapcsolni, mások érveivel ütköztetni. A tanuló legyen képes megszerzett tudását arra használni, hogy a saját sorsát, a családja életét és a társadalom fejlődési irányát befolyásoló kérdésekben felelős döntéseket hozzon.
--	--

FÖLDRAJZ

Az általános iskola 5–8. évfolyamának tantervi előzményeire építve a kerettanterv elősegíti, hogy a diákok megismerjék a földrajzi környezet főbb sajátosságait, jelenségeit, folyamatait, a természeti–társadalmi folyamatokat összefüggéseikben értelmezzék. A tantárgy tanításának célja, hogy a tanulók el tudják helyezni Magyarországot és Európát a világ természeti és társadalmi folyamataiban, kialakuljon bennük a nemzeti és az európai identitástudat. A tantárgy tanításának további célja, hogy megértesse a diákokkal a termelés és a fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátaikat és következményeit, ezzel együtt a Föld globális problémáit. A földrajzoktatás célja továbbá felkelteni a tanulók igényét közösségük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában való aktív részvételre. A gimnáziumi földrajztanítás felkészíti a tanulókat a tantárgyi érettségi vizsga sikeres teljesítésére is. Komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában, felkészíti őket a szakirányú felsőfokú tanulmányokra is.

Földrajz	9. évfolyam (36 hét)			10. évfolyam (36 hét)		
	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	2	1	0,5	2	1	0,5
éves óraszám	72	36	18	72	36	18

A témaköröket tartalmazó táblázatokban a tanévhez kapcsolódó teljes óraszám szerepel.

9. évfolyam

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 2 óra E: 1 óra L: 1 óra
Javaslat	Írásbeli tesztekkel, vaktérképekkel és esszé jellegű kérdésekkel komplexen mérni a tárgyi tudást és az ok-okozati összefüggések feltárásának képességét.	

Tematikai egység	Természetföldrajz	Órakeret N: 64 óra E: 32 óra L: 15 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai földrajz tantárgy ismeretanyaga.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Tájékozódás a Naprendszer ábrázoló térképeken, a csillagtérképeken és az égbolton. A természetföldrajzi tényeket bemutató tematikus térképek, adatsorok és diagramok összehasonlító, logikai elemzése. A különböző mozgásfolyamatokat bemutató modellek alkalmazása a tanítás során. Ásvány- és kőzetvizsgálati gyakorlatok. A földtörténet fő eseményeinek időbeli ábrázolása. A hőmérsékleti adatok grafikus	

	ábrázolása. Éghajlati diagramok elemzése. A légköri jelenségek felismerése, időjárási térképek elemzése. A vízállásjelentések értelmezése. Tanulói kiselőadás a természeti jelenségekről.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
	– <i>A Naprendszer:</i> a Naprendszer kialakulása, felépítése, elhelyezkedése a világegyetemben; a Föld mint égitest, mozgásai és azok következményei; tájékozódás a földrajzi térben és időben; űrkutatás a Föld szolgálatában; – <i>A kőzetburok:</i> a Föld és a földi szférák kialakulása, fejlődése; Földünk gömbhéjas szerkezete; a kőzetburok felépítése; a lemeztektonika alapjai; a kőzetburokban lejátszódó folyamatok: vulkánosság, földrengés; ásványok és kőzetek keletkezése, tulajdonságaik; – <i>A légkör:</i> anyagi összetétele, szerkezete; az időjárási-éghajlati elemek és változásai; a légkör alapfolyamatai (felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások); ciklonok, anticiklonok, időjárási frontok; általános légkörzés; – <i>A vízburok:</i> a vízburok tagolódása, elhelyezkedése, víztípusai; az óceánok és a tengerek földrajzi jellemzői; a tengervíz fizikai, kémiai tulajdonságai; a tengervíz mozgásai; a szárazföld vizei; a szárazföldi jég; a vízgazdálkodás alapjai, árvízvédelem; – <i>Felszínalaktan:</i> a belső és a külső erők szerepe a felszín fejlődésében; a földfelszín változása: a hőingadozás, a jég, a víz és a szél felszínformáló munkája; folyóvizek, állóvizek; domborzati elemek és formák; a hegységek és a síkságok kialakulása; a talaj keletkezése, jellemzői és védelme, jellegzetes felszínformák, kialakulásuk, átalakulásuk; – <i>Éghajlati övezetesség:</i> a szoláris és a valódi éghajlati övezetek és övek kialakulása, jellemzőik; a forró, a mérsékelt, a hideg övezetek és tagolódásuk; az élővilág, a talaj, a vízrajzi jellemzők, a felszínformálódás éghajlattól függő övezetessége; a hegyvidékek függőleges övezetessége; a talaj kialakulása, talajfajták és hasznosításuk; a levegő, a vizek és a talajok szennyezése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Galaxis, fényév, csillagászati egység, ekliptika ferdesége, geoid, holdfázisok, horizont, fokhálózat, világidő, zónaidő, gömbhéj, geotermikus gradiens, paleomágnesség, lemeztektonika, magmatizmus, vulkanizmus, rétegvulkán, pajzsvulkán, kaldera, szolfatára, gejzír, borvíz, epicentrum, hipocentrum, cunami, Richter-skála, hegységrendszer, geoszinklinális, gyűrődés, vetődés, izosztázia, kőzetek körforgása, állandó és változó gázok, éghajlati elemek, üvegházhatás, izoterma, izobár, Coriolis-erő, harmatpont, ciklon, anticiklon, csapadékfajták, futóáramlás, óceán, tenger, hullámozgás, tengeráramlás, tengerjárás, talajvíz, rétegvíz, részvíz, hévíz, gyógyvíz, vízgyűjtő terület, vízváltó, vízhozam, vízjárás, tómedence, eutrofizáció, geomorfológia, külső és belső erők, aprózódás, mállás, tömegmozgás, talaj, humusz, folyók munkavégző képessége, szakaszjelleg, sodorvonal, hordalékkúp, folyóterasz, folyótorkolat, abrázio, turzás, jégár, jégtakaró, glaciális felszínformák, karsztosodás, víznyelő, dolina, cseppkő, karsztbarlang, szoláris éghajlati öv, földrajzi övezetek, övek és területek.

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 1 óra
Javaslat	A Hold-expedíció bemutatása. A Föld felmelegedése. A kőzetburok úszásának modellezése. A leggyakoribb ásványok, kőzetek bemutatása. A földrengések és a vulkáni működés mozgófilmes bemutatása. A szél, a víz, a jég munkájának bemutatása. A földrajzi övezetek képi bemutatása.	

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének a mérése	Órakeret N: 2 óra E: 1 óra L: 1 óra
	Írásbeli tesztekkel, vaktérképekkel és esszé jellegű kérdésekkel komplexen mérni a tárgyi tudást és az ok-okozati összefüggések feltárásának képességét.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló tudjon helymeghatározási és térképészeti számításokat végezni és tudjon csillagászati és földrajzi feladatokat megoldani, valamint ismerje a belső és a külső erők felszínformáló szerepét, a felszínfejlődés folyamatát. Ismerje a légkör szerkezetét, anyagi felépítését, legfontosabb folyamatait, és ismerje a Föld és a földi szférák kialakulásának fejlődését, valamint ismerje a hegységképződés folyamatait, az ásványok és kőzetek keletkezését. Tudja a tanuló elemezni az éghajlati diagramokat.	
---	---	--

10. évfolyam

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 2 óra E: 1 óra L: 1 óra
Javaslat	Írásbeli tesztekkel, vaktérképekkel és esszé jellegű kérdésekkel komplexen mérni a tárgyi tudást és az ok-okozati összefüggések feltárásának képességét.	

Tematikai egység	Társadalom- és gazdaságföldrajz	Órakeret N: 32 óra E: 16 óra L: 8 óra
Előzetes tudás	A földrajz tantárgy 9. évfolyamon elsajátított ismeretanyaga.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Társadalmi-gazdasági jelenségeket, folyamatokat, tényeket bemutató tematikus térképek elemzése. A településtípusok jellemző vonásainak bemutatása képek, térképek, alaprajzok, leírások alapján. Adatok gyűjtése, majd azok alapján véleményalkotás az emberi beavatkozás környezetre gyakorolt hatásairól.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
– <i>A világ népessége és településteret:</i> a népesség növekedése napjainkig, a népesség összetétele, eloszlása, sűrűsége, antropológiai, nyelvi és vallási megoszlása; az emberi települések, a városiasodás dinamikája; – <i>A világ változó társadalmi-gazdasági képe:</i> a gazdasági élet szerkezetének átalakulása; a gazdasági szektorok jellemzői; a szolgáltatások előretörése; a világgazdaság jellemző folyamatai; a piacgazdaság; a gazdasági ágazatok közötti területi együttműködés lehetőségei; a multinacionális vállalatok szerepe; a működőtőke és a pénz világa; a tőzsde; – <i>A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, országok és országcsoportok:</i> kialakulásuk és változó szerepük a világgazdaságban; Észak-Amerika, Kelet és Délkelet-Ázsia, az Európai Unió; a fejlődő országok általános problémái és eltérő fejlettségű csoportjaik, helyük és szerepük a világgazdaságban; – <i>Globális világproblémák:</i> természet- és környezetvédelem; a levegőszennyezés, a vízszennyezés, a talajszennyezés és -védelem; az élővilág védelme; a társadalmi tevékenység hatása a környezet állapotára; a demográfiai robbanás, a túlnépesedés; az urbanizáció; élelmezési gondok; nyersanyag- és energiaválság; a fenntartható fejlődés.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A demográfiai átmenet szakaszai, korfa, migráció, népességkoncentráció, emberfajták, világnyelvek, világvallások, tanya, falu, város, urbanizáció, városiasodás, falusi alaprajztípusok, agglomeráció, megalopolisz, primer-, szekunder-, tercier- és kvaterner szektorok, államformák, piacgazdaság, világgazdaság, szabadkereskedelem, protekcionizmus, GDP, GNP, HDI, fejlett és fejlődő ország (centrum-periféria), TNC, működőtőke-áramlás, pénz, valuta, deviza, infláció, tőzsde, ENSZ, Breton Woods-i világgazdasági rendszer, integráció, regionális integrálódás lépcsőfokai, Montánunió, EGK, EU, NAFTA, ASEAN, APEC, MERCOSUR, globalizáció, biodiverzitás, fenntartható fejlődés.	

Tematikai egység	Európa és Magyarország. A kontinensek társadalomföldrajza	Órakeret N: 32 óra E: 16 óra L: 7 óra
Előzetes tudás	A 9. és 10. évfolyamon elsajátított tananyag.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Önállóan tudja elemezni a tanuló a kontinensek gazdasági és társadalmi adottságait. Természetföldrajzi tényeket, társadalmi-gazdasági adatokat bemutató tematikus térképek, adatsorok és diagramok összehasonlító logikai elemzése. Aktuális cikkek önálló feldolgozása egyes régiók, országok problémáiról. Az egyes régiók világgazdasági szerepének összehasonlítása. A régiók változó szerepe, ennek jelentősége, az okok feltárása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
– <i>Európa</i>: Európa helyzete, kialakulása és természeti adottságai; Európa népessége és települései; az európai integráció folyamata; Európa regionális jellemzői (Észak-Európa, Nyugat-Európa, Dél-Európa, Kelet-Európa, Nyugat-Közép-Európa és Kelet-Közép-Európa jelentősebb országai); Európa helye a világban; – <i>Hazánk helye és kapcsolatai Európában</i>: Magyarország földrajzi helyzete és természeti adottságai; népességünk földrajzi elhelyezkedése és népesedési folyamataink; településeink; hazánk gazdasági szerkezete, gazdasági fejlettsége; iparunk természeti és társadalmi alapja, iparunk főbb ágazatai; mezőgazdaságunk földrajzi és társadalmi adottságai, főbb ágai; közlekedésünk; idegenforgalmunk adottságai; nemzetközi kapcsolataink, európai integrációs folyamatokban való részvételünk; a multinacionális cégek szerepe hazánk gazdaságában; – <i>Kontinensek földrajza</i>: Ázsia, Ausztrália, Afrika, Amerika természeti és társadalomföldrajzi jellemzői; az USA, Kanada, Mexikó, Brazília, Japán, Kína, India, az újonnan iparosodó ázsiai országok, Ausztrália, az arab országok, Izrael, Törökország, Dél-Afrikai Köztársaság, Nigéria jellemzése.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Eurázsia, Európa természeti határai, parttagoltság, Ős-, Ó-, Mezo- és Új-Európa tájai, az éghajlat és a növényzet, ill. a talajok összefüggése Európában, az európai „kék-banán”, római szerződések, az EU bővülési folyamata és intézményei, ill. döntési mechanizmusai, az EU versenytársai a világgazdaságban; közép-európai földrajzi helyzetünk, medencejelleg, „távvezérelt” éghajlatunk, centripetális vízhálózatunk, természeti erőforrásaink, gazdasági-statisztikai régióink; kontinensek nagyszerkezeti egységei, felszíne és éghajlata, ill. vízrajza, kontinensek meghatározó országai, ill. országcsoportjai.	

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 1 óra
Javaslat	A nemzetközi együttműködés lehetőségei, a nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában. Nemzetközi tőkeáramlás. Az adósságválság. A világ meghatározó pénzügyi szervezetei. Az egyes kontinensek és hazánk aktuális természeti-társadalmi-gazdasági problémái. Példák gyűjtése a társadalmi-gazdasági élet fejlesztéséről. A világgazdasági pólusok helye és szerepe.	

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 2 óra E: 1 óra L: 1 óra
Javaslat	Írásbeli tesztekkel, vaktérképekkel és esszé jellegű kérdésekkel komplexen mérni a tárgyi tudást és az ok-okozati összefüggések feltárásának képességét.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló tudja értelmezni a világ különböző térségeiben megfigyelhető integrációs folyamatokat, a tematikus térképek segítségével tudja bemutatni a környezetkárosító tényezők földrajzi megjelenését, következtessen ezekből a globális veszélyek kialakulására. A tanuló tudja jellemezni a működő tőke és a multinacionális vállalatok szerepét, tudja elemezni a népességrobbanás jelenségeit, az élelmezési gondokat, azok okait és a megoldásra tett erőfeszítéseket, legyen képes bemutatni a világgazdasági pólusok helyét, szerepét a világ társadalmi-gazdasági rendszerében. A tanuló legyen képes bemutatni az eltérő társadalmi-gazdasági fejlettségű területeket Európában és hazánkban, és tudja jellemezni a világ legjelentősebb országait, országcsoportjait és a világban elfoglalt helyüket. Legyen képes a kontinensek jellemzésére és tudja elemezni hazánk földrajzi helyzetét, természeti adottságait és a medencejelleg érvényesülését, valamint legyen képes tematikus térképek összehasonlító elemzésével, kontinensek, országok, régiók gazdasági különbségeinek feltárására. Tudja elemezni hazánk időjárását, éghajlatát, vízrendszerét ábrák segítségével.	
---	---	--

MŰVÉSZETI ISMERETEK – DRÁMA ÉS TÁNC

A dráma és tánc tanítása művészeti és művészetpedagógiai tevékenység, célja az élményeken keresztül történő megértés, valamint a kommunikáció, a kooperáció, a kreativitás fejlesztése, az összetartozás érzésének erősítése.

A dráma és tánc kreatív folyamata hozzájárul a tanulók ön- és társismeretének gazdagodásához, segíti az oldottabb és könnyebb kapcsolatépítést és kapcsolatfenntartást.

A dráma, a mozgás és a tánc gyakorlása és tanulása hozzájárul a nemzeti, a helyi és a nemzetiségi hagyomány megismeréséhez, az önazonosság erősítéséhez, fontos szerepe lehet a közösségi tudat kialakításában.

A tárgy közműveltségi tartalmai, fejlesztési feladatai elsősorban tevékenységközpontú, gyakorlati képzés során sajátíthatók és végezhetők el.

A tematikai egységekhez időkeretek csak ajánlatként határozhatók meg, mivel a témák feldolgozása komplex gyakorlati tevékenységeken keresztül valósul meg. A feltüntetett tematikai egységek és közműveltségi tartalmak között sok az átfedés, a tagolás csak a könnyebb áttekinthetőséget szolgálja, a megadott óraszámajánlások az éves összóraszám vonatkozásában nyújtanak tájékoztatást. A tematikai egységeket nem sorrendben, hanem a korosztály és a csoport adottságainak megfelelően, a szaktanár döntése alapján ajánlott feldolgozni.

A dráma és tánc metodikája, tematikájának felépítése a korosztálytól, a csoport adottságaitól és képzettségétől, valamint a helyi nevelési-oktatási céloktól függően változhat.

A kerettanterv az adott iskolaszakaszokra adja meg a fejlesztési tartalmakat, hozzárendelt óraszámokkal. Ezeknek csak a 90%-a kötött, míg a fennmaradó 10% szabadon tervezhető.

A tantárgy tanításának legfontosabb célja a színház- és drámatörténeti, a színház- és drámaelméleti ismeretek elsajátítása aktív dramatikus tevékenységek által, a már meglévő formanyelvi, dramaturgiai, drámajátékos ismeretek rendszerezése, értelmezése, valamint a biztos kifejezőkészség kialakítása. Fontos a megfelelő értelmezői eszköztár tudatos és adekvát használata, illetve a kortárs kultúrával kapcsolatos tájékozottság kialakítása. A szaktanár döntése szerint meg kell teremteni a részvétel vagy közreműködés feltételeit a produkciós munkában, illetve fel kell készülni az érettségi vizsgára.

A dráma és tánc általános képességfejlesztő jellegénél fogva nagyban segíti az egyéb fejlesztési területekhez kapcsolódó ismeretek elsajátítását.

Az *erkölcsi nevelés*hez kapcsolódnak a dráma és tánc tanulása során felvetődő kérdések és problémák, amelyek segítenek a tanuló számára eligazodni az őt körülvevő világban. A tevékenységek során megtapasztalja, hogy cselekedeteiért és azok következményeiért felelősséggel tartozik, és fejlődik az igazságérzete. Ezzel a dráma és tánc hozzájárul a tanulók társadalmi beilleszkedéséhez.

A *nemzeti öntudatot, a hazafias nevelést* is segíti a dráma és tánc oktatása – a tanuló több különböző népcsoport szokásrendszerét vagy ünnepkörökhöz köthető hagyományát megismeri, így felkelthető érdeklődése szűkebb és tágabb környezete kultúrája iránt, fontossá válhat számára a hagyományok megismerése és megőrzése.

Az *állampolgárságra, demokráciára nevelés* területét erősíti, hogy a társadalmi problémákat is feszegető dramatikus tevékenységeknek köszönhetően a diák nyitottá válhat a társadalmi jelenségek iránt. Foglalkozik a kisebb és nagyobb közösségek sajátosságaiból eredő lehetőségekkel és korlátokkal. Fejlődik önálló kritikai gondolkodása, elemzőképessége és vitakultúrája.

Az *önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése*, valamint a *felelősségvállalás másokért, önkéntesség* területéhez kapcsolódva a dráma és a tánc oktatása erősíti az

alkalmazkodóképességet és az érdekérvényesítéshez szükséges kompetenciákat. A drámajátékon keresztül a diákok képessé válnak több szempontból is értékelni és megmutatni egy-egy helyzetet. A megbeszéléseken teret és segítséget kapnak, hogy önálló véleményüket megfogalmazzák, tapasztalatot szereznek önmaguk és társaik tevékenységének elemző értékelésében, s képessé válnak mások munkájának elismerésére, tiszteletére.

A feldolgozott történetek szereplőinek kapcsolatai, valamint sorsuk elemzése a nevelő munka segítségére lehet, s ez hozzájárul a *családi életre nevelés* sikerességéhez.

A figyelem összpontosítására szolgáló különféle koncentrációs és lazító játékok és tevékenységek segítik a *testi és lelki egészségre nevelést*.

A dráma- és táncoktatás szenzibilisebbé teszi a diákokat a *fenntarthatóság, környezettudatosság* problémái iránt.

Az *anyanyelvi kommunikáció* fejlesztésében a dráma és tánc tantárgy jelentős szerepet játszik. A tanuló verbális és nem verbális kommunikációs játékokban vesz részt, ezáltal az önkifejezés számos formáját tapasztalja meg, képessé válik érzéseinek és véleményének kifejezésére, valamint a saját és mások tevékenységének értékelésére is. Tisztább, érthetőbb, artikuláltabb beszédre, világos, adekvát nyelvhasználatra nevelnek a dramatikus játékok.

A dramatikus tevékenységek során a tanuló ismereteket szerez a különböző szakmák, hivatások, életpályák lehetőségeiről, ami jelentősen hozzájárul a sikeres *pályaválasztáshoz*.

A *médiatudatosságra nevelést* a dramatikus tevékenységek is támogatják, melyeken keresztül a tanuló megismeri és alkalmazza a tömegkommunikáció médiumait és műfajait, a média eszköztárát, és átlátja működési mechanizmusukat is. Emellett képes saját produkciós munkájának szcenikai, hangtechnikai, filmes stb. kivitelezésére, illetve képi, hangtechnikai rögzítésére.

A diák képessé válik saját tanulási stílusának, stratégiáinak kialakítására, fejleszti memóriáját, szóbeli, írásbeli, mozgásos, képi stb. kifejezőmódjait, ami könnyebbé teszi számára a *tanulás tanulását*.

A *szociális és állampolgári kompetencia* fejlesztéséhez hozzájárul, hogy a tanuló lehetőséget kap más kultúrák sokszínűségének megismerésére. Különböző élethelyzetek modellezésén keresztül a diák gyakorolja a társainak való segítségnyújtást, megtapasztalja, hogy azoknak a kisebb és nagyobb közösségeknek a működése, melyekben mozog, az ő felelőssége is. Képes megfogalmazni véleményét és elfogadni mások érvelését.

A *kezdemenyvezőképesség és vállalkozói kultúra* területét erősíti, hogy a tanuló életkorának megfelelő helyzetekben, tapasztalatait felhasználva és azokra reflektálva, azokat újragondolva mérlegel, döntéseket hoz, felméri döntései következményeit. A drámaórákon mindezt a gyakorlatban, védett környezetben tapasztalhatja meg.

Az *esztétikai-művészeti tudatosságot és kifejezőképességet* fejlesztik a befogadást és a kifejezést segítő játékok, dramatikus tevékenységek. A tanuló képessé válik színházi, táncszínházi, zenés színházi alkotások értelmező-elemző befogadására. Érdeklődése felkelthető a kortárs kulturális élet, rendezvények iránt.

A *hatékony, önálló tanulás* elsajátítását segíti, hogy a diák részt vesz nagy- és kiscsoportos tevékenységekben, és vállal egyéni tevékenységeket is. Megtapasztalja saját készségeit és képességeit, felismerheti, miben kell még fejlődnie.

A tantervet elsősorban a nappali munkarendben dolgozó felnőttoktatási programokban javasoljuk alkalmazni. Esti és levelező munkarendben a csoport/osztály érdeklődésével találkozó elméleti jellegű anyagrészek feldolgozását ajánljuk.

Vizuális kultúra	11. évfolyam (36 hét)			12. évfolyam (31 hét)		
	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	1	0,5	0,5	1	1	0,5
éves óraszám	36	18	18	31	31	15

A témaköröket tartalmazó táblázatokban a tanévhez kapcsolódó teljes óraszám szerepel.

11. évfolyam

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 1 óra E: 1 óra L: 1 óra
Javaslat	A tanár által meghatározott formában, a tanulókkal egyeztetve.	

Tematikai egység	Csoportos játék és megjelenítés	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A kontextusnak megfelelő nyelvhasználat. A társak iránti bizalom. A kommunikációs csatornák ismerete (vokális, verbális, nem verbális). A mozgáskultúra és a mozgásos kommunikáció alapfokú ismerete.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanulók önkifejezési készségének fejlesztése, megnyilatkozásaik bátorítása, együttműködésük erősítése. A kommunikáció különböző típusainak ismerete és a szituációhoz illő használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Koncentrációs és lazító gyakorlatok. Ön- és társismereti gyakorlatok (pl. ismerkedő és megismerő játékok, interakciós gyakorlatok). Páros, kiscsoportos és csoportos egyensúly- és bizalomgyakorlatok. Verbális és nem verbális kommunikációs gyakorlatok: szándékos és tudatos nyelvi választások, kifejezésmódok felismerése és használata dramatikus tevékenységekben. Egyéni jellemzők (pl. stílus, karakter, státusz, érzelem) ábrázolása nyelvi és gesztusnyelvi eszközökkel. A konkrét és absztrahált mozgás közötti különbség tudatosítása.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Koncentráció, stílus, hangulat, érzelem.	

Tematikai egység	Rögtönzés és együttműködés	Órakeret N: 4 óra
Előzetes tudás	Részvétel improvizációs munkában. Részvétel az improvizációk elemző értékelésében, megvitatásában.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A megismert munkaformák tudatos és kreatív alkalmazása. A dramatikus tevékenységek elemző megbeszélése, önálló véleményalkotás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Improvizáció a tanár által megadott téma vagy fogalom, cselekményváz (jelenetváz) alapján. Némajátékos és szöveges improvizációk (pl. mozdulatra, hangeffektusokra, tárgyakkal), szituációs játékok (pl. befejezetlen történetre, fotóra, filmre, képzőművészeti alkotások reprodukcióira, a szereplők jellegzetes vonásainak megadásával). Spontán és előkészített mozgásos improvizáció adott zene, téma, művészeti alkotás vagy fogalom stb. alapján. Rövid, mozgásos etűdépítés és különféle feltételekre alapozó improvizációk (pl. versek által keltett hangulatokra épülő improvizációk, szimbolikus mozgásokból építkező improvizációk, zenés etűdök indulatok, hangulatok, érzelmek megadásával).		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stílus, karakter, viszonyok, feszültség, státusz, kontraszt, harmónia-diszharmónia, fokozás, variáció, arányosság, hatás.	

Tematikai egység	A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása	Órakeret N: 8 óra E: 3 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Az alapvető színházi műfajok felismerése. A színház egyes jelentésteremtő eszközeinek felismerése.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Különbféle színházi korszakok, stílusok és műfajok felismerése és jellegzetességeik megfogalmazása. A színház és a dráma jellemző műfaji jegyeinek azonosítása. Alapszintű dramaturgiai fogalmak használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Dramatikus tevékenység: különböző formanyelvi elemek összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. A színpadi hatáselemek, egyes színházi stílusok, színházi műfajok jellemző jegyeinek azonosítása és alkalmazása saját dramatikus tevékenységekben. Különböző dramatikus és színházi elemek alkalmazása az improvizációkban és jelenetekben, a figurateremtés folyamatában. A dramatikus tevékenységek megbeszélése során a dramatikus eszközök és a színházi formanyelv elemeinek értelmezése a tanult szakkifejezések alkalmazásával. Alkotó jellegű részvétel a közösség és a szaktanár közös igénye szerint a nyilvánosság (elsősorban saját közönség) számára készített egyéni vagy közös produkcióban (megismerkedés a felkészülés lépéseivel, a próbafolyamattal, a produkció lebonyolításával).		

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sűrítés, feszültség, fókusz, szimbólum.
------------------------------------	---

Tematikai egység	Történetek feldolgozása	Órakeret N: 6 óra E: 5 óra L: 5 óra
Előzetes tudás	Részvétel történetek, élmények dramatikus feldolgozásában. Művészeti alkotások feldolgozása jelenetalkotással.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az érdeklődés felkeltése a kultúrtörténet, történelem iránt. Dramatikus eszközök tudatos alkalmazása események, művészeti alkotások feldolgozásában, megjelenítésében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Jeles alakokhoz, eseményekhez, korszakokhoz tartozó élethelyzetek feldolgozása dramatikus tevékenységekkel. Irodalmi művek részleteinek vagy egészének feldolgozása drámás eszköztár/dramatikus tevékenységek alkalmazásával. Különböző művészeti ágakhoz tartozó műalkotások irodalmi és/vagy filmes és/vagy dramatikus és/vagy mozgásos adaptációja. Mindennapi történetek, érzések, élmények feldolgozása drámajátékos tevékenységformákkal. A célirányos helyzetértékelési és döntési képesség fejlesztése a történetek feldolgozása során.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Dramatizálás, szituáció, motiváció, történet, cselekmény, adaptáció.	

Tematikai egység	Megismerő- és befogadóképesség	Órakeret N: 8 óra E: 4 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Különböző művészeti alkotások dramatikus tevékenységen keresztül történő feldolgozása. Színház- és drámatörténeti ismeretek. A dramatikus néphagyományok alapfokú ismerete. Színházi előadások megtekintése alapján a befogadó/értelmező képességek fejlesztése. Egyes történelmi táncok, társastáncok felismerése.	

A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Színházi előadások elemzése színházi fogalmak alkalmazásával. Előadások dramatikus eszközökkel történő feldolgozása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Különböző színházi irányzatokat képviselő előadások (hivatásos vagy amatőr színházi társulat előadása, ennek hiányában gyermek- vagy diákszínjátszó csoportok előadásainak) megtekintése. Előadások elemzése az élmények befogadását elősegítő dramatikus tevékenységformákkal. A színészi, rendezői, dramaturgiai és egyéb tervezői munka alapszintű elemzése. Színház- és drámaelméleti ismeretek megalapozása a látott előadásokhoz kapcsolódóan (pl. a drámai műnem jellegzetességei, dramaturgiai alapfogalmak, a színházművészet összművészeti sajátosságai). Egyszerűbb tánc- és mozgásszínházi műfajok felismerése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Dramaturgiára, szcenikára, színészi játékra vonatkozó legfontosabb alapfogalmak a szaktanár választása szerint.

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Javaslat	Az előző témakörökben tárgyalt ismeretek elmélyítése, a más művészeti ágakhoz köthető kapcsolódási pontok felismerése, értelmezése.	

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 1 óra E: 1 óra L: 1 óra
Javaslat	A tanár által meghatározott formában, a tanulókkal egyeztetve.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanulók képessé válnak a pontos önkifejezésre, a mások előtti megnyilatkozásra és együttműködésre. Növekvő intenzitással és mélységgel vesznek részt szerepjátékokban, csoportos improvizációkban. Tudatosan és kreatívan alkalmazzák a megismert munkaformákat. Képessé válnak a megismert dramaturgiai fogalomkészlet használatára. Képesek színházi előadások dramatikus eszközökkel történő feldolgozására. Ön- és társismeret fejlődése. Tájékozottság egyes kortárszínházi irányzatok területén. A szaktanár döntése szerinti színház- és drámaelméleti, színház- és drámatörténeti ismeretek elsajátítása.
---	---

12. évfolyam

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének a mérése	Órakeret N: 1 óra E: 1 óra L: 1 óra
Javaslat	A tanár által meghatározott formában, a tanulókkal egyeztetve.	

Tematikai egység	Színház- és drámaelmélet	Órakeret N: 6 óra E: 6 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	Színházi műfajok és stílusok tanulmányozása. Ismerkedés a különböző színházi irányzatokat képviselő előadások sajátosságaival.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A színházművészet és a dráma szaknyelvének (esztétikai, dramaturgiai, illetve irodalom- és színházelméleti fogalmak) értő alkalmazása. Művészeti alkotások (pl.: drámai irodalom, színházi előadások élőben és felvételről) értő elemzése. A műnemek, a műfajok általános jellemzői alapján történő összehasonlítás. A dráma és a színházművészet kapcsolatrendszerének ismerete.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Színház- és drámaelméleti ismeretek: – A drámai műnem sajátosságai. – A dráma szerkezeti felépítése. – Dramaturgiai és színházelméleti alapfogalmak. – A színházművészet mint ösztönművészet sajátosságai (a különböző művészeti ágak eszközeinek használata, az előadás vizuális és akusztikus eszközei). – Színházi műfajok. – Színházi szakmák (pl. a színész, a rendező, a dramaturg, a scenikus, a koreográfus és alkotótársaik művészete, az előadás létrehozásához szükséges színházi mesterségek). – Az egyes színházi stílusok jellemző jegyeinek felismerése. – Különböző színházi irányzatokat képviselő előadások megtekintése. A látott előadások értő elemzése.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Dialógus, monológ, konfliktus, feszültség, fordulat, késleltetés, jelenet, kép, szín, felvonás, szerkezet, történet, cselekmény, szituáció, szerep, színpadi tér és színpadi idő, katarzis, tragédia, komédia, realista színjáték, zenés színház, tánc- és mozgásszínház.	

Tematikai egység	Színház- és drámatörténet	Órakeret N: 6 óra E: 6 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Színház- és drámatörténeti, színház- és drámaelméleti ismeretek a szaktanár döntése szerinti mennyiségben, a választott érettségi vizsgára való felkészülés függvényében. Tájékozottság egyes kortársszínházi irányzatok területén. A társművészetek szerepe a kortárs színházi előadásokban. A színház összművészeti jellege. Egyes tánc- és mozgásszínházi formák ismerete.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A színházművészet és a dráma szaknyelvének értő alkalmazása. Színházi és drámai alkotások (pl.: drámairodalom, színházi előadások élőben, felvételről, képről) értő elemzése. A dráma- és színháztörténeti korszakok jelentős alkotóinak, alkotásainak megismerése. A különböző korszakok általános jellemzői alapján történő összehasonlítási képesség kialakítása. A dráma és a színjáték műfaji sajátosságai és helye a dráma- és színháztörténet korszakaiban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Egyes színház- és drámatörténeti események, korszakok, alkotók, alkotások feldolgozása a szaktanár döntése szerint az alábbi témakörök alapján: – A XIX–XX. századi magyar színház és dráma: egy-egy korszakalkotó színházi műhely (javasolt pl. Nemzeti Színház), néhány kiemelkedő drámaíró és műveik (javasolt: pl. Katona József, Vörösmarty Mihály, Madách Imre, Molnár Ferenc, Örkény István), néhány jelentős színész, rendező (javasolt pl. Hevesi Sándor). – Realizmus és naturalizmus, Ibsen és az analitikus dráma. – Csehov és Sztanyiszlavszkij: a lélektani realizmus, a csehovi dramaturgia. – Brecht színháza és drámái: az epikus szerkezet, elidegenítési effektusok. – A XX. század meghatározó színházi irányzatai, jelentős drámaírói: egy-egy meghatározó színházi irányzat és korszakalkotó színházi műhely, néhány jelentős színész, rendező és kiemelkedő drámaíró és művei. Napjaink legfontosabb színházi irányzatai és a kortárs drámairodalom.		
Kulcsfogalmak/fogalmak	Romantika, realizmus és naturalizmus, elidegenítési effektus, abszurd, groteszk.	

Tematikai egység	Drámajáték és improvizáció	Órakeret N: 5 óra E: 5 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A drámajátékos tevékenységek tudatos használata, céljuk, fejlesztési feladataik ismerete. Részvétel csoportos tevékenységekben, irányító és irányított helyzetben.	

	Részvétel a dramatikus tevékenységek elemző megbeszélésében, önálló vélemény kialakítása és megfogalmazása. Színházi stílusok alkalmazása improvizációkban. Különböző konkrét és metaforikus kifejezésformák alkalmazása improvizációkban.
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A kommunikációs képesség, a hétköznapi és a művészi önkifejezés fejlesztése. Helyzetfelismerő, alkalmazkodó és rögtönző képesség fejlesztése. Színház- és drámaelméleti ismeretek alkalmazása gyakorlati tevékenységben. A karakter- és stílussteremtési képesség, a térérzékelés, a mozgásos ügyesség és a ritmusérzék fejlesztése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Részvétel az ismeretek feldolgozását és az alkotó tevékenységet segítő dramatikus tevékenységekben (a szaktanár választása szerint): – Az alkalmazott dramatikus tevékenységek (drámajáték, kreatív gyakorlatok, improvizáció, tanítási dráma stb.) különböző fajtáinak, eszközeinek, alkalmazási céljainak megismerése. – Fejlesztő és szinten tartó beszédgyakorlatok. – Koncentrációs, bemelegítő és lazítógyakorlatok. – Helyzetgyakorlatok. – Ritmusgyakorlatok. – Ön- és társismereti gyakorlatok. Improvizáció – Improvizáció a tanár által megadott téma vagy fogalom, cselekményváz (jelenetváz) alapján. – Improvizáció a megismert kifejezési formák összefűzésével, valamint színházi stílusok elemeinek alkalmazásával. – Mozgásos improvizáció tánc-, illetve mozgásszínházi technikák alkalmazásával. A tánc- és mozgásszínházi technikák alkalmazása – Szituáció megfogalmazása állóképben és mozdulatsorral. – Történet szerkesztése és megjelenítése mozdulatsorral.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stílus, karakter, párhuzam, ellentét, sűrítés, harmónia-diszharmonia, fokozás, tér.

Tematikai egység	Alapszintű színházi alkotómunka	Órakeret N: 8 óra E: 8 óra L: 4 óra
Előzetes tudás	Az elsajátított dramatikus eszköztár felhasználása dramatikus és színházi jellegű tevékenységek során.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A koncentrált csapatmunka, az együttműködés fejlesztése. Tudatos és irányított kifejezőkészség. A karakter- és stílussteremtési képesség, a térérzékelés, a mozgásos ügyesség és a ritmusérzék. A beszédkészség, hallás és hangképzés	

	fejlesztése. Lírai, epikai, drámai művek előadásához szükséges elemzési ismeretek.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Az alábbi tevékenységek közül válogatva a szaktanár és/vagy a tanulók döntése szerint: Vers-, próza- és monológmondás – A színpadi beszéd alapvető kritériumainak ismerete és alkalmazása. – Egy-egy vers, próza vagy drámai monológ értelmezése, memorizálása, bemutatása. Egyéni vagy közös daléneklés – Egy-egy dal értelmezése, memorizálása, bemutatása. Szerkesztett játék – Szerkesztett játék létrehozása, bemutatása. – Jelenet, jelenetsor, előadás tervezése, kivitelezése a különböző színházi, bábszínházi, zenés, illetve tánc- és mozgásszínházi formák alkalmazásával. Alkotó közreműködés színházi előadás létrehozásában, bemutatásában. Közreműködés a színházi előadás egyéb produkciós munkáiban (szcenika, zene, hangtechnika, dramaturgia, koreográfia, képi rögzítés stb.).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Előadóművészet, vers- és monológmondás, szerkesztett játék, ünnepi műsor, diákszínházi előadás.

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret N: 4 óra E: 4 óra L: 2 óra
Javaslat	Az előző témakörökben tárgyalt ismeretek elmélyítése, a más művészeti ágakhoz köthető kapcsolódási pontok felismerése, értelmezése.	

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének a mérése	Órakeret N: 1 óra E: 1 óra L: 1 óra
Javaslat	A tanár által meghatározott formában, a tanulókkal egyeztetve.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanuló reális önismerettel rendelkezik. Kommunikációs tevékenysége tudatos mind a hétköznapi, mind a művészi önkifejezés során. Képes a koncentrált, önálló tevékenységre és csapatmunkára. Gondolkodásmódja alkalmas az alapszintű alkotótevékenységre. Ismeri a színházi és a drámai formanyelv és dramaturgia alapjait, a korszakalkotó drámaírókat, illetve műveiket, és képes azok értő befogadására. Ismeri a színháztörténet jelentős alkotásait és alkotóit, képes azok értő befogadására.
---	--

	Nyitott a különböző művészetekre. Aktívan részt vesz az alapszintű alkotói tevékenységben, alkalmazza az elsajátított képességeket és ismereteket az érettségi vizsgán és a mindennapokban.
--	---

MŰVÉSZETI ISMERETEK – VIZUÁLIS KULTÚRA

Ismereteink nagy részét abból szűrjük le, amit látunk. A számítógép, a mobiltelefon, az internet és a televízió kínált információk feldolgozása is elsősorban vizuálisan történik. A művészeti ismeretek, vizuális kultúra tantárgy oktatásának célja elsősorban az, hogy segítse a diákok személyiségfejlődését: fejlessze vizuális kommunikációs készségüket, kreativitásukat, és hozzájáruljon az alapkultúra kialakulásához.

A felnőttképzés speciális helyzete (eltérő életkorú és tizenhét évesnél idősebb tagjai lehetnek egy-egy csoportnak) alapvetően más típusú oktatást követel, mint a normál középiskolai rendszer. A képzésen résztvevőknek nem csak a koruk, de tapasztalataik és előéletük is különböző. Ezt figyelembe kell venni a tanterv kialakításánál csakúgy, mint a megvalósítás során, pl. csoportmunka tervezésénél.

A gyakorlati tevékenységek háttérbe szorúlnak az elméleti oktatás mellett. Ez azonban nem gátolhatja meg az élményeken keresztül történő megértést, valamint a kommunikáció, a kooperáció, a kreativitás fejlesztését. Törekedjünk a témák projektalapú feldolgozására. Helyt kell adni a személyes tapasztalatoknak, és ezeket, akár improvizatív módon, integrálni kell a tananyagba. Mindez hozzájárul a tanulók ön- és társismeretének gazdagodásához, segíti az oldottabb és könnyebb kapcsolatépítést és kapcsolatfenntartást. Fontos, hogy a képzőművészet, a környezeti kultúra mellett a társművészetekről is szó legyen az órákon. A társművészetekkel (zene, színház, film) való kapcsolat elősegíti a művészet átfogó ismeretét.

Az óraszám nem alkalmas a művészettörténeti korszakok kronologikus feldolgozására. Ezért a tananyag gerincét az értelmezés, a formaképzés adja, s teret enged a szabad témaválasztásnak. Így, bár alapvetően a modern művészetre koncentrál (19-20. század), lehetőséget ad az ősi, ókori és a klasszikus korszakok megismerésére is. Fontos része a tantervnek az egyéni és csoportos műelemzés és témafeldolgozás.

A műelemzés lényege a mű által közvetített információ megértése, felismerése. Fontos, hogy ne csak „magasművészeti” alkotást, hanem a tárgykultúra körébe tartozó darabokat is elemezzünk.

A csoportos témafeldolgozás alapját szolgáló forrásanyagot az oktató nyomtatva vagy digitálisan megjelenített információkkal gazdagíthatja.

A kerettanterv adott iskolaszakaszokra fogalmazza meg a fejlesztési tartalmakat, hozzárendelt óraszámokkal, a tananyag 90%-akötelezően meghatározott, a fennmaradó 10% szabadon tervezhető. Az ezen felüli 6 szabad óra felhasználható a társművészetek tanulmányozására (filmek megtekintése, zenehallgatás).

A tematikai egységek nem sorrendben, hanem a korosztály és a csoport adottságainak megfelelően, a szaktanár döntése alapján dolgozhatók fel.

A tematikai egységekhez időkeretek csak ajánlatként határozhatók meg, mivel a témák feldolgozása komplex tevékenységek keretében valósul meg. A feltüntetett tematikai egységek és közműveltségi tartalmak átfedik egymást, a tagolás csak a könnyebb áttekinthetőséget szolgálja, a feltüntetett óraszámajánlások az éves összóraszám vonatkozásában nyújtanak tájékoztatást.

Fontos, hogy a megszerzett tudás megfelelő alapot adjon az érettségi vizsgához azoknak a diákoknak, akik a művészeti ismeretek – vizuális kultúra tantárgyat választják (projekt típusú érettségi). Ezért az alapvető szakkifejezéseket, technikákat elméleti szinten ismerniük kell a képzésen résztvevőknek.

Az egyetemes művészettörténet alapfogalmainak, legjelentősebb korszakainak ismerete része az alapkultúrának. Fontos, hogy ezek a témák részét képezzék az anyagnak. Ugyanakkor olyan témákon keresztül közelítsük meg ezt a területet, amelyek magja a 20-21.

századi gondolkodás és művészet. Ez azért fontos, mert a modern művészet által könnyebben tudjuk aktualizálni az adott művészi alkotói folyamatot, vizuális tevékenységet.

A magyar vonatkozású művészet megismerése segít a tanulónak felismerni közvetlen környezete értékeit, növeli az összetartozás érzését. Világítsunk rá a magyar és a nemzetközi művészet közötti összefüggésekre, és szembesítsük a résztvevőket a nemzeti sajátságokkal. Ez nem csak saját környezetük megismerése miatt fontos, hanem azért is, mert toleránsabbá teheti a tanulókat más országok nemzeti művészi tevékenységének elfogadásával kapcsolatban.

A műelemzések során helyet kell adni a kreativitásnak és a szabad gondolkodásnak. A tanult tényanyagot a képzésen részt vevő hallgató egészítse ki saját észrevételeivel, felismeréseivel. Ez segít megismerni önmaga és társai gondolkodását, fejleszti az önismeretet. A látványértelmezésen keresztül fejlődik önálló kritikai gondolkodása, elemzőképessége és vitakultúrája.

A diáknak a tárgy- és környezetkultúra területén végzett tanulmányai érthetőbbé teszik a számára a forma és a funkció kapcsolatát. Nem csak elfogadja, de érti, értelmezi is a használati tárgyakat, megérti fejlődési folyamatukat.

A vizuális kommunikáció segít eligazodni a média világában.

Az anyanyelvi kommunikáció fejlesztésében az aktív értelmező tevékenységek folytán a vizuális kultúra tantárgy fontos szerepet játszik. A tanuló részt vesz verbális és vizuális kommunikációs szituációkban, megtapasztalja az önkifejezés több formáját. Ezek segítségével képes érzéseinek és véleményének kifejezésére, valamint saját és mások tevékenységének értékelésére is.

A csoportos megbeszélések során a tanuló megismeri és képes alkalmazni a tömegkommunikációs médiumok különböző műfajait, a média eszköztárát, így a tantárgy médiatudatosságá is nevel.

A tanuló lehetőséget kap más kultúrák sokszínűségének megismerésére. Képes megfogalmazni véleményét és elfogadni mások érvelését. Ezáltal fejlődnek a szociális és állampolgári kompetenciák.

Az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztéséhez is hozzájárul a művészeti ismeretek – vizuális kultúra oktatása: a diákok emocionális érzékenysége, a befogadást és a kifejezést segítő képessége fejlődik, s felkelthető érdeklődésük a kortárs kulturális élet rendezvényei iránt.

A hatékony, önálló tanulás megalapozásaként a diák részt vesz nagy- és kiscsoportos tevékenységekben, és vállal egyéni tevékenységeket is. Megtapasztalja saját készségeit és képességeit, felismerheti, miben kell még fejlődnie.

A kerettanterv szerkezetében a tematikai egység, az előzetes tudás, a tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok, az ismeretek/fejlesztési követelmények és a kulcsfogalmak/fogalmak tárgyszakaszok ismétlődnek. A kerettanterv ebben a tekintetben kapcsolódik a művészet tantárgyterület más tantárgyainak formai felosztásához. Ebből talán a legproblematicusabb a felnőttoktatás speciális helyzetéből fakadóan az előzetes tudás általános meghatározása, hiszen a tanulók nemcsak életkorukban, hanem a műveltség területén is jelentős különbségeket mutathatnak. A sikeres csoportmunka érdekében a témák felvetésénél, megbeszélésénél ezt mindig figyelembe kell vennünk.

Vizuális kultúra	11. évfolyam (36 hét)			12. évfolyam (31 hét)		
	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	1	0,5	0,5	1	1	0,5
éves óraszám	36	18	18	31	31	15

A témaköröket tartalmazó táblázatokban a tanévhez kapcsolódó teljes óraszám szerepel.

11. évfolyam

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 3 óra E: 1,5 óra L: 1,5 óra
Javaslat	A tanár által meghatározott formában, a tanulókkal egyeztetve. Az írásos felmérés mellett javasolt egy-egy téma csoportos feldolgozásának értékelése („tabló”, bemutató készítés, akár elektronikus formában). Hasznos lehet egy képfelismerő dolgozat (pl. 25 híres mű a reneszánsz vagy barokk korból: cím, alkotó, évszázad. Ehhez természetesen ismertető órákat kell tartani.)	

Tematikai egység	Csoportos feldolgozás	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Átlagos szintű kommunikációs képesség. A társak iránti bizalomérzet. (A feladat fontos része az előzetes egyéni tudás megosztása, ami feltételezhetően széles skálán mozog.)	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanulók önkifejezési készségének fejlesztése, megnyilatkozásaik bátorítása, együttműködésük erősítése. A kommunikáció különböző típusainak ismerete és a szituációhoz illő használata. Csoporton belüli munkamegosztás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Választott vagy megbeszélte művészettörténeti korszakok csoportos feldolgozása Klasszikus kultúrák megismerése, ismétlése Információ-, adat-, és forrásgyűjtés Kultúrtörténeti áttekintés Tárművészetek és a képzőművészet, környezet és kultúra kapcsolata		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kapcsolatteremtés, munkamegosztás, illetve egyéb fogalmak a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	A művészet értelmezése	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Alapfokú asszociációs és kommunikációs képesség.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Önálló vélemények megbeszélése, egymás gondolatainak elfogadása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A művészet, képzőművészet korok szerinti értelmezése. A modern művészet összehasonlítása egyéb korok művészetével, az ókori társadalmak művészetének fogalmával, a katedrálisok építőműhelyeivel és a reneszánsz emberrel. Kézművesség és művészet, tartalom és forma kapcsolata. Mitől válik művészi értékke az alkotás? A mű és a valóság kapcsolata. Naturalizmus és absztrakció. Boris Vallejo, Chuck Close és Malevics. A valóság és a látszat. Az egyiptomi festészet és a perspektivikus ábrázolásmód. A realizmus és az impresszionizmus. Szépség és kifejezés. A mű és tárgyának kapcsolata. Lehet-e szép egy festmény, szobor, ha nem szép az ábrázolás tárgya? Willendorfi Vénusz és a Belvedere-i Apollón. Érték lehet-e a befektetett munka? Gigászi művek és a minimalizmus. A Sixtus kápolna szentélyfala és Duchamp „ready made”-jei. A festészet, a szobrászat alapfogalmainak megismerése. Az egyetemes művészet technikái.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Absztrakció, természeti formák, kompozíció, elvonatkoztatás, plasztika, dombormű, körszobor, szoborcsoport, rajz, vonal, tónus, illetve egyéb fogalmak a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	Gyakori témák a művészetben: mitológiai, bibliai adaptációk, csendélet, tájkép, portré	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A Biblia és a mitológia alapfogalmainak az ismerete.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Különféle korszakok, stílusok és műfajok párhuzamainak felismerése és jellegzetességeik megfogalmazása. Alapvető kompozíciós sémák felismerése. Vizuális kommunikáció, képi folyamat felismerése és sorrendbe rendezése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	
A narratív ábrázolás megjelenési formái. A leggyakoribb bibliai ábrázolások megismerése (Pieta, az utolsó vacsora, Golgota, apostolok, legismertebb szentek) A leggyakoribb mitológiai ábrázolások megismerése: mondakörök, hőroszok és az olimposzi istenek, Héraklész 12 próbája, Párisz ítélete, Akhilleusz és Trója, Zeusz csábításai. A csendélet megjelenése az antik Róma és a 17. századi Németalföld festészetében. Az önálló tájkép és a történelmi, mitológiai tájkép a 19-20. század művészetében. A portréábrázolás megjelenésformái a klasszikus (reneszánsz, barokk, romantika) és a modern művészetben. Korstílusok, képzőművészeti irányzatok, műfajok stílusjegyeinek megismerése. – Lehetséges gyakorlati feladat: szimbolikus csendéletek, a tárgyak szimbolikája, személyes élmények hatása a hétköznapi tárgyakra. Magánmitológia. „Személyes csendélet” beállítása és rögzítése (fotó, mobiltelefon, fényképezőgép).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Narráció, illusztráció, adaptáció, karakter, attribútum, illetve egyéb fogalmak a szaktanár választása szerint.

Tematikai egység	Parafrázisok, „remake”, avagy újraértelmezett témák a művészetben	Órakeret N: 3 óra E: 1,5 óra L: 1,5 óra
Előzetes tudás	A korábbi ismeretek felidézése és konstruktív alkalmazása. Asszociatív képesség.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Érdeklődés felkeltése a kultúrtörténet, történelem iránt. Korstílusok és kulturális folyamatok megismerése és ezek tudatos alkalmazása események, művészeti alkotások feldolgozásában, megjelenítésében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Egyedi műalkotások és sorozatok. Egy konkrét téma ismétlése egy művészi életúton belül (pl. Michelangelo: Piéták, Monet: A roueni katedrális képei). Tartalom a téma mögött. Mi az ok az ismétlésre? Korokon átívelő parafrázisok (pl. Gráciák: Pompei, Raffaello, Rubens, Canova). Az ismétlődés okainak feltárása. Aktualizálás, a művész, a mű iránti tisztelet, nosztalgia, stb. Újrafeldolgozott művek (pl. Laokoón csoportok: Hageszandrosz, El Greco. Mayák és fekvő Vénuszok: Giorgione, Tiziano, Goya, Manet. Olympia, koncert és reggeli a szabadban: Giorgione, Manet. a Bábel tornya: az antwerpeni „Bábel tornya kör” és Brueghel, a piramis: Kheopsz, Canova: Mária Krisztina főhercegnő síremléke, és az egydolláros, stb.) – Lehetséges gyakorlati feladat: művészeti alkotások kifejező, sajátos átdolgozása, átírása, parafrázis készítése (pl. színesből fekete-fehér vagy monokróm megjelenítés, kép kiegészítése sajátos elemekkel vagy részletekkel).		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Parafrázis, művészi sorozat, idol, „remake”, illetve a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	Társadalom és a művészet kapcsolata I.	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	A korábban tanultak konstruktív alkalmazása. Önálló véleményalkotás.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Bevezetés a médiumtípusok és nyelvezetük alapjaiba. A társművészetek fogalmának megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Mit várunk el a művészettől? Társadalmi elvárások. Az elvont művészet. A „beavatottak”, a tárlatok, kiállítótermek közönsége. A társadalom elvárása és a művészet értelmezése a különböző korszakokban. A megrendelő arisztokrácia és az egyszerű nép. Van e magas művészet? Az elitkultúra és a tömegkultúra kapcsolata. A művészet elterjedése az ókorban, a középkorban és a reneszánsz korban. Az új polgári megrendelőréteg megjelenése a barokk művészetben. Sokszorosítható művészet, a grafika elterjedése Európában. Az avantgárd megjelenése, lázadás a közízlés ellen. A popkultúra megjelenése.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Donátor, avantgárd, grafikai eljárások, rézkarc, linómetszet, litográfia, fametszet, szitanyomat, illetve a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	Társadalom és a művészet kapcsolata II.	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Önálló véleményalkotás. Vélemények széles látókörű befogadása.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Médiumtípusok és nyelvezetük megismerése. Társművészetek.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A kereskedelem és a művészet kapcsolata. Az eladható művészet. A Pop-art és a reklám művészete. Az egyediség és a sokszorosíthatóság. A művészet kivonul az utcára. A mexikói falfestmények és a street-art. A graffiti születése és műfajai. A városi lét és a globalizáció. Az egyén és a társadalom a 20-21. században. Az ember és a természetes környezet viszonya. Tárgy- és környezetalakítás. A land-art megjelenése. Installáció és környezetalakítás. – Lehetséges gyakorlati tevékenység: tárgyak áthelyezése, átértelmezése, kiegészítése kollázs, montázs technikával, hulladék anyagok felhasználásával.		

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Graffiti, 3D street-art, stencil, murália, installáció, illetve a szaktanár választása szerint.
------------------------------------	---

Tematikai egység	A tér és az ember viszonya, a mesterséges tér és funkciói	Órakeret N: 4 óra E: 2 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Alapszintű történelmi ismeretek. A társadalom szerveződésének alapfokú ismerete.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Környezet értelmezése. Funkció felismerése forma alapján. Térszervezés, felismerés, értelmezés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Kivonulás a barlangból, az első teremtetett terek. Az első településformák, a sejtyszerű településforma. Életünk tere, a lakóház. Ősi formák: lakókunyhók, paticsházak. Az első szakrális terek megjelenése (pl. Stonehenge, Nabta Playa, Málta templomai). A transzcendencia határán; a temetkezés, a halotti kultusz építményei (pl. Kheopsz piramisa, Kephren piramisa, Tutankhamon sírja, Palenque: Feliratok temploma, Mauszólosz sírja, VII. Kelemen pápa sírja, Lenin mauzóleuma). A városiasodás. Az első városok. Az ideális városok. Városkép a reneszánsz, a klasszicizmus és az eklektika korában. Korunk városképe (megbeszélés).		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szakrális, ezoterikus, transzcendens, világi, profán, illetve a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret N: 6 óra E: 3 óra L: 3 óra
Javaſlat	Az előző témakörökben tárgyalt ismeretek elmélyítése. Más művészeti ágak, az adott témához kapcsolódó anyagának megismerése.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	Alkalmassá válnak a tanulók a vizuális kommunikációra, felismerik és alkalmazzák annak stílusjegyeit. A tanulók képessé válnak gondolataik kifejezésére, a mások előtti megnyilatkozásra és együttműködésre. Növekvő intenzitással és mélységgel vesznek részt a csoportos munkában. Tudatosan és kreatívan alkalmazzák a megismert formákat. Szélesítik látókörüket, ezáltal toleránsabbá válnak. Elfogadják más
---	---

	emberek véleményét, más, idegen kultúrák eredményeit.
--	---

12. évfolyam

Tematikai egység/	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 2 óra E: 2 óra L: 1 óra
Javaslat	A tanár által meghatározott formában, a tanulókkal egyeztetve. Az írásos felmérés mellett javasolt egy-egy téma csoportos feldolgozásának értékelése („tabló”, bemutató készítés, akár elektronikus formában). Hasznos lehet egy képfelismerő dolgozat (pl. 25 híres mű a 19-20. század művészetéből: cím, alkotó, évszázad. Ehhez természetesen ismertető órákat kell tartani.)	

Tematikai egység	Csoportos feldolgozás	Órakeret N: 3 óra E: 3 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Normál szintű kommunikációs képesség. A társak iránti bizalomérzet. (Fontos az előzetes, széles skálán mozgó egyéni tudás megosztása).	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanulók önkifejezési készségének fejlesztése, megnyilatkozásaik bátorítása, együttműködésük erősítése. A kommunikáció különböző típusainak ismerete és a szituációhoz illő használata. Csoporton belüli munkamegosztás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Választott vagy megbeszélte művészettörténeti korszakok csoportos feldolgozása. Klasszikus kultúrák, 19-20. századi irányzatok, stílusáramlatok megismerése, ismételése. Információ-, adat-, forrásgyűjtés. Kultúrtörténeti áttekintés. Tárművészetek és a képzőművészet, környezet kultúra kapcsolata.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kapcsolatteremtés, munkamegosztás, illetve egyéb fogalmak a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	Rombolás és újrateheremtés a művészetben: A rombolás	Órakeret N: 2 óra E: 2 óra L: 1 óra
Előzetes tudás	Alapfokú történelmi ismeretek. Alapszintű kommunikációs képesség. A korábban tanultak konstruktív alkalmazása.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Klasszikus és avantgárd irodalmi művek megbeszélése (kapcsolat, segítség, magyar nyelv és irodalom tantárgy). Ritmusértelmezés zenei és képzőművészeti példákkal.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Pusztítások a művészettörténetben. A bizánci képrombolás és a 20. századi avantgárd. A klasszikus értékek felbomlása a 20. század eleji Európában. Az önpusztító művészet. A naturalista forma felbontása. Cézanne és a kubizmus. A művészet tagadása, a futurista kiáltvány és a dadaizmus. Kísérleti művészet. A művészeti formák új értelmezése és összevonása. A Cabaret Voltaire (pl. Hugo Ball: Gadji beri bimba). – Lehetséges gyakorlati tevékenység: ready make-ek készítése, esetleg a tánc és dráma tantárgy egy-egy gyakorlatának átvétele.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Akcióművészet, konformizmus, destruktív szemlélet, polgári értékek, esztétika, esztétikai normák, illetve a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	Rombolás és újrateheremtés a művészetben: Az új teremtetése	Órakeret N: 3 óra E: 3 óra L: 1 óra
Előzetes tudás	Alapszintű kommunikációs képesség. A korábban tanultak konstruktív alkalmazása.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Pszichológiai alapismeretek. Önismeret. Véleményalkotás és más véleményének elfogadása. Médiaismeret.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Az újraalkotott művészet. A szintetikus kubizmus és a szürrealizmus. A hely szelleme: A metafizikus tér, a metafizikus festészet (Carra és Chirico). A racionális gondolkodás tagadása. Az irracionális művészet megjelenése. A szürrealizmus alapjai: az álom és az örült szerelem. Dali és Buñuel (Az andalúziai kutya) Miró és Giacometti.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Metafizika, montázs, kollázs, frottázs, ösztönvilág, manifesztum, valláskritika, illetve a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	Új médiumok megjelenése a művészetben	Órakeret N: 3 óra E: 3 óra L: 1 óra
Előzetes tudás	A korábban megszerzett ismeretek tudatos alkalmazása Alapszintű médiaismeret.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A narratív folyamatok felismerése. Kép- és célértelmezés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A fotó és a film megjelenése. A fotó megjelenésének hatása a társadalomra és a művészetre (pl. Nadar, Degas, Munkácsy). A fotográfia története. A fotográfia műfajai, típusai. A fotográfia, mint önálló művészet. A film születése. A mozgás megjelenése. A elbeszélés folyamatossága és hatása az absztrakt gondolkodásra. Történetmesélés és gondolatillusztráció (pl. A csillagok háborúja és Az andalúziai kutya (Buñuel, Dali). – Lehetséges gyakorlati feladatok: kísérleti feladatok, gyors forgatókönyvek megvalósítása, illusztratív rögtönzések mobiltelefonok segítségével.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Camera obscura, film negatív, reklámfotó, sajtófotó, szociofotó stb., plán fogalmak, illetve a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	A mozgás a művészetben	Órakeret N: 3 óra E: 3 óra L: 1 óra
Előzetes tudás	A tanult ismeretek kreatív alkalmazása.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Térlátás, térérzékelés fejlesztése. Folyamatábrák, ábrázolások megértése. Új ábrázolási rendszerek megismerése, értelmezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A „megdermedt” statikus művészet. A pillanat, a gondolat rögzítése és állandósága. A mozgás-, a dinamizmus-ábrázolás története (pl. Szamothrakéi Niké, Turner: Gőzhajó a hóviharban és elbeszélő jellegű cselekménysorok pl. Bayeux-i kárpit, Sámson dombormű, Pécs, altéplom). A mozgás megjelenése a modern művészetben. A kubista és a futurista próbálkozások (ajánlott kapcsolódási pont: Szamothrakéi Niké, futurista kiáltvány, Boccioni). Az Op-art és a kinetikus művészet. – Lehetséges gyakorlati feladatok: fázisképek készítése, sorba állítása (ajánlott eszköz: fényképezőgép, mobiltelefon).		

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Dinamizmus, statikus ábrázolás, optikai művészet, optikai csalódások, anamorfózis, metamorfózis, illetve a szaktanár választása szerint.
------------------------------------	--

Tematikai egység	A kifejezés győzelme a valós látvány fölött; az expresszionista szemlélet általános előfordulása	Órakeret N: 3 óra E: 3 óra L: 1,5 óra
Előzetes tudás	Alapfokú történelmi ismeretek.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Elvonatkoztatás, elvonatkoztató képesség. Az értelmező folyamatok elmélyítése. „Látókör” szélesítése. Az egyéni, szubjektív vizuális gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Miért változtatjuk meg a „látható valóságot”? Szépség és csúnyaság. A belső tartalom hatalma (pl. Willendorfi Vénusz, E. Munch: Sikoly). A kifejezés alig észlelhető változtatásai a klasszikus művészetben (pl. Michelangelo: Dávid, Firenzei Piéta, Leonardo: Lovas szobor, Delacroix: Villámtól megriadt ló). Az expresszionizmus megjelenése és megjelenésformái a 20. században. Kifejezés és egyszerűsítés. Kifejezés egyszerű mértani formákkal. Vajon kifejezhetők-e érzelmek egy négyzettel (magány, alkalmazkodás, vakmerőség). – Lehetséges gyakorlati feladat: látvány megjelenítése egyénileg választott sajátos szándék (pl. kiemelés, figyelemirányítás) érdekében, a vizuális kifejezés eszközeinek sajátos változtatásával (pl. sajátos nézőpont, aránytorzítás, formaredukció).		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kiemelés, mellérendelés, alárendelés, expresszív ábrázolási rendszer, absztrakt expresszionizmus, tasizmus, konstruktivizmus, geometrikus absztrakció, illetve a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	A művészeti formák összekapcsolódása, összművészeti kísérletek	Órakeret N: 3 óra E: 3 óra L: 2 óra
Előzetes tudás	Alapfokú történelmi ismeretek. Korábbi ismeretek konstruktív alkalmazása.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Más művészeti területekről érkező kapcsolatok, összekapcsolódások, hatások felismerése és önálló értelmezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Mi az összművészet? Jelentésformák, téves és helyes értelmezések. Egy tárgyon vagy épületen értelmezni az összművészet fogalmát.		

Korai példák a művészeti formák és funkciók együttélésére (pl. piramis, Hagia Sophia stb.). A katedrálisok kora. A festészet, a szobrászat és az építészet együttes megjelenése a gótikus katedrálisban. A szecesszió (pl. Sagrada Familia). A szecesszió jegyeinek felismerése egy széken, bútoron, épületen, festményen (üvegablak, színes üvegablak – lehetséges összefüggés: Hagia Sophia, gótikus katedrális, Sagrada Familia, pl. Róth Miksa). „Arts and Crafts”, „Art Deco” (médiakapcsolatok: Agatha Christie: Poirot, angol televíziós sorozat).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Összművészet, a szecesszió európai megjelenésformái, üvegablak típusok, illetve a szaktanár választása szerint.

Tematikai egység	Életterünk, tárgyak és „házak”, mesterséges környezetünk	Órakeret N: 3 óra E: 3 óra L: 1,5 óra
Előzetes tudás	A tanult ismeretek kreatív használata. A 20. század történelmének alapfokú ismerete.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az észlelés, megfigyelés, értelmezés képességének fejlesztése. Legyünk érzékenyek környezetünk értékeinek felismerésére, környezetünk változásaira. Kritikus és kreatív „teremtő” gondolkodás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Életmódunk sajátosságai, szükségletei. Környezetkultúránk, épülettípusaink. A funkció és a díszítettség, panelházak és templomok. Bauhaus, kísérlet az élet és a művészi környezet együttélésére. Funkcionalizmus és organikus építészet. Beilleszkedő építészet, Wright és Makovecz Imre. Az új alapanyagok adta lehetőségek. Az üveg és a vasbeton szintézise. Felhőkarcolók. Lakóterünk, környezetünk felfedezése. A környezet, az épület, a tárgy és az ember viszonya.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Organikus forma, funkcionalizmus, ornamentika, arányrendszerek, aranymetszés, Fibonacci-sorozat, illetve a szaktanár választása szerint.	

Tematikai egység	Szabadon felhasználható órakeret	Órakeret N: 6 óra E: 6 óra L: 3 óra
Java	Az előző témakörökben tárgyalt ismeretek elmélyítése. Más művészeti ágak az adott témához kapcsolódó anyagának megismerése.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	Az évfolyam végére a diákok alkalmassá válnak az alpműveltségnek megfelelő vizuális kommunikációra, felismerik és alkalmazzák annak stílusjegyeit. Átfogó, alapszintű művészettörténeti ismereteket szereznek, és képesek lesznek megszerzett tudásuk segítségével műalkotásokról önálló vélemény megformálására. A tanulók képessé válnak gondolataik kifejezésére, a mások előtti megnyilatkozásra és együttműködésre. Növekvő intenzitással és mélységgel vesznek részt a csoportos munkában. Tudatosan és kreatívan alkalmazzák a megismert formákat. Szélesítik látókörüket, ezáltal toleránsabbá válnak. Elfogadják, felismerik más emberek véleményét, más, idegen kultúrák eredményeit.
--	---

INFORMATIKA

Az informatika tantárgy ismeretkörei, fejlesztési területei hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanuló az információs társadalom aktív tagjává válhasson. Az informatikai eszközök használata olyan eszköztudást nyújt a tanulóknak, melyet a tanulási folyamat közben bármely ismeretszerző, -feldolgozó és alkotó tevékenység során alkalmazni tudnak. Ennek érdekében fontos a rendelkezésre álló informatikai és információs eszközök és szolgáltatások megismerése, működésük megértése, az egyéni szükségleteknek megfelelő szolgáltatások kiválasztása, és célszerű, értő módon való kritikus, biztonságos, etikus alkalmazása.

Az informatikai és információs eszközök, szolgáltatások az egyén életének és a társadalom működésének szinte minden területét átszövik, ezért az informatika tantárgyban szereplő fejlesztési területek számos területen kapcsolódnak a Nemzeti alaptanterv műveltségterületeinek fejlesztési feladataihoz. Az informatika tantárgy keretében megoldandó feladatok témájának kiválasztásakor, tartalmainak meghatározásakor fokozott figyelmet kell fordítani a kiemelt nevelési célok, a kulcskompetenciák és az életszerű, releváns információk megjelenítésére.

Az informatika tantárgy feladata, hogy korszerű eszközeivel és módszereivel felkeltse az érdeklődést a tanulás iránt és lehetővé tegye, hogy a tanuló a rendelkezésre álló informatikai eszközök segítségével hatékonyabbá tegye a tanulási folyamatot. Az informatika tanulása hozzásegíti a tanulót, hogy önszabályozó módon fejlessze tanulási stratégiáját, ennek érdekében ismerje fel a tanulási folyamatban a problémamegoldás fontosságát, az információkeresés és az eszközhasználat szerepét, legyen képes megszervezni tanulási környezetét, melyben fontos szerepet játszanak az informatikai eszközök, az információforrások és az online lehetőségek.

Az informatika tantárgy segíti a tanulót abban, hogy az internet által nyújtott lehetőségek kihasználásával aktívan részt vegyen a demokratikus társadalmi folyamatok alakításában, ügyeljen a biztonságos eszközhasználatra, fejlessze kritikus szemléletét, érthető módon és formában tegye fel a témával kapcsolatos kérdéseit, törekedjen az építő javaslatok megfogalmazására, készüljön fel a változásokra. Az informatika tantárgy kiemelt célja a digitális kompetencia fejlesztése, az alkalmazói programok felhasználói szintű alkalmazása, az információ szerzése, értelmezése, felhasználása, az elektronikus kommunikációban való aktív részvétel.

Az informatikaórákon elsajátított alapok lehetővé teszik azt, hogy a tanuló a más tantárgyak tanulása során készített feladatok megoldásakor informatikai tudását alkalmazza. Az informatika tantárgy feladata a formális úton szerzett tudás rendszerezése és továbbfejlesztése, a nem formális módon szerzett tudás integrálása, a felmerülő problémák értelmezése és megoldása. Az egyéni, a csoportos, a tanórai és a tanórán kívüli tanulás fontos színtere és eszköze az iskola informatikai bázisa és könyvtára, melyek használatához az informatika tantárgy nyújtja az alapokat.

Az informatika műveltségterület fejlesztési céljai – a tanulók váljanak a digitális világ aktív polgárává –, illetve a Nemzeti alaptanterv fejlesztési céljai, valamint az ott leírt digitális kompetenciák fejlesztése akkor valósulhatnak meg, ha az egyes tantárgyak, műveltségterületek tanítása és a tanórán kívüli iskolai tevékenységek szervesen, összehangolt módon kapcsolódnak az informatikához. Az informatika műveltségterület egyes elemeinek elsajátíttatása, a készségek fejlesztése, az informatikai tudás alkalmazása tehát valamennyi műveltségterület feladata. A digitális kompetencia fejlődését segíthetik például a szaktanárok közötti együttműködések (például: közös, több tantárgyat átfogó feladatok), továbbá az aktív részvétel a kulturális, társadalmi és/vagy szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban.

Az informatika tantárgy fejlesztési feladatait a Nemzeti alaptanterv hat részterületen írja elő, melyek szervesen kapcsolódnak egymáshoz. Az egyes műveltségterületek a fejlesztési feladatok megvalósítása során építenek az informatika tantárgy keretében megalapozott tudásra és az informatikai eszközök használatára.

Mindennapi életünk során az intelligens informatikai rendszerek sokaságát használjuk.

1. *Az informatikai eszközök használata* témakörön belül a számítógép felépítése és a gép alapvető működését biztosító hardverrészek kerülnek bemutatásra, a tanulók megismerik az adattárolást, a digitalizálást, az interaktivitást segítő eszközöket és a legfontosabb hardverelemek működését. Az információs társadalom lehetőségeivel csak azok a személyek tudnak megfelelő módon élni, akik tudatosan alkalmazzák az informatikai eszközöket, ezért a fejlesztési feladatok meghatározása során elsősorban az eszközök ismeretére, az eszközökkel megvalósítható lehetőségek feltérképezésére és az alkotó felhasználásra kerül a hangsúly.

2. *Az alkalmazói ismeretek* témakör fejlesztése során a társadalmi élet számára hasznos informatikai műveletek megismerésére, megértésére és használatára, például állományok kezelésére, különböző alkalmazások használatára és a programok üzeneteinek értelmezésére kerül sor. A számítógép működése közben lejátszódó algoritmusok megfigyelésével, megértésével, az eljárások tudatos, értő alkalmazásával javítható a számítógép használatával szembeni attitűd, fejleszthető a munka hatékonysága. A számítógép működtetése érdekében a tanulóknak magabiztosan kell használniuk az operációs rendszert, amelyen keresztül kommunikálnak a számítógéppel. Az alkalmazói programok használatakor fontos a célnak megfelelő eszközök kiválasztása, a szövegszerkesztéssel, kép- és videoszerkesztéssel, multimédia-fejlesztéssel, prezentációkészítéssel, táblázatkezeléssel, adatbázis-kezeléssel kapcsolatos problémák megoldása közben az alkalmazott programok értő felhasználása.

3. *A problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel* témakör: A 21. század kihívásai közé tartozik az, hogy az emberek az életük során megvalósított tevékenységeket tudatosan és körültekintően tervezzék meg. A problémamegoldás életünk szerves részét alkotja, az életszerű, problémaalapú feladatok sikeres alkalmazása befolyásolja az életminőséget. Ennek szükséges előfeltétele az algoritmizálási készségek formális keretek közötti fejlesztése, amelyre ebben a témakörben kerül sor. A problémamegoldás egyes részfolyamatait, például az információ szerzése, tárolása, feldolgozása önálló problémaként jelenhetnek meg. A problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel rész elsajátítása során a tanuló megismerkedik az algoritmizálás elméleti módszereivel.

4. *Az infokommunikáció* térnyerésével a 21. század a hagyományos információforrások mellett központba állítja az elektronikus információforrások használatát, előtérbe helyezi az interneten zajló kommunikációt, megköveteli a hálózati és multimédiás informatikai eszközök hatékony felhasználását. Hangsúlyossá válik a különböző formákban megjelenő információk (szövegek, képek, hangok, egyéb multimédiás elemek) felismerése, kezelése, értékelése és felhasználása. Az ismeretek bővítéséhez, kiegészítéséhez a könyvtár, valamint az internet korosztálynak megfelelő alapszolgáltatásainak, az intelligens és interaktív hálózati technológiáknak az önálló használata szükséges. Az alkalmazáshoz nélkülözhetetlen a szükséges információk online adatbázisokban való keresése, a találatok és a programok által szolgáltatott válaszok értelmezése, az adatok közötti összefüggések felismerése és vizsgálata tanári segítséggel. Az infokommunikáció témakörén belül kerül sor az interneten zajló kommunikációs formák és rendszerek bemutatására, megismerésére és összekapcsolására. A kommunikációs folyamat magában foglalja az információk fogadását, küldését, továbbítását, tárolását, rendszerezését, a netikett betartását, a kommunikációt akadályozó tényezők felismerését. A csoportokon belül zajló kommunikáció számtalan lehetőséget rejt a tanulási folyamatok számára, ennek érdekében a tanulóknak tájékozottságot kell szerezniük a

közösségi oldalak használatáról, azok előnyeiről és veszélyeiről, meg kell ismerniük a használatra vonatkozó elvárásokat, szabályokat.

A *médiainformatika* témakör tartalmazza az elektronikus, internetes médiumok elérését, használatát, információk kinyerését, felhasználását. A források használata magában foglalja az egyes információhordozók tanulásban való alkalmazását, valamint hitelességük, objektivitásuk vizsgálatát, tartalmuk értékelését is.

5. Az *információs társadalom* témakörben elsajátított ismeretek, fejlesztett készségek és képességek hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanuló a későbbiekben etikusan és biztonsággal kezelje az adatokat, megfelelően használja a rendelkezésére álló informatikai eszközöket. Az aktív állampolgárság érdekében kerül sor az elektronikus szolgáltatások megismerésére, az egyes szolgáltatástípusok céljainak azonosítására, jellemzésére, az igényeknek megfelelő szolgáltatások kiválasztására. Az informatikai rendszerek használata közben számtalan biztonsági, etikai probléma merül fel, melyek tájékozottság és tapasztalat birtokában megfelelő módon kezelhetők, ezért lehetőséget kell nyújtani a tapasztalatszerzés többféle módjára.

6. A *könyvtári informatika* témakör oktatásának célja a tanulók felkészítése az információszerzés kibővülő lehetőségeinek felhasználására a tanulásban, a hétköznapi életben az információk elérésével, kritikus szelekciójával, feldolgozásával és a folyamat értékelésével. A könyvtár forrásközpontként való használata az önműveléshez szükséges attitűdök, képességek és az egész életen át tartó önálló tanulás fejlesztésének az alapja. Az információkeresés területén kiemelt cél, hogy a képzési szakasz végére a tanuló tudatosan és komplexen gondolkodjon a folyamatról és tervezze azt. Ehhez elengedhetetlen, hogy ismerje a dokumentumtípusok és segédkönyvek típusait, jellemzőit és azok információs értéke megállapításának szempontjait. Tudatosítani szükséges a tanulóknál a könyvtári információszerzéshez kapcsolódó etikai szabályokat, jogi vonatkozásokat. A könyvtári informatika témakör oktatása során a tanuló a könyvtárak és a könyvtári források használatának alapjaival ismerkedik meg, majd a többi tantárgy keretében megvalósuló, erre a tudására épülő gyakorlati feladatok során szerez tapasztalatokat az egyes műveltségterületeken és rendszerezi, mélyíti tudását.

A felnőtt tanulók középiskolájának viszonylag csekély óraszámú és egyéb sajátosságok miatt kiemelten fontos, hogy az informatika tantárgy minden lehetséges alkalommal szerepet kapjon más tantárgyak tanításában, a felkészülésben. Olyan sok így a „kapcsolódási pont”, hogy ezek felsorolása is szükségtelen. Cél, hogy minden esetben használják a számítógép adta lehetőségeket, és így az mint eszköz váljon ismertté és megszokottá a tanulók számára. A hangsúlyok az elméleti kérdésekről a felhasználói gyakorlatra helyeződnek.

A felnőttek középiskolájának kerettanterve azt feltételezi, hogy általános iskolai vagy szakmai tapasztalataik során a tanulók már rendelkeznek alapfokú informatikai ismeretekkel. Amennyiben az valóban így igaz, akkor képesek a többi műveltségterület anyagának elsajátításhoz használni, és – amennyiben kapnak rá lehetőséget – az órákon alkalmazni ezt a tudást. Ez esetben is szükség van az érettségi előtt valamiféle rendszerezésre, ennek a gyakorlatias ismerethalmaznak az összefoglalására, az informatika tudományának vázlatos áttekintésére. Tantervünk ezt a célt kívánja szolgálni azzal, hogy egy ajánlást tesz a 12. évfolyamon lévő „szabad órák” informatikára való felhasználására. Természetesen ebben az időkeretben (hiszen az érettségi felkészülés záró stádiumában vagyunk) különösen hasznos, nagyon jól megszervezhető, hogy az informatikai ismereteket a többi műveltségterülethez is kapcsolódó feladatokkal, tevékenységgel (internetes anyaggyűjtés, írásbeli dolgozatok szövegszerkesztése stb.) töltsük ki. Pl. egy kisebb csoportban a történelem érettségi témakörök kidolgozásához kapcsolódva forrásokat keresnek, anyagot gyűjtenek, esszé vagy bemutató formájában kidolgozzák stb. Másik tanulócsoporthoz hasonlóan készít a matematika

tételekhez. Ez csak úgy valósítható meg, ha az informatikát tanító és a többi szaktanár között folyamatos és részletekbe menő együttműködés van, kölcsönösen építenek egymás munkájára.

Informatika	11. évfolyam (36 hét)			12. évfolyam (36 hét)		
	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	1	1	0,5	1	1	0,5
éves óraszám	36	36	18	31	31	15

A témaköröket tartalmazó táblázatokban a tanévhez kapcsolódó teljes óraszám szerepel.

11-12. évfolyam

Tematikai egység	A tanulók teljesítményének mérése	Órakeret N: 2 óra E: 2 óra L: 2 óra
Javaslat	Ez a mérés lehet egyéni tanulói vállaláson alapuló kiselőadás, bemutató, akár egy kiscsoportos munka során egymás értékelésével összekötött önértékelési folyamat, esetleg hosszabb idő alatt kidolgozott (egy vagy több tanuló által készített) projekt munka minősítése is. Az éves munka végső minősítése természetesen tartalmazza a tanuló éves órai teljesítményét is. Kiemelten kell törekedni a gyakori, azonnali, személyre szóló, szöveges fejlesztő értékelés megvalósítására, és a más tárgyak tanulása során az informatikai eszközök és módszerek használatának elismerésére.	

Tematikai egység	(Szabadon felhasználható órakeret) Rendszerező összefoglalás	Órakeret N: 3 óra E: 3 óra L: 3 óra
Javaslat	Ez a feladat a szabad órakeretben valósítható meg, így saját órakerete nincs. De néhány órát az informatika tárgy tartalmát, fő témaköreit, mintegy rövid összefoglalóját nyújtó rendszerezésre kell fordítani akkor is, ha valósan megvalósulnak a tantárgyi kapcsolódásokra vonatkozó, a bevezető végén tett ajánlások.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Az informatikai eszközök használata	Órakeret N: 12 óra E: 12 óra L: 6 óra
Előzetes tudás	Programok indítása.	

A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Adott informatikai környezet tudatos használata. Az informatikai eszközök egészségre gyakorolt hatásával való ismerkedés. A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás megteremtése. Víruskereső programok használata. Tájékozódás a különböző informatikai környezetekben. Az informatikai eszközök működési elveinek megismerése és használata. Az operációs rendszer és a számítógépes hálózat alapszolgáltatásainak használata. Az ismert eszközök közül az adott feladat megoldásához alkalmas hardver- és szoftvereszköz kiválasztása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Adott informatikai környezet tudatos használata. Ismerkedés a számítástechnika fő alkalmazási területeivel. Az informatikai eszközök választásának szempontjai. Az informatikai eszközök egészségre gyakorolt hatásának megismertetése. Az informatikai eszközök működési elveinek megismerése és használata.	
A számítógép fő egységei. Neumann-elvű gépek fő részei. Bemeneti és kimeneti perifériák, adathordozó eszközök működési elvei. Az eszközök helyes használatának elsajátítása. Az operációs rendszer alpműveleteinek megismerése. Az operációs rendszerek alapszolgáltatásai, eszközkézelés. Mappaműveletek: mappaszerkezet létrehozása, másolás, mozgatás, törlés, átnevezés. Állománykezelés: létrehozás, törlés, visszaállítás, másolás, mozgatás, átnevezés, nyomtatás, megnyitás, keresés. Állományok típusai. Az operációs rendszer grafikus felületének magabiztos használata. A hálózati operációs rendszerek funkciói, főbb szolgáltatásai. Vezetékes és vezeték nélküli kapcsolatok. Az iskolai hálózat vázlatos felépítése. Az iskolai hálózat használata. Hálózati be- és kijelentkezés, hozzáférési jogok, adatvédelem. A gépterem házirendjének megismerése, betartása. Számítástechnikai mértékegységek.	
A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás. A számítógép és a legszükségesebb perifériák rendeltetésszerű használata. Víruskereső program alkalmazása, vírus keresése. Az ismert eszközök közül az adott feladat megoldásához alkalmas hardver- és szoftvereszköz kiválasztása. Az adott feladat elemzése. A probléma megoldásához szükséges informatikai eszköz kiválasztása. A probléma megoldásához szükséges funkciók elsajátítása.	
Digitalizálás. Képek szkennelése. Digitális fotózás. Nyomtatás fájlba, pdf-állományok készítése. Környezettudatos viselkedés nyomtatáskor. Be-, illetve kitömörítés.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Információ, adat, bit, számítógép, periféria, billentyűzet, monitor, egér, háttértár, operációs rendszer, állománytípus, állományművelet, mappaművelet, hozzáférési jog, vírus, víruskereső program. Monitor, nyomtató, adathordozó, pendrive, merevlemez, CD, CD-olvasó, digitalizálás, hálózat, hálózati szolgáltatás, tömörítés, tömörített állomány.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Alkalmazói ismeretek	Órakeret N: 14 óra E: 14 óra L: 7 óra
2.1. Írott és audiovizuális dokumentumok elektronikus létrehozása		
Előzetes tudás	Az operációs rendszer alapvető funkcióinak ismerete és alkalmazása. Szövegbevitel billentyűzetről.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Szöveges dokumentumok létrehozása, mentése. Szövegműveletek végrehajtása. Multimédiás dokumentumok előállítása kész alapelemekből.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Az operációs rendszer alapvető funkcióinak ismerete, alkalmazása. A szövegszerkesztés alapfogalmainak ismerete. A leggyakoribb karakter- és bekezdésformázások önálló végzése. Szövegműveletek végrehajtása. Állomány mentése. Szöveges állomány megnyitása. Szöveg javítása. Karakterformázás. Bekezdésformázás. Szöveg kijelölése, másolása, mozgatása, törlése. Rajzos-szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása, mentése. Rajzok készítése. Műveletek rajzrészletekkel. Elemi alakzatok rajzolása, módosítása. A vágólap használata.		
A szövegben elhelyezhető különböző objektumok (kép, szöveg, rajz) tulajdonságainak megismerése, az egyes jellemzők módosítása. <i>Összetett dokumentum készítése.</i> Egyszerű szöveget, rajzot és táblázatot is tartalmazó dokumentumok elkészítése. Szöveg mentése különböző formátumokban. <i>Táblázatkészítés szövegszerkesztővel.</i> Táblázat beszúrása szövegbe. A táblázat tulajdonságainak beállítása. Táblázat formázása. Helyesírás ellenőrzése.		
Multimédiás dokumentumok előállítása kész alapelemekből. Szöveg, kép, hang, animáció elhelyezése a dokumentumban. A prezentáció testreszabása, háttér, áttűnés, animáció beállítása. Információk publikálásának különböző módjai az interneten. Weblap készítése. Bloghasználat megismerése. Egyéb multimédiás dokumentumok előállítása. Digitális képek alakítása, formázása. Digitális képek jellemzőinek megismerése. Képszerkesztő program használata. Műveletek képekkel, képszerkesztés, képvágás.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szövegegységek, multimédia, prezentáció, dia, diavetítés. Szöveg, digitális kép, weblap, blog.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2.2. Adatkezelés, adatfeldolgozás, információmegjelenítés
Előzetes tudás	Az operációs rendszer alapvető funkcióinak ismerete, alkalmazása. Példák megnevezése a táblázatok mindennapi életben történő használatára vonatkozóan. Alkalmazói programok fájlműveletei. A térképhasználat alapjainak ismerete.

A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az adatok rögzítését, értelmezését, vizsgálatát, szemléltetését segítő eszközök megismerése. Adatok csoportosítása, táblázatba rendezése. Néhány közhasznú információforrás használata. Adatkeresés digitális tudásbázis-rendszerben. Térképhasználati ismeretek alapozása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Az adat értelmezését, vizsgálatát, szemléltetését segítő eszközök megismerése. Az adat fogalmának megismerése. Az adatok rögzítését, értelmezését, vizsgálatát, szemléltetését segítő eszközök használata. Adatok feldolgozását segítő műveletek végzése.	
Adatok értelmezése, csoportosítása, táblázatba rendezése. Táblázatkezelő program használata. Táblázatos dokumentumok. Az adatkezelés alapjai. Táblázatok használata a mindennapi életben. Adattípusok megismerése. Adatbevitel, javítás, másolás, mozgatás elsajátítása. Cellahivatkozások használata. Képletek szerkesztése. A konstans, relatív és abszolút hivatkozás fogalma.	
Néhány közhasznú információforrás használata. Közhasznú információforrások adatainak értelmezése.	
Adatkeresés digitális tudásbázis-rendszerben. Digitális tudástárak megismerése. Online tudástárak használata. Az információ és az adat ábrázolása, értelmezése, grafikus eszközök, módszerek. Adatok megjelenítése, kiemelése, aktuális információ keresése. Az adatok gyűjtése, csoportosítása, értelmezése. Diagramok készítése. Diagramtípus kiválasztása, szerkesztése, módosítása.	
Térképhasználati alapismeretek. Útvonalkeresők, térképes keresők használata. Térképhasználati ismeretek felhasználása, keresés az interneten.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Információ, adat, információforrás, online tudástár, adatbázis, térkép, koordináta, útvonalkereső. Adatbevitel, javítás, másolás, mozgatás, cella, oszlop, sor, aktív cella, tartomány, munkalap, munkafüzet, cellahivatkozás, konstans, relatív és abszolút hivatkozás, képlet, függvény, diagram.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel	Órakeret N: 10 óra E: 10 óra L: 5 óra
	3.1. A problémamegoldáshoz szükséges módszerek és eszközök kiválasztása	
Előzetes tudás	Információ felismerése, kifejezése. Információforrások ismerete. Algoritmus ismerete, megfogalmazása. A tevékenységek műveletekre bontása önállóan vagy tanári segítséggel.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Információ gyűjtése, feldolgozása. A problémamegoldás lépéseinek ismerete és ábrázolása. Az informatikai eszközök és módszerek alkalmazási lehetőségeinek megismerése. Algoritmusleírás eszközeinek ismerete. Egyszerű folyamatábra értelmezése. Algoritmuskészítés. Algoritmus leírása. A feladatmegoldást segítő eszközök megismerése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Az információ jellemző felhasználási lehetőségeinek megismerése. A problémamegoldáshoz szükséges információ gyűjtése, felhasználása. Jelrendszerek ismerete. Az algoritmus informatikai fogalmának megismerése. Problémák algoritmusainak megtervezése. A megoldás lépéseinek szöveges, rajzos elkészítése, értelmezése. Folyamatábra készítése.	
A problémák megoldásához szükséges eszközök és módszerek megismerése. Az algoritmusleírás eszközeinek és módszereinek megismerése. Egyszerű algoritmusok készítése.	
Problémák megoldása. Az algoritmuskészítés lépéseinek az ismerete. Algoritmus tervezése, különböző megoldási lehetőségek tanulmányozása. Az informatikai eszközök és módszerek alkalmazási lehetőségeinek megismerése a problémamegoldás különböző fázisaiban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Probléma, információ, kód, utasítás, művelet, algoritmus, folyamatábra, vezérlés. Utasítás, elágazás, ciklus, feltétel, programkód, futtatás, fordítás, tesztelés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3.2. Algoritmizálás és adatmodellezés
Előzetes tudás	Egyszerű felhasználói szoftverek alapszintű kezelése. Utasítások leírásainak használata. Alapvető matematikai műveletek ismerete. Síkgeometriai ismeretek.
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Algoritmusok készítése és megvalósítása. Kész programok kipróbálása. Vezérlésszemléletű problémák megoldása. Tervezési eljárások megismerése, az alulról felfelé építkezés és a lépésenkénti finomítás elveinek alkalmazása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Adott feladat megoldásához tartozó algoritmusok megfogalmazása, megvalósítása számítógépen.	
A problémamegoldás során az ismert adatokból az eredmények meghatározása. Adatok bevitele, az adatok alapján az eredmények meghatározása, a végeredmények megjelenítése. Elemi és összetett adatok megkülönböztetése, kezelése.	
Feladatok megoldása egyszerű, automataelvű fejlesztőrendszerrel. Az algoritmizálási készségek fejlesztésére alkalmas fejlesztőrendszerek megismerése. Problémamegoldás folyamatának értelmezése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Bemeneti adat, eredmény, utasítás, algoritmus. Alulról felfelé építkezés elve, lépésenkénti finomítás elve, elemi adat, összetett adat, bemenő adat, kimenő adat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Infokommunikáció	Órakeret N: 14 óra E: 14 óra L: 4 óra
	4.1. Információkeresés, információközlési rendszerek	
Előzetes tudás	Egyszerű alkalmazói programok indítása, használata. Keresőkérdések megfogalmazása tanári segítséggel. Böngészőprogramok, keresők, levelezőrendszerek használata. Információkeresés az interneten. Megadott művek elektronikus katalógusban való visszakeresése.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Keresőkérdések alkotása, a keresés eredményének értelmezése, a keresés pontosítása. Információforrások kiválasztása, használata. Az információk hatékony keresése, a legfontosabb információk megtalálása, a hiteles és nem hiteles információk megkülönböztetése, információk kritikus kezelése, a tartalmak publikálásra való előkészítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
<i>Keresőkérdések megfogalmazása.</i> Böngészőprogram kezelése, webcímek beírása, linkek használata, portálok felkeresése. Kulcsszavas és tematikus keresés. Kereső operátorok ismerete. Keresőkérdések megfogalmazása, értelmezése, pontosítása. Összetett keresések űrlapok segítségével, tematikus és kulcsszavas keresőgépek használata az információ elérésére, több keresési szempont egyidejű érvényesítése, űrlapok kitöltése. A keresés folyamata. Keresőkérdés alkotása. Irányított információkeresés eredményének értelmezése. Találatok értelmezése. A találatok során kapott információk tanulmányozása. A keresés céljának leginkább megfelelő oldalak felkeresése. Hatékony, céltudatos információszerzés. Releváns információk kiszűrése a kereső által megtalált adathalmazból. Információforrások irányított kiválasztása, hitelességének vizsgálata, szelektálása. Helyi könyvtári és a korosztálynak szóló, elterjedt adatbázisok. Az információk elemzése hitelesség szempontjából. Több hasonló tartalmú oldal összehasonlítása. Információforrások irányított kiválasztása. Konkrét információforrások használata. Hírportálok felkeresése.		
Nyomtatásra és webes publikálásra szánt dokumentumok készítése. Közlésre szánt szöveges és képi információval kapcsolatos elvárások, kiválasztási szempontok. Nyomtatási beállítások. Webes publikálásra alkalmas fájlformátumok megismerése. Internetes oldalak feltöltése egy nyilvános tárhelyre. Publikus és nem publikus adatok megkülönböztetése.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Webhely, webcím, böngésző, link, keresés, keresőgép, tematikus keresés, kulcsszavas keresés, kereső operátorok, hivatkozásgyűjtemény. Keresés, letöltés, publikálás, hitelesség, űrlap.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4.2. Az információs technológián alapuló kommunikációs formák
Előzetes tudás	Egyszerű alkalmazói programok indítása, használata. A számítógép alapvető használata, böngészőprogram ismerete.

A tematikai egység fejlesztési céljai	Információ küldése, fogadása. Elektronikus levelezőrendszer használata. Saját e-mail cím készítése. Netikett ismerete. A modern infokommunikációs eszközök hatékony használata.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Az információ küldésének és fogadásának megismerése. Kapcsolatteremtés infokommunikációs eszközök útján. Levelezőrendszer alapvető szolgáltatásainak ismerete és alkalmazása. Saját e-mail cím létrehozása. Üzenet küldése, fogadása, válasz a kapott üzenetre, levél továbbítása, mellékletek csatolása. A mobilkommunikáció eszközei. Az internet kommunikációs szolgáltatásai. A kommunikációs célnak megfelelő választás a médiumok között. A fogyasztókkal élővel való és a fogyasztókkal élők közötti kommunikációt biztosító eszközök megismerése. A virtuális tér közlekedési szabályai. A kommunikációs médiumok és szerepük.	
Felelős magatartás az online világban. Netikett ismerete. A kommunikáció írott és íratlan szabályai. Adatvédelem, az információk megosztásának etikai kérdései. Az online kommunikációban rejlő veszélyek elleni védekezés.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Levelezőrendszer, e-mail cím, elektronikus levél, regisztráció, címzett, másolat, rejtett másolat, tárgy, melléklet, csatolás, válasz, továbbítás, netikett. Kommunikációs modell, üzenet, internetes kommunikáció, mobilkommunikáció, adatvédelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4.3. Médiainformatika
Előzetes tudás	Egyszerű alkalmazói programok indítása, használata. CD, DVD használata. Böngészőprogram használata, fontosabb portálok ismerete.
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A hagyományos és az elektronikus média kezelése, internetes média elérése, információk letöltése a számítógépre, információk értelmezése. A legújabb médiainformaticai technológiák használata, alkalmazása; önálló és kritikus attitűd fejlesztése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
<i>Internetes portálok, szöveges és képi információforrások használata.</i> Weboldalak megtekintése, mentése. Szöveg, kép mentése weboldalról. Hang-, képanyagok elérése, videomegosztó rendszerek felkeresése. Elektronikus könyv keresése, olvasása. Médiatárak keresése, médiumok elérése, használata. Oktatási célú adatbázisok használata. Oktatóprogramok használata. A hagyományos médiumok modern megjelenési formáinak megismerése, alkalmazásuk a megismerési folyamatban. Internetes portálok, szöveges és képi információforrások. Internet, televízió, rádió használata. Elektronikus könyv, hangoskönyv használata. Szótárak, lexikonok, folyóiratok az interneten. Képek, zenék, filmek elérése az interneten. Oktatóprogramok, oktatóanyagok keresése az interneten. Internetes térképek keresése.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elektronikus média, videomegosztás, elektronikus könyv, médiatár, oktatóprogram. Internetes oktatóprogram, regisztráció, online szótár, online elérés, hangoskönyv, információmegosztó portálok
------------------------------------	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Az információs társadalom	Órakeret N: 7 óra E: 7 óra L: 3 óra
5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai		
Előzetes tudás	Az informatikai biztonsággal kapcsolatos tapasztalatok megfogalmazása. A számítógép vagy a programok használata során tapasztalt esetleges meghibásodások megfogalmazása. Infokommunikációs eszközök használata során tanúsított viselkedési módok megfigyelése.	
A tantárgyhoz (műveltségterület hez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Az informatikai biztonsággal kapcsolatos ismeretek megértése. Az adatvédelem érdekében alkalmazható lehetőségek megértése. Az informatikai eszközök etikus használatára vonatkozó szabályok megértése. Az információforrások feltüntetése a dokumentumokban. Az információ előállítása, megosztása, terjesztése, használata, átalakítása. Az információ kezelése során felmerülő veszélyek felismerése, elhárításuk lehetőségei. Az információforrások hitelességének értékelése. Viselkedési szabályok közös kialakítása, a kulturált együttélés szabályainak betartása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Az informatikai biztonság kérdései. A számítógép és a számítógépen tárolt adatok védelme.		
Az adatokat érintő visszaélések, veszélyek és következmények megismerése. Adatvédelemmel kapcsolatos fogalmak. Adatkezeléssel kapcsolatos eljárások megismerése. Az adatokkal, különösen a személyes adatokkal való visszaélések, veszélyek és következmények megismerése, azok kivédése, a védekezés módszereinek és szempontjainak megismerése.		
Az informatikai eszközök etikus használatára vonatkozó szabályok megismerése. A hálózat használatára vonatkozó szabályok megismerése, értelmezése.		
Információforrások gyűjtése. A felhasznált információforrások feltüntetése a saját dokumentumban. <i>Az információ hitelessége és ellenőrzési lehetőségeinek megismerése.</i> Megbízható információforrások ismerete. <i>Az informatikai eszközök alkalmazásának fontosabb etikai kérdései.</i> Szabadon vagy korlátozottan használható programok használata. A programhasználat során betartandó jogok és köteleességek. Az információ értéként való kezelése, megosztása.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Informatikai biztonság, adat, személyes adat, adatvédelem, adatkezelés, netikett, információ, információforrás, hivatkozás. Adat, adathalászat, kéretlen levél (spam), lánclevél (hoax), információ, információforrás, hitelesség, megbízhatóság, jogtiszta szoftver, licenc,	

	ingyenes szoftver, korlátozottan használható szoftver.
--	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5.2. Az e-szolgáltatások szerepe és használata
Előzetes tudás	Elektronikus szolgáltatásokkal kapcsolatos tapasztalatok, vélemények megfogalmazása.
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az elektronikus szolgáltatások hétköznapi életben betöltött szerepének felismerése. A szolgáltatások céljainak azonosítása, működésének megfigyelése. Az elektronikus szolgáltatások használata, a biztonság figyelembevétele, a kritikus szemléletmód kialakítása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Az e-szolgáltatások hétköznapi életben betöltött szerepének megismerése. A globális információs társadalom jellemzői. Elektronikus szolgáltatások szerepe és használata a hétköznapi életben. Az e-szolgáltatások használatának célirányos megismerése. Az elektronikus szolgáltatások funkcióinak megismerése. Az elektronikus szolgáltatások működésének megismerése, a szolgáltatások igénybevétele, használata, lemondása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Információs társadalom, elektronikus szolgáltatás, regisztráció, leiratkozás, azonosító, jelszó.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. Könyvtári informatika	Órakeret N: 5 óra E: 5 óra L: 3 óra
Előzetes tudás	A könyvtári terek, alapszolgáltatások, elterjedtebb dokumentumtípusok jellemzőinek és a könyv bibliográfiai azonosító adatainak ismerete. Betűrendezés.	
A tematikai egység fejlesztési céljai	Az iskolai és lakóhelyi könyvtár alapszolgáltatásainak és a különböző információforrásoknak önálló, alkotó és etikus felhasználása egyszerű tanulmányi feladatok egyéni és csoportos megoldása során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
<i>Könyvtártípusok megkülönböztetése. Az iskolai könyvtár eszköztárának készség szintű használata. Tájékozódás az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében. Az iskolai könyvtár eszköztárának készség szintű használata a könyvtári terek funkcióinak és a könyvtári abc ismeretében.</i>		
<i>Könyvtári szolgáltatások</i> A hagyományos és új információs eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése. A könyvtár alapszolgáltatásainak használata. A könyvtári katalógus funkciójának megértése. Katalógusrekord (-cédula) adatainak értelmezése. <i>Könyvtártípusok, funkcionális terek</i> Tájékozódás az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében. Az összes könyvtártípus		

jellemzőinek megismerése, összehasonlítása. A kézikönyvtár összetételének és tájékozódásban betöltött szerepének megismerése. Nagyobb könyvtárak funkcionális tereinek megismerése. Önálló eligazodás a települési közkönyvtárban.	
<i>Információkeresés</i> Hatékony, céltudatos információszerzés. Keresett téma kifejezése tárgyszóval. Összetett keresőkérdés megfogalmazása. Megadott szempontok szerint való keresés az iskolai és a lakóhelyi elektronikus könyvtári katalógusban. Konkrét feladathoz való irányított forráskeresés katalógus és bibliográfia segítségével.	
Dokumentumtípusok, kézikönyvek Hagyományos és nem hagyományos dokumentumok formai, tartalmi, használati jellemzőinek megállapítása; csoportosításuk. Nyomtatott és elektronikus kézikönyvek, közhasznú információforrások és ismeretterjesztő művek típusainak ismerete. Közhasznú adatbázisok használata.	
Forráskiválasztás. A megadott problémának megfelelő nyomtatott és elektronikus források irányított kiválasztása. A könyvtárhasználati és informatikai alapokra építő információgyűjtést igénylő feladatok. Bibliográfiai hivatkozás, forrásfelhasználás. A forrásmegjelölés etikai vonatkozásainak megértése. Saját és mások gondolatainak elkülönítése. A felhasznált források önálló azonosítása a dokumentumok főbb adatainak (szerző, cím, hely, kiadó, év) megnevezésével.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Könyvtár, kézikönyvtár, katalógus, hivatkozás, forrás, könyv, időszaki kiadvány, honlap, CD, DVD, lexikon, enciklopédia, szótár, atlasz. Nemzeti könyvtár, szakkönyvtár, elektronikus könyvtár, kézikönyv, szaklexikon, szakkönyv, napilap, folyóirat, bibliográfia, linkgyűjtemény, keresőkérdés, tárgyszó, szerzői jog, információs érték, felhasznált irodalomjegyzék.

A fejlesztés várt eredményei a 12. évfolyam végén	A tanuló az informatikai eszközök használat témakör végére ismerje a számítógép részeinek és perifériáinak funkcióit, tudja azokat önállóan használni; tudjon a könyvtárszerkezetben tájékozódni, mozogni, könyvtárat váltani, fájlt keresni; tudjon segítséggel használni multimédiás oktatóprogramokat; tudjon az iskolai hálózatba belépni, onnan kilépni, ismerje és tartsa be a hálózat használatának szabályait; ismerje egy vírusellenőrző program kezelését. A tanuló az informatikai eszközök használata témakör végére ismerje meg a különböző informatikai környezeteket; tudja használni az operációs rendszer és a számítógépes hálózat alapszolgáltatásait; segítséggel legyen képes az adott feladat megoldásához alkalmas hardver- és szoftvereszközök kiválasztására. A tanuló az alkalmazói ismeretek témakör végére ismerje a szövegszerkesztés alapfogalmait, legyen képes önállóan elvégezni a leggyakoribb karakter- és bekezdésformázásokat; használja a szövegszerkesztő nyelvi segédeszközöket; ismerje egy bemutatókészítő program egyszerű lehetőségeit, tudjon rövid bemutatót készíteni; ismerje fel az összetartozó adatok közötti egyszerű összefüggéseket; segítséggel tudjon használni tantárgyi, könyvtári, hálózati adatbázisokat, tudjon
---	---

	különböző adatbázisokban keresni; tudjon különböző dokumentumokból származó részleteket saját munkájában elhelyezni. Tudjon dokumentumokba különböző objektumokat beilleszteni; tudjon szöveget, képet és táblázatot is tartalmazó dokumentumot minta vagy leírás alapján elkészíteni; tudjon egyszerű táblázatot létrehozni; ismerje a diagramok szerkesztésének, módosításának lépéseit; tudjon bemutatót készíteni. A tanuló a problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel témakör végére legyen képes összegyűjteni a problémamegoldáshoz szükséges információt; ismerje a problémamegoldás alapvető lépéseit; képes legyen önállóan vagy segítséggel algoritmust készíteni; lássa át a problémamegoldás folyamatát; ismerje és használja az algoritmusleíró eszközöket; legyen képes meghatározni az eredményt a bemenő adatok alapján; legyen képes tantárgyi szimulációs programok használatára. A tanuló az infokommunikáció témakör végére legyen képes a böngészőprogram főbb funkcióinak használatára; legyen képes tanári segítséggel megadott szempontok szerint információt keresni; legyen képes a találatok értelmezésére; legyen képes az elektronikus levelezőrendszer önálló kezelésére; legyen képes elektronikus és internetes médiumok használatára; legyen képes az interneten talált információk mentésére; ismerje a netikett szabályait, legyen képes előkészíteni az információt weben történő publikálásra; tudja megkülönböztetni a publikussá tehető és védendő adatait; használja a legújabb infokommunikációs technológiákat, szolgáltatásokat. A tanuló az információs társadalom témakör végére ismerje az informatikai biztonsággal kapcsolatos fogalmakat; ismerje az adatvédelemmel kapcsolatos fogalmakat; ismerje az adatvédelem érdekében alkalmazható lehetőségeket; ismerje az informatikai eszközök etikus használatára vonatkozó szabályokat; szerezzon gyakorlatot az információforrások saját dokumentumokban való feltüntetésében. Ismerje az informatikai biztonsággal és adatvédelemmel kapcsolatos fogalmakat; ismerje az adatokkal való visszaélésekből származó veszélyeket és következményeket; ismerjen megbízható információforrásokat; legyen képes értékelni az információ hitelességét; ismerje az informatikai eszközök etikus használatára vonatkozó szabályokat; ismerje az információforrások etikus felhasználási lehetőségeit; ismerje fel az informatikai eszközök használatának az emberi kapcsolatokra vonatkozó következményeit; ismerjen néhány elektronikus szolgáltatást, legyen képes a szolgáltatások igénybevételére, használatára, lemondására. A tanuló a könyvtári informatika témakör végére a különböző konkrét tantárgyi feladataihoz képes az iskolai könyvtárban a megadott forrásokat megtalálni, és további releváns forrásokat keresni; konkrét nyomtatott és elektronikus forrásokban képes megkeresni a megoldáshoz szükséges információkat; a könyvtár és az internet szolgáltatásait igénybe véve képes önállóan releváns forrásokat találni konkrét tantárgyi feladataihoz; a választott forrásokat képes alkotóan és etikusan felhasználni a
--	--

	feladatmegoldásban; képes alkalmazni a más tárgyakban tanultakat (pl. informatikai eszközök használata, szövegalkotás); egyszerű témában képes az információs problémamegoldás folyamatát önállóan végrehajtani.
--	--

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

A testnevelés és sport műveltségtartalma mélyíti és bővíti a sportoláshoz, az aktív pihenéshez szükséges ismereteket és a mozgásos tevékenységeket, az ehhez tartozó kompetenciákat. Cél az önálló felelősségvállalás, a munkavállalásra való alkalmasság, a munkabírási, a tanulás és a mozgás helyes arányának tudatosítása, rekreációs terület választása a személyes preferenciák és a megszerzett ismeretek alapján. Ebben az életszakaszban a tanulók már rendelkeznek a civilizációs betegségek alapvető ismereteivel, felismerik azokat, s van tudomásuk a megelőzés módjairól. A diák felelősen végig tudja gondolni a jövőjét sarkalatosan befolyásoló események fontosságát. A kerettantervben megjelenő mozgásos és elméleti tartalmak sikeres felhasználása érdekében a tanulónak inkább a változó körülményekhez való alkalmazkodóképességét, és nem a mozgásreprodukáló képességét fejlesztjük. Az általános értékteremtés mellett a különböző testgyakorlási formák hozzájárulnak a közös és az egyéni érdekek határozottabb képviseléséhez. A tantárgy alapvető és aktuális motivációs tényezői pl.: ötletszerzés, élményszerzés, jókedv, kaland, testformálás, fogyókúra, párválasztás, kikapcsolódás, feszültség levezetése, örömszerzés, baráti kör, önmegvalósítás, teljesítménykontroll, sportolási divatok.

Ideális esetben a középfokú tanulmányait befejező fiatal mozgáskommunikációja sokoldalú, az iskolai testnevelés órákon tanult különböző testgyakorlati technikákat be tudja mutatni, a testi képességekhez, az egészséges életmódhoz kapcsolódó ismereteit alkotó módon tudja felhasználni, rendelkezik az egyéni és társas játékok, sporttevékenységek szervezéséhez szükséges ismeretekkel.

A kerettanterv minden tanuló számára biztosítani kívánja a hatékony és élményszerű motoros tanulást. Az egységesség és differenciálás elvét a legfőbb értékek közé sorolja. Ebben az oktatási szakaszban is megkülönböztetett figyelmet fordít a belső, didaktikai differenciálásra. A differenciálás alappillérei: a tanulói képességek különbözősége, a motivációs háttér és a testneveléshez kapcsolódó egyéni célok. A fejlesztő munka igazodik a tanulásban mutatkozó alapvető egyéni tendenciákhoz, de az oktatási-nevelési folyamatban bekövetkező változásokhoz is. A belső didaktikai differenciálás emeli a motoros tanulást, de egyúttal a személyiségfejlesztés egyéb dimenzióiban zajló fejlesztés hatásfokát is.

A képzésben megjelenik a testkultúrához tartozó, a sportkultúrát és sportműveltséget fejlesztő szabály-, élettani, anatómiai, illetve sporttörténeti oktatás, megteremtve a szükséges alapot és lehetőséget a közép- és emelt szintű érettségi vizsga sikeres teljesítéséhez, valamint a *demokráciára nevelés és az erkölcsi nevelés* segítéséhez. A tanulók értik, tudják a kultúra és a testkultúra kapcsolatrendszerét, a mozgásigény és mozgásszükséglet alakulását a biológiai fejlődéssel összhangban, az önálló testedzés elméleti és gyakorlati alapjait, a testi képességek és a mozgásműveltség fejlesztésének módozatait, a *testi és a lelki egészség* megőrzésére vonatkozó lehetőségeket. Az alternatív, szabadtéri sportok kapcsán megfelelő hangsúlyt kap a *környezettudatos* nevelés is.

Mindezek az egészségtudatos, sportos felnőtt élet bázisát adják. Megteremtik az élethosszig tartó mozgásos tevékenységekhez szükséges felelős döntések elegendő és rugalmasan bővíthető információs készletét – kiteljesedik az *önértékelés*. Kialakul a társas viszonyokba ágyazott személyes identitás, és képessé válnak a fiatalok arra, hogy a sportbeli személyes élményeiket szimbolikus síkon értelmezzék. A közösen megélt, a közösségi és minőségi sport nyújtotta katarzis hatására erősödik a *nemzeti öntudat, a hazafiasság*.

Célként jelenik meg az iskolai műveltség differenciált megszilárdítása, már feltűnnek a szakképzés előkészítéséhez, a *pályaválasztáshoz, a munkavállalói szerepekhez* szükséges kompetenciák. Ebben a szakaszban az oktatás a tudás alapvető tényezőit és összetevőit a tartalomba ágyazott képességfejlesztés elvének a szem előtt tartásával szilárdítja meg. Az

alapvető, egészséggel és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása ebben az életkorban már tudatosan történik.

A tudatosság alapja a szaknyelv fejlődését biztosító *anyanyelvi kommunikáció*. Célja, hogy a tanulók képesek legyenek objektív módon elemezni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatásait, elkerülésük módját, véleményüket artikuláltnak, határozottan fejtsek ki az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban és a társaknak nyújtott segítségadás során.

A sikeres interperszonális kommunikáció érdekében elengedhetetlen a viselkedési szabályok és az általánosan elfogadott magatartás megértése, ami a *szociális és állampolgári* kompetencia fejlődésének kulcsa. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak a tanulók nézőpontokat kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tárgyaljanak, és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni és megosztani másokkal a stressz érzését és a frusztrációt. Különbséget kell tennie a személyes, a társas és a szakmai információk, szempontok között.

A *hatékony tanulás* kompetencia segítségével a tanulók egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni a megfelelő edzettségi szint eléréséhez szükséges tevékenységüket, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez jelenti az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és beépítését, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását. Ennek birtokában a tanulók felfedezik, hogy a feladatok végrehajtásában az előzetesen tanultakra és az élettapasztalatra építve, a tudásukat és készségeiket helyzetek sokaságában tudják hasznosítani.

A sport- és mozgáskultúra bázisára építve fejlődik a *vállalkozói kompetencia*, mely feltételezi, hogy egyénileg és csapatban is képesek a személyek dolgozni. Javul az önismeret: az egyén saját erős és gyenge pontjai megítélésének képessége, valamint az, hogy az egyén képes felmérni és adott esetben vállalni a kockázatokat.

A mozgásminőség és a mozgáskivitelezés elemzésén keresztül fejlődik az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség*.

A tehetséges tanulók magasabb szintű sporttevékenysége az iskolai rendezvényeken, bajnokságokon, a diáksport egyesületekben és a versenysport színterein valósul meg. A tehetséggondozás fő feladata a talentum erős oldalának fejlesztése megfelelő szintű edzéseken, versenyeken és a gyenge oldalának segítése, illetve a támogató légkör biztosítása az intézményen belül, és a kapcsolatban álló partnereken keresztül is.

Testnevelés és sport	9. évfolyam (36 hét)	10. évfolyam (36 hét)	11. évfolyam (36 hét)	12. évfolyam (31 hét)
heti óraszám	3	3	3	3
éves óraszám	108	108	108	93

A kerettanterv tematikai egységeihez megadott óraszámok az éves óraszám 90%-át fedik le.

9–10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Életkornak megfelelő technikai és taktikai, elméleti és gyakorlati tudás. Aktív, figyelmes és igyekvő részvétel az előkészítő játékokban, gyakorlásban, sportjátékokban. Csapatjátékos tulajdonságok ismerete. Sportszerűség, szabálykövető magatartás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: Az új játékfeladatokban, játéksituációkban a technikai, a taktikai tudás és a szabályismeret alkalmazása, bővítése. A sportjáték-specifikus képességek megerősítése. A játéksituációk, játékfeladatok magasabb gondolkodási, motoros szinten történő megoldása a szabálykövetés, a csoportkonszenzus és az ellenfél tisztelete szempontjából is. A magyar sportolók nemzetközi sikereinek megismerése, értékelése során a kritikai gondolkodás és a nemzeti öntudat erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Legalább két labdajáték választása kötelező.</i> MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Speciálisan előkészítő, rávezető, képességfejlesztő feladatok és testnevelési játékok</i> Az 5–8. osztályban tanult labda nélkül végzett mozgások – szlalomfutások, vágta, irányváltások, helyben taposások, súlypontemelkedések, ugrások páros és egy lábbal, váltott lábbal – gyakorlási hatékonyságának, játékban való eredményes használatának továbbfejlesztése. A technikai jellegű alapmozgások nagyszámú variációja változó irányokban, sebességnöveléssel. Célszerűsége törekvés a társ mozdulatára való reagálásban. A helyezkedés, helyzetfelismerés továbbfejlesztése a labdáért való harcban. Labdás ügyességfejlesztés egy–két labdával, a labdás ügyességfejlesztés összetettebb játékaival. Az adott sportjáték technikáinak gyakorlása testnevelési játékokban, fogójátékok labdával, labdaszerző és -védő játékok, egyéb célirányos játékvariációk. A mozgástanulást segítő eszközök használata (szemüveg, célkeret stb.). <i>Bemelegítés labdajáték-foglalkozásra – részleges tanári irányítással</i> Egy bemelegítési modell ismételt gyakorlása és az önálló bemelegítésre való felkészítés. A modell tartalmi: labda nélküli és labdás gyakorlatok az izmok, ízületek átmozgatására, sportjáték-specifikus futó-ugrómozgások, labdavezetések variációi helyben és haladással, páros, kiscsoportos labdás gyakorlatok, bemelegítő testnevelési játékok labda nélkül és labdával, az adott labdajáték specifikus technikai és taktikai előkészítő gyakorlataival.		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.
<i>Kosárlabdázás</i>		<i>Fizika:</i> mozgások,

<i>Technikai elemek</i> Fokozódó lendületben, magasságban, távolságban, gyors irányváltoztatásokkal – csökkenő hibaszázalékkal végrehajtott technikai elemek. Megállás, sarkazás labdavezetésből, önpasszból és kapott labdával, változatos körülmények között, meghatározott helyen és időben, csellel is. Bejátszás befutó társnak. Fektetett dobás labdavezetésből, illetve kapott labdával ráfordulással. Középtávolsági dobás helyből. <i>Taktikai elemek</i> Emberfogás. Labdavezető játékos véde. Speciális feladatok megoldása (feldobás, alap- és oldalvonal-bedobás, lepattanó labda elfogása). Létszámfölényes támadás elleni játék. Kisebb csapatrészekben azonos létszámmal egymás elleni játék teljes anyagának beépítése a teljes létszámú játékba, félpályás és egészpályás gyakorlatokkal. Ötletjáték támadásban. <i>Kézilabdázás</i> <i>Technikai elemek végrehajtása fokozódó lendülettel, erőközléssel, magasabban és távolabbra, csökkenő hibaszázalékkal</i> Gyorsfutások közben a társ futómozgásának követése. Térnyerésre törekvés indulócelekkel mindkét irányba. A kapus mozgástechnikája. Labdakezelési gyakorlatok 2–3–4 fős csoportokban, 1 és 2 kézzel. Test mögötti átadások. Átadások talajról és felugrásból cselezés után. Indulócsel, átadócsel, lövőcsel. Kapura lövések bedőléssel, bevetődéssel. <i>Taktikai elemek gyakoribb együttműködéssel és eredményességgel</i> Kitámadás, halászás, szerelés, melléállásos elzárás. Támadás befejezések lerohanásból, rendezetlen védelem elleni játékból. Beállós játék. Vegyes védekezés alkalmazása a játékban. Ütközés talajon és levegőben. 4:2 elleni védekezési rendszer. A test-test elleni játék a támadásban és a védelemben. Ötletjáték. <i>Labdarúgás</i> <i>Technikai elemek gyakorlása a labdás koordináció továbbfejlesztésével</i> A motoros képességek fejlesztése a labdarúgás technikai készletének variálásával, intenzív, nehezített körülmények közötti nagyobb ismétlésszámban történő végrehajtásával. Labdakezelések mozgás közben és irányváltoztatással, átadások különböző mértani alakzatokban, rövid és hosszú labdaátadások talajon. Levegőből érkező labda átvétele belsővel. Labdaátvétel testcsellel. Dekázás: haladással, irányváltoztatással, párokban, csoportosan. Cselezés: átadócsel, rúgócsel, rálépéssel, hátra húzással. Fejelések technikai levegőből, társnak vagy kapura.	ütközések, erő, energia. <i>Biológia–egészségtan:</i> az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
---	---

<i>Taktikai elemek végrehajtása a variációk növelésével és a végrehajtási minőség emelésével</i> Posztok betöltése: kapus, védő, középpályás, támadó. Rombuszban 4 játékos feladatmegoldásai mélységben, szélességben, folyamatos helycserékkel. A támadások súlypontjának változtatása rövid és hosszú átadásokkal. Ötletjáték. Játék 1 kapura 2 labdával. <i>Röplabda</i> Technikai elemek kivitelezése optimális erőközléssel, fokozódó magasságban, pontossággal, folyamatossággal, csökkenő hibaszázalékkal. Kosárérintés előre-hátra, alacsony és közepesen magasra elpattanó labdával. Fokozódó sebességgel érkező labdával alkarérintések váltakozó irányba és magasságra. Felső ütőérintés. A felső egyenes nyitás végrehajtása a hálótól (zsinórtól) növekvő távolságra és különböző nagyságú célterületre, az alapvonal különböző pontjairól. A mélységlátást, labdához való igazodást elősegítő gyakorlatok, társtól kapott vagy falra feljátszott labdával. Esések és tompítások előkészítése, rávezető feladatok. <i>Taktikai gyakorlatok</i> Helyezkedés támadásban. 2:2, 3:3 elleni játék meghatározott érintési módokkal, védelem nélkül és védelem ellen, védekező feladatok, biztosítás, változatos támadás befejezések (erő, ív, elhelyezés stb. szempontjából). <i>Minden tanult sportjátékra vonatkoztatva:</i> A különösen igénybe vett izmok erősítésének és nyújtásának elvei és gyakorlatai a sérülések, károsodások prevenciója érdekében. Az elsajátított játéktudásnak megfelelő színvonalú játékszabályok alkalmazása, betartatása növekvő tudatossággal és önállósággal az osztályszintű gyakorlások és mérkőzések során. Játéksituációk előidézése egy-egy szabály begyakorlására, a játéksituáció megállítása, elemenkénti ismételése a szabálytalanság korrekciója érdekében. Játék egyszerűsített és fokozatosan bővülő szabályokkal. Differenciált mennyiségű és minőségű játéklehetőség biztosítása. Rövid játékvezetői gyakorlás a tanárral együtt, egyszerűsített játékvezetésben.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Játéktípusok, szabályok, stratégiák működtetése. Taktikai magyarázatok, beszélgetések és játékszervezés során. Különböző életkorra, egyénre és helyzetre jellemző érzelmi önkontroll. A siker egyéni és csoportos átélése, a kudarc elfogadása mint a tevékenység természetes velejárója. Az együttjátszás előnyeinek, jelentőségének képviselése. Az egyéni és társas ötletek kulturált megfogalmazása és megvalósítása. A specifikus sportjáték-tudás elsajátításához szükséges motoros	

képességek és alapvető fejlesztési módszerek. A sportjátékok kiemelkedő magyar bázisai, nemzetközi sikerei.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, ráfordulás, befutás, hármás-nyolcas, ütés-sáncolás fedezése, eséstompítás, bevetődéses-bedőléses lövés, sportág-specifikus bemelegítés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Részlegesen önálló, balesetmentes gyakorlás. Az alapvető torna-, RG-mozgáselemek önálló, rendezett bemutatása. Az aerobik lépésgyakorlatok, alaplépések, haladások összehangolása a zenével. A segítségre szorulóknak feltétel nélküli segítségadás. A szabályok érthető megfogalmazása. Alapismeretek a torna jellegű sportágak versenyrendszeréről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az iskolai torna jellegű feladatok, ritmusos-zenés mozgásformák során a reális énkép további cizellálása. A gyakorlás során segítség adása és elfogadása, mások bátorítása révén a tevékenységek állandó motivációs hátterének biztosítása. Szabadabb és differenciáltabb önálló részvétel, motiválás a gimnasztika, torna, esztétikai sportok mozgásrendszerén belül. Az esztétikus mozgás, a feszes, rendezett testmozgás további javítása. A test térbeli, időbeli és dinamikai érzékelésének, valamint a koordinált mozgás és az erőközlés összhangjának a továbbfejlesztése. Az adott versenysportágak hazai élvonalával kapcsolatos ismeretek körének bővítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Térbeli alakzatok – rendgyakorlatok végzése</i> Alakzatok, mozgások zárt rendben, alakzatváltozások. Ellenvonulások járásban és futásban. Fejlődések és szakadozások ellenvonulásban. Variációk a ritmusban, a tempóban történő változtatással, rendgyakorlatok zene nélkül, ritmuskeltéssel és zenére is. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok</i> 8–16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok egyidejű fejlesztő hatásokkal: kiemelten a háti- és hasi mélyizmok, a függesztő öv, a lábboltozat izomzatának optimális és tudatosan pontos működtetése által. Gimnasztikai gyakorlatok az izommunka jellege szerint (nyújtó, erősítő, ernyesztő-lazító), arányosan, minden testrészre kiterjedően,		<i>Fizika:</i> egyenes vonalú mozgás, periodikus mozgás, gravitáció, tömegvonzás, hatás–ellenhatás törvénye.

növekvő önállósággal a gyakorlatok kiválasztásában és a gyakorlatsorok összeállításában. A gyakorlatok variálása a mozgásütem, a kiinduló helyzet és kartartás változtatásával, a kéziszerek – súlyzó, bordásfal, pad, medicinlabda – alkalmazásával. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlás</i> Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan, állandó gyakorlási jelleggel. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Aerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az elrugaszkodás (dobbantás) gyorsaságának növelése. Az egyensúlyozás továbbfejlesztésére a statikus helyzetek időtartamának és bonyolultságának növelése. Az esztétikus mozgások előadásmódjának fejlesztésére a testtartást biztosító célirányos kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások gyakorlása. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az 1–8. osztályban elért egyéni szintű fejlődést követő rendszeres kontrollal.	
<i>Torna – iskolai sporttorna</i> Talajon és a helyi tanterv szerint választott legalább egy szeren: Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel. Az 1–8. osztályos (általában nagyon különböző) követelményeken túlmutató mozgásanyag tanulása, gyakorlása egységesen és differenciáltan. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna</i> <i>Tartásos gyakorlatelemek végzése:</i> tarkóállás, fejállás, kézállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak. <i>Mozgásos gyakorlatelemek végzése:</i> gurulóátfordulások különböző irányokba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalt, vetődések, átguggolások, átterpesztések, lábkörzések, dölések, felállások, egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód rávezető eljárásai (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc kidolgozása). Az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan. Az egyéni optimum differenciált megjelenítése az elemkapcsolatokban, gyakorlatokban. <i>Szertorna</i> A helyi tanterv által meghatározott szeren vagy szereken történik: egységesen az alapformában, differenciáltan a variációkban és az elemek mennyiségében és nehézségi fokában, egyénre szabott segítségadással társak és/vagy tanár közreműködésével, önálló tervezéssel és gyakorlással.	
<i>Szertorna fiúk számára</i> <i>Korlátton</i> – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás.	<i>Fizika:</i> az egyszerű gépek működési törvényszerűségei, forgatónyomaték, reakcióerő, egyensúly,

<i>Nyújtón</i> – kelepfelhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelepforgások, térdfellendülés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás. <i>Gyűrűn</i> – kéz- s lábfüggések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, homorított leugrás. <i>Szertorna lányok számára</i> <i>Gerendán</i> – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, hason fekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartáscserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás. <i>Felemáskorláton</i> – támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, lendület előre-hátra függésben, fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás. <i>Szertorna – szerugrás, ugrószekrényen</i> Gyakorlás és kontroll a tanuló előzetes tudása és testalkata figyelembevételével. Az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése, az első és második ív növelése. Felguggolások – homorított ugrások, vetődések, kanyarulatok, bukfencek, guggoló átugrások, terpeszátugrások, lebegőtámasz. Bemelegítés a torna gyakorlásához, egy specifikus jellegű mozgássor megtanulása. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése növekvő tanulói önállósággal. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Versenyszituációkon keresztül a szabályok gyakorlása, az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése.	tömegközéppont. <i>Biológia-egészségtan:</i> egyensúlyérzékelés, izomérzékelés, elsősegély.
<i>Ritmikus gimnasztika lányok számára</i> Az 5–6. osztályokban megfogalmazott követelményeken nehézségben túlmutató mozgásanyag tanulása, gyakorlása. Az esztétikus, szép és nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionálás és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel (testtartás, tágasság, forgásbiztonság stb.). A ritmusérzék fejlesztése. <i>Szabadgyakorlatok</i> <i>Előkészítő tartásos és mozgásos elemek alapformáinak ismétlése és új, összetett formák gyakorlása:</i> lábujjállások, terpeszállások, hajlított és guggoló állások, lépő- és kilépő állások, támadó- és védőállások, lebegő- és mérlegállások, nyújtott és hajlított ülések, lebegő ülések, térdelések, térdelőmérlegek, fekvések, kéz- és lábtámaszok, ujj- és kartartások és	<i>Ének-zene:</i> ritmus és tempó.

mozgások (lebegtetések, ejtések, fordítások, hullámok), statikus és dinamikus törzsmozgások és lábmozgások. <i>Fő mozgások alapformáinak ismételése, és új, összetett formák gyakorlása:</i> testsúlyáthelyezések, járások, futások, szökdelések, ugrások (öt alapforma megkülönböztetése), egyensúlyhelyzetek, forgások, hullámok. <i>Legalább egy kéziszer alkalmazása, helyi tantervben felcserélhető sorrendben (kötélgyakorlatok lásd 11–12. osztály.)</i> <i>Labdagyakorlatok</i> Fogások végzése, gurítások talajon és testen, labdavezetések változatos vonalon a levegőben, átadások, leütések, dobások, elkapások, labdatartások (kézzel, lábbal, térddel, nyakkal stb.) változatos szabadgyakorlati formák felhasználásával. <i>Karikagyakorlatok</i> Ugrások és fordulatok karikamozgatás közben, karikaforgatások és -átadások egyik kézről a másikba test körül és köré, karikadobások és -elkapások, karikaáthajtások, karikapörgetések talajon és levegőben, karikakörzések függőleges és vízszintes síkban. Mindkét szerrel önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz, tanári irányítással. Összefüggő elemkapcsolatok zenére. <i>Aerobik</i> (Mindkét nem számára, a helyi tantervben szabályozottan és differenciált nehézséggel.) A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkronra törekvés a zenével és egymással. Az 5–8. osztályban tanult alaplépések karmozgásokkal. Összetett kombinációik 4–8 ütemben, aszimmetrikus elemkapcsolatok. Rövid elemkapcsolatok ismételése magas cselekvésbiztonsággal (20–30 s folyamatosan). Egyéni és páros koreográfiák gyakorlása, differenciált bővítése önállóságra törekedve, a szükséges minimálisan követelt elemek felhasználásával, bővítésével. Aerobik bemutatók az osztályon belül.	
<i>Egyéb torna jellegű mozgásformák (választható)</i> A torna jellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – a helyi lehetőségek és a helyi tanterv szerint – szereken, mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, sporttáncok, eszközös táncok stb. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A szakkifejezések és vezényszavak ismerete, a legismertebbek önálló	<i>Etika:</i> társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, önreflexió, kooperatív munka.

használata a tervezésben, segítségadásban és a hibajavítás értelmezésében. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, és az ezzel kapcsolatos félelmek, szorongások, frusztrációk megfogalmazásának képessége (önreflexió), átélése és tudatos vállalása. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy esztétikájának ismerete. Felelősségvállalás a saját és a társak testi épségéért. A társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szaknyelvi kifejezés, tornaelem, vezényszó, RG-motívum, aszimmetrikus elemkapcsolat, szinkron, precizitás, elemkombináció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétika jellegű feladatok	Órakeret 35 óra
Előzetes tudás	A térdelő- és állórajt technikája, a fokozó- és repülőfutás összehangolt kar- és lábmunkája. Rövid- és hosszútávú futásnál irambeosztási tapasztalat. Váltás alsó botátadással. Távolugrás guggoló és magasugrás átlépő technikája. Kislabdahajtás nekifutással, 3 lépéses technikával. Lökőmozdulat oldalfelállásból.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ugrásoknál és a dobásoknál érvényesülő alapvető fizikai törvényszerűségek ismerete. Jártasság kialakítása a továbbfejlesztett szakági technikákban. Az emberi teljesítőképesség jelenlegi határainak viszonyítása a saját teljesítményhez, ennek révén az önismeret fejlesztése. Ösztönzés az egyéni teljesítmény túlszárnyalására, az egyéni technika kialakítására. Az általános atlétikus képességek továbbfejlesztése, a más sportágakban történő alkalmazhatóság érdekében is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások, rajtok <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Az 5–8. osztályban végzett futóiskolai feladatok, gyorsabban, erősebben és tudatosabban. Tartós és résztávós állóképesség-fejlesztő módszerek gyakorlása. <i>A sportági technika gyakorlása</i> A rövid, közép- és hosszú távon alkalmazott futótechnikák megkülönböztetése. Futások 30–60 m-en. A térdelőrajt szabályos végrehajtása rövid és hosszú sprintszámokban. A váltófutás botátadási technikáinak, a váltótávolság (segédjelek alkalmazásával történő) kialakításának és a váltás szabályainak gyakorlása. A tartós futás technikájának kontrollja, a tartós futás egyéni sebességének kialakítása az önálló gyakorlás elősegítése érdekében, a távnak megfelelő egyéni iram kialakításával.		<i>Ének-zene:</i> ritmusgyakorlatok. <i>Biológia-egészségtan:</i> aerob, anaerob energianyerés, szénhidrátok, zsírok bontása, hipoxia, VO₂ max., állóképesség, erő, gyorsaság. <i>Informatika:</i> táblázatok, grafikonok. <i>Fizika:</i> gyorsulás, hajítások.

Ugrások, szökdelések

Képességfejlesztő gyakorlatok

Az 5–8. osztályban végzett ugróiskolai feladatok továbbfejlesztése, koordináltabban, nagyobb kiterjedéssel, erővel és tudatosabban, egy lépéses sorozat elugrás, illetve kétlépéses sorozat felugrás.

A sportági technika gyakorlása

Az ugrás előtti utolsó három lépés ritmusának kialakítása.

Az „aktív elugrás” értelmezése. Az elrugaskodó láb és a lendítő láb, kar megfelelő mozgásának összehangolása. A lépő távolugró technika végrehajtása, aktív leérkezéssel. Az egyéni nekifutás próbái nagyobb elugró terület kijelölése mellett.

Magasugrás guruló és átlépő technikával, ugrások magasságra törekvés nélkül.

Az átlépő technika végrehajtása 5–7 lépéses köríven történő nekifutással.

A floptechnika gyakorlása rávezető gyakorlatokkal és csökkentett lépésszámmal. Az egyéni technika választásának és nekifutó távolság kialakításának próbái kötelezően előírt növekvő teljesítményre törekvés nélkül.

Dobások

A képességfejlesztő gyakorlatok

Különböző szerekkel, változatos dobásformák végrehajtása egy és két kézzel, különböző kiinduló helyzetekből. Speciális erősítés kézisúlyzókkal, súlyzókkal (erőgépekkel).

A sportági technika gyakorlása

Célba és távolságra dobások hajító-, lökömozdulattal.

Hajítás nekifutással, öt lépéses dobóritmusban. A lekészítés technikájának és a beszökkenés szerepének ismerete.

A háttal felállásból történő lökés technikájának ismerete.

Szabályos lökés végrehajtása oldalról vagy háttal felállásból súlygolyóval vagy medicinlabdával.

Az ideális kirepülési szög elérése a különböző dobásoknál.

Játékok és versenyek

Rajtversenyek, sprintversenyek. Egyéni, sor- és váltóversenyek gyors-, akadály- és váltófutással. Egyéb testnevelési játékok futófeladatokkal. Távolugró versenyek helyből és egyéni nekifutással. Magasugró versenyek egyéni nekifutással (érintő ugrások). Egyéni, sor- és váltóversenyek ugró és szökdelő feladatokkal. Egyéb testnevelési játékok ugrásokkal és szökdelésekkel.

Kislabdahajító versenyek helyből és lendületszerzéssel. Súlylökő versenyek. Célbadobó versenyek. Dobóiskolai versengések.

Atlétikai bemelegítési modellek gyakorlása, a futások, ugrások, dobások végzése a versenyek előtt.

ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A futóversenyek, a váltás szabályainak ismerete. Az állóképesség-fejlesztő módszerek ismerete. A nekifutás és elugrás jellemzőinek ismerete távol- és magasugrásnál. Az ugrószámok főbb szabályainak és a sérülések megelőzésének ismerete. Az ideális kirepülési szög szerepe a jobb eredmény elérésében. A dobások főbb versenyszabályainak és balesetvédelmi, biztonsági rendjének ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság; lépéshossz, lépésfrekvencia; irambeosztás, pihenőidő; ugróláb, lendítőláb, felugrás, elugrás; optimális sebesség, maximális sebesség; súlypont, szögsebesség, hatás-ellenhatás, belső ritmus, dinamizmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Motorikus képességek, mozgástapasztalatok. Balesetmentesen végzett, kevésbé ismert, szokatlan sportmozgások. A természetben üzhető sportok alapszabályai. A legfőbb balesetvédelmi és biztonsági szabályok alkalmazás szintű ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább két választott sportági mozgással a kívánt edzéshatás és élményszerzés elérése. Felkészítés az önálló vagy önszerveződő sporttevékenységek üzésére. Az edzettség, fittség növelése szabadtéri sporttevékenységekkel, különböző évszakokban és időjárási viszonyok közötti gyakorlással, mérkőzések játszásával. A testneveléssel és a sporttal kapcsolatos pozitív beállítódás, elköteleződés kialakítása az élményszerű, változatos és kötetlen foglalkozásokon keresztül. Az élményszerű játékkal és a sokoldalú játéktudással a fizikai rekreációra alkalmas sportok repertoárjának bővítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább kettő az 5–8. osztályban felsorolt lehetséges sportok, vagy/és a helyi lehetőségek adta egyéb alternatív, szabadidős sportok, táncos mozgásformák közül. Az egyén által előnyben részesített, élethossziglan üzhető sportok ismereteinek, alternatíváinak bővítése.</i> <i>Előkészítés, felkészítés, képességfejlesztés</i> Az élményszerű, természetben végzett előkészítő és rávezető gyakorlatokkal, a szervezet alkalmazkodóképességének, az edzettség, fittség fejlesztése. Természetben végzett önálló bemelegítés,		<i>Földrajz: időjárási ismeretek, tájékozódás, térképhasználat.</i>

gyakorlás laza tanári kontrollal. A környezettudatos viselkedés alapelveinek megismerése. Közlekedésbiztonsági szabályok elsajátítása és betartása. Felkészülés és együttműködés: táborok, speciális, túra jellegű terhelések. <i>Technika és taktika gyakorlása</i> Minimális helyigényű vagy kis eszközigényű sportmozgások megismerése. Az adott sportmozgásnak a lehetőségekhez képest minél sokoldalúbb, balesetmentes elsajátítása, élményszerű gyakorlása. Lehetséges példák a helyi tantervhez: <i>Nordic-walking (NW):</i> Sokoldalú motoros képességfejlesztés (állóképesség, erő, koordináció, mozgékonyág, gyorsaság). A NW időjáráshoz és környezeti feltételekhez igazodó bemelegítő és nyújtó gyakorlatai. <i>Turul: Technikai elemek:</i> adogatás, adogatás átlósan és egyenesen; a labda megütése alulról és felülről, falra, háló felett. Ütögetések és nyítások különböző méretű és felületű célba. Egyéni, páros és vegyes páros játszmák mérkőzésszerűen. Játékok, versengések, akadályok legyőzése a választott sportban, fizikai aktivitásban. A fair play szellemének és a személyes biztonságának a szem előtt tartása minden mozgásos tevékenységben. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az élethosszig tartó mozgásos tevékenységekhez elengedhetetlen felelős döntésekhez szükséges képességek fejlesztése. Az egyéni képességek kibontakoztatása közösségi tevékenységek során. A transzferáló képesség fejlesztése, a sportban átélt élmények áttöltése az élet más területeire, a saját és a környezet javára. Információk átadása, mások tanítása, az élmények, tábori tapasztalatok átadása. Rekreációs tevékenységformák elsajátítása, kreatív alkalmazása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kooperáció, önkéntesség, szabálykövető magatartás, segítségadás, környezettudatosság, edzettség, fittség, bátorság–vakmerőség, közlekedési szabály.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A páros és küzdőjátékok, test-test elleni küzdelmek fajtái. A grundbirkózás mozgástechnikái, alapvető szabályai. A dzsúdóval kapcsolatos technikák fajtái és alkalmazhatóságuk a küzdelmekben.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyén (ön)védelmét szolgáló egyszerűbb technikákban, küzdelmekben magas fokú jártasság elérése. Aktív részvétel a grundbirkózásban, dzsúdó küzdelmekben. A küzdő típusú sportágak, játékok tudatos alkalmazása során az önuralom erősítésére, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására szoktatás.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A test-test elleni feladatokat csak és kizárólag azonos nemű és közel azonos testalkatú tanulókkal végeztetjük. Lányok esetében a tematikai egység várt eredményeit szem előtt tartva, a grundbirkózás- és a dzsúdótartalom 9–12. osztályokban csökkenthető. Az óraszám 40%-a átcsoportosítható torna jellegű, ritmusos és zenés mozgásokra. Előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok Az 5–8. osztályos mozgásfeladatok variációinak ismételése, gyakorlása, továbbfejlesztése. Azon testi és pszichés képességek megerősítése, amelyek alkalmassá teszik a tanulót a bonyolultabb gyakorlatok végrehajtására. Alap kézgyakorlatok, húzó-taszító gyakorlatok, lenyomó-emelő gyakorlatok, esések-zuhanások sérülésmentes elsajátítása, egészségi és élettani szabályok betartása. Küzdőgyakorlatok szerrel, szer nélkül társakkal vagy önállóan. Alapvető önvédelmi technikákat elsajátító gyakorlatok játékos és változó körülmények között. A gyakorlatok tanulása saját képességek figyelembevételével történik. Grundbirkózás A 7–8. osztályos kerettantervben felsorolt fogások, kitolások, kihúzások, emelések, szabadulások gyakorlása, cselekvésbiztos végrehajtása. Újabb elemkapcsolatok megismerése, megoldása. Az egyensúlyhelyzetek tudatos kihasználása, mögékerülések, kiemelések állásból, térdelésből, földharcban. Dzsúdó Ismételés a 7–8. osztályban felsoroltak szerint. A technikák differenciált alkalmazása új variációkban, fokozódó erő kifejtéssel és bővülő szabályismerettel, önfegyellemmel. <i>Technikák:</i> Alapfogás. Az egyensúlyvesztés irányai, a dobás részei. Nagy külső horogdobás (osoto gari), nagy csípődobás (ogoshi). Félvállas gurulás előre és hátra talajközeli helyzetből indulva, állásból történő végrehajtásig. Futásból történő végrehajtás (akadályok felett, zsámoly felett, kifeszített kötél felett, karikán át). <i>Átmenet dobástechnikából lezserítés technikába:</i> nagy külső horogdobást követően rézsútos lezserítés, nagy csípődobást követően rézsútos lezserítés.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> keleti kultúrák. <i>Biológia-egészségtan:</i> izmok, ízületek mozgékonyasága, anatómiai ismeretek, testi és lelki harmónia. <i>Etika:</i> a másik ember tiszteletben tartása.

<i>Állasküzdelem:</i> Fogáskeresés és fogásbontás gyakorlása. Küzdőmozgás elsajátítása és kialakítása. Az önvédelmi és küzdő jellegű feladatok eredményes végrehajtását befolyásoló alapvető motoros képességek életkorhoz igazított fejlesztési eljárásai – küzdőfeladatok, küzdőjátékok természetes mozgásokkal. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az általános és küzdő jellegű sportágak gyakorlását megelőző specifikus bemelegítő mozgások ismerete. Az eszközökkel végrehajtható küzdőfeladatok ismerete (tornabot, súlyzó, gumikötél, medicinlabda). A balesetveszélyes helyzetek felismerése, megelőzése. A küzdőfeladatok közben felmerülő saját és társas problémák konstruktív megoldása, és az ellentmondásos helyzetek szabálytudatos kezelése. A felmerülő vitákban érvelés a sportszerű magatartás mellett. Néhány elv és bölcsélet ismerete a keleti mesterek tanításaiból. A sportszerűség, sikerorientáltság, kudarctürés megfogalmazásának képessége.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Páros és csapat küzdőjáték, tiszta győzelem, pontozásos győzelem, önismeret, tisztelet, tus, ippon, állasküzdelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra – prevenció	Órakeret 29 óra
Előzetes tudás	Légző-, relaxációs és testtartásjavító gyakorlatok, alapvető gerinctorna-gyakorlatok, törzsizom-erősítő gyakorlatok és ellenjavallt gyakorlatok. Az autogén tréning ismerete. A prevenció tágabb értelmezése. A bemelegítés, a levezetés jelentősége, szerepe. Tudatos balesetmegelőzés, a veszélyes helyzetek és a fenyegetettség elkerülése. A téli időjárás jótékony hatása az egészségvédelemre. A fájdalmak türése (oxigénadósság, savasodás).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A testkultúrához tartozó, az általános műveltséget fejlesztő élettani, anatómiai – elméleti és gyakorlati – tudás megalapozottá tétele. Az egészséges életvitel szükségleteivel kapcsolatos értékek és az egészségmegőrző szokásrendszer megerősítése. Az élethosszig tartó sportoláshoz szükséges felelős döntések rugalmasan bővíthető információs készletének megszerezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános bemelegítő mozgássor (modell) gyakorlása (futás, hajlítások, nyújtások, lendítések stb.). Fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. A sportági területeken tanult speciális bemelegítések ismételése.		<i>Biológia-egészségtan:</i> ismeretek az emberi test működéséről, aerobterhelés, gerincferdülés.

A testtudatot alakító, koordináció- és fittségfejlesztő szabályjátékok és feladatjátékok kreatív, kooperatív, valamint versenyjelleggel. Játékok testtartásjavító feladatokkal. Edzés, terhelés A labdajátékokban különösen igénybe vett izmok sérülésének prevenciójára irányuló gyakorlatok. A keringési rendszer terhelése megfelelő munkapulzus-érték mellett, és a pulzus idősoros mérése (nyugalmi pulzus, munkapulzus, felső érték stb.). Az intenzitás, ismétlésszám és a pihenőidő változtatása, hatása a terhelésre. Részben önálló mozgásprogram-tervezés. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében – egyszerű edzéstervek a gyengeségek felszámolására. Nemek közötti eltérések megjelenítése az edzésaktivitásban. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében. Köredzés változatos mintákkal, 4–6 feladattal.	
Motoros tesztek központi előírás szerint. Az egészséges test és lélek megóvása. A testsúly, testtömeg, illetve lehetőség szerint a testösszetétel mérése – összehasonlító idősoros adatrögzítés. Stresszoldó és progresszív relaxációs gyakorlatok: A technikák használata az egyén tanulási technikáinak tökéletesítésében. A komputerhasználat ellensúlyozására mozgásminták gyakorlása. A biomechanikailag helyes testtartás kialakítását és fenntartását szolgáló gyakorlatanyag: a biomechanikailag helyes testtartás megőrzésének gyakorlatai – állandó gyakorlás a tanár és a társak kontrollja, hibajavítása mellett. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az erősítés és nyújtás ellenjavallt gyakorlatainak ismerete és az okozati összefüggés egyszerű magyarázata. A keringést fokozó természetes és speciális sportági mozgásformák jelentősége a bemelegítés szempontjából. Az autogén tréning, progresszív relaxáció értelmezése. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok meghatározása, felismerése, helyes kivitelezése, a hibák kijavítása. A gerinckímélet lényegének ismerete a testnevelési és sportmozgásokban. Törekvés az önmagához képest legjobb teljesítmény elérésére, a siker átélésére, a kudarc elfogadására, a teljesítmény részeként való értelmezésére. A házi és kerti munkák gerinckímélő módjainak ismerete. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, kommunikációja mint a műveltségterületi kommunikáció része.	

A serdülőkor specifikus feszültségei és érzelmi hullámzásainak felismerése, és a sport általi oldás elfogadása. Felelősségvállalás a gyakorlatban a saját és a társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyugalmi pulzus, munkapulzus, köredzés, intenzitás, ismétlésszám, testtömegindex, biomechanikailag helyes testtartás, küzdési stratégia, gerincvédelem.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> Az adott iskolában a helyi tanterv szerinti technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok ismerete és aktív, kooperatív gyakorlása. Komplex szabályismeret, sportszerű alkalmazás és a játékok önálló továbbfejlesztése. Játék egyre bővülő versenyszabály-készlettel. A technikák és taktikai megoldások többnyire tudatos, a játékszerepnek megfelelő megválasztása. A játékfolyamat, a taktikai megoldások szóbeli elemzése, a fair és a csapatelkötelezett játék melletti állásfoglalás. Játéktapasztalat a társas kapcsolatok ápolásában, a társak nagyon eltérő képességeinek elfogadása, bevonó játékok játszása. <i>Torna jellegű feladatok</i> A mozgáselemek mozgásbiztonságának és a gyakorlás mennyise, minősége közötti oksági viszonyok megértése és érvényesítése a gyakorlatban. Az építő jellegű kritika elfogadása és a mozdulatok kivitelezésének javítása. Esztétikus és harmonikus előadásmód. Önálló talaj- és/vagy szergyakorlat, RG-gyakorlat, egyszerű aerobik elemkapcsolatok összeállítása. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk, versenyszituációk, versenyszabályok ismerete. A tanult mozgások a versenysportok területén, elemi tájékozottság a magyar sportolók sikereit illetően. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> Egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség helyes becslése, illetve a becsült értékek alapján a feladat pontos végrehajtása. Évfolyamonként önmagához mérten javuló futó-, ugró-, dobóteljesítmény. A tempóérzék és odafigyelési képesség fejlesztése a váltófutás gyakorlásán keresztül. A transzferhatás érvényesülése, más mozgásformák javulása az atlétikai képességek fejlődésének hatására. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az adott sportmozgás technikájának elfogadható cselekvésbiztonságú végrehajtása. A sebesség, a gyorsulás és a tempóváltások uralása guruláskor,
--	---

	csúszáskor, gördüléskor. Tapasztalat a sportolás során használt különféle anyagok, felületek tulajdonságairól és a baleseti kockázatokról. Feladatok tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete és azok alkalmazása a gyakorlatban. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> Az önvédelmi és küzdőgyakorlatokban, harcokban a közös szabályok, biztonsági követelmények és a küzdésekkel kapcsolatos rituálé betartása. A veszélyhelyzetek agresszív magatartásformák kerülése, az indulatok feletti uralom. Néhány támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete, eredményes önvédelem és szabadulás a fogásból. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> Bemelegítés, fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzőinek és néhány jellemző deformitás kockázatának értelmezése, a megőrzés néhány gyakorlatának ismerete és felelős alkalmazása. A gerinc sérüléseinek leggyakoribb fajtái, valamint a gerinc és az ízületek védelmének legfontosabb szempontjai. A preventív relaxációs gyakorlatok tudatos alkalmazása. A fitességi paraméterek ismerete, mérésük tesztek segítségével, ezzel kapcsolatosan önfejlesztő célok megfogalmazása az egészség-edzettség érdekében. A szükséges táplálkozási ismeretek alkalmazása a testsúly, testtömeg ismeretében. A rendszeres testmozgás pozitív hatásainak ismerete a káros szenvedélyek leküzdésében, az érzelem- és a feszültségszabályozásban.
--	--

11–12. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	A helyi tanterv szerint választott labdajátékokban technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok, lényeges versenyszabályok ismerete és alkalmazása. Megfelelés a játékszerepnek, sportszerű és csapatelkötelezett viselkedés. Ismeretek a játékvezetői gyakorlatról. Empátia és tolerancia a társakkal szemben. Önfejlesztő és társas kapcsolatépítő játékok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<i>A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan:</i> A megoldások sokféleségének, sikerességének bővítése. Az önálló játékhoz szükséges technikai és taktikai tudás növelése. Az egyéni fizikai adottságok és jellemvonások fejlesztése, a csapatok eredményességéhez szükséges képességek, attitűdök erősítése. A többféle labdajáték során a mozgástanulás folyamatában működő transzferhatás kihasználása.	

Megküzdés a feszültségekkel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Általános feladatok <i>Az önszervezés gyakorlása</i> Önálló csapatalakítás, bemelegítés, gyakorlás és játékszervezés. A támadás és védekezés megszervezésére, a csapatösszeállításra és az értékelésre vonatkozó megbeszélések a gyakorlásokba építve. Szituációk, feladatok megoldása egyéni és/vagy társas döntéshozatallal, a sportszerűség, tolerancia és empátia szem előtt tartásával. A tevékenységekhez tartozó felszerelések, berendezések önálló használata, rendben tartása, megóvása. <i>Lényeges játékszabályok készségszintű alkalmazása – játékvezetői gyakorlat</i> A labdával vagy labda nélkül történő mozgások közben elkövethető, direkt vagy indirekt személyre irányuló szabálytalanságok ismerete, az elkerülésüket elősegítő gyakorlatok, megerősítések, megbeszélések. Az elkövetett vétség önálló jelzése, annak elvárása. A labdajáték-specifikus időhatárok betartásának gyakorlatai. Játékfolyamatok „belső” játékvezetéssel, megegyezéssel. A játékvezetés gyakorlása laza tanári kontrollal, önállóan, a lényeges játékszabályok alkalmazásával, néhány játékvezetői nonverbális jel használatával. <i>Versenyhelyzetek</i> A labdajátékok alap- és játékkismereteinek alkalmazása, megmérettetése osztályszintű mérkőzéseken, házibajnokságokon, a tehetségesebb tanulók számára a korosztályos diákolimpiai és egyéb versenyeken. <i>Kosárlabdázás</i> <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Új variációk a már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan – többféle cselezés, ritmusváltás, biztonságos labdabirtoklás, kidobott labda elfogása, labdavezetés különböző testhelyzetekben, támadó, védő láb- és karmozgások, összetettebb átadások, kötetlen átadási formák, küzdések váll-váll érintéssel a labda megszerzéséért, lepattanó labda megszerzése, ebből indulás, átadás vagy kosárra dobás. Hármás-nyolcas mögéfutással. A technikákat alkalmazó játékok párban, csoportban a variációk önálló és kreatív felhasználásával. <i>Taktikai fejlesztés</i> Az emberfogásos védekezés gyakorlása és önálló alkalmazása. Formációk begyakorlása két vagy több ember részvételével támadásban és védekezésben. A speciális feladatok megoldása, büntetődobás utáni támadás és védekezés.	<i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, gravitáció, forgatónyomaték, pályavonal, hatás-ellenhatás.

Játék minden összetételű, emberhátrányos, emberelőnyös és azonos létszámú taktikai szituációban. Önálló ötletjáték (streetball, illetve egészpályás 5:5 elleni játék).	
<i>Kézilabdázás</i> <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Változatos variációk megoldása már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan. Taktikaelőkészítő futó- és fogójátékok, test-test elleni küzdelmek. Labdatechnikák összetett és bonyolultabb alapformái cselekvésbiztosan végrehajtva. Indulócsel, átadócsel, lövőcsel, cselkapcsolatok alkalmazása mindkét oldalra. Sáncolás, zárás. Szélsők, átlövők, beállók kapura lövéseinek gyakorlása, alkalmazása rövidebb akciók befejezéseként, kapusmozgások átismétlése. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Gyors indítások gyakorlása, létszámbeli előnyből, illetve hátrányból való támadások. Játékszituációk ismétlése beállóval, lerohanás rendezetlen védelem ellen, szélsőbefutások. Védekezés irányítása gyorsindítás esetén. Védekezési taktika végrehajtása 6:0, 5:1, védekezési rendszerek esetén.	<i>Matematika:</i> téreometria, valószínűség számítás.
<i>Labdarúgás</i> <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A tanult elemek összetett variációkban alkalmazott megoldásai csökkenő hibaszázalékkal, biztonságos labdakezelés eredményes befejezésekkel. Pozícióváltások szélességben és mélységben zavaró ellenféllel szemben, felívelés, beadások, letámadás, visszatámadás. Pontos cselezések, szerelések alkalmazása a játékban. Változatos kapura lövések, ívelések, rúgásfajták alkalmazása, a labda céltudatos irányításával. A fejelések különböző fajtái dobott vagy rúgott labdából. Szögletűrúgás, a bedobás eredményes technikája, büntetőrúgások különböző távolságból. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> A szoros és követő emberfogás gyakorlása kisebb és nagyobb egységekben. Védelmi rendszerek ismerete és gyakorlása. Támadás felépítése az emberfogás és területvédelem ellen. Csapatrészek belüli koordinált együttműködés, és csapatrészek összjátékának megvalósítása a kötött játékfolyamatok és ötletjáték során. Kézilabdában és labdarúgásban a mezőnyjátékosra és a kapusra vonatkozó szabályok ismerete, betartása.	<i>Biológia-egészségtan:</i> érzékszervek külön-külön és együttes működése.
<i>Röplabdázás</i> <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A labdaérintés biztonságának, a labda tudatos és pontos helyezésének gyakorlása, a hibaszázalék csökkentése, az élvezhető, folyamatos játék elérése érdekében. Gurulások, vetődések. Célba ütések és érintő labdatovábbítások mozdulatlan céltárgyra vagy társhoz. A sáncolás technikája egyénileg és párban. Az ütés és a sáncolás fedezése.	

Tanult támadási technikák gyakorlása, a felső egyenes nyitás differenciált továbbfejlesztése növekvő távolságról, ügyesebbek felugrásból. A feladás technikájának biztonságos alkalmazása alkar- és kosárérintéssel egyaránt. „Röptenisz”, szabadon választott vagy megkötött érintésfajtaival. Rövid és hosszú labdaátadások talajon vagy levegőben. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Átadások, átvételek mélységi, szélességi játékhelyzetek kialakításával. Védekezések különböző állásrendek szerint, a csillagalakzat, alapvédekezési forma megtanítása. 4:2-es és az 5:1-es védekezési és támadási játékelemek elsajátítása. Ütő és sáncoló játékosok melletti védekezés, sánc mögötti ütött vagy ejtett labdához való elhelyezkedés. A forgásszabály betartása, megfelelés az első és a második sorra vonatkozó főbb megkötéseknek, a háló és a labda hibás érintésének szabályai és a labdára, emberre vonatkozó területelhagyás értelmezése. Bonyolultabb – kooperatív, kreatív – testnevelési és sportjátékok. A sportjátékokra való előkészítésen túlmutató, stratégiai jellegű, az életszerepekre felkészítő és inklúzióra érzékenyítő játékok.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az animáció alkalmazása a játékok továbbfejlesztésében. A testnevelési és sportjátékok mozgásai, szabályrendszere egymásra épülésének megértése. A legfontosabb játékvezetői jelzések ismerete. A sportjátékok transzferhatásának felismerése és az egyén fejlődése szempontjából lehetséges összefüggések értelmezése. Konstruktív konfliktusmegoldás a páros és a társas kapcsolatokban. Sportjáték-történeti ismeretek, érdeklődés, tájékozottság a témában. A sportjátékok kiemelkedő magyar bázisai, nemzetközi sikerek. A személyes biztonság és társak biztonságának védelme a játékszituációkban, a döntésekben pedig a baleset-megelőzés fontosságának tudatos képviselése. Az alkotó, kooperatív mozgásos tevékenységek kezdeményezése, az ötletek kulturált megfogalmazása és megvalósítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék, ráfordulás, befutás, hármás-nyolcas, ütő-sáncolás fedezése, eséstompítás, bevetődéses-bedőléses lövés, sportág-specifikus bemelegítés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Differenciált gyakorlatok átlagos mozgásbiztonsággal, szükség esetén segítő biztosítással. Esztétikus, fegyelmezett végrehajtás. A differenciált oktatásból fakadó különbségek a gyakorlás mennyiségét és minőségét tekintve, ennek okai, következményei. Gyengeségek ellensúlyozása képességfejlesztéssel, gyakorlással. Részleges önállóság és segítségadás az egyéni, páros és társas feladatokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A koordináció, a cselekvésbiztonság, a zenéhez illeszkedés továbbfejlesztése a torna jellegű sorozatok során a már ismert és új elem- és motívumkapcsolatokkal. Az önállóság és a kooperativitás növelése a mozgásrendszer működtetésének minden területén: a bemelegítésben, a képességfejlesztésben, a gyakorlásban, a versenyzésben, a versenyrendezésben. Az erősségek és gyengeségek figyelembevétele, egyéni célirányos fejlesztések. A közös tervezés, kivitelezés során a kellő határozottságú és öntudatú kommunikáció fejlesztése. A gyakorlatok jó tartással, biztos kiállással történő, esztétikus, gördülékeny végrehajtása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Rendgyakorlatok</i> A korábbi évfolyamokon gyakoroltak alkalmazása az óraszervezés funkcióinak megfelelően. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok</i> A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok: pl. mozgásütem változtatása, kiinduló helyzet és kartartás változtatása. Változatos eszközök, kéziszerek – thera band, gyógylabda, homokzsák stb. – alkalmazása a helyi felszereltség függvényében. 8–16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, egyidejű mozgáskapcsolatok, aszimmetrikus sorozatok. <i>Összetett, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok végzése</i> Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan, az egyéni optimumra törekvéssel. Az ízületi lazaság megtartása, fokozása gimnasztikai és stretching gyakorlatokkal. Az aktív és passzív izomnyújtás hatásának elkülönítése. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Az agonista és antagonist izmok arányos, harmonikus fejlesztése. Anaerob állóképességet fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel.		<i>Fizika:</i> egyensúly, mozgások, gravitáció, szabadesés, szögelfordulás. <i>Biológia-egészségtan:</i> az izomműködés élettana.

Az egyensúlyozás gyakorlatai: dinamikus gyakorlatok guggolásban, talpon, lábujjon, forgómozgásokkal sorozatban. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az egyéni fejlődést követő rendszeres kontrollal. Torna, sporttorna Talajon és <i>a helyi tanterv szerint választott egy szeren</i> a korábbi követelményeken túlmutatva, és/vagy <i>egy másik szer</i> mozgásanyagának tanulása, gyakorlása. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna</i> Tartásos gyakorlatelemek, elemkapcsolatok gyakorlása: tarkóállás, fejállás, kézállás, mérlegállások, spárgák, hidak, mozgásos gyakorlatelemek gyakorlása: gurulóátfordulások különböző irányokba, gurulóátfordulás hátra – tolódás kézállásba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalt, vetődések, átguggolások, átterpesztések, lábkörzések, dölések, felállások egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan. <i>Összefüggő gyakorlatsorok – társas talajtorna</i> Gyakorlás során az egyéni optimum, önálló bővítés megjelenítése az elemkapcsolatokban, sorozatokban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód igénye (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc) mint minőségi elvárás megjelenik a hibajavítás, az ismétlések során. Páros gyakorlatok önálló összeállítása cselekvésbiztos szinten elsajátított talajtorna-elemek kreatív felhasználásával, a szükség szerint beépített segítségadást tartalmazva. <i>Szertorna-gyakorlatok</i> A gyakoroltatás során egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése egyénre szabottan történik.	
<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken fiúk számára</i> Korlát – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. Nyújtón – kelep felhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelep forgások, térd fellendülés, billenés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás, nyílugrás. Gyűrűn – kéz- és lábfüggések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, húzóadás-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra.	

<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken lányok számára</i> Gerendán – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hasonfekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartáscserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. Felemáskorláton – támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban, lendület lebegőtámaszba, kelepfellendülés támaszba, fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. Bemelegítés a torna gyakorlásához, együttes bemelegítési modellel, majd önálló mozgássorral. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése önállóan. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a tudatos hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Alkalmazás versenyszituációkon keresztül, az egyszerű szabályok – pontozási hierarchia és szemlélet – gyakorlása. Ritmikus gimnasztika Az esztétikus és nőies mozgásokat, alakformálást, minőségi interpretálást segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások megismerése, gyakorlása. A ritmusérzék továbbfejlesztése, lehetőség az önálló zeneválasztásra a szélsőségektől való elhatárolódás mellett. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz, páros és csoportos interpretációk támogatása. <i>Szabadgyakorlatok</i> A 9–10. osztályban gyakorolt, előkészítő tartásos és mozgásos elemek és fő mozgások alapformáinak ismétlése és új, összetett formák gyakorlása. A kéziszerre vonatkozóan lásd a 9–10. osztály tematikai egységét. <i>Kötélgyakorlatok</i> <i>Lengetések:</i> oldalt lengetés; elől lengetés; fent lengetés; „fűnyíró”; 8-as figura. <i>Kötéláthajtások:</i> egy, illetve páros lábon szökdeléssel, előre és hátra kötélahajtással állóhelyben és haladással; futás mindkét láb alatt történő áthajtással; helyben futás a joggoláshoz hasonló lábmunkával. <i>Kombinációk:</i> oldalt lengetés egyik oldalra, majd páros lábon szökdelés közben kötélahajtás előre, ezt követően oldalt lengetés másik oldalra; ugyanez hátra kötélahajtással. <i>Fordulatok:</i> 2x180° fordulat (egy oldallengetés közben 180° fordulat, majd kötélahajtás hátra a láb alatt, ezután a második 180° fordulat, majd kötélahajtás előre a láb alatt). 8–10 elemből álló elemkapcsolat begyakorlása zenével a zene ritmusának, dinamikájának megfelelően.	<i>Művészetek: az esztétika fogalma.</i>
---	---

Aerobik A sportág jelleg megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék. A korábban tanult aerobik lépésgyakorlatok, alaplépések, haladások, karmozdulatok összehangolása, az aerobik kritériumainak való megfelelés a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkronban a zenével és egymással. Rövid koreográfiák ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (30–40 s). Páros, mikrocsoportos koreográfiák önálló csoportmunkára törekedve, a szükséges optimális tanári irányítással. Aerobik-bemutatók egyszerűsített szabályokkal. <i>Egyéb torna jellegű és táncos mozgásformák (választható)</i> A torna jellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása, fejlesztése más mozgásrendszerekben a helyi lehetőségek és a helyi tanterv szerint. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, eszközös táncok, utcai táncok stb.	<i>Ének-zene:</i> tempó, ritmus.
ISMERETEK–SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az erősítő és nyújtó hatású gyakorlatok alapvető anatómiai és élettani ismeretei. Hajlandóság az egyéni hibás berögződések korrigálására. A nemnek megfelelő mozgásdinamika és/vagy az esztétikus és harmonikus mozgás átélése és tudatos felvállalása. A divat és a média testkultúrára ható kedvező és kedvezőtlen tényezőinek szétválasztása (értékfelismerés, önértékelés). A saját és társ testi épsége iránti felelősségvállalás, a társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatás. Az egyéni és csoportos helyzetekből adódó sajátosságok mérlegelése, az objektív megoldások keresése. A mozgás zenei és az esztétikai aspektusaira vonatkozó ismeretek. A tornasport sporttörténeti érdekességei („lovass nemzete vagyunk”).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Agonista, antagonisták izmok, aktív és passzív nyújtás, dinamikus egyensúly, társas talajtorna, forgásbiztonság, divatos mozgásrendszer, sporttánc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétikai jellegű feladatok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Térdelő-, álló- és repülőrajt versenyszerű helyzetekben. Iramszakasz, egyéni irambeosztás. Különböző botátadási technikák a váltófutásban. Optimális lendületszerzés, elrugázkodás, repülőfázis, biztonságos leérkezés az ugrásokban. A hajítás, lökés különbözőségei a mozgásban és a fizikai mutatók terén.	
A tematikai egység	Az egyén számára előnyös atlétikai mozgásformák kiválasztása és	

nevelési-fejlesztési céljai	önálló gyakorlása révén az önismeret fejlesztése. A már elsajátított atlétikai futó-, ugró-, dobószámok versenyszabályainak a korosztályos előírások szerinti alkalmazása és betartása. Motiváló eljárások az egyéni eredmény, edzésteljesítmény javítására. A mérhető teljesítményeken alapuló objektív ellenőrzés elfogadtatása, beépítése a személyes aktivitásokat befolyásoló döntéshozatalba. A folyamatos és visszatérő gyakorlás szerepének, jelentőségének, hatásának tudatosítása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások <i>Rövidtáv, váltófutás, gátfutás</i> A gyorsfutás technikáját javító gyakorlatok változatos végrehajtása. A kedvező rajthelyzet kialakítása, segédvonalak kijelölése. Eredményorientált együttműködés váltófutásban. Váltók alakítása, versengések. A gátvételi technika alkalmazása magasabb akadályon, léceken, gáton 4–5 lépéses ritmusban. <i>Középtáv, folyamatos futás, tájékozódási futás</i> A különböző távokhoz illeszkedő futótechnika kiválasztása. Jártasság az adott távhoz szükséges versenytempó és irambeosztás megválasztásában. Állóképesség-fejlesztő módszerek rendszeres alkalmazása és teljesítményének nyomon követése. Ugrások A lépő és guggoló, a homorító távolugrás jellemzőinek ismerete, kivitelezése a valós méretű elugró felületről elugorva. (Differenciáltan a legügyesebbeknek) Választás a magasugró technikák közül. Végrehajtás 5–7 lépéses, egyénileg kialakított nekifutással, a testi adottságok alapján differenciált elvárások szerint versenyszerűen. Sorozatszökdelések végrehajtása. 1–3 lépéses sorozat elugrás, illetve sorozat felugrások technikajavító végrehajtása. Gyorsuló nekifutás optimális távolságról. Dobások Az egy- és kétkézes vetések technikái. Lendületvétellel egykezes vetés végrehajtása. Vetések negyed- és egész fordulattal, a perdület iskolázása. Hajítás optimális lendülettel. Választás az egyes lökő mozdulatok közül. Az optimális kidobási szög, sebességre és magasságra törekvés. Célba és távolságra dobások hajító, lökő és vető mozdulattal. A törzsizom sokoldalú erősítése különböző dobásformákkal. ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A gátfutás lendítő és elrugaszkodó lábmozgásának ismerete. A középtávok állórajtra vonatkozó szabályainak, a köríven futás szabályszerűségeinek, a repülőrajt előnyeinek ismerete.	<i>Biológia-egészségtan:</i> szénhidrátlebontás. <i>Fizika:</i> hajítások, energia. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Az olimpiai eszme. Az újkori olimpiák története.

A savasodás jellegzetes hatásainak és teljesítőképességre gyakorolt hatásának ismerete. Az iram- és a tempóválasztás szempontjainak ismerete. Információk a passzív mozgatórendszer túlzott megterhelését, károsodását okozó erőedzésekről. Az olimpiákon szereplő atlétikai versenyszámok ismerete. A magyar olimpiai futó-, ugró- és dobóeredmények ismerete. „A gyorsabban, magasabbra, erősebben” jelmondat értelmezése. Törekvés a személyes legjobb teljesítmény elérésére, a siker átélése, a kudarc elfogadása és feldolgozása. Az élettani különbségek ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyéni reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság, váltás közbeni alkalmazkodás, korrekció, holtpont, lépő, homorító és ollózó technika, átlépő, guruló, hasmánt- és flop-technika, optimális nekifutás, felugrási ritmus, előfeszítés, becsúszás, vetés, perdület.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A test feletti uralom szokatlan, új mozgásszituációkban. A baleseti kockázatok mérlegelése. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges gyakorlási és balesetvédelmi alafogalmak, eljárások. Szabadban, teremben, spontán helyzetben végezhető egyéni, társas, csoportos mozgásformák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rekreációval gazdagított életvitelhez szükséges sportági, élettani, edzéselméleti ismeretek megszerzése. Az önállóan kezdeményezett társas vagy csoportos sportolás megszervezéséhez és lebonyolításához szükséges ismeretek elsajátítása. A testnevelés újszerű tartalmakkal történő gazdagítása, az iskolai létesítményen belüli és a tágabb környezetben elérhető lehetőségek ismerete és használata sportolásra. Újabb mozgásformák, sportágak megismerése a felnőttkori sportos életvitelhez, a családi és csoportos öntevékeny sportoláshoz szükséges mozgásműveltségbeli ismeretek elsajátítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább két választott sportági mozgásrendszer tanítása-tanulása a helyi tanterv szerint.</i> A szabadtéri és élethossziglan űzhető mozgásformák (úszás, túrázás) előnyeinek hangsúlyozása. Edzés a természetben – játszóterek, szabadidőközpontok bevonása, pl. jégpálya készítése. Megfelelés az újszerű mozgásfeladatok kihívásainak. Információk a közlekedésbiztonságról a kerékpározás szempontjából. . Környezettudatos sportolás: a zöldfelület megóvása, kímélő tájhasználat, az épületek megóvása, takarékos energia- és vízhasználat, dohányzás elleni küzdelem és hulladékgyűjtés,		<i>Biológia-egészségtan:</i> élettan.

újrahasznosítás. A családi, baráti, munkahelyi csoportos és öntevékeny sportolásra való felkészítés, az önszerveződéshez szükséges ismeretek, jártasságok megszerzése. Társaságban is jól alkalmazható kreatív, kommunikációs és kooperációs mozgásos játékok tárházának bővítése. Egyszerű (akár saját készítésű) eszközökkel szerény térigényű mozgásformák elsajátítása (ugrókötelezés, asztalitenisz, lengőteke, tollaslabda, minitrambulin, falmászás stb.). ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Szabályismeret és baleset-megelőzési információk a helyi tantervben kidolgozott alternatív sportok területén. A helyes öltözködés és folyadékfogyasztás a szabadtéren végzett sportolás során. A környezettudatos magatartás ismérvei, a testmozgások során az egyénnek az önmagával, a társaival és a természettel való harmonikus kapcsolata. A táborozáskor használatos eszközök megismerése, jártasság a használatukban (tájéoló és térkép használata, sátorverés, vízitúra, vándortábor stb.). Egy választott alternatív sportágban a világelit teljesítményének ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rekreáció, edzettség, fittség, jó közérzet, teljesítőképesség, újrahasznosítás, példamutatás; környezettudatos attitűd a természeti- és az épített környezet használatában.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Biztonsági követelmények és a küzdesekkel kapcsolatos rituálé. Az indulatok feletti uralom. Egy-két önvédelmi megoldás, szabadulás a fogásból. A dzsúdó, illetve grundbirkózás alaptechnikái, szabályai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az akaraterő, a kitartás, a küzdőképesség, az önbizalom fejlesztése, a félelem leküzdése és a sportszerűség (fair play) szemléletének kiteljesítése. Küzdő típusú játékok tudatos alkalmazása a személyiségfejlesztésben, különös tekintettel az önuralomra, az önvédelemre, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására. A közösségben előforduló veszélyhelyzetek felismerése és kezelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A küzdesek előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok. Önvédelem – női önvédelem A közelharc alapelveinek alkalmazása a gyakorlatban. Az önvédelem 4–5 mozgásbiztonsággal végrehajtott megoldása.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: ókori olimpiák, hősök, távolkeleti kultúrák.</i>

Gyakorlás nagy elemszámú ismétléssel, automatizáció. A grundbirkózás cselekvésbiztos gyakorlása: Alapállás, alaphelyzetek stabil alkalmazása, szabályos és erős fogások csuklóra, karra, nyakra, derékra, rögzített kilendítések, keresztfogások. Emelések hónaljfogással, derékfogással, kevert fogással. A mögékerülések és kiemelések különböző változatai, dobástechnikák, leszorítások alkalmazása. Az eredményes földharc technikájának elsajátítása. Egyéni és csapatversenyek, küzdési taktikát igénylő feladatok játékos formában és páros küzdelmek. Dzsúdó sportági készségfejlesztés: A 9–10. osztályban tanult technikák és taktikák továbbfejlesztése. Az egyensúlyt stabilizáló és az azt kibillentő gyakorlatok, testsúlyáthelyezések, irányváltoztatások, gurulások előre, hátra, oldalra. Szabadulás különböző fogásokból (karfogás, ölelőfogás, fojtás). Támadás-elhárítási módszerek. Állásküzdelem a tanult dobásokkal. A tanult variációk mellett – a szabályok adta kereteken belül – önálló megoldások, sportszerű kreatív alkalmazások támogatása a küzdelmek során, az állóharcban, a földharcban. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Önvédelmi ismeretek, a közelharc alapelveinek ismerete. Az érzelem- és feszültség szabályozás, az agresszió megelőzése a küzdő jellegű sporttevékenységek révén. A sportági tudás adta előnyök megfogalmazásának képessége. A sportszerű küzdés jellemformáló hatásának elismerése. A tanuló képes megegyezés alapján készenlétbe kerülni, tisztában van a szabályok időleges, társas megegyezés alapján való felfüggesztésének, módosításának lehetőségével.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Közelharc, viszonylagos erő kifejtés, fokozatosan növekvő erő kifejtés, sérülésmentes küzdelem, agresszió, önuralom, sportszerű harc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra és prevenció	Órakeret 35 óra
Előzetes tudás	Rendszerbe szerveződő egészségtudatosság, döntésképeség az egészséges, aktív életmód érdekében. Relaxációs, terhelési, edzési és a test épségét, egészségét megőrző eljárásokból egy-két megoldás ismerete, alkalmazása. Jártasság a gerincvédelmet érintő minden tanult feladat megoldásában. A terhelés igazítása a tesztek eredményeihez. A testmozgás szerepének ismerete a káros szenvedélyek elleni küzdelemben.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az élethosszig tartó optimális, életkornak és testalkatnak megfelelő prevenciós és rekreációs mozgásos tevékenységek önálló működtetéséhez, bővítéséhez szükséges készségek és kompetenciák továbbfejlesztése. A stressz kezelése. Növekvő jártasság a mérések és az adatokra épülő önfejlesztés terén. Az edzésre, a teljesítmény növelésére és mérésére, a prevencióra, rekreációra kész fizikai és mentális állapot értékként való kezelése. A fenti állapot fenntartásához szükséges elméleti és gyakorlati tudás rendszerré szervezése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános és sportág-specifikus bemelegítő mozgásanyag, a tervezés, szervezés, levezetés, értékelés megvalósítása. A labdajátékhoz, tornához, futáshoz, ugráshoz, dobáshoz, küzdéshez kapcsolódó bemelegítések általános és speciális jellemzőinek, mozgásainak elkülönítése szóban és gyakorlatban egyaránt. Edzés, terhelés A fejlődés, a megfelelő hatékonyság alapfeltételeinek biztosítása: jól szervezettség, a felesleges állásidők kiküszöbölése, szükséges mozgásterjedelem (idő, ismétlésszám), szükséges intenzitás (sebesség, gyakorlatsűrűség, megfelelő ellenállás), terhelés–pihenés egyensúlya. Főbb témák: Kondicionális és koordinációs képességfejlesztés tervezése és megvalósítása a gyakorlatban egyénileg, párban, csoportban eszközök nélkül és különböző eszközök segítségével. A fizikai fitness típusai, fejlesztési lehetőségei. Önálló mozgásprogram-tervezés, a tervek bemutatása, próbája. Hagyományos és alternatív eszközök használata a helyi felszereltség függvényében: pulzusmérő, medicinlabda, súlyzó, ugrókötel, erősítő gumiszalag, gimnasztikai labda, pilates roller, TRX, erőgépek). A képességfejlesztő eljárások bemutatása: intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszerekkel edzésfolyamatok végzése. A rendelkezésre álló szabadidő megtervezésének eljárásaira tervek megismerése. Egyéni rekreációs megoldások bemutatása, foglalkozásrészlet vezetése. Konkrét sportági tevékenységre és mozgásanyagra fejlesztett kondicionális és koordinációs képességfejlesztés. Motoros tesztek lebonyolítása – központi előírás szerint.	<i>Biológia – egészségtan:</i> anaerob terhelés, az idegrendszer működése, a keringési rendszer működése, glikolízis, terminális oxidáció. <i>Fizika:</i> egyszerű gépek, erő, munka.
Az egészséges test és lélek megóvása A munkahelyi és egyéb ártalmak elleni védekezésre való felkészülés: a biomechanikailag helyes testtartás és az egészséges lábboltozat kialakításának és fenntartásának, a helyes légzésnek a gyakorlatai, az ülőmunka és a zárt tér ellensúlyozására szolgáló tevékenységek, a sportolás kedvező hatása a szenvedélyek megelőzésében. A stresszoldás gyakorlatai és a relaxáció.	

A megtanult és folyamatosan használt relaxációs módszerek tudatos alkalmazása a pályaorientációt és jövőképet építő lelki munkában, és a feszültségek szabályozása és az élet stresszhelyzeteivel való autogén megküzdés. A testi-lelki harmónia fejlesztésének egyéb, alternatív megközelítése a helyi lehetőségek és programok szerint. A testtartásért felelős izmok kellő erejének és nyújthatóságának fejlesztése a helyesen végzett tartásjavító tornával (általános és konkrét sportági jelleggel). ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Információk a passzív mozgatórendszer megterhelését, károsodását okozó erőedzésekről. A sportágak gyakorlásához megfelelően illeszkedő bemelegítő eljárások ismerete. A terhelésfokozás paramétereinek ismerete. A tudatos terhelésen, méréseken, önkontrollon alapuló teljesítményfejlesztés ismérvei. Az edzéshatáshoz szükséges ingerek nagysága és gyakorisága, a pihenő idő jelentősége. Az alvás és ébrenlét megfelelő arányai, a sport szerepe az egészséges, nyugodt alvásban. A gerincsérülések, ártalmak elkerülési módozatainak ismerete. Sérült gerinc esetén elsősegélynyújtás és/vagy a sérülttel való helyes bánásmód ismerete. A stresszes állapot elleni tudatos védekezés módjának ismerete. A növekvő teljesítmény, sporteredmény objektív elismerése, öröm a másik ember teljesítménye felett, pozitív megerősítés. Tudatos döntés az öröm mint pozitív életérzés mellett. A közös élmény, az egészség és a mozgásra fordított szabadidő megteremtésének egymást erősítő igénye (flow, motiváció). Felelősségvállalás a saját és a társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sportágspecifikus bemelegítés, mozgásterjedelem, intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszer, terhelés-pihenés egyensúlya, ingernagyság, ingergyakoriság, gerinckímélet, relaxáció, flow.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> A helyi tanterv szerint tanított két labdajátékra vonatkozóan: Önállóság és önszervezés a bemelegítésben, a gyakorlásban, az edzésben és a játékban, játékvezetésben. Az adott labdajáték főbb versenykörülményeinek ismerete. Erős figyelemmel végrehajtott technikai elemek, taktikai megoldások, szimulálva a valódi játéksituációkat. Ötletjáték és 2–3 tudatosan alkalmazott támadási formáció, együttműködés a védekezés szervezésében. A csapaton belüli szerepeknek való megfelelés. A csapat taktikai tervének, teljesítményének szakszerű és objektív megfogalmazása. A másik személy eltérő szintű játéktudásának elfogadása. Kreativitást, együttműködést, tartalmas, asszertív társas kapcsolatokat
--	---

	szolgáló mozgásos játéktípusok ismerete és célszerű használata. <i>Torna jellegű feladatok</i> A tornagyakorlatok optimális végrehajtásához szükséges tér-, időbeli és dinamikai sajátosságok figyelembevételével. Önállóan összeállított összefüggő gyakorlatok tervezése, gyakorlása, bemutatása. Ambíció szerint önálló zeneválasztás, a mozdulatok és a zene összehangolása. A torna versenysport előnyei, veszélyei, a hozzá kapcsolódó testi képességek fejlesztése lehetőségeinek ismerete. Optimális segítségadás, biztosítás, biztatás. Hibajavítás asszertív kommunikációval. Az izmok, ízületek mozgáshatárát bővítő aktív és passzív eljárások ismerete. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> A futások, ugrások és dobások képességfejlesztő hatásainak felhasználása más mozgásrendszerekben. Az atlétikai versenyszámok biomechanikai alapjainak ismerete. Az állóképesség fejlesztésével, a lendületszerzés, az izom-előfeszítések begyakorlásával a futó-, az ugró- és a dobóteljesítmények növelése. Az alapvető atlétikai versenyszabályok ismerete. Bemelegítés az atlétikai mozgásokhoz illeszkedően. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> A helyi tantervben kiválasztott sportmozgás végzése elfogadható cselekvésbiztonsággal. Uralom a test felett gyorsulás, tempóváltás, gurulás, csúszás, gördülés esetén. Feladatok önálló tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete. Az ismeretek alkalmazása az új sporttevékenységek során. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> A szabályok és rituálék betartása. Önfegyelem, az indulatok és agresszió kezelése. Több támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete az önvédelemben, az álló- és a földharcban. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> A bemelegítés szükségessége, a megvalósításhoz szükséges élettani tényezők ismerete. Az egészség fenntartásához szükséges edzés, terhelés megtervezése. Tudatos védekezés a stresszes állapot ellen relaxációs gyakorlatokkal. A feszültségek szabályozása és az élet stresszhelyzeteivel való autogén megküzdés. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok ismerete, pontos kivitelezése, értő kontrollja. A gerinckímélő technikák alkalmazása a testnevelés órákon és
--	--

	sporttevékenységek közben, kerti- és házimunkák során, az esetleges sérüléssel szituációk megfelelő kezelése. Általános sportműveltség, sporttörténeti és versenysportbeli elemi tájékozottság a hazai és nemzetközi élmezőny tekintetében egyaránt.
--	--

OSZTÁLYKÖZÖSSÉG-ÉPÍTÉS (OSZTÁLYFŐNÖKI PROGRAM)

A középfokú felnőttoktatás számára készített osztályfőnöki program célja, hogy útmutatást adjon az iskolák (és a pedagógusok) számára az (osztály)közösség kialakulásának elősegítését, felgyorsítását illetően – a tanulás sikeressége érdekében. Az egy-egy osztályban tanuló, igen eltérő háttérrel rendelkező diákok esetében ez kihívás lehet – törekedni kell az eltérő helyekről érkező, sok esetben alulszocializált, motiválatlan, ismerethiányokkal küszködő tanulók közösséggé formálására. A másik cél az, hogy az osztályfőnöki óra keretében lehetőség nyíljon azoknak a kérdéseknek az alaposabb megbeszélésére és megvitatására a tanulókkal, amelyekre a szaktárgyi órákon gyakran nem jut idő. Ez hozzájárulhat ahhoz, hogy a „mindennapi kérdésekben”, aktualitásokban jobban eligazodjanak a diákok. Az órákon a szemléletformálás mellett jelentős hangsúlyt kaphat a tanulás kapcsolatos motiváció erősítése és a különféle tananyagtartalmak iránti érdeklődés felkeltése.

A tananyag feldolgozása lehetővé teszi, hogy az osztályfőnök a tanulók sokszor csak formális (az adminisztráció szempontjából ugyan nem nélkülözhető) megismerése mellett maguktól a tanulóktól kaphasson komplexebb információkat életkörülményeiket illetően. Ez elősegítheti az idő előtti iskolaelhagyók, a tanulási kudarcok magas arányának a csökkenését.

Célravezető, ha a programot (de legalábbis annak számottevő részét az osztályfőnök „tanítja”. Ez a program jóval túlmutat a hagyományos osztályfőnöki órákon, mivel a hangsúly – a fent említetteken túl – azoknak a kompetenciáknak a fejlesztésén van, amelyek erősíthetik a tanulók beilleszkedését az iskolai közösségekbe. Ha az egy osztályba járó tanulók idővel valódi közösséget alkotanak, valószínű, hogy az iskolával és a tanúlással kapcsolatos kedvezőtlen attitűdjeik megváltoznak.

osztályközösség -építés	9. évfolyam (36 hét)			10. évfolyam (36 hét)			11. évfolyam (36 hét)			12. évfolyam (31 hét)		
	N	E	L	N	E	L	N	E	L	N	E	L
heti óraszám	1	1	0,5	1	1	0,5	1	1	0,5	1	1	0,5
éves óraszám	36	36	18	36	36	18	36	36	18	31	31	15

A témaköröket tartalmazó táblázatokban a tanévhez kapcsolódó teljes óraszám szerepel.

9. évfolyam

Tematikai egység	Osztályközösség-építő program	Órakeret N: 36 óra E: 36 óra L: 18 óra
Előzetes tudás	Minden téma esetében célszerű a tanulók előzetes tudáselemeit azonosítani.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanulást támogató módszertani megoldások fontosságának felismertetése. Az egyéni és a társadalmi szintű tanulás fontosságának tudatosítása. A legfontosabb ünnepek eredetének, jelentésének és	

	jelentőségének belátása, felismerése. Világos kép kialakítása a helyi politika és média világáról és működéséről. Az egészséges életvitel fontosságának felismertetése, elfogadtatása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Tanulás tanítása 1. (A téma feldolgozásához javasolt órakeret: 6/3 óra.) Az iskola és a tanulás szerepe – az élethosszig tartó tanulás eszméje (4/2 óra). Ünnepek a társadalomban és családban (4/2 óra). A helyi társadalom és intézményei (civil szervezetek, helyi média) (4/2 óra). A helyi politikai világa /önkormányzat, képviselők, pártok/ (4/2 óra). Egészséges életvitel (életmód –életvitel kérdései) (4/2 óra). Gazdaság, munkaerőpiac (4/2óra). Szabadon tervezhető órakeret: (6/3 óra).	

10. évfolyam

Tematikai egység	Osztályközösség-építő program	Órakeret N: 36 óra E: 36 óra L: 18 óra
Előzetes tudás	Minden téma esetében célszerű a tanulók előzetes tudását felmérni.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanulást támogató módszertani megoldások fontosságának felismertetése, elfogadtatása. A saját tanulás megszervezéséhez, a tanulási környezet kialakításához szükséges képességek fejlesztése. A feketegazdaság és korrupció kedvezőtlen társadalmi/gazdasági következményeinek felismertetése. Alapvető álláskeresési technikák elsajátítása. Gyakorlat szerzése a konfliktusok feloldásában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Tanulás tanítása 2. (A téma feldolgozásához javasolt órakeret: 6/3 óra.) Munkavállalás és erkölcsi dilemmák (a fehér és fekete gazdaság szerepe) (6/3 óra). A munkanélküliség és a képzettség összefüggései (4/2 óra). Álláskeresési technikák (4/2 óra). Fenntartható fejlődés – helyi szintű környezetvédelem (4 /2 óra). Konfliktusok és megoldásaik (6/2 óra). Szabadon tervezhető órakeret: (6/3 óra).		

11. évfolyam

Tematikai egység	Osztályközösség-építő program	Órakeret N: 36 óra E: 36 óra L: 18 óra
Előzetes tudás	Minden téma esetében célszerű a tanulók előzetes tudását felmérni.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	A tanulást támogató módszertani megoldások alkalmazása. A saját tanulás megszervezése, a tanulási környezet kialakítása. Különbféle információforrások felhasználása az eredményes tanulás érdekében. Szemléletformálás: a normakövető és normaszegő magatartási mintákról. A tudatos fogyasztás és vásárlás társadalmi szintű hasznosságának felismertetése. A reális családi költségvetés megtervezésének módszerei.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Tanulás tanítása 3. (A téma feldolgozásához javasolt órakeret: 6/3 óra.) Életpálya-építés – karriertervezés (8/4 óra). Társadalmi normák és a deviáns magatartás (4/2 óra). Tudatos vásárlási fogyasztási szokások és az ökológiai lábnyom (4/2 óra). Helyi hagyományok, népszokások, hungarikumok (4/2óra). A családi gazdálkodás tervezése (4/ 2óra). Szabadon tervezhető órakeret: (6/3 óra).		

12. évfolyam

Tematikai egység	Osztályközösség-építő program	Órakeret N: 31 óra E: 31 óra L: 15 óra
Előzetes tudás	Minden téma esetében célszerű a tanulók előzetes tudását felmérni.	
A tantárgyhoz (műveltségterülethez) kapcsolható fejlesztési feladatok	Jártasság a tanulást támogató módszertani megoldások alkalmazásában. A saját tanulás hatékony megszervezése, a tanulási környezet kialakítása. Jártasság különféle információforrások felhasználásában az eredményes tanulás érdekében. A társadalmi kohézió erősítésének szükségessége és az ehhez szükséges eszközök. Reális elképzelések kialakítása a családtervezésről. Szemléletformálás: a műveltség összetevői és fontossága.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények
Tanulás tanítása 4. (A téma feldolgozásához javasolt órakeret: 6/2 óra.) Tanulási stratégiák az érettségire (együtt vagy külön? – tanulóközösségek előnyei és hátrányai) (4/2 óra). A társadalmi integráció/kohézió (az együttélés dilemmái – többség/kisebbség) (4/2 óra). Házasság, család, gyermekvállalás (demográfia mikro- és makroszinten) (4/1 óra). Férfiak és nők a társadalomban (a hagyományos nemi szerepek változásai) (4/1 óra). Mit gondolunk a műveltségről? (általános műveltség – iskolai tudás dilemmái) (3/1 óra). Szabadon tervezhető órakeret: (6/3 óra).

”

1. A kerettantervi rendelet 2. *melléklet* Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára cím, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 7-8. évfolyam pont *A második világháború* táblázat *A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai* sora a következő mondattal egészül ki:

„Ismereteket merít az időszakot feldolgozó gyűjteményekből (lehetőség szerint a Holokauszt Emlékközpont anyagaiból is).”

2. A kerettantervi rendelet 2. *melléklet* Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára cím TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 7-8. évfolyam pont *A második világháború* táblázat *Fejlesztési követelmények* oszlop *Ismeretszerzés, tanulás* alpontja a következő negyedik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeretek szerzése a holokauszt történetét feldolgozó gyűjtemények, online adatbázisok segítségével (pl. látogatás a Holokauszt Emlékközpontban, illetve a holokauszt más jelentős hazai emlékhelyén; az auschwitz-birkenau-i haláltábor helyén létrehozott emlékhely és múzeum megtekintése)”

3. A kerettantervi rendelet 2. *melléklet* Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára cím, TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 7-8. évfolyam pont *Magyarország a második világháború végétől az 1956-os forradalom és szabadságharc leveréséig* táblázat *A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai* sorában a „Véleményt fogalmaz meg, melyet képes vitában képviselni.” szövegrész helyébe az „Ismereteket merít az akkor élt emberek visszaemlékezéseiből, valamint a vonatkozó múzeumok anyagából is (lehetőség szerint a Terror Háza Múzeum és a recski Nemzeti Emlékpark anyagaiból is).” szöveg lép.

4. A kerettantervi rendelet 2. *melléklet* Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára cím, TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 7-8. évfolyam pont *8. Magyarország a második világháború végétől az 1956-os forradalom és szabadságharc leveréséig* táblázat *Fejlesztési követelmények* oszlop *Ismeretszerzés, tanulás* alpontja a következő harmadik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeret szerzése a diktatúrák történetéhez kapcsolódó emlékhelyek és múzeumok segítségével [pl. látogatás a Terror Háza Múzeumban, a recski munkatábor területén létesült emlékhely (recski Nemzeti Emlékpark) felkeresése].”

5. Hatályát veszti a kerettantervi rendelet 2. *melléklet* Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára cím, TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 7-8. évfolyam pont *8. Magyarország a második világháború végétől az 1956-os forradalom és szabadságharc leveréséig* táblázat *Fejlesztési követelmények* oszlop *Ismeretszerzés, tanulás* alpontja második franciabekezdésében az „a Terror Háza Múzeum meglátogatása” szövegrész.

1. A kerettantervi rendelet 3. *melléklet* Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára cím TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 11-12. évfolyam pont *A második világháború* táblázat *Fejlesztési követelmények oszlop Ismeretszerzés, tanulás alpontja* a következő negyedik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeretszerzés a holokauszt témájában a kapcsolódó emlékhelyek és múzeumok segítségével (pl. látogatás a Holokauszt Emlékközpontban, illetve a holokauszt más jelentős hazai emlékhelyén; az auschwitz-birkenau-i haláltábor helyén létrehozott emlékhely és múzeum megtekintése)”

2. A kerettantervi rendelet 3. *melléklet* Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára cím TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 11-12. évfolyam pont *Magyarország 1945–1956 között* táblázat *Fejlesztési követelmények oszlop Ismeretszerzés, tanulás alpontja* a következő ötödik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeret szerzése a diktatúra történetéhez kapcsolódó emlékhelyek és múzeumok segítségével [pl. látogatás a Terror Háza Múzeumban, a recski munkatábor területén létesült emlékhely (recski Nemzeti Emlékpark) felkeresése]”

1. A kerettantervi rendelet 4. melléklet Kerettanterv a gimnáziumok 7-12. évfolyama számára cím TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 11-12. évfolyam pont A második világháború táblázat Fejlesztési követelmények oszlop Ismeretszerzés, tanulás alpontja a következő negyedik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeretszerzés a holokauszt témájában a kapcsolódó emlékhelyek és múzeumok segítségével (pl. látogatás a Holokauszt Emlékközpontban, illetve a holokauszt más jelentős hazai emlékhelyén; az auschwitz-birkenau-i haláltábor helyén létrehozott emlékhely és múzeum megtekintése)”

2. A kerettantervi rendelet 4. melléklet Kerettanterv a gimnáziumok 7-12. évfolyama számára cím TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 11-12. évfolyam pont 8. Magyarország 1945–1956 között táblázat Fejlesztési követelmények oszlop Ismeretszerzés, tanulás alpontja a következő ötödik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeret szerzése a diktatúra történetéhez kapcsolódó emlékhelyek és múzeumok segítségével [pl. látogatás a Terror Háza Múzeumban, a recski munkatábor területén létesült emlékhely (recski Nemzeti Emlékpark) felkeresése]”

1. A kerettantervi rendelet 5. *melléklet* Kerettanterv a gimnáziumok 5-12. évfolyama számára cím TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 11-12. évfolyam pont *A második világháború* táblázat *Fejlesztési követelmények* oszlop *Ismeretszerzés, tanulás* alpontja a következő negyedik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeretszerzés a holokauszt témájában a kapcsolódó emlékhelyek és múzeumok segítségével (pl. látogatás a Holokauszt Emlékközpontban, illetve a holokauszt más jelentős hazai emlékhelyén; az auschwitz-birkenau-i haláltábor helyén létrehozott emlékhely és múzeum megtekintése)”

2. A kerettantervi rendelet 5. *melléklet* Kerettanterv a gimnáziumok 5-12. évfolyama számára cím TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 11-12. évfolyam pont *Magyarország 1945–1956 között* táblázat *Fejlesztési követelmények* oszlop *Ismeretszerzés, tanulás* alpontja a következő ötödik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeret szerzése a diktatúra történetéhez kapcsolódó emlékhelyek és múzeumok segítségével [pl. látogatás a Terror Háza Múzeumban, a recski munkatábor területén létesült emlékhely (recski Nemzeti Emlékpark) felkeresése]”

1. A kerettantervi rendelet 6. *melléklet* Kerettanterv a szakközépiskolák 9-12. évfolyama számára cím TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 11-12. évfolyam pont *A második világháború* táblázat *Fejlesztési követelmények* oszlop *Ismeretszerzés, tanulás* alpontja a következő negyedik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeretszerzés a holokauszt témájában a kapcsolódó emlékhelyek és múzeumok segítségével (pl. látogatás a Holokauszt Emlékközpontban, illetve a holokauszt más jelentős hazai emlékhelyén; az auschwitz-birkenau-i haláltábor helyén létrehozott emlékhely és múzeum megtekintése)”

2. A kerettantervi rendelet 6. *melléklet* Kerettanterv a szakközépiskolák 9-12. évfolyama számára cím TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK alcím 11-12. évfolyam pont . *Magyarország 1945–1956 között* táblázat *Fejlesztési követelmények* oszlop *Ismeretszerzés, tanulás* alpontja a következő ötödik franciabekezdéssel egészül ki:

„– Ismeret szerzése a diktatúra történetéhez kapcsolódó emlékhelyek és múzeumok segítségével [pl. látogatás a Terror Háza Múzeumban, a recski munkatábor területén létesült emlékhely (recski Nemzeti Emlékpark) felkeresése]”

1. A kerettantervi rendelet 7. melléklet 7.1. pont IDEGEN NYELV cím

- a) Nyelvi előkészítő évfolyam a négy osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt,
 - b) Nyelvi előkészítő évfolyam a hat osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt, valamint
 - c) Nyelvi előkészítő évfolyam a nyolc osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt
- alcímében a „20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendeletben” szövegrész és a „20/2012. EMMI rendeletben” szövegrész helyébe a „külön jogszabályban” szöveg lép.

2. Hatályát veszti a kerettantervi rendelet 7. melléklet 7.1. pont IDEGEN NYELV cím

- a) Nyelvi előkészítő évfolyam a négy osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt,
 - b) Nyelvi előkészítő évfolyam a hat osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt, valamint
 - c) Nyelvi előkészítő évfolyam a nyolc osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt
- alcímében az „A rendelet 137. §-a (1-4) alapján nyelvi előkészítő évfolyammal induló nevelés-oktatás csak abban a középiskolában folytatható, amelyik három egymást követő tanév átlagában teljesíti azt a feltételt, hogy a képzés indítását követő harmadik tanév végéig az első idegen nyelvből a nyelvi előkészítő évfolyamokon tanulók legalább hatvan százaléka a KER szerinti B2 szintű nyelvtudást igazoló, a hivatal által szervezett mérést sikeresen teljesíti. A mérés alól mentesül az a tanuló, akik a mérés időpontjáig bemutatja a célnyelvből szerzett, a KER szerinti B2 szintű nyelvtudást igazoló államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítványát.” szövegrész, valamint a „(20/2012., 2. § (2) b))” szövegrész.